

BUDINI GOVORI
SREDNJE DUŽINE

Ova knjiga je namenjena isključivo za BESPLATNU distribuciju,
kao dar Dhamme, a ne za prodaju.

Izdavač

Theravada budistička zajednica u Srbiji

Čortanovci

www.theravada.rs

office@theravada.rs

2020.

Naslov originala

The Middle Length Discourses of the Buddha

Translated by Bhikkhu Ñāṇamoli and Bhikkhu Bodhi

Fourth Edition, 2009

Wisdom Publications, Boston, USA

Korice

Irena Stepančić

Lektor i korektor

Aleksandra Kolarić

Tiraž

2000

Printed for free distribution by

The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation

11F., No. 55, Sec 1, Hang Chow South Road, Taipei, Taiwan, R.O.C.

Tel: 886-2-23951198 , Fax: 886-2-23913415

Web: www.budaedu.org ; Email: overseas@budaedu.org

This book is strictly for free distribution, it is not to be sold.

**Ova knjiga je namenjena isključivo za BESPLATNU distribuciju,
kao dar Dhamme, a ne za prodaju.**

Budini govori srednje dužine

Maḍḍhima nikāya

Prevod

Branislav Kovačević

Theravada budistička
zajednica u Srbiji

Sadržaj

Predgovor	11
Uvod	17
Pregled sadržaja 152 govora	49
PRVI DEO: OSNOVNIH PEDESET GOVORA (<i>Mūlapaṇṇāsapāḷi</i>)	
1. ODELJAK GOVORA O KORENU (<i>Mūlapariyāyavagga</i>)	
1. <i>Mūlapariyāya sutta</i> : O korenu svih stvari	67
2. <i>Sabbāsava sutta</i> : Svi otrovi	73
3. <i>Dhammadāyāda sutta</i> : Naslednici Dhamme	78
4. <i>Bhayabherava sutta</i> : Govor o strahu i strepnji	82
5. <i>Anangaṇa sutta</i> : Bez mrlja	87
6. <i>Ākankheyya sutta</i> : Ako bi monah pozeleo	92
7. <i>Vatthūpama sutta</i> : Poređenje sa tkaninom	95
8. <i>Sallekha sutta</i> : Govor o čišćenju	99
9. <i>Sammādiṭṭhi sutta</i> : Govor o ispravnom razumevanju	107
10. <i>Satipaṭṭhāna sutta</i> : Govor o temeljima svesnosti	117
2. ODELJAK NAZVAN LAVLJI RIK (<i>Sīhanādavagga</i>)	
11. <i>Āḷasīhanāda sutta</i> : Kratki govor o lavljem riku	127
12. <i>Mahāsīhanāda sutta</i> : Dugi govor o lavljem riku	131
13. <i>Mahādukkhakkhandha sutta</i> : Dugi govor o okeanu patnje	143
14. <i>Āḷa-dukkhakkhandha sutta</i> : Kratki govor o okeanu patnje	149
15. <i>Anumāna sutta</i> : Zaključivanje	152
16. <i>Ācetokhila sutta</i> : Požari u srcu	155
17. <i>Vānapattha sutta</i> : Gusta džungla	159
18. <i>Madhupiṇḍika sutta</i> : Medenjak	162
19. <i>Dvedhāvītakka sutta</i> : Dve vrste misli	166
20. <i>Vītakkasaṅṭhāna sutta</i> : Uklanjanje ometajućih misli	170
3. ODELJAK POREĐENJA (<i>Opammavagga</i>)	
21. <i>Kakaūpama sutta</i> : Poređenje sa testerom	175
22. <i>Alagaddūpama sutta</i> : Poređenje sa zmijom	181
23. <i>Vammika sutta</i> : Mravlje leglo	191

24. <i>Rathavināta sutta</i> : Kočije	194
25. <i>Nivāpa sutta</i> : Mamac	199
26. <i>Ariyapariyesanā sutta</i> : Govor o plemenitom traganju	204
27. <i>Āḷahatthipadopama sutta</i> : Kratki govori o poređenju sa otiskom stope slona	217
28. <i>Mahāhatthipadopama sutta</i> : Dugi govori o poređenju sa otiskom stope slona	224
29. <i>Mahāsāropama sutta</i> : Dugi govori o poređenju sa središtem stabla	230
30. <i>Āḷasāropama sutta</i> : Kratki govori o poređenju sa središtem stabla	234
4. VELIKI ODELJAK O PAROVIMA (<i>Mahāyamakavagga</i>)	
31. <i>Āḷagosīga sutta</i> : Kratki govori u šumi Gosīga	243
32. <i>Mahāgosīga sutta</i> : Dugi govori u šumi Gosīga	248
33. <i>Mahāgopālaka sutta</i> : Dugi govori o govedaru	253
34. <i>Āḷagopālaka sutta</i> : Kratki govori o govedaru	257
35. <i>Āḷasaććaka sutta</i> : Kratki govori Saććaki	260
36. <i>Mahāsaććaka sutta</i> : Dugi govori Saććaki	268
37. <i>Āḷataṅhāsankhaya sutta</i> : Kratki govori o iskorenjivanju žudnje	278
38. <i>Mahātaṅhāsankhaya sutta</i> : Dugi govori o iskorenjivanju žudnje	282
39. <i>Mahā-Assapura sutta</i> : Dugi govori u Assapuri	292
40. <i>Āḷa-Assapura sutta</i> : Kratki govori u Assapuri	300
5. KRAĆI ODELJAK O PAROVIMA (<i>Āḷayamakavagga</i>)	
41. <i>Sāleyyaka sutta</i> : Brahmani iz Sāle	305
42. <i>Verañḍaka sutta</i> : Brahmani iz Verañḍe	310
43. <i>Mahāvedalla sutta</i> : Dugi niz pitanja i odgovora	311
44. <i>Āḷavedalla sutta</i> : Kratki niz pitanja i odgovora	318
45. <i>Āḷadhammasamādhāna sutta</i> : Kratki govori o načinima postupanja	325
46. <i>Mahādhammasamādhāna sutta</i> : Dugi govori o načinima postupanja	328
47. <i>Vimaṅsaka sutta</i> : Tragalac	333
48. <i>Kosambiya sutta</i> : Govor u Kosambiju	336
49. <i>Brahmanimantanika sutta</i> : Brahmin poziv	340
50. <i>Mārataḍḍanīya sutta</i> : Prekorevanje Māre	345

DRUGI DEO: SREDNJIH PEDESET GOVORA (*Maḍḍhimapaṇṇāsapāli*)

1. ODELJAK O KUĆEDOMAĆINIMA (<i>Gahapativagga</i>)	
51. <i>Kandaraka sutta</i> : Govor Kandaraki	357
52. <i>Aṭṭhakanāgara sutta</i> : Čovek iz Aṭṭhakanāgare	365
53. <i>Sekha sutta</i> : Učenik na putu višeg vežbanja	369
54. <i>Potaliya sutta</i> : Govor Potaliyi	374
55. <i>Āṭvaka sutta</i> : Govor Āṭvaku	380
56. <i>Upāli sutta</i> : Govor Upāliju	383
57. <i>Kukkura-vatika sutta</i> : Asketa psećeg zaveta	395
58. <i>Abhayarāḍakumāra sutta</i> : Govor princu Abhayi	399
59. <i>Bahuvedanīya sutta</i> : Mnogo vrsta osećaja	402
60. <i>Apaṇṇaka sutta</i> : Neoborivo učenje	405
2. ODELJAK O MONASIMA (<i>Bhikkhuvagga</i>)	
61. <i>Ambalaṭṭhikārāhulovāda sutta</i> : Savet Rāhuli u Ambalaṭṭhiki	419
62. <i>Mahārāhulovāda sutta</i> : Dugi govori o savetu Rāhuli	422
63. <i>Āṭṭhamālungya sutta</i> : Kratki razgovori sa Mālungyāputtom	427
64. <i>Mahāmālungya sutta</i> : Dugi razgovori sa Mālungyāputtom	430
65. <i>Bhaddāli sutta</i> : Govor Bhaddāliju	434
66. <i>Laṭṭhikopama sutta</i> : Poređenje sa prepelicom	441
67. <i>Ātuma sutta</i> : Govor u Ātumi	448
68. <i>Naḷakapāna sutta</i> : Govor u Naḷakapāni	453
69. <i>Gulissāni sutta</i> : Govor Gulissāniju	458
70. <i>Kīṭāgiri sutta</i> : U Kīṭāgiri	462
3. ODELJAK O BESKUĆNICIMA (<i>Paribbāḍakavagga</i>)	
71. <i>Teviḍḍavaćhagotta sutta</i> : Govor Vaćhagotti o trostrukom istinitom znanju	471
72. <i>Aggivaćhagotta sutta</i> : Govor Vaćhagotti o vatri	474
73. <i>Mahāvaćhagotta sutta</i> : Dugi govori Vaćhagotti	478
74. <i>Dīghanakha sutta</i> : Govor Dīghanakhi	484
75. <i>Māgandīya sutta</i> : Govor Māgandiyi	487
76. <i>Sandaka sutta</i> : Govor Sandaki	496
77. <i>Mahāsakuludāyi sutta</i> : Dugi govori Sakuludāyinu	505
78. <i>Samaṇamaṇḍikā sutta</i> : Govor Samaṇamaṇḍikāputti	519
79. <i>Āṭṭhasakuludāyi sutta</i> : Kratki govori Sakuludāyinu	524
80. <i>Vekhanassa sutta</i> : Govor Vekhanassi	531
4. ODELJAK O KRALJEVIMA (<i>Rāḍavagga</i>)	
81. <i>Ghaṭṭikāra sutta</i> : Grnčar Ghaṭṭikāra	535

82	<i>Raṭṭhapāla sutta</i> : O Raṭṭhapāli	541
83	<i>Makhādeva sutta</i> : Kralj Makhādeva	553
84	<i>Madhurā sutta</i> : Govor u Madhuri	558
85	<i>Bodhirāḍḍakumāra sutta</i> : Savet princu Bodhiju	563
86	<i>Angulimāla sutta</i> : O Angulimāli	568
87	<i>Piyaḍātika sutta</i> : Rođeno od onih koji su nam dragi	575
88	<i>Bāhitika sutta</i> : Plašt	579
89	<i>Dhammacetiya sutta</i> : Spomenici Dhammi	583
90	<i>Kaṇṇakatthala sutta</i> : Govor u Kaṇṇakatthali	588
5. ODELJAK O BRAHMANIMA (<i>Brāhmaṇavagga</i>)		
91	<i>Brahmāyu sutta</i> : Brahman Brahmāyu	597
92	<i>Sela sutta</i> : Govor asketi Seli	607
93	<i>Assalāyana sutta</i> : Govor Assalāyani	614
94	<i>Ghoṭamukha sutta</i> : Govor Ghoṭamukhi	621
95	<i>Ānki sutta</i> : Govor Ānkiju	624
96	<i>Esukārī sutta</i> : Govor Esukārīju	633
97	<i>Dhānañḍāni sutta</i> : Govor Dhānañḍāniju	637
98	<i>Vāseṭṭha sutta</i> : Govor Vāseṭṭhi	642
99	<i>Subha sutta</i> : Razgovor sa Subhom	651
100	<i>Sangārava sutta</i> : Razgovor sa Sangāravom	660
TREĆI DEO: POSLEDNJIH PEDESET GOVORA (<i>Uparipannāsapāli</i>)		
1. ODELJAK U DEVADAHU (<i>Devadahavagga</i>)		
101	<i>Devadaha sutta</i> : Govor u Devadahu	667
102	<i>Pañcattaya sutta</i> : Pet i tri	676
103	<i>Kinti sutta</i> : Šta mislite o meni?	683
104	<i>Sāmagāma sutta</i> : Kraj Sāmagāme	687
105	<i>Sunakkhatta sutta</i> : Razgovor sa Sunakkhattom	693
106	<i>Āneñḍasappāya sutta</i> : Put do neoborivog	699
107	<i>Gaṇakamoggallāna sutta</i> : Govor Gaṇaka Moggallāni	703
108	<i>Gopakamoggallāna sutta</i> : Razgovor sa Gopaka Moggallānom	708
109	<i>Mahāpuṇṇama sutta</i> : Dugi govori u noći punog meseca	714
110	<i>Āḷapūṇṇama sutta</i> : Kratki govori u noći punog meseca	718
2. ODELJAK O JEDNOM PO JEDNOM (<i>Anupadavagga</i>)		
111	<i>Anupada sutta</i> : Jedno po jedno, kako se dešava	723
112	<i>Āhabbisodhana sutta</i> : Šestostruka čistota	726
113	<i>Sappurisa sutta</i> : Čestit čovek	731
114	<i>Sevitabbāsevitabba sutta</i> : Što treba i što ne treba negovati	734

115	<i>Bahudhātuka sutta</i> : Mnogo vrsta elemenata	743
116	<i>Isigili sutta</i> : Govor na planini Isigili	748
117	<i>Mahācattārīsaka sutta</i> : Velika četrdesetica	751
118	<i>Ānāpānasati sutta</i> : O svesnosti daha	757
119	<i>Kāyagatāsati sutta</i> : Svesnost tela	763
120	<i>Sankhārupapatti sutta</i> : Preporadanje u skladu sa težnjom	770

3. ODELJAK O PRAZNINI (*Suññatavagga*)

121	<i>Ānāpānasati sutta</i> : Kratki govor o praznini	775
122	<i>Mahāsuññata sutta</i> : Dugi govor o praznini	779
123	<i>Acāhariya-abbhūta sutta</i> : Izvanredno i čudesno	785
124	<i>Bakkula sutta</i> : Razgovor sa Bakkulom	789
125	<i>Dantabhūmi sutta</i> : Teren za kroćenje	792
126	<i>Bhūmiḍa sutta</i> : Bhūmiḍa	799
127	<i>Anuruddha sutta</i> : Anuruddha	803
128	<i>Upakkilesa sutta</i> : Nedostaci	807
129	<i>Bālapaṇḍita sutta</i> : Budale i mudraci	814
130	<i>Devadūta sutta</i> : Božanski glasnici	824

4. ODELJAK SA IZLAGANJIMA (*Vibhangavagga*)

131	<i>Bhaddekaratta sutta</i> : Jedna izvanredna noć	833
132	<i>Ānandabhaddekaratta sutta</i> : Ānanda i jedna izvanredna noć	835
133	<i>Mahākācānabhaddekaratta sutta</i> : Mahā Kaćcāna i jedna izvanredna noć	836
134	<i>Lomasakangiya-bhaddekaratta sutta</i> : Lomasakangiya i jedna izvanredna noć	841
135	<i>Ānāpānasati sutta</i> : Kratko razjašnjenje dela	843
136	<i>Mahākammavibhanga sutta</i> : Dugo razjašnjenje postupaka	848
137	<i>Salāyatanavibhanga sutta</i> : Razjašnjenje šest područja čula	854
138	<i>Uddesavibhanga sutta</i> : Razjašnjenje sažetka	860
139	<i>Araṇavibhanga sutta</i> : Razjašnjenje nesukobljavanja	864
140	<i>Dhātuvibhanga sutta</i> : Razjašnjenje elemenata	870
141	<i>Saćcavibhanga sutta</i> : Razjašnjenje istina	878
142	<i>Dakkhiṇāvibhanga sutta</i> : Razjašnjenje darova	882

5. ODELJAK O ŠEST ČULA (*Salāyatanavagga*)

143	<i>Anāthapiṇḍikovāda sutta</i> : Savet Anāthapiṇḍiki	889
144	<i>Ānāpānasati sutta</i> : Savet Ānāpānasati	893
145	<i>Puṇṇovāda sutta</i> : Savet Puṇṇi	896
146	<i>Nandakovāda sutta</i> : Nandakova pouka monahinjama	899
147	<i>Ānāpānasati sutta</i> : Kratak savet Rāhuli	903

148	<i>Āchāhaka sutta</i> : Šest grupa po šest	905
149	<i>Mahāsalāyatanika sutta</i> : Dugi govor o šest područja čula	912
150	<i>Nagaravindeyya sutta</i> : Govor u Nagaravindi	915
151	<i>Piṇḍapātapārisuddhi sutta</i> : Biti dostojan isprošene hrane	918
152	<i>Indriyabhāvana sutta</i> : Razvijanje čula	921
	Skraćenice	925
	Fusnote	927
	Pāli–srpski rečnik	1081
	Predmetni indeks	1097
	Indeks ličnih imena	1119
	Indeks poređenja	1125
	Indeks pāli termina korišćenih u uvodu i fusnotama	1129

Predgovor

Knjiga koja je pred vama sadrži kompletan prevod *Maḍḍhima nikāye*, *Budinih govora srednje dužine*, jedne od glavnih zbirki u *Sutta piṭaki* ili *Košari sa govorima*, koja pripada Pāli kanonu. Ovaj ogroman korpus tekstova, zabeleženih na drevnom indijskom jeziku koji danas nazivamo pāli, theravāda budistička škola smatra izvornom Budinom rečju, a i među naučnicima se obično uzima kao naš najpouzdaniji izvor originalnog učenja istorijskog Bude Gotame.

Ovaj prevod je temeljno revidirana verzija originalne, prve varijante prevoda koji je načinio ugledni engleski istraživač-monah Bhikkhu Ñāṇamoli (1905–1960). Tokom jedanaest godina dugog zamonašenja, provedenog isključivo na Pustinjačkom ostrvu na jugu Šri Lanke, poštovani Ñāṇamoli preveo je na engleski neke od najtežih i najkomplikovanijih tekstova pālijskog budizma, između ostalog enciklopedijsku *Visuddhimaggu*. Posle prerane smrti, među njegovom zaostavštinom pronađene su i tri ručno uvezane, pozamašne sveske, sa rukom ispisanim prevodom čitave *Maḍḍhima nikāye*. Iako su sve 152 *sutte* iz *Maḍḍhime* bile prevedene, očigledno je da je rukopis ostao nezavršen, uz brojna precrtavanja i ubacivanja, kao i dobar deo nerešenih nekonzistentnosti. Pri prevodenju korišćena je jedna eksperimentalna šema zaista originalno prevedenih pāli doktrinarnih termina, kojima je poštovani Ñāṇamoli dao prednost u odnosu na svoja ranija rešenja, te ih je precrtao u sveskama. Novi skup termina koristio je u nekim od svojih poslednjih publikacija, dajući objašnjenja za svoju odluku u dodatku uz *The Minor Readings and the Illustrator of Ultimate Meaning*, zapravo njegov prevod *Khuddakapāṭhe* i njezinog komentara.

Godine 1976. Bhikkhu Khantipālo odabrao je devedeset *sutta* iz ovih svezaka i načinio vrlo konzistentnu i čitljivu verziju, tematski grupisanu, prema šemi koju je sam osmislio. Ovaj rukopis je štampan u Tajlandu, u tri toma, pod naslovom *A Treasury of the Buddha's Word*. U tom izdanju poštovani Khantipālo je nastojao da uvede što je manje moguće promena u odnosu na originalni prevod poštovanog Ñāṇamolija, mada je nužno odlučio da neke od kasnijih inovativno prevedenih termina zameni bolje poznatim ekvivalentima. Po pravilu, odlučivao se za terminologiju koju je poštovani Ñāṇamoli koristio u *The Path of Purification*, svom izvanrednom prevodu *Visuddhimagge*.

Ova knjiga, međutim, sadrži doradene prevode sve 152 sutte. Pri uređivanju devedeset sutta koje je odabrao poštovani Khantipālo, radio sam prema verziji objavljenoj u *A Treasury of the Buddha's Word*, konsultujući sveske poštovanog Nāṇamolija kad god bi se javila nedoumica ili problematičan deo. Preostale šezdeset dve sutte trebalo je preraditi na osnovu beležaka. Prevod sve 152 sutte upoređen je sa originalnim pāli tekstom i nadam se da su greške i propusti uklonjeni.

Iskreno rečeno, pri prerađivanju i reviziji ovog materijala moj cilj nije bio da sutte rekonstruišem na način da budu što je moguće više saglasne sa verovatnim namerama izvornog prevodioca. Umesto toga, nastojao sam da načinim prevod *Maḍḍhima nikāye* koji se istovremeno približava dvama idealima: prvo, vernost značenju datom u samim tekstovima; drugo, to značenje izraziti stilom razumljivim savremenom čitaocu, koji u pāli suttama traga za ličnim vodičem ka valjanom razumevanju i ponašanju u životu. Terminološka preciznost i unutrašnja konzistentnost bile su važne vodilje u nastojanju da se dosegnu ovi ideali, uz brigu da se pri tome ne zamagli značenje.

Stvaranje prevoda *Maḍḍhima nikāye* koji bi u isto vreme bio tehnički precizan i prijemčiv svojim izrazom, zahtevalo je mnogo izmena teksta iz originalnih svezaka. Većina njih je minornog karaktera, ali neke su bile i suštinske. Tako je načinjeno mnoštvo izmena u prevođenju pāli doktrinarnih termina, uz preuzimanje većine promena koje je načinio poštovani Khantipālo. Umesto inovacija poštovanog Nāṇamolija, u najvećem broju slučajeva vratio sam se jasnijoj i već odomaćenoj terminologiji koju je koristio u *The Path of Purification*. Kad god bih imao dilema, obratio bih se poštovanom Nyanaponika Mahātheri, čiji je mudar savet pomogao da se održi generalni pravac ovoga prevoda ka već pomenutim dvama idealima. O korišćenju nekoliko važnih tehničkih termina pisao sam na kraju Uvoda. Rečnik na kraju knjige daje prevode korišćene za glavne pāli doktrinarne termine u *Maḍḍhima nikāyi*, kao i pāli reči i značenja koja nisu uključena u *Pāli-English Dictionary* (izdanje Pali Text Society). Predmetni indeks, u najvećem broju odrednica, takođe sadrži adekvatan pāli termin. Botanički nazivi koje nije bilo lako prevesti zbog specifičnosti lokalne flore i faune, ostavljeni su neprevedeni.

Prevod poštovanog Nāṇamolija zasnovan je prvenstveno na latiničnom prepisu *Maḍḍhima nikāye*, koji je izdao Pali Text Society u tri toma. Prvi tom je priredio V. Trenckner (1888), druga dva Robert Chalmers (1898, 1899). Ovo izdanje sam koristio za proveru prevoda, ali za problematične delove konsultovao sam i ostala dva izdanja: Buddhasāsana samiti izdanje Šestog budističkog sabora, štampano burmanskim pismom, kao i Buddha ḍayanti izdanje, objavljeno sinhala pismom u Šri Lanki. Nisu retki slučaje-

vi kada sam se priklonio čitanju u nekom od ova dva izdanja, umesto PTS izdanja, premda sam to sasvim retko isticao u fusnotama. Isto tako, retko se u fusnotama pominje engleski prevod *Maḍḍhima nikāye* autorke I. B. Horner, *The Collection of the Middle Length Sayings*, s kojim sam ponekad upoređivao prevod poštovanog Nāṇamolija. Kako je prvi tom toga prevođa objavljen 1954, a naredna dva 1957. i 1959, dok rukopisi poštovanog Nāṇamolija ukazuju da je svoj revidirani prevod načinio između 1953. i 1956, čini se malo verovatnim da je konsultovao Hornerinu verziju u vreme dok je pripremao svoju. U najboljem slučaju, možda je imao pristup samo prvom tomu, kad je već završio svoj prvi tom.

Tekst prevoda izdelažen je na numeričke odeljke. Tu podelu uveo je poštovani Nāṇamoli u svojoj rukopisnoj verziji sutta i ne nalazi se u PTS izdanju *Maḍḍhima nikāye*. Ponekad, po zahtevu logike, uveo sam manje izmene u označavanju. Brojevi odeljaka uključeni su u reference sutta u uvodu, fusnotama i indeksima. Tako, na primer, referenca za MN 26.18 znači da je reč o *Maḍḍhima* suttu broj 26, odeljku 18.

Uvod ima za cilj da čitaocu obezbedi detaljan vodič za proučavanje *Maḍḍhima nikāye*, tako što sistematično razmatra osnovna Budina učenja sadržana u ovoj zbirki, zajedno sa referencama onih sutta u kojima je moguće naći podrobnije izlaganje toga učenja. Elementarne informacije o Pāli kanonu i o pālijskom budizmu uopšte mogu se naći u uvodu Maurice Walshea njegovom nedavno objavljenom prevodu celokupne *Dīgha nikāye*, pod naslovom *Thus Have I Heard*. Kako bi se čitaocu olakšao ulazak u same kanonske tekstove, iza Uvoda sledi sažetak sve 152 sutte u okviru *Maḍḍhime*.

Obezbeđene su i iscrpne fusnote, kako bi se razjasnila teška mesta u suttama i dodatno osvetlili oni njihovi delovi čiji je sadržaj bogatiji nego što se na prvi pogled čini. Mnoge od fusnota potiču iz komentara za *Maḍḍhimu*, kojih ima dva. Jedan je pravi komentar, *Maḍḍhima nikāya aṭṭhakathā*, takođe poznat kao *Papañcasūdanī*. Sačinio ga je, u petom veku, veliki budistički komentator Ācariya Buddhaghosa, na osnovu drevnih komentara (nisu sačuvani), koje su monasi Mahāvihāre u Anuradhapuri (Šri Lanka), vekovima čuvali. Ovaj komentar je koristan ne samo za tumačenje značenja tekstova već i radi dodatnih informacija o različitim događajima koji su prethodili nastanku samih govora. Drugo komentarsko delo jeste potkomentar, *Maḍḍhima nikāya tikā*, pripisan Ācariya Dhammapāli, koji je verovatno živio i radio na jugu Indije jedan vek ili nešto više posle Ācariya Buddhaghose. Glavni razlog da *tikā* nastane bilo je otklanjanje nejasnoća ili teških mesta iz *Aṭṭhakathe*, ali pri tome autor često dodatno osvetljava i značenje samog kanonskog teksta. Kako bi fusnote ostale što je moguće konciznije, skoro uvek komentari su parafrazirani, umesto di-

reknog citiranja.

Svestan sam da fusnote ponekad ponavljaju nešto već objašnjeno u Uvodu. U knjizi ovakve vrste takva ponavljanja mogu biti korisna, jer nove ideje ukratko obrađene u Uvodu, u čitaočevom sećanju mogu izbledeti do trenutka kad bude čitao suttu kojoj pripadaju.

Na kraju, želim da pomenem doprinos drugih završetku ovoga projekta.

Pre svih, želim da zahvalim poštovanom Nyanaponika Mahātheri za prvi podsticaj da se latim ovog zadatka, koji je na samom početku delovao obeshrabrujuće, potom i za dragocene savete na svakoj od ključnih tačaka u radu. Ne samo što je uvek bio spreman da raspravlja o poteškoćama već je, uprkos oslabeledom vidu, koji mu je drastično skratio raspoloživo vreme za čitanje, ipak iščitao Uvod, fusnote i teže sutte, iznoseći korisne sugestije.

Drugo, zahvaljujem poštovanom Khantipālu (sada Lawrence Mills) za dopuštenje da se koristim njegovom verzijom devedeset sutta iz *A Treasury of the Buddha's Word* kao polaznom osnovom za ovo izdanje. Trud koji je uložio u te sutte pre skoro dve decenije, u velikoj je meri olakšao pripremu ove knjige.

Treće, moram da pomenem ogromnu pomoć Ayyā Nyanasiri, koja je radila na prvoj verziji, iznela mnogobrojne sugestije za manje ispravke i prekucala čitav rukopis. Iako je, zbog promene moje priređivačke uloge, nekoliko sutta trebalo prekucati drugi, a neke i treći put, to je uvek bilo učinjeno sa strpljenjem i razumevanjem.

Četvrto, zahvaljujem dvojici monaha, poštovanom Thānissaru (Sjedinjene Države) i poštovanom Dhammavihāri (Šri Lanka), što su pročitali delove rukopisa i sugerisali manje ispravke.

Konačno, želim da izrazim zahvalnost dr Nicholasu Ribushu na ohrabrenju i predusretljivosti, kao i izdavaču Wisdom Publication, što su napravili tako lepo izdanje. Posebno sam zahvalan Johnu Bullittu za brižno i precizno vođenje ovog projekta.

Za sve preostale greške ili nedostatke odgovoran sam isključivo ja.

Bhikkhu Bodhi
Forest Hermitage
Kandy, Šri Lanka

Napomena uz drugo izdanje

Drugo izdanje *Zbirke Budinih govora srednje dužine* (2001) uključuje korekcije i manje promene terminologije, koje sam tokom godina načinio u tekstu originalnog izdanja. Ono sadrži i izvesna dodavanja i izmene u fusnotama.

Napomena uz treće izdanje

Treće izdanje *Zbirke Budinih govora srednje dužine* (2005) uključuje mnoštvo ispravki i promena koje mi je sugerisao Bhikkhu Ñāṇatusita, nakon što je marljivo uporedio čitav prevod sa originalnim pāli tekstom. Uneo sam i neke druge izmene, koje su mi sugerisali Adahn Brahmavaṃso i Sāmaṇera Anālayo.

B. B.

Uvod

MADĀDHIMA NIKĀYA KAO ZBIRKA

Mađđhima nikāya je druga zbirka Budinih govora u *Sutta piṭaki*, a u okviru Pāli kanona. Njezin naziv doslovno znači *Srednja zbirka* – sutte koje sadrži jesu generalno srednje dužine, u poređenju sa dužim suttama u *Dīgha nikāyi*, koja joj prethodi, kao i kraćim suttama koje čine dve glavne zbirke koje slede, a to su *Samyutta nikāya* i *Anguttara nikāya*.

Mađđhima nikāya se sastoji od 152 sutte, podeljene u tri grupe nazvane Pedesetice (*paññāsa*), iako poslednja grupa sadrži pedeset dve sutte. U okviru svake od grupa načinjena je dalja podela na poglavlja (*vagga*) od po deset sutta, a pretposlednja sadrži dvanaest. Poglavlja su često dobila naziv po prvoj suttu u njima (ili, u nekim slučajevima, po paru sutta), na neki način označavaju vrstu materijala izloženog u samim poglavljima. Delimičan izuzetak od ovog pravila je Srednja pedesetice, gde naslovi poglavlja obično označavaju glavnog sagovornika ili ključnu figuru u svakoj od tih sutta. Čak je i tada veza naslova i sadržaja ponekad vrlo slaba. Čini se da je ovaj sistem klasifikacije načinjen više radi lakše orijentacije nego zbog bilo kakve suštinske homogenosti tema u suttama obuhvaćenim jednim poglavljem.

Ne postoji bilo kakav pedagoški sled u ovim suttama, niti nekakvo postepeno razvijanje ideja. Dok neke sutte objašnjavaju jedna drugu i jedna proširuje ideje tek naznačene u nekoj drugoj, praktično bi svaku suttu bilo moguće uzeti za individualno proučavanje i kao takvu je razumeti. Naravno, proučavanje celokupne zbirke će prirodno doneti bogatije razumevanje izloženih ideja.

Ako bi *Mađđhima nikāyu* trebalo ukratko opisati na način koji je razlikuje od ostalih knjiga u Pāli kanonu, moglo bi se reći da je to zbirka koja kombinuje bogatstvo raznolikosti kontekstualnih situacija sa najdubljim i najobuhvatnijim spektrom učenja. Slično *Dīgha nikāyi*, *Mađđhima* obiluje dramatičnim situacijama i pripovestima, ali u odnosu na zbirku koja joj prethodi, manje je sklona maštovitim ulepšavanjima i legendama. Kao i *Samyutta*, sadrži neke od najdubljih sutta u čitavom Kanonu, ukazujući na Budine radikalne uvide u prirodu egzistencije; slično *Anguttari*, pokriva širok dijapazon tema koje imaju svoju praktičnu primenu. Nasuprot tim

dvema nikāyama, *Maḍḍhima* taj materijal izlaže ne u formi kratkih, zao-kruženih iskaza, već u širem kontekstu jednog fascinantnog niza situacija, koji ilustruje Budinu raskošnu mudrost, veštinu da učenje prilagodi potre-bama i sklonostima svojih sagovornika, njegovu oštromnost i duhovitost, veličanstvenu uzvišenost i saosećajnu ljudskost.

Prirodno, u najvećem broju govora u *Maḍḍhima nikāyi* Buda se obra-ća bhikkhuima – monasima – jer su živeli najbliži Učitelju i sledili su ga u beskućništvo, kako bi se podvrgli kompletnoj obuci. Ali u *Maḍḍhima nikāyi* ne srećemo Budu samo u ulozi starešine jednog monaškog reda. Vrlo često ga vidimo kako razgovara sa ljudima koji pripadaju različitim slojevima društva u staroj Indiji – sa kraljevima i prinčevima, sa brah-manima i asketama, običnim seljacima i učenim filozofima, sa iskrenim duhovnim tragačima i šarlatanima. Možda se u ovoj zbirci, više nego i u jednoj drugoj, ukazuje u ulozi koju mu pripisuje kanonski stih iskazivanja poštovanja Blaženom kao „nenadmašnom vodiču onima kojima je potreban putokaz, učitelju božanskim i ljudskim bićima”.

U *Maḍḍhimi* ne pokazuje se samo Buda kao učitelj. Tekst nam pred-stavlja i njegove istaknute učenike, koji su nastavili da prenose učenje. Od 152 sutte u ovoj zbirci, devet je izgovorio poštovani Sāriputta, „general Dhamme”; tri od njih (MN 9, MN 28, MN 141) postale su osnovni tekstovi za proučavanje budističkog učenja u monaškim školama širom theravā-da budističkog sveta. Poštovani Ānanda, Budin lični pratilac poslednjih dvadeset pet godina njegovog života, izložio je sedam sutta i učestvovao u mnogim drugima. Četiri sutte je izgovorio poštovani Mahā Kaćcāna, da-rovit u razlaganju kratkih, ali enigmatičnih izreka Učiteljevih, a dve sutte drugi po rangju među glavnim učenicima, poštovani Mahā Moggallāna. Jedna od njih (MN 15) preporučuje se monasima da svakodnevno o njoj promišljaju. Dijalog između poštovanog Sāriputte i poštovanog Puṇṇa Mantāniputte (MN 24) istražuje šemu sedam stupnjeva pročišćenja, a ka-snije će poslužiti kao plan po kojem će Ācāriya Buddhaghosa izgraditi svoju obimnu raspravu o budističkom putu, *Visuddhimaggu*. Jedan drugi dijalog (MN 44) uvodi monahinju Dhammadinnu, čiji su odgovori na se-riju pitanja toliko umešni da ih je Buda ovekovečio ovim rečima: „I ja bih vam to objasnio na isti način.”

Forma ovih sutta takođe je vrlo raznovrsna. Većinom su pravi govori, izlaganja učenja koja teku iz usta Probuđenoga bez ikakvog prekida. Ne-koliko sutta dato je kao niz suvoparnih instrukcija ili putokaza za vežbanje, ali većina je prošarana upečatljivim poređenjima i parabolama, koje samo sevnu i gusto tkivo učenja osvetle na način koji se duboko utisne u umu. Druge sutte imaju formu dijaloga ili rasprave, dok u nekima dominira dra-matski ili narativni element. Među takvima najpoznatija i najšire cenjena je

možda *Angulimāla sutta* (MN 86), koja opisuje kako je Buda ukrotio okorelog zločinca Angulimālu i transformisao ga u probuđenog sveca. Podjednako dirljiva, mada na sasvim drugačiji način, jeste priča o Ratthapāli (MN 82), mladiću iz imućne porodice, čiji je rani uvid u univerzalnost patnje bio toliko snažan da je pre bio spreman da umre nego da prihvati odbijanje roditelja da mu dozvole odlazak u beskućnike. U središtu nekoliko sutta su debate koje pokazuju Budinu oštroumnost i delikatan smisao za humor, kao i dijalektičku veštinu. Posebno se mogu pomenuti MN 35 i MN 56, sa diskretnim humorom, koji još više potcrtava ozbiljnost njihovog sadržaja. Klasu za sebe čini *Brahmanimantanika sutta* (MN 49), u kojoj Buda posećuje svet Brahme, kako bi zavedeno božanstvo oslobodio iluzija veličine, da bi se uskoro i sam našao usred nadmetanja sa Mārom, Zlim. Nezamislivi savez božanskog i đavolskog, u odbrani svetosti bivanja, nasuprot Budinom pozivu oslobođenja u *nibbāni*, prestanku bivanja.

BUDA I MAḌḌHIMA NIKĀYA

Biografske informacije same po sebi nisu nikada bile u središtu interesovanja redaktora Pāli kanona, tako da su podaci koje *Maḍḍhima nikāya* daje o Budinom životu sporadične i nepovezane, uključene prvenstveno zbog svetla koje bacaju na Budu kao idealan primer duhovnog tragača i potpuno kvalifikovanog učitelja. Iako biografiju podređuje drugim ciljevima, *Maḍḍhima nikāya* nam daje najpotpuniju kanonsku povest o Učiteljevom ranom životu kao Bodhisatte, tragača za probuđenjem. Sa *Dīghom* deli čudesnu priču o njegovom začeću i rođenju (MN 123), ali njena verzija o napuštanju doma svedena je na najosnovnije delove i preneti krajnje realistično. Kao mlad, prozrevši zadovoljstva čula zahvaljujući svom prinčevskom statusu (MN 75.10), Bodhisatta odlučuje da je besmisleno juriti za stvarima koje su, slično njemu, po svojoj prirodi podložne starenju i smrti. Praćen plačem roditelja, napušta porodični život i otiskuje se u potragu za onim što niti stari, niti umire, za *nibbānom* (MN 26.13). Sutta MN 26 govori o njegovom šegrtovanju kod dva iskusna učitelja meditacije toga vremena, ovladavanju njihovim sistemima i potom razočaranju. MN 12 i MN 36 opisuju asketske prakse tokom šest teških godina napora, put koji ga je odveo skoro u smrt. MN 26 i MN 36 šturo i bez mnogo ulepšavanja govore o Budinom probuđenju, na koje gledaju iz različitih uglova, pri čemu nas MN 26 vodi i dalje od probuđenja, do njegove odluke da podučava i poduke prvim učenicima. Od te tačke dalje u *Maḍḍhimi* ne postoji povezana biografija i nju je moguće rekonstruisati samo delimično i hipotetički.

I opet, uprkos odsustvu bilo kakve sistematizovane povesti, *Maḍḍhima* nudi dovoljan broj skiciranih portreta Bude, na osnovu kojih smo u stanju da, pomoću informacija iz drugih izvora, steknemo zadovoljavajuće podrobnju sliku njegovih svakodnevnih aktivnosti i kretanja tokom četrdeset pet godina propovedanja. Komentarski tekst pokazuje da je Budin dnevni raspored bio podeljen između poduke monaha, razgovora sa nezaređenima i meditacije u osami, kada je obično boravio u „području praznine,“ (MN 121.3, MN 122.6) ili u sferi dubokog saosećanja. Jedini dnevni obrok uzimao je prepodne, kada bi ga neko pozvao na obed ili bi ga isprobio, dok je spavao svega nekoliko sati, izuzev leti, kada bi kratko odremao u vreme najveće vrućine (MN 36.46). Godišnji ciklus je određivala indijska klima, sa svoja tri godišnja doba – hladni period od novembra do februara, topli od marta do juna i kišni od jula do oktobra. Kako je bio običaj među asketama u staroj Indiji, Buda i njegova monaška zajednica ostali bi na jednom mestu tokom kišnog perioda, kada bi reke nabujale, a putovanje bilo skoro nemoguće. U ostalom delu godine lutao je dolinom Ganga i izlagao svoje učenje svakome ko je bio spreman da ga sasluša.

Glavna mesta na kojima je Buda provodio periode kiša (*vassa*) bili su Sāvattḥī (država Kosala), i Rāḍagaha (Magadha). U Sāvattḥiju bi obično boravio u Ćetinom gaju, parku koji mu je poklonio bogati trgovac Anathapiṇḍika. Otuda je i najveći broj govora iz *Maḍḍhima nikāye* upravo tu održao. Ponekad bi u Sāvattḥiju boravio u Istočnom parku, koji je poklonila predana sledbenica Visākhā, poznata i kao „Migārina majka“. U Rāḍagahi je često boravio u Bambusovom gaju, poklonu kralja Magadhe Seniya Bimbisare; ako je želeo više samoće, onda na Lešinarevoj hridi, podalje od grada. Njegova lutanja, obično u pratnji velike grupe monaha, kretala su se od zemlje Anga (blizu današnjeg zapadnog Bengala), pa sve do podnožja Himalaja i zemlje Kuru (današnji Delhi). Povremeno, kada je smatrao da neki poseban slučaj zahteva samo njegovo prisustvo, napustio bi sanghu i putovao sam (videti MN 75, MN 86, MN 140).

Iako je Kanon precizan i pouzdan u opisu takvih detalja, interes rane budističke zajednice fokusira se ne toliko na Budinu konkretnu istorijsku posebnost, koliko na njegov značaj kao arhetipa. Dok su ga posmatrači sa strane videli samo kao još jednog među mnoštvom duhovnih učitelja toga vremena – kao „asketu Gotamu“ – za njegove učenike „on jeste viđenje, on jeste znanje; on jeste Dhamma; on jeste najviši;... vodič ka Besmrtnom, gospodar Dhamme, Tathāgata“ (MN 18.12). Poslednji termin u ovoj seriji je epitet koji Buda najčešće koristi kada govori o samome sebi, termin koji podvlači njegov značaj kao Velikog čoveka, čiji dolazak znači ispunjenje jednog kosmičkog, ponavljajućeg sleda događaja. Pāli komentatori objašnjavaju da ta reč znači „onaj koji je tako došao“ (*tathā āgata*) i „onaj koji

je tako otišao” (*tathā gata*) – onaj koji je *došao* među nas sa porukom o besmrtnosti, u koju je *otišao* sopstvenim praktikovanjem puta. Kao Tathāgata poseduje deset moći znanja i četiri neustrašivosti, koje mu omogućuju da rikne svojim „kraljevskim rikom” (MN 12.9–20). On nije samo veliki mudrac ili benevolentni moralista, već poslednji u nizu potpuno probuđenih bića, od kojih se svako javlja u doba duhovne tame, otkriva najdublje istine o prirodi egzistencije i ustanovljuje nauk (*sāsana*), kroz koji put oslobođenja ponovo postaje dostupan ovome svetu. Čak i oni među njegovim učenicima što su dostigli nenadmašno viđenje, praksu i oslobođenje slave i poštuju Tathāgatu kao nekoga ko, i sam postavši probuđen, podučava druge radi njihovog probuđenja (MN 35.26). Osvrnuvši se na njega posle smrti, prva generacija monaha mogla je da kaže: „Blaženi je otkrivalac još neotkrivenog puta, tvorac još nestvorenog puta, objavitelj još neobjavljenog puta; bio je znalac puta, pronalazač puta, vešt u vezi sa putem”, a učenici Blaženog slede taj put i potom stižu na njegov kraj (MN 108.5).

Blaženi je otkrivalac još neotkrivenog puta, tvorac još nestvorenog puta, objavitelj još neobjavljenog puta; bio je znalac puta, pronalazač puta, vešt u vezi sa putem. A njegovi učenici sada žive idući tim putem, da bi potom stigli na njegov kraj.

ČETIRI PLEMENITE ISTINE

Budino učenje naziva se Dhamma, reč koja može da označi istinu prenetu putem učenja, kao i pojmovno-verbalni medijum kojim je ta istina formulisana, kako bi bila saopštena i učinjena razumljivom. Dhamma nije nekakav skup nepromenljivih dogmi ili sistem spekulativnog razmišljanja. U suštini, ona je sredstvo, splav za prelazak sa „ove obale” neznanja, žudnje i patnje na „dalju obalu” transcendentnog mira i slobode (MN 22.13). Kako je njegov cilj u formulisanju učenja bio pragmatičan – oslobođenje od patnje – Buda je u prilici da čitav spektar metafizičkih spekulacija ostavi po strani kao jalov posao. One koji se njima ipak bave, upoređuje sa čovekom pogođenim otrovnom strelom, koji odbija da mu lekar pomogne sve dok ne sazna svaki detalj o strelcu koji ju je odapeo i njegovom oružju (MN 63.5). Pogođenom strelom žudnje, mučenom starošću i smrću, čovečanstvu je hitno potrebna pomoć. Lek koji Buda donosi kao lekar ovoga sveta (MN 105.27) jeste Dhamma, koja otkriva istinu naše egzistencijalne muke, ali i načine na koje možemo isceliti svoje rane.

Dhamma koju je Buda otkrio i podučavao u svom središtu ima četiri plemenite istine:

- plemenita istina o patnji (*dukkha*),
- plemenita istina o nastanku patnje (*dukkhasamudaya*),
- plemenita istina o prestanku patnje (*dukkhanirodha*),
- plemenita istina o putu koji vodi prestanku patnje (*dukkhanirodhagāminī paṭipadā*).

U noći probuđenja Buda je uvideo upravo te četiri istine (MN 4.31, MN 36.42), a objavio ih svetu kada je pokrenuo nenadmašni točak Dhamme u Benaresu (MN 141.2) i visoko cenio tokom četrdeset pet godina propovedanja kao „učenje svojstveno svim Budama” (MN 56.18). U *Maddhima nikāyi* četiri plemenite istine izložene su koncizno u MN 9.14–18 i detaljno u MN 141, dok u MN 28 poštovani Sāriputta razvija originalno tumačenje istina, kakvo nalazimo samo u toj suttī. Iako se eksplicitno navode samo povremeno, čitavo Budino učenje počiva na četiri plemenite istine: one sadrže mnoga druga njegova načela, baš kao što u otisak stope slona mogu stati otisci stope bilo koje druge životinje (MN 28.2).

Ključni pojam oko kojeg se grupišu ove istine jeste *dukkha*, prevedena ovde kao „patnja”. Ova pāli reč izvorno je označavala samo bol, značenje koje je zadržano u tekstu kada se govori o kvalitetu osećaja: tada je prevedena sa „bol” ili „bolno”. Međutim, kao prva plemenita istina, *dukkha* ima dalekosežniji značaj, te postaje sveobuhvatna filozofska vizija. I dok svoju afektivnu boju crpi iz svoje veze sa bolom i uključuje ga u sebe, ona ukazuje daleko izvan ovog ograničenog polja značenja, ka inherentnoj nedovoljnosti svega uslovljenog. Ta nedovoljnost uslovljenog uzrokovana je njegovom prolaznošću, podložnosti bolu i nesposobnosti da obezbedi potpuno i trajno zadovoljenje.

Pojam prolaznosti (*aniccatā*) čini temelj Budinog učenja, pošto je onaj inicijalni uvid koji je naveo Bodhisattu da napusti svoju palatu u potrazi za putem probuđenja. Prolaznost, iz budističkog ugla, obuhvata totalitet uslovljene egzistencije, u rasponu od kosmičkog do mikroskopskog. Na daljem kraju ovog spektra Budina vizija otkriva univerzum neverovatnih dimenzija, koji ciklično nastaje i raspada se u vremenu bez početka i kraja – „mnogo eona skupljanja ovoga sveta, mnogo eona širenja ovoga sveta, mnogo eona skupljanja i širenja sveta” (MN 4.27). U sredini, obeležje prolaznosti manifestuje se našom neizbežnom smrtnošću, a naše življenje vezano je za starost, bolest i smrt (MN 26.5), kroz posedovanje tela koje je podložno „trošenju i propadanju, razlaganju i nestanku” (MN 74.9). A na bližem kraju tog spektra, Budino učenje otkriva radikalnu prolaznost, koju može da uoči jedino istrajna pažnja u odnosu na naše neposredno, živo iskustvo: činjenica da svi sastojci našeg bića, telesni i mentalni, jesu jedan neprekidan proces, nastaju i nestaju velikom brzinom, iz trenutka u trenutak, bez ikakve trajne

podloge. Kroz sam taj čin posmatranja svi sastojci našeg bića bivaju podvrgnuti „razaranju, slabljenju, kopnjenju i nestanku” (MN 74.11).

Ova karakteristika prolaznosti kao obeležje svega što je uslovljeno vodi direktno prepoznavanju univerzalnosti dukkhe ili patnje. Buda podvlači taj sveprožimajući aspekt dukkhe kada, u tumačenju prve plemenite istine, kaže: „ukratko, pet sastojaka bića kao objekti vezivanja jesu patnja”. Tih pet sastojaka kao objekti vezivanja (*pañc’upādānakkhandhā*) jesu klasifikaciona šema koju je Buda načinio kako bi pokazao složenu prirodu neke osobe. Ta šema obuhvata sve moguće tipove uslovljenog stanja, koje deli u pet kategorija – materijalni oblik, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i svest. Sastojak nazvan materijalni oblik (*rūpa*) uključuje fizičko telo, sa njegovim čulima, kao i spoljašnje materijalne objekte. Sastojak osećaj (*vedanā*) jeste afektivni element našeg iskustva, prijatan, bolan ili neutralan. Opažaj (*saññā*), treći sastojak, jeste element odgovoran za uočavanje kvaliteta stvari, a pokriva i prepoznavanje i sećanje. Sastojak mentalni obrasci (*sankhārā*) jeste kolektivni termin u koji su uključeni voljni, emotivni i intelektualni aspekti mentalnog iskustva. Svest (*viññāṇa*), peti element, jeste osnovna svesnost nekog objekta, neophodna za bilo kakvu vrstu kognicije. Kako to poštovani Sāriputta pokazuje u svojoj briljantnoj analizi prve plemenite istine, elementi svih pet sastojaka postoje u svakom našem iskustvu nastalom u vezi sa svakim od šest čula i njihovim objektima (MN 28.28). Budina tvrdnja da ovih pet sastojaka jesu dukkha, tako otkriva da sve sa čime se poistovećujemo i držimo za izvor sreće, kada se sagleda na pravi način, jeste osnova upravo one patnje od koje strahujemo. Čak i kad se osećamo udobno i sigurno, nestabilnost tih sastojaka je sama po sebi izvor problema i trajno nas izlaže patnji u njenim pojavnim oblicima. Čitava ova situacija biva dalje multiplikovana do dimenzija koje izmiču sagledavanju kada u obzir uzmemo i Budino ukazivanje na činjenicu preporadjanja. Sva bića u kojima postoje žudnja i neznanje putuju stazom neprekidnog preporadjanja, zvanom *samsāra*, na kojoj svaki novi krug donosi patnju novog rođenja, starosti, bolesti i smrti. Nijedna vrsta egzistencije unutar *samsāre*, pošto je nužno prolazna i podložna promeni, nije u stanju da obezbedi trajnu sigurnost. Život u bilo kojem od svetova je nestabilan, biva okončan, bez zaštite je i zaštitnika, ništa ne poseduje (MN 82.36).

UČENJE O NEPOSTOJANJU SOPSTVA

Neraskidivo povezan sa prolaznošću i patnjom jeste treće načelo svojstveno svim fenomenima egzistencije. To je karakteristika nepostojanja trajnog sopstva (*anattā*) i ta trojka se naziva tri obeležja ili karakteristike

(*tilakkhaṇa*). Suprotno mnogim popularnim verovanjima, Buda uči da se mi kao osobe – sačinjene od pet sastojaka – ne možemo poistovetiti sa pretpostavljenim sopstvom kao trajnim i supstancijalnim temeljem ličnog identiteta. Pojam sopstva ima samo konvencionalnu vrednost, kao zgodno pomagalo za označavanje jedne složene nesupstancijalne situacije. On ne označava bilo kakav krajnji, nepromenjivi entitet smešten u središte našeg bića. Telesni i mentalni sastojci su prolazni fenomeni, koji iznova nastaju i nestaju, a taj proces svojim uzročnim kontinuitetom i međuzavisnim funkcionisanjem stvara privid trajnog sopstva. Buda takođe ne pozicionira sopstvo izvan ovih pet sastojaka. Shvatanje sopstva kao nekakve krajnje stvarnosti smatra produktom neznanja, a sve različite pokušaje da se tom pojmu dâ sadržaj kroz njegovo poistovećivanje sa nekim aspektom osobe, opisuje kao „vezivanje za učenje o sopstvu”.

U nekoliko sutta *Maddhima nikāye* Buda na upečatljiv način odbacuje gledišta o sopstvu. Tako MN 102 sadrži dalekosežno razmatranje različitih ideja o sopstvu i kvalifikuje ih sve kao „uslovljene i grube”. U MN 2.8 šest gledišta o sopstvu nazivaju se „šikara gledišta, džungla gledišta, iskrivljenost gledišta, nakaza gledišta, okov gledišta”. U MN 11 Buda svoje učenje, tačku po tačku, upoređuje sa učenjima drugih asketa i brahmana, te pokazuje da ispod prividne sličnosti, među njima postoji ključna razlika – odbacivanje gledišta o sopstvu. MN 22 nudi seriju argumenata protiv gledišta o sopstvu, a kulminacija je Budina objava da ne vidi bilo koje učenje o sopstvu koje ne bi vodilo ka žalosti, naricanju, bolu, tugi i očaju. Na njegovoj mapi puta ka oslobođenju, verovanje da postoji trajna osoba (*sakkāyadiṭṭhi*), konstituisanje sopstva na osnovu pet sastojaka bića, smatra se prvim okovom koji se raskida nastankom „viđenja Dhamme”.

Za načelo ne-sopstva u suttama se pokazuje da logički sledi iz dve karakteristike kakve su prolaznost i patnja. Standardna formula kaže da ono što je prolazno jeste i bol ili patnja, a što je prolazno, patnja i podložno promeni ne može se smatrati za moje, ja i sopstvo (MN 22.26, MN 35.20 itd.). Drugi delovi objašnjavaju vezu tri karakteristike iz različitih uglova. MN 28 ukazuje na sledeće: kada spoljašnji fizički elementi – zemlja, voda, vatra i vazduh – tako ogromni, bivaju periodično uništeni kosmičkim kataklizmama, tada se ni ovo prolazno telo ne može smatrati trajnim sopstvom. MN 148, uz pomoć *reductio ad absurdum* tipa dokazivanja, pokazuje da prolaznost implicira ne-sopstvo: kada su svi elementi bića jasno podložni nastanku i nestanku, poistovećivati bilo koji od njih sa sopstvom znači stići do neodržive teze da je i sopstvo podložno nastanku i nestanku. MN 35.19 povezuje obeležje ne-sopstva sa dukkhom, uz ovaj argument: zato što pet sastojaka bića ne možemo podvrći svojoj volji, ne možemo ih smatrati za moje, ja ili sopstvo.

NASTANAK I PRESTANAK PATNJE

Druga od četiri plemenite istine upoznaje nas sa izvorom ili uzrokom patnje, koji Buda poistovećuje sa žudnjom (*taṇhā*), u njena tri oblika: želja za zadovoljstvima čula, želja za postojanjem ili trajnom egzistencijom i želja za nepostojanjem ili ličnim uništenjem. Treća istina je obrnuta verzija druge, eliminisanjem žudnje iz koje izvire patnja i ona se uklanja bez ostatka.

Budino otkriće uzročne veze žudnje i patnje razlog je prividnog „pesimističnog” tona u nekoliko sutta *Madḍhima nikāye*: u MN 13, sa njezinim razmatranjem opasnosti u zadovoljstvima čula, obliku i osećaju; u MN 10 i MN 119, gde je reč o meditacijama na groblju; u MN 22, MN 54 i MN 75, sa njihovim šokantnim poređenjima vezanim za zadovoljstva čula. Ovakva učenja su deo Budinog taktičkog pristupa u vođenju učenika ka oslobođenju. Po svojoj unutrašnjoj prirodi, zadovoljstvo čula izvire i buja uvek kada pronade nešto što se čini prijatnim i uzbudljivim. Ono se umnožava kroz pogrešnu percepciju – viđenje objekta čula kao izvora užitka – te zato za slamanje obruča kojim je žudnja stegnula um, verbalno ohrabivanje nije dovoljno. Buda želi da ljudi vide kako su stvari za kojima žude i slepo srljaju zapravo patnja, a u tu svrhu otkriva opasnosti skrivene ispod njihove slatke i primamljive pojavnosti.

Iako druga i treća plemenita istina poseduju neposrednu psihološku validnost, one imaju i svoj dublji aspekt sadržan u suttama. Srednje dve istine na način kako su izražene kroz generalnu formulaciju četiri plemenite istine, zapravo su teleskopske verzije jedne duže formulacije koja otkriva izvor i nestanak okova u saṃsāri. Učenje u kojem je izložena proširena verzija ovih dveju istina naziva se *paṭiḍḍā samuppāda*, uslovljeni nastanak. U svojoj najpotpunijoj formi ovo učenje izlaže nastanak i prestanak patnje kroz dvanaest elemenata, međusobno povezanih u jedanaest tvrdnji. Tu formulaciju, šematski izloženu, moguće je naći u MN 38.17, po redosledu nastanka i u MN 38.20, po redosledu prestanka. MN 115.11 uključuje oba niza, a prethodi im iznošenje opšteg načela uslovljenosti, koji je u osnovi primenjenog učenja. Razrađeniya verzija u kojoj se analizira svaki od elemenata serije data je u MN 9.21–66, a njena varijanta primene na tok ljudskog života u MN 38.26–40. Moguće je naći i skraćene verzije, naročito u MN 1.171, MN 11.16 i MN 75.24–25. Poštovani Sāriputta citira Budu kako kaže da onaj ko vidi uslovljeni nastanak, vidi Dhammu i onaj ko vidi Dhammu, vidi i uslovljeni nastanak (MN 28.28).

Prema uobičajenoj interpretaciji, serija od dvanaest elemenata proteže se kroz tri života i deli na uzročnu i posledičnu fazu. Suština se može ukratko ovako izložiti. Iz neznanja (*aviddā*) – definisanog kao nepoznava-

nje četiri plemenite istine – čovek se upušta u voljne postupke ili *kammu*, koji mogu biti telesni, verbalni i mentalni, korisni i štetni. Ti kammički postupci postaju mentalni obrasci (*sankhārā*) i dozrevaju kao stanja svesti (*viññāṇa*) – prvo kao preporođena svest u trenutku začeća, a kasnije kao pasivna stanja svesti, rezultat kamme koja dozreva tokom života. Zajedno sa svešću nastaje i materijalno-mentalni sklop (*nāmarūpa*), psihofizički organizam opremljen sa šest čula (*saḷāyatana*), pet fizičkih i umom kao sposobnošću za više kognitivne funkcije. Preko čula uspostavlja se kontakt (*phassa*) između svesti i njezinih objekata, a taj kontakt onda uslovljava osećaj (*vedanā*). Karike počev od svesti do osećaja jesu produkt prošle kamme, kauzalne faze koju reprezentuju neznanje i mentalni obrasci. Sa narednom karikom počinje kammički aktivna faza sadašnjeg života, a ona će stvoriti novu egzistenciju u budućnosti. Uslovljena osećajem, nastaje žudnja (*taṇhā*), i to je druga plemenita istina. Kada žudnja ojača, iz nje se rađa vezivanje (*upādāna*), koje nas goni da se ponovo upuštamo u voljne postupke, a oni rađaju novu egzistenciju (*bhava*). Nova egzistencija počinje rođenjem (*ḍāṭi*), koje neizbežno vodi starenju i smrti (*ḍarāmaṇa*).

Učenje o uslovljenom nastanku takođe pokazuje kako krug preporođanja može biti prekinut. Nastankom istinskog znanja, punim pronicanjem u četiri plemenite istine, neznanje biva iskorenjeno. Zato se um više ne upušta u žudnju i vezivanje, postupci gube svoj potencijal da generišu preporođanje, a kada je tako lišen pogonskog goriva, krug se zaustavlja. Ovo jeste cilj učenja, koji signalizira treća plemenita istina, prestanak patnje.

NIBBĀNA

Stanje kada su neznanje i žudnja iskorenjeni naziva se *nibbāna* (na sanskritu *nirvana*) i nijedan pojam unutar Budinog učenja nije se pokazao tako tvrdokornim prema pojmovnom određenju kao ovaj. Na neki način, takvu neuhvatljivost jedino je i moguće očekivati, pošto se *nibbāna* upravo opisuje: „duboka je, teško ju je uočiti, teško razumeti... nedosežna pukim rezonovanjem” (MN 26.19). U istom tom pasusu Buda takođe kaže da je mudri mogu razumeti, a u suttama daje dovoljno indikacija o njezinoj prirodi, kako bi preneo određenu ideju njene poželjnosti.

Pāli kanon nudi više argumenata za odbacivanje mišljenja nekih tu-mača kako *nibbāna* znači puko poništavanje; čak ni sofisticiranije gledište da je *nibbāna* tek uklanjanje mentalnih nečistoća i gašenje egzistencije, ne može izdržati valjanu analizu. Možda najuverljivije svedočanstvo protiv takvog gledišta jeste dobro poznati odlomak iz *Udāne*, koji u vezi sa *nibbānom* kaže da „postoji nerođeno, nenastalo, nenačinjeno, neuslovljeno”,

a njegovo postojanje čini mogućim beg od rođenog, nastalog, načinjenog i uslovljenog (Ud 8:3). *Maḍḍhima nikāya* karakteriše *nibbānu* na sličan način. Ona nije rođena, ne stari, nije podložna bolesti, smrti, tuzi i znači najvišu sigurnost od ropstva, kakvu je Buda dosegao u noći probuđenja (MN 26.18). Njezina nadmoćna realnost biva potvrđena kada Buda *nibbānu* naziva najvišim temeljem istine, čija priroda ne obmanjuje i stoji rame uz rame sa plemenitom istinom (MN 140.26). *Nibbānu* ne mogu videti oni koji žive obuzeti strašću i mržnjom, ali nju je moguće sagledati kada se javi duhovno viđenje, a kroz fiksiranje uma na nju u dubinama meditacije, učenik može ukloniti mentalne otrove (MN 26.19, MN 75.24, MN 64.9).

Buda ne troši mnogo reči na filozofsku definiciju *nibbāne*. Jedan razlog je što *nibbānu*, budući da je neuslovljena, transcendentna i uzvišena, nije lako definisati pojmovima koji su neizbežno vezani za uslovljeno, manifestovano i profano. Drugi je razlog to što je Budin cilj praktičan, vođenje bića ka oslobođenju od patnje, te njegov glavni pristup karakterisanju *nibbāne* jeste da probudi želju za njeno dostizanje i pokaže šta treba uraditi da bi se to postiglo. Da bi *nibbānu* pokazao poželjnom, ciljem napora, opisuje je kao krajnje blaženstvo, vrhovno stanje uzvišenog mira, nečim što ne stari, ne umire, niti zna za tugu, najvišom sigurnošću od ropstva. Da bi pokazao šta činiti da se dosegne *nibbāna*, da ukaže kako ovaj cilj podrazumeva određeni zadatak, Buda je opisuje kao smirivanje svih mentalnih tvorevina, napuštanje svih vezanosti, iskorenjivanje žudnje, hlađenje strasti (MN 26.19). Pre svega, *nibbāna* je prestanak patnje. Za one koji tragaju za okončanjem patnje takva oznaka je dovoljna da ih usmeri prema putu.

PUT KA OKONČANJU PATNJE

Četvrta plemenita istina zaokružuje šemu uspostavljenju kroz prve tri istine, time što otkriva načine eliminisanja žudnje, a to znači i okončavanja patnje. Ova istina podučava „srednji put” koji je otkrio Buda, plemeniti osmostruki put:

1. ispravno razumevanje (*sammā diṭṭhi*),
2. ispravna namera (*sammā sankappa*),
3. ispravan govor (*sammā vācā*),
4. ispravni postupci (*sammā kammanta*),
5. ispravno življenje (*sammā ādīva*),
6. ispravan napor (*sammā vāyāma*),
7. ispravna svesnost (*sammā sati*),
8. ispravna koncentracija (*sammā samādhi*).

Sem što se pominje na brojnim mestima u *Maḍḍhima nikāyi*, plemeniti osmostruki put je detaljno objašnjen u dvema kompletnim suttama. MN 141 analizira osam komponenti puta, koristeći definicije standardne u Pāli kanonu. MN 117 izlaže put iz drugačijeg ugla, pod naslovom „plemenita ispravna koncentracija, sa njezinim podrškama i pomagalima”. U njoj Buda iznosi važnu distinkciju između profanog i uzvišenog stupnja puta, definiše prvih pet elemenata za svaki od njih i pokazuje kako elementi puta funkcionišu kao jedan u ime zajedničkog cilja – obezbeđivanje izlaza iz patnje. Druge sutte detaljno istražuju individualne komponente puta. Tako MN 9 dublje analizira ispravno razumevanje, MN 10 ispravnu svesnost, a MN 19 ispravnu nameru. MN 44.11 objašnjava da se osam elemenata mogu inkorporirati u tri „sastojka” vežbanja. Ispravan govor, ispravni postupci i ispravno življenje čine sastojak koji se naziva vrlina ili moralna disciplina (*sīla*); ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija čine sastojak nazvan koncentracija (*samādhi*), a ispravno razumevanje i ispravna namera čine sastojak koji nosi naziv mudrost (*paññā*). Ovaj trodelni niz, s druge strane, služi kao kostur za put postupnog vežbanja, o čemu će biti reči kasnije.

U Pāli kanonu prakse koje vode ka *nibbāni* često se razrađuju u kompleksniji skup sedam međusobno povezanih elemenata. Kasnija tradicija ih označava kao trideset sedam preduslova za probuđenje (*bodhipakkhiyā dhammā*), ali Buda o njima govori jednostavno kao o „stvarima kojima sam vas podučio, pošto sam ih neposredno saznao” (MN 103.3, MN 104.5) i ne daje bilo kakav njihov zajednički naziv. Pri kraju života, ukazao je sanghi da to koliko će njegovo učenje trajati u ovome svetu zavisi od toga koliko verno će ti elementi biti sačuvani i hoće li ih njegovi sledbenici praktikovati u slozi i bez nadmetanja.

Sadržina toga skupa je:

- četiri temelja svesnosti (*satipaṭṭhāna*),
- četiri prave vrste nastojanja (*sammappadhāna*),
- četiri osnove duhovne moći (*iddhipāda*),
- pet sposobnosti (*indriya*),
- pet snaga (*bala*),
- sedam elemenata probuđenja (*bodḍhanga*),
- plemeniti osmostruki put (*ariya aṭṭhangika magga*).

Svaka od ovih grupa potpuno je definisana u MN 77.15–21. Kao što će analiza pokazati, većina ovih grupa je jednostavno podgrupa ili varijacija elemenata osmostrukog puta, načinjena kako bi se istakli različiti oblici prakse. Tako, na primer, četiri temelja svesnosti jesu razrada ispravne svesnosti; četiri prave vrste nastojanja su razrada ispravnog napora. Razvoj

ovih grupa je tako integralan, a ne sekvencijalan. MN 118, na primer, pokazuje kako praksa četiri temelja svesnosti nadopunjuje razvijanje sedam elemenata probuđenja, a MN 149.10 kaže da onaj ko praktikuje meditaciju uvida u vezi sa čulima dovodi do potpune zrelosti svih trideset sedam uslova za probuđenje.

Pojedinačna analiza ovih uslova pokazuje centralno mesto koje imaju četiri od njih – energija, svesnost, koncentracija i mudrost. Na osnovu ovoga može se izvesti jasna slika suštine prakse. Počinjemo pojmovnim razumevanjem Dhamme i namerom da stignemo do cilja, što su prva dva dela puta. Potom, iz poverenja, prihvatamo pravila vrline koja regulišu govor, postupke i zarađivanje za život. Sa vrlinom kao osnovom, energično prionemo na negovanje četiri temelja svesnosti. Kako svesnost sazreva, tako i naša koncentracija postaje sve dublja, a koncentrisan um, kroz istraživanje, stiže do mudrosti, prodornog razumevanja onih načela koje smo na početku shvatili samo na pojmovnom nivou.

POSTUPNO VEŽBANJE

U *Madādhima nikāyi* Buda praktikovanje puta često označava kao postupno vežbanje (*anupubbāsikkhā*), koje se sistematski razvija od prvog koraka do krajnjeg cilja. Ovakvo vežbanje jeste detaljnija razrada trodelne podele puta na vrlinu, koncentraciju i mudrost. Po pravilu, u suttama sled postupnog vežbanja počinje odlaskom u beskućnike i prihvatanjem načina života bhikkhua, budističkog monaha. Ovo odmah skreće pažnju na značaj monaškog života u okviru Budinog nauka. Čitava praksa plemenitog osmostrukog puta otvorena je za ljude različitih stilova življenja, monaškog ili laičkog, a sam Buda potvrđuje da su mnogi među njegovim nezaređenim sledbenicima odlično poznavali Dhammu i dostigli prva tri od četiri uzvišena stupnja (MN 68.18–23; MN 73,9–22; pozicija theravāda škole je da nezaređeni mogu takođe dostići četvrti stupanj, arahant, ali kad to učine, odmah postaju zaređeni ili umiru). Međutim, ostaje činjenica da domaćinski život neizbežno otežava iskreno traganje za oslobođenjem, tako što nameće mnoštvo profanih briga i ličnih vezanosti. Otuda je i sam Buda napustio dom i postao beskućnik, kao preliminarni korak u sopstvenom plemenitom traganju, a posle probuđenja osnovao je sanghu, zajednicu monaha i monahinja, kao pribežište onima koji žele da se potpuno posvete praktikovanju njegovog učenja, bez prepreka koje donose brige domaćinskog života.

Glavni primer postupnog vežbanja koji nalazimo u *Madādhima nikāyi* dat je u MN 27 i MN 51; alternativne verzije moguće je naći u MN 38,

MN 39, MN 53, MN 107 i MN 125, a neke od važnijih varijacija biće kratko opisane. Niz započinje pojavom Tathāgate u ovome svetu i njegovim izlaganjem Dhamme, slušanjem kroz koje učenik stiče poverenje i sledi Učitelja na putu beskućnika. Pošto je to učinio, preuzima i poštuje pravila ponašanja koja doprinose pročišćenju postupaka i življenja. Sledeća tri koraka – zadovoljenost, obuzdavanje čula, kao i svesnost i puna prisutnost – treba da internalizuju proces pročišćenja i tako premoste prelaz od vrlina ka koncentraciji. Alternativne verzije (MN 39, MN 53, MN 107, MN 125) ovde ubacuju još dva dodatna koraka, umerenost u jelu i u spavanju.

Direktno vežbanje koncentracije dolazi u prvi plan u odeljku o napuštanju pet prepreka. Pet prepreka – želja za zadovoljstvima čula, zlovolja, tromost i tupost, uznemirenost i kajanje i, na kraju, sumnjičavost – jesu preliminarne prepreke u meditativnom napredovanju, te je njihovo uklanjanje suštinski važno da bi um dospeo u stanje mira i sjedinjenosti. U okviru šeme postupnog vežbanja ovo prevazilaženje prepreka tretira se tek površno; drugi delovi Kanona daju više praktičnih uputstava, a ona su dalje razrađena u komentarima. Odlomak o preprekama je upotpunjen u MN 39 serijom poređenja, koja ilustruju kontrast između sputanosti nametnute tim preprekama i radosnog osećaja slobode, koji stičemo kada ih se jednom oslobodimo.

Na sledećem se stupnju opisuje dostizanje dhāna ili zadubljenja, dubokih stanja koncentracije, u kojima um postaje potpuno zadubljen u svoj objekat. Buda nabroja četiri dhāne, nazvane jednostavno prema njihovom numeričkom položaju u seriji, a svaka rafiniranija i uzvišenija od prethodne. Dhane se uvek opisuju standardnim formulama, koje su u nekoliko sutta (MN 39, MN 77, MN 119) obogaćene upečatljivim poređenjima. Iako se u theravāda tradiciji dhāne ne smatraju nužnim za dostizanje probuđenja, Buda ih redovno uključuje u kompletno postupno vežbanje, zato što doprinose unutrašnjem pročišćenju puta, a duboka koncentracija koju proizvode obezbeđuje solidnu osnovu za negovanje uvida. Iako još uvek pripadaju profanom, *dhāne* su „stope Tathāgate” (MN 27.19–22) i nagoveštaj blaženstva *nibbāne*, koje dolazi na kraju vežbanja.

Počev od četvrte *dhāne*, tri alternativne linije daljeg razvoja postaju moguće. U mnogim odlomcima izvan šeme postupnog vežbanja (MN 8, MN 25, MN 26, MN 66 itd.) Buda pominje četiri meditativna stanja koja nastavljaju mentalno sjedinjavanje koje su uspostavile dhāne. Ta stanja, opisana kao „oslobođenja koja su mirna i nematerijalna”, profane su kao i dhāne. Od dhāna se razlikuju po svom transcendiranju one suptilne mentalne slike kao objekat pažnje u dhānama, a nazvana su prema sopstvenim uzvišenim objektima: područje beskrajnog prostora, područje beskonačne svesti, područje ničega i područje ni opažanja ni neopažanja. U pāli

komentarima ova su stanja nazvana nematerijalne ili neoblikovane dhāne (*arūpadādhāna*).

Druga linija razvoja opisana u suttama jeste sticanje natprirodnog znanja. Buda kao grupu često pominje šest vrsta neposrednog znanja (*chāla-bhiṅṇā*; ovaj izraz se ne pojavljuje u *Maddhimi*). Poslednje među njima, znanje o uklanjanju otrova, jeste transcendentno i otuda zapravo pripada trećoj liniji razvoja. Ali ostalih pet su sva profana, proizvod izuzetno visokog stepena mentalne koncentracije postignute u četvrtoj dhāni: natprirodne moći, duhovno uho, sposobnost čitanja tuđih misli, sećanje na prošle živote i duhovno oko (MN 6, MN 73, MN 77, MN 108).

Ove dhāne i profane vrste neposrednog znanja same po sebi ne pre-rastaju u probuđenje i oslobođenje. Koliko god bila uzvišena i smirena, ta postignuća mogu jedino da potisnu nečistoće koje održavaju tok preporadjanja, ali ne i da ih iskorene. Da bi se te nečistoće uma uklonile na najdubljem nivou i time dozreo plod probuđenja i oslobođenja, meditativni proces mora se usmeriti trećom linijom razvoja, onom koja ne podrazumeva nužno prva dva puta. Reč je o kontemplaciji „stvari kakve one zaista jesu”, što rezultira sve dubljim uvidima u prirodu egzistencije i kulminira krajnjim ciljem, dostizanjem stupnja arahanta.

Tu liniju razvoja prati Buda u šemi postupnog razvoja, mada prethodno daje opise dva neposredna znanja: sećanje na prošle živote i duhovno oko. Ovo troje imaju značajnu ulogu u Budinom probuđenju (MN 4.27–30), a kolektivno se nazivaju tri istinska znanja (*teviḍḍā*). Iako prva dva člana nemaju suštinsku važnost za dostizanje stupnja arahanta, može se pretpostaviti da ih Buda uključuje jer otkrivaju istinski velike i duboke dimenzije patnje unutar saṃsāre i tako pripremaju um da pronikne u četiri plemenite istine, a kojima se ta patnja dijagnostifikuje i nadilazi.

Proces kontemplacije kojim meditant razvija uvid nije eksplicitno prikazan kao takav u šemi postupnog vežbanja. Samo je impliciran izlaganjem njegovog krajnjeg ploda, koji se ovde naziva znanje o uklanjanju otrova. *Āsave* ili otrovi jesu jedna kategorija mentalnih nečistoća, čija je uloga da održavaju krug saṃsāre. Komentari izvode poreklo ove reči iz korena *su*, koji znači „teći”. Proučavaoci se ne slažu da li tok koji podrazumeva prefiks *ā* ide ka unutra ili ka spolja; tako jedni ovaj pojam prevode kao „uticaji”, a drugi kao „oticanje” ili „odliv”. Standardna formula u suttama ukazuje na pravo značenje ovog termina, nezavisno od etimologije, kada *āsave* opisuje kao stanja „koja prljaju, uzrokuju obnavljanje bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnju i vode do budućih rođenja, starosti i smrti” (MN 36.47 itd.). Tri otrova pomenuta u suttama praktično su sinonimi za žudnju za zadovoljstvima čula, žudnju za postojanjem i neznanje koje se nalazi na početku formule uslovljenog nastanka. Kada svoj um oslobodi

tih otrova, tako što pređe put arahanta, učenik razmatra svoju novostečenu slobodu i oglašava se lavljim rikom: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.”

PRISTUPI MEDITACIJI

Metodi meditacije koje Buda podučava u Pāli kanonu mogu se podeliti u dva opšta sistema. Jedan je razvijanje smirenja (*samatha*), u cilju dostizanja koncentracije (*samādhi*); drugi razvijanje uvida (*vipassanā*), koji vodi razumevanju i mudrosti (*paññā*). U Budinom sistemu mentalnog treninga smirenje je podređeno uvidu, zato što je krucijalan instrument u iskorenjivanju neznanja kao suštine saṃsāričkog okova. Rezultati meditacije smirenja bili su poznati duhovnim ljudima Indije mnogo pre pojave Bude. Sam Buda pod vođstvom svojih ranih učitelja dostigao je dva najviša stanja, no ustanovio je da ona vode samo preporađanju na višim nivoima egzistencije, ali ne i istinskom probuđenju (MN 26.15–16). Kako sabiranje uma stvoreno praksom koncentracije doprinosi jasnom razumevanju, Buda je tehnike meditacije smirenja i njime stvorene nivoe zadubljenja uključio u svoj sistem, obrađujući ih kao osnovu i pripremu za uvid i kao „prijatno boravište ovde i sada”.

Postignuća koja donosi praksa meditacije smirenja, kao što je pomenuto u prethodnom odeljku, osam zadubljenja – jesu četiri dhāne i četiri nematerijalna stanja – od kojih svako služi kao osnova za ono naredno. Čudno je što se u suttama ne daju eksplicitno specifični objekti meditacije kao sredstva za postizanje dhāna, ali komentarska literatura kao što je *Vī-suddhimagga* omogućuje da ipak uspostavimo vezu. Među meditativnim temama nabrojanim u suttama, za osam od deset *kaṣiṇa* (MN 77.24) kaže se da su pogodne za dostizanje sve četiri dhāne, a preostale dve za prva dva nematerijalna postignuća. Osam osnova transcencije čine se kao detaljnija obrada meditacije zasnovane na obojenim kaṣiṇama. Isti je slučaj i sa prva tri od osam oslobođenja (MN 77.22–23). Svesnost daha, čemu Buda posvećuje celu jednu suttu (MN 118), obezbeđuje objekat meditacije koji nam je uvek na raspolaganju i moguće ga je slediti kroz sve četiri dhāne, a služi i za razvijanje uvida. Još jedan metod dostizanja dhāna pomenut u suttama jesu četiri uzvišena boravišta (*brahmavihāra*) – neograničena prijateljska ljubav, saosećanje, radost zbog sreće drugih i spokojstvo (MN 7, MN 40 itd.). Tradicija smatra da su prva tri u stanju da odvedu do tri niže dhāne, a poslednje podstiče nastanak četvrte dhāne. Nematerijalna postignuća se ostvaruju fokusiranjem uma na objekat specifičan za svako od njih

– beskrajni prostor, beskonačna svest, ništavilo i stanje koje se jedino može opisati kao ni opažanje ni neopažanje.

I dok u meditaciji spokojstva meditant pokušava da se fokusira na jedan uniforman objekat izdvojen iz aktuelnog iskustva, u meditaciji uvida naglasak je na kontemplaciji promenljivog toka samih iskustava, iz pozicije distanciranog posmatrača, kako bi se proniklo u pravu prirodu telesnih i mentalnih fenomena. Buda podučava da žudnju i vezivanje, koji nas drže okovanim, održava čitava mreža „zamišljanja” (*maññita*) – pogrešnih gledišta, pojmova i pretpostavki, koje um fabrikuje kroz interni proces mentalnog komentarisanja ili „umnožavanja” (*papañca*), da bi ih potom projektovao na spoljašnji svet, u uverenju da poseduju objektivnu vrednost. Zadatak meditacije uvida jeste da prekine naša vezivanja, tako što omogućuje da proniknemo kroz tu mrežu pojmovnih projekcija i vidimo stvari kakve zaista jesu.

Videti stvari kakve zaista jesu znači videti ih u svetlu tri karakteristike – kao prolazne, bolne ili nezadovoljavajuće i bez trajnog sopstva. Pošto su ove tri karakteristike blisko povezane, svaka može biti ulaz u domen uvida, ali Budin uobičajeni pristup je da ih pokaže sve tri zajedno – prolaznost implicira patnju, a to dvoje zajedno impliciraju odsustvo sopstva. Kada plemeniti učenik vidi da su svi sastojci bića obeleženi ovim trima karakteristikama, više se ne poistovećuje sa njima, ne prisvaja ih tako što ih smatra kao svoje, ja ili sopstvo. Kada očaranost prestane, strast i vezanost blede i um plemenitog učenika oslobođen je otrova.

Instrukcije za razvijanje uvida date u *Mađdhima nikāyi*, iako koncizne, jesu mnogobrojne i raznovrsne. Najvažnija lekcija o praksi koja vodi uvidu data je u *Satipaṭṭhāna suttī*, Govoru o temeljima svesnosti (MN 10; takođe se nalazi u *Dīgha nikāyi*, sa dodatkom o četiri plemenite istine). Ova sutta izlaže kompleksan sistem nazvan satipaṭṭhāna, namenjen vežbanju uma da mikroskopskom preciznošću vidi pravu prirodu tela, osećaja, stanja uma i mentalnih objekata. Ovaj sistem nekada je paradigma za praksu „golog uvida” – direktne kontemplacije mentalnih i telesnih fenomena, bez prethodnog uspostavljanja dhāna; i mada nekoliko vežbi koje su opisane u suttī mogu takođe voditi do dhāna, jasno je da je cilj ovoga metoda nastanak uvida.

Druge sutte u *Mađdhima nikāyi* opisuju pristupe razvijanju uvida koji se ili nadograđuju na *satipaṭṭhāna* kontemplacije ili do njih dosežu iz različitih polaznih tačaka. Tako MN 118 pokazuje kako praksa svesnosti daha ostvaruje sva četiri temelja svesnosti, a ne samo prvi, kako je prikazano u MN 10. Nekoliko sutta – MN 28, MN 62, MN 140 – pružaju detaljnija uputstva o kontemplaciji elemenata. MN 37, MN 74 i MN 140 sadrže dragocene odlomke o kontemplaciji osećaja. U nekim od sutta Buda koristi

pet sastojaka bića kao temelj za kontemplaciju uvida (na primer, MN 22, MN 109); u drugima, šest područja čula (na primer, MN 137, MN 148, MN 149); a u nekima se ovo dvoje kombinuje (MN 147). MN 112 ima odeljke koji govore o uvidu zasnovanom na pet sastojaka, šest elemenata i šest područja čula, a koji je rezultat postupnog vežbanja. MN 52 i MN 64 pokazuju da uvid može nastati i kada su njegov objekat *dhāne*, nematerijalna postignuća i uzvišena boravišta: učenik ulazi u bilo koje od tih stanja i kontemplira njegove sastavne delove kao nešto što poseduje tri karakteristike.

Nekoliko nizova meditativnih stanja pomenutih u *Maḍḍhimi* kulminiraju postignućem koje se naziva prestanak opažaja i osećaja (*saññavedayitanirodha*). Iako to stanje uvek sledi iza poslednjeg nematerijalnog postignuća, ono nije, kako bi se moglo pretpostaviti, samo još jedan korak naviše na lestvici koncentracije. Strogo uzevši, dostizanje prestanka ne pripada ni smirenju ni uvidu. To je stanje ostvareno kombinovanom snagom smirenja i uvida, kada su svi mentalni procesi privremeno obustavljeni. Za njega se kaže da je dostupno jedino nepovratnicima i arahantima, koji su takođe ovladali *dhānama* i nematerijalnim stanjima. Detaljno kanonsko razmatranje može se naći u MN 43 i MN 44.

ČETIRI NIVOVA OSLOBOĐENJA

Praksa budističkog puta razvija se kroz dve posebne faze – profana (*lokiya*) ili pripremna faza i transcendentna (*lokuttara*) ili faza usavršenosti. Profani put se razvija kada učenik započne postupno vežbanje u vrlini, koncentraciji i mudrosti. Svoj vrhunac dostiže u praksi meditacije uvida, koja produbljuje neposredno iskustvo tri karakteristike postojanja. Kada učenikovo razumevanje dostigne određeni stepen zrelosti, iz profanog puta se rađa transcendentni put, tako nazvan zato što vodi direktno i nepogrešivo izvan (*uttara*) ovoga sveta (*loka*) sačinjenog od tri područja egzistencije i sve do dostizanja „besmrtnog elementa”, *nibbāne*.

Progres na transcendentnom putu obeležen je sa četiri glavna proboja, od kojih svaki učenika vodi kroz dve međusobno zavisne faze, nazvane put (*magga*) i njegov plod (*phala*). Faza puta ima posebnu funkciju eliminisanja određenog broja mentalnih nečistoća, jer stoji direktno nasuprot tim mentalnim preprekama koje nas drže okovanim za krug preporađanja. Kada je rad na ovom putu okončan, učenik doseže i odgovarajući plod, stepen oslobođenja dostupan zbog toga puta. Kanonska formula iskazivanja poštovanja prema sanghi ukazuje na ta četiri nivoa oslobođenja – svaki sa svojim putem i plodom – kada kaže da zajednicu učenika Blaženoga čini „četiri para osoba, osam vrsta ljudi” (MN 7.7). Ta četiri para dobijaju se

kada se, za svaki stupanj, uzmu onaj ko je stupio na put dozrevanja ploda i onaj ko je taj plod već dosegao.

U suttama Buda ističe specifične karakteristike svake transcendentne faze na dva načina: pominje nečistoće koje bivaju napuštene na svakom od nivoa, kao i rezultate vidljive dostizanjem tog nivoa u odnosu na proces preporadjanja (videti, na primer, MN 6.11–13,19; MN 22.42–45 itd.). Eliminisanje nečistoća opisuje tako što ih okuplja u grupu nazvanu deset okova (*samyođana*). Učenik stupa na prvi transcendentni put kao sledbenik na osnovu Dhamme (*dhammānusārin*) ili kao sledbenik na osnovu poverenja (*saddhānusārin*). U prvome je mudrost dominantni kvalitet, dok drugi napreduje pokretan verom. Ovaj put, put ulaska u tok, ima zadatak da iskoreni osnovna tri okova: verovanje da postoji trajna osoba, to jest gledište da je sopstvo jedan od pet sastojaka bića; sumnju u Budu i njegovo učenje, kao i slepo poštovanje pravila i rituala, formalnih ili asketskih, u uverenju da mogu doneti pročišćenje. Kada učenik dosegne plod ovog puta, postaje onaj koji je ušao u tok (*sotāpanna*), a reč je o „toku” plemenitog osmostrukog puta, koji će ga neizbežno dovesti do *nibbāne*. Takav učenik će sigurno postići krajnje oslobođenje za najviše sedam rođenja, a to će se dogoditi ili u svetu ljudi ili u nekom od nebeskih svetova.

Drugi transcendentni put još više slabi osnovne nečistoće strasti, mržnje i obmane, ali još ih ne iskorenjuje. Kad razume istinu ovoga puta, učenik postaje jednom-povratnik (*sakadāgāmin*), koji će se vratiti u ovaj svet (tj. u područje čulnog) samo još jednom i potom okončati patnju. Treći put potpuno raskida prva dva okova, želju za zadovoljstvima čula i zlovolju; on rezultira plodom nepovratnika (*anāgāmin*), koji će se spontano roditi u jednom od posebnih nebeskih svetova nazvanih čista boravišta i odatle dostići konačno oslobodenje, a da se nikad više ne vrati iz toga sveta.

Četvrti, poslednji transcendentni put jeste put arahanta. Na njemu bivaju iskorenjeni pet viših okova: želja za preporadjanjem u svetu suptilne materije i u svetu nematerijalnog, obmanutost, nemir i neznanje. Kad dosegne plod ovog puta, sledbenik postaje arahant, potpuno oslobođeni, onaj koji „ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen”. O arahantu će biti više reči u narednom poglavlju.

Komentari (koji se često navode u ovom prevodu) razvijaju posebnu interpretaciju ovih puteva i plodova, zasnovanu na sistematizaciji Budinog učenja poznatog kao Abhidhamma. Oslanjajući se na Abhidhammu i njen opis uma kao niza izdvojenih trenutaka svesti, nazvanih *ćitta*, komentari svaki transcendentni put razumeju kao jedan slučaj svesti nastale na vrhuncu serije uvida u Dhammu. Svaka od te četiri momentalne ćitte puta eliminiše svoj utvrđeni skup nečistoća, a odmah sledi dozrevanje – niz mo-

mentalnih *ćitta* prožetih radošću *nibbāne*, nastalih zahvaljujući proboju načinjenom na putu. Iako se u komentarima ovaj pojam puta i ploda redovno koristi kao hermeneutički alat u interpretiranju sutta, kao takav nije eksplicitno formulisan u starim *nikāyama*, a na momente se čini kao da postoji izvesna nategnutost između ovo dvoje (na primer, u odeljku u MN 142.5, gde se opisuju četiri osobe na putu kao posebni primaoci darova).

ARAHANT

Idealna figura u *Maḍḍhima nikāyi*, kao i u celom Pāli kanonu, jeste arahant. Sama reč „arahant” izvodi se iz korena koji znači „biti dostojan”, Poštovani *Ñāṇamoli* prevodi je sa „usavršeni” i „Usavršeni”, kada je to epitet Budin, verovatno da bi bio konzistentan sa svojom praksom prevođenja svih Budinih epiteta. U nekim drugim slučajevima ostavlja je neprevedenu. Čini se da je ta reč nastala u vremenu pre Bude, ali ju je on preuzeo da označi individuu koja je stigla na krajnji cilj puta.

U suttama se koristi standardni opis arahanta, koji sumira njegova postignuća: „sve otrove je uklonio, proživio svetački život, učinio ono što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno je oslobođen krajnjim znanjem” (MN 1.51 itd.). Druge varijante opisa naglašavaju različite aspekte arahantovog postignuća. Tako jedna od sutta nudi seriju metaforičnih epiteta, za koje sam Buda kaže da predstavljaju arahantovo napuštanje neznanja, žudnje i obmane, njegovo raskidanje okova i slobodu od kruga preporađanja (MN 22.30–35). Na drugom mestu Buda arahantu pripisuje drugačiji skup epiteta – nekoliko njih brahmanskog porekla – izvodeći ih na osnovu zamišljene etimologije iz arahantove eliminacije svih loših, štetnih mentalnih stanja (MN 39.22–29).

Maḍḍhima beleži razlike po tipu među arahantima, što se objašnjava njihovim različitim sposobnostima. U MN 70 Buda uvodi osnovnu razliku između onih arahanta koji su „oslobođeni na oba načina” i onih koji su „oslobođeni mudrošću”; prvi su sposobni da borave u nematerijalnim postignućima, drugi nemaju tu sposobnost. Osim znanja o uklanjanju svih otrova neophodnog za sve arahante, arahanti se dalje ističu po tome što poseduju sva tri istinska znanja i svih šest neposrednih znanja. U MN 108 poštovani *Ānanda* kaže da se arahantima koji poseduju šest neposrednih znanja ukazuje posebno poštovanje unutar sanghe posle Budine smrti.

Međutim, ispod ovih uzgrednih razlika, svi arahanti imaju ista suštinska postignuća – uklanjanje svih nečistoća i slobodu od budućih preporađanja. Oni poseduju tri nenadmašna kvaliteta – nenadmašno viđenje,

nenadmašno praktikovanje puta i nenadmašno oslobođenje (MN 35.26). Obdareni su sa deset kvaliteta onoga ko je okončao vežbanje – osam kvaliteta plemenitog osmostrukog puta, uvećanih ispravnim znanjem i ispravnim oslobođenjem (MN 65.34, MN 78.14). Poseduju četiri temelja – temelje mudrosti, istine, obuzdanosti i mira (MN 140.11). Iskorenjivanjem strasti, mržnje i obmane svaki arahant ima pristup jedinstvenom meditativnom postignuću opisanom kao neopozivo oslobođenje uma, nemerljivo oslobođenje uma, oslobođenje uma kroz ništavilo, oslobođenje uma bez ikakvog znaka (MN 43.35–37).

KAMMA I PREPORADANJE

Prema Budinom učenju, sva bića izuzev arahanta podložna su „obnavljanju bića u budućnosti” (*punabbhava*), to jest preporadanju. Prema budističkom razumevanju, preporadanje nije transmigracija sopstva ili duše, već nastavljanje procesa, tok bivanja u kojem je serija života međusobno povezana kauzalnom transmisijom uticaja, umesto supstancijalnim identitetom. Glavni kauzalni obrazac u osnovi ovog procesa je definisan učenjem o uslovljenom nastanku (videti str. 26), koji takođe pokazuje kako je preporadanje moguće bez reinkarniranja sopstva.

Proces preporadanja, podučava Buda, pokazuje određenu zakonitost, koja je u suštini etičkog karaktera. Ovaj etički karakter zasniva se na fundamentalnom dinamizmu kao izvoru stanja u kojima bića bivaju preporođena i okolnostima na koje nailaze tokom života. Taj dinamizam jeste *kamma*, voljni postupak telom, govorom i umom. Bića koja čine loša dela – motivisana sa tri štetna korena pohlepe, mržnje i obmanutosti – generišu štetnu kammu, koja ih vodi preporadanju u nižim sferama egzistencije; ako dozre u svetu ljudi, donosi im bol i nesreću. Bića koja čine dobra dela – motivisana sa tri korisna korena ne-pohlepe, ne-mržnje i neobmanutosti – generišu korisnu kammu, koja ih vodi preporadanju u višim sferama egzistencije; u svetu ljudi dozreva kao zadovoljstvo i sreća. Pošto dela koja neka osoba učini tokom života mogu biti veoma različita, preporadanje koje joj predstoji može biti vrlo nepredvidivo, kako Buda pokazuje u MN 136. Uprkos ovoj empirijskoj raznolikosti, nepromenjivi zakon stvara direktnu vezu između vrste postupaka i njihovog rezultata. Tu je osnovnu korelaciju Buda skicirao u MN 57, a detaljno izložio u MN 135.

U nekoliko sutta *Maḍḍhima nikāye* Buda pominje različite nivoe egzistencije u kojima se preporadanje može dogoditi i označava koji tip kamme vodi ka tim nivoima. Sa budističkog stanovišta, ova kosmološka topografija nije proizvod nagađanja ili maštanja, već neposredno znana Budi, za-

hvaljujući „Tathāgatinim moćima znanja” (MN 12.9–20); u izvesnoj meri ovaj proces je proverljiv za one koji poseduju duhovni vid (na primer, MN 39.20). Ovde je moguće dati kratak pregled nivoa preporadanja navedenih u budističkoj kosmologiji, kao i njihovih kammičkih prethodnika, kako ih je sistematizovala theravāda tradicija.

Budistički kosmos podeljen je na tri glavna područja – područje čulnog, područje suptilne materije i područje nematerijalnog. Svako od njih sastoji se od niza užih područja, što sve ukupno čini trideset jedan nivo egzistencije.

Područje čulnog, u kojem dominira želja za zadovoljstvima čula, sastoji se od jedanaest nivoa, podeljenih u dve grupe: loša odredišta i dobra odredišta. Loših odredišta ili „stanja uskraćenosti” (*apāya*) ima četiri: čistilišta, stanja velikih muka, kako je opisano u MN 129 i MN 130; svet životinja; svet duhova (*peta*), bića mučenih nezasitom glađu i žeđi, i svet titana (*asura*), bića zaokupljenih neprekidnim sukobima (ne pominju se kao posebna grupa u *Maḍḍhimi*). Kamma koja vodi preporadanju u ovim svetovima čini skup od deset vrsta – tri stvorene telom, četiri govorom i tri umom. Kratko su pobrojane u MN 9.4, šire objašnjene u MN 41. Razlike u težini loših namera koje su izvor ovih dela objašnjavaju specifične razlike u vrsti preporadanja, kao rezultatu takvih postupaka.

Dobra odredišta u području čulnog jesu svet ljudi i nebeski svetovi. Ovih poslednjih ima šest: božanstva kojima vladaju četiri velika kralja; božanstva trideset trojice (*tāvatisa*), kojima vlada Sakka, budistička metamorfoza Indre, opisan kao Budin sledbenik, veran, ali često nepažljiv (MN 37); Yama božanstva; božanstva Tusita neba, boravišta Bodhisatte pre poslednjeg rođenja (MN 123); božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem i božanstva koja poseduju moć nad tvorevinama drugih bića. Za ovaj poslednji svet kaže se da je boravište Māre, onoga koji iskušava u okviru budističkog pogleda na svet. Sem što je simbol žudnje i smrti, smatra se moćnim božanstvom loših namera, veštima da bića spreči u begu iz mreže saṃsāre. Kammički uzrok preporadanja na dobrim odredištima u okviru sveta čulnog jeste praktikovanje deset načina korisnog postupanja, definisanih u MN 9.8 i MN 41. U svetu suptilne materije nema grubljih formi materije, a blaženstvo, snaga, svetlost i vitalnost njegovih stanovnika mnogo su veći nego u svetu čulnog. Svet suptilne materije sastoji se od šesnaest nivoa, koji su objektivni pandan sa četiri dhāne. Dostizanje prve dhāne vodi preporadanju među Brahminom pratnjom, savetnicima Brahminim i Mahā Brahmāma, u zavisnosti od toga da li je zadubljenje razvijeno do nižeg, srednjeg ili visokog nivoa. Čini se da su Baka Brahmā (MN 49) i Brahmā (MN 26, MN 67) stanovnici ovog, poslednjeg nivoa. U suttama se naročito govori o uzvišenim boravištima kao putu do društva sa Brahmom (MN

99.24–27). Dostizanje druge dhāne sa ista tri nivoa, vodi preporadanjju među božanstvima ograničenog sjaja, bezgraničnog sjaja i neprekidnog sjaja; treća dhāna vodi preporadanjju među božanstvima ograničene slave, bezgranične slave i blistave slave. Četvrta dhāna obično vodi preporadanjju među božanstvima velikog ploda; ali, ako je razvijena sa željom da se dostigne vanosetilni način postojanja, rezultiraće preporadanjjem među neopažajnim bićima, čija svest je privremeno obustavljena. Područje suptilne materije takođe sadrži posebne nivoe, na kojima se preporadaju isključivo nepovratnici. To su čista boravišta – Aviha, Atappa, Sudassa, Sudassi i Akaniṭṭha. Kaže se da je na ovim nivoima životni vek enormno dug i svaki viši nivo značajno ga produžava.

Treće područje postojanja je sfera nematerijalnog, svet gde nema materije, postoje samo mentalni procesi. Čine ga četiri nivoa, objektivni pandani za četiri nematerijalna meditativna postignuća, iz kojih izviru i čije nazive preuzimaju: područja beskrajnog prostora, beskonačne svesti, ničega, ni opažanja ni neopažanja. Životni vek u njima traje 20.000, 40.000, 60.000 i 84.000 velikih eona.

U budističkoj kosmologiji postojanje u svakom od svetova, kao proizvod kamme s ograničenom potencijom, nužno je ograničeno. Bića se rađaju u skladu sa svojim delima, doživljavaju dobro ili loše i potom, kad generativna kamma istroši svoju energiju, umiru kako bi se ponovo rodila u skladu s novom kammom koja je dočekala priliku da dozre. Otuda muke čistilišta, kao i blaženstvo neba, bez obzira koliko dugo trajali, moraju da se okončaju. Stoga Buda konačni cilj svog učenja ne smešta bilo gde unutar ovog uslovljenog sveta. One čije su duhovne moći još uvek slabšaše, upućuje da teže preporadanjju u nekom od nebeskih svetova i podučava ponašanju koje vodi ispunjenju njihovih aspiracija (MN 41, MN 120). Ali one sa potpuno zrelih duhovnih moćima, koji mogu da razumeju nezadovoljavajuću prirodu svega što je uslovljeno, Buda podstiče da ulože napor i okončaju svoje lutanje saṃsārom i dosegnu *nibbānu*, koja nadilazi sve nivoe postojanja.

BUDA I NJEGOVI SAVREMENICI

Srednja zemlja u Indiji, u kojoj je Buda živeo i podučavao u petom veku pre naše ere, obilovala je najrazličitijim religijskim i filozofskim uverenjima koja su propagirali učitelji jednako različiti po svom načinu života. Glavna podela je na brahmane i ne-brahmanske askete, *samaṇe* ili „pustinjake”. Brahmani su nasledni sveštenici u Indiji, čuvari drevne ortodoksije. Prihvatili su autoritet Veda, koje su proučavali, recitovali u brojnim

ritualima, žrtvovanjima i ceremonijama, okrećući se njima kao izvoru svojih filozofskih spekulacija. U suttima oni su označeni kao tradicionalisti (*anussavika*), koji svoje učenje izlažu na osnovu usmene tradicije (MN 100.7). Pāli kanon ih opisuje da žive luksuznim porodičnim životom, žene se i imaju decu, a u nekim slučajevima uživaju kraljevsku zaštitu. Učeniji među njima privukli bi grupu učenika – svi su nužno brahmani po rođenju – koje podučavaju vedskim himnama.

Samaṇe, s druge strane, nisu prihvatili autoritet Veda, te su iz perspektive brahmana predstavljali jeretike. Živeli su obično u celibatu, lutajući od mesta do mesta. Svoj status su sticali pre dobrovoljnim obuzdavanjem nego rođenjem. Samaṇe su tumarali Indijom nekad u grupama, nekad sami, propovedali svoje učenje običnim ljudima, debatovali sa drugim asketama i podvrgavali se raznim duhovnim praksama, koje su često podrazumevale krajnju askezu (videti MN 51.8).

Neki učitelji među samaṇama podučavali su isključivo na osnovu zaključivanja i spekulacija, dok su se drugi oslanjali na iskustva u meditaciji. Buda je sebe smestio među ove druge, jer podučava Dhammu koju je neposredno iskusio sam za sebe (MN 100.7).

Budini susreti sa brahmanima obično su prijateljski, njihovi razgovori obeleženi učtivostima i uzajamnim poštovanjem. Nekoliko sutta u *Maḍḍhima nikāyi* tiču se tvrdnje brahmana da su superiorni u odnosu na druge društvene klase. U Budino vreme sistem kasti tek se formira u severoistočnoj Indiji i još nije razgranat u brojne podgrupe i definisan strogom normom, koja će indijsko društvo držati okovanim vekovima. Društvo je bilo podeljeno u četiri široke društvene klase: *brahmani*, koji su obavljali funkciju sveštenika, *khattiye*, plemići, ratnici i administratori; *vesse*, trgovci i poljoprivrednici; *sudde*, najamni radnici i sluge. Sudeći po pāli suttima, čini se da brahmani, iako autoritativni u religijskim stvarima, još nisu zauzeli poziciju neupitne dominacije, kako se to dogodilo posle objave *Manuovog zakonika*. Međutim, već su bili na putu dominacije i to propagiranjem teze da su brahmani najviša, najplemenitija kasta, božanski blagosloveni izdanci Brahme i jedini sposobni da budu pročišćeni. Uzne-mirenje da ova tvrdnja brahmana može zapravo biti istinita već se raširilo među vladarima, koji su sve to morali osetiti kao pretnju sopstvenoj moći (videti MN 84.4, MN 90.9–10).

Nasuprot raširenom verovanju, Buda nije eksplicitno odbacivao klasičnu podelu indijskog društva, niti je pozivao na napuštanje takvog društvenog sistema. Unutar sanghe, međutim, sve kastinske razlike prestajale su da postoje činom zaređenja. Kada bi prišli Budinom redu, pripadnici bilo koje od četiri kaste odbacivali su svoju kastinsku titulu i prava, te postajali poznati samo kao učenici sina iz plemena Sakya (videti Ud 5:5). Kad god

bi se Buda ili njegovi učenici suočili sa brahmanskom teorijom o superiornosti, oštro su se suprotstavljali, ističući da su takve tvrdnje neosnovane. Pročišćenje, tvrdili su, jeste rezultat postupaka, a ne rođenja, te je tako dostupno za sve četiri kaste (MN 40.13–14, MN 84, MN 90.12, MN 93). Buda je čak i termin „brahman” lišio svih dodataka i, vrativši ga na njegovu izvornu konotaciju svetog čoveka, definisao istinskog brahmana kao arahanta (MN 98). Oni među brahmanima koji još nisu sputani klasnim predrasudama, odgovorili su pozitivno na Budino učenje. Neki od najeminentnijih brahmana toga vremena, u kojima je još gorela drevna vedska žudnja za svetlom, znanjem i istinom, prepoznali su u Budi sveprobudeno-ga kojeg su priželjkivali i deklarirali se kao njegovi učenici (videti naročito MN 91.34). Neki od njih su čak odbacili svoje klasne privilegije i zajedno sa svojom pratnjom prišli sanghi (MN 7.22, MN 92.15–24).

Samane su bile mnogo razuđenija grupa, koja je u odsustvu tekstualnog autoriteta promovisala obilje filozofskih doktrina, u rasponu od dijaboličnih do božanskih. Pāli kanon često pominje šest učitelja kao savremenike Budine i kako je ovde svaki od njih opisan kao „starešina reda... kojeg mnogi smatraju svecem” (MN 77.5), mora da su u svoje vreme bili vrlo uticajni. *Madḍhima nikāya* pominje grupu od šest učitelja i pojedinačno izlaže učenje svakog od njih, ali ne povezuje imena sa učenjima. Ta veza imena i učenja data je u *Sāmaññaphala suttī*, u *Dīgha nikāyi*.

Pūraṇa Kassapa, koji se u nabranjanju uvek pominje prvi, podučavao je učenje o nečinjenju (*akiriyavāda*), koje je poricalo validnost moralnih distinkcija (MN 60.13, MN 76.10). Makkhali Gosāla je vođa grupe poznate kao ādivake (ili ādivike), koja se u Indiji održala sve do srednjega veka. Podučavao je fatalističko učenje, koje je negiralo kauzalnost (*ahetukavāda*) i tvrdilo da čitav kosmički proces kontroliše načelo nazvano usud ili sudbina (*niyati*); bića nemaju voljnu kontrolu nad svojim postupcima, već se kreću bespomoćni u zagrljaju sudbine (MN 60.21, MN 76.13). Adita Kesakambalin je moralni nihilista (*natthikavāda*), koji je promovisao materijalističku filozofiju, odbacujući život posle smrti i kammičku retribuciju (MN 60.5, MN 76.7); kada govori o štetnim postupcima, Buda redovno navodi njegovo učenje kao primer pogrešnog gledišta. Pakudha Kaścāyana je zagovarao atomizam, na osnovu kojeg je odbacivao osnovna načela morala (MN 76.16). Sañḍaya Belaṭṭhiputta, skeptik, odbijao je da zauzme stav o ključnim moralnim i filozofskim pitanjima svoga vremena, verovatno tvrdeći da je takvo znanje izvan naše mogućnosti provere (MN 76.30). Šesti učitelj, Nigaṇṭha Nātaputta, identifikovan je kao Mahavira, istorijski rodonačelnik džainizma. Učio je da postoji mnoštvo monadskih duša, zarobljenih u materiju vezama prošle kamme, te da dušu treba osloboditi iscrpljivanjem tih veza kroz strogu praksu samomučenja.

I dok su pāli sutte obično blagonaklone, ali kritički nastrojene prema brahmanima, vrlo su oštre u odbacivanju suparničkih učenja samaṇa. U jednoj suti (MN 60) Buda tvrdi da čvrsto prihvatanje bilo kojeg od prva tri učenja (a implicitno i četvrtog), nužno uključuje čitav lanac štetnih stanja, koja generišu lošu kammu, dovoljno snažnu da donese pad u niže sveto-ve. Slično tome, poštovani Ānanda opisuje ta gledišta kao četiri „negacije svetačkog života” (MN 76). Skepticizam Saṅḍāye, iako nije smatran toliko opasnim, uzima se kao indikator otupelosti i zbunjenosti protivnika u debati; zbog izbegavanja se opisuje kao „uvijanje jegulje” (*amarāvikkhepa*) i klasifikuje među beznadežne tipove svetačkog života (MN 76.30–31). Ādānsko učenje, iako donekle slično Budinom, smatrano je dovoljno pogrešnim po svojim osnovnim postavkama da zahteva pobijanje, u koje se Buda upustio u nekoliko prilika (MN 14, MN 56, MN 101). Odbacivanje ovih pogrešnih gledišta, iz budističke perspektive, smatrano je nužnom merom ne samo kao jasno upozorenje protiv očigledno duhovno štetnih načela, već i da se uklone prepreke prihvatanju ispravnog razumevanja, koje je kao početak Budinog puta (MN 117.4) bilo preduslov napredovanja ka konačnom oslobođenju.

TEHNIČKE NAPOMENE

Ostalo je još da ukažemo na nekoliko tehničkih pitanja vezanih za ovaj prevod. Prvo, generalni problem s kojim se neizbežno suočava svaki prevodilac Pāli kanona, a potom i izvesne promene u načinu na koji je poštovani Nāṇamoli preveo neke od važnih doktrinarnih termina.

PONAVLJANJA

Čitaoci pāli sutta, pogotovo na izvornom jeziku, odmah će biti iznenađeni učestalošću i dužinom delova koji se ponavljaju. Posle pominje analize, uočava se da ima više vrsta ponavljanja, koja verovatno potiču iz različitih izvora. Može se reći da ima tri glavne vrste.

Prva su narativna ponavljanja unutar jedne sutte i ponavljanje iskaza u običnoj konverzaciji. Ona, bez sumnje, potiču od metoda usmenog prenošenja, kako su sutte bivale sačuvane tokom prva četiri veka svog postojanja. Takva ponavljanja služe kao korisno mnemoničko sredstvo, kojim se obezbeđuje da detalji ne budu izgubljeni. U ovom prevodu ta su ponavljanja često premošćena sa tri tačke, a povremeno je uzeta sloboda da se ona sažmu. Drugi tip ponavljanja ima poreklo u korišćenju standardnih formula kojima se opisuje definisani skup doktrinarnih kategorija ili vidova vež-

banja. Dobar primer jeste formula za četiri dhāne i tri istinska znanja. Ove formule su skoro sigurno deo Budinog repertoara instrukcija, koje je koristio u brojnim govorima tokom četrdeset pet godina podučavanja, sa ciljem da održi jedinstvo i konzistentnost svoga učenja. U takvim slučajevima su kraće standardizovane formule obično zadržane, sem kad imaju podređenu ulogu u odnosu na neku širu temu i tada je samo glavna rečenica zadržana. Takav primer jeste dhāna formula u MN 53.18. Duže formule vrlo često su skraćivane, a data je referenca na pasuse gde se javljaju kompletne; primeri su tretiranje prva dva istinska znanja u MN 27.23–24 i postupnog vežbanja u MN 38.31–38.

Treći tip ponavljanja izvire iz Budine primene identičnog metoda izlaganja o čitavoj seriji doktrinarnih termina koji pripadaju jednoj, utvrđenoj grupi. Primeri su formula za uvid, koja je dodata svakoj od vežbi u *Satipaṭṭhāna suttī* (MN 10.5) i izlaganje o tri karakteristike, primenjeno na svaki od pet sastojaka bića (MN 22.26). Ova ponavljanja, nasuprot modernističkim pretpostavkama, verovatno su bila integralni deo Budinog pedagoškog metoda i služile su da istaknu stavove koje je želeo da saopšti. Možemo lako zamisliti da su takva ponavljanja, iz usta potpuno probuđenog učitelja, u onima koji su svim silama težili probuđenju, prodirala duboko u um i neretko bila okidač za prva naziranja istine. Ponavljanja ovoga tipa u prevodu su rešena obično tako što se metod izlaganja ponavlja samo za prvi i poslednji termin u okviru niza – kako je to obično rađeno i u pāli izdanjima tekstova – izuzev kad je metod izlaganja naročito dug (kao u MN 118.37–39), i tada je kompletno ponavljanje dato samo za prvi termin, a za ostale u mnogo skraćenijoj formi. Oni koji čitaju sutte kao vežbu kontemplacije, a ne samo radi pukog informisanja, mogu pokušati da u sebi dopune čitav niz i istraže njegov spektar implikacija.

DHAMMA

U svojim poslednjim prevodima čini se da je poštovani Nāṇamoli pred sebe postavio dva cilja: da praktično svaku pāli reč prevede na engleski (*arahant* i *bodhisatta* su retki izuzeci) i da to učini pridržavajući se vrlo rigoroznog standarda konzistentnosti. U stvari, načelo koje je usmeravalo njegov rad bilo je: jedna pāli reč, jedna engleska reč. To načelo odnosilo se i na njegovo tretiranje polivalentne reči *dhamma*, o kojoj je na drugom mestu pisao da „potreba za jedinstvom u prevodenju je toliko velika da se graniči sa očajanjem” (*Minor Readings and Illustrator*, str. 331). Kao svoj osnovni prevod odabrao je reč „ideja”, koju je onda pokušao da primeni na pāli reč u njenim najrazličitijim pojavljivanjima. Čak i kada je *dhamma*

korišćena u suttama da označi Budino učenje, još uvek je ostao veran svom izboru, prevodeći je sa „Istinita ideja”.

Ne treba posebno naglašavati da je ovaj eksperiment ostao neuspešan. Uvidevši to, poštovani Khantipalo u svom izdanju devedeset sutta odlučio je da zadrži pāli reč u najvećem broju primera. Čini se, međutim, da je ovakva odluka bila suvišna u situaciji kada odustajanje od zahteva za striktnu konzistentnost dozvoljava slobodniji i pouzdaniji prevod, bez gubljenja značenja. Iako su mnoge različite upotrebe pāli reči *dhamma* možda prvobitno imale neku zajedničku vezu u značenju, u vreme nastanka Pāli kanona ta veza se već toliko gubi da je praktično postala nevažna za razumevanje tekstova. Komentari pripisuju barem deset različitih kontekstualnih značenja ovoj reči kako se javlja u Kanonu i ne pokušavaju da učitaju bilo kakvo filozofsko značenje u tu raznolikost primene. Cilj dobrog prevoda, čini se, zahteva da se ta reč prevodi različito, u skladu sa kontekstom, čime se pretpostavljeno značenje čini jasnijim.

Pri reviziji prevoda poštovanog Nāṇamolija, zadržao sam reč *Dhamma* samo kada se odnosi na Budino učenje ili, u nekoliko slučajeva, na rivalsko učenje s kojim se kontrastira ono Budino (kao u MN 11.13 i MN 104.2). U drugim primerima kontekst je odlučio kako će ona biti prevedena. Kada se *dhamma* javlja u množini kao opšti ontološki termin, prevedena je sa „stvari” (u MN 1.2 i MN 2.5). Kada zadobija više tehnički prizvuk, u smislu fenomena egzistencije ili mentalnih konstituenata, prevedena je sa „stanja” (u MN 64.9 i MN 111.4). Ovaj termin, međutim, mora biti lišen oreola statičnosti, jer su *dhamme* događaji unutar dinamičkog procesa; isto tako, ne smemo smatrati da ukazuju na nekakav trajni entitet koji je u osnovi svih tih stanja, jer i sami entiteti nisu ništa drugo do povezane serije *dhammi*. Dva poslednja značenja *dhamme* nije uvek moguće razdvojiti u tekstovima.

Kao četvrti temelj svesnosti i šesto spoljašnje područje čula (*āyatana*), *dhamma* je prevedena kao „objekti uma” (čak i ovde termin „ideje” je suviše uzak). U nekim drugim kontekstima prevedena je kao osobine (MN 15.3) i učenje (MN 46.2, MN 47.3). Kada se koristi kao sufiks, dobija idiomatsko značenje „biti podložen nečemu” i tako je i prevedena, na primer *viparinamadhamma* kao „podložen promeni”.

SANKHĀRA

Mada ova reč u suttama ima različita specifična značenja u različitim kontekstima, u odnosu na pojam *dhamma* ona zadržava dovoljno jedinstva u značenju da, uz retke izuzetke, omogući uniformno prevodenje. Problem

je, međutim, odlučiti koji od više predloženih prevoda jeste najadekvatniji ili, ako nijedan ne odgovara, stvoriti novi koji će biti prikladniji. Osnovna ideja koju sugerije reč *sankhāra* jeste „stvarati zajedno”. Pāli komentatori objašnjavaju da reč dopušta i aktivno i pasivno značenje. Tako *sankhāre* mogu biti činiooci (ili sile) koje funkcionišu zajedno da bi stvorile neki efekat ili su one nešto proizvedeno kombinovanjem činilaca koji funkcionišu istovremeno. U svom prevodu *Visuddhimagge*, poštovani Ānāpamoli je *sankhāre* preveo kao „mentalni obrasci”, što su prihvatili i mnogi drugi prevodioci. U kasnijim prevodima uvodio je i „odrednice” i pokušavao da taj novi izbor uključi u svoj rukopis *Madḍhime*. Pri reviziji tog rukopisa, poštovani Khantipalo odlučio je da se vrati prevodiočevim ranijim i poznatijim „mentalnim obrascima”, a ja sam ga u tome sledio. Iako ova reč ima nedostatak jer akcentuje pasivan aspekt *sankhāra*, ipak izbegava probleme koje stvaraju „odrednice” i čini se dovoljno neutralnom da poprimi značenje koje od nje zahteva konkretan kontekst.

Reč *sankhāra* se u pāli suttama javlja u četiri glavna konteksta: (1) Kao drugi član formule uslovljenog nastanka, ona označava voljne postupke, te sugerije njihovu aktivnu ulogu generisanja rezultata u procesu preporadanja. (2) Kao četvrti od pet sastojaka bića, *sankhāre* obuhvataju sve mentalne činioce koji nisu uključeni u ostala tri mentalna sastojka; ovoj grupi verovatno je dato ime *sankhārakkhandha*, po njezinom glavnom članu – volji (ćetanā), koji je odgovoran za formiranje svih drugih sastojaka bića. (3) *Sankhāra* se takođe koristi u vrlo širokom smislu kad označava sve što je uslovljeno, nastalo na osnovu uzroka. Tada obuhvata svih pet sastojaka bića (kao u MN 35.4 i MN 115.12). Ovde reč nosi pasivno značenje, a komentatori je tumače kao *sankhātasankhārā*, „tvorevine obuhvaćene uslovljenim”. Ovakva upotreba se po značenju približava ontološkoj upotrebi pojma *dhamma*, sem što je ovaj drugi nešto širi, jer u sebe uključuje neuslovljeni element *nibbānu* i pojmove (*paññatti*). (4) U još jednom kontekstu *sankhāra* se koristi u vezi sa *kāya*, *vači* i *ćitta* – telo, govor i um – i znači telesnu tvorevinu, udah i izdah; verbalnu tvorevinu, a to su zamišljanje i razmišljanje; mentalnu tvorevinu, opažaj i osećaj. Prva i treća zavise od tela i od uma, druga su stvari koje aktiviraju govor. O ovoj trijadi se raspravlja u MN 44.13–15.

Pojam *sankhāra* koristi se i u drugim kontekstima i tada je prevod poštovanog Ānāpamolija, „nastojanje”, bio zadržan. Takav je primer složenice *padhānasankhāra*, prevedene kao „odlučno nastojanje” (MN 16.26). Redak i komplikovan idiom *sankhāram padahati* preveden je na sličan način, „ulagati trud sa odlučnošću” (MN 101.23). U jednom drugom slučaju (MN 120) *sankhāra* je u skladu sa onim što piše u komentarima prevedena kao „težnja”.

NAMARŪPA

Poštovani Nāṇamoli je ovu složenicu preveo doslovno sa „ime i oblik”. U ovom izdanju prevođenje te složenice vraćeno je na način kako ju je prevodio u *Visuddhimaggi*, „mentalno-materijalno”, iako uz žaljenje da nezgrapnom latinizovanom izrazu manjkaju konciznost i izražajnost „imena i oblika”. Reč *nāma* je izvorno značila „ime”, ali u pāli suttama u ovoj se složenici koristi kao kolektivni termin za sve mentalne sastojke povezane sa sveću, kao što će se videti u definiciji u MN 9.54. Komentari objašnjavaju da je *nāma* nastalo od reči *namati*, saviti, te da se odnosi na mentalne činioce, jer se oni „savijaju” prema nekom objektu u procesu njegovog saznavanja. *Rūpa* se u suttama upotrebljava u dva glavna konteksta: kao prvi od pet sastojaka bića i kao specifičan objekat svesti o viđenom. Prvi je šira kategorija, koja uključuje i ovu drugu, kao jednu među više drugih vrsta *rūpa*. Poštovani Nāṇamoli, težeći konzistentnosti u svom rukopisu, koristio je „oblik” za *rūpa* kao vidljivi objekat. Kada je *rūpa* korišćeno da označi prvi od pet sastojaka bića, promenjeno je u „materijalni oblik”. Ovakav prevod bi trebalo da preciznije prenese značenje termina *rūpa* u tom kontekstu, dok još uvek održava vezu sa *rūpa* kao vidljivim objektom. Povremeno u tekstovima čini se da ova reč ima oba ova značenja i ne dopušta strogo razgraničenje, kao u primeru prva dva oslobođenja (MN 77.22).

BRAHMA

Reč *brahma* je značila još jedan izazov za poštovanog Nāṇamolija i njegovu težnju ka potpunoj konzistentnosti. Sama reč je u vedskom periodu izvorno značila svetu moć koja održava čitav kosmos i sa njom se dolazilo u kontakt vedskim molitvama i ritualima. Iako je reč zadržala svoje značenje „sveto”, u Budino vreme pretrpela je dve vrste promene. Jedna je kulminirala u stvaranju Brahmana (neutralni rod) kao impersonalne apsolutne realnosti, skrivene iza i manifestovane promenljivim fenomenima ovoga sveta. Ovo je ključni pojam upanišada, ali reč *brahman* u Pāli kanonu nikada se ne pojavljuje u tom značenju. Drugi pravac promena kulminirao je pojmom Brahmā (muški rod jednina), kao večnog božanstva koje stvara i upravlja ovim svetom. Ovakvo razumevanje zastupali su i brahmani predstavljeni u pāli suttama. Sam Buda je govorio da Brahmā nije jedinstveni bog tvorac, već kolektivno ime za nekoliko klasa viših božanstava, čiji su vladari, zaboravljajući da su i dalje prolazna bića u raljama kamme, bili skloni da sebe zamišljaju kao sveznajuće, večne stvoritelje (MN 49).

Poštovani Nāṇamoli je pokušao da svoje pravilo konzistentnosti sledi

tako što je reč *brahma* u različitim slučajevima prevodio terminom „božanski” ili njemu srodnim rečima. Rezultat takvog eksperimenta ponovo je bilo žrtvovanje jasnoće na račun konzistentnosti, čak i po cenu rizika od nesporazuma, te sam tokom revizije odlučio da se priklonim konvencionalnijim rešenjima. Tako su *Brahmā* i *brahman* ostali neprevedeni. Reč *brahma* kako se pojavljuje u složenicama obično je prevedena sa „svetački” – na primer, *brahmačariya* kao „svetački život” – izuzev kad se koristi da označi seksualno uzdržavanje. U takvim slučajevima, u skladu sa željenim značenjem, prevodio sam je sa „celibat”. Drugi primer je izraz *brahmavihāra*, preveden kao „uzvišeno boravište” (MN 83.6), koji označava meditacije prijateljske ljubavi, saosećanja, radosti zbog sreće drugih i spokojstva, a to su boravišta božanstva Brahme (MN 55.7) i put preporoda u svetu Brahme (MN 99.22).

NAPOMENA O IZGOVORU

Izgovaranje pāli reči i imena je sasvim lako, pod uslovom da se slede ova jednostavna pravila. Među vokalima:

a	i	u	kratko kao u „lak”, „lim” i „luk”
ā	ī	ū	dugo kao u „sat”, „mir” i „šum”
e	o		uvek dugo kao u „med” i „bol”

Među suglasnicima, ñ se izgovara kao u „njiva”. Retrofleksni suglasnici: *ṭ, ḍ, ṇ, ḷ* – izgovaraju se da jezik dodiruje vrh nepca; dentali: *t, d, n, l* – izgovaraju se da jezik dodiruje koren zuba, baš kao i u srpskom. Suglasnik *m̐* je nazal i zvuči kao *n* u reči „banka”. Aspirirani suglasnici: *kh, gh, čh, ḍh, ṭh, ḍh, th, dh, ph* i *bh* čine jedinstven glas, gde struja vazduha prati njihovo izgovor (na primer, kao *th* u reči „prethodno”). Ne treba posebno naglašavati da se ovi suglasnici moraju pisati ovako, a ne bez „h” (dakle, *theravada*, a ne *teravada*); to je kao kad bismo u srpskom glasove *dž, nj* i *lj* pisali kao *d, n* i *l*.

Udvojeni suglasnici se uvek izgovaraju svaki posebno (na primer, *dd* kao „pod drvetom”).

Glasovi *o* i *e* uvek nose akcenat u reči, a inače akcenat pada na dugi vokal – *ā, ī* ili *ū* – ili na udvojeni suglasnik ili na *m̐*.

Pregled sadržaja 152 govora

PRVI DEO: OSNOVNIH PEDESET GOVORA

1. *Mūlapariyāya sutta*: O korenu svih stvari. Buda analizira kognitivne procese kod četiri vrste ljudi – običnog, neukog čoveka; učenika u višem vežbanju; arahanta i Tathāgate. Ovo je jedna od najdubljih i najtežih sutta u čitavom Pāli kanonu i otuda se savetuje njeno površno čitanje pri prvom susretu sa *Madḍhima nikāyom*, a onda vraćanje na nju kada je jednom čitava zbirka pročitana.
2. *Sabbāsava sutta*: Svi otrovi. Buda podučava sedam metoda eliminisanja duboko ukorenjenih otrova u umu, koji održavaju vezanost za krug rađanja i umiranja.
3. *Dhammadāyāda sutta*: Naslednici Dhamme. Buda podstiče monahe da budu naslednici Dhamme, a ne materijalnih dobara. Zatim poštovani Sāriputta nastavlja o istoj temi, objašnjavajući način na koji bi učenici trebalo da vežbaju ne bi li zaista postali naslednici Dhamme.
4. *Bhayabherava sutta*: Govor o strahu i strepnji. Buda objašnjava brahmanu šta je potrebno da bi monah bio u stanju da živi sam u šumi. Zatim opisuje kako je pokušavao da pobedi strah dok je išao putem ka probuđenju.
5. *Anaṅgaṇa sutta*: Bez mrlja. Poštovani Sāriputta govori monasima da monah sebe prlja jedino kad padne pod vlast pogrešnih želja.
6. *Ākankheyya sutta*: Ako bi monah pozeleo. Buda govori započinje naglašavanjem značaja morala kao temelja monaškog treninga, a zatim nastavlja nabrojajući koje se sve koristi mogu očekivati ako se to vežbanje dovede do kraja.
7. *Vatthūpama sutta*: Poređenje sa tkaninom. Uz pomoć jednostavnog poređenja Buda ilustruje razliku između uprljanog uma i čistog uma.
8. *Sallekha sutta*: Govor o čišćenju. Buda odbacuje gledište da puko dostizanje meditativnih zadubljenja znači čišćenje nečistoća iz uma i srca. Objasnjava kako se to čišćenje može na pravi način praktikovati u okviru njegovog učenja.
9. *Sammādiṭṭhi sutta*: Govor o ispravnom razumevanju. Dug i važan govori poštovanog Sāriputte, sa posebnim delovima o korisnom i štetnom, četiri plemenite istine, dvanaest činilaca uslovljenog nastanka i mentalnim otrovima.

10. *Satipaṭṭhāna sutta*: Govor o temeljima svesnosti. Jedna od najpotpunijih i najvažnijih sutta među onima koje se tiču meditacije, sa posebnim naglaskom na razvijanju uvida. Buda počinje objavljujući da su četiri temelja svesnosti direktan put ka ostvarivanju *nibbāne*, da bi potom dao detaljne instrukcije o svakom od ta četiri temelja: kontemplaciji tela, osećaja, uma i objekata uma.
11. *Āṭṭasāhanāda sutta*: Kratki govori o lavljem riku. Buda objavljuje da je jedino među njegovim sledbenicima moguće pronaći četiri stupnja plemenitih ljudi i objašnjava kako je njegovo učenje moguće razlikovati od drugih, a to je jedinstveno odbacivanje svakog učenja o trajnom sopstvu.
12. *Mahāsāhanāda sutta*: Dugi govori o lavljem riku. Buda izlaže o deset moći Tathāgate, njegove četiri vrste neustrašivosti i drugim izvanrednim osobinama, koje mu daju za pravo da se oglasi „lavovskim rikom među zajednicama”.
13. *Mahādukkhakkhandha sutta*: Dugi govori o okeanu patnje. Buda tumači puno razumevanje zadovoljstava čula, materijalnog oblika i osećaja; takođe duži odlomak o opasnostima zadovoljstava čula.
14. *Āṭṭadukkhakkhandha sutta*: Kratki govori o okeanu patnje. Varijacija prethodnog govora, koja se završava razgovorom sa đainskim asketom o prirodi zadovoljstva i bola.
15. *Anumāna sutta*: Zaključivanje. Poštovani Mahā Moggallāna nabraja osobine zbog kojih je neki monah težak za prekorevanje i podučava kako sebe treba istraživati da bismo uklonili manjkavosti sopstvenog karaktera.
16. *Ātōkhīla sutta*: Požari u srcu. Buda objašnjava monasima pet „požara u srcu” i pet „okova srca”.
17. *Vānapattha sutta*: Gusta džungla. Govor o uslovima pod kojima monah treba da ostane da živi i meditira u šumi, kao i o uslovima pod kojima bi trebalo da ode negde drugde.
18. *Madhupīṇḍika sutta*: Medenjaki. Buda iznosi dubok, ali enigmatičan iskaz o „izvoru kroz koji opažaji i pojmovi rođeni iz umnožavanja u umu opsedaju čoveka”. Ovaj iskaz elaborira poštovani Mahā Kaccāna, a njegovo objašnjenje na kraju hvali Buda.
19. *Dvedhāvītakka sutta*: Dve vrste misli. U vezi sa sopstvenom borbom za probuđenje, Buda objašnjava kako prevazići štetne misli i zameniti ih korisnim mislima.
20. *Vītakkaṣaṅghāna sutta*: Uklanjanje ometajućih misli. Buda podučava pet metoda rada sa štetnim mislima koje se mogu javiti tokom meditacije.
21. *Kakācūpama sutta*: Poređenje sa testerom. Govor o potrebi da zadr-

- žimo strpljenje i onda kad nam se upućuju grube reči.
22. *Alagaddūpama sutta*: Poređenje sa zmijom. Monah po imenu Ariṭṭha zastupa opasno gledište da postupci koje je Buda zabranio zapravo nisu prepreka za probuđenje. Buda ga kritikuje i, uz niz nezaboravnih poređenja, naglašava opasnost pogrešnog razumevanja i pogrešne primene Dhamme. Sutta kulminira jednim od najupečatljivijih tumačenja činjenice nepostojanja trajnog sopstva u čitavom Kanonu.
 23. *Vammika sutta*: Mravlje leglo. Božanstvo suočava monaha sa zagonetkom koju mu onda objašnjava Buda.
 24. *Rathavinīta sutta*: Kočije. Poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta objašnjava Sāriputti da se cilj svetačkog života, krajnja *nibbāna*, postiže kroz nekoliko stupnjeva pročišćenja.
 25. *Nivāpa sutta*: Mamac. Buda se koristi analogijom sa lovcem na jelene, kako bi monasima skrenuo pažnju na prepreke pred njima u naporu da pobjegnu izvan vlasti Māre.
 26. *Ariyapariyesanā sutta*: Govor o plemenitom traganju. Buda opširno priča monasima o sopstvenom traganju za probuđenjem, od vremena kada je živio u domu, pa do prenošenja Dhamme prvim učenicima.
 27. *Ćūlahatthipadopama sutta*: Kratki govor o poređenju sa otiskom stope slona. Koristeći se analogijom sa lovcem koji prati slona predvodnika stada, Buda objašnjava kako učenik postaje potpuno siguran u istinitost njegovog učenja. Ova sutta daje detaljan opis vežbanja za monahe.
 28. *Mahāhatthipadopama sutta*: Dugi govor o poređenju sa otiskom stope slona. Poštovani Sāriputta započinje iznošenjem četiri plemenite istine, koje potom objašnjava pomoću kontemplacije četiri elementa i uslovljenog nastanka pet sastojaka bića.
 29. *Mahāsāropama sutta*: Dugi govor o poređenju sa središtem stabla.
 30. *Ćūlasāropama sutta*: Kratki govor o poređenju sa središtem stabla. Ova dva govora ističu da pravi cilj svetačkog života jeste neopozivo oslobođenje uma, u odnosu na koje su sve druge koristi sporedne.
 31. *Ćūlagosīga sutta*: Kratki govor u šumi Gosīga. Buda sreće tri monaha koji žive u slozi, „kao mleko i voda kada se pomešaju”, te ih pita na koji način to postižu.
 32. *Mahāgosīga sutta*: Dugi govor u šumi Gosīga. U divnoj noći punog meseca, grupa starijih učenika se okuplja u sālovoj šumi i razgovara koja vrsta monaha bi svojim kvalitetima najbolje osvetlila tu šumu. Pošto je svaki odgovorio u skladu sa vlastitim idealom, odlaze do Bude da čuju i njegov odgovor.

33. *Mahāgopālaka sutta*: Dugi govor o govedaru. Buda podučava jedanaest osobina koje monaha sprečavaju u rastu u Dhammi i drugih jedanaest koje doprinose tom rastu.
34. *Āḷagopālaka sutta*: Kratki govor o govedaru. Buda opisuje one vrste monaha koji „zaseku maticu Māre” i bezbedno stignu na drugu obalu.
35. *Āḷasaććaka sutta*: Kratki govor Saććaki. Polemičar Saććaka hvali se da u debati može pobediti Budu, ali kada se na kraju zaista sučele, njihova debata dobija sasvim neočekivan tok.
36. *Mahāsaććaka sutta*: Dugi govor Saććaki. Buda se ponovo susreće sa Saććakom i tokom rasprave o „razvijanju tela” i „razvijanju uma”, detaljno priča o sopstvenom duhovnom traganju.
37. *Āḷataṅhāsankhaya sutta*: Kratki govor o iskorenjivanju žudnje. Poštovani Mahā Moggallāna je čuo Budino kratko objašnjenje Sakki, vladaru bogova, o tome kako se monah oslobađa iskorenjivanjem žudnje. U želji da proveri je li Sakka razumeo značenje onoga što mu je rečeno, odlazi na nebo trideset trojice.
38. *Mahātaṅhāsankhaya sutta*: Dugi govor o iskorenjivanju žudnje. Monah po imenu Sāti zastupa opasno gledište da ista svest migrira iz jednog života u drugi. Buda ga kritikuje ovim podužim govorom o uslovljenom nastanku, pokazujući kako svi fenomeni egzistencije nastaju i nestaju usled nekog uzroka.
39. *Mahā-Assapura sutta*: Dugi govor u Assapuri. Buda izlaže „stvari koje nekoga čine asketom”, u ovom govoru koji pokriva mnoge aspekte vežbanja jednog monaha.
40. *Āḷa-Assapura sutta*: Kratki govor u Assapuri. Buda objašnjava na koji način bi askete sebe trebalo da vežbaju, tako da to ne bude tek puko praktikovanje asketskih vežbi, već i unutrašnje oslobađanje nečistoća uma.
41. *Sāleyyaka sutta*: Brahmani iz Sāle.
42. *Verañḍaka sutta*: Brahmani iz Verañḍe.
U ove dve, skoro identične sutte Buda grupi brahmana kućedomaćina objašnjava koja dela vode rođenju u nižim svetovima, a koja rođenju u višim svetovima i oslobodenju.
43. *Mahāvedalla sutta*: Dugi niz pitanja i odgovora.
44. *Āḷavedalla sutta*: Kratki niz pitanja i odgovora.
Ova dva govora su u formi razgovora o različitim suptilnim pitanjima Dhamme, prvi između poštovanog Mahā Koṭṭhite i poštovanog Sāriputte, a drugi između monahinje Dhammadinne i nezaređenog sledbenika Visākhe.
45. *Āḷadhammasamādāna sutta*: Kratki govor o načinima postupanja.

46. *Mahādhammasamādāna sutta*: Dugi govor o načinima postupanja. Buda objašnjava, na različite načine u ove dve sutte, četiri načina postupanja i povlači razliku između toga jesu li oni bolni ili prijatni sada i da li u budućnosti donose bol ili zadovoljstvo kao svoj plod.
47. *Vimamsaka sutta*: Tragalac. Buda poziva monahe da sebe dobro istraže, kako bi ustanovili je li moguće Buda prihvatiti kao potpuno probuđenoga.
48. *Kosambiya sutta*: Govor u Kosambiju. U vreme kada je među monasima u Kosambiju nastao razdor, Buda podučava šest kvaliteta koji stvaraju ljubav i poštovanje, te doprinose jedinstvu. Potom objašnjava sedam izuzetnih znanja svojstvenih učeniku koji je ušao u tok.
49. *Brahmanimantanika sutta*: Brahmin poziv. Baka Brahmā, visoko božanstvo, usvaja opasno gledište da je nebeski svet kojim vlada večan i da iznad njega nema više ničega. Buda ga posećuje kako bi ga razuverio i tako počinje nadmetanje gigantskih razmera.
50. *Māradaḍḍaniya sutta*: Prekorevanje Māre. Māra pokušava da muči Mahā Moggallānu, ali ovaj priča povest o dalekoj prošlosti, kako bi upozorio Māru koliko je opasno stvarati nevolje nekom Budinom učeniku.

DRUGI DEO: SREDNJIH PEDESET GOVORA

51. *Kandaraka sutta*: Govor Kandaraki. Buda govori o četiri vrste ljudi u ovome svetu – oni koji muče sebe, oni koji muče druge, oni koji muče i sebe i druge, oni koji nikoga ne muče, već žive istinskim svetačkim životom.
52. *Aṭṭhakanāgara sutta*: Čovek iz Aṭṭhakanāgare. Poštovani Ānanda podučava jedanaest „vrata ka Besmrtnom”, kroz koja monah može stići do najviše sigurnosti od ropstva.
53. *Sekha sutta*: Učenik na putu višeg vežbanja. Na Budin zahtev, poštovani Ānanda drži govor o praksama koje upražnjava učenik u višem vežbanju.
54. *Potaliya sutta*: Govor Potaliyi. Buda podučava nadmenog sagovornika šta u okviru njegovog učenja znači „preseći sve svoje veze”. Ova sutta sadrži niz izvanrednih poređenja o opasnostima zadovoljstava čula.
55. *Āḍvaka sutta*: Govor Āḍvaku. Buda tumači pravila koja je uveo u vezi sa jedenjem mesa i brani svoje učenike od neopravdanih optužbi.
56. *Upāli sutta*: Govor Upāliju. Imućni i uticajni domaćin Upāli, istaknuti pokrovitelj đainizma, predlaže da ode do Bude i pobije njegovo učenje. Umesto toga, i sam postaje sledbenik, delovanjem Budine

„magije preobraćanja”.

57. *Kukkuravatika sutta*: Asketa psećeg zaveta. Buda sreće dvojicu asketa, jednog koji imitira ponašanje psa i drugog koji imitira ponašanje vola. Otkriva im jalovost njihovih praksi i održi govor o kammi i njezinim plodovima.
58. *Abhayarāḍakumāra sutta*: Govor princu Abhayi. Dainski vođa Ni-gaṅṭha Nātaputta uči princa Abhayu kako da postavi pitanje „poput dvokrake udice” i na taj način pobije Budino učenje. Buda izbegava da odgovori i objašnjava koju vrstu govora sam koristi, a koju ne.
59. *Bahuvedanīya sutta*: Mnogo vrsta osećaja. Pošto je rešio neslaganje o klasifikaciji osećaja, Buda nabraja različite vrste prijatnosti i radosti koje bića mogu da dožive.
60. *Apaṇṇaka sutta*: Neoborivo učenje. Buda daje grupi brahmana „neoborivo učenje”, koje će im pomoći da zadrže kurs i kad se suoče s različitim drugim gledištima.
61. *Ambalaṭṭhikārāhulovāda sutta*: Savet Rāhuli u Ambalaṭṭhiki. Buda upozorava svog sina, iskušenika Rāhulu, na opasnosti laganja i naglašava važnost neprekidnog posmatranja sopstvenih motiva.
62. *Mahārāhulovāda sutta*: Dugi govor o savetu Rāhuli. Buda podučava Rāhulu meditaciji na elemente, na dah i daje još neke pouke.
63. *Āḷamālunkya sutta*: Kratki razgovor sa Mālunkyāputtom. Monah preti da će napustiti monašku zajednicu ako Buda ne odgovori na njegove metafizičke upite. Koristeći poređenje sa čovekom pogođenim otrovnom strelom, Buda sasvim jasno pokazuje šta on podučava, a šta ne podučava.
64. *Mahāmālunkya sutta*: Dugi govor sa Mālunkyāputtom. Buda podučava put ka napuštanju pet nižih okova.
65. *Bhaddāli sutta*: Govor Bhaddāliju. Buda kritikuje jogunastog monaha i objašnjava mu mane odbijanja da vežba u skladu sa monaškim pravilima.
66. *Laṭukikopama sutta*: Poređenje sa prepelicom. Buda ukazuje na važnost napuštanja svih okova, bez obzira koliko bezopasni i sitni oni izgledali.
67. *Ātuma sutta*: Govor u Ātumi. Buda podučava grupu tek zaređenih monaha o četiri opasnosti važnih da ih prevaziđu oni koji su postali beskućnici.
68. *Naḷakapāna sutta*: Govor u Naḷakapāni. Kada neki od njegovih učenika umre, Buda objašnjava zašto on objavi koliko su napredovali u praksi i gde su se preporodili.
69. *Gulissāni sutta*: Govor Gulissāniju. Poštovani Sāriputta drži govor o valjanom vežbanju monaha koji živi u šumi.

70. *Kīṭāgiri sutta*: U Kīṭāgiri ju. Buda kritikuje grupu neposlušnih monaha i pri tome izlaže važnu sedmočlanu klasifikaciju plemenitih učenika.
71. *Tevidḍavačchagotta sutta*: Govor Vačchagotti o trostrukom istinitom znanju. Buda poriče da poseduje potpuno znanje o svemu u svakom trenutku i definiše trostruko znanje koje poseduje.
72. *Aggivačchagotta sutta*: Govor Vačchagotti o vatri. Buda objašnjava asketi zašto ne zastupa bilo koje spekulativno gledište. Poređenjem sa gašenjem vatre pokušava da pokaže sudbinu oslobođenog bića.
73. *Mahāvačchagotta sutta*: Dugi govor Vačchagotti. Priča o tome kako je asketa Vačchagotta prihvatio Dhammu, zaredio se i dostigao stupanj arahanta.
74. *Dīghanakha sutta*: Govor Dīghanakhi. Buda pobija tvrdnje skeptika i podučava ga putu oslobođenja kroz kontemplaciju osećaja.
75. *Māgandīya sutta*: Govor Māgandīyi. Buda sreće hedonističkog filozofa Māgandīyu i ukazuje mu na opasnosti zadovoljstava čula, koristi od obuzdavanja i značenje *nibbāne*.
76. *Sandaka sutta*: Govor Sandaki. Poštovani Ānanda podučava grupu asketa o četiri načina na koje se negira življenje svetačkim životom i četiri vrste svetačkog življenja bez utehe. Na kraju objašnjava svetački život koji zaista donosi plod.
77. *Mahāsakuludāyi sutta*: Dugi govor Sakuludāyinu. Buda podučava grupu asketa tome zašto ga njegovi učenici toliko poštuju i vide kao najbolji primer za sebe.
78. *Samaṇamaṇḍikā sutta*: Govor Samaṇamaṇḍikāputti. Buda objašnjava na koji način čovek postaje „onaj koji je dostigao najviši cilj”.
79. *Čūlasakuludāyi sutta*: Kratki govor Sakuludāyinu. Buda razmatra učenje lutajućeg askete i koristi poređenje sa „najlepšom devojkom u zemlji” kako bi ukazao na pogrešnost njegovih tvrdnji.
80. *Vekhanassa sutta*: Govor Vekhanassi. Govor delom sličan prethodnom, uz dodatak dela o zadovoljstvima čula.
81. *Ghaṭṭikāra sutta*: Grnčar Ghaṭṭikāra. Buda priča povest o glavnom nezaređenom pokrovitelju prošlog Bude Kassape.
82. *Ratṭhapāla sutta*: O Ratṭhapāli. Priča o mladiću koji postaje monah suprotno volji svojih roditelja, a kasnije se vraća da ih poseti.
83. *Makhādeva sutta*: Kralj Makhādeva. Priča o drevnoj lozi kraljeva i kako je njihova tradicija čestitosti prekinuta iz nepažnje.
84. *Madhurā sutta*: Govor u Madhuri. Poštovani Mahā Kaććana istražuje tvrdnju brahmana da su oni najviša kasta.
85. *Bodhirāḍakumāra sutta*: Savet princu Bodhiju. Buda opovrgava tvrdnju da se do zadovoljstva dolazi preko bola, potkrepljujući to

- pričom o sopstvenom traganju za probuđenjem.
- 86 *Angulimāla sutta*: O Angulimāli. Priča o tome kako je Buda ukrotio okorelog razbojnika Angulimālu.
- 87 *Piyaḍātika sutta*: Rođeno od onih koji su nam dragi. Zašto Buda ukazuje da tuga i jad nastaju od onih koji su nam dragi.
- 88 *Bāhitika sutta*: Plašt. Poštovani Ānanda odgovara na pitanja kralja Pasenadija vezana za Budine postupke.
- 89 *Dhammaĉetiya sutta*: Spomenici Dhammi. Kralj Pasenadi nudi deset razloga zašto ima toliko poštovanje prema Budi.
- 90 *Kaṇṇakathala sutta*: Govor u Kaṇṇakathali. Kralj Pasenadi ispituje Budu o sveznanju, razlikama među kastama i o božanstvima.
- 91 *Brahmāyu sutta*: Brahman Brahmāyu. Stari i učen brahman čuje za Budu, odlazi da ga poseti i postaje njegov učenik.
- 92 *Sela sutta*: Govor asketi Seli. Brahman Sela ispituje Budu, zadobija poverenje u njega i zajedno sa svojim učenicima postaje monah.
- 93 *Assalāyana sutta*: Govor Assalāyani. Mladi brahman dolazi kod Bude da ga ubedi kako su brahmani najviša kasta.
- 94 *Ghoṭamukha sutta*: Govor Ghoṭamukhi. Rasprava između brahmana i monaha o tome da li je asketski život u skladu sa Dhammom.
- 95 *Āṅki sutta*: Govor Āṅkiju. Buda upućuje mladog brahmana o očuvanju istine, otkrivanju istine i konačnom stizanju do istine.
- 96 *Esukārī sutta*: Govor Esukārīju. Buda i brahman razgovaraju o brahmanskoj tvrdnji da su oni iznad svih drugih kasti.
- 97 *Dhānañḍāni sutta*: Govor Dhānañḍāniju. Poštovani Sāriputta kritikuje brahmana koji pokušava da svoje nedostojne postupke opravda time što ima mnogo obaveza. Kasnije, kad se isti brahman na smrt razboli, Sāriputta ga vodi ka preporadanju u svetu Brahme. Međutim, Buda ga kritikuje zbog toga.
- 98 *Vāseṭṭha sutta*: Govor Vāseṭṭhi. Buda rešava spor između dva mlada brahmana o kvalitetima koje treba da poseduje istinski brahman.
- 99 *Subha sutta*: Razgovor sa Subhom. Buda odgovara na pitanja mladog brahmana i podučava ga kako da se preporodi u svetu Brahme.
- 100 *Sangārava sutta*: Razgovor sa Sangāravom. Brahmanski učenik ispituje Budu o tome na osnovu čega podučava temelje svetačkog života.

DEO TREĆI: POSLEDNJIH PEDESET GOVORA

- 101 *Devadaha sutta*: Govor u Devadahi. Buda istražuje đainsku tezu da se oslobođenje postiže samomučenjem i predlaže drugačiji pristup kako bi napor bio plodonosan.
- 102 *Pañcattaya sutta*: Pet i tri. Pregled različitih spekulativnih gledišta o

- budućnosti i prošlosti, kao i pogrešnih predstava o *nibbāni*.
- 103 *Kinti sutta*: Šta mislite o meni? Buda objašnjava kako monasi mogu da reše neslaganja o Dhammi.
- 104 *Sāmagāma sutta*: Kraj Sāmagāme. Buda postavlja pravila ponašanja unutar sanghe, kako bi osigurao njezino harmonično funkcionisanje i kada njega više ne bude.
- 105 *Sunakkhatta sutta*: Razgovor sa Sunakkhattom. Buda raspravlja o problemu pojedinca koji precenjuje svoj napredak u meditaciji.
- 106 *Āneñḍasappāya sutta*: Put do neoborivog. Buda objašnjava pristupe različitim nivoima meditativnih stanja, koja kulminiraju *nibbānom*.
- 107 *Gaṇakamoggallāna sutta*: Govor Gaṇaka Moggallāni. Buda opisuje postepeno vežbanje budističkog monaha i opisuje sebe kao „onoga koji pokazuje put”.
- 108 *Gopakamoggallāna sutta*: Razgovor sa Gopaka Moggallānom. Poštovani Ānanda objašnjava kako sangha održava jedinstvo i unutrašnju disciplinu posle Budine smrti.
- 109 *Mahāpuṇṇama sutta*: Dugi govor u noći punog meseca. Monah ispituje Budu o pet sastojaka bića, vezivanju, verovanju u postojanje trajnog sopstva i uviđanju te obmane.
- 110 *Āḷapūṇṇama sutta*: Kratki govor u noći punog meseca. Buda objašnjava razlike između „rđavog čoveka” i „čestitog čoveka”.
- 111 *Anupada sutta*: Jedno po jedno, kako se dešava. Buda opisuje razvijanje uvida poštovanog Sāriputte, kada je on vežbao da dostigne stanje arahanta.
- 112 *Āhārisodhana sutta*: Šestostruka čistota. Buda objašnjava kako monaha treba ispitati kada tvrdi da poseduje krajnje znanje i šta bi monah trebalo da odgovori, ako je njegova tvrdnja istinita.
- 113 *Sappurisa sutta*: Čestit čovek. Buda razlikuje karakter čestitog čoveka i rđavog čoveka.
- 114 *Sevitabbāsevitabba sutta*: Ono što treba i što ne treba negovati. Buda daje tri skice onoga što bi trebalo negovati i onoga što ne bi trebalo, a poštovani Sāriputta to detaljnije obrazlaže.
- 115 *Bahudhātuka sutta*: Mnogo vrsta elemenata. Buda detaljno izlaže o elementima, osnovana čula, uslovljenom nastanku i vrstama situacija koje su moguće i nemoguće u ovome svetu.
- 116 *Isigili sutta*: Govor na planini Isigili. Nabranje imena i atributa utihnutih buda koji su nekad boravili na planini Isigili.
- 117 *Mahācattarisaka sutta*: Velika četrdesetica. Buda definiše delove plemenitog osmostrukog puta i objašnjava njihove međusobne odnose.
- 118 *Ānāpānasati sutta*: O svesnosti daha. Izlaganje šesnaest koraka me-

ditacije na dah i odnosa te meditacije prema četiri temelja svesnosti i sedam elemenata probuđenja.

- 119 *Kāyagatāsati sutta*: Svesnost tela. Buda objašnjava kako negovati i razvijati svesnost tela i koje koristi to donosi.
- 120 *Sankhārapatti sutta*: Preporadanje u skladu sa težnjom. Buda podučava kako je moguće preporoditi se u skladu sa svojim željama.
- 121 *Āṅgasaṅgānāṭṭha sutta*: Kratki govor o praznini. Buda upućuje Ānandu u „istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu”.
- 122 *Mahāsaṅgānāṭṭha sutta*: Dugi govor o praznini. Pošto je video da su monasi postali skloni preteranom druženju, Buda naglašava potrebu za osamom, kako bi boravili u praznini.
- 123 *Ācāriya-abbhūta sutta*: Izvanredno i čudesno. Na okupljanju monaha poštovani Ānanda priča o divnim i čudesnim događajima koji su prethodili i pratili Budino rođenje.
- 124 *Bakkula sutta*: Razgovor sa Bakkulom. Stariji učenik Bakkula nabraja svoje asketske prakse tokom osamdeset godina života unutar sanghe i umire na poseban način.
- 125 *Dantabhūmi sutta*: Teren za kroćenje. Uz pomoć analogije sa kroćenjem slona, Buda objašnjava kako on kroti svoje učenike.
- 126 *Bhūmiḍḍa sutta*: Bhūmiḍḍa. Buda izlaže čitavu seriju poređenja, kako bi ilustrovaio prirodnu plodotvornost plemenitog osmostrukog puta.
- 127 *Anuruddha sutta*: Anuruddha. Poštovani Anuruddha razjašnjava razliku između nemerljivog oslobođenja uma i uzvišenog oslobođenja uma.
- 128 *Upakkilesa sutta*: Nedostaci. Buda razmatra različite prepreke napredovanju u meditaciji, na koje je nailazio tokom svog traganja za probuđenjem, posebno uz osvrt na duhovno oko.
- 129 *Bālapaṇḍita sutta*: Budale i mudraci. O patnji preporadanja u čistilištu ili među životinjama, gde budala okonča zbog loših dela, i o nebeskim zadovoljstvima koje žanje mudrac zahvaljujući dobrim delima.
- 130 *Devadūta sutta*: Božanski glasnici. Buda opisuje patnje koje u čistilištu čekaju posle smrti onoga ko čini loša dela.
- 131 *Bhaddekaratta sutta*: Jedna izvanredna noć.
- 132 *Ānandabhaddekaratta sutta*: Ānanda i jedna izvanredna noć.
- 133 *Mahākaccānabhaddekaratta sutta*: Mahā Kaćcāna i jedna izvanredna noć.
- 134 *Lomasakangiabhaddekaratta sutta*: Lomasakangiya i jedna izvanredna noć.

Ove četiri sutte su nastale oko stihova koje je Buda izgovorio, ističući potrebu za naporom u razvijanju uvida u stvari kakve zaista jesu.

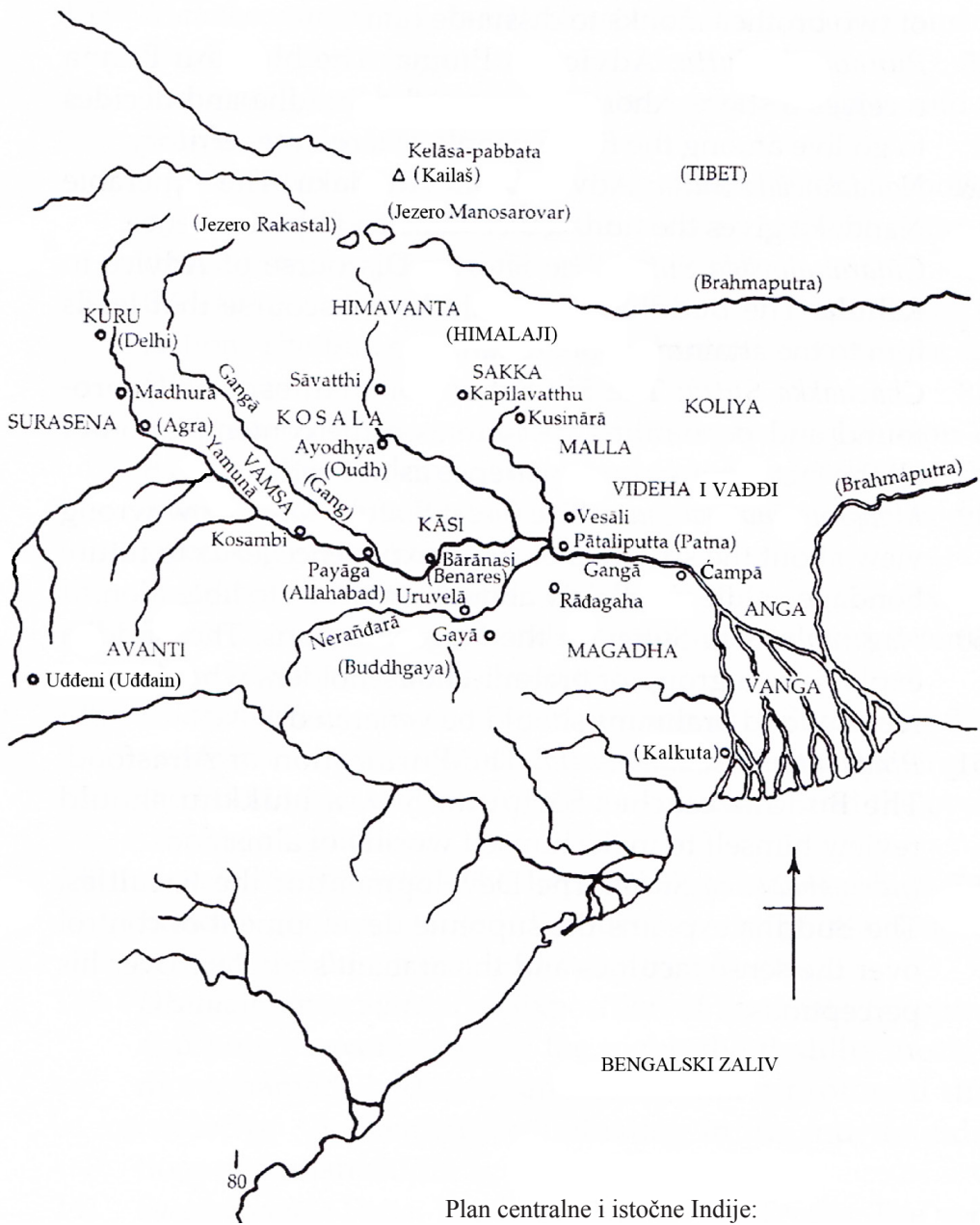
- 135 *Āṭṭakammavibhanga sutta*: Kratko razjašnjenje dela. Buda objašnjava kako kamma utiče na sreću i nesreću bića.
- 136 *Mahākammavibhanga sutta*: Dugo razjašnjenje postupaka. Buda otkriva skrivenu kompleksnost delovanja kamme, čime pobija suviše pojednostavljene dogme i preširoke generalizacije.
- 137 *Salāyatanavibhanga sutta*: Razjašnjenje šest područja čula. Buda izlaže šest unutrašnjih i spoljašnjih područja čula, kao i druge, s njima povezane teme.
- 138 *Uddesavibhanga sutta*: Razjašnjenje sažetka. Poštovani Mahā Kaccāna razlaže kratki Budin iskaz o vežbanju svesti i prevazilaženju uznemirenja.
- 139 *Araṇavibhanga sutta*: Razjašnjenje nesukobljavanja. Buda izlaže detaljan govor o stvarima koje nas približavaju konfliktu i stvari koje nas vode dalje od njega.
- 140 *Dhātuvibhanga sutta*: Razjašnjenje elemenata. Pošto je prenoćio u grnčarevoj radionici, Buda sreće monaha po imenu Pukkusāti i održi mu duboki govor o elementima, koji kulminira sa četiri temelja arahanta.
- 141 *Sacćavibhanga sutta*: Razjašnjenje istina. Poštovani Sāriputta daje detaljnu analizu četiri plemenite istine.
- 142 *Dakkhiṇāvibhanga sutta*: Razjašnjenje darova. Buda nabraja četrnaest vrsta darova pojedincu i sedam vrsta darova sanghi.
- 143 *Anāthapiṇḍikovāda sutta*: Savet Anāthapiṇḍiki. Poštovani Sāriputta je kraj Anāthapiṇḍike na umoru i drži mu upečatljivu propoved o nevezivanju.
- 144 *Āhannovāda sutta*: Savet Āhanni. Poštovani Āhanna, teško bolestan, oduzima sebi život uprkos pokušajima dva bliska monaha da ga odgovore od toga.
- 145 *Puṇṇovāda sutta*: Savet Puṇṇi. Monah Puṇṇa dobija kratku poduku od Bude i odlučuje da ode i živi među divljim plemenom u dalekoj zemlji.
- 146 *Nandakovāda sutta*: Nandakova pouka monahinjama. Poštovani Nandaka drži monahinjama govor o prolaznosti.
- 147 *Āṭṭarāhulovāda sutta*: Kratak savet Rāhuli. Buda podučava Rāhulu i ovaj zahvaljujući tome postaje arahant.
- 148 *Āchhakka sutta*: Šest grupa od po šest. Naročito dubok i kompleksan govor o kontempliranju svih elemenata čulnog iskustva kao lišenih trajnog sopstva.
- 149 *Mahāsaṭṭāyatānīka sutta*: Dugi govor o šest područja čula. Kako pogrešno razumevanje šest vrsta čulnog iskustva vodi vezivanju u budućnosti, dok njihovo ispravno razumevanje vodi oslobođenju.

- 150 *Nagaravindeyya sutta*: Govor u Nagaravindi. Buda objašnjava grupi brahmanskih kućedomaćina koju vrstu asketa i brahmana treba poštovati.
- 151 *Piṇḍapātapārisuddhi sutta*: Biti dostojan isprošene hrane. Buda podučava Sāriputtu na koji način bi monah trebalo sebe da kontroliše, kako bi bio dostojan isprošene hrane.
- 152 *Indriyabhāvana sutta*: Razvijanje čula. Buda objašnjava najviše ovladavanje čulima i kako arahant gospodari svojim opažajima.

Mađđhima nikāya

Budini govori srednje dužine

Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa
Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome

Plan centralne i istočne Indije:
 s nazivima glavnih geografskih
 lokaliteta pomenutih u Pāli kanonu i
 savremeni nazivi (u zagradama).

Prvi deo

Osnovnih pedeset govora
(*Mūlapaññāsapāḷi*)

1

Odeljak govora o korenu

(Mūlapariyāyavagga)

1 *Mūlapariyāya sutta*

O korenu svih stvari

1. Ovako sam čuo.¹ Jednom je blaženi boravio kraj Ukkaṭṭhe, u Subhaga gaju, u podnožju kraljevskog sāl drveta. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.”² – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o korenu svih stvari.³ Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

(OBIČAN ČOVEK)

3. „Tako, monasi, neuk, običan čovek,⁴ koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, zemlju vidi kao zemlju.⁵ Pošto zemlju vidi kao zemlju, on zamišlja [sebe kao] zemlju, zamišlja [sebe] u zemlji, zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome.⁶ A zašto? Zato što je, kažem vam, nije do kraja razumeo.⁷

4. On vodu vidi kao vodu. Pošto je vidi kao vodu, on zamišlja [sebe kao] vodu, zamišlja [sebe] u vodi, zamišlja [sebe odvojenog] od vode, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome. A zašto? Zato što je, kažem vam, nije do kraja razumeo.

5. On vatru vidi kao vatru. Pošto je vidi kao vatru, on zamišlja [sebe kao] vatru, zamišlja [sebe] u vatri, zamišlja [sebe odvojenog] od vatre, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome. A zašto? Zato što je, kažem vam, nije do kraja razumeo.

6. On vazduh vidi kao vazduh. Pošto ga vidi kao vazduh, on zamišlja [sebe kao] vazduh, zamišlja [sebe] u vazduhu, zamišlja [sebe odvojenog] od vazduha, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

7. On bića vidi kao bića.⁸ Pošto ih vidi kao bića, on zamišlja bića, zamišlja [sebe] među bićima, zamišlja [sebe odvojenog] od bića, zamišlja ih kao ‘moje’, oduševljava se njima. A zašto? Zato što ih, kažem vam, nije do kraja razumeo.

8. On božanstva vidi kao božanstva.⁹ Pošto božanstva vidi kao božanstva, on zamišlja božanstva, zamišlja [sebe] među božanstvima, zamišlja

[sebe odvojenog] od božanstava, zamišlja ih kao ‘moje’, oduševljava se njima. A zašto? Zato što ih, kažem vam, nije do kraja razumeo.

9. On Paḍāpati vidi kao Paḍāpati.¹⁰ Pošto je vidi kao Paḍāpati, on zamišlja Paḍāpati, zamišlja [sebe] u Paḍāpati, zamišlja [sebe odvojenog] od Paḍāpati, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

10. On Brahmū vidi kao Brahmū.¹¹ Pošto ga vidi kao Brahmū, on zamišlja Brahmū, zamišlja [sebe] u Brahmi, zamišlja [sebe odvojenog] od Brahme, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

11. On božanstva neprekidnog sjaja vidi kao božanstva neprekidnog sjaja.¹² Pošto ih vidi kao božanstva neprekidnog sjaja, on zamišlja božanstva neprekidnog sjaja, zamišlja [sebe] među božanstvima neprekidnog sjaja, zamišlja [sebe odvojenog] od božanstava neprekidnog sjaja, zamišlja ih kao ‘moje’, oduševljava se njima. A zašto? Zato što ih, kažem vam, nije do kraja razumeo.

12. On božanstva blistave slave vidi kao božanstva blistave slave.¹³ Pošto ih vidi kao božanstva blistave slave, on zamišlja božanstva blistave slave, zamišlja [sebe] među božanstvima blistave slave, zamišlja [sebe odvojenog] od božanstava blistave slave, zamišlja ih kao ‘moje’, oduševljava se njima. A zašto? Zato što ih, kažem vam, nije do kraja razumeo.

13. On božanstva velikog ploda vidi kao božanstva velikog ploda.¹⁴ Pošto ih vidi kao božanstva velikog ploda, on zamišlja božanstva velikog ploda, zamišlja [sebe] među božanstvima velikog ploda, zamišlja [sebe odvojenog] od božanstava velikog ploda, zamišlja ih kao ‘moje’, oduševljava se njima. A zašto? Zato što ih, kažem vam, nije do kraja razumeo.

14. On vrhovnog gospodara vidi kao vrhovnog gospodara.¹⁵ Pošto ga vidi kao vrhovnog gospodara, on zamišlja vrhovnog gospodara, zamišlja [sebe] u vrhovnom gospodaru, zamišlja [sebe odvojenog] od vrhovnog gospodara, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

15. On područje beskrajnog prostora vidi kao područje beskrajnog prostora.¹⁶ Pošto ga vidi kao područje beskrajnog prostora, on zamišlja [sebe kao] područje beskrajnog prostora, zamišlja [sebe] u području beskrajnog prostora, zamišlja [sebe odvojenog] od područja beskrajnog prostora, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

16. On područje beskonačne svesti vidi kao područje beskonačne svesti. Pošto ga vidi kao područje beskonačne svesti, on zamišlja [sebe kao] područje beskonačne svesti, zamišlja [sebe] u području beskonačne svesti, zamišlja [sebe odvojenog] od područja beskonačne svesti, zamišlja ga kao

‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

17. On područje ničega vidi kao područje ničega. Pošto ga vidi kao područje ničega, on zamišlja [sebe kao] područje ničega, zamišlja [sebe] u području ničega, zamišlja [sebe odvojenog] od područja ničega, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

18. On područje ni opažanja ni neopažanja vidi kao područje ni opažanja ni neopažanja. Pošto ga vidi kao područje ni opažanja ni neopažanja, on zamišlja [sebe kao] područje ni opažanja ni neopažanja, zamišlja [sebe] u području ni opažanja ni neopažanja, zamišlja [sebe odvojenog] od područja ni opažanja ni neopažanja, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

19. On viđeno vidi kao viđeno.¹⁷ Pošto ga vidi kao viđeno, on zamišlja [sebe kao] viđeno, zamišlja [sebe] u viđenom, zamišlja [sebe odvojenog] od viđenog, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

20. On čujno vidi kao čujno. Pošto ga vidi kao čujno, on zamišlja [sebe kao] čujno, zamišlja [sebe] u čujnom, zamišlja [sebe odvojenog] od čujnog, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

21. On opaženo vidi kao opaženo. Pošto ga vidi kao opaženo, on zamišlja [sebe kao] opaženo, zamišlja [sebe] u opaženom, zamišlja [sebe odvojenog] od opaženog, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

22. On spoznato vidi kao spoznato. Pošto ga vidi kao spoznato, on zamišlja [sebe kao] spoznato, zamišlja [sebe] u spoznatom, zamišlja [sebe odvojenog] od spoznatog, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

23. On jedinstvo vidi kao jedinstvo.¹⁸ Pošto ga vidi kao jedinstvo, on zamišlja [sebe kao] jedinstvo, zamišlja [sebe] u jedinstvu, zamišlja [sebe odvojenog] od jedinstva, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

24. On raznolikost vidi kao raznolikost. Pošto je vidi kao raznolikost, on zamišlja [sebe kao] raznolikost, zamišlja [sebe] u raznolikosti, zamišlja [sebe odvojenog] od raznolikosti, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

25. On sve vidi kao sve.¹⁹ Pošto ga vidi kao sve, on zamišlja [sebe kao] sve, zamišlja [sebe] u svemu, zamišlja [sebe odvojenog] od svega, zamišlja ga kao ‘moje’, oduševljava se njime. A zašto? Zato što ga, kažem vam, nije do kraja razumeo.

26. On *nibbānu* vidi kao *nibbānu*.²⁰ Pošto je vidi kao *nibbānu*, on zamišlja [sebe kao] *nibbānu*, on zamišlja [sebe] u *nibbāni*, zamišlja [sebe odvojenog] od *nibbāne*, zamišlja je kao ‘moje’, oduševljava se njome. A zašto? Zato što je, kažem vam, nije do kraja razumeo.

(UČENIK U VIŠEM VEŽBANJU)

27. Monasi, monah koji je u višem vežbanju,²¹ čiji um još nije dosegaio cilj, koji još uvek teži najvišoj sigurnosti od ropstva, neposredno zna zemlju kao zemlju.²² Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne bi trebalo da zamišlja [sebe kao] zemlju, ne bi trebalo da zamišlja [sebe] u zemlji, ne bi trebalo da zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne bi trebalo da zamišlja zemlju kao ‘moje’, da se oduševljava zemljom. A zašto? Zato što je, kažem vam, mora do kraja razumeti.²³

28–49. On neposredno zna vodu kao vodu... On neposredno zna sve kao sve...

50. On neposredno zna *nibbānu* kao *nibbānu*. Pošto neposredno zna *nibbānu* kao *nibbānu*, on ne bi trebalo da zamišlja [sebe kao] *nibbānu*, ne bi trebalo da zamišlja [sebe] u *nibbāni*, ne bi trebalo da zamišlja [sebe odvojenog] od *nibbāne*, ne bi trebalo da zamišlja *nibbānu* kao ‘moje’, da se oduševljava *nibbānom*. A zašto? Zato što je, kažem vam, mora do kraja razumeti.

(ARAHANT I)

51. Monasi, monah koji je arahant, sve otrove uklonio, proživio sve-tački život, učinio ono što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegaio istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno oslobođen krajnjim znanjem,²⁴ on takođe neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što ju je, kažem vam, do kraja razumeo.²⁵

52–74. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što ju je, kažem vam, do kraja razumeo.

(ARAHANT II)

75. Monasi, monah koji je arahant... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, on takođe neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što je oslobođen strasti, zbog razaranja strasti.²⁶

76–98. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što je oslobođen strasti, zbog razaranja strasti.

(ARAHANT III)

99. Monasi, monah koji je arahant... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što je oslobođen mržnje, zbog razaranja mržnje.

100–122. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što je oslobođen mržnje, zbog razaranja mržnje.

(ARAHANT IV)

123. Monasi, monah koji je arahant... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što je oslobođen obmanutosti, zbog razaranja obmanutosti.

124–146. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što je oslobođen obmanutosti, zbog razaranja obmanutosti.

(TATHĀGATA I)

147. Monasi, Tathāgata,²⁷ plemeniti i potpuno probuđeni, takođe neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što ju je, kažem vam, Tathāgata do kraja razumeo.²⁸

148–170. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što ju je, kažem vam, Tathāgata do kraja razumeo.

(TATHĀGATA II)

171. Monasi, Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, takođe neposredno zna zemlju kao zemlju. Pošto neposredno zna zemlju kao zemlju, on ne zamišlja [sebe kao] zemlju, ne zamišlja [sebe] u zemlji, ne zamišlja [sebe odvojenog] od zemlje, ne zamišlja zemlju kao ‘moje’, ne oduševljava se zemljom. A zašto? Zato što je razumeo da je oduševljavanje koren patnje, da sa bivanjem [kao uslovom] nastaje rođenje i da za sve što nastaje

ne postoje starost i smrt.²⁹ Zato, monasi, kažem vam, kroz potpuno razaranja, nestajanje, prestanak, odustajanje i odricanje od žudnje, Tathāgata je stigao do najvišeg, potpunog probuđenja.³⁰

172–194. On takođe neposredno zna vodu kao vodu... *Nibbānu* kao *nibbānu*... A zašto? Zato što je razumeo da je oduševljavanje koren patnje, da sa bivanjem [kao uslovom] nastaje rođenje i da za sve što nastane postoje starost i smrt. Zato, monasi, kažem vam, kroz potpuno razaranja, nestajanje, prestanak, odustajanje i odricanje od žudnje, Tathāgata je stigao do najvišeg, potpunog probuđenja.”

Tako reče Blaženi. Ali monasi se *ne* obradovaše rečima Blaženoga.³¹

2 *Sabbāsava sutta*

Svi otrovi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o obuzdavanju svih otrova.³² Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

(SAŽETAK)

3. „Monasi, uklanjanje otrova je za onoga ko zna i vidi. Kažem vam, nije za onoga ko ne zna i ne vidi. A šta to on zna i vidi? Temeljnu pažnju i površnu pažnju.³³ Kada je monahova pažnja površna, još nenastali otrovi nastaju, a oni već nastali se pojačavaju. Kada je monahova pažnja temeljna, još nenastali otrovi ne nastaju, a već nastali otrovi nestaju.

4. Monasi, ima otrova koje treba ukloniti viđenjem. Ima otrova koje treba ukloniti obuzdavanjem. Ima otrova koje treba ukloniti korišćenjem. Ima otrova koje treba ukloniti istrajnošću. Ima otrova koje treba ukloniti izbegavanjem. Ima otrova koje treba ukloniti napuštanjem. Ima otrova koje treba ukloniti razvijanjem.³⁴

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI VIĐENJEM)

5. Koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti viđenjem?³⁵ Kada neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, ne razume koje stvari su vredne pažnje ili koje stvari nisu vredne pažnje. I pošto je takav, on stvarima koje nisu vredne pažnje poklanja pažnju, a stvarima koje jesu vredne pažnje ne poklanja pažnju.³⁶

6. Koje to stvari nisu vredne pažnje, a on se za njih zanima? Svaka stvar zbog koje, kad joj pokloni pažnju, još nenastali otrov želje za zadovoljstvima čula u njemu nastaje, a već nastali otrov želje za zadovoljstvima čula se pojačava, još nenastali otrov želje za bivanjem u njemu nastaje, a već nastali otrov želje za bivanjem se pojačava, još nenastali otrov neznanja u njemu nastaje, a već nastali otrov neznanja se pojačava. To su stvari

koje nisu vredne pažnje, a on se za njih zanima.³⁷ A koje su to stvari vredne pažnje, a on se za njih ne zanima? Svaka stvar zbog koje, kada joj pokloni pažnju, još nenastali otrov želje za zadovoljstvima čula u njemu i ne nastaje, a već nastali otrov želje za zadovoljstvima čula nestaje, još nenastali otrov želje za bivanjem u njemu i ne nastaje, a već nastali otrov želje za bivanjem nestaje, još nenastali otrov neznanja u njemu i ne nastaje, a već nastali otrov neznanja nestaje. To su stvari vredne pažnje, a on se za njih ne zanima. I upravo zato što poklanja pažnju stvarima kojima nisu vredne pažnje, a ne onima koje jesu vredne njegove pažnje, upravo zato još nenastali otrovi u njemu nastaju, a oni već nastali se pojačavaju.

7. Ovako on pogrešno razmišlja: ‘Jesam li živio u prošlosti? Ili nisam živio u prošlosti? Šta sam bio u prošlom životu? Kakav sam bio u prošlom životu? Ako sam bio takav, gde sam živio? Hoću li živeti i u budućnosti? Ili neću imati budućni život? Šta ću biti u budućem životu? Kakav ću biti u budućem životu? Ako ću biti takav, gde ću živeti?’ ili on lupa glavu o neposrednoj sadašnjosti: ‘Da li ja postojim? Ili ne postojim? Ko sam ja? Kakav sam ja? Otkud je ovo biće nastalo? Kuda ide?’³⁸

8. I dok on tako razmišlja o onome što ne bi trebalo, jedno od šest vrsta gledišta u njemu nastaje:³⁹ Gledište ‘sopstvo postoji za mene’ u njemu se javlja kao istinito i utemeljeno; gledište ‘nikakvo sopstvo ne postoji za mene’...; gledište ‘sopstvom opažam sopstvo’...; gledište ‘sopstvom opažam ne-sopstvo’...; gledište ‘ne-sopstvom opažam sopstvo’ se u njemu javlja kao istinito i utemeljeno; ili pak ima gledište poput ovog: ‘Upravo ovo moje sopstvo je to koje govori, oseća i doživljava ovde i tamo plod dobrih i loših postupaka; ali ono je trajno, ne menja se, večno, ne podleže promeni i zauvek će postojati.’⁴⁰ Ovo spekulativno gledište, monasi, naziva se šikara gledišta, džungla gledišta, iskrivljenost gledišta, nakaza gledišta, okov gledišta. Sapet okovima gledišta, neuk, običan čovek ne oslobađa se rođenja, starosti i smrti, niti žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; kažem vam, ne oslobađa se patnje.

9. Monasi, dobro upućen plemeniti učenik, onaj ko se obazire na plemenite, upućen je i dobro uvežban u njihovom učenju, onaj koji poštuje moralne ljude, upućen je i dobro uvežban u njihovom učenju, razume kojim stvarima vredi pokloniti pažnju, a kojima ne vredi. I pošto je takav, on ovim prvima poklanja pažnju, a ovim drugima ne poklanja.

10. Koje to stvari nisu vredne pažnje i on se za njih ni ne zanima? Svaka stvar zbog koje, kada joj pokloni pažnju, još nenastali otrov želje za zadovoljstvima čula u njemu nastaje... (*kao §6*)... a već nastali otrov neznanja se pojačava. To su stvari koje nisu vredne pažnje i on se za njih ni ne zanima. A koje su to stvari vredne pažnje i on se za njih zanima? Svaka stvar zbog koje, kada joj pokloni pažnju, još nenastali otrov želje za

zadovoljstvima čula u njemu ne nastaje... (*kao §6*)... a već nastali otrov neznanja nestaje. To su stvari koje nisu vredne pažnje i on se za njih ni ne zanima. I upravo zato što se ne zanima za stvari koji nisu vredne pažnje, a zanima se za stvari koje jesu vredne pažnje, upravo zato još nenastali otrovi u njemu ne nastaju, a nestaju oni koji u njemu već postoje.

11. Ovako on temeljno razmatra: ‘Ovo je patnja’; temeljno razmatra: ‘Ovo je nastanak patnje’; temeljno razmatra: ‘Ovo je prestanak patnje’; temeljno razmatra: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje.’⁴¹ I dok razmatra stvari na taj način, sa njega spadaju tri okova: verovanje da postoji trajna osoba, sumnjičavost i slepo poštovanje pravila i rituala. To su otrovi koje treba ukloniti viđenjem.⁴²

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI OBUZDAVANJEM)

12. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti obuzdavanjem?⁴³ Dešava se da monah, temeljno razmatrajući, živi obuzdanog čula vida. I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko živi neobuzdanog čula vida, nema otrova, nemira i groznice u onome ko živi obuzdanog čula vida.⁴⁴ Temeljno razmatrajući, živi on obuzdanog čula sluha... obuzdanog čula mirisa... obuzdanog čula ukusa... obuzdanog čula dodira... obuzdanog uma. I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko živi neobuzdanog uma, nema otrova, nemira i groznice u onome ko živi obuzdanog uma. To su otrovi koje treba ukloniti obuzdavanjem.

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI KORIŠĆENJEM)

13. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti korišćenjem?⁴⁵ Dešava se da monah, pošto temeljno razmotri, koristi svoj ogrtač samo da se zaštiti od hladnoće, da se zaštiti od vrućine, da se zaštiti od muva, komaraca, vetra, sunca i gmizavaca, samo radi pokrivanja onih delova tela koje je nepristojno otkrivati.

14. Pošto temeljno razmotri, isprošenu hranu ne koristi za zabavu, ni za omamljivanje, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo za snagu i izdržljivost svoga tela, da ukloni glad, kao potporu svetačkom životu. Ovako razmišlja: ‘Na taj način iskoreniću stare osećaje, a neću stvoriti nove; biću zdrav, neporočan i živeti ugodno.’

15. Pošto temeljno razmotri, svoje boravište koristi samo da se zaštiti od hladnoće, od vrućine, da se zaštiti od muva, komaraca, vetra, sunca i gmizavaca, samo da se zaštiti od čudi vremena i uživa u samoći.

16. Pošto temeljno razmotri, lekove koristi samo da bi uklonio bolesti koje ga zadese i sačuvao dobro zdravlje.

17. I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko ove četiri potrepštine ne koristi na ovakav način, nema otrova, nemira i groznice

u onome ko ih tako koristi. To su otrovi koje treba ukloniti korišćenjem.

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI ISTRAJNOŠĆU)

18. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti istrajnošću? Dešava se da monah, pošto temeljno razmatra, podnosi hladnoću i vrućinu, glad i žeđ, muve, komarce, vetar, sunce i gmizavce; on podnosi zlonamerne, ružne reči i telesne osećaje koji, kada se jave, jesu bolni, mučni, oštri, razdirući, neprijatni, iznurujući i ugrožavaju život. I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko ovakve stvari ne podnosi, nema otrova, nemira i groznice u onome ko ih podnosi. To su otrovi koje treba ukloniti istrajnošću.

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI IZBEGAVANJEM)

19. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti izbegavanjem? Dešava se da monah, pošto temeljno razmatra, izbegava divljeg slona, divljeg konja, divlje govedo, divljeg psa, zmiju, klade, bodljikavu šikaru, provaliju, liticu, jamu, kanal. Videći stvari na pravi način, on izbegava da sedi na raznim neprikladnim mestima,⁴⁶ da tumara neprikladnim krajevima i da bude u društvu loših prijatelja zbog čega bi njegovi drugi, mudri prijatelji u svetačkom životu mogli da posumnjaju u ispravnost njegovog ponašanja. I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko ne izbegava ovakve stvari, nema otrova, nemira i groznice u onome ko ih izbegava. To su otrovi koje treba ukloniti izbegavanjem.

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI NAPUŠTANJEM)

20. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti napuštanjem? Dešava se da monah, pošto temeljno razmatra, ne toleriše misao ispunjenu željom za zadovoljstvima čula; on je napušta, uklanja, odbacuje i uništava. Ne toleriše misao ispunjenu zlovoljom... Ne toleriše misao ispunjenu okrutnošću... Ne toleriše rđava, štetna mentalna stanja; napušta ih, uklanja, odbacuje i uništava.⁴⁷ I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko ne napušta ovakve stvari, nema otrova, nemira i groznice u onome ko ih napušta. To su otrovi koje treba ukloniti napuštanjem.

(OTROVI KOJE TREBA UKLONITI RAZVIJANJEM)

21. A koji su to, monasi, otrovi koje treba ukloniti razvijanjem? Dešava se da monah, pošto temeljno razmatra, razvija svesnost kao element probuđenja, podržanu osamljenošću, hlađenjem strasti i prestankom, što za rezultat ima nezvezivanje. On neguje istraživanje pojava kao element probuđenja... energiju kao element probuđenja... radost kao element probuđenja... smirenje kao element probuđenja... koncentraciju kao element

probuđenja... spokojstvo kao element probuđenja, podržano osamom, hlađenjem strasti i prestankom, što za rezultat ima nevezivanje.⁴⁸ I dok bi otrovi, nemir i groznica mogli nastati u onome ko ne razvija ove elemente probuđenja, nema otrova, nemira i groznice u onome ko ih razvija. To su otrovi koje treba ukloniti razvijanjem.⁴⁹

(ZAKLJUČAK)

22. Monasi, kada monah otrove koje treba ukloniti viđenjem ukloni viđenjem, one koje treba ukloniti obuzdavanjem ukloni obuzdavanjem, one koje treba ukloniti korišćenjem ukloni korišćenjem, one koje treba ukloniti istrajnošću ukloni istrajnošću, one koje treba ukloniti izbegavanjem ukloni izbegavanjem, one koje treba ukloniti napuštanjem ukloni napuštanjem, one koje treba ukloniti razvijanjem ukloni razvijanjem – tek tada je on monah koji živi obuzdan u pogledu svih vrsta otrova. Iskorenio je želju, odbacio okove i potpuno prozrevši obmanu, stigao na kraj patnje.”⁵⁰

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

3 *Dhammadāyāda sutta* Naslednici Dhamme

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.”⁵¹ „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, budite moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima. Iz saosećanja prema vama pomislio sam: ‘Kako će moji učenici biti moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima?’ Ako ste moji naslednici u materijalnim stvarima, a ne moji naslednici u Dhammi, ovako će vas prekorevati: ‘Učiteljevi učenici žive kao njegovi naslednici u materijalnim stvarima, a ne kao naslednici u Dhammi’; a i mene će kritikovati: ‘Učiteljevi učenici žive kao njegovi naslednici u materijalnim stvarima, a ne kao naslednici u Dhammi.’

Ako ste moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima, tada vas neće prekorevati [već će biti rečeno]: ‘Učiteljevi učenici žive kao njegovi naslednici u Dhammi, a ne njegovi naslednici u materijalnim stvarima’; a i mene neće kritikovati [već će biti rečeno]: ‘Učiteljevi učenici žive kao njegovi naslednici u Dhammi, a ne njegovi naslednici u materijalnim stvarima.’ Zato, monasi, budite moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima. Iz saosećanja prema vama pomislio sam: ‘Kako će moji učenici biti moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima?’

3. Zamislite, monasi, da sam jeo, odbio da uzmem još hrane, napunio stomak, završio, zasatio se, uzeo ono što mi je potrebno i nešto poklonjene hrane preostalo je da se baci. I u tom trenutku stignu dva monaha, gladni i slabi, pa im kažem: ‘Monasi, ja sam jeo... uzeo ono što mi je potrebno, ali nešto poklonjene hrane preostalo je da se baci. Pojedite je ako želite; ako je ne pojedete, baciću je na mesto gde nema zelenila ili prosuti u vodu tamo gde nema živih bića.’ A onda jedan od monaha pomisli: ‘Blaženi je jeo... uzeo ono što mu je potrebno, ali nešto hrane poklonjene Blaženom preostalo je da se baci; ako je mi ne pojedemo, Blaženi će je baciti... Ali ovako je Blaženi rekao: „Monasi, budite moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima.” A ta poklonjena hrana je jedna od materijalnih stvari. Kako bi bilo da umesto što jedem, provedem noć

i dan gladan i slab.’ I umesto da pojede tu hranu, provede on noć i dan gladan i slab. Onda drugi monah pomisli: ‘Blaženi je jeo... uzeo ono što mu je potrebno, ali je nešto hrane poklonjene Blaženom preostalo da se baci... Kako bi bilo da pojedem tu hranu i noć i dan provedem ni gladan ni slab.’ I pošto je pojeo poklonjenu hranu, provede on noć i dan ni gladan ni slab. I mada je taj monah pojevši hranu proveo noć i dan ni gladan ni slab, ipak više poštujem i hvalim prvog monaha. A zašto? Zato što će ga to na duge staze voditi ka smanjivanju želja, ka zadovoljenosti, čišćenju, jednostavnom življenju i većoj energiji.⁵² Zato, monasi, budite moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima. Iz saosećanja prema vama pomislio sam: ‘Kako će moji učenici biti moji naslednici u Dhammi, a ne moji naslednici u materijalnim stvarima?’”

4. Tako reče Blaženi. Kad je to rekao, Uzvišeni ustade sa svog mesta i ode do svog boravišta. Ubrzo pošto je otišao, poštovani Sāriputta se ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi.” – „Prijatelju”, odgovoriše oni. A Sāriputta ovako nastavi:

5. „Prijatelji, na koji način učenici Učiteljevi koji žive u osami ne vežbaju u osami? A na koji način učenici Učiteljevi koji žive u osami vežbaju u osami?”

„Zaista, prijatelju, izdaleka bismo došli da od poštovanog Sāriputte saznamo značenje ovih njegovih reči. Bilo bi dobro ako bi nam poštovani Sāriputta objasnio značenje svojih reči. Pošto ga od njega čuju, monasi će to i zapamtiti.”

„Onda, prijatelji, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. A poštovani Sāriputta ovako nastavi:

6. „Prijatelji, na koji način učenici Učiteljevi koji žive u osami ne vežbaju u osami? Tako učenici Učiteljevi koji žive u osami ne vežbaju u osami; oni ne napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste; žive u izobilju i nepažnji, ističu se u nazadovanju, zanemaruju osamu.

U vezi s ovim, stare monahe treba kritikovati iz tri razloga.⁵³ Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni ne vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni ne napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni žive u izobilju i nepažnji, ističu se u nazadovanju, zanemaruju osamu: to je treći razlog zašto ih treba kritikovati. Stare monahe treba kritikovati iz ova tri razloga.

U vezi s ovim, srednje monahe treba kritikovati iz tri razloga. Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni ne vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni ne napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni žive u izobilju i nepažnji, ističu se u nazadovanju, zanemaruju osamu: to je treći razlog za-

što ih treba kritikovati. Srednje monahe treba kritikovati iz ova tri razloga.

U vezi s ovim, nove monahe treba kritikovati iz tri razloga. Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni ne vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni ne napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba kritikovati. Oni žive u izobilju i nepažnji, ističu se u nazadovanju, zanemaruju osamu: to je treći razlog zašto ih treba kritikovati. Nove monahe treba kritikovati iz ova tri razloga.

Na taj način učenici Učiteljevi koji žive u osami ne vežbaju u osami.

7. A na koji način, prijatelji, učenici Učiteljevi koji žive u osami vežbaju u osami? Tako učenici Učiteljevi koji žive u osami vežbaju u osami; oni napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste; ne žive u izobilju i nepažnji, izbegavanju nazadovanja, ističu se u osami.

U vezi s ovim, stare monahe treba hvaliti iz tri razloga. Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni ne žive u izobilju i nepažnji, izbegavaju nazadovanje, ističu se u osami: to je treći razlog zašto ih treba hvaliti. Stare monahe treba hvaliti iz ova tri razloga.

U vezi s ovim, srednje monahe treba hvaliti iz tri razloga. Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni ne žive u izobilju i nepažnji, izbegavaju nazadovanje, ističu se u osami: to je treći razlog zašto ih treba hvaliti. Srednje monahe treba hvaliti iz ova tri razloga.

U vezi s ovim, nove monahe treba hvaliti iz tri razloga. Kao učenici Učiteljevi koji žive u osami, oni vežbaju u osami: to je prvi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste: to je drugi razlog zašto ih treba hvaliti. Oni ne žive u izobilju i nepažnji, izbegavaju nazadovanje, ističu se u osami: to je treći razlog zašto ih treba hvaliti. Nove monahe treba hvaliti iz ova tri razloga.

Na taj način učenici Učiteljevi koji žive u osami vežbaju u osami.

8. Prijatelji, ono što je ovde loše jesu pohlepa i mržnja.⁵⁴ Postoji srednji put napuštanja pohlepe i mržnje, koji daje viđenje, daje znanje, vodi miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. A koji je to srednji put? To je upravo ovaj plemeniti osmostruki put, dakle: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija. To je srednji put napuštanja pohlepe i mržnje, koji daje viđenje, daje znanje, vodi miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.⁵⁵

9–15. Ono što je ovde loše jesu bes i osetoljubivost... nezahvalnost i oholost... zavist i sebičnost... obmana i prevara... tvrdoglavost i rivali-

tet... uobraženost i arogancija... taština i nepažljivost. Postoji srednji put napuštanja besa i osvetoljubivosti... nezahvalnost i oholosti... zavisti i sebičnosti... obmane i prevare... tvrdoglavosti i rivaliteta... uobraženosti i arogancije... taštine i nepažljivosti, koji daje viđenje, daje znanje, vodi miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. A koji je to srednji put? To je upravo ovaj plemeniti osmostruki put, dakle: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija. To je srednji put koji daje viđenje, daje znanje, vodi miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.”

Tako reče poštovani Sāriputta. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima poštovanog Sāriputte.

4 *Bhayabherava sutta* Govor o strahu i strepnji

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jednoga dana brahman Đāṇussoṇi⁵⁶ otide do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče: „Učitelju Gotama, kada sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike iz poverenja u učitelja Gotamu, je li učitelj Gotama njihov predvodnik, njihov pomagač i njihov vodič? Da li ti ljudi slede primer učitelja Gotame?”⁵⁷

„Tako je, brahmane, tako je. Kada sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike iz poverenja u mene, ja sam njihov predvodnik, njihov pomagač i njihov vodič. Oni slede moj primer.”

„Ali, učitelju Gotama, teško je izdržati duboko u gustoj šumi, teško je vežbati u osami, teško je uživati u samoći. Čini se kao da šume zarobe um monaha ako ne poseduje koncentraciju.”

„Tako je, brahmane, tako je. Teško je izdržati duboko u gustoj šumi, teško je vežbati u osami, teško je uživati u samoći. Čini se kao da šume zarobe um monaha ako ne poseduje koncentraciju.”

3. Pre probuđenja, dok sam još bio samo neprobuđeni Bodhisatta, i ja sam ovako razmišljao: ‘Teško je izdržati duboko u gustoj šumi... kao da šume zarobe um monaha ako ne poseduje koncentraciju.’

4. Ovako sam razmišljao: ‘Kada god askete ili brahmani koji nisu potpuno pročistili svoje telesne postupke odu duboko u gustu šumu, ta nepročišćenost u njima izaziva nepovoljna stanja straha i strepnje. Kad idem duboko u gustu šumu, ne odlazim tamo ne pročistivši svoje telesne postupke. Moji telesni postupci su pročišćeni. Ja boravim duboko u gustoj šumi kao jedan od onih plemenitih koji su pročišćeni u svojim telesnim postupcima.’ Videvši u sebi tu čistotu telesnih postupaka, nalazim veliko okrepljenje boraveći u šumi.

5–7. Ovako sam razmišljao: ‘Kada god askete ili brahmani koji nisu potpuno pročistili svoj govor... nisu potpuno pročistili svoje misli... nisu potpuno pročistili svoj način življenja, odu duboko u gustu šumu, ta nepročišćenost u njima izaziva nepovoljna stanja straha i strepnje. Ali... ja sam pročistio svoj način življenja. Ja boravim duboko u gustoj šumi kao jedan

od onih plemenitih koji su pročišćeni u svom načinu življenja.’ Videvši u sebi tu čistotu življenja, nalazim veliko okrepljenje boraveći u šumi.

8. Ovako sam razmišljao: ‘Kada god askete ili brahmani koji su puni pohlepe i strasti... Ja nisam pun pohlepe...’

9. ‘...uma punog zlovolje i namera rođenih iz mržnje... Moj um je pun prijateljske ljubavi...’

10. ‘...savladani tupošću i tromošću... U meni nema tuposti i tromosti...’

11. ‘...savladani nemirom i nespokojstvom... Moj um je miran...’

12. ‘...mučeni neizvesnošću i sumnjičavošću... Otišao sam iza sumnjičavosti...’

13. ‘...stalno sebe hvale i druge potcenjuju... Niti sebe hvalim niti druge potcenjujem...’

14. ‘...skloni panici i strahu... Otišao sam izvan strašljivosti...’

15. ‘...željni dobitka, slave i ugleda... U meni je malo želja...’

16. ‘...lenji i bez elana... Energičan sam...’

17. ‘...rastreseni i bez jasnog razumevanja... Ustaljen sam u svesnosti...’

18. ‘...nekoncentrisani, kojima um luta... Posedujem koncentraciju...’

19. Ovako sam razmišljao: ‘Kada god asketama ili brahmanima nedostaje mudrost, skloni su naklapanju, te odu duboko u gustu šumu, to odsustvo mudrosti i sklonost ka naklapanju u njima izazivaju nepovoljna stanja straha i strepnje. Ali ja ne odlazim duboko u gustu šumu bez mudrosti, sklon naklapanju. Ja posedujem mudrost.⁵⁸ Odlazim duboko u gustu šumu kao jedan od onih plemenitih koji poseduju mudrost.’ Videvši u sebi to posedovanje mudrosti, nalazim veliko okrepljenje boraveći u šumi.

20. Ovako sam razmišljao: ‘Postoje posebne noći, kao što su četrnaesta, petnaesta i osma unutar dve sedmice.⁵⁹ Šta ako bi njih proveo na mestima koja bude strahopoštovanje i jezu, kao što su svetilišta u parkovima, svetilišta u šumi i svetilišta u drvetu? Možda bih doživeo taj strah i strepnju.’ I tako, kasnije – određene noći kao što su četrnaesta, petnaesta i osma unutar dve sedmice – proveo bih na mestima koja bude strahopoštovanje i jezu, kao što su svetilišta u parkovima, svetilišta u šumi i svetilišta u drvetu. I dok sam bivao tamo, događalo se da naiđe neka divlja životinja, da paun prelomi grančicu ili da vetar zašušti među suvim lišćem. I pomislio bih: ‘Šta ako to dolaze strah i strepnja?’ Pomislio bih: ‘Zašto uvek iščekujem taj strah i strepnju da se pojave? Kako bi bilo da ih savladam tako što ću ostati u istom položaju u kojem su me i zatekli, sve dok ne prođu?’⁶⁰

Dok sam hodao, strah i strepnja me obuzeše; ne bih stajao, seo, niti legao sve dok ne bih savladao taj strah i strepnju. Dok sam stajao, strah i

strepnja me obužeše; ne bih hodao, seo, niti legao sve dok ne bih savladao taj strah i strepnju. Dok sam sedeo, strah i strepnja me obužeše; ne bih hodao, stajao, niti legao sve dok ne bih savladao taj strah i strepnju. Dok sam ležao, strah i strepnja me obužeše; ne bih hodao, stajao, niti sedao sve dok ne bih savladao taj strah i strepnju.

21. Ima, brahmane, takvih asketa i brahmana, koji misle da je dan onda kad je noć, a misle da je noć onda kada je dan. To znači, kažem ti, da su u zabludi. Jer kad je dan, ja znam da je dan, a kad je noć, znam da je noć. Ako bi se za nekoga moglo s pravom reći: 'Biće oslobođeno obmanutosti pojavilo se u ovome svetu na dobrobit i sreću mnogih, iz saosećanja za ovaj svet, na dobrobit, blagostanje i sreću božanskih i ljudskih bića', onda sam zaista ja taj za kojeg bi se s pravom to moglo reći.

22. Neiscrpna energija je u meni i stalna svesnost uspostavljena; moje telo je mirno i spokojno, moj um koncentrisan i sjedinjen.⁶¹

23. Sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, uđoh i ostadoh na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.⁶²

24. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, uđoh i ostadoh na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije.

25. Slabljenjem ushićenja, ostadoh spokojan, svestan i jasno razumevajući, uz fizički osećaj zadovoljstva. Uđoh i ostadoh na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: „Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću!”

26. Napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – uđoh i ostadoh na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

27. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o svojim prošlim životima.⁶³ Sećao sam se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva, tri, četiri, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu, sto hiljada, mnogih eona skupljanja kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa. 'Tada sam se tako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja ovde, ponovo sam se pojavio onde. I tamo sam se ovako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja onde, ponovo sam se pojavio ovde.' Tako sam se sećao mnoštva

svojih prošlih života u celini i do detalja.

28. Takvo beše prvo istinsko znanje koje stekoh u prvom delu noći. Neznanje beše razvejano i javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.

29. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića.⁶⁴ I duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, videh bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razumeh kako se bića preporođaju u skladu sa svojim postupcima: „Ova bića koja su loše postupala telom, govorom i mišlju, koja su klevetala plemenite, imala pogrešna gledišta i postupala u skladu sa pogrešnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti, ponovo su se rodila u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Ali neka druga bića, koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, koja nisu klevetala plemenite, koja su imala ispravna gledišta i postupala u skladu sa ispravnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti, ponovo su se rodila na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu.” Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, videh bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna; razumeh kako se bića preporođaju u skladu sa svojim postupcima.

30. Takvo beše drugo istinsko znanje koje stekoh u drugom delu noći. Neznanje beše razvejano; javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.

31. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o uklanjanju otrova. Videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je patnja’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je nastanak patnje’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je prestanak patnje’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo su otrovi’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je nastanak otrova’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je prestanak otrova’; videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’⁶⁵

32. Kada sam znao i video tako, moj um beše oslobođen otrova želje za zadovoljstvima čula, oslobođen otrova želje za bivanjem, oslobođen otrova neznanja. Sa ovim oslobađanjem javilo se znanje: ‘Oslobođen sam.’⁶⁶ Neposredno sam znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je

svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.”⁶⁷

33. Takvo beše treće istinsko znanje koje stekoh u trećem delu noći. Neznanje beše razvejano; javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.

34. Tako, brahmane, moguće je da ti i dalje misliš: ‘Možda asketa Gotama ni dan-danas nije oslobođen strasti, mržnje i obmanutosti, pa zato još uvek boravi duboko u gustoj šumi.’ Ne bi trebalo tako da misliš. Zato što ja vidim dve dobrobiti od toga što boravim duboko u gustoj šumi: vidim to kao prijatno boravište za mene ovde i sada i imam saosećanje za buduće generacije.”⁶⁸

35. „Zaista, zato što je plemenit i potpuno probuđen, učitelj Gotama ima saosećanje za buduće generacije. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, na isti način je učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište.”

5 *Anangaṇa sutta* Bez mrlja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se poštovani Sāriputta ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi.” – „Prijatelju,” odgovoriše oni. A poštovani Sāriputta ovako nastavi:

2. „Prijatelji, na ovome svetu postoje četiri vrste ljudi.⁶⁹ Koje četiri? Postoji čovek sa mrljama koji ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje.’ Postoji čovek sa mrljama koji razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje.’ Postoji čovek bez mrlja koji ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje.’ Postoji čovek bez mrlja koji razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje.’

Otuda se među ovim dvema osobama sa mrljama, čovek sa mrljama koji ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, naziva inferiornim. Otuda se među ovim dvema osobama sa mrljama, čovek sa mrljama koji razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, naziva superiornim.

Otuda se među dvema osobama bez mrlja, čovek bez mrlja koji ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, naziva inferiornim. Otuda se među dvema osobama bez mrlja, čovek bez mrlja koji razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, naziva superiornim.”

3. Kad ovo bi rečeno, poštovani Mahā Moggallāna upita poštovanog Sāriputtu: „Prijatelju Sāriputta, šta je uzrok, šta je razlog što se među ta dva čoveka sa mrljama jedan naziva inferiornim, a drugi superiornim? Šta je uzrok, šta je razlog što se od ta dva čoveka bez mrlja jedan naziva inferiornim, a drugi superiornim?”

4. „Prijatelju, kada čovek sa mrljama ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, može se očekivati da neće biti nadahnut, neće uložiti napor ili probuditi energiju da napusti te mrlje, te da će umreti sa strašću, mržnjom i obmanutošću, sa mrljama, uprljanog uma. Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice prekrivena prašinom i prljavštinom, a vlasnik je onda niti koristi niti je očisti, već je ostavi u nekom prašnjavom kutku. Hoće li vremenom ta bronzana posuda postati još prašnjavija i prljavija?” – „Hoće, prijatelju.” – Isto tako, prija-

telju, kada čovek sa mrljama ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, može se očekivati... da će umreti... uprljanog uma.

5. Prijatelju, kada čovek sa mrljama razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, može se očekivati da će biti nadahnut, uložiti napor i probuditi energiju da napusti mrlje, te da će umreti bez strasti, mržnje i obmanutosti, bez mrlja, neuprljanog uma. Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice prekrivena prašinom i prljavštinom, a vlasnik je onda očisti i ne ostavi u nekom prašnjavom kutku. Hoće li vremenom ta bronzana posuda biti još čistija i blistavija?” – „Hoće, prijatelju.” – „Isto tako, prijatelju, kada čovek sa mrljama razume onako kako zaista jeste: ‘U meni postoje mrlje’, može se očekivati... da će umreti... neuprljanog uma.

6. Prijatelju, kada čovek bez mrlja ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, može se očekivati da će pažnju pokloniti znaku lepote,⁷⁰ da će time strast preplaviti njegov um, da će umreti sa strašću, mržnjom i obmanutošću, sa mrljama, uprljanog uma. Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice čista i blistava, a vlasnik je niti koristi niti čisti, već je ostavi u nekom prašnjavom kutku. Hoće li vremenom ta bronzana posuda postati još prašnjavija i prljavija?” – „Hoće, prijatelju.” – „Isto tako, prijatelju, kada čovek bez mrlja ne razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, može se očekivati... da će umreti... uprljanog uma.

7. Prijatelju, kada čovek bez mrlja razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, može se očekivati da neće pažnju pokloniti znaku lepote, te da time strast neće preplaviti njegov um, da će umreti bez strasti, mržnje i obmanutosti, bez mrlja, neuprljanog uma. Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice čista i blistava i vlasnik je koristi i čisti, a ne ostavi je u nekom prašnjavom kutku. Hoće li vremenom ta bronzana posuda biti još čistija i blistavija?” – „Hoće, prijatelju.” – „Isto tako, prijatelju, kada čovek bez mrlja razume onako kako zaista jeste: ‘U meni ne postoje mrlje’, može se očekivati... da će umreti... neuprljanog uma.

8. To je uzrok, to je razlog što se od ta dva čoveka sa mrljama jedan naziva inferiornim, a drugi superiornim. To je uzrok, to je razlog što se od ta dva čoveka bez mrlja jedan naziva inferiornim, a drugi superiornim.

9. „Mrlja, mrlja’ jeste rečeno, prijatelju, ali šta ta reč ‘mrlja’ označava? ‘Mrlja’, prijatelju, označava područja loših, štetnih želja.

10. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ako prekršim monaška pravila, neka drugi monasi ne saznaju da sam prekršio pravila.’ I moguće je da drugi monasi ipak saznaju da je taj monah prekršio pravila. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Ostali monasi znaju da sam prekršio pravila.’ Taj bes i

ogorčenost jesu mrlja.

11. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ako prekršim monaška pravila, neka me monasi prekore kad smo nasamo, a ne usred sanghe.’ I moguće je da dugi monasi ipak prekore tog monaha usred sanghe, a ne kada su nasamo. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Monasi su me prekoreli usred sanghe, a ne kad smo nasamo.’ Taj bes i ogorčenost jesu mrlja.

12. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ako prekršim monaška pravila, neka me prekoreva onaj ko je meni ravan, a ne onaj ko mi nije ravan.’ I moguće je da ga prekoreva onaj ko mu nije ravan, a ne onaj ko mu jeste ravan. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Onaj ko mi nije ravan me prekoreva, a ne onaj ko mi jeste ravan.’ Taj bes i ogorčenost jesu mrlja.

13. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bi Učitelj podučio monahe Dhammi tako što bi meni postavio seriju pitanja, a ne nekom drugom monahu!’ I moguće je da Učitelj podučiti monahe Dhammi tako što seriju pitanja postavi nekom drugom monahu, a ne njemu. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Učitelj podučava monahe Dhammi tako što postavlja seriju pitanja nekom drugom monahu, a ne meni.’ Taj bes i ogorčenost jesu mrlja.

14. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bi monasi ušli u selo u prošenje hrane i ja ih predvodim, a ne neki drugi monah!’ I moguće je da monasi uđu u selo u prošenje hrane tako što ih predvodi neki drugi monah, a ne on. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Monasi ulaze u selo u prošenje hrane tako što ih predvodi neki drugi monah, a ne ja.’ Taj bes i ogorčenost jesu mrlja.

15. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bih ja dobio najbolje mesto za sedenje, najbolju vodu, najbolju hranu u trpezariji, a ne neki drugi monah!’ I moguće je da neki drugi monah dobije najbolje mesto za sedenje...

16. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bih ja izrecitovao blagoslov u trpezariji, posle obroka, a ne neki drugi monah!’ I moguće je da neki drugi monah izrecituje blagoslov...

17–20. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bih ja monahe podučio Dhammi... kad bih ja monahinje podučio Dhammi... nezaređene sledbenike... nezaređene sledbenice koje posete manastir, a ne neki drugi monah!’ I moguće je da neki drugi monah podučiti monahe Dhammi...

21–24. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bi monasi... monahinje... nezaređeni sledbenici... nezaređene sledbenice... mene podržale, slavile, poštovale i hvalile, a ne nekog drugog monaha!’ I moguće je da oni podrže... nekog drugog monaha...

25–28. Moguće je da monah ovako poželi: ‘Ah, kad bih ja bio taj koji dobija najbolji ogrtač... najbolju hranu... najbolje mesto za počinak... najbolje lekove... a ne neki drugi monah!’ I moguće je da neki drugi monah

dobije najbolje lekove, a ne on. Onda je on ljutit i ogorčen: ‘Drugi monah je taj koji dobija najbolje lekove, a ne ja.’ Taj bes i ogorčenost jesu mrlja.

‘Mrlja’, prijatelju, označava područja loših, štetnih želja.

29. Ako se za bilo kog monaha vidi i čuje da ta područja loših, štetnih želja nije napustio, tada on može biti onaj koji živi u šumi, hrani se samo isprošenom hranom, ne preskače nijednu kuću kad prosi hranu, nosi ogrtač od odbačenih krpa, nosi ogrtač od grubog platna,⁷¹ pa ga ipak njegovi saputnici u svetačkom životu ne podržavaju, ne slave, ne poštuju niti hvale. A zašto? Zato što se vidi i čuje da taj poštovani nije napustio područja loših, štetnih želja.

Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice čista i blistava, a vlasnik u nju stavi leš zmije, psa ili čoveka, pokrije je poklopcem i vrati se na pijacu. A ljudi kad ga vide, upitaju: ‘Šta to nosiš unaokolo kao da držiš neko blago?’ Onda podignu poklopac, pogledaju unutra i čim ugledaju sadržaj posude, ispune ih takvo gađenje, odvratnost i mučnina da čak i oni gladni ne žele da jedu, a kamoli oni siti.

Isto tako, ako se za bilo kog monaha vidi i čuje da ta područja loših, štetnih želja nije napustio, tada on može biti onaj koji živi u šumi... a da ga ipak njegovi saputnici u svetačkom životu ne podržavaju, ne slave, ne poštuju niti hvale. A zašto? Zato što se vidi i čuje da taj monah nije napustio područja loših, štetnih želja.

30. Ako se za bilo kog monaha vidi i čuje da ta područja loših, štetnih želja jeste napustio, tada on može biti onaj koji živi u selu, prihvata poziv za obrok u kući, nosi ogrtače dobijene od kućedomaćina,⁷² a da ga ipak njegovi saputnici u svetačkom životu podržavaju, slave, poštuju i hvale. A zašto? Zato što se vidi i čuje da taj monah jeste napustio područja loših, štetnih želja.

Zamisli bronzanu posudu koja je donesena sa pijace ili iz kovačnice čista i blistava, a vlasnik u nju stavi kuvani pirinač i različita jela i sosove, pokrije je poklopcem i vrati se na pijacu. A ljudi kad ga vide, upitaju: ‘Šta to nosiš unaokolo kao da držiš neko blago?’ Onda podignu poklopac, pogledaju unutra i čim ugledaju sadržaj posude, ispune ih takav apetit, želja i slast da čak i oni siti žele da jedu, a kamoli oni gladni.

Isto tako, prijatelju, ako se za bilo kog monaha vidi i čuje da ta područja loših, štetnih želja jeste napustio, tada on može biti onaj koji živi u selu... a da ga ipak njegovi saputnici u svetačkom životu podržavaju, slave, poštuju i hvale. A zašto? Zato što se vidi i čuje da taj monah jeste napustio područja loših, štetnih želja.”

31. Kada ovo bi rečeno, poštovani Mahā Moggallāna reče poštovanom Sāriputti: „Pade mi na pamet jedno poređenje, prijatelju Sāriputta.” – „Reci ga, prijatelju Moggallāna.” – „Jednom sam prilikom, prijatelju, živeo

među ruševinama utvrđenja iznad Rāḍagahe. Onda, rano ujutro, ustadoh, obukoh se i uzeh svoju zdelu i gornji ogrtač, te odoh da isprosim hranu u Rāḍagahi. Tom prilikom je Samīti, kolarov sin, glačao naplatak, a āḍivaka Paṇḍuputta, sin nekadašnjeg kolara, stajao kraj njega.⁷³ Onda se ovakva misao javi u umu āḍivake Paṇḍuputte: ‘Ah, kad bi ovaj Samīti, kolarov sin, mogao izglačati ovu krivinu, ovu izbočinu, ovu manu na naplatku, tako da on bude bez krivina, bez izbočina, bez mana i sastoji se samo od pravog drveta.’ I upravo dok je takva misao prolazila kroz njegovu glavu, Samīti, kolarov sin, zaista je i glačao tu krivinu, tu izbočinu, tu manu na naplatku. Time je āḍivaka Paṇḍuputta, sin nekadašnjeg kolara, bio obradovan i izrazi svoju radost ovako: ‘On glača baš kao da svojim srcem zna moje srce!’

32. Isto tako, prijatelju, ima osoba koje su bez poverenja, koje su napustile dom i otišle u beskućnike ne iz poverenja, već da bi sebi osigurale izdržavanje, osoba sklonih prevari, obmani, spletkarenju, oholosti, ispraznosti, taštini, uvredljivim rečima, nepromišljenim rečima, osoba koje ne stražare na vratima čula, proždrljive su, neposvećene budnosti, neposvećene asketskom životu, bez velikog poštovanja za praksu, žive u izobilju i nepažnji, ističu se u nazadovanju, zanemaruju osamu, lenje su, bez energije, rastresene, ne potpuno svesne, nekoncentrisane, uma koji neprekidno luta, bez mudrosti, sklone naklapanju. Poštovani Sāriputta svojim govorom o Dhammi izglača njihove mane baš kao da svojim srcem zna moje srce!⁷⁴

Ali isto tako ima sinova dobrih porodica koji su iz poverenja napustili dom i otišli u beskućnike, koji nisu skloni prevari, obmani, spletkarenju, oholosti, ispraznosti, taštini, uvredljivim rečima, nepromišljenim rečima, onih koji stražare na vratima čula, umereni u jelu, posvećeni budnosti, posvećeni asketskom životu, velikog poštovanja za praksu, neskloni izobilju i nepažnji, ne ističu se u nazadovanju, ne zanemaruju osamu, marljivi su, energični, sabrani, potpuno svesni, koncentrisani, uma koji ne luta, mudri, neskloni naklapanju. Takvi, kada čuju govor o Dhammi poštovanog Sāriputte, piju ga i jedu, i rečju i mišlju. Zaista je dobro što on svoje saputnike u svetačkom životu podstiče da izađu iz štetnog i sebe ustale u korisnom.

33. Baš kao kada bi žena – ili muškarac – mlada, u najboljoj snazi, rada da sebe ukrasi, umivena, dobila venac načinjen od lotosa, jasmína ili ruža i prihvatila ga obema rukama, te ga s radošću stavila na glavu, isto tako ima sinova dobrih porodica koji su iz poverenja napustili dom i otišli u beskućnike... mudri, neskloni naklapanju. Takvi kada čuju govor o Dhammi poštovanog Sāriputte, piju ga i jedu, i rečju i mišlju. Zaista je dobro što on svoje saputnike u svetačkom životu podstiče da izađu iz štetnog i sebe ustale u korisnom.”

Tako bi rečeno i ova dva velika bića obradovaše se dobrim rečima koje je ono drugo izgovorilo.⁷⁵

6 *Ākankheyya sutta* Ako bi monah poželeo

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, živite napredujući u vrlini, napredujući u monaškim pravilima, obuzdani granicama monaških pravila, savršenog ponašanja i delovanja, videći opasnost i u najmanjoj pogrešci, vežbajte sebe držeći se pravila vežbanja.⁷⁶

3. Ako bi monah poželeo: ‘Neka budem drag i blizak svojim saputnicima u svetačkom životu, neka me poštuju i cene’, onda neka se drži pravila vrline, bude predan unutrašnjoj smirenosti uma, neka ne zapostavlja meditaciju, neka neguje uvid i živi na osamljenom mestu.”⁷⁷

4. Ako bi monah poželeo: ‘Neka budem onaj kojem poklanjaju ogrtače, hranu, prenoćište i lekove’, onda nek se drži pravila vrline...

5. Ako bi monah poželeo: ‘Neka onima koji mi poklanjaju ogrtače, hranu, prenoćište i lekove takva velikodušnost donese veliki plod i korist’, onda nek se drži pravila vrline...

6. Ako bi monah poželeo: ‘Kada me se moji srodnici i sunarodnici koji su preminuli sete uma ispunjenog pouzdanjem, neka im to donese veliki plod i veliku dobrobit’, onda neka se drži pravila vrline...⁷⁸

7. Ako bi monah poželeo: ‘Neka postanem pobednik nad nezadovoljstvom i oduševljenjem, neka me nezadovoljstvo i oduševljenje ne savladaju; neka živim nadilazeći nezadovoljstvo i oduševljenje kad god se pojave’, onda neka se drži pravila vrline...

8. Ako bi monah poželeo: ‘Neka postanem pobednik nad strahom i strepnjom, neka me strah i strepnja ne pobede; neka živim nadilazeći strah i strepnju kad god se pojave’, onda neka se drži pravila vrline...

9. Ako bi monah poželeo: ‘Neka budem u stanju da po želji, bez muke i poteškoća, dostignem četiri zadubljenja, koja čine viši um i pružaju prijatno boravište ovde i sada’, onda neka se drži pravila vrline...

10. Ako bi monah poželeo: ‘Neka dosegнем telom i boravim u onim usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, prevazilaze oblike’, onda neka se drži pravila vrline...⁷⁹

11. Ako bi monah poželeo: ‘Neka raskidanjem tri okova postanem onaj koji ulazi u tok, koji više nije podložan patnji, nego je predodređen [za oslobađanje], hita ka probuđenju’, onda neka se drži pravila vrline...⁸⁰

12. Ako bi monah poželeo: ‘Neka raskidanjem tri okova i slabljenjem strasti, mržnje i obmanutosti, postanem jednom-povratnik, koji se na ovaj svet vraća samo još jednom, da bi okončao patnju’, onda neka se drži pravila vrline...

13. Ako bi monah poželeo: ‘Neka raskidanjem pet nižih okova sebi obezbedim spontano preporađanje [u čistim boravištima] i tu dosegnem konačno oslobođenje, više se ne vrativši iz tog sveta’, onda neka se drži pravila vrline...⁸¹

14. Ako bi monah poželeo:⁸² ‘Neka ovladam različitim vrstama duhovnih moći: iz jednog bića pretvaram se u mnogobrojna, iz mnogobrojnih opet u jedno; iz vidljivog bića pretvaram se u nevidljivo; nesmetano prolazim kroz zidove, bedeme i bregove, kao kroz vazduh; uranjam u zemlju i izranjam iz nje kao iz vode; hodam po vodi, a da je i ne ustalasam, kao po zemlji; krećem se vazduhom ukrštenih nogu, poput ptice; u stanju sam da rukom dotaknem i milujem Mesec i Sunce, tako moćne i velike; neka se telesno uzdižem, čak do sveta boga Brahme’, onda neka se drži pravila vrline...

15. Ako bi monah poželeo: ‘Neka zahvaljujući duhovnom uhu, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, čujem obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one daleke i one blizu’, onda neka se drži pravila vrline...

16. Ako bi monah poželeo: ‘Neka razumem umove drugih bića, drugih ljudi, obuhvativši ih svojim umom. Neka um zahvaćen strašću razumem kao um zahvaćen strašću i um koji nije zahvaćen strašću kao um koji nije zahvaćen strašću. Neka um zahvaćen mržnjom razumem kao um zahvaćen mržnjom i um koji nije zahvaćen mržnjom kao um koji nije zahvaćen mržnjom. Neka um zahvaćen obmanom razumem kao um zahvaćen obmanom i um koji nije zahvaćen obmanom kao um koji nije zahvaćen obmanom. Neka razumem sabran um kao sabran i rastresen um kao rastresen. Neka razumem ushićen um kao ushićen i neushićen um kao neushićen. Neka razumem nadmašiv um kao nadmašiv i nenadmašiv um kao nenadmašiv. Neka razumem koncentrisan um kao koncentrisan i nekoncentrisan um kao nekoncentrisan. Neka razumem oslobođen um kao oslobođen i neoslobođen um kao neoslobođen’, onda neka se drži pravila vrline...

17. Ako bi monah poželeo: ‘Neka se setim mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 4, §27*)... Neka se tako sećam mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja’, onda neka se drži pravila vrline...

18. Ako bi monah poželeo: ‘Neka duhovnim okom, pročišćenim i su-

periornim u odnosu na fizičko, vidim bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđam kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima... (*kao u suttī 24, §29*)... onda neka se drži pravila vrline...

19. Ako bi monah poželeo: ‘Neka, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada uđem i boravim u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen’,⁸³ onda neka se drži pravila vrline, bude predan unutrašnjoj smirenosti uma, neka ne zapostavlja meditaciju, neka neguje uvid i živi na osamljenom mestu.

20. S tim u vezi beše rečeno: ‘Monasi, živite napredujući u vrlini, napredujući u monaškim pravilima, obuzdani granicama monaških pravila, savršenog ponašanja i područja delovanja, videći opasnost i u najmanjoj pogrešci, vežbajte sebe držeći se pravila vežbanja.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

7 *Vatthūpama sutta* Poređenje sa tkaninom

1. Ovako sam čuo.⁸⁴ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u De-
tinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako
obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni.
A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, zamislite parče tkanine prljave i masne, a onda je bojilac
potopi u jednu ili drugu boju za bojenje tkanine: plavu, žutu, crvenu ili lju-
bičastu. Ona će potom izgledati loše obojena i flekava. A zašto? Zbog ne-
čistoća na tkanini. Isto tako, monasi, kad je um uprljan, može se očekivati
da stigne na nesrećno odredište.⁸⁵ Monasi, zamislite parče tkanine, čiste i
svetle, a onda je bojilac potopi u jednu ili drugu boju za bojenje tkanine:
plavu, žutu, crvenu ili ljubičastu. Ona će potom izgledati dobro obojena i
ujednačene boje. A zašto? Zbog čistoće tkanine. Isto tako, monasi, kad je
um neuprljan, može se očekivati da stigne na srećno odredište.

3. Koje su to, monasi, nečistoće koje prljaju um? ⁸⁶ Gramzivost i ne-
opravdan tvrdičluk su nečistoće koje prljaju um. Zlovolja... bes... osvet-
toljubivost... prezir... oholost... zavist... sebičnost... pretvaranje... pre-
vara... tvrdoglavost... rivalitet... uobraženost... arogancija... taština...
nepažljivost je nečistoća koja prlja um.⁸⁷

4. Pošto zna da su gramzivost i neopravdana škrtnost nečistoća koja
prlja um, monah ih napušta.⁸⁸ Pošto zna da je zlovolja... nepažljivost neči-
stoća koja prlja um, monah je napušta.

5. Kad monah zna da su gramzivost i neopravdana škrtnost nečistoća
koja prlja um i napusti je; kad monah zna da je zlovolja... nepažljivost
nečistoća koja prlja um i napusti je, stiće ovakvo potpuno pouzdanje u
Budu:⁸⁹ ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju
i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je
potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’

6. On stiće ovakvo potpuno poverenje u Dhammu: ‘Blaženi je dobro
izložio Dhammu, ona je vidljiva ovde i sada, vanvremena, poziva da je
lično istražimo, praktikujemo i postanemo mudri razumevši je svako sam
za sebe.’

7. On stiće ovakvo potpuno pouzdanje u sanghu: ‘Zajednica učenika
Blaženog vežba na pravi način, vežba na direktan način, vežba na mudar
način, vežba na valjan način. Četiri para osoba, osam vrsta ljudi, ta za-

jednica učenika Blaženog vredna je darova, vredna gostoprimstva, vredna pohvala i vredna poštovanja, ona je nenadmašno polje sticanja zasluga u ovome svetu.’

8. Kada je jednim delom odustao, odagnao, oslobodio se, napustio i okrenuo se [od nečistoća uma],⁹⁰ ovako razmišlja: ‘Posedujem potpuno pouzdanje u Budu’ i postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom,⁹¹ obradovan Dhammom. Kad je radostan, u njemu se rađa ushićenje; onome ko je ushićen, telo postaje smireno; onaj čije je telo smireno, oseća zadovoljstvo; u onome ko oseća zadovoljstvo, um postaje koncentrisan.⁹²

9. On ovako razmišlja: ‘Posedujem potpuno pouzdanje u Dhammu’ i postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Kad je obradovan... njegov um postaje koncentrisan.

10. On ovako razmišlja: ‘Posedujem potpuno pouzdanje u sanghu’ i postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Kad je obradovan... njegov um postaje koncentrisan.

11. On ovako razmišlja: ‘[Od nečistoća uma] sam jednim delom odustao, odagnao ih, oslobodio ih se, napustio ih i okrenuo se od njih’ i postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Kada je radostan, u njemu se rađa ushićenje; onome ko je ushićen, telo postaje smireno; onaj čije je telo smireno, oseća zadovoljstvo; u onome ko oseća zadovoljstvo, um postaje koncentrisan.

12. Monasi, ako monah takve vrline, takvog stanja [koncentracije] i takve mudrosti⁹³ jede isprošenu hranu, koja se sastoji od odabranog pirinča, zajedno sa različitim prelivima i karijem, čak ni to nije prepreka za njega.⁹⁴ Baš kao što i tkanina koja je prljava i masna postaje čista i svetla pomoću čiste vode ili kao što zlato postaje čisto i sjajno pomoću peći za topljenje, isto tako, ako monah takvih vrlina... jede isprošenu hranu..., čak ni to nije prepreka za njega.

13. On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju,⁹⁵ isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.

14–16. On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.

17. Onda razume ovako: ‘Postoji ovo, postoji niže, postoji više i izvan toga je izlaz iz čitavog ovog polja opažaja.’⁹⁶

18. Kada zna i vidi tako, njegov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kad se oslobodi, tada dolazi znanje: „Slobodan sam.” On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadjanja u bilo koji oblik bivanja.’ Monasi, takav monah se naziva okupan iznutra.”⁹⁷

19. Tom je prilikom brahman Sundarika Bhāradvāḍa sedeo nedaleko od Bude. I onda reče Blaženome: „Da li učitelj Gotama odlazi do Bāhukā reke da se okupa?”

„Zašto bih, brahmane, išao baš do Bāhukā reke da se okupam? Šta je to u stanju da učini Bāhukā?”

„Učitelju Gotama, mnogi smatraju da Bāhukā donosi oslobođenje, mnogi smatraju da donosi dobre zasluge i mnogi svoja loša dela peru u Bāhukā reci.”

20. Onda se Blaženi obrati brahmanu Sundarika Bhāradvāḍi ovim stihovima:

„Bāhukā i Adhikakkā,
Gayā i Sundarikā takođe,
Payāga i Sarassatī,
a i potok Bahumatī – ⁹⁸
u njima se neznalica može kupati doveka
i opet neće svoja nedela oprati.

Šta to Sundarikā može odneti?
Šta Payagā? Šta Bāhukā?
One zlotvora pročistiti ne mogu,
čoveka što okrutna i gnusna počini dela.

Onome ko je čist u srcu uvek je
dan proleća, sveti dan;⁹⁹
onaj ko je časnih dela, čistog srca
svoju vrlinu do savršenstva dovodi.

To je mesto, brahmane, na kojem treba da se okupaš,
da sebe učiniš utočištem svih bića.
I ako ne govoriš laži,
ne povređuješ druga živa bića,
ne uzimaš što ti ponuđeno nije,
s poverenjem u sebi i bez gramzivosti,
zašto bi uopšte išao u Gayu?
Jer svaki izvor bi za tebe bio Gayā.”

21. Kad ovo bi rečeno, brahman Sundarika Bhāradvāda reče: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”¹⁰⁰

22. I brahman Sundarika Bhāradvāda postade iskušenik pod Blaženim i primi puno zaredenje.

Ne zadugo posle potpunog zaredenja, boraveći u meditaciji, marljiv, predan i odlučan, poštovani Bhāradvāda stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i zadrža se na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Bhāradvāda postade jedan od arahanata.

8 *Sallekha sutta* Govor o čišćenju

1. Ovako sam čuo.¹⁰¹ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jedno veče poštovani Mahā Ćunda izade iz osame i otide do Blaženog. Pošto se poklonio Blaženom, sede sa strane i ovako reče:

3. „Poštovani gospodine, ima različitih gledišta u ovom svetu povezanih sa učenjima o sopstvu ili sa učenjima o ovom svetu.¹⁰² Da li se napuštanje i odustajanje od tih gledišta događaju u monahu koji je tek na početku [svog meditativnog vežbanja]?”¹⁰³

„Ćunda, što se tiče različitih gledišta u ovom svetu povezanih sa učenjima o sopstvu ili sa učenjima o ovom svetu: ako se [objekat] u vezi s kojim ta gledišta nastaju, koji ona podupiru i u odnosu na koji se ona praktikuju,¹⁰⁴ dakle ako se on vidi pravom mudročću ovako: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo’, tada ta gledišta bivaju napuštena i odbaćena.¹⁰⁵

(OSAM POSTIGNUĆA)

4. Moguće je, Ćunda, da sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, neki monah uđe i ostane na prvom stupnju zadubljenja, praćenim usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. I možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali ova postignuća se ne nazivaju ‘čišćenje’ unutar prakse Plemenitog: ona se unutar prakse Plemenitog nazivaju ‘prijatna boravišta ovde i sada.’¹⁰⁶

5. Moguće je da smirivanjem usmerene misli i istraživanja neki monah uđe i ostane na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali... ona se unutar te prakse nazivaju ‘prijatna boravišta ovde i sada.’

6. Moguće je da slabljenjem ushićenja neki monah ostane spokojan, svestan i jasno razumevajući, uz fizički osećaj zadovoljstva, te da uđe i ostane na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svestan!’ I onda monah možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali... ona se unutar te prakse nazivaju ‘prijatna boravišta ovde i sada’.

7. Moguće je da napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i ranijim nestankom radosti i žalosti, uđe i ostane na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali ova postignuća se ne nazivaju ‘čišćenje’ unutar prakse Plemenitog: ona se unutar te prakse nazivaju ‘prijatna boravišta ovde i sada’.

8. Moguće je da potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da ‘prostor jeste beskrajan’, neki monah dosegne i ostane u području beskrajnog prostora. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali ova se postignuća ne nazivaju ‘čišćenje’ unutar prakse Plemenitog: ona se unutar te prakse nazivaju ‘mirna boravišta’.

9. Moguće je da potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da ‘svest jeste beskonačna’, neki monah dosegne i ostane u području beskonačne svesti. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali... ona se unutar te prakse nazivaju ‘mirna boravišta’.

10. Moguće je da potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da ‘nema ničega’, neki monah dosegne i ostane u području ničega. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali... ona se unutar te prakse nazivaju ‘mirna boravišta’.

11. Moguće je da potpunim nadilaženjem područja ničega, neki monah dosegne i ostane u području ni opažanja i neopažanja. I onda možda ovako pomisli: ‘Sada radim na čišćenju.’ Ali ova postignuća se ne nazivaju ‘čišćenje’ unutar prakse Plemenitog: ona se unutar te prakse nazivaju ‘mirna boravišta’.

(ČIŠĆENJE)

12. A sada, Ćunda, ovako bi trebalo da vežbaš čišćenje:¹⁰⁷

(1) ‘Drugi će povređivati; mi ovde nećemo povređivati’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.¹⁰⁸

(2) ‘Drugi će ubijati živa bića; mi ćemo ovde odustati od ubijanja živih bića’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(3) ‘Drugi će uzimati ono što im nije dato; mi ćemo ovde odustati od uzimanja onoga što nam nije dato’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(4) ‘Drugi neće živeti u celibatu; mi ćemo ovde živeti u celibatu’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(5) ‘Drugi će govoriti laži; mi ćemo ovde odustati od laganja’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(6) ‘Drugi će govoriti zlonamerno; mi ćemo ovde odustati od zlonamernog govora’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(7) ‘Drugi će govoriti u gnevu; mi ćemo ovde odustati od gnevnog

govora': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(8) 'Drugi će ogovarati; mi ćemo ovde odustati od ogovaranja': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(9) 'Drugi će biti gramzivi; mi ovde nećemo biti gramzivi': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(10) 'Drugi će biti zlovoljni; mi ovde nećemo biti zlovoljni': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(11) 'Drugi će imati pogrešno razumevanje; mi ćemo ovde imati ispravno razumevanje': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(12) 'Drugi će imati pogrešnu nameru; mi ćemo ovde imati ispravnu nameru': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(13) 'Drugi će imati pogrešan govor; mi ćemo ovde imati ispravan govor': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(14) 'Drugi će imati pogrešne postupke; mi ćemo ovde imati ispravne postupke': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(15) 'Drugi će pogrešno zarađivati za život; mi ćemo ovde ispravno zarađivati za život': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(16) 'Drugi će imati pogrešan napor; mi ćemo ovde imati ispravan napor': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(17) 'Drugi će imati pogrešnu svesnost; mi ćemo ovde imati ispravnu svesnost': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(18) 'Drugi će imati pogrešnu koncentraciju; mi ćemo ovde imati ispravnu koncentraciju': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(19) 'Drugi će imati pogrešno znanje; mi ćemo ovde imati ispravno znanje': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(20) 'Drugi će imati pogrešno oslobađanje; mi ćemo ovde imati ispravno oslobađanje': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(21) 'Drugi će biti savladani tromašću i tupošću; mi ćemo se ovde osloboditi tromosti i tuposti': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(22) 'Drugi će biti uznemireni; mi nećemo ovde biti uznemireni': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(23) 'Drugi će biti savladani sumnjičavošću; mi ćemo ovde otići izvan sumnjičavosti': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(24) 'Drugi će biti besni; mi ovde nećemo biti besni': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(25) 'Drugi će biti osvetoljubivi; mi ovde nećemo biti osvetoljubivi': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(26) 'Drugi će gajiti prezir; mi ovde nećemo gajiti prezir': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(27) 'Drugi će biti oholi; mi ovde nećemo biti oholi': čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(28) ‘Drugi će biti zavidni; mi ovde nećemo biti zavidni’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(29) ‘Drugi će biti pohlepni; mi ovde nećemo biti pohlepni: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(30) ‘Drugi će biti skloni obmanjivanju; mi ovde nećemo obmanjivati’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(31) ‘Drugi će biti skloni prevari; mi ovde nećemo biti skloni prevari’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(32) ‘Drugi će biti tvrdoglavi; mi ovde nećemo biti tvrdoglavi’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(33) ‘Drugi će biti arogantni; mi ovde nećemo biti arogantni’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(34) ‘Drugi će biti teški za opominjanje; mi ćemo ovde biti laki za opominjanje’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(35) ‘Drugi će imati loše prijatelje; mi ćemo ovde imati dobre prijatelje’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(36) ‘Drugi će biti nesmotreni; mi ćemo ovde biti obazrivi’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(37) ‘Drugi će biti bez poverenja; mi ćemo ovde biti ispunjeni poverenjem’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(38) ‘Drugi će biti bez stida; mi ćemo ovde izbegavati ono što je sramno’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(39) ‘Drugi se neće pribojavati da čine loša dela; mi ćemo se ovde pribojavati da činimo loša dela’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(40) ‘Drugi će biti neuki; mi ćemo ovde marljivo učiti’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(41) ‘Drugi će biti lenji; mi ćemo ovde biti energični’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(42) ‘Drugi će biti rastreseni; mi ćemo ovde biti ustaljeni u svesnosti’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(43) ‘Drugima će manjkati mudrost; mi ćemo ovde sticati mudrost’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(44) ‘Drugi će slepo slediti sopstvena gledišta, istrajavati na njima i teško ih napuštati;¹⁰⁹ mi nećemo ovde slepo slediti sopstvena gledišta, istrajavati na njima, već ćemo ih lako napuštati’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(SKLONOST UMA)

13. Ćunda, kažem da je čak i sklonost uma ka povoljnim stanjima od velike koristi, a koliko još više to važi za telesne i verbalne postupke koji su u skladu [sa takvim stanjem uma].¹¹⁰

Zato, Ćunda:

(1) Um treba da bude sklon ovome: ‘Drugi će biti okrutni; mi ovde nećemo biti okrutni.’

(2) Um treba da bude sklon ovome: ‘Drugi će ubijati živa bića; mi ćemo ovde odustati od ubijanja živih bića’: čišćenje bi tako trebalo vežbati.

(3–43) Um treba da bude sklon ovome:...

(44) Um treba da bude sklon ovome: ‘Drugi će slepo slediti sopstvena gledišta, istrajavati na njima i teško ih napuštati; mi nećemo ovde slepo slediti sopstvena gledišta, istrajavati na njima, već ćemo ih lako napuštati.’

(IZBEGAVANJE)

14. Ćunda, zamisli neravan put i drugi, ravan put, kojim idući možeš da izbegneš onaj prvi. Isto tako, zamisli neravan prelaz preko reke i drugi, ravan, kojim idući možeš da izbegneš onaj prvi. Isto tako:

(1) Onaj ko povređuje ima nepovređivanje kao način da to izbegne.

(2) Onaj ko ubija živa bića ima odustajanje od ubijanja živih bića kao način da to izbegne.

(3) Onaj ko uzima ono što mu nije dato ima odustajanje od uzimanja onoga što mu nije dato kao način da to izbegne.

(4) Onaj ko ne živi u celibatu ima celibat kao način da to izbegne.

(5) Onaj ko govori laži ima odustajanje od laganja kao način da to izbegne.

(6) Onaj ko govori zlonamerno ima odustajanje od zlonamernog govora kao način da to izbegne.

(7) Onaj ko govori u gnevu ima odustajanje od gnevnog govora kao način da to izbegne.

(8) Onaj ko ogovara ima odustajanje od ogovaranja kao način da to izbegne.

(9) Onaj ko je gramziv ima odustajanje od gramzivosti kao način da to izbegne.

(10) Onaj ko je zlovoljan ima odustajanje od zlovolje kao način da to izbegne.

(11) Onaj sa pogrešnim razumevanjem ima ispravno razumevanje kao način da to izbegne.

(12) Onaj sa pogrešnom namerom ima ispravnu nameru kao način da to izbegne.

(13) Onaj sa pogrešnim govorom ima ispravan govor kao način da to izbegne.

(14) Onaj sa pogrešnim postupcima ima ispravne postupke kao način da to izbegne.

(15) Onaj ko pogrešno zarađuje za život ima ispravno življenje kao

način da to izbegne.

(16) Onaj s pogrešnim naporom ima ispravan napor kao način da to izbegne.

(17) Onaj s pogrešnom svesnošću ima ispravnu svesnost kao način da to izbegne.

(18) Onaj s pogrešnom koncentracijom ima ispravnu koncentraciju kao način da to izbegne.

(19) Onaj s pogrešnim znanjem ima ispravno znanje kao način da to izbegne.

(20) Onaj s pogrešnim oslobađanjem ima ispravno oslobađanje kao način da to izbegne.

(21) Onaj ko je savladan tromošću i tupošću ima slobodu od tromosti i pospanosti kao način da to izbegne.

(22) Onaj ko je uznemiren ima neuznemirenost kao način da to izbegne.

(23) Onaj ko je savladan sumnjičavošću ima oslobađanje od sumnjičavosti kao način da to izbegne.

(24) Onaj ko je besan ima oslobađanje od besa kao način da to izbegne.

(25) Onaj ko je osvetoljubiv ima oslobađanje od osvetoljubivosti kao način da to izbegne.

(26) Onaj ko gaji prezir ima oslobađanje od prezira kao način da to izbegne.

(27) Onaj ko je ohol ima oslobađanje od oholosti kao način da to izbegne.

(28) Onaj ko je zavidan ima oslobađanje od zavisti kao način da to izbegne.

(29) Onaj ko je pohlepan ima oslobađanje od pohlepe kao način da to izbegne.

(30) Onaj ko je sklon obmanjivanju ima oslobađanje od obmanjivanja kao način da to izbegne.

(31) Onaj ko je sklon prevari ima oslobađanje od sklonosti ka prevari kao način da to izbegne.

(32) Onaj ko je tvrdoglav ima oslobađanje od tvrdoglavosti kao način da to izbegne.

(33) Onaj ko je arogantan ima oslobađanje od arogancije kao način da to izbegne.

(34) Onaj ko je težak za opominjanje ima lako prihvatanje opomene kao način da to izbegne.

(35) Onaj ko stvara loše prijatelje ima stvaranje dobrih prijatelja kao način da to izbegne.

(36) Onaj ko je nesmotren ima obazrivost kao način da to izbegne.

(37) Onaj ko je bez poverenja ima ispunjenost poverenjem kao način da to izbegne.

(38) Onaj ko je bez stida ima izbegavanje onoga što je sramno kao način da to izbegne.

(39) Onaj ko se ne pribojava da čini loša dela ima strah od činjenja loših dela kao način da to izbegne.

(40) Onaj ko je neuk ima marljivo učenje kao način da to izbegne.

(41) Onaj ko je lenj ima energičnost kao način da to izbegne.

(42) Onaj ko je rastresen ima ustaljenost u svesnosti kao način da to izbegne.

(43) Onaj kome manjka mudrost ima sticanje mudrosti kao način da to izbegne.

(44) Onaj ko slepo sledi sopstvena gledišta, istrajava na njima i teško ih napušta ima nezvezivanje za sopstvena gledišta, neistrajavanje na njima i lako napuštanje kao način da to izbegne.

(PUT KOJI VODI NAGORE)

15. Ćunda, baš kao što sva štetna mentalna stanja vode nadole, a sva povoljna vode nagore, isto tako:

(1) Onaj ko povređuje ima nepovređivanje da ga vodi nagore.

(2) Onaj ko ubija živa bića ima odustajanje od ubijanja živih bića da ga vodi nagore.

(3–43) Onaj ko... da ga vodi nagore.

(44) Onaj ko slepo sledi sopstvena gledišta, istrajava na njima i teško ih napušta ima nezvezivanje za sopstvena gledišta, neistrajavanje na njima i lako napuštanje da ga vode nagore.

(PUT ISKORENJIVANJA)

16. Ćunda, nemoguće je da onaj ko i sam tone u mulj izvuče nekog drugog ko tone u mulj; ali zato jeste moguće da onaj ko sam ne tone u mulj izvuče nekog drugog ko tone u mulj. Nemoguće je da onaj ko je i sam neukroćen, nedisciplinovan, neiskorenjenih nečistoća, nekog drugog ukroti, disciplinuje i pomogne mu da iskoreni svoje nečistoće; ali zato jeste moguće da onaj ko je i sam ukroćen, disciplinovan, iskorenjenih nečistoća, nekog drugog ukroti, disciplinuje i pomogne mu da iskoreni svoje nečistoće.¹¹¹ Isto tako:

(1) Onaj ko povređuje ima nepovređivanje, kojim može to da iskoreni.¹¹²

(2) Onaj ko ubija živa bića ima odustajanje od ubijanja živih bića, kojim može to da iskoreni.

(3–43) Onaj ko... kojim može to da iskoreni.

(44) Onaj ko slepo sledi sopstvena gledišta, istrajava na njima i teško ih napušta ima nevezivanje za sopstvena gledišta, neistrajavanje na njima i lako napuštanje, kojima može to da iskoreni.

(ZAKLJUČAK)

17. Tako sam te, Ćunda, podučio putu čišćenja, putu sklonostima uma, putu izbegavanja, putu koji vodi nagore i putu iskorenjivanja.

18. Ono što učitelj treba da učini za svoje učenike, iz saosećanja i želje za njihovu dobrobit, to sam ja učinio za tebe, Ćunda.¹¹³ Unaokolo su podnožja drveća, prazne kolibe. Meditiraj, Ćunda, ne oklevaj ili ćeš kasnije zažaliti. To je moje uputstvo tebi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Mahā Ćunda obradova se rečima Blaženog.

9 *Sammādiṭṭhi sutta*

Govor o ispravnom razumevanju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathṭhija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se poštovani Sāriputta ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi.” – „Da, prijatelju”, odgovoriše oni. A poštovani Sāriputta ovako nastavi:

2. ‘Onaj ko poseduje ispravno razumevanje, onaj ko poseduje ispravno razumevanje’, tako se kaže, prijatelji. A kad se za plemenitog učenika kaže da poseduje ispravno razumevanje, da je njegovo gledište ispravno, da ima potpuno poverenje u Dhammu i da je stigao do istinske Dhamme?’¹¹⁴

„Zaista, prijatelju, došli bismo izdaleka da od poštovanog Sāriputte saznamo značenje ovih reči. Bilo bi dobro ukoliko bi nam poštovani Sāriputta objasnio njihovo značenje. Pošto ga čuju, monasi će ga zapamtiti.”

„Onda, prijatelji, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. A poštovani Sāriputta ovako nastavi:

(KORISNO I ŠTETNO)

3. „Kada, prijatelji, plemeniti učenik razume štetno i koren šetnog, korisno i koren korisnog, tada je on taj koji poseduje ispravno razumevanje, taj koji poseduje ispravno gledište, ima potpuno pouzdanje u Dhammu i stigao je do istinske Dhamme.

4. A šta je to, prijatelji, štetno, šta je koren šetnog, a šta je korisno, šta je koren korisnog? Ubijanje živih bića je štetno; uzimanje onoga što nam nije dato je štetno; zloupotreba zadovoljstava čula je štetna; laganje je štetno; zlonameran govor je štetan; uvredljiv govor je štetan; ogovaranje je štetno; gramzivost je štetna; zlovolja je štetna; pogrešno razumevanje je štetno. Sve to se zove šetnim.¹¹⁵

5. A šta je koren šetnog? Pohlepa je koren šetnog; mržnja je koren šetnog; obmanutost je koren šetnog. To se zove koren šetnog.¹¹⁶

6. A šta je to korisno? Odustajanje od ubijanja živih bića je korisno; odustajanje od uzimanja onoga što nam nije dato je korisno; odustajanje od zloupotrebe seksualnih zadovoljstava je korisno; odustajanje od laganja je korisno; odustajanje od zlonamernog govora je korisno; odustajanje od uvredljivog govora je korisno; odustajanje od ogovaranja je korisno; odustajanje od gramzivosti je korisno; odustajanje od zlovolje je korisno;

ispravno razumevanje je korisno. Sve to se zove korisnim.¹¹⁷

7. A šta je koren korisnog? Ne-pohlepa je koren korisnog; ne-mržnja je koren korisnog; neobmanutost je koren korisnog. To se naziva koren korisnog.

8. Kad plemeniti učenik tako razume štetno i koren štetnog, kao i korisno i koren korisnog,¹¹⁸ potpuno napušta prikrivenu sklonost ka strasti, okreće leđa prikrivenoj sklonosti ka odbojnosti, iskorenjuje prikrivenu sklonost ka gledištu i obmani: „Ja sam.” Napuštanjem neznanja i pojavom istinskog znanja ovde i sada okončava patnju.¹¹⁹ I na taj način je plemeniti učenik onaj ko poseduje ispravno razumevanje, ko poseduje ispravno gledište, ima potpuno pouzdanje u Dhammu i stigao je do istinske Dhamme.”

(HRANA)

9. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

10. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume hranu, nastanak hrane, nestanak hrane i put koji vodi nestanku hrane, tada on jeste onaj ko poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

11. A šta je to hrana, šta je nastanak hrane, šta je nestanak hrane i šta je put koji vodi nestanku hrane? Postoje četiri vrste hrane za održavanje bića koja su već nastala i za podršku onima koja tek treba da se rode.¹²⁰ Koje četiri? Fizička hrana kao hrana, gruba ili fina; kontakt kao druga; mentalni obrasci kao treća; svest kao četvrta. Pojavom žudnje nastaje i hrana. Prestankom žudnje nestaje i hrana. Put koji vodi nestanku hrane upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija.

12. Kad plemeniti učenik ovako razume hranu, nastanak hrane, nestanak hrane i put koji vodi nestanku hrane, on potpuno napušta prikrivenu sklonost ka pohlepi, on okreće leđa prikrivenoj sklonosti ka odbojnosti, on iskorenjuje prikrivenu sklonost ka gledištu i obmani: ‘Ja sam’; a napuštanjem neznanja i pojavom istinskog znanja on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj ko poseduje ispravno razumevanje, onaj ko poseduje ispravno gledište, ima potpuno pouzdanje u Dhammu i stigao je do istinske Dhamme.”

(ČETIRI PLEMENITE ISTINE)

13. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može

li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?" – „Može, prijatelji.

14. Prijatelji, kad plemeniti učenik razume patnju, nastanak patnje, prestanak patnje i put koji vodi prestanku patnje, tada on jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

15. A šta je patnja, šta nastanak patnje, šta prestanak patnje i šta je put koji vodi prestanku patnje? Rođenje je patnja; starost je patnja; bolest je patnja; smrt je patnja; žalost, naricanje, bol, tuga i očaj su patnja; ne dobiti ono što želimo jeste patnja; ukratko, pet sastojaka bića kao objekti vezivanja jesu patnja. To se naziva patnja.

16. A šta je nastanak patnje? To je ona žudnja koja vodi novom rođenju, što združena sa oduševljavanjem i strašću, uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo – dakle, to je žudnja za zadovoljstvima čula, žudnja za postojanjem i žudnja za nepostojanjem. To se naziva nastanak patnje.

17. A šta je prestanak patnje? To je potpuno uklanjanje i nestanak, odustajanje, odricanje od, napuštanje i odbacivanje upravo te žudnje. To se naziva prestanak patnje.

18. A šta je put koji vodi prestanku patnje? To je upravo ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija. To se naziva put koji vodi prestanku patnje.

19. Kad plemeniti učenik ovako razume patnju, nastanak patnje, prestanak hrane i put koji vodi prestanku patnje... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(STAROST I SMRT)

20. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima poštovanog Sāriputte: „Dobro je, prijatelju!” Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

21. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume starost i smrt, nastanak starosti i smrti, prestanak starosti i smrti i put koji vodi prestanku starosti i smrti, tada on jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.¹²¹

22. A šta su starost i smrt, šta nastanak starosti i smrti, šta prestanak starosti i smrti i šta je put koji vodi prestanku starosti i smrti? Starenje bića u različitim kategorijama bića, njihova starost, slomljeni zubi, seda kosa, smežurana koža, opadanje životne snage, slabljenje čula – to se naziva starost. Umiranje bića u različitim kategorijama bića, njihov prestanak,

raspadanje, nestanak, smrt, okončanje života, rastakanje sastojaka bića,¹²² odlaganje tela – to se naziva smrt. To se, dakle, naziva starošću i smrću. Nastankom rođenja nastaju i starenje i smrt. Prestankom rođenja nestaju i starenje i smrt. A put koji vodi prestanku starosti i smrti upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

23. Kada je plemeniti učenik ovako razumeo starost i smrt, nastanak starosti i smrti, prestanak starosti i smrti i put koji vodi prestanku starosti i smrti... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(ROĐENJE)

24. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

25. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume rođenje, nastanak rođenja, prestanak rođenja i put koji vodi prestanku rođenja, tada on jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

26. A šta je rođenje, šta nastanak rođenja, šta prestanak rođenja i šta je put koji vodi prestanku rođenja? Rođenje bića u različitim kategorijama bića, njihovo pojavljivanje, začetak [u materici], stvaranje, manifestovanje sastojaka bića, stvaranje osnova za kontakt¹²³ – to se naziva rođenje. Nastankom bića nastaje i rođenje. Prestankom bića prestaje i rođenje. A put koji vodi prestanku rođenja upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

27. Kad plemeniti učenik ovako razume rođenje, nastanak rođenja, prestanak rođenja i put koji vodi prestanku rođenja... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(BIVANJE)

28. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

29. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume bivanje, nastanak bivanja, nestanak bivanja i put koji vodi nestanku bivanja, tada on jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

30. A šta je bivanje, šta nastanak bivanja, šta prestanak bivanja i šta je put koji vodi prestanku bivanja? Postoje ove tri vrste bivanja: bivanje u

području čulnog, bivanje u području suptilne materije i bivanje u području nematerijalnog.¹²⁴ Nastankom vezivanja, tu je i nastanak bivanja. Prestankom vezivanja, tu je i prestanak bivanja. A put koji vodi prestanku bivanja je upravo ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

31. Kada plemeniti učenik ovako razume bivanje, nastanak bivanja, nestanak bivanja i put koji vodi nestanku bivanja... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(VEZIVANJE)

32. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

33. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume vezivanje, nastanak vezivanja, prestanak vezivanja i put koji vodi prestanku vezivanja, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

34. A šta je vezivanje, šta je nastanak vezivanja, šta je prestanak vezivanja i šta je put koji vodi prestanku vezivanja? Postoje ove četiri vrste vezivanja: vezivanje za zadovoljstva čula, vezivanje za gledišta, vezivanje za pravila i rituale i vezivanje za učenje o sopstvu.¹²⁵ Nastankom žudnje, tu je i nastanak vezivanja. Prestankom žudnje, tu je i prestanak vezivanja. A put koji vodi prestanku žudnje upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

35. Kada plemeniti učenik ovako razume vezivanje, nastanak vezivanja, prestanak vezivanja i put koji vodi prestanku vezivanja ... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(ŽUDNJA)

36. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

37. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume žudnju, nastanak žudnje, prestanak žudnje i put koji vodi prestanku žudnje, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

38. A šta je žudnja, nastanak žudnje, prestanak žudnje i put koji vodi

prestanku žudnje? Postoje ovih šest vrsta žudnje: žudnja za oblicima, žudnja za zvukovima, žudnja za mirisima, žudnja za ukusima, žudnja za do-dirima, žudnja za objektima uma.¹²⁶ Nastankom osećaja, tu je i nastanak žudnje. Prestankom osećaja, tu je i prestanak žudnje. A put koji vodi prestanku žudnje upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

39. Kad plemeniti učenik ovako razume žudnju, nastanak žudnje, prestanak žudnje i put koji vodi prestanku žudnje... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(OSEĆAJ)

40. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

41. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume osećaj, nastanak osećaja, prestanak osećaja i put koji vodi prestanku osećaja, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

42. A šta je osećaj, nastanak osećaja, prestanak osećaja i put koji vodi prestanku osećaja? Postoji ovih šest vrsta osećaja: osećaj rođen na osnovu kontakta okom, osećaj rođen na osnovu kontakta uhom, osećaj rođen na osnovu kontakta nosom, osećaj rođen na osnovu kontakta jezikom, osećaj rođen na osnovu kontakta telom, osećaj rođen na osnovu kontakta umom. Nastankom kontakta, tu je i nastanak osećaja. Prestankom kontakta, tu je i prestanak osećaja. A put koji vodi prestanku osećaja upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

43. Kad plemeniti učenik ovako razume osećaj, nastanak osećaja, prestanak osećaja i put koji vodi prestanku osećaja... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(KONTAKT)

44. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

45. Prijatelji, kad plemeniti učenik razume kontakt, nastanak kontakta, prestanak kontakta i put koji vodi prestanku kontakta, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

46. A šta je kontakt, nastanak kontakta, prestanak kontakta i put koji vodi prestanku kontakta? Postoji ovih šest vrsta kontakata: kontakt okom, kontakt uhom, kontakt nosom, kontakt jezikom, kontakt telom, kontakt umom.¹²⁷ Nastankom šest područja čula, tu je i nastanak kontakta. Prestankom šest područja čula, tu je i prestanak kontakta. A put koji vodi prestanku kontakta upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

47. Kad plemeniti učenik ovako razume kontakt, nastanak kontakta, prestanak kontakta i put koji vodi prestanku kontakta... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način plemeniti je učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(ŠEST PODRUČJA ČULA)

48. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

49. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume šest područja čula, nastanak šest područja čula, prestanak šest područja čula i put koji vodi prestanku šest područja čula, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

50. A šta je šest područja čula, nastanak šest područja čula, prestanak šest područja čula i put koji vodi prestanku šest područja čula? Postoji ovih šest vrsta područja: oko kao područje, uho kao područje, nos kao područje, jezik kao područje, telo kao područje, um kao područje.¹²⁸ Nastankom mentalno-materijalnog, tu je i nastanak šest područja čula. Prestankom mentalno-materijalnog, tu je i prestanak šest područja čula. A put koji vodi prestanku mentalno-materijalnog upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

51. Kad plemeniti učenik ovako razume šest područja čula, nastanak šest područja čula, prestanak šest područja čula i put koji vodi prestanku šest područja čula... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(MENTALNO-MATERIJALNO)

52. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

53. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume mentalno-materijalno, nastanak mentalno-materijalnog, prestanak mentalno-materijalnog i put koji vodi prestanku mentalno-materijalnog, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.¹²⁹

54. A šta je mentalno-materijalno, nastanak mentalno-materijalnog, prestanak mentalno-materijalnog i put koji vodi prestanku mentalno-materijalnog? Osećaj, opažaj, volja, kontakt i pažnja – to se naziva ‘mentalno.’ Četiri velika elementa i materijalni oblik sačinjen od četiri velika elementa – to se naziva ‘materijalno.’ Dakle, ovakvo mentalno i ovakvo materijalno su ono što se naziva mentalno-materijalno. Nastankom svesti, tu je i nastanak mentalno-materijalnog. Prestankom svesti, tu je i prestanak mentalno-materijalnog. A put koji vodi prestanku mentalno-materijalnog upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

55. Kad plemeniti učenik ovako razume mentalno-materijalno, nastanak mentalno-materijalnog, prestanak mentalno-materijalnog i put koji vodi prestanku mentalno-materijalnog ... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(SVEST)

56. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

57. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume svest, nastanak svesti, prestanak svesti i put koji vodi prestanku svesti, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

58. A šta je svest, nastanak svesti, prestanak svesti i put koji vodi prestanku svesti? Postoji ovih šest kategorija svesti: svest o viđenom, svest o čujnom, svest o omirisanom, svest o okušanom, svest o dodirnutom i svest o spoznatom.¹³⁰ Nastankom obrazaca, tu je i nastanak svesti. Prestankom obrazaca, tu je i prestanak svesti. A put koji vodi prestanku svesti upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

59. Kada plemeniti učenik ovako razume svest, nastanak svesti, prestanak svesti i put koji vodi prestanku svesti... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(OBRASCI)

60. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

61. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume obrasce, nastanak obrazaca, prestanak obrazaca i put koji vodi prestanku obrazaca, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

62. A šta su obrasci, nastanak obrazaca, prestanak obrazaca i put koji vodi prestanku obrazaca? Postoji ove tri vrste obrazaca: telesni, verbalni i mentalni.¹³¹ Nastankom neznanja, tu je i nastanak obrazaca. Prestankom neznanja, tu je i prestanak obrazaca. A put koji vodi prestanku obrazaca upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

63. Kad plemeniti učenik ovako razume obrasce, nastanak obrazaca, prestanak obrazaca i put koji vodi prestanku obrazaca... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(NEZNANJE)

64. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

65. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume neznanje, nastanak neznanja, prestanak neznanja i put koji vodi prestanku neznanja, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

66. A šta je neznanje, nastanak neznanja, prestanak neznanja i put koji vodi prestanku neznanja? Ne znati o patnji, ne znati o nastanku patnje, ne znati o prestanku patnje, ne znati o putu koji vodi prestanku patnje – to se naziva neznanje. Nastankom otrova, tu je i nastanak neznanja. Prestankom otrova, tu je i prestanak neznanja. A put koji vodi prestanku neznanja upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje... ispravna koncentracija.

67. Kad plemeniti učenik ovako razume neznanje, nastanak neznanja, prestanak neznanja i put koji vodi prestanku neznanja... on ovde i sada okončava patnju. I na taj način je plemeniti učenik onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.”

(OTROVI)

68. „Dobro je, prijatelju”, rekoše monasi, zadovoljni rečima poštovanog Sāriputte. Onda mu postaviše novo pitanje: „Ali, prijatelju, može li postojati još neki način na koji plemeniti učenik jeste taj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme?” – „Može, prijatelji.

69. Prijatelji, kada plemeniti učenik razume otrove, nastanak otrova, prestanak otrova i put koji vodi prestanku otrova, tada on jeste onaj koji poseduje ispravno razumevanje... i stigao je do istinske Dhamme.

70. A šta su otrovi, nastanak otrova, prestanak otrova i put koji vodi prestanku otrova? Postoje ova tri otrova: otrov želje za zadovoljstvima čula, otrov želje za bivanjem i otrov neznanja. Nastankom neznanja, tu je i nastanak otrova.¹³² Prestankom neznanja, tu je i prestanak otrova. A put koji vodi prestanku otrova upravo je ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija.

71. Kad plemeniti učenik ovako razume otrove, nastanak otrova, prestanak otrova i put koji vodi prestanku otrova, on potpuno napušta prikrivenu sklonost ka strasti, potpuno okreće leđa prikrivenoj sklonosti ka mržnji, potpuno iskorenjuje prikrivenu sklonost ka gledištu i obmani: ‘Ja sam’; napuštanjem neznanja i pojavom istinskog znanja on ovde i sada okončava patnju. I na taj način plemeniti učenik poseduje ispravno razumevanje, ispravno gledište, ima potpuno pouzdanje u Dhammu i stigao je do istinske Dhamme.”

Tako reče poštovani Sāriputta. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima poštovanog Sāriputte.

10 *Satipaṭṭhāna sutta* Govor o temeljima svesnosti

1. Ovako sam čuo.¹³³ Jednom je Blaženi boravio među Kuruima, kraj grada po imenu Kammāsadhama.¹³⁴ Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, postoji direktan put¹³⁵ ka pročišćenju bića, ka prevladavanju žalosti i naricanja, ka nestanku bola i tuge, ka izbijanju na pravu stazu, ka dostizanju *nibbāne* – a taj put su četiri temelja svesnosti.¹³⁶

3. A koja su to četiri temelja? Tako, monasi, monah¹³⁷ boravi kontemplirajući telo kao telo, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.¹³⁸ Boravi on kontemplirajući osećaje kao osećaje, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Boravi on kontemplirajući um kao um, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Boravi on kontemplirajući objekte uma kao objekte uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.¹³⁹

[KONTEMPLACIJA TELA]

(1. *Svesnost daha*)

4. A kako to, monasi, monah boravi kontemplirajući telo kao telo? Tako što ode u šumu, do podnožja nekog drveta ili do prazne kolibe; seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom. Neprekidno svestan, udiše i, neprekidno svestan, izdiše. Udišući dugi dah, zna: ‘Sada udišem dugi dah’ ili, izdišući dugi dah, zna: ‘Sada izdišem dugi dah.’ Udišući kratak dah, zna: ‘Sada udišem kratak dah’ ili, izdišući kratak dah, zna: ‘Sada izdišem kratak dah.’¹⁴⁰ Ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo, izdisaću.’¹⁴¹ Ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, izdisaću.’¹⁴² Kao što vešti stolar ili njegov pomoćnik, kad pravi dugi okret, zna: ‘Sad pravim dugi okret’ ili kad pravi kratki okret, zna: ‘Sad pravim kratki okret’, tako i monah udišući dugi dah zna: ‘Sada udišem dugi dah’... ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, izdisaću.’

(UVID)

5. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, kontemplirajući telo kao telo izvan ili kontemplirajući telo kao telo i unutar i izvan.¹⁴³ Ili boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nastanka i nestanka.¹⁴⁴ Ili je svesnost činjenice ‘postoji telo’ u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju.¹⁴⁵ Nezavisan, boravi on ne vezujući se ni za šta na svetu. Ovako monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

(2. Četiri položaja tela)

6. I opet, monasi, kada hoda, monah razume: ‘Ja hodam’; kada stoji, on razume: ‘Ja stojim’; kada sedi, on razume: ‘Ja sedim’; kad leži, on razume: ‘Ja ležim’; razume i svaki drugi položaj u kojem je njegovo telo.¹⁴⁶

7. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

(3. Jasno razumevanje)

8. I opet, monasi, kad odlazi i dolazi, monah postupa sa jasnim razumevanjem;¹⁴⁷ kad gleda pravo i kad gleda u stranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad savija i kad pruža svoje udove, postupa s jasnim razumevanjem; kad oblači donji ogrtač, kad nosi spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupa s jasnim razumevanjem; kad jede, pije, žvaće i guta hranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad obavlja veliku i malu nuždu, postupa s jasnim razumevanjem; kad hoda, stoji, sedi, leže i ustaje, govori i čuti, postupa s jasnim razumevanjem.

9. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

(4. Odbojnost delova tela)

10. I opet, monasi, monah razmatra upravo ovo telo, od peta nagore i od temena nadole, zatvoreno u kožu i prepuno nečistoće, ovako: ‘Ovo je telo načinjeno od: kose, malja, noktiju, zuba, kože, mišića, tetiva, kostiju, koštane srži, bubrega, srca, jetre, dijafragme, slezine, pluća, debelog creva, tankog creva, želuca i njegovog sadržaja, izmeta, žuči, sluzi, gnoja, krvi, znoja, sala, suza, masnoće, pljuvačke, slina, tečnosti u zglobovima i mokraće.’¹⁴⁸ Baš kao da je reč o vreći punoj raznog zrnevlja kao što su zob, pirinač, grašak, susam, žito, te čovek dobrog vida, odvezavši je, prebira po njoj: ‘Ovo je zob, ovo je pirinač, ovo je grašak, ovo je susam, ovo je žito.’

Isto tako, monah razmatra upravo ovo telo... zatvoreno u kožu i prepuno nečistoće, ovako: ‘Ovo je telo načinjeno od: kose... i mokraće.’

11. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

(5. *Elementi*)

12. I opet, monasi, monah razmatra upravo ovo telo, u kakvom god ono bilo položaju, kroz njegove primarne elemente: ‘U ovom telu su element zemlje, element vode, element vatre i element vazduha.’¹⁴⁹ Kao što vešti mesar ili njegov pomoćnik, pošto je zaklao kravu i isekao je, iznosi meso na prodaju na raskrsnici četiri glavna puta, isto tako monah razmatra upravo ovo telo, u kakvom god ono bilo položaju, kroz njegove primarne elemente: ‘U ovom telu su element zemlje, element vode, element vatre i element vazduha.’

13. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

(6–14. *Devet kontemplacija na groblju*)

14. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje jedan dan posle smrti, dva dana posle smrti ili tri dana posle smrti, naduto i pomodrelo, iz kojeg curi gnoj, bačeno na mesto za spaljivanje, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: ‘I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.’¹⁵⁰

15. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

16. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, koje su raskomadali vrane, jastrebovi, lešinari, divlji psi, šakali ili različite vrste crva, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: ‘I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.’

17. ...Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

18–24. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, od kojeg je ostao jedino kostur i tek ponegde malo mesa i mrlje krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... jedino kostur i ponegde mrlje krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... jedino kostur, bez mesa i krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... razbacane kosti na sve strane – ovde kosti ruke, onde kosti stopala, potkolenice, butne kosti, karlica, kičma, lobanja... jedino kosti razbacane svuda unaokolo, ovde kost ruke, tamo kost noge, ovde potkolenica, tamo butna kost, ovde

karlica, tamo kičma, ovde rebro, tamo grudna kost, ovde podlaktica, tamo nadlaktica, ovde vrat, tamo vilica, ovde zubi, tamo lobanja – monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: ‘I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.’¹⁵¹

25. ...Ovakvo, takođe, monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

26–30. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, od kojeg su ostale jedino izbledele kosti, bele poput školjke... gomila kostiju stara više od godinu dana... kosti koje trunu i pretvaraju se u prašinu, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: ‘I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.’

(UVID)

31. Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo unutar, kontemplirajući telo kao telo izvan ili kontemplirajući telo kao telo i unutar i izvan. Ili boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u telu njegovu prirodu nastanka i nestanka. Ili je svesnost činjenice ‘postoji telo’ u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju. Nezavisan, boravi on ne vezujući se ni za šta na svetu. Ovakvo monah boravi kontemplirajući telo kao telo.

[KONTEMPLACIJA OSEĆAJA]

32. A kako to, monasi, monah boravi kontemplirajući osećaje kao osećaje?¹⁵² Kad oseti prijatan osećaj, monah zna: ‘Osećam prijatan osećaj’; kad oseti bolan osećaj, on zna: ‘Osećam bolan osećaj’; kad oseti ni bolan ni prijatan osećaj, on zna: ‘Osećam ni bolan ni prijatan osećaj.’ Kad oseti profani prijatan osećaj, on zna: ‘Osećam profani prijatan osećaj’; kad oseti transcendentan prijatan osećaj, on zna: ‘Osećam transcendentan prijatan osećaj’; kad oseti profani bolan osećaj, on zna: ‘Osećam profani bolan osećaj’; kad oseti transcendentan bolan osećaj, on zna: ‘Osećam transcendentan bolan osećaj’; kad oseti profani ni bolan ni prijatan osećaj, on zna: ‘Osećam profani ni bolan ni prijatan osećaj’; kad oseti transcendentan ni bolan ni prijatan osećaj, on zna: ‘Osećam transcendentan ni bolan ni prijatan osećaj.’

(UVID)

33. Tako monah boravi kontemplirajući osećaje kao osećaje unutar, kontemplirajući osećaje kao osećaje izvan ili kontemplirajući osećaje kao osećaje i unutar i izvan. Ili boravi kontemplirajući u osećajima njihovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u osećajima njihovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u osećajima njihovu prirodu nastanka i nestanka.¹⁵³ Ili je svesnost činjenice ‘postoji osećaj’ u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju. Nezavisan, boravi

on ne vezujući se ni za šta na svetu. Ovako monah boravi kontemplirajući osećaje kao osećaje.

[KONTEMPLACIJA UMA]

34. A kako to, monasi, monah boravi kontemplirajući um kao um?¹⁵⁴ Kada se u umu pojavi strast, monah zna da je to um ispunjen strašću, a kad u umu nema strasti, da je to um bez strasti. Kada se u umu pojavi mržnja, on zna da je to um ispunjen mržnjom, a kad u umu nema mržnje, da je to um bez mržnje. Kada se u umu pojavi obmanutost, on zna da je to um ispunjen obmanutošću, a kad u umu nema obmanutosti, da je to um bez obmanutosti. On zna zgrčen um kao zgrčen um, a rastresen um kao rastresen um. On zna ushićen um kao ushićen um, a neushićen um kao neushićen um. On zna nadmašiv um kao nadmašiv um, a nenadmašiv um kao nenadmašiv um. On zna koncentrisan um kao koncentrisan um, a nekoncentrisan um kao nekoncentrisan um. On zna oslobođen um kao oslobođen um, a neoslobođen um kao neoslobođen um.¹⁵⁵

(UVID)

35. Tako monah boravi kontemplirajući um kao um unutar, kontemplirajući um kao um izvan ili kontemplirajući um kao um i unutar i izvan. Ili boravi kontemplirajući u umu njegovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u umu njegovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u umu njegovu prirodu nastanka i nestanka.¹⁵⁶ Ili je svesnost činjenice 'postoji um' u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju. Nezavisan, boravi on ne vezujući se ni za šta na svetu. Ovako monah boravi kontemplirajući um kao um.

[KONTEMPLACIJA OBJEKATA UMA]

(1. *Pet prepreka*)

36. A kako to, monasi, boravi monah kontemplirajući objekte uma kao objekte uma?¹⁵⁷ Tako što monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive pet prepreka.¹⁵⁸ A kako on kontemplira objekte uma kao objekte uma iz perspektive pet prepreka? Kada se u njemu javi želja za zadovoljstvima čula, monah razume: 'U meni je želja za zadovoljstvima čula', ili kada želje za zadovoljstvima čula nema, on razume: 'U meni nema želje za zadovoljstvima čula.' On takođe razume kako se pojavljuje još nepostojeća želja za zadovoljstvima čula; on razume kako se postojeća želja za zadovoljstvima čula napušta; i on razume kako se napuštena želja za zadovoljstvima čula u budućnosti više ne pojavljuje.

Kada se u njemu javi zlovolja... Kada se u njemu jave tromost i tupost... Kada se u njemu jave uznemirenost i kajanje... Kada se u njemu javi sumnjičavost, monah razume: 'U meni je sumnjičavost', ili kada sum-

njičavosti nema, on razume: ‘U meni nema sumnjičavosti.’ On razume kako se još nepostojeća sumnjičavost pojavljuje; on razume kako se postojeća sumnjičavost napušta; i on razume kako se napuštena sumnjičavost u budućnosti više ne pojavljuje.

(UVID)

37. Tako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma unutar, kontemplirajući objekte uma kao objekte uma izvan ili kontemplirajući objekte uma kao objekte uma i unutar i izvan. Ili boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nastanka i nestanka. Ili je svesnost činjenice ‘postoje objekti uma’ u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju. Nezavisan, boravi on ne vezujući se ni za šta na svetu. Ovako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma.

(2. *Pet sastojaka bića*)

38. I opet, monasi, boravi monah kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive pet sastojaka bića kao objekata vezivanja.¹⁵⁹ A kako on kontemplira objekte uma kao objekte uma iz perspektive pet sastojaka bića podložnih vezivanju? Tako što razume na ovaj način: ‘Ovakav je materijalni oblik, ovakav je njegov nastanak, ovakav njegov nestanak; ovakav je osećaj, ovakav je njegov nastanak, ovakav njegov nestanak; ovakav je opažaj, ovakav je njegov nastanak, ovakav njegov nestanak; ovakvi su mentalni obrasci, ovakav je njihov nastanak, ovakav njihov nestanak; ovakva je svest, ovakav je njen nastanak, ovakav njen nestanak.’

39. Tako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monasi, monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive pet sastojaka bića kao objekata vezivanja.

(3. *Šest područja čula*)

40. I opet, monasi, boravi monah kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula.¹⁶⁰ A kako on to kontemplira objekte uma kao objekte uma iz perspektive šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula? Tako što, monasi, monah razume oko, razume vidljive oblike i razume okov koji nastaje u vezi sa to dvoje; on takođe razume kako se još nepostojeći okov pojavljuje, razume kako se postojeći okov napušta i razume kako se napušten okov u budućnosti više ne pojavljuje.

On razume uho, razume zvuk... On razume nos, razume mirise... On razume jezik, razume ukuse... On razume telo, razume dodire... On razume um, razume objekte uma i razume okov koji nastaje u vezi sa to dvoje; on razume kako se još nepostojeći okov pojavljuje; razume kako se postojeći okov napušta; i razume kako se napušten okov u budućnosti više ne pojavljuje.

41. Tako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula.

(4. *Sedam elemenata probuđenja*)

42. I opet, monasi, boravi monah kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive sedam elemenata probuđenja.¹⁶¹ A kako on kontemplira objekte uma kao objekte uma iz perspektive sedam elemenata probuđenja? Tako, monasi, kad svesnost kao element probuđenja postoji u njemu, monah razume: 'U meni je svesnost kao element probuđenja'; ili kad svesnosti kao elementa probuđenja u njemu nema, on razume: 'U meni nema svesnosti kao elementa probuđenja.' I on razume kako se još nepostojeća svesnost kao element probuđenja pojavljuje; i kako se već nastala svesnost kao element probuđenja dalje do savršenstva razvija.

Kada je istraživanje pojava kao element probuđenja u njemu...¹⁶² Kada je energija kao element probuđenja u njemu... Kada je radost kao element probuđenja u njemu... Kada je smirenje kao element probuđenja u njemu... Kada je koncentracija kao element probuđenja u njemu... Kada je spokojstvo kao element probuđenja u njemu, monah razume: 'U meni je spokojstvo kao element probuđenja'; ili kad spokojstva kao elementa probuđenja u njemu nema, on razume: 'U meni nema spokojstva kao elementa probuđenja.' I on razume kako još nenastalo spokojstvo kao element probuđenja nastaje; i kako se već nastalo spokojstvo kao elementa probuđenja dalje do savršenstva razvija.¹⁶³

43. Tako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma unutar, izvan ili i unutar i izvan... Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako, takođe, monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive sedam elemenata probuđenja.

(5. *Četiri plemenite istine*)

44. I opet, monasi, boravi monah kontemplirajući objekte uma kao objekte uma iz perspektive četiri plemenite istine.¹⁶⁴ A kako on kontemplira objekte uma kao objekte uma iz perspektive četiri plemenite istine? Tako što, monasi, monah razume u skladu sa stvarnošću: 'Ovo je patnja';

razume u skladu sa stvarnošću: ‘Ovo je uzrok patnje’; razume u skladu sa stvarnošću: ‘Ovo je prestanak patnje’; razume u skladu sa stvarnošću: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje.’

(UVID)

45. Tako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma unutar, kontemplirajući objekte uma kao objekte uma izvan ili kontemplirajući objekte uma kao objekte uma i unutar i izvan. Ili boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nastanka, boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nestanka, boravi kontemplirajući u objektima uma njihovu prirodu nastanka i nestanka. Ili je svesnost činjenice ‘postoje objekti uma’ u njemu uspostavljena u meri neophodnoj za čisto znanje i neprekinutu pažnju. Nezavisan, boravi on i ne vezuje se ni za šta na svetu. Ovako monah boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma.

(ZAKLJUČAK)

46. Zaista, monasi, ko god bude vežbao četiri temelja svesnosti na ovaj način tokom sedam godina, može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje ovde i sada ili, ukoliko je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.¹⁶⁵

I ne samo sedam godina, monasi. Ako bi neko vežbao četiri temelja svesnosti na ovaj način tokom šest godina... pet godina... četiri godine... tri godine... dve godine... godinu, može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje ovde i sada ili, ako je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.

I ne samo godinu, monasi. Ako bi neko vežbao četiri temelja svesnosti na ovaj način tokom sedam meseci... šest meseci... pet meseci... četiri meseca... tri meseca... dva meseca... mesec... pola meseca, može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje ovde i sada ili, ukoliko je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.

I ne samo pola meseca, monasi. Ako bi neko vežbao četiri temelja svesnosti na ovaj način tokom sedam dana, može očekivati jedan od dva rezultata: krajnje znanje ovde i sada ili, ukoliko je još preostalo vezivanja, onda stupanj nepovratnika.

47. Zbog toga je rečeno: ‘Monasi, postoji direktan put ka pročišćenju bića, ka prevladavanju žalosti i naricanja, ka nestanku bola i tuge, ka izbijanju na pravu stazu, ka dostizanju *nibbāne* – a taj put su četiri temelja svesnosti.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

2

Odeljak nazvan lavlji rik

(*Sīhanādavagga*)

11 *Āḷasīhanāda sutta* Kratki govor o lavljem riku

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, samo ovde je prvi asketa, samo ovde je drugi asketa, samo ovde je treći asketa, samo ovde je četvrti asketa. U učenjima drugih nema asketa: ovako bi s pravom trebalo da objavim svoj lavlji rik.¹⁶⁶

3. Moguće je, monasi, da vas askete drugih tradicija pitaju: ‘Ali na osnovu kojeg argumenta ili uz podršku kojeg autoriteta plemeniti tako tvrde?’ Asketama drugih tradicija koji tako pitaju možete odgovoriti na ovaj način: ‘Prijatelji, četiri stvari nam je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni; a kada ih u sebi vidimo, na osnovu toga i mi kažemo: „Samo ovde je prvi asketa, samo ovde je drugi asketa, samo ovde je treći asketa, samo ovde je četvrti asketa. U učenjima drugih nema asketa.” A koje su to četiri stvari? Posedujemo pouzdanje u Učitelja, posedujemo pouzdanje u Dhammu, do kraja se pridržavamo pravila morala i naši saputnici u Dhammi su nam dragi i bliski, bilo da su nezaređeni ili oni koji su otišli u beskućnike. To su četiri stvari koje nam je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni; a kad ih u sebi vidimo, na osnovu toga tvrdimo to što tvrdimo.’

4. Moguće je, monasi, da askete drugih tradicija ovako kažu: ‘Prijatelji, i mi posedujemo pouzdanje u Učitelja, posedujemo pouzdanje u njegovu Dhammu, do kraja se pridržavamo pravila morala i naši saputnici u Dhammi su nam dragi i bliski, bilo da su nezaređeni ili oni koji su otišli u beskućnike. Pa kakva je onda tu razlika, prijatelji, kakav je nesklad, kakva nepodudarnost između vas i nas?’

5. Asketama drugih tradicija koji tako pitaju možete odgovoriti na ovaj način: ‘Prijatelji, postoji li samo jedan cilj ili mnogi?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, cilj je jedan, a ne mnogi.’¹⁶⁷ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko je osvojen strašću ili za onoga ko je oslobođen strasti?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko je oslobođen strasti, a ne za onoga ko je njome osvojen.’ – ‘Ali, prijatelji, je

li to cilj za onoga ko je osvojen mržnjom ili za onoga ko je oslobođen mržnje?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko je oslobođen mržnje, a ne za onoga ko je njome osvojen.’ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko je osvojen obmanom ili za onoga ko je oslobođen obmana?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko je oslobođen obmane, a ne za onoga ko je njome osvojen.’ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko je osvojen žudnjom ili za onoga ko je oslobođen žudnje?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko je oslobođen žudnje, a ne za onoga ko je njome osvojen.’ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko je osvojen vezivanjem ili za onoga ko je oslobođen vezivanja?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko je oslobođen vezivanja, a ne za onoga ko je njime osvojen.’ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko vidi ili onoga ko ne vidi?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko vidi, a ne za onoga ko ne vidi.’ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko se priklanja i suprotstavlja ili za onoga ko se ne priklanja i ne suprotstavlja?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko se ne priklanja i ne suprotstavlja, a ne za onoga ko se priklanja i suprotstavlja.’¹⁶⁸ – ‘Ali, prijatelji, je li to cilj za onoga ko se oduševljava i uživa u umnožavanju ili za onoga ko se ne oduševljava i ne uživa u umnožavanju?’ Ako odgovore na pravi način, askete drugih tradicija će vam ovako reći: ‘Prijatelji, to je cilj za onoga ko se ne oduševljava i ne uživa u umnožavanju, a ne za onoga ko se oduševljava i uživa u umnožavanju.’¹⁶⁹

6. Monasi, postoje ova dva gledišta: gledište postojanja i gledište nepostojanja. Svi askete ili brahmani koji se oslanjaju na gledište postojanja, usvajaju gledište postojanja, prihvataju gledište postojanja, jesu suprotstavljeni gledištu nepostojanja. Svi askete ili brahmani koji se oslanjaju na gledište nepostojanja, usvajaju gledište nepostojanja, prihvataju gledište nepostojanja, jesu suprotstavljeni gledištu postojanja.¹⁷⁰

7. Svi askete ili brahmani koji ne razumeju, u skladu s istinom, nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz¹⁷¹ u vezi s ova dva gledišta jesu osvojeni strašću, osvojeni mržnjom, osvojeni obmanom, osvojeni žudnjom, osvojeni vezivanjem, ne vide, priklanjaju se i suprotstavljaju, oduševljavaju se i uživaju u umnožavanju. Oni nisu oslobođeni rođenja, starosti i smrti; žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; kažem vam, oni nisu oslobođeni patnje.

8. A u svima onim asketama ili brahmanima koji razumeju, u skladu sa istinom, nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u vezi sa ova

dva gledišta nema strasti, nema mržnje, nema obmane, nema žudnje, nema vezivanja, oni vide, ne priklanjaju se i ne suprotstavljaju, ne oduševljavaju se i ne uživaju u umnožavanju. Oni su oslobođeni rođenja, starosti i smrti; žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; kažem vam, oni su oslobođeni patnje.

9. Monasi, postoje četiri vrste vezivanja. Koje četiri? Vezivanje za zadovoljstva čula, vezivanje za gledišta, vezivanje za pravila i rituale i vezivanje za učenje o sopstvu.

10. Iako neki askete i brahmani tvrde da objašnjavaju potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja, oni ne opisuju do kraja potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja.¹⁷² Oni opisuju potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za gledišta, vezivanja za pravila i rituale i vezivanja za učenje o sopstvu. A zašto? Ti dobri askete i brahmani ne razumeju ova tri načina vezivanja kakvi oni zaista jesu. I zato, iako tvrde da tumače potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja, oni opisuju samo potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za gledišta, vezivanja za pravila i rituale i vezivanja za učenje o sopstvu.

11. Iako neki askete i brahmani tvrde da objašnjavaju potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja... oni opisuju potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula i vezivanja za gledišta, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za pravila i rituale i vezivanja za učenje o sopstvu. A zašto? Ti dobri askete i brahmani ne razumeju ova dva načina vezivanja... i zato opisuju samo potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula i vezivanja za gledišta, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za pravila i rituale i vezivanja za učenje o sopstvu.

12. Iako neki askete i brahmani tvrde da objašnjavaju potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja... oni opisuju potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula, vezivanja za gledišta i vezivanja za pravila i rituale, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za učenje o sopstvu. Ti dobri askete i brahmani ne razumeju ovaj jedan način vezivanja... i zato opisuju samo potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula, vezivanja za gledišta i vezivanja za pravila i rituale, bez opisivanja potpunog razumevanja vezivanja za učenje o sopstvu.¹⁷³

13. Monasi, u takvom učenju i pravilima očigledno je da pouzdanje u učitelja nije dobro usmereno, da pouzdanje u učenje nije dobro usmereno, da pridržavanje pravila vrline nije dobro usmereno i da ljubav među saputnicima u učenju nije dobro usmerena. A zašto? Zato što tako stoje stvari kada su Dhamma i praksa loše objavljeni i loše izloženi, ne oslobađaju, ne vode ka smirenju, kada ih je izložio neko ko nije potpuno probuđen.

14. Monasi, kada Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, tvrdi da tumači potpuno razumevanje svih vrsta vezivanja, on opisuje do kraja pot-

puno razumevanje svih vrsta vezivanja: on opisuje potpuno razumevanje vezivanja za zadovoljstva čula, vezivanja za gledišta, vezivanja za pravila i rituale i vezivanja za učenje o sopstvu.¹⁷⁴

15. Monasi, u takvom učenju i pravilima jasno je da pouzdanje u učitelja jeste dobro usmereno, da pouzdanje u učenje jeste dobro usmereno, da pridržavanje pravila vrline jeste dobro usmereno i da ljubav među saputnicima u učenju jeste dobro usmerena. A zašto? Zato što tako stoje stvari kada su Dhamma i praksa dobro objavljeni i dobro izloženi, kada oslobađaju, vode ka smirenju, kada ih je izložio neko ko je potpuno probuđen.

16. A šta je izvor, šta je poreklo te četiri vrste vezivanja, kako su ona rođena, kako su nastala? Te četiri vrste vezivanja imaju žudnju kao svoj izvor, žudnju kao svoje poreklo, one su rođene i nastale iz žudnje.¹⁷⁵ A šta je izvor žudnje...? Žudnja kao svoj izvor ima osećaj... A šta je izvor osećaja...? Osećaj kao svoj izvor ima kontakt... A šta je izvor kontakta...? Kontakt kao svoj izvor ima šest područja čula... A šta je izvor šest područja čula...? Šest područja čula kao svoj izvor ima mentalno-materijalno... A šta je izvor mentalno-materijalnog...? Mentalno-materijalno kao svoj izvor ima svest... A šta je izvor svesti...? Svest kao svoj izvor ima mentalne obrasce... A šta je izvor mentalnih obrazaca...? Mentalni obrasci imaju neznanje kao svoj izvor, neznanje kao svoje poreklo, oni su rođeni i nastali iz neznanja.

17. Monasi, kada je u monahu neznanje napušteno i nastalo istinsko znanje, tada – slabljenjem neznanja i nastankom istinskog znanja – on se više ne vezuje za zadovoljstva čula, za gledišta, za pravila i rituale, za učenje o sopstvu.¹⁷⁶ A kad se ne vezuje, tada nije uznemiren. Kada nije uznemiren, tada i sam dostiže *nibbānu*. Tada razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

12 *Mahāsīhanāda sutta* Dugi govor o lavljem riku

1. Ovako sam čuo. Jedanput je Blaženi boravio kraj Vesālija, u gaju zapadno od grada.

2. Malo pre toga Sunakkhatta, sin plemena Ličchavi, napustio je Dhammu i praksu.¹⁷⁷ I pred skupom u Vesāliju ovako je govorio: „Asketa Gotama nema nikakve nadljudske osobine, uopšte se ne ističe u znanju i viđenju dostojnom plemenitih.¹⁷⁸ Asketa Gotama podučava Dhammu koja je stvorena tek pukim domišljanjem, sledi jedino svoj način istraživanja, kako se njemu čini da treba, a kad bilo kome objašnjava Dhammu, kada je praktikuje, ona ga ne vodi potpunom razaranju patnje.”¹⁷⁹

3. Jednog jutra poštovani Sāriputta se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krene put Vesālija da prosi hranu. I tu ču Sunakkhattu, sina plemena Ličchavi, kako govori pred skupom u Vesāliju. Kad je prošao Vesāli i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do Blaženog, pokloni se, sede sa strane i ispriča Blaženom šta Sunakkhatta govori.

4. [Tada Blaženi reče:] „Sāriputta, zavedeni čovek Sunakkhatta je besan i njegove reči izviru iz besa. U želji da diskredituje Tathāgatu, on ga zapravo hvali; jer pohvala je za Tathāgatu reći: ‘Kada bilo kome objašnjava Dhammu, kada je praktikuje, ona ga ne vodi potpunom razaranju patnje.’

5. Sāriputta, zavedeni čovek Sunakkhatta nikada neće o meni zaključiti u skladu sa Dhammom: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’¹⁸⁰

6. I nikada neće o meni zaključiti u skladu sa Dhammom: ‘Blaženi poseduje različite vrste natprirodnih moći: iz jednog bića pretvara se u mnogobrojna, iz mnogobrojnih opet u jedno; iz vidljivog bića pretvara se u nevidljivo; nesmetano prolazi kroz zidove, bedeme i bregove, kao kroz vazduh; uranja u zemlju i izranja iz nje kao iz vode; hoda po vodi, a da je i ne ustalasa, kao po zemlji; kreće se vazduhom ukrštenih nogu, poput ptice; u stanju je da rukom dotakne i miluje Mesec i Sunce, tako moćne i velike; telesno se uzdiže, čak do sveta boga Brahme.’

7. I nikada neće o meni zaključiti u skladu sa Dhammom: ‘Blaženi, zahvaljujući duhovnom uhu, pročišćenom i superiornom u odnosu na fizič-

ko, čuje obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one koji su daleko i blizu.’

8. I nikada neće o meni zaključiti u skladu sa Dhammom: ‘Blaženi razume umove drugih bića, drugih ljudi, obuhvativši ih svojim umom. On um zahvaćen strašću razume kao um zahvaćen strašću i um koji nije zahvaćen strašću kao um koji nije zahvaćen strašću; um zahvaćen mržnjom razume kao um zahvaćen mržnjom i um koji nije zahvaćen mržnjom kao um koji nije zahvaćen mržnjom; um zahvaćen obmanom razume kao um zahvaćen obmanom i um koji nije zahvaćen obmanom kao um koji nije zahvaćen obmanom; razume sabran um kao sabran i rastresen um kao rastresen; razume ushićen um kao ushićen i neushićen um kao neushićen; razume nadmašiv um kao nadmašiv i nenadmašiv um kao nenadmašiv; razume koncentrisan um kao koncentrisan i nekoncentrisan um kao nekoncentrisan; razume oslobođen um kao oslobođen i neoslobođen um kao neoslobođen.’

(DESET MOĆI TATHĀGATE)

9. Sāriputta, Tathāgata ima deset moći Tathāgate, zahvaljujući kojima tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme.¹⁸¹ Kojih deset?

10. (1) Tako, Tathāgata razume onako kako zaista jeste moguće kao moguće, a nemoguće kao nemoguće.¹⁸² To je moć Tathāgate koju Tathāgata poseduje. Zahvaljujući njoj tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme.

11. (2) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jeste koji su rezultati učinjenih postupaka, prošlih, budućih i sadašnjih, kroz mogućnosti i uzroke. I to je moć Tathāgate...¹⁸³

12. (3) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jeste puteve koji vode do svih odredišta. I to je moć Tathāgate...¹⁸⁴

13. (4) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jeste ovaj svet, sa njegovim mnogobrojnim i raznovrsnim elementima. I to je moć Tathāgate...¹⁸⁵

14. (5) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jeste kako bića imaju različite sklonosti. I to je moć Tathāgate...¹⁸⁶

15. (6) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jeste koje su sposobnosti drugih bića, drugih osoba. I to je moć Tathāgate...¹⁸⁷

16. (7) Zatim, Tathāgata razume onako kako zaista jesu prljanje, pročišćenje i izlaženje u pogledu zadubljenja, koncentracije i duhovnih postignuća. I to je moć Tathāgate...¹⁸⁸

17. (8) Zatim, Tathāgata se seća mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva, tri, četiri, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu, sto hiljada, mnogih eona skupljanja

kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa. „Tada sam se tako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj mog života. Nastavši iz tog stanja ovde, ponovo sam se pojavio ondje. I tamo sam se ovako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj mog života. Nastavši iz tog stanja ondje, ponovo sam se pojavio ovde.” Tako se on seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. I to je moć Tathāgate...

18. (9) Zatim duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, Tathāgata vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima: ‘Ova bića – koja su loše postupala telom, govorom i mišlju, koja su klevetala plemenite, imala pogrešna stanovišta i postupala u skladu s tim pogrešnim stanovištima – posle sloma tela, posle smrti, ponovo su se rodila u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu. Ali neka druga bića – koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, koja nisu klevetala plemenite, koja su imala ispravna stanovišta i postupala u skladu s tim ispravnim stanovištima – posle sloma tela, posle smrti, ponovo su se rodila na dobrom odredištu, na nebu.’ Tako vidi, pomoću duhovnog oka, pročišćenog i superiornog u odnosu na fizičko, bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima. I to je moć Tathāgate...

19. (10) Zatim, razumevši to sopstvenim neposrednim znanjem, Tathāgata ovde i sada ulazi i boravi u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročcu, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. I to je moć Tathāgate koju Tathāgata poseduje. Zahvaljujući njoj tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme.

20. Tathāgata poseduje ovih deset moći Tathāgate, zahvaljujući kojima tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme.

21. Sāriputta, pošto znam i vidim sve to, može li neko s pravom o meni reći: ‘Asketa Gotama nema nikakve natprirodne moći, uopšte se ne ističe u znanju i viđenju dostojnom plemenitih. Asketa Gotama podučava Dhammu koja je stvorena tek pukim domišljanjem, sledi jedino svoj način istraživanja, kako se njemu čini da treba’ – ukoliko taj neko ne napusti tu tvrdnju, to stanje uma i ne odustane od takvog stanovišta, tada on neizbežno, kao kad bi ga neko odneo i stavio tamo, skončava u čistilištu.¹⁸⁹ Isto kao što bi monah ispunjen vrlinom, koncentracijom i mudročcu ovde i sada uživao u krajnjem znanju, isto tako bi se dogodilo i u ovom slučaju, kažem, da takav zlonamernik, ukoliko ne napusti svoju tvrdnju, to stanje uma i ne

odustane od takvog gledišta, neizbežno, kao kad bi ga neko odneo i stavio tamo, skončava u čistilištu.”

(ČETIRI VRSTE NEUSTRAŠIVOSTI)

22. „Sāriputta, Tathāgata ima četiri vrste neustrašivosti, zahvaljujući kojima tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme. Koje četiri?

23. Tako, ne vidim na osnovu čega bi bilo koji asketa, brahman, božanstvo, Māra, Brahmā ili bilo ko na ovome svetu mogao, u skladu sa Dhammom, da me optuži: ‘Iako tvrdiš da si potpuno probuđen, nisi potpuno probuđen u pogledu ovih stvari.’ Ne našavši osnovu za to, boravim u sigurnosti, spokojstvu i neustrašivosti.

24. Ne vidim na osnovu čega bi bilo koji asketa... ili bilo ko na ovome svetu mogao, u skladu sa Dhammom, da me optuži: ‘Iako tvrdiš da si uklonio otrove, ovi otrovi su ipak ostali.’ Ne našavši osnovu za to, boravim u sigurnosti, spokojstvu i neustrašivosti.

25. Ne vidim na osnovu čega bi bilo koji asketa... ili bilo ko na ovome svetu mogao, u skladu sa Dhammom, da me optuži: ‘Te stvari koje nazivaš prepreke nisu u stanju da ometu ljude koji se njima prepuste.’ Ne našavši osnovu za to, boravim u sigurnosti, spokojstvu i neustrašivosti.

26. Ne vidim na osnovu čega bi bilo koji asketa... ili bilo ko na ovome svetu mogao, u skladu sa Dhammom, da me optuži: ‘Kada bilo kome objašnjavaš Dhammu, kad je praktikuje ona ga ne vodi potpunom razaranju patnje.’ Ne našavši osnovu za to, boravim u sigurnosti, spokojstvu i neustrašivosti.

27. „Tathāgata ima ove četiri vrste neustrašivosti, zahvaljujući kojima tvrdi da mu pripada mesto vođe zajednice, objavljuje svoj lavovski rik i pokreće točak Brahme.

28. Sāriputta, kada znam i vidim sve to, treba li iko da o meni kaže... on će skončati u čistilištu.

(OSAM ZAJEDNICA)

29. Sāriputta, postoji osam zajednica. Kojih osam? Zajednica plemenitih, zajednica brahmana, zajednica domaćina, zajednica asketa, zajednica božanstava neba četiri velika kralja, zajednica božanstava neba tri-deset trojice, zajednica Mārih pratilaca, zajednica Brahme. Posedujući ove četiri vrste neustrašivosti, Tathāgata prilazi i uključuje se u tih osam zajednica.

30. Sećam se da sam prilazio stotinama zajednica plemenitih... stotinama zajednica brahmana... stotinama zajednica domaćina... stotinama zajednica asketa... stotinama zajednica božanstava neba četiri velika kra-

lja... stotinama zajednica božanstava neba trideset trojice... stotinama zajednica Māriinih pratilaca... stotinama zajednica Brahme. I tada sam sedeo među njima, razgovarao i raspravljao s njima, pa ipak nisam video razlog za pomisao da se strah i plašljivost mogu javiti u meni. Ne našavši osnovu za to, boravim u sigurnosti, spokojstvu i neustrašivosti.

31. Sāriputta, kada znam i vidim sve to, treba li iko da o meni kaže... on će skončati u čistilištu.

(ČETIRI NAČINA RAĐANJA)

32. Sāriputta, postoje četiri načina rađanja. Koja četiri? Rađanje iz jajeta, rađanje iz materice, rađanje iz vlage i spontano rađanje.

33. Šta je rađanje iz jajeta? Ima bića koja se rađaju probijajući ljusku jajeta; to se zove rađanje iz jajeta. Šta je rađanje iz materice? Ima bića koja se rađaju probijajući posteljicu; to se zove rađanje iz materice. Šta je rađanje iz vlage? Ima bića koja se rađaju u truloj ribi, u trulom lešu, u prokisloj kaši, u đubrištu ili u kanalizaciji; to se naziva rađanje iz vlage. Šta je spontano rađanje? Ima božanstava i stanovnika čistilišta, kao i nekih ljudskih bića i nekih bića u nižim svetovima; to se naziva spontano rađanje. To su četiri načina rađanja.

34. Sāriputta, kada znam i vidim sve to, treba li iko da o meni kaže... on će skončati u čistilištu.

(PET ODREDIŠTA I NIBBĀNA)

35. Sāriputta, postoji pet odredišta. Kojih pet? Čistilište, životinjski svet, svet duhova, ljudskih bića i božanstava.¹⁹⁰

36. (1) Ja razumem čistilište i put i stazu koji vode ka čistilištu. Takođe razumem kako će se neko ko je krenuo tom stazom, posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu.

(2) Ja razumem životinjski svet i put i stazu koji vode ka životinjskom svetu. Takođe razumem kako će se neko ko je krenuo tom stazom, posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u životinjskom svetu.

(3) Ja razumem svet duhova i put i stazu koji vode ka svetu duhova. Takođe razumem kako će se neko ko je krenuo tom stazom, posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u svetu duhova.

(4) Ja razumem ljudska bića i put i stazu koji vode ka svetu ljudskih bića. Takođe razumem kako će se neko ko je krenuo tom stazom, posle sloma tela, posle smrti, preporoditi među ljudskim bićima.

(5) Ja razumem božanstva i put i stazu koji vode ka svetu božanstava. Takođe razumem kako će se neko ko je krenuo tom stazom, posle sloma tela, posle smrti, preporoditi na dobrom odredištu, u nebeskom svetu.

(6) Ja razumem *nibbānu* i put i stazu koji vode ka *nibbāni*. Takođe razumem kako će neko ko je krenuo tom stazom, razumevajući je sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ući i ostati u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

37. (1) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: ‘Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu.’ A kasnije, zahvaljujući duhovnom oku, pročišćenom i superiornom u odnosu na fizičko, vidim da se posle sloma tela, posle smrti, ona preporodila u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu i da doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Zamisli da postoji rupa, dublja nego što je visina čoveka, puna užarenog uglja koji i ne gori i ne dimi; onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan zaputi stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do one rupe sa ugljvljem. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: ‘Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je takvim putem da će stići baš do one rupe sa ugljvljem.’ Kasnije vidi da je pala u tu rupu sa ugljvljem i doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje.

38. (2) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: ‘Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u životinjskom svetu.’ A kasnije, zahvaljujući duhovnom oku, pročišćenom i superiornom u odnosu na fizičko, vidim da se posle sloma tela, posle smrti, ona preporodila u životinjskom svetu i doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Zamisli da postoji septička jama, dublja nego što je visina čoveka, puna izmeta; onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan zaputi stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do one septičke jame. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: ‘Ova osoba se tako ponaša... da će stići baš do one septičke jame.’ Kasnije vidi da je pala u tu jamu i doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje.

39. (3) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: ‘Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će se posle sloma tela, posle smrti, ponovo pojaviti u svetu duhova.’ A kasnije... vidim da se... preporodila u svetu duhova i da doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Zamisli da postoji drvo koje raste na neravnom terenu, s oskudnim lišćem i pravi slabu hladovinu; onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan zaputi

stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do tog drveta. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: 'Ova osoba se tako ponaša... da će stići baš do onog drveta.' Kasnije je vidi da sedi ili leži u hladu tog drveta i da doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava izuzetno bolne, razdiruće osećaje.

40. (4) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: 'Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u svetu ljudskih bića.' A kasnije... vidim da se... preporodila među ljudskim bićima i doživljava veoma prijatne osećaje. Zamisli da postoji drvo koje raste na ravnom terenu, sa gustim lišćem i pravi debelu hladovinu; onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan zaputi stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do tog drveta. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: 'Ova osoba se tako ponaša... da će stići baš do onog drveta.' Kasnije je vidi da sedi ili leži u hladu tog drveta i doživljava veoma prijatne osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava veoma prijatne osećaje.

41. (5) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: 'Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi na srećnom odredištu, u svetu božanstava.' A kasnije... vidim da se... preporodila na srećnom odredištu, u svetu božanstava i doživljava veoma prijatne osećaje. Zamisli da postoji kuća i u njoj prostorija na spratu, omalterisana spolja i iznutra, zatvorena, osigurana rešetkama, žaluzinama, a u njoj ležaj prekriven zastiračima, ćebadima i čaršavima, s prekrivačem od jelenske kože, sa baldahinom i mekim jastucima i za glavu i za noge; onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan, zaputi stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do te kuće. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: 'Ova osoba se tako ponaša... da će stići baš do te kuće.' Kasnije je vidi da sedi ili leži u toj gornjoj sobi i doživljava veoma prijatne osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava veoma prijatne osećaje.

42. (6) Obuhvativši svojim umom um druge osobe, ja tu osobu ovako razumem: 'Ova osoba se tako ponaša, tako postupa, krenula je tim putem da će razumevajući ga sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ući i ostati u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.' A kasnije vidim da razumevajući ga sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen, i da doživljava veoma prijatne osećaje.¹⁹¹ Zamisli da postoji jezero puno hladne, bistre vode, blago nagnute obale, prekrasno i u blizini guste šume;

onda se čovek ošamućen i iscrpljen letnjim vrućinama, umoran, malaksao i žedan, zaputi stazom što vodi samo u jednom smeru, i to baš do tog jezera. Tada bi čovek dobrog vida, ugledavši ga, rekao: ‘Ova osoba se tako ponaša... da će stići baš do tog jezera.’ Kasnije vidi da je uronila u to jezero, da se kupa, pije i oslobađa svake neugodnosti, malaksalosti i žeđi, da je izašla iz vode i sedi ili leži u šumi, doživljavajući veoma prijatne osećaje. Isto tako, obuhvativši svojim umom um druge osobe... doživljava veoma prijatne osećaje. To su pet odredišta.

43. Sāriputta, kada ja znam i vidim tako, treba li iko da o meni govori: ‘Asketa Gotama nema nikakve natprirodne moći, uopšte se ne ističe u znanju i viđenju dostojnom plemenitih. Asketa Gotama podučava Dhammu koja je stvorena tek pukim domišljanjem, sledi jedino svoj način istraživanja, kako se njemu čini da treba’ – ukoliko taj neko ne napusti tu tvrdnju, to stanje uma i ne odustane od takvog stanovišta, tada on neizbežno, kao kad bi ga neko odneo i stavio tamo, skončava u čistilištu. Isto kao što bi monah ispunjen vrlinom, koncentracijom i mudrošću ovde i sada uživao u krajnjem znanju, isto tako bi se dogodilo i u ovom slučaju, kažem, da takav zlonamernik ukoliko ne napusti svoju tvrdnju, to stanje uma i ne odustane od takvog gledišta, neizbežno, kao kad bi ga neko odneo i stavio tamo, skončava u čistilištu.

(ASKETSKA VEŽBANJA BODHISATTE)

44. Sāriputta, sećam se da sam živeći svetačkim životom negovao četiri stvari. Praktikovao sam asketizam – krajnost asketizma; praktikovao sam neosetljivost – krajnost neosetljivosti; praktikovao sam obazrivost – krajnost obazrivosti; praktikovao sam osamljenost – krajnost osamljenosti.¹⁹²

45. Takav je bio moj asketizam, Sāriputta, da sam išao nag, odbacujući pravila, lizao dlanove, nisam odlazio kad su me pozivali, nisam se zaustavljao kad bi me zamolili; nisam prihvatao hranu koju bi mi doneli, posebno pripremili ili me pozvali na ručak; nisam primao ništa iz lonca, iz zdele, iz kuće, iz avana, od dvoje koji jedu zajedno, od trudnice, od žene koja doji, od žene koja leže kraj muškarca, s mesta gde se hrana javno delila, sa mesta gde je bilo pasa ili muva, nisam uzimao ni ribu ni meso, nisam pio rakiju, vino, niti drugi alkohol. Držao sam se pravila da u jednoj kući uzmem jedan zalogaj; da u dve kuće uzmem dva zalogaja;... da u sedam kuća uzmem sedam zalogaja. Živeo sam na jednom tanjiru hrane dnevno, na dva tanjira hrane dnevno... na sedam tanjira hrane dnevno; uzimao sam hranu jednom dnevno, jednom u dva dana... jednom u sedam dana i tako dalje, sve do jednom u dve nedelje; istrajavao sam u praksi uzimanja hrane u određenim intervalima. Jeo sam zeleniš ili proso ili pirinač ili koru ili

mahovinu ili pirinčanu plevu ili pirinčane mekinje ili brašno od susama ili travu ili kravlji izmet. Živeo sam od šumskog korenja ili voća, hranio se otpalim plodovima. Oblačio sam se u kudelju, u mrtvački pokrov, u bačene krpe, u koru drveta, u kožu antilope, u trake od kože antilope, u pokrivač od ispletene *kusa* trave, u ogrtač od like, u ogrtač od lišća, u vuneni ogrtač, u životinjsko krzno, u sovina krila. Čupao sam sebi kosu i bradu, praktikovao sam redovno čupanje kose i brade. Neprekidno sam stajao, odbijajući da sednem. Čučao sam bez prekida, stalno održavao čučajući položaj. Koristio sam ležaj od trnja; napravio sam sebi ležaj od trnja. Živeo sam praktikujući kupanje u vodi tri puta na dan, uključujući veče. Tako sam na mnoge načine praktikovao mučenje i umrtvljivanje tela. Takav beše moj asketizam.

46. Takva je bila moja neosetljivost, Sāriputta, kao kada deblo *tinduka* drveta, godinama na sebi skuplja godove i čvorove, isto tako su se prašina i prljavština godinama lepile za moje telo. I nikada mi nije pala na um misao: ‘Ah, bilo bi dobro da sperem sa sebe ovu prašinu, ja ili neko drugi’ – nikada to nisam pomislio. Takva je bila moja neosetljivost.

47. Takva je bila moja obazrivost, Sāriputta, da sam uvek pazio gde stajem idući unapred ili unazad. Bio sam pun samilosti čak i prema bićima u kapljici vode: ‘Neka ne povredim ni najsitnija stvorenja u pukotini tla.’¹⁹³ Takva je bila moja obazrivost.

48. Takva je bila moja osamljenost, Sāriputta, da sam zalazio u šumu i boravio tamo. I kada bi naišao govedar ili čobanin, neko ko skuplja travu ili granje, šumar, bežao bih od šumarka do šumarka, od gustiša do gustiša, od jame do jame, od humke do humke. A zašto? Zato da me ne vide ili da ja ne vidim njih. Baš kao što jelen odrastao u divljini, kad spazi ljudska bića, beži od šumarka do šumarka, od gustiša do gustiša, od jame do jame, od humke do humke, isto tako sam i ja, kad bi naišao govedar ili čobanin... Takva je bila moja osamljenost.

49. Otišao bih četvoronoške do kravlje ispaše kad bi stoka bila isterana, a čobanin je ostavio, hranio sam se izmetom teladi što još sisa. I sve dok bih imao sopstvenog izmeta i urina, hranio sam se sopstvenim izmetom i urinom. Takva je bila moja velika praksa hranjenja nečistim.

50. Zašao bih u nekakvu zastrašujuću šumu i boravio tamo – šumu u kojoj bi se običnom čoveku od straha kosa dizala na glavi, ukoliko nije oslobođen strasti. I kad bi došle hladne noći tokom ‘osmodnevnog perioda mraza’, boravio bih noću na otvorenom, a preko dana u šumi.¹⁹⁴ Poslednjeg meseca sezone vrućina preko dana bih boravio na otvorenom, a noću u šumi. A onda mi se odjednom pojaviše ovi stihovi, koje nikada do tada nisam čuo:

‘Promrzao noću i spržen danju,
 Sam u jezovitim šumama,
 Nag, bez vatre kraj koje bi seo,
 Mudrac ipak svoje traganje nastavlja.’

51. Krevet bih načinio na mestu za spaljivanje leševa, kosti bih stavio kao jastuk pod glavu. A pastiri bi dolazili i pljuvali po meni, mokrili po meni, bacali đubre na mene i boli me štapovima u uho. Pa ipak se ne sećam da se ikada u mom umu javila loša misao (mržnje) prema njima. Takvo je bilo moje boravište u spokojstvu.

52. Sāriputta, ima asketa i brahmana čiji su učenje i nazori ovakvi: ‘Pročišćenje dolazi putem hrane.’¹⁹⁵ Oni kažu: ‘Živećemo na jednom plodu kola voćke na dan’, te jedu kola voće, jedu prah od kola voća, piju sok od kola voća i prave razne druge napitke od kola voća. Sećam se da sam i ja jeo jedan plod kola voćke na dan. Sāriputta, ti možda misliš da je taj plod u to vreme bio veći, ali nemoj tako misliti: plod je tada bio najviše iste veličine kao i sada, ako ne i manji. A jedući jedan plod kola voćke na dan moje telo postade sama kost i koža. Pošto sam tako malo jeo, moji udovi postadoše poput prutova bambusa ili loze. Pošto sam tako malo jeo, moja leđa postadoše poput kamilje grbe. Pošto sam tako malo jeo, pršljenovi moje kičme ličili su na red nanizanih perli. Pošto sam tako malo jeo, moja rebra štrčala su sablasno poput greda na ambaru bez krova. Pošto sam tako malo jeo, oči su mi upale u očne duplje, nalik odsjaju vode u dubokom izvoru. Pošto sam tako malo jeo, koža na glavi mi se smežurala i izbledela baš kao što se tikva smežura i izbledi na vetru i na suncu. Pošto sam tako malo jeo, stomak mi se prilepio za kičmu; ako bih dodirnuo kožu na stomaku, osetio bih i kičmu, a ako bih dodirnuo kičmu, osetio bih i kožu na stomaku. Pošto sam tako malo jeo, ako sam želeo da obavim veliku ili malu nuždu, sručio bih se pravo na lice na tom mestu. Pošto sam tako malo jeo, pokušavao sam da olakšam bolove tela trljajući ga rukama, a dlake, onako trule u korenu, otpadale bi s tela dok sam ga trljao.

53–55. Sāriputta, ima asketa i brahmana čiji su učenje i nazori ovakvi: ‘Pročišćenje dolazi putem hrane.’ Oni kažu: ‘Živećemo na mahunarkama’... ‘Živećemo na susamu’... ‘Živećemo na pirinču’ i onda jedu pirinač, jedu pirinčano brašno, piju pirinčanu vodu i prave razne druge napitke od pirinča. Sećam se da sam i ja jeo jedno zrno pirinča na dan. Sāriputta, ti možda misliš da je zrno pirinča u to vreme bilo veće, ali nemoj tako misliti: zrno pirinča je tada bilo iste veličine kao i sada. Dok sam jeo jedno zrno pirinča na dan moje telo postade sama kost i koža. Pošto sam tako malo jeo... dlake, onako trule u korenu, otpadale bi s tela dok sam ga trljao.

56. Pa ipak, Sāriputta, takvim ponašanjem, takvom praksom, takvim

asketskim vežbanjem nisam dostigao bilo koje nadljudsko stanje, bilo kakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih. A zašto? Zato što nisam dostigao onu plemenitu mudrost koja, kad se dostigne, oplemenjuje i oslobađa, onoga ko postupa u skladu s njom vodi potpunom iskorenjivanju patnje.

57. Sāriputta, ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Pročišćenje nastaje preporađanjem.' Ali nije lako pronaći svet u kojem se već nisam preporodio na ovom dugom putu, izuzev božanstava čistih boravišta; da sam se preporodio kao božanstvo u čistim boravištima, nikada se više ne bih vratio na ovaj svet.¹⁹⁶

58. Ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Pročišćenje nastaje [nekom određenom vrstom] preporađanja.' Ali nije lako pronaći svet u kojem se već nisam preporodio na ovom dugom putu, izuzev božanstava čistih boravišta.

59. Ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Pročišćenje nastaje [nekom određenom vrstom] boravišta.' Ali nije lako pronaći boravište na kojem već nisam bio... izuzev božanstava čistih boravišta.

60. Ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Pročišćenje nastaje žrtvovanjem.' Ali nije lako pronaći vrstu žrtve koju već nisam prineo na ovom dugom putu, onda kad sam bio miropomazan, plemeniti kralj ili imućni brahman.

61. Ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Pročišćenje nastaje obožavanjem vatre.' Ali nije lako pronaći vrstu vatre koju već nisam obožavao na ovom dugom putu, onda kad sam bio miropomazan, plemeniti kralj ili imućni brahman.

62. Sāriputta, ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: 'Sve dok je taj dobri čovek još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama, sve dotle je savršen u svojoj mudrosti. Ali kad taj dobri čovek ostari, postane vremešan, stavi na leđa breme godina, poodmakne stazom života i stigne do njenog poslednjeg dela, kada bude imao osamdeset, devedeset ili sto godina, tada je sjaj njegove mudrosti izgubljen.' Ali ne treba tako misliti. Ja sam sada star, vremešan, na leđima mi je breme godina, poodmakao sam stazom života i stigao do njenog poslednjeg dela: osamdeset mi je godina. A sad zamisli da sam imao četiri sledbenika od po sto godina, savršene u svesnosti, prijemčivosti, pamćenju i sjaju mudrosti.¹⁹⁷ I baš kao što vešt strelac, izvežban, umešan i proveren, s lakoćom može da odapne strelu kroz senku palme, zamisli da oni isto tako lako vladaju svojom svesnošću, prijemčivošću, pamćenjem i mudrošću. Zamisli, dalje, da su me oni neprekidno ispitivali o četiri temelja svesnosti i da sam ja odgovarao, a oni pamtili svaki odgovor i nikada nisu postavljali dopunska pitanja ili pravili pauzu, sem da jedu, piju, obave nuždu i odmore

se kako bi odagnali umor i pospanost. Pa ipak se Tathāgatino izlaganje o Dhammi, njegovo tumačenje elemenata Dhamme i njegovi odgovori na pitanja ne bi još okončali, a u međuvremenu ta četiri moja sledbenika, stogodišnjaka bi umrla, pošto navršše svojih sto godina. Sāriputta, čak i ako budeš morao da me iznemoglog nosiš unaokolo u ležaljci, čak i tada neće biti promenjen sjaj Tathāgatine mudrosti.

63. Ako bi se za nekoga moglo s pravom reći: ‘Biće oslobođeno obmanutosti pojavilo se u ovome svetu na dobrobit i sreću mnogih, iz saosećanja za ovaj svet, na dobrobit, blagostanje i sreću božanskih i ljudskih bića’, onda sam zaista ja taj o kojem bi se s pravom to moglo reći.”

64. A tom prilikom je poštovani Nāgasamāla stajao iza Blaženog, hladeci ga lepezom.¹⁹⁸ Tada on reče Blaženom: „Veličanstveno je, poštovani gospodine, čudesno je! Dok sam slušao ovaj govor o Dhammi, kosa mi se digla na glavi. Poštovani gospodine, kako se zove ovaj govor o Dhammi?”

„Ako je tako, Nāgasamāla, možeš ovaj govor o Dhammi zapamtiti kao ‘Govor od kojeg se kosa diže na glavi.’”¹⁹⁹

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Nāgasamāla se obradova rečima Blaženog.

13 *Mahādukkhakkhandha sutta* Dugi govor o okeanu patnje

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jednog jutra grupa monaha se obukla, uzeše svaki svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenuše do Sāvathhīja da prose hranu. Usput pomisliše: „Još je rano da prosimo hranu u Sāvathhīju. Kako bi bilo da odemo do parka u kojem borave askete drugih tradicija?” Tako odoše do parka u kojem borave askete drugih tradicija i pozdraviše se s njima. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedošu oni sa strane. A askete im rekoše:

3. „Prijatelji, asketa Gotama opisuje potpuno razumevanje zadovoljstava čula, a i mi isto činimo; asketa Gotama opisuje potpuno razumevanje materijalnog oblika, a i mi isto činimo; asketa Gotama opisuje potpuno razumevanje osećaja, a i mi isto činimo. Čini se da nema razlike, prijatelji, nema odstupanja između učenja o Dhammi askete Gotame i našega, između njegovih saveta i naših.”²⁰⁰

4. Monasi niti potvrdiše, niti opovrgnuše reči asketa. Umesto toga ustadoše sa svojih mesta i odoše razmišljajući: „Značenje ovih reči ćemo razumeti u prisustvu Blaženoga.”

5. A kad su isprosili hranu u Sāvathhīju i vratili se, posle obroka, odoše do Blaženog. Pošto mu se poklone, sedošu sa strane i ispričaše šta se dogodilo. [Blaženi na to reče:]

6. „Monasi, askete drugih tradicija koji tako govore treba pitati ovako: ‘Prijatelji, šta je zadovoljenje, šta je opasnost, a šta je izlaz u pogledu zadovoljstava čula? Šta je zadovoljenje, šta je opasnost, a šta izlaz u pogledu materijalnog oblika? Šta je zadovoljenje, šta je opasnost i šta je izlaz u pogledu osećaja?’ Kada ih tako pitate, askete drugih tradicija neće moći objasniti, štaviše, upetljaće se u poteškoće. A zašto? Zato što to nije njihova teritorija. Monasi, ne vidim bilo koga u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ko može zadovoljiti um odgovorom na ova pitanja, izuzev Tathāgate, njegovog učenika ili nekoga ko je to naučio od njih.

(ZADOVOLJSTVA ČULA)

7. (I) A šta je to, monasi, zadovoljenje u pogledu zadovoljstava čula? Monasi, postoji ovih pet struna zadovoljstva čula. Kojih pet? Oblici dostupni oku za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula. A priyatnost i radost koji nastanu u zavisnosti od tih pet struna zadovoljstva čula jesu zadovoljenje u pogledu zadovoljstava čula.

8. (II) A šta je to, monasi, opasnost u pogledu zadovoljstava čula? Monasi, zbog posla kojim se neki čovek bavi da bi preživeo – bilo da je reč o računanju, popisivanju, obračunavanju, ratarstvu, trgovini, povrtarstvu, streljaštvu, služenju kralju, bilo kojem drugom zanatu – on mora da se suoči sa hladnoćom, da se suoči sa vrućinom, povređuju ga ubodi obada, komaraca, vetar, sunce, gmizavci; rizikuje smrt od gladi i žeđi. To je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada, a koji ima zadovoljstva čula kao svoj uzrok, zadovoljstva čula kao svoj izvor, zadovoljstva čula kao svoju osnovu; opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

9. Ako čovek ne stekne bilo kakvu imovinu dok radi i muči se, dok ulaže napor, on tuguje, žali i nariče, plače udarajući se u prsa i postaje rastresen, jadikujući: ‘Moj rad je uzalud, moj napor je bez ploda!’ I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

10. Ako čovek stekne bilo kakvu imovinu dok radi i muči se, dok ulaže napor, on doživljava bol i tugu nastojeći da je zaštititi: ‘Kako da ni kraljevi ni lopovi ne uzmu moju imovinu, da je vatra ne sagori, ni voda ne odnese, niti da je gramzivi naslednici raznesu?’ I dok čuva i štiti svoju imovinu, kraljevi ili lopovi je uzmu, vatra je sagori, voda je odnese ili je gramzivi naslednici raznesu. I onda tuguje, žali i nariče, plače tukući se u prsa i postaje rastresen, jadikujući: ‘Ono što sam imao, sada više nemam!’ I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

11. I opet, sa zadovoljstvima čula kao uzrokom, zadovoljstvima čula kao izvorom, zadovoljstvima čula kao osnovom, jednostavno zbog zadovoljstava čula, kraljevi se svađaju sa kraljevima, plemići s plemićima, brahmani sa brahmanima, kućedomaćini s kućedomaćinima; majka se svađa sa sinom, sin s majkom, otac sa sinom, sin sa ocem; brat se svađa sa bratom, brat sa sestrom, sestra sa bratom, prijatelj s prijateljem. I tokom tih svađa, kavgi i prepirki nasrću jedni na druge pesnicama, grumenom

zemlje, štapovima ili noževima, čime uzrokuju smrt ili tešku patnju. I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

12. I opet, sa zadovoljstvima čula kao uzrokom... ljudi uzimaju mačeve i štitove, lûk i tobolac, i jurišaju u bitku postrojani u redove, dok strele i koplja lete unaokolo, a mačevi sevaju; tu bivaju ranjeni strelama i kopljima, glave im bivaju odsečene mačevima ili se izlažu nekoj drugoj smrti i teškoj patnji. I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

13. I opet, sa zadovoljstvima čula kao uzrokom... ljudi uzimaju mačeve i štitove, lûk i tobolac, i jurišaju na utvrđenja, dok strele i koplja lete unaokolo, a mačevi sevaju; tu bivaju ranjeni strelama i kopljima, na njih sipaju vrelo ulje ili bacaju veliko kamenje, glave im bivaju odsečene mačevima ili se izlažu nekoj drugoj smrti i teškoj patnji. I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

14. I opet, sa zadovoljstvima čula kao uzrokom... ljudi provaljuju u kuće, otimaju, krađu, postavljaju zasede, zavode tuđe žene, a kad ih uhvate, kraljevi ih stavljaju na razne muke. Tako ih osuđuju na težak rad, na bičevanje, na udarce štapom, na šibanje brezovim prutom, na odsecanje šake, na odsecanje stopala, na odsecanje i šake i stopala, na odsecanje ušiju, na odsecanje nosa, na odsecanje i ušiju i nosa, na 'lonac vruće kaše', na 'brijanje školjke', na 'Rāhuova usta', na 'vatreni venac', na 'vatrene ruke', na 'vlati trave', na 'odeću od kore', na 'crnu antilopu', na 'meso sa kuke', na 'novčiće', na 'obradu kiselinom', na 'osovinu', na 'slamnatu prostirku';²⁰¹ polivaju ih vrelim uljem, daju psima da ih rastrgnu, žive nataknu na kolac, odsecaju glave mačem – tako ih zadesi smrt ili teška patnja. I to je opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv ovde i sada... opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

15. I opet, sa zadovoljstvima čula kao uzrokom, zadovoljstvima čula kao izvorom, zadovoljstvima čula kao osnovom, jednostavno zbog zadovoljstava čula, ljudi čine loše stvari telom, govorom i umom. Otuda, posle sloma tela, posle smrti, oni se preporučaju u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. To je takođe opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv u budućem životu,²⁰² a koji ima zadovoljstva čula kao svoj uzrok, zadovoljstva čula kao svoj izvor, zadovoljstva čula kao svoju osnovu; opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

16. (III) A šta je, monasi, izlaz u pogledu zadovoljstava čula? Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti za zadovoljstvima čula.²⁰³ To je

izlaz u pogledu zadovoljstava čula.

17. Nemoguće je da oni askete i brahmani koji ne razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu zadovoljstava čula, dakle, nemoguće je da oni sami do kraja razumeju zadovoljstva čula ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju zadovoljstva čula. Ali moguće je da oni askete i brahmani koji razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu zadovoljstava čula, dakle, moguće je da oni sami do kraja razumeju zadovoljstva čula ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju zadovoljstva čula.

(MATERIJALNI OBLIK)

18. (I) A šta je, monasi, zadovoljenje u pogledu materijalnog oblika? Zamislite devojku iz kaste plemića, iz kaste brahmana ili iz kaste kućedomaćina, od petnaest ili šesnaest godina, ni suviše visoku, ni suviše nisku, ni suviše mršavu, ni suviše debelu, ni suviše tamne, ni suviše svetle puti. Jesu li njezina lepota i ljupkost u tom trenutku na vrhuncu?" – „Da, poštovani gospodine.” – „Prijetnost i radost koji se javljaju zbog te lepote i ljupkosti jesu zadovoljenje u pogledu materijalnog oblika.

19. (II) A šta je, monasi, opasnost u pogledu materijalnog oblika? Kasnije neko može videti istu tu ženu, ali sada u osamdesetoj, devedesetoj, pa i stotoj godini, staru, povijenu poput kuke, presamićenu, sa štapom, kako se tetura, krhku, u dubokoj starosti, bez zuba, sedu, proređene kose, ćelavu, smežuranu, mlohavih udova. Šta mislite, monasi? Jesu li njezina nekadašnja lepota i ljupkost iščezli i opasnost postala očigledna?" – „Jeste.” – „Monasi, to je opasnost u pogledu materijalnog oblika.

20. I opet, neko može videti istu tu ženu u bolovima, kako pati, smrtno bolesnu, kako leži u sopstvenom izmetu ili mokraći, pa je neko uzme i stavi na drugo mesto. Šta mislite, monasi? Jesu li njezina nekadašnja lepota i ljupkost iščezli i opasnost postala očigledna?" – „Jeste.” – „Monasi, i to je opasnost u pogledu materijalnog oblika.

21. I opet, neko može videti istu tu ženu kao leš bačen na mesto za spaljivanje, dan, dva ili tri pošto je umrla, nadutu, modru, iz nje gnoj curi. Šta mislite, monasi? Jesu li njezina nekadašnja lepota i ljupkost iščezli i opasnost postala očigledna?" – „Jeste.” – „Monasi, i to je opasnost u pogledu materijalnog oblika.

22–29. I opet, neko može videti istu tu ženu kao leš bačen na mesto za spaljivanje, kako je proždiru gavranovi, sokoli, lešinari, psi, šakali ili razne vrste crva... kostur sa mesom i krvlju, koji na okupu drže tetive... kostur bez mesa, umrljan krvlju, koji na okupu drže tetive... kostur bez mesa i krvi, koji na okupu drže tetive... kosti razbacane svuda unaokolo – ovde

kost šake, tamo kost stopala, ovde butna kost, tamo rebro, ovde karlica, tamo kičma, ovde lobanja... kosti sasvim bele, boje školjki... kosti na jednoj gomili... kosti više od godinu dana stare, istrulile i izmrvljene u prah. Šta mislite, monasi? Jesu li njezina nekadašnja lepota i ljupkost iščezli i opasnost postala očigledna?" – „Jeste.“ – „Monasi, i to je opasnost u pogledu materijalnog oblika.

30. (III) A šta je, monasi, izlaz u pogledu materijalnog oblika? Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti za materijalnim oblikom. To je izlaz u pogledu materijalnog oblika.

31. Nemoguće je da oni askete i brahmani koji ne razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu materijalnog oblika, dakle, nemoguće je da oni sami do kraja razumeju materijalni oblik ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju materijalni oblik. Ali moguće je da oni askete i brahmani koji razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu materijalnog oblika, dakle, moguće je da oni sami do kraja razumeju materijalni oblik ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju materijalni oblik.

(OSEĆAJI)

32. (I) A šta je, monasi, zadovoljenje u pogledu osećaja? Tako, monasi, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, neki monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.²⁰⁴ U takvoj prilici on se ne odlučuje da nanese bol sebi, ni da nanese bol drugome, niti da nanese bol oboma. U takvoj prilici oseća jedino osećaj lišen bola. Zato, kažem, najveće zadovoljenje u pogledu osećaja jeste sloboda od bola.

33–35. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... I u takvoj prilici on se ne odlučuje da nanese bol sebi, ni da nanese bol drugome, niti da nanese bol oboma. U takvoj prilici on oseća jedino osećaj lišen bola. Zato, kažem, najveće zadovoljenje u pogledu osećaja jeste sloboda od bola.

36. (II) A šta je, monasi, opasnost u pogledu osećaja? Osećaji su prolazni, patnja, podložni promeni. To je opasnost u pogledu osećaja.

37. (III) A šta je, monasi, izlaz u pogledu osećaja? Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti za osećajima. To je izlaz u pogledu osećaja.

38. Nemoguće je da oni askete i brahmani koji ne razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu osećaja, dakle, nemoguće je da oni sami do kraja razu-

meju osećaje ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju osećaje. Ali moguće je da oni askete i brahmani koji razumeju, u skladu sa istinom, zadovoljenje kao zadovoljenje, opasnost kao opasnost i izlaz kao izlaz u pogledu osećaja, dakle, moguće je da oni sami do kraja razumeju osećaje ili da upućuju druge, tako da ovi do kraja razumeju osećaje.

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

14 *Āḷadukkhakkhandha sutta* Kratki govor o okeanu patnje

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.

2. Onda Sakyanin Mahānāma²⁰⁵ otide do Blaženog i pošto mu se pokloni, sede sa strane te reče: „Poštovani gospodine, odavno sam razumeo Dhammu kojoj podučava Blaženi ovako: ‘Pohlepa jeste nečistoća koja prlja um, mržnja jeste nečistoća koja prlja um, obmanutost jeste nečistoća koja prlja um.’ Pa ipak, iako razumem Dhammu kojoj tako podučava Blaženi, s vremena na vreme pohlepa, mržnja i obmanutost opsednu moj um i u njemu ostanu. Pitao sam se, koje stanje u sebi još nisam napustio, te zbog njega, s vremena na vreme pohlepa, mržnja i obmanutost opsednu moj um i u njemu ostanu.”²⁰⁶

3. „Mahānāmo, postoji stanje u tebi koje još nisi napustio, te zbog njega, s vremena na vreme pohlepa, mržnja i obmanutost opsednu tvoj um i u njemu ostanu; jer da si to stanje u sebi napustio, ne bi živeo životom kućedomačina, ne bi uživao u zadovoljstvima čula.²⁰⁷ Zato što to stanje u sebi nisi napustio, živiš životom kućedomačina i uživaš u zadovoljstvima čula.

4. Iako je plemeniti učenik jasno video onako kako zaista jeste, sa pravom mudrošću, da zadovoljstva čula pružaju malo zadovoljenja a mnogo patnje i očajanja, kako je velika opasnost od njih, sve dok ne dostigne ushićenje i zadovoljstvo koji ne zavise od zadovoljstava čula, ne zavise od nepovoljnih stanja uma, ili ne dostigne neko stanje još smirenije od toga, njega još uvek mogu privlačiti zadovoljstva čula.²⁰⁸ Ali kad je plemeniti učenik jasno video onako kako zaista jeste, sa pravom mudrošću, da zadovoljstva čula pružaju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i očajanja, kako je velika opasnost od njih, kada uz to još dostigne ushićenje i zadovoljstvo koji ne zavise od zadovoljstava čula, ne zavise od nepovoljnih stanja uma, ili neko stanje još smirenije od toga, tada njega više ne privlače zadovoljstva čula.

5. Pre probuđenja, dok sam još bio neprobuđeni Bodhisatta, i ja sam jasno video onako kako zaista jeste, sa pravom mudrošću, da zadovoljstva čula pružaju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i mnogo očajanja, kako je velika opasnost od njih. Ali sve dok nisam dostigao ushićenje i zadovoljstvo koji ne zavise od zadovoljstava čula, ne zavise od nepovoljnih stanja

uma, dok nisam stigao do nečeg još mirnijeg od toga, shvatao sam da me zadovoljstva čula još uvek mogu privući. Ali kad sam jasno video onako kako zaista jeste, sa pravom mudročću, da zadovoljstva čula pružaju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i mnogo očajanja, kako je velika opasnost od njih; a kada sam uz to još dostigao ushićenje i zadovoljstvo koji ne zavise od zadovoljstava čula, ne zavise od nepovoljnih stanja uma, kada sam stigao do nečeg još mirnijeg od toga, tada sam shvatio da me više ne privlače zadovoljstva čula.

6–14. A šta je zadovoljenje u pogledu zadovoljstava čula? Mahānāmo, postoji ovih pet struna zadovoljstva čula... (*kao u sutti 13, §7–15*)... To je takođe opasnost u pogledu zadovoljstava čula, okean patnje vidljiv u budućem životu, a koji ima zadovoljstva čula kao svoj uzrok, zadovoljstva čula kao svoj izvor, zadovoljstva čula kao svoju osnovu; opasnost koja je jednostavno uzrokovana zadovoljstvima čula.

15. Mahānāmo, jednom sam živeo kraj Rāḍagahe, na Lešinarevoj hridi. U isto vreme je jedan broj nigaṅṭhi živeo kraj Crne stene, na obroncima planine Isigili, gde su praktikovali neprekidno stajanje, odbijali da sednu i doživljavali bolne, nepodnošljive, razdiruće osećaje zbog svojih napora.²⁰⁹

16. Jedno veče izašao sam iz osame i otišao do nigaṅṭhi. Upitao sam ih: ‘Prijatelji, zašto praktikujete neprekidno stajanje, odbijate da sednete i doživljavate bolne, nepodnošljive, razdiruće osećaje zbog svojih napora?’

17. Kad ovo bi izrečeno, oni odgovoriše: ‘Prijatelju, Nigaṅṭha Nāta-putta je sveznajući i svevideći, on tvrdi da poseduje ovakvo potpuno znanje i viđenje: „Bilo da hodam ili stojim, spavam ili sam budan, znanje i viđenje su uvek i neprekidno u meni.” On kaže ovako: „Nigaṅṭhe, činili ste loša dela u prošlosti; očistite ih strogim asketskim vežbama. I kada ste ovde i sada obuzdanog tela, govora i uma, tada ne činite loša dela za ubuduće. Tako, poništavajući asketizmom prošla dela i ne čineći nova dela, neće za vas biti posledica u budućnosti. A bez posledica u budućnosti, iskorenjuju se dela. Iskorenjivanjem dela, patnja se iskorenjuje. Iskorenjivanjem patnje, osećaj se iskorenjuje. Iskorenjivanjem osećaja, stiže se na kraj patnje.” To je učenje koje odobravamo i prihvatamo, njime smo zadovoljni.’

18. Kad ovo bi izgovoreno, rekoh im: ‘Ali, prijatelji, jeste li vi uopšte sigurni da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, jeste li vi uopšte sigurni da ste činili loša dela u prošlosti, a da se niste uzdržavali od njih?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, jeste li vi uopšte sigurni da ste učinili takvo i takvo loše delo?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, jeste li vi uopšte sigurni koliko je do sada patnje uklonjeno, a koliko patnje još uvek ostaje da bude uklonjeno?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, znate li šta je to napuštanje nepovoljnih stanja uma i šta je negovanje povoljnih stanja uma ovde i sada?’ – ‘Ne, prijatelju.’

19. Onda, prijatelji, čini se da vi ne znate da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali; da ste činili loša dela, a ne da ste se uzdržavali od njih; da ste činili takva i takva loša dela; koliko je patnje uklonjeno; a koliko patnje još uvek ostaje da bude uklonjeno; šta je napuštanje nepovoljnih stanja uma i šta je negovanje povoljnih stanja uma ovde i sada. Pošto je to tako, oni koji su ubice, krvavih ruku, zločinci u ovome svetu, kada se ponovo rode među ljudskim bićima, takvi odlaze u beskućnike kao nigaṅṭhe.²¹⁰

20. ‘Prijatelju Gotama, zadovoljstvo se ne zadobija kroz užitak, zadovoljstvo se zadobija kroz bol. Kada bi se zadovoljstvo zadobijalo kroz užitak, tada bi Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, zadobio zadovoljstvo, pošto on obitava u većem užitku nego poštovani Gotama.’

‘Svakako da su poštovane nigaṅṭhe izgovorile ove reči brzopleto i bez razmišljanja. Pre bi mene trebalo pitati: „Ko obitava u većem užitku, Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, ili poštovani Gotama?”’

‘Svakako da smo, prijatelju Gotama, izgovorili te reči brzopleto i bez razmišljanja. Ali neka tako bude. Sada pitamo poštovanog Gotamu: ‘Ko obitava u većem užitku, Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, ili poštovani Gotama?’

21. ‘U tom slučaju, prijatelji, odgovoriću vam jednim pitanjem. Odgovorite kako mislite da treba. Šta mislite, prijatelji? Je li Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, u stanju da živi bez pomeranja ijednog dela tela ili izgovaranja ijedne reči, a da doživljava vrhunac užitka tokom sedam dana i noći?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Je li Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, u stanju da živi bez pomeranja ijednog dela tela ili izgovaranja ijedne reči, a da doživljava vrhunac užitka tokom šest, pet, četiri, tri ili dva dana i noći?... tokom jednog dana i noći?’ – ‘Ne, prijatelju.’

22. ‘Ali, prijatelji, ja sam u stanju da živim bez pomeranja ijednog dela tela ili izgovaranja ijedne reči, a da doživljavam vrhunac užitka tokom jednog dana i noći... dva, tri, četiri, pet i šest dana i noći... tokom sedam dana i noći.²¹¹ Šta mislite, prijatelji? Pošto je to tako, ko obitava u većem užitku, Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe ili ja?’

‘Pošto je to tako, poštovani Gotama obitava u većem užitku nego Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, Sakyanin Mahānāma se obradova rečima Blaženog.

15 *Anumāna sutta* Zaključivanje

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Mahā Moggallāna živeo u zemlji Bhagga, kraj Suṃsumāragire, u Bhesakaḷā gaju, u Parku jelena. Tu se on ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi!” – „Prijatelju”, odgovoriše oni. A poštovani Mahā Moggallāna ovako nastavi:

2. „Prijatelji, ako monah zatraži ovako: ‘Neka me poštovani opominju,²¹² potrebno mi je da me poštovani opominju’, i pored toga, ako je težak za opominjanje i ima osobine koje ga čine teškim za opominjanje, ako je nestrpljiv i uputstva ne shvata kako treba, tada njegovi saputnici u svetačkom životu misle da njega ne treba opominjati i upućivati, oni misle o njemu kao osobi kojoj ne treba verovati.

3. A koje ga osobine čine teškim za opominjanje?

(1) Kad monah ima loše želje i njime vladaju loše želje;²¹³ to je osobina koja ga čini teškim za opominjanje.

(2) Zatim, kad monah sebe hvali, a druge kudi; to je osobina koja ga čini teškim za opominjanje.

(3) Zatim, kad je monah besan i savladan besom; to je osobina...

(4) Zatim, kad je monah besan i sklon osveti zbog tog besa...

(5) Zatim, kad je monah besan i tvrdoglav zbog tog besa...

(6) Zatim, kad je monah besan i izgovara reči koje su izazvane tim besom...

(7) Zatim, kad monah biva prekoren i protivi se onome ko ga prekoreva...

(8) Zatim, kad monah biva prekoren i omalovažava onog ko ga prekoreva...

(9) Zatim, kad monah biva prekoren i u svoju odbranu počne sam da kori onoga ko ga prekoreva...

(10) Zatim, kad monah biva prekoren i onda izvrđava, skreće razgovor na drugu temu i ispoljava bes, mržnju i ogorčenje...

(11) Zatim, kad monah biva prekoren i neće da prihvati odgovornost za ono što je uradio...

(12) Zatim, kad je monah nezahvalan i ohol...

(13) Zatim, kad je monah zavidan i sebičan...

(14) Zatim, kad je monah sklon obmani i prevari...

(15) Zatim, kad je monah tvrdoglav i arogantan...

(16) Zatim, kad se monah slepo drži svojih gledišta, drži ih se jogunasto i teško ih odbacuje; to je osobina koja ga čini teškim za opominjanje.²¹⁴

Prijatelji, ovo su osobine koje ga čine teškim za opominjanje.

4. Prijatelji, iako monah ne zatraži ovako: 'Neka me poštovani opominju, potrebno mi je da me poštovani opominju', i pored toga, ako je lak za opominjanje i ima osobine koje ga čine lakim za opominjanje, ako je strpljiv i uputstva shvata kako treba, tada njegovi saputnici u svetačkom životu misle da njega treba opominjati i upućivati; oni misle o njemu kao osobi kojoj treba verovati.

5. A koje ga osobine čine lakim za opominjanje?

(1) Kad monah nema loše želje i njime ne vladaju loše želje; to je osobina koja ga čini lakim za opominjanje.

(2) Zatim, kad monah sebe ne hvali, a druge ne kudi; to je osobina...

(3) Kad nije besan, niti dopušta da ga savlada bes...

(4) Kad nije besan, niti sklon osveti zbog tog besa...

(5) Kad nije besan, niti tvrdoglav zbog tog besa...

(6) Kad nije besan, niti izgovara reči koje su izazvane tim besom...

(7) Kad biva opomenut, ne protivi se onome ko ga opominje...

(8) Kad biva opomenut, ne omalovažava onog ko ga opominje...

(9) Kad biva opomenut, ne počinje u svoju odbranu da opominje onoga ko njega opominje...

(10) Kad biva opomenut, ne izvrdava, ne skreće razgovor na drugu temu i ne ispoljava bes, mržnju i ogorčenje...

(11) Kad biva prekoren, prihvata odgovornost za ono što je uradio...

(12) Nije nezahvalan i ohol...

(13) Nije zavidan i sebičan...

(14) Nije sklon obmani i prevari...

(15) Nije tvrdoglav i arogantan...

(16) Zatim, monah se ne drži slepo svojih stavova, ne drži ih se tvrdoglavo i lako ih odbacuje; to je osobina koja ga čini lakim za opominjanje.

Prijatelji, ovo su osobine koje ga čine lakim za opominjanje.

6. Dalje, prijatelji, monah bi trebalo da zaključuje o sebi na sledeći način:²¹⁵

(1) 'Onaj ko ima loše želje i njime vladaju loše želje, neprijatan mi je i odbojan. Ako bih ja imao loše želje i mnome vladale loše želje, i ja bih bio neprijatan i odbojan drugima.' Monah koji ovo zna trebalo bi svoj um ovako da učvrsti: 'Neću imati loše želje, niti će mnome vladati loše želje.'

(2–16) Onaj ko sebe hvali, a druge kudi... ko se slepo drži svojih stavova, drži ih se tvrdoglavo i teško ih odbacuje, neprijatan mi je i odbojan. Ako bih slepo sledio svoje stavove, držao ih se tvrdoglavo i teško ih

odbacivao, i ja bih bio neprijatan i odbojan drugima.’ Monah koji ovo zna trebalo bi svoj um ovako da učvrsti: ‘Neću se slepo držati svojih stavova, neću ih se držati tvrdoglavo i lako ću ih odbacivati.’

7. Dalje, prijatelji, monah bi trebalo sebe da osmotri ovako:

(1) ‘Imam li ja loše želje i vladaju li mnome loše želje?’ Pošto je sebe osmotrio, ako zna: ‘Imam loše želje, mnome vladaju loše želje’, tada bi trebalo da uloži napor u napuštanje tih loših, nepovoljnih stanja uma. Kad sebe osmotri, ako zna: ‘U meni nema loših želja, mnome ne vladaju loše želje’, tada može živeti radostan i srećan, vežbajući dan i noć u povoljnim stanjima uma.

(2–16) Dalje, monah bi trebalo sebe da osmotri ovako: ‘Hvalim li ja sebe i kudim li druge?’... ‘Držim li se slepo svojih stavova, držim li ih se tvrdoglavo i teško ih odbacujem?’ Pošto je sebe osmotrio, ako zna: ‘Slepo se držim svojih stavova...’, tada bi trebalo da uloži napor u napuštanje tih loših, nepovoljnih stanja uma. Kad sebe osmotri, ako zna: ‘Ne držim se slepo svojih stavova...’, tada može živeti radostan i srećan, vežbajući dan i noć u povoljnim stanjima uma.

8. Prijatelji, kad monah sebe ovako osmotri i vidi da u njemu sva loša stanja uma nisu napuštena, tada bi trebalo da uloži napor da ih napusti. Kad sebe osmotri, ako vidi da su u njemu sva loša stanja uma napuštena, tada može živeti radostan i srećan, vežbajući dan i noć u povoljnim stanjima uma.²¹⁶

Baš kao što se žena – ili muškarac – mlada, u ranoj životnoj dobi, sklona kićenju, kada vidi odraz lica u čistom, sjajnom ogledalu ili u jezeru sa čistom vodom, pa ugleda mrlju ili fleku na licu, ona ulaže napor da je ukloni, ali ako ne vidi mrlju ili fleku na licu, tada s radošću pomisli: ‘Veliki je dobitak što je ovako čisto’; isto tako, kad monah sebe ovako osmotri... tada živi radostan i srećan, vežbajući dan i noć u povoljnim stanjima uma.”

Tako reče poštovani Mahā Moggallāna. Zadovoljni, monasi se obrađovaše rečima poštovanog Mahā Moggallāne.

16 *Ātthakāya sūta* Požari u srcu

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Ātthakāya gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, za onog monaha koji nije ugasio pet požara u srcu i nije raskinuo pet okova u srcu nemogući su rast, zrelost i ispunjenje u ovojmu učenju i pravilima.²¹⁷”

3. A kojih je to, monasi, pet požara u srcu koje nije ugasio? Tako je monah sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u Učitelja, i otuda njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je prvi požar u srcu koji nije ugasio.

4. I opet, monah je sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u Dhammu²¹⁸... Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je drugi požar u srcu koji nije ugasio.

5. I opet, monah je sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u sanghu... Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je treći požar u srcu koji nije ugasio.

6. I opet, monah je sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u vežbanje... Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je četvrti požar u srcu koji nije ugasio.

7. I opet, monah je besan i nezadovoljan svojim saputnicima u svetačkom životu, ogorčen i neosetljiv prema njima, i otuda njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je peti požar u srcu koji nije ugasio.

To je pet požara u srcu koje on nije ugasio.

8. A kojih je to, monasi, pet okova u srcu koje nije raskinuo? Tako monah nije oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i žudnje za zadovoljstvima čula, i otuda njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je prvi okov u srcu koji nije raskinuo.

9. I opet, monah nije oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i žudnje za telom...²¹⁹ Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je drugi okov u srcu koji nije raskinuo.

10. I opet, monah nije oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i žudnje za oblikom... Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je treći okov u srcu koji nije raskinuo.

11. I opet, monah jede koliko želi sve dok mu stomak nije prepun i prepušta se zadovoljstvima spavanja, lenčarenja i dremanja... Pošto njegov um nije sklon marljivosti... to je četvrti okov u srcu koji nije raskinuo.

12. I opet, monah živi svetačkim životom u težnji za nekim božanskim svetom ovako: 'Pomoću ove vrline, rituala, asketizma ili svetačkog života postaću [veliko] božanstvo ili neko [manje] božanstvo', i otuda njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um nije sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je peti okov u srcu koji nije raskinuo.

To je pet okova u srcu koje on nije raskinuo.

13. Monasi, za onog monaha koji nije ugasio pet požara u srcu i nije raskinuo pet okova u srcu nemogući su rast, zrelost i ispunjenje u ovom učenju i pravilima.

14. Monasi, za onog monaha koji jeste ugasio pet požara u srcu i raskinuo pet okova u srcu mogući su rast, zrelost i ispunjenje u ovom učenju i pravilima.

15. A kojih je to, monasi, pet požara u srcu koje je ugasio? Tako monah nije sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u Učitelja, i otuda njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je prvi požar u srcu koji je ugasio.

16. I opet, monah nije sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u Dhammu... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je drugi požar u srcu koji je ugasio.

17. I opet, monah nije sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u sanghu... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je treći požar u srcu koji je ugasio.

18. I opet, monah nije sumnjičav, nesiguran, neodlučan i bez poverenja u vežbanje... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je četvrti požar u srcu koji je ugasio.

19. I opet, monah nije besan i nezadovoljan svojim saputnicima u svetačkom životu, nije ogorčen i neosetljiv prema njima, i otuda njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je peti požar u srcu koji je ugasio.

To je pet požara u srcu koje je on ugasio.

20. A kojih je to, monasi, pet okova u srcu koje je raskinuo? Tako je monah oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i želje za zadovoljstvima čula, i otuda njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je prvi okov u srcu koji je raskinuo.

21. I opet, monah je oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i žudnje za telom... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je drugi okov u srcu koji je raskinuo.

22. I opet, monah je oslobođen strasti, želje, privrženosti, žeđi, groznice i žudnje za oblikom... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je treći okov u srcu koji je raskinuo.

23. I opet, monah ne jede koliko želi, sve dok mu stomak nije prepun i ne prepušta se zadovoljstvima spavanja, lenčarenja i dremanja... Pošto njegov um jeste sklon marljivosti... to je četvrti okov u srcu koji je raskinuo.

24. I opet, monah ne živi svetačkim životom u težnji za nekim božanskim svetom ovako: 'Pomoću ove vrline ili rituala ili asketizma ili svetačkog života postaću [veliko] božanstvo ili neko [manje] božanstvo', i otuda njegov um naginje marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu. Pošto njegov um jeste sklon marljivosti, predanosti, istrajnosti i naporu, to je peti okov u srcu koji je raskinuo.

To je pet okova u srcu koje je on raskinuo.

25. Monasi, za onog monaha koji jeste ugasio pet požara u srcu i raskinuo pet okova u srcu mogući su rast, zrelost i ispunjenje u ovom učenju i pravilima.

26. On razvija osnovu duhovne moći, koja se sastoji od koncentracije nastale zahvaljujući revnosti i odlučnom nastojanju; on razvija osnovu duhovne moći, koja se sastoji od koncentracije nastale zahvaljujući energiji i odlučnom nastojanju; on razvija osnovu duhovne moći, koja se sastoji od koncentracije nastale zahvaljujući [čistoti] uma i odlučnom nastojanju; on razvija osnovu duhovne moći, koja se sastoji od koncentracije nastale zahvaljujući istraživanju i odlučnom nastojanju. I entuzijazam je peti.²²⁰

27. Monah koji poseduje ovih petnaest elemenata, uključujući i entuzijazam, sposoban je za proboj, sposoban je za probuđenje, sposoban je da dostigne najvišu sigurnost od ropstva.²²¹

Zamislite da postoji kokoška sa osam, deset ili dvanaest jaja, koja ih je pokrila, grejala i negovala kako treba. Čak i ako ne poželi: 'Oh, kad bi moji pilići probili ljusku svojim kandžama i kljunom i bezbedno se izlegli!', ipak su pilići u stanju da probiju ljusku svojim kandžama i kljunom i

bezbedno se izlegu.²²² Isto tako, monah koji poseduje petnaest elemenata, uključujući i entuzijazam, sposoban je za proboj, sposoban je za probuđenje, sposoban je da dostigne najvišu sigurnost od ropstva.

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

17 *Vanapattha sutta* Gusta džungla

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o gustoj džungli. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Tako, monasi, monah živi u gustoj džungli.²²³ I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja, njegov nekoncentrisan um ne postaje koncentrisan, njegovi neuklonjeni otrovi ne bivaju uklonjeni, ne dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potrepštine za život onoga ko je otišao u beskućnike – ogrtač, hrana, mesto za odmor i lekovi – teško je obezbediti. Takav monah bi ovako trebalo da razmišlja: ‘Živim u gustoj džungli. I dok tu boravim, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potrepštine za život... teško je obezbediti.’ Takav monah trebalo bi da napusti tu gustu džunglu iste noći ili istog tog dana; ne treba dalje tu da živi.

4. Tako, monasi, monah živi u gustoj džungli. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja, njegov nekoncentrisan um ne postaje koncentrisan, njegovi neuklonjeni otrovi ne bivaju uklonjeni, ne dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potrepštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... nije teško obezbediti. Takav monah ovako bi trebalo da razmišlja: ‘Živim u gustoj džungli. I dok tu boravim, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva; ipak, potrepštine za život... nije teško obezbediti. Međutim, ja nisam napustio dom i otišao u beskućnike radi ogrtača, hrane, mesta za odmor i lekova. Štaviše, dok ovde boravim, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva.’ Pošto je tako promislio, takav monah trebalo bi da napusti gustu džunglu; ne treba dalje tu da živi.

5. „Tako, monasi, monah živi u gustoj džungli. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se uspostavlja, njegov nekoncentrisan um

postaje koncentrisan, njegovi neuklonjeni otrovi bivaju uklonjeni, dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potreštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... teško je obezbediti. Takav monah bi ovako trebalo da razmišlja: ‘Živim u gustoj džungli. I dok tu boravim, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potreštine za život... teško je obezbediti. Međutim, ja nisam napustio dom i otišao u beskućnike radi ogrtača, hrane, mesta za odmor i lekova. Štaviše, dok ovde boravim, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva.’ Pošto je tako promislio, takav monah trebalo bi da nastavi da živi u toj gustoj džungli do kraja života; ne treba da je napušta.

6. Tako, monasi, monah živi u gustoj džungli. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se uspostavlja, njegov nekoncentrisan um postaje koncentrisan, njegovi neuklonjeni otrovi bivaju uklonjeni, dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potreštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... nije teško obezbediti. Takav monah ovako bi trebalo da razmišlja: ‘Živim u gustoj džungli. I dok tu boravim, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potreštine za život... nije teško obezbediti.’ Takav monah trebalo bi da nastavi da živi u toj gustoj džungli do kraja života; ne treba da je napušta.

7–10. Tako, monasi, monah živi zavisano od nekog sela...²²⁴

11–14. Tako, monasi, monah živi zavisano od neke varoši...

15–18. Tako, monasi, monah živi zavisano od nekog grada...

19–22. Tako, monasi, monah živi zavisano od neke oblasti...

23. Tako, monasi, monah živi zavistan od neke osobe. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja, njegov nekoncentrisan um ne postaje koncentrisan, njegove neuklonjene nečistoće ne bivaju uklonjene, ne dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potreštine za život onoga ko je otišao u beskućnike – ogrtač, hrana, mesto za odmor i lekovi – teško je obezbediti. Takav monah ovako bi trebalo da razmišlja: ‘Živim zavisano od te osobe. I dok tu boravim, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potreštine za život... teško je obezbediti.’ Takav monah trebalo bi da napusti tu osobu iste noći ili istog tog dana, bez oprastanja; ne treba dalje da je sledi.

24. Tako, monasi, monah živi zavisano od neke osobe. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja, njegov nekoncentrisan um ne postaje koncentrisan, njegove neuklonjene nečistoće ne bivaju uklonjene, ne dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva.

Ipak, potrepštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... nije teško obezbediti. Takav monah bi ovako trebalo da razmišlja: 'Živim zavisano od te osobe. I dok tu boravam, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potrepštine za život... nije teško obezbediti. Međutim, ja nisam napustio dom i otišao u beskućnike radi ogrtača, hrane, mesta za odmor i lekova. Štaviše, dok ovde boravam, moja još neuspostavljena svesnost se ne uspostavlja... ne dostižem još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva.' Pošto je tako promislio, takav monah trebalo bi da tu osobu napusti pošto se oprostio od nje;²²⁵ ne treba dalje da je sledi.

25. Tako, monasi, monah živi zavisano od neke osobe. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se uspostavlja, njegov nekoncentrisan um postaje koncentrisan, njegove neuklonjene nečistoće bivaju uklonjene, on dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potrepštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... teško je obezbediti. Takav monah ovako bi trebalo da razmišlja: 'Živim u gustoj džungli. I dok tu boravam, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Ipak, potrepštine za život... teško je obezbediti. Međutim, ja nisam napustio dom i otišao u beskućnike radi ogrtača, hrane, mesta za odmor i lekova. Štaviše, dok ovde boravam, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva.' Pošto je tako promislio, takav monah trebalo bi da nastavi da sledi tu osobu; ne treba da je napušta.

26. Tako, monasi, monah živi zavisano od neke osobe. I dok tu boravi, njegova još neuspostavljena svesnost se uspostavlja, njegov nekoncentrisan um postaje koncentrisan, njegove neuklonjene nečistoće bivaju uklonjene, on dostiže još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potrepštine za život onoga ko je otišao u beskućnike... nije teško obezbediti. Takav monah ovako bi trebalo da razmišlja: 'Živim u gustoj džungli. I dok tu boravam, moja još neuspostavljena svesnost se uspostavlja... dostigao sam još nedostignutu najvišu sigurnost od ropstva. Isto tako, potrepštine za život... nije teško obezbediti.' Takav monah trebalo bi da nastavi da sledi tu osobu do kraja života; ne treba da je napušta čak i ako joj se kaže da ide."

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

18 *Madhupiṇḍika sutta* Medenjāk

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.

2. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Kapilavatthua da prosi hranu. Kad je prošao Kapilavatthu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do Velikog gaja da tu provede ostatak dana. Pošto je zašao u Veliki gaj, sede u podnožje jednog izdanka vočke *bilva* da tu provede ostatak dana.

3. A Sakyenin Daṇḍapāni, hodajući i lutajući unaokolo da protegne noge, takođe dođe do Velikog gaja. Pošto je zašao u Veliki gaj, dođe do izdanka vočke *bilva* pod kojim je sedeo Blaženi i pozdravi se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade on sa strane oslonjen na štap i upita Blaženoga: „Šta ovaj asketa tvrdi, šta on objavljuje?”²²⁶

4. „Prijatelju, iznosim i objavljujem svoje učenje na način da se ne prepirem sa bilo kime na ovom svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmama, plemenitih i običnih ljudi; učenje u kojem opažaji ne uznemiruju onog brahmama koji živi odvojen od zadovoljstava čula, bez zbunjenosti, lišen briga, oslobođen žudnje za bilo kakvom vrstom bivanja.”²²⁷

5. Kada ovo bi rečeno, Sakyenin Daṇḍapāni zatrese glavom, zapaluca jezikom i podiže obrve, tako da mu se na čelu pojaviše tri linije.²²⁸ A onda otide, oslanjajući se na svoj štap.

6. Uveče Blaženi izađe iz osame, ode do Nigrodhinog gaja, gde sede na pripremljeno mesto i okupljenim monasima ispriča šta se dogodilo. Na to jedan od monaha upita Blaženog:

7. „Ali kako to Blaženi iznosi i objavljuje svoje učenje na način da se ne prepire sa bilo kime na ovom svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmama, plemenitih i običnih ljudi? I kako to opažaji ne uznemiruju onog brahmama koji živi odvojen od zadovoljstava čula, bez zbunjenosti, lišen briga, oslobođen žudnje za bilo kakvom vrstom bivanja?”

8. „Monaše, što se tiče izvora kroz koji opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka: ako u njemu nema ničega što bi bilo povod za oduševljenje, priželjkivanje i vezivanje, to je onda kraj prikri-

venoj sklonosti ka strasti, prikrivenoj sklonosti ka odbojnosti, prikrivenoj sklonosti ka gledištima, prikrivenoj sklonosti ka sumnjičavosti, prikrivenoj sklonosti ka obmanutosti, prikrivenoj sklonosti ka želji za bivanjem, prikrivenoj sklonosti ka neznanju. To je kraj posezanju za batinama i oružjem, svadama, tučom, sukobima, optuživanjima, uvredama i laganjem; tada ta loša, nepoželjna stanja nestaju bez ostatka.”²²⁹

9. Tako reče Blaženi. Ovo izrekavši, Uzvišeni ustade i otide u svoje odaje.

10. Ubrzo pošto je Blaženi otišao, monasi pomisliše: „Prijatelji, Blaženi je ustao i otišao u svoje odaje pošto je dao sažetak, bez izlaganja detaljnog značenja. A ko će nam to izložiti detaljno?” Potom pomisliše: „Učitelj hvali Mahā Kaćcānu, a cene ga i njegovi mudri saputnici u svetačkom životu.”²³⁰ On je u stanju da izloži detaljno značenje. Kako bi bilo da odemo do njega u upitamo za značenje svega ovoga?”

11. Tako monasi odoše do Mahā Kaćcāne i pozdraviše se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedoš se sa strane i ispričaše šta se dogodilo, te dodadoše: „Neka nam poštovani Mahā Kaćcāna to detaljno objasni.”

12. [A poštovani Mahā Kaćcāna odgovori:] „Prijatelji, zamislite čoveka kojem treba dobra drvena građa, koji traga za dobrom drvenom građom. Tragajući za zdravim drvetom pomisli da je zdravo drvo moguće naći među granama i lišćem velikog drveta, a previdi njegov koren i stablo. Isto tako je i s vama, poštovana gospodo, kada mislite da mene treba pitati za značenje, a prevideli ste Blaženoga, iako ste bili oči u oči s Učiteljem. Ono što se može znati, Blaženi zna; ono što se može videti, on vidi; on jeste viđenje, on jeste znanje; on jeste Dhamma; on jeste najviši;”²³¹ on je govornik, objavitelj, tumač značenja, vodič ka Besmrtnom, gospodar Dhamme, Tathāgata. To je bilo vreme kad je trebalo da pitate Blaženog za značenje. A kako vam on kaže, tako je trebalo da zapamtite.”

13. „Svakako, prijatelju Kaćcāna, ono što se može znati, Blaženi zna; ono što se može videti, on vidi; on jeste viđenje... Tathāgata. To je bilo vreme kad je trebalo da pitamo Blaženoga za značenje. A kako nam on kaže, tako je trebalo da zapamtimo. Pa ipak, Učitelj hvali Mahā Kaćcānu, a cene ga i njegovi mudri saputnici u svetačkom životu. On je u stanju da izloži detaljno značenje onoga što je Blaženi rekao sažeto, a da ga nije detaljno objasnio. Neka poštovanom Mahā Kaćcāni ne bude teško da nam to objasni.”

14. „Onda, prijatelji, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. A poštovani Mahā Kaćcāna ovako reče:

15. „Prijatelji, Blaženi je ustao s mesta i otišao u svoje odaje, pošto je dao sažetak, a ne i detaljno značenje: ‘Monaše, što se tiče izvora kroz koji

opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka: ako nema ničega u njemu što bi bilo povod za oduševljenje, priželjkivanje i vezivanje, to je onda kraj prikrivenoj sklonosti ka strasti... to je kraj posezanju za batinama i oružjem... tada ta loša, nepoželjna stanja nestaju bez ostatka.' Ja detaljno značenje toga razumem na ovaj način:

16. „Na osnovu oka i oblika, svest o viđenom nastaje. Susret to troje jeste kontakt. S kontaktom kao uslovom, nastaje osećaj. To što neko oseća, to i opaža. To što opaža, o tome i misli. O čemu neko misli, to u svom umu umnožava. S onim što je u svom umu umnožio kao izvorom, opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka u vezi s prošlim, budućim i sadašnjim oblicima vidljivim oku.²³²

Na osnovu uha i zvukova... Na osnovu nosa i mirisa... Na osnovu jezika i ukusa... Na osnovu tela i opipljivih stvari... Na osnovu uma i objekata uma, svest o spoznatom nastaje. Susret to troje jeste kontakt. S kontaktom kao uslovom, nastaje osećaj. To što neko oseća, to i opaža. To što opaža, o tome i misli. O čemu neko misli, to u svom umu umnožava. S onim što je u svom umu umnožio kao izvorom, opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka u vezi s prošlim, budućim i sadašnjim objektima uma dostupnim umu.

17. Kad postoje oko, oblik i svest o viđenom, moguće je ukazati na manifestaciju kontakta.²³³ Kad postoji manifestacija kontakta, moguće je ukazati na manifestaciju osećaja. Kad postoji manifestacija osećaja, moguće je ukazati na manifestaciju opažaja. Kad postoji manifestacija opažaja, moguće je ukazati na manifestaciju mišljenja. Kad postoji manifestacija mišljenja, moguće je ukazati na manifestaciju opsednutosti opažajima i pojmovima [rođenim iz] umnožavanja u umu.

Kad postoje uho, zvuk i svest o čujnom... Kad postoje nos, miris i svest o omirisanom... Kad postoje jezik, ukus i svest o okušanom... Kad postoji telo, opipljivi objekti i svest o dodirnutom... Kad postoje um, objekti uma i svest o spoznatom... moguće je ukazati na manifestaciju opsednutosti opažajima i pojmovima [rođenim iz] umnožavanja u umu.

18. Kad ne postoje oko, oblik i svest o viđenom, nemoguće je ukazati na manifestaciju kontakta. Kad ne postoji manifestacija kontakta, nemoguće je ukazati na manifestaciju osećaja. Kad ne postoji manifestacija osećaja, nemoguće je ukazati na manifestaciju opažaja. Kad ne postoji manifestacija opažaja, nemoguće je ukazati na manifestaciju mišljenja. Kad ne postoji manifestacija mišljenja, nemoguće je ukazati na manifestaciju opsednutosti opažajima i pojmovima [rođenim iz] umnožavanja u umu.

Kad ne postoje uho, zvuk i svest o čujnom... Kad ne postoje nos, miris i svest o omirisanom... Kad ne postoje jezik, ukus i svest o okušanom... Kad ne postoji telo, opipljivi objekti i svest o dodirnutom... Kad ne postoje

um, objekti uma i svest o spoznatom... nemoguće je ukazati na manifestaciju opsjednutosti opažajima i pojmovima [rođenim iz] umnožavanja u umu.

19. Prijatelji, Blaženi je ustao s mesta i otišao u svoje odaje, pošto je dao sažetak, a ne i detaljno značenje: ‘Monaše, što se tiče izvora kroz koji opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka: ako nema ničega u njemu što bi bilo povod za oduševljenje, priželjkivanje i vezivanje, to je onda kraj prikrivenoj sklonosti ka strasti, prikrivenoj sklonosti ka odbojnosti, prikrivenoj sklonosti ka gledištima, prikrivenoj sklonosti ka sumnjičavosti, prikrivenoj sklonosti ka obmanutosti, prikrivenoj sklonosti ka želji za bivanjem, skrivenoj sklonosti ka neznanju. To je kraj posezanju za batinama i oružjem, prepirkama, tučom, sukobima, optuživanjima, uvredama i laganjem; tada ta loša, nepoželjna stanja nestaju bez ostatka’, ja detaljno značenje toga razumem na ovaj način. Prijatelji, ako želite, idite do Blaženoga i pitajte ga za značenje svega toga. Onako kako vam ga Blaženi objasni, tako bi trebalo da ga zapamtite.’”

20. Na to monasi, nadahnuti i obradovani rečima poštovanog Mahā Kaćcāne, ustadoše sa svog mesta i odoše do Blaženog. Pošto su se poklonili, sedoše sa strane i ispričaše Blaženom sve što se dogodilo pošto ih je napustio, te dodadoše: „Tako smo otišli do poštovanog Mahā Kaćcāne i upitali za značenje. I poštovani Mahā Kaćcāna nam je objasnio značenje tim rečima, pojmovima i rečenicama.”

21. „Monasi, Mahā Kaćcāna je mudar, Mahā Kaćcāna poseduje veliku mudrost. Da ste mene pitali za značenje, objasnio bih vam upravo na isti način kao Mahā Kaćcāna. Takvo je značenje svega toga i tako bi trebalo da ga zapamtite.”

22. Kada ovo bi rečeno, poštovani Ānanda reče Blaženome: „Poštovani gospodine, baš kao kad bi čovek iscrpljen glađu i slabošću naišao na medenjak,²³⁴ pa počeo da ga jede, osetio bi sladak, prijatan ukus; isto tako, svaki razborit monah, kad god bi počeo mudrošću da analizira ovaj govor o Dhammi, osetio bi zadovoljstvo i pouzdanje u umu. Poštovani gospodine, koji je naziv ovoga govora o Dhammi?”

„Ānanda, ovaj govor o Dhammi možeš zapamtiti kao ‘Medenjak.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

19 *Dvedhāvitakka sutta* Dve vrste misli

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se Blaženi ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, pre probuđenja, dok sam još bio neprobudeni bodhisatta, ova mi misao pade na pamet: ‘Kako bi bilo kad bih svoje misli podelio u dve grupe?’²³⁵ Onda stavih na jednu stranu misli rođene iz želje za zadovoljstvima čula, misli rođene iz zlovolje i misli rođene iz okrutnosti, a na drugu stranu stavih misli rođene iz obuzdavanja, misli rođene iz odsustva zlovolje i misli rođene iz nepovređivanja.²³⁶

3. Dok sam tako boravio marljiv, predan i odlučan, u meni se javila misao rođena iz želje za zadovoljstvima čula. I ja sam je razumeo ovako: ‘Misao rođena iz želje za zadovoljstvima čula javila se u meni. Ona vodi mojoj nesreći, nesreći drugih, nesreći za oboje; ona sprečava nastanak mudrosti, stvara probleme i vodi sve dalje od *nibbāne*.’ Kad sam razmišljao: ‘Ona vodi mojoj nesreći’, ta misao se u meni smirivala; kad sam razmišljao: ‘Ona vodi nesreći drugih’, ta misao se u meni smirivala; kad sam razmišljao: ‘Ona vodi nesreći za oboje’, ta misao se u meni smirivala. Kad sam razmišljao: ‘Ona sprečava nastanak mudrosti, stvara probleme i vodi sve dalje od *nibbāne*’, ta misao se u meni smirivala. Kad god se u meni javila misao rođena iz želje za zadovoljstvima čula, napuštao sam je, uklanjao, iskorenjivao.

4–5. Dok sam tako boravio marljiv, predan i odlučan, u meni se javila misao rođena iz mržnje... u meni se javila misao rođena iz okrutnosti. I ja sam je razumeo ovako: ‘Misao rođena iz okrutnosti javila se u meni. Ona vodi mojoj nesreći, nesreći drugih, nesreći za oboje; ona sprečava nastanak mudrosti, stvara probleme i vodi sve dalje od *nibbāne*.’ Kad sam razmišljao tako... ta misao se u meni smirivala. Kad god se u meni javila misao rođena iz okrutnosti, napuštao sam je, uklanjao, iskorenjivao.

6. Monasi, o čemu god da monah često misli i biva zaokupljen, to će postati sklonost njegovog uma. Ako često misli i zaokupljen je mislima rođenim iz želje za zadovoljstvima čula, to znači da je napustio misao rođenu iz obuzdavanja, kako bi negovao misao rođenu iz želje za zadovoljstvima

čula; i tada je njegov um sklon mislima rođenim iz želje za zadovoljstvima čula. Ako često misli i zaokupljen je mislima rođenim iz zlovolje... mislima rođenim iz okrutnosti, to znači da je napustio misli rođene iz nepovređivanja, kako bi negovao misao o okrutnosti; i tada je njegov um sklon mislima rođenim iz okrutnosti.

7. Baš kao kada bi u posljednjem mesecu kišnog perioda, u jesen, kad usevi bujaju, pastir pazio na svoja goveda, neprekidno ih terajući štapom sad ovamo, sad onamo. A zašto? Zato što zna da bi mogao biti išiban, strpan u zatvor, oglobljen ili kritikovan [ako dopusti da mu goveda uđu u tuđu njivu i unište letinu]. Isto tako, u nepovoljnim stanjima video sam opasnost, propadanje i prljanje, a u povoljnim stanjima blagoslov obuzdanosti, način pročišćenja.

8. I dok sam tako boravio marljiv, predan i odlučan, u meni se javila misao rođena iz obuzdavanja. I ja sam je razumeo ovako: 'Misao rođena iz obuzdavanja javila se u meni. Ona ne vodi mojoj nesreći, nesreći drugih, nesreći za oboje; ona ne sprečava nastanak mudrosti, ne stvara poteškoće i vodi *nibbāni*. Ako mislim i zaokupljen sam tom mišlju čak čitavu noć, čak čitav dan, čak čitavu noć i dan, ne vidim u njoj bilo šta čega bi trebalo da se plašim. Ali preteranim mišljenjem i zaokupljenošću mogao bih zamoriti svoje telo, a kad je telo umorno i um postane uznemiren; a kad je um nemiran, tada je daleko od koncentracije.' Zato sam učvrstio svoj um, umirio ga, fokusirao ga, koncentrisao. A zašto? Zato da moj um ne bude uznemiren.²³⁷

9–10. I dok sam tako boravio marljiv, predan i odlučan, u meni se javila misao vođena odsustvom zlovolje... misao vođena nepovređivanjem. I ja sam je razumeo ovako: 'Ova misao vođena nepovređivanjem se javila u meni. Ona ne vodi mojoj nesreći, nesreći drugih, nesreći za oboje; ona ne sprečava nastanak mudrosti, ne stvara poteškoće i vodi *nibbāni*. Ako razmišljam i zaokupljen sam tom mišlju čak čitavu noć, čak čitav dan, čak čitav dan i noć, ne vidim u njoj bilo šta čega bi trebalo da se plašim. Ali preteranim razmišljanjem i zaokupljenošću mogao bih zamoriti svoje telo, a kad je telo umorno, i um postane uznemiren; kada je um nemiran, tada je daleko od koncentracije.' Zato sam učvrstio svoj um, umirio ga, fokusirao ga, koncentrisao. A zašto? Zato da moj um ne bude uznemiren.

11. Monasi, o čemu god da monah često misli i biva zaokupljen, to će postati sklonost njegovog uma. Ako često misli i zaokupljen je mislima rođenim iz obuzdavanja, to znači da je napustio misao rođenu iz želje za zadovoljstvima čula, kako bi negovao misao o obuzdavanju; i tada je njegov um sklon mislima rođenim iz obuzdavanja. Ako često misli i zaokupljen je mislima rođenim iz odsustva zlovolje... mislima rođenim iz nepovređivanja, to znači da je napustio misao rođenu iz okrutnosti, kako bi

negovao misao o nepovređivanju i tada je njegov um sklon mislima rođenim iz nepovređivanja.

12. Baš kao kada bi u poslednjem mesecu sezone vrućina, kad su već svi usevi požnjeveni i smešteni u ambare, pastir pazio na svoja goveda tako što bi jednostavno sedeo u podnožju drveta ili na otvorenom, pošto jedino treba da pazi da su mu goveda tu. Trebalo je jedino da pazim da su ta stanja uma tu.

13. Neiscrpna energija javila se u meni i neprekidna svesnost uspostavljena, telo mi beše smireno i spokojno, um koncentrisan i ujedinjen.

14–23. Sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, udoh i ostadoh na prvom stupnju zadubljenja... (*kao sutta 4, §23–32*)... Neposredno sam znao: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti, nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’

24. Takvo beše treće istinsko znanje koje stekoh u trećem delu noći. Neznanje beše razvejano; javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.

25. Zamislite, monasi, da se u šumovitom kraju nalazi močvarna udolina, blizu koje živi veliko krdo jelena. Onda naiđe neki čovek koji želi da ih uništi, povredi i ulovi, te prepreči dobar i siguran put kojim se ide s radošću i otvori pogrešan put, stavi na njega zamku i mamac da bi veliko krdo namamio u nevolju, propast i nestanak. Ali onda dođe drugi čovek koji im želi dobro, dobrobit i zaštitu, te on ponovo otvori onaj siguran i dobar put koji je vodio jelene do njihove sreće, a zatvori onaj pogrešan, ukloni zamku i mamac, tako da veliko krdo može kasnije da se umnožava, uvećava i srećno živi.

26. Monasi, izložio sam ovo poređenje, kako bih vam preneo značenje. A značenje je sledeće: ‘močvarna udolina’ jeste naziv za zadovoljstva čula. ‘Veliko krdo jelena’ je naziv za bića. ‘Čovek koji želi da uništi, povredi i zarobi’ jeste naziv za Māru, za Zlog. ‘Pogrešan put’ jeste naziv za pogrešni osmostruki put, a to su: pogrešno razumevanje, pogrešna namera, pogrešan govor, pogrešni postupci, pogrešno življenje, pogrešan napor, pogrešna svesnost i pogrešna koncentracija. ‘Zamka’ je naziv za oduševljenje i strast. ‘Mamac’ jeste naziv za neznanje. ‘Čovek koji želi dobro, dobrobit i zaštitu’ jeste naziv za Tathāgatu, plemenitog i potpuno probuđenoga. ‘Siguran i dobar put’ je naziv za plemeniti osmostruki put, a to su: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija.

I tako, monasi, ponovo sam otvorio siguran i dobar put, koji vodi ka sreći; pogrešan put je zatvoren, zamka uklonjena, mamac uništen.

27. Ono što učitelj treba da učini za svoje učenike, iz saosećanja i želje

za njihovu dobrobit, to sam ja učinio za vas, monasi. Unaokolo su podnožja drveća, prazne kolibe. Meditirajte, monasi, ne oklevajte ili ćete kasnije zažaliti. To je moje uputstvo vama.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

20 *Vitakkasaṅḥāna sutta* Uklanjanje ometajućih misli

1. Ovako sam čuo.²³⁸ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, kada monah teži višem umu, s vremena na vreme bi trebalo da obrati pažnju na pet znakova.²³⁹ Kojih pet?

3. (I) Ima slučajeva kad monah usmeri pažnju na neki znak i izazvane tim znakom u njemu se jave štetne misli, povezane sa žudnjom, mržnjom i obmanutošću. Tada monah pažnju treba da okrene ka nekom drugom znaku, povezanim s onim što je korisno.²⁴⁰ Kada se okrene nekom drugom znaku, povezanim s onim što je korisno, tada one loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, bivaju u njemu napuštene i lagano blede. Napuštajući ih, monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Baš kao kad bi vešt stolar ili njegov pomoćnik iskoristio mali klin da izbije, istera onaj veći, na isti način... kad se monah okrene nekom drugom znaku, povezanim s onim što je korisno... njegov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše.

4. (II) Ako se, dok posvećuje pažnju nekom drugom znaku povezanim s onim što je korisno, u monahu još uvek javljaju loše, štetne misli povezane sa žudnjom, mržnjom i obmanutošću, onda bi trebalo da istražuje opasnost u tim mislima ovako: ‘Ove misli su štetne, zaslužuju prekor, na kraju donose patnju.’²⁴¹ I dok tako analizira opasnosti koje se kriju u tim mislima, te loše, štetne misli, povezane sa žudnjom, mržnjom i obmanutošću, bivaju u njemu napuštene i lagano blede. Napuštajući ih, monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Baš kao što bi muškarac ili žena, mladi, u ranoj životnoj dobi, skloni kićenju, bili zgroženi, poniženi i zgađeni kada bi im neko oko vrata obesio leš zmije, psa ili čoveka, na isti način... kada monah analizira opasnosti koje se kriju u tim mislima... njegov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše.

5. (III) Ako se loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, još uvek javljaju u monahu dok analizira opasnosti koje se kriju u tim mislima, tada bi trebalo da se trudi da zaboravi te misli i prestane da se obazire na njih. I dok se on trudi da zaboravi te misli i ne obazire na

njih, te loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, bivaju u njemu napuštene i lagano blede. Napuštajući ih, monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Baš kao što bi čovek oštrog vida, ne želeći da vidi oblike koji su mu u vidnom polju, zatvorio oči ili okrenuo glavu na drugu stranu, na isti način... kada se monah trudi da zaboravi te misli i ne obazire se na njih... njegov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše.

6. (IV) Ako se loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, još uvek javljaju u monahu dok se trudi da ih zaboravi i ne obazire se na njih, tada bi pažnju trebalo da usmeri ka tome da u umu ukloni izvor tih misli.²⁴² I dok on u umu uklanja izvor tih misli, te štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, bivaju u njemu napuštene i lagano blede. Napuštajući ih, monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Baš kao što čoveku koji hoda brzo padne na um misao: 'Zašto hodam brzo? Zašto ne usporim?' I on uspori svoj korak. Pa mu na um padne misao: 'Zašto idem sporo? Zašto ne stanem?' I on se zaustavi. Pa mu na um padne misao: 'Zašto stojim? Zašto ne sednem?' I on sedne. Pa mu na um padne misao: 'Zašto sedim? Zašto ne legnem?' I on legne. Odustajući od grubljeg položaja, priklanja se rafiniranijem. Na isti način... kada se monah trudi da u umu ukloni izvor tih misli... njegov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše.

7. (V) Ako se loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, još uvek javljaju u monahu dok nastoji da u umu ukloni izvor tih misli, tada on, čvrsto stisnutih zuba i jezika uprta o nepce, treba da obori, sputa i savlada svoj um sopstvenom umom.²⁴³ I dok čvrsto stisnutih zuba i jezika uprta o nepce obara, sputava i savlađuje svoj um sopstvenim umom, tada te loše, štetne misli bivaju u njemu napuštene i lagano blede. Napuštajući ih, monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Baš kao što bi snažan čovek, zgrabivši slabijeg čoveka za glavu, vrat ili ramena, oborio ga, sputao i pobedio, na isti način... kada monah, čvrsto stisnutih zuba i jezika uprta o nepce, obara, sputava i savlađuje svoj um sopstvenom umom... njegov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše.

8. Monasi, kada monah usmeri pažnju ka nekom znaku i izazvane tim znakom u njemu se jave štetne misli, povezane sa žudnjom, mržnjom i obmanutošću, tada on pažnju okrene ka nekom drugom znaku, povezanom s onim što je korisno, te bilo kakve loše, štetne misli, vezane za žudnju, mržnju i obmanutost, bivaju u njemu napuštene i lagano blede; njihovim napuštanjem monahov um se učvršćuje, smiruje, fokusira i koncentriše. Kada istražuje opasnost koja se krije u takvim mislima... Kad se trudi da zaboravi te misli i ne obazire se na njih... Kad se trudi da u umu ukloni izvor tih misli... Kada, čvrsto stisnutih zuba i jezika uprta o nepce, nastoji

da pobedi, sputa i savlada svoj um sopstvenom umom... te tako njegov um postane učvršćen, smiren, fokusiran i koncentrisan. Takav monah se tada naziva gospodar tokova misli. On će tada misliti koju god misao želi i neće misliti koju god misao ne želi da misli. Iskorenio je žudnju, odbacio okove i potpuno prozrevši obmanu, stigao na kraj patnje.”²⁴⁴

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

3

Odeljak poređenja
(*Opammavagga*)

21 *Kakaćūpama sutta* Poređenje sa testerom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. A u to vreme poštovani Moliya Phagguna je suviše vremena provodio u društvu monahinja.²⁴⁵ Toliko se s njima zbližio, da ako bi neki monah u njegovom prisustvu kritikovao te monahinje, razbesneo bi se, oneraspoložio i protestovao. A ako bi u prisustvu tih monahinja neki monah kritikovao poštovanog Moliya Phaggunu, one bi se razbesnele, oneraspoložile i protestovale. Toliko se poštovani Moliya Phagguna zbližio s monahinjama.

3. Onda neki monah otide do Blaženog i pošto mu se pokloni, sede sa strane i ispriča Blaženome šta se događa.

4. Na to mu Blaženi ovako reče: „Hajde, monaše, reci monahu Moliya Phagguni u moje ime da ga Učitelj zove.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori ovaj, otide do poštovanog Moliya Phaggune i reče mu: „Učitelj te zove, prijatelju Phagguna.” – „Da, prijatelju”, odgovori on, pa otide do Blaženog. Pošto mu se poklonio, sede sa strane. A Blaženi ga upita:

5. „Phagguna, je li istina da suviše vremena provodiš u društvu monahinja, da si se toliko sa njima zbližio da ako neki monah u tvom prisustvu kritikuje neku od monahinja, ti se razbesniš, oneraspoložiš i protestuješ. A ako u prisustvu tih monahinja neki monah kritikuje tebe, one se razbesne, oneraspolože i protestuju. Da li si se toliko zbližio s monahinjama, kao što se čini?” – „Jesam.” – „Phagguna, nisi li ti sin iz dobre porodice koji je iz poverenja napustio dom i otišao u beskućnike?” – „Jesam.”

6. „Phagguna, ne priliči sinu ugledne porodice koji je iz poverenja napustio dom i otišao u beskućnike da suviše vremena provodi u društvu monahinja. Zato, ako neko u tvom prisustvu kritikuje te monahinje, treba da napustiš svaku želju i svaku misao zasnovanu na domaćinskom životu. I zato treba ovako da razmišljaš: ‘Moj um će ostati neokrznut i neću izgovoriti nijednu lošu reč; biću pun saosećanja za njegovu dobrobit, uma ispunjenog ljubavlju, bez mržnje u sebi.’ Tako sebe treba da vežbaš, Phagguna.

Ako bilo ko u tvom prisustvu te monahinje udari rukom, grumenom zemlje, prutom ili nožem, treba da napustiš svaku želju i svaku misao zasnovanu na domaćinskom životu. I zato treba ovako da vežbaš: ‘Moj um

će ostati neokrznut...’ Ako bilo ko tebe kudi u tvom prisustvu, treba da napustiš svaku želju i svaku misao zasnovanu na domaćinskom životu. I zato treba ovako da vežbaš: ‘Moj um će ostati neokrznut...’ Ako bilo ko tebe udari rukom, grumenom zemlje, prutom ili nožem, treba da napustiš svaku želju i svaku misao zasnovanu na domaćinskom životu. I zato treba ovako da vežbaš: ‘Moj um će ostati neokrznut i neću izgovoriti nijednu lošu reč; biću pun saosećanja za njegovu dobrobit, uma ispunjenog ljubavlju, bez mržnje u sebi.’ Tako sebe treba da vežbaš, Phaggunā.”

7. Onda se Blaženi obrati monasima sledećim rečima: „Monasi, bio je jedan slučaj kad su me monasi učinili zadovoljnim. Tom prilikom sam se monasima obratio sledećim rečima: ‘Monasi, ja jedem jednom dnevno. Čineći tako, bez bolesti sam i tegoba, uživam u zdravlju, snažan sam i dobro se osećam. Zato i vi, monasi, jedite jednom na dan. Čineći tako, bićete bez bolesti i tegoba, uživaćete u zdravlju, bićete snažni i dobro ćete se osećati.’ I nije trebalo mnogo da upućujem te monahe; trebalo je samo da podstaknem svesnost u njima.²⁴⁶ Zamislite kočiju na ravnom tlu, na nekoj raskrsnici, u nju upregnuti čistokrvni konji, a kamdžija na njoj spremna, tako da se vešti vozar, gonič konja koje treba ukrotiti, popne na nju i uzevši uzde u levu ruku, a bič u desnu, u stanju je da je potera na bilo koju stranu, kad god to poželi. Isto tako, monasi, ni meni nije trebalo mnogo da upućujem te monahe; trebalo je samo da podstaknem svesnost u njima.”

8. Zbog toga, monasi, napustite ono što je štetno i posvetite se korisnim stanjima, jer tako ćete dostići rast, zrelost i ispunjenje u ovom učenju i pravilima. Zamislite veliku šumu drveta sal kraj sela ili grada, ali koja je prepuna šiblja i puzavica. A onda se pojavi neki čovek koji želi toj šumi dobro, želi da ona napreduje i bude zaštićena. On bi posekao i izneo krive izdanke koji crpe snagu iz drveta, raskrčio unutrašnjost te šume i ostavio prave, lepo formirane stabljike, tako da je velika šuma drveta sal u stanju da raste, sazreva i ispunjava se. Isto tako, monasi, napustite ono što je štetno i posvetite se korisnim stanjima, jer tako ćete dostići rast, zrelost i ispunjenje u ovom učenju i pravilima.

9. U davna vremena, monasi, upravo u ovom Sāvattihīju živela je domaćica po imenu Vedehikā. I dobar se glas o gospodarici Vedehiki širio unaokolo: ‘Gospodarica Vedehikā je ljubazna, gospodarica je blaga, gospodarica Vedehikā je smirena.’ A gospodarica Vedehikā imala je služavku po imenu Kāli, oštromnu, okretnu i pedantnu u poslu. I služavka Kāli pomisli: ‘Dobar se glas o gospodarici Vedehiki širi unaokolo: „Gospodarica Vedehikā je ljubazna, gospodarica Vedehikā je blaga, gospodarica Vedehikā je smirena. Iako ne pokazuje bes, da li ga u njoj još uvek ima ili ne? Da li samo zato što dobro radim svoj posao moja gospodarica ne pokazuje bes, iako je on još uvek u njoj? Kako bi bilo da je stavim na probu?’

I tako služavka Kāli ustade kasno. A gospodarica Vedehikā reče: „Kāli!” – „Da, gospodo?” – „Šta se desilo te si ustala tako kasno?” – „Ništa se nije desilo, gospodo.” – „Ništa se nije desilo, ti lenjivice, a ipak ustaješ tako kasno!” i beše besna, nezadovoljna i smrknuta pogleda. Onda služavka Kāli pomisli: ‘Iako moja gospodarica ne pokazuje bes, u njoj ga još uvek ima, nije nestao; i samo zato što dobro radim svoj posao moja gospodarica ne pokazuje bes, iako je on još u njoj, nije nestao. Kako bi bilo da je još malo stavim na probu?’

I tako služavka Kāli ustade još kasnije. A gospodarica Vedehikā reče: „Kāli!” – „Da, gospodo?” – „Šta se desilo te si ustala još kasnije?” – „Ništa se nije desilo, gospodo.” – „Ništa se nije desilo, ti lenjivice, a ipak si ustala još kasnije!” i beše besna, nezadovoljna i izgovarala je grube reči. Onda služavka Kāli pomisli: ‘Iako moja gospodarica ne pokazuje bes, u njoj ga još ima, nije nestao. Kako bi bilo da je još malo stavim na probu?’

I tako služavka Kāli ustade još kasnije. A gospodarica Vedehikā reče: „Kāli!” – „Da, gospodo?” – „Šta se desilo te si ustala još kasnije?” – „Ništa se nije desilo, gospodo.” – „Ništa se nije desilo, ti lenjivice, a ipak si ustala još kasnije!” I beše besna i nezadovoljna, toliko da uze oklagiju, udari služavku i razbi joj glavu.

Onda služavka Kāli, okrvavljene glave krene da se susedima žali na svoju gospodaricu: ‘Gledajte, gospode, šta mi je uradila ta ljubazna žena! Gledajte, gospode, šta mi je uradila ta blaga žena! Gledajte, gospode, šta mi je uradila ta smirena žena! Kako može da bude besna i nezadovoljna na svoju jedinu služavku samo zato što je ustala kasnije? Kako može da uzme oklagiju, udari je i razbije joj glavu?’ I potom se loš glas o gospodari-ci Vedehiki širio unaokolo: ‘Gospodarica Vedehikā je gruba. Gospodarica Vedehikā je nasilna. Gospodarica Vedehikā je nemilosrdna.’

10. Monasi, isto tako neki su monasi izuzetno ljubazni, izuzetno blagi, izuzetno smireni sve dok neprijatan način govora ne dopre do njih. A kada neprijatan način govora dopre do njih, može se razumeti je li monah zaista ljubazan, blag i smiren. Ja ne nazivam lakim za opominjanje onog monaha koji je lak za opominjanje i pravi sebe lakim za opominjanje kako bi dobio ogrtače, hranu, prenoćište i lekove. A zašto? Jer takav monah nije lak za opominjanje i ne pravi sebe lakim za opominjanje kad ne dobije ogrtače, hranu, prenoćište i lekove. Ali kad je monah lak za opominjanje i pravi sebe lakim za opominjanje zato što slavi, poštuje i ceni Dhammu, toga ja nazivam lakim za prekor. Zato, monasi, treba sebe da vežbate ovako: ‘Bićemo laki za opominjanje i pravićemo sebe lakim za opominjanje zato što slavimo, poštuemo i cenimo Dhammu.’ Tako, monasi, treba sebe da vežbate.

11. Monasi, postoji pet načina govora kojim drugi mogu da vam se

obraćaju: govor može biti u pravom trenutku i u pogrešnom trenutku, istinit ili lažan, blag ili grub, voditi ka dobrobiti ili ka šteti, izgovoren sa srcem punim ljubavi ili punim mržnje. Kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti izgovorene u pravom trenutku i u pogrešnom trenutku; kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti istinite ili lažne; kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti blage ili grube; kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu voditi ka dobrobiti ili ka šteti; kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti izgovorene sa srcem punim ljubavi ili punim mržnje. Zato, monasi, ovako treba sebe da vežbate: ‘Naši umovi će ostati neokrznuti i nećemo izgovoriti lošu reč; ostaćemo puni saosećanja za njihovu dobrobit, uma ispunjenog ljubavlju i bez mržnje. Živećemo prožimajući takvu osobu umom punim ljubavi, i to počevši od nje,²⁴⁷ živećemo prožimajući čitav ovaj svet umom punim ljubavi, prepunim, uzvišenim, nemerljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.’ Tako, monasi, treba sebe da vežbate.

12. Monasi, zamislite čoveka koji dođe s motikom i košarom pa kaže: ‘Ukloniću svu ovu zemlju dokle god je vidite.’ I onda krene da kopa sad ovde, sad tamo, da nasipa sad tu, sad tamo, pljuje sad tu, sad tamo, urinira sad tu, sad tamo, govoreći: „Zemljo nestani, zemljo nestani!” Šta mislite, monasi? Može li taj čovek ukloniti svu ovu zemlju dokle god je vidite?” – „Ne može. A zašto ne? Zato što je ova zemlja duboka i ogromna; ona se nema gde ukloniti. I na kraju će taj čovek ostati samo umoran i razočaran.”

13. Isto tako, monasi, postoji pet načina govora... (*kao u §11*)... Zato, monasi, ovako treba sebe da vežbate: ‘Naši umovi će ostati neokrznuti... i to počevši od njega, živećemo prožimajući čitav ovaj svet umom punim ljubavi, prepunim, uzvišenim, nemerljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.’ Tako, monasi, treba sebe da vežbate.

14. Monasi, zamislite čoveka koji dođe s purpurnom, žutom, plavom i crvenom bojom pa kaže: ‘Nacrtaću slike i učiniću da se one vide na praznom prostoru.’ Šta mislite, monasi? Može li taj čovek nacrtati slike i učiniti da se one vide na praznom prostoru?” – „Ne može.” – „A zašto ne? Zato što je prazan prostor bezobličan i nevidljiv, on ne može nacrtati slike i učiniti da se one vide na praznom prostoru. I na kraju će taj čovek ostati samo umoran i razočaran.

15. Isto tako, monasi, postoji pet načina govora... Zato, monasi, ovako treba sebe da vežbate: ‘Naši umovi će ostati neokrznuti... i to počevši od njega, živećemo prožimajući čitav ovaj svet umom sličnim praznom prostoru, prepunim, uzvišenim, nemerljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.’ Tako, monasi, treba sebe da vežbate.

16. Monasi, zamislite čoveka koji dođe s upaljenom bakljom i kaže: ‘Ja ću ovom upaljenom bakljom zagrejati i učiniti da ispari voda u Gan-

gu.' Šta mislite, monasi? Može li taj čovek upaljenom bakljom zagrejati i učiniti da ispari voda u Gangu?" – „Ne može. A zašto? Zato što je reka Gang duboka i široka; ni na koji način nju nije moguće upaljenom bakljom zagrejati i učiniti da ispari voda u njoj. I na kraju će taj čovek ostati samo umoran i razočaran.”

17. „Isto tako, monasi, postoji ovih pet načina govora... Zato, monasi, ovako sebe treba da vežbate: 'Naši umovi ostaće neokrznuti... i počev od njega, živećemo prožimajući čitav svet umom sličnim reci Gang, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.' Tako, monasi, sebe treba da vežbate.

18. Monasi, zamislite vreću od kože, koja je dobro uštavljena, dobro obrađena, meka, svilenkasta, kada se stisne uopšte ne šuška, uopšte ne pucketa, i onda se pojavi neki čovek sa štapom ili kamenom i kaže: 'Vidite ovu vreću od kože, koja je dobro uštavljena... uopšte ne pucketa. Ja ću učiniti da šuška i pucketa kad se pritisne.' Šta mislite, monasi? Može li taj čovek, kad je pritisne štapom ili kamenom učiniti da ona šuška i pucketa?" „Ne može. A zašto? Zato što tu vreću od kože, koja je dobro uštavljena... uopšte ne pucketa, nikako nije moguće načiniti da šuška ili pucketa kad se pritisne štapom ili kamenom. I na kraju će taj čovek ostati samo umoran i razočaran.”

19. „Isto tako, monasi, postoji ovih pet načina govora kojim bi drugi mogli da vam se obraćaju: govor može biti u pravom trenutku i u pogrešnom trenutku, istinit ili lažan, blag ili grub, voditi ka dobrobiti ili ka šteti, izgovoren sa srcem punim ljubavi ili punim mržnje. Kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti izgovorene u pravom trenutku i u pogrešnom trenutku; kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti istinite ili lažne, kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti blage ili grube, kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu voditi ka dobrobiti ili ka šteti, kad vam se drugi obraćaju, njihove reči mogu biti izgovorene sa srcem punim ljubavi ili punim mržnje. Zato, monasi, ovako treba sebe da vežbate: 'Naši umovi će ostati neokrznuti i nećemo izgovoriti lošu reč; ostaćemo puni saosećanja za njegovu dobrobit, uma ispunjenog ljubavlju i bez mržnje. Živećemo prožimajući tog čoveka umom punim ljubavi, i to počevši od njega, živećemo prožimajući čitav ovaj svet umom punim ljubavi, prepunim, uzvišenim, nemerljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.' Tako, monasi, treba sebe da vežbate.

20. Monasi, čak i ako bi vam razbojnici dvoručnom testerom divljački sekli udove, jedan za drugim, onaj ko bi u sebi stvorio um ispunjen mržnjom ne bi sledio moje učenje. Zato, monasi, treba sebe ovako da vežbate: 'Naši umovi će ostati neokrznuti i nećemo izgovoriti lošu reč; ostaćemo puni saosećanja za njihovu dobrobit, uma ispunjenog ljubavlju i bez mr-

žnje. Živećemo prožimajući te ljude umom punim ljubavi, i to počevši od njih, živećemo prožimajući čitav ovaj svet umom punim ljubavi, prepunim, uzvišenim, nemejljivim, bez neprijateljstva i bez mržnje.’ Tako bi, monasi, trebalo sebe da vežbate.

21. Monasi, ako ovaj savet dat kroz poređenje s testerom neprekidno imate na umu, vidite li bilo koji govor, beznačajan ili značajan, koji ne biste mogli podneti?” – „Ne, poštovani gospodine.” – „Zato, monasi, ovaj savet dat kroz poređenje s testerom treba neprekidno da imate na umu. To će vam biti na dobrobit i sreću zadugo.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

22 *Alagaddūpama sutta* Poređenje sa zmijom

1. Ovako sam čuo.²⁴⁸ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Tu se u monahu po imenu Ariṭṭha, nekadašnjem lovcu na lešinare, javilo ovo pogubno gledište: „Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, stvari koje Blaženi naziva prepreke nisu u stanju da ometu one koji ih praktikuju.”²⁴⁹

3. Kad čuše ovo, nekoliko monaha odoše do monaha Ariṭṭhe i upitaše ga: „Je li istina, prijatelju Ariṭṭha, da se u tebi javilo to pogubno gledište?”

„Istina je, prijatelji. Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, stvari koje Blaženi naziva prepreke nisu u stanju da ometu one koji ih praktikuju.”

Onda su ga ti monasi, u želji da ga razuvere u takvo pogubno gledište, opominjali, prekorevali i ispitivali na sledeći način: „Ne govori tako, prijatelju Ariṭṭha. Ne tumači pogrešno Blaženoga; nije u redu da ga pogrešno tumačiš. Blaženi nikada ne bi tako nešto rekao. Zapravo je na mnogo načina Blaženi za takve smetnje govorio da jesu smetnja i da svakako ometaju onoga ko ih praktikuje. Blaženi je pokazao da zadovoljstva čula obezbeđuju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i očajanja, te da je opasnost u njima još veća. Poređenjem s kosturom... poređenjem s komadom mesa... poređenjem s upaljenom bakljom... poređenjem s jamom punom užarenog ugljevlja... poređenjem sa snom... poređenjem s pozajmljenim stvarima... poređenjem s voćkom punom plodova... poređenjem s mesarskim nožem i panjem... poređenjem s mačem... poređenjem sa zmijskom glavom, Blaženi je potvrdio da zadovoljstva čula obezbeđuju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i očajanja, te da je opasnost u njima još veća.”²⁵⁰

Iako su ga drugi monasi opominjali, prekorevali i ispitivali na takav način, monah Ariṭṭha, nekadašnji lovac na lešinare, još uvek se tvrdoglavo držao tog pogubnog gledišta i nastavljao da insistira na njemu.

4. Kako monasi nisu uspeali da ga odgovore od tog pogubnog gledišta, odoše oni do Blaženoga. Pošto mu se poklone, sedoše sa strane i ispričaše šta se dogodilo: „Poštovani gospodine, pošto nismo uspeali da monaha Ariṭṭhu, nekadašnjeg lovca na lešinare, odgovorimo od pogubnog gledišta, došli smo da o tome obavestimo Blaženoga.”

5. Na to Blaženi reče jednom monahu: „Monaše, idi i reci monahu Ariṭṭhi, nekadašnjem lovcu na lešinare, da ga Učitelj zove.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori monah. On otide do monaha Ariṭṭhe i reče mu: „Prijatelju Ariṭṭha, Učitelj te zove.”

„Da, prijatelju”, odgovori Ariṭṭha i otide da vidi Blaženog. Kad je stigao, pokloni se i sede sa strane. Dok je tako sedeo sa strane, Blaženi mu se obrati sledećim rečima: „Je li istina, Ariṭṭha, da se u tebi javilo ovo pogubno gledište: ‘Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, stvari koje Blaženi naziva prepreke nisu u stanju da ometu one koji ih praktikuju.’”

„Zaista je tako. Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, stvari koje Blaženi naziva prepreke nisu u stanju da ometu one koji ih praktikuju.”

6. „Od koga si to čuo, neznalice, da sam podučavao na takav način? Nisam li, neznalice, na mnoge načine pokazao za takve stvari da jesu smetnja i da svakako ometaju onoga ko ih praktikuje. Zadovoljstva čula, govorio sam, obezbeđuju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i očajanja, a opasnost u njima još je veća. Poređenjem s kosturom... poređenjem s komadom mesa... poređenjem s upaljenom bakljom... poređenjem s jamom punom užarenog ugljevlja... poređenjem sa snom... poređenjem s pozajmljenim stvarima... poređenjem s voćkom punom plodova... poređenjem s mesarskim nožem i panjem... poređenjem s mačem... poređenjem sa zmijskom glavom, pokazao sam da zadovoljstva čula obezbeđuju malo zadovoljenja, a mnogo patnje i očajanja, te da je opasnost u njima još veća. A ti nas, neznalice, pogrešnim tumačenjem pogrešno predstavljaš, sebe povređuješ i sebi si stvorio mnogo loših zasluga; to će ti zadugo doneti štetu i patnju.”²⁵¹

7. Onda se Blaženi obrati monasima sledećim rečima: „Šta mislite, monasi? Je li ovaj monah Ariṭṭha, nekadašnji lovac na lešinare, upalio makar iskru mudrosti u ovom učenju i pravilima?”

„Kako bi to moglo biti? Svakako da nije, poštovani gospodine.”

Kad ovo bi izrečeno, monah Ariṭṭha, nekadašnji lovac na lešinare, sedeo je ćutke, zbunjen, povijenih leđa i pognute glave, ophrvan mislima, nesposoban da bilo šta odgovori. Onda mu se Blaženi, koji je znao njegovo stanje, obrati: „Ostaćeš upamćen, neznalice, po svom pogubnom gledištu. A sad ću ispitati ostale monahe o toj stvari.”

8. Onda se Blaženi obrati monasima: „Monasi, da li učenje koje podučavam razumete na isti način kao ovaj monah Ariṭṭha, nekadašnji lovac na lešinare, kada nas pogrešnim tumačenjem pogrešno predstavlja, sebe povređuje i sebi stvara mnogo loših zasluga; a to će mu zadugo doneti štetu i patnju?”

„Ne, poštovani gospodine. Jer na mnoge načine je Blaženi pokazao da takve stvari jesu smetnja i da svakako ometaju onoga ko ih praktikuje.

Blaženi je pokazao da zadovoljstva čula obezbeđuju malo zadovoljenja, mnogo patnje i očajanja, a opasnost u njima još je veća. Poređenjem s kosturom... poređenjem sa zmijskom glavom, Blaženi je pokazao... da je opasnost u njima još veća.”

„Dobro je, monasi. Dobro je što tako razumete učenje kojem sam vas podučio. Na mnoge sam načine pokazao da takve stvari jesu smetnja i da svakako ometaju onoga ko ih praktikuje. Pokazao sam da zadovoljstva čula obezbeđuju malo zadovoljenja, mnogo patnje i očajanja, a opasnost u njima je još veća. Poređenjem s kosturom... poređenjem sa zmijskom glavom, pokazao sam... da je opasnost u njima još veća. Ali ovaj monah Aritṭha, nekadašnji lovac na lešinare, pogrešnim tumačenjem nas pogrešno predstavlja, sebe povređuje i sebi stvara mnogo loših zasluga; a to će mu zadugo doneti štetu i patnju.

9. Monasi, da se neko upušta u zadovoljstva čula, a da u njemu nema želje za zadovoljstvima čula, nema opažaja izazvanih tom željom, nema misli izazvanih tom željom – to je nemoguće.²⁵²

(POREĐENJE SA ZMIJOM)

10. Ima, monasi, nepromišljenih ljudi koji proučavaju ovo učenje – govore, strofe, izlaganja, stihove, nadahnuća, izreke, priče o rođenjima, čudesne povesti i odgovore na pitanja – i pošto su ga proučili, ne istražuju značenje mudrošću. Pošto ne istražuju značenje učenja mudrošću, oni ne stižu uvid. Učenje proučavaju samo da bi kritikovali druge i pobeđivali u debatama. Tada ne doživljavaju istinsku dobrobit zbog koje su proučavali ovo učenje. Zato što su učenje uzeli na pogrešan način, to će im zadugo doneti štetu i patnju.²⁵³ A zašto? Zato što su učenje uzeli na pogrešan način.

Zamislite čoveka kojem treba zmija, koji traži zmiju, ide u potragu za zmijom. Ugleda veliku zmiju i uzme je za telo ili rep. Zmija se izvije i ugriže ga za šaku, ruku ili drugi deo tela i zbog toga čovek umre ili je u užasnim bolovima. A zašto? Zato što je na pogrešan način uzeo zmiju. Isto tako, ima nepromišljenih ljudi koji proučavaju ovo učenje... A zašto? Zato što su učenje uzeli na pogrešan način.

11. Ima, monasi, sinova dobrih porodica koji proučavaju ovo učenje – govore... odgovore na pitanja – i pošto su ga proučili, istražuju značenje mudrošću. Pošto istražuju značenje učenja mudrošću, oni stižu uvid. Učenje ne proučavaju samo da bi kritikovali druge i pobeđivali u debatama. Tada doživljavaju istinsku dobrobit zbog koje su proučavali ovo učenje. Zato što su učenje uzeli na ispravan način, to će im zadugo doneti dobrobit i sreću. A zašto? Zato što su učenje uzeli na ispravan način.

Zamislite čoveka kojem treba zmija, koji traži zmiju, ide u potragu za zmijom. Ugleda veliku zmiju, pritisne je rašljastim štapom pa pošto je tako

učinio, uzme je na ispravan način, za vrat. Iako se zmija možda obavila oko njegove šake, ruke ili nekog drugog dela tela, ipak zbog toga čovek ne umre, niti je u užasnim bolovima. A zašto? Zato što je na ispravan način uzeo zmiju. Isto tako, ima sinova dobrih porodica koji proučavaju ovo učenje... A zašto? Zato što su učenje uzeli na ispravan način.

12. Otuda, monasi, kada razumete značenje mojih reči, tako ga i zapamtite. Ali ako niste razumeli značenje mojih reči, tada pitajte mene ili monahe koji imaju mudrost.

(POREĐENJE SA SPLAVOM)

13. Monasi, pokazaću vam na koji način je ovo učenje slično splavu, jer služi za prelazak, a ne za vezivanje.²⁵⁴ Monasi, slušajte i dobro zapamtite šta ću reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

„Zamislite, monasi, čoveka koji ide putem i naiđe na ogromnu vodu, čija je ova obala strma i opasna, dok je druga obala sigurna i bez ikakve opasnosti. Ali nema nikakvog plovila ili mosta da tu vodu pređe. I čovek pomisli: ‘Ovo je ogromna voda, čija je ova obala strma i opasna, dok je druga obala sigurna i bez ikakve opasnosti. Ali nema nikakvog plovila ili mosta da tu vodu pređem. Kako bi bilo kad bih nakupio trske, pruća, granja i lišća pa od njih napravio splav, te nošen tim splavom, veslajući i rukama i nogama, bezbedno stignem na drugu obalu?’ I tako čovek nakupi trske, pruća, granja i lišća, pa od njih napravi splav. Nošen tim splavom, veslajući i rukama i nogama, on bezbedno stigne na drugu obalu. Pošto je prešao vodu i stigao na drugu obalu, možda pomisli: ‘Ovaj mi je splav zaista mnogo pomogao. Nošen njime, veslajući i rukama i nogama, bezbedno sam stigao na drugu obalu. Kako bi bilo da ga natovarim na leđa ili rame i ponesem sa sobom?’ Šta mislite o tome, monasi? Ako tako uradi, hoće li čovek postupiti s tim splavom onako kako bi trebalo?’

„Zaista neće.”

„A šta bi onda, monasi, trebalo da učini kako bi sa tim splavom postupio onako kako bi trebalo? Pošto je, monasi, prešao vodu i stigao na drugu obalu, možda pomisli: ‘Ovaj mi je splav zaista mnogo pomogao. Nošen njime, veslajući i rukama i nogama, bezbedno sam stigao na drugu obalu. Kako bi bilo da ga izvučem na obalu ili pustim niz vodu, a zatim krenem dalje?’ Ako tako uradi, hoće li taj čovek postupiti s tim splavom onako kako bi trebalo? Isto tako, monasi, pokazao sam vam na koji način je ovo učenje slično splavu, jer služi za prelazak, a ne za vezivanje.

14. Monasi, kada razumete da je ovo učenje slično splavu, treba da napustite čak i to učenje, a kamoli stvari suprotne tom učenju.²⁵⁵

(OSNOVE ZA GLEDIŠTA)

15. Postoji, monasi, šest osnova za gledišta.²⁵⁶ Kojih šest? Monasi, neuk, običan čovek koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, a na materijalni oblik gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.'²⁵⁷ On na osećaj gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.' Na opažaj gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.' Na mentalne obrasce gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.' Ono što vidi, čuje, oseti i spozna, ono sa čime se susretne, za čim traga i premišlja u umu, na to takođe gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.'²⁵⁸ Ovakvo gledište: 'Ono što je sopstvo jeste ovaj svet; posle smrti biću trajan, nepromenljiv, večan, neću podleći promeni; trajaću koliko i večnost' – na njega on takođe gleda ovako: 'Ovo je moje, ovo sam ja, ovo je moje sopstvo.'²⁵⁹

16. Ali, monasi, postoji dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, a na materijalni oblik ne gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.' On na osećaj gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.' Na opažaj gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.' Na mentalne obrasce gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.' Ono što vidi, čuje, oseti i spozna, ono sa čime se susretne, za čim traga i premišlja u umu, na to takođe gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.' Ovakvo gledište: 'Ono što je sopstvo jeste ovaj svet; posle smrti biću trajan, nepromenljiv, večan, neću podleći promeni; trajaću koliko i večnost' – na njega takođe gleda ovako: 'Ovo nije moje, ovo nisam ja, ovo nije moje sopstvo.'

17. Kad tako razmišlja, nije uznemiren zbog onog što ne postoji."²⁶⁰

(UZNEMIRENOST)

18. Kad ovo bi rečeno, jedan monah upita Blaženog: „Poštovani gospodine, može li biti uznemirenosti zbog onog što ne postoji spolja?”

„Može, monaše”, reče Blaženi. „Tako, monaše, neko razmišlja: ‘Ah, imao sam to! Ali sad, avaj, više nemam! Kad bih ga samo opet imao! No, nikako da ga dobijem!’ Onda žali, tuži i jadikuje, udara se u grudi plaćući i postaje rastresen. Tako može biti uznemirenost zbog onog što ne postoji spolja.”

19. „A može li biti odsustva uznemirenosti zbog onoga što ne postoji spolja?”

„Može, monaše”, reče Blaženi. „Tako, monaše, neko ne razmišlja: ‘Ah, imao sam to! Ali sad, avaj, više nemam! Kad bih ga samo opet imao!’

No, nikako da ga dobijem!’ Onda on ne žali, ne tuži i ne jadikuje, ne udara se u grudi plačući i ne postaje rastresen. Tako može biti odsustva uznemirenosti zbog onog što ne postoji spolja.”

20. „A može li biti uznemirenosti zbog onog što ne postoji unutra?”

„Može, monaše”, reče Blaženi. „Tako, monaše, neko ovako razmišlja: ‘Ovo je sopstvo, ovo je svet; posle smrti biću trajan, nepromenljiv, večan, neću podlegati promeni; trajaću koliko i večnost.’ Onda čuje Tathāgatu ili učenika Tathāgate kako izlaže Dhammu radi uklanjanju svih gledišta, odluka, opsesija, vezivanja i prikrivenih sklonosti, radi smirivanja svih mentalnih konstrukcija, napuštanja svih vezanosti, razaranja žudnje, hlađenja strasti, prestanka, *nibbāne*. Na to pomisli: ‘Biću uništen! Nestaću! Više me neće biti!’ Onda žali, tuži i jadikuje, udara se u grudi plačući i postaje rastresen. Tako ima uznemirenosti zbog onoga što ne postoji unutra.”

21. „A može li biti odsustva uznemirenosti zbog onoga što ne postoji unutra?”

„Može, monaše”, reče Blaženi. „Tako, monaše, neko ne razmišlja: ‘Ovo je sopstvo... trajaću koliko i večnost.’ Onda čuje Tathāgatu ili učenika Tathāgate kako izlaže Dhammu radi uklanjanju svih gledišta, odluka, opsesija, vezivanja i prikrivenih sklonosti, radi smirivanja svih mentalnih konstrukcija, napuštanja svih vezanosti, razaranja žudnje, hlađenja strasti, prestanka, *nibbāne*. Na to ne pomisli: ‘Biću uništen! Nestaću! Više me neće biti!’ Onda ne žali, ne tuži i ne jadikuje, ne udara se u grudi plačući i ne postaje rastresen. Tako ima odsustva uznemirenosti zbog onoga što ne postoji unutra.

(PROLAZNOST I NEPOSTOJANJE SOPSTVA)

22. Monasi, možda možete steći takav posed koji je trajan, nepromenljiv, večan, koji ne podleže promeni i traje koliko i večnost.²⁶¹ No, da li vi, monasi, vidite neki takav posed?” – „Ne, poštovani gospodine.” – „Dobro je, monasi, ja takođe ne vidim bilo kakav posed koji je trajan, nepromenljiv, večan, ne podleže promeni i traje koliko i večnost.

23. Monasi, možda se možete vezati za takvo učenje o sopstvu koje neće doneti žalost, naricanje, bol, tugu i očaj onome ko se veže za njega.²⁶² No, da li vi, monasi, vidite takvo učenje o sopstvu?” – „Ne, gospodine.” – „Dobro je, monasi, ja takođe ne vidim bilo koje učenje o sopstvu koje neće doneti žalost, naricanje, bol, tugu i očaj.

24. Monasi, možda možete uzeti kao oslonac takvo gledište koje ne bi donelo žalost, naricanje, bol, tugu i očaj onome ko ga uzme kao oslonac.²⁶³ No, da li vi, monasi, vidite neko takvo gledište kao oslonac?” – „Ne, gospodine.” – „Dobro je, monasi, ja takođe ne vidim bilo koje gledište kao oslonac koji ne bi donelo žalost, naricanje, bol, tugu i očaj onome ko ga uzme kao oslonac.

25. Monasi, ako bi postojalo sopstvo, da li bi postojalo i ono što pripada mom sopstvu?"²⁶⁴ – „Da, postojalo bi.” – „Ili, ako bi postojalo ono što pripada sopstvu, da li bi postojalo i moje sopstvo?” – „Da, postojao bi.” – „Monasi, pošto sopstvo i ono što pripada sopstvu ne bivaju shvaćeni kao istiniti i učvršćeni, tada takva osnova za gledišta, naime: ‘Ovo je sopstvo, ovo je svet; posle smrti biću trajan, nepromenjiv, večan, neću podlegati promeni; trajaću koliko i večnost’ – zar to ne bi bilo jedno sasvim i do kraja budalasto učenje?”

„A šta bi drugo moglo biti, poštovani gospodine, nego jedno sasvim i do kraja budalasto učenje?”

26. „Monasi, šta mislite? Je li materijalni oblik trajan ili prolazan?” – „Prolazan.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „To je patnja.” – „Je li na ono što je prolazno, patnja i podložno promeni prikladno gledati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’” – „Ne, poštovani gospodine.”

„Monasi, šta mislite? Je li osećaj... Je li opažaj... Jesu li mentalni obrasci... Je li svest trajna ili prolazna?” – „Prolazna.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „To je patnja.” – „Je li na ono što je prolazno, patnja i podložno promeni prikladno gledati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’” – „Ne, poštovani gospodine.”

27. „Zato, monasi, svaki materijalni oblik, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, inferiorni ili superiorni, dalek ili blizu, svaki materijalni oblik treba videti onakvog kakav zaista jeste, pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Svaku vrstu osećaja... Svaku vrstu opažaja... Svaku vrstu mentalnih obrazaca... Svaku vrstu svesti, prošlu, buduću ili sadašnju, unutrašnju ili spoljašnju, veliku ili malu, inferiornu ili superiornu, daleku ili blizu, svaku svest treba videti onakvu kakva zaista jeste, pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo?’

28. Kada tako gleda, monasi, dobro upućen plemeniti učenik se oslobađa očaranosti materijalnim oblikom, očaranosti osećajem, očaranosti opažajem, očaranosti mentalnim obrascima, očaranosti svešću.

29. Pošto više nije očaran, strast se u njemu hladi. Hlađenjem strasti njegov um postaje oslobođen.²⁶⁵ Kada je oslobođen, dolazi i saznanje: ‘Um je oslobođen.’ Tada on razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’

(ARAHANT)

30. Monasi, takav monah se naziva onim čije je dno probijeno, čiji je rov zatrpan, čiji je noseći stub oboren, onim koji nema ograda, plemeniti

čiji je barjak spušten, čiji je tovar odložen, ko je bez okova.

31. A kako je to monah onaj čije je dno probijeno? Ima primera da monah napusti neznanje, saseče ga u korenu, načini ga poput palminog panja, ukloni ga, tako da se u budućnosti više ne može javiti. Tako je monah onaj čije je dno probijeno.

32. A kako je to monah onaj čiji je rov zatrpan? Ima primera kada monah napusti krug preporađanja koji donosi nova rođenja, saseče ga u korenu... tako da se više ne javlja. Tako je monah onaj čiji je rov zatrpan.

33. A kako je to monah onaj čiji je noseći stub oboren? Ima primera kada monah napusti žudnju, saseče je u korenu... tako da se ona više ne javlja. Tako je monah onaj čiji je noseći stub oboren.

34. A kako je to monah onaj koji nema ograda? Ima primera kada monah napusti pet nižih okova, saseče ih u korenu... tako da se više ne javljaju. Tako je monah onaj koji nema ograda.

35. A kako je to monah plemeniti čiji je barjak spušten, čiji je tovar odložen, koji je bez okova? Ima primera kad monah napusti obmanu 'ja sam', saseče je u korenu... tako da se ona više ne javlja. Tako je monah plemeniti čiji je barjak spušten, čiji je tovar odložen, ko je bez okova.

36. Monasi, kada božanstva sa Indrom, Brahmom i Pađāpatijem na čelu tragaju za monahom koji je tako oslobođenog uma, oni ne nalaze [bilo šta kako bi mogli da kažu]: 'Svest onoga ko je tako otišao oslanja se na ovo.' A zašto? Onaj ko je tako otišao, kažem vam, ne ostavlja trag ovde i sada.²⁶⁶

(POGREŠNA TUMAČENJA TATHĀGATE)

37. Monasi, i dok ovako govorim, ovako objavljujem, neki me askete i brahmani bez ikakve osnove pogrešno tumače sledećim rečima: 'Asketa Gotama vodi na pogrešan put; podučava poništavanje, razaranje, uništenje postojećeg bića.'²⁶⁷ Pošto to ne činim, pošto to ne podučavam, to znači da me ti askete i brahmani bez ikakve osnove, bespotrebno, lažno i pogrešno tumače sledećim rečima: 'Asketa Gotama vodi na pogrešan put; podučava poništavanje, razaranje, uništenje postojećeg bića.'

38. Monasi, i pre i sada, ono što ja podučavam jesu patnja i prestanak patnje.²⁶⁸ Ako drugi vređaju, grde, proklinju i zlostavljaju Tathāgatu zbog toga, Tathāgata ne oseća ozlojeđenost, ogorčenost ili potištenost u srcu. A ako drugi slave, poštuju, obožavaju i klanjaju se Tathāgati zbog toga, Tathāgata ne oseća oduševljenje, radost i uznesenost u srcu. Ako drugi slave, poštuju, obožavaju i klanjaju se Tathāgati zbog toga, Tathāgata o tome misli ovako: 'Oni to čine u ime onoga što je već ranije do kraja shvaćeno.'²⁶⁹

39. Zato, monasi, ako vas drugi vređaju, grde, proklinju i zlostavljaju, zbog toga ne treba da osećate ozlojeđenost, ogorčenost ili potištenost u

srcu. I ako vas drugi slave, poštuju, obožavaju i klanjaju se, zbog toga ne treba da osećate oduševljenje, radost i uznesenost u srcu. Ako vas drugi slave, poštuju, obožavaju i klanjaju se, o tome treba da mislite ovako: ‘Oni to čine u ime onoga što je već ranije do kraja shvaćeno.’

(NIJE VAŠE)

40. Zato, monasi, sve ono što nije vaše, napustite; napuštanje će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. A šta je to što nije vaše? Materijalni oblik nije vaš. Napustite ga. Kad ste ga napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. Osećaj nije vaš. Napustite ga. Kad ste ga napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. Opažaj nije vaš. Napustite ga. Kad ste ga napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. Mentalni obrasci nisu vaši. Napustite ih. Kad ste ih napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. Svest nije vaša. Napustite je. Kad ste je napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo.²⁷⁰

41. Monasi, šta mislite? Ako bi ljudi počeli da odnose travu, pruće, granje i lišće iz ovog Đetinog gaja ili da ih spaljuju ili da čine bilo šta drugo što im je po volji, da li biste pomislili: ‘Ovi ljudi nas raznose, nas spaljuju ili nama čine što im je volja?’ – „Ne, poštovani gospodine. A zašto? Zato što sve to nije ni naše sopstvo, niti pripada našem sopstvu.” – „Isto tako, monasi, sve ono što nije vaše, napustite; kad ste ga napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo. A šta je to što nije vaše? Materijalni oblik nije vaš... Osećaj nije vaš... Opažaj nije vaš... Mentalni obrasci nisu vaši... Svest nije vaša. Napustite je. Kad ste je napustili, to će vam doneti dobrobit i sreću zadugo.

(U OVOJ DHAMMI)

42. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna, otvorena, očigledna i celovita.²⁷¹ U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj, otvorenoj, očiglednoj i celovitoj, ne postoji [budući] krug manifestacije onih monaha koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svetački život, učinili ono što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem.²⁷²

43. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna... i celovita. U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj... i celovitoj, oni monasi koji su napustili pet nižih okova bića pojavice se spontano [u čistim boravištima] i odatle dosegnuti *nibbānu*, a da se više ne vrate u ovaj svet.

44. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna... i celovita. U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj... i celovitoj, oni monasi koji su napustili tri niža okova bića i umanjili strast, mržnju i obmanutost, jesu jednom-povratnici, jer će se još jednom vratiti u ovaj svet da okončaju svoju patnju.

45. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna... i celovita. U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj... i celovitoj, oni monasi koji su napustili tri niža okova bića ušli su u tok, nisu više podložni propasti, sigurni [u svoje izbavljenje] i idu ka probuđenju.

46. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna... i celovita. U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj... i celovitoj, ka probuđenju idu oni monasi koji slede na osnovu Dhamme ili slede na osnovu poverenja.²⁷³

47. Monasi, Dhamma koju sam objavio jeste jasna, otvorena, očigledna i celovita. U toj Dhammi koju sam objavio, jasnoj, otvorenoj, očiglednoj i celovitoj, ka nebeskom svetu idu oni koji imaju dovoljno vere u mene, dovoljno ljubavi za mene.²⁷⁴

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

23 *Vammika sutta* Mravinjak

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. U isto vreme poštovani Kumāra Kassapa živeo je u Slepčevom gaju.²⁷⁵

I kad je noć već poodmakla, neko božanstvo divnog izgleda, koje je obasjalo čitav Slepčev gaj, dođe do poštovanog Kumāra Kassape i stade sa strane.²⁷⁶ Stojeći tako, božanstvo mu reče:

2. „Monaše, monaše, ovaj mravinjak dimi se noću i gori danju.²⁷⁷

Tako reče brahman: ‘Dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda gredu: ‘Greda, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Ukloni gredu; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda žabu: ‘Žaba, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci žabu; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda rašlje: ‘Rašlje, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci rašlje; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda sito: ‘Site, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci sito; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda kornjaču: ‘Kornjača, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci kornjaču; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda sataru i panj: ‘Satara i panj, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci sataru i panj; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda komad mesa: ‘Komad mesa, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Odbaci komad mesa; dubl nožem, ti mudri.’ Dubeći nožem, mudrac ugleda nāga zmiju: ‘Nāga zmija, o poštovani gospodine.’

Tako reče brahman: ‘Ostavi nāga zmiju; nemoj povrediti nāga zmiju; poštuj nāga zmiju.’

Monaše, treba da odeš do Blaženog i pitaš ga za značenje ove zagonetke. Kako ti Blaženi bude rekao, tako zapamti. Monaše, ne vidim bilo koga u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, ko može zadovoljiti um odgovorom na ovu zagonetku, izuzev Tathāgate, njegovih učenika ili nekoga ko je to naučio od njih.”

Tako reče božanstvo i istog trena nestade.

3. I kad je prošla noć, poštovani Kumāra Kassapa otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i ispriča Blaženom šta se dogodilo. Potom upita: „Poštovani gospodine, šta je to mravinjak koji se dimi noću, a gori danju? Ko je taj brahman, ko mudrac? Šta je nož, šta je dubljenje, šta je greda, šta je žaba, šta su rašlje, šta je sito, šta kornjača, šta satara i panj, šta komad mesa, a šta je nāga zmija?”

4. Monaše, mravinjak je simbol za ovo telo, načinjeno od materijalnog oblika, sastavljeno od četiri velika elementa, stvorili su ga majka i otac, izgradili kuvani pirinač i kaša,²⁷⁸ podložno je prolaznosti, trošnosti i propadanju, razlaganju i nestanku.

Ono što čovek misli i promišlja noću, a na osnovu svojih postupaka učinjenih danju, jeste ‘dimi se noću.’

Postupci koje danju čini telom, govorom i umom, pošto je mislio i promišljao tokom noći, jeste ‘gori danju.’

Brahman je simbol za Tathāgatu, plemenitog i potpuno probuđenoga. Mudrac je simbol za monaha na višem stupnju vežbanja. Nož je simbol plemenite mudrosti. Dubljenje je simbol za buđenje energije.

Greda je simbol neznanja.²⁷⁹ ‘Ukloni gredu: napusti neznanje. Dubi nožem, ti mudri.’ To je značenje.

Žaba je simbol za bes i nervozu. ‘Odbaci žabu: napusti bes i nervozu. Dubi nožem, ti mudri.’ To je značenje.

Rašlje su simbol za sumnjičavost.²⁸⁰ ‘Odbaci rašlje: napusti sumnjičavost. Dubi nožem, ti mudri.’ To je značenje.

Sito je simbol za pet prepreka, dakle za prepreku želje za zadovoljstvima čula, prepreku zlovolje, prepreku tromosti i tuposti, prepreku uznemirenosti i kajanja, prepreku sumnjičavosti. ‘Odbaci sito: napusti pet prepreka. Dubi nožem, ti mudri.’ To je značenje.

Kornjača je simbol za pet sastojaka bića kao objekata vezivanja,²⁸¹ dakle materijalni oblik kao sastojak bića koji je objekat vezivanja, osećaj kao sastojak bića koji je objekat vezivanju, opažaj kao sastojak bića koji je objekat vezivanja, mentalni obrasci kao sastojak bića koji je objekat vezivanja i svest kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. ‘Odbaci kornjaču: napusti pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja. Dubi nožem, ti mudri.’ To je značenje.

Satara i panj su simbol za pet struna zadovoljstva čula²⁸² – oblici dostupni oku za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. ‘Odbaci sataru i panj: napusti

pet struna zadovoljstva čula. Dubi nožem, ti mudri.' To je značenje.

Komad mesa je simbol za oduševljenje i strast.²⁸³ 'Odbaci komad mesa: napusti oduševljenje i strast. Dubi nožem, ti mudri.' To je značenje.

Nāga zmija je simbol monaha koji je uklonio sve otrove.²⁸⁴ 'Ostavi nāga zmiju; nemoj povrediti nāga zmiju; poštuj nāga zmiju.' To je značenje.

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Kumāra Kassapa se obradova rečima Blaženoga.

24 *Rathavināta sutta* Kočije

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. Onda jedna grupa monaha poreklom iz rodnog kraja [Blaženog],²⁸⁵ koja je period monsuna provela tamo, dođe do Blaženoga, poklone mu se i potom sedoše sa strane. A Blaženi ih upita: „Monasi, ko je u [mom] rodnom kraju cenjen među monasima, među svojim saputnicima u svetačkom životu, na ovaj način: ‘Pošto ima malo žudnji, on monasima govori o malobrojnosti žudnji; pošto je zadovoljan, on monasima govori o zadovoljenosti; pošto je sam osamljen, on monasima govori o osami; pošto je povučen iz gomile, on monasima govori o povučeniosti iz gomile; pošto je sam energičan, on monasima govori o podsticanju energije; pošto je usavršen u vrlini, on monasima govori o usavršenosti u vrlini; pošto je usavršen u koncentraciji, on monasima govori o usavršenosti u koncentraciji; pošto je usavršen u mudrosti, on monasima govori o usmerenosti ka mudrosti; pošto je usavršen u oslobođenju, on monasima govori o usmerenosti ka oslobođenju; pošto je usavršen u znanju i viđenju oslobođenja, on monasima govori o usmerenosti ka znanju i viđenju oslobođenja;’²⁸⁶ on je taj koji savetuje, upoznaje, upućuje, podstiče, nadahnjuje i ohrabruje svoje saputnike u svetačkom životu?’”

„Poštovani gospodine, u rodnom kraju [Blaženog] poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta je tako cenjen među monasima, među svojim saputnicima u svetačkom životu.”²⁸⁷

3. Tom prilikom je poštovani Sāriputta sedeo nedaleko od Blaženog. I onda se poštovanom Sāriputti javila ovakva misao: „Dobitak je za poštovanog Puṇṇa Mantāṇiputtu, veliki je dobitak za njega što ga mudri saputnici u svetačkom životu na takav način hvale u prisustvu Učiteljevom. Možda bismo jednom prilikom mogli da se sretnemo s poštovanim Puṇṇa Mantāṇiputtom i porazgovaramo s njim.”

4. Kasnije, kada je Blaženi ostao kraj Rāḍagahe koliko je želeo, nastavio je da luta od sela do sela u pravcu Sāvattḥīja. Idući tako od sela do sela, stigao je na kraju u Sāvattḥī, te se smestio u Ātiniom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

5. A poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta doču: „Blaženi je stigao u Sāvattḥī

i živi u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.” Na to poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta pospremi svoje boravište, uze gornji ogrtač i prosjačku zdelu, te krete da luta od sela do sela u pravcu Sāvattḥija. Idući tako od sela do sela, stigao je na kraju u Sāvattḥī, te ode do Đetinog gaja, do manastira koji je podigao Anāthapiṇḍika, da vidi Blaženog. Pošto se pokloni Blaženom, sede sa strane, a Blaženi ga je uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi. Nakon toga poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta, upućen, podstaknut, nadahnut i ohrabren govorom o Dhammi, ushićen i obradovan rečima Blaženog, ustade sa svog mesta, pa poklonivši se Blaženom i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, pođe put Slepčevog gaja, da tu provede ostatak dana.

6. Na to neki monah otide do poštovanog Sāriputte i reče mu: „Priatelju Sāriputta, monaha Puṇṇa Mantāṇiputtu, o kojem si uvek govorio s uvažavanjem, Blaženi je upravo uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi; a ovaj ushićen i obradovan rečima Blaženog, ustade sa svog mesta, pa poklonivši se Blaženom i pazeći da mu ostane sa desne strane, otide do Slepčevog gaja, da tu provede ostatak dana.”

7. Poštovani Sāriputta hitro pokupi svoju prostirku za sedenje i zaputi se za poštovanim Puṇṇa Mantāṇiputtom, pazeći da ga ne izgubi iz vida. Onda poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta zađe u Slepčev gaj, te sede u podnožje nekog drveta da tu provede ostatak dana. Poštovani Sāriputta takođe zađe u Slepčev gaj, te sede u podnožje nekog drveta da tu provede ostatak dana.

8. Kad je palo veče, poštovani Sāriputta izađe iz osame, otide do poštovanog Puṇṇa Mantāṇiputte i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i ovako reče poštovanom Puṇṇa Mantāṇiputti:

9. „Priatelju, živimo li ovaj svetački život predvođeni našim učiteljem Blaženim?” – „Da, prijatelju.” – „Ali, prijatelju, da li radi pročišćenja vrline živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja uma, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja gledišta, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja prevazilaženjem sumnjičavosti, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja znanjem i viđenjem puta, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.” – „Da li onda, radi pročišćenja znanjem i viđenjem, živimo svetački život predvođeni Blaženim?” – „Ne, prijatelju.”²⁸⁸

10. „Priatelju, kad sam te upitao: ‘Ali, prijatelju, da li radi pročišćenja

vrline živimo svetački život predvođeni Blaženim?’, ti si odgovorio: ‘Ne, prijatelju.’ Kada sam te upitao: ‘Da li onda, radi pročišćenja uma... radi pročišćenja gledišta... radi pročišćenja prevazilaženjem sumnjičavosti... radi pročišćenja znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put... radi pročišćenja znanjem i viđenjem puta... radi pročišćenja znanjem i viđenjem živimo svetački život predvođeni Blaženim?’, ti si odgovorio: ‘Ne, prijatelju.’ Radi čega onda, prijatelju, živimo ovaj svetački život predvođeni Blaženim?’

„Prijatelju, radi konačnog oslobođenja bez vezivanja živimo ovaj svetački život predvođeni Blaženim.”²⁸⁹

11. Ali, prijatelju, je li pročišćenje vrline konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje uma konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje gledišta konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje prevazilaženjem sumnjičavosti konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje znanjem i viđenjem puta konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Da li je onda pročišćenje znanjem i viđenjem konačno oslobođenje bez vezivanja? – „Ne, prijatelju.” – „Ali, prijatelju, je li konačno oslobođenje bez vezivanja moguće bez tih stanja? – „Ne, prijatelju.”

12. Kad sam te upitao: ‘Ali, prijatelju, je li pročišćenje vrline konačno oslobođenje bez vezivanja?’, ti si odgovorio: ‘Ne, prijatelju.’ Kada sam te upitao: ‘Da li je onda pročišćenje uma... pročišćenje gledišta... pročišćenje prevazilaženjem sumnjičavosti... pročišćenje znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put... pročišćenje znanjem i viđenjem puta... pročišćenje znanjem i viđenjem konačno oslobođenje bez vezivanja?’, ti si odgovorio: ‘Ne, prijatelju.’ A kad sam te na kraju upitao: ‘Ali, prijatelju, je li konačno oslobođenje bez vezivanja moguće bez tih stanja?’, ti si odgovorio: ‘Ne, prijatelju.’ Kako bi onda, prijatelju, trebalo razumeti značenje tvojih reči?’

13. „Prijatelju, da je Blaženi pročišćenje vrline opisao kao konačno oslobođenje bez vezivanja, on bi time nešto u čemu još uvek ima vezivanja, opisao kao konačnu *nibbānu* bez vezivanja. Da je Blaženi pročišćenje uma... pročišćenje gledišta... pročišćenje prevazilaženjem sumnjičavosti... pročišćenje znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put... pročišćenje znanjem i viđenjem puta... pročišćenje znanjem i viđenjem opisao kao konačno oslobođenje bez vezivanja, on bi time nešto u čemu još uvek ima vezivanja, opisao kao konačnu *nibbānu* bez vezivanja.²⁹⁰ A ako bi konačno oslobođenje bez vezivanja bilo moguće dostići bez tih stanja,

tada bi ga običan čovek dostigao, jer običan čovek je bez tih stanja.

14. Sada ću, prijatelju, dati jedno poređenje, jer neki mudri ljudi bolje razumeju značenje reči uz pomoć poređenja. Zamisli da Pasenadi, kralj Kosale živi u Sāvaththīju i mora nešto hitno da obavi u Sāketi, a da između Sāvaththīja i Sākete ima sedam postaja u kojima su za njega pripremljene kočije. Tako bi se Pasenadi, kralj Kosale, napuštajući Sāvaththī kroz kapiju na palati, popeo na prvu kočiju i njome stigao do druge, koja ga čeka spremna. Tu bi sišao s prve kočije, popeo se na drugu i njome bi stigao do treće kočije... trećom bi stigao do četvrte kočije... četvrtom bi stigao do pete kočije... petom bi stigao do šeste kočije... šestom bi stigao do sedme kočije, a sedmom bi stigao do palate u Sāketi. Kad bi ušao na kapiju palate, njegovi prijatelji i poznanici, članovi njegove porodice i rođaci tu bi ga upitali: ‘Vaše visočanstvo, da li ste iz Sāvaththīja do palate u Sāketi došli ovom kočijom?’ Kako Pasenadi, kralj Kosale, na to treba da odgovori u skladu sa istinom?”

„Da bi odgovorio u skladu sa istinom, prijatelju, on treba da kaže: ‘Živim u Sāvaththīju i morao sam nešto hitno da obavim u Sāketi. A između Sāvaththīja i Sākete ima sedam postaja u kojima su za mene bile pripremljene kočije. Napuštajući Sāvaththī kroz kapiju na palati, popeo sam se na prvu kočiju i njome stigao do druge; sišao sam sa prve kočije, popeo na drugu i njome sam stigao do treće kočije... četvrte... pete... šeste... sedme kočije, a sedmom sam stigao do palate u Sāketi.’ Da bi odgovorio u skladu sa istinom, tako bi trebalo da kaže.”

15. Isto tako, prijatelju, pročišćenje vrline ima za cilj dostizanje pročišćenja uma; pročišćenje uma ima za cilj dostizanje pročišćenja gledišta; pročišćenje gledišta ima za cilj dostizanje pročišćenja prevazilaženjem sumnjičavosti; pročišćenje prevazilaženjem sumnjičavosti ima za cilj dostizanje pročišćenja znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put; pročišćenje znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put ima za cilj dostizanje pročišćenja znanjem i viđenjem puta; pročišćenje znanjem i viđenjem puta ima za cilj dostizanje pročišćenja znanjem i viđenjem; pročišćenje znanjem i viđenjem ima za cilj dostizanje konačnog oslobođenja bez vezivanja. Radi konačnog oslobođenja bez vezivanja, mi živimo ovaj svetački život predvođeni Blaženim.”

16. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta upita poštovanog Puṇṇa Mantāniputtu: „Koje je ime poštovanom i kako ga znaju njegovi saputnici u svetačkom životu?”²⁹¹

„Ime mi je Puṇṇa, prijatelju, a moji saputnici u svetačkom životu me znaju kao Mantāniputtu.”

„Divno je, prijatelju, čudesno je to! Poštovani Puṇṇa Mantāniputtu je na svako teško pitanje odgovorio, tačku po tačku, kao učen sledbenik koji

na pravi način razume Učiteljev nauk. Dobitak je to za njegove saputnike u svetačkom životu, veliki je dobitak za njih što imaju priliku da vide i slušaju poštovanog Puṇṇa Mantāṇiputtu. Čak i kada bi poštovanog Puṇṇa Mantāṇiputtu njegovi saputnici u svetačkom životu morali da nose na jastuku, držeći ga navrh glave, kako bi imali priliku da ga vide i čuju, bio bi to dobitak za njih, veliki dobitak za njih. Isto takav je dobitak za nas, veliki dobitak za nas, što imamo priliku da vidimo i čujemo poštovanog Puṇṇa Mantāṇiputtu.

17. Kad ovo bi rečeno, poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta upita poštovanog Sāriputtu: „Koje je ime poštovanom i kako ga znaju njegovi saputnici u svetačkom životu?”

„Ime mi je Upatissa, prijatelju, a moji saputnici u svetačkom životu me znaju kao Sāriputtu.”

„Zaista, prijatelju, nismo znali da razgovaramo s poštovanim Sāriputtom, učenicom koji je poput samog Učitelja.²⁹² Da smo znali da je ovo poštovani Sāriputta, ne bismo govorili toliko mnogo. Divno je, prijatelju, čudesno je to! Poštovani Sāriputta je svako teško pitanje postavio, tačku po tačku, kao učen sledbenik koji na pravi način razume Učiteljev nauk. Dobitak je to za njegove saputnike u svetačkom životu, veliki je dobitak za njih što imaju priliku da vide i slušaju poštovanog Sāriputtu. Čak i kad bi poštovanog Sāriputtu njegovi saputnici u svetačkom životu morali da nose na jastuku, držeći ga navrh glave, kako bi imali priliku da ga vide i čuju, bio bi to dobitak za njih, veliki dobitak za njih. Isto je takav dobitak za nas, veliki dobitak za nas, što imamo priliku da vidimo i čujemo poštovanog Sāriputtu.

Tako se ova dva velika bića obradovaše dobrim rečima onog drugoga.

25 *Nivāpa sutta* Mamac

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, lovac ne postavlja mamac za krdo jelena sa ovakvom namerom: ‘Neka jeleni uživaju u mamcu koji sam postavio, te tako požive, dobro uhranjeni, još dugo vremena.’ Lovac postavlja mamac za krdo jelena sa ovakvom namerom: ‘Jeleni će lakomo jesti, tako što će jurnuti pravo na mamac koji sam postavio. Na taj način će postati omamljeni. Kada su omamljeni, postaće nepažljivi. Kad su nepažljivi, mogu s njima da radim šta mi je volja, upravo zbog tog mamca.’

3. I zaista jeleni iz prvog krda lakomo su jeli, tako što su jurnuli pravo na mamac koji je lovac postavio. Na taj način postadoše omamljeni. Pošto su omamljeni, postadoše nepažljivi. Kad su nepažljivi, lovac je s njima uradio šta mu je volja, upravo zbog tog mamca. I tako jeleni iz prvog krda nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve.

4. Onda su jeleni iz drugog krda ovako razmišljali: ‘Jeleni prvog krda, postupivši neoprezno, nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Kako bi bilo da se držimo podalje od mamca? Držeći se podalje od tog zastrašujućeg užitka, hajdemo duboko u šumu i tamo živimo.’ Tako i uradiše. Ali poslednjeg meseca sezone vrućina, kad su trava i voda bili na izmaku, tela im postadoše poput kostura, te izgubiše snagu i vitalnost. Kad su izgubili snagu i vitalnost, vratili se istom mamcu koji je lovac na jelene postavio.

Lakomo su jeli, tako što su jurnuli pravo na mamac koji je lovac postavio. Na taj način postadoše omamljeni. Pošto su omamljeni, postadoše nepažljivi. Kad su nepažljivi, lovac je s njima uradio šta mu je volja, upravo zbog tog mamca. I tako jeleni iz drugog krda takođe nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve.

5. Onda su jeleni iz trećeg krda ovako razmišljali: ‘Jeleni prvog krda, postupivši neoprezno, nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Jeleni drugog krda, videvši kako su postradali jeleni iz prvog, iz predostrožnosti odlaze duboko u šumu, ali takođe ne uspevaju da se oslobode

moći i kontrole lovčeve. Kako bi bilo da svoje boravište načinimo unutar dometa lovčevog mamca? Učinivši tako, nećemo jesti lakomo i nećemo jurnuti pravo na mamac koji je lovac postavio. Na taj način nećemo postati omamljeni. Kad nismo omamljeni, nećemo postati nepažljivi. Kad nismo nepažljivi, lovac s nama neće uraditi šta mu je volja, upravo zbog tog mamca.’ Tako i učiniše.

Onda su lovac na jelene i njegovi pomagači ovako razmišljali: ‘Jeleni iz trećeg krda su lukavi i vešti poput čarobnjaka i vračeva. Pojedu mamac koji smo postavili, a da i ne znamo kad dođu i odu. Kako bi bilo da postavimo mamac okružen pletenim prućem? Tada bismo možda mogli da vidimo gde obitava to treće krdo, gde se krije.’ To učiniše te otkriše gde obitava treće krdo, gde se krije. I tako jeleni iz trećeg krda takođe nisu uspjeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve.

6. Onda su jeleni iz četvrtog krda ovako razmišljali: ‘Jeleni prvog krda, postupivši neoprezno, nisu uspjeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Jeleni drugog krda, videvši kako su postradali jeleni iz prvog krda, iz predostrožnosti odlaze duboko u šumu, ali takođe ne uspevaju da se oslobode moći i kontrole lovčeve. A jeleni trećeg krda, videvši kako su postradali jeleni iz prvog i drugog krda, svoje su boravište načinili unutar dometa lovčevog mamca. Ali ni oni nisu uspjeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Kako bi bilo da naše boravište bude tamo gde lovac i njegovi pomagači ne mogu doći? Učinivši tako, nećemo jesti lakomo i nećemo jurnuti pravo na mamac koji je lovac postavio. Na taj način nećemo postati omamljeni. Kad nismo omamljeni, nećemo postati nepažljivi. Kad nismo nepažljivi, lovac s nama neće uraditi šta mu je volja, upravo zbog tog mamca.’ Tako učiniše.

Ali onda su lovac na jelene i njegovi pomagači ovako razmišljali: ‘Jeleni iz četvrtog krda su lukavi i vešti poput čarobnjaka i vračeva. Pojedu mamac koji smo postavili, a da ni ne znamo kad dođu i odu. Kako bi bilo kad bismo postavili mamac okružen pletenim prućem? Tada bismo možda mogli da vidimo gde obitava to četvrto krdo, gde se krije.’ Tako i učiniše, ali nisu videli gde obitava četvrto krdo, gde se krije. Onda su lovac na jelene i njegovi pomagači ovako razmišljali: ‘Ako uplašimo četvrto krdo, možda će tako uplašeno upozoriti i sve ostale, tako da će sva krda jelena zaobilaziti mamac koji smo postavili. Kako bi bilo da se na to četvrto krdo uopšte ne obaziremo?’ Tako i učiniše. I tako se jeleni iz četvrtog krda oslobodiše moći i kontrole lovčeve.

7. Monasi, izložio sam ovo poređenje, kako bih vam preneo značenje. A značenje je sledeće: ‘mamac’ je naziv za pet struna zadovoljstava čula. ‘Lovac na jelene’ je naziv za Māru, Zlog. ‘Pomoćnici lovca na jelene’ jeste naziv za Mārine pomagače. ‘Krdo jelena’ jeste naziv za askete i brahmane.

8. Dakle, askete i brahmani prve vrste su lakomo jeli, tako što su jurnuli pravo na mamac i materijalne stvari ovoga sveta koje je Māra postavio. Na taj način postadoše omamljeni. Pošto su omamljeni, postadoše i nepažljivi. Kad su nepažljivi, Māra je s njima uradio šta mu je volja, upravo zbog tog mamca i materijalnih stvari ovoga sveta. Tako askete i brahmani prve vrste nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Zato vam kažem, ti askete i brahmani nalik su jelenima iz prvog krda.

9. Onda su askete i brahmani druge vrste ovako razmišljali: ‘Pošto su postupali neoprezno, askete i brahmani prve vrste nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole Mārine. Kako bi bilo da se držimo podalje od te primamljive hrane i materijalnih stvari ovoga sveta? Držeći se podalje od tog zastrašujućeg užitka, hajdemo duboko u šumu i tamo živimo.’ Tako i uradiše. Jeli su samo zeleniš, proso, divlji pirinač, pirinčane ljsuke, mahovinu ili pirinčano brašno, odbačenu penu od kivanog pirinča, sezamovo brašno, travu ili kravlji izmet; živeli su od šumskog korenja i plodova, hranili se otpalim plodovima.

Ali poslednjeg meseca sezone vrućina, kad su trava i voda bili na izmaku, tela im postadoše sama kost i koža, te izgubiše snagu i vitalnost. Kad su tako izgubili snagu i vitalnost, izgubiše i slobodu uma;²⁹³ gubitkom slobode uma, vratiše se istom onom mamcu koji je Māra postavio i onim materijalnim stvarima ovoga sveta. Lakomo su jeli, tako što su jurnuli pravo među njih. Na taj način postadoše omamljeni. Pošto su omamljeni, postadoše i nepažljivi. Kad su nepažljivi, Māra je s njima uradio šta mu je volja, upravo zbog tog mamca i materijalnih stvari ovoga sveta. Tako askete i brahmani ove druge vrste takođe nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole lovčeve. Zato vam kažem, ti askete i brahmani su nalik jelenima iz drugog krda.

10. Onda su askete i brahmani treće vrste ovako razmišljali: ‘Pošto su postupali neoprezno, askete i brahmani prve vrste nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole Mārine. Askete i brahmani druge vrste, videvši kako su postradali askete i brahmani prve vrste, iz predostrožnosti odlaze duboko u šumu, ali takođe ne uspevaju da se oslobode moći i kontrole Mārine. Kako bi bilo da svoje boravište načinimo unutar dometa Mārinog mamca i materijalnih stvari ovoga sveta? Učinivši tako, nećemo ipak jesti lakomo i nećemo jurnuti pravo na mamac koji je Māra postavio i materijalne stvari ovoga sveta. Na taj način nećemo postati omamljeni. Pošto nismo omamljeni, nećemo postati nepažljivi. Kad nismo nepažljivi, Māra s nama neće uraditi šta mu je volja, upravo zbog tog mamca.’ Tako i učiniše.

Ali onda prihvatiše gledišta kao što je „svet je večan” i „svet nije večan”, „svet je konačan” i „svet je beskonačan”, „duša i telo su isto” i „duša je jedno, a telo drugo”, „posle smrti Tathāgata postoji” i „posle smrti Tat-

hāgata ne postoji”, „posle smrti Tathāgata i postoji i ne postoji” i „posle smrti Tathāgata niti postoji niti ne postoji”.²⁹⁴ Tako askete i brahmani treće vrste nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole Mārine. Zato vam kažem, ti askete i brahmani nalik su jelenima iz trećeg krda.

11. Onda su askete i brahmani četvrte vrste ovako razmišljali: ‘Askete i brahmani prve vrste, postupivši neoprezno, nisu uspeli da se oslobode moći i kontrole Mārine. Askete i brahmani druge vrste, videvši kako su postradali askete i brahmani prve vrste, iz predostrožnosti odlaze duboko u šumu, ali takođe ne uspevaju da se oslobode moći i kontrole Mārine. Videvši kako su nastradali askete i brahmani prve vrste i askete i brahmani druge vrste, askete i brahmani treće vrste svoje boravište načiniše unutar dometa Mārinog mamca i materijalnih stvari ovoga sveta. Ali ni oni ne uspevaju da se oslobode moći i kontrole Mārine. Kako bi bilo da naše boravište bude tamo gde Māra i njegovi pomagači ne mogu doći? Učinivši tako, nećemo jesti lakomo i nećemo jurnuti pravo na mamac koji je Māra postavio i materijalne stvari ovoga sveta. Na taj način nećemo postati omamljeni. Pošto nismo omamljeni, nećemo postati nepažljivi. Kad nismo nepažljivi, Māra s nama neće uraditi šta mu je volja, upravo zbog tog mamca i materijalnih stvari ovoga sveta.’ Tako i učiniše. I tako se askete i brahmani četvrte vrste oslobodiše moći i kontrole Mārine. Zato vam kažem, ti askete i brahmani nalik su jelenima iz četvrtog krda.

12. A kuda to Māra i njegovi pomagači ne mogu doći? Sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, da je postao nevidljiv za Zlog, tako što je Mārino oko pomutio.²⁹⁵

13. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

14. I opet, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, uz fizički osećaj zadovoljstva. Monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću.’ Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

15. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

16. I opet, potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opa-

žanja čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da 'prostor jeste beskrajan', monah ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

17. I opet, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da 'svest jeste beskonačna', monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

18. I opet, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da 'nema ničega', monah ulazi i ostaje u području ničega. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

19. I opet, potpunim nadilaženjem područja ničega, monah dostiže i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, postao nevidljiv za Zlog tako što je Mārino oko pomutio.

20. I opet, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, monah ulazi i ostaje u prestanku opažanja i osećaja. Pošto gleda mudročću, otrovi u njemu bivaju uklonjeni. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, postao nevidljiv za Zlog tako što je Mārino oko pomutio. Za njega se kaže da je otišao s one strane vezanosti za ovaj svet."²⁹⁶

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

26 Ariyapariyesanā sutta

Govor o plemenitom traganju

1. Ovako sam čuo.²⁹⁷ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvaththīja da prosi hranu. Onda jedna grupa monaha dođe do poštovanog Ānande i reče mu: „Prijatelju Ānanda, davno je bilo otkako smo poslednji put čuli govor o Dhammi iz usta Blaženog. Bilo bi dobro, prijatelju Ānanda, ako bismo mogli da čujemo takav govor.” – „Ako je tako, poštovani, idite do boravišta brahmana Rammake. Možda ćete tamo imati priliku da čujete govor o Dhammi iz usta Blaženog.” – „Dobro, prijatelju”, odgovoriše monasi.

3. Kad je prošao Sāvaththī i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, Blaženi se obrati Ānandi: „Ānanda, hajdemo do Istočnog parka, do palate Migārine majke, da tamo provedemo ostatak dana.” – „Dobro, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Ānanda. I tako Blaženi, u pratnji poštovanog Ānande, otide do Istočnog parka, do palate Migārine majke, da tamo provede ostatak dana.

A kad bi veče, Blaženi izađe iz osame i reče poštovanom Ānandi: „Ānanda, hajdemo do kupatila kraj Istočne kapije da se okupamo.” – „Dobro, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Ānanda. I tako Blaženi, zajedno s poštovanim Ānandom, otide do kupatila kraj Istočne kapije da se okupa. Kad se okupao i izašao iz vode, ostade on u donjem ogrtaču i poče da briše svoje telo. Onda poštovani Ānanda reče Blaženom: „Poštovani gospodine, boravište brahmana Rammake nije daleko. Prijatno je i ugodno u tom boravištu. Bilo bi dobro ako bi Blaženi iz saosećanja tamo otišao.” Blaženi ćutke prihvati ovaj poziv.

4. I tako Blaženi otide do boravišta brahmana Rammake. U to vreme grupa monaha okupila se u boravištu i raspravljala o Dhammi. Blaženi zastade pred ulazom i sačeka da se rasprava završi. Kad je video da je rasprava završena, malo se nakašlja, pokuca, a monasi mu otvoriše vrata. Kad je ušao u boravište brahmana Rammake, Blaženi sede na pripremljeno mesto i ovako reče monasima: „Monasi, radi kakvog razgovora ste se ovde okupili? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

„Naš razgovor o Dhammi koji je prekinut ticao se upravo Blaženog. I

tada je Blaženi došao.”

„Dobro je, monasi, što se vi, sinovi dobrih porodica koji su napustili dom i otišli u beskućnike, okupljate da biste raspravljali o Dhammi. Kada se nađete u grupi, monasi, treba da činite jednu od ove dve stvari: da razgovarate o Dhammi ili da održavate plemenitu tišinu.²⁹⁸”

(DVE VRSTE TRAGANJA)

5. „Monasi, postoje ove dve vrste traganja: plemenito traganje i neplemenito traganje. A kakvo je to, monasi, neplemenito traganje? Dešava se da neko, iako i sam podložan rođenju, traga za onim što je takođe podložno rođenju; iako i sam podložan starenju, traga za onim što je takođe podložno starenju; iako i sam podložan bolesti, traga za onim što je takođe podložno bolesti; iako i sam podložan smrti, traga za onim što je takođe podložno smrti; iako i sam podložan tuzi, traga za onim što je takođe podložno tuzi; iako i sam podložan prljanju, traga za onim što je takođe podložno prljanju.

6. Za šta se može reći da je podložno rođenju? Supružnici i deca su podložni rođenju, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile, zlato i srebro su podložni rođenju. Svi ti objekti vezivanja²⁹⁹ podložni su rođenju; a onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan rođenju, traga za onim što je takođe podložno rođenju.

7. Za šta se može reći da je podložno starenju? Supružnici i deca su podložni starenju, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile, zlato i srebro su podložni starenju. Svi ti objekti vezivanja podložni su starenju; a onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan starenju, traga za onim što je takođe podložno starenju.

8. Za šta se može reći da je podložno bolesti? Supružnici i deca su podložni bolesti, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile, zlato i srebro su podložni bolesti. Svi ti objekti vezivanja podložni su bolesti; a onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan bolesti, traga za onim što je takođe podložno bolesti.³⁰⁰

9. Za šta se može reći da je podložno smrti? Supružnici i deca su podložni smrti, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile su podložni smrti. Svi ti objekti vezivanja podložni su smrti; a onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan smrti, traga za onim što je takođe podložno smrti.

10. Za šta se može reći da je podložno tuzi? Supružnici i deca su podložni tuzi, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile su podložni tuzi. Svi ti objekti vezivanja podložni su tuzi; a

onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan tuzi, traga za onim što je takođe podložno tuzi.

11. Za šta se može reći da je podložno prljanju? Supružnici i deca su podložni prljanju, robovi i robinje, koze i ovce, živina i svinje, slonovi, stoka, konji i kobile, zlato i srebro su podložni prljanju. Svi ti objekti vezivanja podložni su prljanju; a onaj ko je za njih vezan, zaveden njima, koji im je potpuno predan, iako i sam podložan prljanju, traga za onim što je takođe podložno prljanju. To je neplemenito traganje.

12. A kakvo je to plemenito traganje? Dešava se da neko, iako i sam podložan rođenju, vidi opasnost u onome što je podložno rođenju i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*; iako i sam podložan starenju, vidi opasnost u onome što je podložno starenju i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*; iako i sam podložan bolesti, vidi opasnost u onome što je podložno bolesti i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*; iako i sam podložan smrti, vidi opasnost u onome što je podložno smrti i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*; iako i sam podložan tuzi, vidi opasnost u onome što je podložno tuzi i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*; iako i sam podložan prljanju, vidi opasnost u onome što je podložno prljanju i onda traga za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*. To je plemenito traganje.

(TRAGANJE ZA PROBUĐENJEM)

13. Monasi, pre probuđenja, kao neprobuđeni bodhisatta, i ja sam, iako i sâm podložan rođenju, tragao za onim što je takođe podložno rođenju; iako podložan starenju, tragao sam za onim što je takođe podložno starenju; iako podložan bolesti, tragao sam za onim što je takođe podložno bolesti; iako podložan smrti, tragao sam za onim što je takođe podložno smrti; iako podložan tuzi, tragao sam za onim što je takođe podložno tuzi; iako podložan prljanju, tragao sam za onim što je takođe podložno prljanju. A onda pomislih: ‘Zašto ja, iako podložan rođenju, tragam za onim što je takođe podložno rođenju? Zašto ja, iako podložan starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju, tragam za onim što je takođe podložno starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju? Kako bi bilo ako bih, iako podložan rođenju, video opasnost u onome što je podložno rođenju i onda tragao za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*? Kako bi bilo ako bih, iako i sâm podložan starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju, video opasnost u onome što je podložno starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju i onda tragao za onim što ne stari, ne oboleva, ne umire, ne tuguje, ne uprlja se, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*?’

14. I tako sam kasnije, još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama – dok su moji roditelji, protivni tome, plakali tako što su im suze potokom lile niz lice – obrijao kosu i bradu, stavio na sebe žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike.

15. Monasi, krenuvši tako u traganje za onim što je korisno, tragajući za nenadmašnim stanjem uzvišenog mira, otidoh do Āļāre Kālāme i rekoh mu: ‘Prijatelju Kālāma, želim da vodim svetački život u ovom učenju i pravilima.’ A Āļāra Kālāma odgovori: ‘Poštovani može ostati ovde. Ovo učenje je takvo da ga mudar čovek može brzo savladati i živeti u njemu, razumevši tako, neposrednim uvidom učenje svoga učitelja.’ I nije dugo potrajalo dok sam savladao to učenje. Što se tiče pukog recitovanja i ponavljanja njegovog učenja, mogao sam da izgovaram reči sa znanjem i pouzdanjem, tako da sam tvrdio ‘Ja znam i vidim’, kao što su i drugi činili.

I pomislih: ‘Ne samo na osnovu poverenja, Āļāra Kālāma objavljuje: ‘Savladao sam i živim u učenju, razumevši ga putem neposrednog uvida.’ Svakako da Āļāra Kālāma živi znajući i videći ovo učenje.’ Zato otidoh do Āļāre Kālāme i rekoh: ‘Prijatelju Kālāma, na osnovu čega objavljuješ da si, razumevši ga neposrednim uvidom, savladao i živiš u ovom učenju?’ A on mi odgovori da je to područje ničega.³⁰¹

I pomislih: ‘Ne poseduje samo Āļāra Kālāma poverenje, energiju, svesnost, koncentraciju i mudrost. I ja posedujem poverenje, energiju, svesnost, koncentraciju i mudrost. Kako bi bilo kad bih pokušao da i ja razumem učenje za koje Āļāra Kālāma tvrdi da ga je savladao i u njemu živi, razumevši ga neposrednim uvidom?’

Uskoro sam i ja savladao i živeo u tom učenju, razumevši ga neposrednim uvidom. I otidoh do Āļāra Kālāme i upitah ga: ‘Prijatelju Kālāma, da li na ovaj način objavljuješ da si savladao i živiš u ovom učenju, razumevši ga neposrednim uvidom?’ – ‘Na taj način, prijatelju.’ – ‘Na isti taj način sam i ja savladao i živim u tom učenju, razumevši ga neposrednim uvidom.’ – ‘Dobitak je to za nas, prijatelju, velik je to dobitak za nas što imamo takvog saputnika u svetačkom životu. I tako, učenje za koje objavljujem da sam ga savladao i u njemu živim, razumevši ga neposrednim uvidom, isto je ono učenje za koje i ti objavljuješ da si ga savladao i u njemu živiš, razumevši ga sam za sebe neposrednim uvidom. A učenje za koje ti objavljuješ da si ga savladao i u njemu živiš, razumevši ga neposrednim uvidom, isto je ono učenje za koje i ja objavljujem da sam ga savladao i u njemu živim, razumevši ga sam za sebe neposrednim uvidom. Dakle, ti znaš učenje koje i ja znam, a ja znam učenje koje ti znaš. To što sam ja, to si i ti; to što si ti, to sam i ja. Dođi, prijatelju, da odsad zajednički vodimo ovu zajednicu.’

Na taj je način Āļāra Kālāma, moj učitelj, postavio mene, svog učeni-

ka, u isti rang sa samim sobom i time mi odao najvišu počast. Ali u meni se javila misao: ‘Ovo učenje ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, prestanku, smirenju, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, već samo ponovnom rođenju u području ničega.’³⁰² Nezadovoljan tim učenjem, razočaran njime, kretoh dalje.

16. Monasi, i dalje tragajući za onim što je korisno, tragajući za nenadmašnim stanjem uzvišenog mira, otidoh do Uddaka Rāmaputte i rekoh mu: ‘Prijatelju Uddaka, želim da vodim svetački život u ovom učenju i pravilima.’³⁰³ A Uddaka Rāmaputta odgovori: ‘Poštovani može ostati ovde. Ovo učenje je takvo da ga mudar čovek može brzo savladati i živeti u njemu, razumevši tako neposrednim uvidom učenje svoga učitelja.’ I nije dugo potrajalo dok sam savladao to učenje. Što se tiče pukog recitovanja i ponavljanja njegovog učenja, mogao sam da izgovaram reči sa znanjem i pouzdanjem, tako da sam tvrdio ‘Ja znam i vidim’, kao što su i drugi činili.

I pomislih: ‘Ne samo na osnovu poverenja Rāma je objavio: ‘Savladao sam i živim u učenju, razumevši ga neposrednim uvidom.’ Svakako da je Rāma živeo znajući i videći ovo učenje.’ Zato otidoh do Uddaka Rāmaputte i rekoh: ‘Prijatelju, na osnovu čega je Rāma objavio da je, razumevši ga neposrednim uvidom, savladao i živeo u ovom učenju?’ A Uddaka Rāmaputta mi odgovori da je to područje ni opažanja ni neopažanja.

I pomislih: ‘Nije samo Rāma posedovao poverenje, energiju, svesnost, koncentraciju i mudrost. I ja posedujem poverenje, energiju, svesnost, koncentraciju i mudrost. Kako bi bilo kad bih pokušao da i ja razumem učenje za koje je Rāma tvrdio da ga je savladao i u njemu živeo, razumevši ga neposrednim uvidom?’

Uskoro sam i ja savladao i živeo u tom učenju, razumevši ga putem neposrednog uvida. I otidoh do Uddaka Rāmaputte i upitah ga: ‘Prijatelju, da li je na ovaj način Rāma objavio da je savladao i živeo u ovom učenju, razumevši ga neposrednim uvidom?’ – ‘Na taj način, prijatelju.’ – ‘Na isti taj način sam i ja savladao i živim u tom učenju, razumevši ga neposrednim uvidom.’ – ‘Dobitak je to za nas, prijatelju, velik je to dobitak za nas što imamo takvog saputnika u svetačkom životu. I tako, učenje za koje je Rāma objavio da ga je savladao i u njemu živi, razumevši ga neposrednim uvidom, isto je ono učenje za koje i ti objavljuješ da si ga savladao i u njemu živiš, razumevši ga sam za sebe neposrednim uvidom. A učenje za koje ti objavljuješ da si ga savladao i u njemu živiš, razumevši ga neposrednim uvidom, isto je ono učenje za koje je i Rāma objavio da ga je savladao i u njemu živi, razumevši ga sam za sebe neposrednim uvidom. Dakle, ti znaš učenje koje je i Rāma znao, a Rāma je znao učenje koje ti znaš. To što je bio Rāma, to si i ti; to što si ti, to je bio i Rāma. Dodi, prijatelju, da odsad vodiš ovu zajednicu.’

Na taj način je Uddaka Rāmaputta, moj saputnik u svetačkom životu, postavio me u rang učitelja i time mi odao najvišu počast. Ali u meni se javila misao: ‘Ovo učenje ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, prestanku, smirenju, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, već samo ponovnom rođenju u području ni opažanja ni neopažanja.’ Nezadovoljan tim učenjem, razočaran njime, kretoh dalje.

17. Monasi, i dalje tragajući za onim što je korisno, tragajući za nenadmašnim stanjem uzvišenog mira, lutao sam od sela do sela zemljom Magadha, sve dok na kraju nisam stigao do Uruvele, blizu Senānigame. Taj mi se kraj učinio povoljnim. Pored lepog gaja tekla je bistra reka, sa blagom, pitomom obalom. A nedaleko je bilo selo u kojem se mogla isprositi hrana. To mi je izgledalo dovoljno za čoveka koji je u naponu mladenačke snage odlučio da se posveti duhovnom naporu. Na tom mestu sedoh, razmišljajući: ‘Ovo mi je dovoljno za duhovni napor.’³⁰⁴

(PROBUĐENJE)

18. Tu sam, monasi, iako i sâm podložan rođenju, uvidevši opasnost u onome što je podložno rođenju, tragajući za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigao nerođeno, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; podložan starenju, uvidevši opasnost u onome što je podložno starenju, tragajući za onim što ne stari, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigao sam neostarelo, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; podložan bolesti, uvidevši opasnost u onome što je podložno bolesti, tragajući za onim što ne oboleva, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigao sam neobolelo, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; podložan smrti, uvidevši opasnost u onome što je podložno smrti, tragajući za neumrlim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigao sam ono što ne umire, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; podložan tuzi, uvidevši opasnost u onome što je podložno tuzi, tragajući za ne-tužnim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigao sam ono što ne tuguje, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; podložan prljanju, uvidevši opasnost u onome što je podložno prljanju, tragajući za neuprlanim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigoh ono što se ne prlja, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*. Znanje i viđenje se javiše u meni: ‘Neopozivo je moje oslobođenje, ovo je rođenje poslednje; nema više novoga bivanja.’

19. Tada pomislih: ‘Ova Dhamma do koje stigoh duboka je, teško ju je uočiti, teško razumeti, smirujuća je i uzvišena, nedosežna pukim rezonovanjem, tanana, shvatljiva mudrima.’³⁰⁵ Ali ovo pokolenje se oduševljava vezivanjem, zanosi vezivanjem, raduje vezivanju.³⁰⁶ Teško je za takvo pokolenje da uvidi ovu istinu, dakle posebnu uzročnost, uslovljeni nastanak.

I teško je da uvidi ovu istinu, dakle stišavanje svih mentalnih konstrukcija, napuštanje svih vezanosti, razaranje žudnje, hlađenje strasti, prestanak, *nibbānu*. Ako bih krenuo da podučavam tu Dhammu, drugi me ne bi razumeli, za mene bi to bili samo uzaludan trud i napor.' Na to mi spontano padoše na um ovi stihovi, koji nikad do tada nisu bili izrečeni:

‘Čemu podučavanje Dhamme,
koju čak i ja teško dosegnuh;
jer nju nikada spaziti neće
oni obuzeti strašću i mržnjom.

Oni koje je strast osvojila, mrak obavio,
teško razumljivu Dhammu nikada spoznati neće,
jer ona vodi nasuprot toku ovoga sveta,
tanana, duboka i teško uočljiva.’

Razmišljajući o ovome, um moj beše skloniji nedelovanju nego podučavanju Dhamme.³⁰⁷

20. A onda, monasi, Brahmā Sahampati, shvativši o čemu razmišljam, pomisli: ‘Ovaj svet biće izgubljen, ovaj svet će nestati, jer um Tathāgate, plemenitog i potpuno probuđenog, skloniji je nedelovanju nego podučavanju Dhamme.’ Na to, hitro kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, Brahmā Sahampati nestade u Brahminom svetu i pojavi se preda mnom. Prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u mom pravcu i reče: ‘Poštovani gospodine, neka Blaženi podučava Dhammu, neka Uzvišeni podučava Dhammu. Postoje bića sa tek malo prašine u očima, koja propadaju jer nisu čula Dhammu. Biće onih koji će razumeti Dhammu.’ Tako je govorio Brahmā Sahampati, a zatim nastavi:

‘U Magadhi su se do sada pojavljivala
pogrešna učenja, onih nečistog uma.
Otvori vrata Besmrtnog! Neka čuju
Dhammu koju Prečisti pronade.

Kao što neko na vrhu planine
ljudski rod vidi svuda unaokolo,
tako i ti, o Mudri, svevideći mudračo,
podigni visoku palatu istine.
Nek Patnjom nedodirnuti vidi ljudski soj,
u patnju uronjen, rođenjem i smrću savladan.

Ustani, pobedonosni junače, predvodniče karavana,
i kreni svetom ovim, kojem ništa ne duguješ.
Neka Blaženi istinu tu podučava,
uvek će biti onih koji će je razumeti.'

21. Saslušah Brahmino preklinjanje i iz saosećanja za bića osmotrih ovaj svet očima Budnoga. Osmotrivši ovaj svet očima Budnoga, videh bića sa tek malo prašine u očima i bića sa mnogo prašine u očima, ona oštrog uma i ona tupog uma, dobrih i loših osobina, ona koja je lako podučiti i ona koja je teško podučiti, a i tek nekolicina što vide opasnost u nedelima počinjenim sada i njihovim posledicama u drugom svetu. Kao što u jezeru s belim, crvenim ili plavim lotosima, neki od lotosa iznikli i izrasli pod vodom, ne izlaze na površinu, pa ih sveža voda napaja i oplahuje, a neki drugi iznikli i izrasli pod vodom, plutaju po površini, dok se neki treći iznikli i izrasli pod vodom, izdignu iznad nje, pa voda više uz njih ne prijanja; isto tako, osmotrivši ovaj svet očima Budnoga, videh bića sa tek malo prašine u očima i bića sa mnogo prašine u očima, ona oštrog uma i ona tupog uma, dobrih i loših osobina, ona koja je lako podučiti i koja je teško podučiti, a i tek nekolicina što vide opasnost u nedelima počinjenim sada i njihovim posledicama u drugom svetu. Tada sam Brahmi Sahampatiju odgovorio ovim stihovima:

'Otvorena za njih su vrata Besmrtnog,
nek sposobni da čuju pokažu svoje poverenje sada.
Svestan težine zadatka, o Brahmā, ne govorih
među ljudima o Dhammi, koja je tanana i uzvišena.'

Na to Brahmā Sahampati pomisli: 'Blaženi se saglasio s mojom molbom da podučava Dhammu.' Pošto mi se poklonio i pazeći da mu ostanem sa desne strane, on se odmah udalji.

22. Ovako sam razmišljao: 'Koga ću prvog podučiti Dhammi? Ko će brzo razumeti ovu Dhammu?' Onda mi na um pade ova misao: 'Āḷāra Kālāma je mudar, sposoban, oštrouman. On već zadugo ima malo prašine u očima. Kako bi bilo da njega prvo podučim Dhammi? On će brzo razumeti ovu Dhammu.' I pojavise se preda mnom božanstva i rekoše: 'Poštovani gospodine, Āḷāra Kālāma je umro pre sedam dana.' U meni se pojavise znanje i viđenje: 'Āḷāra Kālāma je umro pre sedam dana.' Onda se javi misao: 'Veliki je gubitak zadesio Āḷāra Kālāmu. Da je čuo Dhammu, on bi je brzo razumeo.'

23. I ovako sam razmišljao: 'Koga ću prvog podučiti Dhammi? Ko će brzo razumeti ovu Dhammu?' Onda mi na um pade ova misao: 'Uddaka

Rāmaputta je mudar, sposoban, oštrouman. On već zadugo ima malo prašine u očima. Kako bi bilo da njega prvo podučim Dhammi? On će brzo razumeti ovu Dhammu.’ I pojaviše se preda mnogom božanstva i rekoše: ‘Poštovani gospodine, Uddaka Rāmaputta je umro prošle noći.’ U meni se pojaviše znanje i viđenje: ‘Uddaka Rāmaputta je umro prošle noći.’ Onda se javi misao: ‘Veliki je gubitak zadesio Uddaka Rāmaputtu. Da je čuo Dhammu, on bi je brzo razumeo.’

24. I ovako sam razmišljao: ‘Koga ću prvog podučiti Dhammi? Ko će brzo razumeti ovu Dhammu?’ Onda mi na um pade ova misao: ‘Pet monaha koji su me pratili odlučnog u asketskim naporima, oni su mi bili velika pomoć.³⁰⁸ Kako bi bilo da njih prvo podučim Dhammi?’ I pomislih: ‘Gde su sada ta petorica monaha?’ I duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, videh da žive kraj Benaresa, u Parku jelena, kraj Isipatane.

(PODUČAVANJE DHAMME)

25. Potom, monasi, kad sam u Uruveli ostao koliko sam želeo, nastavio sam da lutam od sela do sela, u pravcu Benaresa. Na putu između Gaye i mesta probuđenja ugleda me ādivaka Upaka i reče: ‘Prijatelju, bistar ti je lik, put čista i svetla. U čijem si se učenju odrekao sveta, prijatelju? Ko ti je učitelj? Čiju Dhammu slediš?’ Ādivaki Upaki odgovorih u stihovima:

‘Onaj sam koji je sve nadišao, znalac svega,
neukaljan nijednom stvari, okrenut od svake od njih,
dokončanjem žudnje oslobođen. Spoznaju dosegoh
sam za sebe, koga učiteljem da nazovem?’

Učitelja nemam, niti mi iko ravan
postoji bilo gde u svetu ovome,
sa svim božanstvima njegovim, zato što
nijedno biće mi parnjak nije.

Ja sam Usavršeni na svetu ovome,
učitelj nenadmašni.
Jedino ja sam potpuno probuđeni,
u kojem su vatre ugašene i ohlađene.

Točak Dhamme idem da pokrenem
u prastarom gradu Kāsi.
U svetu što slep postade

zagrmeću bubnjem besmrtnoga.’

‘Po vlastitoj tvrdnji, prijatelju,
ti si, dakle, Sveopšti pobjednik!’³⁰⁹

‘Pobjednici su oni poput mene,
koji ukloniše otrove sve.
Savladao sam sve što je loše,
zato ja, Upaka, jesam pobjednik!’

Kad ovo bi rečeno, ādivaka Upaka odvrati: ‘Neka ti bude, prijatelju!’ Vrteći glavom u neverici, skrenu na sporedni put i nestade.³¹⁰

26. A ja sam, monasi, lutajući od sela do sela, na kraju stigao do Benaresa, do Parka jelena, kraj Isipatane, te odoh do petorice monaha. Oni već izdaleka opaziše da dolazim, pa se dogovore ovako: ‘Prijatelji, evo dolazi asketa Gotama, koji sada živi u izobilju, pošto je napustio asketski napor i vratio se udobnom životu. Nećemo mu iskazati poštovanje, ni ustati pred njim, niti mu pomoći da odloži prosjačku zdelu i gornji ogrtač. Ipak, možemo mu pripremiti mesto, pa ako hoće neka sedne.’ Međutim, dok sam se približavao, petorica monaha nisu bili u stanju da se pridržavaju svoga dogovora. Umesto toga, jedan izađe pred mene i prihvati mi prosjačku zdelu i gornji ogrtač, drugi pripremi mesto za sedenje, a treći vodu za pranje nogu; međutim, obratiše mi se po imenu i osloviše sa ‘prijatelju.’³¹¹

27. Na to im rekoh: ‘Monasi, ne oslovljavajte Tathāgatu po imenu i sa „prijatelju”. Tathāgata je plemenit i potpuno probuđen. Dobro poslušajte, monasi, dostignuto je Besmrtno. Uputiću vas, podučiću vas Dhammi. Vežbajući onako kako ste upućeni, razumevši je neposrednim znanjem svaki za sebe ovde i sada, i vi ćete ubrzo dostići i ostati na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike.’

Kad to bi rečeno, onih pet monaha mi odgovoriše: ‘Prijatelju Gotama, postupcima, praksom i asketskim vežbanjem koje si preduzeo, nisi postigao nikakve nadljudske osobine, nikakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih.’³¹² Kako bi uopšte sada kad živiš u izobilju, pošto si napustio asketski napor i vratio se udobnom životu, mogao da postigneš bilo kakve nadljudske osobine, bilo kakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih?’

Kad to bi rečeno, ja im odgovorih: ‘Tathāgata ne živi u izobilju, niti je napustio asketski napor i vratio se udobnom životu. Tathāgata je plemenit i potpuno probuđen. Dobro poslušajte, monasi, dostignuto je Besmrtno... radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike.’

I drugi put mi petorica monaha rekoše: ‘Prijatelju Gotama... Kako bi uopšte sada kada živiš u izobilju, pošto si napustio asketski napor i vratio se udobnom životu, mogao da postigneš bilo kakve nadljudske osobine, bilo kakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih?’ I drugi put im rekoh: ‘Tathāgata ne živi u izobilju... radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike.’ I treći put mi petorica monaha rekoše: ‘Prijatelju Gotama... Kako bi uopšte sada kad živiš u izobilju, pošto si napustio asketski napor i vratio se udobnom životu, mogao da postigneš bilo kakve nadljudske osobine, bilo kakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih?’

28. Kad ovo bi rečeno, ja ih upitah: ‘Monasi, sećate li se da sam ikada ranije govorio ovako?’ – ‘Ne, zaista.’³¹³ – ‘Tathāgata je plemenit i potpuno probuđen. Dobro poslušajte, monasi, dostignuto je Besmrtno. Uputiću vas, podučiću vas Dhammi. Vežbajući onako kako ste upućeni, razumevši je neposrednim znanjem svaki za sebe ovde i sada, i vi ćete ubrzo doći i ostati na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike.’

29. I tako sam bio u stanju da uverim tu petoricu monaha.³¹⁴ Zatim sam podučavao dva monaha, dok bi ostala trojica odlazila u prošenje hrane, pa smo sva šestorica živeli od toga što su oni isprosili. Ponekad sam podučavao tri monaha, dok bi ostala dvojica odlazila u prošenje hrane, pa smo sva šestorica živeli od toga što su oni isprosili.

30. Onda tih pet monaha, kad sam ih tako podučio i uputio, iako i sami podložni rođenju, uvidevši opasnost u onome što je podložno rođenju i onda tragajući za nerođenim, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigoše nerođeno, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*; iako i sami podložni starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju, uvidevši opasnost u onome što je podložno starenju, bolesti, smrti, tuzi i prljanju, i onda tragajući za onim što ne stari, ne oboleva, ne umire, ne tuguje, ne uprlja se, za najvišom sigurnošću od ropstva, za *nibbānom*, dostigoše ono što ne stari, ne oboleva, ne umire, ne tuguje, ne uprlja se, najvišu sigurnost od ropstva, *nibbānu*. Znanje i viđenje se u njima javiše: ‘Neopozivo je naše oslobodjenje, ovo je rođenje posljednje; nema više novoga rađanja.’

(ZADOVOLJSTVO ČULA)

31. Monasi, postoji pet struna zadovoljstva čula.³¹⁵ Kojih pet? Oblici dostupni oku, poželjni, primamljivi, dopadljivi, dragi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvukovi dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu, poželjni, primamljivi, dopadljivi, dragi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula.

32. Za one askete i brahmane koji su vezani sa tih pet struna zadovoljstva čula – omamljeni njima, potpuno im predani, prepuštaju im se, a ne uviđaju opasnost u njima, niti razumeju kako da im pobegnu – može se reći: ‘Oni su u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, Zli s njima može da radi šta mu je volja.’ Baš kao što se za jelena, kad se uplete u zamku i leži bespomoćan, može reći: ‘On je u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, lovac s njim može da radi šta mu je volja; kad se lovac vrati do zamke, neće moći da ode kuda poželi.’ Isto tako, za one askete i brahmane koji su vezani sa tih pet struna zadovoljstva čula... može se reći: ‘Oni su u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, Zli s njima može da radi šta mu je volja.’

33. Ali za one askete i brahmane koji nisu vezani sa tih pet struna zadovoljstva čula – nisu omamljeni njima, niti im potpuno predani, ne prepuštaju im se, već uviđaju opasnost u njima, razumeju kako da im pobegnu – može se reći: ‘Oni nisu u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, Zli s njima ne može da radi šta mu je volja.’³¹⁶ Baš kao što se za jelena, kad legne na tlo, ali se ne uplete u zamku i ne leži bespomoćan, može reći: ‘On nije u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, lovac s njim ne može da radi šta mu je volja; kad se lovac vrati do zamke, on će moći da ode kuda poželi.’ Isto tako, za one askete i brahmane koji nisu vezani sa tih pet struna zadovoljstva čula... može se reći: ‘Oni nisu u zagrljaju nesreće, u zagrljaju propasti, Zli s njima ne može da radi šta mu je volja.’

34. Zamislite jelena koji živi slobodno u šumi: bez straha svuda on kroči, bez straha stoji, bez straha seda, bez straha leže. A zašto? Zato što nije u domašaju lovčevom. Na isti način monah, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, postao nevidljiv za Zlog tako što je Mārino oko pomutio.³¹⁷

35. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

36. I opet, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću.’ Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

37. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i sa ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji

nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

38. I opet, potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da 'prostor jeste beskrajan', monah ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

39. I opet, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da 'svest jeste beskonačna', monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

40. I opet, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da 'nema ničega', monah ulazi i ostaje u području ničega. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru...

41. I opet, potpunim nadilaženjem područja ničega, monah ulazi i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, postao nevidljiv za Zlog tako što je Mārino oko pomutio.

42. I opet, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, monah ulazi i ostaje u prestanku opažaja i osećaja. Pošto gleda sa mudrošću, otrovi u njemu bivaju uklonjeni. Za takvog monaha kaže se da je oslepeo Māru, postao nevidljiv za Zlog, tako što je Mārino oko pomutio, za njega se kaže da je otišao s one strane vezanosti za ovaj svet.³¹⁸ Bez straha svuda on kroči, bez straha stoji, bez straha seda, bez straha leže. A zašto? Zato što je van dosega Mārinog."

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

27 *Āḷahatthipadopama sutta* Kratki govor o poređenju sa otiskom stope slona

1. Ovako sam čuo.³¹⁹ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. I desilo se da se usred dana brahman Āṇussoni izvezao iz Sāvaththīja u beloј kočiji, koju su vukle bele kobile. Izdaleka je video asketu Pilotiku kako dolazi, pa ga upita: „Odakle to učitelj Vačchāyana dolazi usred dana?”³²⁰

„Gospodine, išao sam da posetim asketu Gotamu.”

„Šta učitelj Vačchāyana misli o mudrosti askete Gotame? Je li on mudar ili nije?”

„Gospodine, ko sam ja da uviđam mudrost askete Gotame? Svakako, onaj ko uviđa mudrost askete Gotame, mora mu biti ravan.”

„Učitelj Vačchāyana zaista veoma hvali asketu Gotamu.”

„Gospodine, ko sam ja da hvalim asketu Gotamu? Oni koji su i sami hvaljeni, hvale asketu Gotamu kao najboljeg među božanstvima i ljudima.”

„Koji su razlozi što učitelj Vačchāyana ima toliko poverenje u asketu Gotamu?”

3. „Gospodine, zamislite mudrog lovca na slonove koji se zaputi u šumu gde borave i slonovi i ugleda veliki otisak slonove stope, dugačak i širok. On bi zaključio: ‘Zaista, ovo je otisak stope slona predvodnika.’ Isto tako, kada sam video četiri stope askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’ A koje četiri?

4. Gospodine, video sam ovde neke učene plemiće, znalce, koji poznaju učenja drugih, precizne u raspravi poput savršenih strelaca; oni idu unaokolo i zapravo pobijaju gledišta drugih svojim oštrim umom. Kad oni čuju: ‘Asketa Gotama će posetiti to i to selo ili grad’, onda kuju plan: ‘Otići ćemo do askete Gotame i postaviti mu ovakvo pitanje. Ako ga ovo budemo pitali, on će odgovoriti ovako, te ćemo njegovo učenje pobiti na ovaj način; a ako ga ono budemo pitali, on će odgovoriti onako, te ćemo njegovo učenje pobiti na onaj način.’

Onda im javi: ‘Asketa Gotama je stigao u to i to selo ili grad.’ I oni

odu do askete Gotame, a ovaj ih uputi, podstakne, obodri i ohrabri govorom o Dhammi. Pošto ih je asketa Gotama uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi, oni nemaju mnogo pitanja da mu postave. Pa kako bi onda mogli da pobiju njegovo učenje? Zapravo, postanu njegovi učenici. Kad sam video prvu stopu askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’

5. Dalje, video sam neke učene brahmane... Zapravo, postanu njegovi učenici. Kad sam video drugu stopu askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

6. Dalje, video sam neke učene kućedomaćine... Zapravo, postanu njegovi učenici. Kad sam video treću stopu askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

7. Dalje, video sam neke učene askete... oni nemaju mnogo pitanja da mu postave. Pa kako bi onda mogli da pobiju njegovo učenje? Zapravo, pitaju asketu Gotamu da ih zamonaši, te on to i učini. I ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučeni, marljivi, predani i odlučni, stekavši neposredno znanje, ovde i sada ulaze i ostaju na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. I tada kažu: ‘Skoro smo bili izgubljeni, skoro smo bili potpuno propali, jer ranije smo tvrdili da smo askete, iako zapravo nismo bili askete; tvrdili smo da smo brahmani, iako zapravo nismo brahmani, tvrdili smo da smo arahanti, iako zapravo nismo bili arahanti. Ali sada jesmo askete, sada jesmo brahmani, sada jesmo arahanti.’ Kad sam video četvrtu stopu askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

Dakle, kad sam video ove četiri stope askete Gotame, zaključio sam: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’”

8. Kad ovo bi rečeno, brahman Āḷanussoṇi side sa svoje bele kočije, koju su vukle bele kobile, i prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženog i izgovori ove reči tri puta: „Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome!” Možda bismo jednom mogli posetiti učitelja Gotamu i porazgovarati s njim.”

9. Onda brahman Āḷanussoṇi otide do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i ispriča Blaženome svoj razgovor s asketom Pilotikom. Na to mu Blaženi odgovori: „Dosad, brahmane, poređenje sa otiskom stope slona nije potpuno dovršeno. Da bi saznao kako ga je moguće detaljno razviti, slušaj i dobro

zapamti šta ću ti reći.” – „Da, gospodine”, odgovori brahman Đāṇuṣṣoṇi. A Blaženi nastavi ovim rečima:

10. „Brahmane, zamisli mudrog lovca na slonove koji se zaputi u šumu gde borave slonovi i ugleda veliki otisak slonove stope, dugačak i širok. Mudar lovac još ne bi zaključio: ‘Zaista, ovo je otisak stope slona predvodnika.’ A zašto? U šumi ima i slonica, koje takođe ostavljaju veliki otisak stope i to je možda jedan od njenih otisaka. On dalje prati taj trag kroz šumu i naiđe na tragove drugog slona, dugačke i široke, i na tragove zuba visoko na stablu. Mudri lovac još ne bi mogao da zaključni: ‘Zaista, ovo je otisak stope slona predvodnika.’ A zašto? U šumi ima i visokih slonica snažnih zuba, koje ostavljaju velike tragove i to može biti stopa jedne od njih. On dalje prati taj trag kroz šumu i naiđe na tragove drugog slona, dugačke i široke, na tragove zuba visoko na stablu i na tragove kljova. Mudri lovac još ne bi mogao da zaključni: ‘Zaista, ovo je otisak stope slona predvodnika.’ A zašto? U šumi ima i visokih slonica snažnih kljova, koje ostavljaju velike tragove i to može biti stopa jedne od njih. On dalje prati taj trag kroz šumu i naiđe na tragove drugog slona, dugačke i široke, na tragove zuba visoko na stablu, na tragove kljova i na polomljene grane. I isto tako vidi tog slona predvodnika u podnožju drveta ili na čistini, kako hoda unaokolo, sedi ili leži. Tada on zaključuje: ‘Ovo je veliki slon predvodnik.’

11. Isto tako, brahmane, Tathāgata se pojavljuje u ovome svetu, plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.

12. Kućedomaćin ili kućedomaćinov sin ili neko rođen u nekom drugom klanu čuje tu Dhammu. Kad čuje Dhammu, on stiče poverenje u Tathāgatu. Kad poseduje poverenje, ovako razmišlja: ‘Domaćinski život je skućen i prašnjav. Svetački život je poput širokog polja. Nije lako u kući praktikovati svetački život potpuno savršen i čist, nalik uglačanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?’ A kasnije, napustivši mali ili veliki imetak, napustivši mali ili veliki krug srodnika, obrije glavu i bradu, stavi na sebe žuti ogrtač i ostavivši iza sebe domaćinski život, postane beskućnik.

13. Pošto je otišao u beskućnike, prošao monašku obuku i način života, napustivši ubijanje živih bića, on ne ubija živa bića; pošto je batinu i oružje ostavio po strani, blag i dobronameran, živi ispunjen saosećanjem

prema svim živim bićima. Napustivši uzimanje onoga što nije dato, on ne uzima ono što nije dato; uzima samo ono što mu se da, očekuje samo ono što mu se da, bez krađe živi u čistoti. Napustivši necelibat, pridržava se celibata, živi odvojeno, odustavši od vulgarne prakse seksualnog snošaja.

Napustivši laganje, on ne laže; govori istinu, čvrsto se drži istine, poverljiv i pouzdan, on nije obmanjivač ovoga sveta. Napustivši zlonameran govor, ne govori zlonamerno; ne ponavlja tamo ono što je čuo ovde kako bi ove ljude zavadio s onima, niti ponavlja ovde ono što je čuo tamo kako bi one ljude zavadio s ovima; tako spaja podeljene, podstiče prijateljstvo, uživa u slozi, raduje se slozi, oduševljava slogom, govori reči koje jačaju slogu. Napustivši grube reči, ne izgovara grube reči; govori reči koje su blage, prijatne za uho i ljubazne, koje idu pravo do srca, učtive su, poželjne za mnoge i s njima su saglasni mnogi. Napustivši ogovaranje, on ne ogovara; govori u pravo vreme, govori činjenice, govori o onome što jeste dobro, govori o učenju i pravilima; u pravo vreme govori reči koje su vredne da se zapamte, razložne, umerene i korisne.

Odustaje od uništavanja semenki i biljaka. Jede samo jednom dnevno, odustavši od jela noću i izvan propisanog vremena.³²¹ Odustaje od plesa, pevanja, muzike i pozorišnih predstava. Odustaje od nošenja venaca, korišćenja mirisa i ulepšavanja balzamima. Odustaje od visokih i luksuznih ležajeva. Odustaje od primanja zlata i srebra. Odustaje od primanja sirovog zrna. Odustaje od primanja sirovog mesa. Odustaje od primanja žena i devojčica. Odustaje od primanja robova i ropkinja. Odustaje od primanja koza i ovaca. Odustaje od primanja živine i svinja. Odustaje od prihvatanja slonova, stoke, konja i kobilica. Odustaje od prihvatanja njiva i livada. Odustaje od izvršavanja tuđih naloga i prenošenja poruka. Odustaje od kupovanja i prodavanja. Odustaje od lažnih utega, lažnih metala i lažnih mera. Odustaje od primanja mita, obmanjivanja, podvaljivanja i lukavstva. Odustaje od ranjavanja, ubijanja, vezivanja, prepada, pljačkanja i nasilja.

14. Zadovoljan je ogrtačem da zaštiti telo i dobijenom hranom da utoli glad; gde god da krene, sa sobom nosi samo ogrtač i zdelu. Kao i ptici što su, kud god da krene, jedini teret sopstvena krila, tako je i monah zadovoljan ogrtačem da zaštiti telo i dobijenom hranom da utoli glad; gde god da krene, sa sobom nosi samo ogrtač i zdelu. Kad poseduje takvo svojstvo plemenite vrline, tada u sebi doživljava blaženstvo kojem zamerke nema.

15. Kad okom vidi oblik, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako oko ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima oka, obuzdava oko.³²² Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom oseti miris... Kad jezikom oseti ukus... Kad telom dodirne neki predmet... Kad umom prepozna objekat uma, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako um ostavi

bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, obuzdava um. Kad poseduje takvu plemenitu obuzdanost čula, u sebi doživljava blaženstvo koje je potpuno čisto.

16. Kad odlazi i dolazi, monah postupa sa jasnim razumevanjem; kad gleda pravo i kad gleda u stranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad savija i kad pruža svoje udove, postupa s jasnim razumevanjem; kad oblači donji ogrtač, kad nosi spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupa s jasnim razumevanjem; kad jede, pije, žvaće i guta hranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad obavlja veliku i malu nuždu, postupa sa jasnim razumevanjem; kad hoda, stoji, sedi, leže i ustaje, govori i čuti, postupa s jasnim razumevanjem.

17. Kad poseduje takvo svojstvo plemenite vrline i plemenitu obuzdanost čula, kada poseduje plemenitu svesnost i jasno razumevanje, tada boravi na osamljenom, mirnom mestu: u šumi, podnožju drveta, planini, klisuri, pećini, mestu za kremaciju, gustoj džungli, na proplanku ili u stogu sena.

18. Kada se vrati iz prošenja hrane, posle jela, seda nogu ukrštenih, uspravnog tela i ustali svesnost pred sobom. Napušta pohlepu za ovim svetom, živi uma oslobođenog pohlepe; um svoj pročišćuje od pohlepe.³²³ Napušta zlovolju i mržnju, živi uma oslobođenog zlovolje, stalo mu je do dobrobiti svih živih bića; um svoj pročišćuje od zlovolje i mržnje. Napušta tromost i tupost, živi oslobođen tromosti i tuposti, vidi svetlost, svestan i s jasnim razumevanjem; um svoj pročišćuje od tromosti i tuposti. Napušta uznemirenost i kajanje, živi neuznemiren, uma sasvim spokojnog; um svoj pročišćuje od uznemirenosti i kajanja. Napušta sumnjičavost, živi tako što je prevazišao sumnjičavost, ne dvoumi se o povoljnim stanjima; um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

19. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Ovo se, brahmane, naziva stopa *Tathāgate*, trag *Tathāgate*, nešto na čemu je *Tathāgata* ostavio svoj beleg, ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: 'Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.'³²⁴

20. Dalje, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. I ovo se, brahmane, naziva stopa *Tathāgate*... ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: 'Blaženi je potpuno probuđen...'

21. Dalje, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva, ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!’ I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate... ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

22. Dalje, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate... ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

23. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja, tri rođenja, četiri rođenja, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset rođenja, trideset rođenja, četrdeset rođenja, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu rođenja, sto hiljada rođenja, mnogih eona skupljanja kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa... (*kao u suttī 4, §27*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate... ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

24. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića. I duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razume kako se bića preporadaju u skladu sa svojim postupcima... (*kao u suttī 4, §29*)... Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna; razume kako se bića preporadaju u skladu sa svojim postupcima. I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate... ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen...’

25. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o uklanjanju otrova. Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je patnja’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je nastanak patnje’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je prestanak patnje’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo su otrovi’; vidi, kao da mu je pred očima:

‘Ovo je nastanak otrova’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je prestanak otrova’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’ I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate, trag Tathāgate, nešto na čemu je Tathāgata ostavio svoj beleg, ali plemeniti učenik još uvek ne zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’ Umesto toga, on je još uvek u procesu izvođenja tog zaključka.³²⁵

26. Kada zna i vidi tako, njegov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kada se oslobodi, tada dolazi znanje: ‘Slobodan sam.’ On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.’

I ovo se, brahmane, naziva stopa Tathāgate, trag Tathāgate, nešto na čemu je Tathāgata ostavio svoj beleg. Na ovoj tački plemeniti učenik zaključuje: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’³²⁶ Na ovoj tački, brahmane, poređenje s otiskom stope slona potpuno je dovršeno.”

27. Kad ovo bi rečeno, brahman Āṇussoṇi reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

28 *Mahāhatthipadopama sutta* Dugi govor o poređenju sa otiskom stope slona

1. Ovako sam čuo.³²⁷ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se poštovani Sāriputta ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi.” – „Prijatelju”, odgovoriše oni. A poštovani Sāriputta ovako nastavi:

2. „Prijatelji, baš kao što otisak stope bilo kojeg živog bića staje unutar stope slona, te se za otisak slonove stope kaže da je predvodnik među njima zbog svoje veličine, isto tako sva povoljna stanja mogu da stanu u četiri plemenite istine.³²⁸ Koje četiri? U plemenitu istinu o patnji, u plemenitu istinu o nastanku patnje, u plemenitu istinu o prestanku patnje i u plemenitu istinu o putu koji vodi prestanku patnje.

3. A koja je plemenita istina o patnji? Rođenje je patnja, starost je patnja, smrt je patnja; žalost, naricanje, bol, tuga i očaj su patnja; ne dobiti ono što želimo je patnja. Ukratko, pet sastojaka bića kao objekti vezivanja jesu patnja.

4. A koji su to pet sastojaka bića kao objekti vezivanja? To su: materijalni oblik kao sastojak koji je objekat vezivanja, osećaj kao sastojak koji je objekat vezivanja, opažaj kao sastojak koji je objekat vezivanja, mentalni obrasci kao sastojak koji je objekat vezivanja i svest kao sastojak koji je objekat vezivanja.

5. Šta je materijalni oblik kao sastojak koji je objekat vezivanja? To su četiri velika elementa i materijalni oblik izveden iz ta četiri velika elementa. A koja su to četiri velika elementa? To su zemlja kao element, voda kao element, vatra kao element i vazduh kao element.

(ZEMLJA KAO ELEMENT)

6. „Šta je to, prijatelji, zemlja kao element? Zemlja kao element može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je zemlja kao unutrašnji element? Šta god da je unutrašnje, u osobi, čvrsto, stvrđnuto i za njega smo vezani, dakle kosa, malje, nokti, zubi, koža, mišići, tetive, kosti, koštana srž, bubrezi, srce, jetra, dijafragma, slezina, pluća, debelo crevo, tanko crevo, želudac i njegov sadržaj, izmet ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je čvrsto, stvrđnuto i za njega smo vezani: to se zove zemlja kao unutrašnji

element.³²⁹ Unutrašnji i spoljašnji element zemlje zajedno čine element zemlje.³³⁰ I njega treba videti kao što zaista jeste, sa pravom mudrošću: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.' Ko ga vidi takvim kakav zaista jeste, sa pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom zemlje i u umu nestaje strast prema elementu zemlje.

7. Ali dođe vreme kad je voda kao element pokrenuta i tada zemlja kao element nestaje.³³¹ Kad i ta zemlja kao spoljašnji element, tako velika, jeste prolazna, podložna razaranju, nestanku i promeni, šta reći za ovo telo, za koje smo vezani žudnjom i koje tako kratko traje? Nemoguće ga je smatrati za 'ja', 'moje' ili 'ja sam.'³³²

8. I tako, ako drugi zlostavljaju, psuju, izazivaju i muče monaha [koji ovaj element vidi onakvim kakav zaista jeste], on to razume ovako: 'Ovaj bolni osećaj rođen iz kontakta uha javio se u meni. On je uslovljen, a ne neuslovljen. Šta ga uslovljava? Uslovljava ga kontakt.'³³³ Zatim on vidi da je kontakt prolazan, da je osećaj prolazan, da je opažaj prolazan, da su mentalni obrasci prolazni i da je svest prolazna. A njegov um, načinivši od nekog elementa svoj objektivni oslonac, ulazi u [taj objektivni oslonac] i stiče poverenje, postojanost i odlučnost.³³⁴

9. I tako, ako drugi napadnu tog monaha na načine koji su nepoželjni, grubi i neprijatni, i to pesnicama, busenjem, štapovima i noževima, on to razume ovako: 'Ovo telo je takvo da ga kontakt sa pesnicama, busenjem, štapovima i noževima povređuje.'³³⁵ Ali Blaženi u svom „savetu kroz poređenje sa testerom” kaže: „Monasi, čak i ako bi vam razbojnici dvoručnom testerom divljački sekli udove, jedan za drugim, onaj ko bi u sebi stvorio um ispunjen mržnjom ne bi sledio moje učenje.”³³⁶ Zato neiscrpnu energiju treba da probudim u sebi i uspostavim istrajnu svesnost, a moje telo biće mirno i spokojno, moj um koncentrisan i sjedinjen. A sada neka kontakt s pesnicama, busenjem, štapovima i noževima povređuje ovo telo; jer ja praktikujem ovo Budino učenje.'

10. Kada se taj monah tako podseti Bude, Dhamme i sanghe, ako spokojstvo potpomognuto korisnim ne postane ustaljeno u njemu, tada u sebi budi osećaj neodložnosti ovako: 'Gubitak je za mene, nije dobitak za mene, loše je za mene, nije dobro za mene da, kad se tako podsetim Bude, Dhamme i sanghe, spokojstvo potpomognuto korisnim ne postane ustaljeno u meni.'³³⁷ Baš kao kad snaha vidi svekra, ona u sebi budi osećaj neodložnosti [da ga obrađuje], isto tako, kad se monah tako podseti Bude, Dhamme i sanghe, ako spokojstvo potpomognuto korisnim ne postane ustaljeno u njemu, tada u sebi budi osećaj neodložnosti. Ali, kad se podseti Bude, Dhamme i sanghe, ako spokojstvo potpomognuto korisnim postane ustaljeno u njemu, tada je on time zadovoljan. I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

(VODA KAO ELEMENT)

11. A šta je to, prijatelji, voda kao element? Voda kao element može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je voda kao unutrašnji element? Šta god da je unutrašnje, u osobi, voda, vodeno i za njega smo vezani; dakle, žuč, sluz, gnoj, krv, znoj, mast, suze, salo, pljuvačka, sline, tečnost u zglobovima, mokraća ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je voda, vodeno i za njega smo vezani: to se zove voda kao unutrašnji element. Unutrašnji i spoljašnji element vode zajedno čine element vode. I njega treba videti kao što zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi takvim kakav zaista jeste, sa pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vode i u umu nestaje strast prema elementu vode.

12. Ali dođe vreme kad je voda kao spoljašnji element pokrenuta. Ona odnosi sela, varoši, gradove, okruge i zemlje. Dođe vreme kad se vode u velikom okeanu povuku stotinu hvati, dvesta hvati, trista hvati, četiristo hvati, petsto hvati, šesto hvati, sedamsto hvati. Dođe vreme kad su vode u velikom okeanu duboke svega sedam visina palmi, šest visina palmi... dve visine palme, samo jednu visinu palme. Dođe vreme kad su vode u velikom okeanu duboke svega sedam hvati, šest hvati... dva hvata, samo jedan hvat. Dođe vreme kad su vode u velikom okeanu duboke svega pola hvata, samo do struka, samo do kolena, samo do članaka. Dođe vreme kad vode u velikom okeanu nisu dovoljno duboke ni da se gurne ceo prst. Kada čak i ta voda kao spoljašnji element, tako velika, jeste prolazna, podložna razaranju, nestanku i promeni, šta reći za ovo telo, za koje smo vezani žudnjom i koje tako kratko traje? Nemoguće ga je smatrati za ‘ja’, ‘moje’ ili ‘to sam ja.’

13–15. I tako, ako drugi zlostavljaju, psuju, izazivaju i muče monaha [koji ovaj element vidi onakvim kakav zaista jeste], on to razume ovako:... (*ponavlja se §8–10*)... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

(VATRA KAO ELEMENT)

16. A šta je to, prijatelji, vatra kao element? Vatra kao element može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je vatra kao unutrašnji element? Šta god da je unutrašnje, u osobi, vatra, plameno i za njega smo vezani; dakle, ono čime se neko zagreva, stari i sagoreva, kao i ono čime nešto što smo pojeli i popili biva potpuno svareno ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je vatra, plameno i za njega smo vezani: to se zove vatra kao unutrašnji element. Unutrašnji i spoljašnji element vatre zajedno čine element vatre. I njega treba videti kao što zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi takvim kakav zaista jeste, sa pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vatre i u umu nestaje strast prema elementu vatre.

17. Ali dođe vreme kad je vatra kao spoljašnji element pokrenuta. Ona spaljuje sela, varoši, gradove, okruge i zemlje. Ona prestaje da gori samo kad ponestane goriva, kada dođe do zelene trave ili do puta, stene, vode ili brisanog prostora. I dođe vreme kad pokušavaju da upale vatru makar petlovim perom i trljanjem. Kada čak i ta vatra kao spoljašnji element, tako velika, jeste prolazna, podložna razaranju, nestanku i promeni, šta reći za ovo telo, za koje smo vezani žudnjom i koje tako kratko traje? Nemoguće ga je smatrati za ‘ja’, ‘moje’ ili ‘to sam ja.’

18–20. I tako, ako drugi zlostavljaju, psuju, izazivaju i muče monaha [koji ovaj element vidi onakvim kakav zaista jeste], on to razume ovako:... (*ponavlja se §8–10*)... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

(VAZDUH KAO ELEMENT)

21. A šta je to, prijatelji, vazduh kao element? Vazduh kao element može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je vazduh kao unutrašnji element? Šta god da je unutrašnje, u osobi, vazduh, gasovito i za njega smo vezani; dakle, vazduh koji ide nagore, vazduh koji ide nadole, vazduh u stomaku, vazduh u crevima, vazduh koji se kreće kroz udove, udah i izdah ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je vazduh, gasovito i za njega smo vezani: to se naziva vazduh kao unutrašnji element. Unutrašnji i spoljašnji element vazduha zajedno čine element vazduha. I njega treba videti kao što zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi kakav zaista jeste, sa pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vazduha i u umu nestaje strast prema elementu vazduha.

22. Ali dođe vreme kad je vazduh kao spoljašnji element pokrenut. On razori sela, varoši, gradove, okruge i zemlje. Dođe vreme poslednjeg meseca sezone vrućina, kad ljudi prave vetar lepezama i mehovima, ali vetra nema pa nema, ni slamka se ne pomera. Kada čak i taj vazduh kao spoljašnji element, tako velik, jeste prolazan, podložan razaranju, nestanku i promeni, šta reći za ovo telo, za koje smo vezani žudnjom i koje tako kratko traje? Nemoguće ga je smatrati za ‘ja’, ‘moje’ ili ‘to sam ja.’

23–25. I tako, ako drugi zlostavljaju, psuju, izazivaju i muče monaha [koji ovaj element vidi kakav zaista jeste], on to razume ovako:... (*ponavlja se §8–10*)... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

26. Prijatelji, baš kao što prostor ograđen drvetom i slamom, travom i glinom, nazivaju ‘kuća’, isto tako, prostor ograđen kostima i tetivama, mišićima i kožom, nazivaju ‘materijalni oblik.’³³⁸

27. Prijatelji, ako je oko samo po sebi zdravo, ali nema spoljašnjih oblika u njegovom dometu, niti odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada nema manifestacije ni odgovarajuće vrste svesti.³³⁹ Ako je oko samo po

sebi zdravo i ima spoljašnjih oblika u njegovom dometu, ali nema odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada nema manifestacije ni odgovarajuće vrste svesti. Kada je oko samo po sebi zdravo, ima spoljašnjih oblika u njegovom dometu, kao i odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada ima i manifestacije odgovarajuće vrste svesti.

28. Materijalni oblik u onome što tako nastane uključen je u materijalni oblik kao sastojak bića koji je objekat vezivanja.³⁴⁰ Osećaj u onome što tako nastane uključen je u osećaj kao sastojak bića podložan vezivanju. Opažaj u onome što tako nastane uključen je u opažaj kao sastojak bića podložan vezivanju. Mentalni obrasci u onome što tako nastane uključeni su u mentalne obrasce kao sastojak bića podložan vezivanju. Svest u onome što tako nastane uključena je u svest kao sastojak bića podložan vezivanju. On ovako razume: ‘Ovo je, zaista, način kako se odigrava uključivanje, okupljanje i gomilanje stvari u ovih pet sastojaka bića podložnih vezivanju. I ovako je rekao Blaženi: „Onaj ko vidi uslovljeni nastanak, vidi Dhammu; onaj ko vidi Dhammu, vidi uslovljeni nastanak.”³⁴¹ A ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja nezavisno nastaju. Želja, vezivanje, sklonost i opčinjenost zasnovani na ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja jesu izvor patnje.³⁴² Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti prema tih pet sastojaka bića jeste prestanak patnje.’ I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.³⁴³

29–30. Prijatelji, ako je uho samo po sebi zdravo, ali nema spoljašnjih zvukova u njegovom dometu... (*kao u §27–28*)... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

31–32. Prijatelji, ako je nos sam po sebi zdrav, ali nema spoljašnjih mirisa u njegovom dometu... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

33–34. Prijatelji, ako je jezik sam po sebi zdrav, ali nema spoljašnjih ukusa u njegovom dometu... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

35–36. Prijatelji, ako je telo samo po sebi zdravo, ali nema spoljašnjih dodira u njegovom dometu... I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

37. Prijatelji, ako je um sam po sebi zdrav, ali nema spoljašnjih objekata uma u njegovom dometu, niti odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada nema manifestacije ni odgovarajuće vrste svesti.³⁴⁴ Ako je um sam po sebi zdrav i ima spoljašnjih objekata uma u njegovom dometu, ali nema odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada nema manifestacije ni odgovarajuće vrste svesti.³⁴⁵ Ali kad je um sam po sebi zdrav, ima spoljašnjih objekata uma u njegovom dometu, kao i odgovarajućeg [svesnog] nastojanja, tada ima i manifestacije odgovarajuće vrste svesti.

38. Materijalni oblik u onome što tako nastane uključen je u materijalni oblik kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. Osećaj u onome što tako nastane uključen je u osećaj kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. Opažaj u onome što tako nastane uključen je u opažaj kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. Mentalni obrasci u onome što tako nastane uključeni su u mentalne obrasce kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. Svest u onome što tako nastane uključena je u svest kao sastojak bića koji je objekat vezivanja. Monah ovako razume: ‘Ovo je, zaista, način kako se odigravaju uključivanje, okupljanje i gomilanje stvari u ovih pet sastojaka bića podložnih vezivanju. I ovako je rekao Blaženi: „Onaj ko vidi uslovljeni nastanak, vidi Dhammu; onaj ko vidi Dhammu, vidi uslovljeni nastanak.” A ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja uslovljeno nastaju. Želja, vezivanje, sklonost i opčinjenost zasnovani na ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja jesu izvor patnje. Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti prema tih pet sastojaka bića jeste prestanak patnje.’ I tada je, prijatelji, taj monah uradio veliku stvar.

Tako reče poštovani Sāriputta. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima poštovanog Sāriputte.

29 *Mahāsāropama sutta* Dugi govor o poređenju sa središtem stabla

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, na Le-
šinarevoj hridi, nedugo pošto je Devadatta otišao.³⁴⁶ Tu se Blaženi, u vezi
sa Devadattom, ovako obrati monasima:

2. „Monasi, recimo da neki čovek iz poverenja napusti domaćinski
život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starosti i smrti,
žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigur-
no da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.’ I kad je otišao u
beskućnike, stiče dobitak, poštovanje i dobar glas. Zadovoljan je tim do-
bitkom, poštovanjem i dobrim glasom, njegova namera biva ostvarena. Na
osnovu toga sam sebe hvali, a druge kritikuje ovako: ‘Stekao sam dobitak,
poštovanje i dobar glas, ali ovi drugi monasi su nepoznati, niko za njih i
ne zna.’ Tako postaje opijen dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom, te je
sve više nepažljiv, osvaja ga nepažljivost. Pošto je nepažljiv, živi u patnji.

Zamislite čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom
drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom, naiđe na veliko drvo
snažnog debla. Zanemarivši srž stabla, njegov meki deo, unutrašnju koru
i spoljašnju koru, naseče on grane i lišće, te ih ponese misleći da je to srž
stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek
nije znao šta je srž stabla, njegov meki deo, unutrašnja kora, spoljašnja
kora, niti grane i lišće. Pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa, traga-
jući za dobrom drvenom građom, naišao je na veliko drvo snažnog debla.
Zanemarivši srž stabla, njegov meki deo, unutrašnju koru i spoljašnju koru,
nasekao je grane i lišće te ih poneo misleći da je to srž stabla. Šta god da
je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće
poslužiti za to.’ Isto tako, monasi, kad čovek iz poverenja napusti doma-
ćinski život... tada živi u patnji. Takav se monah smatra onim koji je od
svetačkog života uzeo tek granje i lišće te se time zadovoljio.

3. A sad, monasi, recimo da čovek iz poverenja napusti domaćinski
život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starosti i smrti,
žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno
da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.’ I kad je tako otišao u

beskućnike, stiće dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. Ne postaje opijen dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom, niti je sve više nepažljiv, ne osvaja ga nepažljivost. I kako je marljiv, usavršava se u vrlini. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sam sebe hvali, a druge kritikuje ovako: 'Pun sam vrline, dobrog karaktera, ali ovi drugi monasi su nemoralni, lošeg karaktera.' Tako postaje opijen usavršenošću u vrlini, te je sve više nepažljiv, osvaja ga nepažljivost. Pošto je nepažljiv, živi u patnji.

Zamislite sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanimajući srž stabla, njegov meki deo i unutrašnju koru, naseče on spoljašnju koru te je ponese misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: 'Ovaj dobar čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegovu spoljašnju koru te je poneo misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobar čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.' Isto tako, monasi, kad čovek iz poverenja napusti domaćinski život... tada živi u patnji. Takav se monah smatra onim koji je od svetačkog života uzeo tek spoljašnju koru i time se zadovoljio.

4. A sad, monasi, recimo da čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.' I kad je tako otišao u beskućnike, stiće on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena... I kako je marljiv, usavršava se u vrlini. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. Ne postaje opijen usavršenošću u vrlini, niti je sve više nepažljiv, ne osvaja ga nepažljivost. I pošto je marljiv, usavrši se u koncentraciji. Zadovoljan je usavršenošću u koncentraciji i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sebe hvali, a kritikuje druge ovako: 'Koncentrisan sam, um mi je sjedinjen, ali ovi drugi monasi su nepažljivi, njihov um je rastresen.' Tako postaje opijen usavršenošću u koncentraciji, sve više je nemaran, osvaja ga nemar. Pošto je nemaran, živi u patnji.

Zamislite sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanimajući srž stabla i njegov meki deo, naseče on unutrašnju koru te je ponese misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga

vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegovu unutrašnju koru, te je poneo misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće dobro poslužiti za to.’ Isto tako, monasi, kad čovek iz poverenja napusti domaćinski život... tada živi u patnji. Takav se monah smatra onim koji je od svetačkog života uzeo tek unutrašnju koru i time se zadovoljio.

5. A sad, monasi, recimo da čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.’ I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena... I kako je marljiv, usavršava se u vrlini. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini, ali njegova namera nije ostvarena... I pošto je marljiv, usavršava se u koncentraciji. Zadovoljan je usavršenošću u koncentraciji, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. Ne postaje opijen usavršenošću u koncentraciji, niti je sve više nepažljiv, ne osvaja ga nepažljivost. I pošto je marljiv, postiže znanje i viđenje.³⁴⁷ Zadovoljan je tim znanjem i viđenjem i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sebe hvali, druge kritikuje ovako: ‘Živim znajući i videći, ali ovi drugi monasi žive i bez znanja i bez viđenja.’ Tako postaje opijen znanjem i viđenjem, sve više je nepažljiv, osvaja ga nepažljivost. Pošto je nepažljiv, živi u patnji.

Zamislite sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanimajući srž stabla, naseče on njegov meki deo i ponese ga misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegov meki deo, te ga poneo misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće dobro poslužiti za to.’ Isto tako, monasi, kad čovek iz poverenja napusti domaćinski život... tada živi u patnji. Takav se monah smatra onim koji je od svetačkog života uzeo tek meki deo i time se zadovoljio.

6. A sad, monasi, recimo da čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.’ I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostva-

rena... I kako je marljiv, usavršava se u vrlini. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini, ali njegova namera nije ostvarena... I pošto je marljiv, usavršava se u koncentraciji. Zadovoljan je usavršenošću u koncentraciji, ali njegova namera nije ostvarena... I pošto je marljiv, postiže znanje i viđenje. Postaje zadovoljan tim znanjem i viđenjem, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. Ne postaje opijen znanjem i viđenjem, niti je sve više nepažljiv, ne osvaja ga nepažljivost. I pošto je marljiv, postiže trajno oslobođenje. A tada je nemoguće za monaha da nazaduje u odnosu na to trajno oslobođenje.³⁴⁸

Zamislite sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. I naseče samo srž stabla i ponese ga znajući da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: 'Ovaj dobri čovek je znao šta je srž stabla, šta je njegov meki deo, šta unutrašnja, a šta spoljašnja kora, i šta su njegove grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa, tragajući za dobrom drvenom građom, naišao je na veliko drvo snažnog debla. Onda je nasekao njegovu srž i poneo je, znajući da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo će mu dobro poslužiti za to.' Isto tako, monasi, kad čovek iz poverenja napusti domaćinski život... I pošto je marljiv, postiže trajno oslobođenje. A tada je nemoguće za tog monaha da nazaduje u odnosu na to trajno oslobođenje.

7. Tako, monasi, korist od ovog svetačkog života nisu dobitak, poštovanje i dobar glas, niti je korist pročišćenje vrline, niti je korist veština koncentracije, niti su korist znanje i viđenje. Samo neopozivo oslobođenje uma je cilj svetačkog života, to je njegova srž i njegov vrhunac."³⁴⁹

Ovako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

30 *Āṅgulasāropama sutta* Kratki govor o poređenju sa središtem stabla

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Āṅgulinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda brahman Pingalakoćha dođe do Blaženog i pozdravi se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče Blaženom:

„Učitelju Gotama, ovde su ovi askete i brahmani, starešine redova, starešine grupa, učitelji grupa, ugledni i nadaleko čuveni osnivači tradicija, koje mnogi smatraju svecima – Pūraṇa Kassapa, Makkhali Gosāla, Āṅgula Kesakambalin, Pakudha Kaćcāyana, Saṅḍaya Belaṭṭhiputta i Nigaṅṭha Nātaputta.³⁵⁰ Imaju li svi oni neposredno znanje, kao što tvrde, ili niko od njih nema neposredno znanje ili ga neki imaju, a drugi nemaju?”

„Dovoljno je, brahmane! Neka se na tome zaustavi! – ‘Imaju li svi oni neposredno znanje, kao što tvrde, ili niko od njih nema neposredno znanje ili ga neki imaju, a drugi nemaju?’ Podučiću te Dhammi, brahmane. Slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”³⁵¹

„Da, gospodine”, odgovori brahman Pingalakoćha. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Brahmane, zamisli čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanimarivši srž stabla, njegov meki deo, unutrašnju koru i spoljašnju koru, naseče grane i lišće i ponese ih misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobar čovek nije znao šta je srž stabla, njegov meki deo, unutrašnja kora, spoljašnja kora, niti grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa, tragajući za dobrom drvenom građom, naišao je na veliko drvo snažnog debla. Zanimarivši srž stabla, njegov meki deo, unutrašnju koru i spoljašnju koru, nasekao je grane i lišće i poneo ih misleći da je to srž stabla. Šta god da je taj čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

4. Zamisli sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo

snažnog debla. Zanemariivši srž stabla, njegov meki deo i unutrašnju koru, naseče spoljašnju koru i ponese je misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegovu spoljašnju koru i poneo je misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

5. Zamisli sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanemariivši srž stabla i njegov meki deo, naseče unutrašnju koru i ponese je misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegovu unutrašnju koru i poneo je misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

6. Zamisli sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanemariivši srž stabla, naseče njegov meki deo i ponese ga misleći da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek nije znao šta je srž stabla... grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa... nasekao je njegov meki deo i poneo ga misleći da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće dobro poslužiti za to.

7. Zamisli sad čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. I naseče samo srž stabla i ponese ga znajući da je to srž stabla. Onda čovek dobroga vida, kad ga sretne, kaže: ‘Ovaj dobri čovek je znao šta je srž stabla, šta je njegov meki deo, šta unutrašnja, a šta spoljašnja kora, i šta su njegove grane i lišće. I tako, pošto mu je bila potrebna dobra drvena građa, tragajući za dobrom drvenom građom, naišao je na veliko drvo snažnog debla. Onda je nasekao njegovu srž i poneo je znajući da je to srž stabla. Šta god da je ovaj dobri čovek mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo će mu dobro poslužiti za to.

8. Isto tako, brahmane, neki čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.’ I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Zadovoljan je tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom, njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sam sebe hvali, a druge kritikuje ovako: ‘Stekao sam do-

bitak, poštovanje i dobar glas, ali ovi drugi monasi su nepoznati, niko za njih i ne zna.' I u njemu nema želje da bilo šta više učini, ne ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od dobitka, poštovanja i dobrog glasa; nazaduje i propada.³⁵² Zbog toga kažem da je ta osoba poput čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i traga-jući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. Zanimarivši srž stabla, njegov meki deo, unutrašnju koru i spoljašnju koru, naseče on grane i lišće i ponese ih misleći da je to srž stabla. Šta god da je mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

9. Isto tako, brahmane, neki čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.' I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. U njemu ima želje da deluje, ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od dobitka, poštovanja i dobrog glasa; ne nazaduje i ne propada. Tako postiže pročišćenje vrline. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sam sebe hvali, a druge kritikuje ovako: 'Ja sam pun vrline, dobrog karaktera, ali ovi drugi monasi su nemoralni, lošeg karaktera.' I u njemu nema želje da bilo šta više učini, ne ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od pročišćenja vrline; nazaduje i propada. Zbog toga kažem da je ta osoba poput čoveka kojem treba dobra drvena građa... te zanimarivši srž stabla, njegov meki deo i unutrašnju koru, naseče spoljašnju koru i ponese je misleći da je to srž stabla. Šta god da je mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

10. Isto tako, brahmane, neki čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.' I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena. Onda postiže pročišćenje vrline. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. U njemu ima želje da deluje, ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od pročišćenja vrline; ne nazaduje i ne propada. Onda postiže koncentraciju. Zadovoljan je usavršenošću u koncentraciji i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sebe hvali, a druge kritikuje ovako: 'Koncentrisan sam, um mi je sjedinjen, ali ovi drugi monasi su nepažljivi, njihov um je rastresen.' I u njemu nema želje da bilo šta više učini,

ne ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od koncentracije; nazaduje i propada. Zbog toga kažem da je ta osoba poput čoveka kojem treba dobra drvena građa... i zanemariivši srž stabla i njegov meki deo, naseče unutrašnju koru i ponese je misleći da je to srž stabla. Šta god da je mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

11. Isto tako, brahmane, neki čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.' I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena. Onda postiže pročišćenje vrline. Zadovoljan je usavršenošću u vrlini, ali njegova namera nije ostvarena... Onda postiže koncentraciju. Zadovoljan je usavršenošću u koncentraciji, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. U njemu ima želje da deluje, ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od usavršenosti u koncentraciji; ne nazaduje i ne propada. Tako postiže znanje i viđenje. Zadovoljan je tim znanjem i viđenjem i njegova namera biva ostvarena. Na osnovu toga sam sebe hvali, a druge kritikuje ovako: 'Živim tako što znam i vidim, ali ovi drugi monasi žive tako što niti znaju, niti vide.' I u njemu nema želje da bilo šta više učini, ne ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od znanja i viđenja; nazaduje i propada. Zbog toga kažem da je ta osoba poput čoveka kojem treba dobra drvena građa... i zanemariivši srž stabla, naseče njegov meki deo i ponese ga misleći da je to srž stabla. Šta god da je mislio da napravi od dobre drvene građe, ovo mu neće poslužiti za to.

12. Isto tako, brahmane, neki čovek iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno da je moguće stići na kraj čitavog tog okeana patnje.' I kad je tako otišao u beskućnike, stiče on dobitak, poštovanje i dobar glas. Ali nije zadovoljan tim dobitkom, poštovanjem i dobrim glasom; njegova namera nije ostvarena. Onda postiže pročišćenje vrline. Zadovoljan je pročišćenjem vrline, ali njegova namera nije ostvarena... Onda postiže koncentraciju. Zadovoljan je tim postignućem koncentracije, ali njegova namera nije ostvarena... Onda postiže znanje i viđenje. Zadovoljan je tim znanjem i viđenjem, ali njegova namera nije ostvarena. Na osnovu toga ne hvali sebe, niti kritikuje druge. U njemu ima želje da deluje, ulaže napor da dostigne ona druga stanja, viša i tananija od znanja i viđenja; ne nazaduje i ne propada.

Ali koja su, brahmane, ta druga stanja, viša i tananija od znanja i viđenja?

13. Tako, brahmane, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To je stanje, više i tananije od znanja i viđenja.³⁵³

14. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

15. I opet, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: 'Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću.' To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

16. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i sa ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

17. I opet, sa potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih utisaka, sa neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da 'prostor jeste beskrajn', monah ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

18. I opet, sa potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da 'svest jeste beskonačna', monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

19. I opet, sa potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da 'nema ničega', monah ulazi i ostaje u području ničega. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

20. I opet, sa potpunim nadilaženjem područja ničega, monah ulazi i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. To je takođe stanje, više i tananije od znanja i viđenja.

21. I opet, sa potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, monah ulazi i ostaje u području prestanka opažanja i osećaja. Tako što ih uvidi svojom mudročću, njegovi otrovi bivaju potpuno uklonjeni. To je takođe stanje, više i tananije nego što su to znanje i viđenje. Sve su to stanja koja su viša i tananija od znanja i viđenja.

22. Zbog toga, brahmane, kažem da je ta osoba poput čoveka kojem treba dobra drvena građa, traga za dobrom drvenom građom i tragajući za zdravim drvetom naiđe na veliko drvo snažnog debla. A on naseče srž stabla i ponese ga znajući da je to srž stabla. I tako, šta god da je mislio da napravi od dobre drvene građe, dobro će mu poslužiti za to.

23. Tako, brahmane, korist od ovog svetačkog života nisu dobitak, poštovanje i dobar glas, niti je korist pročišćenje vrline, niti je korist usavršenost u koncentraciji, niti su korist znanje i viđenje. Samo neopozivo oslobođenje uma jeste cilj svetačkog života, to je njegova srž i njegov vrhunac.”

24. Kad ovo bi rečeno, brahman Pingalakoćcha reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog zaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

4

Veliki odeljak o parovima

(Mahāyamakavagga)

31 *Āḷagosiṅga sutta* Kratki govor u šumi Gosinga

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u Nādiki, u kući od cigala.

2. U to vreme poštovani Anuruddha, poštovani Nandiya i poštovani Kimbila živeli su u sāllovoj šumi Gosinga.³⁵⁴

3. Jedno veče Blaženi izađe iz osame i otide do sāllove šume Gosinga. Čuvar šume ugleda Blaženoga još izdaleka i reče mu: „Ne ulazi u ovu šumu, isposniče. U njoj se nalaze tri mladića koji tu traže svoju dobrobit. Nemoj ih uznemiravati.”

4. A poštovani Anuruddha čuje čuvara šume kako razgovara sa Blaženim, te mu doviknu: „Prijatelju, čuvaru šume, ne sprečavaj Blaženog da uđe. To je naš učitelj, Blaženi, koji nam dolazi.” Potom poštovani Anuruddha otide do poštovanog Nandiye i poštovanog Kimbile i reče im: „Hajdete, poštovani prijatelji, hajdete! Naš učitelj, Blaženi, došao je.”

5. I tako sva trojica pođoše u susret Blaženom. Jedan prihvati zdelu i gornji ogrtač, drugi pripremi mesto za sedenje, treći donese vode za pranje nogu. Blaženi sede na pripremljeno mesto i opru noge. Onda se sva trojica poštovanih pokloniše Blaženome i sedoše sa strane. Dok su tako sedeli, Blaženi im reče: „Nadam se da vam svima dobro ide vežbanje, Anuruddha, nadam se da ste se dobro smestili, nadam se da nemate poteškoća u prošenju hrane.”

„Dobro nam ide, Blaženi, dobro smo se smestili i nemamo poteškoća da isпросimo hranu.”

6. „Nadam se, Anuruddha, da živite u slozi, poštujuete jedan drugoga, ne svadate se; nadam se da ste kao mleko i voda kad se pomešaju, jedan na drugog gledate s ljubavlju.”

„Svakako, živimo u slozi, poštujuemo jedan drugoga, ne svadamo se, kao mleko i voda smo kad se pomešaju, jedan na drugog gledamo s ljubavlju.”

„Ali kako, Anuruddha, uspevate tako da živite?”

7. „Poštovani gospodine, o tome ovako mislim: ‘Dobitak je za mene, veliki je dobitak za mene što živim s takvim saputnicima u svetačkom životu.’ I tako telesne postupke prožimam prijateljskom ljubavlju prema njima, i javno i privatno; verbalne postupke prožimam prijateljskom lju-

bavlju prema njima, i javno i privatno; mentalne postupke prožimam prijateljskom ljubavlju prema njima, i javno i privatno.³⁵⁵ Ovako razmišljam: ‘Zašto ne bih odložio ono što želim da radim i uradio ono što ovi poštovani žele da urade?’ Onda to odložim i uradim ono što ovi poštovani žele da urade. Poštovani gospodine, različiti smo u telu, ali jedinstveni u umu.”

Poštovani Nandiya i poštovani Kimbila su svaki slično govorili, te dodadoše: „Tako mi, poštovani gospodine, živimo u slozi, poštujemo jedan drugoga, ne svađamo se, kao mleko i voda smo kad se pomešaju, jedan na drugog gledamo s ljubavlju.”

8. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Nadam se da sva trojica živite marljivo, predani i odlučni.”

„Svakako, poštovani gospodine, živimo marljivo, predani i odlučni.”

„Ali kako, Anuruddha, uspevate tako da živite?”

9. „Ko god se od nas prvi vrati iz sela, iz prošenja hrane, priprema mesta za sedenje, vodu za piće i pranje zdela, na mesto stavlja posudu za otpatke. Ko god se od nas vrati poslednji, ukoliko želi jede ono što je preostalo; inače, baci to na mesto gde nema trave ili sipa u vodu u kojoj nema živih bića. Raspreda mesta za sedenje i odnosi vodu za piće i pranje zdela. Odnosi posudu za otpatke, pošto ju je oprao, te počisti mesto na kojem se jede. Ko god da primeti kako su posude sa vodom za piće, pranje zdela ili čišćenje toaleta skoro prazne, pobrine se da ih napuni. Ako su teške da ih nosi, pozove rukom nekoga u pomoć i oni je prenesu zajedničkim snagama, ali zbog svega toga mi ne prekidamo plemenitu ćutnju. Umesto toga, svakih pet dana okupimo se i celu noć razgovaramo o Dhammi. Tako živimo marljivo, predani i odlučni.”

10. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali dok tako sva trojica živite marljivo, predani i odlučni, jeste li dostigli bilo kakve nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište?”

„Kako da ne! Tako, poštovani gospodine, kad god poželimo, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazimo i ostajemo na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To su nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište do kojeg smo stigli živeći marljivo, predani i odlučni.”

11–13. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali, ima li nekih drugih nadljudskih osobina, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodnog boravišta do kojeg stižete kad jednom nadidete prethodno boravište, kada ga stižete?”

„Kako da ne! Tako, poštovani gospodine, kad god poželimo, smirivanjem usmerene misli i razmišljanja, ulazimo i ostajemo na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazimo i ostajemo na trećem stup-

nju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazimo i ostajemo na četvrtom stupnju zadubljenja... To su takođe nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište do kojeg stižemo kad jednom nadidemo prethodno boravište, kada ga stišamo.”

14. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali, ima li nekih drugih nadljudskih osobina... do kojih stižete kad jednom nadidete prethodno boravište, kada ga stišate?”

„Kako da ne! Tako, poštovani gospodine, kad god poželimo, s potpunim nadilaženjem opažanja oblika, sa nestankom opažanja čulnih utisaka, s neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svesni da ‘prostor jeste beskrajn’, ulazimo i ostajemo u području beskrajnog prostora. To su takođe nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište do kojeg smo stigli kad jednom nadidemo prethodno boravište, kada ga stišamo.”

15–17. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali, ima li nekih drugih nadljudskih osobina... do kojih stižete kad jednom nadidete prethodno boravište, kada ga stišate?”

„Kako da ne! Tako, poštovani gospodine, kad god poželimo, s potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svesni da ‘svest jeste beskonačna’, ulazimo i ostajemo u području beskonačne svesti... Potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svesni da ‘nema ničega’, ulazimo i ostajemo u području ničega... Potpunim nadilaženjem područja ničega, ulazimo i ostajemo u području ni opažanja ni neopažanja. To su takođe nadljudske osobine... do kojeg smo stigli kad jednom nadidemo prethodno boravište, kada ga stišamo.”

18. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali, ima li nekih drugih nadljudskih osobina, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodnog boravišta do kojeg stižete kada jednom nadidete prethodno boravište, kada ste ga stišali?”

„Kako da ne! Tako, poštovani gospodine, kad god poželimo, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, ulazimo i ostajemo u području prestanka opažanja i osećaja. Tako što ih uvidimo sopstvenom mudročću, naši otrovi bivaju potpuno uklonjeni. To su takođe nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište do kojeg stižemo kad jednom nadidemo prethodno boravište, kad ga stišamo. Isto tako, poštovani gospodine, ne vidimo bilo koje drugo ugodno boravište uzvišenije ili plemenitije od ovoga.”

„Dobro je, Anuruddha, dobro je. Zaista ne postoji bilo koje drugo ugodno boravište uzvišenije ili plemenitije od ovoga.”

19. I tako, pošto je Blaženi uputio, podstakao, nadahnua i ohrabrio poštovanog Anuruddhu, poštovanog Nandiyu i poštovanog Kimbilu govo-

rom o Dhammi, ustane on sa svoga mesta i ode.

20. Pošto su ispratili Blaženog jedan deo puta i vratili se, poštovani Nandiya i poštovani Kimbila upitaše poštovanog Anuruddhu: „Jesmo li mi ikada rekli poštovanom Anuruddhi da smo dostigli boravišta i postignuća koja nam je poštovani Anuruddha, u prisustvu Blaženoga, pripisao, sve do uklanjanja otrova?”

„Poštovani mi nikada nisu rekli da su dostigli ta boravišta i postignuća. Pa ipak, obuhvativši svojim umom umove poštovanih, znam da su dostigli ta boravišta i postignuća. Takođe, božanstva su mi rekla: ‘Ovi poštovani su dostigli ta boravišta i postignuća.’ I tako sam to objavio kad me je Blaženi pitao.”

21. Na to duh Dīgha Parađana³⁵⁶ otide do Blaženog. Pošto se pokloni Blaženom, stade sa strane i reče: „Dobitak je za narod Vaddi, veliki je dobitak za narod Vaddi što Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, živi među njima, zajedno s ova tri mladića, poštovanim Anuruddhom, poštovanim Nandiyom i poštovanim Kimbilom!” Čuvši ovu pohvalu duha Dīgha Parađana, božanstva zemlje uzviknuše: „Dobitak je za narod Vaddi, veliki je dobitak za narod Vaddi što Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, živi među njima, zajedno s ova tri mladića, poštovanim Anuruddhom, poštovanim Nandiyom i poštovanim Kimbilom!” Kada su čuli pohvalu božanstava zemlje, božanstva neba četiri velika kralja... božanstva neba trideset trojice... Yāma božanstva... božanstva Tusita neba... božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem... božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića... božanstva iz Brahmine pratnje, uzviknuše: „Dobitak je za narod Vaddi, veliki je dobitak za narod Vaddi što Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, živi među njima, zajedno sa ova tri mladića, poštovanim Anuruddhom, poštovanim Nandiyom i poštovanim Kimbilom!” Tako se u toj prilici, u tom trenutku, glas o ovoj trojici poštovanih proširio sve do sveta Brahme.

22. [A Blaženi reče:] „Tako je Dīgha, tako je! Ako bi ih se klan iz kojeg potiču ova tri mladića, što napustiše dom i odoše u beskućnike, sećao srca ispunjenog pouzdanjem, to bi vodilo dobrobiti i sreći tog klana za dugo vremena. A ako bi se susedi tog klana iz kojeg potiču ova tri mladića što napustiše dom... selo koje napustiše... varošica koju napustiše... grad koji napustiše... zemlja koju napustiše ova tri mladića i odoše u beskućnike, sećala srca ispunjenog pouzdanjem, to bi vodilo dobrobiti i sreći te zemlje za dugo vremena. Ako bi se svi plemići sećali ova tri mladića srca ispunjenog pouzdanjem, to bi vodilo dobrobiti i sreći tih plemića za dugo vremena. Ako bi se svi brahmani... svi trgovci... svi najamnici, sećali ove trojice mladića srca ispunjenog pouzdanjem, to bi vodilo dobrobiti i sreći tih najamnika za dugo vremena. Ako bi se svet sa svojim božanstvima, Mārama

i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, sećao ove trojice mladića srca ispunjenog pouzdanjem, to bi vodilo dobrobiti i sreći tog sveta za dugo vremena. Pogledaj samo, Dīgha, kako ova tri mladića vežbaju za dobrobit i sreću mnogih, iz saosećanja za ovaj svet, za korist, dobrobit i sreću božanstava i ljudi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, duh Dīgha Parađana se obradova rečima Blaženoga.

32 *Mahāgosinga sutta* Dugi govor u šumi Gosinga

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u sãlovoj šumi Gosinga, zajedno sa mnogim svojim dobro poznatim učenicima – poštovanim Sāriputtom, poštovanim Mahā Moggallānom, poštovanim Mahā Kassapom, poštovanim Anuruddhom, poštovanim Revatom, poštovanim Ānandom i mnogim drugim svojim istaknutim učenicima.

2. Jedno veće poštovani Mahā Moggallāna izađe iz osame, otide do Mahā Kassape i reče mu: „Prijatelju Kassapa, hajdemo do poštovanog Sāriputte kako bismo čuli govor o Dhammi.” – „Hajdemo, prijatelju”, odgovori poštovani Mahā Kassapa. I tako poštovani Mahā Moggallāna, poštovani Mahā Kassapa i poštovani Anuruddha otidoše do poštovanog Sāriputte da čuju govor o Dhammi.

3. Poštovani Ānanda ugleda ih još izdaleka kako idu do poštovanog Sāriputte da čuju govor o Dhammi i na to otide do poštovanog Revate i reče mu: „Prijatelju Revata, oni vrli ljudi idu do poštovanog Sāriputte da čuju govor o Dhammi. Hajdemo i mi do poštovanog Sāriputte da čujemo govor o Dhammi.” – „Hajdemo, prijatelju”, odgovori poštovani Revata. Tako i poštovani Revata i poštovani Ānanda krenuše do poštovanog Sāriputte da čuju govor o Dhammi.

4. A poštovani Sāriputta još izdaleka ugleda poštovanog Revatu i poštovanog Ānandu kako dolaze, pa reče poštovanom Ānandi: „Neka dođe poštovani Ānanda, dobro je došao poštovani Ānanda, lični pratilac Blaženog, koji je neprekidno u prisustvu Blaženog. Prijatelju Ānanda, ova sãlova šuma Gosinga je divna, ovo je noć punog meseca, sãlove krošnje su u cvatu i čini se kao da se nebeski mirisi šire na sve strane. Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Ānanda, mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Sāriputta, nekad je monah mnogo čuo, zapamtio to što je čuo i razumeo. Učenje koje je divno na početku, divno u sredini, divno na kraju, pravog značenja i izraza, upućuje na potpuno zaokružen i pročišćen svetački život – upravo takvog učenja je monah mnogo čuo, zapamtio to što je čuo, može da ga ponovi, istražio ga je svojim umom i dobro ga razumeo. Takvom učenju podučava četiri zajednice, lepo oblikovanim i međusobno usklađenim tvrdnjama i izrazima, radi iskorenjivanja prikrivenih sklonosti.³⁵⁷ Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu

Gosinga.

5. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta se obrati poštovanom Revati ovako: „Prijatelju Revata, poštovani Ānanda je govorio u skladu sa svojim nadahnućem.³⁵⁸ A sada pitamo poštovanog Revatu: Prijatelju Revata, ova sālova šuma Gosinga je divna, ovo je noć punog meseca, sālove krošnje su u cvatu i čini se kao da se nebeski mirisi šire na sve strane. Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Revata, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Sāriputta, nekad se monah raduje meditaciji u osami, uživa u meditaciji u osami; posvećen je smirenju uma, ne zapostavlja zadubljenje, ne zapostavlja meditaciju, poseduje uvid i živi u praznim kolibama.³⁵⁹ Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”

6. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta se obrati poštovanom Anuruddhi ovako: „Prijatelju Anuruddha, poštovani Revata je govorio u skladu sa svojim nadahnućem. A sada pitamo poštovanog Anuruddhu: Prijatelju Anuruddha, ova sālova šuma Gosinga je divna... Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Anuruddha, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Sāriputta, svojim duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, monah nekad posmatra hiljadu svetova. Baš kao što čovek dobrog vida, kad se popne do odaja u gornjoj palati, može da posmatra hiljadu tragova točkova dole na putu, isto tako svojim duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, monah nekad posmatra hiljadu svetova.³⁶⁰ Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”

7. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta se obrati poštovanom Mahā Kassapi ovako: „Prijatelju Kassapa, poštovani Anuruddha je govorio u skladu sa svojim nadahnućem. A sada pitamo poštovanog Mahā Kassapu: Prijatelju Kassapa, ova sālova šuma Gosinga je divna... Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Kassapa, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Sāriputta, nekad monah koji sam boravi u šumi, hvali život u šumi; živi od isprošene hrane i hvali život na isprošenoj hrani; nosi ogrtač od odbačenih krpa i hvali nošenje ogrtača od odbačenih krpa; nosi ogrtač iz tri dela i hvali nošenje ogrtača iz tri dela;³⁶¹ ima malo želja i hvali malobrojnost želja; zadovoljan je i hvali zadovoljenost; živi u osami i hvali život u osami; živi podalje od mnoštva i hvali življenje podalje od mnoštva; energičan je i hvali buđenje energije; u sebi je razvio vrlinu i hvali razvijanje vrline; razvio je koncentraciju i hvali razvijanje koncentracije; razvio je mudrost i hvali razvijanje mudrosti; dostigao je oslobođenje i hvali dostizanje oslobođenja; dostigao je znanje i viđenje o oslobođenju i hvali dostizanje znanja i viđenja o oslobođenju. Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”

8. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta se obrati poštovanom Mahā

Moggallāni ovako: „Prijatelju Moggallāna, poštovani Mahā Kassapa je govorio u skladu sa svojim nadahnućem. A sada pitamo poštovanog Mahā Moggallānu: Prijatelju Moggallāna, ova sālova šuma Gosinga je divna... Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Moggallāna, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Sāriputta, nekad se dva monaha upuste u razgovor o višoj Dhammi³⁶² i propituju jedan drugog; svaki na pitanja onog drugog odgovara bez oklevanja te se tako njihov razgovor odvija u skladu sa Dhammom. Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”

9. Kada ovo bi rečeno, poštovani Mahā Moggallāna se obrati poštovanom Sāriputti ovako: „Prijatelju Sāriputta, svi smo govorili u skladu sa svojim nadahnućem. Sada pitamo poštovanog Sāriputtu: Prijatelju Sāriputta, ova sālova šuma Gosinga je divna, ovo je noć punog meseca, sālove krošnje su u cvatu i čini se kao da se nebeski mirisi šire na sve strane. Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Sāriputta, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?”

„Prijatelju Moggallāna, nekad monah ovlada svojim umom, ne dopušta da um ovlada njime. Ujutru boravi on u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi ujutru; u podne boravi u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi u podne; uveče boravi u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi uveče. Zamisli kralja ili kraljevog savetnika koji ima škrinju punu razne šarene odeće. Ujutru bi mogao da obuče koje god odelo želi da nosi ujutro; u podne bi mogao da obuče koje god odelo želi da nosi u podne; uveče bi mogao da obuče koje god odelo želi da nosi uveče. Isto tako, monah je ovladao svojim umom, ne dopušta da um ovlada njime. Ujutru... u podne... uveče boravi u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi uveče. Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”

10. Potom se poštovani Sāriputta obrati svim poštovanima ovako: „Prijatelji, svi smo govorili u skladu sa svojim nadahnućem. Hajdemo do Blaženog i ispričajmo mu o svemu ovome. A ono što nam Blaženi na to odgovori, dobro zapamtimo.” – „Dobro, prijatelju”, odgovoriše oni. Potom svi poštovani otidoše do Blaženoga, poklone mu se i sedoše sa strane. A poštovani Sāriputta reče Blaženom:

11. „Poštovani gospodine, poštovani Revata i poštovani Ānanda dođoše do mene da čuju govor o Dhammi. Ugledao sam ih još izdaleka kako dolaze, te rekoh poštovanom Ānandi: ‘Neka dođe poštovani Ānanda, dobro je došao poštovani Ānanda... Prijatelju Ānanda, ova sālova šuma Gosinga je divna... Koja bi to vrsta monaha, prijatelju Ānanda, mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?’ Tako upitan, poštovani Ānanda odgovori: ‘Prijatelju Sāriputta, nekad je monah mnogo čuo... (*kao u §4*)... Takva bi vrsta

monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga.’

„Dobro je, Sãriputta, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Ānanda treba da govori upravo tako. Jer Ānanda je mnogo čuo, zapamtio to što je čuo i utvrdio to što je naučio. Učenje koje je divno na početku, divno u sredini, divno na kraju, pravog značenja i izraza, upućuje na potpuno zaokružen i pročišćen svetački život – upravo takvog učenja je monah mnogo čuo, zapamtio to što je čuo, može da ga ponovi, istražio ga je svojim umom i dobro ga razumeo. Takvom učenju podučava četiri zajednice, lepo oblikovanim i razložnim rečima i rečenicama, radi iskorenjivanja prikrivenih sklonosti.”

12. „Kad ovo bi rečeno, obratih se poštovanom Revati ovako: ‘Prijatelju Revata... Koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga?’ A poštovani Revata odgovori: ‘Prijatelju Sãriputta, kad se monah raduje meditaciji u osami... (*kao u §5*)... Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga.’”

„Dobro je, Sãriputta, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Revata treba da govori upravo tako. Jer Revata se raduje meditaciji u osami, uživa u meditaciji u osami; posvećen je smirenju uma, ne zapostavlja zadubljenje, poseduje uvid i živi u praznim kolibama.”

13. „Kad ovo bi rečeno, obratih se poštovanom Anuruddhi ovako: ‘Prijatelju Anuruddha... Koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga?’ A poštovani Anuruddha odgovori: ‘Prijatelju Sãriputta, kad svojim duhovnim okom... (*kao u §6*)... Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga.’”

„Dobro je, Sãriputta, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Anuruddha treba da govori upravo tako. Jer svojim duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, Anuruddha posmatra hiljadu svetova.”

14. „Kad ovo bi rečeno, obratih se poštovanom Mahã Kassapi ovako: ‘Prijatelju Kassapa ... Koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga?’ A poštovani Mahã Kassapa odgovori: ‘Prijatelju Sãriputta, kad monah koji sam boravi u šumi, hvali život u šumi... (*kao u §7*)... Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga.’”

„Dobro je, Sãriputta, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Mahã Kassapa treba da govori upravo tako. Jer Mahã Kassapa je onaj koji sam boravi u šumi, hvali život u šumi... dostigao je znanje i viđenje o oslobođenju i hvali dostizanje znanja i viđenja o oslobođenju.”

15. „Kad ovo bi rečeno, obratih se poštovanom Mahã Moggallãni ovako: ‘Prijatelju Moggallãna ... Koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu Gosinga?’ A poštovani Mahã Moggallãna odgovori: ‘Prijatelju Sãriputta, kad se dva monaha upuste u razgovor o višoj Dhammi ... (*kao u §8*)... Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sãlovu šumu

Gosinga.”

„Dobro je, Sāriputta, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Moggallāna treba da govori upravo tako. Jer Moggallāna je onaj koji govori o Dhammi.”

16. Kad ovo bi rečeno, poštovani Mahā Moggallāna reče Blaženome: „Tada se, poštovani gospodine, obratih poštovanom Sāriputti ovako: ‘Prijatelju Sāriputta... Koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga?’ A poštovani Sāriputta odgovori: ‘Prijatelju Moggallāna, kada monah ovlada svojim umom ... (*kao u §9*)... Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.’”

„Dobro je, Moggallāna, dobro je. Ako bi da govori ispravno, Sāriputta treba da govori upravo tako. Jer Sāriputta je ovladao svojim umom, ne dopušta da um ovlada njime. Ujutru boravi on u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi ujutru; u podne boravi u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi u podne; uveče boravi u bilo kojem boravištu ili postignuću u kojem želi da boravi uveče.”

17. Kad ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta upita Blaženog: „Poštovani gospodine, ko je od nas dobro odgovorio?”

„Svi ste dobro odgovorili, Sāriputta, svako na svoj način. Čujte isto tako od mene koja bi to vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga. Sāriputta, kad se monah vrati iz prošenja hrane, pa posle obroka sedne nogu ukrštenih, uspravnog tela i ustali svesnost pred sobom odlučan: ‘Neću ustati iz ovog položaja sve dok se, zahvaljujući nevezivanju, moj um ne oslobodi otrova.’ Takva bi vrsta monaha mogla osvetliti ovu sālovu šumu Gosinga.”³⁶³

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, svi poštovani se obradovaše rečima Blaženoga.

33 *Mahāgopālaka sutta* Dugi govor o govedaru

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, kada ima jedanaest osobina, govedar nije u stanju da čuva i uzgaja krdo stoke. Kojih jedanaest? Taj govedar nema znanja o obliku, nije vešt u prepoznavanju karakteristika, ne čisti larve koje su položili insekti, ne previja rane, ne dimi štalu da istera insekte, ne zna gde je dobro mesto za pojenje, ne zna šta znači biti napojen, ne poznaje put, ne zna gde je dobar pašnjak, muze do poslednje kapi i ne iskazuje posebno poštovanje za bikove koji su za priplod i predvodnici krda. Kad ima ovih jedanaest osobina, govedar nije u stanju da čuva i uzgaja krdo stoke.

3. Isto tako, monasi, kad monah ima jedanaest osobina, nije u stanju da raste, sazreva i ispunjava se u ovom učenju i pravilima. Kojih jedanaest? Taj monah nema znanja o obliku, nije vešt u prepoznavanju karakteristika, ne čisti larve koje su položili insekti, ne previja rane, ne dimi štalu (da istera insekte), ne zna gde je dobro mesto za pojenje, ne zna kada je stoka dovoljno pila, ne poznaje put, ne zna gde je dobar pašnjak, muze do poslednje kapi i ne iskazuje posebno poštovanje za oneiskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe.

4. A kako monah nema znanja o obliku? Tako što ne razume onako kako zaista jeste: ‘Svaki materijalni oblik, kakve god da je vrste, sastoji se od četiri velika elementa i materijalnog oblika izvedenog od četiri velika elementa.’ Tako monah nema znanja o obliku.

5. A kako monah nije vešt u prepoznavanju karakteristika? Tako što ne razume onako kako zaista jeste: ‘Budala se poznaje po svojim delima, mudrac se poznaje po svojim delima.’ Tako monah nije vešt u prepoznavanju karakteristika.³⁶⁴

6. A kako monah ne čisti larve koje su položili insekti? Kad se pojavi misao o želji za zadovoljstvima čula, monah je toleriše, ne napušta je, ne uklanja, ne okončava i ne uništava. Kad se pojavi misao o mržnji... Kad se pojavi misao o okrutnosti... Kad se loša, štetna mentalna stanja pojave, monah ih toleriše, ne napušta ih, ne uklanja, ne okončava i ne uništava.

Tako monah ne čisti larve koje su položili insekti.

7. A kako monah ne previja rane? Kad vidi oblik okom, monah se veže za njegova obeležja i detalje. Iako, kad ostavi oko bez nadzora, loša, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu da ga osvoje, ne vežba njegovo obuzdavanje, ne stražari nad čulom vida, ne obuzdava čulo vida. Kad čuje zvuk uhom... Kad oseti miris nosom... Kad kuša ukus jezikom... Kad dodirne predmet telom... Kad prepozna mentalni objekat umom, monah se veže za njegova obeležja i detalje. Iako, kad ostavi um bez nadzora, loša, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu da ga osvoje, on ne vežba njegovo obuzdavanje, ne stražari nad čulom uma, ne obuzdava čulo uma. Tako monah ne previja rane.

8. A kako monah ne dimi štalu? Tako što detaljno ne podučava druge Dhammi, onako kako ju je naučio i njome ovladao. Tako monah ne dimi štalu.

9. A kako monah ne zna gde je dobro mesto za pojenje? Tako što ne ide s vremena na vreme do onih monaha koji su učeni, dobro upućeni u tradiciju, pridržavaju se Dhamme, prakse i pravila.³⁶⁵ Ne propituje ih i ne postavlja ovakva pitanja: ‘Šta je to, poštovani gospodine? Koje je značenje toga?’ I ti poštovani mu ne otkrivaju ono što nije bilo otkriveno, ne razjašnjavaju ono što nije jasno niti uklanjaju sumnjičavosti o brojnim stvarima koje podstiču sumnjičavost. Tako monah ne zna gde je dobro mesto za pojenje.

10. A kako monah ne zna šta znači biti napojen? Kada Tathāgata podučava učenju i pravilima, monah ne biva nadahnut značenjem, ne biva nadahnut Dhammom, ne biva obradovan Dhammom.³⁶⁶ Tako monah ne zna šta znači biti napojen.

11. A kako monah ne poznaje put? Tako što ne razume plemeniti osmostruki put kakav zaista jeste. Tako monah ne poznaje put.

12. A kako monah ne zna gde je dobar pašnjak? Tako što ne razume četiri temelja svesnosti kakvi zaista jesu. Tako monah ne zna gde je dobar pašnjak.³⁶⁷

13. A kako monah muze do poslednje kapi? Kada predani kućedomaćin pozove monaha da uzme koliko želi ogrtača, hrane, boravišta i lekova, ne zna za meru u tom prihvatanju. Tako monah muze do poslednje kapi.

14. A kako monah ne iskazuje posebno poštovanje za one iskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe? Tako što njegovi telesni postupci prema iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, nisu vođeni prijateljskom ljubavlju; monahove reči upućene iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, nisu vođene prijateljskom ljubavlju; monahove misli upućene iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, nisu vođene prijateljskom ljubavlju.

Tako monah ne iskazuje posebno poštovanje za one iskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe.

Kad monah ima ovih jedanaest osobina, nije u stanju da raste, sazreva i ispunjava se u ovom učenju i pravilima.

15. Monasi, kad ima jedanaest osobina, govedar jeste u stanju da čuva i uzgaja krdo stoke. Kojih jedanaest? Taj govedar ima znanja o obliku, vešt je u prepoznavanju karakteristika, čisti larve koje su položili insekti, previja rane, dimi štalu da istera insekte, zna gde je dobro mesto za pojenje, zna šta znači biti napojen, poznaje put, zna gde je dobar pašnjak, ne muze do poslednje kapi i pokazuje posebno poštovanje za bikove koji su za priplod i predvodnici krda. Kada ima ovih jedanaest osobina, govedar jeste u stanju da čuva i uzgaja krdo stoke.

16. Isto tako, monasi, kada ima tih jedanaest osobina, monah jeste u stanju da raste, sazreva i ispunjava se u ovom učenju i pravilima. Kojih jedanaest? Taj monah ima znanja o obliku, vešt je u prepoznavanju karakteristika, čisti larve koje su položili insekti, previja rane, dimi štalu da istera insekte, zna gde je dobro mesto za pojenje, zna šta znači biti napojen, poznaje put, zna gde je dobar pašnjak, ne muze do poslednje kapi i pokazuje posebno poštovanje za one iskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe.

17. A kako monah ima znanja o obliku? Monah razume onako kako zaista jeste: 'Svaki materijalni oblik, kakve god da je vrste, sastoji se od četiri velika elementa i materijalnog oblika izvedenog od četiri velika elementa.' Tako monah ima znanja o obliku.

18. A kako je monah vešt u prepoznavanju karakteristika? Monah razume onako kako zaista jeste: 'Budala se poznaje po svojim delima, mudrac se poznaje po svojim delima.' Tako je monah vešt u prepoznavanju karakteristika.

19. A kako monah čisti larve koje su položili insekti? Kad se pojavi misao o želji za zadovoljstvima čula, ne toleriše je, napušta je, uklanja, okončava i uništava. Kad se pojavi misao o mržnji... Kad se pojavi misao o okrutnosti... Kad se loša, štetna mentalna stanja pojave, monah ih ne toleriše, napušta ih, uklanja, okončava i uništava. Tako monah čisti larve koje su položili insekti.

20. A kako monah previja rane? Kad okom vidi oblik, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako oko ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima vida, obuzdava oko. Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom oseti miris... Kad jezikom oseti ukus... Kad telom dodirne neki predmet... Kad umom prepozna objekat uma, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako um ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti

mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, obuzdava um. Tako monah previja rane.

21. A kako monah dimi štalu? Tako što detaljno podučava druge Dhammi, onako kako ju je naučio i njome ovladao. Tako monah dimi štalu.

22. A kako monah zna gde je dobro mesto za pojenje? Tako što ide s vremena na vreme do onih monaha koji su učenici, koji su dobro upućeni u tradiciju, pridržavaju se Dhamme, prakse i pravila. Propituje ih i postavlja ovakva pitanja: ‘Šta je to, poštovani gospodine? Koje je značenje toga?’ I ti poštovani mu otkrivaju ono što nije otkriveno, razjašnjavaju ono što nije jasno, uklanjaju sumnjičavost u vezi s brojnim stvarima koje je podstiču. Tako monah zna gde je dobro mesto za pojenje.

23. A kako monah zna šta znači biti napojen? Kada Tathāgata podučava Dhammu i praksu, monah postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Tako monah zna šta znači biti napojen.

24. A kako monah poznaje put? Tako što razume plemeniti osmostruki put onakvim kakav zaista jeste. Tako monah poznaje put.

25. A kako monah zna gde je dobar pašnjak? Tako što razume četiri temelja svesnosti kakvi zaista jesu. Tako monah zna gde je dobar pašnjak.

26. A kako monah ne muze do poslednje kapi? Kada predani kućedomaćin pozove monaha da uzme koliko želi ogrtača, hrane, boravišta i lekova, zna za meru u tom prihvatanju. Tako monah ne muze do poslednje kapi.

27. A kako monah iskazuje posebno poštovanje za oneiskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe? Tako što njegovi telesni postupci prema iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, jesu vođeni prijateljskom ljubavlju; monahove reči upućene iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, jesu vođene prijateljskom ljubavlju; monahove misli upućene iskusnim monasima, i na javnom i na privatnom mestu, jesu vođene prijateljskom ljubavlju. Tako monah iskazuje posebno poštovanje za oneiskusne monahe koji su odavno otišli u beskućnike, za očeve i predvodnike sanghe.

Monasi, kad ima ovih jedanaest osobina, monah je u stanju da raste, sazreva i ispunjava se u ovom učenju i pravilima.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

34 *Āṣṭāgopālaka sūta* Kratki govor o govedaru

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Vadđi, kraj Ukkāćece, na obali reke Gang. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, jednom je u Magadhi neki lakomisleni govedar, poslednjeg meseca monsuna, u jesen, ne vodeći mnogo računa o ovoj obali niti o onoj obali ove reke Gang, poterao svoje krdo ka zemlji Videha, ka drugoj obali, na mestu gde nije prelaz. A onda stoku zahvati matica, zadese ih nevolja i propast. A zašto? Zato što je taj lakomisleni govedar poslednjeg meseca monsuna, u jesen, ne vodeći mnogo računa o ovoj obali, niti o onoj obali reke Gang, poterao svoje krdo ka zemlji Videha, ka drugoj obali, na mestu gde nije prelaz.

3. Isto je tako, monasi, s asketama i brahmanima koji ne poznaju ovaj svet i drugi svet, ne poznaju kraljevstvo Māre i ono izvan njega, ne poznaju kraljevstvo smrti i ono izvan njega – svima koji ih slušaju i imaju poverenje u njih, to će doneti nevolje i propast za dugo vremena.

4. Monasi, jednom je u Magadhi mudri govedar, poslednjeg meseca monsuna, u jesen, pošto je dobro osmotrio ovu obalu i onu obalu ove reke Gang, poterao svoje krdo ka zemlji Videha, ka drugoj obali, na mestu gde postoji prelaz. Prvo je poterao bikove za priplod, očeve i predvodnike krda, i oni zasekoše maticu Ganga, te bezbedno stigoše na drugu obalu. Potom je poterao snažna goveda i goveda koja tek treba ukrotiti, i oni zasekoše maticu Ganga i bezbedno stigoše na drugu obalu. Poterao je zatim junice i junad, te i oni zasekoše maticu Ganga i bezbedno stigoše na drugu obalu. Poterao je zatim telad i slabiju stoku, i oni zasekoše maticu Ganga i bezbedno stigoše na drugu obalu. U isto vreme, bilo je sasvim mlade teladi, tek rođene, koja podstaknuta mukanjem svojih majki takođe zasekoše maticu Ganga i bezbedno stigoše na drugu obalu. A zašto? Zato što je taj mudri govedar iz Magadhe poslednjeg meseca monsuna, u jesen, pošto je dobro osmotrio ovu obalu i onu obalu ove reke Gang, poterao svoje krdo ka zemlji Videha, ka drugoj obali, na mestu gde postoji prelaz.

5. Isto je tako, monasi, s asketama i brahmanima koji poznaju ovaj svet i drugi svet, poznaju kraljevstvo Māre i ono izvan njega, poznaju kra-

ljevstvo smrti i ono izvan njega – svima koji ih slušaju i imaju poverenje u njih, to će doneti dobrobit i sreću za dugo vremena.

6. Monasi, baš kao što bikovi za priplod, očevi i predvodnici krda zasekoše maticu Ganga te bezbedno stigoše na drugu obalu, tako i monasi koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svetački život, učinili ono što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem – zasekoše maticu Māre te bezbedno stigoše na drugu obalu.

7. Baš kao što snažna goveda i goveda koja tek treba ukrotiti zasekoše maticu Ganga, te bezbedno stigoše na drugu obalu, tako i monasi koji su raskinuli pet nižih okova, spontano će se preporoditi [u čistim boravištima] i odatle doći *nibbānu*, a da se više ne vrate u ovaj svet – zasekoše maticu Māre te bezbedno stigoše na drugu obalu.

8. Baš kao što junice i junad zasekoše maticu Ganga te bezbedno stigoše na drugu obalu, tako i monasi koji su raskinuli tri okova i slabljenjem strasti, mržnje i obmanutosti postali jednom-povratnici, koji se vraćaju u ovaj svet da okončaju patnju – zasekoše maticu Māre te bezbedno stigoše na drugu obalu.

9. Baš kao što telad i slabija stoka zasekoše maticu Ganga, te bezbedno stigoše na drugu obalu, tako i monasi koji su raskinuli tri okova i ušli u tok te više nisu podložni propasti, već im je osigurano oslobođenje, putuju ka probuđenju – zasekoše maticu Māre te bezbedno stigoše na drugu obalu.

10. Baš kao što sasvim mlada telad, tek rođena, podstaknuta mukanjem svojih majki zaseče maticu Ganga te bezbedno stiže na drugu obalu, tako i monasi koji su sledbenici u skladu sa Dhammom, sledbenici u skladu sa poverenjem – zasekoše maticu Māre, te bezbedno stigoše na drugu obalu.³⁶⁸

11. Monasi, ja poznajem ovaj svet i drugi svet, poznajem kraljevstvo Māre i ono izvan njega, poznajem kraljevstvo smrti i ono izvan njega. Oni koji me slušaju i imaju poverenje u mene, to će im doneti dobrobit i sreću za dugo vremena.”

12. Tako reče Blaženi. Kad je Uzvišeni ovo izrekao, Učitelj dodade i ovo:

„I ovaj svet i drugi svet
dobro je opisao onaj koji zna,
ono što je u dosegu Māre
i ono što je izvan domašaja smrti.

Razumevši neposredno čitav ovaj svet,

Probuđeni, onaj koji razume
otvori vrata ka besmrtnome,
kroz koja se do *nibbāne* sigurno stiže.

Jer Mārīna matica presečena je sada,
njegova struja zaustavljena, trska raskrčena;
Radujte se zato, monasi, beskrajno
i svoja srca sklonite tamo gde sigurnost leži.”

35 *Āḷasaśaka sutta* Kratki govor Saśaka

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Vesālija, u Velikom gaju, u dvorani sa šiljatim krovom.

2. U isto vreme je u Vesāliju boravio Saśaka, nigaṇṭhin sin, veliki polemičar i oštrouman govornik, kojeg su mnogi smatrali svetim čovekom.³⁶⁹ Pred skupom u Vesāliju ovako je govorio: „Ne vidim asketu ili brahmana, starešinu reda, starešinu grupe, učitelja grupe, čak i one što tvrde da su plemeniti i potpuno probuđeni, a koji ne bi pretrnuo, stresao se, zadrhtao i preznojio ispod pazuha ako bi se upustio u debatu sa mnom. Čak i kad bih poveo debatu s običnim stubom, on bi pretrnuo, stresao se i zadrhtao u debati sa mnom, pa šta onda da kažem za živog čoveka?”

3. Onda, jednoga jutra poštovani Assađi se obuče, uze prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krene put Vesālija da prosi hranu.³⁷⁰ Pošto je Saśaka, nigaṇṭhin sin, hodao i lutao unaokolo da protegne noge, još izdaleka ugleda poštovanog Assađija, krete mu u susret i pozdravi se. Kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, Saśaka, nigaṇṭhin sin, stade sa strane i reče:

4. „Učitelju Assađi, kako to asketa Gotama obuzdava svoje učenike? I na koji način je poduka askete Gotame obično izložena njegovim učenicima?”

„Aggivessana, evo kako asketa Gotama obuzdava svoje učenike i na koji način je ta poduka askete Gotame obično izložena njegovim učenicima: ‘Monasi, materijalni oblik je prolazan, osećaj je prolazan, opažaj je prolazan, mentalni obrasci su prolazni, svest jeste prolazna. Monasi, materijalni oblik nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, opažaj nije sopstvo, mentalni obrasci nisu sopstvo, svest nije sopstvo. Sve uslovljeno jeste prolazno, sve stvari su bez sopstva.’³⁷¹ Tako asketa Gotama obuzdava svoje učenike i na taj način je poduka askete Gotame obično izložena njegovim učenicima.”

„Ako je to ono što asketa Gotama tvrdi, onda zaista čujemo ono što jeste neprihvatljivo. Možda bismo se nekom prilikom mogli sresti sa učiteljem Gotamom i porazgovarati s njim. Možda ga možemo odvratiti od takvog, pogrešnog gledišta.”

5. U to vreme pet stotina Lićhavija okupilo se u lokalnoj skupštini radi nekog posla. A Saśaka, nigaṇṭhin sin, otide do njih i reče: „Dođite,

dobri Liććhavi, dođite! Danas će biti debata između mene i askete Gotame. Ako asketa Gotama ustvrdi preda mnogom ono što je ustvrdio preda mnogom jedan od njegovih poznatih učenika, monah po imenu Assađi, tada, baš kao kad snažan čovek uhvati ovna za runo, te krene da ga vuče tamo-amo, krene da ga vuče unaokolo, i ja ću u debati vući asketu Gotamu tamo-amo, i ja ću ga vući svuda unaokolo. Baš kao kad bi snažan radnik ubacio sito u duboku cisternu i uhvativši ga za krajeve, vukao ga tamo-amo, vukao ga ukrug, i ja ću u debati vući asketu Gotamu tamo-amo, i ja ću ga vući svuda unaokolo. Baš kao kad bi taj snažan radnik izvukao sito iz vode i uhvativši ga za krajeve, protresao ga gore-dole, te ga okrenuo naopako, i ja ću u debati protresti asketu Gotamu gore-dole i ja ću ga okrenuti naopako. Baš kao što bi slon od šezdeset godina jurnuo u duboko jezero i uživao igrajući kudeljninu igru, tako ću i ja uživati igrajući kudeljninu igru s asketom Gotamom.”³⁷² Dođite, dobri Liććhavi, dođite! Danas će biti debata između mene i askete Gotame.”

6. Na to neki među Liććhavima rekoše: „Kako asketa Gotama može pobiti tvrdnje Saććake, nigañthinog sina? Upravo suprotno, Saććaka, nigañthin sin, pobiće tvrdnje askete Gotame.” A drugi Liććhavi rekoše: „Ko je Saććaka, nigañthin sin, da pobije tvrdnje Blaženog? Upravo suprotno, Blaženi će pobiti tvrdnje Saććake, nigañthinog sina.” Potom Saććaka, nigañthin sin, praćen sa pet stotina Liććhavija, otide do dvorane sa šiljatim krovom, u Velikom gaju.

7. A tom prilikom je jedan broj monaha praktikovao meditaciju u hodu. Onda Saććaka, nigañthin sin, otide do njih i upita: „Gospodo, gde boravi učitelj Gotama? Došli smo da vidimo učitelja Gotamu.”

„Aggivessana, Blaženi je otišao u Veliki gaj i sedi u podnožju drveta, da tako provede ostatak dana.”

8. Na to Saććaka, nigañthin sin, praćen velikom grupom Liććhavija, zađe u Veliki gaj i stiže do Blaženog. Pozdravi se sa Blaženim, pa kad taj učtiv i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane. Neki od Liććhavija se pokloniše Blaženom i sedoše sa strane; drugi se pozdraviše sa Blaženim, pa kada taj učtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedoše sa strane; treći u znak poštovanja sklopiše ruke u pravcu Blaženog i sedoše sa strane; neki u prisustvu Blaženog rekoše svoje ime i klan i sedoše sa strane; neki ćutke sedoše sa strane.

9. Kada je Saććaka, nigañthin sin, seo na svoje mesto, reče on Blaženome: „Želeo bih da pitam učitelja Gotamu neke stvari, ako bi učitelj Gotama bio tako ljubazan da mi odgovori.”

„Pitaj šta želiš, Aggivessana.”

„Kako to učitelj Gotama obuzdava svoje učenike? Na koji način je ta poduka askete Gotame obično izložena njegovim učenicima?”

„Aggivessana, evo kako obuzdavam svoje učenike i na koji način je moja poduka obično izložena mojim učenicima: ‘Monasi, materijalni oblik je prolazan, osećaj je prolazan, opažaj je prolazan, mentalni obrasci su prolazni, svest jeste prolazna. Monasi, materijalni oblik nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, opažaj nije sopstvo, mentalni obrasci nisu sopstvo, svest nije sopstvo. Sve uslovljeno jeste prolazno, sve stvari jesu bez sopstva.’ Tako obuzdavam svoje učenike i na taj način je moja poduka obično izložena mojim učenicima.”

10. „Učitelju Gotama, pade mi sada na um jedno poređenje.”

„Objasni kakvo je to poređenje, Aggivessana”, reče Blaženi.

„Baš kao kad semenke i biljke, kakve god vrste bile, izniknu, narastu i sazru, svaka to čini zahvaljujući zemlji, na osnovu zemlje; i koji god težački rad da treba obaviti, kakve god vrste bio, svaki je obavljen zahvaljujući zemlji, na osnovu zemlje – isto tako, učitelju Gotama, čovek ima materijalni oblik kao sopstvo i na osnovu materijalnog oblika stvara on zasluge i manjkavosti. Čovek ima osećaj kao sopstvo i na osnovu osećaja stvara on zasluge i manjkavosti. Čovek ima opažaj kao sopstvo i na osnovu opažaja stvara on zasluge i manjkavosti. Čovek ima mentalne obrasce kao sopstvo i na osnovu mentalnih obrazaca stvara on zasluge i manjkavosti. Čovek ima svest kao sopstvo i na osnovu svesti stvara on zasluge i manjkavosti.”

11. „Aggivessana, da li ti to tvrdiš: ‘Materijalni oblik je moje sopstvo, osećaj je moje sopstvo, opažaj je moje sopstvo, mentalni obrasci su moje sopstvo, svest je moje sopstvo?’”

„Tvrdim, učitelju Gotama: ‘Materijalni oblik je moje sopstvo, osećaj je moje sopstvo, opažaj je moje sopstvo, mentalni obrasci su moje sopstvo, svest je moje sopstvo.’ A isto to tvrdi i ovo veliko mnoštvo ljudi oko nas.”³⁷³

„Kakve veze ovo veliko mnoštvo ima s tobom, Aggivessana? Molim te da se ograničiš samo na sopstvene tvrdnje.”

„Onda, učitelju Gotama, ja tvrdim ovako: ‘Materijalni oblik je moje sopstvo, osećaj je moje sopstvo, opažaj je moje sopstvo, mentalni obrasci su moje sopstvo, svest je moje sopstvo.’”

12. „U tom slučaju, Aggivessana, imam pitanje za tebe. Odgovori kako misliš da treba. Šta misliš, Aggivessana? Da li miropomazan plemeniti kralj – na primer, Pasenadi, kralj Kosale, ili Adātasattu Vedehiputta, kralj Magadhe, poseduje moć u sopstvenoj zemlji da pogubi one koji treba da budu pogubljeni, oglobi one koji treba da budu oglobljeni, protera one koji treba da budu proterani?”

„Učitelju Gotama, miropomazan plemeniti kralj – na primer, Pasenadi, kralj Kosale, ili Adātasattu Vedehiputta, kralj Magadhe, poseduje moć u sopstvenoj zemlji da pogubi one koji treba da budu pogubljeni, oglobi one

koji treba da budu oglobljeni, protera one koji treba da budu proterani. Jer čak i takve [plemićke] zajednice i društva kao što su Vađdi i Malla, imaju moć u sopstvenoj zemlji da pogube one koji treba da budu pogubljeni, oglobe one koji treba da budu oglobljeni, proteraju one koji treba da budu proterani. Tim pre bi to mogao da učini miropomazan plemeniti kralj kao što je Pasenadi, kralj Kosale, ili Adātasattu Vedehiputta, kralj Magadhe. Učitelju Gotama, on bi to učinio, i to s punim pravom.”

13. „A šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: ‘Materijalni oblik je moje sopstvo’, da li imaš moć nad materijalnim oblikom da kažeš: ‘Neka moj oblik bude ovakav; neka moj oblik bude onakav?’”³⁷⁴ Kad ovo bi rečeno, Saććaka, nigaṇṭhin sin, ostade zanemio.

Po drugi put Blaženi postavi isto pitanje i po drugi put Saććaka, nigaṇṭhin sin, ostade nem. Na to mu Blaženi reče: „Aggivessana, odgovori sad. Sada nije vreme za ćutanje. Ako bilo ko, pošto mu Tathāgata po treći put postavi razložno pitanje, još uvek ne odgovara, glava mu se upravo na tom mestu rasprsne na sedam delova.”

14. U tome se duh koji baca munje, sa gvozenom munjom u plamenu, usijanom i užarenom, pojavi u vazduhu iznad Saććake, nigaṇṭhinog sina, razmišljajući ovako: „Ako ovaj Saććaka, nigaṇṭhin sin, pošto mu Tathāgata po treći put postavi razložno pitanje, ne odgovori, glavu ću mu upravo na ovom mestu raspolutiti na sedam delova.”³⁷⁵ Blaženi vide duha koji baca munje, baš kao i Saććaka, nigaṇṭhin sin. I Saććaka, nigaṇṭhin sin, uplaši se, usplahiri i užasnu. Tragajući za skloništem, zaklonom i utočištem u Blaženom, on reče: „Pitaj me, učitelju Gotama, a ja ću odgovoriti.”

15. „Šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: ‘Materijalni oblik je moje sopstvo’, da li imaš moć nad materijalnim oblikom da kažeš: ‘Neka moj oblik bude ovakav; neka moj oblik bude onakav?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

16. „Pazi, Aggivessana, pazi kako odgovaraš! Ovo što si rekao kasnije ne slaže se s onim što si rekao ranije, ono što si rekao ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije. Šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: ‘Osećaj je moje sopstvo’, da li imaš moć nad osećajem da kažeš: ‘Neka moj osećaj bude ovakav; neka moj osećaj ne bude onakav?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

17. „Pazi, Aggivessana, pazi kako odgovaraš! Ovo što si rekao kasnije ne slaže se s onim što si rekao ranije, ono što si rekao ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije. Šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: ‘Opažaj je moje sopstvo’, da li imaš moć nad opažajem da kažeš: ‘Neka moj opažaj bude ovakav; neka moj opažaj ne bude onakav?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

18. „Pazi, Aggivessana, pazi kako odgovaraš! Ovo što si rekao kasnije ne slaže se sa onim što si rekao ranije, ono što si rekao ranije ne slaže se sa ovim što si rekao kasnije. Šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: ‘Mentalni

obraci su moje sopstvo', da li imaš moć nad mentalnim obrascima da kažeš: 'Neka moji mentalni obrasci budu ovakvi; neka moji mentalni obrasci ne budu onakvi?'" – „Ne, učitelju Gotama.”

19. „Pazi, Aggivessana, pazi kako odgovaraš! Ovo što si rekao kasnije ne slaže se sa onim što si rekao ranije, ono što si rekao ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije. Šta misliš, Aggivessana? Kada kažeš: 'Svest je moje sopstvo', da li imaš moć nad svešću da kažeš: 'Neka moja svest bude ovakva; neka moja svest ne bude onakva?'" – „Ne, učitelju Gotama.”

20. „Pazi, Aggivessana, pazi kako odgovaraš! Ovo što si rekao kasnije ne slaže se s onim što si rekao ranije, ono što si rekao ranije ne slaže se sa ovim što si rekao kasnije. Šta misliš, Aggivessana, je li materijalni oblik trajan ili prolazan?" – „Prolazan, učitelju Gotama.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?" – „Patnja, učitelju Gotama.” – „Da li na ono što je prolazno, patnja i podložno promeni, treba gledati ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?'" – „Ne, učitelju Gotama.”

„Šta misliš, Aggivessana? Je li osećaj trajan ili prolazan?... Je li opažaj trajan ili prolazan?... Jesu li mentalni obrasci trajni ili prolazni?... Je li svest trajna ili prolazna?" – „Prolazna, učitelju Gotama.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?" – „Patnja, učitelju Gotama.” – „Da li na ono što je prolazno, patnja i podložno promeni, treba gledati ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?'" – „Ne, učitelju Gotama.”

21. „Šta misliš, Aggivessana? Kada se neko veže za patnju, pribegava patnji, drži se patnje i ono što jeste patnja smatra: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo', može li on ikad do kraja da razume patnju ili da u njemu patnja bude potpuno uništena?"

„Kako bi to bilo moguće, učitelju Gotama? Ne, učitelju Gotama.”

* „A šta misliš, Aggivessana? Ako je to tako, zar se ti nisi vezao za patnju, pribegavaš patnji, držiš se patnje i ono što jeste patnja smatraš: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?'"

„Kako bi bilo moguće da nisam, učitelju Gotama? Jesam, učitelju Gotama.”*³⁷⁶

22. „Zamisli čoveka kome treba dobra drvena građa, koji traga za dobrom drvenom građom, uzme oštru sekiru i zađe u šumu te ugleda veliko stablo banane, snažnog debla, pravo, mlado, ali bez srži. Onda ga on poseče u korenu, odseče krošnju i krene da ljušti koru. Ali dok ljušti koru, on nikad neće doći ni do drvenastog dela stabla, a kamoli do njegove srži. Isto tako, Aggivessana, kad te ja pritisnem, ispitujem i propitujem o tvojoj tvrdnji, ispadne da si prazan, dezorijentisan i u zabludi. Ali ti si bio taj što je pred skupom u Vesāliju tvrdio: 'Ne vidim asketu ili brahmana, starešinu reda, starešinu grupe, učitelja grupe, čak i one koji tvrde da su plemeniti i potpuno probuđeni, a koji ne bi pretrnuo, stresao se, zadrhtao i preznojio

ispod pazuha ako bi se upustio u debatu sa mnom. Čak i kad bih poveo debatu s običnim stubom, on bi pretrnuo, stresao se i zadrhtao u debati sa mnom, pa šta da onda kažem za živog čoveka?" A sada su kapljice znoja na tvome čelu, natopile ti ogrtač toliko da kaplju i na tlo. Ali na mom telu znoja sada nema." I Blaženi pred okupljenima otkri svoje telo zlatne boje. Kad ovo bi rečeno, Saććaka, nigaṇṭhin sin, ostade da sedi ćutke, zbunjen, povijenih leđa i pognute glave, ophrvan mislima, nesposoban da bilo šta odgovori.

23. Na to Dummukha, sin Liććhavija, videvši Saććaku, nigaṇṭhinog sina u takvom stanju, reče Blaženom: „Učitelju Gotama, pade mi sada na um jedno poređenje.”

„Objasni kakvo je to poređenje, Dummukha.”

„Zamislite da nedaleko od sela ili grada postoji jezero i u njemu rak. I onda grupa dečaka i devojčica krene iz grada ili sela do tog jezera, ude u vodu, izvuče raka iz vode i stavi ga na suvo. A kad god rak pruži krak da se pokrene, oni mu ga odseku, slome, zdrobe štapovima i kamenjem, tako da taj rak sa svim svojim udovima odsečenim, slomljenim, zdrobljenim, ne bi bio u stanju da se vrati u ono jezero i živi tamo kao i pre. Isto tako, sve akrobacije, zamagljivanja i vrdanja Saććake, nigaṇṭhinog sina, Blaženi je odsekao, slomio i zdrobio, pa sada ovaj nije u stanju ni da pride Blaženom kako bi debatovali.”

24. Kad ovo bi rečeno, Saććaka, nigaṇṭhin sin, odgovori: „Čekaj, Dummukha, čekaj! Ja ne pričam s tobom, pričam sa učiteljem Gotamom.”

[Zatim nastavi:] „Učitelju Gotama, to što smo do sada govorili i ono što su govorili drugi askete i brahmani bilo je, mislim, obično brbljanje. Ali na koji način učenik askete Gotame sprovodi njegova uputstva, reaguje na njegov savet, prevazišao je sumnjičavost, oslobodio se nedoumica, postao neustrašiv i nezavisan od ostalih koji slede Učiteljev nauk?”³⁷⁷

„Aggivessana, bilo koju vrstu materijalnog oblika, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, veliki ili mali, niži ili viši, dalek ili blizu – moj učenik vidi svaki materijalni oblik kakav on zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Bilo koju vrstu osećaja... Bilo koju vrstu opažaja... Bilo koju vrstu mentalnih obrazaca... Bilo koju vrstu svesti, prošlu, buduću ili sadašnju, unutrašnju ili spoljašnju, veliku ili malu, nižu ili višu, daleku ili bližu – moj učenik vidi svaku svest kakva ona zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Na taj način je moj učenik taj koji sprovodi moja uputstva, reaguje na moj savet, prevazišao je sumnjičavost, oslobodio se nedoumica, postao neustrašiv i nezavisan od ostalih koji slede Učiteljev nauk.”

25. „Učitelju Gotama, na koji način monah jeste arahant, sve otrove uklonio, proživio svetački život, učinio što je trebalo učiniti, odložio tovar,

dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno oslobođen krajnjim znanjem?”

„Aggivessana, bilo koju vrstu materijalnog oblika, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, veliki ili mali, niži ili viši, dalek ili bližu – monah vidi svaki materijalni oblik kakav on zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo’ i zahvaljujući nevezivanju je oslobođen. Bilo koju vrstu osećaja... Bilo koju vrstu opažaja... Bilo koju vrstu mentalnih obrazaca... Bilo koju vrstu svesti, prošlu, buduću ili sadašnju, unutrašnju ili spoljašnju, veliku ili malu, nižu ili višu, daleku ili bližu – monah vidi svaku svest kakva ona zaista jeste, sa pravom mudrošću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo’ i zahvaljujući nevezivanju je oslobođen. Na taj način monah jeste arahant, sve otrove uklonio, proživeo svetački život, učinio ono što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno oslobođen krajnjim znanjem.

26. Kad je monahov um tako oslobođen, on poseduje tri nenadmašna kvaliteta: nenadmašno viđenje, nenadmašno praktikovanje puta i nenadmašno oslobođenje.³⁷⁸ Kad je monah tako oslobođen, on i dalje slavi, poštuje, divi se i klanja Tathāgati ovako: ‘Blaženi jeste probuđen i podučava Dhammu koja vodi oslobođenju. Blaženi jeste ukroćen i podučava Dhammu koja vodi kroćenju samoga sebe. Blaženi jeste miran i podučava Dhammu koja vodi miru. Blaženi jeste prešao na drugu obalu i podučava Dhammu koja vodi prelasku na drugu obalu. Blaženi je dostigao *nibbānu* i podučava Dhammu koja vodi dostizanju *nibbāne*.’”

27. Kad ovo bi rečeno, Saśāka, nigaṇṭhin sin, odgovori: „Učitelju Gotama, bio sam smeo i drzak misleći da mogu u debati da napadnem učitelja Gotamu. Čovek može napasti poludelog slona i naći sigurnost, ali ne može napasti učitelja Gotamu i naći sigurnost. Čovek može napasti šumski požar i naći sigurnost, ali ne može napasti učitelja Gotamu i naći sigurnost. Čovek može napasti veoma otrovnu zmiju i naći sigurnost, ali ne može napasti učitelja Gotamu i naći sigurnost. Bio sam smeo i drzak misleći da mogu u debati da napadnem učitelja Gotamu.

Neka Blaženi zajedno sa monaškom sanghom prihvati od mene poziv za obrok sutra.” I Blaženi ćutke prihvati.

28. Potom, znajući da je Blaženi prihvatio, Saśāka, nigaṇṭhin sin, obrati se Lićhavi: „Čujte me, Lićhavi. Pozvao sam asketu Gotamu, zajedno sa monaškom sanghom, sutra na obrok. Možete i vi doneti šta god mislite da bi bilo prikladno za njega.”

29. Kad je noć prošla, Lićhavi donesoše pet stotina ukrašenih posuda pirinča u mleku kao dar u hrani. Onda Saśāka, nigaṇṭhin sin, naredi da se u njegovom parku pripreme različite vrste hrane, te posla poruku za Blaže-

nog: „Vreme je, učitelju Gotama, obrok je spreman.”

30. I tako, ujutro, Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdalu i gornji ogrtač, pa zajedno s monaškom sanghom krenu put parka koji je pripadao Saććaki, nigaṇṭhinom sinu, i tamo sede na pripremljeno mesto. Onda Saććaka, nigaṇṭhin sin, svojim rukama posluži i različitim vrstama jela ugosti monašku sanghu predvođenu Blaženim. Kad je Blaženi jeo i izvadio ruke iz činije, Saććaka, nigaṇṭhin sin, sede na niže mesto, sa strane, te reče Blaženome: „Učitelju Gotama, neka zasluga i veliki plodovi ovog darivanja budu na sreću darivalaca.”

„Aggivessana, šta god da dolazi od davanja onome ko je poput tebe – nekome ko se nije oslobodio strasti, nije oslobodio mržnje, nije oslobodio obmanutosti – to će biti za darovatelje. A šta god da dolazi od davanja onome ko je poput mene – nekome ko se jeste oslobodio strasti, jeste oslobodio mržnje, jeste oslobodio obmanutosti – to će biti za tebe.”³⁷⁹

36 *Mahāsaććaka sutta* Dugi govor Saććaki

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Vesālija, u Velikom gaju, u dvorani sa šiljatim krovom.

2. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa htjede da krene put Vesālija da prosi hranu.

3. Utom, pošto je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, Saććaka, nigaṇṭhin sin, stiže do dvorane sa šiljatim krovom u Velikom gaju.³⁸⁰ Poštovani Ānanda još izdaleka ga ugleda i reče Blaženome: „Poštovani gospodine, dolazi Saććaka, nigaṇṭhin sin, veliki polemičar i oštrouman govornik, kojeg mnogi smatraju svetim čovekom. On želi da opovrgne Budu, Dhammu i sanghu. Bilo bi dobro ako bi Blaženi iz milosrđa malo posedeo sa njim.”³⁸¹ I Blaženi sede na pripremljeno mesto. Onda Saććaka, nigaṇṭhin sin, stiže do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče Blaženome:

4. „Učitelju Gotama, ima asketa i brahmana koji nastoje da razvijaju telo, ali ne i da razvijaju um.³⁸² Oni se podvrgavaju bolnim telesnim osećajima. U prošlosti, kad bi se neko podvrgao bolnim telesnim osećajima, njemu bi se udovi ukrutili, srce bi mu popustilo, topla krv bi mu šiknula na usta i potpuno bi poludeo, skrenuo s uma. Tako je um bio potčinjen telu, telo bi zagospodarilo njime. A zašto? Zato što um nije bio razvijen. Ali ima asketa i brahmana koji nastoje da razvijaju um, ali ne i da razvijaju telo. Oni se podvrgavaju bolnim mentalnim osećajima. U prošlosti, kad bi se neko podvrgao bolnim mentalnim osećajima, njemu bi se udovi ukrutili, srce bi mu popustilo, topla krv bi mu šiknula na usta i potpuno bi poludeo, skrenuo s uma. Tako je telo bilo potčinjeno umu, um bi zagospodario njime. A zašto? Zato što telo nije bilo razvijeno. Učitelju Gotama, pomislio sam: ‘Sigurno učenici Učitelja Gotame nastoje da razvijaju um, ali ne i da razvijaju telo.’”

5. „Ali, Aggivessana, šta si ti naučio o razvijanju tela?”

„Pa, postoje, na primer, Nanda Vaćča, Kisa Sankićča, Makkhali Gosāla.³⁸³ Oni idu nagi, odbacuju pravila, ližu dlanove, ne odlaze kad ih pozovu, ne zaustavljaju se kad ih zamole; ne prihvataju hranu koju bi im doneli, posebno pripremili ili ih pozvali na ručak; ne primaju ništa iz lonca, iz zdele, iz kuće, iz avana, od dvoje koji jedu zajedno, od trudnice, od žene koja doji, od žene koja leže kraj muškarca, sa mesta gde se hrana javno de-

lila, sa mesta gde je bilo pasa ili muva; ne uzimaju ni ribu ni meso, ne piju rakiju, vino, niti bilo šta drugo fermentisano. Drže se pravila da u jednoj kući uzimaju jedan zalogaj; da u dve kuće uzimaju dva zalogaja... da u sedam kuća uzimaju sedam zalogaja. Žive na jednom tanjiru hrane dnevno, na dva tanjira hrane dnevno... na sedam tanjira hrane dnevno. Uzimaju hranu jednom dnevno, jednom u dva dana... jednom u sedam dana i tako dalje, sve do jednom u dve nedelje; istrajavaju u praksi uzimanja hrane u određenim intervalima.”

6. „Ali, da li žive sa tako malo, Aggivessana?”

„Ne, učitelju Gotama, ponekad oni jedu odličnu tvrdu hranu, odličnu meku hranu, kušaju odlične poslastice, piju odlična pića. Tako ponovo dobijaju snagu, učvršćuju sebe i postaju ugojeni.”

„Ono što su ranije odbacivali, Aggivessana, kasnije ponovo prikupljaju. Tako se telo uvećava i smanjuje. Ali šta si ti naučio o razvijanju uma?” Kada je Buda upitao Saććaku, nigaṇṭhinog sina, o razvoju uma, ovaj nije bio u stanju da odgovori.

7. Onda mu Blaženi reče: „Ono što si upravo opisao kao razvoj tela, Aggivessana, uopšte nije razvijanje tela prema Dhammi unutar prakse Plemenitog. Pošto ne znaš šta je razvijanje tela, otkud bi mogao znati šta je razvijanje uma? Zato, Aggivessana, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći o tome šta znači biti nerazvijen telom i nerazvijen umom; a šta znači biti razvijen telom i razvijen umom.” – „Da, gospodine,” odgovori Saććaka, nigaṇṭhin sin. A Blaženi ovako reče:

8. „Šta znači biti nerazvijen telom i nerazvijen umom? Nekada se, Aggivessana, prijatna misao javi u neukom, običnom čoveku. Kad oseti taj prijatan osećaj, on počne da žudi za prijatnošću i nastavlja da žudi za prijatnošću. Onda taj prijatan osećaj u njemu nestane. Sa nestankom prijatnog osećaja, javlja se bolan osećaj. Kad oseti taj bolan osećaj, on tuguje, žali i nariče, plače udarajući se u prsa i postaje rastresen. Kada se onaj prijatan osećaj u njemu javio, osvojio je njegov um i tu ostao, zato što telo nije razvijeno. A kada se onaj bolan osećaj u njemu javio, osvojio je njegov um i tu ostao, zato što um nije razvijen. Svaki kome, na oba ova načina, nastali prijatan osećaj osvoji um i tu ostane jer telo nije razvijeno i nastali bolan osećaj osvoji um i tu ostane jer um nije razvijen, taj je nerazvijen telom i nerazvijen umom.

9. A šta to, Aggivessana, znači biti razvijen telom i razvijen umom? Nekada se, Aggivessana, prijatna misao javi u dobro upućenom, plemenitom sledbeniku. Kad oseti taj prijatan osećaj, on ne počinje da žudi za prijatnošću i ne nastavlja da žudi za prijatnošću. Onda taj prijatan osećaj u njemu nestane. Sa nestankom prijatnog osećaja, javlja se bolan osećaj. Kad oseti taj bolan osećaj, on ne tuguje, ne žali i ne nariče, ne plače udarajući

se u prsa i ne postaje rastresen. Kada se onaj prijatan osećaj u njemu javio, nije osvojio njegov um i ostao, zato što je telo razvijeno. A kada se onaj bolan osećaj u njemu javio, nije osvojio njegov um i ostao, zato što je um razvijen. Svaki kome, na oba ova načina, nastali prijatan osećaj ne osvoji um i tu ne ostane jer je telo razvijeno, niti nastali bolan osećaj osvoji njegov um i tu ostane jer je um razvijen, taj je razvijen telom i razvijen umom.³⁸⁴

10. „Imam ovakvo poverenje u učitelja Gotamu: ‘Učitelj Gotama je razvijen telom i razvijen umom.’”

„Svakako, Aggivessana, da su tvoje reči uvredljive i ironične, ali ipak ću ti odgovoriti. Od kada sam obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike, nije bilo moguće za bilo koji prijatan osećaj koji nastane da osvoji moj um i tu ostane ili za bilo koji bolan osećaj koji nastane da osvoji moj um i tu ostane.”

11. „Znači, nikada u učitelju Gotami nije nastao toliko prijatan osećaj koji bi osvojio njegov um i tu ostao? Nikada u učitelju Gotami nije nastao toliko bolan osećaj koji bi osvojio njegov um i tu ostao?”

12. „Zašto da ne, Aggivessana?³⁸⁵ Tako, Aggivessana, pre mog probuđenja, kao još neprobudeni bodhisatta, razmišljao sam: ‘Domaćinski život je skučen i prašnjav; svetački život je poput širokog polja. Nije lako u kući praktikovati svetački život potpuno savršen i čist, nalik uglačanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život i otišao u beskućnike?’

13–16. I tako sam kasnije, još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama... (*kao u suttu 26, §14–17*)... Na tom mestu sedoh, razmišljajući: ‘Ovo mi je dovoljno za duhovni napor.’

17. I onda mi spontano na um padoše ova tri poređenja, za koja nikad ranije nisam čuo. Zamisli da u vodi pluta komad vlažnog, mekog drveta. A onda naiđe čovek sa komadom drveta za paljenje vatre i pomisli: ‘Upaliću vatru, da se malo zagrejem.’ Šta misliš, Aggivessana? Može li taj čovek da upali vatru i ugreje se, trljajući svoj komad drveta uz onaj komad vlažnog, mekog drveta?”

„Ne, učitelju Gotama. A zašto? Zato što je to komad vlažnog, mekog drveta i on pluta u vodi. Na kraju bi taj čovek samo postao iscrpljen i ražoćaran.”

„Isto tako, Aggivessana, oni askete i brahmani koji još ne žive telesno odvojeni od zadovoljstava čula, u kojima želja za zadovoljstvima čula, sklonost, obmana, žeđ i groznica za zadovoljstvima čula nisu potpuno napušteni i iskorenjeni, čak i ako ti dobri askete i brahmani imaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni nisu sposobni za znanje, viđenje i krajnje probuđenje; čak i ako ti dobri askete i brahmani nemaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni nisu sposobni za

znanje, viđenje i krajnje probuđenje. To beše prvo poređenje koje mi spontano na um pade, a za koje nikad ranije nisam čuo.

18. I opet, Aggivessana, drugo poređenje mi spontano na um pade, a za koje nikad ranije nisam čuo. Zamisli da komad vlažnog, mekog drveta leži na suvom, daleko od vode. A onda naiđe čovek sa komadom drveta za paljenje vatre i pomisli: ‘Upaliću vatru, da se malo zagrejem.’ Šta misliš, Aggivessana? Može li taj čovek da upali vatru i zagreje se, trljajući svoj komad drveta uz onaj komad vlažnog, mekog drveta što leži na suvom, daleko od vode?

„Ne, učitelju Gotama. A zašto? Zato što je to komad vlažnog, mekog drveta, čak i ako leži na suvom, daleko od vode. Na kraju bi taj čovek samo postao iscrpljen i razočaran.”

„Isto tako, Aggivessana, oni askete i brahmani koji žive telesno odvojeni od zadovoljstava čula,³⁸⁶ ali u kojima želja za zadovoljstvima čula, sklonost, obmana, žed i groznica za zadovoljstvima čula nisu potpuno napušteni i iskorenjeni, čak i ako ti dobri askete i brahmani imaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni nisu sposobni za znanje, viđenje i krajnje probuđenje; čak i ako ti dobri askete i brahmani nemaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni nisu sposobni za znanje, viđenje, krajnje probuđenje. To beše drugo poređenje koje mi spontano na um pade, a za koje nikad ranije nisam čuo.

19. I opet, Aggivessana, treće poređenje mi spontano na um pade, a za koje nikad ranije nisam čuo. Zamisli da komad suvog, tvrdog drveta leži na suvom, daleko od vode. A onda naiđe čovek sa komadom drveta za paljenje vatre i pomisli: ‘Upaliću vatru, da se malo zagrejem.’ Šta misliš, Aggivessana? Može li taj čovek da upali vatru trljajući svoj komad drveta uz onaj komad suvog, tvrdog drveta što leži na suvom, daleko od vode?

„Da, učitelju Gotama. A zašto? Zato što je to komad suvog, tvrdog drveta što leži na suvom, daleko od vode.”

„Isto tako, Aggivessana, oni askete i brahmani koji žive telesno odvojeni od zadovoljstava čula i u kojima su želja za zadovoljstvima čula, sklonost, obmana, žed i groznica za zadovoljstvima čula potpuno napušteni i iskorenjeni, čak i ako ti dobri askete i brahmani imaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni su sposobni za znanje, viđenje i krajnje probuđenje; čak i ako ti dobri askete i brahmani nemaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, oni su sposobni za znanje, viđenje i krajnje probuđenje.³⁸⁷ To beše treće poređenje koje mi spontano na um pade, a za koje nikad ranije nisam čuo. Ovo behu tri poređenja koja mi spontano na um padoše, a za koja nikad ranije nisam čuo.

20. I pomislih: ‘Šta bi bilo ako, stisnutih zuba i jezika čvrsto uprtog u nepce, obujmim, oborim i savladam um umom.’ Onda, stisnutih zuba i

jezika čvrsto uprtog u nepce, obujmih, oborih i savladah um umom. I dok sam to činio, znoj mi je lio ispod pazuha. Kao kada bi snažan čovek zgrabio slabijeg za glavu ili ramena, obujmio ga, oborio i savladao, tako sam i ja, stisnutih zuba i jezika čvrsto uprtog u nepce, obujmio, oborio i savladao um umom, a znoj mi je curio ispod pazuha. Iako je neiscrpna energija bila pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.³⁸⁸

21. I pomislih: ‘Šta bi bilo ako meditiram bez daha.’ Onda prestadoh da udišem i izdišem i na usta i na nos. Dok sam to činio, u ušima mi je hućalo poput vetra. Baš kao što hući kad kovač duva svojim mehovima, tako je i meni, kad prestadoh da udišem i izdišem i na usta i na nos, u ušima hućalo poput vetra. Iako je neiscrpna energija pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.

22. I pomislih: ‘Šta bi bilo ako i dalje meditiram bez daha.’ Onda prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši. Dok sam to činio, glava je htela da mi prsne. Baš kao kad bi snažan čovek mačem raspolutio lobanju, tako je i meni, kad prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši, glava htela da prsne. Iako je neiscrpna energija pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.

23. I pomislih: ‘Šta bi bilo ako i dalje meditiram bez daha.’ Onda prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši. Dok sam to činio, glavu su mi razdirali nenasnosni bolovi. Baš kao kad bi mi snažan čovek čvrstim remenom stezao glavu, tako su i meni, kad prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši, glavu razdirali nenasnosni bolovi. Iako je neiscrpna energija pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.

24. I pomislih: ‘Šta bi bilo ako i dalje meditiram bez daha.’ Onda prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši. Dok sam to činio, utrobu su mi razdirali nenasnosni bolovi. Baš kao kad bi vešt mesar ili njegov pomoćnik sekli utrobu vola oštirim nožem, tako su i meni, kad prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši, utrobu razdirali nenasnosni bolovi. Iako je neiscrpna energija pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.

25. I pomislih: 'Šta bi bilo ako i dalje meditiram bez daha.' Onda prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši. Dok sam to činio, celo telo mi je gorelo. Baš kao kad bi dva snažna čoveka dohvatila slabijeg za ruke i noge i okretali ga iznad jame s vrelim ugljenom, tako je i meni, kad prestadoh da udišem i izdišem na usta, na nos i na uši, celo telo gorelo. Iako je neiscrpna energija pokrenuta u meni i besprekorna svesnost uspostavljena, telo mi beše razdraženo i nemirno, jer bejah iscrpljen bolnim naporom. Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao.

26. Onda me božanstva ugledaše i neka od njih rekoše: 'Asketa Gotama je mrtav.' Druga božanstva rekoše: 'Asketa Gotama nije mrtav, on umire.' A treća božanstva rekoše: 'Asketa Gotama niti je umro, niti umire; on je arahant, jer takvo je trpljenje arahanta.'

27. I pomislih: 'Šta bi bilo ako bih vežbao potpuno prestavši da uzimam hranu.' Tada božanstva dođoše do mene i rekoše: 'Dobri gospodine, ne vežbajte, potpuno prestavši da uzimate hranu. Ako to učinite, mi ćemo vam uliti nebesku hranu kroz pore na koži i živećete od toga.' Razmislih: 'Ako budem tvrdio da potpuno gladujem dok mi ta božanstva ulivaju nebesku hranu kroz pore na koži i budem živeo od toga, tada ću zapravo lagati.' Zato odvratih božanstva rečima: 'Nema potrebe za tim.'

28. I pomislih: 'Šta bi bilo ako bih uzimao samo malo hrane, svaki put tek po zalogaj, čorbu od pasulja, čorbu od sočiva, boranije ili graška.' I tako uzeh sasvim malo hrane, svaki put po zalogaj, bilo čorbe od pasulja, bilo čorbe od sočiva, boranije ili graška. I tako, telo mi postade poput kostura. Zato što sam jeo tako malo, udovi mi postadoše poput stabljika vinove loze ili bambusa. Zato što sam jeo tako malo, leđa mi postadoše poput grbe kamile. Zato što sam jeo tako malo, rebra su mu štrčala poput krovnih greda na polurazrušenom ambaru. Zato što sam jeo tako malo, oči mi upadoše duboko u očne duplje, nalik odblesku vode u dubokom izvoru. Zato što sam jeo tako malo, glava mi se smežurala i svela kao što se tikva smežura i uvencu na vetru i suncu. Zato što sam jeo tako malo, koža na stomaku mi se prilepila za kičmu. Ako bih dodirnuo stomak, osetio bih kičmu, ako bih dodirnuo kičmu, osetio bih i kožu na stomaku. Zato što sam jeo tako malo, ako bih obavljao veliku ili malu nuždu, tu bih se i stropštao pravo na lice. Zato što sam jeo tako malo, ako bih pokušao da olakšam svome telu trljajući noge rukama, dlaka čiji je koren istrulio, otpadala bi gde god bih protrljao.

29. Kad su me ljudi videli takvoga, neki rekoše: 'Asketa Gotama je crn.' Drugi rekoše: 'Asketa Gotama nije crn, on je braon.' Neki treći rekoše: 'Asketa Gotama nije ni crn, ni braon, njegova koža je zlatne boje.' Toliko se čista, svetla boja moje kože bila izgubila zato što sam jeo tako malo.

30. I pomislih: ‘Koji god da su askete ili brahmani u prošlosti doživljavali bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, ovo je granica, ne postoji više od ovoga. I koji god će askete ili brahmani u budućnosti doživljavati bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, ovo je granica, ne postoji više od ovoga. I koji god da askete ili brahmani sada doživljavaju bolne, razdiruće, mučne osećaje zbog svojih napora, ovo je granica, ne postoji više od ovoga. Ali ovakvim samomučenjem nisam dostigao bilo koje uzvišeno stanje, bilo kakvo isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih. Da li možda postoji i neki drugi put ka probuđenju?’

31. I pomislih: ‘Sećam se jednom kad je moj otac Sakyanin bio zauzet poslom, sedeo sam u svežini senke stabla ružine jabuke, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od nepovoljnih stanja, i uđoh i ostadoh na prvom stupnju zadubljenja, praćenim usmerenom mišlju i istraživanja, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.³⁸⁹ Može li to biti put ka probuđenju?’ Za sećanjem, u meni se rodi saznanje: ‘To je zaista put ka probuđenju.’

32. I pomislih: ‘Zašto se plašim tog zadovoljstva koje nema nikakve veze sa zadovoljstvima čula i nepovoljnim stanjima?’ I pomislih: ‘Ne plašim se tog zadovoljstva, jer ono nema nikakve veze sa zadovoljstvima čula i nepovoljnim stanjima.’³⁹⁰

33. I pomislih: ‘Nije lako postići to zadovoljstvo ako je telo sama kost i koža. Kako bi bilo ako bih pojeo malo čvrste hrane – malo kuvanog pirinča i kaše.’ Pojedoh malo čvrste hrane – malo kuvanog pirinča i kaše. U to vreme pet monaha su me čekali i razmišljali: ‘Ako asketa Gotama dostigne više stanje, on će nam javiti za to.’ No, kad pojedoh kuvani pirinač i kašu, tih pet monaha me prezreše i napustiše me, razmišljajući: ‘Asketa Gotama sada živi lagodno; napustio je napor i vratio se lagodnosti.’

34. Kad sam pojeo čvrstu hranu i povratio snagu, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od nepovoljnih stanja, uđoh i ostadoh na prvom stupnju zadubljenja, praćenim usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao.³⁹¹

35–37. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, uđoh i ostadoh na drugom stupnju zadubljenja... slabljenjem ushićenja, uđoh i ostadoh na trećem stupnju zadubljenja... napuštanjem zadovoljstva i bola... uđoh i ostadoh na četvrtom stupnju zadubljenja... Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao.

38. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o svojim prošlim životima. Sećao sam se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva, tri, četiri, pet rođenja, deset

rođenja, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu, sto hiljada, mnogih eona skupljanja kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa. „Tada sam se tako zvao, pripadao sam toj familiji, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja ovde, ponovo sam se pojavio onde. I tamo sam se ovako zvao, pripadao sam toj familiji, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja onde, ponovo sam se pojavio ovde.” Tako sam se sećao mnoštva svojih prošlih života, u celini i do detalja.

39. Takvo beše prvo istinsko znanje koje stekoh u prvom delu noći. Neznanje beše razvejano i javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan. Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao.

40. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao sutta 4, §29*)... Tako videh duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna; razumeh kako se bića preporođaju u skladu sa svojim postupcima.

41. Takvo beše drugo istinsko znanje koje stekoh u drugom delu noći. Neznanje beše razvejano i javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan. Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao.

42. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o uklanjanju otrova. Videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je patnja’... ‘Ovo je nastanak patnje’... ‘Ovo je prestanak patnje’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’... ‘Ovo su otrovi’... ‘Ovo je nastanak otrova’... ‘Ovo je prestanak otrova’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’

43. Kad sam znao i video tako, moj um beše oslobođen otrova želje za zadovoljstvima čula, oslobođen otrova želje za bivanjem, oslobođen otrova neznanja. S ovim oslobađanjem javilo se znanje: ‘Oslobođen sam.’ Neposredno sam znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporođanja u bilo koji oblik bivanja.”

44. Takvo beše treće istinsko znanje koje stekoh u trećem delu noći.

Neznanje beše razvejano; javilo se istinsko znanje; tama beše razvejana i pojavilo se svetlo, baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan. Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao.

45. Aggivessana, sećam se da sam podučavao Dhammi grupu od više stotina ljudi i čak i tada svaki od njih misli: ‘Asketa Gotama ovo podučava Dhammi posebno za mene.’ Ali ne treba tako misliti. Tathāgata podučava Dhammi druge samo da bi im dao znanje. Kada taj razgovor bi završen, Aggivessana, tada ja učvrstim svoj um u sebi, stišam ga, saberem i fokusiram na isti predmet koncentracije kao i pre; tako konstantno boravim.”³⁹²

„To je stvar u kojoj se učitelju Gotami može verovati, jer je on plemenit i potpuno probuđen. Ali, da li se učitelj Gotama seća da je ikada spavao preko dana?”³⁹³

46. „Sećam se, Aggivessana, poslednjeg meseca sezone vrućina, kad bih se vratio iz prošenja hrane i posle obroka, legao bih na svoj gornji ogrtač savijen načetvoro; ležeći na desnoj strani, zaspao bih svestan i s jasnim razumevanjem.”

„Neki askete i brahmani to nazivaju obmanutost, učitelju Gotama.”

„Ne kaže se zbog toga, Aggivessana, da neko jeste ili nije obmanut. Ja ću ti reći šta znači biti obmanut, a ti me dobro slušaj.” – „Da, gospodine”, odgovori Saććaka, nigaṇṭhin sin. A Blaženi ovako reče:

47. „Onog ja zovem obmanuti, Aggivessana, koji nije napustio otrove koji prljaju, vode obnavljanju bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti. Ne oslobađajući se otrova, ostajemo obmanuti. Onog ja zovem neobmanuti koji je napustio otrove koji prljaju, vode obnavljanju bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti. Oslobađajući se otrova, postajemo neobmanuti. Tathāgata je, Aggivessana, napustio otrove koji prljaju, donose obnavljanje bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti. On im je iščupao koren, završio s njima, tako da se ubuduće više neće pojavljivati. Baš kao što drvo palme, kad mu se odseče krošnja, nije više u stanju da raste, tako je i Tathāgata napustio otrove koji prljaju... završio s njima, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti.”

48. Kada ovo bi rečeno, Saććaka, nigaṇṭhin sin, reče: „Izvršno, učitelju Gotama! Čudesno je kako je, kad su učitelju Gotami upućene pogrdne reče, uvek iznova, kad je bio napadnut uvredama, boja njegove kože zablislala i lice mu se razvedrilo, baš kao što se i očekuje od nekoga ko je usavršen i potpuno probuđen. Sećam se, učitelju Gotama, kad je Pūraṇa Kassapa debatovao, kako je okolišio, skretao sa glavne teme i ispoljavao ljutnju, mržnju i gorčinu. A kada su učitelju Gotami upućene pogrdne reči, uvek iznova, kad je bio napadnut uvredama, boja njegove kože je zablislala i lice

mu se razvedrilo, baš kao što se i očekuje od nekoga ko je usavršen i potpuno probuđen. Sećam se kako je Makkhali Gosāla... Ađita Kesakambalin... Pakudha Kaććāyana... Sañđaya Belaṭṭhiputta... Nigaṇṭha Nātaputta debatovao, kako je okolišio, skretao sa glavne teme i ispoljavao ljutnju, mržnju i gorčinu. A kada su učitelju Gotami upućene pogrdne reči, uvek iznova, kad je bio napadnut uvredama, boja njegove kože je zablistala i lice mu se razvedrilo, baš kao što se i očekuje od nekoga ko je usavršen i potpuno probuđen. A sada, učitelju Gotama, odlazimo. Mnogo posla treba završiti.”

„Vreme je, Aggivessana, da uradiš kako misliš da treba.”

Onda Saććaka, nigaṇṭhin sin, ushićen i obradovan rečima Blaženoga, ustade sa svoga mesta i otide.³⁹⁴

37 *Āḷatanhāsankhaya sutta* Kratki govor o iskorenjivanju žudnje

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Istočnom parku, u palati Migārine majke.

2. Onda Sakka, vladar bogova, otide do Blaženog i pošto mu se pokloni, stade sa strane i upita: „Poštovani gospodine, kako se ukratko monah oslobađa iskorenjivanjem žudnje, kako se oslobađa neko ko je dosegao krajnju svrhu, krajnju sigurnost od ropstva, krajnji svetački život, krajnji cilj, neko ko je prvi među božanstvima i ljudima?”³⁹⁵

3. „Vladaru bogova, monah je čuo da ništa nije vredno vezivanja. Kada je monah čuo da ništa nije vredno vezivanja, on neposredno zna sve; kad neposredno zna sve, on do kraja razume sve; kad do kraja razume sve, šta god da oseća, bilo da je prijatno, bolno ili ni bolno ni prijatno, on boravi kontemplirajući prolaznost u tim osećajima, kontemplirajući stišavanje, kontemplirajući nestanak, kontemplirajući napuštanje. Kad tako kontemplira, ne vezuje se za bilo šta na ovom svetu. Kada se ne vezuje, tada ne žudi. Kad ne žudi, dostiže *nibbānu*.³⁹⁶ Tada on razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadjanja u bilo koji oblik bivanja.’ Ukratko, vladaru bogova, na taj način se monah oslobađa iskorenjivanjem žudnje, onaj koji je dosegao krajnju svrhu, krajnju slobodu od okova, krajnji svetački život, krajnji cilj, onaj koji je prvi među božanstvima i ljudima.”

4. Tada se Sakka, vladar bogova, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, pokloni Blaženome i pazeći da mu on ostane sa desne strane, nestade u trenu.

5. A za sve to vreme poštovani Mahā Moggallāna sedeo je nedaleko od Blaženoga. I tada on pomisli: „Je li ovaj duh pronikao u značenje reči Blaženog kad se tako raduje ili nije? Kako bi bilo da to otkrijem?”

6. Na to, hitro kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, poštovani Mahā Moggallāna nestade u palati Migārine majke u Istočnom parku i pojavi se u svetu božanstava neba trideset trojice.

7. A baš tada je Sakka, vladar bogova, uživao u pet vrsta nebeske muzike i zabavljao se u parku Jedinstvenog lotosa. Kada izdaleka ugleda Mahā Moggallānu kako dolazi, otpusti svirače, izađe pred Mahā Moggallānu i reče: „Dođite, dobri gospodine Moggallāno! Dobro nam došli,

dobri gospodine Moggallāno! Mnogo je vremena prošlo, dobri gospodine Moggallāno, od vašeg poslednjeg dolaska na ovo mesto. Sedite, dobri gospodine Moggallāno, ovo mesto je pripremljeno za vas.”

Poštovani Mahā Moggallāna sede na pripremljeno mesto, a Sakka odabra drugo, nešto niže, sa strane. Onda ga poštovani Mahā Moggallāna upita:

8. „Kosiya,³⁹⁷ kako je to Blaženi ukratko opisao oslobađanje iskorenjivanjem žudnje? Bilo bi dobro da i mi ostali čujemo te reči.”

„Dobri gospodine Moggallāno, ovde smo vrlo zauzeti i mnogo toga treba uraditi, ne samo svojih već i poslova božanstava neba trideset trojice. Sem toga, dobri gospodine Moggallāno, ono što dobro čujemo, dobro naučimo, što saslušamo s pažnjom, dobro zapamtimo, u nama ovdašnjima brzo ishlapi. No, sad se setih, dobri gospodine Moggallāno, jednom je izbio sukob između božanstava i titana.³⁹⁸ U tom ratu božanstva su pobedila, a titani su bili poraženi. Kada sam dobio taj rat i vratio se kao pobednik, dao sam da se sagradi Veđayanta palata. Dobri gospodine Moggallāno, Veđayanta palata ima stotinu kula i svaka kula ima sedam stotina gornjih odaja, a u svakoj od njih je sedam nimfi, sa po sedam služavki. Da li biste želeli da vidite lepotu Veđayanta palate, dobri gospodine Moggallāno?” Poštovani Moggallāna ćutke prihvati ovaj poziv.

9. Onda, prateći poštovanog Mahā Moggallānu, Sakka, vladar bogova, i božanski kralj Vessavaṇa³⁹⁹ odoše do Veđayanta palate. Kada Sakki-ne služavke izdaleka ugledaše poštovanog Mahā Moggallānu kako dolazi, one se zbuniše i postideše, te svaka uteče u svoju sobu. Baš kao što se snaha zbuni i postidi pred svojim svekrom, kada Sakki-ne služavke izdaleka ugledaše poštovanog Mahā Moggallānu kako dolazi, one se zbuniše i postideše, te svaka uteče u svoju sobu.

10. Onda Sakka, vladar bogova, i božanski kralj Vessavaṇa provedoše poštovanog Mahā Moggallānu kroz čitavu Veđayanta palatu: „Gledajte, dobri gospodine Moggallāno, ovu lepotu Veđayanta palate! Gledajte, dobri gospodine Moggallāno, ovu lepotu Veđayanta palate!

Ovo je nagrada poštovanom Kosiyi, kao onome ko je ranije stekao zasluge; i kad god ljudska bića vide nešto lepo, ona kažu: ‘Gospodo, ovo je nagrada božanstvima neba trideset trojice.’ Ovo je nagrada poštovanom Kosiyi, kao onome ko je ranije stekao zasluge.”

11. Onda poštovani Mahā Moggallāna ovako pomisli: „Ovaj duh živi vrlo nepažljivo. Kako bi bilo ako u njemu podstaknem osećaj neodložnosti?” I tada poštovani Mahā Moggallāna svojim natprirodnim moćima učini da čitava Veđayanta palata zadrhti, zatrese se i zatutnji, tako što ju je tek dodirnuo nožnim palcem.⁴⁰⁰ Sakka, božanski kralj Vessavaṇa i božanstva neba trideset trojice se iznenadiše i preneraziše, te rekoše: „Gospodo,

ovo je čudesno, ovo je neverovatno, kakvu snagu i moć ima ovaj asketa da vrhom palca učini da čitav nebeski svet zadrhti, zatrese se i zatutnji!”

12. Kada je poštovani Mahā Moggallāna bio siguran da je u Sakki, vladaru bogova, podstakao osećaj neodložnosti, jer mu se digla kosa na glavi, upita ga: „Kosiya, kako je to Blaženi ukratko opisao oslobađanje iskorenjivanjem žudnje? Bilo bi dobro da i mi ostali čujemo te reči.”

„Dobri gospodine Moggallāno, otišao sam do Blaženog, poklonio mu se, stao sa strane i rekao: ‘Poštovani gospodine... [*isto kao u §2*]... među božanstvima i ljudima?’ Kada ovo bi izrečeno, dobri gospodine Moggallāno, Blaženi mi reče: ‘Vladaru bogova... [*kao u §3*] ... među božanstvima i ljudima.’ Tako mi je Blaženi ukratko opisao oslobađanje iskorenjivanjem žudnje.”

13. A poštovani Mahā Moggallāna bi nadahnut i obradovan ovim rečima Sakke, vladara bogova. Na to, hitro kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, nestade u svetu božanstava trideset trojice i pojavi se u palati Migārine majke u Istočnom parku.

14. I ne zadugo kako je poštovani Mahā Moggallāna otišao, pratioci upitaše Sakku, vladara bogova: „Dobri gospodine, je li to bio vaš učitelj, Blaženi?” – „Ne, gospodo, nije to bio moj učitelj, Blaženi. To je bio jedan od mojih saputnika u svetačkom životu, poštovani Mahā Moggallāna.”⁴⁰¹ – „Dobri gospodine, dobitak je za vas što vaš saputnik u svetačkom životu ima takvu snagu i moć. A još mnogo veći to što je vaš učitelj Blaženi!”

15. Onda poštovani Mahā Moggallāna otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i upita ga: „Poštovani gospodine, da li se Blaženi seća kako je – jednom od najviših duhova, sa velikom pratnjom – ukratko opisao oslobađanje iskorenjivanjem žudnje?”

„Sećam se, Moggallāna. Sakka, vladar bogova, došao je do mene i pošto mi se pokloni, stade sa strane i upita: ‘Poštovani gospodine, kako se ukratko monah oslobađa iskorenjivanjem žudnje, kako se oslobađa neko ko je dosegao krajnju svrhu, krajnju slobodu od okova, krajnji svetački život, krajnji cilj, neko ko je prvi među božanstvima i ljudima?’ Kad ovo bi rečeno, odgovorih: ‘Vladaru bogova, monah je čuo da ništa nije vredno vezivanja. Kada je monah čuo da ništa nije vredno vezivanja, on neposredno zna sve; kad neposredno zna sve, on do kraja razume sve; kad do kraja razume sve, šta god da oseća, bilo da je prijatno, bolno ili ni bolno ni prijatno, on boravi kontemplirajući prolaznost u tim osećajima, kontemplirajući stišavanje, kontemplirajući nestanak, kontemplirajući napuštanje. Kad tako kontemplira, ne vezuje se za bilo šta na ovom svetu. Kada se ne vezuje, tada ne žudi. Kad ne žudi, dostiže *nibbānu*. Tada on razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’ Ukratko, vla-

daru bogova, na taj se način monah oslobađa iskorenjivanjem žudnje... neko ko je prvi među božanstvima i ljudima.' Tako se sećam da sam Sakki, vladaru bogova, ukratko opisao oslobađanje iskorenjivanjem žudnje."

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Mahā Moggallāna se obrađiva rečima Blaženoga.

38 *Mahātaṇhāsankhaya sutta* Dugi govor o iskorenjivanju žudnje

(UVOD)

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Tu se u monahu po imenu Sāti, ribarevom sinu, ovakvo opasno gledište javilo: „Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, jedna te ista svest teče i tumara kroz čitav ovaj ciklus preporadanja, a ne uvek neka druga.”⁴⁰²

3. Čuvši ovo, nekoliko monaha odoše do monaha Sātija i upitaše ga: „Je li istina, prijatelju Sāti, da se u tebi javilo to pogubno gledište?”

„Istina je, prijatelji. Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, jedna te ista svest teče i tumara kroz čitav ovaj ciklus preporadanja, a ne uvek neka druga.”

Onda su ga ti monasi, u želji da ga razuvere u takvo pogubno gledište, opominjali, prekorevali i ispitivali na sledeći način: „Ne govori tako, prijatelju Sāti. Ne tumači pogrešno Blaženoga; nije u redu da ga pogrešno tumačiš. Blaženi nikada ne bi tako nešto rekao. Jer je zapravo na mnogo načina Blaženi pokazao kako je nastanak svesti uslovljen, pošto bez uslova nema ni nastanka svesti.”

Iako su ga drugi monasi opominjali, prekorevali i ispitivali na takav način, monah Sāti, ribarev sin, još uvek se tvrdoglavo držao tog pogubnog gledišta i nastavljao da insistira na njemu.

4. Kad monasi nisu uspeli da ga odgovore od tog pogubnog gledišta, odoše oni do Blaženog. Pošto mu se poklone, sedoš se strane i ispričaše šta se dogodilo: „Poštovani gospodine, pošto nismo uspeli da odgovorimo monaha Sātija, ribarevog sina, od pogubnog gledišta, došli smo da o tome obavestimo Blaženog.”

5. Na to Blaženi reče jednom monahu: „Monaše, idi i reci monahu Sātiju, ribarevom sinu, da ga Učitelj zove.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori monah, otide do monaha Sātija i reče mu: „Prijatelju Sāti, Učitelj te zove.”

„Da, prijatelju”, odgovori Sāti i otide da vidi Blaženog. Kad stigne, pokloni se i sede sa strane. A Blaženi ga upita: „Je li istina, Sāti, da se u tebi

javilo ovo pogubno gledište: ‘Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, jedna te ista svest teče i tumara kroz čitav ovaj ciklus preporoda-
nja, a ne uvek neka druga?’”

„Zaista je tako. Koliko ja razumem učenje kojem podučava Blaženi, jedna te ista svest teče i tumara kroz čitav ovaj ciklus preporoda-
nja, a ne uvek druga.”

„Šta je to svest, Sāti?”

„To je ono što govori i oseća, te doživljava ovde i tamo rezultat dobrih
i loših dela.”⁴⁰³

„Od koga si to čuo, neznalice, da sam ga podučavao na takav način?
Nisam li, neznalice, na mnogo načina pokazao kako je nastanak svesti
uslovljen, pošto bez uslova nema ni nastanka svesti? A ti nas, neznalice,
pogrešnim tumačenjem pogrešno predstavljáš, sebe povređuješ i sebi si
stvorio mnogo loših zasluga; to će ti zadugo doneti štetu i patnju.”

6. Onda se Blaženi obrati monasima sledećim rečima: „Šta mislite,
monasi? Je li ovaj monah Sāti, ribarev sin, upalio makar iskru mudrosti u
ovom učenju i pravilima?”

„Kako bi to moglo biti? Svakako da nije, poštovani gospodine.”

Kad ovo bi izrečeno, monah Sāti, ribarev sin, ostade da sedi ćutke,
zbunjen, povijenih leđa i pognute glave, ophrvan mislima, nesposoban
da bilo šta odgovori. Onda mu se Blaženi, znajući njegovo stanje, obrati:
„Ostaćeš upamćen, neznalice, po svom pogubnom gledištu. A sad ću ispi-
tati ostale monahe o toj stvari.”

7. Onda se Blaženi obrati monasima: „Monasi, da li učenje koje po-
dučavam razumete na isti način kao ovaj monah Sāti, ribarev sin, kada nas
pogrešnim tumačenjem pogrešno predstavlja, sebe povređuje i sebi stvara
mного loših zasluga; a to će mu zadugo doneti štetu i patnju?”

„Ne, poštovani gospodine. Jer na mnoge načine Blaženi je pokazao
kako je nastanak svesti uslovljen, pošto bez uslova nema ni nastanka svesti.”

„Dobro je, monasi. Dobro je što razumete učenje kojem sam vas po-
dučio. Na mnoge sam načine pokazao kako je nastanak svesti uslovljen,
pošto bez uslova nema ni nastanka svesti. Ali ovaj monah Sāti, ribarev
sin, pogrešnim tumačenjem nas pogrešno predstavlja, sebe povređuje i sebi
stvara mnogo loših zasluga; a to će mu zadugo doneti štetu i patnju.

(USLOVLJENOST SVESTI)

8. Monasi, svest se određuje po onom posebnom uslovu na osnovu ko-
jeg nastaje. Kad svest nastane na osnovu oka i oblika, ona se određuje kao
svest o viđenom; kad svest nastane na osnovu uha i zvukova, ona se odre-
đuje kao svest o čujnom; kad svest nastane na osnovu nosa i mirisa, ona
se određuje kao svest o omirisanom; kad svest nastane na osnovu jezika i

ukusa, ona se određuje kao svest o kušanom; kada svest nastane na osnovu tela i predmeta, ona se određuje kao svest o dodirnutom; kad svest nastane na osnovu uma i objekata uma, ona se određuje kao svest o spoznatom. Baš kao što se vatra određuje po onome posebnom uslovu na osnovu kojeg gori – kad vatra gori zahvaljujući cepanicama, ona se određuje kao vatra cepanica; kad vatra gori zahvaljujući suvom pruću, ona se određuje kao vatra suvog pruća; kad vatra gori zahvaljujući suvoj travi, ona se određuje kao vatra suve trave; kad vatra gori zahvaljujući suvom kravljem izmetu, ona se određuje kao vatra suvog kravljeg izmeta; kad vatra gori zahvaljujući plevi, ona se računa kao vatra pleve; kad vatra gori zahvaljujući đubretu, ona se računa kao vatra đubreta – isto tako svest se računa po onome posebnom uslovu na osnovu kojeg nastaje.⁴⁰⁴ Kada svest nastane na osnovu oka i oblika, ona se računa kao svest o viđenom... kad svest nastane na osnovu uma i objekata uma, ona se računa kao svest o spoznatom.

(OPŠTA PITANJA O POSTOJANJU)

9. „Monasi, da li vidite: ‘Ovo je nastalo?’”⁴⁰⁵ – „Vidimo.” – „Monasi, da li vidite: ‘Njegov nastanak se događa s nastankom onoga kao hrane?’” – „Da, poštovani gospodine.” – „Monasi, da li vidite: ‘S nestankom te hrane, nestaje i to što je nastalo?’” – „Vidimo.”

10. „Monasi, nastaje li sumnjičavost kad neko ovako nije siguran: ‘Je li to nastalo ili nije?’” – „Da, poštovani gospodine.” – „Monasi, nastaje li sumnjičavost kada neko ovako nije siguran: ‘Događa li se njegov nastanak s nastankom onoga kao hrane?’” – „Nastaje.” – „Monasi, nastaje li sumnjičavost kada neko ovako nije siguran: ‘S nestankom te hrane, nestaje li i to što je nastalo ili ne?’” – „Da, nastaje.”

11. „Monasi, da li ovako sumnjičavost biva napuštena u onome ko, ispravnom mudročću, vidi kako zaista jeste: ‘To je nastalo?’” – „Da, poštovani gospodine.” – „Monasi, da li ovako sumnjičavost biva napuštena u onome ko, ispravnom mudročću, vidi kako zaista jeste: ‘Njegov nastanak događa se s nastankom onoga kao hrane?’” – „Da, napuštena je.” – „Monasi, da li ovako sumnjičavost biva napuštena u onome ko, ispravnom mudročću, vidi kako zaista jeste: ‘S nestankom te hrane, nestaje i to što je nastalo?’” – „Da, biva.”

12. „Monasi, jeste li oslobođeni sumnjičavosti u ovome: ‘Ovo je nastalo?’” – „Jesmo, poštovani gospodine.” – „Monasi, jeste li oslobođeni sumnjičavosti u ovome: ‘Njegov nastanak događa se s nastankom onoga kao hrane?’” – „Jesmo.” – „Monasi, jeste li oslobođeni sumnjičavosti u ovome: ‘S nestankom te hrane, nestaje i to što je nastalo?’” – „Jesmo.”

13. „Monasi, da li ste i vi videli onako kako zaista jeste, ispravnom mudročću: ‘To je nastalo?’” – „Da, poštovani gospodine.” – „Monasi, da

li ste i vi videli onako kako zaista jeste, ispravnom mudrošću: ‘Njegov nastanak događa se s nastankom onoga kao hrane?’ – „Jesmo.” – „Monasi, da li ste i vi videli onako kako zaista jeste, ispravnom mudrošću: ‘S nestankom te hrane, nestaje i to što je nastalo?’” – „Da, jesmo.”

14. „Monasi, s tako pročišćenim i blistavim gledištem, ako se vežete za njega, zaslepljeni ste njime, očarani i smatrate ga svojim posedom, hoćete li tada razumeti da je Dhamma podučavana tako da je slična splavu, jer služi za prelazak, a ne za vezivanje?”⁴⁰⁶ – „Ne, zaista nećemo.” – „Monasi, s tako pročišćenim i blistavim gledištem, ako se ne vežete za njega, niste njime zaslepljeni, očarani i ne smatrate ga svojim posedom, hoćete li tada razumeti da je Dhamma podučavana tako da je slična splavu, jer služi za prelazak, a ne za vezivanje?” – „Hoćemo, poštovani gospodine.”

(HRANA I USLOVLJENOST NASTANKA)

15. Monasi, postoje ove četiri vrste hrane za održavanje bića koja su već nastala i za podršku onima koja tek treba da nastanu. Koje četiri? To su fizičke namirnice kao hrana, grube i fine; kontakt kao druga; mentalna volja kao treća i svest kao četvrta.⁴⁰⁷

16. A šta je izvor, šta poreklo te četiri vrste hrane, kako su one rođene, kako su nastale? Te četiri vrste hrane imaju žudnju kao svoj izvor, žudnju kao svoje poreklo, one su rođene i nastale iz žudnje. A šta je izvor žudnje...? Žudnja kao svoj izvor ima osećaj... A šta je izvor osećaja...? Osećaj kao svoj izvor ima kontakt... A šta je izvor kontakta...? Kontakt kao svoj izvor ima šest područja čula... A šta je izvor šest područja čula...? Šest područja čula kao svoj izvor ima mentalno-materijalno... A šta je izvor mentalno-materijalnog...? Mentalno-materijalno kao svoj izvor ima svest... A šta je izvor svesti...? Svest kao svoj izvor ima mentalne obrasce... A šta je izvor mentalnih obrazaca...? Mentalni obrasci imaju neznanje kao svoj izvor, neznanje kao svoje poreklo, oni su rođeni i nastali iz neznanja.

(DIREKTNI SMER IZLAGANJA O NASTANKU)

17. I tako, monasi, s neznanjem kao uzrokom, mentalni obrasci [nastaju]; s mentalnim obrascima kao uzrokom, svest; sa svešću kao uzrokom, mentalno-materijalno; s mentalno-materijalnim kao uzrokom, šest područja čula; sa šest područja čula kao uzrokom, kontakt; s kontaktom kao uslovom, osećaj; s osećajem kao uslovom, žudnja; sa žudnjom kao uzrokom, vezivanje; s vezivanjem kao uzrokom, bivanje; s bivanjem kao uzrokom, rođenje; s rođenjem kao uzrokom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje čitav ovaj okean patnje.

(OBRNUTI SMER PITANJA O NASTANKU)

18. „S rođenjem kao uzrokom, starost i smrt’: tako je rečeno. A da li, monasi, starost i smrt imaju rođenje kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Starost i smrt imaju rođenje kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘Sa rođenjem kao uzrokom, starost i smrt.’”

„S bivanjem kao uzrokom, rođenje’, tako je rečeno. A da li, monasi, rođenje ima bivanje kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Rođenje ima bivanje kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S bivanjem kao uzrokom, rođenje.’”

„S vezivanjem kao uzrokom, bivanje’, tako je rečeno. A da li, monasi, bivanje ima vezivanje kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Bivanje ima vezivanje kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘Sa vezivanjem kao uzrokom, bivanje.’”

„Sa žudnjom kao uzrokom, vezivanje’, tako je rečeno. A da li, monasi, vezivanje ima žudnju kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Vezivanje ima žudnju kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘Sa žudnjom kao uzrokom, vezivanje.’”

„S osećajem kao uzrokom, žudnja’, tako je rečeno. A da li, monasi, žudnja ima osećaj kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Žudnja ima osećaj kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S osećajem kao uzrokom, žudnja.’”

„S kontaktom kao uzrokom, osećaj’, tako je rečeno. A da li, monasi, osećaj ima kontakt kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Osećaj ima kontakt kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S kontaktom kao uzrokom, osećaj.’”

„Sa šest područja čula kao uzrokom, kontakt’, tako je rečeno. A da li, monasi, kontakt ima šest područja čula kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Kontakt ima šest područja čula kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘Sa šest područja čula kao uzrokom, kontakt.’”

„S mentalno-materijalnim kao uzrokom, šest područja čula’, tako je rečeno. A da li, monasi, šest područja čula ima mentalno-materijalno kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Šest područja čula ima mentalno-materijalno kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S mentalno-materijalnim kao uzrokom, šest područja čula.’”

„Sa svešću kao uzrokom, mentalno-materijalno’, tako je rečeno. A da li, monasi, mentalno-materijalno ima svest kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Mentalno-materijalno ima svest kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘Sa svešću kao uzrokom, mentalno-materijalno.’”

„S mentalnim obrascima kao uzrokom, svest’, tako je rečeno. A da

li, monasi, svest ima mentalne obrasce kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Svest ima mentalne obrasce kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S mentalnim obrascima kao uzrokom, svest.’”

„‘S neznanjem kao uzrokom, mentalni obrasci’, tako je rečeno. A da li, monasi, mentalni obrasci imaju neznanje kao svoj uzrok ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Mentalni obrasci imaju neznanje kao svoj uzrok. Tako mi mislimo: ‘S neznanjem kao uzrokom, mentalni obrasci.’”

(REZIME O NASTANKU)

19. Dobro je, monasi. Dakle, vi kažete tako, i ja kažem tako: ‘Kada ovo postoji, i ono postoji; nastankom ovoga i ono postaje.’⁴⁰⁸ To jest, s neznanjem kao uzrokom, mentalni obrasci [nastaju]; s mentalnim obrascima kao uzrokom, svest; sa svešću kao uzrokom, mentalno-materijalno; s mentalnim-materijalnim kao uzrokom, šest područja čula; sa šest područja čula kao uzrokom, kontakt; s kontaktom kao uzrokom, osećaj; sa osećajem kao uzrokom, žudnja; sa žudnjom kao uzrokom, vezivanje; s vezivanjem kao uzrokom, bivanje; s bivanjem kao uzrokom, rođenje; s rođenjem kao uzrokom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje čitav ovaj okean patnje.

(DIREKTNI SMER IZLAGANJA O NESTANKU)

20. Ali potpunim gubitkom i nestankom neznanja dolazi i nestanak mentalnih obrazaca; nestankom mentalnih obrazaca, nestanak svesti; nestankom svesti, nestanak mentalno-materijalnog; nestankom mentalno-materijalno, nestanak šest područja čula; nestankom šest područja čula, nestanak kontakta; nestankom kontakta, nestanak osećaja; nestankom osećaja, nestanak žudnje; nestankom žudnje, nestanak vezivanja; nestankom vezivanja, nestanak bivanja; nestankom bivanja, nestanak rođenja; nestankom rođenja, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.

(OBRNUTI SMER PITANJA O NESTANKU)

21. ‘S nestankom rođenja, nestanak starosti i smrti’: tako je rečeno. A da li, monasi, starost i smrt nastaju s nestankom rođenja ili ne, šta vi o tome mislite?”

„Starost i smrt nastaju s nestankom rođenja, poštovani gospodine. Tako mi mislimo: ‘S nestankom rođenja, nestanak starosti i smrti.’”

‘S nestankom bivanja, nestanak rođenja’... ‘S nestankom vezivanja, nestanak bivanja’... ‘S nestankom žudnje, nestanak vezivanja’... ‘S ne-

stankom osećaja, nestanak žudnje'... 'S nestankom kontakta, nestanak osećaja'... 'S nestankom šest područja čula, nestanak kontakta'... 'S nestankom mentalno-materijalnog, nestanak šest područja čula'... 'S nestankom svesti, nestanak mentalno-materijalnog'... 'S nestankom mentalnih obrazaca, nestanak svesti'... 'S nestankom neznanja, nestanak mentalnih obrazaca': tako je rečeno. A da li, monasi, mentalni obrasci nestaju sa nestankom neznanja, šta vi o tome mislite?"

„Mentalni obrasci nestaju s nestankom neznanja, poštovani gospodine. Tako mi mislimo: 'S nestankom neznanja, nestanak mentalnih obrazaca.'”

(REZIME O NESTANKU)

22. Dobro je, monasi. Dakle, vi kažete tako, i ja kažem tako: 'Kada ovo ne postoji, ono ne postaje; sa nestankom ovoga i ono nestaje.' To jest, nestankom neznanja, mentalni obrasci [nestaju]; nestankom mentalnih obrazaca, svest nestaje; nestankom svesti, mentalno-materijalno nestaje; nestankom mentalno-materijalnog, šest područja čula nestaje; nestankom šest područja čula, kontakt nestaje; nestankom kontakta, osećaj nestaje; nestankom osećaja, žudnja nestaje; nestankom žudnje, vezivanje nestaje; nestankom vezivanja, bivanje nestaje; nestankom bivanja, rođenje nestaje; nestankom rođenja, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nestaju. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.

(NEPOSREDNO ZNANJE)

23. Monasi, kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li se vraćati prošlosti ovako: 'Je li nas bilo u prošlosti? Ili nas nije bilo u prošlosti? Šta smo bili u prošlosti? Kako nam je bilo u prošlosti? Šta smo bili pre nego što smo postali nešto drugo u prošlosti?'” – „Ne, nećemo.” – Kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li ići u budućnost ovako: 'Hoće li nas biti u budućnosti? Ili nas neće biti u budućnosti? Šta ćemo biti u budućnosti? Kako će nam biti u budućnosti? Šta ćemo biti pre nego što postanemo nešto drugo u budućnosti?'” – „Nećemo.” – Kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li biti zbunjeni o sadašnjosti: 'Jesam li? Nisam li? Kako sam? Odakle ovo biće dolazi? Kuda će otići?'” – „Zaista nećemo.”

24. „Monasi, kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li ovako govoriti: 'Poštujemo svog Učitelja. Govorimo ovako iz poštovanja prema svom Učitelju?'” – „Ne, nećemo.” – Kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li ovako govoriti: 'Asketa kaže ovako, pa zato isto tako i mi govorimo?'”⁴⁰⁹ – „Nećemo.” – „Kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li priznati nekog drugog učitelja?” – „Ne, poštovani gospodine.” – „Kad znate i vidite na ovakav način, hoćete li se vratiti ritualima, burnim debatama i značajnima običnih asketa i brahmana, uzimajući sve to kao suštinu [svetačkog

života]?” – „Zaista nećemo.” – „Govorite li jedino o onome što ste saznali, videli i razumeli svako za sebe?” – „Da, poštovani gospodine.”

25. „Dobro je, monasi. Vodio sam vas pomoću ove Dhamme, koja je vidljiva ovde i sada, vanvremena, poziva da je lično istražite, praktikujete i postanete mudri svako sam za sebe. U vezi s tim je rečeno: ‘Monasi, ova Dhamma je vidljiva ovde i sada, vanvremena, poziva da je lično istražite, praktikujete i postanete mudri razumevši je svako sam za sebe.’

(KRUG EGZISTENCIJE: OD ZAČEĆA DO ZRELOSTI)

26. Monasi, začće ploda u materici dešava se kroz sjedinjavanje tri elementa.⁴¹⁰ Tako, sjedine se majka i otac, ali ako to nisu plodni dani za majku i *gandhabba*⁴¹¹ nije tu – u tom slučaju nema začetka ploda u materici. Takođe, ako se sjedine majka i otac, ako su to plodni dani za majku, ali *gandhabba* nije tu – u tom slučaju nema začetka ploda u materici. Ali ako se sjedine majka i otac, ako su to plodni dani za majku i *gandhabba* je tu, kroz sjedinjavanje ta tri elementa začinje se plod u materici.

27. Majka tada nosi plod u materici devet ili deset meseci, s mnogo brige, kao težak teret. Kad prođu devet ili deset meseci, majka se porađa s mnogo brige, kao težak teret. Kada se dete rodi, hrani ga sopstvenom krvlju, jer se majčino mleko naziva krvlju unutar prakse Plemenitog.

28. Kada odraste i sposobnosti mu se razviju, dete se igra igračkama kao što su mali plugovi i klis, prevrće se, pravi male mlinove, stvari i vozila, lûk i strelu.

29. Kad odraste i sposobnosti mu se [još više] razviju, mladić uživa u svojim pet struna zadovoljstava čula, oblicima dostupnim oku... zvukovima dostupnim uhu... mirisima dostupnim nosu... ukusima dostupnim jeziku... predmetima dostupnim telu, koji su primamljivi, poželjni, prijatni i dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast.

(NASTAVAK KRUGA)

30. Kad vidi oblik okom, žudi za njim ako je prijatan; oseća odbojnost ako je neprijatan. Živi tako bez čvrsto ustaljene svesnosti tela, ograničenog uma i ne razume onako kako zaista jeste oslobođenje uma i oslobođenje mudročću, u kojem ta loša mentalna stanja nestaju bez ikakvog ostatka. Zaokupljen tako svidanjem i nesvidanjem, koji god osećaj da oseti – prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan – oduševljava se tim osećajem, oberučke ga prihvata i čvrsto drži.⁴¹² Tako, u njemu se javlja oduševljenje osećajima. A oduševljavanje osećajima znači vezivanje. S vezivanjem kao uzrokom, bivanje [nastaje]; s bivanjem kao uzrokom, rođenje; s rođenjem kao uzrokom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje

čitav ovaj okean patnje.

Kad zvuk čuje uhom... Kad miris oseti nosom... Kad ukus okusi jezikom... Kad predmet dodirne telom... Kad objekat uma razume umom, žudi za njim ako je prijatan; oseća odbojnost ako je neprijatan... A oduševljavanje osećajem znači vezivanje. S vezivanjem kao uzrokom, bivanje [nastaje]; s bivanjem kao uzrokom, rođenje; s rođenjem kao uzrokom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje čitav ovaj okean patnje.

(ZAUSTAVLJANJE KRUGA: POSTUPNO VEŽBANJE)

31–38. Isto tako, monasi, Tathāgata se pojavljuje u ovome svetu, plemenit i potpuno probuđen... (*kao sutta 27, §11–18*)... um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

39. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi on i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... slabljenjem ushićenja... on ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... on ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

(ZAUSTAVLJANJE KRUGA: POTPUNI PRESTANAK)

40. Kad vidi oblik okom, ne žudi za njim ako je prijatan; niti oseća odbojnost ako je neprijatan. Živi tako sa čvrsto ustaljenom svesnosti tela, neograničenog uma i razume onako kako zaista jeste oslobođenje uma i oslobođenje mudročću, u kojem ta loša mentalna stanja nestaju bez ikakvog ostatka.⁴¹³ Napustivši tako svidanje i nesvidanje, koji god osećaj da oseti – prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan – ne oduševljava se tim osećajem, ne prihvata ga oberučke, niti ga čvrsto drži.⁴¹⁴ Kad čini tako, u njemu nestaje oduševljenje osećajima. A nestankom oduševljavanja osećajima nestaje vezivanje. Nestankom vezivanja, bivanje [nestaje]; nestankom bivanja, nestaje rođenje; nestankom rođenja, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nestaju. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.

Kad zvuk čuje uhom... Kad miris oseti nosom... Kad ukus okusi jezikom... Kad predmet dodirne telom... Kad objekat uma razume umom, ne žudi za njim ako je prijatan; niti oseća odbojnost ako je neprijatan... A nestankom oduševljavanja nestaje vezivanje. Nestankom vezivanja, bivanje [nestaje]; nestankom bivanja, nestaje rođenje; nestankom rođenja, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nestaju. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.

(ZAKLJUČAK)

41. Monasi, zapamtite ovaj moj govor ukratko kao oslobođenje kroz iskorenjivanje žudnje. A monaha Sātija, ribarevog sina, upamtite kao nekoga ko je upleten u ogromnu mrežu žudnje, u klopku žudnje.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

39 *Mahā-Assapura sutta* Dugi govor u Assapuri

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Anga, u gradu naroda Anga zvanom Assapura. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Askete, askete”, monasi, tako vas drugi ljudi vide. I kada vas pitaju „Ko ste vi?”, tvrdite da ste askete. Pošto vas tako nazivaju, a i sami tvrdite za sebe da to jeste, ovako bi sebe trebalo da vežbate: ‘Prihvaćemo i praktikovati ono što nekoga čini asketom, čini brahmanom,⁴¹⁵ tako da to kako nas drugi nazivaju jeste tačno, a naše tvrdnje istinite, dok u isto vreme onima koji nam daruju ogrtače, hranu, prenoćište i lekove to donosi velike plodove i zasluge, a naše beskućništvo tako neće biti uzalud, već korisno i plodonosno.’

(PONAŠANJE I NAČIN ŽIVOTA)

3. A šta to, monasi, nekoga čini asketom, čini brahmanom? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Posedovaćemo stid i strah od činjenja loših dela.’⁴¹⁶ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela. Toliko je dovoljno, toliko smo učinili i cilj asketskog života je dostignut, ničeg više nema što bi trebalo učiniti.’⁴¹⁷

4. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Naši postupci telom biće pročišćeni, jasni i otvoreni, bez mana i obuzdani, ali nećemo sebe hvaliti, a druge kuditi zbog takvog pročišćenog ponašanja telom.’ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom su pročišćeni. Toliko je dovoljno, toliko smo učinili i cilj asketskog života je dostignut, ničeg više nema što bi trebalo učiniti.’ I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

5. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Naši postupci govorom biće pročišćeni, jasni i otvoreni, bez mana i obuzdani, ali nećemo sebe hvaliti, a druge kuditi zbog svog pročišćenog ponašanja govorom.’ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom su pročišćeni i naši postupci govorom su pročišćeni. Toliko je dovoljno, toliko smo učinili i

cilj asketskog života je dostignut, ničeg više nema što bi trebalo učiniti.' I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

6. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: 'Naši postupci umom biće pročišćeni, jasni i otvoreni, bez mana i obuzdani, ali nećemo sebe hvaliti, a druge kuditi zbog svog pročišćenog ponašanja umom.' No, vi monasi možete ovako razmišljati: 'Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom su pročišćeni, naši postupci govorom su pročišćeni i naši postupci umom su pročišćeni. Toliko je dovoljno...' I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

7. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: 'Naš način života biće pročišćen, jasan i otvoren, bez mana i obuzdan, ali nećemo sebe hvaliti, a druge kuditi zbog svog pročišćenog načina života.' No, vi monasi možete ovako razmišljati: 'Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom su pročišćeni, naši postupci govorom su pročišćeni i naši postupci umom su pročišćeni; naš način života je pročišćen. Toliko je dovoljno...' I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

(OBUZDAVANJE ČULA)

8. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: 'Stražarićemo na vratima svojih čula. Kad okom vidimo oblik, nećemo se vezati za njegov izgled i osobine. Pošto nas, ako oko ostavimo bez straže, štetna mentalna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu osvojiti, praktikovaćemo njegovo obuzdavanje, stražarićemo nad okom, nastojaćemo da obuzdamo oko. Kad uhom čujemo zvuk... Kad nosom osetimo miris... Kad jezikom osetimo ukus... Kad telom osetimo dodir... Kad umom osetimo misao, nećemo se vezati za njen izgled i osobine. Pošto nas, ako um ostavimo bez straže, štetna mentalna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu osvojiti, praktikovaćemo njegovo obuzdavanje, stražarićemo nad umom, nastojaćemo da obuzdamo um.' No, vi monasi možete ovako razmišljati: 'Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom, govorom i umom su pročišćeni; naš način života je pročišćen i stražarimo na vratima čula.' Toliko je dovoljno... I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

(UMERENOST U JELU)

9. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Bićemo umereni u jelu. Pošto dobro razmislimo, nećemo jesti tek iz zabave, ni radi omamljivanja, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo radi snage i izdržljivosti svoga tela, da uklonimo glad, kao potporu svetačkom životu.’ Ovako razmišljajte: ‘Na taj način ćemo okončati stare osećaje, a nećemo stvoriti nove; bićemo zdravi, neporočni i živeti ugodno.’ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom, govorom i umom su pročišćeni; naš način života je pročišćen; stražarimo na vratima čula i umereni smo u jelu.’ Toliko je dovoljno... I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

(BDENJE)

10. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Bićemo posvećeni budnosti. Tokom dana, dok hodamo ili sedimo, pročišćavaćemo svoj um od svih stanja koja ga ometaju. U prvoj trećini noći, dok hodamo ili sedimo, pročišćavaćemo svoj um od svih stanja koja ga ometaju. U drugoj trećini noći leći ćemo na desnu stranu, u lavlji položaj, s jednim stopalom povrh drugog, sabrani i s jasnim razumevanjem, pošto smo u svom umu odredili vreme za ustajanje. Kad ustanemo, u poslednjoj trećini noći, dok hodamo ili sedimo, pročišćavaćemo svoj um od svih stanja koja ga ometaju.’ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Posedujemo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom, govorom i umom su pročišćeni; naš način života je pročišćen; stražarimo na vratima čula, umereni smo u jelu i posvećeni budnosti.’ Toliko je dovoljno... I možda se zadovoljite time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

(SVESNOST I JASNO RAZUMEVANJE)

11. A šta još treba učiniti? Monasi, sebe bi ovako trebalo da vežbate: ‘Ustalićemo se u svesnosti i jasnom razumevanju. Kad odlazimo i dolazimo, postupaćemo sa jasnim razumevanjem; kad gledamo pravo i kad gledamo u stranu, postupaćemo s jasnim razumevanjem; kad savijamo i kad pružamo svoje udove, postupaćemo s jasnim razumevanjem; kad oblačimo donji ogrtač, kad nosimo spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupaćemo s jasnim razumevanjem; kad jedemo, pijemo, žvaćemo i gutamo hranu, postupaćemo s jasnim razumevanjem; kad obavljamo veliku i malu nuždu, postupaćemo s jasnim razumevanjem; kad hodamo,

stojimo, sedimo, ležemo i ustajemo, govorimo i ćutimo, postupaćemo s jasnim razumevanjem..’ No, vi monasi možete ovako razmišljati: ‘Osećamo stid i strah od činjenja loših dela; naši postupci telom, govorom i umom su pročišćeni; naš način života je pročišćen; stražarimo na vratima čula, umereni smo u jelu; posvećeni budnosti i ustaljeni u svesnosti i jasnom razumevanju. Toliko je dovoljno, toliko smo učinili i cilj asketskog života je dostignut, ničeg više nema što bi trebalo učiniti.’ I možda se zadovoljite samo time. Monasi, kažem vam, objavljujem vam: Vi koji težite statusu askete, ne izneveravajte cilj asketskog života, još ima toga što treba učiniti.

(NAPUŠTANJE PREPREKA)

12. A šta još treba učiniti? Monasi, tako monah odlazi na osamljeno, mirno mesto: u šumu, podnožje drveta, planinu, klisuru, pećinu, mesto za kremaciju, gustu džunglu, proplanak, stog sena.

13. Kad se vrati iz prošenja hrane, posle obroka, seda prekrštenih nogu, uspravnog tela i uspostavi svesnost pred sobom. Napuštajući pohlepu za ovim svetom, on boravi uma oslobođenog pohlepe; pročišćuje svoj um od pohlepe. Napuštajući zlovolju i mržnju, boravi uma oslobođenog zlovolje i mržnje, saosećajući za dobrobit svih živih bića; pročišćuje svoj um od zlovolje i mržnje. Napuštajući tromost i pospanost uma, boravi uma oslobođenog tromosti i pospanosti, prijemčiv, svestan i s jasnim razumevanjem; pročišćuje svoj um od tromosti i pospanosti. Napuštajući uznemirenost i kajanje, boravi miran, uma potpuno stišanog; pročišćuje svoj um od uznemirenosti i kajanja. Napuštajući sumnjičavost, boravi prevladavši sumnjičavost, jasno razabirući koja su povoljna mentalna stanja; pročišćuje svoj um od sumnjičavosti.

14. Monasi, zamislite čoveka koji hoće da uzme novac u zajam i pokrene sopstveni posao. Onda mu se taj posao razvije, tako da je u stanju da vrati pozajmicu i još mu ostane dovoljno da izdržava svoju ženu. Kad na to pomisli, čovek je zadovoljan i pun radosti. Ili zamislite čoveka koji je bolestan, muči ga teška, po život opasna bolest, tako da nije u stanju ni da jede i telo mu je malaksalo. Kasnije se oporavi od bolesti, dobije apetit i telo mu povratu snagu. Kad na to pomisli, čovek je zadovoljan i pun radosti. Ili zamislite čoveka zatočenog u zatvoru. No kasnije ga iz tog zatvora, ograđenog visokim zidinama, puste bez ikakve globe i štete po njegov imetak. Kad na to pomisli, čovek je zadovoljan i pun radosti. Ili zamislite nekog slugu, čoveka koji nije samostalan, već zavisi od drugih, bez prava da ide kud mu je volja. No kasnije ga oslobode ropstva, tako da nadalje zavisi od samoga sebe, a ne od drugih, slobodan da ide kud god mu je volja. Kad na to pomisli, čovek je zadovoljan i pun radosti. Ili

zamislite čoveka imućnog, s velikom imetkom, koji se zaputi preko pustinje. I uspe da pređe tu pustinju, bez ikakve štete po sebe i svoj imetak. Kad na to pomisli, čovek je zadovoljan i pun radosti. Isto tako, monasi, kada ovih pet prepreka nije prevladao u sebi, monah ih jednu za drugom vidi kao dug, bolest, zatvor, ropstvo i put preko pustinje. Ali kada tih pet prepreka prevlada u sebi, monah ih jednu za drugom vidi kao oslobođenost od duga, zdravlje, izlazak iz zatvora, oslobađanje iz ropstva i bezbednu zemlju.⁴¹⁸

(ČETIRI ZADUBLJENJA)

15. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi monah i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, praćenim usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Onda natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava svoje telo ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame. Ne postoji nijedan deo tela koji nije prožet ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame. Kao kad vešti berberin ili njegov pomoćnik sipa prašak u metalnu posudu i meša je s vodom da dobije sapunicu; tada je pena puna vlage, prožeta vlagom iznutra i spolja, ali ne previše; isto tako monah natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava svoje telo ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame, tako da nijedan deo tela ne ostaje nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame.

16. A zatim, monasi, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. Onda natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava svoje telo ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. Ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. Kao duboko jezero, u čijim dubinama je izvor sveže vode i u koje se ne uliva nijedna reka ni sa istoka ni sa zapada, ni sa severa ni sa juga, niti ga bilo kad zapljuskuju kiše; ali hladni izvor u dubinama jezerskim ispuniće i prožeće ga svog, tako da nijedan deo jezera ne ostane neprožet vodom iz tog hladnog izvora; isto tako monah natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava upravo to telo ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. Ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije.

17. A zatim, monasi, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu:

„Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću!” Onda natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava svoje telo zadovoljstvom, lišenim ushićenja, tako da ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet zadovoljstvom lišenim ushićenja. Kao što u jezeru s plavim, crvenim i belim lotosovim cvetovima, odraslim pod vodom, ti cvetovi ne izlaze na površinu, već cve-taju pod vodom, pa ih sveža voda obliva, natapa, ispunjava i prožima od korena do vrha latica, tako da nijedan deo tih lotosa ne ostane neprožet vo-dom; isto tako monah natapa i prožima, preplavljuje i ispunjava celo svoje telo zadovoljstvom, lišenim ushićenja. Ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet zadovoljstvom, lišenim ushićenja.

18. A zatim, monasi, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i s ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju za-dubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. On sedi prožimajući telo čistim, sjajnim umom, tako da ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet čistim, sjajnim umom. Kao kad bi neki čovek sedeo zaogrnut belim platnom od glave do pete, tako da mu nijedan deo tela ne ostane nezaogrnut tim belim platnom; tako i monah sedi prožimajući telo čistim, sjajnim umom. Ne postoji nijedan deo čitavog tela koji nije prožet čistim, sjajnim umom.

(TRI ISTINSKA ZNANJA)

19. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, po-stojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva... (*kao u suttī 4, §27*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

20. Kad je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao u suttī 4, §29*)... Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su in-feriorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna, razume kako se bića preporučaju u skladu sa svojim postupcima. Baš kao kad bi postojale dve kuće s vratima, a čovek dobrog vida stajao između njih i gledao ljude kako ulaze u te kuće, izlaze iz njih i prolaze tamo-amo, isto tako, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, monah vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju... razume kako se bića preporučaju u skladu sa svojim postupcima.

21. Kad je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o uklanjanju otrova. I vidi, kao da mu je

pred očima: ‘Ovo je patnja’... ‘Ovo je nastanak patnje’... ‘Ovo je prestanak patnje’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’... ‘Ovo su otrovi’... ‘Ovo je nastanak otrova’... ‘Ovo je prestanak otrova’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’”

Kada zna i vidi tako, njegov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kad se oslobodi, tada dolazi znanje: ‘Slobodan sam.’ On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.’

Baš kao kad bi, monasi, postojalo jezero, čisto, providno i mirno, tako da čovek dobrog vida, stojeći na njegovoj ivici, može da vidi školjke, šljunak i kamenčiće na dnu, kao i jata riba kako u njemu plivaju ili plutaju. I onda pomisli. ‘Ovo je jezero, čisto, providno i nezamućeno, ono su školjke, šljunak i kamenčići na dnu, a ovo su jata riba koja u njemu plivaju ili plutaju.’ Isto tako i monah razume, onako kako zaista jeste: ‘Ovo je patnja...’ On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti., Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.’

(ARAHANT)

22. Monasi, takav monah se naziva asketa, brahman, onaj koji je umiven, stekao znanje, sveti znalac, plemeniti, arahant.⁴¹⁹

23. A kako to monah jeste asketa? Stišao je loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju, donose obnavljanje bića, donose nevolju, dozrevaju u patnji i vode budućem rođenju, starenju i smrti. Eto tako monah jeste asketa.

24. A kako to monah jeste brahman? Odagnao je loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju... i vode budućem rođenju, starenju i smrti. Eto tako monah jeste brahman.

25. A kako to monah jeste opran?⁴²⁰ Oprao je loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju... i vode budućem rođenju, starenju i smrti. Eto tako monah jeste opran.

26. A kako to monah jeste stekao znanje? On je razumeo loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju... i vode budućem rođenju, starenju i smrti. Eto tako monah jeste stekao znanje.

27. A kako to monah jeste sveti znalac?⁴²¹ Loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju... i vode budućem rođenju, starenju i smrti, pobjegla su od njega. Eto tako monah jeste sveti znalac.

28. A kako to monah jeste plemenit? Loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju... i vode budućem rođenju, starenju i smrti daleko su od njega. Eto tako monah jeste plemenit.

29. A kako to monah jeste arahant? Loša, nepovoljna mentalna stanja koja prljaju, donose obnavljanje bića, donose nevolju, dozrevaju u patnji i vode budućem rođenju, starenju i smrti daleko su od njega. Eto tako monah jeste arahant.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

40 *Āṅgala-Assapura sutta* Kratki govor u Assapuri

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Anga, u gradu naroda Anga po imenu Assapura. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Askete, askete”, monasi, tako vas drugi ljudi vide. I kada vas pitaju „Ko ste vi?”, tvrdite da ste askete. Pošto vas tako nazivaju, a i sami tvrdite za sebe da to jeste, ovako bi sebe trebalo da vežbate: „Prihvaćemo i praktikovati put koji je valjan za asketu,⁴²² tako da to kako nas drugi označavaju jeste tačno, a naše tvrdnje istinite, dok u isto vreme onima koji nam daruju ogrtače, hranu, prenočište i lekove to donosi velike plodove i zasluge, a naše beskućništvo neće biti uzalud, već korisno i plodonosno.”

3. A kako to, monasi, monah ne praktikuje put koji je valjan za asketu? Sve dotle dok monah koji je gramziv, nije napustio tu gramzivost, koji je pun zlovolje, nije napustio tu zlovolju, koji je besan, nije napustio taj bes, koji je osvetoljubiv, nije napustio tu osvetoljubivost, koji gaji prezir, nije napustio taj prezir, koji je ohol, nije napustio tu oholost, koji je zavidan, nije napustio tu zavist, koji je sebičan, nije napustio tu sebičnost, koji je sklon prevari, nije napustio tu sklonost ka prevari, koji je sklon obmanjivanju, nije napustio to obmanjivanje, koji ima loše želje, nije napustio te loše želje, koji pogrešno razume, nije napustio to pogrešno razumevanje,⁴²³ sve dotle, kažem vam, on ne praktikuje put koji je valjan za asketu, zbog toga što nije uspeo da napusti te mrlje askete, te greške askete, taj talog askete, tu podlogu preporađanja u stanje uskraćenosti i čije posledice se trpe preporađanjem na lošem odredištu.

4. Setite se oružja zvanog *mataḍa*, dobro naoštrenog na oba kraja, uvijenog u platno i smeštenog u korice. Kažem vam da je njemu sličan odlazak u beskućnike takvog monaha.

5. Ja ne kažem da status askete za onoga ko nosi samo ogrtač načinjen od odbačenih krpa dolazi samo na osnovu toga što nosi takav ogrtač, niti za nagog asketu samo na osnovu njegove nagosti, niti za onoga ko živi u prašini i prljavštini samo na osnovu toga što je njima prekriven, niti za onog ko uranja u reku samo na osnovu tog ritualnog pranja, niti za onog ko živi u podnožju drveta samo na osnovu toga što živi u podnožju drveta, niti za onog ko živi na otvorenom samo na osnovu toga što živi na otvorenom, niti

za onog koji nikada ne seda samo na osnovu toga što nikada ne seda, niti za onog ko jede isključivo u određeno vreme samo zato što jede u određeno vreme, niti za onoga ko recituje svete tekstove samo na osnovu tog recitovanja, niti tvrdim da status askete za pustinjaka s upletenom kosom dolazi samo na osnovu te upletene kose.

6. Monasi, ako bi pukim nošenjem ogrtača od odbačenih krpa taj koji ga nosi kada je gramziv napustio tu gramzivost, kada je pun mržnje napustio tu mržnju... kada pogrešno razume napustio to pogrešno razumevanje, tada bi ga drugovi i prijatelji, porodica i srodnici, obukli u ogrtač od odbačenih krpa čim se rodi i učinili da ga stalno nosi rečima: 'Hajde, najdraži naš, budi onaj koji nosi ogrtač od odbačenih krpa, tako da kad si gramziv, napustićeš tu gramzivost, kad si pun mržnje napustićeš tu mržnju... kad pogrešno razumeš napustićeš to pogrešno razumevanje.' Ali ja ovde vidim onog u ogrtaču od odbačenih krpa koji je gramziv, pun mržnje... koji pogrešno razume; i upravo zato ne kažem da status askete za onoga ko hoda uvijen u ogrtač od odbačenih krpa dolazi samo na osnovu toga što nosi takav ogrtač. „Ako bi samo na osnovu nagosti nagi asketa koji je pun gramzivosti napustio tu gramzivost... Ako bi samo na osnovu prašine i prljavštine... Ako bi samo na osnovu ritualnog pranja... Ako bi samo na osnovu toga što živi u podnožju drveta... Ako bi samo na osnovu toga što živi na otvorenom... Ako bi samo na osnovu toga što nikada ne seda... Ako bi samo zato što jede u određeno vreme... Ako bi samo na osnovu recitovanja himni... Ako bi samo na osnovu upletene kose... i upravo zato ne kažem da status askete za pustinjaka s upletenom kosom dolazi samo na osnovu te upletene kose.

7. A kako to, monasi, monah praktikuje put koji je valjan za asketu? Kada god monah koji je bio gramziv, napusti tu gramzivost, koji je bio pun zlovolje, napusti tu zlovolju, koji je bio besan, napusti taj bes, koji je bio osvetoljubiv, napusti tu osvetoljubivost, koji je gajio prezir, napusti taj prezir, koji je bio ohol, napusti tu oholost, koji je bio zavidan, napusti tu zavist, koji je bio sebičan, napusti tu sebičnost, koji je bio sklon prevari, napusti tu sklonost ka prevari, koji je bio sklon obmanjivanju, napusti to obmanjivanje, koji je imao loše želje, napusti te loše želje, koji je pogrešno razumeo, napusti to pogrešno razumevanje, tek tada, kažem vam, on praktikuje put koji je valjan za asketu, upravo zbog toga što je uspeo da napusti te mrlje askete, te greške askete, taj talog askete, tu podlogu preporođanja u stanje uskraćenosti i čije posledice se trpe preporođanjem na lošem odredištu.

8. On sebe vidi pročišćenog svih tih loših, štetnih stanja, sebe vidi oslobođenog od njih. Kada to vidi, u njemu se rađa radost. Kada je radostan, u njemu se rađa ushićenje; onome ko je ushićen, telo postaje smireno;

onaj čije je telo smireno, oseća zadovoljstvo; u onome ko oseća zadovoljstvo, um postaje koncentrisan.

9. I on živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.

10–12. On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... umom ispunjenim radošću zbog sreće drugih... umom ispunjenim spokojstvom... obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.

13. Zamislite jezerce sa čistom, bistrom, hladnom i providnom vodom, pitomih obala, prekrasno. Ako bi čovek spržen i iscrpljen vrućinom, umoran, omamljen i žedan išao sa istoka, sa zapada, severa ili juga ili bilo iz kojeg drugog pravca, pa stigao do tog jezera, on bi ugasio žeđ i ošamućenost vrućinom. Isto tako, monasi, ako bi bilo ko plemenitog roda napustio dom i otišao u beskućnike i pošto je naišao na ovu Dhammu i praksu koju je objavio Tathāgata razvija prijateljsku ljubav, saosećanje, radost zbog sreće drugih i spokojstvo, te na osnovu toga stekne unutrašnji mir, tada on, kažem vam, zbog tog unutrašnjeg mira praktikuje put koji je valjan za asketu. I ako bi bilo ko među brahmanima... bilo ko među trgovcima... bilo ko među najamnicima napustio dom i otišao u beskućnike i pošto je naišao na ovu Dhammu i praksu koju je objavio Tathāgata razvija prijateljsku ljubav, saosećanje, radost zbog sreće drugih i spokojstvo, te na osnovu toga stekne unutrašnji mir, tada on, kažem vam, zbog tog unutrašnjeg mira praktikuje put koji je valjan za asketu.

14. Monasi, ako bi bilo ko plemenitog roda napustio dom i otišao u beskućnike, te razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada uđe i boravi u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen, tada je on već asketa upravo zbog tog uklanjanja otrova.⁴²⁴ I ako bi bilo ko među brahmanima... bilo ko među trgovcima... bilo ko među najamnicima napustio dom i otišao u beskućnike, te razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada uđe i boravi u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen, tada je on već asketa upravo zbog tog uklanjanja otrova.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

5

Kraći odeljak o parovima
(*Ćūlayamakavagga*)

41 *Sāleyyaka sutta* Brahmani iz Sāle

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao od sela do sela zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, i na kraju stigao do brahmanskog sela po imenu Sālā.

2. A brahmani kućedomaćini iz Sāle dočuše: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, tumarajući zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, stigao je u Sālu. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, njegova božanstva, zajedno sa Mārama i Brahmama, pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.’ Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

3. Onda brahmani kućedomaćini iz Sāle dođoše do Blaženog. Neki se pokloniše Blaženom i sedoše sa strane; drugi se pozdraviše sa Blaženim, pa kada taj ućtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedoše sa strane; u znak poštovanja, treći sklopiše ruke u pravcu Blaženog i sedoše sa strane; neki u prisustvu Blaženog rekoše svoje ime i klan i sedoše sa strane; neki ćutke sedoše sa strane.

4. Dok su tako sedeli, ovako se obratiše Blaženom: „Učitelju Gotama, šta je uzrok i uslov zbog kojeg se neka bića odavde, posle sloma tela, posle smrti preporučaju u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu. I šta je uzrok i uslov da se neka bića odavde, posle sloma tela, posle smrti preporučaju na srećnom odredištu, u nebeskom svetu?”

5. „Domaćini, postupci koji nisu u skladu sa Dhammom, nečasni postupci su uzrok što se neka bića odavde posle sloma tela, posle smrti preporučaju u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu. A postupci koji jesu u skladu sa Dhammom, časni postupci su uzrok što se neka bića odavde posle sloma tela, posle smrti preporučaju na srećnom odredištu, u nebeskom svetu.”

6. „Ne razumemo podrobnije značenje reči učitelja Gotame, stvari

koje je izgovorio ukratko, ne iznoseći detaljnije njihovo značenje. Bilo bi dobro ako bi nas učitelj Gotama podučio Dhammi, tako da razumemo detaljno značenje onoga što je rekao.”

„U tom slučaju, domaćini, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako reče:

7. „Domaćini, postoje tri vrste telesnih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, tri vrste nečasnih postupaka. Postoje četiri vrste verbalnih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, četiri vrste nečasnih postupaka. Postoje tri vrste mentalnih postupaka koji nisu u skladu sa Dhammom, tri vrste nečasnih postupaka.

8. A na koji način, domaćini, tri vrste telesnih postupaka nisu u skladu s Dhammom i predstavljaju nečasne postupke? Kad neko ubija živa bića, on je ubica, krvavih ruku, zadaje udarce i čini nasilje, nemilosrdan je prema živim bićima. Kad neko uzima ono što mu nije dato, uzima krađom imetak i vlasništvo drugih u selu i u šumi. Kad neko zloupotrebljava čulna zadovoljstva, ima seksualne odnose sa devojkama koje su pod zaštitom svojih majki, očeva, braće, sestara i rodbine, onima koje imaju muža, koje su pod zaštitom zakona i čak onima koje su okićene vencima u znak veridbe. To su tri vrste telesnih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, tri vrste nečasnih postupaka.

9. A na koji način, domaćini, četiri vrste verbalnih postupaka nisu u skladu s Dhammom i predstavljaju nečasne postupke? Kad neko laže pred sudom, na sastanak ili se sretne sa rodbinom, drugim pripadnicima svog esnafa ili kraljevskom porodicom, pa ga kao svedoka pitaju: ‘Dakle, dobri čoveče, kaži nam šta znaš.’ Iako ne zna, on kaže ‘Ja znam’ ili ako zna, kaže ‘Ja ne znam’; iako ne vidi, on kaže ‘Ja vidim’ ili ako vidi, kaže ‘Ja ne vidim’. Pri punoj svesti izgovara laži u svoju korist ili u korist drugoga ili radi nekog beznačajnog, profanog cilja. Kad neko govori zlonamerno; drugde ponavlja ono što je čuo ovde, kako bi ljude tamo zavadio s ovima ovde ili ovde ponavlja ono što je čuo drugde, kako bi ljude ovde zavadio s onima tamo. Tako razjedinjuje one koji su ujedinjeni, unosi razdor, uživa u neslozi, oduševljava se neslogom, izgovara reči koje unose neslogu. Kad neko govori grubo, izgovara reči koje su neprijatne, teške, bolne, uvredljive, pokretane besom, nepovoljne za koncentraciju. Kad neko ogovara, govori u pogrešno vreme, govori ono što nije činjenica, govori ono što je beskorisno, govori suprotno učenju i pravilima; u pogrešno vreme govori stvari koje su bezvredne, nerazumne, neumerene i ne donose dobrobit. To su četiri vrste verbalnih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, četiri vrste nečasnih postupaka.

10. A na koji način, domaćini, tri vrste mentalnih postupaka nisu u skladu s Dhammom i predstavljaju nečasne postupke? Kad je neko gram-

živ; žudi za imetkom i vlasništvom drugih ovako: ‘Ah, kad bi sve to pripadalo meni!’ Ili je njegov um pun zlovolje i mržnje ovako: ‘Neka ta bića budu prebijena i ubijena, neka budu posečena, nek nestanu ili budu uništena!’ Ili on ima pogrešno razumevanje, iskrivljeno gledište ovako: ‘Nema ničeg datog, ničeg prineto g i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i rdavih dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta; nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’⁴²⁵ To su tri vrste mentalnih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, tri vrste nečasnih postupaka. Domaćini, zbog takvih postupaka koji nisu u skladu s Dhammom, zbog takvih nečasnih postupaka neka bića odavde, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu.

11. „Domaćini, postoje tri vrste telesnih postupaka koji jesu u skladu s Dhammom, ispravnih postupaka. Postoje četiri vrste verbalnih postupaka koji jesu u skladu s Dhammom, ispravnih postupaka. Postoje tri vrste mentalnih postupaka koji jesu u skladu s Dhammom, ispravnih postupaka.

12. A na koji način, domaćini, tri vrste telesnih postupaka jesu u skladu s Dhammom i predstavljaju ispravne postupke? Kad neko ne ubija živa bića, odustaje od ubijanja živih bića; štap i oružje je odložio, blago i smerno živi, pun saosećanja prema svim bićima. Kad neko ne uzima ono što mu nije dato, odustaje od uzimanja onoga što mu nije dato; ne uzima krađom imetak i vlasništvo drugih u selu i u šumi. Kad neko ne zloupotrebljava čulna zadovoljstva, odustaje od zloupotrebe čulnih zadovoljstava; nema seksualne odnose sa devojkama koje su pod zaštitom svojih majki, očeva, braće, sestara i rodbine, onima koje imaju muža, koje su pod zaštitom zakona i čak onima koje su okićene vencima u znak veridbe. To su tri vrste telesnih postupaka koji su u skladu s Dhammom, tri vrste ispravnih postupaka.”

13. A na koji način, domaćini, četiri vrste verbalnih postupaka jesu u skladu s Dhammom i predstavljaju ispravne postupke? Kad neko ne laže, odustaje od laganja; kad ga pozovu pred sud, na sastanak ili se sretne sa rodbinom, drugim pripadnicima svog esnafa ili kraljevskom porodicom, pa ga kao svedoka pitaju: ‘Dakle, dobri čoveče, kaži nam šta znaš.’ A on, ako ne zna, kaže ‘Ja ne znam’ ili ako zna, kaže ‘Ja znam’; ako ne vidi, on kaže ‘Ja ne vidim’ ili ako vidi, kaže ‘Ja vidim’. Pri punoj svesti ne izgovara laži u svoju korist ili u korist drugoga ili radi nekog beznačajnog, profanog cilja. Kad neko ne govori zlonamerno, ne ponavlja tamo ono što je čuo ovde kako bi ove ljude zavadio s onima, niti ponavlja ovde ono što je čuo tamo kako bi one ljude zavadio s ovima. Tako on spaja podeljene,

podstiče prijateljstvo, uživa u slozi, raduje se slozi, ushićuje se slogom, govori reči koje jačaju slogu. Kad neko ne govori grubo, ne izgovara grube reči, govori reči koje su blage, prijatne za uho i ljubazne, koje idu pravo do srca, učtive su, poželjne za mnoge i s njima su saglasni mnogi. Kada neko ne ogovara, izbegava ogovaranje, govori u pravo vreme, govori činjenice, govori o onome što jeste dobro, govori o učenju i pravilima; u pravo vreme govori reči koje su vredne da se zapamte, razložne, umerene i korisne. To su četiri vrste verbalnih postupaka koji su u skladu s Dhammom, četiri vrste ispravnih postupaka.

14. A na koji način, domaćini, tri vrste mentalnih postupaka jesu u skladu s Dhammom i predstavljaju ispravne postupke? Kad neko nije gramziv; ne žudi za imetkom i vlasništvom drugih ovako: ‘Ah kad bi sve to pripadalo meni!’ Ili je njegov um bez zlovolje i mržnje ovako: ‘Neka ta bića budu oslobođena neprijateljstva, žalosti i strepnje! Neka žive srećno!’ Ili ima ispravno razumevanje, ispravno gledište ovako: ‘Postoji dato, postoji prineto i žrtvovano; postoje plod i rezultati dobrih i rđavih dela; postoji ovaj svet, a i drugi svet; postoje majka i otac; postoje bića koja se spontano preporučaju; postoje dobri i čestiti askete i brahmani u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’ To su tri vrste mentalnih postupaka koji jesu u skladu s Dhammom, tri vrste ispravnih postupaka. Domaćini, zbog takvih postupaka koji su u skladu s Dhammom, zbog takvih ispravnih postupaka neka bića odavde, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se na dobrom odredištu, u nebeskom svetu.

15. Ukoliko bi, domaćini, onaj ko se ponaša u skladu s Dhammom, ko ispravno postupa, poželeo: ‘O, kad bih se posle sloma tela, posle smrti, preporodio u društvu istaknutih plemića!’, moguće je da će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u društvu istaknutih plemića. A zašto? Zato što se ponaša u skladu s Dhammom, zato što ispravno postupa.

16–17. Ukoliko bi, domaćini, onaj ko se ponaša u skladu s Dhammom, ko ispravno postupa, poželeo: ‘O, kad bih se posle sloma tela, posle smrti, preporodio u društvu istaknutih brahmana!... u društvu istaknutih kućedomaćina!’, moguće je da će se posle sloma tela, posle smrti preporoditi u društvu istaknutih kućedomaćina. A zašto? Zato što se ponaša u skladu sa Dhammom, zato što ispravno postupa.

18–42. Ukoliko bi, domaćini, onaj ko se ponaša u skladu s Dhammom, ko ispravno postupa, poželeo: ‘O, kad bih se posle sloma tela, posle smrti preporodio u društvu božanstava neba četiri velika kralja!’... u društvu božanstava neba trideset trojice... Yāma božanstava... božanstava Tusita neba... božanstava koja se oduševljavaju stvaranjem... božanstava koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića... božanstava iz Brahmine prat-

nje... božanstava sjaja⁴²⁶... božanstava ograničenog sjaja... božanstava bezgraničnog sjaja... božanstava neprekidnog sjaja... božanstava slave... božanstava ograničene slave... božanstava bezgranične slave... božanstava blistave slave... božanstava velikog ploda... Avihā božanstava... Atappa božanstava... Sudassa božanstava... Sudassi božanstava... Akaniṭṭha božanstava... božanstava područja beskrajnog prostora... božanstava područja beskonačne svesti... božanstava područja ničega... božanstava područja ni opažanja ni neopažanja!’, moguće je da će se on posle sloma tela, posle smrti preporoditi u društvu božanstava ni opažanja ni neopažanja. A zašto? Zato što se ponaša u skladu s Dhammom, zato što ispravno postupa.

43. Ukoliko bi, domaćini, onaj ko se ponaša u skladu s Dhammom, ko ispravno postupa, pozeleo: ‘O, kad bih razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem mogao ovde i sada ući i ostati u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen!’, moguće je da on razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem ovde i sada uđe i boravi u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. A zašto? Zato što se ponaša u skladu s Dhammom, zato što ispravno postupa.⁴²⁷

44. Kada ovo bi rečeno, brahmani kućedomaćini iz Sāle rekoše Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimamo učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka nas učitelj Gotama prihvati kao svoje nezaređene sledbenike koji, odsad pa do kraja života, pronađoše svoje utočište!”

42 *Verañḍaka sutta* Brahmani iz Verañḍe

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Ćetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U isto vreme brahmani kućedomaćini iz Verañḍe posetili su Sāvattḥī nekim svojim poslom.

3–44. [*Tekst ovog govora isti je kao i govor 41, izuzev što na mestima gde u prethodnoj suttī kaže „postupci koji nisu u skladu s Dhammom, nečasni postupci” (§7–10) i „postupci koji jesu u skladu s Dhammom, isprani postupci” (§11–14) sada stoji „onaj ko ne postupa u skladu s Dhammom, onaj ko nečasno postupa” i „onaj ko postupa u skladu s Dhammom, onaj ko ispravno postupa.” Takođe u celoj suttī treba „Sālā” zameniti sa „Verañḍa.”*]

43 *Mahāvedalla sutta* Dugi niz pitanja i odgovora

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

Jedno veče poštovani Mahā Koṭṭhita izađe iz osame, otide do poštovanog Sāriputte i pozdravi se s njim.⁴²⁸ Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče poštovanom Sāriputti:

(MUDROST)

2. „’Onaj koji nije mudar, onaj koji nije mudar’, tako je rečeno. U vezi sa čim je rečeno ‘onaj koji nije mudar?’”

„Onaj ko ne razume mudro, onaj ko ne razume mudro’, prijatelju; u vezi s tim je rečeno ‘onaj koji nije mudar.’ A šta to neko ne razume mudro? Ne razume mudro: ‘Ovo je patnja’; ne razume mudro: ‘Ovo je nastanak patnje’; ne razume mudro: ‘Ovo je prestanak patnje’; ne razume mudro: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje.’ „Onaj ko ne razume mudro, onaj ko ne razume mudro’, prijatelju; u vezi sa tim je rečeno ‘onaj koji nije mudar.’

„Dobro je, prijatelju”, reče poštovani Mahā Koṭṭhita, nadahnut i obrađovam rečima poštovanog Sāriputte. Zatim mu postavi novo pitanje:

3. „’Onaj ko jeste mudar, onaj ko jeste mudar’, tako je rečeno. U vezi sa čim je rečeno ‘onaj koji jeste mudar?’”

„Onaj ko razume mudro, onaj ko razume mudro’, prijatelju; u vezi sa tim je rečeno ‘onaj koji jeste mudar.’ A šta to neko razume mudro? Razume mudro: ‘Ovo je patnja’; razume mudro: ‘Ovo je nastanak patnje’; razume mudro: ‘Ovo je prestanak patnje’; razume mudro: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje.’ ‘Onaj ko razume mudro, onaj ko razume mudro’, prijatelju; u vezi s tim je rečeno ‘onaj koji jeste mudar.’”⁴²⁹

(SVEST)

4. „’Svest, svest’, tako je rečeno, prijatelju. U vezi sa čim je rečeno ‘svest?’”

„’Ona spoznaje, ona spoznaje’, prijatelju; u vezi sa tim je rečeno ‘svest’.⁴³⁰ A šta spoznaje? Ona spoznaje: ‘[Ovo je] prijatno’; ona spoznaje: ‘[Ovo je] bolno’; ona spoznaje: ‘[Ovo je] ni bolno ni prijatno.’ ‘Ona

spoznajе, ona spoznajе’, prijatelju; u vezi s tim je rečeno ‘svest’.”⁴³¹

5. „Mudrost i svest, prijatelju – jesu li ta stanja povezana ili nepovezana? I je li moguće svako od tih stanja razdvojiti jedno od drugog, kako bi se opisale razlike među njima?”

„Mudrost i svest, prijatelju – ta stanja jesu povezana, a ne nepovezana, i nemoguće je svako od njih razdvojiti jedno od drugog, kako bi se opisale razlike među njima. Ono što neko mudro razume, to i spoznajе, a što spoznajе, to i mudro razume. Zato su ta stanja povezana, a ne nepovezana, nemoguće je svako od njih razdvojiti jedno od drugog, kako bi se opisale razlike među njima.”⁴³²

6. „Koja je razlika, prijatelju, između mudrosti i svesti, tih stanja koja su povezana, a ne nepovezana?”

„Razlika, prijatelju, između mudrosti i svesti, tih stanja koja su povezana, a ne nepovezana, jeste u ovome: mudrost treba razviti, a svest treba do kraja razumeti.”⁴³³

(OSEĆAJ)

7. „Osećaj, osećaj’, tako je rečeno, prijatelju. U vezi sa čim je rečeno ‘osećaj?’”

„On oseća, on oseća’, prijatelju; zato je rečeno ‘osećaj.’ A šta to oseća? Oseća prijatnost, oseća bol, oseća ni bol ni prijatnost. ‘On oseća, on oseća’, prijatelju; zato je rečeno ‘osećaj.’”⁴³⁴

(OPAŽAJ)

8. „Opažaj, opažaj’, tako je rečeno, prijatelju. U vezi sa čim je rečeno ‘opažaj?’”

„On opaža, on opaža’, prijatelju; zato je rečeno ‘opažaj.’ A šta to opaža? Opaža plavo, opaža žuto, opaža crveno i opaža belo. ‘On opaža, on opaža, prijatelju; zato je rečeno ‘opažaj.’”⁴³⁵

9. „Osećaj, opažaj i svest, prijatelju – jesu li ta stanja povezana ili nepovezana? I je li moguće svako od tih stanja odvojiti od ostalih, kako bi se opisala razlika među njima?”

„Osećaj, opažaj i svest, prijatelju – ta su stanja povezana, ne nepovezana, i nemoguće je svako od tih stanja odvojiti od ostalih, kako bi se opisala razlika među njima? Ono što neko oseća, to i opaža; a ono što opaža, to i saznaje. Zbog toga su ta stanja povezana, ne nepovezana, i nemoguće je svako od tih stanja odvojiti od ostalih, kako bi se opisala razlika među njima.”⁴³⁶

(MOŽE BITI SAZNATO JEDINO UMOM)

10. „Prijatelju, šta može biti saznato pročišćenom svešču o spozna-

tom, oslobođenom pet čula?”

„Prijatelju, pročišćenom svešću o spoznatom može biti saznato područje beskrajnog prostora ovako: ‘Prostor je beskrajan’; područje beskonačne svesti može biti saznato ovako: ‘Svest je beskonačna’; područje ničega može biti saznato ovako: ‘Nema ničega’.”⁴³⁷

11. „Prijatelju, čime to neko razume stanje koje može biti spoznato?”

„Prijatelju, ono stanje koje može biti spoznato razume okom mudrosti.”⁴³⁸

12. „Prijatelju, a šta je svrha mudrosti?”

„Svrha mudrosti, prijatelju, jeste neposredno znanje, njena svrha jeste puno razumevanje, njena svrha jeste napuštanje.”⁴³⁹

(ISPRAVNO RAZUMEVANJE)

13. „Prijatelju, koliko ima uslova za nastanak ispravnog razumevanja?”

„Prijatelju, dva su uslova za nastanak ispravnog razumevanja: glas drugoga i temeljno razmatranje. To su dva uslova za nastanak ispravnog razumevanja.”⁴⁴⁰

14. „Prijatelju, sa koliko činilaca je ispravno razumevanje podržano kada ima oslobođenost uma kao svoj plod, oslobođenost uma kao svoj plod i korist, kada ima oslobođenost mudročću kao svoj plod, oslobođenost mudročću kao svoj plod i korist?”

„Prijatelju, kad ima oslobođenost uma kao svoj plod, oslobođenost uma kao svoj plod i korist, kad ima oslobođenost mudročću kao svoj plod, oslobođenost mudročću kao svoj plod i korist, ispravno razumevanje je podržano sa pet činilaca. Ispravno razumevanje, prijatelju, podržano je vrlinom, učenošću, razgovorom, smirenjem i uvidom. Ispravno razumevanje podržano sa ovih pet činilaca ima oslobođenost uma kao svoj plod, ima oslobođenost uma kao svoj plod i korist; ima oslobođenost mudročću kao svoj plod, oslobođenost mudročću kao svoj plod i korist.”⁴⁴¹

(BIVANJE)

15. „Prijatelju, koliko vrsta bivanja postoji?”

„Postoje tri vrste bivanja, prijatelju: bivanje u području čulnog, bivanje u području suptilne materije i bivanje u području nematerijalnog.”

16. „Prijatelju, kako se pokreće obnavljanje bivanja u budućnosti?”

„Prijatelju, obnavljanje bivanja u budućnosti pokreće se kroz oduševljavanje sad ovim, sad onim, u bićima koja su ometena neznanjem i okovana žudnjom.”⁴⁴²

17. „Prijatelju, a kako se ne pokreće obnavljanje bivanja u budućnosti?”

„Prijatelju, zahvaljujući nestanku neznanja, javljanju istinskog znanja, kao i s prestankom žudnje, obnavljanje bivanja u budućnosti se ne pokreće.”

(PRVO ZADUBLJENJE)

18. „Prijatelju, šta je to prvo zadubljenje?”

„Prijatelju, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, praćenim usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To se naziva prvo zadubljenje.”

19. „Prijatelju, koliko sastojaka ima prvo zadubljenje?”

„Prijatelju, prvo zadubljenje ima pet sastojaka. Kada monah uđe u prvo zadubljenje, događaju se usmerena misao, istraživanje, ushićenje, zadovoljstvo i sabiranje uma. Na taj način prvo zadubljenje ima pet sastojaka.”

20. „Prijatelju, koliko sastojaka biva napušteno u prvom zadubljenju i koliko sastojaka preostaje?”

„Prijatelju, u prvom zadubljenju pet sastojaka biva napušteno i pet sastojaka preostaje. Kada monah uđe u prvo zadubljenje, želja za zadovoljstvima čula biva napuštena, zlovolja biva napuštena, tromost i tupost bivaju napuštene, uznemirenost i kajanje bivaju napušteni, sumnjičavost biva napuštena; a javljaju se usmerena misao, istraživanje, ushićenje, zadovoljstvo i sabiranje uma. Tako u prvom zadubljenju pet sastojaka biva napušteno, a pet sastojaka preostaje.”

(PET ČULA)

21. „Prijatelju, ovih pet čula imaju svako svoje posebno područje, svoju posebnu oblast i ne doživljavaju područje i oblast onog drugog, a to su oko, uho, nos, jezik i telo. Za tih pet čula, od kojih svako ima svoje posebno područje, svoju posebnu oblast i ne doživljavaju područje i oblast onog drugog, šta je njihovo utočište, šta to oseća njihova područja i oblasti?”⁴⁴³

„Prijatelju, ovih pet čula imaju svako svoje posebno područje, svoju posebnu oblast i ne doživljavaju područje i oblast onog drugog, a to su oko, uho, nos, jezik i telo. Za tih pet čula, od kojih svako ima svoje posebno područje, svoju posebnu oblast i ne doživljavaju područje i oblast one druge, um je utočište, um doživljava njihova područja i oblasti.”

22. „Prijatelju, što se tiče tih pet čula – to jest, oko, uho, nos, jezik i telo – od čega ona zavise?”

„Prijatelju, tih pet čula – oko, uho, nos, jezik i telo – zavise od vitaliteta.”⁴⁴⁴

„A od čega, prijatelju, zavisi vitalitet?”

„Vitalitet, prijatelju, zavisi od toplote.”⁴⁴⁵

„A od čega, prijatelju, zavisi toplota?”

„Toplota, prijatelju, zavisi od vitaliteta.”

„Prijatelju, malopre smo razumeli poštovanog Sāriputtu da je rekao: ‘Vitalitet zavisi od toplote’; sada ga razumemo da kaže: ‘Toplota zavisi od vitaliteta.’ Kako treba da razumemo značenje tih dveju tvrdnji?”

„U tom slučaju, prijatelju, daću vam jedno poređenje; jer neki od mudrih ljudi ovde razumeju značenje rečenog zahvaljujući poređenju. Baš kao što uljana lampa kad gori, njena svetlost se vidi zahvaljujući tom plamenu, a i njen plamen se vidi zahvaljujući toj svetlosti; isto tako, vitalitet zavisi od toplote, a toplota zavisi od vitaliteta.”

(TVOREVINE VITALITETA)

23. „Prijatelju, jesu li tvorevine vitaliteta nešto što se može osetiti ili su tvorevine vitaliteta jedno, a ono što se može osetiti drugo?”

„Tvorevine vitaliteta, prijatelju, nisu nešto što se može osetiti.⁴⁴⁶ Ako bi tvorevine vitaliteta bile nešto što se može osetiti, tada monah koji uđe u stanje prestanka opažaja i osećaja, ne bi mogao iz njega da izađe. Upravo zato tvorevine vitaliteta su jedno, a ono što se može osetiti drugo. Monah koji uđe u stanje prestanka opažaja i osećaja, može iz njega i da izađe.”

24. „Prijatelju, kada je ovo telo lišeno koliko stanja, biva ono odbačeno i zaboravljeno, leži bez osećaja poput klade?”⁴⁴⁷

„Prijatelju, kad je ovo telo lišeno tri stanja – vitalitet, toplote i svesti – ono biva odbačeno i zaboravljeno, leži bez osećaja poput klade.

25. „Prijatelju, kakva je razlika između onog ko je mrtav, ko je proživio svoj život, i monaha koji je ušao u stanje prestanka opažaja i osećaja?”

„Prijatelju, onaj ko je umro, ko je proživio svoj život, njegove telesne tvorevine su prestale i uminule, njegove verbalne tvorevine su prestale i uminule, njegove mentalne tvorevine su prestale i uminule, vitalitet iscrpljen, toplota rasuta, a njegova čula potpuno razložena. Kod monaha koji uđe u stanje prestanka opažaja i osećaja, telesne tvorevine su prestale i uminule, njegove verbalne tvorevine su prestale i uminule, njegove mentalne tvorevine su prestale i uminule, ali njegov vitalitet nije iscrpljen, toplota nije rasuta, a čula su izuzetno izoštrena.⁴⁴⁸ To je razlika između onog ko je mrtav, ko je proživio svoj život i monaha koji je ušao u stanje prestanka opažaja i osećaja.”

(OSLOBOĐENJE UMA)

26. „Prijatelju, koliko je uslova za dostizanje ni bolnog ni prijatnog oslobođenja uma?”

„Prijatelju, postoje četiri uslova za dostizanje ni bolnog ni prijatnog

oslobođenja uma: s napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i s ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. To su četiri uslova za dostizanje ni bolnog ni prijatnog oslobođenja uma.”

27. „Prijatelju, koliko je uslova za dostizanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka?”

„Prijatelju, postoje dva uslova za dostizanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka: neobraćanje pažnje na bilo koji znak i usmeravanje pažnje na element bez znaka. To su dva uslova za dostizanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka.⁴⁴⁹

28. „Prijatelju, koliko je uslova za održavanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka?”

„Prijatelju, postoje tri uslova za održavanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka: neobraćanje pažnje na bilo koji znak, usmeravanje pažnje na element bez znaka i prethodno određivanje [njegovog trajanja]. To su tri uslova za održavanje oslobođenja uma bez ikakvog znaka.”

29. „Prijatelju, koliko je uslova za izlazak iz oslobođenja uma bez ikakvog znaka?”

„Prijatelju, postoje dva uslova za izlazak iz oslobođenja uma bez ikakvog znaka: usmeravanje pažnje na bilo koji od znakova i neobraćanje pažnje na element bez znaka. To su dva uslova za izlazak iz oslobođenja uma bez ikakvog znaka.”

30. „Prijatelju, nemerljivo oslobođenje uma, oslobođenje uma kroz ništavilo, oslobođenje uma kroz prazninu i oslobođenje uma bez ikakvog znaka: jesu li ta stanja različita po značenju i različita po nazivu ili su ona ista po značenju, a različita samo po nazivu?”

„Prijatelju, nemerljivo oslobođenje uma, oslobođenje uma kroz ništavilo, oslobođenje uma kroz prazninu i oslobođenje uma bez ikakvog znaka: postoji način na koji su ta stanja različita po značenju i različita po nazivu, a postoji i način na koji su ona ista po značenju, a različita samo po nazivu.

31. A na koji su način, prijatelju, ta stanja različita po značenju i različita po nazivu? Tako monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim radošću zbog sreće drugih... On živi obasjavajući jednu stranu sveta umom pro-

žetim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. To se naziva nemerljivo oslobođenje uma.

32. A šta je, prijatelju, oslobođenje uma kroz ništavilo? Tako, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da 'nema ničega', monah dostiže i ostaje u području ničega. To se naziva oslobođenje uma kroz ništavilo.

33. A šta je, prijatelju, oslobođenje uma kroz prazninu? Tako monah, otišavši u šumu, u podnožje drveta ili u praznu kolibu, promišlja ovako: 'Ovo je lišeno sopstva ili onoga što pripada sopstvu.' To se naziva oslobođenje uma kroz prazninu.⁴⁵⁰

34. A šta je, prijatelju, oslobođenje uma bez ikakvog znaka? Tako, ne obraćajući pažnju na bilo koji znak, monah dostiže i ostaje u koncentraciji uma bez ikakvog znaka. To se naziva oslobođenje uma bez ikakvog znaka.⁴⁵¹ Na taj način ova su stanja različita po značenju i različita po nazivu.

35. A na koji su način, prijatelju, ta stanja ista po značenju, a različita samo po nazivu? Strast jeste tvorac mere, mržnja jeste tvorac mere, obmana jeste tvorac mere.⁴⁵² U monahu u kojem su otrovi uklonjeni, i one su napuštene, iskorenjene, posečene, uništene tako da se ubuduće neće pojaviti. Od svih vrsta nemerljivih oslobođenja uma, neopozivo oslobođenje uma označava se kao najbolje. A upravo u tom neopozivom oslobođenju uma nema strasti, nema mržnje, nema obmanutosti.⁴⁵³

36. Strast jeste nešto, mržnja jeste nešto, obmana jeste nešto.⁴⁵⁴ U monahu u kojem su otrovi uklonjeni, i one su napuštene, iskorenjene, posečene, uništene, tako da se ni ubuduće neće pojaviti. Od svih vrsta oslobođenja uma kroz ništavilo, neopozivo oslobođenje uma označava se kao najbolje.⁴⁵⁵ A upravo u tom neopozivom oslobođenju uma nema strasti, nema mržnje, nema obmanutosti.

37. Strast jeste tvorac znakova, mržnja jeste tvorac znakova, obmana jeste tvorac znakova.⁴⁵⁶ U monahu u kojem su otrovi uklonjeni, i oni su napušteni, iskorenjeni, posečeni, uništeni, tako da se ubuduće neće pojaviti. Od svih vrsta oslobođenja uma bez ikakvog znaka, neopozivo oslobođenje uma označava se kao najbolje.⁴⁵⁷ A upravo u tom neopozivom oslobođenju uma nema strasti, nema mržnje, nema obmanutosti. Na taj način su ova stanja ista po značenju i različita samo po nazivu."⁴⁵⁸

Tako reče poštovani Sāriputta. Zadovoljan, poštovani Mahā Koṭṭhita se obradova rečima poštovanog Sāriputte.

44 *Cūlavedalla sutta* Kratki niz pitanja i odgovora

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice. Onda njegov nezaređeni sledbenik Visākha otide do monahinje Dhammadine,⁴⁵⁹ pokloni se, sede sa strane pa je upita:

(OSOBA)

2. „Gospodo, govori se ‘osoba, osoba.’ Šta to Blaženi naziva osobom?”

„Prijatelju Visākha, ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja Blaženi naziva osoba; materijalni oblik kao sastojak koji je objekat vezivanja, osećaj kao sastojak koji je objekat vezivanja, opažaj kao sastojak koji je objekat vezivanja, mentalni obrasci kao sastojak koji je objekat vezivanja i svest kao sastojakbića koji je objekat vezivanja. Tih pet sastojaka Blaženi naziva osoba.”⁴⁶⁰

Rečima „Odlično, gospodo”, nezaređeni sledbenik Visākha pokaza svoje oduševljenje i radost zbog reči monahinje Dhammadine. Zatim postavi sledeće pitanje:

3. „Gospodo, govori se ‘nastanak osobe, nastanak osobe.’ Šta to Blaženi naziva nastankom osobe?”

„Prijatelju Visākha, to je ona žudnja koja vodi novom rođenju, što združena s oduševljenjem i strašću, uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo – dakle, to je žudnja za zadovoljstvima čula, žudnja za postojanjem i žudnja za nepostojanjem. To Blaženi naziva izvor osobe.”

4. „Gospodo, govori se ‘prestanak osobe, prestanak osobe.’ Šta to Blaženi naziva prestankom osobe?”

„Prijatelju Visākha, potpuno iščezavanje i iskorenjivanje upravo te žudnje, odustajanje od nje i odbacivanje, oslobađanje i okretanje od nje. To Blaženi naziva prestankom osobe.”

5. „Gospodo, govori se ‘put do prestanka osobe, put do prestanka osobe.’ Šta to Blaženi naziva prestankom osobe?”

„Prijatelju Visākha, upravo taj plemeniti osmostruki put sačinjen od ispravnog razumevanja, ispravne namere, ispravnog govora, ispravnih postupaka, ispravnog življenja, ispravnog napora, ispravne svesnosti i ispravne koncentracije.”

6. „Gospodo, je li to vezivanje isto što i pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja ili je ono nešto drugo nego tih pet sastojaka bića?”

„Prijatelju Visākha, to vezivanje niti je isto što i pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja, niti je nešto drugo od tih pet sastojaka bića. Upravo želja i strast u pogledu pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja jesu to vezivanje.”⁴⁶¹

(VEROVANJE DA POSTOJI TRAJNA OSOBA)

7. „Gospodo, kako nastaje verovanje da postoji trajna osoba?”

„Tako, prijatelju Visākha, neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, materijalni oblik smatra sopstvom ili smatra da sopstvo poseduje materijalni oblik ili da materijalni oblik jeste u sopstvu ili da je sopstvo u materijalnom obliku. On osećaj smatra sopstvom ili da sopstvo poseduje osećaj ili da osećaj jeste u sopstvu ili da je sopstvo u osećaju. Opažaj smatra sopstvom ili da sopstvo poseduje opažaj ili da opažaj jeste u sopstvu ili da je sopstvo u opažaju. Mentalne obrasce smatra sopstvom ili da sopstvo poseduje mentalne obrasce ili da mentalni obrasci jesu u sopstvu ili da je sopstvo u mentalnim obrascima. Svest smatra sopstvom ili da sopstvo poseduje svest ili da svest jeste u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Tako nastaje verovanje da postoji trajna osoba.”⁴⁶²

8. „Gospodo, a kako ne nastaje verovanje da postoji trajna osoba?”

„Tako, prijatelju Visākha, dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, materijalni oblik ne smatra sopstvom, niti smatra da sopstvo poseduje materijalni oblik, niti da materijalni oblik jeste u sopstvu, niti da je sopstvo u materijalnom obliku. On osećaj ne smatra sopstvom, niti da sopstvo poseduje osećaj, niti da osećaj jeste u sopstvu, niti da je sopstvo u osećaju. Opažaj ne smatra sopstvom, niti da sopstvo poseduje opažaj, niti da opažaj jeste u sopstvu, niti da je sopstvo u opažaju. Mentalne obrasce ne smatra sopstvom, niti da sopstvo poseduje mentalne obrasce, niti da mentalni obrasci jesu u sopstvu, niti da je sopstvo u mentalnim obrascima. Svest ne smatra sopstvom, niti da sopstvo poseduje svest, niti da svest jeste u sopstvu, niti da je sopstvo u svesti. Tako ne nastaje verovanje da postoji trajna osoba.”

(PLEMENITI OSMOSTRUKI PUT)

9. „Gospodo, šta je plemeniti osmostruki put?”

„Prijatelju Visākha, to je upravo onaj plemeniti osmostruki put sačinjen od ispravnog razumevanja, ispravne namere, ispravnog govora, is-

pravnih postupaka, ispravnog načina življenja, ispravnog napora, ispravne svesnosti i ispravne koncentracije.

10. „Gospodo, je li plemeniti osmostruki put uslovljen ili neuslovljen?”

„Prijatelju Visākha, plemeniti osmostruki put jeste uslovljen.”

11. „Gospodo, jesu li tri dela obuhvaćena plemenitim osmostrukim putem ili je plemeniti osmostruki put obuhvaćen sa tri dela?”⁴⁶³

„Tri dela nisu obuhvaćena plemenitim osmostrukim putem, ali plemeniti osmostruki put jeste obuhvaćen sa tri dela. Ispravan govor, ispravni postupci, ispravan način življenja – ta stanja su uključena u deo o vrlini. Ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija – ta stanja su uključena u deo o koncentraciji. Ispravno razumevanje i ispravna namera – ta stanja su uključena u deo o mudrosti.”

(KONCENTRACIJA)

12. „Gospodo, šta je koncentracija? Šta je osnova koncentracije? Šta je alat koncentracije? Šta je razvijanje koncentracije?”

„Ujedinjavanje uma, prijatelju Visākha, jeste koncentracija; četiri temelja svesnosti jesu osnova koncentracije; četiri prave vrste nastojanja jesu alat koncentracije; ponavljanje, razvijanje i negovanje upravo tih stanja jeste razvijanje koncentracije.”⁴⁶⁴

(TVOREVINE)

13. „Gospodo, koliko tvorevina ima?”

„Postoje tri tvorevine, prijatelju Visākha: telesna tvorevina, verbalna tvorevina i mentalna tvorevina.”

14. „Gospodo, šta je telesna tvorevina? Šta je verbalna tvorevina? Šta je mentalna tvorevina?”

„Udah i izdah, prijatelju Visākha, jeste telesna tvorevina; usmerena misao i istraživanje jesu verbalna tvorevina; opažaj i osećaj jesu mentalna tvorevina.”⁴⁶⁵

15. „Ali, gospodo, zašto su udah i izdah telesna tvorevina? Zašto su usmerena misao i istraživanje verbalna tvorevina? Zašto su opažaj i osećaj mentalna tvorevina?”

„Prijatelju Visākha, udah i izdah pripadaju telu, ta stanja su vezana za telo; zato su udah i izdah telesna tvorevina. Neko prvo usmeri misao i istražuje, da bi potom izgovorio reči; zato su usmerena misao i istraživanje verbalna tvorevina. Opažaj i osećaj su mentalna stanja, to su stanja koja pripadaju umu; zato su opažaj i osećaj mentalna tvorevina.”⁴⁶⁶

(STANJE PRESTANKA)

16. „Gospodo, kako nastaje stanje prestanka opažaja i osećaja?”

„Prijatelju Visākha, kada monah dostiže prestanak opažaja i osećaja, njemu se ne čini: ‘Dostići ću prestanak opažaja i osećaja’ ili ‘Dostižem prestanak opažaja i osećaja’ ili ‘Dostigao sam prestanak opažaja i osećaja.’ Umesto toga, njegov um je prethodno razvijen na takav način da ga vodi tome stanju.”⁴⁶⁷

17. „Gospodo, kad monah dostiže prestanak opažaja i osećaja, koja stanja prvo prestaju u njemu: telesna tvorevina, verbalna tvorevina ili mentalna tvorevina?”

„Prijatelju Visākha, kad monah dostiže prestanak opažaja i osećaja, prvo verbalna tvorevina prestaje, zatim telesna tvorevina i, na kraju, mentalna tvorevina.”⁴⁶⁸

18. „Gospodo, kako se izlazi iz stanja prestanka opažaja i osećaja?”

„Prijatelju Visākha, kad monah izlazi iz stanja prestanka opažaja i osećaja, njemu se ne čini: ‘Ja ću izaći iz prestanka opažaja i osećaja’ ili ‘Ja izlazim iz prestanka opažaja i osećaja’ ili ‘Ja sam izašao iz prestanka opažaja i osećaja.’ Umesto toga, njegov um je prethodno razvijen na takav način da ga vodi tome stanju.”⁴⁶⁹

19. „Gospodo, kad monah izlazi iz stanja prestanka opažaja i osećaja, koja se stanja u njemu prva jave: telesna tvorevina, verbalna tvorevina ili mentalna tvorevina?”

„Prijatelju Visākha, kad monah izlazi iz stanja prestanka opažaja i osećaja, prvo se javi mentalna tvorevina, zatim telesna tvorevina i, na kraju, verbalna tvorevina.”⁴⁷⁰

20. „Gospodo, kad je monah izašao iz stanja prestanka opažaja i osećaja, koliko vrsta kontakata dopiru do njega?”

„Prijatelju Visākha, kad je monah izašao iz stanja prestanka opažaja i osećaja, tri vrste kontakata dopiru do njega: kontakt praznine, kontakt bez ikakvog znaka i kontakt beželjnosti.”⁴⁷¹

21. „Gospodo, kad je monah izašao iz stanja prestanka opažaja i osećaja, čemu se priklanja njegov um, čemu je okrenut, čemu teži?”

„Prijatelju Visākha, kada je monah izašao iz stanja prestanka opažaja i osećaja, njegov um se priklanja odvojenosti, okrenut je odvojenosti, teži odvojenosti.”⁴⁷²

(OSEĆAJ)

22. „Gospodo, koliko vrsta osećaja ima?”

„Prijatelju Visākha, postoje tri vrste osećaja: prijatan osećaj, bolan osećaj i ni bolan ni prijatan osećaj.”

23. „Ali, gospodo, šta je prijatan osećaj? Šta je bolan osećaj? Šta je ni

bolan ni prijatan osećaj?”

„Prijatelju Visākha, šta god da se telesno ili mentalno oseti kao ugodno i umirujuće, to jeste prijatan osećaj. Šta god da se telesno ili mentalno oseti kao bolno i uznemirujuće, to jeste bolan osećaj. Šta god da se telesno ili mentalno oseti kao ni umirujuće ni uznemirujuće, to jeste ni bolan ni prijatan osećaj.”

24. „Gospođo, šta je prijatno i šta je bolno u pogledu prijatnog osećaja? Šta je bolno i šta je prijatno u pogledu bolnog osećaja? Šta je prijatno i šta je bolno u pogledu ni bolnog ni prijatnog osećaja.”

„Prijatelju Visākha, prijatan osećaj jeste prijatan kad traje i bolan kad se menja. Bolan osećaj jeste bolan kad traje i prijatan kad se menja. Ni bolan ni prijatan osećaj je prijatan kada postoji znanje [o njemu] i bolan kad ne postoji znanje [o njemu].”

(PRIKRIVENE SKLONOSTI)

25. „Gospođo, koje prikrivene sklonosti su u osnovi prijatnog osećaja? Koje prikrivene sklonosti su u osnovi bolnog osećaja? Koje prikrivene sklonosti su u osnovi ni bolnog ni prijatnog osećaja?

„Prijatelju Visākha, prikrivena sklonost ka strasti je u osnovi prijatnog osećaja. Prikrivena sklonost ka odbojnosti je u osnovi bolnog osećaja. Prikrivena sklonost ka neznanju je u osnovi ni bolnog ni prijatnog osećaja.”⁴⁷³

26. „Gospođo, da li je prikrivena sklonost ka strasti u osnovi svakog prijatnog osećaja? Da li je prikrivena sklonost ka odbojnosti u osnovi svakog bolnog osećaja? Da li je prikrivena sklonost ka neznanju u osnovi svakog ni bolnog ni prijatnog osećaja?”

„Prijatelju Visākha, prikrivena sklonost ka strasti nije u osnovi svakog prijatnog osećaja. Prikrivena sklonost ka odbojnosti nije u osnovi svakog bolnog osećaja. Prikrivena sklonost ka neznanju nije u osnovi svakog ni bolnog ni prijatnog osećaja.”

27. „Gospođo, šta treba napustiti u pogledu prijatnog osećaja? Šta treba napustiti u pogledu bolnog osećaja? Šta treba napustiti u pogledu ni bolnog ni prijatnog osećaja?”

„Prijatelju Visākha, prikrivenu sklonost ka strasti treba napustiti u pogledu prijatnog osećaja. Prikrivenu sklonost ka odbojnosti treba napustiti u pogledu bolnog osećaja. Prikrivenu sklonost ka neznanju treba napustiti u pogledu ni bolnog ni prijatnog osećaja.”

28. „Gospođo, da li prikrivenu sklonost ka strasti treba napustiti u pogledu svakog prijatnog osećaja? Da li prikrivenu sklonost ka odbojnosti treba napustiti u pogledu svakog bolnog osećaja? Da li prikrivenu sklonost ka neznanju treba napustiti u pogledu svakog ni bolnog ni prijatnog osećaja?”

„Prijatelju Visākha, prikrivenu sklonost ka strasti ne treba napustiti u pogledu svakog prijatnog osećaja. Prikrivenu sklonost ka odbojnosti ne treba napustiti u pogledu svakog bolnog osećaja. Prikrivenu sklonost ka neznanju ne treba napustiti u pogledu svakog ni bolnog ni prijatnog osećaja.

Tako, prijatelju Visākha, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Na taj način napušta on strast i prikrivena sklonost ka strasti nije u osnovi tog stanja.⁴⁷⁴

Tada monah ovako razmišlja: ‘Kada ću ući i boraviti u tom području u koje plemeniti sada ulaze i borave?’ U onome ko tako neguje čežnju za najvišom usavršenošću javlja se tuga, sa tom čežnjom kao uslovom. Na taj način napušta on odbojnost i prikrivena sklonost ka odbojnosti nije u osnovi tog stanja.⁴⁷⁵

Tako, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Na taj način napušta on neznanje i prikrivena sklonost ka neznanju nije u osnovi tog stanja.⁴⁷⁶

(PANDANI)

29. „Gospodo, šta je pandan prijatnom osećaju?”⁴⁷⁷

„Prijatelju Visākha, bolan osećaj jeste pandan prijatnom osećaju.”

„Šta je pandan bolnom osećaju?”

„Prijatan osećaj jeste pandan bolnom osećaju.”

„Šta je pandan ni bolnom ni prijatnom osećaju?”

„Neznanje je pandan ni bolnom ni prijatnom osećaju.”⁴⁷⁸

„A šta je pandan neznanju?”

„Istinsko znanje je pandan neznanju.”

„Šta je pandan istinskom znanju?”

„Oslobođenje je pandan istinskom znanju.”

„A šta je pandan oslobođenju?”

„*Nibbāna* je pandan oslobođenju.”

„Gospodo, šta je pandan *nibbāni*?”

„Prijatelju Visākha, ovo si propitivanje doveo do krajnje granice; nisi u stanju da shvatiš granicu pitanja.⁴⁷⁹ Jer svetački život, prijatelju Visākha, utemeljen je na *nibbāni*, kulminira *nibbānom*, okončava se *nibbānom*. Ako želiš, prijatelju Visākha, idi do Blaženog i pitaj o značenju svega ovoga. Onako kako ti Blaženi objasni, tako bi trebalo da zapamtiš.”

(ZAKLJUČAK)

30. Potom nezaređeni sledbenik Visākha, nadahnut i obradovan rečima monahinje Dhammadine, ustade sa svog mesta i uz naklon, pazeći da mu ona ostane sa desne strane, otide do Blaženog. Pošto se pokloni, sede sa strane i ispriča Blaženom razgovor s monahinjom Dhammadinom. Kad završi, Blaženi mu reče:

31. „Monahinja Dhammadina je oštroumna, Visākha, monahinja Dhammadina poseduje veliku mudrost. Ako bi meni postavio ta pitanja, objasnio bih ti na način kako je to učinila monahinja Dhammadina. Takvo je značenje svega toga i tako bi trebalo da zapamtiš.”⁴⁸⁰

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, nezaređeni sledbenik Visākha se obrađova rečima Blaženoga.

45 *Āḷadhammasamādhāna sutta* Kratki govor o načinima postupanja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, postoje četiri načina postupanja. Koja četiri? Postoji postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol. Postoji postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol. Postoji postupanje bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo. Postoji postupanje prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao zadovoljstvo.

3. Koje je to, monasi, postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol? Monasi, ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Nema opasnosti u zadovoljstvima čula’. Oni se glavačke bacaju u zadovoljstva čula i provode vreme sa ženskim asketama što nose kosu vezanu u pundu. Ovako kažu: ‘Kakvu opasnost u budućnosti vide ti dobri askete i brahmani u zadovoljstvima čula, kada govore u prilog napuštanju zadovoljstava čula i opisuju potpuno razumevanje zadovoljstava čula? Prijatan je i poput pera lak dodir ruke ovih ženskih asketa!’ Tako se glavačke bacaju u zadovoljstva čula, a potom, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Tu doživljavaju bolne, mučne, razdiruće osećaje. Onda ovako kažu: ‘Ovo je opasnost koju su u budućnosti videli ti dobri askete i brahmani u zadovoljstvima čula, kad su govorili u prilog napuštanju zadovoljstava čula i opisivali potpuno razumevanje zadovoljstava čula. Jer upravo zbog zadovoljstava čula sada doživljavamo bolne, mučne, razdiruće osećaje’.

4. Monasi, zamislite da poslednjeg meseca sezone vrućina, mahuna māluva puzavice prsne i seme padne u podnožje sāl drveta. A onda se božanstvo koje živi u tom drvetu prepadne, uznemiri i užasne; ali prijatelji i drugovi tog božanstva, saplemenici i srodnici – božanstva vrtova, parkova, stabala i božanstva koja nastanjuju lekovito bilje, travu i šumsko drveće – okupe se i ovako uveravaju to božanstvo: ‘Ne plaši se, gospodine, ne plaši se. Možda će neki paun pojesti seme māluva puzavice ili će ga pojesti neka druga divlja životinja ili će ga šumski požar spaliti ili će ga drvoseče izgaziti ili će ga beli mravi izgristi ili možda i ne može da proklija’. Ali desi

se da to seme ne pojede nijedan paun, niti neka druga divlja životinja, niti ga šumski požar spali, niti ga drvoseče izgaze, niti ga beli mravi izgrizu i ono, u stvari, može da proklija. Pošto je zalivano kišom iz kišnog oblaka, seme kasnije proklija i nežni izdanak māluva puzavice obavije se oko sāl drveta. Na to božanstvo koje živi u tom drvetu pomisli: ‘Kakvu to opasnost u budućnosti vide moji prijatelji i drugovi, saplemenici i srodnici... u tom semenu māluva puzavice, kada su se okupili i onako me ohrabivali? Prijatan je i poput pera lak dodir ovog nežnog izdanka māluva puzavice!’ Onda se puzavica obavije oko sāl drveta, skroz ga prekrije, napravi zavesu oko njega i razdvoji glavne grane drveta. Božanstvu koje u njemu živi tada bi jasno: ‘Ovo je opasnost u budućnosti koju su oni videli. Zbog tog semena māluva puzavice sada doživljavam bolne, mučne, razdiruće osećaje’.

Isto tako, monasi, ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Nema opasnosti u zadovoljstvima čula’... Onda ovako kažu: ‘Ovo je opasnost koju su u budućnosti ti dobri askete i brahmani videli u zadovoljstvima čula... zbog zadovoljstava čula sada doživljavamo bolne, mučne, razdiruće osećaje’. To je postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol.

5. Koje je to, monasi, postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol? Tako, monasi, neko hoda nag, odbacuje pravila, liže dlanove, ne odlazi kad ga pozovu, ne zaustavlja se kad ga zamole... (*kao sutta 12, §45*)... Živi praktikujući kupanje u vodi tri puta na dan, uključujući večer. Tako na mnoge načine praktikuje mučenje i umrtvljavanje tela. Posle sloma tela, posle smrti preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. To je postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol.

6. A koje je to, monasi, postupanje bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo? Tako, monasi, neko po prirodi ima snažnu strast, te neprekidno doživljava bol i tugu rođene iz strasti; po prirodi ima snažnu mržnju, te neprekidno doživljava bol i tugu rođene iz mržnje; po prirodi ima snažnu obmanutost, te neprekidno doživljava bol i tugu rođene iz obmanutosti. No, iako obuzet bolom i tugom, lica oblivenog suzama, ipak on vodi ispravan i čist svetački život. A potom, posle sloma tela, posle smrti, preporuča se on na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. To je postupanje bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo.

7. A koje je to, monasi, postupanje prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao zadovoljstvo? Tako, monasi, neko po prirodi nema snažnu strast, te ne doživljava neprekidno bol i tugu rođene iz strasti; po prirodi nema snažnu mržnju, te ne doživljava neprekidno bol i tugu rođene iz mržnje; po prirodi nema snažnu obmanutost, te ne doživljava neprekidno bol i tugu rođene iz obmanutosti. I tako, sasvim obuzdanih čula, bez mental-

nih nečistoća, ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmerene misli i razmišljanja, ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Hlađenjem ushićenja... ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... Posle sloma tela, posle smrti preporođa se na dobrom određenju, čak u nebeskom svetu. To je postupanje prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao zadovoljstvo. To su, monasi, četiri načina postupanja.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

46 *Mahādhammasamādāna sutta* Dugi govor o načinima postupanja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, većina bića ima ovakvu želju, htenje i težnju: ‘Kad bi se samo neželjene, ružne, neprijatne stvari smanjivale, a one željene, lepe i prijatne uvećavale!’ Iako bića imaju takvu želju, htenje i težnju, u njima se neželjene, ružne, neprijatne stvari uvećavaju, a željene, lepe i prijatne smanjuju. Šta mislite, monasi, zašto je tako?”

„Učenje koje sledimo ima čvrst oslonac u Blaženom, vođeno je Blaženim, ima Blaženog kao svoje utočište. Bilo bi dobro ako bi Blaženi objasnio značenje ovih reči. Pošto ga saslušaju, monasi će to zapamtiti.”

„Onda, monasi, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Tako, monasi, neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, ne zna šta treba negovati, a šta ne treba negovati, ne zna šta treba slediti, a šta ne treba slediti. Kad to ne zna, neguje ono što ne treba negovati, a ne neguje ono što treba negovati.⁴⁸¹ Pošto tako radi, neželjene, ružne, neprijatne stvari se za njega uvećavaju, a one željene, lepe i prijatne smanjuju. Zašto? Zato što se to događa onome ko ne vidi.”

4. „Dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, zna šta treba negovati, a šta ne treba negovati, zna šta treba slediti, a šta ne treba slediti. Kad to zna, neguje ono što treba negovati, a ne neguje ono što ne treba negovati. Pošto tako radi, neželjene, ružne, neprijatne stvari se za njega smanjuju, a one željene, lepe i prijatne uvećavaju. Zašto? Zato što se to događa onome ko vidi.”

5. Monasi, postoje četiri načina postupanja. Koja četiri? Postoji postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol. Postoji postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol. Postoji postupanje

bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo. Postoji postupanje prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao zadovoljstvo.

[NEZNALICA]

6. (1) Monasi, onaj ko je neznalica, ne zna za postupanje koje je bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol, ne razume ga kakvo zaista jeste: 'Ovakvo postupanje je bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bol'. Pošto to ne zna, ne razume ga kakvo zaista jeste, taj neznalica ga neguje, ne izbegava ga; kad tako čini, neželjene, ružne, neprijatne stvari se za njega uvećavaju, a one željene, lepe i prijatne smanjuju. Zašto? Zato što se to događa onome ko ne vidi.

7. (2) Dalje, monasi, onaj ko je neznalica, ne zna za postupanje koje je prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol, ne razume ga kakvo zaista jeste: 'Ovakvo postupanje je prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bol'. Pošto to ne zna, ne razume ga kakvo zaista jeste, taj neznalica ga neguje, ne izbegava ga; kad tako čini, neželjene... stvari se za njega uvećavaju, a one željene... smanjuju. Zašto? Zato što se to događa onome ko ne vidi.

8. (3) Dalje, monasi, onaj ko je neznalica, ne zna za postupanje koje je bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo, ne razume ga kakvo zaista jeste: 'Ovakvo postupanje je bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo'. Pošto to ne zna, ne razume ga kakvo zaista jeste, taj neznalica ga ne neguje, već izbegava; kad tako čini, neželjene... stvari se za njega uvećavaju, a one željene... smanjuju. Zašto? Zato što se to događa onome ko ne vidi.

9. (4) Dalje, monasi, onaj ko je neznalica, ne zna postupanje koje je prijatno sada i u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo, ne razume ga kakvo zaista jeste: 'Ovakvo postupanje je prijatno sada i u budućnosti dozreva kao zadovoljstvo'. Pošto to ne zna, ne razume ga kakvo zaista jeste, taj neznalica ga ne neguje, već izbegava; kad tako čini, neželjene... stvari se za njega uvećavaju, a one željene... smanjuju. Zašto? Zato što se to događa onome ko ne vidi.

[MUDRA OSOBA]

10. (1) Monasi, onaj ko je mudar, zna za postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bolno, razume ga kakvo zaista jeste: 'Ovakvo postupanje je bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bolno'. Pošto to zna, shvata ga kakvo zaista jeste, taj mudrac ga ne neguje, već izbegava; pošto tako čini, neželjene, ružne, neprijatne stvari se za njega smanjuju, a one željene, lepe i prijatne uvećavaju. Zašto? Zato što se to događa onome ko vidi.

11. (2) Dalje, monasi, onaj ko je mudar, zna za postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bolno, razume ga kakvo zaista jeste: ‘Ovakvo postupanje je prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bolno’. Pošto to zna, shvata ga kakvo zaista jeste, taj mudrac ga ne neguje, već izbegava; pošto tako čini, neželjene... stvari se za njega smanjuju, a one željene... uvećavaju. Zašto? Zato što se to događa onome ko vidi.

12. (3) Dalje, monasi, onaj ko je mudar, zna za postupanje bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao prijatno, razume ga kakvo zaista jeste: ‘Ovakvo postupanje je bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao prijatno’. Pošto to zna, shvata ga kakvo zaista jeste, taj mudrac ga ne izbegava, već neguje; pošto tako čini, neželjene... stvari se za njega smanjuju, a one željene... uvećavaju. Zašto? Zato što se to događa onome ko vidi.

13. (4) Dalje, monasi, onaj ko je mudrac, zna za postupanje prijatno sada i u budućnosti dozreva kao prijatno, shvata ga kakvo zaista jeste: ‘Ovakvo postupanje je prijatno sada i u budućnosti dozreva kao prijatno’. Pošto to zna, shvata ga onakvog kakvo zaista jeste, taj mudrac ga ne izbegava, već ga neguje; pošto tako čini, neželjene... stvari se za njega smanjuju, a one željene... uvećavaju. Zašto? Zato što se to događa onome ko vidi.

[ČETIRI PUTA]

14. (1) Koje je to, monasi, postupanje bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bolno? Monasi, kada neko u bolu i žalosti ubija živa bića i doživljava onaj bol i žalost kojima je uzrok ubijanje živih bića. U bolu i žalosti on uzima ono što mu nije dato... upušta se u nedolične seksualne odnose... laže... govori zlonamerno... vređa... ogovara... gramziv je... uma ispunjenog zlovoljom... drži se pogrešnog gledišta i doživljava onaj bol i žalost kojima je uzrok pogrešno gledište. Posle sloma tela, posle smrti, on se preporuča u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. To se naziva postupanje koje je bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bolno.

15. (2) Koje je to, monasi, postupanje prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bolno? Monasi, kad neko u zadovoljstvu i radosti ubija živa bića i doživljava ono zadovoljstvo i radost kojima je uzrok ubijanje živih bića. U zadovoljstvu i radosti on uzima ono što mu nije dato... upušta se u nedolične seksualne odnose... laže... govori zlonamerno... vređa... ogovara... gramziv je... uma ispunjenog zlovoljom... drži se pogrešnog gledišta i doživljava ono zadovoljstvo i radost kojima je uzrok pogrešno gledište. Posle sloma tela, posle smrti, on se preporuča u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. To se naziva postupanje koje je prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bolno.

16. (3) Koje je to, monasi, postupanje koje je bolno sada, ali u buduć-

nosti dozreva kao prijatno? Monasi, kad neko u bolu i žalosti odustaje od ubijanja živih bića i doživljava onaj bol i žalost kojima je uzrok odustajanje od ubijanja živih bića. U bolu i žalosti on odustaje od uzimanja onoga što mu nije dato... nedoličnih seksualnih odnosa... laganja... zlonamernog govora... vređanja... ogovaranja... gramzivosti... od zlovolje, te zastupa ispravno gledište i doživljava onaj bol i žalost kojima je uzrok ispravno gledište. Posle sloma tela, posle smrti, on se preporuča na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. To se naziva postupanje koje je bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao prijatno.

17. (4) Koje je to, monasi, postupanje prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao prijatno? Monasi, kada neko u zadovoljstvu i radosti odustaje od ubijanja živih bića i doživljava ono zadovoljstvo i radost kojima je uzrok odustajanje od ubijanja živih bića. U zadovoljstvu i radosti on odustaje od uzimanja onoga što mu nije dato... nedoličnih seksualnih odnosa... laganja... zlonamernog govora... vređanja... ogovaranja... gramzivosti... od zlovolje, te zastupa ispravno gledište i doživljava ono zadovoljstvo i radost kojima je uzrok zastupanje ispravnog gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, on se preporuča na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. To se naziva postupanje koje je prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao prijatno.

[POREĐENJA]

18. (1) Monasi, zamislite gorku tikvu u kojoj je pomešan otrov i čoveka koji želi da živi, a ne da umre, koji želi zadovoljstvo i uzmiče od bola, pa mu kažu: 'Dobri čoveče, u ovoj gorkoj tikvi je pomešan otrov. Pij iz nje ako želiš; kad budeš pio, boja, miris i ukus tečnosti neće ti se dopasti, a kad sve ispiješ, umrećeš ili ćeš imati samrtne grčeve.' A čovek bez razmišljanja potegne iz tikve i dobro se napije. I dok je pio boja, miris i ukus tečnosti nisu mu se dopali, a kad se napio, umro je ili imao samrtne grčeve. Slično ovome, kažem vam, jeste postupanje koje je bolno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao bolno.

19. (2) Zamislite bronzani pehar sa pićem lepe boje, mirisa i ukusa, u kojem je pomešan otrov, i čoveka koji želi da živi, a ne da umre, koji želi zadovoljstvo i uzmiče od bola, pa mu kažu: 'Dobri čoveče, u ovom bronzanom peharu je pomešan otrov. Pij iz njega ako želiš; kad budeš pio, boja, miris i ukus tečnosti će ti se dopasti, ali kad sve ispiješ, umrećeš ili ćeš imati samrtne grčeve.' A čovek bez razmišljanja potegne iz pehara i dobro se napije. I dok je pio, boja, miris i ukus tečnosti su mu se dopali, a kad se napio, umro je ili imao samrtne grčeve. Slično ovome, kažem vam, jeste postupanje koje je prijatno sada, ali u budućnosti dozreva kao bolno.

20. (3) Zamislite fermentisanu mokraču pomešanu s raznim lekovima

i čoveka obolelog od izliva žuči, pa mu kažu: ‘Dobri čoveče, ova fermentisana mokraćna pomešana je sa raznim lekovima. Pij ako želiš; kad budeš pio, boja, miris i ukus tečnosti neće ti se dopasti, ali kad sve ispiješ, biće ti bolje.’ Onda čovek, promislivši, potegne i dobro se napije. I dok je pio, boja, miris i ukus tečnosti mu se nisu dopali, ali kad se napio, bilo mu je bolje. Slično ovome, kažem vam, jeste postupanje koje je bolno sada, ali u budućnosti dozreva kao prijatno.

21. (4) Zamislite izmešano usireno mleko, med, *ghi* i melasu i čoveka obolelog od dizenterije, pa mu kažu: ‘Dobri čoveče, ovo je pomešano usireno mleko, med, *ghi* i melasa. Pij ako želiš; kad budeš pio, boja, miris i ukus tečnosti će ti se dopasti i kad se napiješ biće ti bolje.’ Onda čovek, promislivši, potegne i dobro se napije. Dok je pio boja, miris i ukus tečnosti su mu se dopali i kad se napio bilo mu je bolje. Slično ovome, kažem vam, jeste postupanje koje je prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao prijatno.

22. Baš kao što se u jesen, poslednjeg meseca kišnog perioda, kad je nebo vedro i bez oblačka, sunce diže nad zemljom razgoneći svaku tamu svojim zracima, sjajem i bleštavilom, isto tako postupanje koje je prijatno sada, a u budućnosti takođe dozreva kao prijatno razgoni svojim zracima, sjajem i bleštavilom svako drugo učenje koje zastupaju obični askete ili brahmani.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

47 *Vimamsaka sutta* Tragalac

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, monah koji je tragalac, a ne zna kako da pronikne u tuđ um,⁴⁸² treba dobro da osmotri Tathāgatu, kako bi otkrio je li potpuno probuđen ili nije.”

3. „Učenje koje sledimo ima čvrst oslonac u Blaženom, vođeno je Blaženim, ima Blaženog kao svoje utočište. Bilo bi dobro ako bi Blaženi objasnio značenje ovih reči. Pošto ga saslušaju, monasi će to zapamtiti.”

„Onda, monasi, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

4. „Monasi, monah koji je tragalac, a ne zna kako da pronikne u tuđ um, treba dobro da osmotri Tathāgatu u vezi sa dve vrste stanja: stanja dostupna oku i ona dostupna uhu, i to ovako: ‘Ima li ili nema u Tathāgati bilo kakvih nečistih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’⁴⁸³ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘U Tathāgati nema nečistih stanja dostupnih oku niti onih dostupnih uhu.’

5. Kada to zaključí, dalje istražuje ovako: ‘Ima li ili nema u Tathāgati bilo kakvih pomešanih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’⁴⁸⁴ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘U Tathāgati nema pomešanih stanja dostupnih oku, niti onih dostupnih uhu.’

6. Kada to zaključí, dalje istražuje ovako: ‘Ima li ili ne u Tathāgati bilo kakvih čistih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘U Tathāgati su vidljiva čista stanja dostupna oku i ona dostupna uhu.’

7. Kada to zaključí, dalje istražuje ovako: ‘Je li poštovani svoje dobro stanje postigao pre mnogo vremena ili ga je dostigao nedavno?’ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘Poštovani je svoje dobro stanje postigao pre mnogo vremena, nije ga postigao nedavno.’

8. Kada to zaključí, dalje istražuje ovako: ‘Je li poštovani došao na dobar glas i stekao ugled, tako da se opasnosti [vezane za dobar glas i ugled]

mogu uočiti u njemu?’ Jer, monasi, sve dok monah nije došao na dobar glas i nije stekao ugled, opasnosti [vezane za dobar glas i ugled] ne mogu se uočiti u njemu; kad dođe na dobar glas i stekne ugled, takve se opasnosti mogu u njemu uočiti.⁴⁸⁵ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘Poštovani je došao na dobar glas i stekao ugled, ali opasnosti [vezane za dobar glas i ugled] ne mogu se uočiti u njemu.’

9. Kada to zaključí, dalje istražuje ovako: ‘Je li ovaj poštovani obuzdan bez straha, a ne zbog straha; izbegava li uživanje u zadovoljstvima čula zato što u njemu nema strasti, zato što je strast iskorenio?’ I dok tako istražuje, zaključuje: ‘Ovaj poštovani je obuzdan bez straha, a ne zbog straha; izbegava uživanje u zadovoljstvima čula zato što u njemu nema strasti, zato što je strast iskorenio.’

10. Ako bi, monasi, drugi upitali takvog monaha: ‘Poštovani, koji su razlozi i koji dokazi kad o tom poštovanom ovako kažete: „Ovaj poštovani obuzdan je bez straha, a ne zbog straha; izbegava uživanje u zadovoljstvima čula zato što u njemu nema strasti, zato što je strast iskorenio?” – ako želi da na pravi način odgovori, onda bi taj monah ovako odgovorio: ‘Bilo da poštovani boravi unutar sanghe ili sam, dok se neki dobro ponašaju, drugi se loše ponašaju, treći podučavaju grupu,⁴⁸⁶ neke privlače materijalna dobra, a neki su neukaljšani materijalnim dobrima, ipak taj poštovani ne prezire bilo koga zbog toga.’⁴⁸⁷ Iz usta Blaženog sam čuo i naučio ovo: ‘Obuzdan sam bez straha, a ne zbog straha; izbegavam uživanje u zadovoljstvima čula zato što u meni nema strasti, zato što sam strast iskorenio.’

11. Tathāgatu, monasi, treba pitati dalje ovako: ‘Ima li ili nema u Tathāgati bilo kakvih nečistih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’ A Tathāgata bi odgovorio ovako: ‘U Tathāgati nema nečistih stanja dostupnih oku niti onih dostupnih uhu.’

12. Ako je upitan: ‘Ima li ili nema u Tathāgati bilo kakvih pomešanih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’, Tathāgata bi odgovorio ovako: ‘U Tathāgati nema pomešanih stanja dostupnih oku niti onih dostupnih uhu.’

13. Ako je upitan: ‘Ima li ili nema u Tathāgati bilo kakvih čistih stanja dostupnih oku ili onih dostupnih uhu?’, Tathāgata bi odgovorio ovako: ‘U Tathāgati su vidljiva čista stanja dostupna oku i ona dostupna uhu. Ona su moj put i moje područje, pa ipak ja se s njima ne poistovećujem.’⁴⁸⁸

14. Monasi, učenik treba da se približi učitelju koji ovako govori, kako bi čuo Dhammu. Učitelj ga podučava Dhammi, sa njenim sve višim nivoima, sa njenim sve suptilnijim nivoima, sa njenim tamnim i svetlim delovima. I kako učitelj podučava monaha na ovakav način, kroz neposredno znanje određenog učenja ovde, u ovoj Dhammi, monah izvodi zaključak o učenju.⁴⁸⁹ On stiće ovakvo poverenje u učitelja: ‘Blaženi je potpuno pro-

buđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’

15. Ako bi, monasi, drugi upitali takvog monaha: ‘Poštovani, koji su razlozi i koji dokazi kad o tom poštovanom ovako kažete: „Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način”?’ – ako želi da na pravi način odgovori, taj monah bi ovako odgovorio: ‘Približio sam se Blaženom kako bih čuo Dhammu. Blaženi me je podučio Dhammi, sa njenim sve višim, sa njenim sve suptilnijim nivoima, sa njenim tamnim i svetlim delovima. I kako me je Blaženi podučavao na ovakav način, kroz neposredno znanje određenog učenja ovde, u ovoj Dhammi, izveo sam zaključak o učenju. Stekao sam ovakvo poverenje u učitelja: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i sangha je praktikuje na pravi način.’

16. Monasi, kad je nečija vera začeta, ima čvrst oslonac i počiva na Tathāgati zahvaljujući ovakvim razlozima, pojmovima i izrazima, za tu veru se kaže da je podržavaju dobri razlozi, ima čvrst oslonac u viđenju, stabilna je;⁴⁹⁰ ne može je pokolebati nijedan asketa, niti brahman, božanstvo ili Māra, Brahmā ili bilo ko drugi na ovome svetu. To je, monasi, istraživanje Tathāgate u skladu sa Dhammom, tako je Tathāgata dobro istražen u skladu sa Dhammom.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

48 *Kosambiya sutta* Govor u Kosambiju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Kosambija, u Ghositinom parku.

2. U to vreme monasi u Kosambiju su se svađali i prepirali, bili duboko podeljeni, ranjavali jedni druge rečima kao bodežima. Niti su jedni mogli da ubede druge, a niti drugi da ubede ove prve; niti su jedni mogli da uvere druge, a niti drugi da uvere ove prve.⁴⁹¹

3. Onda neki monah otide do Blaženog, pokloni se, sede sa strane i obavesti ga šta se događa.

4. Na to se Blaženi ovako obrati tom monahu: „Hajde, monaše, reci tim monasima u moje ime da ih Učitelj zove.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori on, ode do onih monaha i reče im: „Učitelj poziva poštovane.”

„Da, prijatelju”, odgovoriše oni i odoše do Blaženog. Pošto se poklone, sedošu sa strane. A Blaženi ih upita: „Monasi, je li istina da se svađate i prepirete, da ste duboko podeljeni, ranjavate jedni druge rečima kao bodežima; niti jedni mogu da ubede druge, a niti drugi mogu da ubede prve, niti jedni mogu da uvere druge, a niti drugi mogu da uvere prve?”

„Jeste.”

5. „Monasi, šta mislite? Kada se svađate i prepirete, kada ste duboko podeljeni, ranjavate jedni druge rečima kao bodežima, da li time na javnom ili privatnom mestu postupate telom, govorom i umom vođeni prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu?”

„Zaista ne.”

„Dakle, monasi, kad se svađate i prepirete, kada ste duboko podeljeni, te ranjavate jedni druge rečima kao bodežima, time na javnom ili privatnom mestu ne postupate telom, govorom i umom vođeni prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. O neznalice, šta onda uopšte znate, šta uopšte vidite ako se upuštate u svađe i prepirke, ako ste duboko podeljeni, ranjavate jedni druge rečima kao bodežima? Ako niti jedni mogu da ubede druge, niti drugi mogu da ubede prve, ako niti jedni mogu da uvere druge, niti drugi mogu da uvere prve? Neznalice, to će voditi ka vašoj šteti i patnji za dugo vremena.”

6. Onda se Blaženi ovako obrati monasima: „Monasi, postoji ovih šest

pravila srdačnosti,⁴⁹² koja rađaju ljubav i poštovanje, doprinose zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu. Kojih šest?

Tako, na javnom ili privatnom mestu monah postupa vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. To je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

I opet, na javnom ili privatnom mestu monah govori vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. To je takođe pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

I opet, na javnom ili privatnom mestu monah misli vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. To je takođe pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, zajedničke stvari monah bez oklevanja deli sa svojim vrlim saputnicima u svetačkom životu; ne zadržava bilo šta za sebe, s njima deli sve što je dobijeno u skladu sa Dhammom i sve što je poklonjeno u skladu sa Dhammom, pa čak i sadržaj svoje prosjačke zdele. To je takođe pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, monah boravi na javnom ili privatnom mestu ispunjen istim vrlinama koje imaju i njegovi saputnici u svetačkom životu, vrlinama koje su postojane, ustaljene, neuprljane, nenarušene, oslobađajuće, mudri ih hvale, ispravno shvaćene i pomažu koncentraciji. To je takođe pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, monah boravi na javnom ili privatnom mestu ispunjen istim razumevanjem koje imaju i njegovi saputnici u svetačkom životu, razumevanjem koje je plemenito i oslobađajuće, a onoga ko vežba u skladu s njim, vodi potpunom iskorenjivanju patnje.⁴⁹³ To je takođe pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

Ovo je šest pravila srdačnosti koja rađaju ljubav i poštovanje, doprinose zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

7. Od tih šest pravila srdačnosti, najviše, najobuhvatnije, najvažnije jeste razumevanje, plemenito i oslobađajuće, a onoga ko vežba u skladu s njim vodi potpunom iskorenjivanju patnje. Baš kao što je sam vrh najvažniji deo šiljastog krova, deo koji taj krov drži na okupu, ujedinjuje ga, isto tako je od ovih šest pravila srdačnosti, najviše... jeste razumevanje, plemenito i oslobađajuće...

8. A kako to razumevanje, plemenito i oslobađajuće, navodi monaha da vežba u skladu s njim, kako bi potpuno uklonio patnju?

Tako što monah, otišavši u šumu, do podnožja drveta ili prazne kolibe, razmišlja ovako: 'Postoji li kakva neuočena opsednutost u meni koja

bi mogla toliko zaokupiti moj um te ne mogu znati ili videti stvari kakve zaista jesu?’ Ako je monah opsednut strašću za zadovoljstvima čula, tada njegov um jeste opsednut. Ako je opsednut zlovoljom, tada njegov um jeste opsednut. Ako je opsednut tromošću i tupošću, tada njegov um jeste opsednut. Ako je opsednut uznemirenošću i kajanjem, tada njegov um jeste opsednut. Ako je opsednut sumnjičavošću, tada njegov um jeste opsednut. Ako je monah zadubljen u spekulacije o ovome svetu, tada njegov um jeste opsednut. Ako je monah zadubljen u spekulacije o onome svetu, tada njegov um jeste opsednut. Ako se monah svađa i prepire, ako zapada u rasprave te ranjava druge rečima kao bodežima, tada njegov um jeste opsednut.

On razume ovako. ‘Ne postoji bilo koja neuočena opsednutost u meni koja bi mogla toliko zaokupiti moj um da ne mogu znati ili videti stvari kakve zaista jesu. Moj um je spreman da se probudi za istine.’⁴⁹⁴ To je prvo znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

9. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Kad praktikujem, razvijam i negujem ovakvo razumevanje, stičem li unutrašnje smirenje, zaustavljam li se?’

On razume ovako: ‘Kad praktikujem, razvijam i negujem ovakvo razumevanje, stičem unutrašnje smirenje, zaustavljam se.’ To je drugo znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

10. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Postoji li neki drugi asketa ili brahman izvan [Budinog nauka] s takvim razumevanjem kakvo ja posedujem?’

On razume ovako: ‘Ne postoji neki drugi asketa ili brahman izvan [Budinog nauka] s takvim razumevanjem kakvo ja posedujem.’ To je treće znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

11. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Imam li karakter⁴⁹⁵ osobe koja poseduje ispravno razumevanje?’ A kakav je karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje? Ovakav je karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje: iako možda učini neku vrstu prekršaja za koji je određen način rehabilitacije,⁴⁹⁶ ipak ga odmah prizna, otkrije i saopšti učitelju ili mudrim saputnicima u svetačkom životu; pošto je to učinila, osoba sebe obuzdava ubuduće. Baš kao što malo, nežno dete istog momenta trgne ruku ili nogu kad dodirne užaren komad uglja, takav je i karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje.

Plemeniti učenik razume ovako: ‘Imam karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje.’ To je četvrto znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

12. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Imam li karakter oso-

be koja poseduje ispravno razumevanje?’ A kakav je karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje? Ovakav je karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje: iako je aktivna u različitim stvarima vezanim za njene saputnike u svetačkom životu, ipak veoma poštuje vežbanje u višoj vrlini, vežbanje u višem umu i vežbanje u višoj mudrosti. Baš kao što krava s mladim teletom, dok pase motri i na svoje tele, isti takav je i karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje.

Plemeniti učenik razume ovako: ‘Imam karakter osobe koja poseduje ispravno razumevanje.’ To je peto znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

13. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Imam li snagu osobe koja poseduje ispravno razumevanje?’ A kakva je snaga osobe koja poseduje ispravno razumevanje? Ovo je snaga osobe koja poseduje ispravno razumevanje: kada Dhamma i praksa koje je objavio Tathāgata bivaju podučavani, osoba pomno prati, pazi, upija čitavim umom, sluša učenje otvorenih ušiju.

Plemeniti učenik razume ovako: ‘Imam snagu osobe koja poseduje ispravno razumevanje?’ To je šesto znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

14. I opet, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Imam li snagu osobe koja poseduje ispravno razumevanje?’ A kakva je snaga osobe koja poseduje ispravno razumevanje? Ovo je snaga osobe koja poseduje ispravno razumevanje: kada Dhamma i praksa koje je objavio Tathāgata bivaju podučavani, osoba postaje nadahnuta značenjem, nadahnuta Dhammom, obradovana Dhammom.⁴⁹⁷

Plemeniti učenik razume ovako: ‘Imam snagu osobe koja poseduje ispravno razumevanje?’ To je sedmo znanje koje je dosegao, plemenito, transcendentno, nepoznato običnim ljudima.

15. Kada plemeniti učenik poseduje ovih sedam znanja, ima neophodan karakter da dostigne plod ulaska u tok. Kad plemeniti učenik poseduje ovih sedam znanja, poseduje plod ulaska u tok.⁴⁹⁸

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

49 *Brahmanimantanika sutta* Brahmin poziv

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, jednom sam prilikom živio kraj Ukkatṭhe, u Subhaga gaju, u podnožju kraljevskog drveta sal.⁴⁹⁹ A u to vreme ovakvo opasno uverenje rodilo se u Baka Brahmi: ‘Ovo je trajno, ovo je stalno, ovo je večno, ovo je potpuno, ovo nije podložno prolaznosti; jer ovde se niti ko rađa, niti ko stari, niti umire, niti odlazi da bi se ponovo pojavio, izvan ovoga drugog izlaska nema.’⁵⁰⁰

3. Svojim umom video sam tu misao u umu Baka Brahme i kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, tako i ja hitro nestadoh u podnožju kraljevskog drveta sal, kraj Ukkatṭhe, u Subhaga gaju, i pojavih se u Brahminom svetu. Baka Brahmā me još izdaleka opazi kako dolazim, te reče: ‘Dodite, dobri gospodine! Dobro došli, dobri gospodine! Mnogo je vremena prošlo otkako ste ovde bili. A ovo je, dobri gospodine, trajno, ovo je stalno, ovo je večno, ovo je potpuno, ovo nije podložno prolaznosti; jer ovde se niti ko rađa, niti ko stari, niti umire, niti odlazi, da bi se ponovo pojavio, izvan ovoga drugog izlaska nema.’

4. Kad to bi izrečeno, rekoh Baka Brahmi: ‘Uvaženi Baka Brahmā je zapao u neznanje; zapao je u neznanje zato što za prolazno kaže da je trajno, za nestalno da je stalno, za ograničeno kaže da je večno, za nepotpuno da je potpuno, za ono što je podložno prolaznosti kaže da je neprolazno, za ono što se rađa, stari, umire i preporuča da se ne rađa, niti stari, ne umire, niti odlazi, niti se ponovo pojavljuje; tamo gde izvan toga postoji drugi izlaz kaže da izvan toga izlaska nema.’

5. Onda se Māra, Zli, pretvori u člana Brahmine pratnje,⁵⁰¹ pa mi reče: ‘Monaše, monaše, ne potcenjuj ga, ne potcenjuj ga; ovaj Brahmā je Veliki Brahmā, Vrhovni vladar, Nenadmašni, Nepogrešivog viđenja, Znalac, Tvorac i Stvoritelj, Najviše providenje, Gospodar i Otac onih koji jesu i koji će tek biti. Pre no što si se rodio, monaše, bilo je asketa i brahmana na ovome svetu koji su odbacivali zemlju i bili zgađeni nad zemljom,⁵⁰² koji su odbacivali vodu i bili zgađeni nad vodom, odbacivali vatru i bili zgađeni

nad vatrom, odbacivali vazduh i bili zgađeni nad vazduhom, odbacivali bića i bili zgađeni nad bićima, odbacivali božanstva i bili zgađeni nad božanstvima, odbacivali Pađāpati i bili zgađeni nad Pađāpati, odbacivali Brahmū i bili zgađeni nad Brahmom, a posle sloma tela, kad im život bi okončan, preporodili su se u nižem telu.⁵⁰³ I pre no što si se rodio, monaše, bilo je asketa i brahmana na ovome svetu koji su hvalili zemlju i bili oduševljeni zemljom,⁵⁰⁴ koji su hvalili vodu i bili oduševljeni vodom, hvalili vatru i bili oduševljeni vatrom, hvalili vazduh i bili oduševljeni vazduhom, hvalili bića i bili oduševljeni bićima, hvalili božanstva i bili oduševljeni božanstvima, hvalili Pađāpati i bili oduševljeni Pađāpati, hvalili Brahmū i bili oduševljeni Brahmom, a posle sloma tela, kad im život beše okončan, preporodili su se u višem telu.⁵⁰⁵ Zato, monaše, kaŕem ti: Postaraj se, dobri gospodine, da radiš samo onako kako Brahmā kaŕe; nikada ne protivreći reći Brahminoj. Ako to ipak uiniš, monaše, tada ćeš proći poput čoveka koji pokušava štapom da otera boginju sreće koja mu se pribliŕava ili čoveka koji izgubi oslonac i klizne u provaliju. Postaraj se, dobri gospodine, da radiš samo onako kako Brahmā kaŕe; nikada ne protivreći reći Brahminoj. Zar ne vidiš, monaše, Brahminu pratnju kako sedi ovde.' I Māra, Zli, pozva Brahminu pratnju da posvedoči njegove reći.⁵⁰⁶

6. Kada ovo bi rećeno, ovako rekoŕ Māri, Zlom: 'Prepoznao sam te, Zli. Nemoj misliti: „Nije me prepoznao.” Ti si Māra, Zli, a Brahmā, Brahmina pratnja, članovi Brahmine pratnje svi su u tvojim rukama. Ti, Zli, misliš: „I ovaj je u mojim rukama, on je takođe u mojoj vlasti”'; ali, ja nisam u tvojim rukama, Zli, ja nisam u tvojoj vlasti.'

7. Kada ovo bi rećeno, Baka Brahmā mi reće: 'Dobri gospodine, za trajno kaŕem da je trajno, za stalno kaŕem da je stalno, za većno kaŕem da je većno, za potpuno kaŕem da je potpuno, za ono što nije podložno prolaznosti kaŕem da nije podložno prolaznosti, za ono što se niti rađa, niti stari, niti umire, niti odlazi da se ponovo pojavi kaŕem da se niti rađa, niti stari, niti umire, niti odlazi da se ponovo pojavi; i kad izvan toga drugog izlaska nema, kaŕem da izvan toga drugog izlaska nema.' I pre no što si se rodio, monaše, bilo je asketa i brahmana na ovome svetu čiji je asketizam trajao koliko ceo tvoj život. Oni su znali sledeće: kad postoji drugi izlaz izvan, onda zaista postoji izlaz izvan, a kad ne postoji drugi izlaz izvan, onda ne postoji drugi izlaz izvan. Zato, monaše, kaŕem ti: Nećeš pronaći drugi izlaz izvan i na kraju ćeš samo postati iscrpljen i razočaran. Ako se držiš zemlje, bićeš blizu mene, unutar mog domena, u kojem svoju volju sprovodim i kaŕnjavam.⁵⁰⁷ Ako se držiš vode... vatre... vazduha... bića... boŕanstava... Pađāpati... Brahme, bićeš blizu mene, unutar mog domena, u kojem svoju volju sprovodim i kaŕnjavam.'

8. „Brahmo, i ja to znam. Ako se držim zemlje, biću blizu tebe, unutar

tvog domena, u kojem svoju volju sprovodiš i kažnjavaš. Ako se držim vode... vatre... vazduha... bića... božanstava... Pađāpati... Brahme, biću blizu tebe, unutar tvog domena, u kojem svoju volju sprovodiš i kažnjavaš.’ Sem toga, razumem da se tvoj domet i domašaj ovako prostiru: Baka Brahmā ima toliko snage, toliko moći, toliko uticaja.”

„A koliko to, dobri gospodine, razumeš da se moj domet i domašaj prostiru?”

9. „Dokle Mesec i Sunce kruže
blistajući i obasjavajući prostranstva,
nad hiljadostrukim takvim svetom
tvoja se vlast proteže.

I tu ti znaš visoko i nisko,
one sa strašću i one bez strasti,
stanje koje je takvo i drugačije,
dolazak i odlazak bića.

Brahmo, razumem da se tvoj domet i domašaj tako prostiru: Baka Brahmā ima toliko snage, toliko moći, toliko uticaja.⁵⁰⁸

10. Ali, Brahmo, postoje druge tri kategorije koje ti niti poznaješ, niti vidiš, a ja ih znam i vidim. Postoji kategorija nazvana [božanstva] neprekidnog sjaja, u kojoj si ti umro i preporodio se ovde.⁵⁰⁹ I zato što si ovde već toliko dugo, tvoje sećanje na nju je izbledelo, i zato je niti znaš, niti vidiš, ali je ja znam i vidim. Tako, Brahmo, u pogledu neposrednog znanja, nisam tek na nivou ravnom tebi, pa kako bih onda mogao znati manje? Umesto toga, znam više od tebe.⁵¹⁰

Postoji kategorija nazvana [božanstva] blistave slave... Postoji kategorija nazvana [božanstva] velikog ploda. Ti je niti znaš, niti vidiš, ali je ja znam i vidim. Tako, Brahmo, u pogledu neposrednog znanja, nisam tek na nivou ravnom tebi, pa kako bih onda mogao znati manje? Umesto toga, znam više od tebe.

11. Brahmo, znajući neposredno zemlju kao zemlju i znajući neposredno ono što nije saglasno zemljovitosti zemlje, nisam tvrdio da jesam zemlja, nisam tvrdio da sam u zemlji, nisam tvrdio da sam odvojen od zemlje, nisam tvrdio da zemlja jeste „moja”, nisam slavio zemlju.⁵¹¹ Tako, Brahmo, u pogledu neposrednog znanja, nisam tek na nivou ravnom tebi, pa kako bih onda mogao znati manje? Umesto toga, znam više od tebe.

12–23. Brahmo, znajući neposredno vodu kao vodu... vatru kao vatru... vazduh kao vazduh... bića kao bića... božanstva kao božanstva... Pađāpati kao Pađāpati... Brahmū kao Brahmū... božanstva neprekidnog

sjaja kao božanstva neprekidnog sjaja... božanstva blistave slave kao božanstva blistave slave... božanstva velikog ploda kao božanstva velikog ploda... vrhovnog gospodara kao vrhovnog gospodara... sve kao sve i znajući neposredno ono što nije saglasno sveobuhvatnosti svega, nisam tvrdio da jesam sve, nisam tvrdio da sam u svemu, nisam tvrdio da sam odvojen od svega, nisam tvrdio da sve jeste „moje”, nisam slavio sve. Tako, Brahma, u pogledu neposrednog znanja, nisam tek na nivou ravnom tebi, pa kako bih onda mogao znati manje? Umesto toga, znam više od tebe.”

24. „Dobri gospodine, [ako tvrdite da neposredno znate] ono što nije saglasno sveobuhvatnosti svega, može li se vaša tvrdnja ipak ispostaviti kao šuplja i prazna?”⁵¹²

25. „Svest koja se ne ispoljava,
beskonačna, blistava na sve strane:⁵¹³

to je ono što nije saglasno zemljovitosti zemlje, ono što nije saglasno vodenosti vode... ono što nije saglasno sveobuhvatnosti svega.”

26. ‘Dobri gospodine, ja ću sada pred vašim očima nestati.’
‘Nestani, Brahma, ako možeš.’

„I tada Baka Brahmā, i pored toga što je govorio: ‘Nestaću pred asketom Gotamom, nestaću pred asketom Gotamom’, nije bio u stanju da nestane. Na to mu rekoh: ‘Brahma, ja ću sada nestati pred tvojim očima.’

„Nestanite, dobri gospodine, ako možete.”

I tada ispoljih takvu natprirodnu snagu da su Brahmā, Brahmina pratnja i članovi Brahmine pratnje mogli da čuju moj glas, ali nisu mogli da me vide. Pošto sam nestao, izgovorih ove stihove:

27. ‘Videvši strah u svakom bivanju
i [videvši] da će to bivanje prestati,
nisam potvrđivao bilo koji oblik bivanja,
niti se vezuje za bilo kakvo oduševljenje [bivanjem].’⁵¹⁴

28. Na to Brahmā, Brahmina pratnja i članovi Brahmine pratnje ostaroše u čudu: ‘Zadivljujuća je, gospodo, čudesna je ta velika snaga i velika moć askete Gotame! Nikada ranije niti smo čuli, niti videli nekog drugog asketu ili brahmana koji je imao toliku snagu i toliku moć kao što je ima asketa Gotama, što napusti pleme Sakya. Gospodo, iako je živeo u pokolenju koje se oduševljava bivanjem, uživa u bivanju, raduje se bivanju, on je uklonio bivanje, zajedno sa korenem.’

29. Onda se Māra, Zli, pretvori u člana Brahmine pratnje, pa mi reče: ‘Dobri gospodine, ako je ovo to što znaš, ako je ovo to što si otkrio, ne upu-

ćuj svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, ne podučavaj Dhammi svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, ne budi žar u svojim [nezaređenim] sledbenicima ili onima koji su zaređeni. Pre no što si se rodio, monaše, bilo je asketa i brahmana na ovome svetu koji su tvrdili da su plemeniti i potpuno probuđeni, te su upućivali svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, podučavali Dhammi svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, budili žar u svojim [nezaređenim] sledbenicima ili onima koji su zaređeni. A posle sloma tela, kad im život bi okončan, preporodiše se u nižem telu. Pre no što si se rodio, monaše, bilo je asketa i brahmana na ovome svetu koji su tvrdili da su plemeniti i potpuno probuđeni, ali oni nisu upućivali svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, nisu podučavali Dhammi svoje [nezaređene] sledbenike ili one koji su zaređeni, nisu budili žar u svojim [nezaređenim] sledbenicima ili onima koji su zaređeni. A posle sloma tela, kad im život beše okončan, preporodiše se u višem telu. Zato, monaše, kažem ti: Postaraj se, dobri gospodine, da živiš pasivan, posvećen prijatnom življenju ovde i sada; bolje je ako sve to ostane neobjavljeno, te tako, dobri gospodine, ne savetuj nikoga drugog.⁵¹⁵

30. Kada ovo bi rečeno, ovako rekoh Māri, Zlom: ‘Prepoznao sam te, Zli. Nemoj misliti: „Nije me prepoznao.” Ti si Māra, Zli. Ti tako ne govoriš iz saosećanja za njihovu dobrobit, već upravo bez saosećanja za njihovu dobrobit. Ti ovako misliš, Zli: „Oni koje asketa Gotama bude podučavao izmaći će mojoj vlasti.” Ti tvoji askete i brahmani, Zli, koji su tvrdili da su plemeniti i potpuno probuđeni, nisu bili ni plemeniti ni potpuno probuđeni. Ja koji tvrdim da sam plemenit i potpuno probuđen, jesam plemenit i potpuno probuđen. Ako Tathāgata podučava Dhammu učenicima, on je takav, Zli, i ako Tathāgata ne podučava Dhammu učenicima, on je takav.⁵¹⁶ Ako Tathāgata predvodi učenike, on je takav, i ako Tathāgata ne predvodi učenike, on je takav. A zašto? Zato što je Tathāgata napustio otrove koji truju i vode u novo rođenje, starost i smrt; sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da u budućnosti više ne mogu javiti. Baš kao što palma, čija je krošnja odsečena, nije više u stanju da raste, tako je Tathāgata napustio otrove koji truju... sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da u budućnosti više ne mogu javiti.’”

31. Kako Māra nije bio u stanju da odgovori i zato što je ovaj govor [počeo] Brahminim pozivom, nazvan je ‘Brahmin poziv.’

50 *Māratadḍaniya sutta* Prekorevanje Māre

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Mahā Moggallāna boravio u zemlji Bhagga, kraj Suṃsumāragire, u Bhesakaḷā gaju, u parku jelena.

2. Poštovani Mahā Moggallāna je jednom praktikovao meditaciju u hodu. I Māra, Zli, uđe u stomak poštovanog Mahā Moggallāne, u njegova creva. A poštovani Mahā Moggallāna je ovako razmišljao: „Zašto mi je stomak tako težak? Kao da sam se prejeo.” Tako on prestade da hoda i uđe u svoju kolibu, te sede na pripremljeno mesto.

3. Kad je seo, dobro sam sebe osmotri i vide da je Māra, Zli, ušao u njegov stomak, ušao u creva. Kad to vide, reče: „Izlazi, Zli! Izlazi, Zli! Ne uznemiravaj Tathāgatu, ne uznemiravaj Tathāgatinog učenika, jer će ti to doneti štetu i patnju za dugo vremena.”

4. Na to Māra, Zli, pomisli: „Ovaj asketa me ne zna, ovaj asketa me ne vidi kada to govori. Čak me ni njegov učitelj ne bi tako brzo prepoznao, pa kako bi mogao on?”

5. Zatim poštovani Mahā Moggallāna reče: „Još kako te dobro znam, Zli. Nemoj misliti: ‘On me ne zna.’ Ti si Māra, Zli. Ovako si mislio: ‘Ovaj asketa me ne zna, ovaj asketa me ne vidi kada to govori. Čak me ni njegov učitelj ne bi tako brzo prepoznao, pa kako bi onda mogao on?’”

6. Na to Māra, Zli, pomisli: „Ovaj asketa me prepoznao, ovaj asketa me je video kada je to izgovorio”, na šta izađe na usta poštovanog Mahā Moggallāne i stade naslonjen na dovratak.

7. Poštovani Mahā Moggallāna vide ga kako stoji i reče: „I tu te vidim, Zli. Nemoj misliti: ‘On me ne vidi.’ Stojiš naslonjen na dovratak, Zli.

8. Jednom se dogodilo, Zli, da sam bio Māra po imenu Dūsi⁵¹⁷ i imao sam sestru Kāli. Ti si bio njezin sin, dakle moj sestrić.

9. U to vreme Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, pojavio se u ovome svetu.⁵¹⁸ I Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, imao je dvojicu glavnih učenika, Vidhuru i Sañḍivu. Među svim učenicima Blaženog Kakusandhe, plemenitog i potpuno probuđenog, u podučavanju Dhamme nijedan nije bio ravan Vidhuri. Zbog toga je poštovani Vidhura i dobio ime „Vidhura”.⁵¹⁹ A poštovani Sañḍiva, otišavši u šumu, u podnožje drveta ili u praznu kolibu, bez poteškoća ulazio je u

stanje prestanka opažaja i osećaja.

10. I tako se dogodilo, Zli, da je poštovani Sañḍīva jednom seo u podnožje nekog drveta i ušao u stanje prestanka opažaja i osećaja. A neki govedari, pastiri i ratari su tuda prolazili i ugledaše poštovanog Sañḍīvu kako sedi u podnožju drveta, u stanju prestanka opažaja i osećaja, te pomisliše: ‘Zadivljujuće je, gospodo, čudesno je! Ovaj asketa je umro sedeći. Hajde da ga kremiramo.’ Tako govedari, pastiri, ratari i putnici nakupiše trave, drveta i kravljeg izmeta, natpraše oko tela poštovanog Sañḍīve, zapališe vatru i odoše svojim putem.

11. Tako, Zli, kada je noć došla kraju, poštovani Sañḍīva izađe iz tog stanja.⁵²⁰ Otrese svoj ogrtač i, pošto je bilo jutro, uze prosjačku zdalu i gornji ogrtač, te ode u selo da isprosi hrane. A oni govedari, pastiri, ratari i putnici ugledaše poštovanog Sañḍīvu kako prosi hranu, pa pomisliše: ‘Zadivljujuće je, gospodo, čudesno je! Asketa koji je umro sedeći, oživeo je!’ Zbog toga je poštovani Sañḍīva dobio naziv ‘Sañḍīva.’⁵²¹

12. Potom, Zli, Māra Dūsi ovako pomisli: ‘Postoje ovi vrlo monasi dobre naravi, ali ja ne znam ni odakle dolaze, ni kuda idu. Kako bi bilo da zaposednem brahmane kućedomaćine i naredim im: „Vređajte, grдите, psujte i šikanirajte te vrlo monahe dobre naravi; kad su tako vređani, grđeni, psovani i šikanirani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će uloviti priliku za sebe”.’⁵²²

13. Tako Māra Dūsi zaposedne brahmane kućedomaćine i naredi im: ‘Vređajte, grдите, psujte i šikanirajte te vrlo monahe dobre naravi; kad su tako vređani, grđeni, psovani i šikanirani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će možda uloviti priliku za sebe.’ Pošto je Māra Dūsi zaposeo brahmane kućedomaćine, oni su vređali, grđili, psovali i šikanirali vrlo monahe dobre naravi ovako:⁵²³ „Ti ćelavi askete, ti crni ropski izrodi nastali od stopala Srođnikovih⁵²⁴ tvrde: ‘Mi smo meditanti, mi smo meditanti!’ , te povijenih ramena, pognute glave, tako mlitavi, meditiraju, premeditiraju, izmeditiraju i odmeditiraju.⁵²⁵ Baš kao što sova na grani, vrebajući miša meditira, premeditira, izmeditira i odmeditira ili kao što šakal na obali reke, vrebajući ribu meditira, premeditira, izmeditira i odmeditira ili kao što mačka, vrebajući miša u ostavi, kraj oluka ili na đubrištu meditira, premeditira, izmeditira i odmeditira ili kao što magarac, kad mu skinu tovar stoji uz dovratka, na đubrištu ili kraj oluka meditira, premeditira, izmeditira i odmeditira, tako i ti ćelavci askete, ti crni ropski izrodi nastali od stopala Srođnikovih tvrde: ‘Mi smo meditanti, mi smo meditanti!’ , te povijenih ramena, pognute glave, tako mlitavi, meditiraju, premeditiraju, izmeditiraju i odmeditiraju.” Tako, Zli, većina tih ljudi, kada su umrli, posle sloma tela, posle smrti ponovo se rodiše u svetu lišavanja,

na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.

14. A Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, ovako reče monasima: ‘Monasi, Māra Dūsi je zaposeo brahmane kućedomaćine i kaže im: „Vređajte, grđite, psujte i šikanirajte te vrle monahe dobre naravi; onda, kad su tako vređani, grđeni, psovani i šikanirani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će možda uloviti priliku za sebe.” Zato, monasi, živite obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živite obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Živite obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom... bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.’⁵²⁶

15. Zli, kada je Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, tako posavetovao i uputio monahe, oni otidoše u šumu, u podnožje drveta ili u praznu kolibu. Tamo su živeli obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju... umom prožetim saosećanjem... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom... bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi.

16. Potom, Zli, Māra Dūsi ovako pomisli: ‘Iako radim to što radim, još uvek ne znam odakle dolaze i kuda idu ovi vrli monasi dobre naravi. Hajde sad da zaposednem brahmane kućedomaćine i kažem im: ‘Poštujte, klanjajte se, hvalite i slavite monahe dobre naravi; kad su tako poštovani, klanjani, hvaljeni i slavljani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će možda uloviti priliku za sebe.’⁵²⁷

17. Tako Māra Dūsi zaposedne brahmane kućedomaćine i kaže im: ‘Poštujte, klanjajte se, hvalite i slavite monahe dobre naravi; kad su tako poštovani, klanjani, hvaljeni i slavljani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će možda uloviti priliku za sebe.’ Pošto je Māra Dūsi zaposeo brahmane kućedomaćine, oni su poštovali, klanjali se, hvalili i slavili monahe dobre naravi. Tako, Zli, većina tih ljudi, kada su umrli, posle sloma tela, posle smrti ponovo se rodiše na dobrom odredištu, u nebeskom svetu.

18. A Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, ovako reče monasima: ‘Monasi, Māra Dūsi je zaposeo brahmane kućedomaćine i kaže im: „Poštujte, klanjajte se, hvalite i slavite monahe dobre naravi; kada su tako poštovani, klanjani, hvaljeni i slavljani, neka promena će se dogoditi u njihovim umovima i Māra Dūsi će možda uloviti priliku za sebe.” Zato, monasi, živite kontemplirajući odbojnost tela, uočavajući gađenje nad hra-

nom, opažajući prestanak očaranosti čitavim ovim svetom, kontempliraju-
ći prolaznost svih tvorevina.⁵²⁸

19. Zli, kada je Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, tako posavetovao i uputio monahe, oni otidoše u šumu, u podnožje drveta ili u praznu kolibu. Tamo su živeli kontemplirajući odbojnost tela, uočavajući gađenje nad hranom, opažajući prestanak očaranosti čitavim ovim svetom, kontemplirajući prolaznost svih tvorevina.

20. Potom, kada bi jutro, Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, obuče se, uze prosjačku zdelu i gornji ogrtač te sa svojim prati-
ocem poštovanim Vidhurom ode u selo da prosi hranu.

21. A Māra Dūsi zaposednu nekog dečaka, te ovaj uze kamen, pogodi njime poštovanog Vidhūru u glavu i razbije mu je. Glave oblivene krvlju, poštovani Vidhūra pratio je u stopu Blaženog Kakusandhu, plemenitog i potpuno probuđenoga. Onda se Blaženi Kakusandha, plemeniti i potpuno probuđeni, okrenu i pogleda ga slonovskim pogledom. ‘Ovaj Māra Dūsi stvarno ne zna za meru.’ Pogođen tim pogledom, Zli, Māra Dūsi pade na onom mestu i preporodi se u Velikom čistilištu.⁵²⁹

22. Dakle, Zli, postoje tri naziva za Veliko čistilište: čistilište šest osnova kontakta, čistilište nabijanja na kolac i čistilište koje treba lično iskusiti.⁵³⁰ Onda, Zli, čuvari čistilišta dođoše do mene i rekoše: ‘Dobri gospodine, kada se štap koji kroz telo prolazi odgore i onaj koji prolazi odole sretnu kod tvog srca, tada ćeš znati: „U čistilištu se pečem hiljadu godina.”’

23. Mnogo godina, Zli, mnogo vekova, mnogo milenijuma, pekao sam se u tom Velikom čistilištu. Deset milenijuma pekao sam se u dodatku Velikog čistilišta, doživljavajući osećaj koji se naziva ‘izlazak iz dozre-
vanja.’⁵³¹ Oblik mog tela, Zli, bio je poput ljudskog tela, ali je glava bila riblja.

24. Sa čime bi se moglo uporediti čistilište
u kojem se pekao Dūsi, napasnik
nad Vidhurom, učenikom
i brahmanom Kakusandhom?⁵³²
sa gvozdenim kopljima, na stotine,
i svako posebno patnju zadaje;
sa time bi se moglo uporediti čistilište
u kojem se pekao Dūsi, napasnik
nad Vidhurom, učenikom
i brahmanom Kakusandhom.

Crni, mnogo imaš da propatiš

što si povredio takvog monaha,
učenika Probuđenoga,
koji je neposredno to iskusio.

25. Usred okeana

ima zgradâ što čitav eon postoje,
svetlucaju safirima, blistaju ognjem,
jasnom, prozračnom svetlošću,
u njima plešu nimfe duginih boja
svojim zamršenim, bogatim ritmovima.

Crni, mnogo imaš da propatiš...
koji je neposredno to iskusio.

26. Ja sam onaj koji je, kada ga
Probuđeni lično obodri,
zatresao palatu Migārine majke
nožnim prstom, dok su monasi gledali.⁵³³

Crni, mnogo imaš da propatiš...
koji je neposredno to iskusio.

27. Ja sam onaj koji je, čvrsto upravljajući
snagom natprirodnih moći,
čitavu Veđayanta palatu protresao
nožnim prstom, kako bih prodrmao božanstva.⁵³⁴

Crni, mnogo imaš da propatiš...
koji je neposredno to iskusio.

28. Ja sam onaj koji je u toj palati
Sakki postavio sledeće pitanje:
'Znaš li ti, onda, prijatelju, oslobađanje
kroz potpuno iskorenjivanje žudnje?'
Na to je postavljeno pitanje
Sakka iskreno odgovorio:⁵³⁵

Crni, mnogo imaš da propatiš...
koji je neposredno to iskusio.

29. Ja sam onaj koji je razmišljao

da Brahmi postavi ovo pitanje
u nebeskoj Sudhamma dvorani:
'Postoji li, prijatelju, još uvek u tebi
pogrešno gledište koje si davno prihvatio?
Vidiš li sada blistavi sjaj
koji nadmašuje onaj u svetu Brahme?'
A Brahmā mi tada odgovori
iskreno i po redu:
'Nema više u meni, gospodine,
pogrešnog gledišta koje sam davno prihvatio;
Zaista vidim blistavi sjaj
koji nadmašuje onaj u svetu Brahme.
Kako bih sada mogao tvrditi
da sam ja trajan, večan'.⁵³⁶

Crni, mnogo imaš da propatiš...
koji je neposredno to iskusio.

30. Onaj sam koji je, kroz oslobođenje,
dotakao sam vrh planine Sineru,
posetio Pubbavideha gaj
i sve druge krajeve gde ljudi žive.⁵³⁷

Crni, mnogo imaš da propatiš
što si povredio takvog monaha,
učenika Probuđenoga,
koji je neposredno to iskusio.

31. Još nije pronađena vatra
čija je namera: 'Hajde da opečem ovu budalu',
već budala koji jurne na vatru,
sam sebe ispeče delima svojim.
Isto tako i ti, Māra:
krenuvši na Tathāgatu,
nalik budali što se vatrom igra,
jedino samoga sebe opečeš.
Nasrnuvši na Tathāgatu.
mnogo si loših zasluga stekao.
Zli, možeš li da zamisliš
da tvoja zlodela ne dozru?
Time što činiš, gomilaš zlo

koje će dugo potrajati, o nesrećniče!
Māra, podalje se drži od Budnoga,
ne isprobavaj svoje trikove na monasima.”

Tako je monah prekoreo Māru
u Bhesakaḷā gaju,
na šta ovaj mračni duh
na licu mesta nestade bez traga.

Drugi deo

Srednjih pedeset govora
(*Maddhimapaṇṇāsapāḷi*)

1

Odeljak o kućedomaćinima

(*Gahapativagga*)

51 *Kandaraka sutta* Govor Kandaraki

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi, sa velikom grupom monaha, boravio kraj Čampe, na obali jezera Gaggarā. Onda Pessa, sin goniča slo-nova i asketa Kandaraka dođe do Blaženog. Pošto se pokloni, Pessa sede sa strane, a Kandaraka se pozdravi sa Blaženim i kada taj učtivi i prijatelj-ski razgovor bi završen, stade sa strane.⁵³⁸ Dok je tako stajao, pogleda on na zajednicu monaha kako sedi u potpunoj tišini,⁵³⁹ te ovako reče Blaže-nom:

2. „Divno je, učitelju Gotama, čudesno je kako učitelj Gotama pred-vodi zajednicu monaha u vežbanju na pravi način. Oni koji su bili Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni u prošlosti, najbolje što su mogli jeste da predvode zajednicu monaha u vežbanju na pravi način upravo onako kako to sada čini učitelj Gotama. A oni koji će biti Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni u budućnosti, najbolje što će moći jeste da predvode zajednicu monaha u vežbanju na pravi način upravo onako kako to sada čini učitelj Gotama.”⁵⁴⁰

3. „Tako je, Kandaraka, tako je! Oni koji su bili Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni u prošlosti, najbolje što su mogli jeste da predvode zajednicu monaha u vežbanju na pravi način upravo onako kako to sada činim ja. A oni koji će biti Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni u buduć-nosti, najbolje što će moći jeste da predvode zajednicu monaha u vežbanju na pravi način upravo onako kako to sada činim ja.

Kandaraka, u ovoj zajednici monaha ima monaha koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svetački život, učinili što je trebalo učiniti, odlo-žili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno oslobođeni krajnjim znanjem. U ovoj zajednici monaha ima monaha koji su na višem putu vežbanja, čestiti, žive život ispunjen vrlinom, mudri, žive život ispu-njen mudrošću. Žive uma potpuno učvršćenog u četiri temelja svesnosti.⁵⁴¹ Koja četiri? Tako, Kandaraka, monah boravi kontemplirajući telo kao telo, marljiv, s jasnim razumevanjem i sabran, odloživši sa strane gramzivot i odbojnost prema ovom svetu. Monah boravi kontemplirajući osećaj kao osećaj, marljiv, s jasnim razumevanjem i sabran, odloživši sa strane gram-zivot i odbojnost prema ovom svetu. On boravi kontemplirajući um kao um, marljiv, s jasnim razumevanjem i sabran, odloživši sa strane gram-

zivost i odbojnost prema ovom svetu. On boravi kontemplirajući objekte uma kao objekte uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i sabran, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.”

4. Kad ovo bi rečeno, Pessa, sin goniča slonova, reče: „Divno je, poštovani gospodine, čudesno je kako je dobro Blaženi objasnio četiri temelja svesnosti: radi pročišćenju bića, radi prevladavanja žalosti i naricanja, radi nestanka bola i tuge, radi izbijanja na pravu stazu, radi dostizanja *nibbāne*. S vremena na vreme, mi u belo obučeni nezaređeni sledbenici takođe boravimo uma dobro učvršćenog u četiri temelja svesnosti.⁵⁴² Tako, boravimo kontemplirajući telo kao telo... osećaje kao osećaje... um kao um... objekte uma kao objekte uma, marljivi, s jasnim razumevanjem i sabrani, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Divno je, čudesno je kako usred ljudskog licemerja, iskvarenosti i obmane Blaženi zna šta je dobrobit, a šta šteta za bića. Jer ljudi su džungla licemerja, a životinje otvoreno polje. Poštovani gospodine, mogu da ukrotim slona i koliko je potrebno da na njemu odem do Čampe i nazad, on će pokazati svaku vrstu prevrtljivosti, dvoličnosti, prepredenosti i lukavstava [za koja je sposoban].⁵⁴³ Ali oni koje nazivaju našim robovima, glasnici i slugama ponašaju se na jedan način telom, na drugi govorom, a njihov um radi na sasvim treći način. Divno je, čudesno je kako usred ljudskog licemerja, iskvarenosti i obmane, Blaženi zna šta je dobrobit, a šta šteta za bića. Jer ljudi su džungla licemerja, a životinje otvoreno polje.”

5. „Tako je, Pessa, tako je! Ljudi su džungla, a životinje otvoreno polje. Pessa, na ovome svetu moguće je naći četiri vrste ljudi.⁵⁴⁴ Koje četiri? Tako jedna vrsta ljudi nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe. Druga vrsta nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih. Treća vrsta nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a istovremeno nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih. Četvrta vrsta ljudi ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a istovremeno ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih. Pošto takva osoba ne nanosi bol ni sebi, ni drugima, ona je ovde i sada bez žudnje, stišana i ohlađena, živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.⁵⁴⁵ Koja od te četiri vrste ljudi raduje tvoj um, Pessa?”

„Prve tri ne raduju moj um, ali poslednja vrsta raduje moj um.”

6. „Ali, Pessa, zašto prve tri vrste ne raduju tvoj um?”

„Poštovani gospodine, osoba koja nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, ona sebe muči iako želi zadovoljstvo i uzmiče pred bolom; zato ta vrsta osobe ne raduje moj um. I osoba koja nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih, ona muči druge koji žele zadovoljstvo i uzmiču pred bolom; zato ta vrsta osobe ne raduje moj um. I osoba koja nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih, ona muči sebe i druge, a oboje žele zadovoljstvo i uzmiču pred bolom; zato

ta vrsta osobe ne raduje moj um. Ali osoba koja ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a istovremeno ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih; ona je ovde i sada bez žudnje, stišana i ohlađena, živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena – ona ne nanosi bol ni sebi ni drugima, jer oboje žele zadovoljstvo i uzmiču pred bolom. Zato ta vrsta osobe raduje moj um. A sada, poštovani gospodine, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, Pessa, da uradiš kako misliš da treba.”

Potom Pessa, sin goniča slonova, nadahnut i obradovan rečima Blaženoga, ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom i pazeći da mu on ostane sa desne strane, otide.

7. Ubrzo potom, Blaženi se obrati monasima sledećim rečima: „Monasi, Pessa, sin goniča slonova, jeste mudar, poseduje veliku mudrost. Da je posedeo duže dok mu ne izložim detaljnije ove četiri vrste ljudi, od toga bi imao velike koristi. Pa ipak, imao je veliku korist i od ovoga.”⁵⁴⁶

„Sada je vreme, Blaženi, sada je vreme, Uzvišeni, da nam Blaženi objasni detaljnije četiri vrste ljudi. Ono što monasi čuju od Blaženoga, to će i zapamtiti.”

„Onda, monasi, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

8. „Monasi, koja to vrsta osobe nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe?⁵⁴⁷ Tako neko ide nag, odbacuje pravila, liže dlanove, ne dolazi kad ga pozovu, ne zaustavlja se kad ga pozovu; ne prihvata hranu kada mu je doneta ili posebno pripremljena, niti dolazi na ručak kad ga pozovu; ne prima bilo šta iz lonca, iz činije, preko praga, preko štapa, preko tučka, od dvoje koji jedu zajedno, od trudne žene, od žene koja doji, od žene koja je spavala sa muškarcem, sa mesta gde se hrana javno deli, sa mesta na kojem leži pas, sa mesta gde ima muva; ne prihvata ni meso, ni ribu, ne pije ni rakiju, ni vino ili bilo šta fermentisano. On se drži pravila samo jedne kuće, samo jednog zalogaja; drži se pravila samo dve kuće, samo dva zalogaja; ...drži se pravila samo sedam kuća, samo sedam zalogaja. Živi od jednog tanjirića dnevno, od dva tanjirića dnevno... od sedam tanjirića dnevno. Uzima hranu jednom dnevno, jednom u dva dana... jednom u sedam dana i tako dalje, sve do dve sedmice; živi vežbajući uzimanje hrane u određenim razmacima. Jede samo zeleniš, proso, divlji pirinač, pirinčane ljuske, mahovinu ili pirinčano brašno, odbačenu penu od kivanog pirinča, susamovo brašno, travu ili kravlji izmet. Živi od šumskog korenja i plodova, hrani se otpalim plodovima. Oblači se u kudelju, u kudeljnu tkaninu, u rite, u odbačene krpe, u koru drveta, u kožu antilope, u trake od antilopine kože, u tkaninu od *kusa* trave, u tkaninu od like, u tkaninu od kose, u životinjsku vunu, u sovina krila. Takva osoba sama sebi čupa kosu i bradu,

praktikuje čupanje svoje kose i brade. Ona neprekidno stoji, odbijajući da sedne. Neprekidno čuči, nastoji da neprekidno bude u čučućem položaju. Koristi prostirku sa bodljama; od prostirke sa bodljama pravi sebi krevet. Praktikuje kupanje u reci tri puta na dan, uključujući veče. Toliko je mnogo načina na koje muči i umrtvljuje svoje telo. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe.

9. A koja to vrsta osobe, monasi, nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih? Tako je neko koljač ovaca, koljač svinja, lovac na ptice, lovac na divlje zveri, lovac uopšte, ribar, kradljivac, dželat, zatvorski čuvar ili neko ko se bavi sličnim, krvoločnim poslom. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih.

10. A koja to vrsta osobe, monasi, nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a istovremeno nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih? Tako je neko miropomazan, plemeniti kralj ili dobrostojeći brahman.⁵⁴⁸ Sagrađivši novi žrtveni hram istočno od grada, obrijane kose i brade, obukavši se u grubu kožu i namazavši telo ghijem i uljem, češući leđa jelenjim rogom, ulazi on u žrtveni hram zajedno sa svojom glavnom kraljicom i svojim brahmanskim prvosveštenikom. Tu leže na голу zemlju prekrivenu samo travom. Takav kralj živi od mleka izmuženog iz prve sise na kravljem vimenu, dok glavna kraljica živi od mleka iz druge sise, brahmanski prvosveštenik od mleka iz treće sise; mleko iz četvrte sise sipaju na žrtvenu vatru, a tele živi od onoga što ostane. I on kaže: 'Neka toliko i toliko bikova bude zaklano radi prinošenja žrtve, neka toliko i toliko junaca bude zaklano radi prinošenja žrtve, neka toliko i toliko junica bude zaklano radi prinošenja žrtve, neka toliko i toliko koza bude zaklano radi prinošenja žrtve, neka toliko i toliko ovaca bude zaklano radi prinošenja žrtve, neka toliko i toliko stabala bude oboreno za žrtvene stubove, neka toliko i toliko trave bude nasečeno za žrtvenu travu.' I onda njegovi robovi, glasnici i sluge obave pripreme, dok im niz lice suze liju, gonjeni pretnjom od kazne i strahom. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a istovremeno nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih.

11. A koja to vrsta osobe, monasi, ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih; ona koja, pošto ne muči ni sebe ni druge, jeste ovde i sada bez žudnje, stišana i ohlađena, živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.⁵⁴⁹

12. Tako se, monasi, Tathāgata pojavljuje u ovom svetu, plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama,

zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.’

13. Onda kućedomaćin ili kućedomaćinov sin ili neko rođen u nekom drugom klanu čuje Dhammu. Kad čuje Dhammu, stiče poverenje u Tat-hāgatu. Ispunjen poverenjem, ovako razmišlja: ‘Domaćinski život je skućen, prašnjav put. Svetački život je poput širokog polja. Nije lako u kući praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglučanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?’ A kasnije, napustivši mali ili veliki imetak, napustivši mali ili veliki krug srodnika, obrije glavu i bradu, obuče žuti ogrtač, ostavi iza sebe domaćinski život i postane beskućnik.

14. Pošto je otišao u beskućnike i kroz monašku obuku i način života, napustivši ubijanje živih bića, on ne ubija živa bića; pošto je batinu i oružje ostavio po strani, blag i dobronameran, živi ispunjen saosećanjem prema svim živim bićima. Napustivši uzimanje onoga što nije dato, ne uzima ono što nije dato; uzimajući samo ono što mu se dâ, očekujući samo ono što mu se dâ, bez krađe živi on u čistoti. Napustivši necelibat, pridržava se celibata, živi odvojeno, odustavši od vulgarne prakse seksualnog snošaja.

Napustivši laganje, on ne laže; govori istinu, čvrsto se drži istine, poverljiv i pouzdan, on nije obmanjivač ovoga sveta. Napustivši zlonameran govor, ne govori zlonamerno; ne ponavlja tamo ono što je čuo ovde kako bi ove ljude zavadio s onima, niti ponavlja ovde ono što je čuo tamo kako bi one ljude zavadio s ovima; tako spaja podeljene, podstiče prijateljstvo, uživa u slozi, raduje se slozi, ushićuje se slogom, govori reči koje jačaju slogu. Napustivši grube reči, ne izgovara grube reči; govori reči koje su blage, prijatne za uho i ljubazne, koje idu pravo do srca, učtive su, poželjne za mnoge i sa njima su saglasni mnogi. Napustivši ogovaranje, on ne ogovara; govori u pravo vreme, govori činjenice, govori o onome što jeste dobro, govori o učenju i pravilima; u pravo vreme govori reči koje su vredne da se zapamte, razložne, umerene i korisne.

Odustao je od uništavanja semenki i biljaka. Jede samo jednom dnevno, odustao je od jela noću i izvan propisanog vremena. Odustao je od plesa, pevanja, sviranja i pozorišnih predstava. Odustao je od nošenja venaca, korišćenja mirisa i ulepšavanja balzamicima. Odustao je od visokih i prostranih ležajeva. Odustao je od primanja zlata i srebra. Odustao je od primanja sirovog zrna. Odustao je od primanja sirovog mesa. Odustao je od primanja žena i devojčica. Odustao je od primanja robova i ropkinja. Odustao je od primanja koza i ovaca. Odustao je od primanja živine i svinja. Odustao je od primanja slonova, stoke i kobila. Odustao je od primanja

njiva i livada. Odustao je od izvršavanja tuđih naloga i prenošenja poruka. Odustao je od kupovanja i prodavanja. Odustao je od lažnih utega, lažnih metala i lažnih mera. Odustao je od varanja, obmanjivanja, podvaljivanja i lukavstva. Odustao je od ranjavanja, ubijanja, vezivanja, prepada, pljačkanja i nasilja.

15. Zadovoljan je ogrtačem da zaštiti telo i dobijenom hranom da utoli glad; gde god da krene, nosi samo ogrtač i zdelu sa sobom. Kao i ptici, kud god da krene, jedini teret jesu sopstvena krila, tako je i monah zadovoljan ogrtačem da zaštiti telo i dobijenom hranom da utoli glad; gde god da krene, nosi samo ogrtač i zdelu sa sobom. Kad poseduje takvo svojstvo plemenite vrline, tada u sebi doživljava blaženstvo kojem zamerke nema.

16. Kad okom vidi oblik, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako oko ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima oka, obuzdava oko. Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom oseti miris... Kad jezikom oseti ukus... Kad telom dodirne neki predmet... Kad umom prepozna objekat uma, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako um ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, obuzdava um. Kad poseduje takvu plemenitu obuzdanost čula, tada u sebi doživljava blaženstvo koje je potpuno čisto.

17. Kad odlazi i dolazi, postupa sa jasnim razumevanjem; kad gleda pravo i kad gleda u stranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad savija i kad pruža svoje udove, postupa s jasnim razumevanjem; kad oblači donji ogrtač, kad nosi spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupa s jasnim razumevanjem; kad jede, pije, žvaće i guta hranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad obavlja veliku i malu nuždu, postupa s jasnim razumevanjem; kad hoda, stoji, sedi, leže i ustaje, govori i čuti, postupa s jasnim razumevanjem..

18. Kad poseduje takvo svojstvo plemenite vrline i plemenitu obuzdanost čula, kada poseduje plemenitu svesnost i jasno razumevanje, tada boravi na osamljenom, mirnom mestu: u šumi, podnožju drveta, planini, klisuri, pećini, mestu za kremaciju, gustoj džungli, na proplanku ili u stogu sena.

19. Kada se vrati iz prošenja hrane, posle obroka, seda prekrštenih nogu, uspravnog tela i uspostavi svesnost ispred sebe. Napuštajući pohlepu za ovim svetom, živi uma oslobođenog pohlepe; um svoj pročišćuje od pohlepe. Napuštajući zlovolju i mržnju, živi uma oslobođenog zlovolje, stalo mu je do dobrobiti svih živih bića; um svoj pročišćuje od zlovolje i mržnje. Napuštajući tromost i tupost, živi oslobođen tromosti i tuposti, vidi svetlost, svestan i potpuno sabran; um svoj pročišćuje od tromosti i tuposti.

Napuštajući uznemirenost i kajanje, živi neuznemiren, uma sasvim spokojnog; um svoj pročišćuje od uznemirenosti i kajanja. Napuštajući sumnjičavost, živi tako što je prevazišao sumnjičavost, ne dvoumi se o povoljnim stanjima; um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

20. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.

21. Dalje, smirivanjem usmerene misli i istraživanja ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sbranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije.

22. Dalje, slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva; ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!’

23. Dalje, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i s ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

24. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva, tri, četiri, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu, sto hiljada, mnogih eona skupljanja kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa. ‘Tada sam se tako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja ovde, ponovo sam se pojavio onde. I tamo sam se ovako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja onde, ponovo sam se pojavio ovde.’ Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

25. Kada je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića. Pomoću duhovnog oka, pročišćenog i superiornog u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovno se rađaju i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima: ‘Ova bića – koja su loše postupala telom, govorom i mišlju, klevetala plemenite, imala pogrešna stanovišta i postupala u skladu s tim pogrešnim stanovištima – posle sloma

tela, posle smrti ponovo su se rodila u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu. Neka druga bića – koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, nisu klevetala plemenite, koja su imala ispravna stanovišta i postupala su u skladu s tim ispravnim stanovištima – posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila na dobrom odredištu, na nebu.’ Pomoću duhovnog oka, pročišćenog i superiornog u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovno se rađaju i uvida kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima.

26. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o uklanjanju otrova. Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je patnja’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je nastanak patnje’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je prestanak patnje’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje.’ Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo su otrovi’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je nastanak otrova’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je prestanak otrova’; vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’

27. Kada zna i vidi tako, njegov um je oslobođen otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kad je oslobođen, tada dolazi znanje: „Slobodan sam.” On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadjanja u bilo koji oblik bivanja.’

28. To je, monasi, vrsta osobe koja ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a istovremeno ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih – osobe koja je, pošto ne muči ni sebe ni druge, ovde i sada bez žudnje, stišana i ohlađena, živi ispunjena blaženstvom, učinivši sebe plemenitom.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

52 Aṭṭhakanāgara sutta

Čovek iz Aṭṭhakanāgare

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Ānanda živeo u Beluvagāma-ki, kraj Vesālija.

2. U to vreme je kućedomaćin Dasama iz Aṭṭhakanāgare stigao u Pāṭaliputtu nekim poslom. Onda otide do nekog monaha u Kukkuṭinom parku, popokloni mu se, sede sa strane i upita ga: „Poštovani gospodine, gde poštovani Ānanda sada živi? Želeo bih da vidim poštovanog Ānandu.”

„Kućedomaćine, poštovani Ānanda živi u Beluvagāmaki, kraj Vesālija.”

3. Kad je kućedomaćin Dasama obavio posao u Pāṭaliputtu, otide do poštovanog Ānande u Beluvagāmaki, kraj Vesālija. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i upita:

„Poštovani Ānanda, postoji li jedna stvar da ju je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, i pomoću koje bi monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan, svoj neoslobođen um učinio oslobođenim, neuklonjene otrove uklonio, a on dosegaio najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegaio ranije?”⁵⁵⁰

„Da, kućedomaćine, jednu takvu stvar je objavio Blaženi.”

„A šta je to, poštovani Ānanda?”

4. „Tako, kućedomaćine, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Onda ga razmatra i ovako razume: ‘Ovaj prvi stupanj zadubljenja uslovljen je i stvoren voljom.’⁵⁵¹ Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova.’⁵⁵² Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova, zbog njegove strasti za Dhammom, oduševljenja Dhammom,⁵⁵³ uklanjanjem pet nižih okova, postaje onaj koji će se sigurno preporoditi spontano [u čistim boravištima] i odatle doseže konačnu *nibbānu*, a da se nikad više ne vrati u ovaj svet.

To je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan, svoj neoslobođen um čini oslobođenim, neuklonjene otrove uklanja, a on doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegaio ranije.

5. Dalje, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i

ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Onda ga razmatra i ovako razume: 'Ovaj, drugi stupanj zadubljenja uslovljen je i stvoren voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.' Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

6. Dalje, slabljenjem ushićenja, monah... ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Onda ga razmatra i ovako razume: 'Ovaj, treći stupanj zadubljenja uslovljen je i stvoren voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.' Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

7. Dalje, napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... Onda ga razmatra i ovako razume: 'Ovaj, četvrti stupanj zadubljenja uslovljen je i stvoren voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.' Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

8. Dalje, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda sve to razmatra i ovako razume: 'Ovo oslobođenje uma kroz prijateljsku ljubav uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.' Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

9. Dalje, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda sve to

razmatra i ovako razume: ‘Ovo oslobođenje uma kroz saosećanje uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

10. Dalje, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim radošću zbog sreće drugih... bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda sve to razmatra i ovako razume: ‘Ovo oslobođenje uma kroz radost zbog sreće drugih je uslovljeno i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

11. Dalje, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim spokojstvom... bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda sve to razmatra i ovako razume: ‘Ovo oslobođenje uma kroz spokojstvo uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

12. Dalje, potpunim nadilaženjem opažaja oblika, nestankom opažaja čulnog podražaja, neobraćanjem pažnje na opažaj raznolikosti, svestan da ‘prostor jeste beskrajn’, monah ulazi i boravi u području beskrajnog prostora. Onda sve to razmatra i ovako razume: ‘Ovo dostizanje područja beskrajnog prostora uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

13. Dalje, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da ‘svest jeste beskonačna’, monah ulazi i boravi u području besko-

načne svesti. Onda sve to razmatra i ovako razume: ‘Ovo dostizanje područja beskonačne svesti uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova... tad se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi... pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan... doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.

14. Dalje, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da ‘nema ničega’, monah ulazi i boravi u području ničega. Onda sve to razmatra i ovako razume: ‘Ovo dostizanje područja ničega uslovljeno je i stvoreno voljom. Ali sve što je uslovljeno i stvoreno voljom, jeste prolazno, podložno nestanku.’ Postojan u tome, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova, zbog njegove strasti za Dhammom, oduševljenja Dhammom, razaranjem pet nižih okova, postaje onaj koji će se sigurno preporoditi spontano [u čistim boravištima] i odatle doseže konačnu *nibbānu*, a da se nikada više ne vrati u ovaj svet.

To je takođe objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, pomoću čega monah, ako boravi marljiv, predan i odlučan, svoj neoslobođen um čini oslobođenim, svoje neuklonjene otrove uklanja, a on doseže najvišu sigurnost od ropstva koju nije dosegao ranije.”⁵⁵⁴

15. Kada je poštovani Ānanda završio, kućedomaćin Dasama iz Aṭṭhakanāgare reče: „Poštovani Ānanda, baš kao kad bi čovek koji traži ulaz ka skrivenom blagu odjednom naišao na jedanaest ulaza ka skrivenom blagu, isto tako sam i ja, tražeći jedna vrata ka Besmrtnom, iznenada naišao na jedanaest vrata ka Besmrtnom.⁵⁵⁵ Baš kao kada bi čovek imao kuću sa jedanaest vrata, pa kad je zahvati plamen, on bi mogao da pobegne na sigurno kroz jedna od tih jedanaest vrata, isto tako i ja mogu kroz jedna od tih jedanaest vrata da pobegnem u Besmrtno. Poštovani gospodine, drugi askete bi čak tražili da im dam naknadu za svoje učenje; pa zašto ne bih darovao poštovanog Ānandu?”

16. Onda kućedomaćin Dasama iz Aṭṭhakanāgare okupi monašku zajednicu iz Pāṭaliputte i Vesālija, te ih je svojim rukama posluži i raznim ukusnim jelima nahranio. Svakom monahu poklonio je komad platna, a poštovanom Ānandi trostruki ogrtač, te za njega podiže i boravište vredno pet stotina.⁵⁵⁶

53 *Sekha sutta*

Učenik na putu višeg vežbanja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.

2. U to vreme bila je podignuta nova dvorana za Sakyane iz Kapilavatthua, u kojoj se još nije smestio nijedan asketa ili brahman, niti kakvo drugo ljudsko biće. Onda Sakyani iz Kapilavatthua odoše do Blaženoga. Pošto mu se pokloniše, sedošu sa strane i rekoše mu:

„Poštovani gospodine, nedavno je podignuta nova dvorana za Sakyane iz Kapilavatthua, u kojoj se još nije smestio nijedan asketa ili brahman, niti kakvo drugo ljudsko biće. Neka Blaženi bude prvi koji će je koristiti. Pošto je Blaženi bude prvi koristio, potom će je i Sakyani iz Kapilavatthua koristiti. To će biti na njihovu korist i sreću za dugo vremena.”⁵⁵⁷

3. Blaženi ćutke prihvati ovaj poziv. Kad su videli da se saglasio, ustadoše sa svojih mesta, poklone mu se i pazeći da im on ostane sa desne strane, odoše do one dvorane. Pod potpuno pokriše prostirkama, pripremiše mesta za sedenje, donesoše veliko bure za vodu i okačiše jednu uljanu lampu. Onda se vratiše do Blaženog, pokloniše mu se, stadoše sa strane i rekoše:

„Poštovani gospodine, pod smo potpuno pokrili prostirkama, pripremili mesta za sedenje, doneli smo veliko bure za vodu i okačili jednu uljanu lampu. Vreme je za Blaženog da učini onako kako misli da treba.”

4. Na to se Blaženi obuče, uze svoju prosjačku zdalu i ogrtač i praćen grupom monaha ode do dvorane. Kad je stigao, oprao noge i uđe u dvoranu te sede uz centralni stub okrenut istoku. Monasi takođe oprao noge i udoše u dvoranu te sedošu uz zapadni zid okrenuti istoku, a Blaženi je sedeo pred njima. Sakyani iz Kapilavatthua takođe oprao noge i udoše u dvoranu, sedošu uz istočni zid okrenuti zapadu, a Blaženi je sedeo pred njima.

5. Potom, pošto je Blaženi uputio, podstakao, nadahnua i ohrabrio Sakyane iz Kapilavatthua svojim govorom o Dhammi, reče on poštovanom Ānandi:

„Ānanda, govori ti Sakyanima iz Kapilavatthua o učeniku na putu višeg vežbanja, koji je stupio na put.⁵⁵⁸ Mene bole leđa i odmoriću se.”

„U redu, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Ānanda.

Onda Blaženi presavije svoj gornji ogrtač na četvoro, te leže na desnu

stranu, u lavlji položaj, s jednim stopalom povrh drugog, svestan i s jasnim razumevanjem, pošto je u svom umu odredio vreme za ustajanje.

6. Potom se Ānanda obrati Mahānāmi Sakyaninu ovako:

„Mahānāma, postoji plemeniti učenik koji poseduje vrlinu, stražari na vratima čula, umeren je u jelu i posvećen budnosti; poseduje sedam dobrih kvaliteta; po volji, bez poteškoća, ulazi u sva četiri zadubljenja, koja čine uzvišen um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada.

7. A kako plemeniti učenik poseduje vrlinu? Tako što je plemeniti učenik čestit, ne krši monaška pravila, savršen je u ponašanju i ophođenju, zazire i od najmanjeg prekršaja, vežba sebe pridržavajući se pravila vežbanja. Tako plemeniti učenik poseduje vrlinu.

8. A kako plemeniti učenik stražari na vratima čula? Kad okom vidi oblik, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako oko ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima oka, obuzdava oko. Kada uhom čuje zvuk... Kada nosom oseti miris... Kada jezikom oseti ukus... Kada telom dodirne neki predmet... Kada umom prepozna objekat uma, ne vezuje se za njegova obeležja i detalje. Ako um ostavi bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu ga napasti, te zato vežba njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, obuzdava um. Tako plemeniti učenik stražari na vratima svojih čula.

9. A kako je plemeniti učenik umeren u jelu? Pošto dobro razmisli, plemeniti učenik hranu ne koristi za zabavu, ni za omamljivanje, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo radi snage i izdržljivosti svoga tela, da ukloni glad, kao potporu svetačkom životu. Ovako razmišlja: ‘Na taj način ću iskoreniti stare osećaje, a neću stvoriti nove; biću zdrav, neporočan i živeti ugodno.’ Tako je plemeniti učenik umeren u jelu.

10. A kako je plemeniti učenik posvećen budnosti? Tokom dana, dok hoda ili sedi, plemeniti učenik pročišćuje svoj um od svih stanja koja ga ometaju. U prvoj trećini noći, dok hoda ili sedi, pročišćuje svoj um od svih stanja koja ga ometaju. U drugoj trećini noći leže na desnu stranu, u lavlji položaj, sa jednim stopalom povrh drugog, svestan i s jasnim razumevanjem, pošto je u svom umu odredio vreme za ustajanje. Kad ustane, u poslednjoj trećini noći, dok hoda ili sedi, pročišćuje svoj um od svih stanja koja ga ometaju. Tako je plemeniti učenik posvećen budnosti.

11. A kako plemeniti učenik poseduje sedam dobrih kvaliteta? Plemeniti učenik ima veru u sebi, veruje u Tathāgatino probuđenje ovako: ‘Blaženi je plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’

12. Oseća stid od nedela; sramota ga je da čini loša dela telom, govo-

rom i umom, sramota ga je da se upušta u loše, štetne postupke.

13. Strahuje od nedela; plaši se da čini loša dela telom, govorom i umom, plaši se da se upušta u loše, štetne postupke.⁵⁵⁹

14. Mnogo je čuo, zapamtio je to što je čuo i razumeo. Učenje koje je divno na početku, divno u sredini, divno na kraju, pravog značenja i izraza, upućuje na potpuno zaokružen i pročišćen svetački život – upravo takvog učenja je monah mnogo čuo, zapamtio to što je čuo, može da ga ponovi, istražio ga je svojim umom i dobro razumeo.

15. Energičan je u napuštanju štetnih i okretanju ka korisnim stanjima; postojan je, čvrst u naporu, a ne nemaran u razvijanju korisnih stanja.

16. Ima svesnost; poseduje najvišu svesnost i veštinu; seća se i zna šta je radio nekad davno i šta je govorio nekad davno.⁵⁶⁰

17. Mudar je; poseduje mudrost u pogledu nastanka i nestanka, koja je plemenita, prodorna i vodi potpunom razaranju patnje.⁵⁶¹ Tako plemeniti učenik poseduje sedam dobrih kvaliteta.

18. A kako plemeniti učenik po volji, bez poteškoća, ulazi u sva četiri zadubljenja, koja čine uzvišen um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada? Tako, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, plemeniti učenik ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmerene misli i istraživanja ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Tako plemeniti učenik po volji, bez poteškoća, ulazi u sva četiri zadubljenja, koja čine uzvišen um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada.

19. Kad plemeniti učenik postane taj koji poseduje vrlinu, stražari na vratima svojih čula, umeren je u jelu i posvećen budnosti; poseduje sedam dobrih kvaliteta; po volji, bez poteškoća, ulazi u sva četiri zadubljenja, koja čine uzvišen um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada – tada se naziva onaj koji je u višem vežbanju, koji je stupio na put. On nije pokvareno jaje, već je u stanju da probije ljusku, sposoban za probuđenje, sposoban da dosegne najvišu sigurnost od ropstva.

Zamisli da postoji kokoška sa osam, deset ili dvanaest jaja, koja ih je pokrila, grejala i negovala kako treba.⁵⁶² Čak i ako ne poželj: 'Oh, kad bi moji pilići probili ljusku svojim kandžama i kljunom i bezbedno se izlegli!', ipak su pilići u stanju da probiju ljusku svojim kandžama i kljunom i bezbedno se izlegu. Isto tako, plemeniti učenik je postao onaj koji poseduje vrlinu... on se naziva onaj koji je u višem vežbanju, koji je stupio na put. On nije pokvareno jaje, već je u stanju da probije ljusku, sposoban za probuđenje, sposoban da dosegne najvišu sigurnost od ropstva.

20. Stigavši upravo do iste te najviše svesnosti, čija je čistota zasnovana na spokojstvu,⁵⁶³ ovaj plemeniti učenik se seća mnoštva svojih prošlih života... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se on seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. To je njegov prvi proboj, nalik pilićima one kokoške koji probiju ljusku u kojoj su začeti.

21. Stigavši upravo do iste te najviše svesnosti, čija je čistota zasnovana na spokojstvu, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju... (*kao sutta 51, §25*)... u skladu sa svojim postupcima. To je njegov drugi proboj, nalik pilićima one kokoške koji probiju ljusku u kojoj su začeti.

22. Stigavši upravo do iste te najviše svesnosti, čija je čistota zasnovana na spokojstvu, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. To je njegov treći proboj, nalik pilićima one kokoške koji probiju ljusku u kojoj su začeti.⁵⁶⁴

23. Kad plemeniti učenik poseduje vrlinu, to je njegovo ponašanje. Kad stražari na vratima svojih čula, to je njegovo ponašanje. Kad je umeren u jelu, to je njegovo ponašanje. Kad je posvećen budnosti, to je njegovo ponašanje. Kad poseduje sedam dobrih kvaliteta, to je njegovo ponašanje. Kad po volji, bez poteškoća, ulazi u sva četiri zadubljenja, koja čine uzvišen um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada, to je njegovo ponašanje.⁵⁶⁵

24. Kad se seća mnoštva svojih prošlih života... u celini i do detalja, to je njegovo istinsko znanje. Kad duhovnim okom... vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju i razume kako se bića kreću u skladu sa svojim postupcima, to je njegovo istinsko znanje. Kada, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen, to je njegovo istinsko znanje.

25. Za tog plemenitog učenika se tada kaže da je savršen u istinskom znanju, savršen u ponašanju, savršen u istinskom znanju i ponašanju. A ove stihove izgovori Brahmā Sanankumāra:

’Plemenit klan se smatra najboljim
među ljudima po poreklu;
ali najbolji je među božanstvima i ljudima
ko je savršen u istinskom znanju i ponašanju.’

Te stihove je Brahmā Sunankumāra dobro otpevao, a ne loše; dobro ih je izgovorio, a ne loše; imaju značenje, nisu besmisleni; Blaženi ih je potvrdio.⁵⁶⁶

26. Onda Blaženi ustade i obrati se poštovanom Ānandi ovim rečima: „Dobro je, dobro je, Ānanda! Dobro je što si Sakyanima iz Kapilavatthua govorio o plemenitom učeniku na putu višeg vežbanja, koji je stupio na put.”

Tako reče poštovani Ānanda. I Učitelj je to odobrio. Zadovoljni, Sakyani iz Kapilavatthua obradovaše se Ānandinim rečima.

54 *Potaliya sutta* Govor Potaliyi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Anguttarāpana, kraj grada po imenu Āpaṇa.

2. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdalu i gornji ogrtač, pa krenu put Āpaṇe da prosi hranu. Kad je prošao Āpaṇu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do jednog gaja da tamo provede ostatak dana. Kad je zašao u gaj, sede u podnožje nekog drveta.

3. A kućedomaćin Potaliya je šetao i lutao unaokolo da protegne noge, svečano obučen, sa suncobranom i u kitnjastim sandalama, te se zaputi u isti taj gaj. Pošto se u njemu obreo, dođe do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade sa strane. A Blaženi mu se obrati: „Ima mesta, domaćine, slobodno sedi gde želiš.”

Kad to bi izrečeno, kućedomaćin Potaliya pomisli: „Asketa Gotama mi se obraća sa ‘domaćine’”, te ljutit i nezadovoljan, ništa ne odgovori. Drugi put mu Blaženi reče: „Ima mesta, domaćine, slobodno sedi gde želiš.”

I drugi put kućedomaćin Potaliya pomisli: „Asketa Gotama mi se obraća sa ‘domaćine’”, te ljutit i nezadovoljan, ništa ne odgovori.

Treći put mu Blaženi reče: „Ima mesta, domaćine, slobodno sedi gde želiš.” Kad to bi rečeno, kućedomaćin Potaliya pomisli: „Asketa Gotama mi se obraća sa ‘domaćine’”, te ljutit i nezadovoljan reče Blaženom: „Učitelju Gotama, ne priliči, nije u redu da me oslovljavaš sa ‘domaćine.’”

„Domaćine, ti ličiš, a imaš i obeležja i oznake domaćina.”

„I pored toga, učitelju Gotama, ja sam napustio sve svoje poslove i presekao sve svoje veze.”

„A na koji način si, domaćine, napustio sve svoje poslove i presekao sve svoje veze?”

„Učitelju Gotama, sve svoje imanje, useve, srebro i zlato predao sam svojoj deci kao nasleđstvo. Ne savetujem ih, niti prekorevam, živim samo na hrani i odeći. Tako sam napustio sve svoje poslove i presekao sve svoje veze.”

„Domaćine, presecanje veza onako kako si ti opisao jedna je stvar, ali unutar prakse Plemenitog presecanje veza sasvim je nešto drugo.”

„A kakvo je presecanje veza unutar prakse Plemenitog, poštovani go-

spodine? Bilo bi dobro da me Blaženi poduči Dhammi i pokaže kakvo je presecanje veza unutar prakse Plemenitog.”

„Onda slušaj, domaćine, i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine,” odgovori domaćin Potaliya. A Blaženi ovako nastavi:

4. „Domaćine, unutar prakse Plemenitog osam je stvari koje vode presecanju veza. Kojih osam? Pomoću neubijanja živih bića, ubijanje živih bića treba napustiti. Pomoću uzimanja samo onoga što je dato, uzimanje onoga što nije dato treba napustiti. Pomoću istinitog govora, laganje treba napustiti. Pomoću nezlonamernog govora, zlonameran govor treba napustiti. Pomoću odustajanja od nezasite pohlepe⁵⁶⁷, nezasitu pohlepu treba napustiti. Pomoću odustajanja od zlonamernog prigovarjanja, zlonamerno prigovarjanje treba napustiti. Pomoću odustajanja od besnog oćajanja, oćajanje rođeno iz besa treba napustiti. Pomoću skromnosti, aroganciju treba napustiti. To je osam stvari unutar prakse Plemenitog, ukratko nabrojanih, bez zalaženja u detalje, koje vode presecanju veza.”

5. „Bilo bi dobro ako bi, iz saosećanja, Blaženi detaljnije izložio tih osam stvari unutar prakse Plemenitog koje vode presecanju veza, a Blaženi ih je ukratko nabrojao, bez zalaženja u detalje.”

„Onda slušaj, domaćine, i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine,” odgovori kućedomaćin Potaliya. A Blaženi ovako nastavi:

6. „Pomoću neubijanja živih bića, ubijanje živih bića treba napustiti.’ Tako je rećeno. A u vezi sa ćime je ovo rećeno? Plemeniti ućenik ovako razmišlja: ‘Vežbam naćin napuštanja i presecanja onih veza zbog kojih bih mogao ubiti živa bića. Ako bih ubijao živa bića, sebe bih krivio zbog toga; posle razmatranja, mudri bi me kritikovali što to radim; a posle sloma tela, posle smrti, zbog ubijanja živih bića mogao bih oćekivati da se preporodim na nesrećnom odredištu. Ali ovo ubijanje živih bića je samo po sebi okov i prepreka.⁵⁶⁸ I dok se otrovi, potištenost i groznica mogu javiti usled ubijanja živih bića, nema otrova, potištenosti i groznice u onome ko je odustao od ubijanja živih bića.’ U vezi s tim je rećeno: ‘Pomoću neubijanja živih bića, ubijanje živih bića treba napustiti.’

7. ‘Pomoću uzimanja samo onoga što je dato, uzimanje onoga što nije dato treba napustiti.’ Tako je rećeno...

8. ‘Pomoću istinitog govora, laganje treba napustiti.’ Tako je rećeno...

9. ‘Pomoću nezlonamernog govora, zlonameran govor treba napustiti.’ Tako je rećeno...

10. ‘Pomoću odustajanja od nezasite pohlepe, nezasitu pohlepu treba napustiti.’ Tako je rećeno...

11. ‘Pomoću odustajanja od zlonamernog prigovarjanja, zlonamerno

prigovaranje treba napustiti.’ Tako je rečeno...

12. ‘Pomoću odustajanja od besnog očajanja, očajanje rođeno iz besa treba napustiti.’ Tako je rečeno...

13. ‘Pomoću skromnosti, aroganciju treba napustiti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je ovo rečeno? Plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Vežbam način napuštanja i presecanja ovih veza zbog kojih bih mogao biti arogantan. Ako bih bio arogantan, sebe bih krivio zbog toga; posle razmatranja, mudri bi me kritikovali što sam takav; a posle sloma tela, posle smrti, zbog arogancije, mogao bih očekivati da se preporodim na nesrećnom odredištu. Ova arogancija sama po sebi je okov i prepreka. I dok se otrovi, potištenost i groznica mogu javiti usled arogancije, nema otrova, potištenosti i groznice u onome ko je odustao od arogancije.’ U vezi s tim je rečeno: ‘Pomoću skromnosti, aroganciju treba napustiti.’⁵⁶⁹

14. Ovih osam stvari unutar prakse Plemenitog koje vode presecanju veza sada su detaljnije izložene. Ali presecanje veza unutar prakse Plemenitog još nije do kraja i u potpunosti dostignuto.”

„A kako se presecanje veza unutar prakse Plemenitog do kraja i u potpunosti dostiže? Bilo bi dobro da me Blaženi podučí Dhammi, pokaže kako se presecanje veza unutar prakse Plemenitog do kraja i u potpunosti dostiže.”

„Onda slušaj, domaćine, i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine,” odgovori kućedomaćin Potaliya. A Blaženi ovako nastavi:

15. „Domaćine, zamisli psa, savladanog gladu i malaksalošću, koji čeka pred mesarom.⁵⁷⁰ I onda iskusni mesar ili njegov pomoćnik uzme kostur, umrljan krvlju, s kojeg je skinuto sve meso i baci ga psu. Šta misliš, domaćine? Hoće li se taj pas osloboditi gladi i malaksalosti dok glode kostur umrljan krvlju, s kojeg je skinuto sve meso?”

„Neće. A zašto? Zato što se taj kostur sastoji samo od kostiju umrljanih krvlju. I na kraju, taj pas će od svega toga imati samo umor i razočaranje.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio s kosturom; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću, on izbegava smirenje koje je raznoliko, zasnovano na raznolikosti, i razvija smirenje koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu,⁵⁷¹ u kojem vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

16. Domaćine, zamisli lešinara, gavrana ili sokola koji je zgrabio komad mesa i poleteo, a onda drugi lešinari, gavrani i sokoli polete za njim i krenu da ga kljucaju i čerupaju kandžama. Šta misliš, domaćine? Ako se taj lešinar, gavran ili soko brzo ne oslobodi onog komada mesa, neće li ga

druge ptice ubiti ili teško povrediti zbog tog komada mesa?”

„Hoće, poštovani gospodine.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio sa komadom mesa; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću... vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

17. Domaćine, zamisli čoveka koji uzme baklju od upaljene trave i krene naspram vetra. Šta misliš, domaćine? Ako taj čovek hitro ne baci baklju od upaljene trave, hoće li mu ona opržiti šaku, ruku ili neki drugi deo tela, tako da od toga umre ili bude teško povređen?”

„Hoće, poštovani gospodine.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio s bakljom od upaljene trave; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću... vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

18. Domaćine, zamisli jamu sa užarenim ugljekljem, dublju od čovekove visine, punu užarenog ugljeklja, iz koje se dižu plamen i dim. A onda i čoveka koji želi da živi i ne želi da umre, želi zadovoljstvo i uzmiče od bola, pa ga dva snažna čoveka zgrabe za obe ruke i odvuku do one jame. Šta misliš, domaćine? Hoće li onaj čovek pokušavati nekako da im se otrgne?”

„Hoće. A zašto? Taj čovek zna: ako upadne u tu jamu, to će mu doneti smrt ili veliku patnju.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio sa jamom punom užarenog ugljeklja; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću... vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

19. Domaćine, zamisli čoveka koji sanja o divnim parkovima, divnim šumarcima, divnim livadama i divnim jezerima, a kad se probudi ničega od toga nema. Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio sa snom; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću... vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

20. Domaćine, zamisli čoveka koji je uzeo neke stvari na pozajmicu – ukrašenu kočiju ili minduše od dragog kamenja. A kad ga vide, ljudi kažu: ‘Gospodo, ovo je bogat čovek! Evo kako bogataši uživaju u svom imetku!’ Onda vlasnici tih stvari, kad ga sretnu, od njega uzmu to što je pozajmio.

Šta misliš, domaćine? Da li je to dovoljno da taj čovek postane potišten?”

„Jeste. A zašto? Zato što su vlasnici od njega uzeli to što je pozajmio.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio s pozajmljenim stvarima; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću... vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

21. Domaćine, zamisli gustu šumu ne suviše udaljenu od nekog sela ili grada i u njoj voćku punu plodova, ali nijedan još nije još pao na zemlju. A onda se pojavi čovek kojem treba voće, traži voće, ide u potragu za voćem, te uđe u šumu i ugleda voćku punu plodova. Na to pomisli: ‘Ova voćka je puna plodova, ali nijedan još pao na zemlju. Znam kako da se popnem na drvo, pa zašto se na njega ne bih popeo, najeo se koliko god želim i još napunio torbu.’ Tako i učini. Onda se pojavi drugi čovek kojem treba voće, traži voće, ide u potragu za voćem, sa oštrom sekirom u ruci, te uđe u šumu i ugleda voćku punu plodova. Na to pomisli: ‘Ova voćka je puna plodova, ali nijedan još nije pao na zemlju. Ne znam kako da se popnem na drvo, pa zašto ne bih posekao ovo drvo u samom korenu, najeo se koliko god želim i još napunio torbu.’ Tako i učini. Šta misliš, domaćine? Ako onaj prvi čovek što se popeo na drvo ne bi brzo sa njega sišao, kad se drvo sruši, da li bi slomio ruku, nogu ili neki drugi deo tela, da li bi zbog toga poginuo ili bio teško povređen?”

„Da, poštovani gospodine.”

„Isto tako, domaćine, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Blaženi je zadovoljstva čula uporedio s voćkom; ona donose mnogo patnje i mnogo nevolja, velika je opasnost u njima.’ Sagledavši to onako kako zaista jeste, s pravom mudrošću, on izbegava smirenje koje je raznoliko, zasnovano na raznolikosti, i razvija smirenje koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu, u kojem vezivanje za materijalne stvari ovoga sveta potpuno prestaje, bez ostatka.

22. I stigavši do iste one potpune svesnosti čija čistota počiva na spokojstvu, ovaj plemeniti učenik seća se mnoštva svojih prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se on seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

23. Stigavši do iste one svesnosti čija čistota počiva na spokojstvu, ovaj plemeniti učenik duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju... (*kao sutta 51, §25*)... i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima.

24. Stigavši do iste one svesnosti čija čistota počiva na spokojstvu, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovaj plemeniti učenik ovde

i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

25. Na toj tački, domačine, presecanje veza unutar prakse Plemenitog je do kraja i u potpunosti dostignuto. Šta misliš, domačine? Vidiš li u sebi bilo kakvo presecanje veza kakvo je presecanje veza unutar prakse Plemenitog, kada je do kraja i u potpunosti dostignuto?”

„Poštovani gospodine, ko sam ja da postignem bilo kakvo presecanje veza do kraja i u potpunosti nalik presecanju veza unutar prakse Plemenitog? Zaista sam još daleko od presecanja veza unutar prakse Plemenitog, kada je do kraja i u potpunosti dostignuto. Poštovani gospodine, iako askete drugih tradicija nisu plemeniti, razumeli smo da oni jesu plemeniti;⁵⁷² iako oni nisu plemeniti, hranili smo ih hranom za plemenite; iako nisu plemeniti, stavljali smo ih na mesto plemenitih. Nasuprot tome, iako su monasi plemeniti, razumeli smo da nisu plemeniti; iako su plemeniti, hranili smo ih hranom za neplemenite; iako su plemeniti, stavljali smo ih na mesto neplemenitih. Ali sada, pošto askete drugih tradicija nisu plemeniti, razumećemo da nisu plemeniti; pošto nisu plemeniti, hranićemo ih hranom za neplemenite; pošto nisu plemeniti, stavljacemo ih na mesto neplemenitih. Pošto su monasi plemeniti, razumećemo da su oni plemeniti; pošto su plemeniti, hranićemo ih hranom za plemenite; pošto su plemeniti, stavljacemo ih na mesto plemenitih. Blaženi je u meni nadahnuo ljubav prema asketama, poverenje u askete, poštovanje prema asketama.

26. „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

55 *Āṭvaka sutta* Govor *Āṭvaku*

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u mangovom gaju koji je sanghi poklonio *Āṭvaka Komarabhaća*.⁵⁷³

2. Onda *Āṭvaka Komārabhaća* otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i ovako reče:

3. „Poštovani gospodine, ovako sam čuo: ‘Oni kolju živa bića radi askete Gotame; iako zna za to, asketa Gotama, jede meso pripremljeno za njega od životinja ubijenih njega radi.’ Da li oni koji tako govore zaista ponavljaju ono što je rekao Blaženi ili ga tumače pogrešno, suprotno činjenicama? Objašnjavaju li oni u skladu sa Dhammom, na takav način da se bilo šta što bi bilo osnov za prigovor ne može s pravom izvesti iz njihovih tvrdnji?”

4. „*Āṭvaka*, oni koji tako govore, ne ponavljaju ono što sam rekao, već o meni koriste neistine, suprotno činjenicama.

5. *Āṭvaka*, kažem da postoje tri slučaja kada meso ne treba jesti: kad vidiš, čuješ ili posumnjaš [da je živo biće ubijeno radi monaha]. Kažem da meso ne treba jesti u ta tri slučaja. Takođe kažem da postoje tri slučaja kada se meso može jesti: kad ne vidiš, ne čuješ i ne posumnjaš [da je živo biće ubijeno radi monaha]. Kažem da se meso može jesti u ta tri slučaja.⁵⁷⁴

6. Tako, *Āṭvaka*, monah živi zavisano od nekog sela ili grada. Takav monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda kućedomaćin ili kućedomaćinov sin ode do njega i pozove da sutradan dođe na obrok u njegov dom. Monah, ako tako želi, prihvati poziv. Kada noći dođe kraj, ujutro, obuče se, uzme svoju zdelu i gornji ogrtač, pa ode do doma kućedomaćinovog ili kućedomaćinovog sina i sede na pripremljeno mesto. Onda ga kućedomaćin ili kućedomaćinov sin posluže ukusnom hranom. A on ne razmišlja: ‘Kako je dobro što me kućedomaćin ili kućedomaćinov sin služe tako ukusnom hranom! Kad bi me samo kućedomaćin ili kućedomaćinov sin posluživali tako ukusnom hranom i ubuduće!’ Monah tako ne razmišlja. Jede tu hranu ne vezujući se za nju, ne zanosi se njome i nije

njome opsednut – uviđa opasnost u tome i zahvaljujući razumevanju uspeva da izbegne zamku. Šta misliš, Đivaka? Da li bi u takvoj prilici monah uradio nešto na svoju nesreću ili na nesreću drugog ili na nesreću obojice?” – „Zaista ne bi.” – „Zar onda taj monah u takvoj prilici ne jede hranu kojoj se ne može ništa prigovoriti?”

7. „Jede, poštovani gospodine. A ja sam ovako čuo: ‘Brahmā boravi u prijateljskoj ljubavi.’ A Blaženi je moj vidljivi svedok tome; jer Blaženi boravi u prijateljskoj ljubavi.”

„Đivaka, svaku strast, svaku mržnju, svaku obmanutost iz kojih bi zlovolja mogla nastati, Tathāgata je napustio, sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti.⁵⁷⁵ Ako se to što si rekao na ovo odnosi, onda ga odobravam.”

„Poštovani gospodine, ono što sam govorio odnosilo se upravo na to.”

8–10. Tako, Đivaka, monah živi zavisano od nekog sela ili grada. Takav monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemejljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Onda kućedomaćin ili kućedomaćinov sin ode do njega i pozove da sutradan dođe na obrok u njegov dom. Monah, ako tako želi, prihvati poziv... Šta misliš, Đivaka? Da li bi u takvoj prilici monah uradio nešto na svoju nesreću ili na nesreću drugog ili na nesreću obojice?” – „Ne bi, poštovani gospodine.” – „Zar onda taj monah u takvoj prilici ne jede hranu kojoj se ne može ništa prigovoriti?”

11. „Jede, poštovani gospodine. A ja sam ovako čuo: ‘Brahmā boravi u spokojstvu.’ Blaženi je moj vidljivi svedok tome; jer Blaženi boravi u spokojstvu.”

„Đivaka, svaku strast, svaku mržnju, svaku obmanutost iz kojih bi okrutnost, nezadovoljstvo ili averzija mogli nastati, Tathāgata je napustio, sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti.⁵⁷⁶ Ako se to što si rekao na ovo odnosi, onda ga odobravam.”

„Poštovani gospodine, ono što sam govorio odnosilo se upravo na to.”

12. „Ako bi bilo ko ubio živo biće zbog Tathāgate ili njegovog učenika, time sebi nanosi mnogo štete u pet slučajeva. Kada kaže: ‘Idi i uhvati to živo biće’, to je prvi slučaj kad sebi nanosi mnogo štete. Kada to živo biće doživljava bol i muku dok ga na povocu vuku na klanje, to je drugi slučaj kad sebi nanosi mnogo štete. Kada kaže: ‘Idi i zakolji to živo biće’, to je treći slučaj kad sebi nanosi mnogo štete. Kada to živo biće doživljava bol i muku dok ga kolju, to je četvrti slučaj kad sebi nanosi mnogo štete. Kada

Tathāgati ili njegovom učeniku poslužuje takvu hranu koja nije dopuštena, to je peti slučaj kad sebi nanosi mnogo štete. Svako ko bi ubio živo biće zbog Tathāgate ili njegovog učenika, time sebi stvara mnogo štete u tih pet slučajeva.”

13. Kada ovo bi rečeno, Āṭvaka Komārabhaćca reče Blaženome: „Izvanredno, poštovani gospodine, čudesno! Monasi sebe prehranjuju dopuštenom hranom. Monasi sebe prehranjuju hranom kojoj se ne može ništa prigovoriti. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno!... Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”⁵⁷⁷

56 *Upāli sutta* Govor Upāliju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Nāḷande, u Pāvārikinom mangovom gaju.

2. U isto vreme Nigaṇṭha Nātaputta boravio je u Nāḷandi, s velikom grupom nigaṇṭhi. Jednom, pošto je nigaṇṭha [po imenu] Dīgha Tapassī⁵⁷⁸ isprosiu hranu u Nāḷandi i vratio se, posle obroka otide on do Pāvārikinog mangovog gaja da vidi Blaženog. Pozdravi se s Blaženim i kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade sa strane. Dok je tako stajao, Blaženi mu reče: „Ima dovoljno mesta, Tapassī, sedi ako hoćeš.”

3. Kad to bi rečeno, Dīgha Tapassī sede sa strane, na niže mesto. Onda ga Blaženi upita: „Tapassī, o koliko vrsta postupaka Nigaṇṭha Nātaputta govori da se njima čine loši postupci, stvaraju loši postupci?”

„Prijatelju Gotama, Nigaṇṭha Nātaputta obično ne koristi reč ‘postupak, postupak’; Nigaṇṭha Nātaputta obično koristi reč ‘batina, batina.’”⁵⁷⁹

„Onda, Tapassī, o koliko vrsta batina Nigaṇṭha Nātaputta govori da se njima čine loši postupci, stvaraju loši postupci?”

„Prijatelju Gotama, Nigaṇṭha Nātaputta govori o tri vrste batina kojima se čine loši postupci, stvaraju loši postupci: telesna batina, verbalna batina i mentalna batina.”⁵⁸⁰

„A kako je to, Tapassī, telesna batina jedno, verbalna batina nešto drugo a mentalna batina sasvim treće?”

„Telesna batina, prijatelju Gotama, jeste jedno, verbalna batina nešto drugo a mentalna batina sasvim treće.”

„Kada se te tri vrste batine, Tapassī, ovako analiziraju i razlikuju, koju batinu Nigaṇṭha Nātaputta opisuje kao najodgovorniju što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci: telesnu, verbalnu ili mentalnu batinu?”

„Od te tri vrste batine, prijatelju Gotama, tako analizirane i razlikovane, Nigaṇṭha Nātaputta opisuje telesnu batinu kao najodgovorniju što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalnu i mentalnu batinu.”

„Da li ti to kažeš telesnu batinu, Tapassī?”

„Da, kažem telesnu batinu, prijatelju Gotama.”

„Da li ti to kažeš telesnu batinu, Tapassī?”

„Da, kažem telesnu batinu, prijatelju Gotama.”

„Da li ti to kažeš telesnu batinu, Tapassī?”

„Da, kažem telesnu batinu, prijatelju Gotama.”

Tako, na podsticaj Blaženoga, nigaṅṭha Dīgha Tapassī tri puta ponovi svoju tvrdnju.

4. Onda nigaṅṭha Dīgha Tapassī upita Blaženog:

„A ti, prijatelju Gotama, o koliko vrsta batina ti govoriš da se njima čine loši postupci, stvaraju loši postupci?”

„Tapassī, Tathāgata nije navikao da koristi reč ‘batina, batina’; Tathāgata je navikao da koristi reč ‘postupak, postupak.’”

„Ali, prijatelju Gotama, o koliko vrsta postupaka ti govoriš da se njima čine loši postupci, stvaraju loši postupci?”

„Tapassī, ja govorim o tri vrste postupaka kojima se čine loši postupci, stvaraju loši postupci: telesni postupak, verbalni postupak i mentalni postupak.”

„A kako su to, prijatelju Gotama, telesni postupak jedno, verbalni postupak nešto drugo a mentalni postupak sasvim treće?”

„Telesni postupak, Tapassī, jeste jedno, verbalni postupak nešto drugo a mentalni postupak sasvim treće.”

„Kada se te tri vrste postupaka, prijatelju Gotama, ovako analiziraju i razlikuju, koji postupak ti opisuješ kao najodgovorniji što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci: telesni postupak, verbalni postupak ili mentalni postupak?”

„Od te tri vrste postupaka, Tapassī, tako analiziranih i razlikovanih, mentalni postupak opisujem kao najodgovorniji što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko telesni i verbalni postupak.”⁵⁸¹

„Da li ti to kažeš mentalni postupak, prijatelju Gotama?”

„Da, kažem mentalni postupak, Tapassī.”

„Da li ti to kažeš mentalni postupak, prijatelju Gotama?”

„Da, kažem mentalni postupak, Tapassī.”

„Da li ti to kažeš mentalni postupak, prijatelju Gotama?”

„Da, kažem mentalni postupak, Tapassī.”

Tako, na podsticaj nigaṅṭhe Dīgha Tapassīja, Blaženi tri puta ponovi svoju tvrdnju, a ovaj potom ustade sa svog mesta i otide do Nigaṅṭha Nātaputte.

5. A tom je prilikom Nigaṅṭha Nātaputta sedeo okružen velikom grupom nezaređenih sledbenika iz Bālake, među kojima je najugledniji bio Upāli. Nigaṅṭha Nātaputta još izdaleka vide nigaṅṭhu Dīgha Tapassīja da dolazi, te ga upita: „Odakle to dolaziš usred dana, Tapassī?”

„Išao sam da vidim asketu Gotamu.”

„Jesi li i porazgovarao sa asketom Gotamom, Tapassī?”

„Jesam, porazgovarao sam.”

„O čemu ste razgovarali, Tapassī?”

Na to nigaṇṭha Dīgha Tapassī prepriča Nigaṇṭha Nātaputti čitav razgovor sa Blaženim.

6. Kad to bi izrečeno, Nigaṇṭha Nātaputta mu reče: „Dobro je, Tapassī, dobro je! Nigaṇṭha Dīgha Tapassī je odgovorio asketi Gotami poput dobro poučenog učenika, koji na pravi način razume učenje svoga učitelja. Šta znači trivijalna mentalna batina u poređenju s pozamašnom telesnom batinom? Naprotiv, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina.”

7. Kada to bi izrečeno, kućedomaćin Upāli reče Nigaṇṭha Nātaputti: „Dobro je, poštovani gospodine, dobro je rekao Dīgha Tapassī! Poštovani Tapassī je odgovorio asketi Gotami poput dobro poučenog učenika, koji na pravi način razume učenje svoga učitelja. Šta znači trivijalna mentalna batina u poređenju s pozamašnom telesnom batinom? Naprotiv, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina. Sada ću otići i pobiti učenje askete Gotame na osnovu ove tvrdnje. Ako asketa Gotama bude tvrdio isto ono što je poštovani Dīgha Tapassī rekao, tada ću, baš kao kad snažan čovek⁵⁸² uhvati dugodlakog ovna, te krene da ga vuče tamo-amo, da ga vuče unaokolo, i ja ću u debati vući asketu Gotamu tamo-amo, i ja ću ga vući svuda unaokolo. Baš kao kad bi snažan radnik ubacio sito u duboku cisternu i uhvativši ga za krajeve, vukao ga tamo-amo, vukao ga u krug, i ja ću u debati vući asketu Gotamu tamo-amo, i ja ću ga vući svuda unaokolo. Baš kao kad bi taj snažan radnik izvukao sito iz vode i uhvativši ga za krajeve, protresao ga gore-dole te ga okrenuo naopako, i ja ću u debati protresti asketu Gotamu gore-dole, i ja ću ga okrenuti naopako. Baš kao što bi slon od šezdeset godina jurnuo u duboko jezero i uživao igrajući kudeljnu igru, isto tako ću i ja uživati igrajući kudeljnu igru s asketom Gotamom. Poštovani gospodine, otići ću i pobiti učenje askete Gotame na osnovu te tvrdnje.”

„Idi, kućedomaćine, i učini tako. Ili bi ja trebalo da pobijem učenje askete Gotame ili nigaṇṭha Dīgha Tapassī ili ti.”

8. Kad ovo bi izrečeno, nigaṇṭha Dīgha Tapassī obrati se Nigaṇṭha Nātaputti: „Poštovani gospodine, mislim da kućedomaćin Upāli ne bi trebalo [da pokušava] da pobija učenje askete Gotame. Jer asketa Gotama jeste čarobnjak i zna magiju preobraćanja, kojom pridobija pripadnike drugih tradicija.”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi da kućedomaćin Upāli postane učenik askete Gotame; ali jeste moguće, može se dogoditi da asketa Gotama postane učenik kućedomaćina Upālija. Idi, kućedomaćine, i pobij učenje askete Gotame. Ili bi ja trebalo da pobijem učenje askete Gotame ili

nigaṇṭha Dīgha Tapassī ili ti.”

Drugi put... Treći put, nigaṇṭha Dīgha Tapassī obrati se Nigaṇṭha Nātaputti: „Mislim da kućedomaćin Upāli ne bi trebalo [da pokušava] da pobija učenje askete Gotame. Jer asketa Gotama jeste čarobnjak i zna magiju preobraćanja, kojom pridobija pripadnike drugih tradicija.”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi da kućedomaćin Upāli postane učenik askete Gotame; ali jeste moguće, može se dogoditi da asketa Gotama postane učenik kućedomaćina Upālija. Idi, kućedomaćine, i pobij učenje askete Gotame. Ili bi ja trebalo da pobijem učenje askete Gotame ili nigaṇṭha Dīgha Tapassī ili ti.”

9. „Da, poštovani gospodine”, odgovori kućedomaćin Upāli, ustade sa svog mesta, pokloni se Nigaṇṭha Nātaputti i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, zaputi se do Blaženog u Pāvārikinom mangovom gaju. A tamo, pošto se poklonio Blaženome, sede sa strane i upita: „Poštovani, je li nigaṇṭha Dīgha Tapassī bio ovde?”

„Nigaṇṭha Dīgha Tapassī jeste bio ovde, kućedomaćine.”

„Jeste li razgovarali s njim?”

„Jesam razgovarao s njim kućedomaćine.”

„A o čemu je bio taj razgovor?”

Na to Blaženi prepriča kućedomaćinu Upāliju ceo razgovor sa nigaṇṭhom Dīgha Tapassijem.

10. Kad to bi rečeno, kućedomaćin Upāli obrati se Blaženome: „Dobro je, poštovani gospodine, dobro je to što je rekao nigaṇṭha Dīgha Tapassī! Nigaṇṭha Dīgha Tapassī je odgovorio Blaženom poput dobro poučenog učenika, koji na pravi način razume učenje svoga učitelja. Šta znači trivijalna mentalna batina u poređenju s pozamašnom telesnom batinom? Naprotiv, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina.”

„Kućedomaćine, ako ćeš govoriti po istini, mogli bismo da porazgovaramo o tome.”

„Govoriću po istini, porazgovarajmo o tome.”

11. „Šta misliš, kućedomaćine? Može se dogoditi da neki nigaṇṭha boluje, pati i da mu je život ugrožen [od bolesti za čije je lečenje potreban tretman hladnom vodom, a nju tvoja pravila zabranjuju] i on odbije hladnu vodu [iako u mislima žudi za njom], te koristi jedino [dopuštenu] toplu vodu [i tako se drži svog zaveta telom i rečima]. Pošto nije bio lečen hladnom vodom, možda umre. Sada, kućedomaćine, gde bi Nigaṇṭha Nātaputti rekao da se on preporodio?”

„Poštovani, postoje božanstva koja nazivaju ‘umom sputanim’; on bi se preporodio među njima. A zašto? Kada je umirao, još uvek je bio sputan [vezanošću] u svom umu.”⁵⁸³

„Kućedomaćine, kućedomaćine, obrati pažnju na svoj odgovor! Ono što si govorio ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije, niti se ovo što si rekao kasnije slaže s onim što si rekao ranije. Pa ipak si ovako rekao: ‘Govoriću po istini, poštovani gospodine, porazgovarajmo o tome.’”

„I pored onoga što kaže Blaženi, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina.”⁵⁸⁴

12. „Šta misliš, kućedomaćine? Može se dogoditi da je neki nigaṅṭha obuzdan četvorostrukom obuzdanošću – omeđen svim stegama, stegnut svim stegama, pročišćen svim stegama, utvrđen svim stegama⁵⁸⁵ – a ipak, kada odlazi i dolazi, uzrok je uništenja mnogih živih bića. Kakav mu rezultat za to Nigaṅṭha Nātaputta objavljuje?”

„Nigaṅṭha Nātaputta ono što ne izvire iz namere ne opisuje kao nešto što treba oštro kritikovati.”

„A ako izvire iz namere, kućedomaćine?”

„Tada to treba oštro kritikovati.”

„Ali u koju [od tri batine] Nigaṅṭha Nātaputta stavlja nameru, kućedomaćine?”

„U mentalnu batinu, poštovani.”⁵⁸⁶

„Kućedomaćine, kućedomaćine, obrati pažnju na svoj odgovor! Ono što si govorio ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije, niti se ovo što si rekao kasnije slaže s onim što si rekao ranije. Pa ipak si ovako rekao: ‘Govoriću po istini, poštovani gospodine, porazgovarajmo o tome.’”

„I pored onoga što kaže Blaženi, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina.”

13. „Šta misliš, kućedomaćine? Je li ovaj grad Nāḷandā uspešan i prosperitetan, je li mnogoljudan, gusto naseljen?”

„Da, jeste.”

„Šta misliš, kućedomaćine? Zamisli da ovamo dođe čovek vitlajući mačem, te ovako kaže: ‘U jednom trenu, u jednom času, pretvoriću sva živa bića grada Nāḷande u običnu gomilu mesa, u brdo mesa.’ Šta misliš, kućedomaćine, da li bi taj čovek bio u stanju da to učini?”

„Deset, dvadeset, trideset, četrdeset ili čak pedeset ljudi ne bi bilo u stanju da u jednom trenu, u jednom času sva živa bića u gradu Nāḷandi pretvore u običnu gomilu mesa, u brdo mesa, a kako bi to mogao jedan jedini čovek?”

„Šta misliš, kućedomaćine? Zamisli da ovamo dođe neki asketa ili brahman s natprirodnim moćima i ukroćenog uma, te ovako kaže: ‘Jednim činom mržnje pretvoriću grad Nāḷandu u prah i pepeo.’ Šta misliš, kućedomaćine, da li bi taj asketa ili brahman bio u stanju da to učini?”

„Takav asketa ili brahman s natprirodnim moćima i ukroćenog uma bio bi u stanju da deset, dvadeset, trideset, četrdeset ili čak pedeset Nāṇandi pretvori u prah i pepeo jednim činom mržnje, a šta bi za njega predstavljala sitnica poput Nāṇande?”

„Kućedomaćine, kućedomaćine, obrati pažnju na svoj odgovor! Ono što si govorio ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije, niti se ovo što si rekao kasnije slaže s onim što si rekao ranije. Pa ipak si ovako rekao: ‘Govoriću po istini, poštovani gospodine, porazgovarajmo o tome.’”

„I pored onoga što kaže Blaženi, telesna batina je najodgovornija što se čine loši postupci, što se stvaraju loši postupci, a ne toliko verbalna i mentalna batina.”

14. „Šta misliš, kućedomaćine? Jesi li čuo kako su šume Daṇḍaka, Kāliṅga, Meddha i Mātaṅga nastale?”⁵⁸⁷ – „Da, poštovani gospodine.” – „Ako si čuo, reci kako su nastale te šume?” – „Čuo sam da su nastale jednim činom mržnje proroka.”

„Kućedomaćine, kućedomaćine, obrati pažnju na svoj odgovor! Ono što si govorio ranije ne slaže se s ovim što si rekao kasnije, niti se ovo što si rekao kasnije slaže s onim što si rekao ranije. Pa ipak si ovako rekao: ‘Govoriću po istini, poštovani gospodine, porazgovarajmo o tome.’”

15. „Poštovani, ja sam bio obradovan i zadovoljan već prvim poređenjem koje je načinio Blaženi. Pa ipak, pomislih kako bi bilo dobro da protivrečim Blaženom, te tako čujem i druga rešenja problema koje će izneti Blaženi. Izvrsno, poštovani gospodine! Izvrsno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je Blaženi, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam Blaženog za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me Blaženi prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

16. „Istražuj pomno, kućedomaćine. Za tako poznate ljude kao što si ti sobro je da istražuju pomno.”

„Sada sam još više obradovan i zadovoljan zbog ovih reči Blaženog. Jer drugi učitelji, ako bih postao njihov učenik, razglasili bi na sve strane po Nāṇandi: ‘Kućedomaćin Upāli postao je naš učenik.’ Ali upravo suprotno, Blaženi mi kaže: ‘Istražuj pomno, kućedomaćine. Za tako poznate ljude kao što si ti dobro je da istražuju pomno.’ Zato, po drugi put, uzimam Blaženog za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me Blaženi prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

17. „Kućedomaćine, tvoja porodica već dugo pomaže nigaṅṭhe i trebalo bi da im i nadalje daješ hranu kad budu došli kod tebe.”

„Sada sam još više obradovan i zadovoljan zbog ovih reči Blaženog. Rekli su mi kako asketa Gotama ovako govori: ‘Poklone treba davati samo meni; poklone ne treba davati drugima. Poklone treba davati samo mojim učenicima; poklone ne treba davati učenicima drugih. Samo ono što je meni dato donosi plod, a ne i ono što je dato drugima. Samo ono što je mojim učenicima dato donosi plod, a ne i ono što je dato učenicima drugih.’ Ali upravo suprotno, Blaženi me ohrabruje da darujem i nigaṅṭhe. Svakako ćemo znati kada je za to prilika, poštovani gospodine. Zato, po treći put, uzimam Blaženog za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me Blaženi prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište.”

18. Potom Blaženi postupno izloži pouku kućedomaćinu Upāliju, kroz govor o davanju, govor o vrlini, govor o nebesima; objasni opasnost, propadanje i prljanje u čulnim zadovoljstvima, kao i blagoslov obuzdavanja.

Kada je video da je um kućedomaćina Upālija spreman, prijemčiv, oslobođen prepreka, nadahnut i ispunjen poverenjem, izloži mu učenje koje je posebno svojstveno Budama: patnju, nastanak patnje, prestanak patnje i put. I baš kao što bi čist komad platna, bez ikakvih mrlja, bio obojen svuda jednako, isto tako i u kućedomaćinu Upāliju, dok je tu sedeo, javi se potpuno čisto oko Dhamme, bez mrlja: ‘Sve što je podložno nastanku jeste podložno i nestanku.’⁵⁸⁸ Tada kućedomaćin Upāli ugleda Dhammu, doseže Dhammu, razume Dhammu, obuhvati Dhammu; otide izvan sumnjičavosti, oslobodi se zbunjenosti, zadobi neustrašivost i postade nezavisan od drugih u Učiteljevom nauku.⁵⁸⁹ Tada on reče Blaženome: „A sada, poštovani gospodine, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, kućedomaćine, da uradiš kako misliš da treba.”

19. Nakon toga, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, kućedomaćin Upāli, ustade sa svog mesta, pa poklonivši se Blaženom i pazeći da mu ostane sa desne strane, otide svojoj kući. Tamo ovako reče vrataru: „Dobri vrataru, od danas zatvaram svoja vrata za nigaṅṭhe, a otvaram ih za monahe, monahinje, nezaređene sledbenike i sledbenice Blaženoga. Ako ijedan nigaṅṭha dođe, ovako mu reci: ‘Čekajte, ne ulazite. Od danas je ovaj kućedomaćin postao učenik askete Gotame. Zatvorio je svoja vrata za nigaṅṭhe, a otvorio ih za monahe, monahinje, nezaređene sledbenike i sledbenice Blaženoga. Poštovani, ako želite hranu, sačekajte ovde i doneće vam je.’” – „Da, gospodaru”, odgovori vratar.

20. I nigaṅṭha Dīgha Tapassī doču: „Kućedomaćin Upāli postao je učenik askete Gotame.” Onda otide do Nigaṅṭha Nātaputte i reče mu: „Poštovani gospodine, ovako sam doču: ‘Kućedomaćin Upāli postao je učenik askete Gotame.’”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi da kućedomaćin Upāli postane učenik askete Gotame; ali jeste moguće, može se dogoditi da asketa Gotama postane učenik kućedomaćina Upālija.”

Drugi put... Treći put nigaṇṭha Dīgha Tapassī reče Nigaṇṭha Nātaputti: „Poštovani gospodine, ovako sam dočuo: ‘Kućedomaćin Upāli postao je učenik askete Gotame.’”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi...”

„Da li da odem i proverim je li kućedomaćin Upāli zaista postao učenik askete Gotame ili nije?”

„Idi, Tapassī, i proveri to.”

21. Onda nigaṇṭha Dīgha Tapassī otide do doma kućedomaćina Upālija. A vratar ga još izdaleka ugleda kako dolazi, pa reče: „Čekajte, ne ulazite. Od danas je ovaj kućedomaćin postao učenik askete Gotame. Zatvorio je svoja vrata za nigaṇṭhe, a otvorio ih za monahe, monahinje, nezaređene sledbenike i sledbenice Blaženoga. Poštovani, ako želite hranu, sačekajte ovde i doneće vam je.”

„Ne treba mi hrana, prijatelju”, reče on, okrete se, vrati Nigaṇṭha Nātaputti i reče mu: „Potpuna je istina da je kućedomaćin Upāli postao učenik askete Gotame. Poštovani gospodine, niste se saglasili kad sam rekao: ‘Mislim da kućedomaćin Upāli ne bi trebalo [da pokušava] da pobija učenje askete Gotame. Jer asketa Gotama jeste čarobnjak i zna magiju preobraćanja, kojom pridobija pripadnike drugih tradicija.’ A sada je, poštovani gospodine, vašeg kućedomaćina Upālija asketa Gotama pridobio svojom magijom preobraćanja!”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi da kućedomaćin Upāli postane učenik askete Gotame; ali jeste moguće, može se dogoditi da asketa Gotama postane učenik kućedomaćina Upālija.”

Drugi put... Treći put nigaṇṭha Dīgha Tapassī reče Nigaṇṭha Nātaputti: „Poštovani gospodine, potpuna je istina da je kućedomaćin Upāli postao učenik askete Gotame... pridobio [ga je] svojom magijom preobraćanja!”

„Nije moguće, Tapassī, ne može se dogoditi... ali jeste moguće, može se dogoditi da asketa Gotama postane učenik kućedomaćina Upālija. Sad ću sam otići i proveriti je li kućedomaćin Upāli zaista postao učenik askete Gotame ili nije.”

22. Onda Nigaṇṭha Nātaputta, u pratnji velike grupe nigaṇṭhi otide do doma kućedomaćina Upālija. A vratar ga još izdaleka ugleda kako dolazi, pa reče: „Čekajte, ne ulazite. Od danas je ovaj kućedomaćin postao učenik askete Gotame. Zatvorio je svoja vrata za nigaṇṭhe, a otvorio ih za monahe, monahinje, nezaređene sledbenike i sledbenice Blaženoga. Poštovani, ako želite hranu, sačekajte ovde i doneće vam je.”

„Dobri vrataru, idi do kućedomaćina Upālija i reci mu: ‘Gospodaru,

Nigaṅṭha Nātaputta, s velikom grupom nigaṅṭhi, stoji na glavnoj kapiji; želi da vas vidi.”

„Dobro”, odgovori ovaj, ode do kućedomaćina Upālija i reče: „Gospodaru, Nigaṅṭha Nātaputta, s velikom grupom nigaṅṭhi, stoji na glavnoj kapiji; želi da vas vidi.”

„Onda, dobri vrataru, pripremi mesta za sedenje u dvorani kraj glavne kapije.”

„Da, gospodaru”, odgovori vratar. Pošto je pripremio mesta za sedenje u dvorani kraj glavne kapije, vrati se do kućedomaćina Upālija i reče: „Mesta su pripremljena u dvorani kraj glavne kapije. Vreme je da uradite onako kako mislite da treba.”

23. Na to kućedomaćin Upāli otide do dvorane kraj glavne kapije i sede na najviše, najbolje, glavno, najuzvišenije mesto. Potom reče vrataru: „Sada, dobri vrataru, idi do Nigaṅṭha Nātaputte i reci mu:

‘Poštovani gospodine, gospodar Upāli kaže: „Uđite ukoliko želite”.’

„Da, gospodaru”, odgovori vratar, otide do Nigaṅṭha Nātaputte i reče: „Poštovani gospodine, kućedomaćin Upāli kaže: ‘Uđite ukoliko želite.’”

Na to Nigaṅṭha Nātaputta, praćen velikom grupom nigaṅṭhi, otide do dvorane kraj glavne kapije.

24. Ranije, kad bi kućedomaćin Upāli još izdaleka video Nigaṅṭha Nātaputtu kako dolazi, obično bi izašao pred njega, potom gornjim ogrtačem isprašio najviše, najbolje, glavno, najuzvišenije mesto, te kad bi ga sasvim pripremio, postavio gosta na njega. Ali sada, sedeći na najvišem, najboljem, glavnom, najuzvišenijem mestu, reče on Nigaṅṭha Nātaputti: „Poštovani, ovde su mesta za sedenje; sedite ukoliko želite.”

25. Kad to bi rečeno, Nigaṅṭha Nātaputta reče: „Kućedomaćine, ti si lud, ti si sišao s uma. Neprekidno si govorio: ‘Poštovani gospodine, otići ću i pobiti učenje askete Gotame’, a vratio si se potpuno upleten u ogromnu mrežu učenja. Baš kao kad bi čovek krenuo da nekog kastrira, a vrati se kastriran s obe strane, baš kao kad bi čovek krenuo da nekome iskopa oči, a vrati se sam iskopanih očiju; ti si, kućedomaćine, neprekidno govorio: ‘Poštovani gospodine, otići ću i pobiti učenje askete Gotame’, a vratio si se potpuno poražen. Kućedomaćine, asketa Gotama te je pridobio svojom magijom preobraćanja!”

26. „Blagotvorna je to magija preobraćanja, poštovani gospodine, dobra je to magija preobraćanja!⁵⁹⁰ Ako bi svi moji srodnici i prijatelji bili preobraćeni tom magijom, to bi vodilo njihovoj dobrobiti i sreći za dugo vremena. Ako bi svi plemići bili preobraćeni tom magijom, to bi vodilo njihovoj dobrobiti i sreći za dugo vremena. Ako bi svi brahmani... svi trgovci... svi najamnici bili preobraćeni tom magijom, to bi vodilo njihovoj dobrobiti i sreći za dugo vremena. Ako bi ovaj svet, sa svojim

božanstvima, Mārama i Brahmāma, zajedno sa pokolenjem asketa i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, bio preobraćen tom magijom, to bi vodilo dobrobiti i sreći svih njih za dugo vremena. Poštovani, reći ću vam jedno poređenje; jer neki od mudrih ljudi ovde razumeće značenje rečenog zahvaljujući poređenju.

27. Živeo jednom neki brahman, star, poodmakle dobi i s teretom godina, a za ženu je imao mladu brahmanku, u drugom stanju i blizu da se porodi. Onda mu ona reče: ‘Hajde, brahmane, idi na pijacu i kupi malog majmuna kao igračku mom detetu.’ A on odgovori: ‘Sačekaj, ženo, dok se ne porodiš. Ako bude dečak, otići ću na pijacu i kupiti mu malog majmuna kao igračku; ako je devojčica, otići ću na pijacu i kupiti joj malu majmunicu kao igračku.’ Po drugi put je žena zahtevala i dobila isti odgovor. I treći put ona postavi isti zahtev. Pošto mu je um bio zarobljen ljubavlju, brahman otide na pijacu, kupi malog majmuna, donese ga kući i reče: ‘Kupio sam malog majmuna na pijaci i doneo ga kući kao igračku tvom detetu.’ Na to mu ona reče: ‘Hajde, brahmane, odnesi tog majmuna do Rattapāṇija, bojadžijinog sina i reci mu: „Dobri Rattapāṇi, hoću ovog majmuna da obojim u žuto, te da mu dlaka bude prava i meka s obe strane.”’ I pošto mu je um bio zarobljen ljubavlju, uze on malog majmuna i otide on Rattapāṇija, bojadžijinog sina, te mu reče: „Dobri Rattapāṇi, hoću ovog majmuna da obojim u žuto, te da mu dlaku obradiš tako da bude prava i meka sa obe strane.” A Rattapāṇi, bojadžijin sin, odgovori: ‘Poštovani, ovaj majmun se može obojiti, ali njegova dlaka se ne može ispraviti i učiniti mekom.’ Isto tako, učenje neukih nigaṇṭhi će oduševiti budale, ali ne i mudre, i nije ga moguće ispraviti i učiniti takvim da izdrži proveru.

Zatim, nekom drugom prilikom, brahman odnese nekoliko komada nove odeće Rattapāṇiju, bojadžijinom sinu i reče: ‘Dobri Rattapāṇi, hoću ovu odeću da obojim u žuto, te da tkanina bude prava i meka s obe strane.’ Rattapāṇi, bojadžijin sin, odgovori: ‘Poštovani, ova odeća se može obojiti, ali njena se tkanina ne može ispraviti i učiniti mekom.’ Isto tako, učenje neukih nigaṇṭhi će oduševiti budale, ali ne i mudre, i nije ga moguće ispraviti i učiniti takvim da izdrži proveru.

28. „Kućedomaćine, veće savetnika i kralj znaju: ‘Kućedomaćin Upāli jeste učenik Nigaṇṭhe Nātaputte.’ A čijim učenikom bi sada trebalo da te smatramo?”

Kad ovo bi rečeno, kućedomaćin Upāli ustade sa svog mesta, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu u kojem se Blaženi tada nalazio i reče Nigaṇṭha Nātaputti:

29. „U tom slučaju, počujte čiji sam učenik ja:

On je Mudri što odbacio jeste obmanu,

napustivši divljinu srca,⁵⁹¹ pobjednik je u bici;
 ne poznaje bol, savršeno mirnog uma,
 sazreo u vrlini, izvanredne mudrosti;
 izvan svakog iskušenja, bez ijedne mrlje je:
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Bez ikakve zbunjenosti, živi zadovoljen,
 prezrevši zemaljske dobitke, izvor je milosti;
 ljudsko biće što ispuni dužnost askete,
 čovek koji je u svome posljednjem telu.
 Zaista mu premca nema, u njemu mrlje nema:
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Nadišao svaku sumnju, zaista vešt,
 on kroti druge, savršen učitelj.
 Niko ga nadmašiti ne može po broju vrlina;
 bez oklevanja, on je taj što sija velikim sjajem;
 proniknuvši obmanu, heroj istinski postade:
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Predvodnik stada, nemerljiv jeste on,⁵⁹²
 dubine su nesagledive potpuno utihnulome;⁵⁹³
 sigurnost obezbeđuje, znanje poseduje,
 u Dhammi stoji, sasvim obuzdan;
 raskinuvši sve okove, oslobođen postaje:
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Veličanstvenom slonu nalik, u divljini živi,
 nikakvim okovima sputan, sasvim slobodan;
 vešt u razmatranju, mudročću prožet,
 barjak mu spušten,⁵⁹⁴ jer strasti u njemu više nema;
 zauzdavši sam sebe, nove žudnje ne stvara:⁵⁹⁵
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Najbolji među prorocima,⁵⁹⁶ nikoga ne obmanjuje,
 stekavši trovršno znanje, probuđen postade;
 srca pročišćenog, majstor je podučavanja,
 uvek spokojan živi, taj otkrivalac znanja;
 Prvi među darovateljima, moćima njegovim granica nema:
 Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Plemenit je, razvijenog uma,
što dosegnu cilj i objavi istinu;
svesnošću i prodornim uvidom obdaren,
nit napred juri, niti zaostaje;⁵⁹⁷
bez ikakvog kolebanja, obuzdan sasvim:
Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Postupa ispravno, u meditaciji boravi,
u njemu nečistoća nema, savršeno čist je;
Ni od koga zavisan i bez ikakvog straha,⁵⁹⁸
u osami živi, stigavši na sam vrh;
Pošto sam na drugu obalu pređe, i naš je vodič:
Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Nepomućene vedrine, ogromne mudrosti,
čovjek beskrajno mudar, a bez žudnje za bilo čim;
On je Tathāgata, on je Uzvišeni,
ravnoga mu nema, nadmašiti ga ne može niko;
zaista neustrašiv, u svemu vešt:
Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.

Presekao je žudnju, postao Probuđeni,
sve oblake razvejao je, potpuno čist;
Najvredniji je darova, najmoćnijeg duha,
prvi među ljudima, uzor svima;
najveći među najvećima, vrh slave dosegnu:
Blažen on jeste, a ja sam njegov učenik.”

30. „Kada si, kućedomaćine, sastavio tu himnu asketi Gotami?”

„Poštovani, zamislite veliku gomilu cvetova različite vrste, a onda ih vešti pletač venaca ili njegov pomoćnik upletu u šareni venac; isto tako, poštovani gospodine, Blaženi ima mnogo hvale vrednih kvaliteta, mnogo stotina hvale vrednih kvaliteta. Pa ko ne bi, poštovani gospodine, hvalio onoga ko je hvale vredan?”

31. Pošto Nigaṇṭha Nātaputta nije mogao da podnese počasti koje su ukazane Blaženom, toplu krv u talasima udari mu na usta.⁵⁹⁹

57 *Kukkuravatika sutta* Asketa psećeg zaveta

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji naroda Koliya, kraj grada po imenu Haliddavasana.

2. Onda Puṇṇa, iz naroda Koliya, asketa volovskog zaveta⁶⁰⁰ i Seniya, goli asketa psećeg zaveta, dođe do Blaženoga, pa se Puṇṇa, asketa volovskog zaveta, pokloni Blaženome i sede sa strane, dok se Seniya, goli asketa psećeg zaveta, učtivo pozdravi sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, smesti se on sa strane, sklupčavši se poput psa. Pošto Puṇṇa, asketa volovskog zaveta, sede, on ovako upita Blaženoga: „Poštovani gospodine, ovaj goli asketa psećeg zaveta Seniya čini ono što je teško činiti: jede hranu tek kad je bačena na tlo. Odavno je primio taj pseći zavet i dugo ga praktikuje. Kakva je njegova sudbina? Kakav će biti njezin budući tok?”

„Dovoljno je, Puṇṇa. Ne postavlja mi takvo pitanje.”

Drugi put... Treći put Puṇṇa, asketa volovskog zaveta, upita Blaženoga: „Poštovani gospodine, ovaj goli asketa psećeg zaveta, Seniya čini ono što je teško činiti: jede hranu tek kad je bačena na tlo. Odavno je primio taj pseći zavet i dugo ga praktikuje. Kakva je njegova sudbina? Kakav će biti njezin budući tok?”

„Dobro, Puṇṇa, pošto svakako ne mogu da te odvratim kad kažem: ‘Dovoljno je, Puṇṇa. Ne postavlja mi takvo pitanje’, odgovoriću ti.

3. Dakle, Puṇṇa, neko razvija pseći zavet potpuno i neograničeno, razvija pseće navike potpuno i neograničeno, razvija pseći um potpuno i neograničeno, razvija pseće ponašanje potpuno i neograničeno. Radeći tako, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu pasa. Ako pri svemu tome ovako razmišlja: ‘Ovom vrlinom, zavetom, asketizmom ili svetačkim životom postaću (veliko) božanstvo ili neko (manje) božanstvo’, to je pogrešno razumevanje. A za onoga s pogrešnim razumevanjem postoje dva odredišta: čistilište ili svet životinja.⁶⁰¹ Dakle, Puṇṇa, ako u psećem zavetu uspe, odvešće ga to u društvo pasa; ako ne uspe, odvešće ga to u čistilište.”

4. Kad ovo bi izrečeno, Seniya, goli asketa psećeg zaveta, zacvile i grunuše mu suze. Tada Blaženi reče Puṇṇi, sinu naroda Koliya i asketi volovskog zaveta: „Puṇṇa, nisam te mogao odvratiti kad rekoh: ‘Dovoljno je, Puṇṇa. Ne postavlja mi takvo pitanje.’”

[Na to Seniya, asketa psećeg zaveta, reče:] „Ne plaćem ja zato što je tako govorio Blaženi, već zato što sam tako davno primio taj pseći zavet i dugo ga praktikovao. Poštovani gospodine, ovde je i Puṇṇa, sin naroda Koliya i asketa volovskog zaveta. Odavno je primio taj volovski zavet i dugo ga praktikuje. Kakva je njegova sudbina? Kakav će biti njezin budući tok?”

„Dovoljno je, Seniya. Ne postavljaš mi takvo pitanje.”

Drugi put... I treći put Seniya, goli asketa psećeg zaveta, upita Blaženoga: „Poštovani gospodine, ovde je i Puṇṇa, sin naroda Koliya i asketa volovskog zaveta; odavno je primio taj volovski zavet i dugo ga praktikuje. Kakva je njegova sudbina? Kakav će biti njezin budući tok?”

„Dobro, Seniya, pošto ne mogu da te odvratim kad kažem: ‘Dovoljno je, Seniya. Ne postavljaš mi takvo pitanje’, odgovoriću ti.

5. Dakle, Seniya, neko razvija volovski zavet potpuno i neograničeno, razvija volovsku naviku potpuno i neograničeno, razvija volovski um potpuno i neograničeno, razvija volovsko ponašanje potpuno i neograničeno. Radeći tako, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu volova. Ako pri svemu tome ovako razmišlja: ‘Ovom vrlinom, zavetom, asketizmom ili asketskim životom postaću (veliko) božanstvo ili neko (manje) božanstvo’, to je pogrešno razumevanje. A za onoga sa pogrešnim razumevanjem postoje dva odredišta: čistilište ili svet životinja. Dakle, Seniya, ako u volovskom zavetu uspe, odvešće ga to u društvo volova; ako ne uspe, odvešće ga to u čistilište.”

6. Kad ovo bi izrečeno, Puṇṇa, sin naroda Koliya i asketa volovskog zaveta, zacvile i grunuše mu suze. Tada Blaženi reče Seniyi, golom asketi psećeg zaveta: „Seniya, nisam te mogao odvratiti kada rekoh: ‘Dovoljno je, Seniya. Ne postavljaš mi takvo pitanje.’”

[Na to Seniya, asketa volovskog zaveta, reče:] „Ne plaćem ja zato što je tako govorio Blaženi, već zato što sam tako davno primio taj volovski zavet i tako dugo ga praktikovao. Poštovani gospodine, ovakvo je moje poverenje u Blaženog: ‘Blaženi može da me poduči Dhammi na takav način da napustim volovski zavet i da ovaj goli asketa psećeg zaveta napusti svoj pseći zavet.’”

„Onda, Puṇṇa, dobro slušaj i zapamti šta ću ti reći.” – „Da, poštovani,” odgovori on. A Blaženi ovako nastavi:

7. „Puṇṇa, pošto sam ih neposredno razumeo, objavio sam da postoje četiri vrste postupaka. Koje četiri? Postoji taman postupak s tamnim rezultatom, postoji svetao postupak sa svetlim rezultatom, postoji taman i svetao postupak s tamnim i svetlim rezultatom i, najzad, postoji postupak koji nije ni taman ni svetao, sa ni tamnim ni svetlim rezultatom, a vodi iskorenjivanju postupka.

8. Kakav je to, Puṇṇa, taman postupak s tamnim rezultatom? Neko stvara povređujuće telesne tvorevine, stvara povređujuće verbalne tvorevine, stvara povređujuće mentalne tvorevine.⁶⁰² Čineći tako, ponovo se rađa u svetu ispunjenom povređivanjem.⁶⁰³ Kad se to dogodi, povređujući kontakti ga pogađaju. Kad ga pogode, ispunjen je povređujućim osećajima toliko snažnim kao da se nalazi u čistilištu. Tako se svako biće preporuča u zavisnosti od samoga sebe:⁶⁰⁴ preporuča se zahvaljujući postupcima koje je samo načinilo. Kad se preporodi, kontakti ga pogađaju. Zato kažem da su bića naslednici sopstvenih dela. Ovo se naziva tamni postupak s tamnim rezultatom.

9. Kakav je to svetao postupak sa svetlim rezultatom? Neko stvara nepovređujuću telesnu tvorevinu, stvara nepovređujuću verbalnu tvorevinu, stvara nepovređujuću mentalnu tvorevinu.⁶⁰⁵ Čineći tako, ponovo se rađa u svetu u kojem nema povređivanja.⁶⁰⁶ Kad se to dogodi, nepovređujući kontakti ga pogađaju. Kad ga pogode, ispunjen je nepovređujućim osećajima, toliko prijatnim kao što su oni u svetu božanstava blistave slave. Tako se svako biće preporuča u zavisnosti od samoga sebe: preporuča se u skladu sa postupcima koje je samo načinilo. Kad se preporodi, kontakti ga pogađaju. Zato kažem da su bića naslednici sopstvenih dela. Ovo se naziva svetao postupak sa svetlim rezultatom.

10. Kakav je to taman i svetao postupak s tamnim i svetlim rezultatom? Neko stvara telesnu tvorevinu koja je i povređujuća i nepovređujuća... verbalnu tvorevinu... mentalnu tvorevinu koja je i povređujuća i nepovređujuća.⁶⁰⁷ Čineći tako, ponovo se rađa u svetu u kojem i ima i nema povređivanja. Kad se to dogodi, pogađaju ga kontakti koji ne povređuju i oni koji povređuju. Kad ga pogode, ispunjen je i nepovređujućim i povređujućim osećajima, mešavinom zadovoljstva i bola, kao što to biva sa ljudima, nekim božanstvima i nekim stanovnicima nižih svetova. Tako se svako biće preporuča u zavisnosti od samoga sebe: preporuča se u skladu sa postupcima koje je načinilo. Kad se ponovo rodi, kontakti ga pogađaju. Zato kažem da su bića naslednici sopstvenih dela. Ovo se naziva taman i svetao postupak sa tamnim i svetlim rezultatom.

11. Kakav je to ni taman ni svetao postupak, sa ni tamnim ni svetlim rezultatom, a vodi iskorenjivanju postupka? Svaka volja da se izbegne postupak koji je taman, s tamnim rezultatom, svaka volja da se izbegne postupak koji je svetao, sa svetlim rezultatom i svaka volja da se izbegne postupak koji je taman i svetao, s tamnim i svetlim rezultatom: to se naziva ni taman ni svetao postupak, sa ni tamnim ni svetlim rezultatom, a vodi iskorenjivanju postupka.⁶⁰⁸ Ovo su četiri vrste postupaka koje sam objavio da postoje, pošto sam ih neposredno razumeo.”

12. Kad ovo bi rečeno, Puṇṇa, sin naroda Koliya i asketa volovskog

zaveta, reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce... Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

13. A Seniya, goli asketa psećeg zaveta, reče: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao zaređenog sledbenika i neka primim puno zaređenje.”

14. „Seniya, onaj ko je prethodno pripadao nekom drugom redu, a želi da se pridruži beskućnicima i primi puno zaređenje u učenju i pravilima, mora provesti četiri probna meseca.⁶⁰⁹ Posle četiri meseca, ako su zadovoljni njime, monasi ga primaju u beskućništvo i daju mu puno zaređenje, tako da i sam postaje monah.”⁶¹⁰

„Ako oni koji su prethodno pripadali nekom drugom redu, a žele da se pridruže beskućnicima i prime puno zaređenje u učenju i pravilima, moraju provesti četiri probna meseca, a posle četiri meseca, ako su zadovoljni njima, monasi ih primaju u beskućništvo i daju im puno zaređenje, tako da i sami postaju monasi, ja ću na probi provesti četiri godine, a posle te četiri godine neka me monasi, ako su zadovoljni mnome, prime u beskućništvo i daju mi puno zaređenje.”

15. I tako Seniya, goli asketa psećeg zaveta, primi od Blaženog puno zaređenje i bi primljen među beskućnike. Ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Seniya, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.” Poštovani Seniya postade jedan od arahanata.

58 *Abhayarāḍakumāra sutta* Govor princu Abhayi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. Tada princ Abhaya⁶¹¹ dođe do Nigaṇṭhe Nātaputte, pokloni mu se i sede sa strane. Na to Nigaṇṭha Nātaputta reče:

3. „Idi, prinče, pobij učenje askete Gotame i ovakav dobar glas će se o tebi proširiti: ‘Princ Abhaya je pobio učenje askete Gotame, koji je toliko moćan i ubedljiv.’

„Ali kako, gospodine, da pobijem njegovo učenje?”

„Prinče, idi do askete Gotame i kaži mu: ‘Poštovani, da li bi Tathāgata izgovorio reč koja se drugima ne bi dopala, koja bi im bila neprijatna?’ Ako asketa Gotama na takvo pitanje kaže: ‘Tathāgata bi, prinče, izgovorio reč koja se drugima ne bi dopala, koja bi im bila neprijatna’, onda mu reci: ‘Pa kakva je onda razlika između vas i običnog čoveka? Jer i običan čovek može da izgovori reč koja se drugima ne bi dopala, koja bi im bila neprijatna.’ Ako asketa Gotama na takvo pitanje kaže: ‘Tathāgata, prinče, ne bi izgovorio reč koja se drugima ne bi dopala, koja bi im bila neprijatna’, onda mu reci: ‘Pa zašto ste objavili o Devadatti: „Devadatta će sigurno završiti u svetu lišavanja, u čistilištu, Devadatta će ostati [u čistilištu] čitav eon, Devadatta je nepopravljiv?” Devadatta je bio besan i nezadovoljan zbog vaših reči.’ Kad asketi Gotami postaviš ovakvo pitanje nalik dvokrakoj udici, neće biti u stanju ni da ga proguta, ni da ga ispljune. Ako bi se gvozdeni šiljak zaglavio u čovekovom grlu, on ne bi bio u stanju ni da ga proguta, ni da ga ispljune; isto tako, prinče, kada asketi Gotami postaviš pitanje nalik dvokrakoj udici, neće biti u stanju ni da ga proguta, ni da ga ispljune.”

4. „Da, poštovani gospodine”, odgovori princ Abhaya. Onda ustade sa svog mesta, pokloni se Nigaṇṭha Nātaputti te pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide do Blaženog. Pošto se pokloni Blaženom, sede sa strane, pogleda u sunce i pomisli: „Danas je suviše kasno za pobijanje učenja Blaženoga. Pobiću učenje Blaženog u sopstvenoj kući sutra.” Potom reče Blaženome: „Poštovani gospodine, neka Blaženi, zajedno s trojicom monaha, prihvati od mene dar hrane za sutra”. Blaženi ćutke prihvati ovaj predlog.

5. Videvši da je Blaženi prihvatio, princ Abhaya ustade sa svog mesta,

pokloni se Blaženom te pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide. Kada se noć završi, rano ujutro, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač te otide do kuće princa Abhaya i sede na pripremljeno mesto. Princ Abhaya je lično poslužio i raznim ukusnim jelima zadovoljio Blaženoga. Kada je Blaženi jeo i izvadio prste iz prosjačke zdele, princ Abhaya sede na niže mesto i reče Blaženome:

6. „Da li bi Tathāgata izgovorio reč koja se drugima ne bi dopala, koja bi im bila neprijatna?”

„Prinče, ne postoji jednoznačni odgovor na to pitanje.”

„Onda je, poštovani, plan Nigaṇṭha Nātaputte propao.”

„Zašto tako govoriš, prinče.”⁶¹²

Onda princ Abhaya prepriča svoj razgovor sa Nigaṇṭha Nātaputtom.

7. Tom prilikom je princ Abhaya u krilu držao svog malog sinčića. Na to Blaženi reče princu Abhayi: „Šta misliš, prinče? Ako bi, dok ti ili dadilja ne obraćate pažnju, ovo dete stavilo komad drveta ili kamen u usta i on se zaglavio u grlu, šta bi uradio?”

„Poštovani gospodine, pokušao bih da mu to izvadim iz usta. Ako mi ne bi uspelo, zgrabio bih detetu glavu jednom šakom, savio prst na drugoj i makar ga povredio da krv poteče, gurnuo bih mu prst duboko u grlo kako bih taj predmet izvadio. A zašto? Iz saosećanja prema detetu.”

8. „Isto tako, prinče, reči za koje Tathāgata zna da su neistinite, netačne i beskorisne, koje se takođe drugima ne bi dopale, koje bi im bile neprijatne, takve reči Tathāgata ne izgovara. One reči za koje Tathāgata zna da su istinite i tačne, ali beskorisne, koje se takođe drugima ne bi dopale, koje bi im bile neprijatne, takve reči Tathāgata ne izgovara. One reči za koje Tathāgata zna da su istinite, tačne i korisne, ali koje se drugima ne bi dopale, koje bi im bile neprijatne, za takve reči Tathāgata zna pravi trenutak da ih izgovori.⁶¹³ One reči za koje Tathāgata zna da su neistinite, netačne i beskorisne, ali koje bi se drugima dopale, koje bi im bile prijatne, takve reči Tathāgata ne izgovara. One reči za koje Tathāgata zna da su istinite i tačne, ali su beskorisne i koje bi se drugima dopale, koje bi im bile prijatne, takve reči Tathāgata ne izgovara. One reči za koje Tathāgata zna da su istinite, tačne i korisne, koje bi se drugima dopale, koje bi im bile prijatne, za takve reči Tathāgata zna pravi trenutak da ih izgovori. A zašto? Zato što u Tathāgati ima saosećanja za bića.”

9. „Poštovani, kada učeni plemići, učeni brahmani, učeni kućedomaćini i učeni askete formulišu pitanje, dođu do Blaženog i postave ga, postoji li već u umu Blaženog misao: ‘Ako dođu i pitaju me ovo, ja ću im odgovoriti ovako?’ Ili vam se odgovor javi na licu mesta?”

10. „Što se toga tiče, prinče, postaviću ti jedno pitanje. Odgovori kako misliš da treba. Ša misliš, prinče? Da li se dobro razumeš u delove kočije?”

„Da, dobro se razumem.”

„A šta misliš, prinče? Kada ljudi dođu i pitaju te: ‘Kako se zove ovaj deo kočije?’, postoji li već u tvom umu misao: ‘Ako dođu i pitaju me ovo, ja ću im odgovoriti ovako’? Ili ti se odgovor javi na licu mesta?”

„Znan sam kao vozar koji dobro poznaje delove kočije. Svaki deo kočije odlično poznajem. Zato bi mi se odgovor javio na licu mesta.”

11. „Isto tako, prinče, kad ućeni plemići, ućeni brahmani, ućeni kućedomaćini i ućeni askete formulišu pitanje, dođu do Tathāgate i postave ga, odgovor se Tathāgati javi na licu mesta. A zašto? Taj element stvari Tathāgata je do kraja razumeo, a kroz to puno razumevanje odgovor se Tathāgati javlja na licu mesta.”⁶¹⁴

12. Kad to bi rećeno, princ Abhaya reće: „Izvrсно, poštovani gospodine! Izvrсно! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oći mogu da vide, isto tako je poštovani Gotama, na više razlićitih naćina, razjasnio Dhammu. Uzimam poštovanog Gotamu za utoćište, njegovo ućenje i zajednicu monaha za utoćište. Neka me poštovani Gotama prihvati kao svog nezarećenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utoćište!”

59 *Bahuvedanīya sutta* Mnogo vrsta osećaja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Tada stolar Pañćakanga⁶¹⁵ dođe do poštovanog Udāyina, pokloni mu se, sede sa strane i upita ga:

3. „Poštovani gospodine, koliko vrsta osećaja Blaženi tvrdi da postoje?”

„Kućedomaćine, Blaženi tvrdi da postoje tri vrste osećaja: prijatan osećaj, bolan osećaj i ni bolan ni prijatan osećaj. Za te tri vrste osećaja Blaženi tvrdi da postoje.”

„Poštovani Udāyine, ne tvrdi Blaženi da postoje tri vrste osećaja; Blaženi tvrdi da postoje dve vrste osećaja: prijatan osećaj i bolan osećaj. A za ni bolan ni prijatan osećaj Blaženi je rekao da je mirna i uzvišena vrsta sreće.”

Po drugi i treći put poštovani Udāyin potvrdi svoje gledište, po drugi i treći put stolar Pañćakanga potvrdi svoje. Tako ni poštovani Udāyin nije mogao da ubedi stolara Pañćakangu, a ni stolar Pañćakanga nije mogao da ubedi poštovanog Udāyina.

4. Ovaj razgovor čuo je poštovani Ānanda. Onda ode do Blaženog, i, pokloni se, sede sa strane te prepriča razgovor između poštovanog Udāyina i stolara Pañćakange. Kad je završio, Blaženi reče poštovanom Ānandi:

5. „Ānanda, to je zapravo bilo istinito izlaganje poštovanog Udāyina koje nije prihvatio stolar Pañćakanga, kao što je istinito i izlaganje stolara Pañćakange koje nije prihvatio poštovani Udāyin. U jednom izlaganju rekao sam da postoje dve vrste osećaja; u drugom sam rekao da postoje tri vrste osećaja; u sasvim drugom rekao sam da postoji pet vrsta osećaja; u sasvim drugom izlaganju rekao sam da postoji šest vrsta osećaja; u sasvim drugom izlaganju rekao sam da postoji osamnaest vrsta osećaja; u sasvim drugom izlaganju rekao sam da postoji trideset šest vrsta osećaja; a u sasvim drugom izlaganju rekao sam da postoji sto osam vrsta osećaja.⁶¹⁶ Tako sam prikazao Dhammu u [različitim] izlaganjima.

I pošto sam na taj način prikazao Dhammu u [različitim] izlaganjima, može se od onih koji se ne slože, saglase i prihvate ono što su drugi dobro izrekli i dobro objasnili, očekivati da se prepiru, nadmudruju i svađaju, ubadajući jedni druge rečima kao bodežima. Ali se od onih koji se slože,

saglasie i prihvate ono što su drugi dobro izrekli i dobro objasnili, može očekivati da će živeti u slozi, uzajamnom poštovanju, bez razmirica, mešati se lako poput mleka i vode, gledati jedni na druge očima ljubavi.

6. „Ānanda, postoji pet struna zadovoljstva čula. Kojih pet? Oblici dostupni oku, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstava čula. A prijatnost i radost koji nastanu na osnovu tih pet struna zadovoljstva čula jesu zadovoljstvo čula.

7. Ako bi neko rekao: ‘To je najveće zadovoljstvo i radost koju doživljavaju bića’, ne bih se sa njim saglasio. A zašto? Zato što postoji druga vrsta zadovoljstva, uzvišenija i tananija od tog zadovoljstva. Koja je to druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

8. Ako bi neko rekao: ‘To je najveće zadovoljstvo i radost koju doživljavaju bića’, ne bih se sa njim saglasio. A zašto? Zato što postoji druga vrsta zadovoljstva, uzvišenija i tananija od tog zadovoljstva. Koja je to druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodno zadovoljstva.

9. Ako bi neko rekao... Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, sa slabljenjem ushićenja monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću.’ To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

10. Ako bi neko rekao... Koja je to druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, napuštanjem zadovoljstva i bola, kao i ranijim nestankom radosti i žalosti, monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.⁶¹⁷

11. Ako bi neko rekao... Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja

čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da ‘prostor jeste beskrajn’, monah ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

12. Ako bi neko rekao... Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da ‘svest jeste beskonačna’, monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

13. Ako bi neko rekao... Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da ‘nema ničega’, monah ulazi i ostaje u području ničega. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

14. Ako bi neko rekao... Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, potpunim nadilaženjem područja ničega, monah ulazi i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

15. Ako bi neko rekao: ‘To je najveće zadovoljstvo i radost koju doživljavaju bića’, ne bih se s njim saglasio. A zašto? Zato što postoji druga vrsta zadovoljstva, uzvišenija i tananija od tog zadovoljstva. Koja je druga vrsta zadovoljstva? Tako, Ānanda, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, monah ulazi i ostaje u prestanku opažanja i osećaja. To je druga vrsta zadovoljstva, uzvišenijeg i tananijeg od prethodnog zadovoljstva.

16. Moguće je, Ānanda, da askete drugih tradicija ovako kažu: ‘Asketi Gotama govori o prestanku opažanja i osećaja, opisuje to kao zadovoljstvo. A šta je to, kako to izgleda?’ Asketama drugih tradicija koji tako kažu treba ovako odgovoriti: ‘Prijatelji, Blaženi opisuje zadovoljstvo ne samo kao prijatan osećaj; umesto toga, prijatelji, Tathāgata opisuje kao zadovoljstvo svaku vrstu zadovoljstva gde god i na koji god način da se nađe.’”⁶¹⁸

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

60 *Apaṇṇaka sutta* Neoborivo učenje

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, i na kraju stigao do brahmanskog sela Sālā.

2. A brahmani kućedomaćini iz Sāle dočuše: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, tumarajući zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, stigao je u Sālu. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.’ Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

3. Onda brahmani kućedomaćini iz Sāle otidoše do Blaženog. Neki se pokloniše Blaženom i sedoše sa strane; drugi se pozdraviše s Blaženim, pa kada ućtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedoše sa strane; treći u znak poštovanja sklopiše ruke u pravcu Blaženog i sedoše sa strane; neki u prisustvu Blaženog rekoše svoje ime i klan i sedoše sa strane; neki ćutke sedoše sa strane.

4. Kad tako posedaše, Blaženi im reče: „Domaćini, ima li ijedan učitelj koji vam je prihvatljiv, u kojeg verujete na osnovu valjanih razloga?”⁶¹⁹

„Ne, poštovani gospodine, nema učitelja koji nam je prihvatljiv, u kojeg smo stekli poverenje na osnovu valjanih razloga.”

„Domaćini, pošto niste pronašli prihvatljivog učitelja, možete prihvatiti i praktikovati ovo neoborivo učenje;⁶²⁰ kad je neoborivo učenje prihvaćeno i praktikovano, ono će vas voditi dobrobiti i sreći za dugo vremena. A kakvo je to neoborivo učenje?”⁶²¹

(I. NIHILIZAM)

5. (A) Domaćini, postoje askete i brahmani čiji učenje i gledište su ovakvi: ‘Nema ničeg datog, ničeg prineto­g i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i rđavih dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta;

nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.⁶²²

6. (B) A ima nekih drugih asketa i brahmana čije je učenje direktno suprotno učenju ovih asketa i brahmana, te oni ovako govore: ‘Postoji dato, postoji prineto i žrtvovano; postoje plod i rezultati dobrih i rđavih dela; postoji ovaj svet, a i drugi svet; postoje majka i otac; postoje bića koja se spontano preporučaju; postoje dobri i čestiti askete i brahmani u ovome svetu koji su, kroz neposredno znanje, sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’ Šta mislite, domaćini? Ne zastupaju li ovi askete i brahmani učenja direktno suprotstavljena jedno drugom?’ – „Tako je, poštovani gospodine.”

7. (A1) „A sada, domaćini, za askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Nema ničega datog, ničeg poklonjenog... nema dobrih i čestitih asketa i brahmana na ovom svetu koji su sami za sebe razumeli neposrednim znanjem i objasnili ovaj svet i drugi svet’, može se očekivati da će izbegavati tri korisna stanja: dobri telesni postupci, dobri verbalni postupci i dobri mentalni postupci; preduzimaće i praktikovati tri štetna stanja, a to su: loši telesni postupci, loši verbalni postupci i loši mentalni postupci. A zašto? Zato što ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima ne vide opasnost, propadanje i prljanje, niti u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, taj vid pročišćenja.

8. (A2) Kako zapravo postoji drugi svet, onaj čije je gledište da ‘nema drugog sveta’, ima pogrešno razumevanje. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko namerava da ‘nema drugog sveta’, ima pogrešnu nameru. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko tvrdi da ‘nema drugog sveta’, upražnjava pogrešan govor. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko kaže da ‘nema drugog sveta’, stoji nasuprot arahantima koji poznaju drugi svet. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko drugog ubeđuje da ‘nema drugog sveta’, ubeđuje ga da prihvati pogrešnu Dhammu; zato što ubeđuje drugog da prihvati pogrešnu Dhammu, sebe hvali, druge kritikuje. Tako je napustio svu čistu vrlinu koju je prethodno imao i umesto nje sada su tu pogrešni postupci.⁶²³ A to pogrešno razumevanje, pogrešna namera, pogrešan govor, oponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati pogrešnu Dhammu, samohvalisanje i potcenjivanje drugoga – tih nekoliko štetnih stanja nastaju s pogrešnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

9. (A3) O svemu tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ako ne postoji drugi svet, tada je ovaj dobri čovek sebe dovoljno osigurao posle sloma tela.⁶²⁴ Ako postoji drugi svet, tada će se posle sloma tela, posle smrti, preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pret-

postavimo da ne postoji drugi svet: pa ipak, ovog dobrog čoveka, ovde i sada mudri kritikuju kao nemoralnu osobu, onu koja zastupa pogrešno razumevanje, koja zastupa nihilizam.⁶²⁵ S druge strane, ako postoji drugi svet, onda je ovaj dobri čovek igrao na pogrešnu kartu na obe strane: mudri ga kritikuju ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Pogrešno je prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način što ga proširuje samo na jednu stranu i isključuje korisnu alternativu.⁶²⁶

10. (B1) A sada, domaćini, za one askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Ima onoga datog... ima dobrih i čestitih asketa i brahmana na ovom svetu koji su sami za sebe razumeli neposrednim znanjem i objasnili ovaj svet i drugi svet’, može se očekivati da će izbegavati tri štetna stanja: loši telesni postupci, loši verbalni postupci i loši mentalni postupci; preduzimaće i praktikovati tri korisna stanja, a to su: dobri telesni postupci, dobri verbalni postupci i dobri mentalni postupci. A zašto? Ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima vide opasnost, propadanje i prljanje, u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, taj vid pročišćenja.

11. (B2) Kako zapravo postoji drugi svet, onaj čije je gledište da ‘ima drugog sveta’, ima ispravno razumevanje. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko namerava da ‘ima drugog sveta’, ima ispravnu nameru. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko tvrdi da ‘ima drugog sveta’, upražnjava ispravan govor. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko kaže da ‘ima drugog sveta’, ne stoji nasuprot onim arahantima koji poznaju drugi svet. Pošto zapravo postoji drugi svet, onaj ko drugog ubeđuje da ‘ima drugog sveta’, ubeđuje ga da prihvati ispravnu Dhammu; zato što ubeđuje drugog da prihvati ispravnu Dhammu, sebe ne hvali, druge ne kritikuje. Tako je napušteno sve pogrešno postupanje koje je prethodno činio i umesto nje-ga sada je tu čista vrlina. A to ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, neoponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati ispravnu Dhammu, izbegavanje samohvalisanja i potcenjivanja drugoga – tih nekoliko korisnih stanja tako nastaju s ispravnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

12. (B3) O svemu tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ako postoji drugi svet, tada će se ovaj dobri čovek posle sloma tela, posle smrti, preporoditi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pretpostavimo da ne postoji drugi svet: ovog dobrog čoveka ovde i sada mudri hvale kao moralnu osobu, onu koja zastupa ispravno stanovište, koja zastupa učenje o afirmaciji.⁶²⁷ S druge strane, ako postoji drugi svet, ovaj dobri čovek igrao je na pravu kartu na obe strane: mudri ga hvale ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Ispravno je

prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način da ga proširuje na obe strane i isključuje štetnu alternativu.⁶²⁸

(UČENJE O NEČINJENJU)

13. (A) Domaćini, postoje askete i brahmani čiji učenje i gledište jesu ovakvi:⁶²⁹ ‘Kada neko čini i druge tera da čine, kada neko sakati i tera druge da sakate, kada neko muči i tera druge da muče, kada neko nanosi bol i tera druge da nanose bol, kada neko tlači i tera druge da tlače, kada neko zastrašuje i tera druge da zastrašuju, kada neko ubija živa bića, uzima ono što mu nije dato, upada u kuće, pljačka tuđ imetak, provaljuje, postavlja zasede na putu, zavodi tuđu ženu, govori laži – nikakvo zlo počinilac nije počinio. Ukoliko bi neko oštrom testerom sva živa bića na ovom svetu pretvorio u gomilu mesa, u brdo mesa, to ne bi bilo zlo, niti bi ishod bilo zlo. Ako bi neko išao duž južne obale Ganga, te ubijao i satirao, sakatio i terao druge da sakate, mučio i terao druge da muče, to ne bi bilo zlo, niti bi ishod bilo zlo. Ako bi neko išao duž severne obale Ganga, te davao darove i terao druge da daju darove, prinosisio ponude i terao druge da prinose ponude, to ne bi donelo zasluge, niti bi ishod bile zasluge. U davanju, kroćenju samoga sebe, obuzdavanju, govorenju istine nema zasluga, niti ploda zasluga.’

14. (B) A ima nekih drugih asketa i brahmana čije je učenje direktno suprotno učenju ovih asketa i brahmana, te oni ovako govore: ‘Kada neko čini i druge tera da čine, kada neko sakati i tera druge da sakate... govori laži – počinilac jeste počinio zlo. Ukoliko bi neko oštrom testerom sva živa bića na ovom svetu pretvorio u gomilu mesa, u brdo mesa, to bi bilo zlo, ishod bi bilo zlo. Ako bi neko išao duž južne obale Ganga, te ubijao i satirao, sakatio i terao druge da sakate, mučio i terao druge da muče, to bi bilo zlo, ishod bi bilo zlo. Ako bi neko išao duž severne obale Ganga, te davao darove i terao druge da daju darove, prinosisio ponude i terao druge da prinose ponude, to bi donelo zasluge, ishod bi bile zasluge. U davanju, kroćenju samoga sebe, obuzdavanju, govorenju istine ima zasluga, ima ploda zasluga.’ Šta mislite, domaćini? Ne zastupaju li ovi askete i brahmani učenja direktno suprotstavljena jedno drugom?’ – „Tako je, poštovani gospodine.”

15. (A1) „A sada, domaćini, za te askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Kada neko čini i druge tera da čine... nema zasluga, niti ploda zasluga’, može se očekivati da će izbegavati tri korisna stanja: dobri telesni postupci, dobri verbalni postupci i dobri mentalni postupci; a preduzimaće i praktikovati tri štetna stanja, a to su: loši telesni postupci, loši verbalni postupci i loši mentalni postupci. A zašto? Ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima ne vide opasnost, propadanje i prljanje, niti u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, taj vid pročišćenja.

16. (A2) Kako zapravo činjenje postoji, onaj čije je gledište da ‘nema

činjenja dela' ima pogrešno razumevanje. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj čija je namera 'nema činjenja dela', ima pogrešnu nameru. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj ko tvrdi da 'nema činjenja dela', upražnjava pogrešan govor. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj ko kaže da 'nema činjenja', stoji nasuprot onim arahantima koji zastupaju učenje da činjenje postoji. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj ko drugog ubeđuje da 'nema činjenja', ubeđuje ga da prihvati pogrešnu Dhammu; time što ubeđuje drugog da prihvati pogrešnu Dhammu, sebe hvali, a druge kritikuje. Tako je napuštena sva čista vrlina koju je prethodno imao i umesto nje sada su tu pogrešni postupci. A to pogrešno razumevanje, pogrešna namera, pogrešan govor, oponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati pogrešnu Dhammu, samohvalisanje i potcenjivanje drugoga – tih nekoliko pogrešnih stanja nastaju s pogrešnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

17. (A3) O tome mudar čovek ovako razmišlja: 'Ako ne postoji činjenje, tada je ovaj dobri čovek sebe dovoljno osigurao posle sloma tela. Ali ako postoji činjenje, tada će se posle sloma tela, posle smrti on preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pretpostavimo da ne postoji činjenje: pa ipak ovog dobrog čoveka ovde i sada mudri kritikuju kao nemoralnu osobu, nekog ko zastupa pogrešno stanovište, zagovornika učenja o nečinjenju. S druge strane, ako postoji činjenje, onda je ovaj dobri čovek igrao na pogrešnu kartu na obema stranama: mudri ga kritikuju ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Pogrešno je prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način što ga proširuje samo na jednu stranu i isključuje korisnu alternativu.'

18. (B1) A sada, domaćini, za one askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: 'Kada neko čini ili druge tera da čine... to bi donelo zasluge, ishod bi bile zasluge', može se očekivati da će izbegavati tri štetna stanja: loše telesne postupke, loše verbalne postupke i loše mentalne postupke, kao i da će preduzimati i praktikovati tri korisna stanja: dobre telesne postupke, dobre verbalne postupke i dobre mentalne postupke. A zašto? Ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima vide opasnost, propadanje i prljanje, a u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, način da sebe pročiste.

19. (B2) Kako zapravo činjenje postoji, onaj čije je gledište da 'ima činjenja', ima ispravno razumevanje. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj čija je namera 'ima činjenja', ima ispravnu nameru. Pošto zapravo postoji dela, onaj ko tvrdi da 'ima činjenja', upražnjava ispravan govor. Pošto zapravo postoji činjenje, onaj ko kaže da 'ima činjenja', ne stoji nasuprot onim arahantima koji zastupaju učenje da činjenje postoji. Pošto zapravo

postoji činjenje, onaj ko drugog ubeđuje da ‘ima činjenja’, ubeđuje ga da prihvati ispravnu Dhammu; time što ubeđuje drugog da prihvati ispravnu Dhammu, sebe ne hvali, a druge ne kritikuje. Tako je napušteno sve pogrešno postupanje koje je prethodno činio i umesto njega sada je tu čista vrlina. A to ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, neoponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati ispravnu Dhammu, izbegavanje samohvalisanja i potcenjivanja drugoga – tih nekoliko korisnih stanja tako nastaju s ispravnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

20. (B3) O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ako postoji činjenje, posle sloma tela, posle smrti, onaj dobri čovek preporodiće se na srećnom odredištu, u nebeskom svetu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pretpostavimo da ne postoji činjenje: ipak, ovog dobrog čoveka ovde i sada mudri hvale kao moralnu osobu, onu koja zastupa ispravno stanovište, zagovornika učenja o činjenju. S druge strane, ako postoji činjenje, ovaj dobri čovek igrao je na pravu kartu na obema stranama: mudri ga hvale ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Ispravno je prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način što ga proširuje na obe strane i isključuje štetnu alternativu.’

(III. UČENJE O NEKAUZALNOSTI)

21. (A) Domaćini, postoje askete i brahmani čiji učenje i gledište jesu ovakvi:⁶³⁰ ‘Ne postoji uzrok ili uslov prljanja bića; bića se prljaju bez uzroka ili uslova. Ne postoji uzrok ili uslov pročišćenja bića; bića se pročišćuju bez uzroka ili uslova. Ne postoji sila, ni energija, ni snaga, niti muževna srčanost. Sva bića, sva živa bića, sva stvorenja, sve duše su bez vlasti, sile i energije; oblikovana sudbinom, okolnostima i prirodom, bića doživljavaju zadovoljstvo i bol u šest klasa.’⁶³¹

22. (B) A ima nekih drugih asketa i brahmana čije je učenje direktno suprotno učenju ovih asketa i brahmana, te oni ovako govore: ‘Postoje uzrok i uslov prljanja bića; bića se prljaju zbog uzroka i uslova. Postoje uzrok i uslov pročišćenja bića; bića se pročišćuju zbog uzroka i uslova. Postoji sila, energija, snaga, muževna srčanost. Nije tačno da su sva bića, sva živa bića, sva stvorenja, sve duše bez vlasti, sile i energije; ili da oblikovana sudbinom, okolnostima i prirodom, bića doživljavaju zadovoljstvo i bol u šest klasa.’ Šta mislite, domaćini? Ne zastupaju li ovi askete i brahmani učenja direktno suprotstavljena jedno drugom?’ – „Tako je, poštovani gospodine.”

23. (A1) „A sada, domaćini, za te askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Ne postoji uzrok ili uslov prljanja bića... bića doživljavaju zadovoljstvo i bol u šest klasa’, može se očekivati da će izbegavati tri

korisna stanja: dobre telesne postupke, dobre verbalne postupke i dobre mentalne postupke, a preduzimati i praktikovati tri štetna stanja: loše telesne postupke, loše verbalne postupke i loše mentalne postupke. A zašto? Jer ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima ne vide opasnost, propadanje i prljanje, niti u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, način da sebe pročiste.

24. (A2) Kako zapravo postoji kauzalnost, onaj čije je gledište da ‘nema kauzalnosti’, ima pogrešno razumevanje. Pošto zapravo postoji kauzalnost, onaj ko namerava da ‘nema kauzalnosti’, ima pogrešnu nameru. Pošto zapravo postoji kauzalnost, onaj ko tvrdi da ‘nema kauzalnosti’, upražnjava pogrešan govor. Pošto zapravo postoji kauzalnost, onaj ko kaže da ‘nema kauzalnosti’, stoji nasuprot onim arahantima koji zastupaju učenje da kauzalnost postoji. Pošto zapravo postoji kauzalnost, onaj ko drugog ubeđuje da ‘nema kauzalnosti’, ubeđuje ga da prihvati pogrešnu Dhammu; time što ubeđuje drugog da prihvati pogrešnu Dhammu, sebe hvali, a druge kritikuje. Tako je napuštena sva čista vrlina koju je prethodno imao i umesto nje sada su tu pogrešni postupci. A to pogrešno razumevanje, pogrešna namera, pogrešan govor, oponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati pogrešnu Dhammu, samohvalisanje i potcenjivanje drugoga – tih nekoliko štetnih stanja tako nastaju s pogrešnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

25. (A3) O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ako ne postoji kauzalnost, tada je ovaj dobri čovek sebe dovoljno osigurao posle sloma tela. Ako postoji kauzalnost, tada će se posle sloma tela, posle smrti, on preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pretpostavimo da ne postoji kauzalnost: ipak ovog dobrog čoveka ovde i sada mudri kritikuju kao nemoralnu osobu, nekog ko zastupa pogrešno stanovište, ko zastupa učenje o nekauzalnosti. S druge strane, ako postoji kauzalnost, onda je ovaj dobri čovek igrao na pogrešnu kartu na obema stranama: mudri ga kritikuju ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu. Pogrešno je prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način što ga proširuje samo na jednu stranu i isključuje korisnu alternativu.’

26. (B1) A sada, domaćini, za one askete i brahmane čiji su učenje i gledišta ovakvi: ‘Postoji uzrok ili uslov prljanja bića ... bića doživljavaju zadovoljstvo i bol u šest klasa’, može se očekivati da će izbegavati tri štetna stanja: loše telesne postupke, loše verbalne postupke i loše mentalne postupke, a preduzimaće i praktikovati tri korisna stanja: dobre telesne postupke, dobre verbalne postupke i dobre mentalne postupke. A zašto? Jer ti dobri askete i brahmani u štetnim stanjima vide opasnost, propadanje i

prljanje, a u korisnim stanjima vide dobrobit odustajanja, način da sebe pročiste.

27. (B2) Kako zapravo kauzalnost postoji, onaj čije je gledište da ‘ima kauzalnosti’, ima ispravno razumevanje. Pošto zapravo kauzalnost postoji, onaj ko namerava da ‘ima kauzalnosti’, ima ispravnu nameru. Pošto zapravo kauzalnost postoji, onaj ko tvrdi da ‘ima kauzalnosti’, upražnjava ispravan govor. Pošto zapravo kauzalnost postoji, onaj ko kaže da ‘ima kauzalnosti’, ne stoji nasuprot onim arahantima koji zastupaju učenje da kauzalnost postoji. Pošto zapravo kauzalnost postoji, onaj ko drugog ubeđuje da ‘ima kauzalnosti’, ubeđuje ga da prihvati ispravnu Dhammu; time što ubeđuje drugog da prihvati ispravnu Dhammu, sebe ne hvali, a druge ne kritikuje. Tako je napušteno sve pogrešno postupanje koje je prethodno činio i umesto njega sada je tu čista vrlina. A to ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, neoponiranje plemenitima, ubeđivanje drugoga da prihvati ispravnu Dhammu, izbegavanje samohvalisanja i potcenjivanja drugoga – tih nekoliko korisnih stanja tako nastaju s ispravnim razumevanjem kao svojim uzrokom.

28. (B3) O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ako postoji kauzalnost, tada će se posle sloma tela, posle smrti, onaj dobri čovek preporoditi na srećnom odredištu, u nebeskom svetu. Bilo da su reči ovih dobrih asketa i brahmana istinite ili ne, pretpostavimo da postoji kauzalnost: a ipak ovog dobrog čoveka ovde i sada mudri hvale kao moralnu osobu, onu koja zastupa ispravno stanovište, zagovornika učenja o kauzalnosti. S druge strane, ako postoji kauzalnost, onda je ovaj dobri čovek igrao na pravu kartu na obema stranama: mudri ga hvale ovde i sada, a posle sloma tela, posle smrti, preporodiće se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Ispravno je prihvatio i sprovodi ovo neoborivo učenje na način što ga proširuje na obe strane i isključuje štetnu alternativu.’

(IV. NE POSTOJE NEMATERIJALNI SVETOVİ)

29. (A) Domaćini, postoje askete i brahmani čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Sigurno je da ne postoje nematerijalni svetovi.’⁶³²

30. A ima drugih asketa i brahmana čije je učenje direktno suprotno učenju ovih asketa i brahmana, te oni ovako govore: ‘Sigurno je da postoje nematerijalni svetovi.’ Šta mislite, domaćini? Ne zastupaju li ovi askete i brahmani učenja direktno suprotstavljena jedno drugom?’ – „Tako je, poštovani gospodine.”

31. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovi dobri askete i brahmani zastupaju učenje i gledište „sigurno je da ne postoje nematerijalni svetovi”, ali ja to tako ne vidim. A ovi drugi dobri askete i brahmani zastupaju učenje i gledište „sigurno je da postoje nematerijalni svetovi”, ali ja to tako

ne vidim. Ako bih, a da ne znam i ne vidim, stao na jednu stranu i objavio „Samo ovo je istina, sve drugo je pogrešno”, to mi ne bi priličilo. Što se tiče asketa i brahmana čiji učenje i gledište jesu „sigurno je da ne postoje nematerijalni svetovi”, ako je njihova reč istinita, tada je svakako još uvek moguće da se [posle smrti] rodim među božanstvima svetova suptilne materije, koja se sastoje od uma.⁶³³ Što se tiče asketa i brahmana čiji učenje i gledište jesu „sigurno je da postoje nematerijalni svetovi”, ako je njihova reč istinita, tada je svakako još uvek moguće da se [posle smrti] rodim među božanstvima nematerijalnih svetova, koja se sastoje od opažaja. Za posezanje za batinom ili oružjem, svađe, tuče, prepirke, optuživanje, podlost i laganje smatra se da osnovu imaju u materijalnom obliku, ali svega toga nema u nematerijalnim svetovima.’ Pošto je promislio o tome, mudar čovek praktikuje put hlađenja strasti prema materijalnim oblicima, slabljenja i nestanka materijalnih oblika.⁶³⁴

(V. NEMA PRESTANKA BIVANJA)

32. Domaćini, postoje askete i brahmani čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Sigurno je da ne postoji prestanak bivanja.’⁶³⁵

33. Ima drugih asketa i brahmana čije je učenje direktno suprotno učenju ovih asketa i brahmana, te oni ovako govore: ‘Sigurno je da postoji prestanak bivanja.’ Šta mislite, domaćini? Ne zastupaju li ovi askete i brahmani učenja direktno suprotstavljena jedno drugom?’ – „Tako je, poštovani gospodine.”

34. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovi dobri askete i brahmani zastupaju učenje i gledište „sigurno je da ne postoji prestanak bivanja”, ali ja to tako ne vidim. Ovi drugi dobri askete i brahmani zastupaju učenje i gledište „sigurno je da postoji prestanak bivanja”, ali ja to tako ne vidim. Ako bih, a da ne znam i ne vidim, stao na jednu stranu i objavio „Samo ovo je istina, sve drugo je pogrešno”, to mi ne bi priličilo. Što se tiče asketa i brahmana čiji učenje i gledište jesu „sigurno je da ne postoji prestanak bivanja”, ako je njihova reč istinita, tada je svakako još uvek moguće da se [posle smrti] rodim među božanstvima nematerijalnih svetova, koja se sastoje od opažaja. Što se tiče asketa i brahmana čiji učenje i gledište jesu „sigurno je da postoji prestanak bivanja”, ako je njihova reč istinita, tada je svakako još uvek moguće da ovde i sada dostignem krajnje oslobođenje. Gledište onih dobrih asketa i brahmana koji zastupaju učenje i gledište „sigurno je da ne postoji prestanak bivanja”, blisko je strasti, blisko sputanosti, blisko oduševljavanju, blisko grabljenju, blisko vezivanju; gledište onih dobrih asketa i brahmana koji zastupaju učenje i gledište „sigurno je da postoji prestanak bivanja”, blisko je odsustvu strasti, blisko odsustvu sputanosti, blisko odsustvu oduševljavanja, blisko odsustvu grabljenja, bli-

sko odsustvu vezivanja. Pošto je promislio o tome, mudar čovek praktikuje put hlađenja strasti prema bivanju, slabljenja i nestanka bivanja.⁶³⁶

(ČETIRI VRSTE LJUDI)

35. Domaćini, na ovome svetu moguće je naći četiri vrste ljudi. Koje četiri? Tako jedna vrsta ljudi nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe. Jedna vrsta ljudi nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih. Jedna vrsta ljudi nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a isto tako nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih. Jedna vrsta ljudi ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih. Pošto takva osoba ne nanosi bol ni sebi, ni drugima, ona je ovde i sada bez žudnje, ugašena i ohlađena, te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.

36. Domaćini, koja to vrsta osobe nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe? Tako neko ide nag, odbacuje pravila... (*kao u suttu 51, §8*)... Toliko je mnoštvo načina na koje muči i umrtvljuje svoje telo. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe.

37. A koja to vrsta osobe, domaćini, nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih? Tako je neko koljač ovaca... (*kao u suttu 51, §9*)... ili neko ko se bavi sličnim krvoločnim poslom. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih.

38. A koja to vrsta osobe, domaćini, nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a isto tako nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih? Tako je neko miropomazan, plemeniti kralj ili dobro stojeći brahman... (*kao u suttu 51, §10*)... I onda njegovi robovi, glasnici i sluge obave pripreme, dok im suze liju niz lice, gonjeni pretnjom od kazne i strahom. Za takvu se osobu kaže da nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe, a isto tako nanosi bol drugima i praktikuje mučenje drugih.

39. A koja to vrsta osobe, domaćini, ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih – pošto ne muči ni sebe ni druge, ona jeste ovde i sada bez žudnje, ugašena i ohlađena, te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.

40–55. Tako se, domaćini, Tathāgata pojavljuje u ovom svetu... (*kao u suttu 51, §12–27*)... On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.’

56. To je, domaćini, vrsta osobe koja ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih – pošto ne muči ni sebe ni druge, ona jeste ovde i sada bez žudnje, ugašena i ohlađena, te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.”

57. Kad ovo bi rečeno, brahmani kućedomaćini iz Sāle rekoše Blaže-

nom: „Izvršno, poštovani Gotama! Izvršno, poštovani Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je poštovani Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimamo poštovanog Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka nas poštovani Gotama prihvati kao svoje nezaređene sledbenike koji, odsad pa do kraja života, pronađoše svoje utočište!”

2

Odeljak o monasima

(Bhikkhuvagga)

61 *Ambalaṭṭhikārāhulovāda sutta* Savet Rāhuli u Ambalaṭṭhiki

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādaḡahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U to vreme poštovani Rāhula boravio je u Ambalaṭṭhiki.⁶³⁷ I tako Blaženi jedno veče izade iz osame, te ode do poštovanog Rāhule. Poštovani Rāhula još izdaleka opazi Blaženog kako dolazi, te mu pripremi mesto za sedenje i vodu za pranje nogu. Blaženi sede na pripremljeno mesto i opru noge. A poštovani Rāhula pokloni se Blaženom i sede sa strane.

3. Tada Blaženi pokaza na malo vode preostale u posudi za pranje nogu, pa upita poštovanog Rāhulu: „Rāhula, vidiš li ovo malo vode preostale u posudi?” – „Da, poštovani gospodine.” – „Isto tako, Rāhula, malo je vrline u onima koji se ne stide da namerno slažu.”

4. Prosuivši ono malo vode iz posude, Blaženi upita poštovanog Rāhulu: „Rāhula, vidiš li kako je ovo malo vode bačeno?” – „Da, poštovani gospodine.” – „Isto tako su odbacili svoju vrlinu oni koji se ne stide da namerno slažu.”

5. Okrenuvši posudu naopačke, Blaženi ponovo upita poštovanog Rāhulu: „Rāhula, vidiš li kako je ova posuda za vodu okrenuta naopačke?” – „Da, poštovani gospodine.” – „Isto tako su svoju vrlinu okrenuli naopačke oni koji se ne stide da namerno slažu.”

6. Postavivši opet posudu za vodu kako treba, Blaženi upita poštovanog Rāhulu: „Rāhula, vidiš li kako je ova posuda za vodu prazna, šuplja?” – „Da, poštovani gospodine.” – „Isto tako je prazna i šuplja vrlina u onima koji se ne stide da namerno slažu.

7. Rāhula, zamisli kraljevskog slona s kljovama dugim poput osovine kočije, ogromnog, dresiranog, naviknutog na borbu. Upustivši se u bitku, on koristi svoje prednje i zadnje noge, glavu i uši, kljove i rep, ali ne i svoj trup. Krotitelj slona vidi to i pomisli: ‘Ovaj kraljevski slon s kljovama dugim poput osovine kočije... koristi svoje prednje i zadnje noge... ali ne i svoj trup. Nije se još uvek potpuno odrekao svog života.’ Kada taj kraljevski slon... otišavši u bitku koristi svoje prednje i zadnje noge, glavu i uši, kljove i rep, ali i svoj trup, krotitelj slona vidi to i pomisli: ‘Ovaj kraljevski slon s kljovama dugim poput osovine kočije... koristi svoje prednje i zadnje noge... ali i svoj trup. Potpuno se odrekao svog života. Nema ničega

što ovaj kraljevski slon ne bi učinio.' Isto se, Rāhula, odnosi na onoga ko se ne stidi da namerno slaže. Nema zla, kažem ti, koje on ne bi učinio. Zato, Rāhula, ovako sebe treba da vežbaš: 'Neću izgovoriti laž čak ni u šali.'

8. A šta misliš, Rāhula, čemu služi ogledalo?"

„Za ogledanje.”

„Na isti način, Rāhula, neki postupak treba učiniti telom tek posle pažljivog ogledanja; postupak treba učiniti govorom tek posle pažljivog ogledanja; postupak treba učiniti mišlju tek posle pažljivog ogledanja.

9. Rāhula, kad god se pripremaš da nešto učiniš telom, treba da razmisliš: 'Postupak koji nameravam da učinim telom, hoće li povrediti mene, povrediti druge ili povrediti oboje? Hoće li to biti štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom?' Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji nameravam da učinim telom povrediće mene, povrediće druge ili će povrediti oboje, to će zapravo biti štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom', onda sasvim sigurno ne treba da ga učiniš. Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji nameravam da učinim telom neće povrediti mene, neće povrediti druge, niti će povrediti oboje, to će zapravo biti koristan telesni postupak, s prijatnim rezultatom, prijatnim ishodom', onda sasvim sigurno treba da ga učiniš.

10. Isto tako, Rāhula, dok nešto činiš telom, treba da razmisliš: 'Postupak koji činim telom, da li povređuje mene, povređuje druge ili povređuje oboje? Je li to štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom?' Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji činim telom povređuje mene, povređuje druge ili povređuje oboje, to je zapravo štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom', onda treba da ga prekineš. Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji činim telom ne povređuje mene, ne povređuje druge, niti povređuje oboje, to je zapravo koristan telesni postupak, s prijatnim rezultatom, prijatnim ishodom', onda treba da nastaviš da ga činiš.

11. Isto tako, Rāhula, pošto si nešto učinio telom, treba da razmisliš: 'Postupak koji sam učinio telom, je li povredio mene, povredio druge ili povredio oboje? Je li to bio štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom?' Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji sam učinio telom povredio je mene, povredio je druge ili je povredio oboje. To je bio štetan telesni postupak, s bolnim posledicama, bolnim ishodom', takav telesni postupak treba da priznaš, da ga obelodaniš, izložiš svom učitelju ili mudrim saputnicima u svetačkom životu. Pošto si ga priznao, obelodanio i izložio, ubuduće treba da vežbaš obuzdavanje.⁶³⁸ Ako posle takvog ogledanja znaš: 'Postupak koji sam učinio telom nije povredio mene, nije povredio druge, niti je povredio oboje. To je zapravo koristan telesni postupak, s prijatnim rezultatom, prijatnim ishodom', onda možeš

da ostaneš srećan i radostan, negujući u sebi povoljna mentalna stanja dan i noć.

12. Rāhula, kad god se pripremaš da nešto učiniš govorom... (*kao u §9, s tim što je „telom” zamenjeno „govorom”*)... onda sasvim sigurno treba da ga učiniš.

13. Isto tako, Rāhula, dok nešto činiš govorom... (*kao u §10, „telom” je zamenjeno „govorom”*)... onda treba da nastaviš da ga činiš.

14. Isto tako, Rāhula, pošto si nešto učinio govorom... (*kao u §11, s tim što je „telom” zamenjeno „govorom”*)... onda možeš da ostaneš srećan i radostan, negujući u sebi povoljna mentalna stanja dan i noć.

15. Rāhula, kad god se pripremaš da nešto učiniš umom... (*kao u §9, „telom” je zamenjeno „umom”*)... onda sasvim sigurno treba da ga učiniš.

16. Isto tako, Rāhula, dok nešto činiš umom... (*kao u §10, „telom” je zamenjeno „umom”*)... onda treba da nastaviš da ga činiš.

17. Isto tako, Rāhula, pošto si nešto učinio umom... (*kao u §11, „telom” je zamenjeno „umom”*)⁶³⁹ ... onda možeš da ostaneš srećan i radostan, negujući u sebi povoljna mentalna stanja dan i noć.

18. Rāhula, svi oni askete i brahmani koji su u prošlosti pročišćavali svoje telesne postupke, svoje verbalne postupke i svoje mentalne postupke, činili su to pažljivo ih ogledajući na ovaj način. Svi oni askete i brahmani koji će u budućnosti pročišćavati svoje telesne postupke, svoje verbalne postupke i svoje mentalne postupke, činiće to pažljivo ih ogledajući na ovaj način. Svi oni askete i brahmani koji sada pročišćuju svoje telesne postupke, svoje verbalne postupke i svoje mentalne postupke, čine to pažljivo ih ogledajući upravo na isti ovaj način. Zato, Rāhula, ovako treba sebe da vežbaš: ‘Pročistiću svoje telesne postupke, svoje verbalne postupke i svoje mentalne postupke, neprekidno ih ogledajući na ovaj način.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Rāhula se obradova rečima Blaženoga.

62 *Mahārāhulovāda sutta* Dugi govor o savetu Rāhuli

1. Ovako sam čuo.⁶⁴⁰ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvattthīja da prosi hranu. Poštovani Rāhula se takođe obukao, uzeo svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu prateći u stopu Blaženog.

3. Onda se Blaženi osvrne i ovako reče poštovanom Rāhuli:⁶⁴¹ „Rāhula, svaki materijalni oblik, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, inferiorni ili superiorni, dalek ili blizu, svaki materijalni oblik treba videti kakav zaista jeste, s pravom mudročću: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’”

„Samo materijalni oblik, Blaženi? Samo materijalni oblik, Uzvišeni?”

„Materijalni oblik, Rāhula, a isto tako osećaj, opažaj, mentalne obrasce i svest.”

4. Na to poštovani Rāhula ovako pomisli: „Kome bi uopšte bilo do prošenja hrane u gradu danas kad ga je lično posavetovao Blaženi?” Zato se vrati i sede nogu ukrštenih, uspravna tela i ustali svesnost pred sobom.

5. A poštovani Sāriputta vide ga kako sedi i obrati mu se ovim rečima: „Rāhula, razvijaj svesnost daha. Kad se razvija i neguje svesnost daha, to donosi veliki plod i veliku korist.”⁶⁴²

6. Kad pade večer, poštovani Rāhula izađe iz osame i otide do Blaženog. Pošto se pokloni, sede sa strane i upita Blaženog:

7. „Poštovani gospodine, kako da se svesnost daha razvija i neguje, tako da donosi veliki plod i veliku korist?”

(ČETIRI VELIKA ELEMENTA)

8. „Rāhula,⁶⁴³ šta god da je unutrašnje, u osobi, čvrsto, trajno i za njega smo vezani, dakle kosa, malje, nokti, zubi, koža, mišići, tetive, kosti, koštana srž, bubrezi, srce, jetra, dijafragma, slezina, pluća, debelo crevo, tanko crevo, želudac i njegov sadržaj, stomak, izmet ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je čvrsto, trajno i za njega smo vezani, to se zove unutrašnji element zemlje. Unutrašnji i spoljašnji element zemlje zajedno čine element zemlje. I to treba videti kako zaista jeste, s ispravnim razume-

vanjem: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.” Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom zemlje i u umu nestaje strast prema elementu zemlje.

9. A šta je, Rāhula, element vode? Element vode može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vode? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi, a da je tečno, vodnjikavo i za njega smo vezani, dakle žuč, šljajm, gnoj, krv, znoj, salo, suze, limfa, pljuvačka, sluz, tečnost u zglobovima, mokraćna ili šta god drugo unutrašnje, unutar osobe što je tečno, vodnjikavo i za njega smo vezani, to se zove unutrašnji element vode. Unutrašnji i spoljašnji element vode zajedno čine element vode. I to treba videti onako kako zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.” Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vode i u umu nestaje strast prema elementu vode.

10. A šta je, Rāhula, element vatre? Element vatre može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vatre? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi a da je vatreno, vrelo i za njega smo vezani, dakle ono čime se telo zagreva, stari i iscrpljuje groznicom; ono čime se sve pojedeno, popijeno, sažvakano i okušano pravilno svari ili bilo šta drugo unutrašnje, unutar osobe što je vatreno, vrelo i za njega smo vezani, to se zove unutrašnji element vatre. Unutrašnji i spoljašnji element vatre zajedno čine element vatre. I to treba videti kako zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.” Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vatre i u umu nestaje strast prema elementu vatre.

11. A šta je, Rāhula, element vazduha? Element vazduha može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vazduha? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi a da je vetar, pokreće se i za njega smo vezani, dakle uzlazni gasovi, silazni gasovi, gasovi u stomaku, gasovi u crevima, gasovi koji prolaze kroz telo, udisanje i izdisanje ili bilo šta drugo unutrašnje, unutar osobe što je vetar, pokretno i za njega smo vezani, to se zove unutrašnji element vazduha. Unutrašnji i spoljašnji element vazduha zajedno čine element vazduha. I to treba videti kako zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.” Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vazduha i u umu nestaje strast prema elementu vazduha.

12. A šta je, Rāhula, element prostora?⁶⁴⁴ Element prostora može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element prostora? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi a da je prostor, šupljina i za njega smo vezani, dakle ušne šupljine, nozdrve, usna duplja i ono čime jedemo, pijemo, gutamo i varimo, tamo gde se to izbacuje nadole ili bilo šta drugo unutraš-

nje, unutar osobe što je prostor, šupljina i za njega smo vezani, to se zove unutrašnji element prostora. Unutrašnji i spoljašnji element prostora zajedno čine element prostora. I to treba videti kako zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: „To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.” Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom prostora i u umu nestaje strast prema elementu prostora.

13. Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput zemlje; kada razvijaš meditaciju koja je poput zemlje, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.⁶⁴⁵ Baš kao što ljudi bacaju i čiste i nečiste stvari, izmet, mokraću, pljuvačku, gnoj i krv na zemlju, a zemlja nije zgrožena, ponižena i zgađena zbog toga, isto tako, Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput zemlje; kada razvijaš meditaciju koja je poput zemlje, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.

14. Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vode; kada razvijaš meditaciju koja je poput vode, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati. Baš kao što ljudi peru i čiste i nečiste stvari, izmet, mokraću, pljuvačku, gnoj i krv u vodi, a voda nije zgrožena, ponižena i zgađena zbog toga, isto tako, Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vode; kada razvijaš meditaciju koja je poput vode, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.

15. Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vatre; kada razvijaš meditaciju koja je poput vatre, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati. Baš kao što ljudi spaljuju i čiste i nečiste stvari, izmet, mokraću, pljuvačku, gnoj i krv u vatri, a vatra nije zgrožena, ponižena i zgađena zbog toga, isto tako, Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vatre; kada razvijaš meditaciju koja je poput vatre, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.

16. Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vazduha; kada razvijaš meditaciju koja je poput vazduha, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati. Baš kao što vazduh duva i na čiste i na nečiste stvari, izmet, mokraću, pljuvačku, gnoj i krv, a vazduh nije zgrožen, ponižen i zgađen zbog toga, isto tako, Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput vazduha; kada razvijaš meditaciju koja je poput vazduha, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.

17. Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput prostora; kada razvijaš meditaciju koja je poput prostora, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati. Baš kao što prostor nije fiksiran bilo gde, isto tako Rāhula, razvijaj meditaciju koja je poput prostora; kada razvijaš meditaciju koja je poput prostora, dopadljivi i nedopadljivi kontakti kad se jave, neće osvojiti tvoj um i tu ostati.

18. Rāhula, razvijaj meditaciju prijateljske ljubavi; kada razvijaš meditaciju prijateljske ljubavi, svaka zlovolja biće napuštena.

19. Rāhula, razvijaj meditaciju saosećanja; kada razvijaš meditaciju saosećanja, svaka okrutnost biće napuštena.

20. Rāhula, razvijaj meditaciju radosti zbog sreće drugih; kada razvijaš meditaciju radosti radi sreće drugih, svako nezadovoljstvo biće napušteno.

21. Rāhula, razvijaj meditaciju spokojstva; kada razvijaš meditaciju spokojstva, svaka odbojnost biće napuštena.

22. Rāhula, razvijaj meditaciju odbojnosti; kada razvijaš meditaciju odbojnosti, svaka strast biće napuštena.

23. Rāhula, razvijaj meditaciju opažanja prolaznosti; kada razvijaš meditaciju opažanja prolaznosti, obmana „ja sam” biće napuštena.

24. Rāhula, razvijaj meditaciju svesnosti daha. Kad se razvija i neguje svesnost daha, to donosi veliki plod i veliku korist. A kako se razvija i neguje svesnost daha, tako da donosi veliki plod i veliku korist?

25. Tako što monah ode u šumu, do podnožja nekog drveta ili do prazne kolibe; seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom; neprekidno svestan, udiše i, neprekidno svestan, izdiše.⁶⁴⁶

26. Udišući dugi dah, zna ‘Sada udišem dugi dah’; izdišući dugi dah, zna ‘Sada izdišem dugi dah’; udišući kratak dah, zna ‘Sada udišem kratak dah’; izdišući kratak dah, zna ‘Sada izdišem kratak dah.’ Ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], izdisaću.’ Ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, izdisaću.’

27. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću osećajući ushićenje’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću osećajući ushićenje.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću osećajući zadovoljstvo’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću osećajući zadovoljstvo.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću osećajući mentalni obrazac’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću osećajući mentalni obrazac.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću smirujući mentalni obrazac’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću smirujući mentalni obrazac.’

28. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću osećajući um’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću osećajući um.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću ispunjavajući um radošću’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću ispunjavajući um radošću.’ Ovako sebe vežba: ‘Koncentrišući um, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Koncentrišući um, izdisaću.’ Ovako sebe vežba: ‘Oslobađajući um, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Oslobađajući um, izdisaću.’

29. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću kontemplirajući prolaznost’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću kontemplirajući prolaznost.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću kontemplirajući hlađenje strasti; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću kontemplirajući hlađenje strasti.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću kontempli-

rajući prestanak’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću kontemplirajući prestanak.’
Ovako sebe vežba: ‘Udisaću kontemplirajući napuštanje’; ovako sebe vež-
ba: ‘Izdisaću kontemplirajući napuštanje.’

30. Rāhula, kad se na ovaj način razvija i neguje, svesnost daha donosi veliki plod, veliku korist. Kad se na ovaj način razvija i neguje svesnost daha, čak i poslednji udasi i izdasi su znani dok se smiruju, ne ostaju nepoznati.”⁶⁴⁷

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Rāhula se obradova rečima Blaženoga.

63 *Cūlamālunkya sutta* Kratki razgovor sa Mālunkyāputtom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda se poštovanom Mālunkyāputti, dok je boravio u osami, povučem, javi ova misao:

„Ima gledišta o kojima se Blaženi nije izjasnio, nego ih je ostavio po strani i odbacio, a to su: ‘ovaj svet je večan’ i ‘ovaj svet nije večan’; ‘ovaj svet je konačan’ i ‘ovaj svet je beskonačan’; ‘duša je isto što i telo’ i ‘duša je jedno, a telo je drugo’; ‘Tathāgata postoji posle smrti’, ‘Tathāgata ne postoji posle smrti’, ‘Tathāgata i postoji i ne postoji posle smrti’ i ‘Tathāgata niti postoji, niti ne postoji posle smrti.’ Ta gledišta mi Blaženi nije razjasnio, a to mi se ne sviđa, niti to prihvatam. Zato ću otići Blaženome da mi razjasni. Ako mi objavi ‘ovaj svet je večan’ ili ‘ovaj svet nije večan’... ili ‘posle smrti Tathāgata niti postoji, niti ne postoji’, onda ću nastaviti da živim svetačkim životom pod njegovim vođstvom. Ako to ne učini, napustiću vežbanje i vratiti se nižem, svetovnom životu.

3. Kad je palo veče, poštovani Mālunkyāputta izađe iz osame i otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i reče:

„Poštovani gospodine, dok sam boravio u osami, povučem, javila mi se ova misao: ‘Ima gledišta o kojima se Blaženi nije izjasnio... Ako mi ih Blaženi ne razjasni, napustiću vežbanje i vratiti se nižem, svetovnom životu.’ Ako Blaženi zna: ‘svet je večan’, neka mi to objavi; ako Blaženi zna: ‘svet nije večan’, neka mi to objavi. A ako Blaženi ne zna da li je svet večan ili nije večan, za onoga ko ne zna i ne vidi jedino je ispravno da kaže: ‘Ja niti znam, niti vidim.’

Ako Blaženi zna: ‘svet je konačan’, ... ‘svet je beskonačan’, ... ‘duša je isto što i telo’, ... ‘duša je jedno, a telo je drugo’, ... ‘Tathāgata postoji posle smrti’, ... ‘Tathāgata ne postoji posle smrti’; ako Blaženi zna: ‘Tathāgata i postoji i ne postoji posle smrti’, neka mi to objavi. Ako Blaženi zna: ‘Tathāgata niti postoji, niti ne postoji posle smrti’, neka mi to objavi. Ako Blaženi to ne zna, za onoga ko ne zna i ne vidi jedino je ispravno da kaže: ‘Ja niti znam, niti vidim.’”

4. „Mālunkyāputta, jesam li ti ikada rekao: ‘Dođi, Mālunkyāputta, živi svetačkim životom pod mojim vođstvom, a ja ću ti objavititi da ‘ovaj svet

je večan'... ili 'posle smrti Tathāgata niti postoji niti ne postoji?' – „Ne, poštovani!” – „Ili si možda ti nekada rekao meni: ‘Gospodine, živeću svetačkim životom pod vođstvom Blaženog kad mi objavi da „ovaj svet je večan”... ili „posle smrti Tathāgata niti postoji niti ne postoji”?’” – „Ne, poštovani!” – „Ako je to tako, nerazumni čoveče, ko si ti i šta to napuštaš?

5. Kad bi bilo ko rekao: ‘Neću živeti svetačkim životom pod vođstvom Blaženog sve dok mi Blaženi ne objavi da ‘ovaj svet je večan’... ili ‘posle smrti Tathāgata niti postoji niti ne postoji’, taj bi pre umro nego što bi Tathāgata dospeo da mu sve rastumači. Zamisli, Mālunkyāputta, nekog čoveka ranjenog strelom debelo premazanom otrovom, pa kad bi se njegovi prijatelji i drugovi, porodica i rodbina pobrinuli da mu dovedu lekara. Na to ranjenik kaže: „Ne dam da mi lekar izvadi ovu strelu pre nego što doznam da li je čovek koji me je ranio plemić, brahman, trgovac ili najamnik.’ I još kaže: ‘Ne dam da lekar izvadi ovu strelu sve dok ne saznam ime čoveka koji me je ranio i iz kojeg je plemena... sve dok ne saznam je li čovek koji me je ranio visok, nizak ili srednjeg rasta... sve dok ne saznam je li čovek koji me je ranio tamnopus, smeđ ili zlatne puti... sve dok ne saznam iz kojeg je sela ili grada čovek koji me je ranio ... da li me je ustrelio iz luka ili iz samostrela... da li je tetiva na luku od životinjske ili biljne tetive, od kudeljke ili od kore drveta... da li je telo strele bilo grubo ili fino obrađeno... od čega su perca na strelji napravljena, da li od pera lešinara, gavrana, jastreba ili rode... čime je vrh strele bio pričvršćen, žilom vola, bivola, lava ili majmuna... i kojeg oblika je bio taj vrh strele, šiljast, nalik polumesecu, s kracima ili račvast.’

Taj čovek bi pre umro nego što bi sve to saznao. Isto tako, Mālunkyāputta, ako bi bilo ko rekao: ‘Neću živeti svetačkim životom pod vođstvom Blaženog sve dok mi Blaženi ne objavi da ‘ovaj svet je večan’... ili ‘posle smrti Tathāgata niti postoji niti ne postoji’, taj bi pre umro nego što bi Tathāgata dospeo da mu sve rastumači.

6. Mālunkyāputta, ako postoji gledište ‘ovaj svet je večan’, svetački život se ne može živeti; i ako postoji gledište ‘ovaj svet nije večan’, svetački život se ne može živeti. Bilo da postoji gledište ‘ovaj svet je večan’ ili gledište ‘ovaj svet nije večan’, i dalje postoji rođenje, postoji starost, postoji smrt, postoje žalost, naricanje, bol, tuga i očaj, na čije razaranje ovde i sada upućujem.

Ako postoji gledište ‘svet je konačan’, ... ‘svet je beskonačan’, ... ‘duša je isto što i telo’, ... ‘duša je jedno, a telo je drugo’, ... ‘Tathāgata postoji posle smrti’, ... ‘Tathāgata ne postoji posle smrti’, svetački život se ne može živeti... Bilo da postoji gledište ‘Tathāgata i postoji i ne postoji posle smrti’ ili gledište ‘Tathāgata niti postoji, niti ne postoji posle smrti’, i dalje postoji rođenje, postoji starost, postoji smrt, postoje žalost, naricanje, bol,

tuga i očaj, na čije razaranje ovde i sada upućujem.

7. Zato, Mālunkyāputta, ono o čemu se nisam izjasnio, zapamti kao ono o čemu se nisam izjasnio, a ono o čemu sam se izjasnio, zapamti kao ono o čemu sam se izjasnio. A o čemu se nisam izjasnio? ‘Ovaj svet je večan’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Ovaj svet nije večan’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Ovaj svet je konačan’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Ovaj svet je beskonačan’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Duša je isto što i telo’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Duša je jedno, telo je drugo’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Tathāgata postoji posle smrti’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Tathāgata ne postoji posle smrti’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Tathāgata i postoji i ne postoji posle smrti’ – o tome se nisam izjasnio. ‘Tathāgata niti postoji, niti ne postoji posle smrti’ – o tome se nisam izjasnio.

8. A zašto se o tome nisam izjasnio? To ne bi bilo korisno, jer ne pripada temeljima svetačkog života, ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, prestanku, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. Zato se o tome nisam izjasnio.

9. A o čemu sam se, Mālunkyāputta, izjasnio? ‘Ovo je patnja’, o tome sam se izjasnio. ‘Ovo je nastanak patnje’, o tome sam se izjasnio. ‘Ovo je prestanak patnje’, o tome sam se izjasnio. ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’, o tome sam se izjasnio. A zašto sam se o tome izjasnio? Zato što je korisno, jer pripada temeljima svetačkog života, vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, prestanku, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. Zato sam se o tome izjasnio.

Zato, Mālunkyāputta, ono o čemu se nisam izjasnio, zapamti kao ono o čemu se nisam izjasnio, a ono o čemu sam se izjasnio, zapamti kao ono o čemu sam se izjasnio.

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Mālunkyāputta se obradova rečima Blaženoga.⁶⁴⁸

64 *Mahāmālunkya sutta* Dugi razgovor sa Mālunkyāputtom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, sećate li se pet nižih okova kojima sam vas podučio?”

Kad to bi rečeno, poštovani Mālunkyāputta odgovori: „Sećam se pet nižih okova kako ih je Blaženi izložio.”⁶⁴⁹

„Ali, Mālunkyāputta, kako se sećaš pet nižih okova kako ih je Blaženi izložio?”

„Sećam se verovanja da postoji trajna osoba kao nižeg okova koji je Blaženi izložio. Sećam se sumnjičavosti kao nižeg okova koji je Blaženi izložio. Sećam se slepog poštovanja pravila i rituala kao nižeg okova koji je Blaženi izložio. Sećam se želje za zadovoljstvima čula kao nižeg okova koji je Blaženi izložio. Sećam se zovolje kao nižeg okova koji je Blaženi izložio. Na taj način, poštovani gospodine, sećam se pet nižih okova kako ih je Blaženi izložio.”

3. „Mālunkyāputta, sećaš li se kome sam izložio tih pet nižih okova na takav način?⁶⁵⁰ Ne bi li te sledbenici drugih učenja pobili poređenjem s detetom? Malo, nežno dete što leži u kolecvi čak i nema pojam „osobe”, pa kako se onda u njemu može javiti verovanje da postoji trajna osoba? Pa ipak, u njemu leži prikrivena sklonost ka verovanju kako postoji trajna osoba.⁶⁵¹ Malo, nežno dete što leži u kolecvi čak i nema pojam „učenja”,⁶⁵² pa kako se onda u njemu može javiti sumnjičavost? Pa ipak, u njemu leži prikrivena sklonost ka sumnjičavosti. Malo, nežno dete što leži u kolecvi čak i nema pojam „pravila”, pa kako se onda u njemu može javiti vezanost za pravila i rituale? Pa ipak, u njemu leži prikrivena sklonost ka vezanosti za pravila i rituale. Malo, nežno dete što leži u kolecvi čak i nema pojam „zadovoljstvo čula”, pa kako se onda u njemu može javiti želja za zadovoljstvima čula? Pa ipak, u njemu leži prikrivena sklonost ka strasti za zadovoljstvima čula. Malo, nežno dete što leži u kolecvi čak i nema pojam „bića”, pa kako se onda u njemu može javiti zovolja prema bićima? Pa ipak, u njemu leži prikrivena sklonost ka zovolji prema bićima. Zar te sledbenici drugih učenja ne bi pobili poređenjem s detetom?”

4. Na to poštovani Ānanda reče: „Vreme je, Blaženi, vreme je, Uzvišeni, da Blaženi izloži pet nižih okova. Pošto saslušaju, monasi će to zapamtiti.”

„Onda, Ānanda, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Ānanda. A Blaženi ovako nastavi:

5. „Tako, Ānanda, neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, živi uma opsednutog i zarobljenog verovanjem da postoji trajna osoba i ne razume onako kako zaista jeste, bekstvo od već nastalog verovanja da postoji trajna osoba. Kada to verovanje pređe u naviku i nije iskorenjeno u njemu, ono postaje niži okov. Živi on uma opsednutog i zarobljenog sumnjičavošću... slepim poštovanjem pravila i rituala... strašću za zadovoljstvima čula... zlovoljom, tako da ne razume onako kako zaista jeste bekstvo od već nastale zlovolje. A kada ta zlovolja pređe u naviku i nije iskorenjena u njemu, ona postaje niži okov.

6. Dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, ne živi uma opsednutog i zarobljenog verovanjem da postoji trajna osoba i razume onako kako zaista jeste, bekstvo od već nastalog verovanja da postoji trajna osoba. Verovanje u trajnu osobu, zajedno sa prikrivenom sklonošću ka tome, on je napustio.⁶⁵³ Ne živi uma opsednutog i zarobljenog sumnjičavošću... slepim poštovanjem pravila i rituala... strašću za zadovoljstvima čula... zlovoljom; tako da razume onako kako zaista jeste, bekstvo od već nastale zlovolje. Zlovolju, zajedno sa prikrivenom sklonošću ka njoj, on je napustio.

7. Postoji put, Ānanda, način da se tih pet nižih okova napusti. Da bilo ko, mimo tog puta, mimo tog načina, sagleda, uvidi ili napusti tih pet nižih okova – to je nemoguće. Baš kao kod velikog drveta koje usred stabla ima srčiku, nije moguće da bilo ko iseče tu srčiku, a da ne zaseče kroz koru i godove, isto tako postoji put... to je nemoguće.

Postoji put, Ānanda, način da se tih pet nižih okova napusti. Da bilo ko, tim putem, tim načinom, sagleda, uvidi ili napusti tih pet nižih okova – to je moguće. Baš kao kod velikog drveta koje usred stabla ima srčiku, moguće je da bilo ko iseče tu srčiku, tako što će zaseći kroz koru i godove, isto tako postoji put... to je moguće.

8. Zamisli, Ānanda, ovu reku Gang punu vode do vrha, tako da i vrana može da pije iz nje, a onda neki slab čovek dođe i pomisli: ‘Ako zaplivam kroz maticu snagom sopstvenih ruku, bezbedno ću preći na drugu obalu ove reke Gang.’ Pa ipak, on ne bi bio u stanju da bezbedno pređe na drugu obalu. Isto tako, kada nekog podučavaju Dhammi kako bi prestao da ve-

ruje u postojanje trajne osobe, ako se njegov um ne udubi u Dhammu i ne stekne poverenje, postojanost i odlučnost, tada se može smatrati istim kao onaj slabi čovek.

Zamisli, Ānanda, ovu reku Gang punu vode do vrha, tako da i vrana može da pije iz nje, a onda snažan čovek dođe i pomisli: ‘Ako zaplivam kroz maticu snagom sopstvenih ruku, bezbedno ću preći na drugu obalu ove reke Gang.’ On bi bio u stanju da bezbedno pređe na drugu obalu. Isto tako, kada nekog podučavaju Dhammi kako bi prestao da veruje u postojanje trajne osobe, ako se njegov um udubi u Dhammu i stekne poverenje, postojanost i odlučnost, tada se može smatrati istim kao onaj snažan čovek.

9. A šta je, Ānanda, taj put, taj način da se pet nižih okova napusti? Tako, odvajanjem od predmetâ vezivanja,⁶⁵⁴ napuštanjem štetnih stanja, potpunim smirivanjem inertnosti tela, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.

Što god da u tome postoji kao materijalni oblik, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i svest, monah ta stanja vidi kao prolazna, kao patnju, bolest, čir, strelu, nevolju, kao nesreću, nešto strano, u raspadu, prazno, što nije njegovo sopstvo.⁶⁵⁵ Okreće svoj um od tih stanja i usmerava ga ka besmrtnom elementu ovako: ‘Ovo je mirno, ovo je uzvišeno, dakle smirivanje svih mentalnih konstrukcija, napuštanje svih vezanosti, razaranje žudnje, hlađenje strasti, prestanak, *nibbāna*.’⁶⁵⁶ Sa tim kao uporištem, dostiže on uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova, zbog te strasti za Dhammom, oduševljenja Dhammom,⁶⁵⁷ uklanjanjem pet nižih okova, postaje onaj koji će se sigurno preporoditi spontano [u čistim boravištima] i odatle doseže konačno oslobođenje, a da se nikada više ne vrati u ovaj svet. To je put, to je način da se tih pet nižih okova napusti.

10–12. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... I opet, slabljenjem ushićenja... monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

Što god da u tome postoji kao materijalni oblik, osećaj, opažaj, mentalni obrazac i svest, monah ta stanja vidi kao prolazna... kao nešto što nije njegovo sopstvo. Okreće svoj um od tih stanja i usmerava ga ka besmrtnom elementu... To je put, to je način da se tih pet nižih okova napusti.

13. I opet, potpunim prevazilaženjem opažaja oblika, nestankom opažaja čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažaje različitosti, svestan da „prostor jeste beskrajn”, monah ulazi i ostaje u području beskrajnog

prostora.

Šta god da u tome postoji kao osećaj, opažaj, mentalni obrazac i svest,⁶⁵⁸ monah ta stanja vidi kao prolazna... kao nešto što nije njegovo sopstvo. Okreće svoj um od tih stanja i usmerava ga ka besmrtnom elementu... To je put, to je način da se tih pet nižih okova napusti.

14. I opet, potpunim prevazilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da „svest jeste beskonačna”, monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti.

Što god da u tome postoji kao osećaj, opažaj, mentalni obrazac i svest, monah ta stanja vidi kao prolazna... kao nešto što nije njegovo sopstvo. Okreće svoj um od tih stanja i usmerava ga ka besmrtnom elementu... To je put, to je način da se tih pet nižih okova napusti.

15. I opet, potpunim prevazilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da „nema ničega”, monah ulazi i ostaje u području ničega.

Što god da u tome postoji kao osećaj, opažaj, mentalni obrazac i svest, monah ta stanja vidi kao prolazna, kao patnju, bolest, čir, strelu, nevolju, kao nesreću, nešto strano, u raspadu, prazno, što nije njegovo sopstvo. Okreće svoj um od tih stanja i usmerava ga ka besmrtnom elementu ovako: ‘Ovo je mirno, ovo je uzvišeno, dakle smirivanje svih mentalnih konstrukcija, napuštanje svih vezanosti, razaranje žudnje, hlađenje strasti, prestanak, *nibbāna*.’ Sa tim kao uporištem, dostiže monah uklanjanje otrova. Ali ako ne dostigne uklanjanje otrova, zbog te strasti za Dhammom, oduševljenja Dhammom, uklanjanjem pet nižih okova, postaje onaj koji će se sigurno preporoditi spontano [u čistim boravištima] i odatle doseže konačno oslobođenje, a da se nikada više ne vrati u ovaj svet. To je put, to je način da se tih pet nižih okova napusti.”

16. „Ako je to put, način da se tih pet nižih okova napusti, kako se onda za neke monahe ovde kaže da su stekli oslobođenje uma, a za druge da su stekli oslobođenje mudročću?”

„Zato, Ānanda, što postoji razlika u njihovim sposobnostima.”⁶⁵⁹

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

65 *Bhaddāli sutta* Govor Bhaddāliju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, ja jedem jednom dnevno. Čineći tako, bez bolesti sam i tegoba, uživam u zdravlju, snažan sam i dobro se osećam.⁶⁶⁰ Zato i vi, monasi, jedite samo jednom na dan. Čineći tako, bićete bez bolesti i tegoba, uživati u zdravlju, snažni i dobro ćete se osećati.”

3. Kad to bi rečeno, poštovani Bhaddāli reče Blaženome: „Poštovani, ne želim da jedem samo jednom; jer ako bih tako radio, možda bih osećao brigu i strah zbog toga.”⁶⁶¹

„Onda, Bhaddāli, pojedi jedan deo tamo gde si pozvan, ostatak ponesi sa sobom da ga kasnije pojedeš. Na taj način ćeš sebe prehraniti.”

„Poštovani, ne želim da jedem ni na taj način; jer ako bih tako radio, možda bih takođe osećao brigu i strah zbog toga.”⁶⁶²

4. A kada je ovo pravilo vežbanja Blaženi javno objavio,⁶⁶³ poštovani Bhaddāli javno objavi monaškoj zajednici kako nije spreman da sebe podvrgne takvom vežbanju. I tako se poštovani Bhaddāli nije pojavljivao pred Budom čitav tromesečni period [monsuna], jer nije poštovao pravilo vežbanja u okviru Učiteljevog nauka.

5. U to vreme grupa monaha šila je ogrtač za Blaženog, te pomisliše: „Kada završimo ovaj ogrtač, kad se završi tromesečni period [monsuna], Blaženi će ponovo krenuti svojim putem.”

6. Onda poštovani Bhaddāli otide do tih monaha i pozdravi se sa njima, a kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane. Pošto je tako učinio, monai mu rekoše: „Prijatelju Bhaddāli, ovaj ogrtač pravimo za Blaženog. Kada završimo taj ogrtač, kad se završi tromesečni period [monsuna], Blaženi će ponovo krenuti svojim putem. Molimo te, prijatelju Bhaddāli, dobro razmisli o onome što si objavio. Nemoj kasnije sebi još više otežati život.”

7. „Dobro, prijatelji”, odgovori Bhaddāli i otide do Blaženog, pokloni se, sede sa strane i reče: „Poštovani, učinih prekršaj u tome što sam, kad je Blaženi objavio pravilo vežbanja, poput budale, zbunjene i nepromišljene,

javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgnem takvom vežbanju. Neka mi Blaženi oprostí prekršaj, kako bih sebe obuzdavao ubuduće.”

8. „Naravno, Bhaddāli, učinio si prekršaj što si, kad sam objavio pravilo vežbanja, poput budale, zbunjene i nepromišljene, javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgneš takvom vežbanju.

9. Bhaddāli, nisi prepoznao ovu okolnost: ‘Blaženi živi kraj Sāvathhīja i Blaženi će me znati ovakvog: „Monah po imenu Bhaddāli ne poštuje pravilo vežbanja koje je uveo Učitelj.”’ Tu okolnost nisi prepoznao.

Isto tako, nisi prepoznao ni ovu okolnost: ‘Mnogi monasi žive kraj Sāvathhīja tokom perioda monsuna; i oni će me znati ovakvog: „Monah po imenu Bhaddāli ne poštuje pravilo vežbanja koje je uveo Učitelj.”’ Tu okolnost takođe nisi prepoznao.

Isto tako, nisi prepoznao ni ovu okolnost: ‘Mnogi nezaređeni sledbenici... Mnoge nezaređene sledbenice žive kraj Sāvathhīja; i one će me znati ovakvog: „Monah po imenu Bhaddāli ne poštuje pravilo vežbanja koje je uveo Učitelj.”’ Tu okolnost takođe nisi prepoznao.

Isto tako, nisi prepoznao ni ovu okolnost: ‘Mnogi askete i brahmani, sledbenici drugih tradicija, žive kraj Sāvathhīja; i oni će me znati ovakvog: „Monah po imenu Bhaddāli, stariji učenik Gotame, ne poštuje pravilo vežbanja koje je uveo Učitelj.”’ Tu okolnost takođe nisi prepoznao.”

10. „Kada je Blaženi objavio pravilo vežbanja, učinih prekršaj što sam, poput budale, zbunjene i nepromišljene, javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgnem takvom vežbanju. Neka mi Blaženi oprostí prekršaj, kako bih sebe obuzdavao ubuduće.”

„Naravno, Bhaddāli, kada sam objavio pravilo vežbanja, učinio si prekršaj time što si, poput budale, zbunjene i nepromišljene, javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgneš takvom vežbanju.

11. Šta misliš, Bhaddāli? Zamisli nekog monaha ovde koji je oslobođen na oba načina⁶⁶⁴ i ja mu kažem: ‘Hajde monaše, budi daska preko koje ću da pređem ovo blato.’ Da li bi on sam prešao na drugu stranu,⁶⁶⁵ postavio telo na neki drugi način ili rekao ‘neću?’”

„Ne bi, poštovani gospodine.”

„Šta misliš, Bhaddāli? Zamisli nekog monaha ovde koji je oslobođen mudrošću... neposredni svedok... onaj ko je učvrstio gledište... oslobođen poverenjem... sledbenik na osnovu Dhamme... sledbenik na osnovu poverenja, i ja mu kažem: ‘Hajde, monaše, budi daska preko koje ću da pređem ovo blato.’ Da li bi on, ne obazirući se na moju molbu, sam prešao na drugu stranu, postavio telo na neki drugi način ili bi rekao ‘neću?’”

„Ne bi, poštovani gospodine.”

12. „Šta misliš, Bhaddāli? U ovoj situaciji, jesi li ti onaj koji je oslo-

bođen na oba načina ili oslobođen mudrošću ili neposredni svedok ili onaj ko je učvrstio gledište ili oslobođen poverenjem ili sledbenik na osnovu Dhamme ili sledbenik na osnovu poverenja?”

„Ne, poštovani gospodine.”

„Bhaddāli, u ovoj situaciji, jesi li ti jedan običan, praznoglav tvrdo-glavac?”

13. „Da. Kada je Blaženi objavio pravilo vežbanja, učinih prekršaj time što sam, poput budale, zbunjene i nepromišljene, javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgnem takvom vežbanju. Neka mi Blaženi oprostí prekršaj, kako bih sebe obuzdavao ubuduće.”

„Naravno, Bhaddāli, kada sam objavio pravilo vežbanja, učinio si prekršaj time što si, poput budale, zbunjene i nepromišljene, javno objavio monaškoj zajednici nespremnost da sebe podvrgneš takvom vežbanju. Ali pošto uviđaš svoj prekršaj kao takav i koriguješ sebe u skladu sa Dhammom, opraštamo ti; jer to jeste rast u praksi Plemenitog kada neko uviđa svoj prekršaj kao takav i koriguje sebe u skladu sa Dhammom, tako što će ubuduće sebe obuzdavati.

14. Tako, Bhaddāli, neki monah ne vežba sebe u okviru Učiteljevog nauka. On ovako razmišlja: ‘Kako bi bilo da odem na osamljeno, mirno mesto: u šumu, podnožje drveta, planinu, klisuru, pećinu, mesto za kremaciju, gustu džunglu, proplanak, stog sena – možda bih dosegao nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih.’ I ode on na osamljeno, mirno mesto. Dok tamo živi izolovan, Učitelj ga osuđuje, mudri saputnici u svetačkom životu koji su se raspitali o njemu, osuđuju ga, božanstva ga osuđuju i on sam sebe osuđuje. Pošto ga tako osuđuju Učitelj, mudri saputnici u svetačkom životu, božanstva i on sam, ne doseže nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih. A zašto? Tako biva s onim ko ne vežba sebe u Učiteljevom nauku.

15. Tako opet, Bhaddāli, neki monah vežba sebe u okviru Učiteljevog nauka. Ovako on razmišlja: ‘Kako bi bilo da odem na osamljeno, mirno mesto: u šumu, podnožje drveta, planinu, klisuru, pećinu, mesto za kremaciju, gustu džunglu, proplanak, stog sena – možda bih dosegao nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih.’ I ode on na osamljeno, mirno mesto. Dok tamo živi izolovan, Učitelj ga ne osuđuje, mudri saputnici u svetačkom životu koji su se raspitali o njemu, ne osuđuju ga, božanstva ga ne osuđuju i on sam sebe ne osuđuje. Pošto ga tako ne osuđuju Učitelj, mudri saputnici u svetačkom životu, božanstva, a ni on sam, doseže nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih.

16. Sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. A zašto? Tako

biva s onim ko vežba sebe u Učiteljevom nauku.

17. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... A zašto? Tako biva s onim ko vežba sebe u Učiteljevom nauku.

18. Kada je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga on ka znanju o svojim prošlim životima... (*kao u suttī 51, §24*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. A zašto? Tako biva s onim ko vežba sebe u Učiteljevom nauku.

19. Kad je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav... postojan i utihnuo, monah ga usmerava ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao u suttī 51, §25*)... I duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima. A zašto? Tako biva s onim ko vežba sebe u Učiteljevom nauku.

20. Kad je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav... postojan i utihnuo, monah ga usmerava ka znanju o uklanjanju otrova. Vidi, kao da mu je pred očima: 'Ovo je patnja'... (*kao u suttī 51, §26*)... vidi, kao da mu je pred očima: 'Ovo je put koji vodi prestanku otrova.'

21. Kada zna i vidi tako, monahov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kad se oslobodi, tada dolazi znanje: „Slobodan sam.” On razume: 'Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporođanja u bilo koji oblik bivanja.' A zašto? Tako biva s onim ko vežba sebe u Učiteljevom nauku.”

22. Na to Bhaddāli upita: „Poštovani gospodine, šta je uzrok, šta je razlog što nekog monaha često kritikuju? Šta je uzrok, šta je razlog što nekog monaha često ne kritikuju?”

23. Tako, Bhaddāli, neki monah često krši pravila, mnogo greši. Kad mu monasi na to skrenu pažnju, on izvrđava, skreće na drugu temu, ispoljava uznemirenost, mržnju i ogorčenje; ne nastavlja na pravi način, ne povinuje se, ne ispravlja sam sebe, ne kaže: 'Radiću tako da Sangha bude zadovoljna.' Monasi, u vezi sa svim ovim, razmišljaju: 'Bilo bi dobro ukoliko poštovani procenjuju tog monaha na način da spor s njime nije suviše brzo rešen.' I monasi procenjuju tog monaha na način da spor s njime nije suviše brzo rešen.

24. Neki drugi monah često krši pravila, mnogo greši. Ali kada mu monasi na to skrenu pažnju, ne izvrđava, ne skreće na drugu temu, ne ispo-

ljava uznemirenost, mržnju i ogorčenje; nastavlja na pravi način, povinuje se, ispravlja sam sebe, kaže: ‘Radiću tako da Sangha bude zadovoljna.’ Monasi, u vezi s svim ovim, razmišljaju: ‘Bilo bi dobro ukoliko poštovani procenjuju tog monaha na način da je spor s njime brzo rešen.’ I monasi procenjuju tog monaha na način da je spor s njime brzo rešen.

25. Tako neki monah ne krši često pravila, ne greši mnogo. Kad mu monasi na to skrenu pažnju, on izvrdava... (*ponavlja se ostatak §23*)... I monasi procenjuju tog monaha na način da spor s njime nije suviše brzo rešen.

26. Neki drugi monah ne krši često pravila, ne greši mnogo. Kada mu monasi na to skrenu pažnju, ne izvrdava... (*ponavlja se ostatak §24*)... I monasi procenjuju tog monaha na način da je spor s njime brzo rešen.

27. Tako neki monah napreduje u meri u kojoj poseduje veru i ljubav.⁶⁶⁶ Tada monasi ovako razmišljaju: ‘Prijatelji, ovaj monah napreduje u meri u kojoj poseduje veru i ljubav. Neka ne izgubi tu meru vere i ljubavi, što bi se to moglo dogoditi ukoliko ga neprekidno kritikujemo.’ Zamisli čoveka sa samo jednim okom; njegovi prijatelji i poznanici, njegovi najbliži i rođaci paze na to oko, ovako razmišljajući: ‘Neka ne izgubi i to jedno oko.’ Isto tako, neki monah napreduje u meri u kojoj poseduje veru i ljubav... ‘Neka ne izgubi tu meru vere i ljubavi, što bi se to moglo dogoditi ukoliko ga neprekidno kritikujemo.’

28. To je uzrok, to je razlog što neko monaha ovde često kritikuju. To je uzrok, to je razlog što neko monaha ovde često ne kritikuju.”

29. „A šta je uzrok, šta je razlog da je ranije bilo manje pravila vežbanja, a više je monaha dosežalo krajnje znanje? Šta je uzrok, šta je razlog da sada ima više pravila vežbanja, a manje monaha doseže krajnje znanje?

30. Ovako stoje stvari, Bhaddāli. Kad se bića kvare i istinska Dhamma nestaje, tada ima više pravila vežbanja, a manje monaha doseže krajnje znanje. Učitelj ne objavljuje neko pravilo vežbanja sve dok neke stvari koje su podloga za otrove ne postanu vidljive unutar Sanghe;⁶⁶⁷ kada neke stvari koje su podloga za otrove postanu vidljive unutar Sanghe, Učitelj objavljuje učenicima neko pravilo vežbanja, kako bi ih zaštitio od stvari koje jesu podloga za otrove.

31. Stvari koje su podloga za otrove ne postaju vidljive unutar Sanghe sve dok Sangha ne postane mnogobrojna; kada Sangha postane mnogobrojna, tada stvari koje su podloga za otrove postaju vidljive unutar Sanghe i Učitelj objavljuje učenicima neko pravilo vežbanja, kako bi ih zaštitio od stvari koje jesu podloga za otrove. Stvari koje su podloga za otrove ne postaju vidljive unutar Sanghe sve dok Sangha ne dostigne vrhunac u materijalnim dobrima... vrhunac u slavi... vrhunac u učenosti... vrhunac u postojanoj reputaciji; kada Sangha dostigne vrhunac u postojanoj reputa-

ciji, stvari koje su podloga za otrove postaju vidljive unutar Sanghe i tada Učitelj objavljuje učenicima neko pravilo vežbanja, kako bi ih zaštitio od stvari koje jesu podloga za otrove.

32. Bhaddāli, vas nekoliko bilo je prisutno kad sam podučavao Dhammu kroz poređenje sa mladim, čistokrvnim ždrebetom. Sećaš li se toga, Bhaddāli?”

„Ne, poštovani gospodine.”

„A šta misliš, zbog čega se ne sećaš?”

„Već dugo nisam nisam sebio sebe u Učiteljevom nauku.”

„To nije jedini uzrok ili jedini razlog. Umesto toga, obuhvativši svojim umom tvoj um, odavno sam za tebe znao ovo: ‘Kada podučavam Dhammu, ovaj zavedeni čovek ne mari za to, ne obraća pažnju na to, ne posvećuje tome čitav svoj um, ne sluša Dhammu otvorenih ušiju.’ Pa ipak, Bhaddāli, podučicu te Dhammi kroz poređenje sa mladim, čistokrvnim ždrebetom. Slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Bhaddāli.

I Blaženi ovako nastavi:

33. „Bhaddāli, zamisli oštroumnog krotitelja konja koji nabavi dobro, čistokrvno ždrebe. Prvo ga navikava da na sebi nosi oglavinu. Dok vežba da se navikne na nošenje oglavine, zbog toga što radi nešto što nikada ranije nije činilo, ždrebe se otima, opire i koleba, ali neprekidnim ponavljanjem i postepenim vežbanjem postaje naviknuto.⁶⁶⁸

Kada se ždrebe naviklo na oglavinu, krotitelj ga navikava da nosi am. Dok vežba da se navikne na nošenje ama, zbog toga što radi nešto što nikada ranije nije činilo, ždrebe se otima, opire i koleba, ali neprekidnim ponavljanjem i postepenim vežbanjem postaje naviknuto.

Kada se ždrebe naviklo na sve to, krotitelj ga vežba u koračanju, skraćenom kasu, brzom kasu, trčanju u krug, propinjanju, ritanju, galopu, jurišu, preskakanju prepona, zaustavljanju. Dok vežba da radi sve te stvari, zbog toga što radi nešto što nikada ranije nije činilo, ždrebe se otima, opire i koleba, ali neprekidnim ponavljanjem i postepenim vežbanjem postaje naviknuto.

Kada se ždrebe naviklo na sve to, krotitelj ga nagrađuje trljanjem i timarenjem. I kada dobro, čistokrvno ždrebe savlada tih deset veština, ono je dostojno kralja, dostojno kraljeve službe i smatra se jednom od kraljevih uzdanica.

34. Isto tako, Bhaddāli, kada monah poseduje deset kvaliteta, vredan je darova, vredan je gostoprimstva, vredan je pohvala i vredan je poštovanja; on je prilika da nenadmašna dobrota nastane u ovome svetu. A kojih deset? Tako, Bhaddāli, monah poseduje ispravno razumevanje onoga ko je izvan vežbanja,⁶⁶⁹ ispravnu nameru onoga ko je izvan vežbanja, ispravan

govor onoga ko je izvan vežbanja, ispravne postupke onoga ko je izvan vežbanja, ispravno življenje onoga ko je izvan vežbanja, ispravan napor onoga ko je izvan vežbanja, ispravnu svesnost onoga ko je izvan vežbanja, ispravnu koncentraciju onoga ko je izvan vežbanja, ispravno znanje onoga ko je izvan vežbanja i ispravno oslobođenje onoga ko je izvan vežbanja.⁶⁷⁰ Kada monah poseduje tih deset kvaliteta, vredan je darova, vredan je gostoprimitva, vredan je pohvala i vredan je poštovanja; on je prilika da nenadmašna dobrota nastane u ovome svetu.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Bhaddāli se obradova rečima Blaženoga.

66 *Laṭukikopama sutta* Poređenje sa prepelicom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u Anguttarāpi, kraj grada po imenu Āpaṇa.

2. Kad je svanulo jutro, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krene put Āpaṇe da prosi hranu. Kada je prošao Āpaṇu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do nekog gaja da u njemu provede ostatak dana. Zašavši u gaj, sede u podnožje drveta da tu provede ostatak dana.

3. Kad je svanulo jutro, poštovani Udāyin se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krene put Āpaṇe da prosi hranu. Kada se prošao Āpaṇu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do istog onog gaja da u njemu provede ostatak dana. Zašavši u gaj, sede u podnožje drveta da tu provede ostatak dana.

4. Onda se poštovanom Udāyinu, dok je boravio u osami, povučen, javi ova misao: „Koliko nas je samo bolnih stanja Blaženi oslobodio! Koliko nam je samo prijatnih stanja Blaženi priuštio! Koliko nas je samo štetnih stanja Blaženi oslobodio! Koliko nam je samo korisnih stanja Blaženi priuštio!”

5. Kad je palo veče, poštovani Udāyin izade iz osame, otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane pa reče:

6. „Poštovani gospodine, dok sam boravio u osami, povučen, javila mi se ova misao: ‘Koliko nas je samo bolnih stanja Blaženi oslobodio!... Koliko nam je samo korisnih stanja Blaženi priuštio!’ Ranije smo imali običaj da jedemo uveče, ujutro i tokom dana, izvan propisanog vremena. A onda se jednom prilikom Blaženi ovako obrati monasima: ‘Monasi, molim vas da napustite dnevni obrok koji je izvan propisanog vremena.’⁶⁷¹ Bio sam uznemiren i tužan, misleći: ‘Verni kućedomaćini nam daju raznorsnu dobru hranu tokom dana i izvan propisanog vremena, pa ipak nam Blaženi kaže da je ne uzimamo, Uzvišeni nam kaže da je napustimo.’ Iz ljubavi i poštovanja prema Blaženom, kao i iz stida i straha od loših dela, napustili smo dnevni obrok, koji je izvan propisanog vremena.

Tako smo jeli samo uveče i ujutro. Jednom se prilikom Blaženi ovako obrati monasima: ‘Monasi, molim vas da napustite noćni obrok, koji je izvan propisanog vremena.’ Bio sam uznemiren i tužan, misleći: ‘Blaženi

nam kaže da ne uzimamo obilniji od naša dva obroka, Uzvišeni nam kaže da ga napustimo.’ Jednom je, poštovani gospodine, neki čovek dobio činiiju supe tokom dana i rekao: ‘Stavite to sa strane i poješćemo ga zajedno uveče.’ [Skoro] sve kuvanje obavlja se preko noći, a malo preko dana. Iz ljubavi i poštovanja prema Blaženom, kao i iz stida i straha od loših dela, napustili smo noćni obrok, koji je izvan propisanog vremena.

Dešavalo se da monasi idući u prošenje hrane po gustom mraku upadnu u neku jamu, u jarak, upletu se u trnovit žbun ili se sapletu o usnulu kravu; nailazili su na probisvete koji su već počinili neko nedelo i one koji to tek planiraju, a dešavalo se da ih zavode žene. Jednom sam tako i ja išao u prošenje hrane po mrklom mraku. Neka žena koja je prala lonac, ugledala me je pod bleskom munje i vrisnula od užasa: ‘Teško li je meni, đavo je došao da me ugrabi!’ Rekoh joj: ‘Sestro, nisam đavo, monah sam koji prosi hranu.’ – ‘Onda si monah čija je majka umrla i čiji je otac umro!’⁶⁷² Bolje, monaše, da ti raspore stomak oštrim mesarskim nožem nego što se šunjaš unaokolo tražeći hranu za svoj stomak po tako mrkloj noći!’ Poštovani gospodine, kada se toga setim, pomislim: ‘Koliko nas je samo bolnih stanja Blaženi oslobodio! Koliko nam je samo prijatnih stanja Blaženi priuštio! Koliko nas je samo štetnih stanja Blaženi oslobodio! Koliko nam je samo korisnih stanja Blaženi priuštio!’

7. „Isto tako, Udāyine, ima ovde neznalica koji, kad im kažem ‘Napusti to’, odgovore: ‘Šta, takvu sitnicu, tako beznačajnu stvar kao što je ta? Ovaj asketa je suviše zahtevan!’ I oni ne napuste to, pokažu nepoštovanje prema meni i onim monasima koji žele da vežbaju. Tada za njih ta stvar postane snažna, čvrsta, uska, neraskidiva omča i debeli jaram.

8. Zamisli, Udāyine, da se prepelica zapetlja u trulu puzavicu i tako čeka da bude ranjena, zarobljena ili ubijena. A onda zamisli nekoga ko kaže: ‘Ova trula puzavica u koju se zapetljala ova prepelica i tako čeka da bude ranjena, zarobljena ili ubijena, za nju je slaba, meka, trula, šuplja omča.’ Da li bi on govorio istinu?”

„Ne, poštovani. Za tu prepelicu trula puzavica u koju se zapetljala i tako čeka da bude ranjena, zarobljena ili ubijena snažna je, čvrsta, uska i neraskidiva omča i debeli jaram”.

„Isto tako, Udāyine, ima ovde neznalica koji, kad im kažem ‘Napusti to’... ne napuste to, pokažu nepoštovanje prema meni i onim monasima koji žele da vežbaju. Tada za njih ta stvar postane snažna, čvrsta, uska, neraskidiva omča i debeli jaram.

9. Udāyine, ima ovde sinova dobrih porodica koji, kad im kažem ‘Napusti to’, odgovore: ‘Šta, takvu sitnicu, tako beznačajnu stvar kao što je ta? Blaženi nam kaže da to napustimo, Uzvišeni nam kaže da to napustimo.’ Ipak oni to napuste i ne pokazuju nepoštovanje prema meni i onim mona-

sima koji žele da vežbaju. Tada za njih ta stvar postane slaba, meka, trula, šuplja omča.

10. Zamisli, Udāyine, kraljevskog slona sa kljovama dugim poput osovine na kočiji, u punoj snazi, dobre pasmine i naviknutog na borbu, koga vežu čvrstim lancima a on, ako bi se tek malo pomerio, mogao bi da raskine te lance, te ode kud mu je volja. A sad zamisli nekoga da kaže: ‘Čvrsti lanci kojima je ovaj slon vezan... jesu snažna, čvrsta, uska, neraskidiva omča i debeli jaram.’ Da li bi on govorio istinu?”

„Ne, poštovani gospodine. Čvrste lance kojima je taj kraljevski slon vezan, ako bi se tek malo pomerio, mogao bi da raskine, te ode kud mu je volja. Za njega su oni slaba, meka, trula, šuplja omča.”

„Isto tako, Udāyine, ima ovde sinova dobrih porodica koji, kada im kažem ‘Napusti to’... oni to napuste i ne pokazuju nepoštovanje prema meni i onim monasima koji žele da vežbaju. Kad to napuste, žive mirno, bez uznemirenja, zahvaljujući tuđim darovima, uma [osamljenog] poput divljeg jelena. Tada za njih ta stvar postane slaba, meka, trula, šuplja omča.

11. Zamisli, Udāyine, čoveka siromašnog, bez prebijene pare, lišenog svega, živi u trošnoj udžerici otvorenoj za vrane, ne baš najbolje vrste, spava u trošnom ležaju od pruća, ne baš najbolje vrste, u loncu čorba sa tek pokojim zrnom graška i semenkom bundeve, ne baš najbolje vrste, a žena mu nalik veštici, ne baš najbolje vrste. I on možda ugleda monaha u manastirskom parku, kako sedi u hladu drveta, ruku i nogu opranih posle ukusnog obroka, posvećenog razvijanju sopstvenog uma. Na to pomisli: ‘Kako je prijatan život askete! Kako je zdrav život askete! Kad bih samo mogao da obrijem kosu i bradu, obučem žuti ogrtač i napustim dom, te odem u beskućnike!’ Ali kako nije u stanju da napusti svoju trošnu udžericu otvorenu za vrane, ne baš najbolje vrste, svoj trošni ležaj od pruća, ne baš najbolje vrste, lonac čorbe sa tek pokojim zrnom graška i semenkom bundeve, ne baš najbolje vrste, i ženu nalik veštici, ne baš najbolje vrste, nije u stanju ni da obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač i napusti dom, te ode u beskućnike. A onda zamisli nekoga ko kaže: ‘Lanci kojima je ovaj čovek vezan, tako da nije u stanju da napusti svoju trošnu udžericu... za njega su slaba, meka, trula, šuplja omča.’ Da li bi on govorio istinu?”

„Ne, poštovani gospodine. Lanci kojima je taj čovek vezan, tako da nije u stanju da napusti svoju trošnu udžericu... i ženu nalik veštici, ne baš najbolje vrste, nije u stanju ni da obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač i napusti dom, te ode u beskućnike – za njega su ti lanci snažna, čvrsta, uska, neraskidiva omča i debeli jaram.”

„Isto tako, Udāyine, ima ovde nezalica koji, kada im kažem ‘Napusti to’... ne napuste to, pokažu nepoštovanje prema meni i prema onim monasima koji žele da vežbaju. Tada za njih ta stvar postane snažna, čvrsta,

uska, neraskidiva omča i debeli jaram.

12. Zamisli, Udāyine, bogatog kućedomačina ili kućedomačinovog sina, s velikim bogatstvom i imanjem, s ogromnim brojem zlatnih poluga, ogromnim brojem ambara, ogromnim brojem njiva, ogromnim brojem polja, ogromnim brojem žena i ogromnim brojem robova i robinja. I on možda ugleda monaha u manastirskom parku, kako sedi u hladu drveta, ruku i nogu opranih posle ukusnog obroka, posvećenog razvijanju sopstvenog uma. Na to pomisli: ‘Kako je prijatan život askete! Kako je zdrav život askete! Kad bih samo mogao da obrijem kosu i bradu, obučem žuti ogrtač i napustim dom, te odem u beskućnike!’ I kako je u stanju da napusti ogroman broj zlatnih poluga, ogroman broj ambara, ogroman broj njiva, ogroman broj polja, ogroman broj žena i ogroman broj robova i robinja, u stanju je da obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač i napusti dom, te ode u beskućnike. A onda zamisli nekoga ko kaže: ‘Lanci kojima je ovaj kućedomačin ili kućedomačinov sin vezan, tako da jeste u stanju da napusti svoj ogroman broj zlatnih poluga... svoj ogroman broj robova i robinja, obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač i napusti dom, te ode u beskućnike – za njega su oni snažna, čvrsta, uska, neraskidiva omča i debeli jaram.’ Da li bi on govorio istinu?”

„Ne, poštovani gospodine. Lanci kojima je taj čovek vezan, tako da jeste u stanju da napusti svoj ogroman broj zlatnih poluga... svoj ogroman broj robova i robinja, obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač i napusti dom, te ode u beskućnike – za njega su oni slaba, meka, trula, šuplja omča.”

„Isto tako, Udāyine, ima ovde sinova dobrih porodica koji, kada im kažem ‘Napusti to’... oni to napuste i ne pokazuju nepoštovanje prema meni i onim monasima koji žele da vežbaju. Kada to napuste, žive mirno, bez uznemirenja, zahvaljujući tuđim darovima, uma [osamljenog] poput divljeg jelena. Tada za njih ta stvar postane slaba, meka, trula, šuplja omča.

13. Udāyine, četiri vrste ljudi je moguće naći na ovome svetu. Koje četiri?⁶⁷³

14. Tako, Udāyine, neki čovek praktikuje put ka napuštanju vezanosti, odustajanju od vezanosti.⁶⁷⁴ Kada praktikuje taj put, opsedaju ga sećanja i namere povezane sa vezanošću. On ih toleriše; ne napušta ih, ne uklanja, ne okončava, niti uništava. Takvog čoveka zovem okovani, ne neokovani. A zašto? Zato što znam razliku u svojstvima tog čoveka.

15. Tako, Udāyine, neki čovek praktikuje put ka napuštanju vezanosti, odustajanju od vezanosti. Kada praktikuje taj put, opsedaju ga sećanja i namere povezane sa vezanošću. On ih ne toleriše; napušta ih, uklanja, okončava, uništava. Takvog čoveka takođe zovem okovani, ne neokovani. A zašto? Zato što znam razliku u svojstvima tog čoveka.⁶⁷⁵

16. Tako, Udāyine, neki čovek praktikuje put ka napuštanju vezano-

sti, odustajanju od vezanosti. Kada praktikuje taj put, sećanja i namere povezane sa vezanošću opsedaju ga tu i tamo, zbog prekida u svesnosti. Svesnost mu se možda sporo uspostavlja, ali ih on brzo napušta, uklanja, okončava i uništava.⁶⁷⁶ Baš kao kad bi čovek kanuo dve-tri kapi vode na gvozdenu ploču izloženu suncu ceo dan; padanje tih kapi je možda sporo, ali one tako brzo ispare i nestanu. Isto tako, neki čovek praktikuje put... Svesnost mu se možda sporo uspostavlja, ali ih on brzo napušta, uklanja, okončava i uništava. Takvog čoveka takođe zovem okovani, ne neokovani. A zašto? Zato što znam razliku u svojstvima tog čoveka.

17. Tako, Udāyine, neki čovek, pošto je razumeo da vezivanje jeste koren patnje, liši sebe vezivanja i oslobođen je razaranjem vezanosti. Takvog čoveka ja zovem neokovani, ne okovani.⁶⁷⁷ A zašto? Zato što znam razliku u svojstvima tog čoveka.

18. Postoji, Udāyine, pet struna zadovoljstva čula. Kojih pet? Oblici dostupni oku za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula.

19. Tako se, Udāyine, prijetnost i radost koji se jave na osnovu tih pet struna zadovoljstva čula nazivaju čulno zadovoljstvo – prljavo zadovoljstvo, grubo zadovoljstvo, neplemenito zadovoljstvo. Za tu vrstu zadovoljstva kažem da ga ne treba tražiti, ne treba razvijati, ne treba negovati, trebalo bi ga se plašiti.

20. Tako, Udāyine, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih stanja, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja...

21. To se naziva blaženstvo obuzdanosti, blaženstvo osame, blaženstvo mira, blaženstvo probuđenja.⁶⁷⁸ Za tu vrstu zadovoljstva kažem da ga treba tražiti, treba razvijati, treba negovati, ne bi ga se trebalo plašiti.

22. Tako, Udāyine, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih stanja, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... A on, kažem, pripada oborivom.⁶⁷⁹ I šta u tome pripada oborivom? Usmerena misao i istraživanje tu još nisu nestali, to je ono što pripada oborivom.

23. Tako, Udāyine, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... A on, kažem, pripada oborivom. I šta u tome pripada oborivom? Ushićenje i zadovoljstvo tu još nisu

nestali, to je ono što pripada oborivom.

24. Tako, Udāyine, slabljenjem ushićenja... monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... A on, kažem, pripada oborivom. I šta u tome pripada oborivom? Spokojstvo i zadovoljstvo tu još nisu nestali, to je ono što pripada oborivom.

25. Tako, Udāyin, napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... A on, kažem, pripada neoborivom.

26. Tako, Udāyine, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih stanja, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... A to, kažem, nije dovoljno.⁶⁸⁰ Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

27. Tako, Udāyine, smirivanjem usmerene misli i istraživanja monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga to nadilazi?

28. Tako, Udāyine, slabljenjem ushićenja... monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

29. Tako, Udāyine, napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

30. Tako, Udāyine, potpunim prevazilaženjem opažaja oblika, nestankom opažaja čulnih podražaja, neobraćanjem pažnje na opažaje različitosti, svestan da „prostor jeste beskrajan”, monah ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora. Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

31. Tako, Udāyine, sa potpunim prevazilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da „svest jeste beskonačna”, monah ulazi i ostaje u području beskonačne svesti. Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga to nadilazi?

32. Tako, Udāyine, potpunim prevazilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da „ništa ne postoji”, monah ulazi i ostaje u području ničega. Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

33. Tako, Udāyine, potpunim prevazilaženjem područja ničega, monah ulazi i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. Time ga nadilazi. Ali ni to, kažem, nije dovoljno. Napusti ga, kažem; nadiđi ga, kažem. A čime ga nadilazi?

34. Tako, Udāyine, potpunim prevazilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, monah ulazi i ostaje u prestanku opažaja i osećaja.⁶⁸¹ Time ga

nadilazi. Tako govorim o napuštanju čak i područja ni opažanja ni neopažanja. Vidiš li, Udāyine, bilo kakav okov, mali ili veliki, o čijem napuštanju ne govorim?”

„Ne, poštovani gospodine.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Udāyin se obradova rečima Blaženoga.

67 *Ātuma suttā* Govor u Ātumi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u Ātumi, u gaju crvenolisne šljive.

2. U to vreme pet stotina monaha, predvođeni poštovanim Sāriputtom i poštovanim Mahā Moggallānom, dođoše u Ātumu da vide Blaženoga. I dok su se novopridošli monasi pozdravljali s monasima koji su tu već bili, pripremali sebi mesto gde će prenoćiti i odlagali prosjačku zdelu i gornji ogrtač, bili su vrlo bučni.

3. Na to Blaženi ovako reče poštovanom Ānandi: „Ānanda, ko su ti bučni ljudi? Neko bi pomislio da je reč o ribarima koji na obali prodaju ribu.”⁶⁸²

„Poštovani gospodine, to su pet stotina monaha, predvođeni poštovanim Sāriputtom i poštovanim Mahā Moggallānom, koji su došli u Ātumu da vide Blaženoga. I dok se novopridošli monasi pozdravljaju s monasima koji su već tu, pripremaju sebi mesto gde će prenoćiti i odlažu prosjačku zdelu i gornji ogrtač, vrlo su bučni.”

4. „Tada, Ānanda, reci tim monasima u moje ime da Učitelj poziva poštovane.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori Ānanda, pa otide do onih monaha i reče im: „Učitelj poziva poštovane.”

„Da, prijatelju”, odgovoriše i odoše do Blaženog, poklone mu se i sedoše sa strane. Kad su tako učinili, Blaženi ih upita: „Monasi, zašto ste toliko bučni i galamite? Neko bi pomislio da je reč o ribarima koji na obali prodaju ribu.”

„Mi smo pet stotina monaha koji su, predvođeni poštovanim Sāriputtom i poštovanim Mahā Moggallānom, došli u Ātumu da vide Blaženoga. I dok smo se mi novopridošli monasi pozdravljali s monasima koji su već tu, pripremali sebi mesto gde ćemo prenoćiti i odlagali prosjačku zdelu i gornji ogrtač, bili smo vrlo bučni i galamili.”

5. „Idite, monasi, raspuštam vas. Ne možete živeti sa mnom.”

„Dobro”, odgovoriše i digoše se sa svog mesta. Poklonili su se Blaženom i pazeći da im on ostane sa desne strane, odoše da pospreme svoja mesta za prenoćište. Zatim, uzevši svoju zdelu i gornji ogrtač, odoše.

6. A tom prilikom su neki Sakyani iz Ātume sedeli u dvorani za oku-

pljanje radi nekog posla. Videvši monahe još izdaleka kako dolaze, izadoše pred njih i upitaše: „Kuda idete, poštovana gospodo?”

„Prijatelji, ovu zajednicu monaha Blaženi je raspustio.”

„Neka poštovani sednu ovde neko vreme. Možda ćemo mi biti u stanju da povratimo njegovo poverenje.”

„Da, prijatelji”, odgovoriše ovi.

7. Zatim Sakyani iz Ćātume odoše do Blaženoga, pokloniše mu se, sedoše sa strane i rekoše:

„Poštovani gospodine, neka se Blaženi raduje zajednica monaha, neka Blaženi primi zajednicu monaha, neka Blaženi pokaže milosrđe prema monasima sada kao što ga je pokazivao i ranije. Ovde ima novih monaha, tek zamonašenih, onih koji su tek nedavno pristupili ovom učenju i pravilima. Ako nemaju priliku da vide Blaženog, u njima se može dogoditi promena. Baš kao što se u mladim izdancima može dogoditi promena kad nemaju vode, tako je moguće, poštovani gospodine, i s novim monasima, tek zamonašenim, onima koji su tek nedavno pristupili ovom učenju i pravilima. Ako nemaju priliku da vide Blaženog, u njima se može dogoditi promena. Baš kao što se u mladom teletu može dogoditi promena kad ne vidi svoju majku, tako je moguće, poštovani gospodine, i sa novim monasima, tek zamonašenim, onima koji su tek nedavno pristupili ovom učenju i pravilima. Ako nemaju priliku da vide Blaženog, u njima se može dogoditi promena. Poštovani gospodine, neka se Blaženi raduje zajednica monaha, neka Blaženi primi zajednicu monaha, neka Blaženi pokaže milosrđe prema zajednici monaha sada, kao što ga je pokazivao i ranije.”

8. Tada se u umu Brahme Sahampatija⁶⁸³ pojavi misao ista kao i u umu Blaženog, pa isto tako hitro kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, nestade u Brahminom svetu i pojavi se pred Blaženim. Prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženog i reče:

9. „Poštovani gospodine, neka se Blaženi raduje zajednica monaha, ... (kao u §7)... sada, kao što ga je pokazivao i ranije.”

10. Sakyani iz Ćātume i Brahmā Sahampati uspeali su da povrate poverenje Blaženog svojim poređenjima s mladim izdancima i teletom.

11. Onda se poštovani Mahā Moggallāna ovako obrati monasima: „Ustajte, prijatelji, uzmite svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač. Sakyani iz Ćātume i Brahmā Sahampati uspeali su da povrate poverenje Blaženog svojim poređenjima s mladim izdancima i teletom.”

12. „Da, prijatelju”, odgovoriše ovi. Pošto su uzeli prosjačku zdelu i gornji ogrtač, odoše do Blaženog, pokloniše mu se i sedoše sa strane. Kad to učiniše, Blaženi upita poštovanog Sāriputtu: „Šta si pomislio Sāriputta, kada sam raspustio zajednicu monaha?”

„Poštovani gospodine, ovako sam pomislio: ‘Blaženi je raspustio zajednicu monaha. Blaženi će sada boraviti u miru, predati se prijatnom boravištu ovde i sada; a i mi ćemo isto boraviti u miru, predati se prijatnom boravištu ovde i sada.’”

„Stani, Sāriputta, stani! Ne treba tako da razmišljaš.”⁶⁸⁴

13. Zatim se Blaženi obrati poštovanom Mahā Moggallāni: „Šta si ti pomislio, Mahā Moggallāna, kad sam raspustio zajednicu monaha?”

„Ovako sam pomislio: ‘Blaženi je raspustio zajednicu monaha. Blaženi će sada boraviti u miru, predati se prijatnom boravištu ovde i sada. Sada ćemo poštovani Sāriputta i ja predvoditi zajednicu monaha.’ „Dobro je, Moggallāna! Ili ću ja predvoditi zajednicu monaha ili će je predvoditi Sāriputta i Moggallāna.’”

14. Zatim se Blaženi ovako obrati monasima:

„Monasi, četiri vrste straha mogu se očekivati u onima koji se spuste do vode.⁶⁸⁵ Koje četiri? To su: strah od talasa, strah od krokodila, strah od virova i strah od proždrljivih riba. To su četiri vrste straha koje se mogu očekivati u onima koji se spuste do vode.

15. Isto tako, monasi, četiri vrste straha mogu se očekivati u onima koji su napustili dom i postali beskućnici u ovom učenju i pravilima. Koje četiri? To su: strah od talasa, strah od krokodila, strah od virova i strah od proždrljivih riba.

16. A šta je, monasi, strah od talasa? Tako sin dobre porodice iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno je moguće saznati gde je kraj čitavog tog okeana patnje.’ Pošto je tako učinio, njegovi saputnici u svetačkom životu ga savetuju i upućuju ovako: ‘Trebalo bi da tamo i ovamo ideš ovako; trebalo bi da gledaš pravo i na stranu ovako; trebalo bi da pružaš i savijaš udove ovako; trebalo bi da svoj gornji ogrtač, zdelu i unutrašnji ogrtač nosiš ovako.’ Onda sin dobre porodice pomisli: ‘Ranije, kada sam živio kod kuće, savetovao sam i upućivao druge, a sada ovi monasi, koji bi mogli biti moji sinovi ili unuci, misle da mogu da me savetuju i upućuju.’ Zato napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Tada se on naziva onaj koji je napustio vežbanje i vratio se nižem životu, zato što ga je savladao strah od talasa. Ovde ‘talasi’ označavaju bes i ogorčenje.

17. A šta je, monasi, strah od krokodila? Tako sin dobre porodice iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno je moguće saznati gde je kraj čitavog tog okeana patnje.’ Pošto je tako učinio, njegovi saputnici u svetačkom životu ga savetuju i upućuju ovako: ‘Ovo možeš smatrati glavnom hranom, ovo

ne možeš smatrati glavnom hranom; ovo možeš smatrati povremenom hranom, ovo ne možeš smatrati povremenom hranom; ovo možeš smatrati dodatkom hrani, ovo ne možeš smatrati dodatkom hrani; ovo možeš smatrati napitkom, ovo ne možeš smatrati napitkom.⁶⁸⁶ Možeš da jedeš kao glavnu hranu ono što je dopušteno, ne možeš da jedeš kao glavnu hranu ono što nije dopušteno; možeš da jedeš kao povremenu hranu ono što je dopušteno, ne možeš da jedeš kao povremenu hranu ono što nije dopušteno; možeš da jedeš kao dodatak hrani ono što je dopušteno, ne možeš da jedeš kao dodatak hrani ono što nije dopušteno; možeš da piješ ono što je dopušteno, ne možeš da piješ ono što nije dopušteno. Možeš uzimati glavnu hranu u propisano vreme, ne možeš uzimati glavnu hranu izvan propisanog vremena; možeš uzimati povremenu hranu u propisano vreme, ne možeš uzimati povremenu hranu izvan propisanog vremena; možeš uzimati dodatnu hranu u propisano vreme, ne možeš uzimati dodatnu hranu izvan propisanog vremena; možeš piti napitke u propisano vreme, ne možeš piti napitke izvan propisanog vremena.⁶⁸⁷

Onda sin dobre porodice pomisli: ‘Ranije, kad sam živeo kod kuće, jeli smo glavnu hranu koju smo voleli i nismo jeli glavnu hranu koju nismo voleli; jeli smo povremenu hranu koju smo voleli i nismo jeli povremenu hranu koju nismo voleli; jeli smo dodatnu hranu koju smo voleli i nismo jeli dodatnu hranu koju nismo voleli; pili smo ono što smo voleli i nismo pili ono što nismo voleli. Jeli smo kao glavnu hranu i ono što je dopušteno i ono što nije dopušteno; jeli smo kao povremenu hranu i ono što je dopušteno i ono što nije dopušteno; jeli smo kao dodatnu hranu i ono što je dopušteno i ono što nije dopušteno; pili smo i ono što je dopušteno i ono što nije dopušteno. Jeli smo glavnu hranu i u propisano vreme i izvan propisanog vremena; jeli smo povremenu hranu i u propisano vreme i izvan propisanog vremena; jeli smo dodatnu hranu i u propisano vreme i izvan propisanog vremena; pili smo napitke i u propisano vreme i izvan propisanog vremena. Sada, kada nam predani domaćini daju različitu hranu tokom dana, izvan propisanog vremena, čini se kao da ovi monasi imaju katanac na ustima.’ Zato napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Tada se on naziva onaj koji je napustio vežbanje i vratio se nižem životu, zato što ga je savladao strah od krokodila. Ovde ‘krokodili’ označavaju proždrljivost.

18. A šta je, monasi, strah od virova? Tako sin dobre porodice iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: ‘Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno je moguće saznati gde je kraj čitavog tog okeana patnje.’ Pošto je tako učinio, ujutro se obuče, uzme svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa ode u selo da prosi hranu. Ali ne motri na svoje telo, na svoj govor, nije ustalio svesnost, čula neobuzdanih. Onda vidi ne-

kog domaćina ili domaćinovog sina sa pet struna zadovoljstva čula, kako im se prepustio. Tada pomisli: 'Ranije, kad sam živio kod kuće, bilo mi je dostupno svih pet struna čulnog zadovoljstva i uživao sam u njima. Moja porodica je imućna; mogao bih da uživam u tom imetku, ali i da stičem zasluge darujući ga.' Zato napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Tada se on naziva onaj koji je napustio vežbanje i vratio se nižem životu, zato što ga je savladao strah od virova. Ovde 'virovi' označavaju pet struna zadovoljstva čula.

19. A šta je, monasi, strah od proždrljivih riba? Tako sin dobre porodice iz poverenja napusti domaćinski život i ode u beskućnike, razmišljajući: 'Žrtva sam rođenja, starenja i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Sigurno je moguće saznati gde je kraj čitavog tog okeana patnje.' Pošto je tako učinio, ujutro se obuče i uzme prosjačku zdelu i gornji ogrtač, te ode u selo da prosi hranu, ali ne motri na svoje telo, na svoj govor, nije ustalio svesnost, čula neobuzdanih. Onda vidi ženu slabo pokrivenu, oskudno obučenu. Kada ugleda takvu ženu, strast zatruje njegov um. Zato što mu je um zatrovan strašću, napušta vežbanje i vraća se nižem životu. Tada se on naziva onaj koji je napustio vežbanje i vratio se nižem životu, zato što ga je savladao strah od proždrljivih riba. Ovde 'proždrljive ribe' označavaju žene.

20. Monasi, ove se četiri vrste straha mogu očekivati u onima koji su napustili dom i postali beskućnici u ovom učenju i pravilima."

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

68 *Naḷakapāna sutta* Govor u Naḷakapāni

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Kosala, kraj Naḷakapāne, u Palāsa gaju.

2. U to vreme mnogo je sinova dobrih porodica napustilo dom i otišlo u beskućnike iz poverenja u Blaženog – poštovani Anuruddha, poštovani Nandiya, poštovani Kimbila, poštovani Blagu, poštovani Kuṇḍadhāna, poštovani Revata, poštovani Ānanda i drugi ugledni domaćini.

3. Tako je jednom Blaženi sedeo na otvorenom, okružen grupom monaha. Imajući na umu upravo te sinove dobrih porodica, obrati se on okupljenim monasima ovim rečima: „Monasi, sinovi dobrih porodica koji su napustili dom i otišli u beskućnike iz poverenja u mene – uživaju li oni u svetačkom životu?”

Kada ovo bi izrečeno, monasi ostadoše nemi.

Drugi i treći put, imajući na umu upravo te sinove dobrih porodica, obrati se Blaženi monasima ovim rečima: „Monasi, sinovi dobrih porodica koji su napustili dom i otišli u beskućnike iz poverenja u mene – uživaju li oni u svetačkom životu?”

Po drugi i po treći put monasi ostadoše nemi.

4. Na to on pomisli ovako: „A kako bi bilo da pitam te sinove dobrih porodica?”

Pa se obrati poštovanom Anuruddhi ovako: „Anuruddha, uživajte li vi u svetačkom životu?”

„Poštovani gospodine, svakako da uživamo u svetačkom životu.”

5. „Dobro je, dobro je, Anuruddha! Dobro je za vas sinove dobrih porodica koji ste napustili svoj dom i otišli u beskućnike iz poverenja u mene, da uživajte u svetačkom životu. Pošto ste još uvek mladi, crne kose i obdareni blagoslovom mladosti, u najboljim godinama, mogli ste da uživajte u čulnim zadovoljstvima, a ipak ste napustili dom i otišli u beskućnike. I niste to učinili zato što su vas naterali kraljevi, niti lopovi, niti vaši dugovi, iz straha ili da biste sebe prehranili. Umesto toga, niste li napustili dom i otišli u beskućnike pošto ste ovako razmišljali: ‘Žrtva sam rođenja, starosti i smrti; žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja; žrtva sam patnje, plen patnje. Možda je moguće pronaći kraj čitavom ovom okeanu patnje?’” – „Da, poštovani gospodine.”

6. „A šta bi, Anuruddha, trebalo da čini sin iz dobre porodice koji je otišao u beskućnike? Dok još nije dostigao ushićenje i zadovoljstvo odvojeno od zadovoljstava čula i odvojeno od štetnih mentalnih stanja ili dok nije dostigao neko stanje još mirnije od toga,⁶⁸⁸ gramzivost obuzme njegov um i tu ostane, mržnja obuzme njegov um i tu ostane, tupost i tromost obuzmu njegov um i tu ostanu, nemir i kajanje obuzmu njegov um i tu ostanu, sumnjičavost obuzme njegov um i tu ostane, nezadovoljstvo obuzme njegov um i tu ostane, umor obuzme njegov um i tu ostane. To se događa dok još nije dostigao ushićenje i zadovoljstvo odvojeno od zadovoljstava čula i odvojeno od štetnih mentalnih stanja ili dok nije dostigao neko stanje još mirnije od toga. Kad jednom dostigne ushićenje i zadovoljstvo odvojeno od zadovoljstava čula i odvojeno od štetnih mentalnih stanja ili neko stanje još mirnije od toga, gramzivost ne obuzima njegov um i tu ne ostaje, mržnja... tupost i tromost... nemir i kajanje... sumnjičavost... nezadovoljstvo... umor ne obuzima njegov um i tu ne ostaje. To se događa kada on jednom dostigne ushićenje i zadovoljstvo odvojeno od zadovoljstava čula i odvojeno od štetnih mentalnih stanja ili neko stanje još mirnije od toga.

7. Da li onda, Anuruddha, o meni misliš ovako: ‘Tathāgata nije napustio otrove koji prljaju, uzrokuju obnavljanje bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti. Zbog toga Tathāgata koristi neku stvar pošto je razmislio, podnosi drugu pošto je razmislio, izbegava treću pošto je razmislio i uklanja četvrtu pošto je razmislio?’⁶⁸⁹

„Ne, mi ne mislimo o Blaženom na takav način. Mi o Blaženom mislimo ovako: ‘Tathāgata je napustio otrove koji prljaju, uzrokuju obnavljanje bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti. Zbog toga Tathāgata koristi neku stvar pošto je razmislio, podnosi drugu pošto je razmislio, izbegava treću pošto je razmislio i uklanja četvrtu pošto je razmislio.’”

„Dobro je, dobro je, Anuruddha! Tathāgata jeste napustio otrove koji prljaju, uzrokuju obnavljanje bića, stvaraju nevolje, dozrevaju u patnji i vode budućim rođenjima, starosti i smrti; sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti. Baš kao što drvo palme, kad mu se odseče krošnja, nije više u stanju da raste, tako je i Tathāgata napustio otrove koji prljaju... sasekao ih u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti.

8. Šta misliš, Anuruddha? Kakvu svrhu Tathāgata ima na umu da, kada neki učenik umre, objavi njegovo mesto preporađanja ovako: ‘Taj i taj se ponovo rodio na tom mestu; taj i taj se ponovo rodio na onom mestu?’⁶⁹⁰

„Poštovani gospodine, učenje koje sledimo ima čvrst oslonac u Blaže-

nom, vođeno je Blaženim, ima Blaženog kao svoje utočište. Bilo bi dobro ako bi Blaženi objasnio značenje ovih reči. Pošto ga saslušaju, monasi će to zapamtiti.”

9. „Anuruddha, kada neki učenik umre, Tathāgata ne objavljuje njegovo mesto preporađanja ovako: ‘Taj i taj se ponovo rodio na tom mestu; taj i taj se ponovo rodio na onom mestu’ da bi obmanuo ljude ili da bi im laskao ili radi nekog dobitka, poštovanja i slave, niti sa mišlju: ‘Neka me ljudi znaju kao takvoga.’ Umesto toga, to čini jer ima vernih sinova dobrih porodica nadahnutih i obradovanih onim što jeste uzvišeno, i kada to čuju, usmere svoj um ka takvom stanju, što doprinosi njihovoj dobrobiti i sreći za dugo vremena.

10. Tako monah čuje: ‘Taj i taj monah je umro; Blaženi je za njega objavio: „Učvrstio se u krajnjem znanju.”’⁶⁹¹ A možda je tog poštovanog video svojim očima ili je čuo da se za njega kaže: ‘Vrline poštovanog su bile takve, njegovo stanje [koncentracije] bilo je takvo, njegova mudrost bila je takva, njegovo življenje bilo je takvo, njegovo oslobođenje bilo je takvo.’ Sećajući se njegove predanosti, vrline, učenosti, velikodušnosti i mudrosti, usmerava on svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi monah u miru.

11. Tako monah čuje: ‘Taj i taj monah je umro; Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo pet nižih okova, spontano se preporodio [u čistim boravištima] i tu će dostići konačno oslobođenje, da se više nikada ne vrati u ovaj svet.”’ A možda je tog poštovanog video svojim očima... usmerava on svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi monah u miru.

12. Tako monah čuje: ‘Taj i taj monah je umro; a Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo tri niža okova i ublažio strast, mržnju i obmanutost, postao je jednom-povratnik, tako što će se još jednom vratiti u ovaj svet, kako bi okončao patnju.”’ A možda je tog poštovanog video svojim očima... usmerava on svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi monah u miru.

13. Tako monah čuje: ‘Taj i taj monah je umro; Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo tri niža okova, ušao je u tok, tako što se više ne može preporadati u nižim svetovima, siguran da će se osloboditi, ide pravo ka probuđenju.”’ A možda je tog poštovanog video svojim očima... usmerava on svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi monah u miru.

14. Tako monahinja čuje: ‘Ta i ta monahinja je umrla; laženi je za nju objavio: „Učvrstila se u krajnjem znanju”.’ A možda je tu sestru videla svojim očima ili je čula da se za nju kaže: ‘Vrline ove sestre bile su takve, njeno stanje [koncentracije] bilo je takvo, njena mudrost bila je takva, njeno življenje bilo je takvo, njeno oslobođenje bilo je takvo.’ Sećajući se njene predanosti, vrline, učenosti, velikodušnosti i mudrosti, usmerava ona svoj

um ka takvom stanju. Na taj način živi monahinja u miru.

15. Tako monahinja čuje: ‘Ta i ta monahinja je umrla; a Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula pet nižih okova, spontano se preporodila [u čistim boravištima] i tu će dostići konačno oslobođenje, a da se više nikad ne vrati u ovaj svet.” ...

16. Tako monahinja čuje: ‘Ta i ta monahinja je umrla; a Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula tri niža okova i ublažila strast, mržnju i obmanutost, postala je jednom-povratnik, tako što će se još jednom vratiti u ovaj svet, kako bi okončala patnju.” ...

17. Tako monahinja čuje: ‘Ta i ta monahinja je umrla; Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula tri niža okova, ušla je u tok, više se ne može preporučati u nižim svetovima, sigurna da će se osloboditi, ide pravo ka probuđenju.” A možda je tu sestru videla svojim očima... usmerava ona svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi monahinja u miru.

18. Tako nezaređeni sledbenik čuje: ‘Taj i taj nezaređeni sledbenik je umro; Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo pet nižih okova, spontano se preporodio [u čistim boravištima] i tu će dostići konačno oslobođenje, a da se više nikad ne vrati u ovaj svet.” ...

19. Tako nezaređeni sledbenik čuje: ‘Taj i taj nezaređeni sledbenik je umro; Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo tri niža okova i ublažio strast, mržnju i obmanutost, postao je jednom-povratnik, tako što će se još jednom vratiti u ovaj svet, kako bi okončao patnju.” ...

20. Tako nezaređeni sledbenik čuje: ‘Taj i taj nezaređeni sledbenik je umro; Blaženi je za njega objavio: „Pošto je raskinuo tri niža okova, ušao je u tok, tako što se više ne može preporučati u nižim svetovima, siguran da će se osloboditi, ide pravo ka probuđenju.” A možda je tog poštovanog video svojim očima ili je čuo da se za njega kaže: ‘Vrline poštovanog su bile takve, njegovo stanje [koncentracije] bilo je takvo, njegova mudrost bila je takva, njegovo življenje bilo je takvo, njegovo oslobođenje bilo je takvo.’ Sećajući se njegove predanosti, vrline, učenosti, velikodušnosti i mudrosti, usmerava on svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi nezaređeni sledbenik u miru.

21. Tako nezaređena sledbenica čuje: ‘Ta i ta nezaređena sledbenica je umrla; Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula pet nižih okova, spontano se preporodila [u čistim boravištima] i tu će dostići konačno oslobođenje, a da se više nikad ne vrati u ovaj svet.” ...

22. Tako nezaređena sledbenica čuje: ‘Ta i ta nezaređena sledbenica je umrla; Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula tri niža okova i ublažila strast, mržnju i obmanutost, postala je jednom-povratnica, tako što će se još jednom vratiti u ovaj svet, kako bi okončala patnju.” ...

23. Tako nezaređena sledbenica čuje: ‘Ta i ta nezaređena sledbenica

je umrla; Blaženi je za nju objavio: „Pošto je raskinula tri niža okova, ušla je u tok, više se ne može preporučiti u nižim svetovima, sigurna da će se osloboditi, ide pravo ka probuđenju.” A možda je tu sestru videla svojim očima ili je čula da se za nju kaže: ‘Vrline ove sestre su bile takve, njeno stanje [koncentracije] bilo je takvo, njena mudrost bila je takva, njeno življenje bilo je takvo, njeno oslobođenje bilo je takvo.’ Sećajući se njene predanosti, vrline, učenosti, velikodušnosti i mudrosti, usmerava ona svoj um ka takvom stanju. Na taj način živi nezaređena sledbenica u miru.

24. Zato, Anuruddha, kad neki učenik umre, Tathāgata ne objavljuje njegovo mesto preporučanja ovako: ‘Taj i taj se ponovo rodio na tom mestu; taj i taj se ponovo rodio na onom mestu’ da bi obmanuo ljude ili da bi im laskao ili radi nekog dobitka, poštovanja i slave, niti sa mišlju: ‘Neka me ljudi znaju kao takvoga.’ Umesto toga, to čini jer ima vernih sinova dobrih porodica nadahnutih i obradovanih onim što jeste uzvišeno, i kada to čuju, usmere svoj um ka takvom stanju, što doprinosi njihovoj dobrobiti i sreći za dugo vremena.

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Anuruddha se obradova rečima Blaženoga.

69 *Gulissāni sutta* Govor Gulissāniju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U isto vreme monah po imenu Gulissāni, šumski asketa slabe discipline, došao je da ostane nekim poslom u sanghi. A poštovani Sāriputta se obrati monasima u vezi s monahom Gulissānijem ovim rečima:

3. „Prijetelji, monah koji živi u šumi, kad dođe u sanghu i živi unutar sanghe, trebalo bi da poštuje i uvažava saputnike u svetačkom životu. Ako u njemu nema poštovanja i uvažavanja prema saputnicima u svetačkom životu, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je to ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto u njemu nema poštovanja i uvažavanja prema saputnicima u svetačkom životu?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi, kad dođe u sanghu i živi unutar sanghe, trebalo bi da poštuje i uvažava saputnike u svetačkom životu.

4. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, trebalo bi da zna kako treba da se ponaša u vezi s mestom na kojem sedi: ‘Sešću tako da ne zauzمام mesto starijim monasima i ostavim mesta za mlade monahe.’ Ako ne zna kako treba da se ponaša u vezi s mestom na kojem sedi, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je to ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto čak ne zna ni kako da se ponaša?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, trebalo bi da zna kako da se ponaša u vezi s mestom na kojem sedi.

5. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, ne bi trebalo da u selo odlazi suviše rano, niti da se iz njega vraća suviše kasno. Ako u selo odlazi suviše rano i iz njega se vraća suviše kasno, biće onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je to ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto u selo odlazi suviše rano i iz njega se vraća suviše kasno?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, ne bi trebalo da u selo odlazi suviše rano, niti da se iz njega vraća suviše kasno.

6. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, ne bi trebalo da pre obroka ili posle obroka obilazi porodice.⁶⁹² Ako pre

obroka ili posle obroka obilazi porodice, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Sigurno je poštovani šumski asketa, živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, navikao na posete porodicama u pogrešno vreme, jer se tako ponaša i sada kad je došao u sanghu.’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, ne bi trebalo da pre obroka ili posle obroka obilazi porodice.

7. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, ne bi trebalo da bude gord i uobražen. Ako je gord i uobražen, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Sigurno je poštovani šumski asketa, živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, oduvek bio gord i uobražen, jer se tako ponaša i sada kad je došao u sanghu.’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, ne bi trebalo da bude gord i uobražen.

8. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, ne bi trebalo da bude oštrog jezika i da previše priča. Ako je oštrog jezika i previše priča, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je to ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto je oštrog jezika i previše priča?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, ne bi trebalo da bude oštrog jezika i da previše priča.

9. Kada monah koji živi u šumi dođe u sanghu i živi unutar sanghe, trebalo bi da prihvata savete i druži se s dobrim prijateljima. Ako ne sluša savete i druži se sa lošim prijateljima, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto ne sluša savete i druži se s lošim prijateljima?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi i dođe u sanghu, živi unutar sanghe, trebalo bi da prihvata savete i druži se s dobrim prijateljima.

10. Monah koji živi u šumi trebalo bi da motri na vratima čula. Ako ne motri na vratima čula, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto ne motri na vratima čula?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da motri na vratima čula.

11. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude umeren u jelu. Ako nije umeren u jelu, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto nije umeren u jelu?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude umeren u jelu.

12. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude umeren u spavanju. Ako nije umeren u spavanju, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu

je volja, pošto nije umeren u spavanju?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude umeren u spavanju.

13. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude marljiv. Ako nije marljiv, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto je lenj?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude marljiv.

14. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude postojan u svesnosti. Ako je nepažljiv, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto je nepažljiv?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude postojan u svesnosti.

15. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude koncentrisan. Ako je rastresen, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto je rastresen?’ Pošto će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude koncentrisan.

16. Monah koji živi u šumi trebalo bi da bude mudar. Ako nije mudar, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto nije mudar?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude mudar.

17. Monah koji živi u šumi trebalo bi da se posveti višem učenju i višoj disciplini.⁶⁹³ Ako nije posvećen višem učenju i višoj disciplini, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto nije posvećen višem učenju i višoj disciplini?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude posvećen višem učenju i višoj disciplini.

18. Monah koji živi u šumi trebalo bi da se posveti onim usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, nadilaze oblike.⁶⁹⁴ Ako nije posvećen usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, nadilaze oblike, tada će biti onih koji će o njemu reći: ‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto nije posvećen onim usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, nadilaze oblike?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude posvećen onim usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, nadilaze oblike.

19. Monah koji živi u šumi trebalo bi da se posveti nadljudskim osobinama, jer neki monaha koji živi u šumi pitaju o nadljudskim osobinama.⁶⁹⁵ Ako nije posvećen tim osobinama, tada će biti onih koji će o njemu reći:

‘Šta li je ovaj poštovani šumski asketa stekao živeći sam u šumi, čineći onako kako mu je volja, pošto nije posvećen nadljudskim osobinama?’ Zato što će biti onih koji će to reći o njemu, monah koji živi u šumi trebalo bi da bude posvećen nadljudskim osobinama.

20. Kad ovo bi rečeno, poštovani Mahā Moggallāna upita poštovanog Sāriputtu: „Prijatelju Sāriputta, treba li sve te stvari da prihvati i praktikuje samo monah koji živi u šumi ili i monah koji živi u selu?”

„Prijatelju Moggallāna, te stvari treba da prihvati i praktikuje ne samo monah koji živi u šumi već i monah koji živi u selu.”

70 *Kīṭāgiri sutta* U Kīṭāgiri

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Kāsi, praćen velikom grupom monaha. Tu se on ovako obrati monasima:

2. „Monasi, odustao sam od toga da jedem noću. Čineći tako, bez bolesti sam i tegoba, uživam u zdravlju, snažan sam i dobro se osećam. Tako i vi, monasi, odustanite od toga da jedete noću. Čineći tako, bićete bez bolesti i tegoba, uživati u zdravlju, snažni i dobro ćete se osećati.”⁶⁹⁶

„Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni.

3. Kasnije, idući od sela do sela zemljom Kāsi, Blaženi na kraju stiže do grada po imenu Kīṭāgiri. I zadržao se u gradu Kīṭāgiri.

4. U to vreme su monasi po imenu Assađi i Punabbasuka živeli takođe u Kīṭāgiri.⁶⁹⁷ Onda jedna grupa monaha otide do njih i reče: „Prijatelji, Blaženi i monaška zajednica sada su odustali od toga da jedu noću. Čineći tako, bez bolesti su i tegoba, uživaju u zdravlju, snažni si i dobro se osećaju. Tako i vi, prijatelji, odustanite od toga da jedete noću. Čineći tako, bićete bez bolesti i tegoba, uživati u zdravlju, snažni i dobro ćete se osećati.” Kada ovo bi rečeno, monasi Assađi i Punabbasuka odgovoriše monasima: „Prijatelji, mi jedemo uveče, ujutro i preko dana, izvan propisanog vremena. Čineći tako, bez bolesti i tegoba smo, uživamo u zdravlju, snažni i dobro se osećamo. Zašto bismo napustili [korist] vidljivu ovde i sada, radi [koristi koju tek treba zadobiti] u budućnosti? Nastavićemo da jedemo uveče, ujutro i preko dana, izvan propisanog vremena.”

5. Pošto monasi nisu bili u stanju da ubede monahe Assađija i Punabbasuku, otidoše do Blaženog. Pošto se poklone, sedoše sa strane i ispričaše sve što se dogodilo. Na kraju dodaše: „Pošto nismo bili u stanju da ubedimo monahe Assađija i Punabbasuku, izneli smo čitavu stvar pred Blaženog.”

6. Onda se Blaženi obrati nekom monahu ovako: „Hajde, monaše, reci monasima Assađiju i Punabbasuki u moje ime da ih zove učitelj.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori ovaj i otide do monaha Assađija i Punabbasuke, te im reče: „Prijatelji, učitelj vas zove.”

„Dobro, prijatelju”, odgovoriše oni i odoše do Blaženog. Kad su mu se poklonili, sedoše sa strane. Tada im Blaženi reče: „Monasi, je li istina da je grupa monaha došla kod vas i rekla: ‘Prijatelji, Blaženi i monaška

zajednica sada su odustali od toga da jedu noću...’, a vi ste im odgovorili: ‘Prijetelji, mi jedemo uveče... Zašto bismo napustili [korist] vidljivu ovde i sada, a radi [koristi koju tek treba zadobiti] u budućnosti? Nastavićemo da jedemo uveče, ujutro i preko dana, izvan propisanog vremena?’ – „Da, poštovani.”

„Monasi, da li ste me nekada čuli da podučavam Dhammu ovako: ‘Šta god ova osoba da doživljava, bilo prijatno, bolno ili ni bolno ni prijatno, štetna stanja se u njoj smanjuju, a korisna uvećavaju?’”⁶⁹⁸ – „Ne, poštovani.”

7. „Monasi, niste li me čuli da podučavam Dhammu ovako: ‘Kad neko oseća određenu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju; ali kad neko oseća drugu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju.’⁶⁹⁹ Kad neko oseća određenu vrstu bolnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju; ali kad neko oseća drugu vrstu bolnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju. Kad neko oseća određenu vrstu ni bolnog ni prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju; ali kad neko oseća drugu vrstu ni bolnog ni prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju.’” – „Da, poštovani.”

8. „Dobro je, monasi.⁷⁰⁰ Da nisam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća određenu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju’, da li bi bilo primereno za mene da, ne znajući to, kažem: ‘Napustite takvu vrstu prijatnog osećaja?’” – „Ne, poštovani.”

Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća određenu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju’, upravo zbog toga vam kažem: ‘Napustite takvu vrstu prijatnog osećaja.’

Da nisam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kada neko oseća drugu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju’, da li bi bilo primereno za mene da, ne znajući to, kažem: ‘Uđite i boravite u takvoj vrsti prijatnog osećaja?’” – „Ne, poštovani.”

Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća drugu vrstu prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju’, upravo zbog toga vam kažem: ‘Uđite i boravite u takvoj vrsti prijatnog osećaja.’

9. Da nisam to lično saznao... Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća određenu vrstu bolnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju’,

upravo zbog toga vam kažem: ‘Napustite takvu vrstu bolnog osećaja.’

Da nisam to lično saznao... Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća drugu vrstu bolnog osećaja, štetna stanja se u njemu smanjuju, a korisna uvećavaju’, upravo zbog toga vam kažem: ‘Udite i boravite u takvoj vrsti bolnog osećaja.’

10. Da nisam to lično saznao... Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća određenu vrstu ni bolnog ni prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju’, upravo zbog toga vam kažem: ‘Napustite takvu vrstu ni bolnog ni prijatnog osećaja.’

Da nisam to lično saznao... Kako sam to lično saznao, video, otkrio, ustanovio, doživeo mudročću ovako: ‘Kad neko oseća drugu vrstu ni bolnog ni prijatnog osećaja, štetna stanja se u njemu uvećavaju, a korisna smanjuju’, upravo zbog toga vam kažem: ‘Udite i boravite u takvoj vrsti ni bolnog ni prijatnog osećaja.’

11. Monasi, ja ne kažem za sve monahe da imaju još posla koji treba marljivo da obave; niti kažem za sve monahe da nemaju više posla koji treba marljivo da obave.

12. Za one monahe koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svećakki život, učinili što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem, ne kažem da imaju još posla koji treba marljivo da obave. A zašto? Oni su marljivo obavili svoj posao; više nisu u stanju da budu nepažljivi.

13. Za one monahe na višem putu, čiji umovi još nisu dosegli cilj i koji još idu ka najvišoj sigurnosti od ropstva, kažem da imaju još posla koji treba marljivo da obave. A zašto? Kada ti poštovani na pravi način koriste mesta za boravak, druže se sa pravim prijateljima i usavršavaju svoje duhovne moći, oni mogu kroz sopstveno razumevanje, svako za sebe, ovde i sada, stići i ostati na tom najvišem cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Videvši taj plod marljivosti za te monahe, kažem im da imaju još posla koji treba marljivo da obave.

14. Monasi, postoji sedam vrsta ljudi na ovome svetu.⁷⁰¹ Kojih sedam? To su: oslobođen na oba načina, oslobođen mudročću, neposredni svedok, onaj ko je učvrstio gledište, oslobođen poverenjem, sledbenik na osnovu Dhamme i sledbenik na osnovu poverenje.

15. A kakav je čovek oslobođen na oba načina? Tako neko neposredno iskusi i boravi u onim usavršenostima koje su mirne i nematerijalne, nadilaze oblike, te otrovi u njemu bivaju uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti. Takav čovek naziva se oslobođeni na oba načina.⁷⁰² Za takvog monaha ne kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto?

On je marljivo obavio svoj posao; više nije u stanju da bude nepažljiv.

16. Kakav je čovek oslobođen mudrošću? Tako neko ne iskusi neposredno i ne boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, ali otrovi u njemu bivaju uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti. Takav čovek naziva se oslobođeni mudrošću.⁷⁰³ Za takvog monaha ne kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? On je marljivo obavio svoj posao; više nije u stanju da bude nepažljiv.

17. Kakav je čovek neposredni svedok? Tako neko iskusi neposredno i boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, a neki otrovi u njemu bivaju uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti. Takav čovek naziva se neposredni svedok.⁷⁰⁴ Za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? Zato što taj poštovani kad koristi pogodna boravišta, druži se s dobrim prijateljima i uravnotežuje svoje duhovne kvalitete, može doseći i boraviti na onom cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, te ga sam razumeti neposrednim znanjem ovde i sada. Imajući na umu taj plod marljivosti za takvog monaha, kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi.

18. Kakav je čovek onaj ko je učvrstio gledište? Tako neko ne iskusi neposredno i ne boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, ali neki otrovi u njemu bivaju uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti; on je mudrošću proučio i istražio učenje koje je objavio Tathāgata. Takav čovek naziva se onaj ko je učvrstio gledište.⁷⁰⁵ Za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? Zato što taj poštovani... može doseći i boraviti na onom cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, te ga sam razumeti neposrednim znanjem ovde i sada. Imajući na umu taj plod marljivosti za takvog monaha, kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi.

19. Kakav je čovek oslobođen poverenjem? Tako neko ne iskusi neposredno i ne boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, ali neki otrovi u njemu su uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti i u njemu vera biva začeta, ima čvrst oslonac i počiva na Tathāgati.⁷⁰⁶ Takav čovek naziva se oslobođen poverenjem. Za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? Zato što taj poštovani... može doseći i boraviti na onom cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, te ga sam razumeti neposrednim znanjem ovde i sada. Imajući na umu taj plod marljivosti, za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi.

20. Kakav je čovek sledbenik na osnovu Dhamme? Tako neko ne isku-

si neposredno i ne boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, a otrovi u njemu još nisu uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti. Ali pomoću mudrosti dovoljno je razumeo i prihvatio učenje koje je objavio Tathāgata. Sem toga, poseduje sledeće kvalitete: kvalitet poverenja, kvalitet energije, kvalitet svesnosti, kvalitet koncentracije i kvalitet mudrosti. Takav čovek naziva se sledbenik na osnovu Dhamme.⁷⁰⁷ Za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? Zato što taj poštovani... može doseći i boraviti na onom cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, te ga sam razumeti neposrednim znanjem ovde i sada. Imajući na umu taj plod marljivosti, za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi.

21. Kakav je čovek sledbenik na osnovu poverenja? Tako neko ne iskusi neposredno i ne boravi u onim oslobođenjima koja su mirna i nematerijalna, nadilaze oblike, a otrovi u njemu još nisu uklonjeni viđenjem proisteklim iz mudrosti; ali ima dovoljno vere i ljubavi za Tathāgatu. Sem toga, poseduje sledeće kvalitete: kvalitet poverenja, kvalitet energije, kvalitet svesnosti, kvalitet koncentracije i kvalitet mudrosti. Takav čovek naziva se sledbenik na osnovu poverenja. Za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi. A zašto? Zato što taj poštovani kad koristi pogodna boravišta, druži se s dobrim prijateljima i uravnotežuje svoje duhovne kvalitete, može doseći i boraviti na onom cilju svetačkog života radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, te ga sam razumeti neposrednim znanjem ovde i sada. Imajući na umu taj plod marljivosti, za takvog monaha kažem da ima još posla koji treba marljivo da obavi.

22. Monasi, ne kažem da se krajnje znanje stiče odjednom. Naprotiv, krajnje znanje stiče se postupnim vežbanjem, postupnom praksom, postupnim napredovanjem.

23. A kakvi su postupno vežbanje, postupna praksa, postupno napredovanje? Tako onaj ko ima veru [u učitelja], ide da ga poseti; kada dođe, pokloni mu se; kad se pokloni, pažljivo sluša; onaj ko pažljivo sluša, čuje Dhammu; pošto je čuo Dhammu, zapamti je; pošto je zapamtio Dhammu, istražuje smisao učenja koje je zapamtio; kad je istražio smisao, prihvata u načelu to učenje; kad ga je prihvatio u načelu, u njemu se rađa žar; kada se u njemu rodi žar, prione na posao; pošto je prionuo na posao, rasporedi snagu; pošto je rasporedio snagu, nastoji; pošto je odlučan u nastojanju, neposredno doseže krajnju istinu i vidi je zahvaljujući sopstvenoj mudrosti.⁷⁰⁸

24. Nije bilo takve vere,⁷⁰⁹ monasi, i nije bilo takve posete, nije bilo takvog klanjanja, nije bilo takvog pažljivog slušanja, nije bilo tako saslušanja,

ne Dhamme, nije bilo takvog zapamćivanja, nije bilo takvog istraživanja, nije bilo ni takvog prihvatanja u načelu, nije bilo takvog žara, nije bilo ni takvog kretanja na posao, nije bilo takvog raspoređivanja snage, nije bilo takvog istrajavanja. Monasi, izgubili ste svoj put; monasi, praktikovali ste pogrešan put. Koliko li ste se samo udaljili, vi zavedeni ljudi, od ove Dhamme i prakse!

25. Monasi, postoji iskaz iz četiri dela, a kad se odrecituje, mudar čovek ga brzo razume.⁷¹⁰ Odrecitovaću ga za vas, monasi. Pokušajte da ga razumete.”

„Poštovani gospodine, šta dobijemo time da razumemo Dhammu?”

26. „Monasi, čak i kad je učitelj neko ko je zaokupljen materijalnim stvarima, naslednik materijalnih stvari, vezan za materijalne stvari, takvo cenjkanje [njegovih učenika] ne bi bilo prikladno: ‘Ako dobijemo to, uradićemo ovo; ako ne dobijemo to, uradićemo ono’; a šta tek [reći kad je taj učitelj] Tathāgata, koji je potpuno nezvan za materijalne stvari?

27. Monasi, za učenika ispunjenog verom, koji namerava da pronikne u učiteljev nauk, prikladno je da ovako razmišlja: ‘Blaženi jeste učitelj, ja sam učenik; Blaženi zna, ja ne znam.’ Za učenika ispunjenog verom, koji namerava da pronikne u učiteljev nauk, učiteljev nauk je isceljujući i okrepljujući. Za učenika ispunjenog verom, koji namerava da pronikne u učiteljev nauk, prikladno je da se ovako ponaša: ‘Neka od mene ostanu samo koža, tetive i kosti, makar se meso i krv moga tela sasušili, moja energija se neće smanjiti sve dok ne dostignem ono što se može dostići muževnom snagom, muževnom energijom i muževnom istrajnošću.’⁷¹¹ Za učenika ispunjenog verom koji namerava da pronikne u učiteljev nauk, jedan od dva ploda može se očekivati. Ili krajnje znanje ovde i sada ili, ako je još preostalo imalo vezivanja, stupanj nepovratnika.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

3

Odeljak o beskućnicima

(Paribbāḍakavagga)

71 *Teviddavaćhagotta sutta* Govor Vaćchagotti o trostrukom istinitom znanju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Vesālīja, u Velikom gaju, u dvorani sa šiljatim krovom.

2. U isto vreme asketa Vaćchagotta živeo je u Parku belih lotosa i manga, gde su i inače askete obično boravili.⁷¹²

3. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krene put Vesālīja da prosi hranu. Dok je tako hodao, Blaženi pomisli: „Još je rano da prosim hranu u Vesālīju. Kako bi bilo da odem do askete Vaćchagotte u Parku belih lotosa i manga?”

4. I tako Blaženi otide do askete Vaćchagotte u Parku belih lotosa i manga. A Vaćchagotta još izdaleka vide Blaženog da dolazi i kad mu se ovaj približi, reče: „Dobro je što je Blaženi došao ovamo! Dobrodošlica Blaženome! Dugo je prošlo vremena otkako nije iskoristio priliku da dođe ovamo. Neka Blaženi sedne. Evo ovo je mesto pripremljeno za Blaženog.” Blaženi sede na pripremljeno mesto, a asketa Vaćchagotta odabra mesto niže od njegovog, sa strane, te reče Blaženome:

5. „Poštovani gospodine, ovako sam čuo: ‘Asketa Gotama tvrdi da je sveznajući i svevideći, da ima potpuno znanje i viđenje ovako: „Bilo da hodam ili stojim, spavam ili sam budan, znanje i viđenje stalno i neprekidno postoje u meni”.’⁷¹³ Poštovani gospodine, da li oni koji tako kažu govore isto ono što je rekao i Blaženi i ne tumače pogrešno njegove reči, suprotno činjenicama? Da li objašnjavaju u skladu sa Dhammom, na takav način da se njihovim tvrdnjama ne može bilo šta osnovano prigovoriti?”

„Vaćcha, oni koji tako kažu ne govore ono što sam ja rekao, pogrešno tumače moje reči, suprotno činjenicama.”⁷¹⁴

6. „A kako bi trebalo da odgovorim da bih mogao reći ono što je Blaženi izgovorio, što nije pogrešno tumačenje njegovih reči, suprotno činjenicama? Kako mogu objasniti u skladu sa Dhammom, na takav način da se mojim tvrdnjama ne može bilo šta osnovano prigovoriti?”

„Vaćcha, ako odgovoriš ovako: ‘Asketa Gotama ima trostruko istinsko znanje’, tada ćeš govoriti ono što sam i ja rekao i nećeš pogrešno tu-

mačiti moje reči, suprotno činjenicama. Tada ćeš objašnjavati u skladu sa Dhammom, na takav način da se tvojim tvrdnjama ne može bilo šta osnovano prigovoriti.

7. Jer onoliko koliko poželim, toliko sam u stanju da se prisetim svojih prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se sećam mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

8. Onoliko daleko koliko poželim, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, mogu da vidim bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđam kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima... (*kao sutta 51, §25*)...

9. Razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazim i ostajem u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

10. Ako odgovoriš ovako: ‘Asketa Gotama ima trostruko istinsko znanje’, tada ćeš govoriti ono što sam i ja rekao i nećeš pogrešno tumačiti moje reči, suprotno činjenicama. Tada ćeš objašnjavati u skladu sa Dhammom, na takav način da se tvojim tvrdnjama ne može bilo šta osnovano prigovoriti.”

11. Kad ovo bi rečeno, Vaćchagotta upita Blaženog: „Učitelju Gotama, postoji li bilo koji domaćin koji je, bez napuštanja okova domaćinskog života, posle sloma tela, posle smrti stigao na kraj patnje?”⁷¹⁵

„Vaćcha, nema domaćina koji je, bez napuštanja okova domaćinskog života, posle sloma tela, posle smrti stigao na kraj patnje.”

12. „Učitelju Gotama, postoji li bilo koji domaćin koji je, bez napuštanja okova domaćinskog života, posle sloma tela, posle smrti stigao na nebo?”

„Vaćcha, nema tek sto, dvesta, trista, četiristo ili petsto, već mnogo više domaćina koji su, bez napuštanja okova domaćinskog života, posle sloma tela, posle smrti stigli na nebo.”

13. „Učitelju Gotama, postoji li bilo koji āđīvaka⁷¹⁶ koji je, posle sloma tela, posle smrti stigao na kraj patnje?”

„Vaćcha, nema nijednog āđīvake koji je, posle sloma tela, posle smrti stigao na kraj patnje.”

14. „Učitelju Gotama, postoji li bilo koji āđīvaka koji je, posle sloma tela, posle smrti, stigao na nebo?”

„Kad se prisetim poslednjih devedeset i jednog eona, Vaćcha, ne sećam se nijednog āđīvaka koji je, posle sloma tela, posle smrti, stigao na nebo, s izuzetkom jednoga, ali on se pridržavao učenja o moralnom efektu postupaka, učenja o moralnom efektu dela.”⁷¹⁷

15. „Ako je tako, učitelju Gotama, onda učenici drugih tradicija nemaju čak ni šansu da odu na nebo.”

„Pošto je tako, Vaććha, učenici drugih tradicija nemaju čak ni šansu da odu na nebo.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, asketa Vaććhagotta se obradova rečima Blaženoga.

72 *Aggivaćhagotta sutta* Govor Vaćhagotti o vatri

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Tada asketa Vaćhagotta dođe do Blaženog i pozdravi se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i upita Blaženog:

3. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Ovaj svet je večan: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Ovaj svet je večan: samo to je istina, sve drugo je pogrešno.’”

4. „Kako onda stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Ovaj svet nije večan: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Ovaj svet nije večan: samo to je istina, sve drugo je pogrešno.’”

5. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Ovaj svet ima svoj kraj: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Ovaj svet ima svoj kraj: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

6. „Kako onda stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Ovaj svet nema svoj kraj: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Ovaj svet nema svoj kraj: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

7. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Duša i telo su isto: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”⁷¹⁸

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Duša i telo su isto: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

8. „Kako onda stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Duša je jedno, telo je drugo: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćha, ja ne zastupam gledište: ‘Duša je jedno, telo je drugo: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

9. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Posle smrti Tathāgata postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”⁷¹⁹

„Vaćča, ja ne zastupam gledište: ‘Posle smrti Tathāgata postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

10. „Kako onda stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Posle smrti Tathāgata ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćča, ja ne zastupam gledište: ‘Posle smrti Tathāgata ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

11. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Posle smrti Tathāgata i postoji i ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćča, ja ne zastupam gledište: ‘Posle smrti Tathāgata i postoji i ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

12. „Kako onda stoji stvar? Da li učitelj Gotama zastupa gledište: ‘Posle smrti Tathāgata niti postoji, niti ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

„Vaćča, ja ne zastupam gledište: ‘Posle smrti Tathāgata niti postoji, niti ne postoji: samo to je istina, sve drugo je pogrešno?’”

13. „Učitelju Gotama, kako stoji stvar? Kada sam učitelju Gotami postavio svako od ovih deset pitanja, on odgovara: ‘Ja ne zastupam to gledište.’ Kakvu opasnost Učitelj Gotama vidi kad ne zauzima nijedno od ovih spekulativnih gledišta?”

14. „Vaćča, spekulativno gledište da je svet večan jeste čitava šikara gledišta, džungla gledišta, iskrivljenost gledišta, nakaza gledišta, okov gledišta. Ono je opterećeno patnjom, jadom, očajanjem i groznicom, ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.

Spekulativno gledište da svet nije večan... da je svet konačan... da je svet beskonačan... da su duša i telo isto... da je duša jedno, a telo drugo... da posle smrti Tathāgata postoji... da posle smrti Tathāgata ne postoji... da posle smrti Tathāgata i postoji i ne postoji... da posle smrti Tathāgata niti postoji, niti ne postoji... jeste čitava šikara gledišta, džungla gledišta, iskrivljenost gledišta, nakaza gledišta, okov gledišta. Ono je opterećeno patnjom, jadom, očajanjem i groznicom, ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.

15. „Pa da li učitelj Gotama onda zastupa bilo kakvo spekulativno gledište?”

„Vaćča, spekulativno gledište je nešto što je Tathāgata odložio na stranu. Jer Tathāgata, Vaćča, jeste video⁷²⁰ ovo: ‘Ovakav je materijalni oblik, ovakav je njegov nastanak, ovakav je njegov nestanak; ovakav je osećaj, ovakav je njegov nastanak, ovakav je njegov nestanak; ovakav je opazaj, ovakav je njegov nastanak, ovakav je njegov nestanak; ovakvi su mentalni obrasci, ovakav je njihov nastanak, ovakav je njihov nestanak;

ovakva je svest, ovakav je njezin nastanak, ovakav je njezin prestanak.⁷ Otuda, kažem, razaranjem, nestankom, prestankom, odustajanjem i napuštanjem svih zamišljanja, svih briga, svih stvaranja „ja” i „moje”, kao i sklonosti ka obmani koja je svemu tome u osnovi, Tathāgata je oslobođen zahvaljujući vezivanju.

16. „Kada je monahov um tako oslobođen, učitelju Gotama, gde se on ponovo javlja [posle smrti]?”

„Termin ‘ponovo se javlja’ nije dobar, Vaćča.”

„Onda se on ne pojavljuje, učitelju Gotama?”

„Termin ‘ne pojavljuje se’ nije dobar, Vaćča.”⁷²¹

„Onda se on i pojavljuje i ne pojavljuje, učitelju Gotama?”

„Termin ‘i pojavljuje i ne pojavljuje’ nije dobar, Vaćča.”

„Onda se on niti pojavljuje, niti ne pojavljuje, učitelju Gotama?”

„Termin ‘niti pojavljuje, niti ne pojavljuje’ nije dobar, Vaćča.”

17. „Kada sam učitelju Gotami postavio ova četiri pitanja, on odgovara: ‘Termin „ponovo se javlja” nije dobar, Vaćča; termin „ne pojavljuje se” nije dobar, Vaćča; termin „i pojavljuje se i ne pojavljuje se” nije dobar, Vaćča; termin „niti pojavljuje, niti ne pojavljuje” nije dobar, Vaćča.’ I sada sam potpuno zbunjen, učitelju Gotama, sada sam u konfuziji, nestalo je sve ono veliko poverenje koje sam stekao u učitelja Gotamu kroz ranije razgovore.”

18. „S razlogom si zbunjen, Vaćča, s razlogom si u konfuziji. Jer ovo učenje, Vaćča, jeste duboko, teško ga je sagledati i teško razumeti, mirno je ono i uzvišeno, nesaznatljivo pukim rezonovanjem, tanano, mudri treba da ga lično dožive. Teško ti je da ga razumeš, jer se držiš drugačijeg gledišta, prihvataš drugačije učenje, odobravaš drugačije učenje, drugačije sebe vežbaš i slediš drugog učitelja. Zato ću sad nešto da te pitam, Vaćča. A ti odgovori kako misliš da treba.

19. Šta misliš, Vaćča? Zamisli da pred tobom gori vatra. Da li bi znao: ‘Ovo je vatra što preda mnom gori?’”

„Znao bih, učitelju Gotama.”

„Ako bi te neko pitao, Vaćča: ‘Ta vatra što pred tobom gori, na osnovu čega ona gori?’ – kad bi te tako pitali, šta bi odgovorio?”

„Kad bi me tako pitali, učitelju Gotama, odgovorio bih: ‘Ova vatra što preda mnom gori, gori na osnovu trave i pruća.’”

„Ako bi onda ta vatra pred tobom bila ugašena, da li bi znao: ‘Ova vatra preda mnom je ugašena?’”

„Znao bih, učitelju Gotama.”

„A ako bi te neko pitao, Vaćča: ‘Pošto je ta vatra pred tobom ugašena, na koju stranu je otišla: na istok, zapad, sever ili na jug?’ – kad bi te tako pitali, šta bi odgovorio?”

„To pitanje nema smisla, učitelju Gotama. Vatra gori na osnovu goriva, koje je trava i granje. Kad je ono potrošeno, ako se ne doda novo gorivo, pošto više nema goriva, ona se smatra ugašenom.”

20. „Isto tako, Vaćcha, i Tathāgata je napustio taj materijalni oblik pomoću kojeg bi onaj ko opisuje Tathāgatu mogao da ga opiše;⁷²² sasekao ga u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ga, tako da se u budućnosti više ne može javiti. Tathāgatu više nije moguće poistovetiti s materijalnim oblikom, Vaćcha, on je dubok, nemerljiv, nesaglediv poput okeana. Termin ‘ponovo se javlja’ nema smisla, termin ‘ne pojavljuje se’ nema smisla, termin ‘i pojavljuje se i ne pojavljuje se’ nema smisla, termin ‘niti se pojavljuje, niti se ne pojavljuje’ nema smisla.⁷²³ Tathāgata je napustio taj osećaj pomoću kojeg bi onaj ko opisuje Tathāgatu mogao da ga opiše... napustio taj opažaj pomoću kojeg bi onaj ko opisuje Tathāgatu mogao da ga opiše... napustio te mentalne obrasce pomoću kojih bi onaj ko opisuje Tathāgatu mogao da ga opiše... napustio tu svest pomoću koje bi onaj ko opisuje Tathāgatu mogao da ga opiše; sasekao ga u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ga, tako da se u budućnosti više ne može javiti. Tathāgatu više nije moguće poistovetiti sa svešču, Vaćcha, on je dubok, nemerljiv, nesaglediv poput okeana. Termin ‘ponovo se javlja’ nema smisla, termin ‘ne pojavljuje se’ nema smisla, termin ‘i pojavljuje se i ne pojavljuje se’ nema smisla, termin ‘niti se pojavljuje, niti se ne pojavljuje’ nema smisla.”

21. Kad ovo bi rečeno, asketa Vaćchagotta reče Blaženome: „Učitelju Gotama, zamisli veliko sālovo drvo nedaleko od sela ili grada, čije su se grane i lišće, kora i lika sasušili i kad mu nekom kasnijom prilikom otpadnu i grane i lišće, kora i lika, ono ostane čisto, sastojeći se samo od srži stabla; isto tako je i ovaj govor učitelja Gotame lišen grana i lišća, lišen kore i like, sastoji se samo od srži.

22. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

73 *Mahāvācāhagotta sutta* Dugi govor Vaćhagotti

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. Tada asketa Vaćhagotta dođe do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče Blaženom:

3. „Već dugo razgovaram sa učiteljem Gotamom. Bilo bi dobro ako bi me učitelj Gotama ukratko podučio o korisnom i štetnom.”

„Mogu da te ukratko podučim o korisnom i štetnom, Vaćča, a mogu i da te u detalje podučim o tome. Ipak, podučiću te ukratko o korisnom i štetnom. Slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, gospodine”, reče on. A Blaženi ovako nastavi:

4. „Vaćča, pohlepa je štetna, ne-pohlepa je korisna; mržnja je štetna, ne-mržnja je korisna; obmanutost je štetna, neobmanutost je korisna. Na ovaj način tri stvari su štetne i druge tri su korisne.”

5. „Ubijanje živih bića je štetno, odustajanje od ubijanja živih bića je korisno; uzimanje onoga što nam nije dato je štetno, odustajanje od uzimanja onoga što nam nije dato je korisno; zloupotreba čulnih zadovoljstava je štetna, odustajanje od zloupotrebe čulnih zadovoljstava je korisno; laganje je štetno, odustajanje od laganja je korisno; zlonameran govor je štetan, odustajanje od zlonamernog govora je korisno; uvredljiv govor je štetan, odustajanje od uvredljivog govora je korisno; ogovaranje je štetno, odustajanje od ogovaranja je korisno; tvrdičluk je štetan, odustajanje od tvrdičluka je korisno; zlovolja je štetna, odustajanje od zlovolje je korisno; pogrešno razumevanje je štetno, ispravno razumevanje je korisno. Na taj način deset stvari je štetno i drugih deset je korisno.

6. „Kad monah napusti žudnju, saseče je u korenu, načini je poput palminog panja, ukloni je, tako da se u budućnosti više ne može javiti, tada taj monah jeste arahant, sve otrove je uklonio, proživio svetački život, učinio ono što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno je oslobođen krajnjim znanjem.”

7. „Sem učitelja Gotame, postoji li bilo koji drugi monah koji razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki

od otrova uklonjen?”⁷²⁴

„Nema ih samo stotina, Vaćcha, dvesta, trista, četiristo ili petsto, već je mnogo više monaha, mojih učenika koji razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulaze i ostaju u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen?”

8. „Sem učitelja Gotame i tih monaha, postoji li bilo koja monahinja, učenica učitelja Gotame, koja, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen?”

„Nema ih samo stotina... ili petsto, već mnogo više monahinja, mojih učenica, koje, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulaze i ostaju u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen?”

9. „Sem učitelja Gotame i tih monaha i monahinja, postoji li bilo koji muški nezaređeni sledbenik, učenik učitelja Gotame, obučen u belo, u zavetu celibata, a koji će se, razaranjem pet nižih okova, ponovo roditi spontano [u čistim boravištima] i odatle dostići konačno oslobođenje, da se nikada više ne vrati iz toga sveta?”⁷²⁵

„Nema ih samo stotina... ili petsto, već mnogo više muških nezaređenih sledbenika, mojih učenika, obučenih u belo, u zavetu celibata, a koji će se, s razaranjem pet nižih okova, ponovo roditi spontano [u čistim boravištima] i odatle dostići konačno oslobođenje, da se nikada više ne vrate iz toga sveta.”

10. „Sem učitelja Gotame, monaha i monahinja, kao i muških nezaređenih sledbenika, obučenih u belo, u zavetu celibata, postoji li bilo koji muški nezaređeni sledbenik, učenik učitelja Gotame, obučen u belo i uživa u zadovoljstvima čula, a koji poštuje njegova uputstva, prihvata njegov savet, prevazišao je sumnjičavost, oslobodio se konfuzije, stekao hrabrost i postao nezavisan od drugih u Učiteljevom nauku?”⁷²⁶

„Nema ih samo stotina... ili petsto, već mnogo više muških nezaređenih sledbenika, mojih učenika, obučenih u belo i uživaju u zadovoljstvima čula, a koji poštuju moja uputstva, prihvataju moj savet, prevazišli su sumnjičavost, oslobodili se konfuzije, stekli hrabrost i postali nezavisni od drugih u Učiteljevom nauku.”

11. „Sem učitelja Gotame, monaha i monahinja, kao i muških nezaređenih sledbenika, obučenih u belo, kako onih u zavetu celibata, tako i onih koji uživaju u zadovoljstvima čula, postoji li bilo koja ženska nezaređena sledbenica, učenica učitelja Gotame, obučena u belo, u zavetu celibata, koja će se, s razaranjem pet nižih okova, ponovo roditi spontano [u čistim boravištima] i odatle dostići konačno oslobođenje, da se nikada više ne vrati iz toga sveta?”

„Nema ih samo stotina... ili petsto, već mnogo više ženskih nezaređenih sledbenica, mojih učenica, obučenih u belo, u zavetu celibata, koje će se, s razaranjem pet nižih okova, ponovo roditi spontano [u čistim boravištima] i odatle doći konačno oslobođenje, da se nikada više ne vrate iz toga sveta.”

12. „Sem učitelja Gotame, monaha i monahinja, zatim muških nezaređenih sledbenika obučenih u belo, kako onih u zavetu celibata, tako i onih koji uživaju u zadovoljstvima čula, kao i ženskih nezaređenih sledbenica, obučenih u belo, u zavetu celibata, postoji li bilo koja ženska nezaređena sledbenica, učenica učitelja Gotame, obučena u belo i uživa u zadovoljstvima čula, a koja poštuje njegova uputstva, prihvata njegov savet, prevazišla je sumnjičavost, oslobodila se konfuzije, stekla hrabrost i postala nezavisna od drugih u Učiteljevom nauku?”

„Nema ih samo stotina... ili petsto, već mnogo više ženskih nezaređenih sledbenica, mojih učenica, obučenih u belo i uživaju u zadovoljstvima čula, a koje poštuju moja uputstva, prihvataju moj savet, prevazišle su sumnjičavost, oslobodile se konfuzije, stekle hrabrost i postale nezavisne od drugih u Učiteljevom nauku.”

13. „Učitelju Gotama, ako bi samo učitelj Gotama bio usavršen u ovoj Dhammi, ali ne i monasi, ovaj svetački život bio bi manjkav u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama i monasi usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu. Ako bi samo učitelj Gotama i monasi bili usavršeni u ovoj Dhammi, ali ne i monahinje, ovaj svetački život bio bi manjkav u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama, monasi i monahinje usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu. Ako bi samo učitelj Gotama, monasi i monahinje bili usavršeni u ovoj Dhammi, ali ne i muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo, u zavetu celibata, ovaj bi svetački život bio manjkav u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama, monasi, monahinje i muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo, u zavetu celibata, usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu. Ako bi samo učitelj Gotama, monasi, monahinje i muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo, u zavetu celibata, bili usavršeni u ovoj Dhammi, ali ne i muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo koji uživaju u zadovoljstvima čula, ovaj bi svetački život bio manjkav u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama, monasi, monahinje i muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo, kako oni u zavetu celibata, tako i oni koji uživaju u zadovoljstvima čula, usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu. Ako bi samo učitelj Gotama, monasi, monahinje i muški nezaređeni sledbenici... bili usavršeni u ovoj Dhammi, ali ne i ženske nezaređene sledbenice obučene u belo, u zavetu celibata, tada ovaj svetački život ne bi bio potpun u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama,

monasi, monahinje, muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo... i ženske nezaređene sledbenice obučene u belo, u zavetu celibata, usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu. Ako bi samo učitelj Gotama, monasi, monahinje, muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo... i ženske nezaređene sledbenice obučene u belo, u zavetu celibata, bili usavršeni u ovoj Dhammi, ali ne i ženske nezaređene sledbenice obučene u belo, koje uživaju u zadovoljstvima čula, ovaj svetački život ne bi bio potpun u tom pogledu; pošto su učitelj Gotama, monasi, monahinje, muški nezaređeni sledbenici obučeni u belo... i ženske nezaređene sledbenice obučene u belo, kako one u zavetu celibata, tako i one koje uživaju u zadovoljstvima čula, usavršeni u ovoj Dhammi, ovaj je svetački život potpun u tom pogledu.

14. Kao što reka Gang teži ka moru, spušta se ka moru, teče ka moru i spaja se sa morem, isto tako zajednica učitelja Gotame, sa svojim beskućnicima i domaćinima, teži *nibbāni*, spušta se ka *nibbāni*, teče ka *nibbāni* i spaja se sa *nibbānom*.

15. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”

16. „Vaćha, onaj ko je prethodno pripadao drugom asketskom redu i želi da se pridruži beskućnicima i primi puno zaredenje u ovom učenju i pravilima, mora prethodno provesti četiri probna meseca. Ako su posle četiri meseca monasi zadovoljni njime, primaju ga u zajednicu beskućnika i daju mu takođe puno monaško zaredenje. Ali ja znam da u tom pogledu postoje individualne razlike.”

„Poštovani gospodine, ako oni koji su prethodno pripadali drugom asketskom redu, a žele da se pridruže beskućnicima i prime puno zaredenje u ovom učenju i pravilima, moraju prethodno provesti četiri probna meseca, a posle četiri meseca monasi, ako su njima zadovoljni, primaju ih u zajednicu beskućnika i daju im takođe puno monaško zaredenje, ja ću na probi provesti četiri godine. A posle te četiri godine neka me monasi, ako su mnome zadovoljni, prime u zajednicu beskućnika i daju mi puno monaško zaredenje.”

17. I tako asketa Vaćha na kraju bi primljen u zajednicu beskućnika i primi puno zaredenje. Nedugo zatim, pola meseca posle punog zaredenja, poštovani Vaćhagotta otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i ovako reče: „Poštovani, dostigao sam sve što je moguće dostići znanjem

učenika u višem vežbanju, istinskim znanjem učenika u višem vežbanju. Neka me Blaženi dalje poduči u Dhammi.”⁷²⁷

18. „U tom slučaju, Vaćcha, razvijaj dve stvari: smirenje i uvid. Kada se te dve stvari dalje razvijaju, dolazi do proboja u mnogim stvarima.

19. U meri u kojoj možda poželiš: ‘Neka ovladam različitim vrstama duhovnih moći: neka se iz jednog bića pretvaram u mnogobrojna, a iz mnogobrojnih opet u jedno; neka se iz vidljivog bića pretvaram u nevidljivo; neka nesmetano prolazim kroz zidove, bedeme i bregove, kao kroz vazduh; neka uranjam u zemlju i izranjam iz nje kao iz vode; neka hodam po vodi, a da je i ne ustalasam, kao po zemlji; neka se krećem vazduhom ukrštenih nogu, poput ptice; neka sam u stanju da rukom dotaknem i milujem Mesec i Sunce, tako moćne i velike; neka se telesno uzdignem, čak do sveta boga Brahme’ – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu.⁷²⁸

20. U meri u kojoj možda poželiš: ‘Neka, zahvaljujući duhovnom uhu, koje je pročišćeno i prevazilazi fizičko, čujem obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one koji su daleko i blizu’ – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu.

21. U meri u kojoj možda poželiš: ‘Neka znam umove drugih bića, drugih ljudi, obuhvativši ih svojim umom. Neka um zahvaćen strašću razumem kao um zahvaćen strašću i um koji nije zahvaćen strašću kao um koji nije zahvaćen strašću. Neka um zahvaćen mržnjom razumem kao um zahvaćen mržnjom i um koji nije zahvaćen mržnjom kao um koji nije zahvaćen mržnjom. Neka um zahvaćen obmanom razumem kao um zahvaćen obmanom i um koji nije zahvaćen obmanom kao um koji nije zahvaćen obmanom. Neka razumem sabran um kao sabran i rastresen um kao rastresen. Neka razumem ushićen um kao ushićen i neushićen um kao neushićen. Neka razumem nadmašiv um kao nadmašiv i nenadmašiv um kao nenadmašiv. Neka razumem koncentrisan um kao koncentrisan i nekoncentrisan um kao nekoncentrisan. Neka razumem oslobođen um kao oslobođen i neoslobođen um kao neoslobođen’ – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu.

22. U meri u kojoj možda poželiš: ‘Neka se prisetim svojih mnogih prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Neka se tako sećam mnoštva svojih prošlih života do detalja’ – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu.

23. U meri u kojoj možda poželiš: ‘Neka, zahvaljujući duhovnom oku, pročišćenim i superiornim u odnosu na

fizičko, vidim bića kako umiru i ponovo se rađaju i prepoznajem ih kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna... (*kao sutta 51, §25*)... i neka razumem kako bića umiru i ponovo se rađaju u skladu sa

svojim postupcima' – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu.

24. U meri u kojoj možda poželiš: 'Neka, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada uđem i ostanem u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen' – bićeš u stanju da sve to postigneš, jer za to poseduješ dobru osnovu."

25. Nakon toga, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, poštovani Vaććhagotta ustade sa svog mesta, pa poklonivši se Blaženom i pazeći da mu on ostane sa desne strane, otide.

26. I ne zadugo, boraveći u meditaciji, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Vaććhagotta, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Vaććhagotta postade jedan od arahanata.

27. U to vreme jedan broj monaha išao je da poseti Budu. Poštovani Vaććhagotta ih još izdaleka vide kako dolaze, otide do njih i upita: „Kuda su se to poštovani uputili?”

„Prijatelju, idemo da vidimo Blaženoga.”

U tom slučaju, mogu li poštovani iskazati poštovanje Blaženome i u moje ime, poklonivši mu se do nogu i ovim rečima: 'Poštovani gospodine, monah Vaććhagotta do nogu se klanja Blaženom'? Tada recite: 'Odajem poštovanje Blaženome, odajem poštovanje Uzvišenome!'"⁷²⁹

„Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. I tako odoše do Blaženoga, poklone mu se, sednu sa strane i rekoše: „Poštovani gospodine, monah Vaććhagotta do nogu se klanja Blaženome i kaže: 'Odajem poštovanje Blaženome, odajem poštovanje Uzvišenome!'"

28. „Monasi, obuhvativši njegov um svojim umom, ja sam već znao ovo o monahu Vaććhagotti: 'Monah Vaććhagotta dosegao je trovršno istinsko znanje i poseduje veliku natprirodnu snagu i moć.' I božanstva su mi rekla ovo: 'Monah Vaććhagotta dosegao je trovršno istinsko znanje i poseduje veliku natprirodnu snagu i moć.'”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

74 *Dīghanakha sutta* Govor Dīghanakhi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Veprovoj pećini, na Lešinarevoj hridi.

2. Tada asketa Dīghanakha dođe do Blaženog i pozdravi se s njim.⁷³⁰ Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade on sa strane i reče Blaženome: „Učitelju Gotama, moje učenje i gledište je sledeće: ‘Za mene ništa nije prihvatljivo.’”⁷³¹

„A to tvoje gledište, Aggivessana, ‘Za mene ništa nije prihvatljivo’ – nije li barem ono prihvatljivo za tebe?”

„Učitelju Gotama, ako bi to moje gledište bilo prihvatljivo za mene, opet bi bilo isto, opet bi bilo isto.”⁷³²

3. „Dobro, Aggivessana, ima na ovome svetu mnogih koji kažu: ‘Opet bi bilo isto, opet bi bilo isto’, pa ipak, iako ne napuste svoje gledište, usvoje neko novo. Malo je onih na ovome svetu koji kažu: ‘Opet bi bilo isto, opet bi bilo isto’, koji napuste to gledište i ne usvoje neko novo.”⁷³³

4. Aggivessana, ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Za mene je sve prihvatljivo.’ Ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Za mene ništa nije prihvatljivo.’ A ima asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije.’⁷³⁴ Među njima, gledište onih asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ovakvi: ‘Za mene je sve prihvatljivo’ blisko je strasti, blisko je okovanosti, blisko oduševljavanju, blisko prianjanju, blisko vezivanju. Gledište onih asketa i brahmana čiji su učenje i gledište ‘Za mene ništa nije prihvatljivo’ blisko je odsustvu strasti, blisko odsustvu okovanosti, blisko odsustvu oduševljavanja, blisko odsustvu prianjanja, blisko odsustvu vezivanja.”

5. Kad ovo bi rečeno, asketa Dīghanakha primeti: „Učitelj Gotama hvali moje gledište, učitelj Gotama preporučuje moje gledište.”

„Aggivessana, oni askete i brahmani čiji su učenje i gledište ‘Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije’ – takvo njihovo gledište u delu koji se odnosi na ono što je prihvatljivo blisko je strasti, blisko okovanosti, blisko oduševljavanju, blisko vezanosti, blisko prianjanju, dok je njihovo gledište u delu koji se odnosi na ono što nije prihvatljivo, blisko odsustvu strasti, blisko odsustvu okovanosti, blisko odsustvu oduševljavanja, blisko odsustvu prianjanja, blisko odsustvu vezivanja.

6. Tako, Aggivessana, mudar čovek među onim asketama i brahmanima čiji su učenje i gledište ‘Za mene je sve prihvatljivo’, ovako razmišlja:⁷³⁵ ‘Ako tvrdoglavo budem sledio svoje gledište „Za mene je sve prihvatljivo” i objavim „Samo je ovo tačno, sve ostalo je pogrešno”, tada se mogu sukobiti s ostalom dvojicom: sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene ništa nije prihvatljivo” i sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije.” Mogu se sukobiti sa tom dvojicom, a tamo gde je sukob, tu su i prepirke; tamo gde je sukob, tu su i svađe; tamo gde je sukob, tu je i uznemirenost.’ Sam predvidevši prepirke, svađe i uznemirenje, napušta on to gledište i ne usvaja neko novo. Tako neko napušta ta gledišta; tako se neko odriče tih gledišta.

7. Mudar čovek među tim asketama i brahmanima čiji su učenje i gledište „Za mene ništa nije prihvatljivo”, ovako razmišlja: ‘Ako tvrdoglavo budem sledio svoje gledište „Za mene ništa nije prihvatljivo” i objavim „Samo je ovo tačno, sve ostalo je pogrešno”, tada se mogu sukobiti s ostalom dvojicom: sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene je sve prihvatljivo” i sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije”. Mogu se sukobiti s tom dvojicom, a tamo gde je sukob, tu su i prepirke; tamo gde je sukob, tu su i svađe; tamo gde je sukob, tu je i uznemirenost.’ Sam predvidevši prepirke, svađe i uznemirenje, napušta on to gledište i ne usvaja neko novo. Tako neko napušta ta gledišta; tako se neko odriče tih gledišta.

8. Mudar čovek među tim asketama i brahmanima čiji su učenje i gledište „Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije”, ovako razmišlja: ‘Ako tvrdoglavo budem sledio svoje gledište „Za mene je nešto prihvatljivo, a nešto nije” i objavim „Samo je ovo tačno, sve ostalo je pogrešno”, mogu se sukobiti s ostalom dvojicom: sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene je sve prihvatljivo” i sa asketom ili brahmanom čiji su učenje i gledište „Za mene ništa nije prihvatljivo”. Mogu se sukobiti s tom dvojicom, a tamo gde je sukob, tu su i prepirke; tamo gde je sukob, tu su i svađe; tamo gde je sukob, tu je i uznemirenost.’ Sam predvidevši prepirke, svađe i uznemirenje, napušta on to gledište i ne usvaja neko novo. Tako neko napušta ta gledišta; tako se neko odriče tih gledišta.

9. Tako, Aggivessana,⁷³⁶ ovo telo načinjeno od materijalnog oblika čine četiri velika elementa, stvorili su ga majka i otac, othranili kuvani pirinač i kaša, podložno je prolaznosti, trošenju i habanju, razlaganju i rastakanju. Treba ga smatrati prolaznim, patnjom, bolešću, tumorom, strelom, nevoljom, ranom, tuđim, propadajućim, praznim, bez sopstva. Kad neko na svoje telo gleda tako, tada napušta želju u odnosu na telo, privrženost telu, potčinjenost telu.

10. Postoje, Aggivessana, tri vrste osećaja: prijatan osećaj, bolan osećaj, ni bolan ni prijatan osećaj. Kad neko oseća prijatan osećaj, tada ne oseća bolan ili ni bolan ni prijatan osećaj; tada on oseća samo prijatan osećaj. Kad neko oseća bolan osećaj, tada ne oseća prijatan ili ni bolan ni prijatan osećaj; tada on oseća samo bolan osećaj. Kad neko oseća ni bolan ni prijatan osećaj, tada ne oseća prijatan ili bolan osećaj; tada oseća samo ni bolan ni prijatan osećaj.

11. Prijatan osećaj, Aggivessana, jeste prolazan, uslovljen, nastao na osnovu uzroka, podložan razaranju, slabljenju, kopnjenju i nestanku. Bolan osećaj takođe je prolazan, uslovljen, nastao na osnovu uzroka, podložan razaranju, slabljenju, kopnjenju i nestanku. Ni bolan ni prijatan osećaj takođe je prolazan, uslovljen, nastao na osnovu uzroka, podložan razaranju, slabljenju, kopnjenju i nestanku.

12. Kad to vidi, dobro upućen plemeniti učenik prestaje da bude očaran prijatnim osećajem, prestaje da bude očaran bolnim osećajem, prestaje da bude očaran ni bolnim ni prijatnim osećajem. Pošto više nije očaran, u njemu se hladi strast. Kroz hlađenje strasti [njegov um] jeste oslobođen. Kad je oslobođen, dolazi znanje: „Oslobođen je.” On razume: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporođanja u bilo koji oblik bivanja.”

13. Monah čiji je um tako oslobođen, Aggivessana, ne staje ni na čiju stranu i ne prepire se ni sa kim; govori reči koje se koriste u svetlu, ali ne vezuje se za njih.⁷³⁷

14. A tom prilikom poštovani Sāriputta stajao je iza Blaženog, hladeći ga lepezom. Na to pomisli: „Blaženi zaista govori o napuštanju tih stvari zahvaljujući neposrednom znanju; Uzvišeni zaista govori o odustajanju od tih stvari zahvaljujući neposrednom znanju.” I dok je poštovani Sāriputta razmišljao o tome, njegov um postade oslobođen otrova zahvaljujući nevezivanju.⁷³⁸

15. A u asketi Dīghanakhi javilo se potpuno čisto viđenje Dhamme: „Sve što je podložno nastanku, podložno je i nestanku.” Asketa Dīghanakha ugledao je Dhammu, dosegao je Dhammu, razumeo Dhammu, sagledao Dhammu, prevazišao sumnjičavost, okončao zbunjenost, stekao neustrašivost i u Učiteljevom nauku postao nezavisan od drugih.⁷³⁹

16. Tada on reče Blaženom: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

75 *Māgandiya sutta* Govor Māgandiyi

1. Ovako sam čuo. Jednom se Blaženi u zemlji Kuru, kraj grada po imenu Kammāsadhamma, smestio na prostirci od sena, u prostoriji gde je gorela sveta vatra, a pripadala je brahmanu iz Bhāradvāda klana.

2. Jednoga jutra Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Kammāsadhamme da prosi hranu. Kad je prošao Kammāsadhammu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do nekog gaja da tu provede dan. Kad je stigao u gaj, sede u podnožje jednog drveta, da tu provede dan.

3. Onda asketa Māgandiya, hodajući i lutajući unaokolo da protegne noge, otide do prostorije gde je gorela sveta vatra, a pripadala je brahmanu iz Bhāradvāda klana. Tu vide pripremljenu prostirku od sena te upita brahmana: „Za koga je pripremljena ova prostirka od sena u prostoriji učitelja Bhāradvāde u kojoj gori sveta vatra? Izgleda kao ležaj nekog askete.”

4. „Učitelju Māgandiya, tu je asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakjana. Ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Ležaj je pripremljen za učitelja Gotamu.”

5. „Učitelju Bhāradvāda, zaista je loš prizor kad vidimo ležaj tog uništitelja svakog napretka,⁷⁴⁰ učitelja Gotame.”

„Pazi šta govoriš, Māgandiya, pazi šta govoriš! Mnogi učeni plemići, učeni brahmani, učeni domaćini i učeni askete imaju potpuno poverenje u učitelja Gotamu, on ih je krotio na plemenit, istinski način, u Dhammi koja je blagorodna.”

„Učitelju Bhāradvāda, čak i kada bismo se sa učiteljem Gotamom našli licem u lice, rekli bismo mu: ‘Asketa Gotama je uništitelj svakog napretka.’ A zašto? Zato što je tako zapisano u našim svetim spisima.”

„Ako učitelj Māgandiya nema ništa protiv, mogu li ovo ispričati učitelju Gotami?”

„Neka učitelj Bhāradvāda ne brine. Neka mu ispriča sve što sam malopre rekao.”

6. U međuvremenu, pomoću duhovnog uha, pročišćenog i superi-

ornog u odnosu na fizičko, Blaženi je čuo razgovor između brahmana iz Bhāradvāda klana i askete Māgandiye. Kad je palo veče, Blaženi izađe iz osame, otide do brahmanove prostorije i sede na pripremljenu prostirku od sena. Onda brahman iz Bhāradvāda klana dođe do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane. I Blaženi ga upita: „Bhāradvāda, jesi li razgovarao sa asketom Māgandiyom o ovoj prostirci od sena?”

Kad ovo bi izrečeno, brahman ostade zabezeknut, kose nakostrešene od zaprepašćenja, te reče: „Upravo sam hteo da učitelju Gotami ispričam o tome, ali me učitelj Gotama preduhitrio.”

7. No ovaj razgovor između Blaženog i brahmana iz Bhāradvāda klana ostade nedovršen, jer asketa Māgandiya, hodajući i lutajući unaokolo da protegne noge, uđe u brahmanovu prostoriju gde je gorela sveta vatra, te pride Blaženome. Pozdravi se s njim, a kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane. I Blaženi mu reče:

8. „Māgandiya, oko se oduševljava oblicima, naslađuje se oblicima, uživa u oblicima, zanosi se oblicima; njega je ukrotio Tathāgata, pazio, zaštitio i obuzdao, a Dhammu podučava kako bi ono bilo obuzdano. Jesi li u vezi s tim rekao: ‘Asketa Gotama je uništitelj svakog napretka?’”

„U vezi s tim, učitelju Gotama, rekao sam: ‘Asketa Gotama je uništitelj svakog napretka.’ A zašto? Zato što je tako zapisano u našim svetim spisima.”

„Uho se oduševljava zvukovima... Nos se oduševljava mirisima... Jezik se oduševljava ukusima... Telo se oduševljava dodirima... Um se oduševljava objektima uma, naslađuje se objektima, uživa u objektima uma, zanosi se oblicima; njega je ukrotio Tathāgata, pazio, zaštitio i obuzdao, a Dhammu podučava kako bi taj um bilo obuzdan. Jesi li u vezi s tim rekao: ‘Asketa Gotama je uništitelj svakog napretka?’”

„U vezi sa tim, učitelju Gotama, rekao sam: ‘Asketa Gotama je uništitelj svakog napretka. A zašto? Zato što je tako zapisano u našim svetim spisima.’”

9. „A šta misliš, Māgandiya? Recimo da je neko ranije uživao u oblicima dostupnim oku, poželjnim, dragim, primamljivim i dopadljivim, povezanim sa željom za zadovoljstvima čula, podsticajnim za strast. A kasnije, kad ih je razumeo u skladu sa stvarnošću, njihov nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu oblika, možda je napustio žudnju za oblicima, uklonio iz sebe groznicu za oblicima i živi bez žeđi, uma potpuno smirenog. Šta bi mu ti rekao, Māgandiya?” – „Ništa, učitelju Gotama.”

„A šta misliš, Māgandiya? Recimo da je neko ranije uživao u zvucima dostupnim uhu... mirisima dostupnim nosu... ukusima dostupnim jeziku... dodirima dostupnim telu, poželjnim, dragim, primamljivim i do-

padljivim, povezanim sa željom za zadovoljstvima čula, podsticajnim za strast. A kasnije, kad ih je razumeo u skladu sa stvarnošću, njihov nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu oblika, možda je napustio žudnju za oblicima, uklonio iz sebe groznicu za oblicima i živi bez žeđi, uma potpuno smirenog. Šta bi mu ti rekao, Māgandiya?" – „Ništa, učitelju Gotama.”

10. „Māgandiya, kad sam ranije živeo životom domaćina, i ja sam uživao, vezan sa pet struna zadovoljstva čula: oblicima dostupnim oku... zvucima dostupnim uhu... mirisima dostupnim nosu... ukusima dostupnim jeziku... dodirima dostupnim telu, poželjnim, dragim, primamljivim i dopadljivim, povezanim sa željom za zadovoljstvima čula, podsticajnim za strast. Imao sam tri palate, jednu za kišni period, drugu za zimu, treću za leto. U kišnoj palati živeo sam četiri meseca tokom perioda monsuna, zabavljale su me muzičarke i nisam ni silazio na niže spratove.⁷⁴¹

A kasnije, kad sam razumeo, u skladu sa stvarnošću, nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu zadovoljstava čula, napustio sam strast za zadovoljstvima čula, uklonio iz sebe groznicu za zadovoljstvima čula i živim bez žeđi, uma potpuno smirenog. Vidim kako druga bića nisu oslobođena strasti za zadovoljstvima čula, već su progutana željom za zadovoljstvima čula, gore groznicom za zadovoljstvima čula, prepuštaju se zadovoljstvima čula, i ne zavidim im niti se oduševljam timе. A zašto? Zato što, Māgandiya, postoji užitek koji nije povezan sa zadovoljstvima čula, nije povezan sa nepovoljnim stanjima uma, a prevazilazi čak i božansko blaženstvo.⁷⁴² Pošto u njemu uživam, nemam zavisti prema onome što je niže, niti se time oduševljam.

11. Zamisli, Māgandiya, kućedomaćina ili njegovog sina, bogatog, s obiljem novca i imanja, vezanog sa pet struna zadovoljstava čula. On možda uživa u oblicima dostupnim oku... zvucima dostupnim uhu... mirisima dostupnim nosu... ukusima dostupnim jeziku... dodirima dostupnim telu, poželjnim, dragim, primamljivim i dopadljivim, povezanim sa željom za zadovoljstvima čula, podsticajnim za strast. Pošto postupa dobro telom, govorom i umom, posle sloma tela, posle smrti, možda će se preporoditi na srećnom odredištu, na nebu, među svitom božanstava neba trideset trojice; i tu će, okružen nimfama u Nandana gaju, uživati, vezan sa pet struna božanskih zadovoljstava čula. I sad zamisli da ugleda kućedomaćina ili njegovog sina kako uživa, vezan sa pet struna [čovekovih] zadovoljstava čula. Šta misliš, Māgandiya? Da li bi to mlado božanstvo, okruženo nimfama u Nandana gaju, koje i samo uživa vezano sa pet struna božanskih zadovoljstava čula, zavidelo tom kućedomaćinu ili njegovom sinu koji uživa vezan sa pet struna [čovekovih] zadovoljstava čula i da li bi se ono vratilo [čovekovim] zadovoljstvima čula?"

„Ne, učitelju Gotama. A i zašto bi? Nebeska zadovoljstva čula su izvrsnija i uzvišenija od čovekovih zadovoljstava čula.”

12. Isto tako, Māgandiya, kad sam ranije živeo životom domaćina, i ja sam uživao, vezan sa pet struna zadovoljstava čula: oblicima dostupnim oku... dodirima dostupnim telu, poželjnim, dragim, primamljivim i dopadljivim, povezanim sa željom za zadovoljstvima čula, podsticajnim za strast. A kasnije, kad sam razumeo u skladu sa stvarnošću, nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu zadovoljstava čula, napustio sam žudnju za zadovoljstvima čula, iz sebe uklonio groznicu za zadovoljstvima čula i živim bez žeđi, uma potpuno smirenog. Vidim kako druga bića nisu oslobođena strasti za zadovoljstvima čula, već su progutana željom za zadovoljstvima čula, gore groznicom za zadovoljstvima čula, prepuštaju se zadovoljstvima čula, i ne zavidim im niti se oduševljavam time. A zašto? Zato što, Māgandiya, postoji užitak koji nije povezan sa zadovoljstvima čula, nije povezan s nepovoljnim stanjima uma, a prevazilazi blaženstvo bogova. Pošto u njemu uživam, nemam zavisti prema onome što je niže, niti se time oduševljavam.

13. Zamisli, Māgandiya, čoveka obolelog od lepre, s ranama i plikovima po udovima, crvi ga iznutra riju, te se češe noktima sve dok se ne pojave otvorene rane, a onda udove anestezira držeći ih iznad jame s užarenim ugljevljem. Onda njegovi drugovi i prijatelji, saplemenici i rodbina dovedu lekara da mu pomogne. I lekar spravi lek, čovek bude izlečen od lepre i postane zdrav i srećan, nezavisan, sam svoj gospodar, sposoban da ide kud mu je volja. Onda slučajno ugleda drugog leproznog čoveka, s ranama i plikovima po udovima, crvi ga iznutra riju, te se češe noktima sve dok se ne pojave otvorene rane, a onda udove anestezira držeći ih iznad jame s užarenim ugljevljem. Šta misliš, Māgandiya? Da li bi taj čovek zavideo onom leproznom na njegovoj jami s užarenim ugljevljem ili na njegovom leku?”

„Ne, učitelju Gotama. A i zašto bi? Kad postoji bolest, treba spraviti lek; kada bolesti nema, ni lek ne treba spravljati.”

14. „Isto tako, Māgandiya, kad sam ranije živeo životom domaćina ... (kao u §12)... Pošto u njemu uživam, nemam zavisti prema onome što je niže, niti se time oduševljavam.

15. Zamisli, Māgandiya, čoveka obolelog od lepre, s ranama i plikovima po udovima, crvi ga iznutra riju, te se češe noktima sve dok se ne pojave otvorene rane, a onda udove anestezira držeći ih iznad jame s užarenim ugljevljem. Onda njegovi drugovi i prijatelji, saplemenici i rodbina dovedu lekara da mu pomogne. I lekar spravi lek, te čovek bude izlečen od lepre i postane zdrav i srećan, nezavisan, sam svoj gospodar, sposoban da ide kud mu je volja. I onda ga dva snažna čoveka zgrabe za obe ruke i počnu da ga

vuku ka onoj jami s užarenim ugljvljem. Šta misliš, Māgandiya? Hoće li se taj čovek otimati?”

„Da, učitelju Gotama? A zašto? Jer ta vatra u jami zaista peče, boli i prži.”

„A šta misliš, Māgandiya? Da li ta vatra u jami samo sada peče, boli i prži ili je i ranije ta vatra pekla, bolela i pržila?”

„Učitelju Gotama, ta vatra sada peče, boli i prži, ali i ranije je pekla, bolela i pržila. A onaj čovek oboleo od lepre, s ranama i plikovima po udovima, crvi ga iznutra riju, te se češao noktima sve dok se ne pojave otvorene rane, njegova čula su bila poremećena; iako ga je vatra i tada pekla, on je to pogrešno doživljavao kao prijatnost.”

16. „Isto tako, Māgandiya, zadovoljstva čula su i u prošlosti pekla, bolela i pržila; u budućnosti zadovoljstva čula će takođe peći, boleti i pržiti; kao što i sada zadovoljstva čula peku, bole i prže. Ali ona bića koja nisu oslobođena strasti za zadovoljstvima čula, već su progutana strašću za zadovoljstvima čula, gore groznicom za zadovoljstvima čula, njihova su čula poremećena; iako ih zadovoljstva čula zapravo peku, ona to pogrešno doživljavaju kao prijatnost.”⁷⁴³

17. Zamisli, Māgandiya, čoveka obolelog od lepre, s ranama i plikovima po udovima, crvi ga iznutra riju, te se češe noktima sve dok se ne pojave otvorene rane, a onda udove anestezira držeći ih iznad jame sa užarenim ugljvljem. I što se više češe i anestezira, sve gnojavije, smrdljivije i zagađenije te otvorene rane postaju. Pa ipak, on nalazi određeno zadovoljstvo i užitak u češanju svojih otvorenih rana. Isto je tako, Māgandiya, i sa bićima koja nisu oslobođena strasti za zadovoljstvima čula, koja su progutana željom za zadovoljstvima čula, gore groznicom za zadovoljstvima čula, koja se prepuštaju zadovoljstvima čula. Što se više prepuštaju zadovoljstvima čula, to im se žudnja za zadovoljstvima čula uvećava i sve više gore groznicom za zadovoljstvima čula. Pa ipak, ona nalaze određeno zadovoljstvo i užitak u zavisnosti od pet struna zadovoljstva čula.

18. A šta misliš, Māgandiya? Jesi li ikad video ili čuo za kralja ili kraljevog savetnika koji uživa, vezan sa pet struna zadovoljstva čula, a koji je bez napuštanja zadovoljstva čula, bez uklanjanja groznice za zadovoljstvima čula, bio u stanju da živi oslobođen žeđi, smirenog uma ili nekog ko jeste ili će biti u stanju tako da živi?” – „Ne, učitelju Gotama.”

„Dragi moj, Māgandiya. Ni ja nikad nisam video ili čuo za kralja ili kraljevog savetnika koji uživa, vezan sa pet struna zadovoljstva čula, koji je bez napuštanja zadovoljstva čula, bez uklanjanja groznice za zadovoljstvima čula, bio u stanju da živi oslobođen žeđi, smirenog uma ili nekog ko jeste ili će biti u stanju da tako živi. Upravo suprotno, Māgandiya, oni

askete i brahmani koji su živeli, žive ili će živeti oslobođeni žeđi, smirenog uma, svi su to postigli tek pošto su zadovoljstva čula razumeli u skladu sa stvarnošću, njihov nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz. Tek pošto su napustili žudnju za zadovoljstvima čula, uklonili iz sebe groznicu za zadovoljstvima čula, živeli su, žive ili će živeti bez žeđi, uma potpuno smirenog.”

19. I na ovom mestu Blaženi izgovori ove nadahnute stihove:

„Zdravlje je najveći od svih dobitaka,
nibbāna je najveće blaženstvo,
osmostruki put najbolji među putevima,
jer sigurno vodi ka besmrtnome.”

Kad ovo bi rečeno, asketa Māgandiya reče Blaženome: „Izvršno je, učitelju Gotama, čudesno je kako je učitelj Gotama to dobro izrekao:

‘Zdravlje je najveći od svih dobitaka,
nibbāna je najveće blaženstvo.’

I mi smo to čuli kako govore ranije askete u tradiciji naših učitelja i to je tačno, učitelju Gotama.”

„Ali, Māgandiya, šta si čuo da govore ranije askete u tradiciji učitelja, šta je zdravlje, šta je *nibbāna*?”

Kad to bi rečeno, asketa Māgandiya protrlja rukama svoje udove i reče: „Ovo je to zdravlje, učitelju Gotama, to je ta *nibbāna*; ja sam sada zdrav i srećan, ništa me ne muči.”⁷⁴⁴

20. „Māgandiya, zamisli čoveka slepog od rođenja, koji ne može da vidi ni tamne ni svetle oblike, koji ne može da vidi plave, žute, crvene ili ružičaste oblike, ne može da vidi ni ono što je ravno, ni ono što je neravno, ne može da vidi zvezde ili Sunce i Mesec. I možda čuje čoveka oštrog vida kako kaže: ‘Kvalitetna je zaista, gospodo, ova bela tkanina, divna, bez ikakve mrlje, savršeno čista!’ Onda slep čovek krene u potragu za belom tkaninom. A neki ga čovek prevari i poturi mu prljavu, umazanu odeću ovim rečima: ‘Dobri čoveče, evo bele tkanine za tebe, divne, bez ikakve mrlje, savršeno čiste.’ A ovaj je prihvati i obuče. Pošto je zadovoljan, ovako kaže: ‘Dobra je zaista, gospodine, ova tkanina, divna, bez ikakve mrlje, savršeno čista!’ Šta misliš, Māgandiya? Kad je čovek slep od rođenja uzeo onu prljavu, umazanu tkaninu, stavio je na sebe i rekao: ‘Dobra je zaista, gospodine, ova tkanina, divna, bez ikakve mrlje, savršeno čista!’ – je li on to uradio zato što zna i vidi ili iz poverenja prema čoveku oštrog vida?”

„Poštovani gospodine, on je to učinio ne znajući i ne videći, već iz

poverenja prema čoveku oštrog vida.”

21. „Isto tako, Māgandiya, askete drugih tradicija jesu slepi i ne vide. Oni ne znaju šta je zdravlje, pa ne vide *nibbānu*, zato oni strofu tako recituju:

‘Zdravlje je najveći od svih dobitaka,
nibbāna je najveće blaženstvo.’

Istu strofu su najraniji plemeniti i potpuno probuđeni ovako recitovali:

‘Zdravlje je najveći od svih dobitaka,
nibbāna je najveće blaženstvo,
osmostruki put najbolji među putevima,
jer sigurno vodi ka besmrtnom.’

Ovi stihovi vremenom postadoše odomaćeni među običnim ljudima.⁷⁴⁵ Premda ovo telo, Māgandiya, jeste bolest, tumor, žaoka, nevolja i bol, ti o njemu govoriš kažeš: ‘Ovo je to zdravlje, učitelju Gotama, to je ta *nibbāna*.’ Nemaš to plemenito viđenje, Māgandiya, pomoću kojeg možeš znati zdravlje i videti *nibbānu*.”

22. „Imam ovakvo poverenje u učitelja Gotamu: ‘Učitelj Gotama je u stanju da me poduči Dhammi tako da znam zdravlje i vidim *nibbānu*.’”

„Māgandiya, zamisli čoveka slepog od rođenja, koji ne može da vidi ni tamne ni svetle oblike... ili Sunce i Mesec. Onda njegovi drugovi i prijatelji, saplemenici i rodbina dovedu lekara da mu pomogne. I lekar spravi lek za njega, ali pomoću tog leka njegov vid ipak se ne povraća i pročisti. Šta misliš, Māgandiya, da li bi se lekar na kraju zamorio i obeshrabrio?” – „Da, učitelju Gotama.” – „Isto tako, Māgandiya, ako bih te podučavao Dhammi ovako: ‘Ovo je to zdravlje, ovo je ta *nibbāna*’, ti možda ipak ne bi znao zdravlje, niti video *nibbānu*, a za mene bi to bilo zamorno i teško.”

23. „Imam ovakvo poverenje u učitelja Gotamu: ‘Učitelj Gotama je u stanju da me poduči Dhammi tako da znam zdravlje i vidim *nibbānu*.’”

„Māgandiya, zamisli čoveka slepog od rođenja, koji ne može da vidi ni tamne ni svetle oblike... ili sunce i mesec. I možda čuje čoveka oštrog vida kako kaže: ‘Kvalitetna je zaista, gospodo, ova bela tkanina, divna, bez ikakve mrlje, savršeno čista!’ Onda krene u potragu za belom tkaninom. A neki ga čovek prevari i poturi mu prljavu, umazanu odeću ovim rečima: ‘Dobri čoveče, evo bele tkanine za tebe, divne, bez ikakve mrlje, savršeno čiste.’ A ovaj je prihvati i obuče. Onda njegovi drugovi i prijatelji, saplemenici i rodbina dovedu lekara da mu pomogne. I lekar spravi lek za njega – sredstva za povraćanje i purgative, meleme i obloge, kapi za nos – i pomoću tih lekova čoveku se povraća vid i bi pročišćen. Zajedno s po-

vratkom vida, njegova želja i privrženost onoj prljavoj, umazanoj odeći će nestati; onda će ga možda obuzeti ogorčenje i neprijateljstvo prema onom čoveku i možda pomisli da bi ga trebalo ubiti: ‘Zaista me je dugo vukao za nos, varao i obmanjivao taj čovek svojom prljavom, umazanom odećom, govoreći mi: „Dobri čoveče, evo bele tkanine za tebe, divne, bez ikakve mrlje, savršeno čiste.”’

24. Isto tako. Māgandiya, ako bih te podučavao Dhammi ovako: ‘Ovo je to zdravlje, ovo je ta *nibbāna*’, možda bi i ti upoznao zdravlje, video *nibbānu*. Rađanjem viđenja, tvoja želja i strast za pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja možda će prestati. Tada ćeš možda pomisliti: ‘Zaista me je dugo vukao za nos, varao i obmanjivao ovaj um. Jer kad sam se vezivao, vezivao sam se baš za materijalni oblik, za osećaj, za opažaj, za mentalne obrasce, vezivao sam se baš za svest.⁷⁴⁶ S tim vezivanjem kao uzrokom, bivanje [nastaje]; s bivanjem kao uzrokom, rođenje; s rođenjem kao uzrokom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje čitav ovaj okean patnje.’”

25. „Imam ovakvo poverenje u učitelja Gotamu: ‘Učitelj Gotama je u stanju da me poduči Dhammi tako da kad ustanem s ovog mesta, biću izlečen od slepila.’”

„Onda se, Māgandiya, družiš s istinskim ljudima. Kad se družiš s istinskim ljudima, slušaćeš istinsku Dhammu. Kad čuješ istinsku Dhammu, vežbaćeš u skladu s istinskom Dhammom. Kad vežbaš u skladu s istinskom Dhammom, znaćeš i videćeš sam za sebe ovako: ‘Ovo su bolesti, tumori i žaoke; ovde te bolesti, tumori i žaoke nestaju bez ostatka.⁷⁴⁷ Prestankom mog vezivanja prestaje bivanje; prestankom bivanja, prestaje i rođenje; prestankom rođenja, prestaju starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.’”

26. Kad ovo bi izgovoreno, asketa Māgandiya reče: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje!”

27. „Māgandiya, onaj ko je prethodno pripadao drugom redu i želi da se pridruži beskućnicima i primi puno zaredenje u učenju i pravilima, mora prethodno provesti četiri probna meseca. Posle četiri meseca, ako su zadovoljni njime, monasi ga primaju u beskućništvo i daju mu takođe puno zaredenje, tako da i sam postaje monah. Ali ja vidim da u pogledu ovoga mogu postojati individualne razlike.”

„Poštovani gospodine, ako oni koji su prethodno pripadali drugom

redu, a žele da se pridruže beskućnicima i prime puno zaređenje u učenju i pravilima, moraju prethodno provesti četiri probna meseca, a posle četiri meseca monasi, ako su zadovoljni njima, primaju ih u beskućništvo i daju im takođe puno zaređenje, tako da i sami postaju monasi, ja ću na probi provesti četiri godine. Ako su posle te četiri godine monasi zadovoljni mnome, neka me prime u beskućništvo i daju mi puno zaređenje.”

28. I tako asketa Māgandiyā otide u beskućnike i primi od Blaženog puno zaređenje. Ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Māgandiyā, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Māgandiyā postade jedan od arahānata.

76 *Sandaka sutta* Govor Sandaki

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Kosambija, u Ghositinom parku.

2. U isto je vreme asketa Sandaka boravio u pećini kraj pilakkha drveta, zajedno sa velikom grupom drugih asketa.

3. Jedno veče poštovani Ānanda izađe iz osame i obrati se monasima ovim rečima: „Hajdemo, prijatelji, do Devakata jezera, da vidimo pećinu”. – „Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. Onda poštovani Ānanda otide do Devakata jezera, praćen grupom monaha.

4. Tom prilikom asketa Sandaka sedeo je s velikom grupom drugih asketa, koji su pravili veliku galamu i žučno raspravljali o različitim nevažnim temama,⁷⁴⁸ kao što su kraljevi i kraljevi savetnici, razbojnici, vojske, opasnosti, bitke, hrana, piće, odeća, ležaji, cvetni venci, mirisi, rođaci, vozila, sela, varoši, gradovi, zemlje, žene, heroji, ulice, izvori, pokojnici, razne sitnice, nastanak sveta, nastanak mora, jesu li stvari ovakve ili onakve. Onda asketa Sandaka još izdaleka opazi poštovanog Ānandu kako dolazi. Kad ga je video, poče da utišava okupljene ovim rečima: „Prijatelji, budite tihi; prijatelji, ne pravite buku. Evo, dolazi asketa Ānanda, jedan od učenika Gotaminih koji borave kraj Kosambija. Ti poštovani vole tišinu, uvežbani su da žive u tišini, oni hvale tišinu. Ako se utišamo, možda će poželeti da nam se pridruži.” Na to se askete utišaše.

5. Poštovani Ānanda dođe do askete Sandake, koji mu reče: „Neka pride učitelj Ānanda! Dobro nam je došao učitelj Ānanda! Mnogo je vremena prošlo otkako je učitelj Ānanda ugrabio priliku da dođe ovamo. Neka učitelj Ānanda sedne, ovo je mesto spremno za njega.”

Poštovani Ānanda sede na pripremljeno mesto, a asketa Sandaka odabra jedno niže, sa strane. Kad je tako uradio, poštovani Ānanda ga upita: „Radi kakvog razgovora ste se ovde okupili, Sandaka? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

„Učitelju Ānanda, ostavimo na stranu razgovor radi kojeg smo se ovde okupili. Učitelj Ānanda može o tome čuti kasnije. Bilo bi dobro ako bi nam učitelj Ānanda govorio o Dhammi njegovog učitelja.”

„U tom slučaju, Sandaka, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, gospodine”, odgovori ovaj. I poštovani Ānanda ovako nastavi:

6. „Sandaka, Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, objavio je ova četiri puta kao negaciju svetačkog života i četiri beznađna načina življenja svetačkog života, kakve mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ih i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.”⁷⁴⁹

„Ali, učitelju Ānanda, koja je to četiri puta kao negaciju svetačkog života objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, kakve mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ih i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.

7. Tako, Sandaka, neki učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: ‘Nema ničeg datog, ničeg prinetog i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i rdavih dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta; nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’⁷⁵⁰ Kada umre, zemlja se vraća i spaja sa čitavom masom zemlje, voda se vraća i spaja sa čitavom masom vode, vatra se vraća i spaja sa čitavom masom vatre, vazduh se vraća i spaja sa čitavom masom vazduha; a mentalne i fizičke moći bivaju rasute u prostoru. [Četiri] čoveka na nosilima odnose leš. Posmrtni govori traju koliko i lomača; kosti potom izblede; prinete žrtve paljenice izmešaju se s pepelom. Darežljivost je učenje za budale. Kada bilo ko tvrdi da postoji [davanje i slično], to je šuplje, pogrešno blebetanje. Budale i mudraci su na isti način posečeni i uništeni raspadom tela; posle smrti oni ne postoje.’

8. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovaj dobri učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: „Nema ničega datog... posle smrti oni ne postoje.” Ako su reči ovog dobrog učitelja istinite, onda sam ja ovde [u ovom učenju] obavio [svoju dužnost] time što ga nisam praktikovao, onda sam ovde živeo [svetački život] tako što ga nisam živeo.’⁷⁵¹ Obojica smo jednaki ovde [u ovom učenju], obojica smo stigli do jednakosti, pa ipak ne kažem da smo obojica posečeni i uništeni raspadom tela, da posle smrti nećemo postojati. Ali suvišno je za ovog dobrog učitelja da ide okolo nag, da bude obrijane glave, upinje se da stalno bude u čučućem položaju i čupa sebi bradu i kosu, pošto ću i ja, koji živim u kući punoj dece, koristim sandalovinu iz Benaresa, nosim cvetne vence, koristim mirise i razne pomade, primam zlato i srebro, stići na potpuno isto odredište, imati isti budući kurs kao i ovaj dobri učitelj. Šta ja to znam i vidim zbog čega bi trebalo da živim svetačkim životom predvođen ovim učiteljem?’ I tako, kad ustanovi da je taj put negacija svetačkog života, okreće se od njega i napušta ga.

9. To je prvi put negacije življenja svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, put kakav mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ga i živeo, svakako ne bi dostigao istin-

ski put, Dhammu koja je blagorodna.

10. I opet, Sandaka, neki učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: ‘Kada neko čini i druge tera da čine, kad neko sakati i navodi druge da sakate, kad neko muči i navodi druge da muče, kad neko nanosi bol i navodi druge da nanose bol, kad neko tlači i navodi druge da tlače, kad neko zastrašuje i navodi druge da zastrašuju, kad neko ubija živa bića, uzima ono što mu nije dato, upada u kuće, pljačka tuđ imetak, provaljuje, postavlja zasede na putu, zavodi tuđu ženu, govori laži – nikakvo zlo počinilac nije počinio. Ukoliko bi neko oštrom testerom sva živa bića na ovom svetu pretvorio u gomilu mesa, u brdo mesa, to ne bi bilo zlo, niti bi ishod bio zlo. Ako bi neko išao južnom obalom Ganga, te ubijao i satirao, sakatio i terao druge da sakate, mučio i terao druge da muče, to ne bi bilo zlo, niti bi ishod bio zlo. Ako bi neko išao severnom obalom Ganga, te davao darove i terao druge da daju darove, prinosisio ponude i terao druge da prinose ponude, to ne bi donelo zasluge, niti bi ishod bile zasluge. Davanje, kroćenje samoga sebe, obuzdavanje, govorenje istine, ne bi donelo zasluge, niti bi ishod bile zasluge.’

11. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovaj dobri učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: „Kad neko čini... ne bi donelo zasluge, niti bi ishod bile zasluge.” Ako su reči ovog dobrog učitelja istinite, onda sam ja ovde [u ovom učenju] obavio [svoju dužnost] time što ga nisam praktikovao, onda sam ovde živeo [svetački život] tako što to učenje nisam živeo. Obojica smo jednaki ovde [u ovom učenju], obojica smo stigli do jednakosti, pa ipak ne kažem da šta god obojica uradimo, nikakvo zlo nije učinjeno. Ali suvišno je za ovog dobrog učitelja... Šta ja to znam i vidim zbog čega bi trebalo da živim svetačkim životom predvođen ovim učiteljem?’ I tako, kada ustanovi da je taj put negacija svetačkog života, okreće se od njega i napušta ga.

12. To je drugi put negacije življenja svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni...

13. I opet, Sandaka, neki učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: ‘Nema uzroka ili razloga prljanja bića; bića se prljaju bez uzroka ili razloga. Nema uzroka ili razloga pročišćenja bića; bića se pročišćuju bez uzroka ili razloga. Nema moći, ni energije, nema muževne snage, ni muževne izdržljivosti. Sva bića, sva živa bića, sva stvorenja, sve duše jesu bez vlasti, moći i energije; oblikovana sudbinom, okolnostima i prirodom, doživljavaju ona zadovoljstvo i bol u šest klasa.’

14. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovaj dobri učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: „Nema uzroka... u šest klasa.” Ako su reči ovog dobrog učitelja istinite, onda sam ja ovde [u ovom učenju] obavio [svoju dužnost] time što ga nisam praktikovao, onda sam ovde živeo [svetački

život] tako što to učenje nisam živeo. Obojica smo jednaki ovde [u ovom učenju], obojica smo stigli do jednakosti, pa ipak ne kažem da ćemo obojica biti pročišćeni bez uzroka i razloga. Ali suvišno je za ovog dobrog učitelja... Šta ja to znam i vidim zbog čega bi trebalo da živim svetačkim životom predvođen ovim učiteljem? I tako, kad ustanovi da je taj put negacija svetačkog života, okreće se od njega i napušta ga.

15. To je treći put negacije življenja svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni...

16. I opet, Sandaka, neki učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište:⁷⁵² 'Postoji sedam entiteta koji su nenačinjeni, nerođeni, nestvoreni, bez tvorca, nerodni, nalik planinskim vrhovima, nalik stubovima. Oni se ne pomeraju, niti menjaju, ne ometaju jedan drugog. Nijedan nije u stanju [da pobudi] zadovoljstvo, bol ili zadovoljstvo i bol u drugome. Kojih je to sedam? To su entitet zemlje, entitet vode, entitet vatre, entitet vazduha, zadovoljstvo, bol i duša kao sedmi. Tih sedam entiteta jesu nenačinjeni... Otuda, ne postoji ubica, ni žrtva, ni slušalac, ni govornik, ni onaj ko uči, ni onaj ko podučava. Čak i oni koji odseku nečiju glavu oštrim mačem, nikoga ne lišavaju života; mač samo prolazi kroz prostor između tih sedam entiteta. Postoji milion četiristo šest hiljada šesto osnovnih vrsta rođenja; postoji petsto vrsta delanja, pet vrsta delanja, tri vrste delanja, delanje i poludelanje; postoji šezdeset dva puta, šezdeset dva međueona, šest klasa, osam nivoa ljudi, četiri hiljade devetsto vrsta življenja, četiri hiljade devetsto vrsta asketa, četiri hiljade devetsto boravišta zmija, dve hiljade životnih sila, tri hiljade čistilišta, trideset šest sastojaka nečistoće, sedam opažajućih zametaka, sedam neopažajućih zametaka, sedam zametaka bez opne, sedam vrsta božanstava, sedam vrsta ljudi, sedam vrsta demona, sedam jezera, sedam čvorišta, sedam vrsta ambisa, sedam stotina vrsta ambisa, sedam vrsta snova, sedamsto vrsta snova; i ima osam miliona četiristo hiljada velikih eona tokom kojih će, idući i tumarajući krugom preporadanja, budale i mudri stići na kraj svoje patnje. A nema ovoga: „Pomoću vrline, poštovanja pravila, asketizma ili svetačkog života učiniću da dozru dela koja još nisu dozrela ili da već dozrela dela poništim onako kako nadolaze.” Zadovoljstvo i bol su odmereni. Krug preporadanja je ograničen, nema njegovog skraćivanja ili produženja, nema njegovog uvećanja ili smanjenja. Baš kao što se bačeno klupko zakotrlja i odmotava samo dok u njemu ima vunice, tako će, idući i tumarajući krugom preporadanja, budale i mudri stići na kraj svoje patnje.’⁷⁵³

17. O tome mudar čovek ovako razmišlja: 'Ovaj dobri učitelj zastupa ovakvo učenje i gledište: „Postoji ovih sedam entiteta... budale i mudri stići će na kraj svoje patnje.” Ako su reči ovog dobrog učitelja istinite, onda sam ja ovde [u ovom učenju] obavio [svoju dužnost] time što ga nisam

praktikovao, onda sam ovde živeo [svetački život] tako što to učenje nisam živeo. Obojica smo jednaki ovde [u ovom učenju], obojica smo stigli do jednakosti, pa ipak ne kažem da ćemo obojica biti pročišćeni bez uzroka i razloga. Ali suvišno je za ovog dobrog učitelja da ide okolo nag, da bude obrijane glave, upinje se da stalno bude u čučućem položaju i čupa sebi bradu i kosu, pošto ću i ja, koji živim u kući punoj dece, koristim sandalovinu iz Benaresa, nosim cvetne vence, koristim mirise i razne pomade, primam zlato i srebro, stići na potpuno isto odredište, imati isti budući kurs kao i ovaj dobri učitelj. Šta ja to znam i vidim zbog čega bi trebalo da živim svetačkim životom predvođen ovim učiteljem?’ I tako, kada ustanovi da je taj put negacija svetačkog života, okreće se od njega i napušta ga.

18. To je četvrti put negacije življenja svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, put kakav mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ga i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.

19. To su, Sandaka, četiri puta koji su negacija svetačkog života, a objavio ih je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, kakve mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ih i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.

20. „Divno je, učitelju Ānanda, čudesno je kako je četiri puta negacije svetačkog života objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni... Ali, učitelju Ānanda, koja su to četiri beznadežna načina življenja svetačkog života, a objavio ih je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, kakve mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ih i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna?”

21. „Tako, Sandaka, neki učitelj tvrdi da je sveznajući i svevideći, ima potpuno znanje i viđenje ovako:

’Bilo da hodam ili stojim, spavam ili sam budan, znanje i viđenje su kontinuirano, bez prekida u meni.’⁷⁵⁴ On uđe u praznu kuću, ne dobije bilo kakvu hranu, pas ga ugrize, naiđe na divljeg slona, divljeg konja, divljeg bika, pita ženu ili muškarca za ime i iz kojeg su klana, pita za naziv sela ili varoši i kako da tamo stigne. Kad ga pitaju ‘Kako mu se to dogodi?’ on odgovara: ‘Morao sam da uđem u praznu kuću i zato sam ušao u nju. Morao sam da ne dobijem hranu i zato je nisam dobio. Morao je da me ujede pas i zato me je ujeo. Morao sam da naiđem na divljeg slona, divljeg konja, divljeg bika i zato sam na njih naišao. Morao sam da pitam ženu ili muškarca za ime i iz kojeg su klana i zato sam ih pitao. Morao sam da pitam za naziv sela ili varoši i kako da tamo stignem i zato sam pitao.’

22. O tome mudar čovek ovako razmišlja: ‘Ovaj dobri učitelj tvrdi da je sveznajući i svevideći, ima potpuno znanje i viđenje... Kad ga pitaju: ‘Kako mu se to dogodi?’, on odgovara: ‘Morao sam... i zato sam pitao.’ I

tako, kada ustanovi da je taj svetački život beznadežan, okreće se od njega i napušta ga.

23. To je prva vrsta beznadežnog svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, kakav mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ga i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.

24. I opet, Sandaka, neki učitelj je tradicionalista, usmeno predanje smatra istinom; podučava Dhammu kroz usmeno predanje, legende koje se prenose, kroz ono što je sačuvano u tekstovima. Ali kada je učitelj tradicionalista, usmeno predanje smatra istinom, nešto od toga je dobro zapamćeno, nešto pogrešno zapamćeno, nešto je istina, nešto nije istina.

25. O tome mudar čovek ovako razmišlja: 'Ovaj dobri učitelj je tradicionalista... nešto je istina, nešto nije istina.' I tako, kad ustanovi da je taj svetački život beznadežan, okreće se od njega i napušta ga.

26. To je druga vrsta beznadežnog svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni...

27. I opet, Sandaka, neki učitelj je logičar, istraživač. Podučava Dhammu iskovanu logičkim rasuđivanjem, koja sledi liniju istraživanja onako kako se njemu htelo. Ali kad je učitelj logičar, istraživač, nešto od tog logičkog rasuđivanja je ispravno, nešto pogrešno, nešto je istina, nešto nije istina.

28. O tome mudar čovek ovako razmišlja: 'Ovaj dobri učitelj je logičar... nešto je istina, nešto nije istina.' I tako, kad ustanovi da je taj svetački život beznadežan, okreće se od njega i napušta ga.

29. To je treća vrsta beznadežnog svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni...

30. I opet, Sandaka, neki učitelj je tup i zbunjen. Zato što je tup i zbunjen, kad mu postave takvo i takvo pitanje, pokušava da se izvuče iz škripca tako što se otima poput jegulje: 'Ne kažem da je to ovako. Ne kažem ni da je to tako. A ne kažem ni da je drugačije. Ne kažem da to nije tako. Ali, ne kažem ni da nije tako.'⁷⁵⁵

31. O tome mudar čovek ovako razmišlja: 'Ovaj dobri učitelj je tup i zbunjen... [zato] pokušava da se izvuče iz škripca tako što se otima poput jegulje...' I tako, kad ustanovi da je taj svetački život beznadežan, okreće se od njega i napušta ga.

32. To je četvrta vrsta beznadežnog svetačkog života koji je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni...

33. To su, Sandaka, četiri beznadežna načina življenja svetačkog života, a objavio ih je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, kakve mudar čovek svakako ne bi živeo. Ako bi ih i živeo, svakako ne bi dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna."

34. „Divno je, učitelju Ānanda, čudesno je kako je ta četiri beznadežna načina življenja svetačkog života objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeni i potpuno probuđeni... Ali, učitelju Ānanda, šta je to što učitelj tvrdi, šta on objavljuje, u čemu bi mudar čovek svakako živeo svetački život, te bi, živeći, dostigao istinski put, Dhammu, koja je blagorodna?”

35–42. „Tako se, Sandaka, Tathāgata pojavljuje u ovom svetu, plemeni i potpuno probuđen... (*kao sutta 51, §12–19*)... um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

43. Pošto je tako napustio pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih mentalnih stanja, ulazi on i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji prate usmerena misao i istraživanje, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Mudar čovek bi svakako živeo svetački život sa učiteljem pod kojim dostiže tako uzvišeno stanje, tako živeći dostigao bi istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.

44–46. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi on i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja. Mudar čovek bi svakako živeo svetački život sa učiteljem pod kojim dostiže tako uzvišeno stanje...

47. Kada je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se on seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. Mudar čovek bi svakako živeo svetački život sa učiteljem pod kojim dostiže tako uzvišeno stanje...

48. Kada je njegov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao sutta 51, §25*)... Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima. Mudar čovek bi svakako živeo svetački život sa učiteljem pod kojim dostiže tako uzvišeno stanje...

49. Kad je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o uklanjanju otrova. I vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je patnja’... (*kao sutta 51, §26*)... Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’”

50. Kada zna i vidi tako, njegov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kad se oslo-

bodi, tada dolazi znanje: „Slobodan sam”. On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadjanja u bilo koji oblik bivanja.’ Mudar čovek bi svakako živeo svetački život sa učiteljem pod kojim dostiže tako uzvišeno stanje, živeći dostigao bi istinski put, Dhammu, koja je blagorodna.”

51. „Ali, učitelju Ānanda, kad je monah arahant, sve otrove uklonio, proživeo svetački život, učinio što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i potpuno oslobođen krajnjim znanjem, može li on da uživa u zadovoljstvima čula?”

„Sandaka, kad je monah arahant, sve otrove uklonio... i potpuno oslobođen krajnjim znanjem, nije u stanju da učini bilo šta loše u pet slučajeva. Monah čiji su otrovi uklonjeni nije u stanju da svojevolutno liši života neko živo biće; nije u stanju da uzme ono što mu nije dato, dakle da nešto ukrade; nije u stanju da se upušta u seksualni odnos; nije u stanju da svojevolutno govori laži; nije u stanju da uživa u zadovoljstvima čula, gomilajući ih kao što je činio ranije, u laičkom životu.⁷⁵⁶ Kad je monah arahant, sve otrove uklonio... nije u stanju da učini bilo šta loše u tih pet slučajeva.”⁷⁵⁷

52. „Ali, učitelju Ānanda, kad je monah arahant, sve otrove uklonio... jesu li njegovi znanje i viđenje da su ti otrovi uklonjeni konstantno i bez prekida u njemu, bilo da hoda ili stoji, da je budan ili da spava?”

„Sandaka, daću ti jedno poređenje, jer neki mudri ljudi ovde razumeju značenje izgovorenog pomoću poređenja. Zamisli da su nekom čoveku odsečene šake i stopala. Da li bi on znao: ‘Moje šake i stopala su odsečeni’ konstantno i bez prekida, bilo da hoda ili stoji, da je budan ili da spava, ili bi on to znao samo kad bi razmišljao o toj činjenici?”

„Taj čovek, učitelju Ānanda, ne bi konstantno i bez prekida znao ‘Moje šake i stopala su odsečeni’; umesto toga, znao bi ‘Moje šake i stopala su odsečeni’ samo kad bi razmišljao o toj činjenici.”

„Isto tako, Sandaka, kad je monah arahant, sve otrove uklonio... njegovi znanje i viđenje da su ti otrovi uklonjeni nisu konstantni i bez prekida u njemu, bilo da hoda ili stoji, da je budan ili da spava; umesto toga, on zna: ‘Otrovi u meni su uklonjeni’ samo kad razmišlja o toj činjenici.”⁷⁵⁸

53. „Koliko je oslobođenih⁷⁵⁹ u ovom učenju i pravilima, učitelju Ānanda?”

„Sandaka, nema samo stotina ili dve stotine, tri stotine, četiri stotine ili pet stotina, već je mnogo više oslobođenih u ovom učenju i pravilima.”

„Divno je, učitelju Ānanda, čudesno je to! Jer nema hvaljenja sopstvenog učenja i nema omalovažavanja učenja drugih; već postoji ovo učenje o Dhammi u svom punom obimu i toliko mnogo oslobođenih koji se pojavljuju. A ovi āđīvake, ti majčini mrtvi sinovi, hvale sebe i omalovažavaju druge; i oni priznaju samo trojicu oslobođenih, a to su Nanda Vaćcha, Kisa

Sankicća i Makkhali Gosāla.⁷⁶⁰

54. Tada se asketa Sandaka obrati okupljenima: „Hajdete, poštovani. Svetački život treba živeti pod asketom Gotamom. Nije nam lako da sada napustimo sav dobitak, čast i ugled.”

Tako je asketa Sandaka bodrio svoje saputnike da žive svetački život predvođeni Blaženim.

77 Mahāsakuludāyi sutta Dugi govor Sakuludāyinu

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U isto vreme jedan broj uglednih asketa boravio je na mestu gde se hrane paunovi, a to su bili: Annabhāra, Varadhara i asketa Sakuludāyin, kao i drugi ugledni askete.

3. Jednog jutra Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Rāḍagahe da prosi hranu. I usput pomisli: „Još je rano za prošenje hrane u Rāḍagahi. Kako bi bilo da odem do askete Sakuludāyina u hranilištu za paunove, u parku za askete?”

4. Tako Blaženi ode do mesta gde se hrane paunovi, u parku za askete. Tom prilikom je asketa Sakuludāyin sedeo sa velikom grupom drugih asketa, koji su pravili veliku galamu i žučno raspravljali o različitim nevažnim temama, kao što je razgovor o kraljevima... (*kao sutta 76, §4*)... jesu li stvari ovakve ili onakve. Onda asketa Sakuludāyin još izdaleka opazi Blaženog kako dolazi. Kad ga je video, poče da utišava okupljene ovim rečima: „Prijatelji, budite tihi; prijatelji, ne pravite buku. Evo, ga dolazi asketa Gotama. Ovaj poštovani voli tišinu i hvali tišinu. Ako se utišamo, možda će poželeti da nam se pridruži.” Na to se askete utišaše.

5. I Blaženi dođe do askete Sakuludāyina, koji mu ovako reče: „Poštovani gospodine, neka Blaženi priđe! Dobro nam Blaženi došao! Mnogo je vremena prošlo otkako je Blaženi ugrabio priliku da dođe ovamo. Neka Blaženi sedne, ovo je mesto spremno za njega.”

Blaženi sede na pripremljeno mesto, a asketa Sakuludāyin odabra jedno niže, sa strane. Kad je tako uradio, Blaženi ga upita: „Radi kakvog razgovora ste se ovde okupili, Udāyine? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

6. „Poštovani gospodine, ostavimo na stranu razgovor radi kojeg smo se ovde okupili. Blaženi može o tome čuti kasnije. Ovih dana, kad su se askete i brahmani različitih tradicija okupljali i sedeli zajedno u sali za debate, ova tema je došla na red: ‘Dobitak je za narod Ange i Magadhe, veliki je dobitak za narod Ange i Magadhe što su ovi askete i brahmani, starešine redova, starešine grupa, učitelji grupa, ugledni i nadaleko čuveni osnivači tradicija, koje mnogi smatraju svecima, došli u Rāḍagahu da tu provedu pe-

riod monsuna.’ Tu je Pūraṇa Kassapa, starešina reda, učitelj grupe, ugledni i nadaleko čuveni osnivač tradicije, kojeg mnogi smatraju svecem: on je došao da period monsuna provede u Rādagahi. Tu je Makkhali Gosāla... Adita Kesakambalin... Pakudha Kaćcāyana... Sandāya Belaṭṭhiputta... Nigaṇṭha Nāṭaputta, starešina reda, učitelj grupe, ugledni i nadaleko čuveni osnivač tradicije, kojeg mnogi smatraju svecem: on je došao da period monsuna provede u Rādagahi. A ovde je i asketa Gotama, starešina reda, učitelj grupe, ugledni i nadaleko čuveni osnivač tradicije, kojeg mnogi smatraju svecem: on je došao da period monsuna provede u Rādagahi. Među tim poštovanim asketama i brahmanima, starešinama reda... koje mnogi smatraju svecima, ko je od njih poštovan i obožavan među svojim učenicima? I kako, poštujući ga i obožavajući, žive s pouzdanjem u njega?’

Na to neki rekoše: ‘Pūraṇa Kassapa je starešina reda... kojeg mnogi smatraju svecem, pa ipak ga njegovi učenici ne poštuju i ne obožavaju, ne dive mu se i ne klanjaju, niti ti učenici, poštujući ga i obožavajući, žive s pouzdanjem u njega. Jednom je Pūraṇa Kassapa podučavao Dhammi grupu od nekoliko stotina sledbenika. Utom jedan od njegovih sledbenika povika: „Prijatelji, ne postavljajte Pūraṇi Kassapi to pitanje. On to ne zna. Mi to znamo. Postavite nama to pitanje. Mi ćemo vam, prijatelji, na njega odgovoriti.’ I dogodilo se da Pūraṇa Kassapa nije uspeo da se s tim izbori, iako je mlatarao rukama i vikao: ‘Smirite se, prijatelji, ne galamite! Oni ne pitaju vas. Oni pitaju nas. Mi ćemo im odgovoriti.’ I zaista mnogi od njegovih učenika ga napustiše, pošto su njegovo učenje ovako pobili: ‘Ti ne razumeš ovu Dhammu i praksu. Ja razumem ovu Dhammu i praksu. Kako bi ti uopšte mogao da razumeš ovu Dhammu i praksu? Grešiš. Ja sam u pravu. Ja sam dosledan. Ti si nedosledan. Ono što je trebalo reći na početku, ti si rekao na kraju. Ono što je trebalo reći na kraju, ti si rekao na početku. To što si tako pažljivo smislio bilo je pobijeno. Učenje ti je odbačeno. Dokazano je da si u zabludi. Idi i bolje uči ili ako možeš, iskobeljaj se iz zamke u koju si upao!’ Tako Pūraṇu Kassapu njegovi učenici ne poštuju i ne obožavaju, ne dive mu se i ne klanjaju, niti ti učenici, poštujući ga i obožavajući, žive s pouzdanjem u njega. Zapravo, on je prezren, tako što je prezreno njegovo učenje.

A neki rekoše ovako: ‘Makkhali Gosāla... Adita Kesakambalin... Pakudha Kaćcāyana... Sandāya Belaṭṭhiputta... Nigaṇṭha Nāṭaputta je starešina reda... [ali ga] njegovi učenici ne poštuju i ne obožavaju, ne dive mu se i ne klanjaju, niti ti učenici, poštujući ga i obožavajući, žive s pouzdanjem u njega. Zapravo, on je prezren, tako što je prezreno njegovo učenje.’

A neki rekoše ovako: ‘Asketa Gotama je starešina reda, učitelj grupe, ugledni i nadaleko čuveni osnivač tradicije, kojeg mnogi smatraju svecem. Njegovi ga učenici poštuju i obožavaju, dive mu se i klanjaju; i ti učenici, poštujući ga i obožavajući, žive s pouzdanjem u njega. Jednom je asketa

Gotama podučavao Dhammi grupu od nekoliko stotina sledbenika i jedan se učenik nakašljao. Na to ga onaj do njega blago gurnu kolenom [kao znak]: „Budi tih, poštovani prijatelju, ne pravi buku; Blaženi, naš učitelj, podučava nas Dhammi.” Kad asketa Gotama podučava Dhammi grupu od nekoliko stotina učenika, ne čuje se ni kašljanje, niti drugi šum tih učenika. Jer taj veliki skup utihnuo je u očekivanju: „Saslušajmo Dhammu kojom će nas Blaženi podučiti.” Baš kao kad bi na raskršću čovek vrcao med, a gomila ljudi se okupila da vidi koliko će meda dobiti, isto tako, kad asketa Gotama podučava Dhammi grupu od nekoliko stotina učenika, ne čuje se ni kašljanje, niti drugi šum tih učenika. Jer taj veliki skup utihnuo je u očekivanju: „Saslušajmo Dhammu kojom će nas Blaženi podučiti.” Čak i oni učenici koji su napustili svoje saputnike u svetačkom životu, prestali da vežbaju i vratili se svetovnom životu – čak i oni hvale Učitelja, Dhammu i Sanghu: za odlazak okrivljuju sebe, a ne druge, ovim rečima: „Nismo imali sreće, malo imamo zasluga; iako smo postali askete u traganju za dobro objašnjenom Dhammom, nismo bili u stanju da živimo savršen i čist svetački život do samoga kraja.” I pošto su postali pomoćnici u manastiru ili nezaređeni sledbenici, uzimaju i pridržavaju se pet pravila morala. Tako asketu Gotamu njegovi učenici poštuju i obožavaju, dive mu se i klanjaju; ti učenici žive s pouzdanjem u njega, poštuju ga i obožavaju.”

7. „Ali, Udāyine, koliko ti kvaliteta vidiš u meni, zbog kojih me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; zbog kojih ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući?”

8. „Poštovani gospodine, ja vidim pet kvaliteta u Blaženome, zbog kojih ga učenici poštuju i obožavaju, dive mu se i klanjaju; ti učenici žive s pouzdanjem u njega, poštujući ga i obožavajući. A kojih pet? Prvo, Blaženi jede malo i hvali uzdržanost u jelu; to vidim kao prvi kvalitet Blaženoga zbog kojeg ga njegovi učenici poštuju i obožavaju, dive mu se i klanjaju; ti učenici žive s pouzdanjem u njega, poštujući ga i obožavajući. Zatim, Blaženi je zadovoljan bilo kojim ogrtačem i hvali zadovoljenost bilo kojim ogrtačem; to vidim kao drugi kvalitet Blaženog... Zatim, Blaženi je zadovoljan bilo kojom isprošenom hranom i hvali zadovoljenost bilo kojom isprošenom hranom; to vidim kao treći kvalitet Blaženoga... Zatim, Blaženi je zadovoljan bilo kojim boravištem i hvali zadovoljenost bilo kojim boravištem; to vidim kao četvrti kvalitet Blaženoga...” Zatim, Blaženi živi u osami i hvali život u osami; to vidim kao peti kvalitet Blaženoga... Poštovani gospodine, tih pet kvaliteta vidim u Blaženome, zbog kojih ga njegovi učenici poštuju i obožavaju, dive mu se i klanjaju; ti učenici žive s pouzdanjem u njega, poštujući ga i obožavajući.”

9. Zamisli, Udāyine, da me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; da ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožava-

jući, te ovako razmišljaju: ‘Asketa Gotama jede malo i hvali obuzdanost u jelu.’ Ali ima mojih učenika koji žive od jedne šolje ili od pola šolje, od ploda voćke *bilva* ili polovine ploda voćke *bilva*, dok ja nekad pojedem sve što je u prosjačkoj zdeli ili i više od toga. Dakle, ako bi me učenici poštovali... ovako razmišljajući: ‘Asketa Gotama jede malo i hvali obuzdanost u jelu’, tada oni moji učenici koji žive na šolji hrane... ne bi trebalo da me poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; niti da žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući.

Zamisli, Udāyine, da me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; da ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući, te ovako razmišljaju: ‘Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojim ogrtačem i hvali zadovoljenost bilo kojim ogrtačem.’ Ali ima mojih učenika koji nose samo ogrtače sačinjene od odbačenih krpa, samo od grubog platna; oni krpe sakupljaju na mestima za spaljivanje pokojnika, na dubrištima, sastavljaju ih u ogrtač i tako ih nose. Dok ja nekad nosim ogrtač koji su mi poklonili domaćini, ogrtač tako fin da je i pero grubo u odnosu na njega. Dakle, ako bi me učenici poštovali... ovako razmišljajući: ‘Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojim ogrtačem i hvali zadovoljenost bilo kojim ogrtačem’, tada oni moji učenici koji nose samo ogrtače sačinjene od odbačenih krpa, samo od grubog platna... ne bi trebalo da me poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; niti da žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući.

Zamisli, Udāyine, da me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; da ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući, te ovako razmišljaju: ‘Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojom isprošenom hranom i hvali zadovoljenost bilo kojom isprošenom hranom.’ Ali ima mojih učenika koji jedu samo isprošenu hranu, koji ne preskaču nijednu kuću proseći hranu, koji uživaju da prose hranu; kada prose u nekom selu, neće pristati ni da sednu ako ih neko ponudi. Dok mene nekad pozovu na obrok i jedem samo probrana jela. Dakle, ako bi me učenici poštovali... ovako razmišljajući: ‘Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojom isprošenom hranom i hvali zadovoljenost bilo kojom isprošenom hranom’, tada oni moji učenici koji jedu samo isprošenu hranu... ne bi trebalo da me poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; niti da žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući.

Zamisli, Udāyine, da me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; da ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući, te ovako razmišljaju: ‘Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojim prenoćištem i hvali zadovoljenost bilo kojim prenoćištem.’ Ali ima mojih učenika koji žive samo u podnožju drveta ili na otvorenom, koji ne ulaze pod krov tokom osam meseci [u godini], dok ja nekad živim u kućama sa zabatom, omalterisanim i iznutra i spolja, zaštićenim od vetra, dobro zamandalje-

nim, sa žaluzinama na prozorima. Dakle, ako bi me učenici poštovali... ovako razmišljajući: 'Asketa Gotama je zadovoljan bilo kojim prenočištem i hvali zadovoljenost bilo kojim prenočištem', tada oni moji učenici koji žive samo u podnožju drveta ili na otvorenom... ne bi trebalo da me poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; niti da žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući.

Zamisli, Udāyine, da me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; da ti učenici žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući, te ovako razmišljaju: 'Asketa Gotama živi u osami i hvali život u osami.' Ali ima mojih učenika koji žive u šumi, na pustim mestima, izolovani duboko u džungli, i dolaze u Sanghu tek jednom u dve nedelje na recitovanje monaških pravila. A ja nekad živim okružen monasima i monahinjama, nezaređenim sledbenicima i sledbenicama, kraljevima i kraljevim savetnicima, asketama drugih tradicija i njihovim učenicima. Dakle, ako bi me učenici poštovali... ovako razmišljajući: 'Asketa Gotama živi u osami i hvali život u osami', tada oni moji učenici koji žive u šumi... ne bi trebalo da me poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; niti da žive s pouzdanjem u mene, poštujući me i obožavajući.

10. Međutim, Udāyine, postoji pet drugih kvaliteta zbog kojih me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; zbog kojih, poštujući me i obožavajući, žive s pouzdanjem u mene. Kojih pet?

(I. VIŠA VRLINA)

11. Dakle, Udāyine, učenici me cene zbog više vrline ovako: 'Asketa Gotama je čestit, poseduje najviše svojstvo vrline.' To je prvi kvalitet zbog kojeg me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; zbog kojih, poštujući me i obožavajući, žive s pouzdanjem u mene.

(II. ZNANJE I VIĐENJE)

12. I opet, Udāyine, učenici me cene zbog izvanrednog znanja i viđenja ovako: 'Kada asketa Gotama kaže „Znam”, on zaista zna; kada kaže: „Vidim”, on zaista vidi. Asketa Gotama podučava Dhammu na osnovu neposrednog znanja, a ne bez neposrednog znanja; podučava Dhammu na čvrstoj osnovi, a ne bez čvrste osnove; podučava Dhammu na ubedljiv način, ne neubedljivo.' To je drugi kvalitet zbog kojeg me učenici poštuju...

(III. VIŠA MUDROST)

13. I opet, Udāyine, učenici me cene zbog više mudrosti ovako: 'Asketa Gotama je mudar, poseduje najviše svojstvo mudrosti. Nemoguće je da ne predvidi budući smer učenja⁷⁶¹ ili ne bude u stanju da pobije stavove

sadašnjih tuđih učenja. 'Šta misliš, Udāyine, hoće li me učenici, kada znaju i vide tako, prekinuti u izlaganju?' – „Ne, poštovani gospodine.” – „Ja ne očekujem uputstva od učenika; moji učenici uvek su ti koji očekuju uputstva od mene. To je treći kvalitet zbog kojeg me učenici poštuju...

(IV. ČETIRI PLEMENITE ISTINE)

14. I opet, Udāyine, kada se moji učenici susretnu s patnjom i postanu žrtve patnje, plen patnje, tada dođu i pitaju me o plemenitoj istini o patnji. Kad me pitaju, objasnim im plemenitu istinu o patnji i zadovoljim njihov um svojim objašnjenjem. Pitaju me o plemenitoj istini o nastanku patnje... o plemenitoj istini o prestanku patnje... o plemenitoj istini o putu koji vodi prestanku patnje. Kad me pitaju, objasnim im plemenitu istinu o putu koji vodi prestanku patnje i zadovoljim njihov um svojim objašnjenjem. To je četvrti kvalitet zbog kojeg me učenici poštuju...

(V. PUT RAZVIJANJA POVOLJNIH MENTALNIH STANJA)

(1. *Četiri temelja svesnosti*)

15. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja četiri temelja svesnosti.⁷⁶² Tako monah boravi kontemplirajući telo kao telo, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. On boravi kontemplirajući osećaje kao osećaje... On boravi kontemplirajući um kao um... On boravi kontemplirajući objekte uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.⁷⁶³

(2. *Četiri prave vrste nastojanja*)

16. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja četiri prave vrste nastojanja. Tako monah u sebi budi odlučnost za nenastajanje još nenastalih nepovoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. U sebi budi odlučnost za napuštanje već nastalih nepovoljnih mentalnih stanja... U sebi budi odlučnost za nastajanje još nenastalih povoljnih mentalnih stanja... U sebi budi odlučnost za održavanje, neiščezavanje, jačanje, uvećanje i potpuno ispunjenje već nastalih povoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(3. *Četiri osnove duhovne moći*)

17. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja četiri osnove duhovne moći. Tako monah u sebi razvija osnovu duhovne

moći koju čini koncentracija, zasnovana na odlučnosti i odlučnom nastojanju. U sebi razvija osnovu duhovne moći koju čini koncentracija, zasnovana na energičnosti i odlučnom nastojanju. U sebi razvija osnovu duhovne moći koju čini koncentracija, zasnovana na [čistoti] uma i odlučnom nastojanju. U sebi razvija osnovu duhovne moći koju čini koncentracija, zasnovana na istraživanju i odlučnom nastojanju. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(4. *Pet sposobnosti*)

18. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja pet duhovnih sposobnosti. Tako monah u sebi razvija sposobnost poverenja, koja vodi miru, vodi probuđenju. U sebi razvija sposobnost energičnosti... sposobnost svesnosti... sposobnost koncentracije... sposobnost mudrosti, koja vodi miru, vodi probuđenju. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(5. *Pet snaga*)

19. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja pet moći. Tako monah u sebi razvija snagu poverenja, koja vodi miru, vodi probuđenju. U sebi razvija snagu energičnosti... snagu svesnosti... snagu koncentracije... snagu mudrosti, koja vodi miru, vodi probuđenju. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(6. *Sedam elemenata probuđenja*)

20. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja sedam elemenata probuđenja. Tako monah u sebi razvija svesnost kao element probuđenja, potpomognut osamom, hlađenjem strasti i napuštanjem, a ishod je prestanak vezanosti. On razvija istraživanje pojava kao element probuđenja... energiju kao element probuđenja... radost kao element probuđenja... smirenje kao element probuđenja... koncentraciju kao element probuđenja... spokojstvo kao element probuđenja, potpomognut osamom, hlađenjem strasti i napuštanjem, a ishod je prestanak vezanosti. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(7. *Plemeniti osmostruki put*)

21. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način kako da razvijaju plemeniti osmostruki put. Tako monah u sebi razvija ispravno ra-

zumevanje, ispravnu nameru, ispravan govor, ispravne postupke, ispravno življenje, ispravan napor, ispravnu svesnost i ispravnu koncentraciju. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(8. *Osam usavršenosti*)

22. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja osam usavršenosti.⁷⁶⁴ Onaj ko poseduje materijalni oblik, taj vidi oblik: to je prva usavršenost. Ne opažajući oblik unutar, on opaža oblike izvan: to je druga usavršenost. Okrenut je samo lepome: to je treća usavršenost. Potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih podražaja, neobraćanjem pažnje na opažanje raznolikosti, svestan da „prostor jeste beskrajn“, ulazi on i boravi u području beskrajnog prostora: to je četvrta usavršenost. Potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da „svest jeste beskonačna“, ulazi on i boravi u području beskonačne svesti: to je peta usavršenost. Potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da „nema ničega“, ulazi on i boravi u području ničega: to je šesta usavršenost. Potpunim nadilaženjem područja ničega, ulazi on i boravi u području ni opažanja ni neopažanja: to je sedma usavršenost. Potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, ulazi on i boravi u području prestanka opažaja i osećaja: to je osma usavršenost. Otuda mnogi moji učenici žive tako što su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(9. *Osam osnova prevazilaženja*)

23. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja osam osnova prevazilaženja.⁷⁶⁵ Opažajući oblik unutar sebe, monah vidi i oblike izvan, ograničene, lepe i ružne; prevazilazeći ih, ovako opaža: ‘Znam, vidim.’ To je prva osnova prevazilaženja.⁷⁶⁶ Opažajući oblik unutar sebe, monah vidi i oblike izvan, bezgranične, lepe i ružne; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je druga osnova prevazilaženja. Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, ograničene, lepe i ružne; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je treća osnova prevazilaženja.⁷⁶⁷ Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, bezgranične, lepe i ružne; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je četvrta osnova prevazilaženja. Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, plave, plave boje, plave spoljašnjosti, s plavim odsjajem. Baš kao što je cvet lana, koji je plav, plave boje, plave spoljašnjosti, s plavim odsjajem, ili kao što je tkanina iz Benaresa, glatka s obe strane, koja je plava, plave boje, plave spoljašnjosti, s plavim odsjajem; isto tako, ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan... s plavim odsjajem;

prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je peta osnova prevazilaženja. Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, žute, žute boje, žute spoljašnjosti, sa žutim odsjajem. Baš kao što je kaṇṇikāra cvet, koji je žut, žute boje, žute spoljašnjosti, sa žutim odsjajem, ili kao što je tkanina iz Benaresa, glatka s obe strane, koja je žuta, žute boje, žute spoljašnjosti, sa žutim odsjajem; isto tako, ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan... sa žutim odsjajem; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je šesta osnova prevazilaženja. Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, crvene, crvene boje, crvene spoljašnjosti, sa crvenim odsjajem. Baš kao što je cvet hibiskusa, koji je crven, crvene boje, crvene spoljašnjosti, sa crvenim odsjajem, ili kao što je tkanina iz Benaresa, glatka s obe strane, koja je crvena, crvene boje, crvene spoljašnjosti, sa crvenim odsjajem; isto tako, ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan... sa crvenim odsjajem; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je sedma osnova prevazilaženja. Ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan, bele, bele boje, bele spoljašnjosti, s belim odsjajem. Baš kao što je jutarnja zvezda, koja je bela, bele boje, bele spoljašnjosti, s belim odsjajem, ili kao što je tkanina iz Benaresa, glatka s obe strane, koja je bela, bele boje, bele spoljašnjosti, s belim odsjajem; isto tako, ne opažajući oblik unutar sebe, monah vidi oblike izvan... s belim odsjajem; prevazilazeći ih, on opaža ovako: ‘Znam, vidim.’ To je osma osnova prevazilaženja. Otuda mnogi moji učenici žive dosestavši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(10. *Deset kasina*)

24. „I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja deset kasina-osnova.⁷⁶⁸ Monah posmatra zemlja-kasinu iznad, ispod i popreko, nepodeljenu i nemejljivu. Neki drugi posmatra voda-kasinu... Neki drugi posmatra vatra-kasinu... Neki drugi posmatra vazduh-kasinu... Neki drugi posmatra plavu kasinu... Neki drugi posmatra žutu kasinu... Neki drugi posmatra crvenu kasinu... Neki drugi posmatra belu kasinu... Neki drugi posmatra prostor-kasinu... Neki drugi posmatra svest-kasinu iznad, ispod i popreko, nepodeljenu i nemejljivu. Otuda mnogi moji učenici žive dosestavši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(11. *Četiri zadubljenja*)

25. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio put razvijanja četiri zadubljenja. I tako, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. On čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz osame oblivaju, natapaju,

ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame.⁷⁶⁹ Kao kad vešti berberin ili njegov pomoćnik sipa prašak u metalnu posudu i meša je s vodom da dobije sapunicu; tada je pena puna vlage, prožeta vlagom iznutra i spolja, ali ne previše. Slično je sa monahom: on čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz osame oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame.

26. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. On čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. Kao duboko jezero, u čijim dubinama je izvor sveže vode i u koje se ne uliva nijedna reka ni s istoka ni sa zapada, ni sa severa ni s juga, niti ga bilo kad zapljuskuju kiše; ali hladni izvor u dubinama jezerskim ispuniće i prožeće ga svog, tako da nijedan deo jezera ne ostane neprožet vodom iz tog hladnog izvora. Slično je s monahom: on čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije.

27. I opet, slabljenjem ushićenja, monah ostaje spokojan, sabran i s jasnim razumevanjem; sa fizičkim osećajem zadovoljstva ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: „Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!” On čini da zadovoljstvo lišeno ushićenja obliava, natapa, ispunjava i prožima to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen zadovoljstvom lišenim ushićenja. Kao što u jezeru s plavim, crvenim i belim lotosovim cvetovima, odraslim pod vodom, ti cvetovi ne izlaze na površinu, već cvetaju pod vodom, pa ih sveža voda obliava, natapa, ispunjava i prožima od korena do vrha latica, tako da nijedan deo tih lotosa ne ostane neprožet vodom. Slično je s monahom: on čini da zadovoljstvo lišeno ushićenja obliava, natapa, ispunjava i prožima to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen zadovoljstvom lišenim ushićenja.

28. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. On sedi prožimajući to telo čistim i kristalno jasnim umom, tako da nijedan deo njegovog tela ne ostane nezahvaćen tim čistim i kristalno

jasnim umom. Kao kada bi neki čovek sedeo zaogrnut belim platnom od glave do pete, tako da mu nijedan deo tela ne ostane nezaogrnut tim belim platnom. Slično je i s monahom: sedi, prožimajući to telo čistim i kristalno jasnim umom, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane neza-hvaćen tim čistim i kristalno jasnim umom. Otuda mnogi moji učenici žive dose-gavši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(12. *Znanje uvida*)

29. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da razumeju ovo:⁷⁷⁰ ‘Ovo moje telo, načinjeno od materijalnog oblika, čine ga četiri velika elementa, stvorili ga majka i otac, othranili kuvani pirinač i kaša, podložno je prolaznosti, trošenju i habanju, razlaganju i rastakanju, a moja svest je njime podržana i s njime povezana.’ Zamisli divan dragi kamen beril boje najčistijeg mora, s osam stranica, dobro obrađen, čist i prozi-ran, svih drugih dobrih osobina, a da je kroz njega provučena plava, žuta, crvena, bela ili braon nit. Isto tako sam svojim učenicima objavio način način da razumeju ovo: ‘Ovo moje telo... podložno je prolaznosti, trošenju i habanju, razlaganju i rastakanju, a moja svest je njime podržana i s njime povezana.’ Otuda mnogi moji učenici žive dose-gavši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(13. *Umom stvoreno telo*)

30. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da od ovo-ga tela stvore drugo telo koje ima oblik, umom stvoreno, sa svim svojim udovima, svim sposobnostima. Baš kao kad bi neki čovek izvukao trsku iz njezine ljuštura i pomislio ovako: ‘Ovo je ljuštura, ovo je trska; ljuštura je jedno, trska je drugo; iz ljuštura je trska bila izvučena’; ili kao kad bi neki čovek izvukao mač iz korica i pomislio ovako: ‘Ovo je mač, ovo su korice; mač je jedno, korice su drugo; iz korica je mač bio izvučen’; ili kao kad bi neki čovek izvukao zmiju iz njezine košuljice i pomislio ovako: ‘Ovo je zmija, ovo je košuljica; zmija je jedno, košuljica je drugo; iz košuljice je zmija bila izvučena.’ Isto tako, svojim sam učenicima objavio način da od ovoga tela stvore drugo telo koje ima oblik, umom stvoreno, sa svim svojim udovima, sa svim sposobnostima. Otuda mnogi moji učenici žive dose-gavši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(14. *Vrste natprirodnih moći*)

31. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način posedovanja duhovnih moći: iz jednog bića da se pretvore u mnogobrojna, a iz mnogo-brojnih opet u jedno; iz vidljivog bića da se pretvore u nevidljivo; nesme-tano prolaze kroz zidove, bedeme i bregove, kao kroz vazduh; uranjaju u zemlju i izranjaju iz nje kao iz vode; hodaju po vodi, a da je i ne ustalasaju,

kao po zemlji; kreću se vazduhom ukrštenih nogu, poput ptice; u stanju su da rukom dotaknu i miluju Mesec i Sunce, tako moćne i velike; telesno se uzdižu, čak do sveta boga Brahme. Kao kad bi vešti grnčar ili njegov šegrt, od dobro pripremljenog komada gline načinio i oblikovao posudu oblika kakvog god poželi; ili kao kad bi vešti duborezac ili njegov šegrt, od dobro pripremljenog komada slonovače načinio rezbariju kakvu god poželi; ili kao kad bi vešti zlatar ili njegov šegrt, od dobro pripremljenog komada zlata načinio nakit kakav god poželi; isto tako svojim sam učenicima objavio način posedovanja natprirodnih moći... da se telesno uzdižu, čak do sveta boga Brahme. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(15. *Duhovno uho*)

32. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da duhovnim uhom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, čuju obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one koji su daleko i one blizu. Baš kao što bi snažnog trubača bez poteškoća mogli čuti na sve četiri strane sveta; isto tako sam svojim učenicima objavio način da duhovnim uhom... čuju obe vrste zvukova, i duhovne i fizičke, i one daleko i one u blizini. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(16. *Razumevanje umova drugih*)

33. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da razumeju umove drugih bića, drugih osoba, obuhvativši ih sopstvenim umom. Oni um zahvaćen strašću razumeju kao um zahvaćen strašću i um koji nije zahvaćen strašću kao um koji nije zahvaćen strašću. Um zahvaćen mržnjom oni razumeju kao um zahvaćen mržnjom i um koji nije zahvaćen mržnjom kao um koji nije zahvaćen mržnjom. Um zahvaćen obmanom oni razumeju kao um zahvaćen obmanom i um koji nije zahvaćen obmanom kao um koji nije zahvaćen obmanom. Sabran um oni razumeju kao sabran i rastresen um kao rastresen; ushićen um oni razumeju kao ushićen i neushićen um kao neushićen. Nadmašiv um oni razumeju kao nadmašiv i nenadmašiv um kao nenadmašiv; koncentrisan um oni razumeju kao koncentrisan i nekoncentrisan um kao nekoncentrisan. Usavršen um oni razumeju kao usavršen i neusavršen um kao neusavršen. Baš kao što bi muškarac ili žena – mladi, zdravi, skloni ukrašavanju – videvši odraz svoga lica u čistom ogledalu ili u posudi punoj vode, znali ako bi na licu imali mrlju ovako: ‘Imam mrlju’ ili bi znali, ako nema na licu mrlje, ovako: ‘Nema mrlje’; isto tako svojim sam učenicima objavio način da razumeju... neusavršen um kao neusavršen. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(17. *Sećanje na prošle živote*)

34. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da se sete mnoštva svojih prošlih života, dakle jednog rođenja, dva rođenja, tri rođenja, četiri rođenja, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset rođenja, trideset rođenja, četrdeset rođenja, pedeset rođenja, stotinu rođenja, hiljadu rođenja, stotinu hiljada rođenja, mnogih eona skupljanja sveta, mnogih eona širenja sveta, mnogih eona skupljanja i širenja sveta: ‘Tu sam živeo i tako sam se zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao, to sam jeo, uživao u tim zadovoljstvima i podnosio te muke, tako sam proživio taj život. Nestavši tu, uđoh tamo u novu egzistenciju.’ Tako se on seća svojih prošlih života, sa mnoštvom pojedinosti. Baš kao kad čovek iz svog sela ode u drugo selo, pa još u neko dalje, a zatim se vrati u svoje selo. Onda se on može priseliti: ‘Iz svog sela sam otišao u drugo selo i u njemu sam stajao tako, sedeo onako, govorio ovako, ćutao onako; iz tog sela sam otišao dalje, u drugo selo, i u njemu sam stajao tako... ćutao onako; a iz tog sela sam se vratio u svoje selo.’ Isto tako, svojim sam učenicima objavio način da se sete mnoštva svojih prošlih života... Tako se oni sećaju svojih prošlih života, sa mnoštvom pojedinosti. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(18. *Duhovno oko*)

35. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način da duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vide bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Oni razumeju kako se bića preporučaju u skladu sa svojim postupcima: „Ova bića koja su loše postupala telom, govorom i mišlju, koja su klevetala plemenite, imala pogrešna gledišta i postupala u skladu s tim pogrešnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Ali neka druga bića, koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, koja nisu klevetala plemenite, imala ispravna gledišta i postupala u skladu s tim ispravnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu.” Tako oni duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vide bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Oni razumeju kako se bića preporučaju u skladu sa svojim postupcima. Baš kao kad bi bile dve kuće s vratima i čovek dobrog vida stoji između njih, te gleda ljude koji ulaze u te kuće, iz njih izlaze, te idu u onu drugu. Isto tako, svojim sam učenicima objavio način da duhovnim okom... Oni razumeju kako se bića preporučaju u skladu sa svojim delima. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

(19. Uklanjanje otrova)

36. I opet, Udāyine, svojim sam učenicima objavio način kojim zahvaljujući sopstvenom neposrednom znanju, ovde i sada ulaze i ostaju u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. Baš kao kad bi, monasi, postojalo jezero, čisto, providno i mirno, tako da čovek dobrog vida, stojeći na njegovoj ivici, može da vidi školjke, šljunak i kamenčiće na dnu, kao i jata riba kakou plivaju ili plutaju. I onda pomisli. ‘Ovo je jezero, čisto, providno i nezamućeno, ono su školjke, šljunak i kamenčići na dnu, a ovo su jata riba koja u njemu plivaju ili plutaju.’ Isto tako, svojim sam učenicima objavio način kojim zahvaljujući sopstvenom neposrednom znanju, ovde i sada ulaze i ostaju u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. Otuda mnogi moji učenici žive dosegovši izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja.

37. To je, Udāyine, peti kvalitet zbog kojeg me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; zbog kojih, poštujući me i obožavajući, žive s pouzdanjem u mene.

38. To su, Udāyine, tih pet kvaliteta zbog kojih me učenici poštuju i obožavaju, dive mi se i klanjaju; zbog kojih, poštujući me i obožavajući, žive s pouzdanjem u mene.

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, asketa Udāyin se obradova rečima Blaženoga.

78 *Samaṇamaṇḍikā sutta* Govor Samaṇamaṇḍikāputti

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. U isto vreme je asketa Uggāhamāna Samaṇamaṇḍikāputta boravio u Mallikinom parku, u Tinduka gaju namenjenom filozofskim debatama,⁷⁷¹ zajedno s velikom grupom asketa, sa čak trista asketa.

2. A stolar Pañcakanga izašao je iz Sāvathhīja u podne, kako bi video Blaženoga. I onda pomisli: „Nije pravo vreme da vidim Blaženog; još uvek je u osami. Niti je pravo vreme da posetim monahe vredne poštovanja; još uvek su u osami. Kako bi bilo da odem do Mallikinog parka, do askete Uggāhamāna Samaṇamaṇḍikāputte?” Tako i ode do Mallikinog parka.

3. Tom prilikom asketa Uggāhamāna sedeo je s velikom grupom drugih asketa, koji su pravili veliku galamu i žučno raspravljali o različitim nevažnim temama, kao što su kraljevi i kraljevi savetnici, razbojnici, vojske, opasnosti, bitke, hrana, piće, odeća, ležaji, cvetni venci, mirisi, rođaci, vozila, sela, varoši, gradovi, zemlje, žene, heroji, ulice, izvori, pokojnici, razne sitnice, nastanak sveta, nastanak mora, jesu li stvari ovakve ili onakve.

Asketa Uggāhamāna još izdaleka opazi stolara Pañcakangu kako dolazi. Kad ga je video, počeo da utišava okupljene askete ovim rečima: „Prijatelji, budite tihi; prijatelji, ne pravite buku. Evo dolazi stolar Pañcakanga, učenik askete Gotame, jedan od u belo obučениh nezaređenih sledbenika askete Gotame koji žive u Sāvathhīju. Ti poštovani vole tišinu, uvežbani su da žive u tišini, oni hvale tišinu. Ako se utišamo, možda će poželeti da nam se pridruži.” Na to se askete utišaše.

4. A stolar Pañcakanga dođe do askete Uggāhamāne i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane. Na to mu Uggāhamāna reče:

5. „Stolaru, kada čovek poseduje četiri kvaliteta, opisujem ga kao ispunjenog u onome što je korisno, usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog asketu. Koja četiri? Tako on ne čini ništa loše telom, ne izgovara loše reči, nema loše namere i ne izdržava se od bilo kakvog lošeg zanimanja. Kada čovek poseduje ta četiri kvaliteta, opisujem ga kao ispunjenog u onome što je korisno, usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog

asketu.”

6. Stolar Pañćakanga nije ni odobrio niti negirao reči askete Uggāhamāne. Umesto toga, ustade s mesta na kojem je sedeo i ode razmišljajući: „Značenje ovih reči saznaću u prisustvu Blaženoga.”

7. Kad je stigao kod Blaženog i poklonio se, sede sa strane i ispriča Blaženom razgovor s asketom Uggāhamānom. Na to Blaženi reče:

8. „Kad bi to bilo tačno, prema rečima askete Uggāhamāne tada bi i malo dete u kolevci bilo neko ko je ispunjen u onome što je korisno, usavršen u onome što je korisno, neko ko je dostigao najviši cilj, nepobedivi asketa. Jer to malo dete u kolevci čak ne zna ni pojam ‘tela’, pa kako bi onda moglo da učini nešto loše telom, sem običnog meškoljenja? Malo dete u kolevci čak ne zna ni pojam ‘govora’, pa kako bi onda moglo da izgovara loše reči, sem običnog plakanja? Malo dete u kolevci čak ne zna ni pojam ‘namere’, pa kakva bi onda loša namera mogla biti sem običnog durenja? Malo dete u kolevci čak ne zna ni pojam ‘izdržavanja’, pa kako bi onda moglo sebe da izdržava bilo kakvim lošim zanimanjem, sem običnog sisanja na majčinim grudima? Kad bi to bilo tačno, prema rečima askete Uggāhamāne tada bi i malo dete u kolevci bilo neko ko je ispunjen u onome što je korisno...”

Stolaru, kada čovek poseduje četiri kvaliteta, ja ga ne opisujem kao ispunjenog u onome što je korisno ili usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog asketu, već kao nekog ko je u istoj kategoriji s malim detetom koje leži u kolevci. Koja četiri? Tako on ne čini ništa loše telom, ne izgovara loše reči, nema loše namere i ne izdržava se od bilo kakvog lošeg zanimanja. Kada čovek poseduje ta četiri kvaliteta, ne opisujem ga kao ispunjenog u onome što je korisno... već kao nekog ko je u istoj kategoriji s malim detetom koje leži u kolevci.

9. Stolaru, kada čovek poseduje deset kvaliteta, opisujem ga kao ispunjenog u onome što je korisno ili usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog asketu. [Ali pre svega] kažem, to treba razumeti ovako:⁷⁷² ‘Ovo su štetne navike’; i ovako: ‘Štetne navike izviru odavde’; i ovako: ‘Štetne navike nestaju bez ostatka ovde’; i ovako: ‘Onaj ko ovako vežba, vežba put ka nestanku štetnih navika.’ Kažem, to treba razumeti ovako: ‘Ovo su korisne navike’; i ovako: ‘Korisne navike izviru odavde’; i ovako: ‘Korisne navike nestaju bez ostatka ovde’; i ovako: ‘Onaj ko ovako vežba, vežba put ka nestanku korisnih navika.’ Kažem, to treba razumeti ovako: ‘Ovo su štetne namere’; i ovako: ‘Štetne namere izviru odavde’; i ovako: ‘Štetne namere nestaju bez ostatka ovde’; i ovako: ‘Onaj ko ovako vežba, vežba put ka nestanku štetnih namera.’ Kažem, to treba razumeti ovako: ‘Ovo su korisne namere’; i ovako: ‘Korisne namere izviru odavde’; i ovako: ‘Korisne namere nestaju bez ostatka

ovde'; i ovako: 'Onaj ko ovako vežba, vežba put ka nestanku korisnih namera.'

10. Koje su to štetne navike? To su štetni postupci telom, štetni postupci govorom i loš način obezbeđivanja hrane. To se naziva loše navike.

A odakle izviru te štetne navike? Njihov izvor je ovakav: za njih treba reći da izviru iz uma. Kakvog uma? Iako je um mnogostruk, raznolik i s različitim aspektima, postoji um koji je obuzet strašću, mržnjom i obmanutošću. Štetne navike izvire odatle.

A gde te štetne navike nestaju bez ostatka? Njihovo nestajanje je ovakvo: tako monah napušta telom učinjena loša dela i razvija telom učinjena dobra dela; napušta govorom učinjena loša dela i razvija govorom učinjena dobra dela; napušta umom učinjena loša dela i razvija umom učinjena dobra dela; napušta loš način dolaženja do hrane i razvija dobar način.⁷⁷³ Tu štetne navike nestaju bez ostatka.

A kako se vežba put ka nestanku štetnih navika? Tako monah u sebi budi odlučnost za nenastajanje još nenastalih nepovoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. U sebi budi odlučnost za napuštanje već nastalih nepovoljnih mentalnih stanja... U sebi budi odlučnost za nastajanje još nenastalih povoljnih mentalnih stanja... U sebi budi odlučnost za održavanje, neiščekavanje, jačanje, uvećanje i potpuno ispunjenje već nastalih povoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. Onaj ko tako vežba, vežba put ka nestanku štetnih navika.⁷⁷⁴

11. Koje su to korisne navike? To su korisni postupci telom, korisni postupci govorom i pročišćenje načina dolaženja do hrane. To se naziva korisne navike.

A odakle izviru te korisne navike? Njihov izvor je ovakav: za njih treba reći da izvire iz uma. Kakvog uma? Iako je um mnogostruk, raznolik i sa različitim aspektima, postoji um koji nije obuzet strašću, mržnjom i obmanutošću. Korisne navike izvire odatle.

A gde te korisne navike nestaju bez ostatka? Njihovo nestajanje je ovakvo: tako je monah ispunjen vrlinom, ali sebe ne poistovećuje sa vrlinom i razume onako kako zaista jeste, da su oslobođenje uma i oslobođenje mudrošću mesta gde te korisne navike nestaju bez ostatka.⁷⁷⁵

A kako se vežba put ka nestanku korisnih navika? Tako monah u sebi budi odlučnost za nenastajanje još nenastalih nepovoljnih mentalnih stanja... za održavanje, neiščekavanje, jačanje, uvećanje i potpuno ispunjenje već nastalih povoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. Onaj ko tako vežba, vežba put ka nestanku korisnih navika.⁷⁷⁶

12. Koje su to štetne namere? To su namere pokretane željom za za-

dovoljstvima čula, zlovoljom i okrutnošću. To se naziva štetnem namere.

A odakle izviru te štetne namere? Njihov izvor je ovakav: za njih treba reći da izviru iz opažaja. Kakvog opažaja? Iako je opažaj mnogostruk, raznolik i s različitim aspektima, postoji opažaj želje za zadovoljstvima čula, opažaj zlovolje i opažaj okrutnosti. Štetne namere izviru odatle.

A gde te štetne namere nestaju bez ostatka? Njihovo nestajanje je ovakvo: tako monah, sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih mentalnih stanja, ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To je mesto gde te štetne namere nestaju bez ostatka.⁷⁷⁷

A kako se vežba put ka nestanku štetnih namera? Tako monah u sebi budi odlučnost za nenastajanje još nenastalih nepovoljnih mentalnih stanja... za održavanje, neiščekavanje, jačanje, uvećanje i potpuno ispunjenje već nastalih povoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. Onaj ko tako vežba, vežba put ka nestanku štetnih namera.⁷⁷⁸

13. Koje su to korisne namere? To su namera obuzdavanja, namera odsustva zlovolje i namera nepovređivanja. To se naziva korisne namere.

A odakle izviru te korisne namere? Njihov izvor je ovakav: za njih treba reći da izviru iz opažaja. Kakvog opažaja? Iako je opažaj mnogostruk, raznolik i s različitim aspektima, postoji opažaj obuzdavanja, opažaj odsustva zlovolje i opažaj nepovređivanja. Korisne namere izviru odatle.

A gde te korisne namere nestaju bez ostatka? Njihovo nestajanje je ovakvo: tako monah, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. To je mesto gde te korisne namere nestaju bez ostatka.⁷⁷⁹

A kako se vežba put ka nestanku korisnih namera? Tako monah u sebi budi odlučnost za nenastajanje još nenastalih nepovoljnih mentalnih stanja... za održavanje, neiščekavanje, jačanje, uvećanje i potpuno ispunjenje već nastalih povoljnih mentalnih stanja, ulaže napor, budi energiju, napreže svoj um i nastoji. Onaj ko tako vežba, vežba put ka nestanku korisnih namera.⁷⁸⁰

14. Dakle, stolaru, kojih to deset kvaliteta čovek poseduje da bih ga opisao kao ispunjenog u onome što je korisno, usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog asketu? Tako monah poseduje ispravno razumevanje onoga ko je izvan vežbanja,⁷⁸¹ ispravnu nameru onoga ko je izvan vežbanja, ispravan govor onoga ko je izvan vežbanja, ispravne postupke onoga ko je izvan vežbanja, ispravno življenje onoga ko je izvan vežbanja, ispravan napor onoga ko je izvan

vežbanja, ispravnu svesnost onoga ko je izvan vežbanja, ispravnu koncentraciju onoga ko je izvan vežbanja, ispravno znanje onoga ko je izvan vežbanja i ispravno oslobođenje onoga ko je izvan vežbanja. Kada čovek poseduje tih deset kvaliteta, opisujem ga kao ispunjenog u onome što je korisno, usavršenog u onome što je korisno, kao nekog ko je dostigao najviši cilj, nepobedivog asketu.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, stolar Pañćakanga se obradova rečima Blaženoga.

79 *Āḷasakuludāyi sutta* Kratki govor Sakuludāyinu

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice. U isto vreme asketa Sakuludāyin boravio je na mestu gde se hrane paunovi, u parku za askete, zajedno s velikom grupom asketa.

2. Jednoga jutra Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Rāḍagahe da prosi hranu. I usput pomisli: „Još je rano za prošenje hrane u Rāḍagahi. Kako bi bilo da odem do askete Sakuludāyina u hranilištu za paunove, u parku za askete?”

3–4. Tako Blaženi ode do mesta gde se hrane paunovi, u parku za askete. Tom prilikom je asketa Sakuludāyin sedeo s velikom grupom drugih asketa, koji su pravili veliku galamu... (*kao sutta 77, §4–5*)... „Radi kakvog razgovora ste se ovde okupili, Udāyine? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

5. „Poštovani gospodine, ostavimo na stranu razgovor radi kojeg smo se ovde okupili. Blaženi može o tome čuti kasnije. Kada ne dođem u ovu grupu, tada oni sede i pričaju o mnogim nevažnim temama. Ali kad dođem, tada oni sede, gledaju u mene i razmišljaju: ‘Hajde da čujemo Dhammu koju asketa Udāyin izlaže.’ Međutim, kada Blaženi dođe, tada i ja i ova grupa sedimo, gledamo u Blaženog i mislimo: ‘Hajde da čujemo Dhammu koju Blaženi izlaže.’”

6. „Ako je tako, Udāyine, daj predlog o čemu da govorim.”

„Pre neki dan pojavio se jedan koji tvrdi da je sveznajući i svevideći, da ima potpuno znanje i viđenje ovako: ‘Bilo da hodam ili stojim, spavam ili sam budan, znanje i viđenje su kontinuirano, bez prekida u meni.’ Kad ga upitah o prošlosti, počeo on da izvrdava, skrete razgovor na drugu stranu i pokaza bes, mržnju i ogorčenje. Tada se prisetih Blaženoga ovako: ‘Ah, svakako je Blaženi, svakako je Uzvišeni taj koji je vešt u takvim stvarima.’”

„Ali Udāyine, ko beše taj koji je tvrdio da je sveznajući i svevideći... pa ipak kada si ga upitao o prošlosti, počeo on da izvrdava, skrete razgovor na drugu stranu i pokaza bes, mržnju i ogorčenje?”

„To beše Nigaṇṭha Nātaputta.”

7. „Udāyine, ako bi se neko sećao mnoštva svojih prošlih života, da-

kle jednog rođenja, dva rođenja... u celini i do detalja, ako bi se sećao mnoštva svojih prošlih života, tada bi možda ili on mene pitao o prošlosti ili bih možda ja njega pitao o prošlosti, te bi ili on možda zadovoljio moj um svojim odgovorom na moje pitanje ili bih možda ja zadovoljio njegov um svojim odgovorom na njegovo pitanje. Ako bi neko duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, video bića kako umiru i ponovo se rađaju i video kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna... te razumeo kako se bića preporadaju u skladu sa svojim postupcima, tada bi možda ili on mene pitao o budućnosti ili bih možda ja njega pitao o budućnosti, te bi ili on možda zadovoljio moj um svojim odgovorom na moje pitanje ili bih možda ja zadovoljio njegov um svojim odgovorom na njegovo pitanje. Ali, ostavimo po strani prošlost, Udāyine, ostavimo po strani budućnost. Poučiću te Dhammi: Kada ovo postoji, i ono postoji; nastankom ovoga i ono postaje. Kada ovo ne postoji, ni ono ne postoji; nestankom ovoga i ono nestaje.”⁷⁸²

8. „Poštovani gospodine, nisam u stanju da se setim u celini i do detalja čak ni svega što sam doživio u ovom životu, pa kako bih se mogao setiti mnoštva svojih prošlih života, dakle jednog rođenja, dva rođenja... u celini i do detalja, kao što je u stanju Blaženi? Nisam u stanju da vidim ni vilenjaka iz močvare, pa kako bih duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, mogao da vidim bića kako umiru i ponovo se rađaju i vidim kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna... te razumem kako se bića preporadaju u skladu sa svojim postupcima, kao što je u stanju Blaženi? Kada mi je Blaženi rekao: ‘Ali ostavimo po strani prošlost, Udāyine, ostavimo po strani budućnost. Poučiću te Dhammi: Kada ovo postoji, i ono postoji; nastankom ovoga i ono postaje. Kada ovo ne postoji, ni ono ne postoji; nestankom ovoga i ono nestaje’ – to je za mene još nejasnije. Možda bih mogao zadovoljiti um Blaženoga ako bih odgovorio na pitanje o učenju našega učitelja.”

9. „Vrlo dobro, Udāyine, kakvo je učenje vašeg učitelja?”

„Poštovani gospodine, ovakvo je učenje našeg učitelja: ‘Ovo je savršena lepota, ovo je savršena lepota!’

„Ali, Udāyine, pošto je učenje vašeg učitelja ‘Ovo je savršena lepota, ovo je savršena lepota!’ – šta je ta savršena lepota?”

„Ta lepota jeste savršena lepota, nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena.”

10. „Ali, Udāyine, ti na taj način možeš još dugo da ideš. Kažeš: ‘Poštovani gospodine, ta lepota jeste savršena lepota, nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena’, pa ipak ne govoriš šta ta lepota jeste. Zamisli čoveka koji kaže: ‘Zaljubljen sam u najlepšu devojkicu u ovoj zemlji.’ A onda ga pitaju: ‘Dobri čoveče, ta naj-

lepša devojka u ovoj zemlji u koju si zaljubljen – znaš li da li je iz kaste plemića, brahmana, trgovaca ili najamnika?’, a on odgovori: ‘Ne znam.’ Zatim ga pitaju: ‘Dobri čoveče, ta najlepša devojka u ovoj zemlji u koju si zaljubljen – znaš li njezino ime ili klan?... Je li visoka, niska i srednje visine?... Da li joj je koža tamne, braon ili zlatne boje?... U kojem selu ili gradu živi?’, a on odgovori: ‘Ne znam.’ I na to ga pitaju: ‘Dobri čoveče, da li ti to voliš devojku koju nikad nisi upoznao ili sreo?’, a on odgovori: ‘Da.’ Šta misliš, Udāyine, ako bi tako bilo, zar reči tog čoveka ne bi zvučale kao besmislice?”

„Svakako, ako bi tako bilo, reči tog čoveka zvučale bi kao besmislice.”

„Isto tako, Udāyine, i ti kažeš: ‘Ta lepota jeste savršena lepota, nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena’, a ipak ne kažeš šta ta lepota jeste.”

11. „Poštovani gospodine, kao što divan dragi kamen beril, sa osam stranica, dobro izbrušen, kad leži na crvenom brokату, svetluca, zrači i blista, takve lepote je i sopstvo [koje preživi] neoštećeno posle smrti.”⁷⁸³

12. „Šta misliš, Udāyine? Taj divan dragi kamen beril, sa osam stranica, dobro izbrušen, što kad leži na crvenom brokату, svetluca, zrači i blista ili svitac u gustoj tami noći – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Svitac u gustoj tami noći.”

13. „Šta misliš, Udāyine? Taj svitac u gustoj tami noći ili uljana lampa u gustoj tami noći – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Uljana lampa.”

14. „Šta misliš, Udāyine? Ta uljana lampa u gustoj tami noći ili velika logorska vatra u gustoj tami noći – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Velika logorska vatra.”

15. „Šta misliš, Udāyine? Ta logorska vatra u gustoj tami noći ili zvezda Severnjača pred zoru na čistom, vedrom nebu – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Zvezda Severnjača pred zoru na čistom, vedrom nebu.”

16. „Šta misliš, Udāyine? Zvezda Severnjača pred zoru na čistom, vedrom nebu ili pun mesec u ponoć, na čistom, vedrom nebu, na dan predanosti – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Pun mesec u ponoć, na čistom, vedrom nebu, na dan predanosti.”

17. „Šta misliš, Udāyine? Pun mesec u ponoć, na čistom, vedrom nebu, na dan predanosti ili pun sunčev disk u podne, na čistom, vedrom nebu u jesen, poslednjeg meseca kišnog perioda – od to dvoje, šta daje lepši i uzvišeniji sjaj?” – „Pun sunčev disk u podne, na čistom, vedrom nebu u jesen, poslednjeg meseca kišnog perioda.”

18. „Izvan toga, Udāyine, znam veoma mnogo božanstava [sa čijom lepotom] sjaj sunca i meseca ne može se ni porediti, pa ipak ne kažem da

nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena. Ali ti, Udāyine, o toj lepoti koja je niža i inferiornija u odnosu i na jednog svica, kažeš: ‘Ta lepota jeste savršena lepota’, a da ne kažeš i šta ta lepota jeste.”

19. „Blaženi je okončao raspravu; Uzvišeni je okončao raspravu.”

„Ali, Udāyine, zašto tako govoriš?”

„Poštovani gospodine, učenje našeg učitelja podučava: ‘Ovo je savršena lepota, ovo je savršena lepota!’ Ali kada nas je Blaženi saterao u ćošak i propitivao o učenju našeg učitelja, ostali smo iznenađeni, bez reči i konfuzni.”

20. „Šta misliš, Udāyine, postoji li potpuno prijatan svet? Postoji li praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet?”

„Učenje našeg učitelja podučava: ‘Postoji potpuno prijatan svet. Postoji praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet.’”

21. „Ali, Udāyine, koji je praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet?”

„Tako što, napuštanjem ubijanja živih bića, čovek odustane od ubijanja živih bića; napuštanjem uzimanja onoga što nije dato, čovek odustane od uzimanja onoga što mu nije dato; napuštanjem nedoličnih seksualnih odnosa, čovek ne stupa unjih; napuštanjem laži, čovek ne laže; ili isto tako odabere i sprovedi neku od asketskih praksi. To je praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet.”

22. „Šta misliš, Udāyine, u situaciji kada napusti ubijanje živih bića i odustane od ubijanja živih bića, da li njegovo sopstvo oseća samo zadovoljstvo ili i zadovoljstvo i bol?”

„I zadovoljstvo i bol, poštovani.”

„Šta misliš, Udāyine? Kad čovek napusti uzimanje onoga što mu nije dato i odustane od uzimanja onoga što mu nije dato... kad napusti nedolične seksualne odnose i ne stupa u nedolične seksualne odnose... kad napusti laž i više ne laže, da li njegovo sopstvo oseća samo zadovoljstvo ili i zadovoljstvo i bol?”

„I zadovoljstvo i bol.”

„Šta misliš, Udāyine? Kad preduzima neku od asketskih praksi, da li njegovo sopstvo oseća samo zadovoljstvo ili i zadovoljstvo i bol?”

„I zadovoljstvo i bol, poštovani.”

„A šta misliš, Udāyine? Da li se potpuno prijatan svet ostvaruje tako što sledimo put mešavine zadovoljstva i bola?”

23. „Blaženi je okončao raspravu; Uzvišeni je okončao raspravu.”

„Ali, Udāyine, zašto tako govoriš?”

„Poštovani gospodine, učenje našeg učitelja podučava: ‘Postoji potpuno prijatan svet. Postoji praktičan način da se ostvari potpuno prijatan

svet.' Ali kad nas je Blaženi saterao u ćošak i propitivao o učenju našeg učitelja, ostali smo iznenađeni, bez reči i konfuzni. Ali kako stoje stvari, postoji li potpuno prijatan svet? Postoji li praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet?"

24. „Postoji potpuno prijatan svet. Udāyine; postoji praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet.”

„A koji je praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet?"

25. „Tako, Udāyine, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmere-ne misli i istraživanja, ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... na trećem stupnju zadubljenja... To je praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet.”

„Ali to nije praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet; na toj tački potpuno prijatan svet već je ostvaren.”

„Udāyine, na toj tački potpuno prijatan svet još nije ostvaren; to je tek praktičan način da se ostvari potpuno prijatan svet.”

26. Kad ovo bi rečeno, okupljeni oko askete Sakuludāyina povikaše: „Izgubljeni smo zajedno s učenjem našeg učitelja! Izgubljeni smo zajedno s učenjem našeg učitelja! Ne poznajemo bilo šta više od toga!”⁷⁸⁴

Na to ih Sakuludāyīn utiša i upita Blaženoga:

27. „Poštovani gospodine, na kojoj tački je potpuno prijatan svet ostvaren?"

„Tako, Udāyine, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. On tu boravi s onim božanstvima koja su se uzdigla u jedan potpuno prijatan svet, te razgovara s njima.⁷⁸⁵ Na toj tački je potpuno prijatan svet ostvaren.”

28. „Poštovani, monasi sigurno žive svetačkim životom predvođeni Blaženim da bi za sebe ostvarili potpuno prijatan svet.”

„Monasi ne žive svetačkim životom predvođeni mnome da bi za sebe ostvarili potpuno prijatan svet. Postoje druga stanja, Udāyine, viša i mnogo plemenitija [od toga] i monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome da bi njih ostvarili.”

„A koja su to viša i mnogo plemenitija stanja, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni Blaženim?"

29–36. „Tako se, Udāyine, Tathāgata pojavljuje u ovom svetu, plemenit i potpuno probuđen... um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

37. Pošto je tako napustio tih pet prepreka, nedostataka uma koji slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... To je, Udāyine, više i mnogo ple-

menitije stanje, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.

38–40. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi monah i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... na trećem stupnju zadubljenja... na četvrtom stupnju zadubljenja. I to je, Udāyine, više i mnogo plemenitije stanje, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.

41. Kad je monahov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. I to je, Udāyine, više i mnogo plemenitije stanje, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.

42. Kad je monahov um postao tako koncentrisan, pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, gibak, prilagodljiv, postojan i utihnuo, usmerava ga ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao sutta 51, §25*)... Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju i uviđa kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna u skladu sa svojim postupcima. I to je, Udāyine, više i mnogo plemenitije stanje, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.

43. Kad je monahov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerava ga ka znanju o uklanjanju otrova. Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je patnja’... (*kao sutta 51, §26*)... vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’

44. Kad zna i vidi tako, monahov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kada se oslobodi, tada dolazi znanje: ‘Slobodan sam.’ On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporođanja u bilo koji oblik bivanja.’ I to je, Udāyine, više i mnogo plemenitije stanje, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.

To su, Udāyine, viša i mnogo plemenitija stanja, radi čijeg ostvarenja monasi žive svetačkim životom predvođeni mnome.”

45. Kad ovo bi rečeno, asketa Sakuludāyin reče Blaženome: ‘Izvršno, poštovani gospodine! Izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za

utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno za-ređenje.”

46. Kad ovo bi rečeno, okupljeni oko askete Sakuludāyina obratiše mu se: „Učitelju Udāyine, ne živi svetačkim životom predvođen asketom Gotamom. Bio si učitelj, učitelju Udāyine, ne živi sada kao učenik. Za učitelja Udāyina to bi bilo kao da pozlaćen bokal postane obična tikva. Učitelju Udāyine, ne živi svetačkim životom predvođen asketom Gotamom. Bio si učitelj, učitelju Udāyine, ne živi sada kao učenik.”

Tako su okupljeni sprečili asketu Sakuludāyina da živi svetačkim životom predvođen asketom Gotamom.⁷⁸⁶

80 *Vekhanassa sutta* Govor Vekhanassi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda asketa Vekhanassa dođe do Blaženog i pozdravi se njim.⁷⁸⁷ Kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade on sa strane i u prisustvu Blaženog reče nadahnut:

„Ovo je savršena lepota, ovo je savršena lepota!”

„Ali, Kaćcāna, zašto kažeš: ‘Ovo je savršena lepota, ovo je savršena lepota!’? Koja je ta savršena lepota?”

„Učitelju Gotama, ta lepota jeste savršena lepota, nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena.”

„Ali, Kaćcāna, šta je lepota koju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena?”

„Učitelju Gotama, ta lepota jeste savršena lepota, nju ne može da nadmaši bilo koja druga lepota, koliko god bila visoka ili uzvišena.”

3–11. „Ali, Kaćcāna, ti na taj način možeš još dugo da ideš... (*kaosutta* 79, §10–18)... a da ne kažeš i šta ta lepota jeste.

12. Kaćcāna, postoji pet struna zadovoljstva čula.⁷⁸⁸ Kojih pet? Oblici dostupni oku za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula.

13. Kaćcāna, prijatnost i radost koji se jave na osnovu tih pet struna zadovoljstva čula nazivaju se čulno zadovoljstvo. Tako čulno zadovoljstvo [nastaje] na osnovu zadovoljstava čula, ali iza čulnih zadovoljstava postoji zadovoljstvo više od čulnog i za njega se kaže da je najviše među zadovoljstvima.”⁷⁸⁹

14. Kad ovo bi rečeno, asketa Vekhanassa reče: „Izvršno je, učitelju Gotama, čudesno je kako je učitelj Gotama to dobro izrekao: ‘Tako čulno zadovoljstvo [nastaje] na osnovu zadovoljstava čula, ali iza čulnih zadovoljstava postoji zadovoljstvo više od čulnog i za njega se kaže da je najviše među zadovoljstvima.’”

„Kaćcāna, za tebe koji imaš drugo gledište, prihvataš drugo učenje, odobravaš drugo učenje, sprovodiš drugu praksu, slediš drugog učitelja, teško je da znaš šta je čulno ili šta je čulno zadovoljstvo ili šta je više od čulnog. Ali monasi koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svetački život, učinili što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem – oni su ti koji bi znali šta je čulno ili šta je čulno zadovoljstvo ili šta je više od čulnog.”

15. Kada ovo bi rečeno, asketa Vekhanassa bi ljutit i nezadovoljan, te poče da grdi, omalovažava i protivreći Blaženom ovim rečima: „Asketa Gotama će biti poražen.” Onda reče Blaženome: „Dakle, postoje askete i brahmani koji, iako ne znaju prošlost i nisu videli budućnost, ipak tvrde: ‘Nema više preporadanja, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više povratka u bilo koji oblik bića.’ To što govore ispostavlja se kao smešno; ispostavlja se kao obično naklapanje, isprazno i suvišno.”

16. „Ako bilo koji asketa i brahman, iako ne zna prošlost i nije video budućnost, ipak tvrdi: ‘Nema više preporadanja, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više povratka u bilo koji oblik bića,’ njega je moguće pobiti u skladu sa Dhammom. Umesto toga, neka prošlost bude, Kaćcāna, i neka budućnost bude. Neka mudar čovek dođe, onaj ko je pošten i iskren, čestiti čovek. Ja ga upućujem, podučavam Dhammi na takav način – ako vežba onako kako je podučen, uskoro će na osnovu sopstvenog iskustva videti: ‘Dakle, zaista, postoji oslobođenje od okova, a to je od okova neznanja.’ Zamisli, Kaćcāna, malo dete kako leži potrbuške, vezano čvrstim vezama [za sva četiri uda], a petim oko vrata; kasnije, zato što poraste i njegove sposobnosti ojačaju, te veze se olabave. Tada bi on znao ‘Slobodan sam’ i ne bi više imao veze oko ruku i nogu. Isto tako, neka mudar čovek dođe... ‘Dakle, zaista postoji oslobođenje od okova, a to je od okova neznanja.’”

17. Kada ovo bi rečeno, asketa Vekhanassa reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

4

Odeljak o kraljevima
(*Rāḍavagga*)

81 *Ghaṭṭikāra sutta* Grnčar Ghaṭṭikāra

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha.

2. Onda se, idući glavnim putem, na jednom mestu Blaženi osmehnuo. A poštovani Ānanda pomisli: „Šta je razlog, šta je uzrok da se Blaženi osmehnuo? Tathāgata se ne osmehuje bez razloga.” I tako, prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i upita: „Poštovani gospodine, šta je razlog, šta je uzrok da se Blaženi osmehnuo? Tathāgate se ne osmehuju bez razloga.”

3. „Jednom davno, Ānanda, na ovom mestu nalazio se prosperitetan i užurban trgovački grad po imenu Vebhalinga, veliki grad, prepun ljudi. A blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, živeo je blizu trgovačkog grada Vebhalinge. Tu je, zapravo, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, imao svoj manastir; tu je, zapravo, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, boravio i podučavao monašku zajednicu.”

4. Na to poštovani Ānanda savi načetvoro svoj od krpa sašiveni gornji ogrtač i položivši ga na zemlju, reče Blaženome: „Onda neka Blaženi izvoli sestiti. Tako će ovo mesto koristiti dvojica plemenitih i potpuno probuđenih.”

Blaženi sede na pripremljeno mesto i obrati se Ānandi ovim rečima:

5. „Jednom davno, Ānanda, na ovom mestu nalazio se prosperitetan i užurban trgovački grad po imenu Vebhalinga, veliki grad, prepun ljudi. A blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, živeo je blizu trgovačkog grada Vebhalinge. Tu je, zapravo, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, imao svoj manastir; tu je, zapravo, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, boravio i podučavao monašku zajednicu.

6. U Vebhalingi je blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, kao svoga pokrovitelja, kao svoga glavnog pokrovitelja, imao grnčara po imenu Ghaṭṭikāra. Taj grnčar Ghaṭṭikāra je kao prijatelja, kao svog bliskog prijatelja imao brahmanskog učenika po imenu Đotipāla.⁷⁹⁰

Jednoga dana grnčar Ghaṭṭikāra obrati se brahmanskom učeniku Đotipāli ovim rečima: ‘Dragi moj Đotipāla, hajdemo da vidimo Budu Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Mislim da je dobro videti Blaženoga, plemenitog i potpuno probuđenoga.’ Brahmanski učenik Đotipāla odgovo-

ri: ‘Nikako, dragi moj Ghaṭikāra, kakva je korist videti tog ćelavog isposnika?’

I drugi i treći put grnčar Ghaṭikāra reče: ‘Dragi moj Đotipāla, hajdemo da vidimo blaženog Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Mislim da je dobro videti Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.’ I drugi i treći put brahmanski učenik Đotipāla odgovori: ‘Nikako, dragi moj Ghaṭikāra, kakva je korist videti tog ćelavog isposnika?’ – ‘Ako je tako, dragi moj Đotipāla, uzmimo onda sunder i sapun, te hajdemo na reku da se okupamo.’ – ‘Vrlo dobro’, odgovori Đotipāla.

7. I tako grnčar Ghaṭikāra i brahmanski učenik Đotipāla uzeše sunder i sapun, te odoše na reku da se okupaju. Kad su stigli, Ghaṭikāra reče: ‘Dragi moj Đotipāla, u blizini je manastir blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenoga. Hajdemo da vidimo blaženog Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Mislim da je dobro videti Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.’ Đotipāla odgovori: ‘Nikako, dragi moj Ghaṭikāra, kakva je korist videti tog ćelavog isposnika?’

I drugi i treći put grnčar Ghaṭikāra reče: ‘Dragi moj Đotipāla, u blizini je manastir blaženog Kassape...’ I drugi i treći put brahmanski učenik Đotipāla odgovori: ‘Nikako, dragi moj Ghaṭikāra, kakva je korist videti tog ćelavog isposnika?’⁷⁹¹

8. Na to grnčar Ghaṭikāra uhvati brahmanskog učenika Đotipālu za pojas i reče: ‘Dragi moj Đotipāla, u blizini je manastir blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenoga. Hajdemo da vidimo blaženog Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Mislim da je dobro videti Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.’ A brahmanski učenik Đotipāla otrgnu svoj pojas i reče: ‘Nikako, dragi moj Ghaṭikāra, kakva je korist videti tog ćelavog isposnika?’

9. I tako, kad je brahmanski učenik Đotipāla oprao glavu, grnčar Ghaṭikāra ga uhvati za kosu i reče:⁷⁹² ‘Dragi moj Đotipāla, u blizini je manastir blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenoga. Hajdemo da vidimo blaženog Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Mislim da je dobro videti Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.’

Na to brahmanski učenik Đotipāla pomisli: ‘Čudno je, neobično je što ovaj grnčar Ghaṭikāra, koji je drugačijeg porekla, i pomisli da me zgrabi za kosu dok smo se kupali! Mora da u tome ima nečega.’ I reče grnčaru Ghaṭikāri: ‘I na to si spreman, dragi moj Ghaṭikāra?’ – ‘I na to sam spreman, dragi moj Đotipāla, jer mislim da je dobro videti Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.’ – ‘Onda me, dragi moj Ghaṭikāra, pusti. I hajdemo da ga posetimo.’

10. Tako grnčar Ghaṭikāra i brahmanski učenik Đotipāla odoše do blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenoga. Pošto mu se pokloni,

Ghaṭīkāra sede sa strane, dok se Ḍotipāla pozdravio s njim, a kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede i on sa strane. Ghaṭīkāra tada reče blaženom Kassapi, plemenitom i potpuno probuđenom: ‘Poštovani gospodine, ovo je brahmanski učenik Ḍotipāla, moj prijatelj, moj bliski prijatelj. Neka ga Blaženi poduči Dhammi.’

Na to je blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio grnčara Ghaṭīkāru i brahmanskog učenika Ḍotipālu izlaganjem o Dhammi. Kad je izlaganje bilo završeno, nadahnuti i obradovani rečima blaženog Kassape, oni ustadoše sa svog mesta, poklone se blaženom Kassapi, plemenitom i potpuno probuđenom, i pazeći da im on ostane s desne strane, otidoše.

11. Potom Ḍotipāla upita Ghaṭīkāru: ‘Sada kad si čuo Dhammu, dragi moj Ghaṭīkāra, zašto ne napustiš dom i odeš u beskućnike?’ – ‘Dragi moj Ḍotipāla, zar ne znaš da se staram o slepim i starim roditeljima?’ – ‘Ako je tako, dragi moj Ghaṭīkāra, onda ću ja napustiti dom i otići u beskućnike.’

12. I tako grnčar Ghaṭīkāra i brahmanski učenik Ḍotipāla odoše do blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenog. Pošto su mu se poklonili, sedoše sa strane i grnčar Ghaṭīkāra reče blaženom Kassapi, plemenitom i potpuno probuđenom: ‘Poštovani gospodine, ovo je brahmanski učenik Ḍotipāla, moj prijatelj, moj bliski prijatelj. On želi da postane iskušenik predvođen Blaženim.’ I brahmanski učenik Ḍotipāla postade iskušenik predvođen blaženim Kassapom, plemenitim i potpuno probuđenim, te potom primi i potpuno zaređenje.⁷⁹³

13. I ne zadugo pošto brahmanski učenik Ḍotipāla primi potpuno zaređenje, pola meseca pošto primi potpuno zaređenje, ostavši u Vebhalingi koliko mu je bilo volja, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, nastavi da luta u pravcu Benaresa. Idući od sela do sela, stiže na kraju do Benaresa, te se smesti u parku jelena, u Isipatani.

14. A Kikī, kralj Kāsija, doču: ‘Čini se da je blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, stigao u Benares i živi u parku jelena, u Isipatani.’ Na to naredi da se pripremi povorka kočija, te popevši se na jednu od njih, izveze se iz Benaresa uza svu kraljevsku pompu, kako bi sreo blaženog Kassapu, plemenitog i potpuno probuđenog. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i peške otide do blaženoga Kassape, plemenitog i potpuno probuđenog. Pokloni mu se, sede sa strane, a blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, uputi, podstaknu, nadahnu i ohrabri Kikīja, kralja Kāsija, svojim govorom o Dhammi.

15. Kad govor bi završen, Kikī, kralj Kāsija, reče: ‘Molim Blaženoga da zajedno s monasima koji ga prate, prihvati da ruča sutra u mome domu.’ A blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, ćutke prihvati njegov poziv. Razumevši da je blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni,

prihvatio poziv, ustade s mesta na kojem je sedeo, pokloni mu se, te pazeći da mu Blaženi ostane s desne strane, otide.

16. U zoru, Kikī, kralj Kāsija, naredi da se u njegovom domu pripreme različita ukusna jela – najbolji pirinač zajedno sa mnoštvom preлива i karija – i kad je sve bilo spremno, dojavi blaženom Kassapi, plemenitom i potpuno probuđenom, ovako: ‘Vreme je, poštovani gospodine, obed je spreman.’

17. Ujutro, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, obuče se, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu praćen grupom monaha do doma Kikīja, kralja Kāsija i sede na pripremljeno mesto. A Kikī, kralj Kāsija, svojim je rukama poslužio i raznim ukusnim jelima nahranio monašku zajednicu. Kada je blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, jeo i odložio posudu, Kikī, kralj Kāsija, odabra jedno niže mesto, sede sa strane, te reče: ‘Molim blaženoga da prihvati boravište u Benaresu, koje ću mu obezbediti da mirno provede period monsuna; to će biti pomoć i za Sanghu.’ – ‘Ne, kralju, već imam boravište za period monsuna.’

I drugi i treći put Kikī, kralj Kāsija, reče: ‘Molim blaženoga da prihvati boravište u Benaresu koje ću mu obezbediti da mirno provede period monsuna; to će biti pomoć i za Sanghu.’ – ‘Ne, kralju, već imam boravište za period monsuna.’

A kralj pomisli: ‘Blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, ne prihvata boravište u Benaresu koje bih mu obezbedio da provede period monsuna’ i beše veoma razočaran i tužan.

18. Onda reče: ‘Poštovani gospodine, imate li pokrovitelja boljeg od mene?’ – ‘Imam, veliki kralju. Postoji trgovački grad Vebhaṅginga, u kojem živi grnčar Ghaṭṭikāra. On je moj pokrovitelj, moj glavni pokrovitelj. A ti, veliki kralju, sada misliš: „Blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, ne prihvata boravište u Benaresu koje bih mu obezbedio da provede period monsuna’ i veoma si razočaran i tužan; ali grnčar Ghaṭṭikāra nije i neće ni biti. Grnčar Ghaṭṭikāra uzeo je kao utočište Budu, Dhammu i Sanghu. Odustao je od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što mu nije dato, nedoličnih čulnih zadovoljstava, od laganja i od vina, alkohola i drugoga što pomućuje svest, podstiče nemarnost. Potpuno se pouzdaje u Budu, Dhammu i Sanghu, poseduje vrline koje su drage plemenitima. Oslobođen je sumnjičavosti u pogledu patnje, nastanka patnje, prestanka patnje i puta koji vodi prestanku patnje. Jede samo u jednom delu dana, drži se celibata, čestit je, dobrog karaktera. Ostavio je na stranu dragulje i zlato, odustao od zlata i srebra. Ne kopa zemlju u potrazi za glinom ni ašovom, ni rukama; ono što nađe na obali koja se obrušila u reku ili što iskopaju životinje, to natovari na kola i donese kući; kad napravi ćupove, ovako kaže: „Neka bilo ko kome se sviđaju, ostavi ovde malo odabranog pirinča, odabranog pasulja ili odabranog sočiva, pa neka uzme što mu je drago.”⁷⁹⁴ Izdržava

slepe i ostarele roditelje. Kako je raskinuo pet nižih okova, spontano će se preporoditi [u čistim boravištima] i odatle doći krajnju *nibbānu*, a da se više ne vrati na ovaj svet.

19. Jednom kad sam živeo kraj Vebhalinge i beše jutro, obukao sam se, uzeo svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa otidoh do roditelja grnčara Ghaṭīkāre. Tamo ih upitah: „Molim vas, recite mi gde je grnčar.” – „Poštovani, vaš pokrovitelj nije kod kuće. Ali slobodno uzmite kuvani pirinač iz lonca i varivo iz činije, te jedite.”

Tako sam i učinio, te otidoh dalje. Onda grnčar Ghaṭīkāra otide do roditelja i upita ih: „Ko je uzeo kuvani pirinač iz lonca i varivo iz činije, ko je jeo, te otišao dalje?” – „Dragi naš sine, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako učini.”

I grnčar Ghaṭīkāra pomisli: „Dobitak je za mene, veliki je dobitak za mene što se blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako pouzda u mene!” Ushićenje i sreća ga obužeše i u njemu ostadoše pola meseca, a u njegovim roditeljima nedelju dana.

20. Nekom drugom prilikom, kad sam živeo kraj Vebhalinge i beše jutro, obukao sam se, uzeo svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa otidoh do roditelja grnčara Ghaṭīkāre. Tamo ih upitah: „Molim vas, recite mi gde je grnčar.” – „Poštovani gospodine, vaš pokrovitelj nije kod kuće. Ali slobodno uzmite kuvani pirinač iz lonca i varivo iz činije, te jedite.”

Tako sam i učinio, te otidoh dalje. Onda grnčar Ghaṭīkāra otide do roditelja i upita ih: „Ko je uzeo kuvani pirinač iz lonca i varivo iz činije, ko je jeo, te otišao dalje?” – „Dragi naš sine, blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako učini.”

I grnčar Ghaṭīkāra pomisli: „Dobitak je za mene, veliki je dobitak za mene što se blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako pouzda u mene!” Ushićenje i sreća ga obužeše i u njemu ostadoše pola meseca, a u njegovim roditeljima nedelju dana.

21. Jednom prilikom, kad sam živeo kraj Vebhalinge, koliba mi je prokišnjava. Onda se obratih monasima ovim rečima: „Hajdete, monasi, vidite ima li bilo kakve trske u kući grnčara Ghaṭīkāre.” – „Poštovani gospodine, nema trske u kući grnčara Ghaṭīkāre; kuća grnčara Ghaṭīkāre pokrivena je trskom.” – „Hajdete, monasi, uzmite tu trsku sa kuće grnčara Ghaṭīkāre.”

Oni tako učiniše. Onda roditelji grnčara Ghaṭīkāre upitaše monahe: „Zašto uzimate tu trsku sa kuće?” – „Sestro, prokišnjava koliba blaženog Kasape, plemenitog i potpuno probuđenog.” – „Uzmite je onda, poštovani, uzmite je i neka ste blagosloveni!”

Onda grnčar Ghaṭīkāra otide do roditelja i upita ih: „Ko je uzeo trsku sa krova kuće?” – „Dragi naš sine, monasi su je uzeli; prokišnjava koliba

blaženog Kassape, plemenitog i potpuno probuđenoga.”

I grnčar Ghaṭṭikāra pomisli: „Dobitak je za mene, veliki je dobitak za mene što se blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako pouzda u mene!” Ushićenje i sreća ga obužeše i u njemu ostadoše pola meseca, a u njegovim roditeljima nedelju dana. I kuća je tokom cela tri meseca imala nebo kao svoj krov, ali ne pade ni kap kiše. Takav je grnčar Ghaṭṭikāra.’

’Dobitak je za grnčara Ghaṭṭikāru, veliki je dobitak za njega što se blaženi Kassapa, plemeniti i potpuno probuđeni, tako pouzda u njega.”

22. Zatim Kikī, kralj Kāsija, natovari pet stotina zaprega najboljim pirinčem, zajedno sa obiljem druge hrane i začina, te posla grnčaru Ghaṭṭikāri. Kraljevi ljudi stigoše do grnčara Ghaṭṭikāre, te mu rekoše: ‘Dotali smo pet stotina zaprega natovarenih najboljim pirinčem, zajedno sa obiljem druge hrane i začina, to vam šalje Kikī, kralj Kāsija; molimo vas da to primite.’ – ‘Kralj je veoma zauzet i ima mnogo usta da hrani. Ja imam dovoljno. Neka to bude za samoga kralja.’⁷⁹⁵

23. Sada, Ānanda, ti možda ovako misliš: ‘Sigurno je tada neko drugi bio brahmanski učenik Đotipāla.’ Ali, nemoj tako misliti. Ja sam tada bio brahmanski učenik Đotipāla.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

82 *Raṭṭhapāla sutta* O Raṭṭhapāli

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi, praćen velikom grupom monaha, lutao zemljom plemena Kuru. Na kraju je stigao do grada po imenu Thullakoṭṭhita.

2. A brahmani kućedomaćini iz Thullakoṭṭhite dočuše: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, lutajući zemljom plemena Kuru, praćen velikom grupom monaha, stigao je u Thullakoṭṭhitu. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.’ Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

3. Onda brahmani kućedomaćini iz Thullakoṭṭhite odoše do Blaženoga. Neki se pokloniše Blaženome i sedošu sa strane; drugi se pozdraviše sa Blaženim, pa kada taj učtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedošu sa strane; treći, u znak poštovanja, sklopiše ruke u pravcu Blaženoga i sedošu sa strane; neki u prisustvu Blaženoga rekoše svoje ime i klan i sedošu sa strane; neki ćutke sedošu sa strane. Kad su tako seli, Blaženi ih uputi, podstaknu, nadahnu i ohrabri svojim govorom o Dhammi.

4. A među prisutnima bi i Raṭṭhapāla, sin jednog od najuglednijih građana Thullakoṭṭhite. I njemu se javi misao: „Koliko ja razumem Dhammu kojoj podučava Blaženi, nije lako živeti kod kuće i praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglačanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?”

5. Kad je Blaženi svojim govorom o Dhammi uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio brahmane kućedomaćine iz Thullakoṭṭhite, oni se zadovoljiše i obradovaše njegovim rečima. Potom ustadoše sa svog mesta,

poklone se Blaženom te pazeći da im on ostane sa desne strane, otidoše.

6. Ubrzo zatim, Raṭṭhapāla priđe Blaženom, pokloni mu se, sede sa strane i reče: „Koliko ja razumem Dhammu kojoj podučava Blaženi, nije lako živeti kod kuće i praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglačanoj školjki. Poštovani gospodine, želeo bih da obrijem kosu i bradu, obučem žuti ogrtač, napustim domaćinski život, te odem u beskućnike. Želeo bih da se pridružim beskućnicima pod vođstvom učitelja Gotame i primim puno zaredenje.”

„Imaš li dopuštenje svojih roditelja, Raṭṭhapāla, da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike?”

„Ne, nemam dopuštenje svojih roditelja.”

„Raṭṭhapāla, Tathāgate ne primaju u red beskućnika nikoga ko nema dopuštenje svojih roditelja.”

„Poštovani, postaraću se da mi roditelji dopuste da napustim domaćinski život i odem u beskućnike.”

7. Potom Raṭṭhapāla ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom te pazeći da mu on ostane sa desne strane, otide. Otišao je roditeljima i rekao: „Majko i oče, koliko ja razumem Dhammu kojoj podučava Blaženi, nije lako živeti kod kuće i praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglačanoj školjki. Želim da obrijem kosu i bradu, obučem žuti ogrtač, napustim domaćinski život, te odem u beskućnike. Molim vas za dopuštenje da napustim domaćinski život i odem u beskućnike.”

Kad je ovo izgovorio, njegovi roditelji uzvratihše: „Dragi Raṭṭhapāla, ti si naš sin jedinac, drag i voljen. Podizali smo te u komforu, odrastao si u komforu; ne znaš ništa o patnji, dragi Raṭṭhapāla. Čak i da te smrt uzme, ne bismo se pomirili da te izgubimo, pa kako da ti damo dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?”

I drugi put... I treći put Raṭṭhapāla reče roditeljima: „Majko i oče... molim vas za dopuštenje da napustim domaćinski život i odem u beskućnike.”

I treći put roditelji mu uzvratihše: „Dragi Raṭṭhapāla... kako da ti damo dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?”

Kako nije dobio dopuštenje roditelja da napusti domaćinski život, Raṭṭhapāla na tom mestu leže na goli pod, s rečima: „Na ovom mestu ću ili umreti ili ću ostaviti za sobom domaćinski život.”

8. Na to Raṭṭhapālini roditelji odgovoriše: „Dragi Raṭṭhapāla, ti si naš sin jedinac, drag i voljen. Podizali smo te u komforu, odrastao si u komforu; ne znaš ništa o patnji, dragi Raṭṭhapāla. Ustani, dragi Raṭṭhapāla, jedi, pij i zabavljaj se. I dok jedeš, piješ i zabavljaš se, možeš uživati u zadovoljstvima čula i sticati zasluge dobročinstvima. Ne dozvoljavamo ti

da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike. Čak i da te smrt uzme, ne bismo se pomirili da te izgubimo, pa kako da ti damo dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?" Na ovo Raṭṭhapāla ne izgovori ni reč.

I drugi put... I treći put mu roditelji odgovoriše: „Dragi Raṭṭhapāla... kako da ti damo dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?" I treći put Raṭṭhapāla ne izgovori ni reč.

9. Onda Raṭṭhapālini roditelji otidoše do njegovih prijatelja i rekoše im: „Dragi, naš Raṭṭhapāla je legao na pod, s rečima: ‘Na ovom mestu ću ili umreti ili ću ostaviti za sobom domaćinski život.’ Idite, dragi, do našeg Raṭṭhapāle i recite mu: ‘Prijatelju Raṭṭhapāla, ti si sin jedinac svojih roditelja... Ustani, prijatelju Raṭṭhapāla, jedi, pij i zabavljaj se... pa kako da ti tvoji roditelji daju dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?’”

10. Na to Raṭṭhapālini prijatelji odoše do njega i rekoše mu: „Prijatelju Raṭṭhapāla, ti si sin jedinac svojih roditelja, drag i voljen. Podizali su te u komforu, odrastao si u komforu; ne znaš ništa o patnji, prijatelju Raṭṭhapāla. Ustani, prijatelju Raṭṭhapāla, jedi, pij i zabavljaj se. I dok jedeš, piješ i zabavljaj se, možeš uživati u zadovoljstvima čula i sticati zasluge dobročinstvima. Roditelji ti ne dopuštaju da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike. Čak i da te smrt uzme, ne bi se pomirili da te izgube, pa kako da ti daju dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?" Na ovo Raṭṭhapāla ne izgovori ni reč.

I drugi put... I treći put mu prijatelji rekoše: „Dragi Raṭṭhapāla... kako da ti daju dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike dok si još uvek živ i zdrav?" I treći put Raṭṭhapāla ne izgovori ni reč.

11. Onda Raṭṭhapālini prijatelji odoše do njegovih roditelja i rekoše im: „Majko i oče, Raṭṭhapāla i dalje leži na golom podu i kaže: ‘Na ovom mestu ću ili umreti ili ću ostaviti za sobom domaćinski život.’ Ako mu ne date dopuštenje da napusti domaćinski život i ode u beskućnike, on će tamo i umreti. Ali ako mu date dopuštenje, videćete ga i kad ode u beskućnike. A ako mu se beskućnički život ne dopadne, šta bi drugo mogao da uradi nego da se vrati ovamo? Dajte mu dopuštenje da napusti domaćinski život i ode u beskućnike.”

„Ako je tako, dragi naši, dajemo Raṭṭhapāli dopuštenje da napusti domaćinski život i ode u beskućnike. Ali kada postane beskućnik, mora posećivati dom svojih roditelja.”

Raṭṭhapālini prijatelji odoše do njega i rekoše mu: „Ustaj, prijatelju Raṭṭhapāla. Roditelji ti daju dopuštenje da napustiš domaćinski život i odeš u beskućnike. Ali kad postaneš beskućnik, moraš posećivati dom svojih roditelja.”

12. Na to Raṭṭhapāla ustade i kad povrati snagu, otide do Blaženoga. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i reče: „Poštovani gospodine, imam dopuštenje svojih roditelja da napustim domaćinski život i odem u beskućnike”. Tada Blaženi primi Raṭṭhapālu u svoj red beskućnika, on postade potpuno zaređen.⁷⁹⁶

13. I ne zadugo kako je Raṭṭhapāla primio potpuno zaređenje, pola meseca pošto je primio potpuno zaređenje, ostavši u Thullakoṭṭhiti koliko mu je volja, Blaženi nastavi da luta u pravcu Sāvathṭīju. Idući od sela do sela, stiže na kraju do Sāvathṭīja, te se smesti u Ćetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

14. I ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Raṭṭhapāla, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike.⁷⁹⁷ Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.” I Raṭṭhapāla postade jedan od arahanata.

15. Onda Raṭṭhapāla otide do Blaženoga pokloni mu se, sede sa strane i reče: „Poštovani gospodine, želeo bih da posetim svoje roditelje, ukoliko imam dopuštenje od Blaženoga.”

A Blaženi proniknu u um poštovanog Raṭṭhapāle. Kad je video da Raṭṭhapāla nije u stanju da napusti vežbanje i vrati se nižem životu, reče: „Sada je vreme, Raṭṭhapāla, učini ono što misliš da treba.”

16. Poštovani Raṭṭhapāla ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženome te pazeći da mu on ostane sa desne strane, otide. Pospremi mesto na kojem je boravio, uze prosjačku zdelu i gornji ogrtač, te se zaputi u pravcu Thullakoṭṭhite. Idući od sela do sela, na kraju stiže u Thullakoṭṭhiti. Tu se smestio u Migācīra vrtu kralja Koravye. A kad je bilo jutro, obukao se, uzeo svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu do Thullakoṭṭhite da prosi hranu. Proseći hranu od kuće do kuće, stiže on i do kuće svoga oca.

17. Tom prilikom Raṭṭhapālin otac je sedeo u prostoriji kraj glavnog ulaza, gde su ga češljali. Kada je još izdaleka video poštovanog Raṭṭhapālu kako dolazi, reče: „Naš sin jedinac, drag i voljen, postao je beskućnik zbog tih ćelavih danguba.” Tako u kući svoga oca poštovani Raṭṭhapāla nije dobio ni hranu, niti učtivo odbijanje; umesto toga, dobi samo pogrde.

18. Upravo tada sluškinja jednog od njegovih rođaka spremala se da baci neku već ustajalu kašu.⁷⁹⁸ Videvši je, poštovani Raṭṭhapāla joj se obrati: „Sestro, ako se spremaš da tu hranu baciš, sipaj je onda u moju zdelu.”

Dok je sipala kašu, prepoznade ona karakteristična obeležja njegovih ruku, stopala i glasa. Zato ode do njegove majke i reče: „Gospodo, želim da znate da se vaš sin Raṭṭhapāla vratio.”

„Je li moguće! Ako je to tačno, više nisi robinja!”

Majka poštovanog Raṭṭhapāle odjuri do njegovog oca i reče: „Molim vas da znate, kućedomaćine, da se priča kako se naš Raṭṭhapāla vratio.”

19. Za to vreme poštovani Raṭṭhapāla je jeo onu ustajalu kašu, sedeći uza zid neke šupe. Otac ode do njega i reče: „Dragi moj Raṭṭhapāla, sigurno si... ti jedeš tu ustajalu kašu!⁷⁹⁹ Pa zar nije ovo tvoja rođena kuća!”

„Domaćine, kako bismo mogli imati kuću mi koji smo napustili domaćinski život i otišli u beskućnike? Mi smo beskućnici, kućedomaćine. Došli smo u tvoju kuću, ali ne dobismo ni hranu, niti učtivo odbijanje; umesto toga, dobismo samo pogrde.”

„Hajde, dragi Raṭṭhapāla, uđimo u kuću.”

„Dosta je, kućedomaćine, moj obrok za danas je završen.”

„Onda, dragi Raṭṭhapāla, molim te da prihvatiš poziv za obrok sutra.”

Poštovani Raṭṭhapāla ćutke prihvati ovaj poziv.

20. Shvativši da je poštovani Raṭṭhapāla prihvatio, njegov otac se vrati u kuću i stavi na gomilu zlatnike i druge dragocenosti koje je imao, te prebaci preko njih prekrivače. Raṭṭhapālinim bivšim ženama reče: „Hajde, snahe, ukrasite se onako kako je Raṭṭhapāla najviše voleo.”

21. Kada je noć prošla, otac poštovanog Raṭṭhapāle naredi da se u njegovoj kući na više načina pripremi najbolja hrana. A kad je bilo vreme, obavesti poštovanog Raṭṭhapālu: „Vreme je, dragi Raṭṭhapāla, obrok je spreman.”

22. Pošto je bilo jutro, poštovani Raṭṭhapāla se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu do kuće svoga oca i sede na pripremljeno mesto. Na to njegov otac otkri onu gomilu zlata i reče: „Dragi Raṭṭhapāla, ovo je blago tvoje majke, ovo je blago tvoga oca, a ovo je blago tvojih predaka. Dragi Raṭṭhapāla, možeš da uživaš u tom blagu i koristiš ga za dobročinstva. Napusti vežbanje i vrati se nižem životu, uživaj u bogatstvu i čini dobra dela.”

„Domaćine, ako hoćeš da me poslušаш, onda naredi da se to blago natovari na zaprežna kola, odveze do reke Gang i istovari usred njezinog toka. A zašto? Zato što će te, domaćine, upravo zbog njega zadesiti žalost, naricanje, bol, tuga i očaj.”

23. Na to bivše žene poštovanog Raṭṭhapāle obgrliše mu noge i upitaše: „Kakve su, mladi gospodaru, te nimfe radi kojih živite svetačkim životom?”

„Sestre, mi ne živimo svetačkim životom radi nimfi.”

„Naš gospodar nas naziva sestrama”, povikaše i istog trenu padoše u nesvest.

24. Onda poštovani Raṭṭhapāla reče ocu: „Kućedomaćine, ako misliš da mi daješ obrok, onda ga daj. Ne muči me više.”

„Jedi, dragi Raṭṭhapāla, obrok je spreman.”

I tako je svojim rukama otac poštovanog Raṭṭhapāle poslužio i raznim ukusnim jelima zadovoljio sina. Kada je poštovani Raṭṭhapāla jeo i odložio prosjačku zdalu, ustade i izgovori ove stihove:

25. Pogledaj šarenu lutku, nakindurenu,⁸⁰⁰
telesinu živim ranama prekrivenu,
bolesnu, ali ipak taštu,
u kojoj ništa pouzdanog nema.

Pogledaj tu spodobu nakindurenu,
zlatom i dragim kamenjem okićenu,
kostur u kožu zamotan,
i skupocenim odelom pokriven.

Noge bojom ukrašene,
a lice bojenim puderom;
dovoljno da zanese lakoumnog,
ali ne i onog ko drugoj obali stremi.

Pletenica od osam strukova
i oči sa crnim obrubom:
dovoljno da zanese lakoumnog,
ali ne i onog ko drugoj obali stremi.

Trulo telo pod nakitom
nalik sveže obojenom ćupu,
dovoljno da zanese lakoumnog,
ali ne i onog ko drugoj obali stremi.

Lovac mu je podmetnuo zamku,
ali jelen u nju ne upada;
pojedosmo hranu, pa odosmo,
ostadoše lovci u suzama.

26. Kad je poštovani Raṭṭhapāla ustao i izgovorio ove stihove, otide on u Migācīra vrt kralja Koravye, gde sede u podnožje nekog drveta, da tu provede ostatak dana.

27. Tada kralj Koravya reče svom lovočuvaru: „Dobri moj lovočuvaru, pripremi Migācīra vrt, pa da odem tamo i uživam u prirodi.” – „Da, vaše visočanstvo,” odgovori ovaj. I dok je pripremao Migācīra vrt, ugleda

poštovanog Raṭṭhapālu kako je seo u podnožje nekog drveta da tu provede dan. Zato otide do kralja i reče: „Migācīra vrt je spreman za vas, vaše visočanstvo. Tamo je i plemeniti Raṭṭhapāla, sin najuglednije porodice iz Thullakoṭṭhite, o kojem ste uvek govorili pohvalno.⁸⁰¹ Sedi u podnožju nekog drveta, da tu provede dan.”

„U tom slučaju, dobri moj lovočuvaru, zaboravimo uživanje u vrtu za ovaj dan. Idemo da iskažemo poštovanje učitelju Raṭṭhapāli.”

28. Tada, naredivši „Ponesite svu hranu koja je pripremljena”, kralj Koravya dade da se opremi svečana kočija, pope se na nju i praćen drugim kočijama, izveze se iz Thullakoṭṭhite u punom kraljevskom sjaju, kako bi video poštovanog Raṭṭhapālu. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i u pratnji svojih najistaknutijih savetnika, peške otide do poštovanog Raṭṭhapāle. Pozdravi se s poštovanim Raṭṭhapālom, a kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče: „Evo jedan svečani prekrivač za slona. Neka poštovani Raṭṭhapāla izvoli sestri na njega!”

„Nije potrebno, veliki kralju! Sedi ti na njega! Ja već sedim na svojoj prostirci.”

Kralj Koravya sede na pripremljeno mesto i reče:

29. „Učitelju Raṭṭhapāla, postoje četiri vrste gubitaka. Pošto su ih pretrpeli, neki ljudi obriju glavu i bradu, obuku žuti ogrtač, napuste domaćinski život, te odu u beskućnike. Koje četiri? Gubitak usled starosti, gubitak usled bolesti, gubitak imetka i gubitak porodice.

30. Kakav je to gubitak usled starosti? Tako je, učitelju Raṭṭhapāla, neko slabašan, star, poodmaklih godina, stigao u poslednje doba života. On ovako razmišlja: ‘Slabašan sam, star, poodmaklih godina, stigao u poslednje doba života. Nije više lako da stičem bogatstvo koje do sada još ne stekoh ili da uvećam ono koje stekoh. Kako bi bilo ako bih obrijao glavu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?’ I zato što je pretrpeo takav gubitak usled starosti, obrije on glavu i bradu, obuče žuti ogrtač, napusti domaćinski život, te otide u beskućnike. To se naziva gubitak usled starosti. Ali učitelj Raṭṭhapāla je još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama. Učitelj Raṭṭhapāla nije pretrpeo bilo kakav gubitak usled starosti. Šta je on to saznao, video ili čuo, pa da napusti domaćinski život i ode u beskućnike?

31. A kakav je to gubitak usled bolesti? Tako, učitelju Raṭṭhapāla, neko je u bolovima, pati i pogođen je bolešću. On ovako razmišlja: ‘U bolovima sam, patim i pogođen sam bolešću. Nije više lako da stičem bogatstvo koje do sada još ne stekoh... Kako bi bilo ako bih... otišao u beskućnike?’ I zato što je pretrpeo takav gubitak usled bolesti... otide on u beskućnike. To

se naziva gubitak usled bolesti. Ali učitelj Raṭṭhapāla nije bolestan, niti u bolovima. Učitelj Raṭṭhapāla nije pretrpeo bilo kakav gubitak usled bolesti. Šta je on to saznao, video ili čuo, pa da napusti domaćinski život i ode u beskućnike?

32. A kakav je to gubitak imetka? Tako, učitelju Raṭṭhapāla, neko je bogat, imućan, poseduje veliki imetak. I postepeno se njegov imetak smanji. Onda on ovako razmišlja: ‘Ranije sam bio bogat, imućan, poseduje veliki imetak. Postepeno, moj imetak se smanjio. Nije više lako da stičem bogatstvo koje do sada još ne stekoh... Kako bi bilo ako bih... otišao u beskućnike?’ I zato što je pretrpeo takav gubitak imetka... otide on u beskućnike. To se naziva gubitak imetka. Ali učitelj Raṭṭhapāla je sin jednog od najuglednijih građana iz Thullakoṭṭhite. Učitelj Raṭṭhapāla nije pretrpeo bilo kakav gubitak imetka. Šta je on to saznao, video ili čuo, pa da napusti domaćinski život i ode u beskućnike?

33. A kakav je to gubitak porodice? Tako, učitelju Raṭṭhapāla, neko ima mnogo prijatelja i drugova, srodnika i rođaka. Postepeno se njihov broj smanjuje. On ovako razmišlja: ‘Ranije sam imao mnogo prijatelja i drugova, srodnika i rođaka. Postepeno se njihov broj smanjio. Nije više lako da stičem bogatstvo koje do sada još ne stekoh... Kako bi bilo ako bih... otišao u beskućnike?’ I zato što je pretrpeo takav gubitak porodice... otide on u beskućnike. To se naziva gubitak porodice. Ali učitelj Raṭṭhapāla ima mnogo prijatelja i drugova, srodnika i rođaka, upravo u ovoj Thullakoṭṭhiti. Učitelj Raṭṭhapāla nije pretrpeo bilo kakav gubitak porodice. Šta je on to saznao, video ili čuo, pa da napusti domaćinski život i ode u beskućnike?

34. Učitelju Raṭṭhapāla, to su četiri vrste gubitaka. Pošto su ih pretrpeli, neki ljudi obriju glavu i bradu, obuku žuti ogrtač, napuste domaćinski život, te odu u beskućnike. Učitelj Raṭṭhapāla nije pretrpeo nijedan od njih. Šta je on to saznao, video ili čuo, pa da napusti domaćinski život i ode u beskućnike?”

35. „Veliki kralju, četiri su sažetka Dhamme kojima je podučio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kada sam ih saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike. Koje četiri?

36. (1) ‘[Život u] bilo kojem svetu je nestabilan, biva zbrisan’:⁸⁰² to je prvi sažetak Dhamme kojem je podučio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kada sam je saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.

(2) ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ni skloništa, ni zaštite’:⁸⁰³ to je drugi sažetak Dhamme kojem je podučio Blaženi, znalac i vidilac ...

(3) ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ništa svoje; treba sve napustiti i prepustiti’:⁸⁰⁴ to je treći sažetak Dhamme kojem je podučio Blaženi, znalac

i vidilac ...

(4) '[Život u] bilo kojem svetu je nepotpun, nezajažljiv, rob žudnje':⁸⁰⁵ to je četvrti sažetak Dhamme kojem je podučio Blaženi, znalac i vidilac ...

37. „Veliki kralju, to su četiri sažetka kojima je podučio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kada sam ih saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.”

38. „Učitelj Raṭṭhapāla je rekao: '[Život u] bilo kojem svetu je nestabilan, biva zbrisan.' Kako treba razumeti značenje takve tvrdnje?”

„Šta misliš, veliki kralju? Kada si imao dvadeset ili dvadeset pet godina, jesi li bio vešt u jahanju slonova, vešt u jahanju konja, vešt vozar, vešt strelac, vešt mačevalac, jakih nogu i ruku, čvrst, spreman za borbu?”

„Kada sam imao dvadeset ili dvadeset pet godina, učitelju Raṭṭhapāla, bio sam vešt u jahanju slonova, vešt u jahanju konja, vešt vozar, vešt strelac, vešt mačevalac, jakih nogu i ruku, čvrst, spreman za borbu. Ponekad se pitam nisam li ja tada imao natprirodnu moć. Ne vidim bilo koga ko bi mi tada bio ravan po snazi.”

„A šta misliš, veliki kralju? Jesi li sada jakih nogu i ruku, čvrst, spreman za borbu?”

„Ne, učitelju Raṭṭhapāla. Sada sam slabašan, star, poodmaklih godina, stigao u poslednje doba života; već mi je osamdeseta. Ponekad želim da koraknem ovamo, a noga mi se nađe negde drugde.”

„Veliki kralju, upravo zbog toga je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao: '[Život u] bilo kojem svetu je nestabilan, biva zbrisan.' Kada sam to saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.”

„Izvršno je, učitelju Raṭṭhapāla, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: '[Život u] bilo kojem svetu je nestabilan, biva zbrisan.' I zaista je tako!

39. Učitelju Raṭṭhapāla, postoje na ovome dvoru čete slonova i konjice, čete bornih kočija i pešadije, koje će poslužiti da otklone svaku pretnju od nas. A učitelj Raṭṭhapāla je rekao: '[Život u] bilo kojem svetu nema ni skloništa, ni zaštite.' Kako treba razumeti značenje takve tvrdnje?”

„Šta misliš, veliki kralju? Boluješ li od bilo kakve hronične bolesti?”

„Bolujem od hroničnih bolova u stomaku, učitelju Raṭṭhapāla. Ponekad moji prijatelji i drugovi, porodica i srodnici, stoje oko mene i misle: 'Kralj Koravya samo što nije umro, kralj Koravya samo što nije umro!'

„A šta misliš, veliki kralju? Možeš li narediti svojim prijateljima i drugovima, porodici i srodnicima: 'Hajdete dobri moji prijatelji i drugovi, porodico i srodnici. Neka svako od vas preuzme jedan deo ovih bolova, tako da osećam manje bolova?' Ili moraš sve njih istrpeti sam?”

„Ne mogu to da naredim svojim prijateljima i drugovima, porodici i

srodnicima, učitelju Raṭṭhapāla. Moram sve te bolove istrpeti sam.”

„Veliki kralju, upravo radi toga je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao: ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ni skloništa, ni zaštite.’ Kada sam to saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.”

„Izvršno je, učitelju Raṭṭhapāla, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ni skloništa, ni zaštite.’ I zaista je tako!

40. Učitelju Raṭṭhapāla, postoji na ovome dvoru mnogo zlatnika i drugih dragocenosti, u riznicama i skladištima. A učitelj Raṭṭhapāla je rekao: ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ništa svoje; treba sve napustiti i prepustiti.’ Kako treba razumeti značenje takve tvrdnje?”

„Šta misliš, veliki kralju? Ti sada uživaš, obezbedivši sebi obilje užitaka kroz svih pet čula. No, hoćeš li biti u stanju da u svemu tome uživaš i u narednom životu ovako: ‘Neka isto ovako uživam, obezbedivši sebi obilje užitaka kroz svih pet čula?’ Ili ćeš morati drugima da ostaviš svoj imetak, a ti ćeš se preporoditi u skladu sa svojim postupcima?”

„Ne mogu sve to poneti u naredni život, učitelju Raṭṭhapāla. Upravo suprotno! Drugima ću ostaviti svoj imetak, a sam ću se preporoditi u skladu sa svojim postupcima?”

„Veliki kralju, upravo radi toga je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao: ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ništa svoje; treba sve napustiti i prepustiti.’ Kada sam to saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.”

„Izvršno je, učitelju Raṭṭhapāla, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: ‘[Život u] bilo kojem svetu nema ništa svoje; treba sve napustiti i prepustiti.’ I zaista je tako!

41. Učitelj Raṭṭhapāla je rekao: ‘[Život u] bilo kojem svetu je nepotpun, nezajažljiv, rob žudnje.’ Kako treba razumeti značenje takve tvrdnje?”

„Šta misliš, veliki kralju? Vladaš li ti bogatom zemljom Kuru?”

„Da, učitelju Raṭṭhapāla, vladam.”

„Šta misliš, veliki kralju? Zamisli da ti čovek, poverljiv i pouzdan, dođe sa istoka i kaže: ‘Mnogopoštovano visočanstvo, trebalo bi da znate da stižem sa istoka i tamo sam video veliku zemlju, moćnu i bogatu, gusto nastanjenu, sa mnogo ljudi. U njoj ima mnogo četa bojnih slonova, mnogo konjice, mnogo četa bornih kočija i pešadije. U njoj ima mnogo slonovače, mnogo zlatnika i drugih dragocenosti, kao i mnogo žena koje mogu postati robinje. Osvojite je, veliki kralju.’ Šta bi učinio?”

„Osvojio bih je i njome vladao, učitelju Raṭṭhapāla.”

„Šta misliš, veliki kralju? Zamisli da ti čovek, poverljiv i pouzdan, dođe sa zapada... sa severa... sa juga i kaže: ‘Mnogopoštovano visočan-

stvo, trebalo bi da znate da stižem sa juga i tamo sam video veliku zemlju, moćnu i bogatu... Osvojite je, veliki kralju.” Šta bi učinio?”

„Osvojio bih je i njome vladao, učitelju Raṭṭhapāla.”

„Veliki kralju, upravo radi toga je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao: ‘[Život u] bilo kojem svetu je nepotpun, nezajajljiv, rob žudnje.’ Kada sam to saznao, video i čuo, napustio sam domaćinski život i otišao u beskućnike.”

„Izvršno je, učitelju Raṭṭhapāla, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: ‘[Život u] bilo kojem svetu je nepotpun, nezajajljiv, rob žudnje.’ I zaista je tako!

42. Tako reče poštovani Raṭṭhapāla. A onda nastavi:

„Sreo sam na svetu ovom mnogo bogatih ljudi,
koji iz neznanja nikome ne daju od onog što su stekli.
Što više tog blaga gramzivo zgrnu,
to ih sve veća strast za njim obuzima.

I kralj koji silom zauze celu zemlju
te silom vlada posedom što ga okean međi,
nezadovoljan je ipak obalom svojom,
te pun čežnje ka drugoj obali okeana gleda.

Mnogi ljudi takođe, a ne samo taj kralj,
s neutaženom žeđi smrt dočekaju;
s mnogo još planova neispunjenih telo napuštaju;
strasti u svetu ovome ostaju nezadovoljene.

Ožalošćena porodica tad nariče i čupa kose,
vape: „Jadni mi, oh, naš voljeni mrtav je!”
Onda odnose leš u platno umotan
da ga na lomaču stave i potom zapale.

Onaj u krpama imetak za sobom ostavlja,
a grobar ga smrska i bode, da lakše u ognju sagori.
Dok tako život svoj okončava, ni prijatelji ni drugovi
ne mogu mu ni utočište, ni sklonište pružiti.

I dok mu naslednici blago razvlače, to biće
mora ići kako mu dela njegova nalažu;
kad jednom je umro, niko ga pratiti ne može,
ni dete, ni žena, ni imanje, ni visoki status.

Novcem se dug život kupiti ne može,
niti je bogatstvo brana starosti;
kratak je ovaj život, kako to i mudri govore,
za večnost on ne zna, već samo za promenu.

Bogatog i siromaha jednako smrt dodirne,
budalu i mudroga isto tako;
pa ipak, ludoga već sama ludost mori,
dok mudrac ostaje pred smrću neustrašiv.

Zato je mudrost bolja od bilo kakvoga bogatstva,
jer njome se na konačni cilj stiže.
Iz neznanja ljudi loše stvari čine,
iz života u život na pravi cilj ne stižu.

I dok neko u novu matericu i novi svet ide,
nastavljajući niz stalnih preporadanja,
onaj sa malo mudrosti, verujući mu,
za njim ide u novu matericu i svet novi.

Kao što lopov uhvaćen u nedelu
mora zbog njega da propati,
isto tako i ljudi posle smrti, na onom svetu,
za nedela svoja moraju da propate.

Zadovoljstva čula, razna, slatka i zamamna,
na načine razne um zavode:
videvši opasnost u tim vezama čulnim,
odabrah život beskućnika, o kralju!

Kao što plodovi padaju sa grana, tako i ljudi,
mladi i stari, padnu takođe kad ovo telo se slomi.
Videvši sve to, o kralju, dom sam napustio:
jer bolji je skromni život isposnika.”

83 *Makhādeva sutta* Kralj Makhādeva

1. Ovako sam čuo.⁸⁰⁶ Jednom je Blaženi boravio kraj Mithile, u Makhādevinom gaju manga.⁸⁰⁷

2. Onda se jednom Blaženi na nekom mestu osmehnuo. A poštovani Ānanda pomisli: „Šta je razlog, šta je uzrok da se Blaženi osmehnuo? Tathāgate se ne osmehuju bez razloga.” I tako, prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i upita: „Šta je razlog, šta je uzrok da se Blaženi osmehnuo? Tathāgate se ne osmehuju bez razloga.”

3. „Jednom davno, Ānanda, upravo u ovoj Mithili živeo je kralj po imenu Makhādeva. Bio je pravedan kralj, vladao je u skladu sa Dhammom, veliki kralj učvršćen u Dhammi.⁸⁰⁸ Rukovodio se Dhammom kada je bio među brahmanima i kućedomaćinima, među stanovnicima i grada i sela, a poštovao je i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.⁸⁰⁹

4. Posle mnogo godina, mnogo stotina godina, mnogo hiljada godina, kralj Makhādeva ovako se obrati svome berberinu: ‘Dobri berberine, kada vidiš da mi rastu sede vlasi, reci mi to.’ – ‘Da, gospodaru’, odgovori ovaj. I posle mnogo godina, mnogo stotina godina, mnogo hiljada godina berberin ugleda sede vlasi kako rastu na glavi kralja Makhādeva.⁸¹⁰ Kad ih ugleda, reče kralju: ‘Božanski glasnici su se pojavili, gospodaru; na glavi vašeg visočanstva vide se sede vlasi kako rastu.’ – ‘Onda, dobri berberine, pincetom pažljivo iščupaj te sede vlasi i stavi ih na moj dlan.’ – ‘Da, gospodaru’, odgovori on, te pincetom pažljivo iščupa sede vlasi i stavi ih na kraljev dlan.

Potom kralj Makhādeva pokloni svom berberinu najbolji grad, pa pozvavši princa, svog najstarijeg sina, reče mu: ‘Dragi prinče, božanski glasnici su se pojavili;⁸¹¹ na mojoj glavi se vide sede vlasi. Uživao sam u ljudskim zadovoljstvima čula; sada je vreme da tragam za nebeskim zadovoljstvima čula. Hajde, dragi prinče, preuzmi kraljevstvo. A ja ću obrijati kosu i bradu, ogrnuti žuti ogrtač, napustiti domaćinski život i otići u beskućnike. Dragi prinče, kada i ti na svojoj glavi vidiš sede vlasi kako rastu, pošto si svom berberinu poklonio najbolji grad i potom pažljivo uputio princa, svog najstarijeg sina, u pravila vladanja, obrij kosu i bradu, ogrni

žuti ogrtač, napusti domaćinski život, te otidi u beskućnike. Nastavi ovu dobru praksu koju sam ustanovio i nemoj biti poslednji čovek. Dragi prinče, kad postoje dva živa čoveka, onaj pod kojim se dogodi prekid ove dobre prakse, on je poslednji čovek među njima. Zato, dragi prinče, kažem ti: ‘Nastavi ovu dobru praksu koju sam ustanovio i nemoj biti poslednji čovek.’

5. I tako, pošto je poklonio najbolji grad svome berberinu i potom princa, svog najstarijeg sina, pažljivo uputio u pravila vladanja, upravo u ovom Makhādeva gaju obrijao je kosu i bradu, ogrnuo žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike.

Živeo je prožimajući jednu stranu sveta umom ispunjenim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu stranu sveta; iznad, ispod i svuda unaokolo, prema svima, kao i prema sebi samom. Živeo je prožimajući čitav svet umom ispunjenim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i mržnje.

Živeo je prožimajući jednu stranu sveta umom ispunjenim saosećanjem... umom ispunjenim radošću zbog sreće drugih... umom ispunjenim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu stranu sveta; iznad, ispod i svuda unaokolo, prema svima, kao i prema sebi samom. Živeo je prožimajući čitav svet umom ispunjenim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i mržnje.

6. Osamdeset četiri hiljade godina kralj Makhādeva igrao se dečijih igara; osamdeset četiri hiljade godina bio je prestolonaslednik; osamdeset četiri hiljade godina vladao je kraljevstvom, osamdeset četiri hiljade godina upravo u ovom Makhādeva gaju živeo je kao asketa, pošto je obrijao kosu i bradu, ogrnuo žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike. A kad je u sebi razvio četiri uzvišena boravišta, posle raspada tela, posle smrti preporodio se u svetu Brahme.

7–9. A posle mnogo godina, mnogo stotina godina, mnogo hiljada godina, sin kralja Makhādeve ovako se obrati svome berberinu: ... (*kao gore, §4–6, izuzev što je svuda „sin kralja Makhādeve”*)... A kad je u sebi razvio četiri uzvišena boravišta, posle raspada tela, posle smrti preporodio se u svetu Brahme.

10. Potomci sina kralja Makhādeve, njih osamdeset četiri hiljade u nizu, pošto bi obrijali kosu i bradu, ogrnuli žuti ogrtač, napuštali domaćinski život, odlazili bi u beskućnike upravo u ovom Makhādeva gaju. Živeli su prožimajući jednu stranu sveta umom ispunjenim prijateljskom ljubavlju... saosećanjem... radošću zbog sreće drugih... spokojstvom... bez ikakvog neprijateljstva i mržnje.

11. Osamdeset četiri hiljade godina igrali su se dečijih igara; osamdeset

četiri hiljade godina bili prestolonaslednici; osamdeset četiri hiljade godina vladali kraljevstvom, osamdeset četiri hiljade godina upravo u ovom Makhādeva gaju živeli kao askete, pošto su obrijali kosu i bradu, ogrnuli žuti ogrtač, napustili domaćinski život, te otišli u beskućnike. A kad su u sebi razvili četiri uzvišena boravišta, posle raspada tela, posle smrti prepородili su se u svetu Brahme.

12. Nimi je bio poslednji među tim kraljevima. Bio je pravedan kralj, vladao u skladu sa Dhammom, veliki kralj učvršćen u Dhammi. Rukovodio se Dhammom kada je bio među brahmanima i kućedomaćinima, među stanovnicima grada i sela, a poštovao je i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.

13. Jednom, Ānanda, kada su se božanstva neba trideset trojice okupila i sedela u Sudhamma dvorani, ovakav se poveo razgovor među njima: ‘Dobitak je, gospodo, za Videha narod, veliki je dobitak za Videha narod što je njihov kralj Nimi pravedan kralj, vlada u skladu sa Dhammom, veliki kralj učvršćen u Dhammi. Rukovodi se Dhammom kada je među brahmanima i kućedomaćinima, među stanovnicima i grada i sela, a poštuje i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.’

Na to, Sakka, vladar bogova, ovako reče božanstvima neba trideset trojice: ‘Draga gospodo, želite li da vidite kralja Nimija?’ – ‘Dragi gospodine, želimo da vidimo kralja Nimija.’

U to vreme, pošto je bio Uposatha praznik, kralj Nimi se umio i popeo u odaje gornje palate, gde je provodio Uposatha dan. I hitro, kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, Sakka, vladar bogova, nestade među božanstvima neba trideset trojice i pojavi se pred kraljem Nimijem. Zatim reče: ‘Dobitak je za tebe, veliki kralju, veliki je to dobitak za tebe, veliki kralju. Kada su se božanstva neba trideset trojice okupila i sedela u Sudhamma dvorani, ovako se poveo razgovor među njima: ‘Dobitak je, gospodo, za Videha narod, veliki je dobitak za Videha narod što njihov kralj Nimi poštuje i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.’ Veliki kralju, božanstva žele da te vide. Poslaću po tebe, veliki kralju, kočiju u koju je upregnuto hiljadu čistokrvnih grla. Veliki kralju, popni se na tu kočiju bez oklevanja.’

Kralj Nimi ćutke prihvati ovaj poziv. Hitro, kao kad bi snažan čovek ispružio savijenu ruku ili savio ispruženu ruku, Sakka, vladar bogova, nestade pred kraljem Nimijem i pojavi se među božanstvima neba trideset trojice.

14. Zatim Sakka, vladar bogova, reče vozaru Mātaliju: ‘Hajde, dobri Mātali, pripremi kočije, upregni hiljadu čistokrvnih grla i pođi do kralja Nimija, te mu reci: ‘Veliki kralju, ovu kočiju upregnutu sa hiljadu čistokrvnih grla poslao vam je Sakka, vladar bogova. Veliki kralju, popnite se na

božansku kočiju bez oklevanja.”

„Neka vaše reči budu svetinja’, odgovori vozar Mātali. Pošto je pripremio kočije i upregao hiljadu čistokrvnih grla, otide do kralja Nimija i reče: ‘Veliki kralju, ovu kočiju upregnutu sa hiljadu čistokrvnih grla poslao vam je Sakka, vladar bogova. Veliki kralju, popnite se na božansku kočiju bez oklevanja. Ali, veliki kralju, kojim bi putem trebalo da vas vozim: onim na kojem počinitelji loših dela doživljavaju posledice takvih dela ili putem na kojem dobročinitelji doživljavaju plodove svojih dobrih dela?’ – ‘Vozi me obema putevima, Mātali.’⁸¹²

15. I Mātali doveze kralja Nimija u Sudhamma dvoranu. A Sakka, vladar bogova, ugleda ga još izdaleka, pa mu reče: ‘Dođi, veliki kralju! Dobro nam došao, veliki kralju!’ Božanstva neba trideset trojice, okupivši se u Sudhamma dvorani, ovako rekoše: ‘Dobitak je, gospodo, za Videha narod, veliki je dobitak za Videha narod što njihov kralj Nimi... poštuje i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.’ Veliki kralju, božanstva neba trideset trojice žele da te vide. Veliki kralju, uživaj u božanskoj moći među božanstvima.

„Dovoljno je, dobri gospodine. Neka me vozar odveze natrag u Mithilu. Tamo ću da se rukovodim Dhammom kada sam među brahmanima i kućedomaćinima, među stanovnicima i grada i sela, a poštovaću i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.’

16. Na to Sakka, vladar bogova, reče vozaru Mātali: ‘Hajde, dobri Mātali, pripremi kočije, upregni hiljadu čistokrvnih grla i odvezi kralja Nimija natrag u Mithilu.”

„Neka vaše reči budu svetinja”, odgovori vozar Mātali. Pošto je pripremio kočije i upregao hiljadu čistokrvnih grla, odveze on kralja Nimija natrag u Mithilu. A tamo, zaista, kralj Nimi se rukovodio Dhammom kada je bio među brahmanima i kućedomaćinima, među stanovnicima i grada i sela, poštovao i uposatha dane, četrnaesti, petnaesti i osmi unutar dve sedmice.’

17–19. Kad je prošlo mnogo godina, mnogo stotina godina, mnogo hiljada godina, kralj Nimi se obrati svom berberinu ovako... (*kao gore, §4–6, izuzev što je svuda „kralj Nimi”*)... A kad je razvio četiri uzvišena boravišta, posle propasti tela, posle smrti ponovo se rodio u svetu Brahme.

20. Onda je kralj Nimi dobio sina po imenu Kaḷāraḍanaka. I on nije napustio dom i otišao u beskućnike. Prekinuo je dobru praksu. Bio je poslednji čovek.

21. Ti, Ānanda, možda misliš: ‘Sigurno je tom prilikom neko drugi bio kralj Makhādeva.’ Ali, nemoj tako misliti. Ja sam bio kralj Makhādeva. Ustanovih dobru praksu i kasnije generacije su nastavile tu dobru praksu. Ali ta vrsta prakse ne vodi otrežnjenju, hlađenja strasti, prestanku, miru,

neposrednom znanju, probuđenju, već samo preporadanju u svetu Brahme. No, postoji ona vrsta dobre prakse koju ustanovih i koja vodi potpunom otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. A koja je to dobra praksa? To je ovaj plemeniti osmostruki put; dakle, ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija. To je dobra praksa koju ustanovih i koja vodi potpunom otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.

Ānanda, kažem ti: nastavi tu dobru praksu koju ustanovih i nemoj biti poslednji čovek. Ānanda, kada postoje dva živa čoveka, onaj pod kojim se dogodi prekid te dobre prakse – on je poslednji čovek među njima. Zato, Ānanda, kažem ti: nastavi tu dobru praksu koju ustanovih i ne budi poslednji čovek.”⁸¹³

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

84 *Madhurā sutta* Govor u Madhuri

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Mahā Kaćcāna boravio kraj Madhure, u Gundinom gaju.⁸¹⁴

2. I Avantiputta, kralj Madhure, doču: „Asketa Kaćcāna živi kraj Madhure, u Gundinom gaju. Ovakav se dobar glas raširio o učitelju Kaćcāni: ‘On je mudar, poseduje uvid, pronicljiv je, učen, artikulisan i oštrouman; u podmaklim je godinama i arahant. Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.’”

3. Onda Avantiputta, kralj Madhure, naredi da se pripremi veliki broj kočija i popevši se na jednu od njih, sa čitavom svitom izveze se iz Madhure, kako bi video poštovanog Mahā Kaćcānu. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i peške otide do mesta gde je boravio poštovani Mahā Kaćcāna. Tu se pozdravi s njim, a kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče:

4. „Učitelju Kaćcāna, brahmani ovako kažu: ‘Brahmani su najviša kasta, a svi oni koji pripadaju drugim kastama su ispod njih; brahmani su najsvetlija kasta, a svi oni koji pripadaju drugim kastama su tamnije puti; samo su brahmani pročišćeni, ali ne i ne-brahmani; samo su brahmani sinovi Brahme, rođeni iz njegovih usta, Brahmā ih je rodio, Brahmā ih je stvorio, oni su baštinici Brahme.’ Šta na to kaže Mahā Kaćcāna?”

5. „To su samo prazne reči, veliki kralju, to da su ‘brahmani najviša kasta... baštinici Brahme.’ A postoji i način na koji se može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.

Šta misliš, veliki kralju? Ako plemić stiče sve više imetka, letine, srebra ili zlata, hoće li biti plemića koji ustaju pre njega i ležu posle njega, koji su voljni da mu služe, pokušavaju da mu udovolje i upućuju mu laskave reči, hoće li biti takođe brahmana, trgovaca i najamnika koji rade slično tome?”

„Biće, učitelju Kaćcāna.”

„A šta misliš, veliki kralju? Ako brahman stiče sve više imetka, letine, srebra ili zlata, hoće li biti brahmana koji ustaju pre njega i ležu posle njega, koji su voljni da mu služe, pokušavaju da mu udovolje i upućuju mu laskave reči, hoće li biti takođe trgovaca, najamnika i plemića koji rade slično tome?”

„Biće, učitelju Kaćcāna.”

„A šta misliš, veliki kralju? Ako trgovac stiče sve više imetka, letine, srebra ili zlata, hoće li biti trgovaca koji ustaju pre njega i ležu posle njega, koji su voljni da mu služe, pokušavaju da mu udovolje i upućuju mu laskave reči, hoće li biti takođe najamnika, plemića i brahmana koji rade slično tome?”

„Biće, učitelju Kaćcāna.”

„A šta misliš, veliki kralju? Ako najamnik stiče sve više imetka, letine, srebra ili zlata, hoće li biti najamnika koji ustaju pre njega i ležu posle njega, koji su voljni da mu služe, pokušavaju da mu udovolje i upućuju mu laskave reči, hoće li biti takođe plemića, brahmana i trgovaca koji rade slično tome?”⁸¹⁵

„Biće, učitelju Kaćcāna.”

„Pa šta onda misliš, veliki kralju? Ako je to tako, jesu li te četiri kaste sve iste ili nisu. Kako se tebi čini?”

„Sigurno da je tako, učitelju Kaćcāna, da su te četiri kaste sve iste: među njima nema nikakve razlike koju bih ja video.”

„Tako je, veliki kralju, na taj se način može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.”

6. „A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki plemić ubija živa bića, uzima ono što mu nije dato, upušta se u nedostojne seksualne odnose, laže, govori zlonamerno, vređa, ogovara, gramziv je, uma ispunjenog zlovoljom i drži se pogrešnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, je li verovatnije da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu ili nije verovatnije? Kako se tebi čini?”

„Ako je plemić takav, učitelju Kaćcāna, verovatnije je da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Tako se meni čini i tako sam čuo od arahanata.”

„A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki brahman... trgovac... najamnik ubija živa bića... i drži se pogrešnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, je li verovatnije da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu ili nije verovatnije? Kako se tebi čini?”

„Ako je brahman... trgovac... najamnik takav, učitelju Kaćcāna, verovatnije je da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Tako se meni čini i tako sam čuo od arahanata.”

„Pa šta onda misliš, veliki kralju? Ako je to tako, jesu li te četiri kaste sve iste ili nisu. Kako se tebi čini?”

„Sigurno da je tako, učitelju Kaćcāna, da su te četiri kaste sve iste: među njima nema nikakve razlike koju bih ja video.”

„Tako je, veliki kralju, na taj se način može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.”

7. „A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da je neki plemić odustao od ubijanja živih bića, ne uzima ono što mu nije dato, ne upušta se u nedolične seksualne odnose, ne laže, ne govori zlonamerno, ne vređa, ne ogovara, nije gramziv, uma bez zlovolje i drži se ispravnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, je li verovatnije da se preporodi na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu ili nije verovatnije? Kako se tebi čini?”

„Ako je plemić takav, učitelju Kaćcāna, verovatnije je da se preporodi na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. Tako se meni čini i tako sam čuo od arahanata.”

„A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da je brahman... trgovac... najamnik odustao od ubijanja živih bića... i drži se ispravnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, je li verovatnije da se preporodi na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu ili nije verovatnije? Kako se tebi čini?”

„Ako je brahman... trgovac... najamnik takav, učitelju Kaćcāna, verovatnije je da se preporodi na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. Tako se meni čini i tako sam čuo od arahanata.”

„Pa šta onda misliš, veliki kralju? Ako je to tako, jesu li te četiri kaste sve iste ili nisu. Kako se tebi čini?”

„Sigurno da je tako, učitelju Kaćcāna, da su te četiri kaste sve iste: među njima nema nikakve razlike koju bih ja video.”

„Tako je, veliki kralju, na taj se način može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.”

8. „A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki plemić upada u tuđe kuće, pljačka tuđe imanje, provaljuje, pravi zasede na putu ili zavodi žene drugih ljudi, pa ga tvoji vojnici uhvate i dovedu pred tebe: ‘Gospodaru, ovo je zločinac; presudi mu kako misliš da je pravo.’ Kako bi se prema njemu poneo?”

„Pogubio bih ga, učitelju Kaćcāna, ili bih mu izrekao globu ili bih ga proterao u egzil ili bih mu izrekao neku drugu kaznu prema zasluži. A zašto? Zato što je izgubio dotadašnji status plemića i sada je jednostavno postao pljačkaš.”

„A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki brahman... trgovac... najamnik upada u tuđe kuće, pljačka tuđe imanje, provaljuje, pravi zasede na putu ili zavodi žene drugih ljudi, pa ga tvoji vojnici uhvate i dovedu pred tebe: ‘Gospodaru, ovo je zločinac; presudi mu kako misliš da je pravo.’ Kako bi se prema njemu poneo?”

„Pogubio bih ga, učitelju Kaćcāna, ili bih mu izrekao globu ili bih ga proterao u egzil ili bih mu izrekao neku drugu kaznu prema zasluži. A zašto? Zato što je izgubio dotadašnji status brahmana... trgovca... najamnika i sada je jednostavno postao pljačkaš.”

„Pa šta onda misliš, veliki kralju? Ako je to tako, jesu li te četiri kaste

sve iste ili nisu. Kako se tebi čini?”

„Sigurno da je tako, učitelju Kaćcāna, da su te četiri kaste sve iste: među njima nema nikakve razlike koju bih ja video.”

„Tako je, veliki kralju, na taj se način može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.”

9. „A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki plemić obrije kosu i bradu, obuče žuti ogrtač, napusti domaćinski život, te ode u beskućnike, pa odustane od ubijanja živih bića, od uzimanja onoga što mu nije dato i od laganja. Odustavši od jela noću, jede samo tokom jednog dela dana, drži se zaveta celibata, neguje vrlinu u sebi, dobar karakter. Kako bi se prema njemu poneo?”

„Poklonio bih mu se, učitelju Kaćcāna, ili bih ustao pred njim ili bih ga pozvao da sedne; ili bih ga zamolio da uzme od mene ogrtač, hranu, boravište i lekove; ili bih se postarao da bude branjen, pažen i zaštićen. A zašto? Zato što je izgubio dotadašnji status plemića i sada je jednostavno postao asketa.”

„A šta misliš, veliki kralju? Zamisli da neki brahman... trgovac... najamnik obrije kosu i bradu... drži se zaveta celibata, neguje vrlinu u sebi, dobar karakter. Kako bi se prema njemu poneo?”

„Poklonio bih mu se, učitelju Kaćcāna, ili bih ustao pred njim ili bih ga pozvao da sedne; ili bih ga zamolio da uzme od mene ogrtač, hranu, boravište i lekove; ili bih se postarao da bude branjen, pažen i zaštićen. A zašto? Zato što je izgubio dotadašnji status brahmana... trgovca... najamnika i sada je jednostavno postao asketa.”

„Pa šta onda misliš, veliki kralju? Ako je to tako, jesu li te četiri kaste sve iste ili nisu. Kako se tebi čini?”

„Sigurno da je tako, učitelju Kaćcāna, da su te četiri kaste sve iste: među njima nema nikakve razlike koju bih ja video.”

„Tako je, veliki kralju, na taj se način može razumeti da su te tvrdnje brahmana samo prazne reči.”

10. Kad ovo bi rečeno, Avantiputta, kralj Madhure, reče poštovanom Mahā Kaćcāni: „Izvršno, učitelju Kaćcāna! Izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalo-me ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Kaćcāna, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Kaćcānu kao utočište, Dhammu i monašku Sanghu kao utočište. Neka me učitelj Kaćcāna prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

„Ne uzimaj mene za utočište, veliki kralju. Uzmi za utočište istog onog Blaženog kojeg i ja imam za utočište.”

„A gde živi sada taj Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni, učitelju

Kaścāna?”

„Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni, dostigao je krajnje smirenje, *nibbānu*, veliki kralju.”

11. „Ako bismo čuli da je učitelj Gotama u krugu od deset yođana, prešli bismo deset yođana da vidimo učitelja Gotamu, plemenitog i potpuno probuđenog. Ako bismo čuli da je učitelj Gotama u krugu od dvadeset yođana... trideset yođana... četrdeset yođana... pedeset yođana... stotinu yođana, prešli bismo stotinu yođana da vidimo učitelja Gotamu, plemenitog i potpuno probuđenog. Pošto je Blaženi dostigao krajnje smirenje, *nibbānu*, uzimam Blaženog kao utočište, uzimam Dhammu kao utočište, uzimam monašku Sanghu kao utočište. Neka me učitelj Kaścāna prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

85 *Bodhirāḍakumāra sutta* Savet princu Bodhiju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Bhagga, kraj Sumsumāragire, u Bhesakaḷā gaju, u parku jelena.

2. U to vreme princ Bodhi upravo je podigao palatu po imenu Kokanada i u nju se još nije uselio bilo kakav asketa ili brahman ili bilo koje drugo ljudsko biće.⁸¹⁶

3. Onda se princ Bodhi obrati brahmanskom učeniku Saṅḍikāputti ovim rečima: „Hajde, dragi moj Saṅḍikāputta, idi do Blaženoga, pokloni mu se do nogu u moje ime i upitaj ga je li pošteđen bolesti i tegoba, je li zdrav, snažan i da li se dobro oseća, sledećim rečima: ‘Princ Bodhi se klanja do nogu Blaženome i pita ga je li pošteđen bolesti... i da li se dobro oseća.’ Zatim kaži: ‘Poštovani gospodine, molimo Blaženoga da zajedno s monaškom zajednicom prihvati poziv princa Bodhija za sutrašnji obrok.’”

„Da, gospodine”, odgovori Saṅḍikāputta, te ode do Blaženoga i pozdravi se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče: „Učitelju Gotama, princ Bodhi se klanja do nogu Blaženome i pita ga je li pošteđen bolesti... i da li se dobro oseća. I još kaže ovako: ‘Molimo Blaženog da zajedno s monaškom zajednicom prihvati poziv princa Bodhija za sutrašnji obrok.’”

4. Blaženi ćutke prihvati ovaj poziv. Onda, razumevši da je Blaženi prihvatio poziv, Saṅḍikāputta ustade sa svog mesta, otide do princa Bodhija i ispriča šta se dogodilo, dodavši: „Asketa Gotama je prihvatio poziv”.

5. I tako, u zoru, princ Bodhi naredi da se u njegovom domu pripreme različita ukusna jela, a isto tako da se po čitavoj Kokanada palati prostre belo platno, sve do poslednje stepenice. Potom se obrati brahmanskom učeniku Saṅḍikāputti: „Hajde, dragi moj Saṅḍikāputta, idi do Blaženoga i ovako mu objavi da je vreme: ‘Vreme je, poštovani gospodine, obed je spreman.’

„Da, gospodine”, odgovori Saṅḍikāputta, te otide do Blaženoga i prenese poruku.’

6. Pošto beše jutro, Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa praćen grupom monaha krenu do doma princa Bodhija.

7. Princ Bodhi stajao je na spoljnjem tremu, čekajući Blaženoga. Kad je video izdaleka Blaženog kako dolazi, izađe pred njega. pokloni mu se;

zatim, propustivši Blaženog napred, krenuše ka Kokanada palati. Ali tamo Blaženi stade kod najnižeg stepenika. Princ Bodhi mu reče: „Poštovani gospodine, neka Blaženi slobodno stane na to platno, neka Uzvišeni slobodno stane na to platno, kako bi mi to donelo dobrobit i sreću za dugo vremena”. Kad ovo bi izrečeno, Buda ostade nem.⁸¹⁷

I drugi put... I treći put princ Bodhi reče: „Poštovani gospodine, neka Blaženi slobodno stane na to platno, neka Uzvišeni slobodno stane na to platno, kako bi mi to donelo dobrobit i sreću za dugo vremena.”

Blaženi pogleda u poštovanog Ānandu. A poštovani Ānanda reče princu Bodhiju: „Prinče, neka platno bude uklonjeno. Blaženi neće stati na njega. Tathāgata ima saosećanja za buduće generacije.”⁸¹⁸

8. I princ Bodhi naredi da se platno ukloni, a mesta za sedenje nameste u gornjem delu Kokanada palate. Tako se Blaženi zajedno s monasima pope Kokanada palatom i sede na pripremljena mesta.

9. Onda, princ Bodhi lično posluži i ugosti monahe predvođene Budom, i to različitim ukusnim jelima. Kad je Blaženi jeo i oprao ruke, princ Bodhi odabra jedno niže mesto, sede sa strane, te reče: „Poštovani, ovako sam pomislio: ‘Zadovoljstvo se ne može zadobiti kroz zadovoljstvo; zadovoljstvo se može zadobiti kroz bol.’”⁸¹⁹

10. „I ja sam, prinče, pre probuđenja, dok sam još bio neprobuđeni bodhisatta, tako mislio: ‘Zadovoljstvo se ne može zadobiti kroz zadovoljstvo; zadovoljstvo se može zadobiti kroz bol.’

11–14. I tako sam, kasnije, još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama... (*kao sutta 26, §15–17*)... Na tom mestu sedoh, razmišljajući: ‘Ovo mi je dovoljno za duhovni napor.’

15–42. I onda mi spontano na um padoše ova tri poređenja, za koja nikad ranije nisam čuo... (*kao sutta 36, §17–44, ali u ovoj suttu, u §18–23 – koji odgovaraju §20–25 u suttu 36 – rečenica* „Ali takav bolni osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao” *ne pojavljuje se. Takođe, u ovoj suttu u §37, 39 i 42 – koji odgovaraju §39, 41 i 44 u suttu 36 – rečenica* „Ali takav prijatan osećaj što se javio u meni nije osvojio moj um i u njemu ostao” *ne pojavljuje se*)... baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.

43–53. Tada pomislih: Postigao sam tu istinu, duboku, koju je teško uočiti, teško prozreti... (*kao sutta 26, §19–29*)... pa smo sva šestorica živeli od toga što su oni isprosili.

54. Onda grupa od pet monaha, ne zadugo pošto sam ih tako obodrio, tako uputio, dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike, upoznajući ga i dostigavši ga svaki za sebe, ovde i sada.”

55. Kad ovo bi izrečeno, princ Bodhi reče Blaženome: „Poštovani

gospodine, kada monah pronađe Tathāgatu da ga obučava, koliko dugo treba da upozna i dostigne ga sam za sebe, ovde i sada, cilj svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike?”

„Prinče, odgovoriću ti pitanjem. A ti odgovori onako kako misliš da treba. Šta misliš, prinče? Jesi li vešt u rukovanju podbadačem dok jašeš slona?”

„Da, jesam.”

56. „A šta misliš, prinče? Recimo da ovamo dođe neki čovek razmišljajući: ‘Princ Bodhi je umešan u rukovanju podbadačem dok jaše slona; vežbaću tu veštinu pod njegovim vođstvom.’ Ako nema poverenja, on ne bi mogao postići ono što jeste moguće postići kad neko ima poverenja; ako je ozbiljno bolestan, ne bi mogao postići isto ono što jeste moguće postići kada neko nije bolestan; ako je sklon obmani i prevari, ne bi mogao postići ono što jeste moguće postići kada je neko pošten i iskren; ako je lenj, ne bi mogao postići ono što jeste moguće postići kada je neko energičan; ako nije mudar, ne bi mogao postići ono što jeste moguće postići kada je neko mudar. Šta misliš, prinče? Da li bi takvog čoveka mogao da naučiš rukovanju podbadačem?”

„Ako bi imao makar samo jednu od tih mana, ne bih mogao da ga podučim, a kamoli ako bi ih imao svih pet!”

57. „A šta misliš, prinče? Recimo da ovamo dođe neki čovek razmišljajući: ‘Princ Bodhi dobro rukuje podbadačem dok jaše slona; vežbaću tu veštinu pod njegovim vođstvom.’ Ako ima poverenja, mogao bi postići ono što jeste moguće postići kada neko ima poverenja; ako nije ozbiljno bolestan, mogao bi postići isto ono što jeste moguće postići kada neko nije bolestan; ako je pošten i iskren, mogao bi postići ono što jeste moguće postići kada je neko pošten i iskren; ako je energičan, mogao bi postići ono što jeste moguće postići kada je neko energičan; ako je mudar, mogao bi postići ono što jeste moguće postići kada je neko mudar. Šta misliš, prinče? Da li bi takvog čoveka mogao da naučiš rukovanju podbadačem?”

„Ako bi imao makar samo jednu od tih vrlina, mogao bih da ga podučim, a kamoli ako bi imao svih pet!”

58. „Isto tako, prinče, postoji pet sastojaka nastojanja. Kojih pet? Monah ima veru u sebi, veruje u Tathāgatino probuđenje ovako: ‘Blaženi je plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’

Zatim je bez bolesti i bolova, ima dobro varenje, koje nije ni suviše hladno, ni suviše toplo, već srednje i u stanju je da podnese silu nastojanja.

Zatim je pošten i iskren, pred učiteljem i njegovim saputnicima u svetačkom životu prikazuje se kakav zaista jeste.

Zatim je energičan u napuštanju nepovoljnih stanja i prihvatanju povoljnih stanja, postojan, odlučan, ulaže napor i istrajava u negovanju povoljnih stanja.

Zatim je mudar; poseduje mudrost u pogledu nastanka i prestanka, koja je plemenita i prodorna, a vodi potpunom iskorenjivanju patnje. To su pet sastojaka nastojanja.

59. Prinče, kada monah s ovih pet sastojaka nastojanja naiđe na Tathāgatu da ga podučava, može potrajati sedam godina dok, razumevši sam za sebe neposrednim znanjem, ovde i sada ne dostigne i ostane na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica napuštaju domaćinski život i odlaze u beskućništvo.

Ali ne samo sedam godina, prinče. Kada monah koji poseduje ovih pet sastojaka nastojanja naiđe na Tathāgatu da ga podučava, može potrajati šest godina... pet godina... četiri godine... tri godine... dve godine... jedna godina... Ali ne samo jedna godina, prinče. ... može potrajati sedam meseci... šest meseci... pet meseci... četiri meseca... tri meseca... dva meseca... jedan mesec... pola meseca... Ali ne samo pola meseca, prinče. Može potrajati sedam dana i noći... šest dana i noći... pet dana i noći... četiri dana i noći... tri dana i noći... dva dana i noći... jedan dan i noć.

Ali ne samo jedan dan i noć, prinče. Kada monah koji poseduje ovih pet sastojaka nastojanja naiđe na Tathāgatu da ga podučava, pa ga ovaj poduči uveče, a on možda stigne do cilja ujutro; ili ga poduči ujutro, a on možda stigne do cilja uveče.”

60. Kada ovo bi rečeno, princ Bodhi reče Blaženome: „Ah, Budni! Ah, Dhammo! Kako je samo dobro objavljena Dhamma! Jer neko ko je podučen uveče, možda stigne do cilja ujutro, a neko ko je podučen ujutro možda stigne do cilja uveče.”

61. Onda brahmanski učenik Saṅḍikāputta reče princu Bodhiju: „Gospodar Bodhi kaže: ‘Ah, Budni! Ah, Dhammo! Kako je samo dobro objavljena Dhamma!’ Ali ne kaže: ‘Uzimam učitelja Gotamu za utočište, uzimam Dhammu i monašku zajednicu za utočište.’”

„Ne govori tako, dragi moj Saṅḍikāputta, ne govori tako. Čuo sam i naučio iz usta sopstvene majke: Jednom je prilikom Blaženi živeo kraj Kosambija, u Ghositinom gaju. Onda moja majka, koja tada beše trudna, otide do Blaženog i pošto mu se pokloni, sede sa strane i reče: ‘Poštovani gospodine, princ ili princeza u mojoj materici, šta god da bude, uzima utočište u Blaženom, uzima Dhammu i monašku zajednicu za utočište. Neka Blaženi zapamti moje dete kao svog nezaređenog sledbenika, koji ga uze za svoje utočište do kraja života.’ Jednom je prilikom Blaženi živeo u zemlji Bhagga, kraj Sumsumāragire, u Bhesakaḷā gaju, parku jelena. Onda moja dadilja, noseći me u naručju, otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni,

sede sa strane i reče: ‘Poštovani gospodine, princ Bodhi uzima utočište u Blaženom, uzima Dhammu i monašku zajednicu za utočište. Neka ga Blaženi zapamti kao svog nezaređenog sledbenika, koji ga uze za svoje utočište do kraja života.’ Sada, dragi moj Saṅḍikāputta, treći put uzimam Blaženog za utočište, uzimam Dhammu i monašku zajednicu za utočište. Neka me Blaženi zapamti kao svog nezaređenog sledbenika, koji ga uze za svoje utočište do kraja života.”

86 *Angulimāla sutta* O Angulimāli

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to je doba u zemlji Kosala, kojom je vladao kralj Pasenadi, živeo razbojnik po imenu Angulimāla, okrutan; krvavih ruku, okoreli ubica, bez milosti prema živim bićima. Zatirao je sela i gradove, pa i čitave krajeve. Kako bi nekog ubio, tako bi mu odsekao prst i nanizao ga na svoju ogrlicu.⁸²⁰

3. Jednoga jutra Blaženi se obukao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvattḥija da prosi hranu. Kad je prošao Sāvattḥi i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, pospremi on svoju ćeliju, uzme zdelu i gornji ogrtač i krete putem ka mestu gde je živeo Angulimāla. Usput je susretao govedare, čobane i ratare, a oni su ga, videći da ide putem ka mestu gde je živeo Angulimāla, upozoravali: „Ne idi ovim putem, asketo. Na ovom je putu razbojnik Angulimāla, okrutan; krvavih ruku, okoreli ubica, bez milosti prema živim bićima. Zatire sela i gradove, pa i čitave krajeve. Kako bi nekog ubio, tako bi mu odsekao prst i nanizao ga na svoju ogrlicu. Ljudi su išli ovim putem u grupama po deset, dvadeset, trideset, čak četrdeset, ali bi ipak pali u Angulimāline šake”. Kad ovo bi rečeno, Blaženi ćutke nastavi dalje.

I drugi put... I treći put, govedari, čobani i ratari rekoše ovo Blaženom, ali on opet ćutke nastavi dalje.

4. A razbojnik Angulimāla izdaleka vide Blaženoga kako dolazi. Kad ga je video, pomisli: „Divno je to, čudesno je to! Ljudi su išli ovim putem u grupama po deset, dvadeset, trideset, čak četrdeset, ali bi ipak pali u moje šake. A sada ovaj asketa dolazi sam, bez pratnje, kao da ga sudbina dovodi. Zašto ne bih ubio baš ovog asketu?” Angulimāla dohvati mač i štit, prebaci preko ramena luk i tobolac i krete za Blaženim.

5. Onda Blaženi, zahvaljujući natprirodnim moćima, učini da razbojnik Angulimāla, iako je trčao što brže može, nikako nije sustizao Blaženog, koji je išao normalnim korakom. Na to razbojnik Angulimāla pomisli: „Divno je to, čudesno je to! Nekad sam mogao da stignem čak i brzog slona i zarobim ga; mogao sam da stignem čak i brzog ždrepcu i zarobim ga; mogao sam da stignem čak i brzu zapregu i zarobim je; ali sada, iako

trčim što brže mogu, nikako ne sustižem ovog asketu, koji ide normalnim korakom!” Utom stade i doviknu Blaženom: „Stani, asketo! Stani, asketo!”

„Ja sam se zaustavio, Angulimāla, zaustavi se i ti.”

Na to razbojnik Angulimāla pomisli: „Ovi askete, sinovi plemena Sakya, uvek zборе istinu, govore istinu; a sada, ovaj asketa iako još uvek hoda, kaže: ‘Ja sam se zaustavio, Angulimāla, zaustavi se i ti.’ Kako bi bilo da postavim pitanje ovom asketi.”

6. Onda se razbojnik Angulimāla obrati Blaženome ovim stihovima:

„Iako hodaš, isposniče, kažeš mi da si se zaustavio.
A sad, kad sam ja stao, kažeš da se zaustavio nisam.
Pitam te sada, o isposniče, o značenju svega toga:
Kako to da si se zaustavio ti, a ja nisam?”

„Angulimāla, ja se zaustavih zauvek,
odustadoh od nasilja prema živim bićima;
ali ti nisi obuzdao sebe prema onome što živi:
Zato se ja jesam zaustavio, a ti nisi.”

„Ah, najzad je ovaj asketa, poštovani mudrac,
zašao u ovu veliku šumu mene radi.⁸²¹
Pošto sam čuo tvoj stih poduke Dhammi,
zaista ću odbaciti zlo zauvek.”

Posle tih reči, razbojnik dohvati mač i ostalo oružje,
te ga zavitla u duboku provaliju;
i pokloni se bandit do nogu Uzvišenome,
te zamoli za prijem u monašku zajednicu.

Probudeni, mudrac velikog milosrđa,
Učitelj svetu sa [svim] njegovim božanstvima,
obratu mu se sledećim rečima: „Dođi, monaše.”
I tako ovaj monahom postade.⁸²²

7. Zatim se Blaženi zaputi nazad u Sāvattthī, sa Angulimālom kao svojim pratiocem. Išli su tako od sela do sela i na kraju stigoše do Sāvattthīja, te su se smetili u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

8. U to se vreme velika grupa ljudi okupila na kapiji unutrašnje palate kralja Pasenadija, bučna i uzavrela, vičući: „Gospodaru, razbojnik Angulimāla je u tvojoj zemlji; okrutan; krvavih ruku, okoreli ubica, bez milosti prema živim bićima. Zatire sela i gradove, pa i čitave krajeve!

Kako bi nekog ubio, tako bi mu odsekao prst i nanizao ga na svoju ogrlicu! Kralj mu mora doći glave!”

9. A Pasenadi, kralj Kosale, izveze se usred dana iz Sāvattthīja, praćen sa pet stotina konjanika i zaputi se ka gaju. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i peške otide do Blaženog. Pošto se pokloni Blaženome, sede sa strane, a Blaženi mu reče: „Šta je to, veliki kralju? Da li je to krenuo u rat protiv tebe Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, ili Lićéhavi iz Vesālija ili neki drugi neprijateljski kraljevi?”

10. „Poštovani gospodine, nije Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, krenuo u rat protiv mene, niti Lićéhavi iz Vesālija, a ni neki drugi neprijateljski kraljevi. Već je razbojnik Angulimāla u mojoj zemlji; okrutan; krvavih ruku, okoreli ubica, bez milosti prema živim bićima. Zatire sela i gradove, pa i čitave krajeve! Kako bi nekog ubio, tako bi mu odsekao prst i nanizao ga na svoju ogrlicu! Nikada neću uspeti da mu dođem glave.”

11. „Veliki kralju, zamisli da vidiš tog Angulimālu kako je obrijao glavu i bradu, ogrnuo se žutim ogrtačem, napustio svoj dom i otišao u beskućnike; kako je odustao od ubijanja živih bića, od uzimanja onoga što mu nije dato i od laganja; kako je odustao od jela tokom noći, te jede samo u jednom delu dana, živi u celibatu, vrlini, dobrog karaktera. Ako biste ga takvog videli, kako biste ti i tvoja pratnja sa njim postupili?”

„Poklonili bismo mu se ili ustali pred njim ili pozvali da sedne; poklonili bismo mu novi ogrtač, hranu, boravište ili lekove; ili bismo mu obezbedili pratnju, zaštitu i odbranu. Ali on je jedan nemoralan čovek, jedan zao karakter. Kako je moguće da on ikada poseduje toliko vrline i obuzdanosti?”

12. Za to vreme poštovani Angulimāla je sedeo nedaleko od Blaženoga. Onda Blaženi ispruži desnu ruku i reče Pasenadiju, kralju Kosale: „Veliki kralju, ovo je Angulimāla.”

Na to se Pasenadi, kralj Kosale, ukoči, zapanji, zanemi. Videvši to, Blaženi mu reče: „Ne plaši se, veliki kralju, ne plaši se. Nemaš razloga da se plašiš njega.”

Na to kraljev strah, zapanjenost i zanemelost nestadoše. On pride poštovanom Angulimāli i reče: „Poštovani, jesi li ti zaista Angulimāla?”

„Jesam, veliki kralju.”

„Iz kojeg je klana tvoj otac? Iz kojeg je klana tvoja majka?”

„Moj otac je iz Gagga klana, veliki kralju; moja majka je Mantāṇi.”

„Neka onda poštovani Gagga Mantāṇiputta boravi ovde u miru. Ja ću snabdevati ogrtačima, hranom, boravištem i lekovima poštovanog Gagga Mantāṇiputtu.”

13. U to vreme poštovani Angulimāla živeo je u šumi, prosio hranu, nosio samo jedan ogrtač od tri dela, načinjen od bačenog platna. Zato reče

Pasenadiju, kralju Kosale: „Dovoljno imam, veliki kralju. Ogrtač od tri dela je sve što mi treba.”

Kralj Pasenadi ponovo dođe do Bude, pokloni se, sede sa strane i reče: „Divno je, čudesno je kako Blaženi kroti neukrotivo, donosi mir nemirnom i vodi ka *nibbāni* one koji još nisu do *nibbāne* stigli. Poštovani gospodine, nismo mogli da ga ukrotimo svom našom silom i oružjem, a Blaženi ga je ukrotio bez sile i oružja. A sada odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, veliki kralju, da uradiš kako misliš da treba.”

Onda Pasenadi, kralj Kosale, ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom i pazeći da mu on ostane sa desne strane, otide.

14. Jednoga jutra, poštovani Angulimāla se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvattihīja da prosi hranu. Dok je od kuće do kuće prosio hranu u Sāvattihīju, vide neku ženu kako se porađa i donosi na svet sakato dete. Kad je to video, pomisli: „Koliko li samo ljudska bića pate! Koliko li samo ljudska bića pate!”

Kad je prošao Sāvattihī i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i reče: „Poštovani, jutros sam se obukao, uzeo prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenuo put Sāvattihīja da prosim hranu. Dok sam od kuće do kuće prosio hranu u Sāvattihīju, videh neku ženu kako se porađa i donosi na svet sakato dete. Kad sam to video, pomislih: „Koliko li samo ljudska bića pate! Koliko li samo ljudska bića pate!”

15. „U tom slučaju, Angulimāla, idi u Sāvattihī i reci toj ženi: ‘Sestro, otkad se rodih, ne pamtim da sam ikada namerno lišio života neko biće. Neka snagom ove istine ti budeš dobro i neka tvoje dete bude dobro!’”

„Zar neću time namerno izgovoriti laž, jer ja jesam namerno lišio života mnogo živih bića?”

„Onda, Angulimāla, idi u Sāvattihī i reci toj ženi: ‘Sestro, otkad se rodih među plemenitima, ne pamtim da sam ikada namerno lišio života neko biće. Neka snagom ove istine ti budeš dobro i neka tvoje dete bude dobro!’”⁸²³

„Da, poštovani,” odgovori poštovani Angulimāla, ode u Sāvattihī i reče onoj ženi: „Sestro, otkad se rodih među plemenitima, ne pamtim da sam ikad namerno lišio života neko biće. Neka snagom ove istine budeš dobro i neka tvoje dete bude dobro!” Uto i žena i njezino dete ozdraviše.

16. Živeći u osami, u miru, marljiv, predan i odlučan, zaista ne zadugo, poštovani Angulimāla razumede, iskusi i dostiže najviše savršenstvo plemenitog života, radi kojeg sinovi uglednih porodica napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Tako je neposredno znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadjanja u bilo koji oblik bivanja.” Poštovani Angulimāla postade

jedan od arahanata.

17. Jednoga jutra, poštovani Angulimāla se obuče, uze svoju prosjačku zdela i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvattḥija da prosi hranu. A tom prilikom neko baci busen i pogodi telo poštovanog Angulimāle, drugi baciše štap i pogodiše njegovo telo, treći baciše oštro kamenje i pogodiše njegovo telo. Dok mu je krv lila iz razbijene glave, prosjačka zdela bila polomljena, a ogrtač iscepan, poštovani Angulimāla otide do Blaženoga. I vide ga Blaženi izdaleka kako dolazi, te mu reče: „Budi trpeljiv, brahmane! Budi trpeljiv, brahmane! Doživljavaš ovde i sada plod onih dela zbog kojih si mogao biti mučen u čistilištu mnoge godine, mnoge stotine godina, mnoge hiljade godina.”⁸²⁴

18. A dok je poštovani Angulimāla boravio osamljen, doživljavajući blaženstvo oslobođenja, izreče on ove stihove:⁸²⁵

„Ko je nekada nepažljiv bio,
a sada više nije,
osvetljava ovaj svet,
kao mesec kad iza oblaka izroni.

Ko svoje rdavo delo
kasnije nadmaši dobrim,
osvetljava ovaj svet,
kao mesec kad iza oblaka izroni.

Monah koji još u mladosti
sebe posveti učenju Budnoga,
osvetljava ovaj svet,
kao mesec kad iza oblaka izroni.

Neka i moji neprijatelji čuju govor o Dhammi,
nek predani budu pouci Budnoga,
neka i moji neprijatelji dočekaju dobre ljude
što druge hrabre da prihvate Dhammu.

Neka i moji neprijatelji ponekad oslušnu
i čuju Dhammu onih što trpeljivosti uče,
onih koji takođe trpeljivost hvale,
i neka slede tu Dhammu svojim delima dobrim.

Jer tada sigurno moju pogibelj poželeti neće,

niti će misliti da drugim bićima zlo nanesu;
zato oni koji štite svakoga, slabog il' jakog,
neka dostignu nenadmašno smirenje.

Poljodjelci kanalima usmeravaju vodu,
oružari tešu strele,
stolari drvo oblikuju,
a mudraci krote sami sebe.

Neki su ukroćeni batinama,
neki štapovima, a neki bičevima;
no, mene ukroti jedino onaj
ko niti batine, a ni drugog oružja nema.

Zvao sam se Mirko,
iako nekada opasan bejah.⁸²⁶
Danas mi ime posta istinito,
jer nijedno biće ne zlostavljam.

Nekad kao razbojnik živeh,
'Niska od prstiju' ime mi beše,
ponesen velikom bujicom poplave
stigoh do Budnoga kao utočišta.

Nekada bejah krvavih ruku,
'Niska od prstiju' ime mi beše;
a vidi sad kakvo utočište našoh:
vezanost bića presečena je.

Počinih zlodela mnoga
koja ka lošim odredištima vode,
ceh me njihov tako sustignu;
ali sada isprošenu hranu bez dugova jedem.⁸²⁷

Nepažnji se prepuštaju
lude i nezallice,
a mudrac pažljivost
kô najveće blago čuva.

Ne prepuštaj se nepažnji,

ne vezuj za užitke,
pažljiv u zadubljenju
stiče obilje sreće.

Srećan je ovaj izbor moj
i neka potraje, jer lošega u njemu nema;
od svih učenja čoveku znanih
do najboljega stigao sam.

Srećan je ovaj izbor moj
i neka potraje, jer lošega u njemu nema;
trostruko znanje tako osvojih
i učinih sve čemu Buda podučava.”

87 *Piyadātika sutta* Rođeno od onih koji su nam dragi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to vreme dragi i voljeni sin jedinac nekog domaćina beše umro. Posle sinovljeve smrti, nije više imao volje ni da radi, ni da jede. Stalno je išao na mesto za spaljivanje mrtvaca i naricao: „Moje jedino dete, gde si? Moje jedino dete, gde si?”

3. Onda taj domaćin otide do Blaženoga, pokloni mu se i sede sa strane. A Blaženi reče: „Domaćine, pogled ti je mutan i ličiš na nekog ko sasvim ne vlada svojim umom. Rastrojen si.”

„Kako da ne budem rastrojen? Moj dragi i voljeni sin jedinac je umro. Otkad je umro, nemam više volje ni da radim, ni da jedem. Stalno idem na mesto za spaljivanje mrtvaca i naričem: „Moje jedino dete, gde si? Moje jedino dete, gde si?”

„Tako je, kućedomaćine, tako je! Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.”

„Poštovani gospodine, ko bi ikad pomislio da se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, da nastaju od onih koji su nam dragi? Sreća i radost se rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.” A onda, nezadovoljan Budinim rečima, ne odobravajući ih, kućedomaćin ustade sa svog mesta i otide.

4. Tom prilikom neki kockari su bacali kocku nedaleko od mesta na kojem se nalazio Buda. A onaj kućedomaćin otide do tih kockara i reče im: „Malopre sam, gospodo, išao kod askete Gotame i pošto sam mu se poklonio, sedoh sa strane. Kad tako učinih, asketa Gotama reče: ‘Kućedomaćine, pogled ti je mutan i ličiš na nekog ko sasvim ne vlada svojim umom.’ ...*(ponovi ceo razgovor)*... ‘Sreća i radost se rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.’ A onda, nezadovoljan rečima askete Gotame, ne odobravajući ih, ustadoh sa svog mesta i otidoh.”

„Tako i treba, kućedomaćine! Sreća i radost se rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi!”

Na to kućedomaćin krete dalje, razmišljajući: „Potpuno sam saglasan

s kockarima.”

5. Na kraju glas o ovome stiže i do kraljeve palate. Na to Pasenadi, kralj Kosale, reče kraljici Malliki: „Mallikā, ovako je rekao asketa Gotama: ‘Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.’”

„Gospodaru, ako je tako rekao Blaženi, onda zaista jeste tako.”

„Šta god da asketa Gotama kaže, Mallikā mu ovako odobrava: ‘Gospodaru, ako je tako rekao Blaženi, onda zaista jeste tako.’ Baš kao što učenik odobrava šta god da učitelj kaže: ‘Tako je, učitelju, tako je!’; isto tako, Mallikā, šta god da asketa Gotama kaže, ti to ovako odobravaš: ‘Gospodaru, ako je tako rekao Blaženi, onda zaista jeste tako.’ Idi, Mallikā, neću više da te slušam!”

6. Onda se kraljica Mallikā obrati brahmanu Nālidanghi: „Hajde, brahmane, idi do Blaženoga i pokloni mu se do nogu u moje ime, te ga upitaj je li bez bolesti i tegoba, uživa li u zdravlju i snazi, da li se dobro oseća, i to ovim rečima: ‘Poštovani gospodine, kraljica Mallikā se klanja do nogu Blaženome i pita je li bez bolesti... da li se dobro oseća.’ Zatim mu reci ovo: ‘Je li ove reči izgovorio Blaženi: „Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi”?’” Dobro zapamti sve što ti Blaženi bude rekao i to mi prenesi, jer Tathāgate ne govore neistinu.”

„Da, gospodo”, odgovori on, te otide do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče: „Učitelju Gotama, kraljica Mallikā se klanja do nogu Blaženom i pita je li bez bolest... da li se dobro oseća.’ Ona takođe pita ovo: ‘Je li ove reči izgovorio Blaženi: „Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi”?’”

7. „Tako je, brahmane, tako je! Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.

8. Na osnovu ovoga, brahmane, može se razumeti kako se to žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi. Jednom je u istom ovom Sāvathīju živela neka žena čija je majka umrla. Zbog smrti majke, ona beše pomerila pameću, te je tumarala ulicama, od raskršća do raskršća, govoreći: ‘Jeste li videli moju majku? Jeste li videli moju majku?’

9–14. Na osnovu ovoga, brahmane, može se razumeti kako se to žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi. Jednom je u istom ovom Sāvathīju živela neka žena čiji je otac umro... čiji je brat umro... čija je sestra umrla... čiji je sin umro... čija je kćer umrla... čiji je muž umro. Zbog smrti muža, ona beše pomerila pameću, te je tumarala ulicama, od raskršća do raskršća, govore-

ći: ‘Jeste li videli moga muža? Jeste li videli moga muža?’

15–21. Na osnovu ovoga, brahmane, može se takođe razumeti kako se to žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi. Jednom je u istom ovom Sāvaththīju živeo neki čovek čija je majka umrla... čiji je otac umro... čiji je brat umro... čija je sestra umrla... čiji je sin umro... čija je kćer umrla... čija je žena umrla. Zbog smrti žene, on beše pomerio pameću, te je tumarao ulicama, od raskršća do raskršća, govoreći: ‘Jeste li videli moju ženu? Jeste li videli moju ženu?’

22. Na osnovu ovoga, brahmane, može se razumeti kako se to žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi. Jednom je u istom ovom Sāvaththīju živela neka žena, koja je otišla da živi s rodbinom. Njezina rodbina htela je da je razvede od muža i dovede nekog drugog, kojeg ona nije želela. Na to žena reče mužu: ‘Gospodaru, ova moja rodbina hoće da me razvede od tebe i dovede nekog drugog, kojeg ja ne želim.’ Na to muž ubije ženu, te i sam počini samoubistvo, misleći: ‘Bićemo zajedno na drugome svetu.’ Na osnovu ovoga, brahmane, može se razumeti kako se to žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.”

23. Nadahnut i obradovan rečima Blaženoga, brahman Nāḷidāngha ustade sa svog mesta, ode do kraljice Mallike i ispriča čitav razgovor sa Blaženim.

24. Na to kraljica Mallikā otide do Pasenadija, kralja Kosale, i upita ga: „Šta mislite, gospodine? Je li princeza Vaḍirī draga vašem srcu?”

„Da, Mallikā, princeza Vaḍirī draga je mom srcu.”

„Šta mislite, gospodine? Ako bi se u princezi Vaḍirī dogodili promena i prelaz,⁸²⁸ da li bi se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rodili u vama?”

„Promena i prelaz u princezi Vaḍirī značili bi promenu i za mene. Pa kako da se u meni ne rode žalost, naricanje, bol, tuga i očaj?”

„Gospodine, upravo u vezi s tim je, Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao: ‘Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.’”

25–28. „Šta mislite, gospodine? Je li plemenita kraljica Vāsabhā draga vašem srcu?... Je li general Viḍūḍabha drag vašem srcu?... Jesam li vam ja draga?... Jesu li Kāsi i Kosala dragi vašem srcu?”⁸²⁹

„Da, Mallikā, Kāsi i Kosala dragi su mom srcu.”

„Šta mislite, gospodine? Ako bi se u Kāsiju i Kosali dogodili promena i prelaz, da li bi se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rodili u vama?”

„Promena i prelaz u Kāsiju i Kosali značili bi promenu i za mene. Pa kako da se u meni ne rode žalost, naricanje, bol, tuga i očaj?”

„Gospodine, upravo u vezi s tim je, Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti

i potpuno probuđeni, rekao: ‘Žalost, naricanje, bol, tuga i očaj rađaju se od onih koji su nam dragi, nastaju od onih koji su nam dragi.’”

29. Divno je, Mallikā, čudesno je koliko duboko Blaženi proniče mudrošću i vidi mudrošću! Hajde, Mallikā, donesi mi svetu vodu.”⁸³⁰

Zatim Pasenadi, kralj Kosale, ustade sa svog mesta, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga, tri puta izreče ovakav pozdrav: „Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome!”

88 *Bāhitika sutta*

Plašt

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Jednoga jutra Ānanda se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvathhīja u prošenje hrane. Pošto je prošao Sāvathhī i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide do Istočnog parka, do Palate Migārine majke, da tu provede ostatak dana.

3. A dogodi se da je Pasenadi, kralj Kosale, popevši se na svog slona po imenu Ekaṇḍarīka, izjahao iz Sāvathhīja u podne. I Pasenadi, kralj Kosale, izdaleka ugleda Ānandu kako se približava. Na to reče svom savetniku Sirivaḍḍhi: „Ono je poštovani Ānanda, zar ne?” – „Jeste, gospodine, to je poštovani Ānanda.”

4. Na to kralj Pasenadi reče nekom čoveku: „Hajde, dobri čoveče, otidi do poštovanog Ānande, pokloni mu se do nogu u moje ime i reci: ‘Poštovani gospodine, kralj Pasenadi do nogu se klanja poštovanom Ānandi.’ Zatim mu ovako kaži: ‘Ukoliko poštovani Ānanda nema neki neodložan posao, možda bi iz samilosti sačekao trenutak.’”

5. „Da, visočanstvo”, odgovori čovek i otide do poštovanog Ānande, pokloni mu se, stade sa strane i reče poštovanom Ānandi: „Poštovani gospodine, kralj Pasenadi do nogu se klanja poštovanom Ānandi i ovako kaže: ‘Ukoliko poštovani Ānanda nema neki neodložan posao, možda bi iz samilosti sačekao trenutak.’”

6. Ānanda ćutke prihvati ovaj poziv. Onda kralj Pasenadi dođe na slonu dokle je slon mogao da ide, onda siđe sa njega i peške stiže do poštovanog Ānande. Pošto mu se pokloni, stade sa strane i reče poštovanom Ānandi: „Ako poštovani Ānanda nema neki neodložan posao, bilo bi dobro ukoliko bi otišao do obale reke Aćiravatī.”

7. Ānanda ćutke prihvati ovaj poziv. Otide do obale reke Aćiravatī i sede u podnožje drveta, na pripremljeno mesto. A za njim kralj Pasenadi dođe na slonu dokle je slon mogao da ide, onda siđe sa njega i peške stiže do poštovanog Ānande. Pokloni mu se, stade sa strane i reče: „Evo jedan svečani prekrivač za slona. Neka poštovani Ānanda izvoli sesti na njega!”

„Nije potrebno, veliki kralju! Sedi ti na njega! Ja već sedim na svojoj prostirci.”

8. Kralj Pasenadi sede na pripremljeno mesto i reče: „Poštovani Ānanda, bi li Blaženi učinio nešto svojim telom zbog čega bi ga askete i brahmani prekoreli?”⁸³¹

„Ne, veliki kralju, Blaženi ne bi učinio ništa svojim telom zbog čega bi ga mudri askete i brahmani prekoreli.”

„Poštovani Ānanda, a da li bi Blaženi učinio nešto svojim govorom... svojim mislima, zbog čega bi ga askete i brahmani prekoreli?”

„Ne, veliki kralju, Blaženi ne bi učinio ništa svojim mislima zbog čega bi ga mudri askete i brahmani prekoreli.”

9. „Izvanredno, poštovani gospodine, čudesno! Jer ono što nismo bili u stanju da postignemo pitanjem, poštovani Ānanda postigao je svojim odgovorom na pitanje. Ne prepoznajemo bilo šta vredno u pohvali i kritici koje su izrekle neznalice, jer oni govore a da nisu ni istražili, niti procenili. A prepoznajemo kao vrednu pohvalu i kritiku koje su izrekle mudre, oštroumne i pametne osobe, jer oni govore tek pošto su istražili i procenili.

10. A sada, poštovani Ānanda, koju to vrstu telesnih postupaka kritikuju mudri askete i brahmani?”

„Svaki telesni postupak koji je štetan, veliki kralju.”

„A koji se postupak, poštovani Ānanda, smatra štetnim?”

„Svaki postupak koji je sraman, veliki kralju.”

„A koji se postupak, poštovani Ānanda, smatra sramnim?”

„Svaki postupak koji donosi bol, veliki kralju.”

„A koji postupak, poštovani Ānanda, donosi bol?”

„Svaki postupak koji za rezultat ima patnju, veliki kralju.”

„A koji postupak, poštovani Ānanda, za rezultat ima patnju?”

„Svaki postupak, veliki kralju, koji počinioća vodi ka bolu, druge vodi ka bolu, i jednog i drugog vodi ka bolu, zbog kojeg se štetna stanja uvećavaju, a korisna umanjuju. Tu vrstu telesnih postupaka kritikuju mudri askete i brahmani, veliki kralju.”⁸³²

11. Poštovani Ānanda, koju vrstu verbalnih postupaka kritikuju mudri askete i brahmani?”

„Svaki verbalni postupak koji je štetan... (*kao u §10, samo je „telesni postupak” zamenjen sa „verbalni postupak”*)...”

12. Poštovani Ānanda, koju vrstu mentalnih postupaka kritikuju mudri askete i brahmani?”

„Svaki mentalni postupak koji je štetan... (*kao u §10, samo je „telesni postupak” zamenjen sa „mentalni postupak”*)...”

13. Poštovani Ānanda, da li Blaženi hvali jedino napuštanje svih štetnih stanja?”

„Tathāgata je, veliki kralju, napustio sva štetna stanja i usavršen je u svim korisnim stanjima.”⁸³³

14. Poštovani Ānanda, koju vrstu telesnih postupaka ne kritikuju mudri askete i brahmani?"

„Svaki telesni postupak koji je koristan, veliki kralju.”

„A koji se postupak, poštovani Ānanda, smatra korisnim?"

„Svaki postupak koji nije sraman, veliki kralju.”

„A koji se postupak, poštovani Ānanda, ne smatra sramnim?"

„Svaki postupak koji ne donosi bol, veliki kralju.”

„A koji postupak, poštovani Ānanda, ne donosi bol?"

„Svaki postupak koji ima prijatan rezultat, veliki kralju.”

„A koji postupak, poštovani Ānanda, ima prijatan rezultat?"

„Svaki postupak, veliki kralju, koji poĉinioca ne vodi ka bolu, druge ne vodi ka bolu, i jednog i drugog ne vodi ka bolu, zbog kojeg se štetna stanja smanjuju, a korisna uvećavaju. Tu vrstu telesnih postupaka ne kritikuju mudri askete i brahmani, veliki kralju.”

15. Poštovani Ānanda, koju vrstu verbalnih postupaka ne kritikuju mudri askete i brahmani?"

„Svaki verbalni postupak koji je koristan... (*kao u §14, samo je „telesni postupak” zamenjen sa „verbalni postupak”*)...”

16. Poštovani Ānanda, koju vrstu mentalnih postupaka ne kritikuju mudri askete i brahmani?"

„Svaki verbalni postupak koji je koristan... (*kao u §14, samo je „telesni postupak” zamenjen sa „mentalni postupak”*)...”

17. Poštovani Ānanda, da li Blaženi hvali jedino razvijanje svih korisnih mentalnih stanja?"

„Tathāgata je, veliki kralju, napustio sva štetna stanja i usavršen je u svim korisnim stanjima.”

18. „Izvanredno, poštovani gospodine, čudesno kako je to dobro objasnio poštovani Ānanda! Zadovoljni smo i srećni zbog onoga što je tako dobro objasnio. Toliko smo zadovoljni i srećni zbog onoga što je tako dobro objasnio poštovani Ānanda i ako bi mu bilo dopušteno da primi slona na dar, mi bismo ga dali; ako bi mu bilo dopušteno da primi konja na dar, mi bismo ga dali; ako bi mu bilo dopušteno da primi čitavo selo na dar, mi bismo ga dali. Ali mi znamo da to nije dopušteno poštovanom Ānandi. Ipak, ovde je plas̄t,⁸³⁴ što mi ga je zapakovanog u vladarski kovčeg poslao Ađātasattu, kralj Magadhe, plas̄t šesnaest pedalja dugačak i osam pedalja širok. Neka ga iz samilosti poštovani Ānanda prihvati.”

„Ne treba, veliki kralju, moj trostruki ogrtač sasvim je dobar.”

19. „Poštovani gospodine, ovu reku Aćiravatī videli smo i poštovani Ānanda i ja kakva je kad gore u planinama iz velikog olujnog oblaka lije kiša. Tada se ova reka Aćiravatī razlije po obe svoje obale. Isto tako, poštovani Ānanda može od ovog plas̄ta načiniti sebi trostruki ogrtač, a svoj stari

ogrtač pokloniti svojim saputnicima u svetačkom životu. Na taj način i naš poklon će se razliti. Neka poštovani Ānanda prihvati ovaj plašt.”

20. I poštovani Ānanda prihvati plašt. Na to kralj Pasenadi reče: „A sada, poštovani gospodine, odlazimo. Mnogo još stvari treba da uradimo.”

„Vreme je, veliki kralju, da uradiš ono što misliš da treba.”

Tada Pasenadi, kralj Kosale, nadahnut i obradovan rečima poštovanog Ānande, ustade sa svog mesta, pokloni se poštovanom Ānandi i gledajući da mu on bude sa desne strane, udalji se.

21. Ne zadugo, poštovani Ānanda otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i ispriča čitav razgovor s Pasenadijem, kraljem Kosale, te predade ogrtač Blaženom.

22. Na to se Blaženi obrati monasima: „Dobitak je za Pasenadija, kralja Kosale, veliki je dobitak za Pasenadija, kralja Kosale, što je imao priliku da vidi i iskaže poštovanje Ānandi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

89 *Dhammaċetiya sutta* Spomenici Dhammi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakya, kraj grada po imenu Medaḷumpa.

2. U to vreme Pasenadi, kralj Kosale, stigao je u Nagaraku nekim poslom. Tu se obrati Dīgha Kārāyaṇi:⁸³⁵ „Dragi Kārāyaṇa, pripremi mi svečane kočije. Hajdemo do parka, kako bismo uživali u njegovim lepotama.”

„Da, vaša visosti”, odgovori Dīgha Kārāyaṇa. Kada su svečane kočije bile pripremljene, on obavesti kralja: „Vaša visosti, svečane kočije su pripremljene za vas. Vreme je da uradite ono što mislite da treba.”

3. Onda se kralj Pasenadi pope na svečane kočije i praćen drugim kočijama, odveze se do Nagarake uza svu kraljevsku pompu, te produži do parka. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i peške uđe u park.

4. Dok je tako hodao i lutao parkom da protegne noge, kralj Pasenadi uživao je u drveću, tako divnom i nadahnjujućem, daleko od bilo kakve buke, okruženom atmosferom osame, daleko od ljudi, pogodnom za povlačenje. Takav prizor podseti ga na Blaženog ovako: „Ovo drveće je divno i nadahnjujuće, daleko od bilo kakve buke, okruženo atmosferom osame, daleko od ljudi, pogodno za povlačenje, slično mestima na koja sam odlazio da se poklonim Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome.” Tada kralj reče Dīgha Kārāyaṇi o čemu razmišlja i upita ga: „Gde sada živi Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni?”

5. „Ima, vaša visosti, u zemlji Sakya, grad po imenu Medaḷumpa. Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni, sada živi u njemu.”

„Koliko je Medaḷumpa daleko od Nagarake?”

„Nije daleko, vaša visosti, oko tri yođane.⁸³⁶ Još uvek je doba dana kad možemo stići tamo.”

„Onda, dragi Kārāyaṇa, pripremi mi svečane kočije. Hajdemo da posetimo Blaženog, plemenitog i potpuno probuđenoga.”

„Da, vaša visosti”, odgovori ovaj. Kada su svečane kočije bile pripremljene, on obavesti kralja: „Vaša visosti, svečane kočije su pripremljene za vas. Vreme je da uradite ono što mislite da treba.”

6. Onda se kralj Pasenadi pope na svečane kočije i praćen drugim kočijama, odveze se od Nagarake do sakyanskog grada Medaḷumpe. Stigao

je još za dana, te produži do parka. Vozio se sve dok je put bio prohodan za kočije, onda siđe i peške uđe u park.

7. A tom prilikom je jedan broj monaha praktikovao meditaciju u hodu. Onda im se kralj Pasenadi približi i upita: „Poštovani, gde sada živi Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni? Želimo da vidimo Blaženoga.”

8. „Ono je njegova koliba, veliki kralju, sa zatvorenim vratima. Pridite joj tiho, bez žurbe, popnite se na trem, nakašljite se i pokucajte na vrata. Blaženi će vam otvoriti.” Kralj Pasenadi tu odmah predade svoj mač i turban Dīgha Kārāyaṇi. A Dīgha Kārāyaṇa pomisli: „Dakle, kralj ide sam! A ja ovde treba da ga čekam!”⁸³⁷ Bez žurbe, kralj Pasenadi otide tiho do kolibe sa zatvorenim vratima, pope se na trem, nakašlja i pokuca na vrata. Blaženi mu otvori.

9. Onda kralj Pasenadi uđe u kolibu. Poklonivši se do nogu Blaženom, poljubi njegova stopala i pomilova ih, izgovarajući svoje ime: „Ja sam Pasenadi, kralj Kosale, poštovani gospodine; ja sam Pasenadi, kralj Kosale”.

„Ali, veliki kralju, kakav je razlog što ukazuješ takvu čast ovom telu i ispoljavaš takvo prijateljstvo?”

10. „Poštovani gospodine, u skladu sa Dhammom ovako sam zaključio o Blaženom: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’ Sada vidim neke askete i brahmane kako vode privremen svetački život deset godina, dvadeset godina, trideset godina ili četrdeset godina, a onda ih nekom drugom prilikom vidim okićene, negovane, podsečene kose i brade, kako uživaju u užicima koje im obezbeđuje svih pet struna zadovoljstva čula. A ovde vidim monahe koji vode savršen i čist svetački život do poslednjeg trenutka i daha. Zaista, nigde drugde ne vidim da se živi tako savršen i čist svetački život kao ovde. Na osnovu toga zaključio sam o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

11. I opet, poštovani gospodine, kraljevi se svađaju s kraljevima, plemići s plemićima, brahmani s brahmanima, domaćini s domaćinima; majka se svađa s detetom, dete s majkom, otac sa detetom, dete s ocem; brat se svađa sa bratom, brat sa sestrom, sestra s bratom, prijatelj s prijateljem.⁸³⁸ A ovde vidim monahe kako žive u slozi, uzajamnom uvažavanju, bez prepirki, mešajući se lako poput vode i mleka, gledajući jedni na druge očima punim ljubavi. Nigde drugde ne vidim zajednicu koja živi u takvom skladu. Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

12. I opet, poštovani gospodine, šetao sam i tumarao od parka do parka, od vrta do vrta. Tamo sam video askete i brahmane koji su ispošćeni,

jadni, ružni, požuteli, nabreklih vena, takve da je ljudima mučno da ih i pogledaju. I pomislih: ‘Svakako da ovi poštovani žive svetački život u nezadovoljstvu ili su učinili neko loše delo i kriju ga, tako su ispošćeni i jadni da je ljudima mučno da ih i pogledaju.’ Otišao sam do njih i upitao: ‘Poštovani, zašto ste tako ispošćeni i jadni... da je ljudima mučno da vas i pogledaju?’ A oni odgovoriše: ‘To je bolest od koje pate svi u našoj porodici, veliki kralju.’ Ali ovde vidim monahe koji žive nasmejani i veseli, istinski radosni, zaista vedri, nepomućenih čula, žive mirno, bez sukoba, žive od onoga što im drugi daruju, u umu se priklanjaju osami poput divljeg jelena. I pomislih: ‘Sigurno ovi poštovani uočavaju sve fine nijanse u nauku Blaženoga, jer žive nasmejani i veseli... u umu se priklanjaju osami poput divljeg jelena.’ Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

13. I opet, poštovani gospodine, budući da sam miropomazan plemeniti kralj, imam moć da pogubim one koje treba pogubiti, da oglobim one koje treba oglobiti, da proteram one koje treba proterati. Pa ipak, kad predsedavam kraljevskom savetu, savetnici mi upadaju u reč i prekidaju me. Iako kažem ‘Gospodo, ne upadajte mi u reč i ne prekidajte me kada predsedavam kraljevskom savetu; sačekajte dok ne završim govor’, savetnici mi ipak upadaju u reč i prekidaju me. Ali ovde gledam monahe dok Blaženi podučava Dhammi⁸³⁹ grupu od nekoliko stotina učenika i ne čuju se ni kašljanje, niti neki drugi šum. Jednom je asketa Gotama podučavao Dhammi grupu od nekoliko stotina sledbenika i jedan se učenik nakašljao. Na to ga onaj do njega blago gurnu kolonom [kao znak]: ‘Budi tih, poštovani prijatelju, ne pravi buku; Blaženi, naš učitelj, podučava nas Dhammi.’ I pomislih: Divno je, čudesno je kako jedna grupa može biti tako disciplinovana bez sile ili oružja!’ Zaista ne vidim nijednu drugu grupu bilo gde koja je tako disciplinovana. Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

14. I opet, poštovani gospodine, video sam ovde neke vrlo učene plemiće, znalce, koji poznaju učenja drugih, precizne u raspravi poput savršenih strelaca;⁸⁴⁰ oni idu unaokolo i, zapravo, pobijaju gledišta drugih svojim oštrim umom. Kada čuju ‘Asketa Gotama će posetiti to i to selo ili grad’, onda kuju plan: ‘Otići ćemo do askete Gotame i postaviti mu ovakvo pitanje. Ako ga ovo budemo pitali, on će odgovoriti ovako, te ćemo njegovo učenje pobiti na ovaj način; ako ga ono budemo pitali, on će odgovoriti onako, te ćemo njegovo učenje pobiti na onaj način.’

Onda im jave: ‘Asketa Gotama je stigao u to i to selo ili grad.’ I oni odu do askete Gotame, a ovaj ih uputi, podstakne, obodri i ohrabri govo-

rom o Dhammi. Pošto ih je asketa Gotama uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi, oni nemaju neka pitanja da mu postave, pa kako bi onda mogli da pobiju njegovo učenje. Zapravo postanu njegovi učenici. Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

15. I opet, video sam neke vrlo učene brahmane...

16. I opet, video sam neke vrlo učene kućedomaćine...

17. I opet, video sam neke vrlo učene askete... Oni nemaju neka pitanja da mu postave, pa kako bi onda mogli da pobiju njegovo učenje. Zapravo, pitaju Blaženog da ih zamonaši, a on to i učini. Ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučeni, marljivi, predani i odlučni, stekavši neposredno znanje, oni ovde i sada dostižu i ostaju na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica s pravom napuštaju dom i odlaze u beskućnike. I tada kažu: ‘Skoro smo bili izgubljeni, skoro smo potpuno propali, jer ranije smo tvrdili da smo askete, iako nismo bili askete; tvrdili smo da smo brahmani, iako nismo bili brahmani, tvrdili smo da smo arahanti, iako nismo bili arahanti. Ali sada jesmo askete, jesmo brahmani, jesmo arahanti.’ Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

18. I opet, poštovani gospodine, Isidatta i Purāṇa,⁸⁴¹ moja dva nadzornika, jedu moju hranu i koriste moje kočije; kod mene zarađuju za život i ja im donosim slavu. I pored toga, manje poštuju mene nego što poštuju Blaženog. Kada sam jednom poveo vojsku i nadzornike Isidattu i Purāṇu sa sobom, prenočili smo u nekoj sasvim maloj kući. I tako videh da su Isidatta i Purāṇa dobar deo noći proveli razgovarajući o Dhammi, a onda legoše glave okrenute u pravcu mesta za koje su čuli da se u njemu tih dana nalazio Blaženi, a nogu okrenutih prema meni. I pomislih: ‘Divno je, čudesno je to! Ova dva nadzornika, Isidatta i Purāṇa, jedu moju hranu i koriste moje kočije; kod mene zarađuju za život i ja im donosim slavu. I pored toga, manje poštuju mene nego što poštuju Blaženog. Sigurno ti dobri ljudi uočavaju sve fine nijanse u nauku Blaženog.’ Na osnovu toga takođe sam zaključio o Blaženome: ‘Blaženi je potpuno probuđen, Dhammu je Blaženi dobro izložio i Sangha je praktikuje na pravi način.’

19. I opet, Blaženi je plemićkog porekla, baš kao i ja; Blaženi je Kosalanin, baš kao i ja; Blaženom je osamdeseta godina, baš kao i meni.⁸⁴² Pošto je tako, mislim da priliči iskazati ovako veliku čast Blaženome i ispoljiti takvo prijateljstvo.

20. A sada, poštovani gospodine, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, veliki kralju, da uradiš kako misliš da treba.”

Onda Pasenadi, kralj Kosale, ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide.⁸⁴³

21. Nedugo zatim, Blaženi se obrati monasima ovim rečima: „Monasi, pre nego što je ustao sa svog mesta i otišao, kralj Pasenadi je izrekao spomenike Dhammi.⁸⁴⁴ Naučite te spomenike Dhammi, monasi, ovladajte tim spomenicima Dhammi, zapamtite te spomenike Dhammi. Ti spomenici Dhammi jesu korisni, monasi, jer pripadaju temelju svetačkog života.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

90 *Kaṇṇakatthala sutta* Govor u Kaṇṇakatthali

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Uduññe, u Kaṇṇakatthala parku jelena.

2. U to vreme Pasenadi, kralj Kosale, stigao je u Uduññu nekim poslom. Tu se obrati nekom čoveku: „Hajde, dobri čoveče, idi do Blaženog, pokloni mu se do zemlje u moje ime i pitaj ga je li bez bolesti i tegoba, uživa li u zdravlju i snazi, da li se dobro oseća, i to ovim rečima: ‘Poštovani gospodine, Pasenadi, kralj Kosale, klanja se do nogu Blaženom i pita ga je li bez bolesti... da li se dobro oseća?’ I još mu reci ovo: ‘Poštovani gospodine, Pasenadi, kralj Kosale, doći će da poseti Blaženog posle doručka.’”

„Da, gospodine”, reče čovek i otide do Blaženog. Kad mu se pokloni, sede sa strane i saopšti poruku.

3. A sestre Somā i Sakulā⁸⁴⁵ dočuše: „Danas posle doručka Pasenadi, kralj Kosale, ići će da poseti Blaženog.”

Onda, dok je obrok bio posluživan, obe sestre odoše do kralja i rekoše: „Gospodaru, poklonite se do zemlje Blaženom i u naše ime, pa ga upitajte: ‘Poštovani gospodine, sestre Somā i Sakulā klanjaju se do nogu Blaženom i pitaju ga je li bez bolesti... da li se dobro oseća?’”

4. Kad je završio doručak, Pasenadi, kralj Kosale, otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i prenese mu poruku sestara Some i Sakule.

„Ali, veliki kralju, zar nisu sestre Somā i Sakulā mogle naći drugog glasnika?”

„Poštovani gospodine, sestre Somā i Sakulā su dočule: ‘Danas posle obroka Pasenadi, kralj Kosale, ići će da poseti Blaženog.’ Onda, dok je obrok bio posluživan, obe sestre dođoše do mene i rekoše: ‘Gospodaru, poklonite se do zemlje Blaženom i u naše ime, pa ga upitajte je li bez bolesti... da li se dobro oseća?’”

„Neka sestre Somu i Sakulu sreća prati, veliki kralju.”

5. Na to Pasenadi, kralj Kosale, reče Blaženome: „Ovako sam čuo: ‘Asketa Gotama kaže: „Ne postoji asketa ili brahman koji je sveznajuć i svevideći, ko može tvrditi da poseduje celokupno znanje i viđenje; tako nešto nije moguće.” Poštovani gospodine, ti koji govore tako, da li govore ono što je Blaženi zaista rekao i ne tumače pogrešno njegove reči onim što

je suprotno činjenicama? Da li objašnjavaju u skladu sa Dhammom, na način koji ne ostavlja prostora da se njihove tvrdnje s razlogom kritikuju?”

„Veliki kralju, ti koji govore tako, ne govore ono što je Blaženi zaista rekao, već pogrešno tumače moje reči onim što je suprotno činjenicama.”

6. Potom se Pasenadi, kralj Kosale, obrati generalu Viḍūḍabhi: „Generale, ko je takav izveštaj doneo u palatu?”

„Beše to Sañḍaya, vaša visosti, brahman iz Ākāsa klana.”

7. Na to Pasenadi, kralj Kosale, reče: „Idi, dobri čoveče, u moje ime reci Sañḍayi, brahmanu iz Ākāsa klana: ‘Poštovani, Pasenadi, kralj Kosale, zove vas.’”

„Da, vaša visosti”, odgovori čovek. On otide do Sañḍaye, brahmana iz Ākāsa klana, i reče: „Poštovani, Pasenadi, kralj Kosale, zove vas”.

8. U međuvremenu Pasenadi, kralj Kosale, reče Blaženome: „Poštovani gospodine, može li biti slučaj da je Blaženi o tome rekao nešto drugo, a osoba koja je to slušala pogrešno razumela? Na koji način se Blaženi seća da je izgovorio takve reči?”

„Sećam se, veliki kralju, da sam rekao zapravo ovo: ‘Ne postoji asketa ili brahman koji zna sve, koji vidi sve, u isto vreme; tako nešto nije moguće.’”⁸⁴⁶

„To što je Blaženi rekao čini se razložno, to što je Blaženi rekao izgleda u skladu sa zdravim razumom: ‘Ne postoji asketa ili brahman koji zna sve, koji vidi sve, u isto vreme; tako nešto nije moguće.’

9. Postoje ove četiri kaste: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. Postoje li bilo kakva razlika i nepodudarnost među njima?”

„Postoje te četiri kaste, veliki kralju: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. Za dve od njih, a to su plemići i brahmani, smatra se da su više, pošto im ljudi iskazuju poštovanje, ustaju kad su u njihovom prisustvu i upućuju im izraze poštovanja i klanjaju im se.”

10. „Poštovani gospodine, nisam pitao o ovom, sadašnjem životu; pitao sam o životu koji tek dolazi.⁸⁴⁷ Postoje ove četiri kaste: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. Ima li bilo kakve razlike i nepodudarnosti među njima?”

„Veliki kralju, postoji ovih pet sastojaka nastojanja.⁸⁴⁸ Kojih pet? Monah ima veru u sebi, veruje u Tathāgatino probuđenje ovako: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Zatim, on je bez bolesti i bolova, ima dobro varenje, koje nije ni suviše hladno, ni suviše toplo, već srednje i u stanju je da podnese silu nastojanja. Zatim je pošten i iskren, pred učiteljem i njegovim saputnicima u svetačkom životu prikazuje se kakav zaista jeste. Zatim je energičan u napuštanju nepovoljnih stanja i

prihvatanju povoljnih stanja, postojan, ulaže napor s odlučnošću i istrajava u negovanju povoljnih stanja. Zatim je mudar; poseduje mudrost u pogledu nastanka i prestanka, koja je plemenita i prodorna, a vodi potpunom isko-renjivanju patnje. To su pet sastojaka nastojanja.

Postoje te četiri kaste, veliki kralju: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. Ako poseduju tih pet sastojaka napora, to bi bilo na njihovu dobro-bit i sreću za dugo vremena.”

11. „Poštovani gospodine, postoje ove četiri kaste: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. I ako poseduju tih pet sastojaka nastojanja, ima li bilo kakve razlike među njima?”

„Tako, veliki kralju, kažem da bi razlika među njima ležala u raznolikosti njihovog nastojanja. Zamisli, s jedne strane, dva slona, dva konja ili dva bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani i, s druge, dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje koji nisu ukroćeni, niti disciplinovani. Šta misliš, veliki kralju? Hoće li ta dva slona, dva konja ili dva bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani, pošto su tako ukroćeni, početi da se ponašaju kao neko ko je ukroćen, hoće li dostići stupanj ukroćenosti?”

„Da, poštovani gospodine.”

„A hoće li ona dva slona, dva konja ili dva bika pogodna za kroćenje, koji nisu ukroćeni i disciplinovani, pošto su tako neukroćeni, početi da se ponašaju kao neko ko je ukroćen, hoće li dostići stupanj ukroćenosti, onako kao dva slona, dva konja ili dva bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani?”

„Ne, poštovani gospodine.”

„Isto tako, veliki kralju, nije moguće da nešto što je dostižno onome ko ima poverenje, ko nije bolestan, ko je pošten i iskren, ko je energičan i ko jeste mudar, bude isto dostižno onome ko nema poverenje, ko je veoma bolestan, ko je prevrtljiv i lažljiv, ko je lenj i ko nije mudar.”

12. „To što je Blaženi rekao čini se razložno, to što je Blaženi rekao izgleda u skladu sa zdravim razumom.

Postoje ove četiri kaste: plemići, brahmani, trgovci i najamnici. Tako, ako oni poseduju tih pet sastojaka nastojanja i njihovo nastojanje je ispravno, ima li bilo kakve razlike među njima?”

„Veliki kralju, kažem da nema bilo kakve razlike među njima, dakle između oslobođenja jednoga i oslobođenja drugih. Zamisli da čovek uzme suvi komad sāka drveta, upali vatru i stvori toplotu; a onda neki drugi čovek uzme suvi komad sālovog drveta, upali vatru i stvori toplotu; za njim još jedan čovek uzme suvi komad mangovog drveta, upali vatru i stvori toplotu; pa na kraju još jedan čovek uzme suvi komad smokvinog drveta, upali vatru i stvori toplotu. Šta misliš, veliki kralju? Da li bi bilo neke ra-

zlike među vatrama upaljenim drugačijom vrstom drveta, razlike između plamena jedne vatre i ostalih ili između boje jedne vatre i ostalih ili između svetlosti jedne vatre i ostalih?”

„Ne, poštovani gospodine.”

„Isto tako, veliki kralju, kad je vatra upaljena energičnošću, upaljena nastojanjem, kažem, nema nikakve razlike između oslobođenja jednoga i oslobođenja drugih.”

13. „To što je Blaženi rekao čini se razložno, to što je Blaženi rekao izgleda u skladu sa zdravim razumom. Ali kako stoje stvari: postoje li božanstva?”

„Zašto to pitaš, veliki kralju?”

„Poštovani gospodine, pitao sam zapravo da li se ta božanstva vraćaju u ovo [ljudsko] stanje ili ne.”

„Veliki kralju, ona božanstva koja su još podložna patnji, vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje, ona božanstva koja više nisu podložna patnji ne vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje.”⁸⁴⁹

14. Kad ovo bi rečeno, general Viḍūḍabha upita Blaženoga: „Mogu li božanstva koja su još podložna patnji i vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje izbaciti ili prognati s tog mesta božanstva koja više nisu podložna patnji i ne vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje?”

Na to poštovani Ānanda pomisli: „Ovaj general Viḍūḍabha jeste sin Pasenadija, kralja Kosale, a ja sam sin Blaženoga. Vreme je da jedan sin porazgovara sa drugim.” Onda on reče generalu Viḍūḍabhi: „Generale, na tvoje pitanje odgovoriću pitanjem. Odgovori kako misliš da treba. Generale, šta misliš? Postoji čitavo ovo kraljevstvo Pasenadija, kralja Kosale, nad kojim on vlada i ima moć; može li Pasenadi, kralj Kosale, izbaciti ili prognati s tog mesta bilo kojeg asketu ili brahmana, bez obzira da li taj asketa ili brahman ima zasluga ili nema i da li živi svetačkim životom ili ne živi?”

„Može učiniti tako, gospodine.”

„A šta misliš, generale? Postoji sva ona teritorija izvan kraljevstva Pasenadija, kralja Kosale, nad kojom on ne vlada i nema moć; može li Pasenadi, kralj Kosale, ili prognati s tog mesta bilo kojeg asketu ili brahmana, bez obzira da li taj asketa ili brahman ima zasluga ili nema i da li živi svetačkim životom ili ne živi?”

„Ne može učiniti tako, gospodine.”

„Kaži mi, generale? Jesi li nekad čuo za božanstva neba trideset trojice?”

„Da, gospodine, čuo sam za njih. I Pasenadi, kralj Kosale, čuo je za njih.”

„A šta misliš, generale? Može li Pasenadi, kralj Kosale, izbaciti božanstva neba trideset trojice ili ih prognati s njihovog mesta?”

„Gospodine, Pasenadi, kralj Kosale, ne može čak ni da vidi božanstva neba trideset trojice, pa kako bi onda mogao da ih izbaci ili protera s njihovog mesta?”

„Isto tako, generale, božanstva koja su još podložna patnji i vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje, ne mogu da vide ona božanstva koja više nisu podložna patnji i ne vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje; pa kako bi mogla da ih izbace ili proteraju s njihovog mesta?”

15. Na to Pasenadi, kralj Kosale, upita Blaženoga: „Poštovani gospodine, kako se zove ovaj monah?”

„Njegovo ime je Ānanda, veliki kralju.”

„Ānanda [blaženstvo] je on zaista, poštovani gospodine, i kao Ānanda izgleda. To što je poštovani Ānanda rekao čini se razložno, to što je poštovani Ānanda rekao izgleda u skladu sa zdravim razumom. Ali kako stoje stvari: postoje li Brahme?”

„Zašto to pitaš, veliki kralju?”

„Pitao sam zapravo da li se te Brahme vraćaju u ovo [ljudsko] stanje ili ne.”

„Veliki kralju, svaki Brahmā koji je još podložan patnji, vraća se u ovo [ljudsko] stanje oni Brahme koji više nisu podložni patnji ne vraćaju se u ovo [ljudsko] stanje.”

16. Tada neki čovek objavi Pasenadiju, kralju Kosale: „Veliki kralju, Saṅḍaya, brahman iz Ākāsa klana, stigao je.”

A Pasenadi, kralj Kosale, upita Saṅḍayu, brahmana iz Ākāsa klana: „Brahmane, ko je takav izveštaj doneo u palatu?”

„Beše to general Viḍūḍabha, Vaša visosti.”

Na to general Viḍūḍabha reče: „Beše to Saṅḍaya, vaša visosti, brahman iz Ākāsa klana.”

17. Tada neki čovek objavi Pasenadiju, kralju Kosale: „Vaša visosti, vreme je da idemo.”

A Pasenadi, kralj Kosale, reče Blaženome: „Poštovani gospodine, pitali smo Blaženoga o sveznanju i Blaženi nam je odgovorio o neznanju; potvrđujemo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo zadovoljni. Pitali smo Blaženoga o pročišćenju u četiri kaste i Blaženi nam je odgovorio o pročišćenju u četiri kaste; potvrđujemo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo zadovoljni. Pitali smo Blaženoga o božanstvima i Blaženi nam je odgovorio o božanstvima; potvrđujemo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo zadovoljni. Pitali smo Blaženoga o Brahmāma i Blaženi nam je odgovorio o Brahmāma; potvrđujemo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo zadovoljni. Šta god da smo pitali Blaženoga, odgovorio nam je; potvrđujemo i prihvatamo te odgovore, tako da smo zadovoljni. A sada, poštovani gospodine, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, veliki kralju, da uradiš kako misliš da treba.”

18. Onda Pasenadi, kralj Kosale, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, ustade sa svog mesta i, pošto se poklonio Blaženom, pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide.

5

Odeljak o brahmanima
(*Brāhmaṇavagga*)

91 *Brahmāyu sutta* Brahman Brahmāyu

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Videha, praćen velikom grupom monaha, grupom od petsto monaha.

2. U to vreme je brahman Brahmāyu živio u Mithili. Bio je slabšan starac, oronuo, poodmaklih godina, u poslednjem dobu života, imao je sto dvadeset godina. Bio je znalac triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi.⁸⁵⁰

3. I brahman Brahmāyu doču: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, lutao je zemljom Videha, praćen velikom grupom monaha, grupom od petsto monaha. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. Snagom vlastite spoznaje razumeo je i zna da objasni ovaj svet, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. U skladu sa njegovom formom i suštinom, on propoveda ovo učenje divno na početku, divno u sredini, divno na kraju. On je oličenje svetačkog života, tako celovitog i pročišćenog.’ Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

4. U to vreme brahman Brahmāyu kraj sebe je imao mladog brahman-skog učenika po imenu Uttara, koji je bio znalac triju Veda... sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi. Tako on reče svom učeniku: „Dragi moj Uttara, asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, lutao je zemljom Videha, praćen velikom grupom monaha, grupom od petsto monaha... Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće. Idi, dragi moj Uttara, do askete Gotame i vidi je li glas koji se proširio o njemu istinit ili nije, je li učitelj Gotama jedan od takvih ili nije. Tako ćemo zahvaljujući tebi, saznati kakav je učitelj Gotama.”

5. „Ali kako ću ja, gospodine, saznati je li glas koji se proširio o njemu istinit ili nije, je li učitelj Gotama takav ili nije?”

„Dragi moj Uttara, u našim himnama sačuvana su trideset dva obeležja velikog čoveka, a veliki čovek koji ih poseduje ima pred sobom

samo dva puta, nijedan drugi.⁸⁵¹ Ako živi životom kućedomaćina, postaće vladar koji pokreće točak istine, pravedni vladar koji vlada u skladu sa Dhammom, gospodar četiri strane sveta, pobednik, koji je učvrstio svoje kraljevstvo i poseduje sedam blaga. On ima ovih sedam blaga: točak kao blago, slona kao blago, konja kao blago, dragulj kao blago, ženu kao blago, nadzornika kao blago i savetnika kao sedmo blago.⁸⁵² Njegova deca, kojih je više od hiljadu, jesu hrabra i odvažna, slamaju tuđe vojske; nad tom zemljom omeđenom okeanom vlada on bez batine, bez oružja, uz pomoć Dhamme. Ako ipak napusti domaćinski život i ode u beskućnike, postaje plemeniti i potpuno probuđeni, što skida veo sa ovoga sveta.⁸⁵³ Dragi moj Uttara, ja sam davalac himni, a ti si njihov primalac.”

6. „Da, gospodine”, odgovori ovaj. Onda se diže s mesta na kojem je sedeo, pokloni se brahmanu Brahmāyu i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide ka zemlji Videha, kojom je Blaženi lutao. Išao je tako od sela do sela, stigao do Blaženog i pozdravio se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i poče pogledom da na telu Blaženog traži trideset dva obeležja velikog čoveka. Video je skoro sva obeležja velikog čoveka na telu Blaženoga, osim dva; imao je nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te nije mogao da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i sa dužinom jezika.

Onda se u Blaženom javi misao: „Ovaj brahman Uttara vidi sva obeležja velikog čoveka na mome telu, osim dva; ima nedoumice i sumnje o dva obeležja, te ne može da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i sa dužinom jezika.”

7. Na to Blaženi svojom natprirodnom moći učini da brahmanski učenik Uttara vidi da je organ Blaženog obavijen naborima kože.⁸⁵⁴ Potom Blaženi izbaci jezik i više puta njime dodirnu oba uveta i obe nozdrve, te potom čitavo čelo prekri svojim jezikom.

8. A brahmanski učenik Uttara pomisli: „Asketa Gotama poseduje trideset dva obeležja velikog čoveka. Kako bi bilo da se pridružim pratnji askete Gotame i posmatram šta radi?”

Tako je poput senke pratio Blaženoga sedam meseci i nikada ga nije ispuštao iz vida. Pošto je proveo sedam meseci u zemlji Videha, krete on za Mithilu, gde je boravio brahman Brahmāyu. Kad je stigao, pokloni mu se i sede sa strane. Na to ga brahman Brahmāyu upita: „Pa, dragi moj Uttara, je li glas koji se proširio o učitelju Gotami istinit ili nije? Je li učitelj Gotama takav ili nije?”

9. „Glas koji se proširio o učitelju Gotami jeste istinit, gospodine, a ne neistinit; učitelj Gotama jeste takav. On poseduje trideset dva obeležja velikog čoveka.

Učitelj Gotama gazi ravno, celim stopalom – to jeste obeležje velikog čoveka u učitelju Gotami.

Na tabanima mu se vidi točak sa hiljadu paoka, zajedno s oplatkom i glavčinom...

Pete su mu izbačene...

Ima duge prste na rukama i nogama...

Ruke i stopala su meki i nežni...

Na rukama i stopalima ima linije poput mreže...

Tabani mu imaju svod, nisu ravni...

Noge kao u antilope...

Kada stoji, bez savijanja može dlanovima da dodirne kolena...

Polni organ mu je obavijen naborima kože...

Ima zlatnu boju kože...

Koža mu je meka i glatka i zato se na nju ne hvataju prašina ili blato...

Malje rastu svaka zasebno iz svog korena...

Vrhovi malja su uvek nagore; malje su tamnoplave boje i uvijene uvek udesno...

Ima potpuno prave udove, nalik Brahmi...

Ima sedam ispupčenja...⁸⁵⁵

Ima telo poput lava...

Nema brazdu na sredini grudi...

Ima proporcije banjanovog drveta; raspon njegovih ruku jednak je visini tela, a visina tela ravna je rasponu ruku...

Vrat i ramena su ravni...

Ukus je savršeno precizan...⁸⁵⁶

Vilica mu je nalik lavljoj...

Ima četrdeset zuba...

Zubi su ravni...

Između zuba nema razmaka...

Zubi su sasvim beli...

Ima dugačak jezik...

Ima božanstven glas, nalik pevu karavika ptice...

Oči su mu tamnoplave...

Ima duge trepavice poput govečeta...

Između obrva rastu meke i bele dlake...

Glava mu ima oblik turbana – to jeste obeležje velikog čoveka u učitelju Gotami.⁸⁵⁷

Učitelj Gotama poseduje trideset dva obeležja velikog čoveka.

10. Kada hoda, iskorači prvo desnom nogom. Ne iskorači suviše daleko, niti suviše blizu. Ne hoda ni prebrzo, ni presporo. Kad hoda, kolena ne češu jedno o drugo. Kad hoda, gležnjevi ne češu jedan o drugi. Kad hoda,

ne diže niti spušta butine, ne drži ih ni priljubljenima, niti suviše rastavljenima. Kada hoda, samo donji deo tela se pomera, a hodaње je bez mnogo napora. Kad se osvrne da pogleda, okrene čitav trup. Ne gleda pravo nago-re i ne gleda pravo nadole. Dok hoda, ne razgleda unaokolo. Gleda ispred sebe koliko je i ruda pluga dugačka; mimo toga, poseduje neograničeno znanje i viđenje.

11. Kad ulazi u prostoriju, ne diže, niti spušta telo, ne savija ga ni napred, ni nazad. Dok se sprema da sedne, ne okreće se ni suviše daleko, ni suviše blizu od mesta na koje će sesti. Ne naslanja se rukom na to mesto. Ne seda tako što naglo spusti telo.

12. Kad sedi unutra, ne maše rukama. Ne mrda stopalima. Ne sedi kolena ukrštenih. Ne sedi gležnjeva ukrštenih. Ne sedi podbočene brade. Kada sedi unutra, nije uplašen, ne ježi se, niti drhti, nije uznemiren. Pošto je bez straha, jeze, drhtanja ili uznemirenja, kosa i dlaka mu se ne nakostreše i rado je u osami.

13. Kad mu sipaju vodu u prosjačku zdelu, ne diže je, niti spušta, ne naginje unapred ili unazad. Ne uzima ni premalo, ni previše vode za pranje zdele. Opere je, a da ne pljuska vodom. Pere je, a da je ne okreće. Ne odlaže zdelu na pod kako bi oprao ruke: kada su mu ruke oprane i zdela je oprana; kada je zdela oprana i njegove ruke su oprane. Ne prosipa vodu ni predaleko, ni preblizu, a ne prosipa je ni unaokolo.

14. Kad prima pirinač, ne diže zdelu, niti spušta, ne naginje je unapred ili unazad. Ne uzima ni premalo pirinča, a ni previše. Dodaje preliiva taman koliko treba; ne zahvata više nego što je potrebno za zalogaj. Zalogaj okrene dva do tri puta u ustima i potom ga proguta, a nijedno zrno pirinča ne uđe u njegovo telo nesažvakano, niti mu se zadrži u ustima; zatim uzme naredni zalogaj. Uzima hranu svestan njezinog ukusa, ali bez ikakve žudnje za određenim ukusom. Hrana koju uzima ima osam obeležja: ne jede je radi zabave, ni za omamljivanje, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo radi snage i izdržljivosti svoga tela, da ukloni glad, kao potporu svetačkom životu. Ovako razmišlja: 'Na taj način ću iskoreniti stare osećaje, a neću stvoriti nove; biću zdrav, neporočan i živeti ugodno.'⁸⁵⁸

15. Kad je jeo i daju mu vodu za pranje prosjačke zdele, ne diže je, niti spušta, ne naginje je unapred ili unazad. Ne uzima ni premalo, ni previše vode za pranje zdele. Opere je, a da ne pljuska vodom. Pere je, a da je ne okreće. Ne odlaže zdelu na pod kako bi oprao ruke: kada su mu ruke oprane i zdela je oprana; kada je zdela oprana i njegove ruke su oprane. Ne prosipa vodu ni predaleko, ni preblizu, a ne prosipa je ni unaokolo.

16. Kad je jeo, spušta zdelu na pod ni predaleko, ni preblizu; nije ni nemanan, ni previše zaokupljen brigom o zdeli.

17. Kad je jeo, posedi ćutke neko vreme, ali ne propušta vreme za

blagoslov.⁸⁵⁹ Kada je jeo i blagoslovio domaćine, ne kritikuje hranu, niti očekuje drugi obrok; umesto toga upućuje, nadahnjuje, podstiče i ohrabruje prisutne govorom isključivo o Dhammi. Kada je tako učinio, ustaje sa svog mesta i odlazi.

18. Ne hoda ni prebrzo, ni presporo, niti ide kao neko ko želi da pobegne.

19. Ogrtač ne nosi ni suviše visoko, ni suviše nisko, niti suviše pripije-no uz telo, niti suviše labavo, a ni vetar kada dune ne raskrili njegov ogrtač. Prašina i prljavština ne prljaju njegovo telo.

20. Kad stigne u manastir, seda na pripremljeno mesto. Kad je seo, pere noge, mada nije suviše zaokupljen njihovom negom. Pošto ih je oprao, seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom. Um nije zaokupljen sopstvenim nedaćama, ni nedaćama drugih, niti nedaćama i svojim i drugih; um usmerava ka sopstvenoj dobrobiti, ka dobrobiti drugih, ka dobrobiti i svojoj i drugih, čak i ka dobrobiti čitavog sveta.

21. Kad stigne u manastir, podučava Dhammi okupljene. Niti laska, niti grdi okupljene; upućuje, nadahnjuje, podstiče i ohrabruje prisutne govorom isključivo o Dhammi. Reči koje izlaze iz njegovih usta imaju osam kvaliteta: razgovetne su, razumljive, melodične, čujne, zvonke, milozvučne, duboke i rezonantne. Iako njegove reči dopiru dokle god ima okupljenih, one se ne čuju dalje od toga. A kada uputi, podstakne, nadahne i ohrabri prisutne, oni ustanu sa svojih mesta i odlaze, gledajući samo u njega i ni u šta drugo.

22. Videli smo učitelja Gotamu kako hoda, gospodine, videli smo kako stoji, videli smo kako ulazi u prostoriju i kako u njoj sedi u tišini posle jela, videli smo kako blagoslovi posle jela, videli smo kako ćutke ide u manastir, videli smo ga u manastiru kako podučava Dhammi okupljene. Takav je učitelj Gotama; takav je on i još više od toga.”⁸⁶⁰

23. Kad ovo bi rečeno, brahman Brahmāyu ustade sa svog mesta, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženog i tri puta izreče ovakav pozdrav: „Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženom, plemenitom i potpuno probuđenome! Trebalo bi jednom prilikom da posetimo učitelja Gotamu, možda bismo mogli da porazgovaramo s njime.”

24. I tako, lutajući od mesta do mesta, Blaženi na kraju stiže i do Mithile. Tu je Blaženi boravio u Makhādevinom mangovom gaju. A brahmani kućedomaćini iz Mithile dočuše: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, tumarajući zemljom Videha, praćen velikom grupom monaha, grupom od pet stotina monaha, stigao je u Mithilu i boravi u Makhādevinom mangovom gaju. Tom prilikom, ovakav se dobar glas

proširio o učitelju Gotami... (*kao u §3 gore*)... Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

25. Onda brahmani kućedomaćini iz Mithile otidoše do Blaženoga. Neki se pokloniše Blaženom i sedošše sa strane; drugi se pozdraviše sa Blaženim, pa kada taj učtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedošše sa strane; treći u znak poštovanja sklopiše ruke u pravcu Blaženog i sedošše sa strane; neki u prisustvu Blaženog rekoše svoje ime i klan i sedošše sa strane; neki ćutke sedošše sa strane.

26. I brahman Brahmāyu doću: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, stigao je u Mithilu i boravi u Makhādevinom mangovom gaju.”

Onda brahman Brahmāyu otide do Makhādevinog mangovog gaja, praćen grupom brahmanskih učenika. Kad stiže do mangovog gaja, pomisli: „Nije prikladno da odem do askete Gotame, a da nisam prethodno najavljen.” Zato se obrati jednom od brahmanskih učenika: „Hajde, brahmanski ućeniće, idi do askete Gotame i pitaj, u moje ime, je li bez bolesti i tegoba, uživa li u zdravlju i snazi, da li se dobro oseća, i to sledećim rećima: ‘Ućitelju Gotama, brahman Brahmāyu pita je li ućitelj Gotama bez bolesti... da li se dobro oseća.’ I kaži još ovo: „Brahman Brahmāyu, ućitelju Gotama, slabašan je starac, oronuo, podmaklih godina, stigao u poslednje doba života, sto dvadeset mu je godina. Znalac je triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izućio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeleđa velikih ljudi. Među brahmanima kućedomaćinima u Mithili, brahman Brahmāyu važi za prvog među njima po bogatstvu, poznavanju svetih himni, po godinama i ugledu. On želi da vidi ućitelja Gotamu.”

„Da, gospodine”, odgovori brahmanski ućenik. Otide do Blaženog i pozdravi se sa njim, a kada taj ućtivi i prijateljski razgovor bi završen, stade sa strane i prenese poruku. [Na to Blaženi reće:]

„Vreme je da brahman Brahmāyu ućini kako misli da treba.”

27. Zatim brahmanski ućenik otide do brahmana Brahmāyua i reće: „Asketa Gotama se saglasio. Vreme je, gospodine, da ućinite kako mislite da treba.”

Tako brahman Brahmāyu otide do Blaženoga. A okupljeni ga izdaleka ugledaše kako dolazi, te napraviše mesta da prođe, kao za nekoga ko je dobro poznat i ugledan. Na to brahman Brahmāyu reće okupljenima: „Dovoljno je, gospodo, neka svako sedne na svoje mesto. A ja ću sestii pored askete Gotame.”

28. Tako otide do Blaženog i pozdravi se s njim, a kada taj ućtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i pogledom počē da na telu

Blaženog traži trideset dva obeležja velikog čoveka. Video ih je sva, osim dva; imao je nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te nije mogao da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i sa dužinom jezika.

29. Onda se brahman Brahmāyu obrati Blaženom u stihovima:

„Trideset dva znaka naučih
koja su obeležja velikog čoveka –
i dva od njih još ne vidim
na tvome telu, Gotama.
Je li ono što tkanina treba da skrije
obavijeno naborima kože, najveći među ljudima?
Iako označen rečju ženskog roda,⁸⁶¹
možda je jezik tvoj muške veličine?
Možda je njegova dužina
onakva kako su nas učili?
Molim te, isplazi ga makar malo
i tako, o mudraču, izleči našu sumnju.
Za dobrobit upravo u ovom životu
i sreću u onome koji tek dolazi,
sada žudimo za dopuštenjem da pitamo
nešto što želimo da saznamo.”

30. Onda se u Blaženom javi misao: „Ovaj brahman Brahmāyu vidi sve oznake velikog čoveka na mom telu, osim dva; ima nedoumice i sumnje o dva obeležja, te ne može da se odluči i bude uveren u njih: je li mi polni organ obavijen naborima kože i koja je dužina mog jezika.”

I Blaženi svojom natprirodnom moći učini da brahmanski učenik Uttara vidi da je organ Blaženog obavijen naborima kože. Potom Blaženi izbacila jezik i više puta njime dodirnu oba uveta i obe nozdrve, te potom čitavo čelo prekri svojim jezikom.

31. Onda Blaženi izgovori ove stihove kao odgovor brahmanu Brahmāyu.

„Trideset dva znaka si naučio
koja su obeležja velikog čoveka –
sva na mome telu možeš pronaći:
zato, brahmane, o tome više sumnje nema.

Ono što treba znati neposredno je saznato,
što treba razviti jeste razvijeno,

što treba napustiti jeste napušteno,
zato, brahmane, ja jesam Buda.⁸⁶²

Za dobrobit upravo u ovom životu
i sreću u onome koji tek dolazi,
pošto dopuštenje imaš, pitaj
šta god želiš da saznaš.”

32. Onda brahman Brahmāyu pomisli: „Asketa Gotama se saglasio. O čemu bi trebalo da ga pitam: o dobrom u ovom životu ili o dobrome u onome koji tek dolazi?” I pomisli: „Upućen sam u dobro u ovom životu, tako da mene i drugi pitaju o dobru u ovom životu. Zašto ga ne bih pitao samo o dobrome u životu koji tek dolazi?” Tako se obrati Blaženome u stihovima:

„Kako se postaje brahman?
I kako se do znanja stiže?⁸⁶³
Kako to neko ima trostruko znanje?
I kako neko postaje znalac svetih stvari?
Kako neko postaje arahant?
I kako neko dostiže potpunost?
Zašto je neko utihnuli mudrac?
a kako neko može biti nazvan Budom?”⁸⁶⁴

33. Onda Buda izgovori ove stihove kao odgovor:

„Ko zna svoje prethodne živote,
vidi nebeske i svetove nevolja,
ko je stigao na kraj novim rođenjima –
mudrac koji zna kroz neposredno iskustvo,
zna da njegov um pročišćen je,
svake strasti oslobodio se;
ko je napustio i rođenje i smrt,
ko je potpun u svetačkom životu,
ko nadišao jeste sve –
takav se naziva Budom.”⁸⁶⁵

34. Kada ovo bi rečeno, brahman Brahmāyu ustade sa svog mesta, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena i do nogu se pokloni Blaženom, te prekri stope Blaženog poljupcima i rukama ih pomilova, izgovarajući svoje ime: „Ja sam brahman Brahmāyu, učitelju Gotama; ja sam brahman Brahmāyu, učitelju Gotama.”

35. Okupljeni behu iznenađeni i začuđeni, te rekoše: „Neobično je, gospodo, čudesno je kakvu to veliku snagu i moć ima asketa Gotama da uglednog i nadaleko poznatog brahmana Brahmāyua navede na takvo javno poniženje!”

Na to Blaženi reče brahmanu Brahmāyuu: „Dobro je, brahmane, ustani; sedi na svoje mesto, jer u umu tvome ima poverenja u mene.”

A brahman Brahmāyu se podiže i sede na svoje mesto.

36. I Blaženi tada izloži postupnu poduku,⁸⁶⁶ a to je govor o davanju, govor o vrlini, govor o nebesima; objasni mu opasnost, propadanje i talog u čulnim zadovoljstvima, kao i blaženstvo obuzdavanja. Kada je znao da je um brahmana Brahmāyua spreman, prijemčiv, oslobođen prepreka, nadahnut i ispunjen poverenjem, izloži mu učenje koje je posebno svojstveno Budama: patnju, nastanak patnje, prestanak patnje i put. I baš kao što bi čisti komad platna, bez ikakvih mrlja, bio obojen svuda jednako, tako i u brahmanu Brahmāyuu, dok je tu sedeo, javi se potpuno čisto oko Dhamme, bez mrlja: ‘Sve što je podložno nastajanju jeste podložno i nestajanju.’ Tada brahman Brahmāyu ugleda Dhammu, doseže Dhammu, razume Dhammu, obuhvati Dhammu; pređe s one strane sumnjičavosti, oslobodi se zbnjenosti, zadobi neustrašivost i postade nezavisan od drugih u Učiteljevom nauku.

37. Tada on reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je poštovani Gotama – na više različitih načina – razjasnio Dhammu. Uzimam poštovanog Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me poštovani Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište! Neka Blaženi, zajedno sa monaškom zajednicom, prihvati moj poziv za obrok sutra u mome domu.”

I Blaženi ćutke prihvati poziv. Potom, znajući da je Blaženi prihvatio, brahman Brahmāyu ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide.

38. Kada je noć prošla, brahman Brahmāyu naredi da se u njegovom domu pripreme različita jela, te posla poruku za Blaženog: „Vreme je, učitelju Gotama, obrok je spreman.”

I tako, ujutro, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa zajedno s monaškom zajednicom otide do doma brahmana Brahmāyua i sede na pripremljeno mesto. Onda je, nedelju dana, brahman Brahmāyu svojim rukama posluživao i raznim ukusnim jelima nahranio monašku zajednicu predvođenu Blaženim.

39. Na kraju nedelje, Blaženi krete dalje zemljom Videha. Ubrzo po-

što je otišao, brahman Brahmāyu umre. Onda jedna grupa monaha otide do Blaženog, pokloni se, sedošše sa strane i rekoše: „Poštovani gospodine, brahman Brahmāyu je umro. Kakvo je njegovoodredište? Koji je njegov budući smer?”

„Monasi, brahman Brahmāyu bio je mudar, stupio je na put Dhamme i nisam imao poteškoća da mu protumačim Dhammu. Pošto je raskinuo pet nižih okova, spontano se preporodio [u čistom boravištu] i tamo će dostići krajnju *nibbānu*, da se više ne vrati u ovaj svet.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

92 Sela sutta

Govor asketi Seli

1. Ovako sam čuo.⁸⁶⁷ Jednom je Blaženi lutao zemljom Anguttarāpa, praćen velikom grupom monaha, grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe.

2. A jedan asketa s pundom po imenu Keṇiya doču ovako: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio svoj dom, lutao je zemljom Anguttarāpa, praćen velikom grupom monaha, grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami... (*kao u suttu 91, §3*)... Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

3. Onda Keṇiya, asketa s pundom, dođe do Blaženog i pozdravi se s njim, a kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane. Na to ga Blaženi uputi, podstaknu, nadahnu i ohrabri govorom o Dhammi. Pošto ga je Blaženi uputio, podstakao, nadahnuo i ohrabrio govorom o Dhammi, Keṇiya, asketa s pundom, reče Blaženome: „Neka učitelj Gotama, zajedno sa svojom monaškom sanghom, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.” Kada ovo bi rečeno, Buda uzvрати: „Monaška sangha je velika, Keṇiya, sastoji se od hiljadu dvesta pedeset monaha, a ti si verni sledbenik brahmana.”

I drugi put Keṇiya, asketa s pundom, reče Blaženome: „Iako je monaška sangha velika, učitelju Gotama, sastoji se od hiljadu dvesta pedeset monaha, iako sam ja verni sledbenik brahmana, ipak neka učitelj Gotama, zajedno sa svojom monaškom sanghom, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.” I drugi put Blaženi uzvрати: „Monaška sangha je velika, Keṇiya...”

I treći put Keṇiya, asketa s pundom, reče Blaženome: „Iako je monaška sangha velika, učitelju Gotama... ipak neka učitelj Gotama, zajedno sa svojom monaškom sanghom, prihvati poziv za sutrašnji obrok kod mene.” Blaženi ćutke prihvati ovaj poziv.

4. Kako je znao da je Blaženi prihvatio, Keṇiya, asketa s pundom, ustade sa svog mesta i ode do svog boravišta, gde se obrati prijateljima i drugovima, svojim saplemenicima i srodnicima ovako: „Čujte me, gospodo, prijatelji i drugovi, saplemenici i srodnici. Pozvao sam na sutrašnji obrok asketu Gotamu, zajedno sa monaškom sanghom. Nabavite

sve što je neophodno i pripreme za mene.”

„Da, gospodine”, odgovoriše. Jedni povadiše tepsije, drugi nasekoše drva, jedni oprawe posude, drugi napuniše posude s vodom, jedni pripremiše mesta za sedenje, dok je Keṇiya, asketa s punđom, lično pripremao paviljon.

5. U isto vreme brahman Sela je boravio u Āpaṇi. Bio je znalac triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi, tri stotine brahmanskih učenika podučavao je recitovanju himni.

6. U to vreme Keṇiya, asketa s punđom, bio je verni sledbenik brahmana Sele. I tako je brahman Sela, dok je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, praćen sa tri stotine brahmanskih učenika, došao do boravišta Keṇiye, askete s punđom. Tu vide kako jedni povadiše tepsije, drugi nasekoše drva, jedni oprawe posude, drugi napuniše posude s vodom, jedni pripremiše mesta za sedenje, dok je Keṇiya, asketa s punđom, lično pripremao paviljon.

7. Kad je sve to video, brahman Sela upita Keṇiyu, asketu s punđom: „Da li to učitelj Keṇiya udaje kćerku ili ženi sina? Ili je u pitanju neki veliki obred prinošenja žrtve? Ili je Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, zajedno sa svojom velikom pratnjom pozvan na sutrašnji obed?”

8. „Učitelju Sela, ne udajem kćerku, ne ženim sina, niti je Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, zajedno sa svojom velikom pratnjom pozvan na sutrašnji obed, već planiram veliki obred prinošenja žrtve. Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio svoj dom, lutao je zemljom Anguttarāpa, praćen velikom grupom monaha, grupom od hiljadu dvesta pedeset monaha, i na kraju stigao do grada Āpaṇe. I ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Njega sam pozvao, zajedno sa monaškom sanghom, na sutrašnji obrok.”

9. „Da li si to rekao ‘Buda’, Keṇiya?”

„Da, rekao sam ‘Buda’, Sela.”

„Da li si to rekao ‘Buda’, Keṇiya?”

„Da, rekao sam ‘Buda’, Sela.”

10. Onda brahmanu Seli pade na um ova misao: „Na ovome svetu je teško naići čak i na tu reč ‘Buda.’ U našim himnama su sačuvana trideset dva obeležja velikog čoveka, a veliki čovek koji ih poseduje ima pred sobom samo dva puta, nijedan drugi. Ako živi životom kućedomaćina, postaće vladar koji pokreće točak istine, pravedni vladar koji vlada u skladu

sa Dhammom, gospodar četiri strane sveta, pobednik, koji je učvrstio svoje kraljevstvo i poseduje sedam blaga. On ima ovih sedam blaga: točak kao blago, slona kao blago, konja kao blago, dragulj kao blago, ženu kao blago, nadzornika kao blago i savetnika kao sedmo blago. Njegova deca, kojih je više od hiljadu, jesu hrabra i odvažna, slamaju tuđe vojske; nad tom zemljom omeđenom okeanom vlada on bez batine, bez oružja, uz pomoć Dhamme. Ako ipak napusti domaćinski život i ode u beskućnike, postaje plemeniti i potpuno probuđeni, što skida velove u ovome svetu.”

11. [On reče]: „Dobri moj Keṇiya, gde živi sada učitelj Gotama, plemeniti i potpuno probuđeni?”

Kad ovo bi rečeno, Keṇiya, asketa s pundom, ispruži ruku i reče: „Tamo, gde počinje gaj, učitelju Sela.”

12. Onda brahman Sela zajedno sa tri stotine brahmanskih učenika, otide do Blaženoga. Usput reče brahmanskim učenicima: „Hodajte bez buke, gospodo, krećite se pažljivo; jer Blaženima je teško prići, lutaju oni osamljeni poput lavova. Dok budem razgovarao s asketom Gotamom, ne upadajte u reč i ne prekidajte me, već sačekajte dok naš razgovor ne bude završen.”

13. I brahman Sela dođe do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i poče da na telu Blaženog pogledom traži trideset dva obeležja velikog čoveka. Video je skoro sva obeležja velikog čoveka na telu Blaženog, osim dva; imao je nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te nije mogao da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i dužinom jezika.

Onda se u Blaženom javi misao: „Ovaj brahman Uttara vidi sva obeležja velikog čoveka na mom telu, osim dva; ima nedoumice i sumnje u pogledu dva obeležja, te ne može da se odluči i bude uveren u njih: u vezi s polnim organom obavijenim naborima kože i dužinom jezika.”

14. Na to Blaženi svojom natprirodnom moći učini da brahmanski učenik Uttara vidi da je organ Blaženog obavijen naborima kože. Potom Blaženi izbaci jezik i više puta njime dodirnu oba uveta i obe nozdrve, te potom čitavo čelo prekri svojim jezikom.

15. A brahman Sela pomisli: „Asketa Gotama poseduje trideset dva obeležja velikog čoveka; ona su potpuna, a ne nepotpuna. Ali ja ne znam je li on Buda ili nije. Međutim, od starih brahmana koji su govorili u skladu sa tradicijom učitelja čuo sam da oni koji su plemeniti i potpuno probuđeni, otkrivaju sebe takvima kada im se izgovori pohvala. Kako bi bilo da asketu Gotamu u njegovom prisustvu opevam prigodnim stihovima?”

Onda asketu Gotamu, u njegovom prisustvu, opeva prigodnim stihovima:

16. *Sela*

„Savršenog tela, blistav,
naočit, milina ga pogledati;
o Blaženi, zlatna je tvoja put,
a zubi beli; snažan si.

Ako postoje znaci čoveka
koji je plemenitog porekla,
svi oni su na tvome telu,
znaci koji otkrivaju velikog čoveka.

Blistave oči imaš, privlačnu spoljašnjost;
visok si, uspravan, veličanstven;
usred ove grupe monaha,
sijaš kao sunce blistavo.

Monah si prijatnog izgleda,
koža ti je zlatnoga sjaja –
tako retke lepote, otkuda da si
zadovoljan životom askete?

Dostojan da budeš kralj, gospodar,
monarh koji pokreće točak istine,
pobednik na sve četiri strane sveta
i gospodar Đambu gaja.⁸⁶⁸

Sa ratnicima i velikim prinčevima
samo u tvojoj službi,
o Gotama, treba da vladaš
kao vladar nad ljudima, kralj nad kraljevima.”

17. *Buda*

„Ja jesam već kralj, o Sela,
vrhovni sam kralj Dhamme,
točak Dhamme pokrećem,
točak koji zaustaviti nije moguće.”

18. *Sela*

„Kažeš da potpuno si probuđen”, reče brahman Sela,
„o Gotama, ti mi kažeš:

Vrhovni sam kralj Dhamme,
točak pokrećem uz pomoć Dhamme.

Ko je tvoj general, taj učenik
koji verno sledi Učiteljev put?
Ko je taj koji ti pomaže da okrećeš
točak Dhamme koji jednom pokrenu?!

19. *Buda*

„Točak koji pokrenuh”, odgovori Blaženi,
„isti taj nenadmašni točak Dhamme,
Sāriputta, Tathāgatin sin,
pomaže mi u okretanju točka tog.

Što znano biti mora, znano je neposredno,
što razvijeno biti mora, razvijeno je,
što napušteno biti mora, napušteno je,
zato, brahmane, ja i jesam Buda.

Neka tvoje sumnje u mene minu
i neka odluka svoje mesto nađe,
jer uvek je teško postići
da okom Probuđenoga vidiš.

Taj sam čije prisustvo u svetu
vrlo retko dogodi se,
ja jesam potpuno probuđeni
ja jesam, o brahmane, iscelitelj nenadmašni.

Svetac sam nenadmašni
što Mārine horde rasterao jeste;
porazivši sve neprijatelje svoje,
radujem se, bez i trunke straha.”

20. *Sela*

„O gospodo, počujte šta kaže
čovjek svevideći, iscelitelj,
moćni heroj što riknu
poput lava u šumi.

Ko ne bi, pa makar i najnižeg porekla,
poverovao njegovoj reči kada ga vidi,
da jeste svetac nenadmašni
što Mārine horde rasterao jeste?

A sada neka me sledi ko želi,
a ko ne želi, neka ide.
Jer učenik želim da postanem,
ovog čoveka mudrosti uzvišene.”

21. *Učenici*

„Ako vi, gospodine, sada odobravate
ovo učenje Probuđenoga,
i mi želimo da učenici postanemo,
ovog čoveka mudrosti uzvišene.”

22. *Sela*

„Ovde je trista brahmana
koji sklopljenih ruku preklinju:
’Možemo li svetim životom živeti
pod tvojim vođstvom, o Blaženi!’”

23. *Buda*

„Svetački život je dobro objavljen, o Sela,
vidljiv ovde i sada, a ne kasnije;
za onoga ko vežba marljivo
monaštvo će biti plodotvorno.”

24. Onda brahman Sela i njegovi pratiodci pristupiše zajednici i primiše više zaredenje od Blaženoga.

25. Kasnije, kada je noć minula, Keṇiya, asketa s pundom, pripremi različita ukusna jela u svom boravištu i poruči Blaženom: „Vreme je, učitelju Gotama, obrok je spreman.” I kada bi jutro, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa praćen velikom grupom monaha otide do boravišta Keṇiye, askete s pundom, i sede na pripremljeno mesto. A Keṇiya, asketa s pundom, lično je poslužio i raznim ukusnim jelima nahranio monašku zajednicu predvođenu Blaženim. Kada je Blaženi jeo i odložio zdelu, Keṇiya, asketa s pundom, sede na niže mesto sa strane. Na to mu Blaženi dâ blagoslov sledećim stihovima:

26. „Žrtve paljenice su ukras vatri,
Sāvitṛī ukras vedskih himni,
ukras ljudskim bićima jeste kralj,
a ukras vodâ tekućih jeste more;
mesec je ukras među zvezdama,
sunce je ukras svemu što sija;
dobro delo je ukras svakom ko stremi;
Sangha je ukras onima koji daju.”

Kad izreče blagoslov ovim stihovima, Blaženi ustade sa svog mesta i otide.

27. I ne zadugo posle potpunog zaređenja, boraveći u meditaciji, povučeni, marljivi, predani i odlučni, poštovani Sela i njegovi pratioci, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostigoše i ostadoše na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica s pravom napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno su znali: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Sela, zajedno sa svojim pratiocima, postade jedan od arahanata.

28. Onda poštovani Sela, zajedno sa svojim pratiocima, otide do Blaženog. Prebacivši gornji ogrtač preko jednog ramena, u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i obrati mu se ovim stihovima:

„Osam je dana prošlo, Svevideći,
otkako u tebi pronađosmo utočište svoje.
U tih sedam noći, o Blaženi,
postadosmo ukroćeni učenjem tvojim.

Ti si Buda, ti si Učitelj,
Ti si Mudrac, ti si nad Mārom pobednik.
Iskorenivši sav korov uma,
bujicu si prešao i tamo vodiš sve druge ljude.

Prevazišao si svaku vezanost,
sve otrove uma uklonio,
ti si lav što ide svuda nesputan,
napustio si i strah i zebnju.

Ovih pred tobom trista monaha stoji,
ruku sklopljenih u znak poštovanja.
O Heroju, dopusti tim velikim bićima,
da se do nogu poklone svome Učitelju.”

93 *Assalāyana sutta* Govor Assalāyani

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. A u to vreme pet stotina brahmana iz različitih krajeva došli su u Sāvattḥī, svaki svojim poslom. I ti brahmani pomisliše: „Taj asketa Gotama opisuje pročišćenje za sve četiri kaste.⁸⁶⁹ Ko bi bio u stanju da raspravlja s njim o takvoj tvrdnji?”

3. Tom prilikom brahmanski učenik po imenu Assalāyana takođe se nalazio u Sāvattḥīju. Mlad, obrijane glave, šesnaestogodišnjak, bio je znalac triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi. Tada brahmani pomisliše: „Brahmanski učenik po imenu Assalāyana takođe se nalazi u Sāvattḥīju. Mlad... potpuno upućen u prirodnu filozofiju i telesna obeležja velikih ljudi. On će biti u stanju da raspravlja s asketom Gotamom o takvoj tvrdnji.”

4. I tako brahmani odoše do brahmanskog učenika Assalāyane i rekoše: „Učitelju Assalāyana, ovaj asketa Gotama opisuje pročišćenje za sve četiri kaste. Neka učitelj Assalāyana ode i raspravi s asketom Gotamom o toj tvrdnji.”

Kad to bi rečeno, brahmanski učenik Assalāyana odgovori: „Gospodo, asketa Gotama govori Dhammu. A s onima koji govore Dhammu je teško raspravljati. Nisam u stanju da s asketom Gotamom raspravljam o toj tvrdnji.”

I drugi put brahmani rekoše: „Učitelju Assalāyana, ovaj asketa Gotama opisuje pročišćenje za sve četiri kaste. Neka učitelj Assalāyana ode i raspravi s asketom Gotamom o toj tvrdnji. Jer učitelj Assalāyana je završio i obuku isposnika.”⁸⁷⁰

I drugi put brahmanski učenik Assalāyana odgovori: „Gospodo, asketa Gotama govori Dhammu. A s onima koji govore Dhammu je teško raspravljati. Nisam u stanju da s asketom Gotamom raspravljam o toj tvrdnji.”

I treći put brahmani rekoše: „Učitelju Assalāyana, ovaj asketa Gotama opisuje pročišćenje za sve četiri kaste. Neka učitelj Assalāyana ode i raspravi s asketom Gotamom o toj tvrdnji. Jer učitelj Assalāyana je završio

i obuku isposnika. Neka učitelj Assalāyana ne bude pobeđen bez borbe.”

Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenik Assalāyana odgovori: „Gospodo, asketa Gotama govori Dhammu. A s onima koji govore Dhammu je teško raspravljati. Nisam u stanju da s asketom Gotamom raspravljam o toj tvrdnji. Pa ipak, gospodo, na vaš nagovor, poći ću.”

5. Onda brahmanski učenik Assalāyana, praćen velikom grupom brahmana, otide do Blaženoga i srdačno se pozdravi s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane, te reče Blaženome: „Učitelju Gotama, brahmani ovako kažu: ‘Brahmani su najviša kasta, sve druge kaste su ispod njih; brahmani su kasta najsvetlije puti, sve druge kaste su tamnije; jedino brahmani su pročišćeni, ali ne i ne-brahmani; samo su brahmani sinovi Brahme, potomci Brahme, rođeni iz njegovih usta; rodio ih je Brahmā, stvorio ih je Brahmā, oni su njegovi naslednici.’ Šta na sve to kaže učitelj Gotama?”

„Assalāyano, brahmanske žene imaju menstruaciju, zatrudne, porode se i doje.⁸⁷¹ A ipak oni koji su rođeni iz materice brahmanki kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... samo su brahmani sinovi Brahme, potomci Brahme, rođeni iz njegovih usta; rodio ih je Brahmā, stvorio ih je Brahmā, oni su njegovi naslednici.’”

6. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„Šta misliš o ovome, Assalāyana? Da li si kada čuo da u Yoni i Kambođi,⁸⁷² kao i u drugim rubnim oblastima, postoje samo dve kaste, gospodari i robovi. I da gospodari postaju robovi, a robovi gospodari?”

„Čuo sam, gospodine.”

„Pa na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

7. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana?⁸⁷³ Zamisli da osoba plemenitog roda ubija živa bića, uzima ono što joj nije dato, upušta se u nedolične seksualne odnose, laže, govori zlonamerno, vređa, ogovara, gramziva je, uma ispunjenog zlovoljom i drži se pogrešnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, nije li najverovatnije da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu, a ne kao brahman? Zamisli da trgovac... najamnik ubija živa bića... i drži se pogrešnih gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, nije li najverovatnije da se preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu, a ne kao brahman?

„Da, učitelju Gotama. Bilo da je neko plemenitog roda, brahman, trgovac ili najamnik – bilo ko iz sve četiri klase ko ubija živa bića... i drži se

pogrešnih gledišta, posle sloma tela, posle smrti, najverovatnije je da će se preporoditi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.”

„Ako je tako, na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

8. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da brahman odustane od ubijanja živih bića, uzimanja onog što mu nije dato, ne upušta se u nedolične seksualne odnose, ne laže, ne govori zlonamerno, ne vređa, ne ogovara, nije gramziv, u njegovom umu nema zlovolje i drži se ispravnog gledišta. Posle sloma tela, posle smrti, nije li najverovatnije da se preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu – a ne kao plemić, trgovac ili radnik?”

„Ne, učitelju Gotama. Bilo da je neko plemenitog roda, brahman, trgovac ili radnik – bilo ko iz sve četiri klase ko odustane od ubijanja živih bića... i drži se ispravnog gledišta, posle sloma tela, posle smrti, najverovatnije je da se preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu.”

„Ako je tako, na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

9. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana? Je li samo brahman u stanju da u svom umu razvija ljubav prema određenom kraju, bez neprijateljstva i zlovolje, a da to nije moguće za plemića, trgovca i najamnika?”

„Ne, učitelju Gotama. Bilo da je neko plemenitog roda, brahman, trgovac ili najamnik – bilo ko iz sve četiri klase u stanju je da u svom umu razvija ljubav prema određenom kraju, a bez neprijateljstva i zlovolje.”

„Ako je tako, na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

10. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana? Je li samo brahman u stanju da uzme sunder i sapun, ode na reku i sa sebe spere prašinu i prljavštinu, a da to nije moguće za plemića, trgovca i najamnika?”

„Ne, učitelju Gotama. Bilo da je neko plemenitog roda, brahman, trgovac ili najamnik – bilo ko iz sve četiri klase u stanju je da uzme sunder i sapun, ode na reku i sa sebe spere prašinu i prljavštinu.”

„Ako je tako, na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

11. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da miropomazan plemeniti kralj okupi ovde stotinu ljudi različitog porekla i kaže im: „Gospodo, neka oni koji su rođeni među plemićima, brahmanima ili vladarima uzmu drvo sala, salalu, sandalovinu ili padumaku, nek zapale vatru i stvore toplotu. A oni koji su rođeni među parijama, nedodirljivima, među korparima, štaviteljima kože ili pogrebnicima, uzmu drvo od kojeg je napravljeno pojilo za pse, pojilo za svinje, sanduk za otpatke ili neko drugo odbačeno drvo, upale ga i stvore toplotu.”

Šta misliš, Assalāyana? Kada neko iz prve grupe upali vatru i stvori toplotu, da li će ta vatra imati plamen, boju i sjaj, da li će je biti moguće koristiti za ono za šta se vatra inače koristi, a kada neko iz druge grupe upali vatru i stvori toplotu, ta vatra neće imati plamen, boju i sjaj, neće je biti moguće koristiti za ono za šta se vatra inače koristi?”

„Ne, učitelju Gotama. Kada neko iz prve grupe upali vatru i stvori toplotu, ta će vatra imati plamen, boju i sjaj, biće je moguće koristiti za ono za šta se vatra inače koristi. Isto tako, kada neko iz druge grupe upali vatru i stvori toplotu, i ta vatra će imati plamen, boju i sjaj, biće je moguće koristiti za ono za šta se vatra inače koristi. Jer svaka vatra ima plamen, boju i sjaj, svaku je vatru moguće koristiti za ono za šta se vatra inače koristi.”

„Ako je tako, na osnovu kojeg argumenta ili uz potporu kojeg autoriteta brahmani u tom slučaju kažu: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici?’”

12. „Iako učitelj Gotama tako kaže, ipak brahmani misle ovako: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’”

„A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da mladić plemenitog roda živi sa brahmanskom devojkom i iz te zajednice se rodi sin. Da li bi to dete trebalo smatrati plemićem, na osnovu njegovog oca, ili brahmanom, na osnovu njegove majke?”

„Može se smatrati oboma, učitelju Gotama.”

13. „A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da brahmanski mladić živi sa devojkom plemenitog roda i iz te zajednice se rodi sin. Da li bi to dete trebalo smatrati plemićem, na osnovu njegovog oca, ili brahmanom, na osnovu njegovog oca?”

„Može se smatrati oboma, učitelju Gotama.”

14. „A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da se kobila spari s magarcem i potom se rodi mladunče. Da li bi ga trebalo smatrati ždrebe-

tom, na osnovu njegove majke, ili magarcem, na osnovu njegovog oca?"

„To je mazga, učitelju Gotama, jer ne pripada nijednoj od te dve vrste. Vidim razliku u ovom, poslednjem slučaju, ali ne vidim ni u jednom od ranijih.”

15. „A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da postoje dva brahmanska učenika koji su braća, od iste majke rođeni, jedan učen i oštrouman, drugi ni učen, ni oštrouman. Kojeg od njih dvojice bi brahmani prvog nahranili na pogrebnoj daći, pri obredu libacije, pri obredu žrtvovanja ili gozbi za goste?"

„U takvim prilikama brahmani bi prvo nahranili onoga ko je učen i oštrouman. Učitelju Gotama, kako bi nešto što je dato onome ko nije ni učen, ni oštrouman moglo doneti veliki plod?"

16. „A šta misliš o ovome, Assalāyana? Zamisli da postoje dva brahmanska učenika koji su braća, od iste majke rođeni, jedan učen i oštrouman, ali nemoralan i lošeg karaktera, drugi ni učen, ni oštrouman, ali čestit i dobrog karaktera. Kojeg od njih dvojice bi brahmani prvog nahranili na pogrebnoj daći, pri obredu libacije, pri obredu žrtvovanja ili gozbi za goste?"

„U takvim prilikama brahmani bi prvo nahranili onoga ko je čestit i dobrog karaktera. Učitelju Gotama, kako bi nešto što je dato onome ko je nemoralan i lošeg karaktera moglo doneti veliki plod?"

17. „Assalāyana, prvo si se izjasnio u vezi sa rođenjem, potom u vezi s poznavanjem svetih tekstova, da bi upravo na osnovu toga na kraju zaključio da je pročišćenje za sve četiri kaste, baš kao što sam i ja opisao.”

Kad to bi rečeno, brahmanski učenik Assalāyana ostade da sedi ćutke, zbunjen, povijenih leđa i pognute glave, ophrvan mislima, nesposoban da bilo šta odgovori. Videvši ga takvog, Blaženi reče:

18. „Assalāyana, jednom kada je sedam brahmanskih mudraca boravilo u kolibi od pruća u šumi, u njima se javilo ovakvo opasno gledište: ‘Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.’ I o tome je čuo i Devala Mračni.⁸⁷⁴ Onda on uredi kosu i bradu, stavi na sebe odeću oker boje, obu se, uze svoj zlatni štap i pojavi se pred boravištem sedam brahmanskih mudraca. Hodajući tamo-amo ispred boravišta sedam brahmanskih mudraca, mudrac Devala Mračni ovako govoraše: ‘Gde li su časni brahmanski mudraci otišli? Gde li su časni brahmanski mudraci otišli?’ Na to sedam brahmanskih mudraca pomisli: ‘Ko to poput nekakve seoske lude hoda tamo-amo ispred našeg boravišta i govori: „Gde li su ti časni brahmanski mudraci otišli? Gde li su ti časni brahmanski mudraci otišli?” Hajde da ga izgrdimo!’ Potom sedam brahmanskih mudraca ovako izgrdiše Devalu Mračnog: ‘Pretvori se u pepeo, nesrećo jedna! Pretvori se u pepeo, nesrećo jedna!’ Ali što ga je sedam brahmanskih mudraca više proklinja-

lo, to je mudrac Devala Mračni postajao lepši, naočitiji i zgodniji. Na to sedam brahmanskih mudraca pomisliše: ‘Sav naš asketizam je uzalud, sav naš svetački život je bez rezultata. Ranije kad bismo nekoga proklinjali: „Pretvori se u pepeo, nesrećo jedna! Pretvori se u pepeo, nesrećo jedna!”, na kraju bi i postao pepeo. Ali što ovoga više proklinjemo, to on lepši, naočitiji i zgodniji postaje.’

‘Vaš asketizam nije uzalud, gospodo, vaš svetački život nije bez rezultata. Ali, gospodo, odložite svoju mržnju prema meni.’”

‘Odložili smo svoju mržnju prema tebi, gospodine. Ko si ti?’

‘Jeste li čuli za mudraca Devalu Mračnog, gospodo.’ – ‘Da, gospodine.’ – ‘E ja sam taj.’

Na to sedam brahmanskih mudraca priđoše mudracu Devali Mračnom i pokloniše mu se. A on reče: ‘Gospodo, čuo sam ovo: dok je sedam brahmanskih mudraca boravilo u kolibi od pruća u šumi, u njima se javilo ovakvo opasno gledište: „Brahmani su najviša kasta... oni su Brahmini naslednici.”’ – ‘Tako je, gospodine.’

‘Ali, gospodo, da li ste sigurni da je majka koja vas je rodila imala kontakt samo sa brahmanom, a nikada sa ne-brahmanom?’ – ‘Ne, gospodine.’

‘Gospodo, da li ste sigurni da je majka vaše majke, pa sve unazad do sedmog kolena, imala kontakt samo sa brahmanom, a nikada sa ne-brahmanom?’ – ‘Ne, gospodine.’

‘Gospodo, da li ste sigurni da je otac koji vas je začeo imao kontakt samo sa brahmankom, a nikada sa ne-brahmankom?’ – ‘Ne, gospodine.’

‘Gospodo, da li ste sigurni da je otac vašeg oca, pa sve unazad do sedmog kolena, imao kontakt samo sa brahmankom, a nikada sa ne-brahmankom?’ – ‘Ne, gospodine.’

‘Ali, gospodo, da li znate kako se začinje plod u materici?’

‘Gospodine, znamo kako se začinje plod u materici. Kad se sjedine majka i otac, u plodne majčine dane, a tu je i biće koje treba da se ponovo rodi. Tako se plod začinje u materici kada su zajedno te tri stvari.’⁸⁷⁵

‘Onda, gospodo, znate li zasigurno je li biće koje treba da se ponovo rodi plemenitog roda, brahman, trgovac ili najamnik?’

‘Gospodine, ne znamo zasigurno je li biće koje treba da se ponovo rodi plemenitog roda, brahman, trgovac ili najamnik.’

‘Pošto je to tako, šta ste onda vi?’

‘Pošto je to tako, mi ne znamo šta smo.’

Tako, Assalāyana, čak ni tih sedam brahmanskih mudraca, kad ih je propitivao i proveravao mudrac Devala Mračni o njihovoj tvrdnji vezanoj za rođenje, nije bilo u stanju da je odbrani. Pa kako ćeš ona ti, kada te propitujem i proveravam o tvojoj tvrdnji vezanoj za rođenje, biti u stanju da

je odbraniš? Ti koji se oslanjaš na učenje svojih učitelja i nisi dostojan da budeš ni njihov sluga Puṇṇa.”⁸⁷⁶

19. Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenik Assalāyana reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

94 *Ghoṭamukha sutta* Govor Ghoṭamukhi

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Udena boravio kraj Benaresa, u Khemiya mangovom gaju.

2. U to vreme je brahman Ghoṭamukha došao u Benares nekim poslom. I dok je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, došao je do Khemiya mangovog gaja. U isto vreme poštovani Udena je praktikovao meditaciju u hodu. Onda brahman Ghoṭamukha otide do poštovanog Udene i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, još uvek hodajući tamo-amo zajedno s poštovanim Udenom, reče on: „Cenjeni asketo, ne postoji život isposnika koji je u skladu sa Dhammom: tako se barem meni čini, a razlog tome može biti to što nisam video poštovane kao što si ti ili [zato što nisam video] Dhammu ovde.”

3. Kad ovo bi rečeno, poštovani Udena skrete sa staze i ode u svoju kolibu, gde sede na pripremljeno mesto.⁸⁷⁷ A Ghoṭamukha takođe skrete sa staze i uđe u kolibu, pa stade sa strane. Na to mu poštovani Udena reče: „Ima mesta, brahmane, sedi ako želiš.”

„Ne sedimo, zato što čekamo na učitelja Udenu [da govori]. Kako bi neko kao ja i pomislio da sedne na mesto, a da pre toga nije pozvan da to učini?”

4. Onda brahman Ghoṭamukha odabra jedno niže mesto, sa strane, i reče poštovanom Udeni: „Cenjeni asketo, ne postoji život isposnika koji je u skladu sa Dhammom: tako se barem meni čini, a razlog tome može biti to što nisam video poštovane kao što si ti ili [zato što nisam video] Dhammu ovde.”

„Brahmane, ako misliš da se sa bilo kojom mojom tvrdnjom treba složiti, onda se složiti s njom; ako misliš da bilo koju moju tvrdnju treba osporiti, onda je osporiti; a ako ne razumeš značenje bilo koje od mojih tvrdnji, pitaj me kako bih ti ga razjasnio, ovako: ‘Kako to, učitelju Udeno? Koje je značenje toga?’ Na taj način možemo razmotriti stvari.”

„Učitelju Udena, ako mislim da se sa bilo kojom tvrdnjom učitelja Udene treba složiti, ja ću se složiti s njom; ako mislim da bilo koju tvrdnju učitelja Udene treba osporiti, ja ću je osporiti; a ako ne razumem značenje bilo koje od tvrdnji učitelja Udene, pitaću ga kako bi mi je razjasnio, ovako: ‘Kako to, učitelju Udeno? Koje je značenje toga?’ Na taj način neka

razmotrimo stvari.”

5–6. „Brahmane, na ovome svetu moguće je naći četiri vrste ljudi. Koje četiri?”... (*kao sutta 51, §5–6*)...

Ali, učitelju Udeno, vrsta osobe koja ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, a isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih, ona je ovde i sada bez žudnje, ugašena i ohlađena, te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena – ne nanosi bol ni sebi ni drugima, a oboje žele zadovoljstvo i uzmiču pred bolom. Zato ta vrsta osobe raduje moj um.”

7. „Brahmane, postoje dve vrste zajednica. Koje dve? Tako jedna zajednica žudi za ogrlicama i mindušama, traga za ženama i decem, robovima i robinjama, pašnjacima i njivama, zlatom i srebrom. Ali postoji zajednica koja ne žudi za ogrlicama i mindušama, koja je napustivši žene i decu, robove i robinje, pašnjake i njive, zlato i srebro, ostavila iz sebe domaćinski život i otišla u beskućnike. Isto tako, postoji vrsta osobe koja ne nanosi bol sebi, niti praktikuje mučenje sebe, isto tako ne nanosi bol drugima, niti praktikuje mučenje drugih; ona je ovde i sada bez žudnje, ugašena i ohlađena, te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena. U kojoj od ove dve zajednice obično vidiš takvu osobu, brahmane – u zajednici koja žudi za ogrlicama i mindušama, traga za ženama i decem, robovima i robinjama, pašnjacima i njivama, zlatom i srebrom; ili u zajednici koja ne žudi za ogrlicama i mindušama, koja je napustivši žene i decu... napustila domaćinski život i otišla u beskućnike?”

„Obično, učitelju Udeno, takvu osobu vidim u zajednici koja ne žudi za ogrlicama i mindušama, koja je napustivši žene i decu... napustila domaćinski život i otišla u beskućnike.”

8. „Ali malopre, brahmane, razumeli smo te da kažeš: ‘Cenjeni asketo, ne postoji život isposnika koji je u skladu sa Dhammom: tako se barem meni čini, a razlog tome može biti to što nisam video poštovane kao što si ti ili [zato što nisam video] Dhammu ovde.’”

„Svakako, učitelju Udeno, te reči sam izrekao kako bih nešto naučio. Postoji život isposnika koji je u skladu sa Dhammom: tako se barem meni čini ovde i neka me učitelj Udena zapamti [da sam govorio] tako. Bilo bi dobro ako bi mi, iz saosećanja, učitelj Udena detaljno objasnio te četiri vrste ljudi koje je ukratko opisao.

9. „Onda, brahmane, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.” – „Da, gospodine”, odgovori brahman Ghoṭamukha. A poštovani Udena ovako reče:

10. „A koja to vrsta osobe, brahmane, nanosi bol sebi i praktikuje mučenje sebe? Tako neka osoba ide naga... (*kao sutta 51, §8–26*)... te živi ispunjena blaženstvom, postaje oplemenjena.”

11. Kad ovo bi rečeno, brahman Ghoṭamukha reče poštovanom Ude-

ni: „Izvršno, poštovani Udeno! Izvršno, poštovani Udeno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je poštovani Udena, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam poštovanog Udenu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me poštovani Udena prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.”

12. „Ne uzimaj mene za utočište, brahmane. Uzmi kao utočište istog onog Blaženog kojeg sam i ja uzeo.”

„A gde sada živi taj učitelj Gotama, plemeniti i potpuno probuđeni, učitelju Udeno?”

„Brahmane, taj Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni, dostigao je konačno oslobođenje.”

„Ako bismo čuli da je učitelj Gotama u krugu od deset yođana, prešli bismo deset yođana da vidimo učitelja Gotamu, plemenitog i potpuno probuđenog. Ako bismo čuli da je učitelj Gotama u krugu od dvadeset yođana... trideset yođana... četrdeset yođana... pedeset yođana... stotinu yođana, prešli bismo stotinu yođana da vidimo učitelja Gotamu, plemenitog i potpuno probuđenog. Ali kako je učitelj Gotama dostigao konačno oslobođenje, uzimamo učitelja Gotamu kao utočište, Dhammu i monašku zajednicu kao utočište. Neka me poštovani Udena prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište.

13. „A sada, učitelju Udena, kralj Ange daje mi dnevni prilog. Neka mi učitelj Udena dopusti da odsad ja njemu dajem dnevni prilog.”

„Kakav ti to, brahmane, redovan prilog daje kralj Ange?”

„Pet stotina *kahāpaṇa*, učitelju Udeno.”⁸⁷⁸

„Nama nije dopušteno da primamo zlato i srebro, brahmane.”

„Ako to učitelju Udeni nije dopušteno, podići ću manastir za učitelja Udenu.”

„Ako imaš želju da podižeš manastir za mene, brahmane, neka to bude dvorana u Pāṭaliputti, u kojoj će se okupljati Sangha.”⁸⁷⁹

„Još mi je draže i milije što učitelj Udena predlaže da darujem Sanghu. Dakle, s ovim redovnim prihodom i drugim redovnim prihodom, podići ću dvoranu u Pāṭaliputti, u kojoj će se okupljati Sangha.”

I tako, pomoću redovnog priloga [koji je ponudio učitelju Udeni] i drugog redovnog priloga [pridodatog prvome], brahman Ghoṭamukha podiže dvoranu u Pāṭaliputti, u kojoj će se okupljati Sangha. I ona je od tada postala poznata pod nazivom Ghoṭamukhī.

95 Ćankī sutta Govor Ćankīju

1. Ovako sam čuo.⁸⁸⁰ Jednom je Blaženi lutao zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, te na kraju stiže do brahmanskog sela po imenu Opasāda. Tu se Blaženi smesti u Božijem gaju⁸⁸¹ sālovog drveta, severno od Opasāde.

2. U to vreme brahman Ćankī je upravljao Opasādom, kraljevskim imanjem prepunim životinja, bogatim pašnjacima, šumama, vodom i letinom, koje mu je Pasenadi, kralj Kosale, dao kao feud na poklon.

3. A brahmani kućedomaćini iz Opasāde dočuše: „Asketa Gotama... (*kao sutta 91, §3*)... Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

4. Onda brahmani kućedomaćini iz Opasāde u grupama i druženjima kretuše iz Opasāde na sever do Božijeg gaja sālovog drveta.

5. U to vreme brahman Ćankī se posle ručka odmarao na gornjem spratu svoje kuće. Odatle on ugleda brahmane kućedomaćine iz Opasāde kako u grupama i druženjima kretuše iz Opasāde na sever do Božijeg gaja sālovog drveta. Kada ih je ugledao, upita on svog savetnika: „Dobri moj savetniče, zašto su ovi brahmani kućedomaćini iz Opasāde krenuli u grupama i druženjima iz Opasāde na sever do Božijeg gaja sālovog drveta?”

6. „Gospodaru, tamo je asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, te luta zemljom Kosala... (*kao sutta 91, §3*)... Svi oni idu da vide učitelja Gotamu.”

„Onda, dobri moj savetniče, idi do brahmana kućedomaćina iz Opasāde i kaži im: ‘Gospodo, brahman Ćankī vam ovako poručuje: ‘Molim vas sačekajte, gospodo. Brahman Ćankī će takođe ići da vidi asketu Gotamu.’”

„Da, gospodine”, odgovori savetnik, otide do brahmana kućedomaćina iz Opasāde i prenese im poruku.

7. A tom prilikom pet stotina brahmana iz različitih krajeva boravilo je u Opasādi, svaki svojim poslom. Oni dočuše: „Priča se da će brahman Ćankī ići da se sretne s asketom Gotamom.” I dođuše do brahmana Ćankīja, te ga upitaše: „Gospodine, je li istina da ćete se sresti s asketom Gotamom?”

„Istina je, gospodo. Sreću se s asketom Gotamom.”

8. „Gospodine, ne idite da se sretnete s asketom Gotamom. Ne priliči, učitelju Ćankī, da idete kako biste videli asketu Gotamu; umesto toga, više priliči da asketa Gotama dođe da vidi vas. Jer vi ste, gospodine, plemenitog

porekla na obe strane, čistih predaka i s majčine i sa očeve strane sedam generacija unazad, bez mane i besprekora u pogledu rođenja. Pošto je to tako, učitelju Ćankī, ne priliči da idete kako biste videli asketu Gotamu; umesto toga, više priliči da asketa Gotama dođe da vidi vas. Vi ste, gospodine, bogati, imućni, sa velikim posedom. Vi ste, gospodine, znalac triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučili ste metriku i gramatiku, sasvim upućeni u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi. Vi ste, gospodine, naočiti, lepi i milostivi, crte vašeg lica su savršene, uzvišene ste lepote i uzvišenog ponašanja, divota vas je videti. Vi ste, gospodine, puni vrlina, zreli u svojoj čestitosti, posedujete zrelu čestitost. Vi ste, gospodine, odličan govornik, pažljivo birate reči; izgovarate reči koje su učtive, ništa im se ne može zameriti i izvanredno prenose značenje. Vi ste, gospodine, učitelj mnogima, pa tako tri stotine brahmanskih učenika podučavate recitovanju himni. Vas, gospodine, ceni, poštuje, hvali, slavi i priznaje Pasenadi, kralj Kosale. Vas, gospodine, ceni, poštuje, hvali, slavi i priznaje brahman Pokkharasāti.⁸⁸² Vi, gospodine, vladate Opasādom, kraljevskim imanjem prepunim živih bića, bogatim pašnjacima, šumama, vodom i letinom, koje vam je Pasenadi, kralj Kosale, dao kao feud na poklon. Pošto je tako, učitelju Ćankī, ne priliči vama da idete kako biste videli asketu Gotamu; umesto toga, više priliči da asketa Gotama dođe da vidi vas.”

9. Kada ovo bi rečeno, brahman Ćankī reče brahmanima: „A sada, gospodo, čujte od mene zašto priliči da idem i vidim učitelja Gotamu i zašto ne priliči da učitelj Gotama dođe kako bi video mene. Gospodo, asketa Gotama je plemenitog porekla na obe strane, čistih predaka i s majčine i sa očeve strane sedam generacija unazad. Pošto je tako, gospodo, ne priliči da asketa Gotama dođe kako bi video mene; umesto toga, priliči da ja odem i vidim asketu Gotamu. Gospodo, asketa Gotama je otišao u beskućnike, ostavivši za sobom mnogo zlata i dragocenosti, pohranjenih u riznicama i skladištima. Gospodo, asketa Gotama je otišao u beskućnike kao još uvek mlad, crne kose i obdaren blagoslovom mladosti, u najboljim godinama. Gospodo, asketa Gotama je obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio kuću i postao beskućnik, iako su njegovi majka i otac želeli drugačije i suze su im se kotrljale niz lice. Gospodo, asketa Gotama je naočit, lep i milostiv, crte njegovog lica su savršene, uzvišene je lepote i uzvišenog ponašanja, divota ga je videti. Gospodo, asketa Gotama je pun vrlina, plemenitih vrlina, korisnih vrlina. Gospodo, asketa Gotama je odličan govornik, pažljivo bira reči; izgovara reči koje su učtive, ništa im se ne može zameriti i izvanredno prenose značenje. Gospodo, asketa Gotama je učitelj nad učiteljima mnogima. Gospodo, asketa Gotama je bez strasti i taštine. Gospodo, asketa Gotama zastupa učenje o moralnom

kvalitetu postupaka, učenje o moralnom kvalitetu dela; ne priželjkuje ništa zlo nijednom brahmanu. Gospodo, asketa Gotama je otišao u beskućnike iz plemićke porodice, iz porodice koja je jedna od prvobitnih plemenitih loza. Gospodo, asketa Gotama je otišao u beskućnike iz bogate porodice, iz porodice koja je imućna, sa velikim posedom. Gospodo, ljudi iz najdaljih kraljevstava i najdaljih regiona dolaze da razgovaraju sa asketom Gotamom. Gospodo, na hiljade božanstava je pronašlo utočište u asketi Gotami za ostatak svog života. Gospodo, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Gospodo, asketa Gotama na svom telu ima trideset dva obeležja velikog čoveka. Seniya Bimbisāra, kralj Magadhe, njegova supruga i deca pronašli su utočište u asketi Gotami za ostatak svog života. Gospodo, Pasenadi, kralj Kosale, njegova supruga i deca pronašli su utočište u asketi Gotami za ostatak svog života. Gospodo, brahman Pokkharasāti, njegova supruga i deca pronašli su utočište u asketi Gotami za ostatak svog života. Gospodo, asketa Gotama je stigao u Opasādu i živi u Božijem gaju sālovog drveta, severno od Opasāde. Svaki asketa ili brahman koji dođe u naš grad jeste naš gost, a gosta treba da cenimo, poštujemo, hvalimo i slavimo. Pošto je asketa Gotama stigao u Opasādu, on je naš gost i kao takvog treba da ga cenimo, poštujemo, hvalimo i slavimo. Pošto je to tako, gospodo, ne priliči da učitelj Gotama dođe kako bi video mene, već priliči da ja idem i vidim učitelja Gotamu.

Gospodo, ovo su pohvale koje sam čuo o učitelju Gotami, ali pohvale o učitelju Gotami nisu samo to, njih je nebrojeno. Pošto učitelj Gotama poseduje sve ove kvalitete, ne priliči da učitelj Gotama dođe kako bi video mene, već priliči da ja idem i vidim učitelja Gotamu. Zato, gospodo, hajdemo svi zajedno da vidimo asketu Gotamu”.

10. Potom brahman Āṅkī, zajedno s velikom grupom brahmana, otide do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, brahman Āṅkī sede sa strane.

11. Tom prilikom je Blaženi sedeo, završavajući prijateljski razgovor s nekim vrlo uglednim brahmanima. Među njima je sedeo i brahmanski učenik Kāpaṭhika. Mlad, obrijane glave, šesnaest godina star, bio je znalac triju Veda, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi. Dok su stariji brahmani razgovarali sa Blaženim, često im je upadao u reč. Konačno, Blaženi prekori brahmanskog učenika Kāpaṭhiku: „Neka poštovani Bhāradvāda ne prekida mnogo starije brahmane dok govore. Neka

poštovani Bhāradvāda sačeka da razgovor bude završen.”

Kada ovo bi rečeno, brahman Ćankī se obrati Blaženome: „Neka učitelj Gotama ne prekoreva brahmanskog učenika Kāpaṭhiku. Brahmanski učenik Kāpaṭhika je iz ugledne porodice, veoma učen, zna lepo da se izrazi, mudar je; u stanju je da učestvuje u razgovoru s učiteljem Gotamom.”

12. Na to Blaženi pomisli: „Pošto ga brahmani toliko cene, brahmanski učenik Kāpaṭhika mora da je potpuno ovladao znanjem triju Veda.”

A brahmanski učenik Kāpaṭhika pomisli: „Kada mi se pogled sretne sa asketom Gotamom, postaviću mu pitanje.”

Blaženi je dokućio o čemu razmišlja brahmanski učenik Kāpaṭhika, te ga pogleda. Na to brahmanski učenik Kāpaṭhika pomisli: „Asketa Gotama je pogledao u mene. Kako bi bilo da mu postavim pitanje?” Potom reče Blaženom: „Učitelju Gotama, u pogledu drevnih brahmanskih himni koje su do nas došle usmenom predajom i u kanonskim zbirkama, brahmani su čvrsto zaključili: ‘Samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ Šta učitelj Gotama na to kaže?”

13. „Bhāradvāda, ima li među brahmanima ijedan koji ovako kaže: ‘Ja to znam, ja to vidim: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

„A ima li, Bhāradvāda, među brahmanima ijedan učitelj ili učiteljev učitelj unazad sve do sedmog kolena koji ovako kaže: ‘Ja to znam, ja to vidim: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

„A kako je, Bhāradvāda, sa drevnim brahmanskim mudracima, tvorcima himni, sastavljačima himni, čije drevne himne ranije recitovane, izgovarane i sastavljane brahmani još i danas recituju i ponavljaju, ponavljajući ono što je govoreno i recitujući ono što je recitovano – a takvi su Aṭṭhaka, Vāmaka, Vāmadeva, Vessāmitta, Yamataggi, Angirasa, Bhāradvāda, Vāsetṭha, Kassapa i Bhagu⁸⁸³ – da li makar ti drevni mudraci kažu: ‘Mi to znamo, mi to vidimo: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno?’” – „Ne, učitelju Gotama.”

„Dakle, Bhāradvāda, čini se da među brahmanima nema nijednog koji ovako kaže: ‘Ja to znam, ja to vidim: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ A među brahmanima nema nijednog učitelja ili učiteljevog učitelja unazad sve do sedmog kolena koji ovako kaže: ‘Ja to znam, ja to vidim: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ A među drevnim brahmanskim mudracima, tvorcima himni, sastavljačima himni... čak ni ti drevni mudraci ne kažu: ‘Mi to znamo, mi to vidimo: samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ Zamisli povorku slepaca, od kojih se svaki drži za onog ispred sebe: prvi od njih ne vidi, onaj u sredini ne vidi, a ni onaj na kraju ne vidi. Čini se, Bhāradvāda, da su u pogledu svojih tvrdnji i brahmani isto tako jedna povorka slepaca: prvi od njih ne vidi, onaj u sredini ne vidi, a ni onaj

na kraju ne vidi. Šta misliš, Bhāradvāda, ako je tako, ne ispada li da je vera brahmana neutemeljena?”

14. „Brahmani to tvrde ne samo na osnovu vere, učitelju Gotama. Oni to tvrde i na osnovu usmene predaje.”

„Bhāradvāda, prvo si krenuo od vere, a sada govoriš o usmenoj predaji. Postoji pet stvari, Bhāradvāda, koje se ovde i sada mogu javiti na dva različita načina. Kojih pet? To su: poverenje, odobravanje, usmena predaja, logičko rasuđivanje i promišljeno prihvatanje nekog gledišta.⁸⁸⁴ Tih pet stvari se ovde i sada mogu javiti na dva različita načina. Tako, nešto može biti prihvaćeno na osnovu poverenja, a ipak da je prazno, šuplje i pogrešno; ali nešto drugo može biti prihvaćeno na osnovu poverenja, a ipak u skladu sa činjenicama, istinito i bez nedostataka. I opet, nešto može biti potpuno odobravano... dobro usmeno preneto... dobro prosuđivano... dobro promišljeno, a ipak prazno, šuplje i pogrešno; ali nešto drugo može biti dobro promišljeno, a ipak u skladu sa činjenicama, istinito i bez nedostataka. [U takvim uslovima] ne priliči mudrom čoveku koji čuva istinu da izvede konačan zaključak: ‘Samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’”⁸⁸⁵

15. „Ali, učitelju Gotama, na koji način je moguće čuvanje istine?⁸⁸⁶ Kako neko čuva istinu? Pitamo učitelja Gotamu o čuvanju istine.”

„Ako u čoveku ima poverenja, Bhāradvāda, on čuva istinu kada kaže: ‘Moje poverenje je ovakvo’; ali on još ne izvodi konačan zaključak: ‘Samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ Na taj način, Bhāradvāda, moguće je čuvanje istine; na taj način on čuva istinu; na taj način opisujemo čuvanje istine. Ali to još uvek nije otkrivanje istine.⁸⁸⁷

Ako čovek nešto odobrava... ako prima usmenu predaju... ako [izvodi zaključak zasnovan na] logičkom rasuđivanju... ako promišljeno prihvata neko gledište, on čuva istinu kada kaže: ‘Moje promišljeno prihvatanje gledišta je ovakvo’; ali on još ne izvodi konačan zaključak: ‘Samo je ovo istina, sve ostalo je pogrešno.’ Na taj način takođe, Bhāradvāda, moguće je čuvanje istine; na taj način on čuva istinu; na taj način opisujemo čuvanje istine. Ali to još uvek nije otkrivanje istine.”

16. „Na taj način, učitelju Gotama, jeste moguće čuvanje istine; tako neko čuva istinu; na taj način prepoznajemo čuvanje istine. Ali na koji način, učitelju Gotama, jeste moguće otkrivanje istine? Na koji način neko otkriva istinu? Pitamo učitelja Gotamu o otkrivanju istine.”

17. „Tako, Bhāradvāda, monah možda živi i zavisi od nekog sela ili grada.⁸⁸⁸ Onda mu dođe kućedomaćin ili kućedomaćinov sin i ispituje ga o tri vrste stanja: stanjima zasnovanim na pohlepi, stanjima zasnovanim na mržnji i stanjima zasnovanim na obmanutosti: ‘Ima li u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na pohlepi zbog kojih bi on, uma opsednutog takvim stanjima, iako ne zna mogao reći „znam” ili iako ne vidi, mogao

reći „vidim” ili podsticao druge da postupaju na način koji bi im bio na štetu i patnju za drugo vremena?’ Dok ga tako ispituje, zaključuje: ‘Nema u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na pohlepi. Telesni i verbalni postupci ovog poštovanog ne odaju nekog ko je zarobljen pohlepom. A Dhamma kojoj ovaj poštovani podučava jeste duboka, teško ju je sagledati i teško razumeti, smiruje i nadahnjuje, nedostupna je pukom rezonovanju, suptilna, mudri treba da je lično iskuse. Takvu Dhammu ne može lako podučavati neko ko je obuzet pohlepom.’

18. Kada ga je tako ispitao i video da u njemu nema stanja zasnovanih na pohlepi, potom ga ispituje u vezi sa stanjima zasnovanim na mržnji: ‘Ima li u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na mržnji zbog kojih bi on, uma opsednutog takvim stanjima... podsticao druge da postupaju na način koji bi im bio na štetu i patnju za drugo vremena?’ Dok ga tako ispituje, zaključuje: ‘Nema u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na mržnji. Telesni i verbalni postupci ovog poštovanog ne odaju nekoga ko je zarobljen mržnjom. A Dhamma kojoj ovaj poštovani podučava jeste duboka... mudri treba da je lično iskuse. Takvu Dhammu ne može lako podučavati neko ko je obuzet mržnjom.’

19. Kada ga je tako ispitao i video da u njemu nema stanja zasnovanih na mržnji, potom ga ispituje u vezi sa stanjima zasnovanim na obmanutosti: ‘Ima li u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na obmanutosti zbog kojih bi on, uma opsednutog takvim stanjima... podsticao druge da postupaju na način koji bi im bio na štetu i patnju za drugo vremena?’ Dok ga tako ispituje, zaključuje: ‘Nema u poštovanome bilo kakvih stanja zasnovanih na obmanutosti. Telesni i verbalni postupci ovog poštovanog ne odaju nekoga ko je zarobljen obmanutošću. A Dhamma kojoj ovaj poštovani podučava jeste duboka... mudri treba da je lično iskuse. Takvu Dhammu ne može lako podučavati neko ko je obuzet obmanutošću.’

20. Kada ga je tako ispitao i video da u njemu nema stanja zasnovanih na obmanutosti, stiće poverenje u njega; ispunjen poverenjem prilazi mu i iskazuje poštovanje; pošto mu iskaže poštovanje, pažljivo ga sluša; kada pažljivo sluša, čuje Dhammu; pošto čuje Dhammu, zapamti je i istražuje značenje učenja koje je zapamtio; kada istražuje značenje, s razlogom prihvata to učenje; u njemu se budi revnost; kada u njemu ima revnosti, odvaži se; kad se odvaži, pažljivo posmatra svoje postupke;⁸⁸⁹ pažljivo posmatrajući svoje postupke, on nastoji;⁸⁹⁰ kada nastoji, prodire do krajnje istine i vidi proničući je sopstvenom mudrošću.⁸⁹¹ Na ovaj način neko otkriva istinu; na ovaj način opisujemo otkrivanje istine. Ali ipak ovo još nije konačna spozajma istine.”⁸⁹²

21. „Na taj način, učitelju Gotama, jeste moguće otkrivanje istine; tako neko otkriva istinu; na taj način prepoznajemo otkrivanje istine. Ali na

koji način, učitelju Gotama, jeste moguća konačna spozaja istine? Na koji način neko konačno spoznaje istinu? Pitamo učitelja Gotamu o konačnoj spoznaji istine.”

„Konačn spoznaja istine, Bhāradvāda, leži u ponavljanju, razvijanju i negovanju istih tih stvari. Na taj način, Bhāradvāda, jeste moguća konačna spozaja istine; na taj način neko konačno spoznaje istinu; na taj način opisujemo konačnu spozaju istine.”

22. „Na taj način, učitelju Gotama, jeste moguća konačna spozaja istine; tako neko konačno spoznaje istinu; na taj način prepoznajemo konačnu spozaju istine. Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za konačnu spozaju istine? Pitamo učitelja Gotamu koja stvar je najkorisnija za konačnu spoznaju istine.”

„Nastojanje je najkorisnije za konačnu spoznaju istine, Bhāradvāda. Ako neko ne nastoji, neće ni konačno spoznati istinu; ali pošto nastoji, konačno spoznaje istinu. Zbog toga je nastojanje najkorisnije za konačnu spoznaju istine.”

23. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za nastojanje? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za nastojanje.”

„Pažljivo posmatranje je najkorisnije za nastojanje, Bhāradvāda. Ako neko pažljivo ne posmatra, neće ni nastojati; pošto pažljivo posmatra, on i nastoji. Zbog toga je pažljivo posmatranje najkorisnije za nastojanje.”

24. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za pažljivo posmatranje? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za pažljivo posmatranje.”

„Delovanje je najkorisnije za pažljivo posmatranje, Bhāradvāda. Ako neko ne deluje, neće ni pažljivo posmatrati; pošto deluje, on i pažljivo posmatra. Zbog toga je delovanje najkorisnije za pažljivo posmatranje.”

25. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za delovanje? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za delovanje.”

„Revnost je najkorisnija za delovanje, Bhāradvāda. Ako u nekom nema revnosti, neće ni delovati; pošto u njemu ima revnosti, on i deluje. Zbog toga je revnost najkorisnija za delovanje.”

26. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za revnost? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za revnost.”

„Prihvatanje učenja s razlogom je najkorisnije za delovanje, Bhāradvāda. Ako neko ne vidi razlog da prihvati učenje, neće u njemu biti ni revnosti; ali pošto s razlogom prihvata učenje, u njemu ima i revnosti. Zbog toga je prihvatanje učenja s razlogom najkorisnije za revnost.”

27. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za prihvatanje učenja s razlogom? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za prihvatanje učenja s razlogom.”

„Istraživanje značenja je najkorisnije za prihvatanje učenja s razlo-

gom, Bhāradvāda. Ako neko ne istražuje značenje, taj ne vidi ni razlog da prihvati učenje; pošto istražuje značenje, vidi i razlog da prihvati učenje. Zbog toga je istraživanje značenja najkorisnije za prihvatanje učenja s razlogom.”

28. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije za istraživanje značenja? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za istraživanje značenja.”

„Dobro zapamtiti učenje je najkorisnije za istraživanje značenja, Bhāradvāda. Ako neko dobro ne zapamti učenje, taj neće ni istraživati značenje; pošto je dobro zapamtio učenje, on i istražuje značenje. Zbog toga je dobro pamćenje učenja najkorisnije za istraživanje značenja.”

29. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije da se dobro zapamti učenje? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za dobro pamćenje učenja.”

„Ćuti Dhammu najkorisnije je da se dobro zapamti učenje, Bhāradvāda. Ako neko ne čuje Dhammu, taj neće ni zapamtiti učenje; pošto čuje Dhammu, dobro zapamti učenje. Zbog toga je Ćuti Dhammu najkorisnije za dobro pamćenje učenja.”

30. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije da se čuje Dhamma? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije da se čuje Dhamma.”

„Pažljivo slušanje je najkorisnije da se čuje Dhamma, Bhāradvāda. Ako neko ne sluša pažljivo, taj neće ni Ćuti Dhammu; pošto pažljivo sluša, on čuje Dhammu. Zbog toga je pažljivo slušanje najkorisnije da se čuje Dhamma.”

31. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije da se pažljivo sluša? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za pažljivo slušanje.”

„Iskazivanje poštovanja je najkorisnije da se pažljivo sluša, Bhāradvāda. Ako neko nema poštovanja, taj neće ni pažljivo slušati; pošto u njemu ima poštovanja, on i pažljivo sluša. Zbog toga je iskazivanje poštovanja najkorisnije za pažljivo slušanje.”

32. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije da se iskaže poštovanje? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za iskazivanje poštovanja.”

„Prilaženje je najkorisnije da se iskaže poštovanje, Bhāradvāda. Ako neko ne priđe [učitelju], taj neće ni iskazati poštovanje; pošto priđe [učitelju], on iskazuje i poštovanje. Zbog toga je prilaženje najkorisnije za iskazivanje poštovanja.”

33. „Ali šta je, učitelju Gotama, najkorisnije da se priđe? Pitamo učitelja Gotamu šta je najkorisnije za prilaženje.”

„Poverenje je najkorisnije da se priđe, Bhāradvāda. Ako neko nema poverenje [prema učitelju], taj mu neće ni prići; pošto ima poverenje, prilazi mu. Zbog toga je vera najkorisnija za prilaženje.”

34. „Pitali smo učitelja Gotamu o čuvanju istine i učitelj Gotama nam je odgovorio u vezi sa čuvanjem istine; odobravamo i prihvatamo taj od-

govor, tako da smo njime zadovoljni. Pitali smo učitelja Gotamu o otkrivanju istine i učitelj Gotama nam je odgovorio u vezi s otkrivanjem istine; odobravamo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo njime zadovoljni. Pitali smo učitelja Gotamu o konačnoj spoznaji istine i učitelj Gotama nam je odgovorio u vezi s konačnom spoznajom istine; odobravamo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo njime zadovoljni. Šta god da smo pitali učitelja Gotamu, na to nam je dao odgovor; odobravamo i prihvatamo taj odgovor, tako da smo njime zadovoljni. Učitelju Gotama, ranije smo ovako mislili: ‘Ko su uopšte ti ćelavi askete, ti crnopusi ropski izrodi nastali od stopala Srodnikovih, da bi bili u stanju razumeti Dhammu?’⁸⁹³ Ali učitelj Gotama je u meni zaista probudio ljubav za askete, poverenje u askete, poštovanje prema asketama.

35. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

96 *Esukārī sutta* Govor Esukārīju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda brahman Esukārī otide do Blaženoga i pozdravi se sa njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče:

3. „Učitelju Gotama, brahmani propisuju četiri nivoa služenja. Oni propisuju nivo služenja brahmanu, nivo služenja plemiću, nivo služenja trgovcu i nivo služenja najamniku. Tako, učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao nivo služenja brahmanu: brahman može služiti brahmanu, plemić može služiti brahmanu, trgovac može služiti brahmanu i najamnik može služiti brahmanu. To brahmani propisuju kao nivo služenja brahmanu. Učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao nivo služenja plemiću: plemić može služiti plemiću, trgovac može služiti plemiću i najamnik može služiti plemiću. To brahmani propisuju kao nivo služenja plemiću. Učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao nivo služenja trgovcu: trgovac može služiti trgovcu i najamnik može služiti trgovcu. To brahmani propisuju kao nivo služenja trgovcu. Učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao nivo služenja najamniku: samo najamnik može služiti najamniku; ko bi drugi mogao služiti najamniku? To brahmani propisuju kao nivo služenja najamniku. Šta učitelj Gotama kaže o ovome?”

4. „Dobro, brahmane, je li ceo svet ovlastio brahmane da propisuju ta četiri nivoa služenja?” – „Ne, učitelju Gotama.” – „Zamisli, brahmane, da pokažu komad mesa siromašnom, jadnom čoveku bez prebijene pare i kažu mu: ‘Dobri čoveče, moraš pojesti ovaj komad mesa, ali i platiti za njega’; isto tako, bez saglasnosti tih [drugih] asketa i brahmana, brahmani ipak propisuju ta četiri nivoa služenja.

5. Brahmane, ne kažem da svakoga treba služiti, niti kažem da nikoga ne treba služiti. Ako služeći nekoga postajemo gori, a ne bolji zbog tog služenja, tada kažem da takvog ne treba služiti. Ako služeći nekoga postajemo bolji, a ne gori zbog tog služenja, tada kažem da takvog treba služiti.

6. Ako bi plemića ovako pitali: ‘Kojeg od takvih bi trebalo da služiš – onoga zbog kojeg, kad ga služimo, postajemo gori, a ne bolji ili onoga zbog kojeg, kad ga služimo, postajemo bolji, a ne gori’: taj plemić ispravno bi rekao ako bi odgovorio ovako: ‘Ne bi trebalo da služim onoga u čijoj

službi postajem gori, a ne bolji; trebalo bi da služim onoga u čijoj službi postajem bolji, a ne gori.’

Ako bi brahmana ovako pitali... ako bi trgovca ovako pitali... ako bi najamnika ovako pitali... ispravno bi rekao ako bi odgovorio ovako: ‘Ne bi trebalo da služim onoga u čijoj službi postajem gori, a ne bolji; trebalo bi da služim onoga u čijoj službi postajem bolji, a ne gori.’

7. Brahmane, ne kažem da je neko bolji zato što je iz plemićke porodice, niti kažem da je neko gori zato što je iz plemićke porodice. Ne kažem da je neko bolji zato što je izuzetno lep, niti kažem da je gori zato što je izuzetno lep. Ne kažem da je neko bolji zato što je izuzetno bogat, niti kažem da je gori zato što je izuzetno bogat.

8. Jer tako, brahmane, onaj iz plemićke porodice može ubijati živa bića, uzimati ono što mu nije dato, zloupotrebljavati zadovoljstva čula, lagati, govoriti zlonamerno, vredati, ogovarati, biti gramziv, biti obuzet mržnjom i zastupati pogrešno gledište. Zato i ne kažem da je neko bolji zato što je iz plemićke porodice. Ali isto tako, brahmane, onaj iz plemićke porodice može odustati od ubijanja živih bića, od uzimanja onoga što mu nije dato, zloupotrebljavanja zadovoljstva čula, laganja, zlonamernih reči, vredanja, od ogovaranja i može biti darežljiv, bez mržnje i zastupati ispravno gledište. Zato i ne kažem da je neko gori zato što je iz plemićke porodice.

Tako, brahmane, onaj ko je izuzetno lep... onaj ko je izuzetno bogat može ubijati živa bića... i zastupati pogrešno gledište. Zato i ne kažem da je neko bolji zato što je izuzetno lep... zato što je izuzetno bogat. Ali isto tako, brahmane, onaj ko je izuzetno lep... onaj ko je izuzetno bogat može odustati od ubijanja živih bića... i zastupati ispravno gledište. Zato i ne kažem da je neko gori zato što je izuzetno lep... zato što je izuzetno bogat.

9. Brahmane, ne kažem da svakoga treba služiti, niti kažem da nikoga ne treba služiti. Ako služeći nekoga, naše poverenje, vrlina, znanje, velikodušnost i mudrost rastu, tada kažem da takvog treba služiti.”

10. Kada ovo bi rečeno, brahman Esukārī reče Blaženome: „Učitelju Gotama, brahmani propisuju četiri vrste imetka. Oni propisuju imetak brahmana, imetak plemića, imetak trgovca i imetak najamnika.

Tako, učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao imetak brahmana – prošenje hrane;⁸⁹⁴ brahman koji prezire sopstveni imetak, a to je prošenje hrane, zloupotrebljava svoju dužnost, baš kao i čuvar koji uzima ono što mu nije dato. To je imetak brahmana koji propisuju brahmani. Učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao imetak plemića – luk i strele; plemić koji prezire sopstveni imetak, a to su luk i strele, zloupotrebljava svoju dužnost, baš kao i čuvar koji uzima ono što mu nije dato. To je imetak plemića koji propisuju brahmani. Učitelju Gotama, brahmani pro-

pisuju sledeće kao imetak trgovca – zemljoradnju i uzgoj stoke;⁸⁹⁵ trgovac koji prezire sopstveni imetak, zemljoradnju i uzgoj stoke, zloupotrebljava svoju dužnost, baš kao i čuvar koji uzima ono što mu nije dato. To je imetak trgovca koji propisuju brahmani.

Učitelju Gotama, brahmani propisuju sledeće kao imetak najamnika – srp i obramicu; radnik koji prezire sopstveni imetak, srp i obramicu, zloupotrebljava svoju dužnost baš kao i čuvar koji uzima ono što mu nije dato. To je imetak najamnika koji propisuju brahmani. Šta učitelj Gotama kaže o ovome?”

11. „Dobro, brahmane, je li ceo svet ovlastio brahmane da propisuju te četiri vrste imetka?” – „Ne, učitelju Gotama.” – „Zamisli, brahmane, da pokažu komad mesa siromašnom, jadnom čoveku bez prebijene pare i kažu mu: ‘Dobri čoveče, moraš pojesti ovaj komad mesa, ali i platiti za njega’; isto tako, bez saglasnosti tih [drugih] asketa i brahmana, brahmani ipak propisuju te četiri vrste imetka.

12. Brahmane, ja objavljujem plemenitu, transcendentnu Dhammu kao lični imetak neke osobe.⁸⁹⁶ Ali sećajući se drevne porodične loze te osobe i sa očeve i s majčine strane, prepoznaju je prema mestu na kojem se preporodila.⁸⁹⁷ Ako se preporodila u porodici plemenitih, prepoznaju je kao plemića; ako se preporodila u porodici brahmana, prepoznaju je kao brahmana; ako se preporodila u porodici trgovaca, prepoznaju je kao trgovca; ako se preporodila u porodici najamnika, prepoznaju je kao najamnika. Baš kao što se vatra određuje po onome posebnom uslovu na osnovu kojeg gori – kada vatra gori zahvaljujući cepanicama, ona se određuje kao vatra cepanica; kad vatra gori zahvaljujući suvom pruću, ona se određuje kao vatra suvog pruća; kad vatra gori zahvaljujući suvoj travi, ona se određuje kao vatra suve trave; kad vatra gori zahvaljujući suvom kravljem izmetu, ona se određuje kao vatra suvog kravljeg izmeta – isto tako, brahmane, objavljujem plemenitu transcendentnu Dhammu kao lični imetak neke osobe. Ali sećajući se njene drevne porodične loze i sa očeve i s majčine strane, prepoznaju je prema mestu na kojem se preporodila. Ako se preporodila... u porodici najamnika, prepoznaju ga kao najamnika.

13. Brahmane, ako bilo ko iz porodice plemenitih napusti dom i ode u beskućnike, pa posle susreta sa Dhammom i praksom koju je objavio Tat-hāgata odustane od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što mu nije dato, necelibata, laganja, zlonamernih reči, vređanja i ogovaranja, takav je darežljiv, bez mržnje i zastupa ispravno gledište, takav ide istinskim putem, sledi Dhammu koja jeste blagorodna.

Brahmane, ako bilo ko iz porodice brahmana... Ako bilo ko iz porodice trgovaca... Ako bilo ko iz porodice najamnika napusti dom i ode u beskućnike, pa posle susreta sa Dhammom i praksom koju je objavio Tat-

hāgata odustane od ubijanja živih bića... i zastupa ispravno gledište, takav ide istinskim putem, sledi Dhammu koja jeste blagorodna.

14. Šta misliš, brahmane? Je li jedino brahman u stanju da razvije um prijateljske ljubavi prema nekom regionu, bez neprijateljstva i zlovolje, a ne i plemić, trgovac ili najamnik?”

„Ne, učitelju Gotama. Bilo da je reč o plemiću, brahmanu, trgovcu ili najamniku – svaka od četiri kaste u stanju je da razvije um prijateljske ljubavi prema nekom regionu, bez neprijateljstva i zlovolje.”

„Isto tako, brahmane, ako bilo ko iz porodice plemenitih napusti dom i ode u beskućnike... (*kao §13*)... takav ide istinskim putem, sledi Dhammu koja jeste blagorodna.

15. Šta misliš, brahmane? Je li jedino brahman u stanju da uzme četku i prah za pranje, ode do reke i spere sa sebe prašinu i prljavštinu, a ne i plemić, trgovac ili najamnik?”

„Ne, učitelju Gotama. Bilo da je reč o brahmanu, plemiću, trgovcu ili najamniku – svaka od četiri kaste u stanju je da uzme četku i prah za pranje, ode do reke i spere sa sebe prašinu i prljavštinu.”

„Isto tako, brahmane, ako bilo ko iz porodice plemenitih napusti dom i ode u beskućnike... (*kao §13*)... takav ide istinskim putem, sledi Dhammu koja jeste blagorodna.

16. Šta misliš, brahmane? Zamisli da miropomazan plemeniti kralj okupi ovde stotinu ljudi različitog porekla... (*kao sutta 93, §11*)... „Jer svaka vatra ima plamen, boju i sjaj, svaku je vatru moguće koristiti za ono za šta se vatra i koristi.”

Isto tako, brahmane, ako bilo ko iz porodice plemenitih napusti dom i ode u beskućnike... (*kao §13*)... takav ide istinskim putem, sledi Dhammu koja jeste blagorodna.

17. Kada ovo bi rečeno, brahman Esukārī reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama!... Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

97 *Dhānañḍāni sutta* Govor Dhānañḍāniju

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U to vreme poštovani Sāriputta lutao je Južnim brdima, praćen velikom grupom monaha. Onda neki monah, koji je period monsuna proveo kraj Rāḍagahe, otide do poštovanog Sāriputte u Južnim brdima i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane, a poštovani Sāriputta ga upita: „Je li Blaženi dobro i u snazi, prijatelju?”

„Blaženi jeste dobro i u snazi, prijatelju.”

„Je li monaška zajednica dobro i u snazi, prijatelju?”

„Monaška zajednica jeste dobro i u snazi, prijatelju?”

„Prijatelju, u Rāḍagahi, kraj Taṇḍulapāla kapije živi brahman po imenu Dhānañḍāni. Je li taj brahman dobro i u snazi, prijatelju?”

„Brahman Dhānañḍāni jeste takođe dobro i u snazi, prijatelju.”

„Je li marljiv, prijatelju?”

„Kako bi mogao biti marljiv, prijatelju? Pljačka brahmanske kućedomaćine u ime kralja i pljačka kralja u ime brahmanskih kućedomaćina. Njegova supruga, koja poseduje veru i dolazi iz klana dobre vere, umrla je i oženio se drugom ženom, ženom bez vere, koja dolazi iz klana bez dobre vere.”

„To su loše vesti, prijatelju. Zaista je loša vest čuti da je brahman Dhānañḍāni postao nesmotren. Možda bismo se nekom prilikom mogli sresti s brahmanom Dhānañḍānijem i popričati s njim.”

3. Kasnije, kada je u Južnim brdima ostao koliko mu je bilo volja, poštovani Sāriputta nastavio je da luta u pravcu Rāḍagahe. Idući tako od sela do sela, stigao je na kraju u Rāḍagahu, te se smestio u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

4. Kada je svanulo jutro, poštovani Sāriputta se obuče, uze svoju prosjачku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Rāḍagahe da prosi hranu. U to vreme brahman Dhānañḍāni je nadgledao mužu svojih krava u štali izvan grada. Kada je poštovani Sāriputta prošao Rāḍagahu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on do brahmana Dhānañḍānija. A brahman Dhānañḍāni još izdaleka ugleda poštovanog Sāriputtu kako dolazi, te mu izađe u susret i reče: „Neka učitelj Sāriputta pije malo svežeg mleka, sve dok mu ne dođe vreme za obrok.”

„Dovoljno je, brahmane, ja sam već završio svoj obrok za danas. Ostatak dana proveću u podnožju onoga drveta. Možeš i ti tamo doći.” – „Da, gospodine”, odgovori ovaj.

5. Pošto je pojeo svoj jutarnji obrok, brahman Dhānañḍāni otide do poštovanog Sāriputte i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane, a poštovani Sāriputta ga upita: „Jesi li marljiv, Dhānañḍāni?”

„Kako možemo biti marljivi, učitelju Sāriputta, kad moramo da izdržavamo roditelje, našu ženu i decu, robove, sluge i najamnike; kada moramo da ispunjavamo dužnosti prema prijateljima i poznanicima, prema srodnicima i saplemenicima, prema gostima, preminulim precima, prema božanstvima i kralju; kada i ovo telo treba obnoviti i nahraniti?”

6. „Šta misliš, Dhānañḍāni? Zamisli nekog ko bi se ovde ponašao suprotno Dhammi, ko bi se ponašao nepravedno za račun roditelja, a onda ga zbog takvog ponašanja čuvari čistilišta odvuču u čistilište. Bi li mogao [da sebe oslobodi toga moleći]: ‘Ponašao sam se suprotno Dhammi, ponašao sam se nepravedno za račun svojih roditelja i zato neka me čuvari čistilišta [ne odvuču] u čistilište?’ I da li bi roditelji mogli [da ga oslobode moleći]: ‘Za naš račun se ponašao suprotno Dhammi, ponašao nepravedno i zato neka ga čuvari čistilišta [ne odvuču] u čistilište?’”

„Ne, učitelju Sāriputta. Čak i kada bi tako vikao, čuvari čistilišta bi ga bacili pravo u čistilište.”

7–15. „Šta misliš, Dhānañḍāni? Zamisli nekog ko bi se ovde ponašao suprotno Dhammi, ko bi se ponašao nepravedno za račun svoje žene i dece... za račun robova, slugu i najamnika... za račun prijatelja i poznanika... za račun srodnika i saplemenika... za račun gostiju... za račun preminulih predaka... za račun božanstava... za račun kralja... za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela, a onda ga zbog takvog ponašanja čuvari čistilišta odvuču u čistilište. Bi li mogao [da sebe oslobodi toga moleći]: ‘Ponašao sam se suprotno Dhammi, ponašao sam se nepravedno za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela i zato neka me čuvari čistilišta [ne odvuču] u čistilište?’ I da li bi drugi mogli [da ga oslobode moleći]: ‘Za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela se ponašao suprotno Dhammi, ponašao nepravedno i zato neka ga čuvari čistilišta [ne odvuču] u čistilište?’”

„Ne, učitelju Sāriputta. Čak i kada bi tako vikao, čuvari čistilišta bi ga bacili pravo u čistilište.”

16. „Šta misliš, Dhānañḍāni? Ko je bolji: onaj ko se ovde ponaša suprotno Dhammi, ko se ponaša nepravedno za račun svojih roditelja ili onaj ko se ponaša u skladu sa Dhammom, ko se ponaša pravedno za račun svojih roditelja?

„Učitelju Sāriputta, onaj ko se ponaša suprotno Dhammi, ko se ponaša

nepravедno za račun svojih roditelja nije bolji; onaj ko se ponaša u skladu sa Dhammom, ko se ponaša pravedno za račun svojih roditelja, taj je bolji.”

„Dhānañḍāni, postoje drugačiji poslovi, isplativi i u skladu sa Dhammom, pomoću kojih je neko u stanju da izdržava roditelje, a da u isto vreme izbegava loša dela i stiče zasluge.

17–25. „Šta misliš, Dhānañḍāni? Ko je bolji: onaj ko se ovde ponaša suprotno Dhammi, ko se ponaša nepravедno za račun žene i dece... za račun robova, slugu i najamnika... za račun prijatelja i poznanika... za račun srodnika i saplemenika... za račun gostiju... za račun preminulih predaka... za račun božanstava... za račun kralja... za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela ili onaj ko se ponaša u skladu sa Dhammom, ko se ponaša pravedno za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela?”

„Učitelju Sāriputta, onaj ko se ponaša suprotno Dhammi, ko se ponaša nepravедno za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela nije bolji; onaj ko se ponaša u skladu sa Dhammom, ko se ponaša pravedno za račun obnavljanja i hranjenja svoga tela, taj je bolji.”

„Dhānañḍāni, postoje drugačiji poslovi, isplativi i u skladu sa Dhammom, pomoću kojih je neko u stanju da obnovi i nahrani svoje telo, a da u isto vreme izbegava loša dela i stiče zasluge.”

26. Onda brahman Dhānañḍāni, nadahnut i obradovan rečima poštovanog Sāriputte, ustade sa svog mesta i otide.

27. A nekom drugom prilikom brahman Dhānañḍāni se razbole, opasno po život i bi u mukama. Tada reče nekom čoveku: „Hajde, dobri čoveče, idi do Blaženoga, pokloni se do nogu u moje ime i reci: ‘Poštovani gospodine, brahman Dhānañḍāni se razboleo, opasno po život i u mukama je; do nogu se klanja Blaženom.’ Zatim idi do poštovanog Sāriputte, pokloni se do nogu u moje ime i reci: ‘Poštovani gospodine, brahman Dhānañḍāni se razboleo, opasno po život i u mukama je; do nogu se klanja poštovanom Sāriputti.’ A potom reci i ovo: ‘Bilo bi dobro ako bi iz saosećanja poštovani Sāriputta došao u kuću brahmana Dhānañḍānija.’”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori čovek i otide do Blaženog, pokloni se, sede sa strane i prenese poruku. Potom otide do poštovanog Sāriputte, pokloni se, sede sa strane i prenese poruku: „Bilo bi dobro ako bi iz saosećanja poštovani Sāriputta došao u kuću brahmana Dhānañḍānija.” I Sāriputta ćutke prihvati ovaj poziv.

28. Onda se on obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa otide do doma brahmana Dhānañḍānija, sede na pripremljeno mesto i reče brahmanu Dhānañḍāniju: „Nadam se da se oporavljaš, brahmane, nadam se da ti je bolje. Nadam se da ti se bolovi smanjuju, a da se ne pojačavaju; da je njihovo smanjivanje vidljivo, a ne pojačavanje.”

29. „Učitelju Sāriputta, ne oporavljam se i nije mi bolje. Bolovi mi se

pojačavaju, a ne smanjuju; njihovo pojačavanje je vidljivo, a ne smanjivanje. Baš kao kad bi mi snažan čovek mačem raspolutio lobanju, isto tako meni glava hoće da eksplodira. Ne oporavljam se... Baš kao kad bi mi snažan čovek čvrstim remenom stezao glavu, isto tako mi užasni bolovi razdiru glavu. Ne oporavljam se... Baš kao kad bi vešt mesar i njegov pomoćnik sekli utrobu vola oštrim nožem, isto tako užasni bolovi razdiru moju utrobu. Ne oporavljam se... Baš kao kad bi dva snažna čoveka dohvatila slabijeg za ruke i noge, te ga okretali iznad jame sa vrelinom ugljenom, tako i celo moje telo gori. Ne oporavljam se i nije mi bolje. Bolovi mi se pojačavaju, a ne smanjuju; njihovo pojačavanje je vidljivo, a ne smanjivanje.”

30. Šta misliš, Dhānañḍāni? Šta je bolje – čistilište ili životinjski svet?” – „Životinjski svet, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – životinjski svet ili svet duhova?” – „Svet duhova, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – svet duhova ili svet ljudi?” – „Svet ljudi, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – svet ljudi ili božanstva neba četiri velika kralja?” – „Božanstva neba četiri velika kralja, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – božanstva neba četiri velika kralja ili božanstva neba trideset trojice?” – „Božanstva neba trideset trojice, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – božanstva neba trideset trojice ili Yāma božanstva?” – „Yāma božanstva, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – Yāma božanstva ili božanstva Tusita neba?” – „Božanstva Tusita neba, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – božanstva Tusita neba ili božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem?” – „Božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem, učitelju Sāriputta.” – „Šta je bolje – božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem ili božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića?” – „Božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića, učitelju Sāriputta.”

31. Šta misliš, Dhānañḍāni? Šta je bolje – božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih ili svet Brahme?” – „Učitelj Sāriputta je rekao ‘svet Brahme.’ Učitelj Sāriputta je rekao ‘svet Brahme.’”

Na to poštovani Sāriputta pomisli: „Ovi brahmani su predani svetu Brahme. Kako bi bilo da brahmanu Dhānañḍāniju pokažem put do zajednice sa Brahmom?” [Te reče:] „Dhānañḍāni, pokazaću ti put do zajednice sa Brahmom. Slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.” – „Da, gospodine”, odgovori on. A poštovani Sāriputta ovako reče:

32. „Koji je put do zajednice sa Brahmom? Dhānañḍāni, ako monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. To je put do zajednice sa Brahmom.

33–35. I opet, Dhānañḍāni, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem ... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi obasjavajući čitav svet umom prožetim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. To je put do zajednice sa Brahmom.”

36. „Onda, učitelju Sāriputta, u moje ime poklonite se do nogu Blaženome i recite: ‘Poštovani gospodine, brahman Dhānañḍāni se razboleo, opasno po život i u mukama je; klanja se do nogu Blaženom.’”

A poštovani Sāriputta, pošto je uputio brahmana Dhānañḍānija ka nižem svetu Brahme, ustade sa svog mesta i krete, iako je ostalo još toga da se uradi.⁸⁹⁸

Nedugo nakon što je poštovani Sāriputta otišao, brahman Dhānañḍāni umre i preporodi se u svetu Brahme.

37. Onda se Blaženi obrati monasima ovim rečima: „Monasi, pošto je uputio brahmana Dhānañḍānija ka nižem svetu Brahme, Sāriputta ustade sa svog mesta i krete, iako je ostalo još toga da se uradi.”

38. A poštovani Sāriputta otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i reče: „Poštovani gospodine, brahman Dhānañḍāni se razboleo, opasno po život i u mukama je; on se do nogu klanja Blaženom.”

„Sāriputta, pošto si uputio brahmana Dhānañḍānija ka nižem svetu Brahme, zašto si ustao sa svog mesta i krenuo, iako je ostalo još toga da se uradi?”

„Poštovani gospodine, ovako sam pomislio: ‘Ovi brahmani su predani svetu Brahme. Kako bi bilo da brahmanu Dhānañḍāniju pokažem put do zajednice sa Brahmom?’”

„Sāriputta, brahman Dhānañḍāni je umro i preporodio se u svetu Brahme.”⁸⁹⁹

98 *Vāseṭṭha sutta* Govor *Vāseṭṭhi*

1. Ovako sam čuo.⁹⁰⁰ Jednom je Blaženi boravio kraj *Ićchāṅgale*, u šumi blizu *Ićchāṅgale*.

2. U isto vreme jedan broj uglednih, dobrostojećih brahmana boravio je u *Ićchāṅgali*, i to brahman *Āṅkī*, brahman *Tārukkha*, brahman *Pokkharasāti*, brahman *Āṇusoṇi*, brahman *Todeyya* i drugi ugledni, dobrostojeći brahmani.

3. Onda, dok su brahmanski učenici *Vāseṭṭha* i *Bhāradvāda* hodali i lutali unaokolo da protegnu noge, ovakva se rasprava povede među njima. „Kada je neko brahman?” A brahmanski učenik *Bhāradvāda* reče: „Kada je neko dobro rođen s obe strane, čistog majčinog i očevog porekla sedam generacija unazad, kada mu se ništa ne može zameriti i besprekoran je u pogledu loze, tada je neko brahman”. A brahmanski učenik *Vāseṭṭha* reče: „Kada je neko čestit i ispunjava dužnosti, tada je neko brahman.”

4. Ali brahmanski učenik *Bhāradvāda* nije mogao ubediti brahmanskog učenika *Vāseṭṭhu*, niti je brahmanski učenik *Vāseṭṭha* mogao ubediti brahmanskog učenika *Bhāradvādu*.

5. Onda se brahmanski učenik *Vāseṭṭha* obrati brahmanskom učeniku *Bhāradvādi*: „Gospodine, asketa *Gotama*, sin plemena *Sakya*, koji je napustio klan *Sakya*, živi kraj *Ićchāṅgale*, u šumi blizu *Ićchāṅgale*. I ovakav se dobar glas proširio o učitelju *Gotami*: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Hajde, *Bhāradvāda*, otidimo do askete *Gotame* i upitajmo ga o tome. Kako odgovori, tako ćemo zapamtiti.” – „Dobro, gospodine”, odgovori brahmanski učenik *Bhāradvāda*.

6. Dva brahmanska učenika, *Vāseṭṭha* i *Bhāradvāda*, otidoše do Blaženog i pozdraviše se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedoš se sa strane, a brahmanski učenik *Vāseṭṭha* se obrati Blaženome u stihovima:

7. *Vāseṭṭha*

1. Za obojicu nas je potvrđeno
da posedujemo znanje triju Veda,
jer ja sam učenik *Pokkharasātija*,
a on učenik *Tārukkhe*.

2. Potpuno smo savladali
sve o čemu vedski znalci podučavaju;
vešti u filologiji i gramatici,
svojim učiteljima u raspravi ravni.
3. A između nas izbi rasprava, Gotama,
u vezi s pitanjem rođenja i klase:
Bhāradvāḍa kaže da se brahman postaje rođenjem,
dok ja smatram da se brahman postaje delima.⁹⁰¹
Takva je, o mudri, bila naša rasprava.
4. Pošto nijedan nije mogao ubediti onog drugog
ili ga navesti da uvidi njegovo stajalište,
došli smo da pitamo vas, gospodine,
koji je nadaleko čuven kao Budni.
5. Kao što se ljudi otvorenih dlanova okrenu
prema mesecu kad je u punoj snazi,
isto tako u svetu cene vas
i iskazuju vam poštovanje, Gotama.
6. Zato pitamo vas, Gotama,
znalca što se u ovom svetu javi:
postaje li neko brahman rođenjem ili delima?
Objasnite nama koji to ne znamo,
kako ćemo prepoznati brahmana.”

8. Buda

7. „Objasniću vam onako kako
zaista jeste, Vāseṭṭha”, reče Blaženi,
„opšte podele živih bića;
jer mnogo je vrsta rođenja.
8. Uzmite prvo travu i drveće:
iako nemaju samosvest,
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.
9. Zatim dolaze moljci i leptiri
i sve tako tamo čak do mrava:
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.

10. Zatim poznaj vrste četvoronožaca
[raznih vrsta] malih i velikih:
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.

11. Poznaj one što noge su im stomak,
naime, dugorepu porodicu zmija:
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.

12. Poznaj takođe ribe u vodama
što lutaju svetom tečnosti:
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.

13. Sledeće poznaj ptice što krilima krče svoj put
dok jurišaju u nebeske visine:
rođenje je njihovo upadljivo obeležje;
jer mnogo je vrsta rođenja.

9.

14. I dok među tim rođenjima razlike
u rođenjima čini upadljivo obeležje,
među ljudima nerazlikovanje u rođenjima
čini njihovo upadljivo obeležje.

15. Ni po kosi, ni po glavi,
ni po ušima, ni po očima,
ni po usnoj, ni po nosnoj šupljini,
ni po usnama, ni po obrvama;

16. Niti po ramenima ili vratu,
ni po stomaku ili leđima,
ni po stražnjici ili grudima,
ni po anusu ili genitalijama;

17. Ni po šakama, ni po stopalima,
ni po prstima ili noktima,
ni po kolenima, ni po butinama,
niti po boji njihovog glasa:
Ovde rođenje ne čini upadljivo obeležje,
kao među drugim vrstama rođenja.

18. U samim ljudskim telima
 nikakvu razliku nije moguće naći.
 Razlika među ljudskim bićima
 čista je verbalna oznaka.⁹⁰²

10.

19. Bilo ko među ljudima⁹⁰³
 ko živi od obrade zemlje,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste zemljoradnik, a ne brahman.

20. Bilo ko među ljudima
 ko živi od različitih zanata,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste zanatlija, a ne brahman.

21. Bilo ko među ljudima
 ko živi od trgovine,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste trgovac, a ne brahman.

22. Bilo ko među ljudima
 ko živi služeći drugima,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste sluga, a ne brahman.

23. Bilo ko među ljudima
 ko živi uzimajući tuđe,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste lopov, a ne brahman.

24. Bilo ko među ljudima
 ko živi zahvaljujući luku i streli,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste vojnik, a ne brahman.

25. Bilo ko među ljudima
 ko živi zahvaljujući ritualima,
 za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
 da jeste sveštenik, a ne brahman.

26. Bila ko među ljudima
ko živi globeći sela i zemlju,
za takvoga, Vāseṭṭha, znaj
da jeste vladar, a ne brahman.

11.

27. Ne nazivam nekog brahmanom
zbog njegova porekla i loze.
Ako u njemu još prepreka ima,
on je tek neko ko govori „gospodine”.⁹⁰⁴
Ko je nesputan i bez vezanosti,
njega brahmanom zovem.

28. Ko presekavši sve okove ne drhti,
ko vezivanje zaista nadide,
bez spona je ikakvih,
njega brahmanom zovem.

29. Ko preseče am (zlovolje) i remen (žudnje),
lanac pogrešnih stavova,
ko prepreku neznanja ukloni, probuđen,
njega brahmanom zovem.

30. Ko ne čineći ništa našao,
strpljivo podnosi porugu, udarce i zatvor,
čija je snaga u strpljenju, toj sili moćnoj,
njega brahmanom zovem.

31. Ko je bez srdžbe uzeo zavet,
vrlina pun, pročišćen,
ukroćen, u poslednjem telu,
njega brahmanom zovem.

32. Ko se ne vezuje za slasti čula,
baš kao ni kap kiše za list lotosov
ili gorušice seme za vrh igle,
njega brahmanom zovem.

33. Ko upravo na ovom mestu upozna
i kraj sopstvenoj patnji,
odloži tovar i bez ikakvih je veza,
njega brahmanom zovem.

34. Ko je dubokog znanja, mudrosti ima
da dobar put od lošeg razluči,
ko na najviši cilj stigne,
njega brahmanom zovem.

35. Ko se ne meša ni s kućedomaćinima,
a ni sa beskućnicima,
ko svoga boravišta nema, sa malo želja,
njega brahmanom zovem.

36. Ko god se okanuo štapa
prema svakom biću,
ko ne ubija, niti zbog njega iko ubijen biva,
njega brahmanom zovem.

37. Trpeljiv među netrpeljivima,
miran među nasilnima,
ne žudi među žudnjom zaslepljenima,
njega brahmanom zovem.

38. Sa koga su strast i mržnja,
gordost i licemerje otpali
kô seme gorušice sa vrha igle,
njega brahmanom zovem.

39. Ko god zbori reči ne grube,
već poučne, prijatne,
reči koje nikoga ne vređaju,
njega brahmanom zovem.

40. I ko god ne uzima ono
što mu dato nije, dugo ili kratko,
malo ili veliko, prijatno ili neprijatno,
njega brahmanom zovem.

41. Ko želja nema za svetom ovim,
za svetom narednim,
takvoga bez strasti, nesputanoga,
brahmanom zovem.

42. Ko želja nema,
koga sumnje ne muče

i na čvrsto tlo besmrtnosti stupa,
njega brahmanom zovem.

43. Ko god je vezanost
i za dobro i za zlo nadišao,
bez žalosti, bez strasti,
njega brahmanom zovem.

44. Blistavog i čistog poput Meseca,
spokojnog, a ne uzburkanog,
s radošću i bez žeđi za novim rođenjem,
njega brahmanom zovem.

45. Ko je prešao močvaru želja,
ko obmanu ovu prozre i drugu obalu dosegne,
zadubljen, bez žeđi i sumnji, ko do *nibbāne* stigne,
njega brahmanom zovem.

46. Ko god odustavši od slasti čula,
među beskućnike pobegne,
bez žudnje za užicima i novim životom,
njega brahmanom zovem.

47. Ko god odustavši od žudnje,
među beskućnike pobegne,
bez žudnje za užicima i novim životom,
njega brahmanom zovem.

48. Ko je leđa okrenuo vezama ljudskim
i božanske nadišao,
svaku sponu presekao,
njega brahmanom zovem.

49. Napustio je i zadovoljstvo i nezadovoljstvo,
ohladen, bez gomilanja,
pobednik nad čitavim svetom, heroj,
njega brahmanom zovem.

50. Ko god zna sve načine
nestanka i nastanka bića,
nesputan, dobrih dela, budan,
njega brahmanom zovem.

51. Čije mesto preporađanja ne znaju
ni božanstva, ni duhovi, a ni ljudi,
arahant bez otrova u sebi,
njega brahmanom zovem.

52. Za njega ničega nema,
ni pre ni posle, a ni u sredini,
ko je nesputan i više se ne vezuje,
njega brahmanom zovem.

53. Ko god je predvodnik ljudi,
plemenit, heroj, veliki mudrac,
utrnulih žudnji, čist, probuđen,
njega brahmanom zovem.

54. Ko svoja ranija boravišta zna,
ko vidi i nebesa i čistilišta,
a života novih pred njim nema,
njega brahmanom zovem.

12.

55. Jer ime i poreklo jesu
tek puke oznake u svetu ovome;
potekle iz starih običaja,
daju se čas ovde, čas tamo.

56. U onima koji tu činjenicu ne znaju,
pogrešna gledišta dugo su obeležje njihovog srca;
i pošto ne znaju, objavljuju nam:
'Brahman se rođenjem postaje.'

57. Ne postaje se brahman rođenjem,
kao što se rođenjem i ne-brahman postaje.
Delima neko brahman postaje,
delima drugi ne-brahman postaje.

58. Jer ljudi su zemljoradnici delima svojim,⁹⁰⁵
kao što dela i zanatliju stvore;
ljudi su trgovci zbog dela svojih,
njihova dela ih slugama čine.

59. U lopove se ljudi premetnu delima svojim,
po delima svojim vojnici postaju;
zbog dela svojih drugi su sveštenici,
kao i vladare što njihova dela načine.

13.

60. Tako, dakle, istinski mudraci
vide postupak onakvim kakav zaista jeste,
vidioci uslovljenog nastanka
vešti u delovanju i njegovim rezultatima.⁹⁰⁶

61. Dela pokreću ovaj svet,
dela ovu generaciju pokreću.
Živa su bića delima sputana
kao i čivijom točak kočije.

62. Posvećenošću, svetačkim životom,
samoobuzdanošću i unutrašnjim radom –
time neko brahman postaje,
u tome najviše brahmanstvo počiva.⁹⁰⁷

63. Onoga ko poseduje trostruko znanje,
mirnoga, bića sasvim utrnuloga:
Njega, o Vāseṭṭha, prepoznaj kao
Brahmu i Sakku za one koji razumeju.”

14. Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenici Vāseṭṭha i Bhāradvāda rekoše Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama!... Neka nas učitelj Gotama prihvati kao svoje nezaređene sledbenike koji, odsad pa do kraja života, pronađoše svoje utočište!”

99 *Subha sutta*

Razgovor sa Subhom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U isto vreme brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, došao je nekim poslom u kuću izvesnog kućedomaćina u Sāvattḥiju.⁹⁰⁸ I tako brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, upita svog domaćina: „Kućedomaćine, čuo sam da u Sāvattḥiju ne manjka arahanta. Kod kojeg askete ili brahmana bismo mogli otići danas da mu iskažemo poštovanje?”

„Poštovani gospodine, Blaženi boravi kraj Sāvattḥija, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Možete otići do Blaženog i iskazati mu poštovanje.”

3. Pošto se saglasio sa svojim domaćinom, brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, otide do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i upita Blaženog:

4. „Učitelju Gotama, brahmani kažu ovako: ‘Kućedomaćin ostvaruje istinski put, Dhammu koja je korisna. Onaj ko odlazi [u beskućnike] ne ostvaruje istinski put, Dhammu koja je korisna.’ Šta učitelj Gotama o tome ima da kaže?”

„Učeniče, ja sam od onih koji govore pošto načine analizu;⁹⁰⁹ ne govorim jednostrano. Ne hvalim pogrešan put prakse ni na strani kućedomaćina, niti beskućnika; jer bilo da je neko kućedomaćin ili beskućnik, ako ide pogrešnim putem prakse, upravo zbog tog pogrešnog puta prakse ne ostvaruje istinski put, Dhammu, koja jeste dobra. Ja hvalim ispravan put prakse i na strani kućedomaćina i na strani beskućnika; jer bilo da je neko kućedomaćin ili beskućnik, ako ide ispravnim putem prakse, upravo zbog tog ispravnog puta prakse ostvaruje istinski put, Dhammu, koja jeste dobra.”

5. „Učitelju Gotama, brahmani ovako kažu: ‘Pošto se posao kućedomaćina sastoji od mnogih aktivnosti, mnogo zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka, on donosi veliki plod. Kako se posao beskućnika sastoji od malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka, on donosi mali plod.’ Šta učitelj Gotama kaže o tome?”

„I ovde, učeniče, ja sam od onih koji govore pošto načine analizu; ne govorim jednostrano. Postoji posao koji uključuje mnogo aktivnosti,

mного zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka, i kad propadne donosi mali plod. Postoji posao koji uključuje mnogo aktivnosti, mnogo zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka, i kad uspe donosi velik plod. Postoji posao koji uključuje malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka, i kad propadne donosi mali plod. Postoji posao koji uključuje malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka, i kad uspe donosi velik plod.

6. A koji je to, učeniče, posao koji uključuje mnogo aktivnosti... i koji kada propadne donosi mali plod? Obrada zemlje je takav posao koji uključuje mnogo aktivnosti... i koji kada propadne, donosi mali plod. A koji je to, učeniče, posao koji uključuje mnogo aktivnosti... i koji kada uspe, donosi velik plod? I opet obrada zemlje je takav posao koji uključuje mnogo aktivnosti... i koji kada uspe, donosi velik plod. A koji je to, učeniče, posao koji uključuje malo aktivnosti... i koji kada propadne, donosi mali plod? Trgovina je takav posao koji uključuje malo aktivnosti... i koji kada propadne, donosi mali plod.⁹¹⁰ A koji je to, učeniče, posao koji uključuje malo aktivnosti... i koji kada uspe, donosi velik plod? I opet trgovina je takav posao koji uključuje malo aktivnosti... i koji kada uspe, donosi velik plod.

7. Baš kao što je obrada zemlje, učeniče, posao koji uključuje mnogo aktivnosti... ali donosi mali plod kad propadne, isto se tako posao kućedomaćina sastoji od mnogih aktivnosti, mnogo zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka, ali donosi mali plod ako propadne. Baš kao što je obrada zemlje, učeniče, posao koji uključuje mnogo aktivnosti... i donosi velik plod kad uspe, isto se tako posao kućedomaćina sastoji od mnogih aktivnosti, mnogo zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka, a donosi velik plod ako uspe. Baš kao što je trgovina posao koji uključuje malo aktivnosti... i donosi mali plod kad propadne, isto se tako posao beskućnika sastoji od malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka, i donosi mali plod ako propadne. Baš kao što je trgovina posao koji uključuje malo aktivnosti... i donosi velik plod kad uspe, isto se tako posao beskućnika sastoji od malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka, ali donosi velik plod ako uspe.”

8. „Učitelju Gotama, brahmani propisuju pet stvari kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro.”

„Ako ti nije veliki trud, učeniče, molim te da navedeš tih pet stvari za sticanje zasluga, za činjenje dobra.”

„Nije mi veliki trud, učitelju Gotama, kada se nalazim u društvu tako plemenitih ljudi.” – „Kaži onda, učeniče.”

9. „Učitelju Gotama, istina je prva stvar koju brahmani propisuju za sticanje zasluga, za činjenje dobra. Obuzdavanje je druga... Celibat je tre-

ća... Učenje je četvrta... Velikodušnost je peta stvar koju brahmani propisuju za sticanje zasluga, za činjenje dobra. To je pet stvari koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro.” A šta učitelj Gotama kaže o tome?”

„Ali, učenice,⁹¹¹ ima li među svim tim brahmanima ijedan jedini koji može reći: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari?’”

„Nema, učitelju Gotama!”

„A ima li, učenice, među svim tim brahmanima barem jedan brahmanski učitelj ili učiteljev učitelj, sve do sedmog učiteljskog pokolenja, koji može reći: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari?’”

„Nema, učitelju Gotama!”

„A oni, učenice, koji su u davnim vremenima bili brahmanski mudraci, tvorci svetih himni i njihovi prenositelji, čije stare himne, onako kako su ih oni pevali, predavali i usklađivali, brahmani još i danas pevaju i recituju – recitujući ono što je već izrecitovano, izričući ono što je već izrečeno – jesu li barem ti prvobitni autori, dakle Aṭṭhaka, Vāmaka, Vāmadeva, Vessāmitta, Yamataggi, Angirasa, Bhāradvāda, Vāsetṭha, Kassapa i Bhagu, govorili: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari?’”

„Nisu, učitelju Gotama!”

„Prema tome, učenice, među svim tim brahmanima nema nijednog koji može reći: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari.’ I među svim tim brahmanima nema nijednog brahmanskog učitelja ili učiteljevog učitelja, sve do sedmog učiteljskog pokolenja, koji može reći: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari.’ A ni oni koji su u davnim vremenima bili brahmanski mudraci, tvorci svetih himni i njihovi prenositelji ... čak ni među njima nema onih koji mogu reći: ‘Objavljujem da sam kroz neposredno znanje upravo ja ostvario rezultat tih pet stvari.’ Zamisli povorku slepaca koji se drže jedan za drugog, a da ni onaj prvi, ni onaj u sredini, ni onaj na kraju ne vidi ništa. Isto mi tako, učenice, u vezi s onim što govore, i brahmani liče na povorku slepaca koji se drže jedan za drugog, a da ni onaj prvi ne vidi, ni onaj u sredini ne vidi, a ni onaj na kraju ne vidi ništa.”

10. Kada ovo bi rečeno, brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, besan i ogorčen zbog poređenja s povorkom slepaca, počeo da grdi, kritikuje i preti Blaženome ovim rečima: „Asketa Gotama biće poražen.” A onda reče Blaženome: „Učitelju Gotama, brahman Pokkharasāti iz Upamañña klana, gospodar Subhaga gaja, kaže ovako:⁹¹² ‘Neki askete i brahmani ovde tvrde

da imaju nadljudske osobine, da se ističu u znanju i viđenju dostojnom plemenitih. Ali onda se za to što kažu ispostavi da je smešno; tek puko naklapanje, prazno i šuplje. Jer kako ljudsko biće može znati, videti ili ostvariti nadljudske osobine, isticati se u znanju i viđenju dostojnom plemenitih? To je nemoguće.”

11. „A kako to, učeniče, brahman Pokkharasāti razume umove svih asketa i brahmana, pošto ih je obuhvatio sopstvenim umom?”

„Učitelju Gotama, brahman Pokkharasāti ne razume čak ni um svoje robinje Puṇṇike, pošto ga je obuhvatio sopstvenim umom, pa kako bi uopšte mogao da razume umove svih asketa i brahmana?”

12. „Učeniče, zamisli čoveka koji se rodio slep, koji ne može da vidi ni tamne ni svetle oblike, ne može da vidi plave, žute, crvene ili ružičaste oblike, ne može da vidi ono što je ravno i neravno, ne može da vidi zvezde, sunce i mesec. I on možda ovako kaže: ‘Ne postoje tamni i svetli oblici, niti onaj ko može da vidi tamne i svetle oblike; ne postoje plavi, žuti, crveni ili ružičasti oblici, niti onaj ko može da vidi plave, žute, crvene ili ružičaste oblike; ne postoji bilo šta ravno i neravno, niti onaj ko može da vidi bilo šta ravno i neravno; ne postoje zvezde, sunce i mesec, niti onaj ko može da vidi zvezde, sunce i mesec. Ja takve ne znam, takve ne vidim, dakle, takvi i ne postoje.’ Ako bi tako govorio, učeniče, da li bi to bilo tačno?”

„Ne, učitelju Gotama. Postoje tamni i svetli oblici, kao i oni koji mogu da vide tamne i svetle oblike... Postoje zvezde, sunce i mesec, kao i oni koji mogu da vide zvezde, sunce i mesec. Kad govori: ‘Ja takve ne znam, takve ne vidim, dakle, takvi i ne postoje’, ne bi govorio istinu.”

13. „Isto tako, učeniče, brahman Pokkharasāti je slep i ne vidi. Da zna, vidi ili ostvari nadljudske osobine, ističe se u znanju i viđenju dostojnom plemenitih – to je nemoguće. Šta misliš, učeniče? Šta je bolje za dobrostojeće brahmane iz Kosale kao što su brahman Ćankī, brahman Tārukka, brahman Pokkharasāti, brahman Āṇussoni ili tvoj otac, brahman Todeyya – da je ono što govore u skladu s uobičajenom konvencijom ili suprotno uobičajenoj konvenciji?” – „Da je ono što govore u skladu sa uobičajenom konvencijom, učitelju Gotama.”

„Šta je bolje za njih: da je ono što govore promišljeno ili nepromišljeno?” – „Promišljeno, učitelju Gotama.” – „Šta je bolje za njih: da govore pošto su dobro razmotrili ili bez razmatranja?” – „Pošto su dobro razmotrili, učitelju Gotama.” – „Šta je bolje za njih: da je ono što govore korisno ili beskorisno?” – „Korisno, učitelju Gotama.”

14. „Šta misliš učeniče? Ako je tako, da li to što je rekao brahman Pokkharasāti u skladu s uobičajenom konvencijom ili suprotno uobičajenoj konvenciji?” – „Suprotno uobičajenoj konvenciji, učitelju Gotama.” – „Je li to što je rekao promišljeno ili nepromišljeno?” – „Nepromišljeno, učitelju

Gotama.” – „Je li to rekao pošto je dobro razmotrio ili bez razmatranja?” – „Bez razmatranja, učitelju Gotama.” – „Je li njegova tvrdnja korisna ili beskorisna?” – „Beskorisna, učitelju Gotama.”

15. „Postoji ovih pet prepreka, učeniče. Kojih pet? Prepreka želje za zadovoljstvima čula, prepreka zlovolje, prepreka tuposti i tromosti, prepreka uznemirenosti i kajanja, kao i prepreka sumnjičavosti. To je pet prepreka. Brahmana Pokkharasātija omeđuje, sputava, blokira i sapinje tih pet prepreka. Da zna, vidi ili ostvari nadljudske osobine, ističe se u znanju i viđenju dostojnom plemenitih – to je nemoguće.

16. Dalje, postoji ovih pet struna zadovoljstva čula, učeniče. Kojih pet? Oblici dostupni oku koje neko priželjkuje, prijatni i dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvukovi dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Opipljivi predmeti dostupni čulu dodira koje neko priželjkuje, prijatni i dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula. Brahman Pokkharasāti vezan je za tih pet struna zadovoljstva čula, zaluđen njima i potpuno im predan; uživa u njima, a da ne vidi opasnost u tome, niti razume gde je izlaz. Da zna, vidi ili ostvari nadljudske osobine, ističe se u znanju i viđenju dostojnom plemenitih – to je nemoguće.

17. „Šta misliš učeniče? Koja od dve vatre bi imala [bolji] plamen, boju i sjaj – vatra koja bi gorela na osnovu nekog goriva kao što je trava i drvo, ili vatra koja bi gorela nezavisno od nekog goriva kao što je trava i drvo?”

„Kada bi bilo moguće, učitelju Gotama, da vatra gori nezavisno od nekog goriva kao što je trava i drvo, ta vatra bi imala [bolji] plamen, boju i sjaj.”

„Nemoguće je, učeniče, ne može biti da vatra gori nezavisno od nekog goriva kao što je trava i drvo, izuzev kroz [ispoljavanje] natprirodne moći. Slično vatri koja gori na osnovu nekog goriva kao što je trava i drvo, kažem, jeste ushićenje na osnovu pet struna zadovoljstva čula. Slično vatri koja gori nezavisno od nekog goriva kao što je trava i drvo, kažem, jeste ushićenje mimo čulnih zadovoljstava, mimo nepovoljnih stanja uma. A šta je to, učeniče, ushićenje mimo čulnih zadovoljstava, mimo nepovoljnih stanja uma? Tako, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mislju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. To je ushićenje mimo čulnih zadovoljstava, mimo nepovoljnih stanja uma. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo

rođeni iz koncentracije. I to je ushićenje mimo čulnih zadovoljstava, mimo nepovoljnih stanja uma.

18. Među tih pet stvari koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, koju od njih propisuju kao najplodonosniju za sticanje zasluga, za činjenje dobra?”

„Među tih pet stvari koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, oni propisuju velikodušnost kao najplodonosniju za sticanje zasluga, za činjenje dobra.”

19. Šta misliš, učeniče? Ako bi neki brahman ovde prinomio veliku žrtvu, pa druga dva brahmana dođu kako bi u tome učestvovali. Jedan od njih bi pomislio: ‘Ah, kad bih samo ja dobio najbolje mesto, najbolju vodu, najbolju hranu u trpezariji; a drugi brahman da ne dobije najbolje mesto, najbolju vodu, najbolju hranu u trpezariji!’ I moguće je da taj drugi brahman, a ne on, dobije najbolje mesto, najbolju vodu, najbolju hranu u trpezariji. Kad to vidi, onaj prvi brahman može postati besan i razočaran zbog toga. Kakav onda rezultat brahmani opisuju u vezi s tim?”

„Učitelju Gotama, brahmani ne daruju na takav način, misleći: ‘Neka drugi postanu besni i razočarani time.’ Umesto toga, brahmani daruju vođeni saosećanjem.”

„Pošto je to tako, učeniče, nije li to za brahmane šesta osnova za sticanje zasluga, dakle biti vođen saosećanjem?”⁹¹³

„Pošto je to tako, učitelju Gotama, to je za brahmane šesta osnova za sticanje zasluga, dakle biti vođen saosećanjem.”

20. „Tih pet stvari, učeniče, koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro – gde često vidiš tih pet stvari, među kućedomaćinima ili među beskućnicima?”

„Tih pet stvari, učitelju Gotama, koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, često vidim među beskućnicima, retko među kućedomaćinima. Jer kućedomaćin ima mnogo aktivnosti, mnogo zaduženja, mnogo obaveza i mnogo zadataka: on ne govori istinu uvek i u svakoj prilici, ne praktikuje obuzdavanje, ne poštuje celibat, ne posvećuje se učenju, niti ispoljava velikodušnost. Ali onaj ko je napustio dom, ima malo aktivnosti, malo zaduženja, malo obaveza i malo zadataka: on govori istinu uvek i u svakoj prilici, praktikuje obuzdavanje, poštuje celibat, posvećuje se učenju i ispoljava velikodušnost. Zato tih pet stvari koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, često vidim među beskućnicima, retko među kućedomaćinima.”

21. Tih pet stvari, učeniče, koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, ja nazivam alati uma, dakle sredstvo za razvijanje uma u kojem nema neprijateljstva i zlovolje. Tako, učeniče, monah je taj koji govori istinu. Kad razmišlja ovako: ‘Ja sam onaj koji

govori istinu', postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Upravo tu radost povezanu s dobrim nazivam alat uma. Tako, učeniče, monah je onaj koji sebe obuzdava... koji se pridržava celibata... koji uči... ko je velikodušan. Kad razmišlja ovako: 'Ja sam onaj koji je velikodušan', postaje nadahnut značenjem, nadahnut Dhammom, obradovan Dhammom. Upravo tu radost povezanu s dobrim ja nazivam alat uma. Zato tih pet stvari, učeniče, koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, nazivam alat uma, dakle sredstvo za razvijanje uma u kojem nema neprijateljstva i zlovolje."

22. Kada ovo bi rečeno, brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, reče Blaženome: „Učitelju Gotama, čuo sam da asketa Gotama zna put ka Brahmi.”

„Šta misliš, učeniče? Je li selo Naḷakāra blizu, a ne daleko odavde?”

„Da, gospodine, selo Naḷakāra je blizu, a ne daleko odavde.”

„Šta misliš, učeniče? Zamisli čoveka koji je rođen i odrastao u selu Naḷakāra, te ubrzo pošto je krenuo iz Naḷakāre upitaju ga za put do sela. Da li bi se taj čovek mučio i premišljao da im odgovori?”

„Ne, učitelju Gotama. A zašto? Zato što je taj čovek rođen i odrastao u Naḷakāri, te vrlo dobro zna sve puteve ka selu.”

„Pa ipak, čovek rođen i odrastao u selu Naḷakāri može se i mučiti i premišljati da odgovori o putu do sela, ali Tathāgata, kad ga pitaju o svetu Brahme i putu koji vodi ka svetu Brahme, nikada se neće mučiti i premišljati da odgovori. Ja razumem Brahmū, učeniče, razumem svet Brahme, razumem put koji vodi ka svetu Brahme i razumem kako neko treba da vežba i preporodi se u svetu Brahme.”⁹¹⁴

23. „Učitelju Gotama, čuo sam da asketa Gotama podučava put ka Brahmi. Bilo bi dobro ako bi me učitelj Gotama podučio putu ka Brahmi.”

„Onda, učeniče, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, gospodine”, odgovori ovaj. A Blaženi ovako nastavi:

24. „Koji je, učeniče, put do Brahme? Tako monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, nemerljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Kada se oslobođenje uma kroz prijateljsku ljubav razvije na ovakav način, tu ne preostaje, ne zadržava se bilo kakav ograničavajući postupak. Baš kao što bi snažnog trubača bez poteškoća mogli čuti na sve četiri strane sveta, isto tako kad se oslobođenje uma kroz prijateljsku ljubav razvije na ovakav način, tu ne preostaje, ne zadržava se bilo kakav ograničavajući postupak.⁹¹⁵ To je put do Brahme.

25–27. I opet, monah živi obasjavajući jednu stranu sveta umom pro-

žetim saosećanjem... umom prožetim radošću zbog sreće drugih... umom prožetim spokojstvom, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim spokojstvom, obilnim, uzvišenim, nemerljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Kad se oslobođenje uma kroz spokojstvo razvije na ovakav način, tu ne preostaje, ne zadržava se bilo kakav ograničavajući postupak. Baš kao što bi snažnog trubača bez poteškoća mogli čuti na sve četiri strane sveta, isto tako kad se oslobođenje uma kroz spokojstvo razvije na ovakav način, tu ne preostaje, ne zadržava se bilo kakav ograničavajući postupak. I to je put do Brahme.”

28. Kada ovo bi rečeno, brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

29. A sada, učitelju Gotama, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.

„Vreme je, učenice, da uradiš kako misliš da treba.”

Onda brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, ustade sa svog mesta pokloni se Blaženome i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, otide.

30. A tom prilikom se brahman Āṇussoni usred dana izveo iz Sāvattḥija u beloj kočiji, koju su vukle bele kobile.⁹¹⁶ Još izdaleka ugleda brahmanskog učenika Subhu, Todeyyinog sina, kako dolazi pa ga upita: „Odakle to učitelj Bhāradvāda dolazi usred dana?”

„Gospodine, išao sam da posetim asketu Gotamu.”

„Šta učitelj Bhāradvāda misli o Gotaminoj mudrosti? Je li mudar ili nije?”

„Gospodine, ko sam ja da procenjujem mudrost askete Gotame? Svakako, onaj ko procenjuje lucidnost mudrosti askete Gotame, mora mu biti ravan.”

„Učitelj Bhāradvāda zaista hvali asketu Gotamu.”

„Gospodine, ko sam ja da hvalim asketu Gotamu? Asketu Gotamu oni koji su hvaljeni hvale kao najboljeg među božanstvima i ljudima. Gospodine, onih pet stvari koje brahmani propisuju kako bismo stekli zasluge, kako bismo činili dobro, asketa Gotama naziva nazivam alati uma, dakle sredstvo za razvijanje uma u kojem nema neprijateljstva i zlovolje.”

31. Kad ovo bi rečeno, brahman Đāṇuṣṣoṇi siđe sa svoje bele kočije, koju su vukle bele kobile, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena, te u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i reče: „Dobitak je za Pasenadija, kralja Kosale, veliki je dobitak za Pasenadija, kralja Kosale, što Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, živi u njegovom kraljevstvu.”

100 *Sangārava sutta* Razgovor sa Sangāravom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha.

2. U to vreme je brahmanova supruga po imenu Dhānañḍānī živelu u Ćaṇḍalakappi, s punim poverenjem u Budu, Dhammu i Sanghu.⁹¹⁷ A onda je jednom prilikom zapela i pala, pa [ustavši] izgovorila tri puta ove uzvišene reči: „Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome! Poštovanje Blaženome, plemenitom i potpuno probuđenome!”

3. U isto vreme je i brahmanski učenik po imenu Sangārava boravio u Ćaṇḍalakappi. Dobro je poznao tri Vede, sa njihovim invokacijama, obrednim pravilima, fonologijom, etimologijom i povestima kao petom disciplinom; izučio je metriku i gramatiku, sasvim upućen u filozofiju prirode i telesna obeležja velikih ljudi. Kada je čuo brahmanku Dhānañḍānī kako izgovara ove reči, reče joj: „Brahmanku Dhānañḍānī treba poniziti i prezreti, jer i pored toga što ima brahmana unaokolo, ona hvali tu ćelavu protuvu.”

[Na to ona odgovori:] „Dragi gospodine, vi ne poznajete vrline i mudrost Blaženog. Ako biste ih poznavali, dragi gospodine, nikada ne biste ni pomislili da ga vređate i kritikujete.”

„Onda, gospođo, obavestite me kada asketa Gotama dođe u Ćaṇḍalakappu.”

„Da, gospodine”, odgovori brahmanova supruga po imenu Dhānañḍānī.

4. Kasnije, idući tako od sela do sela zemljom Kosala, Blaženi je na kraju stigao u Ćaṇḍalakappu. Tu, u Ćaṇḍalakappi, smestio se u mangovom gaju, koji je pripadao brahmanskom klanu Todeyya.

5. A brahmanova supruga Dhānañḍānī doču da je Blaženi stigao, te otide do brahmanskog učenika Sangārave i reče: „Dragi gospodine, Blaženi je stigao u Ćaṇḍalakappu i boravi u mangovom gaju koji pripada brahmanskom klanu Todeyya. Sada je trenutak, dragi gospodine, da uradite ono što mislite da treba.”

„Da, gospođo”, odgovori ovaj. Tako otide do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane, pa

reče:

6. „Učitelju Gotama, ima asketa i brahmana koji tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su stekli i usavršili neposredno znanje ovde i sada.⁹¹⁸ Gde učitelj Gotama nalazi među tim asketama i brahmanima?”

7. „Bhāradvāda, kažem da postoje razlike među asketama i brahmanima koji tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja ovde i sada. Ima asketa i brahmana tradicionalista, koji na osnovu usmenog predanja tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja ovde i sada; takvi su brahmani triju Veda. Ima asketa i brahmana koji, isključivo na osnovu vere, tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja ovde i sada; takvi su mislioci i istraživači.⁹¹⁹ Ima asketa i brahmana koji, pošto su neposredno razumeli Dhammu sami za sebe⁹²⁰ među stvarima o kojima se do tada nije čulo, tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja ovde i sada.

8. Ja sam, Bhāradvāda, jedan od tih asketa i brahmana koji, pošto su neposredno razumeli Dhammu sami za sebe među stvarima o kojima se do tada nije čulo, tvrde [da podučavaju] temelje svetačkog života pošto su dosegli izuzetnu veštinu i savršenstvo neposrednog znanja ovde i sada. A kako sam to jedan od tih asketa i brahmana može se razumeti na sledeći način:

9. Tako sam, Bhāradvāda, pre probuđenja, dok sam još bio tek neprobuđeni bodhisatta, ovako razmišljao:

‘Domaćinski život je skučen, prašnjav put. Svetački život je poput širokog polja. Nije lako u kući praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglačanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?’

10–13. I tako sam, kasnije, Bhāradvāda, još uvek mlad... (*kao sutta 26, §14–17*)... Na tom sam se mestu zaustavio i ustanovio da mi ništa više ne treba da preduzmem duhovni napor.

14–30. I onda mi spontano na um padoše ova tri poređenja, za koja nikad ranije nisam čuo... (*kao sutta 36, §17–33; ali u ovoj suttu u §17–22 – koji odgovaraju §20–25 u suttu 36 – rečenica „Ali taj bolan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao” ne pojavljuje se*)... pet monaha me prezreše i napustiše me, razmišljajući: ‘Asketa Gotama sada živi lagodno; napustio je napor i vratio se lagodnosti.’

31–41. Kad sam pojeo čvrstu hranu i povratio snagu, tada sasvim izolovan od čulnih zadovoljstava, izolovan od nepovoljnih stanja... (*kao sutta 36, §34–44; ali u ovoj suttu u §36, 38 i 40 – koji odgovaraju §39, 41 i 44 u*

sutti 36 – rečenica „Ali taj prijatan osećaj koji se u meni javio nije osvojio moj um i tu ostao” *ne pojavljuje se*)... baš kao što se to događa onome ko je marljiv, predan i odlučan.”

42. Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenik Sangārava reče Blaženom: „Napor učitelja Gotame beše nepokolebljiv. Napor učitelja Gotame beše napor pravog čoveka, kao što bi i trebalo da bude napor plemenitog i potpunog probuđenoga. Ali šta kaže učitelj Gotama, postoje li božanstva?”

„Meni je znano, Bhāradvāda, da to jeste istina, da božanstva postoje.”

„Ali kako to, učitelju Gotama, da kada je upitan „Postoje li božanstva?”, učitelj Gotama odgovara: „Meni je znano, Bhāradvāda, da to jeste istina, da božanstva postoje.” Ako je to tako, nije li ono što govori isprazno i pogrešno?”⁹²¹

„Bhāradvāda, kad nekog pitaju: „Postoje li božanstva?”, bilo da odgovori: „Postoje božanstva” ili „Meni je znano da to jeste istina [da božanstva postoje]”, mudar čovek će izvesti konačan zaključak da ima božanstava.”

„Ali zašto mi učitelj Gotama nije odgovorio na takav način?”

„Opšte je prihvaćeno u svetu, Bhāradvāda, da božanstava ima.”

43. Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenik Sangārava reče Blaženom: „Izvršno, poštovani Gotama! Izvršno, poštovani Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju oči mogu da vide, isto tako je poštovani Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam poštovanog Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me poštovani Gotama prihvati kao svog nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

Treći deo

Poslednjih pedeset govora
(*Uparipaṇṇāsapāḷi*)

1

Odeljak u Devadahi

(Devadahavagga)

101 *Devadaha sutta* Govor u Devadahi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, u sakyanskom gradu po imenu Devadaha. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, postoje askete i brahmani koji zastupaju ovakvo učenje i gledište: ‘Šta god da čovek oseća, zadovoljstvo, bol ili ni bol ni zadovoljstvo, svemu je tome razlog ono što je učinio u prošlosti.’⁹²² Ako se obuzdavanjem ponište prošli postupci,⁹²³ a ne čine novi postupci, neće biti nikakvih posledica u budućnosti. Ako nema posledica u budućnosti, to znači da je delovanje uništeno. Uništavanjem delovanja uništava se patnja. Uništavanjem patnje uništava se osećaj. Uništavanjem osećaja, svaka patnja biće uklonjena.’ Tako, monasi, govore nigaṇṭhe.

3. Ja idem kod nigaṇṭhi koji tako govore i kažem: ‘Prijatelji nigaṇṭhe, je li istina da vi zastupate ovakvo učenje i gledište: „Šta god da taj čovek oseća... svaka patnja biće uklonjena?”’ Kada ih tako pitam, nigaṇṭhe to priznaju i kažu ‘Da’, a ja im odgovorim:

4. ‘Ali, prijatelji, da li znate da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, da li znate da ste činili loša dela u prošlosti i da se niste od njih uzdržavali?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, da li znate da je toliko i toliko patnje već istrošeno ili da je toliko i toliko patnje još preostalo da se istroši?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘Ali, prijatelji, da li znate šta napuštanje štetnih stanja jeste i šta negovanje korisnih stanja jeste ovde i sada?’ – ‘Ne, prijatelju.’

5. Dakle, prijatelji, čini se da vi ne znate da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali; ili da ste činili loša dela u prošlosti i da se niste od njih uzdržavali; ili da ste učinili takva i takva loša dela; ili da je toliko i toliko patnje već istrošeno ili da je toliko i toliko patnje još preostalo da se istroši; ili šta napuštanje štetnih stanja jeste i šta negovanje korisnih stanja jeste ovde i sada. Pošto je to tako, ne priliči poštovanim nigaṇṭhama da objavljuju: ‘Šta god da taj čovek oseća, zadovoljstvo, bol ili ni bol ni zadovoljstvo, svemu je tome razlog ono što je učinio u prošlosti. Ako se obuzdavanjem ponište prošli postupci, a ne čine novi postupci, neće biti nikakvih posledica u budućnosti. Ako nema posledica u budućnosti... svaka

patnja biće uklonjena.’

6. Ako biste, prijatelji nigaṅṭhe, znali da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali; ili da ste činili loša dela u prošlosti i da se niste od njih uzdržavali; ili da ste učinili takva i takva loša dela; ili da je toliko i toliko patnje već istrošeno ili da je toliko i toliko patnje još preostalo da se istroši; ili šta napuštanje štetnih stanja jeste i šta negovanje korisnih stanja jeste ovde i sada, tada bi poštovanim nigaṅṭhama priličilo da objavljuju: ‘Šta god da taj čovek oseća... svaka patnja biće uklonjena.’

7. „Prijatelji nigaṅṭhe, zamislite čoveka pogođenog strelom koja je prethodno dobro umočena u otrov, te zbog toga njega prožimaju bolni, mučni, razdirući osećaji. A onda njegovi prijatelji i drugovi, srodnici i porodica dovedu lekara. Taj lekar nožem iseče deo oko rane, pincetom ispita dokle je strela ušla, onda je izvuče i na kraju dezinfikuje ranu, a pri svakom tom koraku onog čoveka prožimaju bolni, mučni, razdirući osećaji. Kasnije, kad rana zaceli i prekrije je koža, čovek se oseća dobro i srećan, nezavisan, sam svoj gospodar, sposoban da ide kuda god mu se prohte. I možda pomisli: ‘Pre me je pogodila strela dobro umočena u otrov, te sam zbog toga trpeo bolne, mučne, razdiruće osećaje. Onda su moji prijatelji i drugovi, srodnici i porodica doveli lekara. Taj lekar je nožem isekao deo oko rane, ispitao pincetom dokle je strela ušla, te je izvukao i na kraju dezinfikovao ranu, a pri svakom tom koraku trpeo sam bolne, mučne, razdiruće osećaje. Ali sada, kada je rana zacelila i prekrila ju je koža, osećam se dobro i srećan, nezavisan, sam svoj gospodar, sposoban da idem kuda god mi se prohte.’

8. Isto tako, prijatelji nigaṅṭhe, da ste znali da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali... ili šta napuštanje štetnih stanja jeste i šta negovanje korisnih stanja jeste ovde i sada, priličilo bi poštovanim nigaṅṭhama da objavljuju: ‘Šta god da taj čovek oseća ... svaka patnja biće uklonjena.’

9. Prijatelji nigaṅṭhe, pošto ne znate da ste postojali u prošlosti, a ne da niste postojali... ili šta napuštanje štetnih stanja jeste i šta negovanje korisnih stanja jeste ovde i sada, ne priliči poštovanim nigaṅṭhama da objavljuju: ‘Šta god da taj čovek oseća... svaka patnja biće uklonjena.’

10. Kad ovo bi rečeno, nigaṅṭhe mi rekoše: ‘Prijatelju, Nigaṅṭha Nāṭaputta je sveznajući i svevideći, on tvrdi da ima ovakvo potpuno znanje i viđenje: „Bilo da hodam, stojim, spavam ili sam budan, znanje i viđenje su kontinuirano i neprekidno u meni”. Kaže on ovako: „Nigaṅṭhe, činili ste loša dela u prošlosti; poništite ih asketskim vežbama probadanja. A kada ste ovde i sada obuzdanog tela, govora i uma, to znači da ne činite loša dela za budućnost. Tako, pošto poništavate asketizmom prošla dela i ne činite nova dela, neće biti ni loših posledica u budućnosti. A kad nema loših posledica u budućnosti... svaka patnja biće uklonjena.” Mi odobravamo i

prihvatamo rečeno, tako da smo zadovoljni.’

11. Kad ovo bi rečeno, obratih se nigaṅṭhama:⁹²⁴ Postoji pet stvari, prijatelji nigaṅṭhe, koje se ovde i sada mogu javiti na dva različita načina. Kojih pet? To su: poverenje, odobravanje, usmena predaja, logičko rasuđivanje i promišljeno prihvatanje nekog gledišta. Tih pet stvari se ovde i sada mogu javiti na dva različita načina. Dakle, koju vrstu poverenja imaju poštovani nigaṅṭhe prema učitelju koji govori o prošlosti? Koju vrstu odobravanja, koju vrstu usmene predaje, koju vrstu logičkog rasuđivanja, koju vrstu promišljenog prihvatanja gledišta?’ Na osnovu razgovora, monasi, nisam video bilo kakvo valjano opravdanje nigaṅṭhi za njihov stav.

12. I opet, monasi, rekoh nigaṅṭhama: ‘Šta mislite, prijatelji nigaṅṭhe? Kada postoji veliko nastojanje, velik trud, da li vas tada obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog napora? Ali kad nema velikog nastojanja, velikog truda, da li vas tada ne obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog napora?’ – ‘Kada postoji veliko nastojanje, prijatelju Gotama, velik trud, tada nas obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja; ali kada nema velikog nastojanja, velikog truda, tada nas ne obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja.’

13. ‘Dakle, čini se, prijatelji nigaṅṭhe, kada postoji veliko nastojanje... vas obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog napora; ali kada nema velikog nastojanja... vas ne obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja. Ako je to tako, ne priliči poštovanim nigaṅṭhama da objavljuju:⁹²⁵ ‘Šta god da čovek oseća, zadovoljstvo, bol ili ni bol ni zadovoljstvo, svemu je tome razlog ono što je učinio u prošlosti. Ako se obuzdavanjem ponište prošli postupci, a ne čine novi postupci, neće biti nikakvih posledica u budućnosti. Ako nema posledica u budućnosti... svaka patnja biće uklonjena.’

14. Kada postoji veliko nastojanje, velik trud, ukoliko biste, prijatelji nigaṅṭhe, tada osećali bolne, mučne, razdiruće osećaje zbog velikog napora, a kad nema velikog nastojanja, velikog truda, i tada vas obuzimali bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja, tek tada bi priličilo poštovanim nigaṅṭhama da objavljuju: ‘Šta god da taj čovek oseća ... svaka patnja biće uklonjena.’

15. Prijatelji nigaṅṭhe, kad postoji veliko nastojanje, velik trud, vas tada obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja, a kada nema velikog nastojanja, velikog truda, vas tada ne obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji zbog velikog nastojanja. To znači da vas bolni, mučni, razdirući osećaji obuzimaju samo zbog velikog nastojanja koji ste sami sebi nametnuli, a usled neznanja, nepoznavanja i zablude pogrešno tvrdite: ‘Šta god da taj čovek oseća ... svaka patnja biće uklonjena.’ Na

osnovu razgovora, monasi, nisam video bilo kakvo valjano opravdanje nigaṇṭhi za njihov stav.

16. I opet, monasi, rekoh nigaṇṭhama: ‘Šta mislite, prijatelji nigaṇṭhe? Je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti ovde i sada,⁹²⁶ zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti u narednom životu?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘A je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti u narednom životu, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti ovde i sada?’ – ‘Ne, prijatelju.’

17. ‘Šta mislite, prijatelji nigaṇṭhe? Je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao prijatan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao bolan?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘A je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao bolan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao prijatan?’ – ‘Ne, prijatelju.’

18. ‘Šta mislite, prijatelji nigaṇṭhe? Je li moguće da neki postupak čiji će rezultat iskusiti zrela [osoba], zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji će rezultat iskusiti neka nezrela [osoba]?’⁹²⁷ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘A je li moguće da neki postupak čiji će rezultat iskusiti nezrela [osoba], zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji će rezultat iskusiti neka zrela [osoba]?’ – ‘Ne, prijatelju.’

19. ‘Šta mislite, prijatelji nigaṇṭhe? Je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao intenzivan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao blag?’ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘A je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao blag, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao intenzivan?’ – ‘Ne, prijatelju.’

20. ‘Šta mislite, prijatelji nigaṇṭhe? Je li moguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji rezultat nećete iskusiti?’⁹²⁸ – ‘Ne, prijatelju.’ – ‘A je li moguće da neki postupak čiji rezultat nećete iskusiti, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti?’ – ‘Ne, prijatelju.’

21. ‘Dakle, prijatelji nigaṇṭhe, čini se nemoguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti ovde i sada, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti u narednom životu i, isto tako, neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti u narednom životu, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti ovde i sada. Čini se nemoguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao prijatan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao bolan i, isto tako, neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao bolan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao prijatan. Čini se nemoguće da neki postupak čiji će rezultat iskusiti zrela [osoba],

zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji će rezultat iskusiti neka nezrela [osoba] i, isto tako, neki postupak čiji će rezultat iskusiti nezrela [osoba], zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji će rezultat iskusiti neka zrela [osoba]. Čini se nemoguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao intenzivan, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao blag i, isto tako, da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao blag, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti kao intenzivan. Čini se nemoguće da neki postupak čiji ćete rezultat iskusiti, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji rezultat nećete iskusiti i, isto tako, neki postupak čiji rezultat nećete iskusiti, zahvaljujući nastojanju i trudu postane postupak čiji ćete rezultat iskusiti. Pošto je to tako, nastojanje poštovanih nigaṅṭhi je beskorisno, njihov trud je beskoristan.’

22. Tako, monasi, govore nigaṅṭhe. A kako nigaṅṭhe tako govore, u skladu sa njihovim tvrdnjama, postoji deset razložnih zaključaka na osnovu kojih je moguće kritikovati nigaṅṭhe:

(1) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nešto što je učinjeno u prošlosti, tada nigaṅṭhe mora da su činile loša dela u prošlosti, jer sada ih obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji.

(2) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju neki vrhovni bog,⁹²⁹ tada nigaṅṭhe mora da je stvorio neki zli vrhovni bog, jer sada ih obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji.

(3) Ako su uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju okolnosti i prirodno okruženje,⁹³⁰ tada nigaṅṭhe mora da imaju lošu sreću, jer sada ih obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji.

(4) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju vrsta rođenja [među šest klasa preporađanja],⁹³¹ tada nigaṅṭhe mora da pripadaju lošoj klasi, jer sada ih obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji.

(5) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nastojanje uloženo ovde i sada, tada nigaṅṭhe mora da pogrešno nastoje, jer sada ih obuzimaju bolni, mučni, razdirući osećaji.

(6) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nešto što je učinjeno u prošlosti, tada nigaṅṭhe treba kritikovati; ako nije, i tada nigaṅṭhe treba kritikovati.

(7) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju neki vrhovni bog, tada nigaṅṭhe treba kritikovati; ako nije, i tada nigaṅṭhe treba kritikovati.

(8) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju neka slučajnost, tada nigaṅṭhe treba kritikovati; ako nije, i tada nigaṅṭhe treba kritikovati.

(9) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju vrsta rođenja, tada nigaṅṭhe treba kritikovati; ako nije, i tada nigaṅṭhe treba kritikovati.

(10) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nastojanje uloženo ovde i sada, tada nigaṇṭhe treba kritikovati; ako nije, i tada nigaṇṭhe treba kritikovati.

Tako, monasi, govore nigaṇṭhe. A kako nigaṇṭhe tako govore, u skladu sa njihovim tvrdnjama, postoji deset razložnih zaključaka na osnovu kojih ih je moguće kritikovati. Otuda je njihovo nastojanje beskorisno, njihov trud je beskoristan.

23. A kada je nastojanje korisno, monasi, kad je trud koristan? Tako, monasi, monah nije zatrpan patnjom i sebe ne zatrpava patnjom; ne odstaje od zadovoljstava koja su u skladu sa Dhammom, ali ipak nije opijen zadovoljstvom.⁹³² On zna: ‘Kada ulažem trud s odlučnošću, upravo ovaj izvor patnje slabi u meni, zbog tog odlučnog truda; i kad posmatram sa spokojstvom, upravo ovaj izvor patnje slabi u meni dok razvijam spokojstvo.’⁹³³ Ulaže trud s odlučnošću upravo prema onom izvoru patnje koji u njemu slabi zbog tog odlučnog truda; i razvija spokojstvo upravo prema tom izvoru patnje koji u njemu slabi dok razvija spokojstvo. I tako, kad ulaže trud s odlučnošću, taj i taj izvor patnje slabi u njemu, zbog tog odlučnog truda. Tako je u njemu patnja iscrpena. Kada posmatra sa spokojstvom, taj i taj izvor patnje slabi u njemu dok razvija spokojstvo. Tako je u njemu patnja iscrpena.

24. Zamislite, monasi, muškarca koji voli ženu, uma vezanog za njen um snažnom željom i strašću. A onda je vidi kako stoji s drugim muškarcem, razgovara, šali se i smeje. Šta mislite, monasi? Zar se ne bi žalost, naricanje, bol, tuga i očaj javili u muškarcu dok je gleda kako stoji s drugim muškarcem, razgovara, šali se i smeje?”

„Da, poštovani gospodine. A zašto? Zato što muškarac voli tu ženu, uma vezanog za njen um snažnom željom i strašću; zato bi se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj javili u muškarcu dok je gleda kako stoji s drugim muškarcem, razgovara, šali se i smeje.”

25. A onda, monasi, muškarac bi mogao pomisliti: ‘Volim tu ženu, uma vezanog za njen um snažnom željom i strašću; zato se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj jave u meni dok je gledam kako stoji s drugim muškarcem, razgovara, šali se i smeje. Kako bi bilo da napustim želju i strast prema toj ženi?’ I on napusti svoju želju i strast prema toj ženi. Nekom drugom prilikom, možda opet ugleda tu ženu kako stoji s drugim muškarcem, razgovara, šali se i smeje. Šta mislite monasi? Hoće li se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj javiti u njemu dok je gleda kako stoji s drugim muškarcem...?”

„Ne, poštovani gospodine. A zašto? Zato što muškarac više ne voli tu ženu; zato se žalost, naricanje, bol, tuga i očaj neće javiti u njemu dok je gleda kako stoji s drugim muškarcem...”

26. „Isto tako, monasi, kada monah nije zatrpan patnjom i sebe ne za-

trpava patnjom... (*kao u §23 gore*)... Tako je u njemu patnja iscrpena. Na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

27. I opet, monasi, monah razmišlja ovako: ‘Dok živim u skladu sa svojim zadovoljstvom, nepovoljna stanja se umnožavaju u meni, a povoljna stanja smanjuju; ali kad se napregnem u onome što jeste bolno, povoljna stanja se umnožavaju u meni, a nepovoljna stanja smanjuju. Kako bi bilo da se napregnem u onome što jeste bolno?’ I on se napregne u onome što jeste bolno. Kad čini tako, povoljna stanja se umnožavaju u njemu, a nepovoljna stanja smanjuju.⁹³⁴ Kasnije, ne napreže se u onome što jeste bolno. A zašto? Svrha radi koje se monasi napregnu u onome što jeste bolno postignuta je; zbog toga se kasnije monah ne napreže u onome što jeste bolno.

28. Zamislite, monasi, oružara koji drži između dva plamena i zagreva telo strele, a onda ga kuje i ispravlja. Kad je telo strele između dva plamena zagrejao, iskovao i ispravio, kasnije ga više neće stavljati između dve vatre i zagrevati. A zašto? Svrha radi koje je oružar držao između dva plamena i zagrevao telo strele postignuta je; zbog toga ga kasnije više neće stavljati između dve vatre i zagrevati.

29. Isto tako, monah razmišlja ovako... (*kao u §27 gore*)... radi toga se kasnije monah ne napreže u onome što jeste bolno. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

30–37. Tako se isto, monasi, Tathāgata pojavljuje u ovom svetu plemenit i potpuno probuđen... (*kao sutta 51, §12–19*)... um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

38. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi monah i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

39. I opet, monasi, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi monah i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

40. I opet, monasi, slabljenjem ushićenja, monah ostaje spokojan, sabran i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!’ I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

41. I opet, monasi, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i sa ranijim nestankom radosti i žalosti – ulazi monah i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na

spokojstvu. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

42. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, monah ga usmerava ka znanju o svojim prošlim životima. Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva rođenja... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

43. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, monah ga usmerava ka znanju o umiranju i ponovnom rađanju bića... (*kao sutta 51, §25*)... Tako duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razume kako se bića preporučaju u skladu sa svojim postupcima. I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

44. Kada je njegov koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, monah ga usmerava ka znanju o uklanjanju otrova. Vidi, kao da mu je pred očima: ‘Ovo je patnja’... ‘Ovo je nastanak patnje’... ‘Ovo je prestanak patnje’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku patnje’... ‘Ovo su otrovi’... ‘Ovo je nastanak otrova’... ‘Ovo je prestanak otrova’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’

45. Kada zna i vidi tako, monahov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kada se oslobodi, tada dolazi znanje: „Slobodan sam”. On razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporučanja u bilo koji oblik bivanja.’ I na taj način, monasi, nastojanje donosi plod, trud donosi plod.

46. Tako govori Tathāgata, monasi. A kako tako govori Tathāgata, postoji deset razloških zaključaka na osnovu kojih ga je moguće hvaliti:

(1) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nešto što je učinjeno u prošlosti, tada Tathāgata mora da je činio dobra dela u prošlosti, jer sada ima tako nepomućene prijatne osećaje.

(2) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju neki vrhovni bog, tada Tathāgatu mora da je stvorio neki dobar vrhovni bog, jer sada ima tako nepomućene prijatne osećaje.

(3) Ako su uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju okolnosti i prirodno okruženje, tada Tathāgata mora da ima dobru sreću, jer sada oseća tako nepomućene prijatne osećaje.

(4) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju vrsta rođenja [među šest klasa preporučanja], tada Tathāgata mora da pripada dobroj kla-

si, jer sada ima tako nepomućene prijatne osećaje.

(5) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nastojanje uloženo ovde i sada, tada Tathāgata sigurno mora da nastoji dobro, jer sada ima tako nepomućene prijatne osećaje.

(6) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nešto učinjeno u prošlosti, tada Tathāgatu treba hvaliti; ako nije, i tada Tathāgatu treba hvaliti.

(7) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju svesni čin nekog vrhovnog boga, tada Tathāgatu treba hvaliti; ako nije, i tada Tathāgatu treba hvaliti.

(8) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju neka slučajnost, tada Tathāgatu treba hvaliti; ako nije, i tada Tathāgatu treba hvaliti.

(9) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju vrsta rođenja, tada Tathāgatu treba hvaliti; ako nije, i tada Tathāgatu treba hvaliti.

(10) Ako je uzrok zadovoljstva i bola koji bića osećaju nastojanje uloženo ovde i sada, tada Tathāgatu treba hvaliti; ako nije, i tada Tathāgatu treba hvaliti.

Tako, monasi, govori Tathāgata. A kako tako govori Tathāgata, postoji deset razložnih zaključaka na osnovu kojih ga je moguće hvaliti.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

102 *Pañcattaya sutta*

Pet i tri

1. Ovako sam čuo.⁹³⁵ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

(SPEKULACIJE O BUDUĆNOSTI)

2. „Monasi, postoje askete i brahmani koji spekulišu o budućnosti, zastupaju određena gledišta o budućnosti, ističu različite doktrinarne stavove u vezi sa budućnošću.

(I) Jedni tvrde: ‘Sopstvo je sposobno da opaža i neoštećeno je posle smrti.’

(II) Jedni tvrde: ‘Sopstvo nije sposobno da opaža i neoštećeno je posle smrti.’

(III) Jedni tvrde: ‘Sopstvo niti jeste, niti nije sposobno da opaža i neoštećeno je posle smrti.’

(IV) Ili opisuju poništavanje, razaranje i uništenje postojećeg bića [u trenutku smrti].

(V) Ili neki objavljuju *nibbānu* ovde i sada.⁹³⁶

Tako (a) oni ili opisuju postojeće sopstvo koje je neoštećeno posle smrti; (b) ili opisuju poništavanje, razaranje i uništenje postojećeg bića [u trenutku smrti]; (c) ili objavljuju *nibbānu* ovde i sada. Tako se tih pet gledišta svodi na tri, a tri postaje pet. Ovo je sažetak govora o ‘pet i tri.’

3. (I) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji opisuju sopstvo kao sposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, kažu za takvo sopstvo, sposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, da jeste:

materijalno,

ili nematerijalno,

ili i materijalno i nematerijalno,

ili ni materijalno ni nematerijalno,

ili da opaža jedinstvo,

ili da opaža raznolikost,

ili da opaža ograničeno,

ili da opaža bezgranično.⁹³⁷

Takođe, među onim malobrojnima koji idu dalje od ovoga, neki iznose tvrdnje za svest-kasinu, nemerljivu i neborivu [da jeste sopstvo].⁹³⁸

4. Monasi, Tathāgata to razume ovako: ‘Oni dobri askete i brahmani koji sopstvo opisuju sposobnim da opaža i neoštećenim posle smrti, opisuju takvo sopstvo kao materijalno... ili kao sposobno da opaža bezgranično. Ili, neki iznose tvrdnje o području ničega, nemerljivom i neborivom; [za njih] „ništa ne postoji” je najčistiji, najviši, najbolji i nenadmašan među tim opažajima – bilo da je reč o opažaju oblika ili bezobličnog, jedinstva ili raznolikosti.⁹³⁹ Ipak, taj opažaj je uslovljen i grub, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.⁹⁴⁰

5. (II) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji opisuju sopstvo kao nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, kažu za takvo sopstvo, nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, da jeste:

materijalno,
ili nematerijalno,
ili i materijalno i nematerijalno,
ili ni materijalno ni nematerijalno.⁹⁴¹

6. Monasi, akvi askete i brahmani kritikuju druge askete i brahmane koji sopstvo opisuju kao sposobno da opaža i neoštećeno posle smrti. A zašto? Zato što kažu: ‘Opažaj jeste bolest, opažaj jeste tumor, opažaj jeste strela; ovo jeste mir, ovo jeste uzvišeno, a to je ne-opažanje.’

7. Monasi, Tathāgata to razume ovako: ‘Oni dobri askete i brahmani koji sopstvo opisuju nesposobnim da opaža i neoštećenim posle smrti, opisuju takvo sopstvo da je ili materijalno... ili ni materijalno ni nematerijalno. Da bilo koji asketa ili brahman može reći: „Mimo materijalnog oblika, mimo osećaja, mimo opažaja, mimo mentalnih obrazaca, opisaću dolaženje i odlaženje svesti, njezino umiranje i ponovno javljanje, njezin rast, uvećanje i sazrevanje” – to je nemoguće.⁹⁴² Svest je uslovljena i gruba, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

8. (III) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji opisuju sopstvo ni kao sposobno ni kao nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, kažu za takvo sopstvo, niti sposobno niti nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, da jeste:

materijalno,
ili nematerijalno,
ili i materijalno i nematerijalno,
ili ni materijalno ni nematerijalno.⁹⁴³

9. Tako, monasi, oni kritikuju ove dobre askete i brahmane koji sopstvo opisuju kao sposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, a kritikuju i

ove dobre askete i brahmane koji sopstvo opisuju kao nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti. A zašto? Zato što kažu: ‘Opažaj jeste bolest, opažaj jeste tumor, opažaj jeste strela, a neopažanje jeste omamljenost;⁹⁴⁴ ovo jeste mir, ovo jeste uzvišeno, a to je ni opažanje ni neopažanje.’

10. Monasi, Tathāgata to razume ovako: ‘Oni dobri askete i brahmani koji sopstvo opisuju kao ni sposobno ni nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, opisuju takvo sopstvo, ni sposobno ni nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, kao ili materijalno... ili ni materijalno ni nematerijalno. Ako bi bilo koji asketa ili brahman rekao da je ulazak u to područje kroz određene tvorevine u pogledu onoga što neko vidi, čuje, oseti i spozna, to bi značilo nemogućnost za ulazak u to područje.⁹⁴⁵ To područje, rečeno je, nije moguće dostići ako postoje mentalni obrasci; to područje, rečeno je, moguće je dostići samo kad mentalnih obrazaca ima još u tragovima.⁹⁴⁶ Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

11. (IV) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji opisuju poništavanje, razaranje i uništenje postojećeg bića [u trenutku smrti]⁹⁴⁷ kritikuju one dobre askete i brahmane koji opisuju sopstvo kao sposobno da opaža i neoštećeno posle smrti, kritikuju one dobre askete i brahmane koji opisuju sopstvo kao nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti i kritikuju one dobre askete i brahmane koji opisuju sopstvo kao ni sposobno ni nesposobno da opaža i neoštećeno posle smrti. A zašto? Svi ti dobri askete i brahmani, stremeći ka drugom svetu, ispoljavaju svoju vezanost ovako: ‘Bićemo takvi posle smrti, bićemo takvi posle smrti.’ Baš kao što trgovac na putu do pijace razmišlja: ‘Zahvaljujući ovome, ono će biti moje; sa ovim, dobiću ono’; isto tako, ti dobri askete i brahmani liče na trgovce kada objavljuju: ‘Bićemo takvi posle smrti, bićemo takvi posle smrti.’

12. Monasi, Tathāgata to razume ovako: ‘Oni dobri askete i brahmani koji opisuju poništavanje, razaranje i uništenje postojećeg bića [u trenutku smrti], iz straha od osobe i gađenja prema osobi, neprekidno jure i kruže upravo oko te iste osobe.⁹⁴⁸ Slično psu vezanom povocem za čvrst direk ili stub, što neprekidno trči i kruži upravo oko tog direkta ili stuba; isto tako, ti dobri askete i brahmani, iz straha od osobe i gađenja prema osobi, neprekidno jure i kruže upravo oko te iste osobe. Ona je uslovljena i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

13. Monasi, svako ko spekuliše o budućnosti i zastupa određena gledišta o budućnosti, ističe različite doktrinarnе stavove u vezi sa budućnošću, svako zastupa ovih pet osnova ili jednu od njih.⁹⁴⁹

(SPEKULACIJE O PROŠLOSTI)

14. Monasi, postoje askete i brahmani koji spekulišu o prošlosti i zastupaju određena gledišta o prošlosti, ističu različite doktrinarne stavove u vezi sa prošlošću.

(1) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su večni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵⁰

(2) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet nisu večni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵¹

(3) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet i jesu i nisu večni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵²

(4) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet niti su večni, niti nisu večni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵³

(5) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su konačni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵⁴

(6) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su beskonačni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(7) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su i konačni i beskonačni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(8) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su ni konačni, niti beskonačni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(9) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su sposobni da opažaju jedinstvo: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’⁹⁵⁵

(10) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su sposobni da opažaju raznolikost: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(11) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su sposobni da opažaju ograničeno: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(12) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet su sposobni da opažaju bezgranično: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(13) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet [doživljavaju] isključivo prijetnost: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(14) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet [doživljavaju] isključivo bol: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(15) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet [doživljavaju] i prijetnost i bol: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

(16) Neki tvrde ovako: ‘Sopstvo i svet [ne doživljavaju] ni prijetnost ni bol: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno.’

15. (1) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji zastupaju ovakvo učenje i gledište: ‘Sopstvo i svet su večni: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno’, ukoliko se ne oslone na poverenje, odobravanje, usmenu predaju, logičko rasuđivanje i promišljeno prihvatanje nekog gledišta, imaće ovakvo čisto i jasno znanje o tom učenju – to je nemoguće.⁹⁵⁶ Pošto ne po-

seduju čisto i jasno lično znanje, čak i to puko fragmentarno znanje koje ti dobri askete i brahmani razjašnjavaju [u vezi sa svojim gledištem] smatra se njihovim vezivanjem.⁹⁵⁷ Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.' Pošto zna da 'Postoji to' i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

16. (2–16) Tako, monasi, oni askete i brahmani koji zastupaju ovakvo učenje i gledište: 'Sopstvo i svet nisu večni... sopstvo i svet i jesu i nisu večni... sopstvo i svet niti su večni, niti nisu večni... sopstvo i svet su konačni... sopstvo i svet su beskonačni... sopstvo i svet su i konačni i beskonačni... sopstvo i svet su ni konačni, niti beskonačni... sopstvo i svet su sposobni da opažaju jedinstvo... sopstvo i svet su sposobni da opažaju raznolikost... sopstvo i svet su sposobni da opažaju ograničeno... sopstvo i svet su sposobni da opažaju bezgranično... sopstvo i svet [doživljavaju] isključivo prijetnost... sopstvo i svet [doživljavaju] isključivo bol... sopstvo i svet [doživljavaju] i prijetnost i bol... sopstvo i svet [ne doživljavaju] ni prijetnost ni bol: samo to je tačno, sve drugo je pogrešno', ukoliko se ne oslone na poverenje, odobravanje, usmenu predaju, logičko rasuđivanje i promišljeno prihvatanje nekog gledišta, imaće ovakvo čisto i jasno znanje o tom učenju – to je nemoguće. Pošto ne poseduju čisto i jasno lično znanje, čak i to puko fragmentarno znanje koje ti dobri askete i brahmani razjašnjavaju [u vezi sa svojim gledištem], smatra se njihovim vezivanjem. Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.' Pošto zna da 'Postoji to' i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.⁹⁵⁸

(NIBBĀNA OVDE I SADA)⁹⁵⁹

17. (V) Tako, monasi,⁹⁶⁰ neki asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti i kroz potpuno odsustvo usmerenosti ka okovima zadovoljstava čula, ulazi i ostaje u stanju ushićenja osamom.⁹⁶¹ On razmišlja: 'Ovo je mirno, ovo je uzvišeno, ovaj ulazak i ostajanje u stanju ushićenja osamom.' Ushićenje osamom prestaje u njemu. Prestankom ushićenja osamom, tuga se javlja, a prestankom tuge, ushićenje osamom se javlja.⁹⁶² Baš kao što sunce obasja deo koji je napustila senka, a senka prekrije deo koji napusti sunce, isto tako, prestankom ushićenja osamom, tuga se javlja, a prestankom tuge, ushićenje osamom se javlja.

18. Tathāgata, monasi, ovako to razume: 'Ovaj dobri asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti... a prestankom tuge, ushićenje osamom se javlja. Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.' Pošto zna da 'Postoji to' i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

19. Tako, monasi, neki asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti, kroz potpuno odsustvo usmerenosti ka okovima za-

dovoljstava čula i prevazilaženjem stanja ushićenja osamom, ulazi i ostaje u stanju transcendentnog zadovoljstva.⁹⁶³ On razmišlja: ‘Ovo je mirno, ovo je uzvišeno, ovaj ulazak i ostajanje u stanju transcendentnog zadovoljstva.’ To transcendentno zadovoljstvo prestaje u njemu. Prestankom transcendentnog zadovoljstva, ushićenje osamom se javlja, a prestankom ushićenja osamom, transcendentno zadovoljstvo se javlja. Baš kao što sunce obasja deo koji je napustila senka, a senka prekrije deo koji napusti sunce, isto tako, prestankom transcendentnog zadovoljstva, ushićenje osamom se javlja, a prestankom ushićenja osamom, transcendentno zadovoljstvo se javlja.

20. Tathāgata, monasi, ovako to razume: ‘Ovaj dobri asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti... a prestankom ushićenja osamom, transcendentno zadovoljstvo se javlja. Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

21. Tako, monasi, neki asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti, kroz potpuno odsustvo usmerenosti ka okovima zadovoljstava čula i prevazilaženjem stanja ushićenja osamom i transcendentnog zadovoljstva, ulazi i ostaje u niti bolnom niti prijatnom osećaju.⁹⁶⁴ On razmišlja: ‘Ovo je mirno, ovo je uzvišeno, ovaj ulazak i ostajanje u niti bolnom niti prijatnom osećaju.’ Onda taj ni bolan ni prijatan osećaj prestane u njemu. Prestankom ni bolnog ni prijatnog osećaja, transcendentno zadovoljstvo se javlja, a prestankom transcendentnog zadovoljstva, niti bolan niti prijatan osećaj se javlja. Baš kao što sunce obasja deo koji je napustila senka, a senka prekrije deo koji napusti sunce, isto tako, prestankom ni bolnog ni prijatnog osećaja, transcendentno zadovoljstvo se javlja, a prestankom transcendentnog zadovoljstva, niti bolan niti prijatan osećaj se javlja.

22. Tathāgata, monasi, ovako to razume: ‘Ovaj dobri asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti... a prestankom transcendentnog zadovoljstva, niti bolan niti prijatan osećaj se javlja. On je uslovljen i grub, ali postoji prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

23. Tako, monasi, neki asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti, kroz potpuno odsustvo usmerenosti ka okovima zadovoljstava čula i prevazilaženjem stanja ushićenja osamom, transcendentnog zadovoljstva i niti bolnog niti prijatnog osećaja, ovako gleda na sebe: ‘Miran sam, dosegao sam *nibbānu*, ne vezujem se.’⁹⁶⁵

24. Tathāgata, monasi, to ovako razume: ‘Ovaj dobri asketa ili brahman, napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti... ovako gleda na sebe: „Miran sam, dosegao sam *nibbānu*, ne vezujem se”. Svakako da ovaj po-

štovani teži putu usmerenom ka *nibbāni*. Pa ipak, ovaj dobri asketa ili brahman se još uvek vezuje za gledište o prošlosti ili za gledište o budućnosti ili za okov zadovoljstava čula ili za ushićenje osamom ili za transcendentno zadovoljstvo ili za niti bolan niti prijatan osećaj. A kad ovaj poštovani na sebe gleda tako: „Miran sam, dosegao sam *nibbānu*, ne vezujem se”, to se označava kao vezivanje tog dobrog askete ili brahmana.⁹⁶⁶ Ono je uslovljeno i grubo, ali postoji i prestanak obrazaca.’ Pošto zna da ‘Postoji to’ i vidi izlaz iz toga, Tathāgata odlazi iza toga.

25. Monasi, Tathāgata je otkrio ovo stanje uzvišenog mira, dakle usavršenost kroz nevezivanje,⁹⁶⁷ razumevši onako kako zaista jeste – nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu šest područja čula. Monasi, to je vrhovno stanje uzvišenog mira koje je Tathāgata otkrio, dakle usavršenost kroz nevezivanje, i to tako što je razumeo onako kako zaista jeste – nastanak, prestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu šest područja čula.”⁹⁶⁸

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

103 *Kinti sutta* Šta mislite o meni?

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Kusinare, u gaju sa svetilištem. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Šta mislite o meni, monasi? Da asketa Gotama podučava zato da bi dobio ogrtač? Ili asketa Gotama podučava da bi dobio hranu? Ili asketa Gotama podučava da bi dobio prenoćište? Ili asketa Gotama podučava da bi dosegao neku bolju formu postojanja?”⁹⁶⁹

„Mi ne mislimo tako o asketi Gotami: ‘Asketa Gotama podučava zato da bi dobio ogrtač ili hranu ili prenoćište ili da bi dosegao neku bolju formu postojanja.’”

„Dakle, monasi, vi ne mislite tako o meni: ‘Asketa Gotama podučava zato da bi dobio ogrtač... ili dosegao neku bolju formu postojanja.’ A šta onda mislite o meni?”

„Mi ovako mislimo o Blaženome: ‘Blaženi je pun saosećanja i misli na našu dobrobit; on Dhammu podučava iz saosećanja.’”

„Dakle, monasi, vi mislite tako o meni: ‘Blaženi je pun saosećanja i misli na našu dobrobit; on Dhammu podučava iz saosećanja.’”

3. Dakle, monasi, u stvarima kojima sam vas podučio, pošto sam ih neposredno saznao – a to su četiri temelja svesnosti, četiri prave vrste nastojanja, četiri osnove duhovne moći, pet sposobnosti, pet snaga, sedam elemenata probuđenja, plemeniti osmostruki put – u tim stvarima bi trebalo sebe zajednički da vežbate, ceneći jedni druge, bez prepirki.

4. I dok zajednički vežbate, ceneći jedni druge, bez prepirki, moguće je da između dva monaha bude neslaganja u vezi sa višom Dhammom.⁹⁷⁰

5. I tada, ako ovako razmišljate: ‘Ovi poštovani se razlikuju i u pogledu značenja i u pogledu forme’,⁹⁷¹ monahu koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: ‘Poštovani se razlikuju i u pogledu značenja i u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja razlike u pogledu značenja i u pogledu forme; neka to ne bude razlog za svađu.’ Monahu iz suprotnog tabora koji vam se čini najrazumniji trebalo bi da se približite i obratite ovako: ‘Poštovani se razlikuju i u pogledu značenja i u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja razlike u pogledu značenja i u pogledu forme; neka to

ne bude razlog za svađu.' Za ono što je pogrešno shvaćeno treba imati na umu da je pogrešno shvaćeno. Kad se ima na umu da ono što je pogrešno shvaćeno jeste pogrešno shvaćeno, treba izložiti ono što jeste Dhamma i ono što jeste praksa.

6. I tada, ako ovako razmišljate: 'Ovi poštovani se razlikuju u pogledu značenja, ali saglasni su u pogledu forme', monahu koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: 'Poštovani se razlikuju u pogledu značenja, ali saglasni su u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja razlike u pogledu značenju, ali saglasnost u pogledu forme; neka to ne bude razlog za svađu.' Monahu iz suprotnog tabora koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: 'Poštovani se razlikuju u pogledu značenja, ali saglasni su u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja razlike u pogledu značenja, ali saglasnost u pogledu forme; neka to ne bude razlog za svađu.' Za ono što je pogrešno shvaćeno treba imati na umu da je pogrešno shvaćeno, a ono što je ispravno shvaćeno treba imati na umu da je ispravno shvaćeno. Kad se ima na umu za ono što je pogrešno shvaćeno da je pogrešno shvaćeno, a ono što je ispravno shvaćeno da je ispravno shvaćeno, treba izložiti ono što jeste Dhamma i što jeste praksa.

7. I tada, ako ovako razmišljate: 'Ovi poštovani se slažu u pogledu značenja, ali se razlikuju u pogledu forme', treba da se monahu koji vam se čini najrazumniji približite i obratite ovako: 'Poštovani se slažu u pogledu značenja, ali razlikuju se u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja saglasnosti u pogledu značenja, ali razlika u pogledu forme. Ali forma je tek sitnica. Neka sitnica ne bude razlog za svađu.'⁹⁷² Monahu iz suprotnog tabora koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: 'Poštovani se slažu u pogledu značenja, a razlikuju u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja saglasnosti u pogledu značenja, ali razlika u pogledu forme. Ali forma je tek sitnica. Neka sitnica ne bude razlog za svađu.' Za ono što je ispravno shvaćeno treba imati na umu da je ispravno shvaćeno, a ono što je pogrešno shvaćeno treba imati na umu da je pogrešno shvaćeno. Kad se ima na umu za ono što je ispravno shvaćeno da je ispravno shvaćeno, a ono što je pogrešno shvaćeno da je pogrešno shvaćeno, treba izložiti ono što jeste Dhamma i što jeste praksa.

8. I tada, ako ovako razmišljate: 'Ovi poštovani se slažu i u pogledu značenja i u pogledu forme', monahu koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: 'Poštovani se slažu i u pogledu značenja i u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja slaganja u pogledu značenja i forme; neka to ne bude razlog za svađu.' Potom, monahu iz suprotnog tabora koji vam se čini najrazumniji treba da

se približite i obratite ovako: 'Poštovani se slažu i u pogledu značenja i u pogledu forme. Poštovani treba da znaju da je to razlog postojanja slaganja u pogledu značenja i forme; neka to ne bude razlog za svađu.' Za ono što je ispravno shvaćeno treba imati na umu da je ispravno shvaćeno. Kada se ima na umu za ono što je ispravno shvaćeno da je ispravno shvaćeno, treba izložiti ono što jeste Dhamma i ono što jeste praksa.

9. I dok zajednički vežbate, ceneći jedni druge, bez prepirki, moguće je da neki monah učini loše delo ili prekrši pravila.⁹⁷³

10. Monasi, tada ne žurite da ga ispravljate; umesto toga, prvo ga dobro osmotrite na sledeći način: 'Neću imati nepritika i druga osoba neće biti uvređena; pošto ta osoba nije brza na besu i osveti, nije čvrsto vezana za svoje gledište i lako ga napušta, mogu joj pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom.' Ako tako zaključite, monasi, u redu je da govorite.

11. Monasi, takođe vam se može učiniti: 'Neću imati nepritika, ali će druga osoba biti uvređena, jer je brza na besu i osveti. Međutim, nije čvrsto vezana za svoje gledište i lako ga napušta, mogu joj pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom. Sitnica je što će druga osoba biti uvređena, a mnogo više što joj mogu pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom.' Ako tako zaključite, monasi, u redu je da govorite.

12. Monasi, takođe vam se može učiniti: 'Imaću nepritika, ali druga osoba neće biti uvređena, jer nije brza na besu i osveti, iako je čvrsto vezana za svoje gledište i teško ga napušta; ipak, mogu joj pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom. Sitnica je što ću ja imati nepritika, a mnogo više što toj osobi mogu pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom.' Ako tako zaključite, monasi, u redu je da govorite.

13. Monasi, takođe vam se može učiniti: 'Imaću nepritika, a i druga osoba će biti uvređena, jer je brza na besu i osveti, čvrsto je vezana za svoje gledište i teško ga napušta; ipak, mogu joj pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom. Sitnica je što ću imati nepritika i što će ta osoba biti uvređena, a mnogo je više što joj mogu pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom.' Ako tako zaključite, monasi, u redu je da govorite.

14. Monasi, takođe vam se može učiniti: 'Imaću nepritika, a i druga osoba će biti uvređena, jer je brza na besu i osveti, čvrsto je vezana za svoje gledište i teško ga napušta; ne mogu joj pomoći da izađe iz štetnog i sebe učvrsti u korisnom.' Ako tako zaključite, monasi, ne potcenite svoj mir u odnosu na takvu osobu.

15. I dok zajednički vežbate, ceneći jedni druge, bez prepirki, moguće je verbalni sukob, sukob stavova, neprijatnosti, ogorčenost i utučenost. Tada bi trebalo da se monahu iz prve od dve suprotstavljene grupe koji vam se čini najrazumniji približite i obratite ovako: 'Dok zajednički vežbamo,

ceneći jedni druge, bez prepirki, izbio je verbalni sukob, sukob stavova, neprijatnosti, ogorčenost i utučenost. Ako bi Asketa za to saznao, da li bi nas kritikovao?’⁹⁷⁴ Ako bi odgovarao ispravno, monah bi rekao ovako: ‘Dok zajednički vežbamo... Ako bi Asketa za to saznao, kritikovao bi nas.’

‘Ali, prijatelju, bez napuštanja tog sukoba, je li moguće dostići *nibbānu*?’ Ako bi odgovarao ispravno, monah bi rekao ovako: ‘Prijatelju, bez napuštanja tog sukoba nije moguće dostići *nibbānu*.’⁹⁷⁵

16. Potom, monahu iz suprotnog tabora koji vam se čini najrazumniji treba da se približite i obratite ovako: ‘Dok zajednički vežbamo, ceneći jedni druge, bez prepirki, izbio je verbalni sukob, sukob stavova, neprijatnosti, ogorčenost i utučenost. Ako bi Asketa za to saznao, da li bi nas kritikovao?’ Ako bi odgovarao ispravno, monah bi rekao ovako: ‘Dok zajednički vežbamo... Ako bi Asketa za to saznao, kritikovao bi nas.’

‘Ali, prijatelju, bez napuštanja tog sukoba, je li moguće dostići *nibbānu*?’ Ako bi odgovarao ispravno, monah bi rekao ovako: ‘Prijatelju, bez napuštanja tog sukoba nije moguće dostići *nibbānu*.’

17. Ukoliko bi drugi pitali tog monaha ovako: ‘Jeste li vi taj poštovani koji je pomogao monasima da izađu iz štetnog i sebe učvrste u korisnom?’, ako bi odgovarao ispravno, monah bi rekao ovako: ‘Prijatelji, otišao sam do Blaženoga. Blaženi me je podučio Dhammi. Pošto sam saslušao Dhammu, razgovarao sam s tim monasima. Monasi su saslušali Dhammu, izašli iz štetnog i sebe učvrstili u korisnom.’ Takvim ogovorom, taj monah niti sebe uzdiže, niti omalovažava druge; odgovara u skladu sa Dhammom na način da ništa što je rekao ne može s razlogom poslužiti kao osnova za kritikovanje.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

104 *Sāmagāma sutta* Kraj *Sāmagāme*

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji plemena Sakya, kraj *Sāmagāme*.

2. U to vreme je *Nigaṅṭha Nātaputta* upravo bio umro u *Pavi*.⁹⁷⁶ I posle njegove smrti, među *nigaṅṭhama* nastala raskol, podeliše se na dva tabora; međusobno se svadali i prepirali, duboko podeljeni, ranjavali jedni druge rečima kao bodežima: „Ti ne razumeš ovu *Dhammu* i praksu. Ja razumem ovu *Dhammu* i praksu. Kako uopšte možeš razumeti ovu *Dhammu* i praksu? Tvoj put je pogrešan. Moj put je ispravan. Ja sam dosledan. Ti si nedosledan. Ono što treba reći na početku, ti kažeš na kraju. Ono što treba reći na kraju, ti kažeš na početku. Ono što si tako pažljiv izmozgao potpuno je izokretanje. Tvoja tvrdnja je razotkrivena. Izgubio si raspravu. Idi i nauči nešto bolje ili se priberi ako si u stanju!” Činilo se kao da se među učenicima *Nigaṅṭha Nātaputte* ne dešava ništa drugo do pokolj. I njegovi nezaređeni sledbenici behu zgađeni, zbunjeni i razočarani učenicima *Nigaṅṭha Nātaputte*, kao što su bili i njegovim loše objavljenim i loše izloženim *Dhammom* i praksom, što nisu vodili oslobođenju, nisu vodili ka miru, došli iz usta nekoga ko nije potpuno probuđen. Tako je sada njihovo svetilište bilo razrušeno, ostavljeni su bez utočišta.⁹⁷⁷

3. Onda iskušeni *Ćunda*,⁹⁷⁸ koji je period *monsuna* bio proveo u *Pavi*, otide do poštovanog *Ānande*, pokloni mu se i sede sa strane, te ispriča šta se tamo događa.

Na to poštovani *Ānanda* reče iskušniku *Ćundi*: „Prijatelju *Ćunda*, ovo je vest koju treba saopštiti Blaženome. Hajdemo do Blaženog, pa mu ti ispričaj o svemu tome.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori iskušeni *Ćunda*.

4. Onda poštovani *Ānanda* i iskušeni *Ćunda* odoše zajedno do Blaženog. Pošto mu se poklone, sedoše sa strane, te poštovani *Ānanda* reče Blaženome: „Poštovani gospodine, novajlija *Ćunda* ovako kaže: ‘*Nigaṅṭha Nātaputta* upravo je umro. I posle njegove smrti, među *nigaṅṭhama* nastala raskol, podeliše se na dva tabora... sada je njihovo svetilište razrušeno, ostavljeni su bez utočišta.’ I pomislih: ‘Neka svađa ne nastane onda kada Blaženog više ne bude. Jer takva bi svađa bila na štetu i nesreću mnogih, gubitak, povređivanje i patnja i za božanstva i za ljude.’”

5. „Šta misliš, Ānanda? Stvari kojima sam vas podučio, pošto sam ih neposredno saznao – kao što su četiri temelja svesnosti, četiri prave vrste nastojanja, četiri osnove duhovne moći, pet sposobnosti, pet snaga, sedam elemenata probuđenja, plemeniti osmostruki put – vidiš li makar dva monaha, Ānanda, čije se tvrdnje o tim stvarima razlikuju?”

„Ne, poštovani gospodine, ne vidim ni dva monaha čije se tvrdnje o tim stvarima razlikuju. Ali postoje ljudi koji žive puni poštovanja prema Blaženom, ali koji bi mogli, kad njega više ne bude, da izazovu svađu u Sanghi u vezi sa načinom življenja i sa monaškim pravilima.⁹⁷⁹ Takva bi svađa bila na štetu i nesreću mnogih, gubitak, povređivanje i patnja i za božanstva i za ljude.”

„Ānanda, svađa u vezi s načinom življenja i sa monaškim pravilima bila bi sitnica. Ali ako bi nastala svađa o putu ili metodi,⁹⁸⁰ ona bi bila na štetu i nesreću mnogih, gubitak, povređivanje i patnja i za božanstva i za ljude.

6. Postoji, Ānanda, šest korena svađa.⁹⁸¹ Kojih šest? Kada je, Ānanda, monah besan i osvetoljubiv. Takav monah živi bez zazora i poštovanja prema učitelju, prema učenju, prema monaškoj zajednici i ne sledi put vežbanja. A monah koji živi besan i osvetoljubiv, bez zazora i poštovanja prema učitelju, prema učenju, prema monaškoj zajednici i ne sledi put vežbanja, stvara svađu u toj zajednici, koja je na štetu i nesreću mnogih, ona znači gubitak, povređivanje i patnju i za božanstva i za ljude. Ako vidiš takav koren svađa u sebi ili oko sebe, nastoj da se oslobodiš upravo otrovnog korena svađa. Ako ne vidiš takav koren svađa u sebi ili oko sebe, treba da vežbaš na takav način da se upravo otrovnih koren svađa i ne pojavi u budućnosti. Tako se osigurava oslobađanje od tog otrovnog korena svađa sada; tako se osigurava da otrovni koren svađa ne nikne ni u budućnosti.

7–11. I opet, monah je sklon da bude prezriv i ohol... zavidan i sebičan... sklon obmanama i prevarama... da ima loše želje i pogrešna gledišta... tvrdoglavo se drži svojih gledišta, drži ih se uporno, teško ih se odriče. Takav monah živi bez zazora i poštovanja prema učitelju, prema učenju, prema monaškoj zajednici i ne sledi put vežbanja. Monah koji živi bez zazora i poštovanja prema učitelju, prema učenju, prema monaškoj zajednici i ne sledi put vežbanja, stvara svađu u toj zajednici, koja je na štetu i nesreću mnogih, ona znači gubitak, povređivanje i patnju i za božanstva i za ljude. Ako vidiš takav koren svađa u sebi ili oko sebe, nastoj da se oslobodiš upravo tog otrovnog korena svađa. A ako ne vidiš takav koren svađa u sebi ili oko sebe, treba da vežbaš na takav način da se upravo otrovnih koren svađa i ne pojavi u budućnosti. Tako se osigurava oslobađanje od tog otrovnog korena svađa sada; tako se osigurava da taj otrovni koren svađa ne nikne ni u budućnosti. To je, Ānanda, šest korena svađa.

12. Ānanda, postoje ove četiri vrste parnica. Koje četiri? Parnica zbog svađe, parnica zbog optužbe, parnica zbog prekršaja i parnica u vezi sa procedurom. To su četiri vrste parnica.⁹⁸²

13. Ānanda, postoji sedam vrsta rešavanja nekog spora.⁹⁸³ Radi razrešavanja i smirivanja parnica kad god se one pojave: otklanjanje parnice suočavanjem, otklanjanje parnice na osnovu sećanja, otklanjanje parnice na osnovu ranije neuračunljivosti, usvajanje priznavanja prekršaja, na osnovu mišljenja većine, označavanjem nečijeg lošeg karaktera i prekrivanjem tramvom.

14. A šta je to suočavanje?⁹⁸⁴ Kad se monasi raspravljaju: ‘Ovo je Dhamma’, ‘Ovo nije Dhamma’, ‘Ovo je praksa’ ili ‘Ovo nije praksa.’ Svi ti monasi bi trebalo da se okupe. I kada su se okupili, treba da se izloži princip Dhamme.⁹⁸⁵ Kada je izloženo načelo Dhamme, parnicu treba razrešiti u skladu sa njim. To je suočavanje. I tako će neke parnice biti rešene pomoću suočavanja.

15. A kakvo je to mišljenje većine? Kada monasi ne mogu da reše parnicu na mestu svog boravka, treba da odu na mesto boravka gde ima veći broj monaha. Tu treba svi da se okupe i da se izloži načelo Dhamme. Kada je izloženo načelo Dhamme, parnicu treba razrešiti u skladu sa njim. To je mišljenje većine. I tako će neke parnice biti rešene pomoću mišljenja većine.

16. A kakvo je to rešavanje parnice na osnovu sećanja?⁹⁸⁶ Kad jedan monah prekoreva drugog za takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz:⁹⁸⁷ ‘Da li se poštovani seća da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz?’ A ovaj kaže: ‘Ne, prijatelju, ne sećam se da sam počinio takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ U tom slučaju treba objaviti rešavanje parnice na osnovu sećanja. To je rešavanje parnice na osnovu sećanja. I tako će neke parnice biti rešene na osnovu sećanja.

17. A kakvo je to rešavanje parnice na osnovu ranije neuračunljivosti?⁹⁸⁸ Kad jedan monah prekoreva drugog za takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz: ‘Da li se poštovani seća da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz?’ A ovaj kaže: ‘Ne, prijatelju, ne sećam se da sam počinio takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ Uprkos poricanju, onaj prvi i dalje insistira: ‘Siguran sam da poštovani mora vrlo dobro znati da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ A ovaj kaže: ‘Bio sam lud, prijatelju, bio sam skrenuo s uma, a pošto sam skrenuo s uma, rekao sam i učinio mnoge stvari koje ne doliče asketi. Ne sećam se, bio sam lud, bio sam skrenuo s uma kad sam to učinio.’ U tom slučaju treba objaviti rešavanje parnice na osnovu ranije neuračunljivosti. I tako će neke

parnice biti rešene na osnovu ranije neuračunljivosti.

18. A kakvo je to usvajanje priznavanja prekršaja? Kada se monah, bilo da ga neko prekoreva ili ne, seti nekog svog prekršaja, otkrije ga i saopšti. Tada on treba da ode do starijeg monaha, ogrtačem pokrije samo jedno rame i pokloni mu se. Zatim, sedeći na petama, sklopi dlanove ispred grudi i kaže: ‘Poštovani gospodine, počinio sam takav i takav prekršaj; priznajem.’ A ovaj mu kaže: ‘Da li uviđaš?’ – ‘Da, uviđam.’ – ‘Hoćeš li ubuduće praktikovati obuzdavanje?’ – ‘Praktikovaću obuzdavanje ubuduće.’ To je usvajanje priznanja prekršaja.⁹⁸⁹ I tako će neke parnice biti rešene na osnovu priznanja prekršaja.

19. A kakvo je to označavanje nečijeg lošeg karaktera?⁹⁹⁰ Kad jedan monah prekoreva drugog za takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz: ‘Da li se poštovani seća da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz?’ A ovaj kaže: ‘Ne, prijatelju, ne sećam se da sam počinio takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ Uprkos poricanju, onaj prvi i dalje insistira: ‘Siguran sam da poštovani mora znati vrlo dobro da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ A ovaj kaže: ‘Ne sećam se da sam počinio takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz. Ali sećam se da sam počinio takav i takav manji prekršaj.’ Uprkos poricanju, onaj prvi i dalje insistira: ‘Siguran sam da poštovani mora vrlo dobro znati da je počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ A ovaj kaže: ‘Prijatelju, iako nisam bio pitan, priznajem da sam počinio takav i takav manji prekršaj; pa kad sam već pitan, zašto ne bih priznao i ako sam počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz?’ Onda onaj prvi kaže: ‘Prijatelju, da nisi bio pitan, ne bi ni priznao da si počinio takav i takav manji prekršaj; pa zašto bi, ako si pitan, priznao da si počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz? Sigurno se poštovani seća je li počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ – Na kraju optuženi kaže: ‘Sećam se, prijatelju, da sam počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz. Bio sam u žurbi, bio sam zbunjen kad sam rekao kako se ne sećam da sam počinio takav i takav težak prekršaj, onaj koji znači poraz ili skoro poraz.’ To je označavanje nečijeg lošeg karaktera. I tako će neke parnice biti rešene na osnovu označavanje nečijeg lošeg karaktera.

20. A kakvo je to prekrivanjem travom?⁹⁹¹ Kada se monasi stalno svađaju i optužuju, kad su duboko podeljeni, mogu reći i učiniti mnoge stvari koje ne dolikuju jednom asketi. Svi ti monasi trebalo bi da se okupe. Kad se okupe, tada mudar monah iz jedne grupe treba da ustane, pokrije ogrtačem samo jedno rame, podigne dlanove i sklopi ih u visini grudi, te zamoli da

Sangha ovako odluči: ‘Neka me poštovana Sangha sasluša. Kada se stalno svađamo i optužujemo, kad smo duboko podeljeni, mi kažemo i učinimo mnoge stvari koje ne dolikuju jednom asketi. Ako se Sangha s tim saglasi, za dobrobit ovih poštovanih i za moje dobro, usred Sanghe ja ću priznati, po metodu prekrivanja travom, sve prekršaje ovih poštovanih i sopstvene, izuzev onih koji traže ozbiljnu kaznu i one povezane sa nezaređenima.’⁹⁹²

Potom mudar monah iz one druge grupe treba da ustane, pokrije ogrtačem samo jedno rame, podigne dlanove i sklopi ih u visini grudi, te zamoli da Sangha ovako odluči: ‘Neka me poštovana Sangha sasluša. Kada se stalno svađamo i optužujemo, kad smo duboko podeljeni, kažemo i učinimo mnoge stvari koje ne dolikuju jednom asketi. Ako se Sangha s tim saglasi, za dobrobit ovih poštovanih i za moje dobro, usred Sanghe ja ću priznati, po metodu prekrivanja travom, sve prekršaje ovih poštovanih i sopstvene, izuzev onih koji traže ozbiljnu kaznu i one povezane sa nezaređenima.’ To je prekrivanje travom. I tako će neke parnice biti rešene na osnovu prekrivanja travom.

21. Postoji ovih šest pravila srdačnosti, koja rađaju ljubav i poštovanje, doprinose zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu. Kojih šest?

Tako, na javnom ili privatnom mestu monah radi vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. To je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

I opet, na javnom ili privatnom mestu monah govori vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. I to je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

I opet, na javnom ili privatnom mestu monah misli vođen prijateljskom ljubavlju prema svojim saputnicima u svetačkom životu. I to je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, monah zajedničke stvari bez oklevanja podeli sa svojim vrlim saputnicima u svetačkom životu; ne zadržava bilo šta za sebe, s njima deli sve što je dobijeno u skladu sa Dhammom i sve što je poklonjeno u skladu sa Dhammom, čak i sadržaj svoje prosjačke zdele. I to je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, monah boravi na javnom ili privatnom mestu ispunjen istim vrlinama kao i njegovi saputnici u svetačkom životu, vrlinama koje su postojane, ustaljene, neuprljane, nenarušene, oslobađajuće, mudri ih hvale, ispravno shvaćene i pomažu koncentraciju. I to je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi... jedinstvu.

I opet, monah boravi na javnom ili privatnom mestu ispunjen istim razumevanjem koje imaju i njegovi saputnici u svetačkom životu, razu-

mevanjem koje je plemenito i oslobađajuće, a onoga ko vežba u skladu s njim vodi potpunom iskorenjivanju patnje. I to je pravilo srdačnosti koje rađa ljubav i poštovanje, doprinosi zajedništvu, nesukobljavanju, slozi i jedinstvu.

Ovo je šest nezaboravnih kvaliteta koji stvaraju ljubav i poštovanje, podstiču na ispomaganje, neprepiranje, na slogu i jedinstvo.

22. Ānanda, ako usvojiš i razvijaš tih šest nezaboravnih kvaliteta, vidiš li bilo koji način govora, trivijalan ili grub, koji ne bi mogao da podneseš?⁹⁴ – „Ne, poštovani gospodine.” – „Onda, Ānanda, usvoji i razvijaj tih šest nezaboravnih kvaliteta. To će ti za dugo doneti dobrobit i sreću.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

105 *Sunakkhatta sutta* Razgovor sa Sunakkhattom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Vesālija, u Velikom gaju, u dvorani sa šiljatim krovom.

2. U to vreme jedan broj monaha, u prisustvu Blaženoga objavio je da je dosegao krajnje znanje: „Razumemo ovako: Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.”

3. A Sunakkhatta, sin plemena Lićhavi,⁹⁹⁵ doču: „Čini se da je jedan broj monaha, u prisustvu Blaženoga objavio da je dosegao krajnje znanje: ‘Razumemo ovako: Ovo je poslednje rođenje... nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.’” Potom Sunakkhatta, sin plemena Lićhavi, dođe do Blaženoga, pokloni mu se, sede sa strane i reče:

4. „Čuo sam, poštovani gospodine, da je jedan broj monaha, u prisustvu Blaženog objavio da je dosegao krajnje znanje. Jesu li oni to učinili s valjanim razlogom ili ovde ima monaha koji objavljuju krajnje znanje jer preценjuju sebe?”

5. „Kada su ti monasi, Sunakkhatta, objavili krajnje znanje u mom prisustvu, bilo je među njima onih koji su to učinili s valjanim razlogom i bilo je među njima onih koji su to učinili jer preценjuju sebe.⁹⁹⁶ Otuda, kada monasi objavljuju krajnje znanje s valjanim razlogom, njihova objava jeste istinita. Ali kad monasi objavljuju krajnje znanje zato što preценjuju sebe, Tathāgata ovako razmišlja: ‘Trebalob i da ih podučim Dhammi.’⁹⁹⁷ Tako, i u ovom slučaju, Tathāgata razmišlja: ‘Trebalob i da ih podučim Dhammi.’ Ali ima ovde ljudi na pogrešnom putu koji formulišu neko pitanje, dođu kod Tathāgate i postave ga. U tom slučaju, Sunakkhatta, iako je Tathāgata razmišljao: ‘Trebalob i da ih podučim Dhammi’, on promeni mišljenje.”⁹⁹⁸

6. „Ovo je vreme, Blaženi, ovo je vreme, Uzvišeni, da Tathāgata podučava Dhammu. Kada je čuju od Blaženoga, monasi će je zapamtiti.”

„Onda, Sunakkhatta, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori Blaženom Sunakkhatta, sin plemena Lićhavi. A Blaženi ovako nastavi:

7. „Postoji, Sunakkhatta, pet struna zadovoljstva čula. Kojih pet? Oblici dostupni oku, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci

dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula.

8. Moguće je, Sunakkhatta, da je čovek okrenut profanim materijalnim stvarima.⁹⁹⁹ Kada je čovek okrenut profanim materijalnim stvarima, zanima ga jedino razgovor u vezi s tim, a njegovo razmišljanje i procenjivanje su u skladu s tim, druži se s takvom vrstom ljudi i u tome nalazi zadovoljstvo. Ali kada se vodi razgovor o neoborivom, na to neće obraćati pažnju, neće slušati, niti naprezati um da to razume. Ne druži se s takvom vrstom ljudi i u tome ne nalazi zadovoljstvo.

9. A zamisli, Sunakkhatta, čoveka koji je još davno napustio svoje selo ili grad i onda vidi drugog čoveka koji je tek nedavno napustio to selo ili grad. Taj bi pitao tog čoveka jesu li ljudi iz tog sela ili grada bezbedni, u izobilju i zdravi, a taj čovek bi mu rekao jesu li ljudi iz tog sela ili grada bezbedni, u izobilju i zdravi. Šta misliš, Sunakkhatta? Da li bi prvi čovek na to obraćao pažnju, slušao ga i naprezao um da razume?" – „Da, poštovani gospodine." – „Isto je tako, Sunakkhatta, moguće da je neki čovek okrenut profanim materijalnim stvarima. Kada je čovek okrenut profanim materijalnim stvarima... i u tome ne nalazi zadovoljstvo. Takvog čoveka treba razumeti kao osobu okrenutu profanim materijalnim stvarima.

10. Moguće je, Sunakkhatta, da je čovek okrenut neoborivom.¹⁰⁰⁰ Kada je čovek okrenut neoborivom, zanima ga jedino razgovor u vezi s tim, a njegovo razmišljanje i procenjivanje su u skladu s tim, druži se s takvom vrstom ljudi i u tome nalazi zadovoljstvo. Ali kada se vodi razgovor o profanim materijalnim stvarima, na to neće obraćati pažnju, neće slušati, niti naprezati um da to razume. Ne druži se s takvom vrstom ljudi i u tome ne nalazi zadovoljstvo.

11. Baš kao što požuteli list kad otpadne sa grane nije u stanju da ponovo postane zelen, isto tako, Sunakkhatta, kad je neki čovek okrenut neoborivom, raskinuo je okov profanih materijalnih stvari. Takvog čoveka treba razumeti kao osobu koja nije sputana okovom profanih materijalnih stvari, već okrenuta neoborivom.

12. Moguće je, Sunakkhatta, da je čovek okrenut području ničega. Kada je čovek okrenut području ničega, zanima ga jedino razgovor u vezi s tim, a njegovo razmišljanje i procenjivanje su u skladu s tim, druži se s takvom vrstom ljudi i u tome nalazi zadovoljstvo. Ali kad se vodi razgovor o neoborivom, na to neće obraćati pažnju, neće slušati, niti naprezati um da to razume. Ne druži se s takvom vrstom ljudi i u tome ne nalazi zadovoljstvo.

13. Baš kao što veliki kamen rascepljen na dva dela nije moguće pono-

vo spojiti, isto tako, Sunakkhatta, kad je neki čovek okrenut području ničega, rascepio je okov neoborivog. Takvog čoveka treba razumeti kao osobu koja nije sputana okovom neoborivog, već okrenuta području ničega.

14. Moguće je, Sunakkhatta, da je čovek okrenut području ni opažanja ni neopažanja. Kad je čovek okrenut području ni opažanja ni neopažanja, zanima ga jedino razgovor u vezi s tim, a njegovo razmišljanje i procenjivanje su u skladu s tim, druži se s takvom vrstom ljudi i u tome nalazi zadovoljstvo. Ali kada se vodi razgovor o području ničega, na to neće obraćati pažnju, neće slušati, niti naprezati um da to razume. Ne druži se s takvom vrstom ljudi i u tome ne nalazi zadovoljstvo.

15. Zamisli čoveka koji je pojeo nešto veoma ukusno i onda ga povratio. Šta misliš, Sunakkhatta? Hoće li u tome čoveku biti imalo želje da tu hranu ponovo jede?"

„Ne, poštovani gospodine. A zašto? Zato što će takvu hranu smatrati odbojnom.”

„Isto tako, Sunakkhatta, kad je neki čovek okrenut području ni opažanja ni neopažanja, njegov okov područja ničega jeste odbačen. Takvog čoveka treba razumeti kao osobu koja nije sputana okovom područja ničega, već okrenuta području ni opažanja ni neopažanja.

16. Moguće je, Sunakkhatta, da je čovek ovde okrenut *nibbāni*. Kada je čovek okrenut *nibbāni*, zanima ga jedino razgovor u vezi s tim, a njegovo razmišljanje i procenjivanje su u skladu s tim, druži se s takvom vrstom ljudi i u tome nalazi zadovoljstvo. Ali kada se vodi razgovor o području ni opažanja ni neopažanja, na to neće obraćati pažnju, neće slušati, niti naprezati um da to razume. Ne druži se sa takvom vrstom ljudi i u tome ne nalazi zadovoljstvo.

17. Baš kao što palmino drvo, kada mu se jednom odseče vrh, nije u stanju da ponovo raste, isto tako, Sunakkhatta, kad je čovek okrenut *nibbāni*, njegov okov područja ni opažanja ni neopažanja je presečen – sasečen u korenu, poput palminog panja, uklonjen, tako da se u budućnosti više ne može javiti. Takvog čoveka treba razumeti kao osobu koja nije sputana okovom područja ni opažanja ni neopažanja, već potpuno okrenuta *nibbāni*.

18. Moguće je, Sunakkhatta, da neki monah ovako razmišlja: ‘Aske-ta¹⁰⁰¹ je žudnju nazvao strelom; otrov neznanja šire želja, strast i zlovolja. Iščupao sam iz sebe tu strelu žudnje; uklonjen je otrov neznanja. Potpuno sam okrenut *nibbāni*.’ Pošto tako sebe vidi, iako je suprotno činjenicama,¹⁰⁰² može se upustiti u stvari neprimerene za onoga ko je potpuno okrenut *nibbāni*. Može se okom upustiti u posmatranje oblika koji nisu primereni, uhom upustiti u slušanje zvukova koji nisu primereni, nosom upustiti u mirisanje mirisa koji nisu primereni, jezikom upustiti u kušanje

ukusa koji nisu primereni, telom upustiti u dodirivanje opipljivih stvari koje nisu primerene ili se može umom upustiti u mišljenje misli koje nisu primerene. Kada se okom upusti u posmatranje oblika koji nisu primereni... u mišljenje misli koje nisu primerene, strast osvaja njegov um. Uma osvojenog strašću, pokosiće ga smrt ili teška patnja.

19. Zamisli, Sunakkhatta, čoveka pogođenog strelom pethodno dobro umočenom u otrov. Onda njegovi prijatelji i drugovi, srodnici i porodica dovedu lekara. Taj lekar mu nožem iseče deo oko rane, ispita pincetom dokle je strela ušla, onda je iščupa te isisa otrov, tako da ga samo malo u čoveku ostane. Znajući da je malo otrova ostalo,¹⁰⁰³ on kaže: ‘Dobri čoveče, iščupao sam strelu; isisao sam otrov, samo malo ga je u tebi ostalo, ali ne može da ti naškodi. Jedi samo korisnu hranu; nemoj jesti lošu hranu, inače bi rana mogla da se zagnoji. S vremena na vreme operi oko rane i povremeno je premaži, tako da gnoj i krv ne prekriju njen otvor. Ne idi unaokolo po vetru i suncu, da ti prašina i prljavština ne bi inficirali ranu. Pazi na ranu, dobri čoveče, i staraj se da zaraste.’

20. A čovek ovako pomisli: ‘Strela je iz mene iščupana; otrov isisan, samo malo ga je u meni ostalo, ali ne može da mi naškodi.’ Onda krene da jede lošu hranu i rana mu se zagnoji. Ne opere s vremena na vreme oko rane i ne premaže je, tako da gnoj i krv prekriju njen otvor. Ide unaokolo po vetru i suncu, te prašina i prljavština zagade ranu. Ne pazi na ranu i ne stara se da zaraste. I onda, zato što radi ono što nije dobro i zato što je otrov iz tela isisan, ali malo je u njemu ostalo, rana otekne i to izazove smrt ili tešku patnju.

21. Isto tako, Sunakkhatta, moguće je da neki monah ovako razmišlja: ‘Asketa je žudnju nazvao strelom; otrov neznanja šire želja, strast i zlovolja. Iščupao sam iz sebe tu strelu žudnje; uklonjen je otrov neznanja. Potpuno sam okrenut *nibbāni*.’ Pošto pogrešno razmišlja, može se upustiti u stvari neprimerene za onoga ko je potpuno okrenut *nibbāni*... (*kao gore*)... Uma osvojenog strašću, pokosiće ga smrt ili teška patnja.

22. Jer smrt je to u praksi Plemenitoga, Sunakkhatta, kada neko napusti vežbanje i vrati se nižem životu; i teška je patnja kad načini neki ozbiljan prekršaj pravila.¹⁰⁰⁴

23. Moguće je, Sunakkhatta, da neki monah ovako razmišlja: ‘Asketa je žudnju nazvao strelom; otrov neznanja šire želja, strast i zlovolja. Iščupao sam iz sebe tu strelu žudnje; uklonjen je otrov neznanja. Potpuno sam okrenut *nibbāni*.’ Pošto je zaista potpuno okrenut *nibbāni*, ne upušta se u stvari neprimerene za onoga ko je potpuno okrenut *nibbāni*. Ne upušta se u posmatranje neprimerenih oblika, u slušanje neprimerenih zvukova, u mirisanje neprimerenih mirisa, u kušanje neprimerenih ukusa, u dodirivanje neprimerenih opipljivih stvari, niti se upušta u mišljenje neprimerenih

misli. Pošto se ne upušta u posmatranje neprimerenih oblika ... u mišljenje neprimerenih misli, strast ne osvaja njegov um. Uma oslobođenog strasti, neće ga pokositi smrt, niti teška patnja.

24. Zamisli, Sunakkhatta, čoveka pogođenog strelom prethodno dobro umočenom u otrov. Onda njegovi prijatelji i drugovi, srodnici i porodica dovedu lekara. Taj lekar mu nožem iseče deo oko rane, ispita pincetom dokle je strela ušla, onda je iščupa i isisa sav otrov, tako da ništa od njega u čoveku ne ostane. Znajući da ništa nije ostalo, on kaže: ‘Dobri čoveče, iščupao sam strelu; isisao sam otrov, ništa od njega u tebi nije ostalo, tako da ne može da ti naškodi. Jedi samo korisnu hranu; nemoj jesti lošu hranu, inače bi rana mogla da ti se zagnoji. S vremena na vreme operi oko rane i povremeno je premaži, tako da gnoj i krv ne prekriju njen otvor. Ne idi unaokolo po vetru i suncu, da ti prašina i prljavština ne bi inficirali ranu. Pazi na ranu, dobri čoveče, i staraj se da zaraste.’

25. A čovek ovako pomisli: ‘Strela je iz mene iščupana; sav otrov isisan, ništa od njega u meni nije ostalo, tako da ne može da mi naškodi.’ Onda krene da jede samo korisnu hranu i rana mu se ne zagnoji. S vremena na vreme opere oko rane i premaže je, tako da gnoj i krv ne prekriju njen otvor. Ne ide unaokolo po vetru i suncu, te prašina i prljavština ne zagade ranu. Pazi na ranu i stara se da zaraste. I onda, zato što radi ono što je dobro i zato što je sav otrov iz tela isisan, rana zaraste. Zato što je zarasla i prekrivena je kožom, rana ne izazove smrt, niti tešku patnju.

26. Isto tako, Sunakkhatta, moguće je da neki monah ovako razmišlja: ‘Asketa je žudnju nazvao strelom; otrov neznanja šire želja, strast i zlovolja. Iščupao sam iz sebe tu strelu žudnje; uklonjen je otrov neznanja. Potpuno sam okrenut *nibbāni*.’ Pošto je zaista potpuno okrenut *nibbāni*, ne upušta se u stvari neprimerene za onoga ko je potpuno okrenut *nibbāni*... Uma oslobođenog strasti, neće ga pokositi smrt, niti teška patnja.

27. Sunakkhatta, izložio sam ovo poređenje kako bih ti preneo značenje. A značenje je sledeće: ‘Rana’ jeste naziv za šest područja čula. ‘Otrov’ jeste naziv za neznanje. ‘Strela’ jeste naziv za žudnju. ‘Pinceta’ jeste naziv za svesnost. ‘Nož’ jeste naziv za plemenitu mudrost. ‘Hirurg’ jeste naziv za Tathāgatu, plemenitoga i potpuno probuđenoga.

28. Sunakkhatta, kada monah praktikuje obuzdanost nad šest područja čula i kad je razumeo da je vezivanje koren patnje,¹⁰⁰⁵ te je bez vezanosti, oslobođen razaranjem vezanosti, nije moguće da će usmeriti svoje telo ili okrenuti svoj um ka bilo kojem predmetu vezivanja.

29. Zamisli, Sunakkhatta, bronzani pehar u kojem je piće lepe boje, mirisa i ukusa, ali je pomešano s otrovom, te dođe čovek koji želi da živi, a ne da umre, želi zadovoljstvo i uzmiče pred bolom.¹⁰⁰⁶ Šta misliš, Sunakkhatta, da li bi taj čovek ispio pehar, a da zna: ‘Ako ovo popijem, umreću ili

ću teško patiti?” – „Ne, poštovani gospodine.” – „Isto tako, kada monah praktikuje obuzdanost nad šest područja čula i kad je razumeo da je vezivanje koren patnje, te je bez vezanosti, oslobođen razaranjem vezanosti, nije moguće da će usmeriti svoje telo ili okrenuti svoj um ka bilo kojem predmetu vezivanja.”

30. Zamisli, Sunakkhatta, zmiju otrovnicu i čoveka koji želi da živi, a ne da umre, želi zadovoljstvo i uzmiče pred bolom. Šta misliš, Sunakkhatta, da li bi taj čovek pružio ka otrovnici šaku ili palac, a da zna: ‘Ako me ugrize, umreću ili ću teško patiti?’ – „Ne, poštovani.” – „Isto tako, kada monah praktikuje obuzdanost nad šest područja čula i kad je razumeo da je vezivanje koren patnje, te je bez vezanosti, oslobođen razaranjem vezanosti, nije moguće da će usmeriti svoje telo ili okrenuti svoj um ka bilo kojem predmetu vezivanja.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, Sunakkhatta, sin plemena Lićhavi, obradova se rečima Blaženoga.

106 *Āneñdasappāya sutta* Put do neoborivog

1. Ovako sam čuo.¹⁰⁰⁷ Jednom je Blaženi boravio u zemlji Kuru, u gradu po imenu Kammāsadhamma. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, zadovoljstva čula¹⁰⁰⁸ jesu prolazna, lažna, obmanjujuća; ona su privid, besmislica. Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, čulni opažaji ovde i sada i čulni opažaji u životima koji dolaze – i jedno i drugo jesu carstvo Māre, područje Māre, mamac Māre, lovište Māre. Zbog njih nastaju štetna mentalna stanja poput žudnje, odbojnosti i oholosti, ona ovde jesu prepreka plemenitom učeniku u njegovom vežbanju.

(NEOBORIVO)

3. Otuda, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze... ovde jesu prepreka plemenitom učeniku u njegovom vežbanju. Kako bi bilo kada bih živeo uma ispunjenog i uzvišenog, nadišavši ovaj svet i sa čvrstom odlukom u umu.¹⁰⁰⁹ Kad tako činim, neće u meni biti loših mentalnih stanja poput žudnje, odbojnosti i oholosti, njihovim napuštanjem moj um postaće neomeđen, nemerljiv i razvijen.’ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu.¹⁰¹⁰ Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže neoborivo ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporadanja] u neoborivom.¹⁰¹¹ Ovo se, monasi, označava kao prvi put koji vodi neoborivom.

4. I opet, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja:¹⁰¹² ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, opažaji čula ovde i sada i opažaji čula u životima koji dolaze; kakav god materijalni oblik [da postoji], svaki materijalni oblik čine četiri velika elementa i materijalni oblik je načinjen od četiri velika elementa.’ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže neoborivo ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle

smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporađanja] u neoborivom. Ovo se, monasi, označava kao drugi put koji vodi neoborivom.

5. I opet, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja:¹⁰¹³ ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, opažaji čula ovde i sada i opažaji čula u životima koji dolaze, materijalni oblici ovde i sada i materijalni oblici u životima koji dolaze – i jedno i drugo je prolazno. Ono što je prolazno nije vredno radovanja, odobravanja, ni vezivanja.’ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže neoborivo ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporađanja] u neoborivom. Ovo se, monasi, označava kao treći put koji vodi neoborivom.

(PODRUČJE NIČEGA)

6. I opet, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja:¹⁰¹⁴ ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, opažaji čula ovde i sada i opažaji čula u životima koji dolaze, materijalni oblici ovde i sada i materijalni oblici u životima koji dolaze, opažaji oblika ovde i sada i opažaji oblika u životima koji dolaze, kao i opažaji neoborivog – sve su to opažaji. Gde ti opažaji nestaju bez ikakvog ostatka, to jeste mir, to jeste uzvišeno, a to je područje ničega.’ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže područje ničega ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporađanja] u području ničega. Ovo se, monasi, označava kao prvi put koji vodi području ničega.

7. I opet, monasi, plemeniti učenik koji je otišao u šumu, seo u podnožje nekog drveta ili prazne kolibe, ovako razmišlja: ‘U ovome nema sopstva, niti ičega što pripada sopstvu.’¹⁰¹⁵ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže područje ničega ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporađanja] u području ničega. Ovo se, monasi, označava kao drugi put koji vodi području ničega.

8. I opet, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Ja nisam bilo šta što pripada ikome igde, niti u ikome igde postoji bilo šta što pripada meni.’¹⁰¹⁶ Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže područje ničega ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest od-

vede [do preporadanja] u području ničega. Ovo se, monasi, označava kao treći put koji vodi području ničega.

(PODRUČJE NI OPAŽANJA NI NEOPAŽANJA)

9. Opet, monasi, plemeniti učenik ovako razmišlja: ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, opažaji čula ovde i sada i opažaji čula u životima koji dolaze, materijalni oblici ovde i sada i materijalni oblici u životima koji dolaze, opažaji oblika ovde i sada i opažaji oblika u životima koji dolaze, opažaji neoborivog i opažaji područja ničega – sve su to opažaji. Gde ti opažaji nestaju bez ikakvog ostatka, to jeste mir, to jeste uzvišeno, a to je područje ni opažanja ni neopažanja. Kada tako vežba i često tako čini, u njegovom umu nastaje pouzdanje u takvu osnovu. Kada jednom postoji puno pouzdanje, plemeniti učenik ili sada dostiže područje ni opažanja ni neopažanja ili se opredeljuje za [usavršavanje] mudrosti. Posle sloma tela, posle smrti, moguće je da ga takva svest odvede [do preporadanja] u području ni opažanja ni neopažanja. Ovo se, monasi, označava kao put koji je usmeren ka području ni opažanja ni neopažanja.’”

(NIBBĀNA)

10. Kada ovo bi rečeno, poštovani Ānanda reče Blaženome: „Poštovani gospodine, monah ovako vežba: ‘Ako je bilo, nije bilo moje; ako će biti, neće biti moje. Ono što postoji, ono što je nastalo, upravo to napuštam.’¹⁰¹⁷ Tako on postiže spokojstvo.¹⁰¹⁸ Da li takav monah dostiže *nibbānu*?”

„Jedan monah tako, Ānanda, može dostići *nibbānu*, a drugi monah možda neće dostići *nibbānu*.”

„Šta je uzrok, šta je razlog da jedan monah može dostići *nibbānu*, dok drugi monah možda neće dostići *nibbānu*?”

„Ānanda, monah ovde ovako vežba: ‘Ako je bilo, nije bilo moje; ako će biti, neće biti moje. Ono što postoji, ono što je nastalo, upravo to napuštam.’ Tako on postiže spokojstvo. Raduje se spokojstvu, odobrava ga i drži ga se. Pošto tako čini, njegova svest zavisi od spokojstva, vezuje se za njega. A monah, Ānanda, koji je obuzet vezivanjem ne dostiže *nibbānu*.”

11. „Ali kada se taj monah vezuje, za šta se zapravo vezuje?”

„Za područje ni opažanja ni neopažanja, Ānanda.”

„Kada se taj monah vezuje, čini se da se vezuje za najbolji [objekat] vezivanja.”

„Kada se vezuje, Ānanda, taj monah se vezuje za najbolji [objekat] vezivanja; jer to jeste najbolji [objekat] vezivanja, dakle područje ni opažanja ni neopažanja.¹⁰¹⁹

12. Takođe, Ānanda, monah ovako vežba: ‘Ako je bilo, nije bilo moje;

ako će biti, neće biti moje. Ono što postoji, ono što je nastalo, upravo to napuštam.’ Tako on postiže spokojstvo. Ali ne raduje se tom spokojstvu, ne odobrava, niti ostaje vezan za njega. Pošto tako čini, njegova svest ne zavisi od spokojstva, ne vezuje se za njega. A monah, Ānanda, u kojem nema vezivanja, dostiže *nibbānu*.”

13. „Divno, poštovani gospodine, čudesno! Blaženi nam je zaista objasnio kako preći bujicu, oslanjajući se na jednu ili drugu pomoć.¹⁰²⁰ Ali šta je to plemenita usavršenost?”¹⁰²¹

Ovde, Ānanda, monah ovako razmišlja: ‘Zadovoljstva čula ovde i sada i zadovoljstva čula u životima koji dolaze, opažaji čula ovde i sada i opažaji čula u životima koji dolaze, materijalni oblici ovde i sada i materijalni oblici u životima koji dolaze, opažaji oblika ovde i sada i opažaji oblika u životima koji dolaze, opažaji neoborivog, opažaji područja ničega i opažaji područja ni opažanja ni neopažanja – sve je to osoba u meri u kojoj osoba postoji.¹⁰²² To je Besmrtno, dakle, usavršenost uma kroz nevezivanje.’¹⁰²³

14. Tako sam, Ānanda, podučio put koji vodi neoborivom, podučio put koji vodi području ničega, podučio put koji vodi području ni opažanja ni neopažanja, podučio put kojim se prelazi bujica, oslanjajući se na jednu ili drugu pomoć, podučio sam plemenitu usavršenost.

15. Ono što učitelj treba da učini za svoje učenike, iz saosećanja i želje za njihovu dobrobit, to sam učinio za tebe, Ānanda. Unaokolo su podnožja drveća, prazne kolibe. Meditiraj, Ānanda, ne oklevaj ili ćeš kasnije žaliti. To je moje uputstvo tebi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

107 *Gaṇakamoggallāna sutta* Govor Gaṇaka Moggallāni

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Istočnom parku, u palati Migārine majke. Onda brahman Gaṇaka Moggallāna otide do Blaženoga i pozdravi se s njim. Kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče Blaženome:

2. „Učitelju Gotama, u ovoj palati Migārine majke moguće je videti postepeno vežbanje, postepenu praksu i postepeno napredovanje, sve do poslednjeg stepenika.¹⁰²⁴ Među tim brahmanima takođe, moguće je videti postepeno vežbanje, postepenu praksu i postepeno napredovanje, dakle u njihovom učenju. I među strelcima moguće je videti postepeno vežbanje... dakle u streljaštvu. Takođe među računovodama¹⁰²⁵ kao što smo mi, koji za život zarađujemo vodeći finansije, moguće je videti postepeno vežbanje... dakle u računanju. Jer kad dobijemo pomoćnika, prvo mu dajemo zadatak da broji: jedna jedinica, dve dvojke, tri trojke, četiri četvorke, pet petica, šest šestica, sedam sedmica, osam osmica, devet devetki, deset desetki; zadajemo mu da broji i stotine. No, je li isto tako moguće, učitelju Gotama, opisati postepeno vežbanje, postepenu praksu i postepeno napredovanje u ovom učenju i pravilima?”

3. „Moguće je, brahmane, opisati postepeno vežbanje, postepenu praksu i postepeno napredovanje u ovom učenju i pravilima. Baš kao kada, brahmane, oštroman krotitelj konja nabavi dobro, čistokrvno ždrebe, prvo ga nauči da nosi žvale, pa ga dalje vežba,¹⁰²⁶ isto tako kad kod Tathāgate dođe neko koga treba krotiti, prvo ga ovako disciplinuje: ‘Hajde, monaše, neguj vrlinu i budi obuzdan monaškim pravilima, budi usavršen u ponašanju i postupanju, te zazirući i od najmanjeg prekršaja, vežbaj tako što ćeš prihvatiti pravila vežbanja.’

4. Kada, brahmane, monah neguje vrlinu... te zazire i od najmanjeg prekršaja, vežba sebe tako što prihvati pravila vežbanja, onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, stražari na vratima čula. Kad okom vidiš oblik, ne vezuj se za njegova obeležja i detalje. Ako oko ostaviš bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu te napasti, stoga vežbaj njegovo obuzdavanje, stražari na vratima oka, preduzimaj obuzdavanje oka. Kada uhom čuješ zvuk... Kada nosom osetiš miris... Kada jezikom osetiš ukus... Kada telom dodirneš neki predmet... Kada umom prepoznaš

objekat uma, ne vezuj se za njegova obeležja i detalje. Ako um ostaviš bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu napasti, stoga vežbaj njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, preduzimaj obuzdavanje uma.’

5. Brahmane, kada monah stražari na vratima čula, onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, budi umeren u jelu. Pošto dobro razmisliš, ne bi trebalo da hranu koristiš za zabavu, ni za omamljivanje, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo zarad snage i izdržljivosti svoga tela, da ukloniš glad, kao potporu svetačkom životu. Ovako razmišljaj: „Na taj način ću iskoreniti stare osećaje, a neću stvoriti nove; biću zdrav, neporočan i živeti ugodno.”

6. Brahmane, kada je monah umeren u jelu, onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, budi posvećen budnosti. Tokom dana, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju. U prvoj trećini noći, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju. U drugoj trećini noći treba da legneš na desnu stranu, u lavlji položaj, sa jednim stopalom povrh drugog, svestan i s jasnim razumevanjem, pošto si u svom umu odredio vreme za ustajanje. Kada si ustao, u poslednjoj trećini noći, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju.’

7. Brahmane, kada je monah posvećen budnosti, onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, kad odlaziš i dolaziš, postupaj sa jasnim razumevanjem; kad gledaš pravo i kad gledaš u stranu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad savijaš i kad pružaš svoje udove, postupaj s jasnim razumevanjem; kad oblačiš donji ogrtač, kad nosiš spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupaj s jasnim razumevanjem; kad jedeš, piješ, žvačeš i gutaš hranu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad obavljaš veliku i malu nuždu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad hodaš, stojiš, sediš, ležeš i ustaješ, govoriš i čutiš, postupaj s jasnim razumevanjem.’

8. Brahmane, kada se monah ustali u svesnosti i jasnom razumevanju, onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, idi na osamljeno mesto: u šumu, podnožje drveta, planinu, klisuru, pećinu, mesto za kremaciju, gustu džunglu, proplanak ili u stog sena.’

9. I monah se nastani na osamljenom mestu: u šumi... stogu sena. Kada se vrati iz prošenja hrane, posle obroka, seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom. Napuštajući gramzivost za ovim svetom, živi uma oslobođenog pohlepe; um svoj pročišćuje od gramzivosti. Napuštajući zlovolju i mržnju, živi uma oslobođenog zlovolje, stalo mu je do dobrobiti svih živih bića; um svoj pročišćuje od zlovolje i mržnje. Napuštajući tromost i tupost, živi oslobođen tromosti i tuposti, vidi svetlost, svestan i s jasnim razumevanjem; um svoj pročišćuje od tromosti i tuposti. Napuštajući uznemirenost i kajanje, živi neuznemiren, uma sasvim

spokojnog; um svoj pročišćuje od uznemirenosti i kajanja. Napuštajući sumnjičavost, živi tako što je prevazišao sumnjičavost, ne dvoumi se koja su povoljna mentalna stanja; um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

10. Kad je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, ulazi monah i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije.

Slabljenjem ushićenja, monah ostaje spokojan, svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva. Ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću!’ Napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i s ranijim nestankom radosti i žalosti – ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

11. To je, brahmane, moja poduka onim monasima koji su na višem stupnju vežbanja, čiji umovi još nisu dostigli cilj, a žive vođeni težnjom ka najvišoj sigurnosti od ropstva. Ali ove stvari doprinose kako prijatnom življenju ovde i sada, tako i svesnosti i jasnom razumevanju monahâ koji su arahanti, sve otrove uklonili, proživeli svetački život, učinili što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem.”¹⁰²⁷

12. Kada ovo bi rečeno, brahman Gaṇaka Moggallāna upita Blaženoga: „Kada je učitelj Gotama tako posavetovao i uputio svoje učenike, da li svi oni dostignu *nibbānu*, krajnji cilj ili ga neki i ne dosegnu?”

„Brahmane, kada sam tako posavetovao i uputio svoje učenike, neki od njih dostignu *nibbānu*, krajnji cilj, a neki ne dostignu.”

13. „Učitelju Gotama, pošto *nibbāna* postoji i put koji vodi *nibbāni* postoji, a tu je i učitelj Gotama kao vodič, šta je uzrok, šta je razlog ovome: kad učitelj Gotama tako posavetuje i uputi svoje učenike, neki od njih dostignu *nibbānu*, krajnji cilj, a neki ne dostignu?”

14. „Na ovo, brahmane, odgovoriću ti pitanjem. Odgovori kako želiš. Šta misliš, brahmane? Je li ti poznat put do Rāḍagahe?”

„Da, učitelju Gotama, poznat mi je put do Rāḍagahe.”

„Šta misliš, brahmane? Zamisli da ti pride čovek koji želi da ide do Rāḍagahe i kaže: ‘Poštovani gospodine, želim da idem u Rāḍagahu. Pokažite mi put do Rāḍagahe.’ Tada ti kažeš: ‘Evo, dobri čoveče, ovaj put vodi do Rāḍagahe. Idi jedno vreme njime i videćeš jedno selo; produži dalje i

videćeš jedan gradić; nastavi još dalje i ugledaćeš Rādagahu, s divnim parkovima, gajevima, travnjacima i jezercima.’ Pošto si ga tako posavetovao i uputio, čovek se zaputi pogrešnim putem i skrene na zapad. Zatim ti pride drugi čovek koji želi da ide do Rādagaha i kaže: ‘Poštovani gospodine, želim da idem u Rādagahu. Pokažite mi put do Rādagaha.’ Tada ti kažeš: ‘Evo, dobri čoveče, ovaj put vodi do Rādagaha. Idi jedno vreme njime... i ugledaćeš Rādagahu, s divnim parkovima, gajevima, travnjacima i jezercima.’ Pošto si ga tako posavetovao i uputio, čovek bezbedno stigne u Rādagahu. Dakle, brahmane, ako Rādagaha postoji, ako put do Rādagaha postoji, a i ti si tu kao vodič, šta je uzrok, šta je razlog ovome: pošto si ih tako posavetovao i uputio, jedan čovek se zaputi pogrešnim putem i skrene na zapad, a drugi bezbedno stigne u Rādagahu?”

„Šta ja tu mogu, učitelju Gotama? Ja sam samo onaj ko pokazuje put?”

„Isto tako, brahmane, *nibbāna* postoji i put koji vodi *nibbāni* postoji, a tu sam i ja kao vodič. Pa ipak, kada sam tako posavetovao i uputio svoje učenike, neki od njih dostignu *nibbānu*, krajnji cilj, a neki ne dostignu. Šta ja tu mogu, brahmane? Tathāgata je samo onaj koji pokazuje put.”¹⁰²⁸

15. Kada ovo bi rečeno, brahman Gaṇaka Moggallāna reče Blaženome:¹⁰²⁹ „Ima osobâ koje su bez poverenja, napustile su dom i otišle u beskućnike ne iz poverenja, već da bi sebi osigurale izdržavanje, osobâ sklonih prevari, obmani, spletkarenju, oholosti, ispraznosti, taštini, uvredljivim rečima, nepromišljenim rečima, osoba što ne stražare na vratima čula, proždrljive su, neposvećene budnosti, neposvećene asketskom životu, bez velikog poštovanja za praksu, sklone luksuzu, nepažljive, bez brige hoće li nazadovati, nezainteresovane za osamu, lenje, bez energije, rastresene, ne potpuno svesne, nekoncentrisane, uma koji neprekidno luta, bez mudrosti, priglupе. Učitelj Gotama ne živi zajedno s takvima.

Ali ima i domaćina koji su iz poverenja napustili dom i otišli u beskućnike, nisu sklonu prevari, obmani, spletkarenju, oholosti, ispraznosti, taštini, uvredljivim rečima, nepromišljenim rečima, koji stražare na vratima čula, umereni u jelu, posvećeni budnosti, posvećeni asketskom životu, velikog poštovanja za praksu, neskloni luksuzu, pažljivi, dobro paze kako ne bi nazadovali, prednjače u osami, marljivi, energični, ustaljeni u svesnosti, s jasnim razumevanjem, koncentrisani, stabilnog uma, bogati mudrošću, a ne glupi. Učitelj Gotama živi zajedno sa takvima.

16. Baš kao što se koren perunike smatra najlepšim po mirisu među korenovima, rumena sandalovina najlepšom po mirisu među vrstama drveća, a jasin najlepšim po mirisu među cvetovima, isto tako se savet učitelja Gotame smatra najboljim među postojećim učenjima.¹⁰³⁰

17. Izvrsno, učitelju Gotama! Izvrsno! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili

upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao nezaređenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronade svoje utočište!”

108 *Gopakamoggallāna sutta* Razgovor sa Gopaka Moggallānom

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Ānanda boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice, nedugo pošto je Blaženi dostigao konačnu *nibbānu*.¹⁰³¹

2. U to vreme Adātasattu Vedehiputta, kralj Magadhe, sumnjičav prema kralju Paddoti, ojačavao je utvrđenja oko Rāḍagahe.¹⁰³²

3. Onda, rano ujutro, poštovani Ānanda se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, te otide u Rāḍagahu u prošenje hrane. I tada poštovani Ānanda pomisli: „Još je suviše rano da prosim hranu u Rāḍagahi. Kako bi bilo da odem do brahmana Gopaka Moggallāne na mestu na kojem radi?”

4. I tako poštovani Ānanda otide do brahmana Gopaka Moggallāne na mestu na kojem je radio. A brahman Gopaka Moggallāna još izdaleka ugleda poštovanog Ānandu, pa mu reče: „Neka učitelj Ānanda dođe! Učitelj Ānanda je dobrodošao! Dugo je vremena otkako učitelj Ānanda nije iskoristio priliku da dođe ovamo. Neka učitelj Ānanda sedne; ovo je mesto spremno za njega.” Poštovani Ānanda sede na već pripremljeno mesto. A brahman Gopaka Moggallāna odabra jedno niže mesto, sa strane, i upita poštovanog Ānandu:

5. „Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah koji u svakom pogledu poseduje sve one kvalitete koje je imao učitelj Gotama, plemeniti i potpuno probuđeni?”

„Ne postoji, brahmane, nijedan monah koji u svakom pogledu poseduje sve one kvalitete koje je imao Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni. Jer Blaženi je bio otkrivalac još neotkrivenog puta, tvorac još nestvorenog puta, objavitelj još neobjavljenog puta; bio je znalac puta, pronalazač puta, vešt u vezi sa putem. A njegovi učenici sada žive idući tim putem, da bi potom stigli na njegov kraj.”

6. No, ovaj razgovor između poštovanog Ānande i brahmana Gopaka Moggallāne bi prekinut; jer brahman Vassakāra, savetnik u Magadhi,¹⁰³³ nadgledajući poslove u Rāḍagahi, dođe do poštovanog Ānande na mesto na kojem je radio brahman Gopaka Moggallāna. Pozdravi se s poštovanim Ānandom i kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i upita poštovanog Ānandu: „Radi kakvog razgovora ste se ovde okupili, učitelju Ānanda? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

„Brahmane, brahman Gopaka Moggallāna me je pitao: ‘Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah koji u svakom pogledu poseduje sve one kvalitete koje je posedovao učitelj Gotama, plemeniti i potpuno probuđeni?’ A ja odgovorih brahmanu Gopaka Moggallāni: ‘Ne postoji, brahmane, nijedan monah koji u svakom pogledu poseduje sve one kvalitete koje je imao Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni. Jer Blaženi je bio otkrivalac još neotkrivenog puta... A njegovi učenici sada žive idući tim putem, da bi potom stigli na njegov kraj.’ U takvom razgovoru si nas prekinuo.”

7. „Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je učitelj Gotama ovako označio: ‘On će biti vaše utočište kada mene više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjate?”

„Ne postoji nijedan monah, brahmane, a da ga je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, ovako označio: ‘On će biti vaše utočište kada mene više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjamo.”

8. „Ali, učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je Sangha odabrala, a grupa starijih monaha ovako označila: ‘On će biti naše utočište kada Blaženog više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjate?”

„Ne postoji nijedan monah, brahmane, da ga je Sangha odabrala i grupa starijih monaha ovako označila: ‘On će biti naše utočište kada Blaženog više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjamo.”

9. „Ali ako nemate utočište, učitelju Ānanda, u čemu je osnova vaše sloge?”

„Mi nismo bez utočišta, brahmane. Imamo utočište; imamo Dhammu kao svoje utočište.”

10. Ali kada sam pitao: ‘Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je učitelj Gotama ovako označio: ‘On će biti vaše utočište kada mene više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjate?’, vi ste odgovorili: ‘Ne postoji nijedan monah... na kojeg se sada oslanjamo.’ Kada sam vas pitao: ‘Ali, učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je Sangha odabrala i grupa starijih monaha ovako označila: ‘On će biti naše utočište kada Blaženog više ne bude’ i na kojeg se sada oslanjate?’, odgovorili ste: ‘Ne postoji nijedan monah... na kojeg se sada oslanjamo.’ Kada sam vas pitao: ‘Ali ako nemate utočište, učitelju Ānanda, u čemu je osnova vaše sloge?’, vi ste odgovorili: ‘Mi nismo bez utočišta, brahmane. Imamo utočište; imamo Dhammu kao svoje utočište.’ Kako bi značenje takvih reči trebalo razumeti, učitelju Ānanda?”

„Brahmane, Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, propisao je način vežbanja za monahe i objavio pravila za njih. Na dan predanosti svi koji živimo od pomoći iz istog sela sastajemo se i kad se okupimo, zamolimo onoga ko zna monaška pravila da ih recituje. Ako se monah priseti prekršaja ili povrede pravila dok se recituje, savetujemo mu da po-

stupi u skladu sa Dhammom, u skladu sa poukom. Nisu plemeniti ti koji nas teraju da postupamo; Dhamma je ta koja nas tera da postupamo.”¹⁰³⁴

11. „Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg sada slavite, poštuju, uzdižete i obožavate, na kojeg se oslanjate slaveći ga i poštujući ga?”

„Postoji takav monah kojeg sada slavimo, poštuju, uzdižemo i obožavamo, na kojeg se oslanjamo, slaveći ga i poštujući ga.”

12. Ali kada sam pitao: ‘Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je učitelj Gotama označio...’, vi ste odgovorili: ‘Ne postoji nijedan monah...’ Kada sam vas pitao: ‘Ali, učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg je Sangha odabrala...’, odgovorili ste: ‘Ne postoji nijedan monah...’ Kada sam vas pitao: ‘Učitelju Ānanda, postoji li ijedan monah kojeg sada slavite, poštuju, uzdižete i obožavate, na kojeg se oslanjate slaveći ga i poštujući ga?’, odgovorili ste: ‘Postoji takav monah kojeg sada slavimo... na kojeg se oslanjamo, slaveći ga i poštujući ga.’ Kako bi značenje takvih reči trebalo razumeti, učitelju Ānanda?”

13. „Brahmane, postoji deset kvaliteta za koje je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao da bude pouzdanje. Kada takvi kvaliteti postoje u bilo kome od nas, mi ga slavimo, poštuju, uzdižemo i obožavamo, na njega se oslanjamo, slaveći ga i poštujući ga. A kojih deset?”

14. (1) Tako, brahmane, monah poseduje vrlinu, živi obuzdan pravilima, savršen je u ponašanju i sredstvima kojima se služi, vidi opasnost i u najmanjem prekršaju, sebe vežba tako što poštuje propisana pravila.

15. (2) Čuo je mnogo, seća se toga što je čuo i razume ga. Učenje koje je divno na početku, divno u sredini, divno na kraju, pravog značenja i izraza, upućuje na potpuno zaokružen i pročišćen svetački život – upravo takvo učenje je on mnogo čuo, zapamtio to što je čuo, može da ga ponovi, istražio ga je svojim umom i dobro razumeo.

16. (3) Zadovoljan je svojim ogrtačem, isprošenom hranom, prenoćištem i lekovima.

17. (4) Po svojoj volji ulazi, bez muke i poteškoća, u četiri stupnja zadubljenja, koja čine viši um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada.

18. (5) Ovladao je različitim vrstama duhovnih moći: iz jednog bića pretvara se u mnogobrojna, iz mnogobrojnih opet u jedno; iz vidljivog bića pretvara se u nevidljivo; nesmetano prolazi kroz zidove, bedeme i bregove, kao kroz vazduh; uranja u zemlju i izranja iz nje kao iz vode; hoda po vodi, a da je i ne ustalasa, kao po zemlji; kreće se vazduhom ukrštenih nogu, poput ptice; u stanju je da rukom dotakne i miluje Mesec i Sunce, tako moćne i velike; telesno se uzdiže, čak do sveta boga Brahme.

19. (6) Duhovnim uhom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, čuje obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one koji su daleko i one

blizu.

20. (7) Razume umove drugih bića, drugih ljudi, obuhvativši ih sopstvenim umom. Um zahvaćen strašću razume kao um zahvaćen strašću i um koji nije zahvaćen strašću kao um koji nije zahvaćen strašću. Um zahvaćen mržnjom razume kao um zahvaćen mržnjom i um koji nije zahvaćen mržnjom kao um koji nije zahvaćen mržnjom. Um zahvaćen obmanom razume kao um zahvaćen obmanom i um koji nije zahvaćen obmanom kao um koji nije zahvaćen obmanom. Razume sabran um kao sabran i rastresen um kao rastresen. Razume ushićen um kao ushićen i neushićen um kao neushićen. Razume nadmašiv um kao nadmašiv i nenadmašiv um kao nenadmašiv. Razume koncentrisan um kao koncentrisan i nekoncentrisan um kao nekoncentrisan. Razume oslobođen um kao oslobođen i neoslobođen um kao neoslobođen.

21. (8) Seća se mnoštva prošlih života, jednog rođenja, dva, tri, četiri, pet rođenja, deset rođenja, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset rođenja, sto rođenja, hiljadu, sto hiljada, mnogih eona skupljanja kosmosa, mnogih eona širenja kosmosa, mnogih eona skupljanja i širenja kosmosa. ‘Tada sam se tako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja ovde, ponovo sam se pojavio onde. I tamo sam se ovako zvao, pripadao sam toj porodici, tako sam izgledao. Time sam se hranio i doživljavao takva zadovoljstva i bol, takav je bio kraj moga života. Nestavši iz tog stanja onde, ponovo sam se pojavio ovde.’ Tako sam se sećao mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

22. (9) Duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razume kako se bića preporučuju u skladu sa svojim postupcima

23. (10) Tako što razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudročću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

To je, brahmane, deset kvaliteta za koje je Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni, rekao da bude pouzdanje. Kada takvi kvaliteti postoje u bilo kome od nas, mi ga slavimo, poštujemo, uzdižemo i obožavamo, na njega se oslanjamo, slaveći ga i poštujući ga.”

24. Kada ovo bi rečeno, brahman Vassakāra, savetnik u Magadhi, reče generalu Upanandi: „Šta mislite, generale? Kada takvi plemeniti slave nekoga koga treba slaviti, poštuju nekoga koga treba poštovati, uzdižu nekoga koga treba uzdizati i obožavaju nekoga koga treba obožavati, oni sigurno slave onoga koga treba slaviti... obožavaju onoga koga treba obožavati. Jer ako ovi plemeniti ne slave, ne poštuju, ne uzdižu i ne obožavaju takvu

jednu osobu, koga drugog bi mogli da slave, poštuju, uzdižu i obožavaju, na koga da se oslanjaju slaveći ga i poštujući?”

25. Onda brahman Vassakāra, savetnik u Magadhi, reče poštovanom Ānandi: „Gde poštovani Ānanda sada živi?”

„Sad živim u Bambusovom gaju, brahmane.”

„Nadam se, učitelju Ānanda, da je Bambusov gaj prijatan, miran i bez mnogo galame, da obezbeđuje osamu, daleko od ljudi, povoljan za povlačenje.”

„Zaista, brahmane, Bambusov gaj jeste prijatan... povoljan za povlačenje, upravo zbog zaštitnika poput tebe.”

„Zaista, učitelju Ānanda, Bambusov gaj jeste prijatan... povoljan za povlačenje, upravo zbog takvih koji meditiraju, neguju meditaciju. Plemeniti jesu meditant i neguju meditaciju. Učitelju Ānanda, jednom je prilikom učitelj Gotama živeo u Vesāliju, u Velikom gaju, u dvorani sa šiljatim krovom. Onda dođoh do Blaženoga i na mnoge načine mi je govorio o meditaciji. Učitelj Gotama je bio meditant i negovao meditaciju, hvalio svaku vrstu meditacije.”

26. Brahmane, Blaženi nije hvalio svaku vrstu meditacije, niti je kritikovao svaku vrstu meditacije. Koju to vrstu meditacije Blaženi nije hvalio? Tako, brahmane, neko živi uma opsednutog strašću za zadovoljstvima čula, lak plen strasti za zadovoljstvima čula i ne razume onako kako zaista jeste izlaz iz već nastale strasti za zadovoljstvima čula. Dok u sebi neguje strast za zadovoljstvima čula, on meditira, premeditira, izmeditira i razmeditira.¹⁰³⁵ Živi uma opsednutog zlovoljom, lak plen za zlovolju... živi uma opsednutog tromošću i tupošću, lak plen za tromost i tupost... živi uma opsednutog nemirom i kajanjem, lak plen za nemir i kajanje... živi uma opsednutog sumnjičavošću, lak plen za sumnjičavost; ne razume onako kako zaista jeste izlaz iz već nastale sumnje. Dok u sebi neguje sumnjičavost, on meditira, premeditira, izmeditira i razmeditira. A Blaženi nije hvalio ovakvu vrstu meditacije.

27. A koju vrstu meditacije Blaženi jeste hvalio? Tako, brahmane, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Smirivanjem usmerene misli i istraživanja ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi on i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... Blaženi jeste hvalio tu vrstu meditacije.”

28. „Čini se, učitelju Ānanda, da je učitelj Gotama kritikovao onu vrstu meditacije koju treba kritikovati i hvalio onu vrstu meditacije koju treba hvaliti. A sada, učitelju Ānanda, odlazimo. Vrlo smo zauzeti i mnogo toga treba još uraditi.”

„Vreme je, brahmane, da uradiš kako misliš da treba.”

Onda brahman Vassakāra, savetnik u Magadhi, nadahnut i obradovan rečima poštovanog Ānande, ustade sa svog mesta i otide.

29. Nedugo pošto je otišao, brahman Gopaka Moggallāna reče poštovanom Ānandi: „Učitelj Ānanda još nije odgovorio ono što smo ga pitali.”

„Nisam li ti rekao, brahmane: ‘Ne postoji, brahmane, nijedan monah koji u svakom pogledu poseduje one kvalitete koje je posedovao Blaženi, plemeniti i potpuno probuđeni. Jer Blaženi je bio otkrivalac još neotkrivenog puta, tvorac još nestvorenog puta, objavitelj još neobjavljenog puta; bio je znalac puta, pronalazač puta, onaj ko je vešt u vezi sa putem. A njegovi učenici sada žive sledeći taj put, da bi potom stigli na njegov kraj?’”

109 *Mahāpunṇama sutta* Dugi govor u noći punog meseca

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Istočnom parku, u palati Migārine majke.

2. I tako je na dan predanosti,¹⁰³⁶ u noći punog meseca, Blaženi sedeo na otvorenom, okružen grupom monaha.

3. Utom jedan od njih ustade sa svog mesta,¹⁰³⁷ prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena, te u znak poštovanja sklopi dlanove u pravcu Blaženoga i reče: „Poštovani gospodine, postavio bih pitanje Blaženom i zamolio da me udostoji odgovora.” – „Sedi na svoje mesto, monaše, i pitaj šta želiš.” Tako on sede na svoje mesto i reče Blaženome:

4. „Nije li ovo pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja; dakle, materijalni oblik, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i svest?”

„Da, monaše, to je pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja; dakle, materijalni oblik... i svest.”

Rekavši „Dobro, poštovani gospodine”, monah bi nadahnut i obradovan rečima Blaženoga. A onda postavi sledeće pitanje:

5. „Ali u čemu tih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja ima svoj koren?”

„Monaše, pet sastojaka koji su objekat vezivanja ima koren u želji.¹⁰³⁸

6. „Je li to vezivanje isto što i pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja ili je nešto drugo od tih pet sastojaka bića?”¹⁰³⁹

„Monaše, to vezivanje niti je isto što i tih pet sastojaka bića, niti je nešto drugo od njih. Upravo želja i strast u pogledu tih pet sastojaka bića jesu to vezivanje.¹⁰⁴⁰

7. „Ali može li biti različitih vrsta želje i strasti prema pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja?”

„Može, monaše”, odgovori Blaženi. „Tako neko razmišlja na ovaj način: ‘Želeo bih da imam ovakav materijalni oblik u budućnosti! Želeo bih da imam ovakve osećaje u budućnosti! Želeo bih da imam ovakve opažaje u budućnosti! Želeo bih da imam ovakve mentalne obrasce u budućnosti! Želeo bih da imam ovakvu svest u budućnosti!’ Tako, monaše, može biti različitih vrsta želje i strasti prema pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja.”

8. „Ali u kom smislu se oznaka ‘sastojci’ odnosi na te sastojke bića?”

„Monaše, kakva god vrsta materijalnog oblika da postoji, prošli, budu-

ći ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, jednostavan ili složen, dalek ili blizak: to je materijalni oblik kao sastojak bića. Kakva god vrsta osećaja da postoji, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, jednostavan ili složen, dalek ili blizak: to je osećaj kao sastojak. Kakva god vrsta opažaja da postoji, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, jednostavan ili složen, dalek ili blizak: to je opažaj kao sastojak. Kakva god vrsta mentalnih obrazaca da postoji, prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, veliki ili mali, jednostavni ili složeni, daleki ili bliski: to su mentalni obrasci kao sastojak. Kakva god vrsta svesti da postoji, prošla, buduća ili sadašnja, unutrašnja ili spoljašnja, velika ili mala, jednostavna ili složena, daleka ili bliska: to je svest kao sastojak bića.

9. „A kakav je to uzrok, kakav uslov za manifestovanje materijalnog oblika kao sastojka bića? Kakav je uzrok i uslov za manifestovanje osećaja kao sastojka... opažaja kao sastojka... mentalnih obrazaca kao sastojka... svesti kao sastojka bića?”

„Četiri velika elementa, monaše, jesu uzrok i uslov za manifestovanje materijalnog oblika kao sastojka bića. Kontakt je uzrok i uslov za manifestovanje osećaja kao sastojka. Kontakt je uzrok i uslov za manifestovanje opažaja kao sastojka. Kontakt je uzrok i uslov za manifestovanje mentalnih obrazaca kao sastojka. Mentalno-materijalno je uzrok i uslov za manifestovanje svesti kao sastojka bića.”¹⁰⁴¹

10. „A kako nastaje verovanje da postoji trajna osoba?”¹⁰⁴²

„Monaše, neuk, običan čovek koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, smatra da je oblik sopstvo ili da sopstvo poseduje oblik ili da su oblici u sopstvu ili da je sopstvo u obliku. Takav čovek smatra da je osećaj sopstvo... da je opažaj sopstvo... da su mentalni obrasci sopstvo... da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Na taj način nastaje verovanje da postoji trajna osoba.”

11. „Ali kako verovanje da postoji trajna osoba ne nastaje?”

„Monaše, dobro upućen plemeniti učenik koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, ne smatra da oblik jeste sopstvo ili da sopstvo poseduje oblik ili da su oblici u sopstvu ili da je sopstvo u obliku. Plemeniti učenik ne smatra da je osećaj sopstvo... da je opažaj sopstvo... da su mentalni obrasci sopstvo... da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Na taj način, monaše, ne nastaje verovanje da postoji trajna osoba.”

12. „Poštovani gospodine, šta je zadovoljenje, šta opasnost, a šta izlaz

u pogledu materijalnog oblika? Šta je zadovoljenje, šta opasnost, a šta izlaz u pogledu osećaja... u pogledu opažaja... u pogledu mentalnih obrazaca... u pogledu svesti?"

„Prijatnost i radost, monaše, koji nastaju na osnovu materijalnog oblika: to je zadovoljenje oblikom. Taj materijalni oblik je prolazan, izvor patnje i podložan promeni: to je opasnost u materijalnom obliku. Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti za materijalnim oblikom – to je izlaz u pogledu oblika.

Prijatnost i radost koji nastaju na osnovu osećaja... na osnovu opažaja... na osnovu mentalnih obrazaca... na osnovu svesti: to je zadovoljenje svešću. Ta svest je prolazna, izvor patnje i podložna promeni: to je opasnost u svesti. Uklanjanje želje i strasti, napuštanje želje i strasti za svešću: to je izlaz u pogledu svesti.”

13. Obradovan odgovorom Blaženog, monah reče: „Dobro je, poštovani.” I onda postavi sledeće pitanje:

„Kako neko zna, kako vidi, pa da u pogledu ovog tela, sa njegovom svešću i svim spoljašnjim znakovima, nema više stvaranja ‘ja’ i ‘moje’, kao ni tome svojstvene sklonosti ka samoobmani?"

„Monaše, svaka vrsta materijalnog oblika – prošli, budući ili sadašnji, unutrašnji ili spoljašnji, velik ili mali, jednostavan ili složen, dalek ili blizak – vidi se ispravnom mudrošću, onakvim kakav zaista jeste: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Svaka vrsta osećaja... svaka vrsta opažaja... svaka vrsta mentalnih obrazaca... svaka vrsta svesti – prošla, buduća ili sadašnja, unutrašnja ili spoljašnja, velika ili mala, jednostavna ili složena, daleka ili bliska – vidi se ispravnom mudrošću, onakvom kakva ona zaista jeste: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Kada neko tako zna, tako vidi, tada u pogledu ovog tela, sa njegovom svešću, i svih spoljašnjih znakova nema više stvaranja ‘ja’ i ‘moje’, kao ni tome svojstvene sklonosti ka samoobmani.”

14. Onda se u umu nekog monaha pojavi ova misao: „Dakle, čini se da materijalni oblik nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, opažaj nije sopstvo, obrasci nisu sopstvo, svest nije sopstvo. Na kakvo će onda sopstvo uticati postupci koje je učinilo ne-sopstvo?”¹⁰⁴³

Na to Blaženi, znajući koje su misli u umu tog monaha, reče ovako monasima: „Moguće je, monasi, da neki zaveden čovek ovde, tup i nezalica, čijim umom je ovladala žudnja, pomisli kako bi mogao nadmašiti Učitelj ev nauk ovako: ‘Dakle, čini se da materijalni oblik nije sopstvo... svest nije sopstvo. Na kakvo će onda sopstvo uticati postupci koje je učinilo ne-sopstvo?’ Ja sam vas, monasi, u različitim prilikama obučavao kroz propitivanje o različitim stvarima.

15. Monasi, šta mislite? Je li materijalni oblik trajan ili prolazan?" –

„Prolazan, poštovani gospodine.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani gospodine.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni mudro posmatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Ne, nikako.”

„Monasi, šta mislite: je li osećaj... opažaj... obrasci... svest trajna ili prolazna?” – „Prolazna, poštovani gospodine.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni mudro posmatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Ne, nikako.”

16. „Zato, monasi, kakva god vrsta materijalnog oblika da postoji, prošli, budući ili sadašnji... svaki bi trebalo videti onakvim kakav jeste, s pravom mudrošću ovako: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Kakva god vrsta osećaja da postoji... Kakva god vrsta opažaja da postoji... Kakva god vrsta obrazaca da postoji... Kakva god vrsta svesti da postoji... svaku bi trebalo videti onakvom kakva ona jeste, s pravom mudrošću ovako: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’

17. Kad tako vidi, dobro uvežban plemeniti učenik prestaje da bude očaran materijalnim oblikom, očaran osećajem, očaran opažajem, očaran mentalnim obrascima, očaran svešću.

18. A kad nije očaran, u njemu se strasti hlade. Kroz hlađenje strasti njegov um postaje oslobođen. S oslobađanjem dolazi znanje: ‘Um je oslobođen.’ Plemeniti učenik tada razume: ‘Nema više preporođanja, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više bilo kakvog preporođanja.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga. I dok je ovaj govor još trajao, zahvaljujući nevezivanju, umovi šezdeset monaha postadoše oslobođeni otrova.¹⁰⁴⁴

110 *Āṭṭhapuṇṇama sutta* Kratki govor u noći punog meseca

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Istočnom parku, u palati Migārine majke.

2. Tako je na dan predanosti, u noći punog meseca, Blaženi sedeo na otvorenom, okružen grupom monaha. Prešavši pogledom po okupljenima, ovako im se obrati:

3. „Monasi, da li bi rđav čovek¹⁰⁴⁵ prepoznao rđavog čoveka: ‘Ova osoba je rđav čovek?’” – „Ne, poštovani gospodine.” – „Dobro je, monasi. Nemoguće je, ne može biti da jedan rđav čovek prepozna drugog rđavog čoveka: ‘Ova osoba je rđav čovek.’ No, da li bi rđav čovek prepoznao čestitog čoveka: ‘Ova osoba je čestit čovek?’” – „Ne, poštovani.” – „Dobro je, monasi. Nemoguće je, ne može biti da jedan rđav čovek prepozna drugog čestitog čoveka: ‘Ova osoba je čestit čovek.’

4. Monasi, rđav čovek poseduje loše osobine, druži se kao rđav čovek, ima namere rđavog čoveka, savetuje kao rđav čovek, govori kao rđav čovek, postupa kao rđav čovek, zastupa gledišta kao rđav čovek i daruje kao rđav čovek.

5. A kako to rđav čovek poseduje loše osobine? Tako što rđav čovek nema poverenje, nema stida, nema strah od rđavih dela; neuk je, lenj, zaboravan i nepromišljen. Tako rđav čovek poseduje loše osobine.

6. A kako se to rđav čovek druži kao rđav čovek? Tako što rđav čovek ima za prijatelje i drugove one askete i brahmane koji nemaju poverenja, nemaju stida, nemaju strah od činjenja rđavih dela; neuki su, lenji, zaboravni i nepromišljeni. Tako se rđav čovek druži kao rđav čovek.

7. A kako to rđav čovek ima namere rđavog čoveka? Tako što rđav čovek gleda kako da naudi sebi, kako da naudi drugima, kako da naudi i sebi i drugima. Tako rđav čovek ima namere rđavog čoveka.

8. A kako to rđav čovek savetuje kao rđav čovek? Tako što rđav čovek savetuje na sopstvenu štetu, na štetu drugih, na štetu i svoju i drugih. Tako rđav čovek savetuje kao rđav čovek.

9. A kako to rđav čovek govori kao rđav čovek? Tako što rđav čovek govori reči koje su laž, maliciozne, grubost i ogovaranje. Tako rđav čovek govori kao rđav čovek.

10. A kako to rđav čovek postupa kao rđav čovek? Tako što rđav čovek

ubija živa bića, uzima ono što mu nije dato i čini loša dela zaveden čulnim zadovoljstvima. Tako rđav čovek postupa kao rđav čovek.

11. A kako to rđav čovek zastupa gledišta kao rđav čovek? Tako što se rđav čovek drži ovakvog gledišta: 'Nema ničeg datog, ničeg prinetog i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i loših dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta; nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.' Tako rđav čovek zastupa gledišta kao rđav čovek.

12. A kako to rđav čovek daruje kao rđav čovek? Tako što rđav čovek daruje nepažljivo, daruje ne svojom rukom, daruje bez pokazivanja poštovanja, daruje ono što je za bacanje, daruje kao da je to nevažno. Tako rđav čovek daruje kao rđav čovek.

13. Rđav čovek – koji poseduje takve loše osobine, druži se kao rđav čovek, ima namere rđavog čoveka, savetuje kao rđav čovek, govori kao rđav čovek, postupa kao rđav čovek, zastupa gledišta kao rđav čovek i daruje kao rđav čovek – posle sloma tela, posle smrti ponovo se rađa na odredištu rđavog čoveka. A šta je odredište rđavog čoveka? To je čistilište ili životinjski svet.

14. Monasi, da li bi čestit čovek prepoznao čestitog čoveka: 'Ova osoba je čestit čovek?' – „Da, poštovani gospodine.” – „Dobro je, monasi. Moguće je da čestit čovek prepozna čestitog čoveka: 'Ova osoba je čestit čovek.' No, da li bi čestit čovek prepoznao lošeg čoveka: 'Ova osoba je loš čovek?'” – „Da, poštovani.” – „Dobro je, monasi. Moguće je da čestit čovek prepozna lošeg čoveka: 'Ova osoba je loš čovek.'

15. Monasi, čestit čovek poseduje dobre osobine; druži se kao čestit čovek, ima namere čestitog čoveka, savetuje kao čestit čovek, govori kao čestit čovek, postupa kao čestit čovek, zastupa gledišta kao čestit čovek i daruje kao čestit čovek.

16. A kako to čestit čovek poseduje dobre osobine? Tako što čestit čovek ima poverenje, ima stida, ima strah od rđavih dela; učen je, vredan, sabranog uma i mudar. Tako čestit čovek poseduje dobre osobine.

17. A kako se to čestit čovek druži kao čestit čovek? Tako što čestit čovek ima za prijatelje i drugove one askete i brahmane koji imaju poverenja, imaju stida, imaju strah od činjenja loših dela; učeni su, vredni, sabranog uma i mudri. Tako se čestit čovek druži kao čestit čovek.

18. A kako to čestit čovek ima namere čestitog čoveka? Tako što čestit čovek gleda kako da ne naudi sebi, kako da ne naudi drugima, kako da ne naudi ni sebi ni drugima. Tako čestit čovek ima namere čestitog čoveka.

19. A kako to čestit čovek savetuje kao čestit čovek? Tako što čestit čovek ne savetuje na sopstvenu štetu, na štetu drugih, na štetu i svoju i

drugih. Tako čestit čovek savetuje kao čestit čovek.

20. A kako to čestit čovek govori kao čestit čovek? Tako što čestit čovek odustaje od reči koje su laž, maliciozne, grubost i ogovaranje. Tako čestit čovek govori kao čestit čovek.

21. A kako to čestit čovek postupa kao čestit čovek? Tako što čestit čovek odustaje od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što mu nije dato i činjenja loših dela zaveden čulnim zadovoljstvima. Tako čestit čovek postupa kao čestit čovek.

22. A kako to čestit čovek zastupa gledišta kao čestit čovek? Tako što se čestit čovek drži ovakvog gledišta: 'Postoji dato, postoji prineto i žrtvovano; postoje plod i rezultati dobrih i loših dela; postoji ovaj svet, a i drugi svet; postoje majka i otac; postoje bića koja se spontano preporadaju; postoje dobri i čestiti askete i brahmuni u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.' Tako čestit čovek zastupa gledišta kao čestit čovek.

23. A kako to čestit čovek daruje kao čestit čovek? Tako što čestit čovek daruje pažljivo, daruje svojom rukom, daruje s poštovanjem, daruje ono što vredi, daruje kao da je to važno. Tako čestit čovek daruje kao čestit čovek.

24. Čestit čovek – koji poseduje takve dobre osobine, druži se kao čestit čovek, ima namere čestitog čoveka, savetuje kao čestit čovek, govori kao čestit čovek, postupa kao čestit čovek, zastupa gledišta kao čestit čovek i daruje kao čestit čovek – posle sloma tela, posle smrti, ponovo se rađa na određište čestitog čoveka. A šta je određište čestitog čoveka? To je veličina među božanstvima i veličina među ljudskim bićima.

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

2

Odeljak o jednom po jednom

(Anupadavagga)

111 *Anupada sutta*

Jedno po jedno, kako se dešava

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, Sāriputta je mudar; Sāriputta poseduje veliku mudrost; Sāriputta poseduje obimnu mudrost; Sāriputta poseduje radosnu mudrost; Sāriputta poseduje brzu mudrost; Sāriputta poseduje oštru mudrost; Sāriputta poseduje prodornu mudrost. Tokom pola meseca, monasi, Sāriputta je imao uvid u stanja jedno po jedno, kako su se dešavala.¹⁰⁴⁶ A Sāriputtin uvid u stanja jedno po jedno, kako su se dešavala, bio je ovakav:

3. Monasi, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, Sāriputta je dosegao i ostao na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame.

4. Ta stanja na prvom stupnju zadubljenja – usmerena misao, istraživanje, ushićenje, zadovoljstvo i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja Sāriputta je prepoznao jedno po jedno kako su se dešavala;¹⁰⁴⁷ znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ‘Zaista, ova stanja ranije nisu postojala, pa su nastala; pošto su trajala, nestala su.’ Tim stanjima njima bio privučen, niti odbijen, ostao je nezavisan, nevezan, slobodan, nepovezan, uma oslobođenog svih barijera.¹⁰⁴⁸ Razumeo je ovako: ‘Postoji prolaz dalje’ i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da prolaz zaista postoji.¹⁰⁴⁹

5. I opet, monasi, smirivanjem usmerene misli i razmišljanja, Sāriputta je dosegao i ostao na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i razmišljanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije.

6. Stanja na drugom stupnju zadubljenja – samopouzdanje, ushićenje, zadovoljstvo i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja prepoznao je jedno po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

7. I opet, monasi, slabljenjem ushićenja, Sāriputta je ostao spokojan, te je svestan i s jasnim razumevanjem, sa fizičkim osećajem zadovoljstva, dosegao i ostao na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!’

8. Stanja na trećem stupnju zadubljenja – spokojstvo, zadovoljstvo, svesnost, jasno razumevanje i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja on je prepoznao jedno po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

9. I opet, monasi, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – Sāriputta je dosegao i ostao na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu.

10. Stanja na četvrtom stupnju zadubljenja – spokojstvo, ni bolan ni prijatan osećaj, nezaokupljenost zasnovana na spokojstvu,¹⁰⁵⁰ čistota svesnosti i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja on je prepoznao jedno po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

11. I opet, monasi, potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih utisaka, neobraćanjem pažnje na opažanje različitosti, svestan da ‘prostor jeste beskrajan’, Sāriputta je dosegao i ostao u području beskrajnog prostora.

12. Stanja u području beskrajnog prostora – opažanje područja beskrajnog prostora i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja on je prepoznao jedno po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

13. I opet, monasi, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da ‘svest jeste beskonačna’, Sāriputta je dosegao i ostao u području beskonačne svesti.

14. Stanja u području beskonačne svesti – opažanje područja beskonačne svesti i ujedinjenost uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost, energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja on je prepoznao jedno po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

15. I opet, monasi, potpunim nadilaženjem područja beskonačne sve-
sti, svestan da ‘nema ničega’, Sāriputta je dosegao i ostao u području ni-
čega.

16. Stanja u području ničega – opažanje područja ničega i ujedinjenost
uma; kontakt, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i um; revnost, odlučnost,
energičnost, svesnost, spokojstvo i pažnja – ta stanja on je prepoznao jed-
no po jedno kako su se dešavala; znao je kad su se pojavila, znao je dok
su trajala, znao je kad su prestala. Ovako je razumeo: ...i negovanjem tog
[postignuća], potvrdio je da ono zaista postoji.

17. I opet, monasi, potpunim nadilaženjem područja ničega, Sāriputta
je dosegao i ostao u području ni opažanja i neopažanja.

18. Izašao je sabran iz tog postignuća. Kad je to učinio, kontempli-
rao je prošla stanja, koja su nestajala i menjala se, ovako: ‘Zaista, ova
stanja ranije nisu postojala, pa su nastala; pošto su trajala, nestala su.’¹⁰⁵¹
Tim stanjima nije bio privučen, niti odbijen, ostao je nezavisan, nevezan,
slobodan, nepovezan, uma oslobođenog svih barijera. Razumeo je ovako:
‘Postoji prolaz dalje’ i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da on za-
ista postoji.

19. I opet, monasi, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni
neopažanja, Sāriputta je dosegao i ostao u području prestanka opažaja i
osećaja. Otrovi u njemu behu uklonjeni, tako što je video mudročću.¹⁰⁵²

20. Izašao je sabran iz tog postignuća. Kad je to učinio, kontempli-
rao je prošla stanja, koja su nestajala i menjala se, ovako: ‘Zaista, ova
stanja ranije nisu postojala, pa su nastala; pošto su trajala, nestala su.’¹⁰⁵³
Tim stanjima nije bio privučen, niti odbijen, ostao je nezavisan, nevezan,
slobodan, nepovezan, uma oslobođenog svih barijera. Razumeo je ovako:
‘Ne postoji prolaz dalje’ i negovanjem tog [postignuća], potvrdio je da on
zaista ne postoji.¹⁰⁵⁴

21. Monasi, ako bi se za bilo koga moglo s pravom reći: ‘On je dose-
gao veštinu i savršenost¹⁰⁵⁵ u plemenitoj vrlini, dosegao veštinu i savrše-
nost u plemenitoj koncentraciji, dosegao veštinu i savršenost u plemenitoj
mudrosti, dosegao veštinu i savršenost u plemenitom oslobođenju’, onda
bi se to zaista za Sāriputtu s pravom moglo reći.

22. Monasi, ako bi se za bilo koga moglo s pravom reći: ‘On je sin
Blaženoga, rođen od njegovih grudi, rođen od njegovih usta, rođen od
Dhamme, Dhamma ga je stvorila, on je baštinik Dhamme, a ne baštinik
materijalnih stvari’, onda bi se to zaista za Sāriputtu s pravom moglo reći.

23. Monasi, nenadmašni točak Dhamme koji je pokrenuo Tathāgata
zaista nastavlja da okreće Sāriputta.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaže-
noga.

112 *Āhabbisodhana sutta* Šestostruka čistota

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Ātinnom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi nastavi:

2. „Monasi, događa se da monah obznani svoje krajnje znanje ovako: ‘Ja razumem: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’”

3. Reči takvog monaha ne treba ni odobravati, ni negirati. Bez odobravanja i negiranja, treba postaviti sledeće pitanje: „Prijatelju, postoje četiri vrste izraza koje je s pravom objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Koje četiri? Opisati viđeno onako kako je viđeno; opisati čujno onako kako je saslušano; opisati osećano onako kako je osećano; opisati spoznato onako kako je spoznato.¹⁰⁵⁶ To su, prijatelju, četiri vrste izraza koje je s pravom objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. A kako to poštovani zna i vidi, u vezi sa ove četiri vrste izraza, tako da je njegov um oslobođen otrova zahvaljujući nevezivanju?

4. Monasi, kad je monah sve otrove uklonio, proživeo svetački život, učinio što je trebalo učiniti, odložio tovar, dosegao istinski cilj, raskinuo okove bića i sebe potpuno oslobodio krajnjim znanjem, ovo je priroda njegovog odgovora:

‘Prijatelji, u pogledu viđenog, živim neprivučen, neodbijen, nezavisan, nedodirnut, slobodan, razdružen, uma bez barijera.¹⁰⁵⁷ U pogledu čujnog... U pogledu osećanog... U pogledu saznanog, živim neprivučen, neodbijen, nezavisan, nedodirnut, slobodan, razdružen, uma bez barijera. Zahvaljujući tome što tako znam, tako vidim, a u vezi sa te četiri objave, zahvaljujući nevezivanju, moj um postade oslobođen otrova.’

5. Rekavši ‘Dobro’, možete biti nadahnuti i obradovani rečima tog monaha. Kad ste to učinili, možete postaviti naredno pitanje:

‘Prijatelju, pet je sastojaka bića koji su objekat vezivanja, a na pravi način ih je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kojih pet? Materijalni oblik kao sastojak koji je objekat vezivanja, osećaj kao sastojak koji je objekat vezivanja, opažaj kao sastojak koji je objekat

vezivanja, mentalni obrasci kao sastojak koji je objekat vezivanja i svest kao sastojak koji je objekat vezivanja. To je, prijatelju, pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja, a na pravi način ih je objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. A kako to poštovani zna i vidi, u vezi s ovih pet sastojaka bića, tako da je njegov um oslobođen otrova zahvaljujući nevezivanju?

6. Monasi, kad je monah sve otrove uklonio... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, ovo je priroda njegovog odgovora: 'Pošto sam znao da je materijalni oblik slab, nestalan i nezadovoljavajući, razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem privlačnosti i vezivanja za materijalni oblik; napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikriivenih sklonosti u pogledu fizičkog oblika,¹⁰⁵⁸ shvatio sam da je moj um oslobođen.

Prijatelji, pošto sam znao da je osećaj... Pošto sam znao da je opažaj... Pošto sam znao da su mentalni obrasci... Pošto sam znao da je svest slaba, nestalna i nezadovoljavajuća, razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem privlačnosti i vezivanja za svest; napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikriivenih sklonosti u pogledu svesti, shvatio sam da je moj um oslobođen.

Pošto sam tako znao i video u vezi s tih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja, zahvaljujući nevezivanju moj um postade oslobođen otrova.'

7. Rekavši 'Dobro', možete biti nadahnuti i obradovani rečima tog monaha. Kad ste to učinili, možete postaviti naredno pitanje:

'Prijatelju, šest je elemenata, a koje je na pravi način objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kojih šest? Zemlja kao element, voda kao element, vatra kao element, vazduh kao element, prostor kao element i svest kao element. To je, prijatelju, šest elemenata, a koje je na pravi način objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. A kako to poštovani zna i vidi, u vezi sa ovih šest elemenata, tako da je njegov um oslobođen otrova zahvaljujući nevezivanju?'

8. Monasi, kad je monah sve otrove uklonio... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, ovo je priroda njegovog odgovora:

'Prijatelji, za zemlju kao element video sam da nije sopstvo, nema sopstva zasnovanog na zemlji kao elementu.¹⁰⁵⁹ A razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem privlačnosti i vezivanja za zemlju kao element; napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikriivenih sklonosti u pogledu zemlje kao elementa, shvatio sam da je moj um oslobođen.

'Prijatelji, za vodu kao element... vatru kao element... vazduh kao element... prostor kao element... prostor kao element... svest kao element

video sam da nije sopstvo, nema sopstva zasnovanog na svesti kao elementu. A razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem privlačnosti i vezivanja za svest kao element; napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikrivenih sklonosti u pogledu svesti kao elementa, shvatio sam da je moj um oslobođen.

Pošto sam tako znao i video u vezi sa tih šest elemenata, zahvaljujući nevezivanju moj um postade oslobođen otrova.’

9. Rekavši ‘Dobro’, možete biti nadahnuti i obradovani rečima tog monaha. Kad ste to učinili, možete postaviti naredno pitanje:

‘Ali, prijatelju, postoji šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula, a koja je na pravi način objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. Kojih šest? Oko i oblici, uho i zvuci, nos i mirisi, jezik i ukusi, telo i taktilni podražaji i um i objekti uma. To je, prijatelju, šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula, a koja je na pravi način objavio Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni. A kako to poštovani zna i vidi, u vezi sa ovih šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula, tako da je njegov um oslobođen otrova zahvaljujući nevezivanju?’

10. Monasi, kad je monah sve otrove uklonio... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, ovo je priroda njegovog odgovora:

‘Prijatelji, razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem želje, strasti, oduševljavanja, žudnje, privlačnosti i vezivanja, napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikrivenih sklonosti u pogledu oka, oblika, svesti o viđenom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o viđenom, shvatio sam da je moj um oslobođen.¹⁰⁶⁰

Razaranjem, nestankom, iščezavanjem, odustajanjem i napuštanjem želje, strasti, oduševljavanja, žudnje, privlačnosti i vezivanja, napuštanjem mentalnih stavova, privrženosti i prikrivenih sklonosti u pogledu uha, zvučnog, svesti o čujnom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o čujnom... u pogledu nosa, mirisa, svesti o omirisanom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o omirisanom... u pogledu jezika, ukusa, svesti o okušanom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o okušanom... u pogledu tela, dodira, svesti o dodirnutom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o dodirnutom... u pogledu uma, objekata uma, svesti o spoznatom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] zahvaljujući svesti o spoznatom, shvatio sam da je moj um oslobođen.

Pošto sam tako znao i video u vezi sa tih šest unutrašnjih i šest spoljašnjih područja čula, zahvaljujući nevezivanju moj um postade oslobođen mentalnih nečistoća.’

11. Rekavši ‘Dobro’, možete biti nadahnuti i obradovani rečima tog monaha. Kad ste to učinili, možete postaviti naredno pitanje:

‘Ali, prijatelju, kako to poštovani zna, kako vidi ovo telo, sa njegovom sveću, kao i sve spoljašnje znakove, pa da nema više stvaranja „ja” i „moje”, a ni tome svojstvene sklonosti ka obmani?’¹⁰⁶¹

12. Monasi, kad je monah sve otrove uklonio... potpuno oslobođen krajnjim znanjem, ovo je priroda njegovog odgovora:

‘Prijatelji, nekada, dok sam živeo životom kućedomačina, bio sam nezalica. Onda me je Tathāgata ili njegov učenik podučio Dhammi. Kada sam čuo Dhammu, stekao sam poverenje u Tathāgatu. S poverenjem, ovako sam razmišljao: „Domaćinski život je skučen, prašnjav put. Svetački život je poput širokog polja. Nije lako u kući praktikovati svetački život potpuno savršen, potpuno čist, nalik uglačanoj školjki. Šta ako bih obrijao kosu i bradu, obukao žuti ogrtač, napustio domaćinski život, te otišao u beskućnike?” A kasnije, napustivši mali ili veliki imetak, napustivši mali ili veliki krug srodnika, obrijah glavu i bradu, stavih na sebe žuti ogrtač i ostavivši iza sebe domaćinski život, postadoh beskućnik.

13–17. Pošto sam otišao u beskućnike i kroz monašku obuku i način života... (*kao sutta 51, §14–19*)... um svoj pročišćavao sam od sumnjičavosti.

18. Kada sam tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, uđoh i ostadoh na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, uđoh i ostadoh na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... uđoh i ostadoh na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... uđoh i ostadoh na četvrtom stupnju zadubljenja, koji karakteriše čistota svesnosti zahvaljujući spokojstvu, ni zadovoljstvo ni bol.

19. Kada je moj koncentrisan um postao tako pročišćen, blistav, bez i najmanje nečistoće, bez nesavršenosti, prilagodljiv, lako vođen, postojan i stabilan, usmerih ga ka znanju o uklanjanju otrova.¹⁰⁶² Videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo je patnja’... ‘Ovo je nastanak patnje’... ‘Ovo je prestanak patnje’... ‘Ovo je put koji vodi okončanju patnje’... Videh, kao da mi je pred očima: ‘Ovo su otrovi’... ‘Ovo je nastanak otrova’... ‘Ovo je prestanak otrova’... ‘Ovo je put koji vodi prestanku otrova.’

20. Kada sam znao i video tako, moj um beše oslobođen otrova želje za zadovoljstvima čula, oslobođen otrova želje za bivanjem, oslobođen otrova neznanja. S ovim oslobađanjem dolazi znanje: ‘Oslobođen sam.’ Razumeo sam: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’

Prijatelji, zahvaljujući takvom znanju o ovom telu, sa njegovom sve-

šću, i znanju o svim spoljašnjim znakovima, stvaranje „ja” i „moje”, a i tome svojstvena sklonost ka obmani u meni behu iskorenjeni.”

21. „Rekavši ‘Dobro’, možete biti nadahnuti i obradovani rečima tog monaha. Kad ste to učinili, treba ovako da mu kažete: ‘Dobitak je to za nas, prijatelju, velik je to dobitak za nas što imamo takvog saputnika u svetačkom životu.’”¹⁰⁶³

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

113 *Sappurisa sutta* Čestit čovek

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučicu vas govorom o tome kakav je karakter čestitog čoveka i kakav je karakter rđavog čoveka.¹⁰⁶⁴ Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Monasi, kakav je karakter rđavog čoveka? Tako, rđav čovek iz plemićke porodice, kad postane beskućnik, ovako razmišlja: ‘Napustio sam dom plemićke porodice; ostali monasi nisu napustili dom plemićke porodice.’ Sebe uzdiže i omalovažava druge, zato što potiče iz plemićke porodice. Takav je karakter rđavog čoveka.

Čestit čovek ovako razmišlja: ‘Pohlepa, mržnja i obmanutost ne bivaju uklonjeni zato što je neko iz plemićke porodice. Ako neko postane beskućnik, a nije iz plemićke porodice, pa stupi na put koji je u skladu sa Dhammom, krene valjanim putem i postupa u skladu sa Dhammom, takvoga treba poštovati, takvoga treba hvaliti zbog toga.’ Tako, postavivši praktikovanje puta na prvo mesto, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što potiče iz plemićke porodice. To je karakter čestitog čoveka.

4–6. Sem toga, rđav čovek iz velike porodice... iz imućne porodice... iz uticajne porodice kad postane beskućnik ovako razmišlja: ‘Napustio sam dom uticajne porodice; ostali monasi nisu napustili dom uticajne porodice.’ Sebe uzdiže i omalovažava druge, zato što potiče iz uticajne porodice. Takav je karakter rđavog čoveka.

Čestit čovek ovako razmišlja: ‘Pohlepa, mržnja i obmanutost ne bivaju uklonjeni zato što je neko iz uticajne porodice. Ako neko postane beskućnik, a nije iz uticajne porodice, pa stupi na put koji je u skladu sa Dhammom, krene valjanim putem i postupa u skladu sa Dhammom, takvoga treba poštovati, takvoga treba hvaliti zbog toga.’ Tako, postavivši praktikovanje puta na prvo mesto, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što potiče iz uticajne porodice. To je karakter čestitog čoveka.

7. Sem toga, rđav čovek koji je poznat i na glasu ovako razmišlja:

‘Poznat sam i na glasu; ostali monasi nisu poznati i na glasu.’ Sebe uzdiže i omalovažava druge, zato što je poznat i na glasu. Takav je karakter rđavog čoveka.

Čestit čovek ovako razmišlja: ‘Pohlepa, mržnja i obmanutost ne bivaju uklonjeni zato što je neko poznat i na glasu. Ako neko postane beskućnik, a nije ni poznat, ni na glasu, pa stupi na put koji je u skladu sa Dhammom, krene valjanim putem i postupa u skladu sa Dhammom, takvoga treba poštovati, takvoga treba hvaliti zbog toga.’ Tako, postavivši praktikovanje puta na prvo mesto, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što je poznat i na glasu. To je karakter čestitog čoveka.

8. Sem toga, rđav čovek koji dobija ogrtače, hranu, prenočište i lekove ovako razmišlja: ‘Dobijam ogrtače, hranu, prenočište i lekove; ostali monasi ne dobijaju te stvari.’ Sebe uzdiže i omalovažava druge, zbog svega što dobija. Takav je karakter rđavog čoveka.

Čestit čovek ovako razmišlja: ‘Pohlepa, mržnja i obmanutost ne bivaju uklonjeni zato što neko dobija ogrtače, hranu, prenočište i lekove. Ako neko postane beskućnik, a ne dobija sve to, pa stupi na put koji je u skladu sa Dhammom, krene valjanim putem i postupa u skladu sa Dhammom, takvoga treba poštovati, takvoga treba hvaliti zbog toga.’ Tako, postavivši praktikovanje puta na prvo mesto, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što sve to dobija. To je karakter čestitog čoveka.

9–20. Sem toga, rđav čovek koji je učen... znalac pravila discipline... ume da podučava Dhammu... živi u šumi... nosi ogrtač načinjen samo od odbačenih krpa... živi od isprošene hrane... živi u podnožju drveta... živi na groblju... živi na otvorenom... neprekidno sedi... ne bira ležaj na koji će leći... jede samo jednom na dan, ovako razmišlja: ‘Jedem samo jednom na dan; ostali monasi ne jedu samo jednom na dan.’¹⁰⁶⁵ Sebe uzdiže i omalovažava druge, jer jede samo jednom dnevno. Takav je karakter rđavog čoveka.

Čestit čovek ovako razmišlja: ‘Pohlepa, mržnja i obmanutost ne bivaju uklonjeni zato što neko jede samo jednom na dan. Ako neko postane beskućnik, a ne jede samo jednom na dan, pa stupi na put koji je u skladu sa Dhammom, krene valjanim putem i postupa u skladu sa Dhammom, takvoga treba poštovati, takvoga treba hvaliti zbog toga.’ Tako, postavivši praktikovanje puta na prvo mesto, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što jede samo jednom na dan. To je karakter čestitog čoveka.

21. Sem toga, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, rđav čovek ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Ovako razmišlja: ‘Dostigao sam prvo zadubljenje; ostali monasi nisu dostigli prvo zadubljenje.’ Sebe uzdiže i omalovažava druge, jer je dostigao

prvo zadubljenje. Takav je karakter rđavog čoveka.

Ali čestit čovek ovako razmišlja: 'Blaženi je savetovao da se ne poistovećujemo čak ni sa prvim zadubljenjem. Na koji god način da se zamišljaju, činjenice su uvek drugačije.'¹⁰⁶⁶ Tako, stalno imajući nepoistovećivanje na umu, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što je dostigao prvo zadubljenje. To je karakter čestitog čoveka.

22–24. Sem toga, smirivanjem usmerene misli i istraživanja rđav čovek ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Slabljenjem ushićenja... ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Napuštanjem zadovoljstva i bola... ulazi on i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja...

25. Sem toga, potpunim nadilaženjem opažaja oblika, nestankom opažaja čulnih podsticaja, odsustvom pažnje prema opažaju raznolikosti, svestan da 'prostor jeste beskrajn', rđav čovek ulazi i ostaje u području beskrajnog prostora...

26. Sem toga, potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da 'svest jeste beskonačna', rđav čovek ulazi i ostaje u području beskonačne svesti...

27. Sem toga, potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da 'ništa ne postoji', rđav čovek ulazi i ostaje u području ničega...

28. Sem toga, potpunim nadilaženjem područja ničega, rđav čovek ulazi i ostaje u području ni opažanja ni neopažanja. Ovako razmišlja: 'Dostigao sam područje ni opažanja ni neopažanja; ostali monasi nisu dostigli područje ni opažanja ni neopažanja.' Sebe uzdiže i omalovažava druge, jer je dostigao područje ni opažanja ni neopažanja. Takav je karakter rđavog čoveka.

Ali čestit čovek ovako razmišlja: 'Blaženi je savetovao da se ne poistovećujemo čak ni s područjem ni opažanja ni neopažanja. Na koji god način da se zamišljaju, činjenice su uvek drugačije.' Tako, stalno imajući nepoistovećivanje na umu, on niti sebe uzdiže, niti druge omalovažava zato što je dostigao područje ni opažanja ni neopažanja. To je karakter čestitog čoveka.

29. Sem toga, potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, čestit čovek ulazi i ostaje u prestanku opažaja i osećaja.¹⁰⁶⁷ I otrovi u njemu uklonjeni su viđenjem kroz mudrost. Takav monah ne zamišlja bilo šta, ne zamišlja u odnosu na bilo šta, ne zamišlja na bilo koji način.'¹⁰⁶⁸

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

114 *Sevitabbāsevitabba sutta* Što treba i što ne treba negovati

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o onome što treba i onome što ne treba negovati. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

(PRVO IZLAGANJE)

3. Monasi,¹⁰⁶⁹ kažem vam, postoje dve vrste telesnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Telesni postupak je jedne ili druge vrste.¹⁰⁷⁰ Kažem vam, postoje dve vrste verbalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Verbalni postupak je jedne ili druge vrste. Kažem vam, postoje dve vrste mentalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Mentalni postupak je jedne ili druge vrste. Kažem vam, postoje dve vrste sklonosti uma: ona koju treba negovati i ona koju ne treba negovati. Sklonost uma je jedne ili druge vrste. Kažem vam, postoje dve vrste stvaranja opažaja: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Stvaranje opažaja je jedne ili druge vrste. Kažem vam, postoje dve vrste stvaranja gledišta: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Stvaranje gledišta je jedne ili druge vrste. Kažem vam, postoje dve vrste stvaranja individualnosti: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Stvaranje individualnosti je jedne ili druge vrste.”

(PRVO DETALJNO OBJAŠNENJE)

4. Kada ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta reče Blaženome: „Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način:

5. ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste telesnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Telesni postupak je jedne ili druge vrste.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Telesne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna

stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali telesne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takve bi trebalo negovati.

Zbog kojih se telesnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako neko ubija živa bića, ubica je, krvavih ruku, zadaje udarce i čini nasilje, nemilosrdan je prema živim bićima. Tako neko uzima ono što mu nije dato, uzima krađom imetak i vlasništvo drugih u selu i u šumi. Tako neko zloupotrebljava čulna zadovoljstva, ima seksualne odnose s devojkama koje su pod zaštitom svojih majki, očeva, braće, sestara i rodbine, onima koje imaju muža, koje su pod zaštitom zakona čak i s onima koje su okićene vencima u znak veridbe. Zbog takvih se telesnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog kojih se telesnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko ne ubija živa bića, odustaje od ubijanja živih bića; štap i oružje je odložio, blago i smerno živi, pun saosećanja prema svim bićima. Ne uzima ono što mu nije dato, odustaje od uzimanja onoga što mu nije dato; ne uzima krađom imetak i vlasništvo drugih u selu i u šumi. Ne zloupotrebljava čulna zadovoljstva, odustaje od zloupotrebe čulnih zadovoljstava; nema seksualne odnose s devojkama koje su pod zaštitom svojih majki, očeva, braće, sestara i rodbine, onima koje imaju muža, koje su pod zaštitom zakona čak i s onima koje su okićene vencima u znak veridbe. Zbog takvih se telesnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste telesnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Telesni postupak je jedne ili druge vrste.’

6. ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste verbalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Verbalni postupak je jedne ili druge vrste.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, verbalne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali verbalne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takve bi trebalo negovati.

Zbog kojih se verbalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako neko laže kad ga pozovu pred sud, na sastanak ili se sretne s rodbinom, drugim pripadnicima svog esnafa ili kraljevskom porodicom, pa ga kao svedoka pitaju: ‘Dakle, dobri čoveče, kaži nam šta znaš.’ Iako ne zna, on kaže: ‘Ja znam’, ako zna, kaže: ‘Ja ne znam’; iako ne vidi, kaže: ‘Ja vidim’ ili ako vidi,

kaže: ‘Ja ne vidim.’ Pri punoj svesti izgovara laži za svoju korist ili za korist drugoga ili radi nekog beznačajnog, profanog cilja. Isto tako, govori zlonamerno; drugde ponavlja ono što je čuo ovde, kako bi ljude tamo zavadio s ovima ovde ili ovde ponavlja ono što je čuo drugde, kako bi ljude ovde zavadio s onima tamo. Tako razjedinjuje one koji su ujedinjeni, unosi razdor, uživa u neslozi, oduševljava se neslogom, izgovara reči koje unose neslogu. Govori grubo; izgovara grube, teške reči, bolne za druge, uvredljive za druge, pokretane besom, nepovoljne za koncentraciju. On je ogovarač; govori u pogrešno vreme, govori ono što nije činjenica, ono što je beskorisno, govori suprotno učenju i pravilima; u pogrešno vreme govori stvari bezvredne, nerazumne, neumerene i koje ne donose dobrobit. Zbog takvih se verbalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog kojih se verbalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko ne laže, odustaje od laganja; kad ga pozovu pred sud, na sastanak ili se sretne s rodbinom, drugim pripadnicima svog esnafa ili kraljevskom porodicom, pa ga kao svedoka pitaju: ‘Dakle, dobri čoveče, kaži nam šta znaš.’ Ako ne zna, kaže ‘Ja ne znam’ ili ako zna, kaže ‘Ja znam’; ako ne vidi, kaže ‘Ja ne vidim’, ako vidi, kaže ‘Ja vidim’. Pri punoj svesti ne izgovara laži za svoju korist ili za korist drugoga ili radi nekog beznačajnog, profanog cilja. Ne govori zlonamerno; ne ponavlja tamo ono što je čuo ovde kako bi ove ljude zavadio s onima, niti ponavlja ovde ono što je čuo tamo kako bi one ljude zavadio s ovima. Tako spaja podeljene, podstiče prijateljstvo, uživa u slozi, raduje se slozi, ushićuje se slogom, govori reči koje jačaju slogu. Ne govori grubo, izbegava grub govor; govori reči koje su blage, prijatne za uho i ljubazne, koje idu pravo do srca, učtive su, poželjne za mnoge i s njima su saglasni mnogi. Ne ogovara, izbegava ogovaranje; govori u pravo vreme, govori činjenice, govori o onome što jeste dobro, govori o učenju i pravilima; u pravo vreme govori reči koje su vredne da se zapamte, razložne, umerene i korisne. Zbog takvih se verbalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste verbalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Verbalni postupak je jedne ili druge vrste.’

7. ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste mentalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Mentalni postupak je jedne ili druge vrste.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, mentalne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali mentalne postupke zbog kojih se, u onome ko ih neguje,

povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takve bi trebalo negovati.

Zbog kojih se mentalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako je neko gramziv; žudi za imetkom i vlasništvom drugih ovako: 'Ah kad bi sve to pripadalo meni!' Ili je njegov um pun zlovolje i mržnje ovako: 'Neka ta bića budu prebijena i ubijena, neka budu posečena, nek nestanu ili budu uništena!' Zbog takvih se mentalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog kojih se mentalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko nije gramziv; ne žudi za imetkom i vlasništvom drugih ovako: 'Ah kad bi sve to pripadalo meni!' Njegov um je bez zlovolje i mržnje ovako: 'Neka ta bića budu oslobođena neprijateljstva, žalosti i strepnje! Neka žive srećno!' Zbog takvih se mentalnih postupaka, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste mentalnih postupaka: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Mentalni postupak je jedne ili druge vrste.'¹⁰⁷¹

8. 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste sklonosti uma: ona koju treba negovati i ona koju ne treba negovati. Sklonost uma je jedne ili druge vrste.' Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, sklonost uma zbog koje se, u onome ko je neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali sklonost uma zbog koje se, u onome ko je neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takvu bi trebalo negovati.

Zbog koje se sklonosti uma, u onome ko je neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako je neko gramziv i živi uma obuzetog gramzivošću; zlovoljan je i živi uma obuzetog zlovoljom; okrutan je i živi uma obuzetog okrutnošću.¹⁰⁷² Zbog takve se sklonosti uma, u onome ko je neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog koje se sklonosti uma, u onome ko je neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko nije gramziv i ne živi uma obuzetog gramzivošću; nije zlovoljan i ne živi uma obuzetog zlovoljom; nije okrutan i ne živi uma obuzetog okrutnošću. Zbog takve se sklonosti uma, u onome ko je neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste sklonosti uma: ona koju treba negovati i ona koju ne treba negovati. Sklonost uma je jedne ili druge vrste.'

9. 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja opažaja: ono

koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje opažaja je jedne ili druge vrste.' Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, formiranje opažaja zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali takvo formiranje opažaja zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takvo bi trebalo negovati.

Zbog kojeg se formiranja opažaja, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako je neko gramziv i živi opažaja obuzetog gramzivošću; zlovoljan je i živi opažaja obuzetog zlovoljom; okrutan je i živi opažaja obuzetog okrutnošću. Zbog takvog se formiranja opažaja, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog kojeg se formiranja opažaja, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko nije gramziv i živi opažaja neokrznutog gramzivošću; nije zlovoljan i živi opažaja neokrznutog zlovoljom; nije okrutan i živi opažaja neokrznutog okrutnošću. Zbog takvog se formiranja opažaja, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja opažaja: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje opažaja je jedne ili druge vrste.'

10. 'Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja gledišta: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje gledišta je jedne ili druge vrste.' Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, formiranje gledišta zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali formiranje gledišta zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takvo bi trebalo negovati.

Zbog kojeg se formiranja gledišta, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Tako neko zastupa ovo gledište: 'Nema ničeg datog, ničeg prineto i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i rđavih dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta; nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje, sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.' Zbog takvog se formiranja gledišta, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju.

Zbog kojeg se formiranja gledišta, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Tako neko zastupa ovo gledište:

‘Postoji dato, postoji prineto i žrtvovano; postoje plod i rezultati dobrih i rđavih dela; postoji ovaj svet, a i drugi svet; postoje majka i otac; postoje bića koja se spontano preporučaju; postoje dobri i čestiti askete i brahmani u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje, sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’ Zbog takvog se formiranja gledišta, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja gledišta: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje gledišta je jedne ili druge vrste.’

11. ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja individualnosti:¹⁰⁷³ ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje individualnosti je jedne ili druge vrste.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, formiranje individualnosti zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali formiranje individualnosti zbog kojeg se, u onome ko ga neguje, povoljna stanja umnožavaju, a nepovoljna smanjuju, takvo bi trebalo negovati.

Zbog kojeg se formiranja individualnosti, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju? Ako neko stvori individuu podložnu žalosti, u njemu se nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, što ga sprečava da stigne na kraj bivanja.¹⁰⁷⁴

Zbog kojeg se formiranja individualnosti, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju? Ako neko stvori individuu oslobođenu žalosti, u njemu se nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju, što mu omogućuje da stigne na kraj bivanja.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Monasi, kažem vam, postoje dve vrste formiranja individualnosti: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Formiranje individualnosti je jedne ili druge vrste.’

12. Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način.”

(PRVO ODOBRAVANJE I REKAPITULACIJA)

13. „Dobro je, Sāriputta, dobro je! Dobro je da si onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeo detaljno značenje na taj način.

14–20. [*U ovim pasusima Buda od reči do reči ponavlja §5–11, s tim što stavlja „Sāriputta” tamo gde je „poštovani gospodine” i „ja” umesto „Blaženi”.*]

21. Sāriputta, detaljno značenje onoga što sam rekao ukratko, treba razumeti na taj način.

(DRUGO IZLAGANJE)

22. Sāriputta, kažem vam, postoje dve vrste oblika dostupnih oku: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.¹⁰⁷⁵ Kažem vam, postoje dve vrste zvukova dostupnih uhu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Kažem vam, postoje dve vrste mirisa dostupnih nosu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Kažem vam, postoje dve vrste ukusa dostupnih jeziku: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Kažem vam, postoje dve vrste dodira dostupnih telu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Kažem vam, postoje dve vrste objekata uma dostupnih umu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.”

(DRUGO DETALJNO OBJAŠNJENJE)

23. Kada ovo bi rečeno, Sāriputta reče Blaženome: „Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način:

24. ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste oblika dostupnih oku: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Oblike dostupne oku zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali oblici dostupni oku zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju, takve bi trebalo negovati.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste oblika dostupnih oku: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’

25. ‘Kažem ti, postoje dve vrste zvukova dostupnih uhu...’

26. ‘Kažem ti, postoje dve vrste mirisa dostupnih nosu...’

27. ‘Kažem ti, postoje dve vrste ukusa dostupnih jeziku...’

28. ‘Kažem ti, postoje dve vrste dodira dostupnih telu...’

29. ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste objekata uma dostupnih umu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, objekte uma dostupne umu zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali objekte uma dostupne umu zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju, takve bi trebalo negovati.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste objekata uma dostupnih umu: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’

30. Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način.”

(DRUGO ODOBRAVANJE I REKAPITULACIJA)

31. „Dobro je, Sāriputta, dobro je! Dobro je da si onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeo detaljno značenje na taj način.

32–37. [*U ovim pasusima Buda od reči do reči ponavlja §24–29, s tim što unosi odgovarajuće zamene.*]

38. Sāriputta, detaljno značenje onoga što sam rekao ukratko, treba razumeti na taj način.

(TREĆE IZLAGANJE)

39. „Sāriputta, kažem vam, postoje dve vrste ogrtača: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Takođe, kažem vam, postoje dve vrste isprošene hrane: ona koju treba negovati i ona koju ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste boravišta: ono koje treba negovati i ono koje ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste selâ: ona koja treba negovati i ona koja ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste varoši: one koje treba negovati i one koje ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste gradova: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste oblasti: one koje treba negovati i one koje ne treba negovati. Postoje, kažem vam, dve vrste osoba: one koje treba negovati i one koje ne treba negovati.”

40. Kada ovo bi rečeno, poštovani Sāriputta reče Blaženom: „Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način:

41. ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste ogrtača: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Ogrtače zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali ogrtače zbog kojih se, u onome ko ih neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju, takve bi trebalo negovati.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste ogrtača: oni koje treba negovati i oni koje ne treba negovati.’

42. Takođe, kažem vam, postoje dve vrste isprošene hrane...

43. Postoje, kažem vam, dve vrste boravišta...

44. Postoje, kažem vam, dve vrste selâ...

45. Postoje, kažem vam, dve vrste varoši...

46. Postoje, kažem vam, dve vrste gradova...

47. Postoje, kažem vam, dve vrste oblasti...

48. Postoje, kažem vam, dve vrste osoba: one koje treba negovati i one koje ne treba negovati.’ Tako je rekao Blaženi. A šta je pri tome mislio?

Poštovani gospodine, [druženje sa] takvim osobama zbog kojih se, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja umnožavaju, a povoljna smanjuju, ne bi trebalo negovati. Ali [druženje sa] takvim osobama zbog kojih se, u onome ko ga neguje, nepovoljna stanja smanjuju, a povoljna umnožavaju, takvo bi trebalo negovati.

Na to je Blaženi mislio kad je rekao: ‘Sāriputta, kažem ti, postoje dve vrste osoba: one koje treba negovati i one koje ne treba negovati.’

49. Poštovani gospodine, ono što je Blaženi rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, tome ja razumem detaljno značenje na ovaj način.”

(TREĆE ODOBRAVANJE I REKAPITULACIJA)

50. „Dobro je, Sāriputta, dobro je! Dobro je da si onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeo detaljno značenje na taj način.

51–58. [*U ovim pasusima Buda od reči do reči ponavlja §41–48, s tim što unosi odgovarajuće zamene.*]

59. Sāriputta, detaljno značenje onoga što sam rekao ukratko, treba razumeti na taj način.

(ZAKLJUČAK)

60. Sāriputta, ako bi svi plemeniti onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeli detaljno značenje na taj način, to bi im donelo dobrobit i sreću zadugo.¹⁰⁷⁶ Ako bi svi brahmani... svi trgovci... svi najamnici onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeli detaljno značenje na taj način, to bi im donelo dobrobit i sreću zadugo. Ako bi ovaj svet, sa svojim božanstvima, Mārama i Brahmāma, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi, onome što sam rekao ukratko, bez iznošenja pojedinosti, razumeli detaljno značenje na taj način, to bi im donelo dobrobit i sreću zadugo.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Sāriputta se obradova rečima Blaženoga.

115 *Bahudhātuka sutta* Mnogo vrsta elemenata

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Koji god da se strahovi pojave, oni se pojave zbog budale, ne zbog mudroga; koje god da se nevolje pojave, one se pojave zbog budale, ne zbog mudroga; koje god nesreće da se pojave, one se pojave zbog budale, ne zbog mudroga. Baš kao što vatra koja se razgori u kolibi od trske ili trave, kasnije sagori i kuću sa šiljatim krovom, omalterisanu iznutra i spolja, zaštićenu od vetra, dobro zamandaljenu i sa žaluzinama na prozorima, isto tako, monasi, koji god da se strahovi pojave, oni se pojave zbog budale, ne zbog mudroga. Tako, monasi, budala je taj koji donosi strah, ne mudar, budala je taj koji donosi nevolje, ne mudar, budala je taj koji donosi nesreću, ne mudar. Nema straha od mudroga, nema nevolja od mudroga, nema nesreće od mudroga. Zato bi, monasi, ovako sebe trebalo da vežbate: ‘Bićemo mudri ljudi, bićemo tragaoci.’”

3. Kad ovo bi rečeno, poštovani Ānanda upita Blaženoga: „Kada se monah može nazvati mudrim i tragaocem?”

„Ānanda, kad je monah vešt u elementima, vešt u područjima, vešt u uslovljenom nastanku, vešt u onome što jeste moguće i što nije moguće, tada se on može nazvati mudrim i tragaocem.”

(ELEMENTI)

4. „Ali kad se monah može nazvati veštim u elementima?”

„Postoji, Ānanda, osamnaest elemenata: element oka, element oblika, element svesti o viđenom; element uha, element zvuka, element svesti o čujnom; element nosa, element mirisa, element svesti o omirisanom; element jezika, element ukusa, element svesti o okušanom; element tela, element dodira, element svesti o dodirnutom; element uma, element objekta uma, element svesti o spoznatom. Kad zna i vidi tih osamnaest elemenata, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”¹⁰⁷⁷

5. „A da li možda ima i drugi način na koji se za monaha može reći da je vešt u elementima?”

„Ima, Ānanda. Postoji, Ānanda, ovih šest elemenata: element zemlje, element vode, element vatre, element vazduha, element prostora i element svesti. Kada zna i vidi tih šest elemenata, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”

6. „Da li možda ima i drugi način na koji se za monaha može reći da je vešt u elementima?”

„Ima, Ānanda. Postoji, Ānanda, ovih šest elemenata: element prijatnosti, element bola, element radosti, element žalosti, element spokojstva i element neznanja. Kada zna i vidi tih šest elemenata, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”¹⁰⁷⁸

7. „Da li možda ima i drugi način na koji se za monaha može reći da je vešt u elementima?”

„Ima, Ānanda. Postoji, Ānanda, ovih šest elemenata: element želje za zadovoljstvima čula, element obuzdavanja, element zlovolje, element odsustva zlovolje, element okrutnosti i element nepovređivanja. Kada zna i vidi tih šest elemenata, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”¹⁰⁷⁹

8. „Da li možda ima i drugi način na koji se za monaha može reći da je vešt u elementima?”

„Ima, Ānanda. Postoje, Ānanda, ova tri elementa: element područja čulnog, element područja suptilne materije i element područja nematerijalnog. Kada zna i vidi ta tri elementa, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”¹⁰⁸⁰

9. „Da li možda ima i drugi način na koji se za monaha može reći da je vešt u elementima?”

„Ima, Ānanda. Postoje, Ānanda, ova dva elementa: element uslovljenog i element neuslovljenog. Kada zna i vidi ta dva elementa, za monaha se može reći da je vešt u elementima.”¹⁰⁸¹

(PODRUČJA)

10. „A kada se monah može nazvati veštima u područjima?”

„Postoji, Ānanda, ovih šest unutrašnjih i spoljašnjih područja: oko i oblici, uho i zvuci, nos i mirisi, jezik i ukusi, telo i dodiri, um i objekti uma.¹⁰⁸² Kada zna i vidi tih šest unutrašnjih i spoljašnjih područja, za monaha se može reći da je vešt u područjima.”

(USLOVLJENI NASTANAK)

11. „A kada se monah može nazvati veštima u uslovljenom nastanku?”¹⁰⁸³

„Tako, Ānanda, monah zna ovo: ‘Kada ovo postoji, i ono postoji; nastankom ovoga i ono postaje. Kada ovo ne postoji, ni ono ne postoji; ne-

stankom ovoga i ono nestaje. Dakle, s neznanjem kao uslovom, mentalni obrasci [nastaju]; s mentalnim obrascima kao uslovom, svest nastaje; sa svešću kao uslovom, mentalno-materijalno nastaje; s mentalno-materijalnim kao uslovom, šest čula nastaje; sa šest čula kao uslovom, kontakt nastaje; s kontaktom kao uslovom, osećaji nastaju; s osećajima kao uslovom, žudnja nastaje; sa žudnjom kao uslovom, vezivanje nastaje; s vezivanjem kao uslovom, bivanje nastaje; s bivanjem kao uslovom, rođenje nastaje; s rođenjem kao uslovom, starost i smrt, žalost, naricanje, bol, tuga i očaj nastaju. Tako nastaje čitav ovaj okean patnje.

Ali potpunim gubitkom i nestankom neznanja, dolazi i nestanak mentalnih obrazaca; nestankom mentalnih obrazaca, nestanak svesti; nestankom svesti, nestanak mentalno-materijalnog; nestankom mentalno-materijalnog, nestanak šest čula; nestankom šest čula, nestanak kontakta; nestankom kontakta, nestanak osećaja; nestankom osećaja, nestanak žudnje; nestankom žudnje, nestanak vezivanja; nestankom vezivanja, nestanak bivanja; nestankom bivanja, nestanak rođenja; nestankom rođenja, nestanak starosti i smrti, žalosti, naricanja, bola, tuge i očaja. Tako nestaje čitav ovaj okean patnje.’ Tada se, Ānanda, monah može nazvati veštım u uslovljenom nastanku.

(MOGUĆE I NEMOGUĆE)

12. „A kada se monah može nazvati veštım u onome što je moguće i onome što je nemoguće?”

„Tako, Ānanda, monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko poseduje ispravno razumevanje, odnosi prema bilo čemu uslovljenom kao da je trajno – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁸⁴ I monah razume: ‘Moguće je da se običan čovek odnosi prema nečem uslovljenom kao da je trajno – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko poseduje ispravno razumevanje, odnosi prema bilo čemu uslovljenom kao da je zadovoljstvo – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁸⁵ I on razume: ‘Moguće je da se običan čovek odnosi prema nečem uslovljenom kao da je zadovoljstvo – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko poseduje ispravno razumevanje, odnosi prema bilo kojoj stvari kao da je sopstvo – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da se običan čovek odnosi prema nekoj stvari kao da je sopstvo – postoji takva mogućnost.’¹⁰⁸⁶

13. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da neko ko poseduje ispravno razumevanje liši života sopstvenu majku – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁸⁷ I on razume: ‘Moguće je da običan čovek liši života sopstvenu majku – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da neko ko poseduje ispravno razumevanje liši živo-

ta sopstvenog oca... liši života arahanta – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da običan čovek liši života sopstvenog oca... liši života arahanta – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko poseduje ispravno razumevanje, uma obuzetog mržnjom, prolije krv Tathāgate – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da običan čovek, uma obuzetog mržnjom, prolije krv Tathāgate – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da neko ko poseduje ispravno razumevanje, izazove raskol u Sanghi... prihvati drugoga učitelja¹⁰⁸⁸ – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da običan čovek izazove raskol u Sanghi... prihvati drugoga učitelja – postoji takva mogućnost.’

14. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se dva plemenita i potpuno probuđena istovremeno pojave u jednom svetu – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁸⁹ I on razume: ‘Moguće je da se jedan plemeniti i potpuno probuđeni pojavi u jednom svetu – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se dva vladara koji pokreću točak istine, istovremeno pojave u jednom svetu... Moguće je da se jedan vladar koji pokreće točak istine pojavi u jednom svetu – postoji takva mogućnost.’

15. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da žena bude plemeniti i potpuno probuđeni – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁹⁰ I on razume: ‘Moguće je da muškarac bude plemeniti i potpuno probuđeni – postoji takva mogućnost.’ On razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da žena bude vladar koji pokreće točak istine ... da žena zauzme mesto Sakke... da žena zauzme mesto Māre... da žena zauzme mesto Brahme – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da muškarac bude vladar koji pokreće točak istine ... da muškarac zauzme mesto Sakke... da muškarac zauzme mesto Māre... da muškarac zauzme mesto Brahme – postoji takva mogućnost.’

16. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da neželjeni, nepoželjan, bolni rezultat bude stvoren dobrim telesnim postupkom... dobrim verbalnim postupkom... dobrim mentalnim postupkom – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da željeni, poželjan, prijatan rezultat bude stvoren dobrim telesnim postupkom... dobrim verbalnim postupkom... dobrim mentalnim postupkom – postoji takva mogućnost.’

17. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko čini loša dela telom... čini loša dela govorom... čini loša dela mislima, iz tog razloga, posle sloma tela, posle smrti preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu – ne postoji takva mogućnost.’¹⁰⁹¹ I on razume: ‘Moguće je da se neko ko čini loša dela telom... čini loša dela govorom... čini loša dela mislima, iz tog razloga, posle sloma tela, posle smrti prepo-

rodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu – postoji takva mogućnost.’

18. Monah razume: ‘Nemoguće je, ne može se dogoditi da se neko ko čini dobra dela telom... čini dobra dela govorom... čini dobra dela mislima, zbog toga, iz tog razloga, posle sloma tela, posle smrti preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižem svetu, čak u čistilištu – ne postoji takva mogućnost.’ I on razume: ‘Moguće je da se neko ko čini dobra dela telom... čini dobra dela govorom... čini dobra dela mislima, iz tog razloga, posle sloma tela, posle smrti preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu – postoji takva mogućnost.’

Kada to razume, Ānanda, monah se može nazvati veštim u onome što je moguće i onome što je nemoguće.”

(ZAKLJUČAK)

19. Kada ovo bi rečeno, Ānanda reče Blaženome: „Divno, poštovani gospodine, čudesno! Koji je naziv ovoga govora o Dhammi?”

„Ānanda, možeš ovaj govor o Dhammi zapamtiti kao ‘Mnogo vrsta elemenata’ i kao ‘Četiri ciklusa’¹⁰⁹² i kao ‘Ogledalo Dhamme’ i kao ‘Bubanj Besmrtnoga’ i kao ‘Najveću pobedu u bici.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

116 *Isigili sutta* Govor na planini Isigili

1. Ovako sam čuo.¹⁰⁹³ Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, na planini Isigili. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, vidite li ovu Vebhāra planinu?”¹⁰⁹⁴ – „Vidimo.”

„Nekada je postojalo drugo ime, drugi naziv za ovu Vebhāra planinu. Monasi, vidite li ovu Paṇḍava planinu?” – „Vidimo.”

„Nekada je postojalo drugo ime, drugi naziv za ovu Paṇḍava planinu. Monasi, vidite li ovu Vepulla planinu?” – „Da, vidimo.”

„Nekada je postojalo drugo ime, drugi naziv za ovu Vepulla planinu. Monasi, vidite li ovu Giddhakuṭa planinu, Lešinarevu hrid?” – „Da, vidimo.”

„Nekada je postojalo drugo ime, drugi naziv za ovu Giddhakuṭa planinu, Lešinarevu hrid. Monasi, vidite li ovu Isigili planinu, Žderač mudraca planinu?” – „Da, vidimo.”

3. „Nekada je postojalo isto ime, isti naziv za ovu Isigili planinu. Jer je u davna vremena pet stotina utihnutih Buda¹⁰⁹⁵ dugo živelo na ovoj planini. Vidali su ih kako ulaze u tu planinu; kada bi ušli, nije ih više bilo moguće videti. Ljudi koji su to videli, govorili su: ‘Mudraci upadoše u ždrelo planine.’¹⁰⁹⁶ I zato je tako i nazvana, ‘Žderač mudraca.’ Nabrojaću vam, monasi, imena utihnutih Buda, saopštiću vam imena tih utihnutih Buda, podučiću vas imenima tih utihnutih Buda. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

4. „Monasi, utihnuli Buda Ariṭṭha dugo je živeo na ovoj planini Isigili. Utihnuli Buda Upariṭṭha je dugo živeo na ovoj planini Isigili. Utihnuli Buda Tagarasikhin¹⁰⁹⁷... Yasassin... Sudassana... Piyadassin... Gandhāra... Piṇḍola... Upāsabha... Nītha... Tatha... Sutavā... Bhāvitatta je dugo živeo na ovoj planini Isigili.

5. Ova sveta bića, bez žudnji, oslobođeni patnje, koji su svaki za sebe dostigli probuđenje – počujte njihova imena, najvećih među ljudima, što iz sebe iščupaše strelu [patnje].

Ariṭṭha, Upariṭṭha, Tagarasikhin, Yasassin,
Sudassana i Piyadassin probuđeni,
Gandhāra, Piṇḍola, Upāsabha takode,
Nītha, Tatha, Sutavā i Bhāvitatta.

6. Sumbha, Subha, Methula i Aṭṭhama,¹⁰⁹⁸
zatim Assumegha, Anīgha, Sudāṭha –
i Hingū i Hinga, zaista moćni,
utihnuli Bude se više ne preporučaju.

Dva mudraca po imenu Đāli i Aṭṭhaka,
onda Kosala probuđeni, pa Subāhu,
Upanemi, Nemi i Santaćitta
ispravni i istiniti, čisti i mudri.

Kāḷa, Upakāḷa, Vidita i Āṭita;
Anga, Panga i Gutiddita takode;
Passin pobedi vezanost, koren patnje;
Aparāḍita savlada Mārinu moć.

Satthar, Pavattar, Sarabhanga, Lomahamsa,
Uccāngamāya, Asita, Anāsava,
Manomaya i Bandhumant gordosti lišen,
Tadādhimutta besprekoran i blistav;

Ketumbarāga, Mātanga i Ariya,
zatim Acćuta, Acćutagāma, Byāmaka,
Sumangala, Dabbila, Supatiṭṭhita,
Asayha, Khemābhirata i Sorata,

Durannaya, Sangha i potom Uddaya;
još jedan mudrac, Sayha, plemenitog cilja.
I još dvanaest između – Ānande, Nande i Upanande –
Bhāradvāda u svome poslednjem telu;

zatim Bodhi, Mahānāma uzvišeni,
Bhāradvāda guste kose navrh glave;
Tissa i Upatissa za biće nevezani;
Upasīdarin i Sīdarin, žudnji oslobođeni.

Probuđen beše Mangala, strasti oslobođen;
Usabha saseče žudnje, koren patnjama.
Upanīta do stanja mira dosegnu,
pročišćeni, vrli, pravoga imena.

Āeta, Ādayanta, Paduma i Uppala,
Padumuttara, Rakkhita i Pabbata,
Mānatthaddha veličanstveni, Vītarāga
i Kaṇha probuđeni, uma oslobođenog.

7. Za ove i isto tako druge velike i moćne
utihnule Bude, preporadjanja više nema –
slavite te mudrace koji, nadišavši žudnju,
konačnu slobodu dostigoše, izvan svake stege i okova.”

117 *Mahācattārīsaka sutta* Velika četrdesetica

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o plemenitoj ispravnoj koncentraciji, sa njezinim podrškama i pomagalima.¹⁰⁹⁹ Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Šta je, monasi, plemenita ispravna koncentracija, sa svojim podrškama i pomagalima, kao što su ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost? Ujedinjavanje uma, potpomognuto sa ovih sedam elemenata naziva se plemenita ispravna koncentracija, sa njezinim podrškama i pomagalima.

(RAZUMEVANJE)

4. U svemu tome, monasi, ispravno razumevanje dolazi kao prvo.¹¹⁰⁰ A kako ispravno razumevanje dolazi kao prvo? Čovek razume pogrešno razumevanje kao pogrešno razumevanje, a ispravno razumevanje kao ispravno razumevanje: to je njegovo ispravno razumevanje.¹¹⁰¹

5. Šta je, monasi, pogrešno razumevanje? ‘Nema ničeg datog, ničeg prinetog i ničeg žrtvovanog; nema ploda, ni rezultata dobrih i rđavih dela; nema ovog sveta, ni drugog sveta; nema majke, ni oca; nema bića koja se spontano preporučaju; nema dobrih i čestitih asketa i brahmana u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje, sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’ To je pogrešno razumevanje.

6. Šta je, monasi, ispravno razumevanje? Ispravno razumevanje, kažem vam, jeste dvostruko: postoji ispravno razumevanje, koje je podložno otrovima, koje umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti;¹¹⁰² i postoji ispravno razumevanje, koje je plemenito, bez otrova, transcendentno, deo puta.

7. A šta je, monasi, ispravno razumevanje podložno otrovima, koje umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti? ‘Postoji dato, postoji prineto i žrtvovano; postoje plod i rezultati dobrih i rđavih dela; postoji ovaj svet, a i

drugi svet; postoje majka i otac; postoje bića koja se spontano preporučaju; postoje dobri i čestiti askete i brahmani u ovome svetu koji su kroz neposredno znanje, sami za sebe razumeli i objavljuju ovaj svet i drugi svet.’ To je ispravno razumevanje podložno otrovima, koje umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti.

8. A šta je, monasi, ispravno razumevanje, plemenito, bez otrova, transcendentno, koje je element puta? Mudrost, sposobnost mudrosti, moć mudrosti, istraživanje pojava kao element probuđenja, ispravno razumevanje kao element puta u onome čiji je um plemenit, čiji je um bez otrova, ko je stupio na plemeniti put i razvija plemeniti put:¹¹⁰³ to je plemenito ispravno razumevanje, bez otrova, transcendentno, koje je element puta.

9. Onda čovek ulaže napor da napusti pogrešno razumevanje i ovlada ispravnim razumevanjem: i to je njegov ispravan napor. S pažnjom napušta pogrešno razumevanje, s pažnjom ovladava i boravi u ispravnom razumevanju: to je njegova ispravna svesnost. Tako ta tri stanja idu i kruže oko ispravnog razumevanja, a to su ispravno razumevanje, ispravan napor i ispravna svesnost.¹¹⁰⁴

(NAMERA)

10. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako ispravno razumevanje dolazi prvo? Kad čovek razume pogrešnu nameru kao pogrešnu nameru i ispravnu nameru kao ispravnu nameru: to je njegovo ispravno razumevanje.¹¹⁰⁵

11. A šta je, monasi, pogrešna namera? Namera želje za zadovoljstvima čula, namera vođena zlovoljom i namera okrutnosti: to je pogrešna namera.

12. A šta je, monasi, ispravna namera? Ispravna namera, kažem vam, jeste dvostruka: postoji ispravna namera podložna otrovima, koja umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti; i postoji ispravna namera koja je plemenita, bez otrova, transcendentna, koja je deo puta.

13. A šta je, monasi, ispravna namera podložna otrovima, koja umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti? Namera obuzdavanja, namera odsustva zlovolje i namera nepovređivanja:¹¹⁰⁶ to je ispravna namera podložna otrovima... koja dozreva u vezanosti.

14. A šta je, monasi, ispravna namera koja je plemenita, bez otrova, transcendentna, koja je element puta? Mišljenje, zamišljanje, težnja, mentalno zadubljenje, mentalna fiksiranost, usmeravanje uma, verbalna tvorina u onome čiji um jeste plemenit, čiji je um bez otrova, ko je stupio na plemeniti put i razvija plemeniti put:¹¹⁰⁷ to je ispravna namera koja je plemenita... koja je element puta.

15. Onda čovek ulaže napor da napusti pogrešnu nameru i ovlada is-

pravnom namerom: i to je njegov ispravan napor. S pažnjom napušta pogrešnu nameru, s pažnjom ovladava i boravi u ispravnoj nameri: to je njegova ispravna svesnost. Tako ta tri stanja idu i kruže oko ispravne namere, a to su ispravno razumevanje, ispravan napor i ispravna svesnost.¹¹⁰⁸

(GOVOR)

16. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako to ispravno razumevanje dolazi prvo? Kad neko razume pogrešan govor kao pogrešan govor i ispravan govor kao ispravan govor: to je njegovo ispravno razumevanje.

17. A šta je, monasi, pogrešan govor? Laganje, zlonameran govor, vređanje i ogovaranje: to je pogrešan govor.

18. A šta je, monasi, ispravan govor? Ispravan govor, kažem vam, jeste dvostruk: postoji ispravan govor podložan otrovima, koji umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti; i postoji ispravan govor koji je plemenit, bez otrova, transcendentan, koji je deo puta.

19. A koji je, monasi, ispravan govor podložan otrovima, koji umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti? Odustajanje od laganja, zlonamernog govora, vređanja i ogovaranja: to je ispravan govor podložan otrovima... koji dozreva u vezanosti.

20. A koji je, monasi, ispravan govor koji je plemenit, bez otrova, transcendentan, koji je element puta? Okretanje od četiri vrste zloupotrebe govora, napuštanje, uzdržavanje, odustajanje od njih u onome čiji um jeste plemenit, čiji je um bez otrova, ko je stupio na plemeniti put i razvija plemeniti put:¹¹⁰⁹ to je ispravna namera koja je plemenita... koja je element puta.

21. Onda čovek ulaže napor da napusti pogrešan govor i ovlada ispravnim govorom: i to je njegov ispravan napor. S pažnjom napušta pogrešan govor, s pažnjom ovladava i boravi u ispravnom govoru: to je njegova ispravna svesnost. Tako ta tri stanja idu i kruže oko ispravnog govora, a to su ispravno razumevanje, ispravan napor i ispravna svesnost.

(POSTUPCI)

22. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako ispravno razumevanje dolazi prvo? Kad čovek razume pogrešne postupke kao pogrešne postupke i ispravne postupke kao ispravne postupke: to je njegovo ispravno razumevanje.

23. A šta su, monasi, pogrešni postupci? Ubijanje živih bića, uzimanje onoga što nije dato i zloupotreba zadovoljstava čula: to su pogrešni postupci.

24. A šta su, monasi, ispravni postupci? Ispravni postupci, kažem vam,

jesu dvostruki: postoje ispravni postupci podložni otrovima, koji umanjuju zasluge, dozrevaju u vezanosti; i postoje plemeniti ispravni postupci, bez otrova, transcendentni, koji su deo puta.

25. A koji su, monasi, ispravni postupci podložni otrovima, koji umanjuju zasluge, dozrevaju u vezanosti? Odustajanje od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što nije dato i zloupotrebe čulnih zadovoljstava: to su ispravni postupci podložni otrovima... koji dozrevaju u vezanosti.

26. A koji su, monasi, plemeniti ispravni postupci, bez otrova, transcendentni, koji su deo puta? Okretanje od tri vrste zloupotrebe tela, napuštanje, uzdržavanje, odustajanje od njih u onome čiji um jeste plemenit, čiji je um bez otrova, ko je stupio na plemeniti put i razvija plemeniti put: to su plemeniti ispravni postupci... koji su element puta.

27. Onda čovek ulaže napor da napusti pogrešne postupke i ovlada ispravnim postupcima: i to su njegov ispravan napor. S pažnjom napušta pogrešne postupke, s pažnjom ovladava ispravnim postupcima: to je njegova ispravna svesnost. Tako ta tri stanja idu i kruže oko ispravnih postupaka, a to su ispravno razumevanje, ispravan napor i ispravna svesnost.

(ŽIVLJENJE)

28. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako ispravno razumevanje dolazi prvo? Kad čovek razume pogrešno življenje kao pogrešno življenje i ispravno življenje kao ispravno življenje: to je njegovo ispravno razumevanje.

29. A šta je, monasi, pogrešno življenje? Spletkarenje, ubeđivanje, nagovaranje, umanjivanje, sticanje radi gomilanja: to je pogrešno življenje.¹¹¹⁰

30. A šta je, monasi, ispravno življenje? Ispravno življenje, kažem vam, jeste dvostruko: postoji ispravno življenje sa otrovima, koje umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti; i postoji plemenito ispravno življenje, bez otrova, transcendentno, koje je deo puta.

31. A koje je, monasi, ispravno življenje podložno otrovima, koje umanjuje zasluge, dozreva u vezanosti? Ima slučajeva, monasi, kada plemeniti učenik napušta pogrešno življenje i obezbeđuje sebi život ispravnim življenjem: to je ispravno življenje podložno otrovima... koje dozreva u vezanosti.

32. A koje je, monasi, plemenito ispravno življenje, bez otrova, transcendentno, koje je deo puta? Okretanje od pogrešnog življenja, napuštanje, uzdržavanje, odustajanje od njega u onome čiji um jeste plemenit, čiji je um bez otrova, ko je stupio na plemeniti put i razvija plemeniti put: to je plemenito ispravno življenje... koje je element puta.

33. Onda čovek ulaže napor da napusti pogrešno življenje i ovlada

ispravnim življenjem: i to je njegov ispravan napor. S pažnjom napušta pogrešno življenje, s pažnjom ovladava ispravnim življenjem: to je njegova ispravna svesnost. Tako ta tri stanja idu i kruže oko ispravnog življenja, a to su ispravno razumevanje, ispravan napor i ispravna svesnost.

(VELIKA ČETRDESETICA)

34. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako ispravno razumevanje dolazi prvo? U onome s ispravnim razumevanjem, ispravna namera nastaje;¹¹¹¹ u onome s ispravnim namerom, ispravan govor nastaje; u onome s ispravnim govorom, ispravni postupci nastaju; u onome s ispravnim postupcima, ispravno življenje nastaje; u onome s ispravnim življenjem, ispravan napor nastaje; u onome s ispravnim naporom, ispravna svesnost nastaje; u onome s ispravnim svesnošću, ispravna koncentracija nastaje; u onome s ispravnim koncentracijom, ispravno znanje nastaje; u onome s ispravnim znanjem, ispravno oslobađanje nastaje. Tako, monasi, put učenika u višem vežbanju ima osam, a onaj arahanta ima deset elemenata.¹¹¹²

35. U tom pogledu, monasi, ispravno razumevanje dolazi prvo. A kako ispravno razumevanje dolazi prvo? U onome s ispravnim razumevanjem, pogrešno razumevanje je uklonjeno i mnoga štetna stanja uma koja izviru iz pogrešnog razumevanja kao svog uzroka takođe su uklonjena, dok mnoga povoljna stanja uma koja izviru iz ispravnog razumevanja kao svog uzroka razvojem dostižu svoj vrhunac.

U onome s ispravnim namerom, pogrešna namera je uklonjena i mnoga loša, štetna stanja uma koja izviru iz pogrešne namere kao svog uzroka takođe su uklonjena, dok mnoga povoljna stanja uma koja izviru iz ispravne namere kao svog uzroka razvojem dostižu svoj vrhunac.

U onome s ispravnim govorom, pogrešan govor je uklonjen... U onome s ispravnim postupcima, pogrešni postupci su uklonjeni... U onome s ispravnim življenjem, pogrešno življenje je uklonjeno... U onome s ispravnim naporom, pogrešan napor je uklonjen... U onome s ispravnim svesnošću, pogrešna svesnost je uklonjena... U onome s ispravnim koncentracijom, pogrešna koncentracija je uklonjena... U onome s ispravnim znanjem, pogrešno znanje je uklonjeno... U onome s ispravnim oslobađanjem, pogrešno oslobađanje je uklonjeno i mnoga loša, štetna stanja uma koja izviru iz pogrešnog oslobađanja kao svog uzroka takođe su uklonjena, dok mnoga povoljna stanja uma koja izviru iz ispravnog oslobađanja kao svog uzroka razvojem dostižu svoj vrhunac.

36. Tako, monasi, postoji dvadeset činilaca na strani povoljnog i dvadeset činilaca na strani štetnog.¹¹¹³ Ovaj Dhamma govor o velikoj četrdesetici krenuo je u svoj pohod i ne može ga zaustaviti bilo koji asketa ili

brahman, ni božanstvo ili Māra, niti Brahmā ili bilo ko drugi na ovome svetu.

37. Monasi, ako bilo koji asketa ili brahman misli da ovaj govor o velikoj četrdesetici treba pobiti ili odbaciti, tada postoji deset valjanih zaključaka na osnovu izrečenih tvrdnji koje će pružiti priliku da njegova namera bude osujećena ovde i sada. Ako takav pobija ispravno razumevanje, slaviće i hvaliće askete i brahmane koji su pogrešnog razumevanja. Ako takav pobija ispravnu nameru, slaviće i hvaliće askete i brahmane koji su pogrešne namere. Ako takav pobija ispravan govor... ispravne postupke... ispravno življenje... ispravan napor... ispravnu svesnost... ispravnu koncentraciju... ispravno znanje... ispravno oslobađanje, slaviće i hvaliće askete i brahmane koji su pogrešnog oslobađanja. Ako bilo koji asketa ili brahman misli da ovaj Dhamma govor o velikoj četrdesetici treba pobiti ili odbaciti, tada postoji ovih deset valjanih zaključaka na osnovu izrečenih tvrdnji koje će pružiti priliku da njegova namera bude osujećena ovde i sada.

38. Monasi, čak i oni učitelji iz Okkale, Vasse i Bhaññe,¹¹¹⁴ koji zastupaju učenje o nekauzalnosti, učenje o nečinjenju i učenje o nihilizmu, neće pomisliti da ovaj Dhamma govor o velikoj četrdesetici treba pobiti ili odbaciti. A zašto? Iz straha od osuđivanja, napada i pobijanja.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

118 *Ānāpānasati sutta*

O svesnosti daha

(UVOD)

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Istočnom parku, u palati Migārine majke, zajedno sa mnogo svojih uglednih, starijih učenika: poštovanim Sāriputtom, poštovanim Mahā Moggallānom, poštovanim Mahā Kassapom, poštovanim Mahā Kaćcānom, poštovanim Mahā Koṭṭhitom, poštovanim Mahā Kappinom, poštovanim Mahā Ānandom, poštovanim Anuruddhom, poštovanim Revatom, poštovanim Ānandom i drugim, dobro znanim starijim učenicima.

2. U to vreme stariji monasi su podučavali i upućivali nove monahe. Neki stariji monasi su podučavali i upućivali deset novih monaha, neki su podučavali i upućivali dvadeset... trideset... četrdeset novih monaha. A novi monasi, pošto su ih podučavali i upućivali stariji monasi, brzo su napredovali.

3. I tako je na dan predanosti, petnaestoga u mesecu, u noći punog meseca Pavāranā praznika,¹¹¹⁵ Blaženi sedeo na otvorenom, okružen grupom monaha. Obuhvativši pogledom okupljene, ovako im se obrati:

4. „Monasi, zadovoljan sam ovim napretkom. Moj um je zadovoljan ovim napretkom. Zato uložite više energije da biste dosegli još nedosegnuto, postigli još nepostignuto, ostvarili još neostvoreno. Upravo ovde, u Sāvaththīju sačekaću komudī noć punog meseca u četvrtom mesecu godine.”¹¹¹⁶

5. Monasi iz unutrašnjosti dočuše: „Blaženi će, kažu, upravo ovde u Sāvaththīju sačekati komudī noć punog meseca u četvrtom mesecu godine”. I monasi iz unutrašnjosti krenuše ka Sāvaththīju da vide Blaženoga.

6. A stariji su monasi još intenzivnije podučavali i upućivali nove monahe. Neki stariji monasi su podučavali i upućivali deset novih monaha, neki su podučavali i upućivali dvadeset... trideset... četrdeset novih monaha. A novi monasi, pošto su ih podučavali i upućivali stariji monasi, dosegoše uzastopne stupnjeve višeg uvida.

7. I tada, u komudī noći punog meseca u četvrtom mesecu godine, Blaženi je sedeo na otvorenom, okružen monaškom zajednicom. Obuhvativši pogledom okupljene, ovako im se obrati:

8. „Monasi, u ovoj zajednici nema dokonog razgovora, u ovoj zajednici nema naklapanja. Sastoji se od najboljeg materijala. Takva je ova monaška sangha, takva je ova zajednica. A takva zajednica je vredna darova, vredna gostoprimstva, vredna pohvala i vredna poštovanja, ona je prilika da nenadmašna dobrota nastane u ovome svetu – takva je ova monaška sangha, takva je ova zajednica. Retko se ovakva zajednica viđa na ovome svetu – takva je ova monaška sangha, takva je ova zajednica. Ovakva je zajednica vredna dugog putovanja makar i pešice, kako bi se videla – takva je ova monaška sangha, takva je ova zajednica.

9. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji su arahanti, sve otrove su uklonili, proživeli svetački život, učinili što je trebalo učiniti, odložili tovar, dosegli sopstveni cilj, raskinuli okove bića i potpuno su oslobođeni krajnjim znanjem – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi.

10. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji će se, zato što su raskinuli pet nižih okova, preporoditi spontano [u čistim boravištima] i tamo dosegnuti konačnu *nibbānu*, bez vraćanja iz toga sveta ovamo – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi.

11. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji su, raskidanjem tri okova i slabljenjem strasti, mržnje i obmanutosti, postali jednom-povratnici, te će se na ovaj svet vratiti samo još jednom kako bi okončali svoju patnju – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi.

12. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji su, raskidanjem tri okova ušli u tok, zauvek izbegli propast, sigurni da će se izbaviti od patnje, stalno napreduju ka probuđenju – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi.

13. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji žive posvećeni razvijanju četiri temelja svesnosti – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji žive posvećeni razvijanju četiri prave vrste nastojanja – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi... četiri osnove duhovne moći... pet sposobnosti... pet snaga... sedam elemenata probuđenja... plemenitog osmostrukog puta – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi.

14. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji žive posvećeni razvijanju prijateljske ljubavi... saosećanja... radosti zbog sreće drugih... spokojstva... odbojnosti kao objekta meditacije... percepcije prolaznosti – takvih monaha ima u ovoj monaškoj sanghi. U ovoj monaškoj sanghi ima monaha koji žive posvećeni razvijanju svesnosti daha.

(SVESNOST DAHA)

15. Monasi, kada se razvija i neguje svesnost daha, to donosi veliki plod, veliku korist. Kada se razvija i neguje svesnost daha, to usavršava

četiri temelja svesnosti. Kada se razvijaju i neguju četiri temelja svesnosti, to usavršava sedam elemenata probuđenja. Kada se razvije i neguje sedam elemenata probuđenja, to donosi istinsko znanje i oslobođanje.

16. A kako, monasi, razvijanje i negovanje svesnosti daha donosi veliki plod, veliku korist?

17. Tako što monah ode u šumu, do podnožja nekog drveta ili do prazne kolibe; seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom; neprekidno svestan, udiše i, neprekidno svestan, izdiše.

18. Udišući dugi dah, zna:¹¹¹⁷ ‘Sada udišem dugi dah’; izdišući dugi dah, zna ‘Sada izdišem dugi dah’; udišući kratak dah, zna ‘Sada udišem kratak dah’; izdišući kratak dah, zna ‘Sada izdišem kratak dah.’ Ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], izdisaću.’ Ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, izdisaću.’

19. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, osećajući ushićenje’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, osećajući ushićenje.’¹¹¹⁸ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, osećajući zadovoljstvo’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, osećajući zadovoljstvo.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, osećajući mentalni obrazac’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, osećajući mentalni obrazac.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, smirujući mentalni obrazac’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, smirujući mentalni obrazac.’¹¹¹⁹

20. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, osećajući um’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, osećajući um.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, ispunjavajući um radošću’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, ispunjavajući um radošću.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, koncentrišući um’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, koncentrišući um.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, oslobađajući um’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, oslobađajući um.’¹¹²⁰

21. Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, kontemplirajući prolaznost’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću kontemplirajući prolaznost.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, kontemplirajući hlađenje strasti; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, kontemplirajući hlađenje strasti.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, kontemplirajući prestanak’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, kontemplirajući prestanak.’ Ovako sebe vežba: ‘Udisaću, kontemplirajući napuštanje’; ovako sebe vežba: ‘Izdisaću, kontemplirajući napuštanje.’¹¹²¹

22. Monasi, na taj način razvijana i negovana, svesnost daha donosi veliki plod, veliku korist.

(USAVRŠAVANJE TEMELJA SVESNOSTI)

23. A kako, monasi, negovana i razvijana svesnost daha dovodi četiri temelja svesnosti do savršenstva?

24. Monasi, kad god monah, udišući dugi dah, zna: ‘Sada udišem dugi

dah'; izdišući dugi dah, zna: 'Sada izdišem dugi dah'; udišući kratak dah, zna: 'Sada udišem kratak dah'; izdišući kratak dah, zna: 'Sada izdišem kratak dah'; kad god ovako sebe vežba: 'Osećajući čitavo telo, udisaću'; kad god ovako sebe vežba: 'Osećajući čitavo telo, izdisaću'; kad god ovako sebe vežba: 'Smirujući telesni sklop, udisaću'; kad god ovako sebe vežba: 'Smirujući telesni sklop, izdisaću' – tada, monasi, praktikuje kontemplaciju tela kao tela, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Kažem vam, to je jedno telo među telima, naime telo disanja.¹¹²² Zato kažem da tom prilikom monah praktikuje kontemplaciju tela kao tela, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.

25. Monasi, kad god monah vežba ovako: 'Udisaću, osećajući ushićenje'; vežba ovako: 'Izdisaću, osećajući ushićenje'; vežba ovako: 'Udisaću, osećajući zadovoljstvo'; vežba ovako: 'Izdisaću, osećajući zadovoljstvo'; vežba ovako: 'Udisaću, osećajući mentalni sklop'; vežba ovako: 'Izdisaću, osećajući mentalni sklop'; vežba ovako: 'Udisaću, smirujući mentalni sklop'; vežba ovako: 'Izdisaću, smirujući mentalni sklop' – tada, monasi, praktikuje kontemplaciju osećaja kao osećaja, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Kažem vam, to je jedan osećaj među osećajima, naime obraćanje pomne pažnje na udah i izdah.¹¹²³ Zato kažem da tom prilikom monah praktikuje kontemplaciju osećaja kao osećaja, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.

26. Monasi, kad god monah vežba ovako: 'Udisaću, osećajući um'; vežba ovako: 'Izdisaću, osećajući um'; vežba ovako: 'Udisaću, radujući um'; vežba ovako: 'Izdisaću, radujući um'; vežba ovako: 'Udisaću, koncentrišući um'; vežba ovako: 'Izdisaću, koncentrišući um'; vežba ovako: 'Udisaću, oslobađajući um'; vežba ovako: 'Izdisaću, oslobađajući um' – tada, monasi, praktikuje kontemplaciju uma kao uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Ja ne tvrdim da postoji razvijanje svesnosti daha za onoga ko je rastresen, ko nije potpuno svestan. Zato kažem da tom prilikom monah praktikuje kontemplaciju uma kao uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.¹¹²⁴

27. Monasi, kad god monah vežba ovako: 'Udisaću, kontemplirajući prolaznost'; vežba ovako: 'Izdisaću, kontemplirajući prolaznost'; vežba ovako: 'Udisaću, kontemplirajući razlaganje'; vežba ovako: 'Izdisaću, kontemplirajući razlaganje'; vežba ovako: 'Udisaću, kontemplirajući prestanak'; vežba ovako: 'Izdisaću, kontemplirajući prestanak'; vežba ovako: 'Udisaću, kontemplirajući napuštanje'; vežba ovako: 'Izdisaću, kontempli-

rajući napuštanje' – tada, monasi, praktikuje kontemplaciju objekata uma kao objekata uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Pošto je mudročću uočio to što je napuštanje gramzivosti i odbojnosti, i nadalje on pomno posmatra ispunjen spokojstvom.¹¹²⁵ Zato kažem da tom prilikom monah praktikuje kontemplaciju objekata uma kao objekata uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.

28. Monasi, na taj način negovana i razvijana svesnost daha do savršenstva dovodi četiri temelja svesnosti.

(USAVRŠAVANJE SEDAM ELEMENATA PROBUĐENJA)

29. A kako, monasi, negovana i razvijana četiri temelja svesnosti do savršenstva dovode sedam elemenata probuđenja?

30. Monasi, kada god monah praktikuje kontemplaciju tela kao tela, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu – tada se u njemu ustaljuje nepomućena svesnost. A kada god je u njemu ustaljena nepomućena svesnost – tada se u monahu začinje svesnost kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

31. Živeći svestan na taj način, monah ispituje, istražuje i proučava to stanje uz pomoć mudrosti, nastoji da ga potpuno upozna. A kad god, živeći tako svestan, monah istražuje i proučava to stanje pomoću mudrosti, nastoji da ga potpuno upozna – tada se u monahu začinje istraživanje pojava kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijajući ga stiže do njegovog savršenstva.

32. U onome ko mudro ispituje, istražuje i proučava to stanje pomoću mudrosti, nastoji da ga potpuno upozna, neiscrpna energija se javlja. I kad god se javi neiscrpna energija u monahu koji mudro ispituje, istražuje i proučava to stanje pomoću mudrosti, nastoji da ga potpuno upozna – tada se u monahu začinje energija kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

33. U onome ko je probudio energiju, duhovno ushićenje se javlja. I kad god se javi duhovno ushićenje u monahu koji je probudio energiju – tada se u njemu začinje radost kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

34. U onome ko je ushićen, telo i um se smiruju. I kad god telo i um postanu smireni u monahu koji je ushićen – tada se u njemu začinje smirenje kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

35. U onome čije je telo smireno i ko oseća zadovoljstvo, um postaje

koncentrisan. I kad god um postane koncentrisan, u monahu čije je telo smireno i koji oseća zadovoljstvo – u njemu se začinje koncentracija kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

36. Pomno i spokojno posmatra um koji je tako koncentrisan. I kad god monah pomno i spokojno posmatra um koji je tako koncentrisan – u njemu se začinje spokojstvo kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

37. Monasi, kada god monah praktikuje kontemplaciju osećaja kao osećaja, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu... [*kao u §30–36*]... tada se u njemu začinje spokojstvo kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

38. Monasi, kada god monah praktikuje kontemplaciju uma kao uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu... [*kao u §30–36*]... tada se u njemu začinje spokojstvo kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

39. Monasi, kada god monah praktikuje kontemplaciju objekata uma kao objekata uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu... [*kao u §30–36*]... tada se u njemu začinje spokojstvo kao element probuđenja; onda monah taj element razvija i razvijanjem stiže do njegovog savršenstva.

40. Monasi, na taj način negovana i razvijana četiri temelja svesnosti dovode sedam elemenata probuđenja do savršenstva.¹¹²⁶

(USAVRŠAVANJE ISTINSKOG ZNANJA I OSLOBOĐENJA)

41. A kako, monasi, sedam elemenata probuđenja kada su negovani i razvijani dovode istinsko znanje i oslobođenje do savršenstva?

42. Tako, monasi, što monah razvija svesnost kao element probuđenja, koji je potpomognut osamom, hlađenjem strasti i prestankom, a dozreva u napuštanju.¹¹²⁷ Tako što razvija istraživanje pojava kao element probuđenja... Tako što razvija energiju kao element probuđenja... Tako što razvija radost kao element probuđenja... Tako što razvija smirenje kao element probuđenja... Tako što razvija koncentraciju kao element probuđenja... Tako što razvija spokojstvo kao element probuđenja, koji je potpomognut osamom, hlađenjem strasti i prestankom, a dozreva u napuštanju.

43. Monasi, na taj način sedam elemenata probuđenja kada su negovani i razvijani dovode istinsko znanje i oslobođenje do savršenstva.¹¹²⁸

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

119 *Kāyagatāsati sutta* Svesnost tela

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to vreme, pošto su se vratili iz prošenja hrane i obedovali, monasi se okupiše u glavnoj dvorani. Među njima se zapodene ovakav razgovor: „Izvršno je, prijatelji, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: kada se neguje i razvija, svesnost tela donosi veliki plod, veliku korist.”

Ovde njihov razgovor beše prekinut. Kad je palo večer, vrativši se iz osame, Blaženi dođe do glavne dvorane i sede na pripremljeno mesto. Tu se ovako obrati monasima: „Monasi, radi kakvog razgovora ste se ovde okupili? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

„Poštovani gospodine, pošto smo se vratili iz prošenja hrane i obedovali, okupismo se ovde u glavnoj dvorani. Među nama se zapodene ovakav razgovor: „Izvršno je, prijatelji, čudesno je kako je to dobro izrekao Blaženi, znalac i vidilac, plemeniti i potpuno probuđeni: kada se neguje i razvija, svesnost tela donosi veliki plod, veliku korist. U takvom nas je razgovoru Blaženi prekinuo.”

3. „A kako se, monasi, svesnost tela neguje i razvija tako da donese veliki plod, veliku korist?”

(SVESNOST DAHA)

4. Tako što monah¹¹²⁹ ode u šumu, do podnožja nekog drveta ili do prazne kolibe; seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom; neprekidno svestan, udiše i neprekidno svestan, izdiše. Udišući dugi dah, zna: ‘Sada udišem dugi dah’ ili, izdišući dugi dah, zna: ‘Sada izdišem dugi dah.’ Udišući kratak dah, zna: ‘Sada udišem kratak dah’ ili, izdišući kratak dah, zna: ‘Sada izdišem kratak dah.’ Ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Osećajući čitavo telo [daha], izdisaću.’ Ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, udisaću’; ovako sebe vežba: ‘Smirujući telesni sklop, izdisaću.’ I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomačina bivaju napuštene; napuštajući ih, njegov um se učvršćuje, smiruje, postaje ujedinjen i koncentrisan. Tako monah razvija svesnost tela.

(ČETIRI POLOŽAJA TELA)

5. I opet, monasi, kada hoda, monah razume: ‘Ja hodam’; kad stoji, razume: ‘Ja stojim’; kad sedi, razume: ‘Ja sedim’; kad leži, razume: ‘Ja ležim’; razume i svaki drugi položaj u kojem je njegovo telo. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomaćina bivaju napuštene... I tako monah razvija svesnost tela.

(JASNO RAZUMEVANJE)

6. I opet, monasi, kad odlazi i dolazi, monah postupa sa jasnim razumevanjem; kad gleda pravo i kad gleda u stranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad savija i kad pruža svoje udove, postupa s jasnim razumevanjem; kad oblači donji ogrtač, kad nosi spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupa s jasnim razumevanjem; kad jede, pije, žvaće i guta hranu, postupa s jasnim razumevanjem; kad obavlja veliku i malu nuždu, postupa s jasnim razumevanjem; kad hoda, stoji, sedi, leže i ustaje, govori i ćuti, postupa s jasnim razumevanjem. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomaćina bivaju napuštene... I tako monah razvija svesnost tela.

(ODBOJNOST DELOVA TELA)

7. I opet, monasi, monah razmatra upravo ovo telo, od peta nagore i od temena nadole, zatvoreno u kožu i prepuno nečistoće, ovako: ‘Ovo je telo načinjeno od kose, malja, noktiju, zuba, kože, mišića, tetiva, kostiju, koštane srži, bubrega, srca, jetre, dijafragme, slezine, pluća, debelog creva, tankog creva, želuca i njegovog sadržaja, izmeta, žuči, sluzi, gnoja, krvi, znoja, sala, suza, masnoće, pljuvačke, slina, tečnosti u zglobovima i mokraće.’ Baš kao da je reč o vreći punoj raznog zrnevlja kao što su zob, pirinač, grašak, susam, žito, te čovek dobrog vida, odvezavši je, prebira po njoj: ‘Ovo je zob, ovo pirinač, ovo grašak, ovo susam, ovo je žito.’ Isto tako, monah razmatra upravo ovo telo... zatvoreno u kožu i prepuno nečistoće, ovako: ‘Ovo je telo načinjeno od: kose... i mokraće.’ I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomaćina bivaju napuštene... I tako monah razvija svesnost tela.

(ELEMENTI)

8. I opet, monasi, monah razmatra upravo ovo telo, u kakvom god ono bilo položaju, kroz njegove primarne elemente: ‘U ovom je telu element zemlje, element vode, element vatre i element vazduha.’ Kao što vešti mesar ili njegov pomoćnik, pošto je zaklao kravu i isekao je, iznosi meso na prodaju na raskrsnici četiri glavna puta, isto tako monah razmatra upravo ovo telo, u kakvom god ono bilo položaju, kroz njegove primarne elemen-

te: 'U ovom je telu element zemlje, element vode, element vatre i element vazduha.' I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomaćina bivaju napuštene... I tako monah razvija svesnost tela.

(DEVET KONTEMPLACIJA NA GROBLJU)

9. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo ostavljeno na mestu za spaljivanje jedan dan posle smrti, dva dana posle smrti ili tri dana posle smrti, naduto i pomodrelo, iz kojeg curi gnoj, ostavljeno na mestu za spaljivanje, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: 'I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.' I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

10. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, koje su raskomadali vrane, jastrebovi, lešinari, divlji psi, šakali ili razne vrste crva, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: 'I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.' I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

11–14. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, od kojeg su ostali jedino kostur i tek ponegde malo mesa i mrlje krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... jedino kostur i ponegde mrlje krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... jedino kostur, bez mesa i krvi na njemu, a na okupu ga još drže samo tetive... razbacane kosti na sve strane – ovde kosti ruke, onde kosti stopala, potkolenice, butne kosti, karlica, kičma, lobanja... jedino kosti razbacane svuda unaokolo, ovde kost ruke, tamo kost noge, ovde potkolenica, tamo butna kost, ovde karlica, tamo kičma, ovde rebro, tamo grudna kost, ovde podlaktica, tamo nadlaktica, ovde vrat, tamo vilica, ovde zubi, tamo lobanja – monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: 'I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.' I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

15–17. I opet, monasi, kao kad bi gledao telo bačeno na mesto za spaljivanje, od kojeg su ostale jedino izbledele kosti, bele poput školjke... gomila kostiju stara više od godinu dana... kosti koje trunu i pretvaraju se u prašinu, monah tada isto ovo telo upoređuje s njim ovako: 'I ovo telo je isto po svojoj prirodi, postaće isto ovakvo i tome ne može umaći.' I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

(ZADUBLJENJA)

18. I opet, monasi, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen

usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. On čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz osame oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame. Kao kad vešti berberin ili njegov pomoćnik¹¹³⁰ sipa prašak u metalnu posudu i meša je s vodom da dobije sapunicu; tada je pena puna vlage, prožeta vlagom iznutra i spolja, ali ne previše. Slično je s monahom: čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz osame oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz osame. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

19. I opet, monasi, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. Monah čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. Kao duboko jezero, u čijim dubinama je izvor sveže vode i u koje se ne uliva nijedna reka ni s istoka ni sa zapada, ni sa severa ni s juga, niti ga bilo kad zapljuskuju kiše; ali hladni izvor u dubinama jezerskim ispuniće i prožeće ga svog, tako da nijedan deo jezera ne ostane neprožet vodom iz tog hladnog izvora. Slično je s monahom: čini da ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije oblivaju, natapaju, ispunjavaju i prožimaju to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen ushićenjem i zadovoljstvom rođenim iz koncentracije. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

20. I opet, slabljenjem ushićenja, monah ostaje spokojan, sabran i s jasnim razumevanjem; sa fizičkim osećajem zadovoljstva ulazi on i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: „Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!” Monah čini da zadovoljstvo lišeno ushićenja obliva, natapa, ispunjava i prožima to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen zadovoljstvom lišenim ushićenja. Kao što u jezeru sa plavim, crvenim i belim lotosovim cvetovima, odraslim pod vodom, ti cvetovi ne izlaze na površinu, već cvetaju pod vodom, pa ih sveža voda obliva, natapa, ispunjava i prožima od korena do vrha latica, tako da nijedan deo lotosa ne ostane neprožet vodom. Slično je s monahom: čini da zadovoljstvo lišeno ushićenja obliva, natapa, ispunjava i prožima to telo, tako da nijedan deo čitavog njegovog

tela ne ostane nezahvaćen zadovoljstvom lišenim ushićenja. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan... I tako monah razvija svesnost tela.

21. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Monah seda prožimajući to telo čistim i kristalno jasnim umom, tako da nijedan deo njegovog tela ne ostane nezahvaćen tim čistim i kristalno jasnim umom. Kao kad bi neki čovek sedeo zaogrnut belim platnom od glave do pete, tako da mu nijedan deo tela ne ostane nezaogrnut belim platnom. Slično je i s monahom: sedi, prožimajući to telo čistim i kristalno jasnim umom, tako da nijedan deo čitavog njegovog tela ne ostane nezahvaćen čistim i kristalno jasnim umom. I dok tako boravi marljiv, predan i odlučan, njegova sećanja i namere u vezi sa životom kućedomaćina bivaju napuštene; napuštajući ih, njegov um se učvršćuje, smiruje, postaje ujedinjten i koncentrisan. I tako monah razvija svesnost tela.

(NAPREDOVANJE PUTEM SVESNOSTI TELA)

22. Monasi, svako ko je razvijao i negovao svesnost tela, uključio je u sebe i sva korisna mentalna stanja kao deo istinskog znanja.¹¹³¹ Monasi, baš kao što onaj ko svojim umom obuhvati veliki okean, time obuhvati i sve one rečice što se u njega ulivaju, isto tako, svako ko je razvijao i negovao svesnost tela, uključio je u sebe i sva korisna mentalna stanja koja su deo istinskog znanja.

23. Monasi, u svakom ko nije razvijao i negovao svesnost tela, Māra pronalazi priliku i podršku u takvome. Zamislite čoveka koji tešku kamenu kuglu baci na gomilu vlažne gline. Šta mislite, monasi? Može li teška kamena kugla upasti u tu gomilu vlažne gline? – „Može, poštovani gospodine.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko nije razvijao i negovao svesnost tela, Māra može pronaći priliku i podršku u takvome.

24. Zamislite komad suvog, tvrdog drveta. A onda naiđe čovek s komadom drveta za paljenje vatre i pomisli: ‘Upaliću vatru, da se malo zagrejem.’ Šta mislite, monasi? Može li taj čovek da upali vatru trljajući svoj komad drveta uz onaj komad suvog, tvrdog drveta? – „Može, poštovani.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko nije razvijao i negovao svesnost tela, Māra može pronaći priliku i podršku u takvome.

25. Zamislite ćup za vodu, prazan, šupalj, ostavljen na stolu. A onda naiđe čovek sa kofom vode. Šta mislite, monasi? Može li taj čovek da sipa onu vodu u ćup? – „Može, poštovani.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko nije razvijao i negovao svesnost tela, Māra može pronaći priliku i podršku u takvome.

26. Monasi, u svakom ko jeste razvijao i negovao svesnost tela, Māra

ne pronalazi priliku i podršku u takvome. Zamislite čoveka koji malo klupko vune baci na vrata od tvrdog drveta. Šta mislite, monasi? Može li ono malo klupko vune probiti ta vrata sačinjena od tvrdog drveta? – „Ne može, poštovani gospodine.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko jeste razvijao i negovao svesnost tela, Māra ne može pronaći priliku i podršku u takvome.

27. Zamislite komad vlažnog, tvrdog drveta. A onda naiđe čovek s komadom drveta za paljenje vatre i pomisli: ‘Upaliću vatru, da se malo zagrejem.’ Šta mislite, monasi? Može li taj čovek da upali vatru, trljajući svoj komad drveta uz onaj komad vlažnog, tvrdog drveta?” – „Ne može, poštovani.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko jeste razvijao i negovao svesnost tela, Māra ne može pronaći priliku i podršku u takvome.

28. Zamislite ćup za vodu, do vrha pun, tako da i vrane mogu iz njega da piju, ostavljen na stolu. A onda naiđe čovek sa kofom vode. Šta mislite, monasi? Može li taj čovek da sipa onu vodu u ćup? – „Ne može, poštovani.” – „Isto tako, monasi, u svakom ko jeste razvijao i negovao svesnost tela, Māra ne može pronaći priliku i podršku u takvome.

29. Monasi, kad neko razvija i neguje svesnost tela, tada ka kojem god višem stanju da okrene um, a koje je moguće saznati i shvatiti neposredno, stiče sposobnost da upozna sam za sebe svaki njegov aspekt, kad god su uslovi povoljni. Zamislite ćup za vodu, do vrha pun, tako da i vrane mogu iz njega da piju, ostavljen na stolu. Kad god ga snažan čovek nakrivi, hoće li voda poteći iz njega?” – „Hoće, poštovani gospodine.” – „Isto tako, monasi, kada neko razvija i neguje svesnost tela, tada ka kojem god višem stanju da okrene um, a koje je moguće saznati i shvatiti neposredno, stiče sposobnost da upozna sam za sebe svaki njegov aspekt, kad god su uslovi povoljni.

30. Zamislite kvadratni bazen u istom nivou sa tlom, okružen malim nasipom, do vrha pun, tako da i vrane mogu iz njega da piju. Kad god snažan čovek razgrne nasip, hoće li voda poteći iz bazena?” – „Hoće, poštovani.” – „Isto tako, monasi, kad neko razvija i neguje svesnost tela... stiče sposobnost da svedoči sam za sebe svaki njegov aspekt, kad god su uslovi povoljni.

31. Zamislite kočiju na ravnom tlu, na nekoj raskrsnici, u nju upregnuti čistokrvni konji, a bič na njoj spreman, tako da se vešti vozar, gonič konja koje treba ukrotiti, popne na nju i uzevši uzde u levu ruku, a bič u desnu, u stanju je da kočiju potera na bilo koju stranu, kad god to poželi. Isto tako, monasi, kada neko razvija i neguje svesnost tela... stiče sposobnost da svedoči sam za sebe svaki njegov aspekt, kad god su uslovi povoljni.

(KORISTI OD SVESNOSTI TELA)

32. Monasi, kad se svesnost tela uvek iznova praktikuje, razvija, neguje, koristi kao sredstvo, koristi kao osnova, učvršćuje, konsoliduje i ustaljuje, može se očekivati deset koristi. Kojih deset?

33. (I) Čovek pobeđuje nezadovoljstvo i oduševljenje, njega nezadovoljstvo ne osvaja; živi pobeđujući nezadovoljstvo kad god se javi.

34. (II) Čovek pobeđuje strah i jezu, njega strah i jeza ne osvajaju; živi pobeđujući strah i jezu kad god se jave.

35. (III) Čovek podnosi hladnoću i vrućinu, glad i žeđ, ubode obada i komaraca, vetar, sunce i gmizavce; podnosi zlonamerne, uvredljive reči i telesne osećaje koji su bolni, razdirući, oštri, probadajući, nepoželjni, uznemirujući, koji su pretnja životu.

36. (IV) Čovek ulazi po volji, bez muka i poteškoća, u četiri zadubljenja koja čine viši um i obezbeđuju prijatno boravište ovde i sada.

37. (V) Čovek stiže različite vrste duhovnih moći: iz jednog se bića pretvara u mnogobrojna, a iz brojnih opet u jedno; iz vidljivog bića se pretvara u nevidljivo; prolazi neometano kroz zidove, bedeme i planine, kao da prolazi kroz vazduh; uranja i izranja iz zemlje kao da je voda; hoda po vodi, a ne potone, kao da hoda po zemlji; sedeći prekrštenih nogu, leti kroz vazduh poput ptice; svojom rukom dodiruje Mesec i Sunce, tako jake i moćne; telom se uzdiže čak u svet boga Brahme.

38. (VI) Čovek duhovnim uhom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, čuje obe vrste zvukova, božanske i ljudske, one daleke i one blizu.

39. (VII) Čovek zna umove drugih bića, drugih osoba, obuhvativši ih sopstvenim umom. Um zahvaćen strašću razume kao um zahvaćen strašću... (*kao sutta 108, §20*)... neoslobođen um kao neoslobođen.

40. (VIII) Čovek se seća mnoštva svojih prošlih života, jednog rođenja, dva... (*kao sutta 51, §24*)... Tako se seća mnoštva svojih prošlih života u celini i do detalja.

41. (IX) Duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi bića kako umiru i ponovo se rađaju, kako su inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razume kako se bića preporođaju u skladu sa svojim postupcima

42. (X) Razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

43. Monasi, kada se svesnost tela uvek iznova praktikuje, razvija, neguje, koristi kao sredstvo, koristi kao osnova, učvršćuje, konsoliduje i ustaljuje, može se očekivati tih deset koristi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

120 *Sankhārupapatti sutta* Preporadanje u skladu sa težnjom

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o preporadanju u skladu sa sopstvenom težnjom.¹¹³² Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Tako, monasi, monah poseduje poverenje, vrlinu, učenost, velikodušnost i mudrost. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu dobrostojećih plemića!’ Fiksira svoj um na to, učvršćuje se u toj misli, razvija je. Takve težnje i takvo ponašanje, kada se razvijaju i neguju, vode ga do željenog preporadanja. To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporadanju.¹¹³³

4–5. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu dobrostojećih brahmana! ... u društvu dobrostojećih kućedomaćina!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporadanju.

6. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. On čuje da su božanstva neba četiri velika kralja dugovečna, lepa i uživaju u ogromnoj sreći. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu božanstava neba četiri velika kralja!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporadanju.

7–11. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da su božanstva neba trideset trojice... Yāma božanstva... božanstva Tusita neba... božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem... božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića dugovečna, lepa i uživaju u ogromnoj sreći. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu božanstava koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporadanju.

12. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. On čuje da je Brahmā hiljadu svetova dugovečan, lep i uživa u ogromnoj sreći. Takođe,

Brahmā hiljadu svetova gaji nameru da prožme tih hiljadu svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila.¹¹³⁴ Baš kao što bi čovek dobrog vida uzeo orah u ruku i razgledao ga, tako i Brahmā hiljadu svetova gaji nameru da prožme tih hiljadu svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Onda razmišlja: „Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti, mogao da se preporodim u društvu Brahme hiljadu svetova!” Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporađanju.

13–16. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da je Brahmā dve hiljade svetova... Brahmā tri hiljade... Brahmā četiri hiljade... Brahmā pet hiljada svetova dugovečan, lep i uživa u ogromnoj sreći. Takođe, Brahmā pet hiljada svetova gaji nameru da prožme pet hiljada svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Baš kao što bi čovek dobrog vida uzeo pet oraha u ruku i razgledao ih, tako i Brahmā pet hiljada svetova gaji nameru da prožme pet hiljada svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu Brahme pet hiljada svetova!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporađanju.

17. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da je Brahmā deset hiljada svetova dugovečan, lep i uživa u ogromnoj sreći. Takođe, Brahmā deset hiljada svetova gaji nameru da prožme deset hiljada svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Baš kao što najfiniji dragi kamen beril, ležeći na crvenom brokату, sija, zrači i blista, tako i Brahmā deset hiljada svetova gaji nameru da prožme deset hiljada svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Onda razmišlja: „Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu Brahme deset hiljada svetova!” Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporađanju.

18. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da je Brahmā sto hiljada svetova dugovečan, lep i uživa u ogromnoj sreći. Takođe, Brahmā sto hiljada svetova gaji nameru da prožme sto hiljadu svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Baš kao što ukras od najčistijeg zlata, koji je vešt majstor znalacki iskovao, ležeći na crvenom brokату, sija, zrači i blista, tako i Brahmā sto hiljada svetova gaji nameru da prožme sto hiljada svetova i prožme bića koja su se u njima preporodila. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti mogao da se preporodim u društvu Brahme sto hiljada svetova!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporađanju.

19–32. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da su božanstva sjaja...¹¹³⁵ božanstva ograničenog sjaja... božanstva bezgraničnog sjaja... božanstva neprekidnog sjaja... božanstva slave... božanstva ogra-

ničene slave... božanstva bezgranične slave... božanstva blistave slave... božanstva velikog ploda... Avihā božanstva... Atappa božanstva... Sudassa božanstva... Sudassi božanstva... Akaniṭṭha božanstva dugovečna, lepa i uživaju u ogromnoj sreći. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti, mogao da se preporodim u društvu Akaniṭṭha božanstava!’ Fiksira svoj um na to... To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporođanju.

33–36. I opet, monah poseduje poverenje... i mudrost. Čuje da su božanstva područja beskrajnog prostora... božanstva područja beskonačne svesti... božanstva područja ničega... božanstva područja ni opažanja ni neopažanja dugovečna, lepa i uživaju u ogromnoj sreći. Onda razmišlja: ‘Oh, kad bih posle sloma tela, posle smrti, mogao da se preporodim u društvu božanstva područja ni opažanja ni neopažanja!’ Fiksira svoj um na to, učvršćuje se u toj misli, razvija je. Takve težnje i takvo ponašanje, kad se razvijaju i neguju, vode do željenog preporođanja. To je, monasi, način, put koji vodi takvom preporođanju.

37. I opet, monah poseduje poverenje, vrlinu, učenost, velikodušnost i mudrost. Razmišlja: ‘Oh, kad bih razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ušao i ostao u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen!’ I razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. Monasi, takav monah se više nigde ne preporađa.”¹¹³⁶

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

3

Odeljak o praznini

(Suññatavagga)

121 *Ānandasuññata sutta* Kratki govor o praznini

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Istočnom parku, u palati Migārine majke.

2. Jedno veće poštovani Ānanda izađe iz osame, otide do Blaženoga, pokloni se, sede sa strane i reče:

3. „Poštovani gospodine, jednom je prilikom Blaženi živeo u zemlji Sakyana, kraj grada po imenu Nagaraka. Tu sam ovo čuo i naučio iz usta Blaženoga: ‘Sada, Ānanda, često boravim u praznini.’¹¹³⁷ Jesam li ja to dobro čuo, poštovani gospodine, jesam li ja to dobro naučio, dobro zapamtio i dobro se sećam?”

„Naravno, Ānanda, dobro si to čuo, dobro naučio, dobro zapamtio i dobro se sećaš. Kao i ranije, Ānanda, ja i sada često boravim u praznini.

4. Ānanda, baš kao što je ova palata Migārine majke ispražnjena od slonova, stoke, pastuva i kobila, ispražnjena od zlata i srebra, ispražnjena od grupa muškaraca i žena i postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu monaške zajednice; isto tako – ne obraćajući pažnju na opažaj sela, ne obraćajući pažnju na opažaj ljudi – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja šume.¹¹³⁸ Njegov um uranja u opažaj šume i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja sela, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja ljudi, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja šume.’¹¹³⁹ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja sela; ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja ljudi. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja šume.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu.

5. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj ljudi, ne obraćajući pažnju na opažaj šume – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja zemlje.¹¹⁴⁰ Njegov um uranja u taj opažaj zemlje i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Baš kao što na volovskoj koži nema nijednog nabora kad se sasvim razapne na stotinu klinova; isto tako – ne obraćajući pažnju na bilo kakve prevoje i udubljenja na ovoj zemlji, na

reke i vododerine, delove pune panjeva i bodljikavog šipražja, planinska i druga neravna mesta – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja zemlje. Njegov um uranja u opažaj zemlje i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja ljudi, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja šume, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja zemlje.’ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja ljudi; ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja šume. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja zemlje.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu.

6. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj šume, ne obraćajući pažnju na opažaj zemlje – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja područja beskrajnog prostora.¹¹⁴¹ Njegov um uranja u taj opažaj područja beskrajnog prostora i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja šume, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja zemlje, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja zemlje. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja beskrajnog prostora.’ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja šume; ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja zemlje. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja beskrajnog prostora.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, on to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti silazak u prazninu.

7. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj zemlje, ne obraćajući pažnju na opažaj područja beskrajnog prostora – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja područja beskonačne svesti. Njegov um uranja u taj opažaj područja beskonačne svesti i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja zemlje, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja beskonačnog prostora, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja beskonačne svesti.’ On razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja zemlje; ovo polje opažaja je ispražnjeno od opažaja područja beskonačnog prostora. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja beskonačne svesti.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen,

čisti ulazak u prazninu.

8. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj zemlje, ne obraćajući pažnju na opažaj područja beskrajnog prostora, ne obraćajući pažnju na opažaj područja beskonačne svesti – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja područja ničega. Njegov um uranja u taj opažaj područja ničega i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja beskrajnog prostora, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja beskonačne svesti, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja ničega.’ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja beskrajnog prostora; ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja beskonačne svesti. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja ničega.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu.

9. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj područja beskonačne svesti, ne obraćajući pažnju na opažaj područja ničega – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na osnovu opažaja područja ni opažanja ni neopažanja. Njegov um uranja u taj opažaj područja ni opažanja ni neopažanja i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja beskonačne svesti, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja ničega, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja ni opažanja ni neopažanja.’ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja beskonačne svesti; ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja ničega. Postoji samo ta ne-praznina, a to je jednost nastala na osnovu opažaja područja ni opažanja ni neopažanja.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu.

10. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj područja ničega, ne obraćajući pažnju na opažaj područja ni opažanja ni neopažanja – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na koncentraciji uma „bez obeležja”.¹¹⁴² Njegov um uranja u tu koncentraciju uma „bez obeležja” i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja ničega, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu opažaja područja ni opažanja ni neopažanja, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, one povezane sa šest područja čula, zavisnih od tela i uslovljenih životom.’ Monah razume: ‘Ovo polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja ničega; ovo

polje opažaja jeste ispražnjeno od opažaja područja ni opažanja ni neopažanja. Postoji samo ta ne-praznina, a ona je povezana sa šest područja čula, zavisnih od tela i uslovljenih životom.’ Tako je on drži za ispražnjenu od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Tako, Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti ulazak u prazninu.

11. I opet, Ānanda – ne obraćajući pažnju na opažaj područja ničega, ne obraćajući pažnju na opažaj područja ni opažanja ni neopažanja – monah ostaje fokusiran na jednost nastalu na koncentraciji uma „bez obeležja”. Njegov um uranja u tu koncentraciju uma „bez obeležja” i stiče poverenje, postojanost i odlučnost. Ovako razume: ‘Ova koncentracija uma „bez obeležja” uslovljena je i proizvod volje. Ali sve što je uslovljeno i proizvod volje jeste prolazno, podložno nestanku.’¹¹⁴³ Kada zna i vidi tako, njegov um se oslobađa otrova želje za zadovoljstvima čula, otrova želje za bivanjem i otrova neznanja. Kada se oslobodi, tada dolazi znanje: „Slobodan sam”. Monah razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.’

12. Ovako razume: ‘Kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu otrova želje za zadovoljstvima čula, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu otrova želje za bivanjem, njih ovde nema; kakve bi god smetnje mogle nastati na osnovu otrova neznanja, njih ovde nema. Postoji samo ovoliko smetnji, one povezane sa šest područja čula, zavisnih od tela i uslovljenih životom.’ Monah razume: ‘U ovom polju opažanja nema otrova želje za zadovoljstvima čula; u ovom polju opažanja nema otrova želje za bivanjem; u ovom polju opažanja nema otrova neznanja. Postoji u njemu jedino ono što je povezano sa šest osnova zavisnih od ovog tela i uslovljenih životom. Tako ga on drži za ispražnjeno od onoga što nije tu, a za ono što preostaje, to što jeste tu razume ovako: ‘To jeste tu.’ Ānanda, to je istinski, neiskrivljen, čisti silazak u prazninu, najviše i nenadmašno.’¹¹⁴⁴

13. Ānanda, koji god da su askete i brahmani u prošlosti dostizali i ostajali u čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini, svi su dostizali i ostajali u istoj toj čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini. Koji god da će askete i brahmani u budućnosti dostizati i ostajati u čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini, svi će dostizati i ostajati u istoj toj čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini. Koji god da askete i brahmani sada dostižu i ostaju u čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini, svi dostižu i ostaju u istoj toj čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini. Zato, Ānanda, ovako treba da vežbate: ‘Dostići ćemo i ostati u čistoj, najvišoj i nenadmašnoj praznini.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

122 *Mahāsuññata sutta* Dugi govor o praznini

1. Ovako sam čuo.¹¹⁴⁵ Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.

2. Jednoga jutra Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Kapilavatthua da prosi hranu. Kad je prošao Kapilavatthu i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, otide on da ostatak dana provede na imanju Sakyanina Kāḷakhemake. A tom prilikom bilo je pripremljeno mnogo mesta za odmor na imanju Sakyanina Kāḷakhemake.¹¹⁴⁶ Kad Blaženi to vide, pomisli: „Mnogo je mesta za odmor pripremljeno na imanju Sakyanina Kāḷakhemake. Da li mnogo monaha ovde živi?”

U to vreme poštovani Ānanda, zajedno sa grupom monaha, bio je zauzet šivenjem ogrtača na imanju Sakyanina Ghāṭe. Onda, kad pade večer, Blaženi izađe iz osame i otide do imanja Sakyanina Ghāṭe. Tu sede na pripremljeno mesto i upita poštovanog Ānandu:

„Ānanda, mnogo je mesta za odmor pripremljeno na imanju Sakyanina Kāḷakhemake. Da li mnogo monaha ovde živi?”¹¹⁴⁷

„Poštovani gospodine, mnogo je mesta za odmor pripremljeno na imanju Sakyanina Kāḷakhemake. Mnogo monaha ovde živi. Ovo je vreme kada šijemo ogrtače.”¹¹⁴⁸

3. „Ānanda, monah ne blista kad je oduševljen druženjem, zaokupljen druženjem, posvećen druženju; kad je oduševljen društvom, zaokupljen društvom, raduje se društvu. Zaista, Ānanda, nije moguće da monah koji je oduševljen druženjem, zaokupljen druženjem, posvećen druženju, monah koji je oduševljen društvom, zaokupljen društvom, raduje se društvu, ikada svojom voljom, bez muke i teškoća, stigne do blaženstva obuzdanosti, blaženstva osame, blaženstva mira, blaženstva probuđenja.¹¹⁴⁹ Ali može se očekivati da kada monah živi sam, povučen od ljudi, svojom voljom, bez muke i teškoća, stigne do blaženstva obuzdanosti, blaženstva osame, blaženstva mira, blaženstva probuđenja.

4. Zaista, Ānanda, nije moguće da monah koji je oduševljen druženjem, zaokupljen druženjem, posvećen druženju, monah koji je oduševljen društvom, zaokupljen društvom, raduje se društvu, ikada svojom voljom, bez muke i teškoća, stigne do oslobođenja uma koje je privremeno i opozivo ili do [oslobođenja uma] koje je trajno i neopozivo.¹¹⁵⁰ Ali može se oče-

kivati da monah živeći sam, povučen od ljudi, svojom voljom, bez muke i teškoća, stigne do oslobođenja uma koje je privremeno i opozivo ili do [oslobođenja uma] koje je trajno i neopozivo.

5. Zaista, Ānanda, ne vidim nijednu vrstu oblika iz čije promene i prolaska ne bi nastali žalost, naricanje, bol, tuga i očaj u onome ko za njim žudi i njime se oduševljava.

6. Međutim, Ānanda, postoji to stanje koje je otkrio Tathāgata: ući i ostati u praznini u sebi, i to kroz neobraćanje pažnje na bilo koji znak.¹¹⁵¹ Ako Tathāgatu, dok boravi u takvom stanju, posete monasi ili monahinje, nezaređeni sledbenici i sledbenice, kraljevi ili njihovi savetnici, učitelji drugih tradicija ili njihovi sledbenici, tada im se on, uma koji naginje osami, negujući i priklanjajući se osami, povučen, obradovan osamom i potpuno odvojen od stvari koje su osnova za otrove, obraća na način koji inspiriše i podstiče na praksu.

7. Zato, Ānanda, ako bi monah poželeo: ‘Neka dostignem i boravim u praznini u sebi, treba da ustali svoj um u sebi, umiri ga, ujedini i koncentriše. A kako to on ustali svoj um u sebi, umiri ga, ujedini i koncentriše?’

8. Tako, Ānanda, što sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... drugom stupnju zadubljenja... trećem stupnju zadubljenja... četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Tako monah ustali svoj um u sebi, umiri ga, ujedini i koncentriše.

9. Zatim usmerava pažnju na prazninu u sebi.¹¹⁵² Dok usmerava pažnju na prazninu u sebi, njegov um ne uranja oduševljen u tu prazninu u sebi, niti stiče poverenje, postojanost i rešenost. Kada je tako, monah razume: ‘Dok usmeravam pažnju na prazninu u sebi, moj um ne uranja oduševljen u tu prazninu u sebi, niti stiče poverenje, postojanost i rešenost.’ Tako je potpuno svestan svega toga.

Monah usmerava pažnju na prazninu oko sebe... Usmerava pažnju na prazninu u sebi i oko sebe... Usmerava pažnju na neoborivost.¹¹⁵³ Dok usmerava pažnju na neoborivost, njegov um ne uranja oduševljen u tu neoborivost, niti stiče poverenje, postojanost i rešenost. Kada je tako, on razume: ‘Dok usmeravam pažnju na neoborivost, moj um ne uranja oduševljen u tu neoborivost, niti stiče poverenje, postojanost i rešenost.’ Tako je potpuno svestan svega toga.

10. Zatim bi taj monah trebalo da ustali svoj um u sebi, umiri ga, ujedini i koncentriše na isti onaj znak koncentracije kao i ranije.¹¹⁵⁴ Onda usmerava pažnju na prazninu u sebi. Dok usmerava pažnju na prazninu u sebi, njegov um uranja u tu prazninu u sebi, stiče poverenje, postojanost i rešenost. Kada je tako, on razume: ‘Dok usmeravam pažnju na prazninu u sebi, moj um uranja u tu prazninu u sebi, stiče poverenje, postojanost i

rešenost.' Tako je potpuno svestan svega toga.

Monah usmerava pažnju na prazninu oko sebe... Usmerava pažnju na prazninu u sebi i oko sebe... Usmerava pažnju na neoborivost. Dok usmerava pažnju na neoborivost, njegov um uranja u tu neoborivost, stiče poverenje, postojanost i rešenost. Kada je tako, on razume: 'Dok usmeravam pažnju na neoborivost, moj um uranja u tu neoborivost, stiče poverenje, postojanost i rešenost.' Tako je on potpuno svestan svega toga.

11. Kada monah tako boravi, ako se njegov um priklanja hodanju, hoda on razmišljajući: 'Dok ovako hodam, štetna mentalna stanja gramzivosti i odbojnosti neće me opsedati.' Tako je potpuno svestan svega toga. I kad monah tako boravi, ako se njegov um priklanja stajanju, on stoji... ako se njegov um priklanja ležanju, on leži razmišljajući: 'Dok ovako ležim, štetna mentalna stanja gramzivosti i odbojnosti neće me opsedati.' Tako je potpuno svestan svega toga.

12. Kada monah tako boravi, ako se njegov um priklanja razgovoru, donosi on odluku: 'Razgovor koji je prizeman, vulgaran, grub, prost, beskoristan i ne vodi otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, dakle razgovor o kraljevima i kraljevim savetnicima, razbojnicima, vojskama, opasnostima, bitkama, hrani, piću, odeći, ležajima, cvetnim vencima, mirisima, rođacima, vozilima, selima, varošima, gradovima, zemljama, ženama, herojima, ulicama, izvorima, pokojnicima, raznim sitnicama, nastanku sveta, nastanku mora, jesu li stvari ovakve ili onakve: takav razgovor neću voditi.' Tako je potpuno svestan svega toga.

Ali monah donosi i odluku: 'Razgovor koji se tiče obuzdanosti, pomaže oslobađanje uma i vodi potpunom otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, dakle razgovor o zadovoljstvu i malim, zadovoljenosti, osami, povučeniosti od gomile, podsticanju energije, vrlini, koncentraciji, mudrosti, oslobođenju, znanju i viđenju koji oslobađaju: takav razgovor ću voditi.' Tako je potpuno svestan svega toga.

13. Kada monah tako boravi, ako se njegov um priklanja razmišljanju, donosi on odluku: 'Misli koje su prizemne, vulgarne, grube, proste, beskorisne i ne vode otrežnjenju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, dakle misli rođene iz želje za zadovoljstvima čula, misli rođene iz zlovolje i misli rođene iz okrutnosti: takve misli neću misliti.' Tako je potpuno svestan svega toga.

Ali monah donosi i odluku: 'Misli koje su plemenite i oslobađajuće, onoga ko postupa u skladu s njima vode do potpunog razaranja patnje, dakle misli rođene iz obuzdavanja, misli rođene iz odsustva zlovolje i misli rođene iz nepovređivanja: takve misli ću misliti.' Tako je potpuno svestan

svega toga.

14. Ānanda, postoji pet struna zadovoljstva čula.¹¹⁵⁵ Kojih pet? Oblici dostupni oku, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. Zvuci dostupni uhu... Mirisi dostupni nosu... Ukusi dostupni jeziku... Dodiri dostupni telu za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. To je pet struna zadovoljstva čula.

15. Tu bi monah trebalo neprekidno da osmatra svoj um ovako: 'Da li se nekakvo mentalno uzbuđenje u vezi sa ovih pet struna zadovoljstva čula ikada javi u meni, u bilo kojoj situaciji?' Ovako osmatrajući svoj um, monah shvati: 'Mentalno uzbuđenje u vezi sa ovih pet struna zadovoljstva čula se javlja u meni u određenoj situaciji', tada on razume: 'Želja i strast za tih pet struna zadovoljstva čula još uvek postoje u meni.' Tako je potpuno svestan svega toga. Ali ako osmatrajući svoj um, monah shvati: 'Mentalno uzbuđenje u vezi sa ovih pet struna zadovoljstva čula ne javlja se u meni u bilo kojoj situaciji', tada on razume: 'Želja i strast za tih pet struna zadovoljstva čula ne postoje u meni.' Tako je potpuno svestan svega toga.

16. Ānanda, postoji pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja,¹¹⁵⁶ u odnosu na koje bi monah trebalo da kontemplira nastanak i nestanak ovako: 'Takav je oblik, takav je njegov nastanak, takav je njegov nestanak; takav je osećaj, takav je njegov nastanak, takav je njegov nestanak; takav je opažaj, takav je njegov nastanak, takav je njegov nestanak; takvi su mentalni obrasci, takav je njihov nastanak, takav je njihov nestanak; takva je svest, takav je njen nastanak, takav je njen nestanak.'

17. Kada tako kontemplira nastanak i nestanak ovih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja, tada je u monahu napuštena obmana „ja sam”, zasnovana na tih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja. Kada je tako, tada monah razume: 'Obmana „ja sam” zasnovana na tih pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja u meni je napuštena.' Tako je on potpuno svestan svega toga.

18. Ova stanja imaju sasvim korisnu osnovu; plemenita su, transcendentna i nedostupna Zlom.

19. Šta misliš, Ānanda? Koje dobro učenik vidi da ima od društva s Učiteljem, čak i kad mu ovaj kaže da ide od njega?"

„Poštovani gospodine, učenje koje sledimo ima čvrst oslonac u Blaženome, vođeno je Blaženim, ima Blaženog kao svoje utočište. Bilo bi dobro ako bi Blaženi objasnio značenje ovih reči. Pošto ga saslušaju, monasi će to zapamtiti.”

20. „Ānanda, učenik ne bi trebalo da traži društvo Učiteljevo radi govora, stihova i izlaganja. A zašto? Već dugo, Ānanda, proučavao si učenje,

pamtio ga, recitovao ga, promišljao i u njega pronicao. Ali razgovor koji se tiče obuzdanosti, pomaže oslobađanje uma i vodi potpunom otrežnje-nju, hlađenju strasti, stišavanju, miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*, dakle razgovor o zadovoljstvu i malim, zadovoljenosti, osami, povučenosti od gomile, podsticanju energije, vrlini, koncentraciji, mudro-sti, oslobođenju, znanju i viđenju koji oslobađaju: radi takvog razgovora bi učenik trebalo da traži društvo Učiteljevo, čak i kada mu ovaj kaže da ide od njega.

21. Pošto je tako, Ānanda, može se dogoditi učiteljeva propast, može se dogoditi učenikova propast i može se dogoditi propast onoga ko živi svetačkim životom.¹¹⁵⁷

22. A kako se dogodi učiteljeva propast? Tako se neki učitelj nastani na osamljenom mestu: u šumi, podnožju drveta, planini, klisuri, pećini, mestu za kremaciju, gustoj džungli, proplanku, stogu sena. Dok živi tako osamljen, brahmani i kućedomaćini iz grada i sela ga posećuju i zbog toga on zaluta, ispune ga želje, podlegne žudnji i vrati se obilju. Za takvog učitelja se kaže da je doživeo učiteljevu propast. Bio je oboren lošim, štetnim stanjima uma koja prljaju, donose obnavljanje bića, donose nevolju, dozrevaju u patnji i vode narednom rođenju, starosti i smrti. Tako se dogodi učiteljeva propast.

23. A kako se dogodi učenikova propast? Učenik tog učitelja, podražavajući učiteljevu osamu, nastani se na osamljenom mestu: u šumi... stogu sena. Dok živi tako osamljen, brahmani i kućedomaćini iz grada i sela ga posećuju i zbog toga on zaluta, ispune ga želje, podlegne žudnji i vrati se obilju. Za takvog učenika se kaže da je doživeo učenikovu propast. Bio je oboren lošim, štetnim stanjima uma koja prljaju, donose obnavljanje bića, donose nevolju, dozrevaju u patnji i vode narednom rođenju, starosti i smrti. Tako se dogodi učenikova propast.

24. A kako se dogodi propast onoga ko živi svetačkim životom? Tako se Tathāgata pojavi u ovom svetu, plemenit i potpuno probuđen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen. I nastani se na osamljenom mestu: u šumi... stogu sena. Dok živi tako osamljen, brahmani i kućedomaćini iz grada i sela ga posećuju, ali on ne zaluta, ne ispune ga želje, niti podlegne žudnji i vrati se obilju. Ali učenik takvog učitelja, podražavajući učiteljevu osamu, nastani se na osamljenom mestu: u šumi... stogu sena. Dok živi tako osamljen, brahmani i kućedomaćini iz grada i sela ga posećuju i zbog toga on zaluta, ispune ga želje, podlegne žudnji i vrati se obilju. Za takvog se kaže da je doživeo propast onoga ko živi svetačkim životom. Bio je oboren lošim, štetnim stanjima uma koja prljaju, donose obnavljanje bića, donose nevolju, dozrevaju u

patnji i vode narednom rođenju, starosti i smrti. Tako se dogodi propast onoga ko živi svetačkim životom. I otuda, Ānanda, propast onoga ko živi svetačkim životom ima bolniju posledicu, težu posledicu od učiteljeve propasti i učenikove propasti, čak vodi preporađanju u čistilištu.¹¹⁵⁸

25. Zato se, Ānanda, ponašaj prema meni prijateljski, ne neprijateljski. To će ti doneti dobrobit i sreću za dugo vremena. A kako se učenici ponašaju prema Učitelju neprijateljski, a ne prijateljski? Tako, Ānanda, posvećen i želeći im dobrobit, Učitelj iz saosećanja podučava učenike Dhammi: ‘Ovo je za vašu dobrobit, ovo je za vašu sreću.’ Njegovi učenici ne žele da čuju, saslušaju ili promisle kako bi razumeli; prave greške i okreću se od Učiteljevog nauka. Tako se učenici ponašaju prema Učitelju neprijateljski, a ne prijateljski.

26. A kako se učenici ponašaju prema Učitelju prijateljski, a ne neprijateljski? Tako, Ānanda, posvećen i želeći im dobrobit, Učitelj iz saosećanja podučava učenike Dhammi: ‘Ovo je za vašu dobrobit, ovo je za vašu sreću.’ Njegovi učenici žele da čuju, saslušaju i promisle kako bi razumeli; ne prave greške i ne okreću se od Učiteljevog nauka. Tako se učenici ponašaju prema Učitelju prijateljski, a ne neprijateljski. Zato se, Ānanda, ponašaj prema meni prijateljski, ne neprijateljski. To će ti doneti dobrobit i sreću za dugo vremena.

27. Neću s vama postupati kao što grnčar postupa s komadom sirove gline. Uvek vas iznova obuzdavajući, govoriću vam, Ānanda. Uvek vas iznova opominjući, govoriću vam, Ānanda. Ono što jeste zdravo jezgro, izdržaće [ovaj test].¹¹⁵⁹

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

123 *Accariya-abbhūta sutta* Izvanredno i čudesno

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥija, u Đetionom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to vreme je grupa monaha sedela u dvorani za okupljanje, gde su se našli posle povratka iz prošenja hrane i pošto su jeli, te se ovakav razgovor zapodenu: „Izvanredno je, prijatelji, čudesno je kako je moćan i silan Tathāgata! Jer on je u stanju da zna o Budama iz prošlosti – koji su dosegli krajnju *nibbānu*, raskrčili [šikaru] misli, izašli iz kruga, okončali kruženje i nadišli svaku patnju – zna kako su se rodili, koje im je bilo ime, koje poreklo, koje vrline, koje [stanje] koncentracije, koja mudrost, koje življenje [u dostignućima], koje je njihovo izbavljenje”.¹¹⁶⁰

Kad to bi rečeno, poštovani Ānanda reče monasima: „Prijatelji, Tathāgate su izvanredne, izvanrednih osobina. Tathāgate su čudesne, čudesnih osobina.”

Međutim, njihov razgovor bi prekinut, jer je Blaženi uveče izašao iz osame, otišao do dvorane za okupljanje i seo na pripremljeno mesto. „Monasi, radi kakvog razgovora ste se ovde okupili? U kakvom sam vas to razgovoru prekinuo?”

„Poštovani gospodine, sedeli smo u dvorani za okupljanje, gde smo se našli posle povratka iz prošenja hrane i pošto smo jeli, te se ovakav razgovor zapodenu: ‘Izvanredno je, prijatelji, čudesno je... koje je njihovo izbavljenje.’ Kad to bi rečeno, poštovani Ānanda nam reče: ‘Prijatelji, Tathāgate su izvanredne, izvanrednih osobina. Tathāgate su čudesne, čudesnih osobina.’ O tome smo raspravljali sedeći ovde. I u takvoj raspravi smo prekinuti kad je Blaženi stigao.”

Onda se Blaženi obrati poštovanom Ānandi: „Pošto je tako, Ānanda, objasni detaljnije izvanredne i čudesne osobine Tathāgate.”

3. „Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženog: ‘Svestan i s jasnim razumevanjem, Ānanda, pojavio se Bodhisatta na Tusita nebu.’¹¹⁶¹ To da se svestan i s jasnim razumevanjem Bodhisatta pojavio na Tusita nebu – to sam zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

4. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženog: ‘Svestan i s jasnim razumevanjem, ostao je Bodhisatta na Tusita nebu.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

5. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Čitav svoj životni vek ostao je Bodhisatta na Tusita nebu.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

6. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Svestan i s jasnim razumevanjem umro je Bodhisatta na Tusita nebu i sišao u matericu svoje majke.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

7. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Pošto je preminuo na Tusita nebu, Bodhisatta se, svestan i s jasnim razumevanjem, preporodio u materici svoje majke. Tada se velika, nemerljiva svetlost pojavila u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. I čak u tom bezdanom prostoru između svetova, praznom, sumornom i potpuno mračnom, gde mesec i sunce, koliko god bili moćni i sjajni, ne mogu učiniti da njihova svetlost prodre – i tu se velika, nemerljiva svetlost koja nadmašuje sjaj božanstava pojavila.¹¹⁶² A bića koja su se tamo preporodila, ugledaše jedna druge u tom svetlu: „Zaista, i drugih bića ovde ima.” Čitav sistem deset hiljada svetova se zatresao, zaljuljao i zadržtao i u njemu se velika, nemerljiva svetlost koja nadmašuje sjaj božanstava pojavila.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

8. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kad je Bodhisatta sišao u matericu svoje majke, četiri mlada božanstva dođoše da ga čuvaju na sve četiri strane sveta, tako da nijedno ljudsko ili neljudsko biće, niti bilo ko drugi, ne može da povredi Bodhisattu ili njegovu majku.¹¹⁶³ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

9. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta sišao u matericu svoje majke, ona je postala izuzetno čedna, odustala je od ubijanja, od uzimanja onoga što joj nije dato, od zloupotrebe čulnih zadovoljstava, od zloupotrebe govora i konzumiranja svega što izaziva stanje omamljenosti.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

10. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta sišao u matericu svoje majke, nijedna strašću ispunjena misao vezana za muškarce nije se javila u njoj i ona sama bila je nedostupna bilo kojem muškarcu obuzetom strašću.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

11. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta sišao u matericu svoje majke, ona je stekla pet struna zadovoljstva čula i njima obasuta i opskrbljena, uživala je.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

12. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta

sišao u matericu svoje majke, nikakav bol nije se javio u njoj; bila je radosna i oslobođena svake tegobe. Videla je Bodhisattu u svojoj materici, sa svim njegovim udovima, bez ikakvog nedostatka. Kao kada bi plava, žuta, crvena, bela ili braon nit bila provučena kroz divan dragi kamen beril, boje najčistijeg mora, sa osam stranica, dobro obrađen, a čovek dobrog vida uzme ga u ruku i ovako o njemu kaže: „Ovo je divan dragi kamen beril, boje najčistijeg mora, sa osam stranica, dobro obrađen, kroz koji je provučena plava, žuta, crvena, bela ili braon nit”; isto tako, kada je Bodhisatta sišao u matericu svoje majke... ona je videla Bodhisattu u svojoj materici, sa svim njegovim udovima, bez ikakvog nedostatka.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

13. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Sedam dana posle rođenja Bodhisatte, njegova majka je umrla i ponovo se rodila na Tusita nebu.’¹¹⁶⁴ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

14. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Druge žene su se porađale pošto su dete nosile u materici devet ili deset meseci, ali ne i Bodhisattina majka. Bodhisattina majka se porodila pošto ga je nosila u materici tačno deset meseci.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

15. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Druge žene su se porađale tako što su sedele ili ležale, ali ne i Bodhisattina majka. Bodhisattina majka se porodila tako što je stajala.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

16. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta izašao iz majčine materice, prvo su ga božanstva prihvatila, potom ljudska bića.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

17. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta izašao iz majčine materice, nije odmah stao na zemlju. Četiri mlada božanstva ga prihvatiše i prineše majci ovim rečima: „Raduj se, o kraljice, rodila si sina velike moći.”’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

18. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta izašao iz majčine materice, izašao je neuprljan, neumazan vodom ili sluzi ili krvlju, niti bilo kakvom drugom nečistoćom; beše čist i blistav. Kao kad bi dragulj bio stavljen na svilu iz Kāsija, on ne bi uprljao tu svilu, niti svila dragulj. A zašto? Zato što su oboje čisti. Zato, kada je Bodhisatta izašao... beše čist i blistav.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

19. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta

izašao iz majčine materice, dva mlaza vode odjednom potekoše s neba, jedan hladan, a drugi topao, kako si se Bodhisatta i njegova majka okupali.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

20. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Čim je Bodhisatta rođen, čvrsto se oslonio na sopstvene noge; potom je načinio sedam koraka ka severu i dok je beli suncobran lebdeo nad njim, pogledao je na sve četiri strane sveta i onda izrekao reči Predvodnika stada: „Ja sam najviši na svetu, najbolji na svetu, prvi na svetu. Ovo je moje poslednje rođenje. Za mene nema novog bivanja.”¹¹⁶⁵ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.

21. Čuo sam i naučio ovako iz usta Blaženoga: ‘Kada je Bodhisatta izašao iz majčine materice, tada se velika, nemerljiva svetlost koja nadmašuje i sjaj božanstava pojavila u ovome svetu, sa njegovim božanstvima, Mārama i Brahmama, zajedno sa pokolenjem isposnika i brahmana, plemenitih i običnih ljudi. I čak u tom bezdanom prostoru između svetova, praznom, sumornom i potpuno mračnom, gde Mesec i Sunce, koliko god bili moćni i sjajni, ne mogu učiniti da njihova svetlost prodre – i tu se velika, nemerljiva svetlost koja nadmašuje sjaj božanstava pojavila. A bića koja su se tamo preporodila ugledaše jedna druge u tom svetlu: „Zaista, i drugih bića ovde ima.” Čitav sistem deset hiljada svetova se zatresao, zaljuljao i zadrhtao i u njemu se velika, nemerljiva svetlost koja nadmašuje i sjaj božanstava pojavila.’ To sam takođe zapamtio kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.”

22. „Pošto je to tako, Ānanda, onda zapamti i ovo kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga: Ovde, Ānanda, Tathāgata zna osećaje kada nastaju, kad traju, kad nestaju; opažaje zna kada nastaju, kad traju, kad nestaju; misli zna kada nastaju, kad traju, kad nestaju.¹¹⁶⁶ I to, Ānanda, zapamti kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.”

23. „Poštovani gospodine, pošto Tathāgata zna osećaje kada nastaju, kad traju, kad nestaju; opažaje zna kada nastaju, kad traju, kad nestaju; misli zna kada nastaju, kad traju, kad nestaju – i to ću zapamtiti kao izvanrednu i čudesnu osobinu Blaženoga.”

Tako reče Ānanda. Učitelj se saglasi s time. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima poštovanog Ānande.

124 *Bakkula sutta* Razgovor sa Bakkulom

1. Ovako sam čuo. Jednom je poštovani Bakkula boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.¹¹⁶⁷

2. Onda Acela Kassapa, prijatelj poštovanog Bakkule u vreme pre za-ređenja, otide do poštovanog Bakkule i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i upita poštovanog Bakkulu:

3. „Prijatelju Bakkula, koliko ima kako si se zamonašio?”

„Osamdeset je godina kako sam se zamonašio.”

„Prijatelju Bakkula, za tih osamdeset godina koliko si puta imao seksualni odnos?”

„Prijatelju Kassapa, ne bi trebalo da mi postavljaš takvo pitanje. Trebalo bi da me pitaš ovako: ‘Prijatelju Bakkula, za tih osamdeset godina koliko puta se u tebi javio opažaj ispunjen željom za čulnim zadovoljstvima?’”

„Prijatelju Bakkula, za tih osamdeset godina koliko puta se u tebi javila čulna želja?”

„Prijatelju Kassapa, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio ne sećam se da se ijednom u meni javio opažaj ispunjen željom za čulnim zadovoljstvima.”

[To što se za osamdeset godina otkako se zamonašio ne seća da se ijednom u njemu javio opažaj ispunjen željom za čulnim zadovoljstvima, to pamtimo kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]¹¹⁶⁸

4–5. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da se ijednom u meni javio opažaj ispunjen zlovoljom... opažaj ispunjen okrutnošću.”

[To što se za osamdeset godina otkako se zamonašio ne seća da se ijednom u njemu javio opažaj ispunjen zlovoljom... opažaj ispunjen okrutnošću, to pamtimo kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

6. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da se ijednom u meni javila misao ispunjena željom za čulnim zadovoljstvima.”

[...i ovo pamtimo kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

7–8. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio ne sećam se da se ijednom u meni javila misao ispunjena zlovoljom... misao

ispunjena okrutnošću.”

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

9–15. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio ne sećam se da sam ijednom prihvatio ogrtač od nekog kućedomaćina¹¹⁶⁹ ... da sam ikada nosio ogrtač koji mi je dao neki kućedomaćin... ikad kroji ogrtač sečivom... ikad šio ogrtač iglom... ikad bojio ogrtač bojom... ikad šio ogrtač u vreme katine... ikad pravio ogrtač zajedno sa svojim saputnicima u svetačkom životu.

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

16–19. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da sam ijednom prihvatio poziv kućedomaćina na ručak... da mi se ijednom javila misao: ‘O kad bi me neki kućedomaćin pozvao na ručak!’... da sam ikad sedeo u nečijoj kući... ikad jeo u nečijoj kući.”

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

20–25. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da sam se ijednom zagledao u oblik i izgled neke žene... da sam ikad podučavao Dhammi neku ženu, čak i strofu od četiri stiha... da sam ikad otišao u deo u kojem borave monahinje... ikad podučava Dhammi monahinje... ikad podučavao Dhammi neku iskušenicu... ikad podučavao Dhammi tek zaređenu ženu.”

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

26–29. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da sam ijednom nekog zamonašio... nekome dao puno zaređenje... nekog učinio svojim učenicom... dopustio da neki mladi monah čeka na mene.”

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

30–37. „Prijatelju, za tih osamdeset godina otkako sam se zamonašio, ne sećam se da sam se ijednom okupao u javnom kupatilu... ijednom okupao prahom za sapunjanje... ikada radi olakšavanja umora masirao udove svojih saputnika u svetačkom životu... da se ikada u meni javila tuga čak i toliko kratko koliko je potrebno da se pomuže krava... da sam ikada uzeo neki lek, čak ni komadić smole... ikad koristio prostirku za sedenje... ikad spavao u krevetu... ikad period monsuna proveo u skloništu za to pripremljenom u nekom selu.”

[...i ovo pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

38. „Prijatelju, pošto sam otišao u beskućnike, sedam dana jeo sam isprošenu hranu kao dužnik; osmoga dana krajnje znanje se javilo u meni.”¹¹⁷⁰

[To što je poštovani Bakkula sedam dana jeo isprošenu hranu kao dužnik, a osmog dana krajnje znanje se javilo u njemu, takođe pamtim kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

39. [Na to Aćela Kassapa reče:] „Želeo bih da budem primljen u ovu Dhammu i praksu, želim da primim potpuno zaredenje.” I Aćela Kassapa bi primljen u ovu Dhammu i praksu, a potom bi potpuno zareden.¹¹⁷¹ Ne zadugo posle potpunog zaredenja, boraveći u meditaciji, povučen, marljiv, predan i odlučan, poštovani Kassapa, stekavši neposredno znanje, ovde i sada dostiže i ostade na krajnjem cilju svetačkog života, radi kojeg sinovi dobrih porodica s pravom napuštaju dom i odlaze u beskućnike. Neposredno je znao: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporađanja u bilo koji oblik bivanja.” I poštovani Kassapa postade jedan od arahanata.

40. Nekom drugom prilikom, poštovani Bakkula uze ključ i krenu od jedne do druge monaške ćelije, govoreći: „Izađite, poštovana gospodo; izađite, poštovana gospodo. Danas ću doseći konačnu *nibbānu*.”

[To što je poštovani Bakkula uzeo ključ i krenuo od jedne do druge monaške ćelije, govoreći: „Izađite, poštovana gospodo; izađite, poštovana gospodo. Danas ću doseći konačnu *nibbānu*”, takođe pamtimo kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]

41. I tako, sedeći u sred Sanghe monaha, poštovani Bakkula dostiže konačnu *nibbānu*.¹¹⁷²

[To što poštovani Bakkula sedeći usred Sanghe monaha dostiže konačnu *nibbānu*, takođe pamtimo kao divan i čudesan kvalitet poštovanog Bakkule.]¹¹⁷³

125 *Dantabhūmi sutta* Teren za kroćenje

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U to vreme je mladi monah Aćiravata živeo u nekoj kolibi u šumi. Onda princ Đayasena, dok je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, dođe do mladog monaha Aćiravate i pozdravi se s njim.¹¹⁷⁴ Kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane i reče mladom monahu Aćiravati: „Učitelju Aggivessana, čuo sam da monah koji ovde živi marljiv, predan i odlučan, može postići sjedinjavanje uma”.

„Tako je, prinče, tako je. Monah koji ovde živi marljiv, predan i odlučan može postići sjedinjavanje uma.”

3. „Bilo bi dobro ako bi me učitelj Aggivessana podučio Dhammi onako kako ju je on čuo i njome ovladao.”

„Ne mogu te ja podučiti Dhammi, prinče, onako kako sam je čuo i njome ovladao. Jer ako bih te podučavao Dhammi onako kako sam je čuo i njome ovladao, ne bi razumeo značenje mojih reči, a i to bi bilo zamorno i teško za mene.”

4. „Neka me učitelj Aggivessana poduči Dhammi onako kako ju je on čuo i njome ovladao. Možda sam u stanju da razumem značenje učiteljevih reči.”

„Dobro, prinče, podučiću te Dhammi onako kako sam je čuo i njome ovladao. Ako budeš razumeo značenje mojih reči, to će biti dobro. Ako ih ne budeš razumeo, neka na tome ostane i nemoj me dalje ispitivati.”

„Neka me učitelj Aggivessana poduči Dhammi onako kako ju je čuo i njome ovladao. Ako budem razumeo značenje njegovih reči, to će biti dobro. Ali ako ih ne budem razumeo, neka na tome ostane i neću ga dalje ispitivati.”

5. Onda mladi monah Aćiravata poduči princa Đayasenu Dhammi kako ju je čuo i njome ovladao. Pošto završi, princ Đayasena reče: „Nemoguće je, učitelju Aggivessana, ne može biti da monah koji živi marljiv, predan i odlučan, može postići sjedinjavanje uma.”

I tako, pošto je objavio mladom monahu Aćiravati da je to nemoguće i ne može biti, princ Đayasena ustade sa mesta i udalji se.

6. Ubrzo pošto se princ Đayasena udaljio, mladi monah Aćiravata

otide do Blaženog. Pokloni se Blaženom, sede sa strane i ispriča čitav razgovor sa princem Đayasenom. Kada je završio, Blaženi mu reče:

7. „Aggivessana, kako je moguće da princ Đayasena, živeći usred zadovoljstava čula, uživajući u zadovoljstvima čula, potpuno zaokupljen mislima o zadovoljstvima čula, obuzet groznicom zadovoljstava čula, sasvim usredsređen na traganje za zadovoljstvima čula, dakle kako je moguće da on zna, vidi i razume ono što se jedino može znati zahvaljujući obuzdavanju, videti zahvaljujući obuzdavanju ili razumeti zahvaljujući obuzdavanju? To je nemoguće.

8. Aggivessana,¹¹⁷⁵ zamisli s jedne strane dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani, i s druge dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje koji nisu ukroćeni, niti disciplinovani. Šta misliš, Aggivessana? Hoće li ta dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani, pošto su tako ukroćeni, početi da se ponašaju kao neko ko je ukroćen, hoće li dostići stupanj ukroćenosti?” – „Da, poštovani gospodine.” – „A hoće li ona dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje, koji nisu ukroćeni i disciplinovani, pošto su tako neukroćeni, početi da se ponašaju kao neko ko je ukroćen, hoće li dostići stupanj ukroćenosti, isto onako kao dva slona, konja ili bika pogodna za kroćenje, koji su dobro ukroćeni i dobro disciplinovani?” – „Ne, poštovani.” – „Isto tako, Aggivessana, nije moguće da princ Đayasena, živeći usred zadovoljstava čula... zna, vidi i razume ono što se jedino može znati zahvaljujući obuzdavanju, videti zahvaljujući obuzdavanju ili razumeti zahvaljujući obuzdavanju.

9. Zamisli, Aggivessana, visoku planinu nedaleko od sela ili grada, te dva prijatelja krenu iz tog sela ili grada i ruku pod ruku stignu do planine. Kad stignu, jedan prijatelj ostane u podnožju planine, dok se drugi ispne na njen vrh. Onda onaj u podnožju kaže prijatelju koji stoji na vrhu: ‘E pa, prijatelju, šta vidiš stojeći tako na vrhu planine?’ A ovaj mu odgovori: ‘Prijatelju, stojeći ovako na vrhu planine, vidim divne parkove, divne šumarke, divne pašnjake i divna jezera.’ A prvi prijatelj na to kaže: ‘Nemoguće je, prijatelju, ne može biti da stojeći tako na vrhu planine vidiš divne parkove, divne šumarke, divne pašnjake i divna jezera.’

Na to onaj siđe niz planinu, uze svog prijatelja za ruku i dovede ga do vrha planine. Pošto ga je ostavio da povrati dah, upita: ‘E pa, prijatelju, šta vidiš?’ A ovaj drugi mu odgovori: ‘Prijatelju, stojeći ovako na vrhu planine, vidim divne parkove, divne šumarke, divne pašnjake i divna jezera.’ Prvi prijatelj tada kaže: ‘Prijatelju, ne mnogo pre ovoga čuo sam te kako govoriš: „Nemoguće je, prijatelju, ne može biti da stojeći tako na vrhu planine vidiš divne parkove... divna jezera.” A sada kažeš: „Stojeći ovako na vrhu planine, prijatelju, vidim divne parkove... divna jezera.” Na to drugi

prijatelj kaže: „Zato što mi je visoka planina zaklanjala vidik, prijatelju, nisam video ono što je tu da se vidi.”

10. Isto tako, Aggivessana, princu Ḍayaseni zaklanja vidik, zaslepljuje ga, blokira i stoji na putu još veća planina od ove – planina neznanja. Zato i jeste nemoguće da princ Ḍayasena, živeći usred zadovoljstva čula... zna, vidi i razume ono što se jedino može znati zahvaljujući obuzdavanju, videti zahvaljujući obuzdavanju ili razumeti zahvaljujući obuzdavanju.

11. Aggivessana, da su ti ova dva poređenja pala na pamet [u pogledu] princa Ḍayasene, on bi spontano stekao poverenje u tebe, a tako ispunjen poverenjem, ispoljio bi ga prema tebi.”

„Poštovani gospodine, kako da mi ta dva poređenja padnu na pamet [u pogledu] princa Aggivessane kao što su pala na pamet Blaženom, kad su njemu ona došla spontano i niko za njih nije čuo ranije?”

12. „Zamisli, Aggivessana, da se miropomazani, plemeniti kralj ovako obrati svom krotitelju slonova: ‘Dobri moj krotitelju, uzjaši kraljevskog slona, idi u šumu, pronadi divljeg slona i veži ga oko vrata za kraljevskog slona.’ Odgovorivši sa ‘da, gospodar’, krotitelj uzjaše kraljevskog slona, ode u šumu, pronade divljeg slona i veže ga oko vrata za kraljevskog slona. A kraljevski slon ga povede na čistinu. Na taj način se divlji slon nađe na čistini; inače, divlji slon se uvek drži šume.

Onda krotitelj obavesti miropomazanog, plemenitog kralja: „Gospodaru, divlji slon je na čistini.” A kralj se obrati svom krotitelju slonova: „Hajde, dobri moj krotitelju, ukroti tog divljeg slona. Ukroti njegove divlje navike, ukroti njegova divlja sećanja i namere, ukroti njegov bes, umor i grozničavost usled napuštanja šume. Navedi ga da se raduje gradu, usadi u njemu navike prikladne životu među ljudskim bićima.’ Odgovorivši sa ‘da, gospodar’, krotitelj pobode veliki stub u zemlju i za njega veže divljeg slona oko vrata, kako bi ukrotio njegove divlje navike... usadio u njemu navike prikladne životu među ljudskim bićima.

I tako se krotitelj slonova obrati slonu rečima koje su blage, umilne za uši i dopadljive, koje dopiru do srca, pune poštovanja, drage mnogima i prihvatljive mnogima. Kada se divljem slonu govore takve reči, on sluša, pazi i napreže se da ih razume. Zatim ga krotitelj za to nagradi travom i vodom. Kada divlji slon prihvati travu i vodu, krotitelj slonova zna: „Kraljev slon će poživeti!”

Onda ga krotitelj slonova ovako vežba: ‘Uzmi to, spusti to!’ Kada kraljev slon izvršava krotiteljeve naredbe da podigne i spusti, kad sluša njegova uputstva, krotitelj ga dalje ovako vežba: ‘Idi napred, idi nazad!’ Kada kraljev slon izvršava krotiteljeve naredbe da ide napred i ide nazad, kada sluša njegova uputstva, krotitelj ga dalje ovako vežba: ‘Ustani, sedi!’ Kada kraljev slon izvršava krotiteljeve naredbe da ustaje i seda, kad sluša

njegova uputstva, krotitelj ga dalje vežba u onome što se naziva smirenost. Veže ogromni oklop za njegov trup, a čovek s kopljem u ruci sedne mu za vrat. Ljudi s kopljem u ruci okruže ga sa svih strana, a sam krotitelj stane pred njega s dugim kopljem u ruci. Kada slona vežbaju u smirenosti, on ne pomera prednje noge i zadnje noge; ne pomera glavu, uši, kljove, rep ili trup. Kraljev slon u stanju je da izdrži ubode kopljem, ubode mačem, ubode strelama, ubode drugih bića i zaglušujuću grmljavinu bubnjeva, doboša, truba i timpana. Pošto se rešio svih slabosti i nedostataka, pročitstio od mana, dostojan je kralja, dostojan kraljeve službe, smatra se jednom od kraljevih uzdanica

13–14. Isto tako, Aggivessana, Tathāgata se pojavljuje u ovom svetu plemenit i potpuno probuđen... (*kao sutta 51, §12–13*)... obrije glavu i brađu, stavi na sebe žuti ogrtač i ostavivši iza sebe domaćinski život, postane beskućnik. Na taj način plemeniti učenik se nađe na čistini; jer božanstva i ljudi se drže pet struna zadovoljstva čula.

15. Zatim ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, neguj vrlinu i budi obuzdan monaškim pravilima, budi usavršen u ponašanju i postupanju, te zazirući i od najmanjeg prekršaja, vežbaj sebe tako što ćeš prihvatiti pravila vežbanja.’

16. Aggivessana, kada plemeniti učenik neguje vrlinu... te zazirući i od najmanjeg prekršaja, vežba sebe tako što prihvati pravila vežbanja, Tathāgata ga dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, stražari na vratima čula. Kad okom vidiš oblik, ne vezuj se za njegova obeležja i pojedinosti. Ako oko ostaviš bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu te napasti; stoga vežbaj njegovo obuzdavanje, stražari na vratima oka, preduzimaj obuzdavanje oka. Kada uhom čuješ zvuk... Kada nosom osetiš miris... Kada jezikom osetiš ukus... Kada telom dodirneš predmet... Kada umom prepoznaš objekat uma, ne vezuj se za njegova obeležja i pojedinosti. Ako um ostaviš bez nadzora, štetna stanja gramzivosti i odbojnosti mogu te napasti; stoga vežbaj njegovo obuzdavanje, stražari na vratima uma, preduzimaj obuzdavanje uma.’

17. Aggivessana, kada plemeniti učenik stražari na vratima čula, Tathāgata ga dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, budi umeren u jelu. Pošto dobro razmisliš, ne bi trebalo da jedeš tek iz zabave, ni radi omamljivanja, ni radi fizičke lepote i privlačnosti, već samo radi snage i izdržljivosti svoga tela, da ukloniš glad, kao potporu svetačkom životu. Ovako razmišljaj: „Na taj način ću okončati stare osećaje, a neću stvoriti nove; biću zdrav, neporočan i živeti ugodno”.’

18. Aggivessana, kada je plemeniti učenik umeren u jelu, Tathāgata ga dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, budi posvećen budnosti. Tokom dana, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju. U prvoj

trećini noći, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju. U drugoj trećini noći treba da legneš na desnu stranu, u lavlji položaj, s jednim stopalom povrh drugog, svestan i s jasnim razumevanjem, pošto si u svom umu odredio vreme za ustajanje. Kada si ustao, u poslednjoj trećini noći, dok hodaš ili sediš, pročisti svoj um od stanja koja ga ometaju.’

19. Aggivessana, kada je plemeniti učenik posvećen budnosti, Tathāgata ga dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, ustali se u svesnosti i jasnom razumevanju. Kad odlaziš i dolaziš, postupaj sa jasnim razumevanjem; kad gledaš pravo i kad gledaš u stranu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad savijaš i kad pružaš svoje udove, postupaj s jasnim razumevanjem; kad oblačiš donji ogrtač, kad nosiš spoljašnji ogrtač i zdelu za prošenje hrane, postupaj s jasnim razumevanjem; kad jedeš, piješ, žvaćeš i gutaš hranu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad obavljaš veliku i malu nuždu, postupaj s jasnim razumevanjem; kad hodaš, stojiš, sediš, ležeš i ustaješ, govoriš i čutiš, postupaj s jasnim razumevanjem.’

20. Aggivessana, kada se plemeniti učenik ustali u svesnosti i jasnom razumevanju, Tathāgata ga dalje disciplinuje: ‘Hajde, monaše, idi na osamljeno mesto: u šumu, podnožje drveta, planinu, klisuru, pećinu, mesto za kremaciju, gustu džunglu, proplanak, stog sena.’

21. I monah se nastani na osamljenom mestu: u šumi... stogu sena. Kada se vrati iz prošenja hrane, posle obroka, seda nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom. Napuštajući pohlepu za ovim svetom, živi uma oslobođenog pohlepe; um svoj pročišćuje od pohlepe. Napuštajući zlovolju i mržnju, živi uma oslobođenog zlovolje, stalo mu je do dobrobiti svih živih bića; um svoj pročišćuje od zlovolje i mržnje. Napuštajući tromost i pospanost, živi oslobođen tromosti i pospanosti, vidi svetlost, svestan i potpuno razumevajući; um svoj pročišćuje od tromosti i pospanosti. Napuštajući uznemirenost i kajanje, živi neuznemiren, uma sasvim spokojnog; um svoj pročišćuje od uznemirenosti i kajanja. Napuštajući sumnjičavost, živi tako što je prevazišao sumnjičavost, ne dvoumi se koja su povoljna mentalna stanja; um svoj pročišćuje od sumnjičavosti.

22. Kada je tako napustio ovih pet prepreka, nesavršenosti uma koje slabe mudrost, boravi monah i kontemplira telo kao telo, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Boravi on i kontemplira osećaje kao osećaje... um kao um... objekte uma kao objekte uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu.¹¹⁷⁶

23. Aggivessana, baš kao što krotitelj pobode veliki stub u zemlju i za njega veže divljeg slona oko vrata, kako bi ukrotio njegove divlje navike... usadio u njemu navike prikladne životu među ljudskim bićima, tako su ova četiri temelja svesnosti stege za um plemenitog učenika, kako bi se ukrotile

njegove divlje navike zasnovane na životu kućedomaćina, ukrotila njegova divlja sećanja i namere zasnovane na životu kućedomaćina, ukrotili njegov bes, umor i grozničavost zasnovani na životu kućedomaćina, te kako bi mogao stupiti na istinski put i dostići *nibbānu*.

24. Onda ga Tathāgata dalje disciplinuje: ‘Hajde monaše, boravi kontemplirajući telo kao telo, ali ne misli misli povezane sa željom za zadovoljstvima čula. Boravi kontemplirajući osećaje kao osećaje... um kao um... objekte uma kao objekte uma, ali ne misli misli povezane sa željom za zadovoljstvima čula.’¹¹⁷⁷

25. Smirivanjem zamišljanja i razmišljanja, ulazi on i boravi na drugom stupnju zadubljenja... trećem stupnju zadubljenja... četvrtom stupnju zadubljenja.

26–29. Kada je monahov koncentrisan um postao tako pročišćen... (*kao sutta 51, §24–27*)... On tada jasno zna: ‘Nema više preporadanja, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više povratka u bilo koju formu bića.’

30. Takav monah je u stanju da podnosi hladnoću i vrućinu, glad i žeđ, ubode obada i komaraca, vetar, sunce i gmizavce; podnosi zlonamerne, uvredljive reči i telesne osećaje koji su bolni, razdirući, oštri, probadajući, nepoželjni, uznemirujući, koji su pretnja životu. Pošto se sasvim oslobodio strasti, mržnje i obmanutosti, pročistio od nečistoća, vredan je darova, vredan je gostoprimitstva, vredan je pohvala i vredan poštovanja, on je prilika da nenadmašna dobrotu nastane u ovome svetu.

31. Aggivessana, ako kraljev slon umre u starosti neukroćen i neuvežban, smatra se starim slonom koji je umro neukroćen. Ako kraljev slon umre u srednjem dobu neukroćen i neuvežban, smatra se slonom srednjeg doba koji je umro neukroćen. Ako kraljev slon umre mlad neukroćen i neuvežban, smatra se mladim slonom koji je umro neukroćen. Isto tako, Aggivessana, ako iskusan monah umre, a nije uklonio otrove u sebi, smatra se iskusnim monahom koji je umro neukroćen. Ako monah srednjeg statusa umre, a nije uklonio otrove u sebi, smatra se monahom srednjeg statusa koji je umro neukroćen. Ako nedavno zaređeni monah umre, a nije uklonio otrove u sebi, smatra se nedavno zaređenim monahom koji je umro neukroćen.

32. Aggivessana, ako kraljev slon umre u starosti ukroćen i uvežban, smatra se starim slonom koji je umro ukroćen. Ako kraljev slon umre u srednjem dobu ukroćen i uvežban, smatra se slonom srednjeg doba koji je umro ukroćen. Ako kraljev slon umre mlad ukroćen i uvežban, smatra se mladim slonom koji je umro ukroćen. Isto tako, Aggivessana, ako iskusan monah umre, a uklonio je otrove u sebi, smatra se iskusnim monahom koji je umro ukroćen. Ako monah srednjeg statusa umre, a uklonio je

otrove u sebi, smatra se monahom srednjeg statusa koji je umro ukroćen. Ako nedavno zaređeni monah umre, a uklonio je otrove u sebi, smatra se nedavno zaređenim monahom koji je umro ukroćen.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, mladi monah Aćiravata se obradova rečima Blaženoga.

126 *Bhūmiḍa sutta* Bhūmiḍa

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. Jedno jutro, poštovani Bhūmiḍa se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put kuće princa Ḍayasene, gde je seo na pripremljeno mesto.¹¹⁷⁸

3. Onda princ Ḍayasena dođe do poštovanog Bhūmiḍe i pozdravi se s njim. Kad taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i reče poštovanom Bhūmiḍi: „Učitelju Bhūmiḍa, ima asketa i brahmāna koji brane i zastupaju ovakva gledišta: ‘Ako neko položi zavet¹¹⁷⁹ i živi svetačkim životom, takav nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko ne položi zavet, a živi svetačkim životom, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko i položi i ne položi zavet, a živi svetačkim životom, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko niti položi, niti ne položi zavet, a živi svetačkim životom, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod.’ Šta poštovani učitelj Bhūmiḍa kaže na ovo, šta objavljuje?”

4. „Prinče, nisam o tome čuo i učio neposredno slušajući reči Blaženog. Ali moguće je da bi Blaženi ovako rekao: ‘Ako neko položi zavet i živi svetačkim životom nepromišljeno, takav nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko ne položi zavet, a živi svetačkim životom nepromišljeno, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko i položi i ne položi zavet, a živi svetačkim životom nepromišljeno, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod; ako neko niti položi, niti ne položi zavet, a živi svetačkim životom nepromišljeno, takav opet nije u stanju da dobije bilo kakav plod. Međutim, ako neko položi zavet i živi svetačkim životom mudro, takav jeste u stanju da dobije plod; ako neko ne položi zavet, a živi svetačkim životom mudro, takav opet jeste u stanju da dobije plod; ako neko i položi i ne položi zavet, a živi svetačkim životom mudro, takav opet jeste u stanju da dobije plod; ako neko niti položi, niti ne položi zavet, a živi svetačkim životom mudro, takav opet jeste u stanju da dobije plod.’ Prinče, nisam o tome čuo i učio neposredno slušajući reči Blaženog, ali moguće je da bi Blaženi odgovorio tako kako sam rekao.”

5. „Ako učitelj Bhūmiḍa tako govori, ako tako objavljuje, tada se sva-

kako čini da učitelj poštovanog Bhūmiḍe stoji ispred svih običnih asketa i brahmana.”

6. Onda princ Ḍayasena poštovanog Bhūmiḍu iz sopstvene posude posluži pirinčem u mleku.

7. A kad je poštovani Bhūmiḍa jeo i vratio se iz prošnja hrane, otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni, sede sa strane i ispriča ovome šta se dogodilo, dodavši: „Poštovani gospodine, kad sam tako bio pitan i tako odgovorio, nadam se da sam rekao ono što bi i Blaženi rekao i da ga nisam pogrešno tumačio nečim što bi bilo u suprotnosti sa činjenicama. Nadam se da sam objasnio u skladu sa Dhammom, tako da ništa što bi bilo osnova za kritiku ne može da se na valjan način izvede iz mojih tvrdnji”.

8. „Zaista, Bhūmiḍa, kada si bio tako pitan i tako odgovorio, rekao si ono što sam i ja govorio i nisi me pogrešno tumačio nečim što bi bilo u suprotnosti sa činjenicama. Objasnio si u skladu sa Dhammom, tako da ništa što bi bilo osnova za kritiku ne može da se na valjan način izvede iz tvojih tvrdnji.

9. Kakvi god askete i brahmani da imaju pogrešno razumevanje, pogrešnu nameru, pogrešan govor, pogrešne postupke, pogrešno življenje, pogrešan napor, pogrešnu svesnost i pogrešnu koncentraciju, ako polože zavet i žive svetačkim životom, oni nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod; ako ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod; ako i polože i ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod; ako niti polože, niti ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije plod.

10. Zamisli čoveka kojem treba ulje, koji traži ulje, luta u potrazi za uljem, te u neakvo bure sipa peska, poprska ga vodom i pritisne. Zatim, ako je položio zavet i tako postupi, neće biti u stanju da dobije bilo kakvo ulje; ako nije položio zavet, a tako postupi, opet neće biti u stanju da dobije bilo kakvo ulje; ako je i položio i nije položio zavet, a tako postupi, opet neće biti u stanju da dobije bilo kakvo ulje; ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet neće biti u stanju da dobije bilo kakvo ulje. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije ulje. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju pogrešno razumevanje... nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije plod.

11. Zamisli čoveka kojem treba mleko, koji traži mleko, luta u potrazi za mlekom, te počne da stiska rog krave koja samo što se otelila. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi,

opet neće biti u stanju da dobije bilo kakvo mleko. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije mleko. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju pogrešno razumevanje... nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije plod.

12. Zamisli čoveka kojem treba buter, koji traži buter, luta u potrazi za buterom, te sipa vode u bućkalicu i bućka je štapom. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet neće biti u stanju da dobije bilo kakav buter. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije buter. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju pogrešno razumevanje... nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije plod.

13. Zamisli čoveka kojem treba vatra, koji traži vatru, luta u potrazi za vatrom, te uzme komad drveta i njime trlja drugi komad, vlažan i mek. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet neće biti u stanju da dobije bilo kakvu vatru. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije vatra. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju pogrešno razumevanje... nisu u stanju da dobiju bilo kakav plod. A zašto? Zato što taj [pogrešan put] nije valjan način da se dobije plod.

14. Kakvi god askete i brahmani da imaju ispravno razumevanje, ispravnu nameru, ispravan govor, ispravne postupke, ispravno življenje, ispravan napor, ispravnu svesnost i ispravnu koncentraciju, ako polože zavet i žive svetačkim životom, oni jesu u stanju da dobiju plod; ako ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet jesu u stanju da dobiju plod; ako i polože i ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet jesu u stanju da dobiju plod; ako niti polože, niti ne polože zavet, a žive svetačkim životom, opet jesu u stanju da dobiju plod. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije plod.

15. Zamisli čoveka kojem treba ulje, koji traži ulje, luta u potrazi za uljem, te u nekakvo bure sipa susamovo brašno, poprska ga vodom i pritisne. Zatim, ako je položio zavet i tako postupi, biće u stanju da dobije ulje; ako nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije ulje; ako je i položio i nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije ulje; ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije ulje. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije ulje. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju ispravno razumevanje... jesu u stanju da dobiju plod. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije plod.

16. Zamisli čoveka kojem treba mleko, koji traži mleko, luta u potrazi za mlekom, te počne da stiska vime krave koja samo što se otelila. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije mleko. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije mleko. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju ispravno razumevanje... jesu u stanju da dobiju plod. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije plod.

17. Zamisli čoveka kojem treba buter, koji traži buter, luta u potrazi za buterom, te sipa pavlaku u bučkalicu i bučka je štapom. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije buter. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije buter. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju ispravno razumevanje... jesu u stanju da dobiju plod. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije plod.

18. Zamisli čoveka kojem treba vatra, koji traži vatru, luta u potrazi za vatrom, te uzme komad drveta i njime trlja drugi komad, suv i tvrd. Zatim, ako je položio zavet... ako nije položio zavet... ako je i položio i nije položio zavet... ako je niti položio, niti nije položio zavet, a tako postupi, opet će biti u stanju da dobije vatru. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije vatra. Isto tako, kakvi god askete i brahmani da imaju ispravno razumevanje... jesu u stanju da dobiju plod. A zašto? Zato što taj [ispravan put] jeste valjan način da se dobije plod.

19. Bhūmiḍa, da su ti ova četiri poređenja pala na pamet [u pogledu] princa Ḍayasene, on bi spontano stekao poverenje u tebe, a tako ispunjen poverenjem, ispoljio bi ga prema tebi.”

„Poštovani gospodine, kako da mi ta četiri poređenja padnu na pamet [u pogledu] princa Ḍayasene kao što su pala na pamet Blaženom, kad su njemu ona došla spontano i niko za njih nije čuo ranije?”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Bhūmiḍa se obradova rečima Blaženoga.

127 *Anuruddha sutta* Anuruddha

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda stolar Pañćakanga reče nekom čoveku: „Hajde, dobri čoveče, idi do poštovanog Anuruddhe, u moje ime pokloni mu se do zemlje i reci: ‘Poštovani gospodine, stolar Pañćakanga do nogu se klanja poštovanom Anuruddhi i kaže: „Neka poštovani Anuruddha sa još tri monaha prihvati moj poziv za ručak sutra; neka poštovani Anuruddha bude tačan, jer je stolar Pañćakanga vrlo zauzet, ima mnogo posla da obavi za kralja”.’”

„Da, gospodine”, odgovori čovek i otide do poštovanog Anuruddhe. Pošto se do zemlje poklonio poštovanom Anuruddhi, sede sa strane i prenese poruku. A poštovani Anuruddha ćutke prihvati ovaj poziv.

3. I tako, kada je noć prošla, ujutro, poštovani Anuruddha se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa ode do kuće stolara Pañćakange i tamo sede na pripremljeno mesto. Zatim je stolar Pañćakanga svojim rukama poslužio i raznim ukusnim jelima nahranio poštovanog Anuruddhu. A kada je poštovani Anuruddha jeo i izvadio ruke iz zdele, stolar Pañćakanga sede na niže mesto, sa strane, i reče poštovanom Anuruddhi:

4. „Poštovani gospodine, stariji monasi došli su kod mene i rekli: ‘Kućedomaćine, razvijaj nemerljivo oslobođenje uma’; a neki drugi stariji monasi rekoše: ‘Kućedomaćine, razvijaj uzvišeno oslobođenje uma.’ Nemerljivo oslobođenje uma i uzvišeno oslobođenje uma¹¹⁸⁰ – jesu li ta dva stanja različita po značenju i različita po nazivu ili ista po značenju, a samo različita po nazivu?”

5. „Kaži nam, kućedomaćine, kako ti to vidiš. Posle toga biće ti razjašnjeno.”

„Poštovani gospodine, ja mislim ovako: nemerljivo oslobođenje uma i uzvišeno oslobođenje uma – to su dva stanja ista po značenju, a samo različita po nazivu.”

6. „Kućedomaćine, nemerljivo oslobođenje uma i uzvišeno oslobođenje uma – to su dva stanja različita po značenju i različita po nazivu. A ovako treba razumeti to što su ta dva stanja različita po značenju i različita po nazivu.

7. Šta je, kućedomaćine, nemerljivo oslobođenje uma? Tako monah

živi obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim prijateljskom ljubavlju, isto tako i drugu, isto tako i treću, isto tako i četvrtu; takođe iznad, ispod, unaokolo, svuda i svakoga, kao i sebe; živi on obasjavajući čitav svet umom prožetim prijateljskom ljubavlju, obilnom, uzvišenom, neme­rljivom, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. Živi on obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim saosećanjem... Živi on obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim radošću zbog sreće drugih... Živi on obasjavajući jednu stranu sveta umom prožetim spokojstvom... obilnim, uzvišenim, neme­rljivim, bez ikakvog neprijateljstva i zlovolje u sebi. To se naziva neme­rljivo oslobođenje uma.

8. A šta je, kućedomaćine, uzvišeno oslobođenje uma? Tako monah boravi fokusiran na područje veličine korena jednog drveta, prožimajući ga uzvišeno: to se naziva uzvišeno oslobođenje uma.¹¹⁸¹ Tako monah boravi fokusiran na područje veličine jednog sela, prožimajući ga uzvišeno... na područje veličine dva ili tri sela... na područje veličine jednog kraljevstva... na područje veličine dva ili tri kraljevstva... na područje veličine kopna omeđenog okeanom, prožimajući ga uzvišeno: to se takođe naziva uzvišeno oslobođenje uma. Na taj se način, kućedomaćine, može razumeti kako su ta stanja različita po značenju i različita po nazivu.

9. Postoje, kućedomaćine, ove četiri vrste ponovnog javljanja [u nekom budućem stanju] postojanja.¹¹⁸² Koje četiri? Tako neko boravi fokusiran i prožima ‘ograničenim sjajem’; posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu božanstava ograničenog sjaja. Tako neko boravi fokusiran i prožima ‘bezganičnim sjajem’; posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu božanstava bezgraničnog sjaja. Tako neko boravi fokusiran i prožima ‘pomućenim sjajem’; posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu božanstava pomućenog sjaja. Tako neko boravi fokusiran i prožima ‘čistim sjajem’; posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu božanstava čistog sjaja. To su četiri vrste ponovnog javljanja [u nekom budućem stanju] postojanja.¹¹⁸³

10. Ima prilika, kućedomaćine, kad se ta božanstva okupe na jednom mestu. Kada su tako okupljeni, uočljiva je razlika u njihovoj boji, ali ne i razlika u njihovom sjaju. Baš kao kad čovek unese u kuću nekoliko lampi, uočljiva je razlika u njihovom plamenu, ali ne i razlika u sjaju; isto tako, ima prilika kad su ta božanstva okupljena na jednom mestu... ali ne i razlika u njihovom sjaju.

11. Ima prilika, kućedomaćine, kad se ta božanstva razidu s jednog mesta. Pošto se razilaze, uočljiva je razlika u njihovoj boji, ali i razlika u njihovom sjaju. Baš kao kad čovek počne da iznosi iz kuće one lampe, uočljiva je razlika u njihovom plamenu, ali i razlika u sjaju; isto tako, ima prilikâ kada se ta božanstva okupe na jednom mestu... ali i razlika u

njihovom sjaju.

12. Tim božanstvima ne pada na pamet misao: ‘Ovaj naš [život] je trajan, postojan, večan’, pa ipak, gde god da se nastane, tu pronalaze radost. Baš kao kad muve slete i ostanu na obramici ili korpi koju neko nosi, ne pada im na pamet misao: ‘Ovaj naš [život] je trajan, postojan, večan’, pa ipak, gde god da slete, tu pronalaze radost; isto tako, tim božanstvima ne pada na pamet misao... pa ipak, gde god da se nastane, tu pronalaze radost.”

13. Kada ovo bi rečeno, poštovani Abhiya Kaćcāna reče poštovanom Anuruddhi: „Dobro je to, poštovani Anuruddha; pa ipak, imam još nešto da pitam: Jesu li sve to blistava božanstva ograničenog sjaja ili su neka od njih božanstva bezgraničnog sjaja?”

„Zbog činioca [koji utiče na preporadanje], prijatelju Kaćcāna, neka od njih su božanstva ograničenog sjaja, a neka druga bezgraničnog sjaja.”

14. „Poštovani Anuruddha, šta je taj činilac, šta je razlog da su među božanstvima koja su se pojavila u jedinstvenoj kategoriji božanstava, neka božanstva ograničenog sjaja, a neka bezgraničnog sjaja?”

„S tim u vezi, prijatelju Kaćcāna, odgovoriću ti pitanjem. Odgovori onako kako misliš da treba. Šta misliš, prijatelju Kaćcāna? Kada monah boravi fokusiran na područje veličine korena jednog drveta, prožimajući ga uzvišeno, a drugi monah boravi fokusiran na područje veličine korenja dva ili tri drveta, prožimajući ga uzvišeno – od te dve vrste mentalnog razvoja koja je uzvišenija?” – „Ova druga, poštovani.”

„Šta misliš, prijatelju Kaćcāna? Kada monah boravi fokusiran na područje veličine korena dva ili tri drveta, prožimajući ga uzvišeno, a drugi monah boravi fokusiran na područje veličine jednog sela, prožimajući ga uzvišeno... područje veličine jednog sela i područje veličine dva ili tri sela... područje veličine dva ili tri sela i područje veličine jednog kraljevstva... područje veličine jednog kraljevstva i područje veličine dva ili tri kraljevstva... na područje veličine dva ili tri kraljevstva i područje veličine kopna omeđenog okeanom, prožimajući ga uzvišeno – od te dve vrste mentalnog razvoja koja je uzvišenija?” – „Ova druga, poštovani.”

„To je taj činilac, to je razlog, prijatelju Kaćcāna, što su među božanstvima koja su se pojavila u jedinstvenoj kategoriji božanstava, neka božanstva ograničenog sjaja, a neka bezgraničnog sjaja.”

15. „Dobro je to, poštovani Anuruddha; pa ipak, imam još nešto da pitam: Jesu li sve to blistava božanstva pomućenog sjaja ili su neka božanstva čistog sjaja?”

„Zbog činioca [koji utiče na preporadanje], prijatelju Kaćcāna, neka su božanstva pomućenog sjaja, a druga čistog sjaja.”

16. „Poštovani Anuruddha, šta je taj činilac, šta je razlog da su među

božanstvima koja su se pojavila u jedinstvenoj kategoriji božanstava, neka božanstva pomućenog sjaja, a neka čistog sjaja?”

„S tim u vezi, prijatelju Kaćcāna, daću jedno poređenje, jer neki mudri ljudi ovde razumeju značenje onoga što je kazano zahvaljujući poređenju. Zamisli da lampa gori, puna nečistog ulja i sa nečistim fitiljem; zbog nečistog ulja i nečistog fitilja, ona gori slabo. Isto tako, monah boravi fokusiran na [neko područje] i prožima ga nečistim sjajem. Njegova telesna inertnost nije sasvim nestala, njegova tromost i tupost nisu sasvim eliminisani, njegov nemir i kajanje nisu sasvim uklonjeni; zbog toga on, zapravo, meditira slabo.¹¹⁸⁴ Posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu božanstava pomućenog sjaja.

A zamisli da lampa gori, puna čistog ulja i sa čistim fitiljem; zbog čistog ulja i čistog fitilja, ona ne gori slabo. Isto tako, monah boravi fokusiran na [neko područje] i prožima ga čistim sjajem. Njegova telesna inertnost sasvim je nestala, njegova tromost i tupost sasvim eliminisani, njegov nemir i kajanje sasvim uklonjeni; zbog toga on, zapravo, meditira sjajno. Posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu božanstava čistog sjaja.

To je taj činilac, to je razlog, prijatelju Kaćcāna, što su među božanstvima koja su se pojavila u jedinstvenoj kategoriji božanstava, neka božanstva pomućenog sjaja, a neka čistog sjaja.”

17. Kad ovo bi rečeno, poštovani Abhiya Kaćcāna reče poštovanom Anuruddhi: „Dobro je, poštovani Anuruddha. Poštovani Anuruddha ne kaže: ‘Ovak sam čuo’ ili ‘Trebalo bi da je ovako.’ Umesto toga, poštovani Anuruddha kaže: ‘Ova božanstva su ovakva, ona božanstva su onakva.’ I izgleda da se poštovani Anuruddha svakako družio s tim božanstvima, razgovarao s njima i raspravljao s njima”.

„Očigledno, prijatelju Kaćcāna, da su tvoje reči uvredljive i neučtive, ali svejedno ću ti odgovoriti. Tokom dugog vremena družio sam se s tim božanstvima, razgovarao s njima i raspravljao s njima.”¹¹⁸⁵

18. Kada ovo bi rečeno, poštovani Abhiya Kaćcāna reče stolar Pañcākangi: „Dobitak je za tebe, kućedomaćine, veliki je dobitak za tebe što si napustio stanje sumnjičavosti i imao priliku da čuješ ovaj govor o Dhammi.”

128 *Upakkilesa sutta* Nedostaci

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u Kosambiju, u Ghositi-
tinom parku.

2. U to vreme monasi u Kosambiju su se svađali i prepirali, bili duboko
podeljeni, ranjavali jedni druge rečima kao bodežima.¹¹⁸⁶

3. Onda neki monah otide do Blaženoga, pokloni se, sede sa strane
i reče: „Poštovani gospodine, monasi u Kosambiju se svađaju i prepiru,
duboko su podeljeni, ranjavaju jedni druge rečima kao bodežima. Bilo bi
dobro ako bi Blaženi iz saosećanja posetio te monahe.”

Blaženi ćutke prihvati poziv.

4. I tako Blaženi otide do onih monaha i reče im: „Dosta je, monasi,
neka ne bude svađa, prepirki, sukoba i sporova.” Kada to bi rečeno, neki
monah reče Blaženome: „Čekajte, poštovani gospodine! Neka Blaženi,
Gospodar Dhamme, bude spokojan i uživa u ovom prijatnom boravištu
ovde i sada. Mi smo ti koji će biti odgovorni za te svađe, prepirke, sukobe
i sporove.”

I drugi put... I treći put Blaženi reče: „Dosta je, monasi, neka ne bude
svađa, prepirki, sukoba i sporova.” I treći put onaj monah reče Blaženome:
„Čekajte, poštovani!... Mi smo ti koji će biti odgovorni za te svađe, pre-
pirke, sukobe i sporove.”

5. Kada je svanulo, Blaženi se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji
ogrtač, pa krenu put Kosambija da prosi hranu. Kad je prošao Kosambi i
vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, pospremi on mesto na kojem
je boravio, uze prosjačku zdelu i gornji ogrtač, te tako stojeći izreče ove
stihove:

6. „Gde mnogo glasova u isto vreme govore,
niko sebe nezalicom ne smatra;
iako Sangha jeste podeljena,
niko to sebi ne pripisuje za greh.

Zaboravili su na promišljen govor,
pričaju opsednuti pukim rečima.
Neobuzdanih usta, brbljaju što im na um padne;

i niko ne zna šta ga goni da tako radi.

’Psovao me je, tukao,¹¹⁸⁷
pobedio me je i orobio’,
u onima koji tako misle,
mržnja se nikad ne smiruje.

Mržnjom se mržnja
zaista nikad ne smiruje,
mržnja se ne-mržnjom smiruje;
to je zakon večni.

Mnogi ne razumeju ovde
da sebe obuzdati treba,
ali oni koji to shvate,
svađe svoje smiruju lako.

Kostolomci i ubice,
oni što krađu stoku, konje i imetak,
oni što poharaju čitav kraj –
ako i takvi mogu da delaju zajedno,
zašto je vama to nedostižno?

Ako naiđeš na mudrog saputnika,
čistih dela, čvrstog u vrlini,
prevladavši prepreke sve,
takvom se obradovan i sabran pridruži.

Ako ne naiđeš na mudrog saputnika,
čistih dela, čvrstog u vrlini,
tada kô kralj što zemlju u boju izgubi
ili slon u šumi, sam se zaputi.

Bolje je živeti sam,
jer nema drugarstva s budalom.
Sam se kreći i ne čini ništa loše,
zadovoljan i s malim, kô slon u šumi samotan.”

7. Pošto je, tako stojeći, izrekao ove stihove, Blaženi se zaputi u selo Bālakaloṇakāra. A tada je poštovani Bhagu živeo u selu Bālakaloṇakāra. Kada poštovani Bhagu izdaleka ugleda Blaženog kako dolazi, pripremi

mesto za njega i vodu za pranje nogu. Blaženi sede na pripremljeno mesto i opru noge. A poštovani Bhagu se pokloni Blaženom, sede sa strane i Blaženi mu ovako reče: „Nadam se da ti dobro ide vežbanje, monaše, nadam se da si se udobno smestio, nadam se da nemaš poteškoća da isprosiš hranu”.

„Dobro mi je, Blaženi, udobno mi je i nemam poteškoća da isprosim hranu.”

Na to Blaženi uputi, podstaknu, nadahnu i ohrabri poštovanog Bhagua govorom o Dhammi, posle čega ustade sa svog mesta i otide u Istočni bambusov gaj.

8. U to vreme poštovani Anuruddha, poštovani Nandiya i poštovani Kimbila živeli su u Istočnom bambusovom gaju.¹¹⁸⁸ Čuvar šume ugledao je Blaženog još izdaleka i reče mu: „Ne ulazi u ovu šumu, isposniče. U njoj su tri mladića koja tu traže svoju dobrobit. Nemoj ih uznemiravati.”

9. A poštovani Anuruddha je čuo čuvara šume kako razgovara sa Blaženim, te mu doviknu: „Prijatelju, čuvaru šume, ne sprečavaj Blaženoga da uđe. To je naš učitelj, Blaženi, koji nam dolazi.” Potom poštovani Anuruddha otide do poštovanog Nandiye i poštovanog Kimbile i reče im: „Hajdete, poštovani prijatelji, hajdete! Naš učitelj, Blaženi, došao je.”

10. I tako sva trojica dočekaše Blaženog. Jedan od njega prihvati zdelu i gornji ogrtač, drugi pripremi mesto za sedenje, treći donese vode za pranje nogu. Blaženi sede na pripremljeno mesto i opru noge. Onda se sva trojica poštovanih pokloniše Blaženome i sedošu sa strane. Dok su tako sedeli sa strane, Blaženi im reče: „Nadam se da vam dobro ide vežbanje, Anuruddha, nadam se da ste se dobro smestili, nadam se da nemate poteškoća da isprositate hranu.”

„Dobro nam ide, Blaženi, dobro smo se smestili i nemamo poteškoća da isprosimo hranu.”

11. „Nadam se, Anuruddha, da živite u slozi, poštujete jedan drugog, ne svađate se, kad ste zajedno kao mleko i voda da se pomešaju, jedan na drugog gledate s ljubavlju.”

„Svakako, poštovani gospodine, živimo u slozi, poštujemo jedan drugog, ne svađamo se, kad smo zajedno kao mleko i voda da se pomešaju, jedan na drugog gledamo s ljubavlju.”

„Ali kako, Anuruddha, uspevate da tako živite?”

12. „Otome ja ovako mislim: ‘Dobitak je za mene, veliki je dobitak za mene, živim s takvim saputnicima u svetačkom životu.’ I tako telesne postupke ispunjavam prijateljskom ljubavlju prema njima, i javno i privatno; verbalne postupke ispunjavam prijateljskom ljubavlju prema njima, i javno i privatno; mentalne postupke ispunjavam prijateljskom ljubavlju prema njima, i javno i privatno. Ovako razmišljam: ‘Zašto ne bih ostavio po strani ono što želim da radim i uradio ono što ovi poštovani žele da urade?’ Onda

to ostavim po strani i uradim ono što ovi poštovani žele da urade. Poštovani gospodine, mi smo različiti u telu, ali jedinstveni u umu.”

Poštovani Nandiya i poštovani Kimbila su svaki slično govorili, te dodadoše: „Tako mi živimo u slozi, poštujemo jedan drugog, ne svađamo se. Kada smo zajedno, kao mleko i voda da se pomešaju, jedan na drugog gledamo s ljubavlju.”

13. „Dobro je, Anuruddha. Nadam se da sva trojica živite marljivi, predani i odlučni.”

„Svakako živimo marljivi, predani i odlučni.”

„Ali kako, Anuruddha, uspevate da tako živite?”

14. „Poštovani gospodine, ko god se od nas prvi vrati iz sela, iz proše-nja hrane, priprema mesta za sedenje, vodu za piće i pranje zdela, na mesto stavlja posudu za otpatke. Ko god se od nas vrati poslednji, jede ono što je preostalo, ukoliko želi; inače, baci to na mesto gde nema trave ili sipa u vodu u kojoj nema živih bića. Rasprema mesta za sedenje i odnosi vodu za piće i pranje zdela. Odnosi posudu za otpatke, pošto je opere, te počisti mesto na kojem se jede. Ko god primeti da su posude sa vodom za piće, pranje zdela ili čišćenje toaleta skoro prazne, pobrine se da ih napuni. Ako su mu teške da ih nosi, pozove rukom nekoga u pomoć i prenesu ih zajedničkim snagama, ali zbog svega toga ne prekidamo plemenitu ćutnju. Umesto toga, svakih pet dana okupimo se i celu noć razgovaramo o Dhammi. Tako živimo marljivi, predani i odlučni.”

15. „Dobro je, Anuruddha, dobro je. Ali dok tako sva trojica živite marljivi, predani i odlučni, jeste li dostigli bilo kakve nadljudske osobine, isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih, ugodno boravište?”

„Poštovani gospodine, dok ovde živimo marljivi, predani i odlučni, opažamo i svetlost i viziju oblika.¹¹⁸⁹ Ubrzo zatim svetlost i vizija oblika nestaju, ali mi nismo otkrili uzrok tome.”

16. „Treba da otkrijete uzrok tome,¹¹⁹⁰ Anuruddha. Pre svog probuđenja, dok sam bio tek neprobudeni bodhisatta, i ja sam opažao svetlost i viziju oblika. Ubrzo zatim svetlost i vizija oblika bi nestali. I pomislih: ‘Šta je urok i razlog da svetlost i vizija oblika nestanu?’ Onda sam ovako razmišljao: ‘Sumnja se u meni javila, te je zbog sumnje koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni sumnja više ne pojavi.’

17. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv, predan i odlučan, opažao sam svetlost i viziju oblika. Ubrzo zatim svetlost i vizija oblika su nestali. I pomislih: ‘Šta je urok i razlog da svetlost i vizija oblika nestanu?’ Onda sam ovako razmišljao: ‘Nepažnja se u meni javila, te je zbog nepažnje koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni ne-

pažnja više ne pojave.’

18. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Tromost i tupost su se u meni javili, te je zbog tromosti i tuposti koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja, niti tromost i tupost više ne pojave.’

19. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Strah se u meni javio, te je zbog straha koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali.’ Kao kada čovek krene na put i na nekom mestu ubice iskoče pred njega; u njemu bi se javio strah zbog toga. Isto tako, strah se javio u meni... svetlost i vizija oblika su nestali. [I pomislih:] ‘Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja, ni tromost i tupost, niti strah više ne pojave.’

20. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Oduševljenje se pojavilo u meni, te je zbog oduševljenja koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali.’ Kao kada čovek traži vrata ka skrivenom blagu i odjednom se nađe pred petoro vrata ka skrivenom blagu;¹¹⁹¹ u njemu bi se pojavilo oduševljenje zbog toga. Isto tako, oduševljenje se pojavilo u meni... svetlost i vizija oblika su nestali. [I pomislih:] ‘Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni strah, niti oduševljenje više ne pojave.’

21. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Inertnost se u meni javila, te je zbog inertnosti koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i viđenje oblika su nestali.’ Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni oduševljenje, niti inertnost više ne pojave.’

22. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Višak energije se u meni javio, te je zbog viška energije koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali.’ Kao kada bi čovek čvrsto uhvatio prepelicu obema rukama; ona bi na tom mestu izdahnula. Isto tako, višak energije se javio u meni... svetlost i vizija oblika su nestali. [I pomislih:] ‘Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni inertnost, niti višak energije više ne pojave.’

23. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Manjak energije se u meni javio, te je zbog manjka energije koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali.’ Kao kada bi čovek mlako uhvatio prepelicu sa obema rukama; ona bi iz ruku pobegla. Isto tako, manjak energije se javio u meni... svetlost i vizija oblika su nestali. [I pomislih:] ‘Tako ću postupati

da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni višak energije, niti manjak energije više ne pojave.’

24. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Čežnja se u meni javila, te je zbog čežnje koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni manjak energije, niti čežnja više ne pojave.’

25. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Opažanje raznolikosti se u meni javilo,¹¹⁹² te je zbog opažanja raznolikosti koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni čežnja, niti opažanje raznolikosti više ne pojave.’

26. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv... Onda sam ovako razmišljao: ‘Preterana meditacija na oblike se u meni javila,¹¹⁹³ te je zbog preterane meditacije na oblike koncentracija u meni zamrla; kada je koncentracija u meni zamrla, svetlost i vizija oblika su nestali. Tako ću postupati da se u meni ni sumnja, ni nepažnja... ni opažanje raznolikosti, niti preterana meditacija na oblike više ne pojave.’

27. Kada sam, Anuruddha, razumeo da sumnjičavost jeste nedostatak uma,¹¹⁹⁴ napustio sam sumnju, jedan od nedostataka uma. Kada sam razumeo da nepažnja... tromost i tupost... strah... oduševljenje... inertnost... višak energije... manjak energije... čežnja... opažanje raznolikosti... preterana meditacija na oblike jeste nedostatak uma, napustio sam preteranu meditaciju na oblike, jedan od nedostataka uma.

28. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv, predan i odlučan, opažao sam svetlost, ali ne i viziju oblika; video sam oblike, ali nisam opažao svetlost, čak po čitavu noć ili čitav dan ili čitav dan i noć. I pomislih: ‘Šta je uzrok i razlog tome?’ Onda sam ovako razmišljao: ‘Kada nisam bio fokusiran na znak oblika, već sam se fokusirao na znak svetlosti, tada sam opažao svetlost, ali nisam video oblike. Kada nisam bio fokusiran na znak svetlosti, već sam se fokusirao na znak oblika, tada sam video oblike, ali nisam opažao svetlost, čak po čitavu noć, čitav dan ili čitav dan i noć.’

29. Dok sam tako, Anuruddha, živeo marljiv, predan i odlučan, opažao sam ograničenu svetlost i video ograničene oblike; opažao sam nemerljivu svetlost i video nemerljive oblike, čak po čitavu noć, čitav dan ili čitav dan i noć. I pomislih: ‘Šta je uzrok i razlog tome?’ Onda sam ovako razmišljao: ‘Kada je koncentracija ograničena, moje viđenje je ograničeno; ograničenim viđenjem opažao sam ograničenu svetlost i ograničene oblike. Ali kada je koncentracija nemerljiva, moje viđenje je nemerljivo; nemerljivim viđenjem opažao sam nemerljivu svetlost i nemerljive oblike, čak po čitavu noć, čitav dan ili čitav dan i noć.’

30. Kada sam, Anuruddha, razumeo da sumnjičavost jeste nedostatak uma, napustio sam sumnju, jedan od nedostataka uma. Kada sam razumeo da nepažnja jeste nedostatak uma, napustio sam nepažnju... napustio sam tromost i tupost... napustio sam strah... napustio sam oduševljenje... napustio sam inertnost... napustio sam višak energije... napustio sam manjak energije... napustio sam čežnju... napustio sam opažanje raznolikosti... napustio sam zaokupljenost vidljivim oblicima, jedan od nedostataka uma. Tada pomislih: ‘Napustio sam te nedostatke uma. A sada ću razvijati koncentraciju na tri načina.’¹¹⁹⁵

31. „Odmah zatim, Anuruddha, razvio sam koncentraciju s usmerenom mišlju i istraživanjem; razvio sam koncentraciju bez usmerene misli, već samo sa istraživanjem; razvio sam koncentraciju bez usmerene misli i bez istraživanja; razvio sam koncentraciju s ushićenjem; razvio sam koncentraciju bez ushićenja; razvio sam koncentraciju praćenu užitkom; razvio sam koncentraciju praćenu spokojstvom.”¹¹⁹⁶

32. Kada sam, Anuruddha, razvio koncentraciju s usmerenom mišlju i istraživanjem... kada sam razvio koncentraciju praćenu spokojstvom, znanje i viđenje javiše se u meni: ‘Neopozivo je moje oslobođenje, ovo je rođenje poslednje; nema više novoga bivanja.’”¹¹⁹⁷

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Anuruddha se obradova rečima Blaženoga.

129 *Bālapaṇḍita sutta* Budale i mudraci

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

(BUDALA)

2. „Monasi, postoje tri karakteristike budale, obeležja budale, svojstva budale. Koja tri? Budala je onaj ko misli loše misli, govori loše reči i čini loša dela. Ako budala ne bi bio takav, kako bi ga mudar mogao prepoznati na ovaj način: ‘Ova osoba je budala, loš čovek?’ Pošto budala jeste onaj ko misli loše misli, govori loše reči i čini loša dela, mudar ga prepoznaje na ovaj način: ‘Ova osoba je budala, loš čovek.’

3. Budala oseća bol i tugu ovde i sada na tri načina. Ako budala sedi u društvu, na ulici ili trgu i ljudi raspravljaju o nekim važnim i značajnim stvarima, tada – ako je budala taj koji ubija živa bića, uzima što mu nije dato, upušta se u nedolične seksualne odnose, laže i opija se, a to je sve osnova nemara – on razmišlja ovako: ‘Ovi ljudi raspravljaju o nekim važnim i značajnim stvarima; a ovakve stvari su povezane sa mnom, drugi vide da se u njih upuštam.’ To je prva vrsta bola i tuge koju budala oseća ovde i sada.

4. I opet, kad uhvate nekog lopova, budala vidi da ga kraljevi stavljaju na razne muke.¹¹⁹⁸ Tako lopova osuđuju na bičevanje, udarce štapom, udarce batinom, odsecanje šake, odsecanje stopala, odsecanje i šake i stopala, odsecanje ušiju, odsecanje nosa, odsecanje i ušiju i nosa, osuđuju na ‘lonac vruće kaše’, ‘brijanje školjke’, ‘Rahuova usta’, ‘vatreni venac’, ‘vatrene ruke’, ‘vlati trave’, ‘suknju od traka’, ‘crnu antilopu’, na ‘meso sa kuke’, ‘novčiće’, ‘obradu kiselinom’, ‘osovinu’, ‘slamnatu prostirku’, polivanje vrelim uljem, psi ga rastrgnu, bude živ nataknut na kolac ili mu odseku glavu mačem. Onda budala razmišlja ovako: ‘Zbog loših postupaka kao što su ovi, kad uhvate nekog lopova, kraljevi ga stavljaju na razne muke: tako ga osuđuju na bičevanje... ili mu odseku glavu mačem. Takve stvari su povezane sa mnom, drugi vide da se u njih upuštam.’ To je druga vrsta bola i tuge koju budala oseća ovde i sada.

5. I opet, kad budala sedi na stolici, leži u krevetu ili se pruži po podu, tada loša dela učinjena u prošlosti – njegova telesna, verbalna i mentalna nedela – prekriju ga, zasene i zaokruže. Baš kao što senka visokog planinskog vrha uveče prekrije, zaseni i zaokruži zemlju, isto tako kad budala sedi na stolici, leži u krevetu ili se pruži po podu, loša dela učinjena u prošlosti – njegova telesna, verbalna i mentalna nedela – prekriju ga, zasene i zaokruže. Onda budala razmišlja ovako: ‘Nisam činio ono što je dobro, nisam činio ono što je korisno, nisam sebi načinio sklonište od jada. Činio sam ono što je loše, činio sam ono što je okrutno, činio sam ono što je rdavo. Kada umrem, naći ću se na mestu namenjenom onima koji nisu činili ono što je dobro... koji su činili ono što je rdavo.’ Budala tuguje, žali i nariče, plače udarajući se u grudi i postaje rastresen. To je treća vrsta bola i tuge koju budala oseća ovde i sada.

6. Budala koja se preпустиła lošim postupcima telom, govorom i mišlju, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.

(ČISTILIŠTE)

7. Ako ima bilo šta za šta se s pravom može reći: ‘To zaista niko ne bi trebalo da poželi, niko da teži, to je zaista bolno’, onda s pravom to treba reći za čistilište – zaista je teško pronaći poređenje za patnju u čistilištu”.

Kad ovo bi rečeno, neki monah upita Blaženoga: „Ali, poštovani gospodine, je li ipak moguće dati neko poređenje?”

8. „Može, monaše”, reče Blaženi.¹¹⁹⁹ „Monasi, zamislite da uhvate lopova i odvedu ga pred kralja: ‘Gospodaru, evo lopova. Odredite kojom kaznom da bude kažnjen.’ Na to kralj odgovori: ‘Idite u zoru i izbodite ovog čoveka sa stotinu kopalja.’ I izbodu ga u zoru sa stotinu kopalja. Onda u podne kralj upita: ‘Šta je bilo s onim čovekom?’ – ‘Gospodaru, još je živ.’ Na to kralj naredi: ‘Idite u podne i izbodite tog čoveka sa stotinu kopalja.’ I izbodu ga u podne sa stotinu kopalja. Onda uveče kralj upita: ‘Šta je bilo sa onim čovekom?’ – ‘Gospodaru, još uvek je živ.’ Na to kralj naredi: ‘Idite uveče i izbodite tog čoveka sa stotinu kopalja.’ I izbodu ga uveče sa stotinu kopalja. Šta mislite, monasi? Hoće li taj čovek iskusiti bol i muku zato što je izboden sa trista kopalja?”

„Poštovani gospodine, taj čovek bi iskusio bol i muku i da je uboden samo jednim kopljem, a kamoli sa trista.”

9. Na to, uzevši kamen veličine pesnice, Blaženi se ovako obrati monasima: „Šta mislite, monasi? Šta je veće, ovaj kamen veličine pesnice, koji držim u ruci ili Himalaji, kralj među planinama?”

„Poštovani gospodine, taj kamen veličine pesnice, koji Blaženi drži u ruci jeste beznačajan u odnosu na Himalaje, kralja među planinama, nije ni

njihov delić. To dvoje ne mogu se ni porediti.”

„Isto tako, bol i muka koju bi taj čovek iskusio da je proboden sa trista kopalja jeste beznačajan u odnosu na patnje u čistilištu, nije ni njihov delić. To dvoje ne mogu se ni porediti.

10. Čuvari čistilišta muče ga tako što ga zakivaju na pet mesta. Usijanim gvožđem zakivaju mu jednu šaku, usijanim gvožđem zakivaju drugu šaku, usijanim gvožđem zakivaju mu jedno stopalo, usijanim gvožđem zakivaju drugo stopalo, usijanim gvožđem zakivaju mu stomak. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

11. Zatim ga čuvari čistilišta obore i delju deo po deo sekirama. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

12. Zatim ga čuvari čistilišta okrenu, tako da su stopala nagore, a glava nadole, te ga delju deo po deo sekirama. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

13. Zatim ga čuvari čistilišta vežu za kočije i vuku tamo-amoo preko zemlje koja je u plamenu, bukti i usijana je. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

14. Zatim ga čuvari čistilišta nateraju da se penje i silazi niz ogromno brdo užarenog ugljevlja, koje bukti i usijano je. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

15. Zatim ga čuvari čistilišta okrenu, tako da su stopala nagore, a glava nadole, te ga urone u usijan metalni kotao, koji se puši, bukti i užaren je. I dok se kuva u kovitlacu pene, čas izroni, pa uroni, čas se zavrti. Tako oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

16. Zatim ga čuvari čistilišta bace u Veliko čistilište. A što se tiče Velikog čistilišta, monasi:

Ima četiri ugla i sagrađeno je
 sa četvoro vrata, na svakoj strani po jedna.
 Zidovi mu gvozdeni, svuda unaokolo
 a pokriven gvozdenim krovom.
 I pod mu od gvožđa sačinjen
 te zagrejan tako da se usija.
 Veličina mu je stotinu yodana;
 stoji tako, muka prepun.

17. Monasi, mogao bih vam na bezbroj načina pričati o čistilištu.¹²⁰⁰ Toliko načina da je teško naći poređenje za sve muke u njemu.

(SVET ŽIVOTINJA)

18. Monasi, ima životinja koje se hrane travom. One jedu tako što pregrizu zubima zelenu ili suhu travu. A koje se životinje hrane travom? Slonovi, konji, stoka, magarci, koze i jeleni, kao i druge slične životinje. Budala koja se ranije oduševljavala ukusima ovde i činila loša dela ovde, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu životinja koje se hrane travom.

19. Postoje životinje koje se hrane izmetom. Nanjuše izmet izdaleka i jurnu ka njemu: 'Hrana, hrana!' Baš kao što brahmani pojure kad namirišu žrtveni obred, misleći: 'Hrana, hrana!', isto tako i životinje koje se hrane izmetom, kad namirišu izmet izdaleka, pojure ka njemu: 'Hrana, hrana!' A koje se životinje hrane izmetom? Živina, svinje, psi i šakali, kao i druge slične životinje. Budala koja se ranije oduševljavala ukusima ovde i činila loša dela ovde, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu životinja koje se hrane izmetom.

20. Postoje životinje koje se rode, ostare i umru u mraku. A koje se životinje rode, ostare i umru u mraku? Moljci, crvi i gliste, kao i druge slične životinje. Budala koja se ranije oduševljavala ukusima ovde i činila loša dela ovde, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu životinja koje se rode, ostare i umru u mraku.

21. Postoje životinje koje se rode, ostare i umru u vodi. A koje se životinje rode, ostare i umru u vodi? Ribe, kornjače i krokodili, kao i druge slične životinje. Budala koja se ranije oduševljavala ukusima ovde i činila loša dela ovde, posle sloma tela, posle smrti, preporuča se u društvu životinja koje se rode, ostare i umru u vodi.

22. Postoje životinje koje se rode, ostare i umru u truleži. A koje se životinje rode, ostare i umru u truleži? One životinje koje se rode, ostare i umru u truloj ribi, u trulom lešu, usmrdelom testu, u septičkoj jami ili u odvodnom kanalu. Budala koja se ranije oduševljavala ukusima ovde i činila loša dela ovde, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u društvu životinja koje se rode, ostare i umru u truleži.

23. Monasi, mogao bih vam na bezbroj načina pričati o svetu životinja, na toliko načina da je teško naći poređenje za sve muke u svetu životinja.

24. Monasi, zamislite da neki čovek baci obruč da pluta u velikom okeanu, te ga istočni vetar pogura na zapad, a zapadni vetar na istok, severni vetar ga pogura na jug, a južni vetar na sever. I zamislite da u tom okeanu živi slepa kornjača, koja svakih sto godina izranja na površinu. Šta mislite, monasi? Da li bi slepa kornjača uspela da proturi glavu kroz taj

obruč?”

„Možda bi joj jednom uspelo, poštovani gospodine, posle veoma dugog vremena.”

„Monasi, kažem vam, manje bi vremena trebalo slepoj kornjači da proturi glavu kroz taj обруč nego budali, kad jednom ode u čistilište, da se ponovo rodi kao ljudsko biće. A zašto? Zato što tamo nema praktikovanja Dhamme, nema praktikovanja onoga što jeste ispravno, nema činjenja onoga što jeste korisno, nema sticanja zasluga. Tamo preovlađuje uzajamno proždiranje i pokolj slabih.

25. Ako se, pre ili kasnije, na kraju dugog perioda, ta budala ponovo rodi kao ljudsko biće, rađa se u porodici niskog porekla – u porodici izopštenika, lovaca, pletača bambusa, kolara ili onih koji se hrane đubretom – onoj koja je siromašna, s malo toga za jelo i piće, teško preživljava, u kojoj tek retko nađe hranu i odeću; uz to, ružan je, neugledan i deformisan, bolestan, slep, obogaljenih ruku, hrom ili paralizovan; ne dobija ni hranu ni piće, odeću, prevoz, cvetne vence, mirise i kreme za kožu, krevet, prenoćište, ni svetlo; onda telom, govorom i mišlju čini nedela, pa kako tako radi, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.

26. Monasi, zamislite da kockar svojim prvim nesrećnim bacanjem kocki izgubi dete, ženu i sav imetak, te i sam postane rob, ipak je takvo nesrećno bacanje zanemarivo; nesrećnije je bacanje kad se budala koja čini nedela telom, govorom i mišlju, posle sloma tela, posle smrti preporodi u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Takav je potpuna i istinska budala.¹²⁰¹

(MUDRAC)

27. Monasi, postoje tri karakteristike mudraca, obeležja mudraca, svojstva mudraca. Koja tri? Mudrac je onaj ko misli dobre misli, govori dobre reči i čini dobra dela. Ako mudrac ne bi bio takav, kako bi ga mudar mogao prepoznati na ovaj način: ‘Ova osoba je mudrac, dobar čovek’? Ali kako mudrac jeste onaj ko misli dobre misli, govori dobre reči i čini dobra dela, mudar ga prepoznaje na ovaj način: ‘Ova osoba je mudrac, dobar čovek.’

28. Mudrac oseća zadovoljstvo i radost ovde i sada na tri načina. Ako mudrac sedi u društvu, na ulici ili trgu, i ljudi raspravljaju o nekim važnim i značajnim stvarima, tada – ako je mudrac taj koji je odustao od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što mu nije dato, nedoličnih seksualnih odnosa, laganja i opijanja, a što je sve osnova nemara – on razmišlja ovako: ‘Ovi ljudi raspravljaju o nekim važnim i značajnim stvarima; a ovakve stvari nisu povezane sa mnom, drugi vide da se u njih ne upuštam.’¹²⁰² To je prva

vrsta zadovoljstva i radosti koju mudrac oseća ovde i sada.

29. I opet, kad uhvate nekog lopova, mudrac vidi da ga kraljevi stavljaju na razne muke... (*kao u §4*)... Onda mudrac razmišlja ovako: ‘Zbog loših postupaka poput ovih, kada uhvate nekog lopova, kraljevi ga stavljaju na razne muke. Takve stvari nisu povezane sa mnom, drugi me ne vide da se u njih upuštam.’ To je druga vrsta zadovoljstva i radosti koju mudrac oseća ovde i sada.

30. I opet, kad mudrac sedi na stolici, leži u krevetu ili se pruži po podu, dobra dela učinjena u prošlosti – njegova dobra telesna, verbalna i mentalna dela – prekriju ga, zasene i zaokruže. Baš kao što senka visokog planinskog vrha uveče prekrije, zaseni i zaokruži zemlju, tako kad mudrac sedi na stolici, leži u krevetu ili se pruži po podu, dobra dela učinjena u prošlosti – njegova dobra telesna, verbalna i mentalna dela – prekriju ga, zasene i zaokruže. Onda mudrac razmišlja ovako: ‘Nisam činio ono što je loše, nisam činio ono što je okrutno, nisam činio ono što je rđavo. Činio sam ono što je dobro, činio sam ono što je korisno, načinio sam sebi sklonište od jada. Kada umrem, naći ću se na mestu namenjenom onima koji nisu činili ono što je loše... koji su sebi načinili sklonište od jada.’ On ne tuguje, ne žali, niti nariče, ne plače udarajući se u grudi i ne postaje rastresen. To je treća vrsta zadovoljstva i radosti koju mudrac oseća ovde i sada.

31. Mudrac koji se prepustio dobrim postupcima telom, govorom i mišlju, posle sloma tela, posle smrti preporada se na srećnom odredištu, čak na nebu.

(NEBO)

32. „Ako ima bilo šta za šta se s pravom može reći: ‘To je zaista ono što neko treba da poželi, da teži, to je zaista prijatno’, onda bi to trebalo reći za nebo, jer je zaista teško pronaći poređenje za sreću na nebu”.

Kad ovo bi rečeno, neki monah upita Blaženoga: „Ali, poštovani gospodine, je li ipak moguće dati neko poređenje?”

33. „Može, monaše”, reče Blaženi. „Monasi, zamislite da vladar koji pokreće točak istine¹²⁰³ poseduje sedam blaga i četiri divne odlike, te zbog toga doživljava zadovoljstvo i radost.

34. A kojih je to sedam blaga? Tako, kada je miropomazani kralj okitio glavu na uposatha dan, petnaestog u mesecu,¹²⁰⁴ te se uspeo u gornje odaye svoje palate, tu mu se ukaže božanski točak-bлаго, sa hiljadu paoka, naplatkom i glavčinom, savršen u svakom pogledu. Kad ga ugleda, miropomazani kralj ovako pomisli: ‘Čuo sam ovo: kada miropomazani kralj okiti glavu na uposatha dan, te se uspne u gornje odaje svoje palate i tu mu se ukaže božanski točak-bлаго, sa hiljadu paoka, naplatkom i glavčinom,

savršen u svakom pogledu, taj kralj tada postaje vladar koji pokreće točak istine. Jesam li ja onda vladar koji pokreće točak istine?’

35. Onda miropomazani kralj ustane sa svog mesta, uze posudu s vodom u levu ruku, popraska točak desnom, ovako govoreći: ‘Okreći se unapred, dobri točku!’ I na to točak-bлаго, okrećući se, krene ka istoku, a vladar koji pokreće točak istine sledi ga sa svojom četvorostrukom vojskom.

A gde god da se točak zaustavi, tu se ulogori i vladar koji pokreće točak istine, zajedno sa svojom četvorostrukom vojskom. A suparnički kraljevi s istoka dođu do vladara koji pokreće točak istine i ovako mu kažu: ‘Naklon, veliki kralju; dobrodošao, veliki kralju; posavetuj, veliki kralju.’ A vladar koji pokreće točak istine ovako im kaže: ‘Ne treba da ubijate živa bića; ne treba da uzimate ono što vam nije dato; ne treba da zloupotrebljavate čulna zadovoljstva; ne treba da govorite laži; ne treba da uzimate bilo šta što pomućuje svest; ne treba da jedete ono što ste navikli da jedete.’ I suparnički kraljevi s istoka iskažu lojalnost vladaru koji pokreće točak istine.

Onda točak-bлаго uroni u istočni okean i ponovo izroni. A potom počne da se okreće ka jugu... I suparnički kraljevi s juga iskažu svoju lojalnost vladaru koji pokreće točak istine. Onda točak-bлаго uroni u južni okean i ponovo izroni. A potom počne da se okreće ka zapadu... I suparnički kraljevi sa zapada iskažu lojalnost vladaru koji pokreće točak istine. Onda točak-bлаго uroni u zapadni okean i ponovo izroni. A potom počne da se okreće ka severu... I suparnički kraljevi sa severa iskažu lojalnost vladaru koji pokreće točak istine.

Kada je točak-bлаго zavladao čitavom zemljom, sve do obala okeana, vrati se u svoju prestonicu i na kapiji unutrašnje palate vladara koji pokreće točak istine ostane za glavčinu pričvršćen, poput ukrasa na kapiji vladareve unutrašnje palate. Takav je točak-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

36. I opet, slon-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine, potpuno beo, sa sedam oslonaca, natprirodnih moći, sposoban da leti, kralj slonova po imenu ‘Uposatha.’ Kada ga ugleda, vladar koji pokreće točak istine pomisli: ‘Divno bi bilo uzjahati ovoga slona, ako je moguće ukrotiti ga!’ Potom slon-bлаго bi ukroćen poput čistokrvnog slona kojeg su dugo vežbali. I tako se desi da vladar koji pokreće točak istine, isprobavajući slona-bлаго, popne se na njega ujutro i pošto pređe čitavu zemlju do obala okeana, vrati se u kraljevsku prestonicu na jutarnji obrok. Takav je slon-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

37. I opet, konj-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine, potpuno beo, sa glavom crnom kao zift, sa grivom nalik *munḍa* travi, natprirodnih moći, sposoban da leti, kralj konja po imenu ‘Valāhaka’

[‘Oblak koji grmi’]. Kada ga ugleda, vladar koji pokreće točak istine pomisli: ‘Divno bi bilo uzjahati ovoga konja, ako je moguće ukrotiti ga!’ Potom konj-bлаго bi ukroćen poput čistokrvnog konja kojeg su dugo vežbali. I tako se desi da vladar koji pokreće točak istine, isprobavajući konja-bлаго, popne se na njega ujutro i pošto pređe čitavu zemlju do obala okeana, vrati se u kraljevsku prestonicu na jutarnji obrok. Takav je konj-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

38. I opet, dragulj-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine. To je fini beril iz najčistije vode, sa osam strana i pravih ivica. Sjaj dragulja-bлага prostire se mnogo yođana unaokolo. I tako se desi da vladar koji pokreće točak istine, isprobavajući blago-dragulj, postroji svoju četvorostruku vojsku i stavivši dragulj-bлаго na vrh barjaka, krete ka crnilu i tami mraka. A svi [stanovnici] obližnjih sela ustadoše da rade pri toj svetlosti, misleći da je već dan. Takav je dragulj-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

39. I opet, žena-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine, divna, lepa i ljupka, prekrasnog tena, ni previsoka, ni preniska, ni premršava, ni predebela, ni suviše tamne, ni suviše blede puti, nadmašuje ljudsku lepotu, ne dosežući do božanske. Dodir žene-bлага je poput svile ili pamuka. Kada je hladno, njene ruke su tople; kada je toplo, njen dodir hladi. Telo joj odaje miris sandalovine, a dah miriše na lotos. Ujutro ustaje pre vladara koji pokreće točak istine, a leže posle njega. Spremna da služi, dopadljivog ponašanja i umilnih reči. Pošto nije neverna vladaru koji pokreće točak istine čak ni u mislima, kako bi to mogla biti telom? Takva je žena-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

40. I opet, rizničar-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine. Zahvaljujući prošlim delima, poseduje božanski vid, vidi skrivena blaga, i ona koja imaju vlasnika i ona koja ga nemaju. Dođe do vladara koji pokreće točak istine i kaže: ‘Gospodaru, budite spokojni, ja ću se pobrinuti za vaše finansije.’ I tako se desi da vladar koji pokreće točak istine, isprobavajući rizničara-bлаго, ukrca se na brod i zaplovi rekom Gang, te nasred reke kaže rizničaru-blagu: ‘Treba mi zlata i zlatnika, rizničaru.’ – ‘Onda, gospodaru, neka se brod zaputi ka jednoj od obala.’ – ‘Rizničaru, meni zapravo zlato i zlatnici treba ovde.’ Na to rizničar-bлаго uroni obe ruke u vodu i izvuče ćup pun zlata i zlatnika, te se obrati vladaru koji pokreće točak istine: ‘Gospodaru, je li ovo dovoljno? Je li dovoljno učinjeno, dovoljno prineto?’ Takav je rizničar-bлаго što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

41. I opet, savetnik-bлаго se ukaže vladaru koji pokreće točak istine, mudar, lukav, britkog uma, sposoban da vladara koji pokreće točak istine privoli da unapredi ono što jeste vredno napretka, odbaci ono što treba

odbaciti i učvrsti ono što treba učvrstiti. On dođe kod vladara koji pokreće točak istine i kaže: ‘Gospodaru, budite spokojni. Ja ću upravljati.’ Takav je savetnik-blogo što se ukaza vladaru koji pokreće točak istine.

To je sedam blaga koja poseduje vladar koji pokreće točak istine.

42. A koje su to četiri divne odlike? Tako, vladar koji pokreće točak istine jeste naočit, ljubak i graciozan, izvanredno lepe spoljašnjosti koja nadmašuje ljudska bića. To je prva odlika vladara koji pokreće točak istine.

43. I opet, vladar koji pokreće točak istine živi dugo i traje dugo, i u tom pogledu nadmašuje ljudska bića. To je druga odlika vladara koji pokreće točak istine.

44. I opet, vladar koji pokreće točak istine nema ni bolova ni bolesti, dobrog varenja koje nije ni suviše hladno, ni suviše toplo, i u tom pogledu nadmašuje ljudska bića. To je treća odlika vladara koji pokreće točak istine.

45. I opet, vladar koji pokreće točak istine jeste drag i prijatan brahmanima i kućedomaćinima. Baš kao što je otac drag i prijatan svojoj deci, tako vladar koji pokreće točak istine jeste drag i prijatan brahmanima i kućedomaćinima. Brahmani i kućedomaćini takođe su dragi i prijatni vladaru koji pokreće točak istine. Jednom se vladar koji pokreće točak istine sa svojom četvorostrukom vojskom vozio parkom u borbenim kočijama. Onda brahmani i kućedomaćini dođoše kod njega i ovako mu rekoše: ‘Gospodaru, vozite sporije, kako bismo mogli duže da vas posmatramo.’ A on reče svom vozaru: ‘Vozaru, vozi sporije, kako bih mogao da brahmane i kućedomaćine duže posmatram.’ To je četvrta odlika vladara koji pokreće točak istine.

To su četiri divne odlike vladara koji pokreće točak istine.

46. Šta mislite, monasi? Da li bi vladar koji pokreće točak istine osećao zadovoljstvo i radost što poseduje tih sedam blaga i te četiri divne odlike?”

„Poštovani gospodine, vladar koji pokreće točak istine osećao bi zadovoljstvo i radost makar imao samo jedno blago, a kamoli sedam blaga i četiri divne odlike.”

47. Na to, uzevši kamen veličine pesnice, Blaženi se ovako obrati monasima: „Šta mislite, monasi? Šta je veće, ovaj kamen veličine pesnice, koji držim u ruci ili Himalaji, kralj među planinama?”

„Poštovani, taj kamen veličine pesnice, koji Blaženi drži u ruci jeste beznačajan u odnosu na Himalaje, kralja među planinama, nije ni njihov delić. To dvoje ne mogu se ni porediti.”

„Isto tako, zadovoljstvo i radost koje bi vladar koji pokreće točak istine iskusio jer poseduje tih sedam blaga i te četiri divne odlike beznačajni su u odnosu na sreću na nebu, nisu ni njen delić. To dvoje ne mogu se ni porediti.

48. Ako se pre ili kasnije, na kraju dugog perioda, mudrac ponovo

vrti u svet ljudi, preporuča se u porodici plemenitog porekla – u porodici imućnih plemića, imućnih brahmana ili imućnih kućedomaćina – onih koji su bogati, s velikim blagom i imovinom, s ogromnim količinama srebra i zlata, s mnogim posedima i prihodima, bezmernim novcem i žetvom. Naočito je, ljubak i graciozan, izvanredno lepe spoljašnjosti. Raspolože hranom i pićem, odećom, vozilima, cvetnim vencima, mirisima i pomadama, ležajem, smeštajem i osvetljenjem. Dobro se ponaša telom, govorom i umom, pa pošto tako čini, posle sloma tela, posle smrti, preporuča se na srećnom odredištu, čak na nebu.

49. Monasi, zamislite da kockar svojim prvim srećnim bacanjem kocki dobije veliko bogatstvo, ipak je to srećno bacanje zanemarivo; mnogo je srećnije bacanje kad se mudrac, koji se dobro ponaša telom, govorom i umom, posle sloma tela, posle smrti preporodi na srećnom odredištu, čak na nebu.¹²⁰⁵ Takav je potpun i istinski mudrac.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

130 *Devadūta sutta* Božanski glasnici

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine,” odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, zamislite dve kuće s vratima, a čovek dobrog vida stoji između njih i gleda ljude kako ulaze u te kuće, izlaze iz njih i prolaze tamo-amo. Isto tako i ja, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidim bića kako umiru i ponovo se rađaju, inferiorna i superiorna, lepa i ružna, srećna i nesrećna. Razumem kako se bića preporađaju u skladu sa svojim postupcima: ‘Ova dostojna bića, koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, koja nisu klevetala plemenite, koja su imala ispravna gledišta i postupala u skladu sa tim ispravnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu. Ili ova dostojna bića, koja su dobro postupala telom, govorom i mišlju, koja nisu klevetala plemenite, koja su imala ispravna gledišta i postupala u skladu s tim ispravnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila među ljudskim bićima. Ali ova bića koja su loše postupala telom, govorom i mišlju, klevetala plemenite, imala pogrešna gledišta i postupala u skladu s tim pogrešnim gledištima, posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila u svetu duhova. Ili ova bića koja su loše postupala... posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila u svetu životinja. Ili ova bića koja su loše postupala... posle sloma tela, posle smrti ponovo su se rodila u svetu oskudice, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu.’

3. A onda čuvari čistilišta dohvate jedno takvo biće za obe ruke i izvedu pred kralja Yamu,¹²⁰⁶ ovim rečima: ‘Ovaj čovek, Vaše visočanstvo, nije poštovao majku i oca, niti askete i brahmane, niti starije u porodici. Neka mu Vaše visočanstvo odredi odgovarajuću kaznu.’

4. I kralj Yama počne da ispituje i propituje tog čoveka u vezi s prvim božanskim glasnikom: ‘Dobri čoveče, zar nikada nisi video prvog božanskog glasnika kako se pojavljuje među ljudima?’¹²⁰⁷ A ovaj mu odgovara: ‘Ne, poštovani gospodine, nisam ga video.’ Na to kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar nikada u ovome svetu nisi video nežno dete kako leži potrbuš-

ke, u sopstvenom izmetu i mokraći?’ A ovaj odgovori: ‘Jesam, poštovani gospodine.’

Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar tebi, oštroumnoj i zreloj osobi, nikad nije palo na pamet: „I ja sam podložan rođenju i ne mogu ga izbeći. Sigurno bi bilo bolje da činim dobra dela telom, govorom i mišlju?”’ A ovaj odgovori: ‘Ne, gospodine, nisam to mogao da učinim, jer sam bio nepažljiv.’ Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zbog nepažljivosti propustio si da činiš dobra dela telom, govorom i mišlju. Onda ćeš biti tretiran u skladu sa svojom nepažnjom. Taj loš postupak nisu učinili tvoji majka ili otac, braća, sestre, prijatelji ili poznanici, niti rođaci, askete ili brahmani, niti božanstva. Upravo ti si počinio to loše delo i ti ćeš morati da okusiš njegov plod.’

5. Kada ga je tako ispitao i propitao u vezi s prvim božanskim glasnikom, kralj Yama ga ispituje i propituje u vezi s drugim božanskim glasnikom: ‘Dobri čoveče, zar nikad nisi video drugog božanskog glasnika kako se pojavljuje među ljudima?’ A ovaj mu odgovara: ‘Ne, poštovani, nisam ga video.’ Na to kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar nikad u ovome svetu nisi video muškarca ili ženu od osamdeset, devedeset ili stotinu godina, slabu, povijenu poput spone kojoj se učvršćuju krovne grede, oslonjenu na štap, kako se tetura dok hoda, bolnu, koju su mladost i snaga napustili, bez zuba, sede i retke kose ili bez nje, smežuranu, krastavih udova?’ A ovaj odgovori: ‘Jesam, poštovani.’

Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar tebi, oštroumnoj i zreloj osobi, nikad nije palo na pamet: „I ja sam podložan starenju i ne mogu ga izbeći. Sigurno bi bilo bolje da činim dobra dela telom, govorom i mišlju?”’ A ovaj odgovori: ‘Ne, gospodine, nisam to mogao da učinim, jer sam bio nepažljiv.’ Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zbog nepažljivosti propustio si da činiš dobra dela telom, govorom i mišlju. Onda ćeš biti tretiran u skladu sa svojom nepažnjom. Taj loš postupak nisu učinili tvoji majka i otac... niti božanstva. Upravo ti si počinio to loše delo i ti ćeš morati da okusiš njegov plod.’

6. Kada ga je tako ispitao i propitao u vezi s drugim božanskim glasnikom, kralj Yama ga ispituje i propituje u vezi s trećim božanskim glasnikom: ‘Dobri čoveče, zar nikad nisi video trećeg božanskog glasnika kako se pojavljuje među ljudima?’ A ovaj mu odgovara: ‘Ne, poštovani, nisam ga video.’ Na to kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar nikad u ovome svetu nisi video muškarca ili ženu u bolovima, u patnji, kako leži potrbuške u sopstvenom izmetu i mokraći, kako ih jedni dižu, a drugi spuštaju?’ A ovaj odgovori: ‘Jesam, poštovani.’

Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar tebi, oštroumnoj i zreloj osobi, nikad nije palo na pamet: „I ja sam podložan bolesti i ne mogu je iz-

beći. Sigurno bi bilo bolje da činim dobra dela telom, govorom i mišlju”?’ A ovaj odgovori: ‘Ne, gospodine, nisam to mogao da učinim, jer sam bio nepažljiv.’ Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zbog nepažljivosti propustio si da činiš dobra dela telom, govorom i mišlju. Onda ćeš biti tretiran u skladu sa svojom nepažnjom. Taj loš postupak nisu učinili tvoji majka i otac... niti božanstva. Upravo ti si počinio to loše delo i ti ćeš morati da okusiš njegov plod.’

7. Kada ga je tako ispitao i propitao u vezi s trećim božanskim glasnikom, kralj Yama ga ispituje i propituje u vezi sa četvrtim božanskim glasnikom: ‘Dobri čoveče, zar nikad nisi video četvrtog božanskog glasnika kako se pojavljuje među ljudima?’ A ovaj mu odgovara: ‘Ne, poštovani, nisam ga video.’ Na to kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar nikad u ovome svetu nisi video kada uhvate nekog lopova, te ga kraljevi stavljaju na razne muke: tako ga osuđuju na bičevanje... (*kao sutta 129, §4*)... na odsecanje glave mačem?’ A ovaj odgovori: ‘Jesam, poštovani.’

Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar tebi, oštroumnoj i zreloj osobi, nikad nije palo na pamet: „One koji čine loša dela kraljevi stavljaju na razne muke ovde i sada; a šta li će tek biti posle smrti? Sigurno bi bilo bolje da činim dobra dela telom, govorom i mišlju”?’ A ovaj odgovori: ‘Ne, gospodine, nisam to mogao da učinim, jer sam bio nepažljiv.’ Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zbog nepažljivosti propustio si da činiš dobra dela telom, govorom i mišlju. Onda ćeš biti tretiran u skladu sa svojom nepažnjom. Taj loš postupak nisu učinili tvoji majka i otac... niti božanstva. Upravo ti si počinio to loše delo i ti ćeš morati da okusiš njegov plod.’

8. Kada ga je tako ispitao i propitao u vezi sa četvrtim božanskim glasnikom, kralj Yama ga ispituje i propituje u vezi s petim božanskim glasnikom: ‘Dobri čoveče, zar nikada nisi video petog božanskog glasnika kako se pojavljuje među ljudima?’ A ovaj mu odgovara: ‘Ne, poštovani, nisam ga video.’ Na to kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar nikada u ovome svetu nisi video muškarca ili ženu jedan dan mrtvu, dva dana mrtvu, tri dana mrtvu, naduvanu, modru, dok iz nje curi gnoj?’ A ovaj odgovori: ‘Jesam, poštovani.’

Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zar tebi, oštroumnoj i zreloj osobi, nikad nije palo na pamet: „I ja sam podložan smrti i ne mogu je izbeći. Sigurno bi bilo bolje da činim dobra dela telom, govorom i mišlju”?’ A ovaj odgovori: ‘Ne, gospodine, nisam to mogao da učinim, jer sam bio nepažljiv.’ Onda kralj Yama kaže: ‘Dobri čoveče, zbog nepažljivosti propustio si da činiš dobra dela telom, govorom i mišlju. Onda ćeš biti tretiran u skladu sa svojom nepažnjom. Taj loš postupak nisu učinili tvoji majka i otac... niti božanstva. Upravo ti si počinio to loše delo i ti ćeš morati da okusiš njegov plod.’

9. I pošto ga je tako ispitao i propitao u vezi s petim božanskim glasnikom, kralj Yama začuta.

10. Onda ga čuvari čistilišta muče tako što ga zakivaju na pet mesta.¹²⁰⁸ Usijanim gvožđem zakivaju mu jednu šaku, usijanim gvožđem zakivaju drugu šaku, usijanim gvožđem zakivaju mu jedno stopalo, usijanim gvožđem zakivaju drugo stopalo, usijanim gvožđem zakivaju mu stomak. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

11. Zatim ga čuvari čistilišta obore i delju deo po deo sekirama. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

12. Zatim ga čuvari čistilišta okrenu, tako da su stopala nagore, a glava nadole, te ga delju deo po deo sekirama. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

13. Zatim ga čuvari čistilišta vežu za kočije i vuku tamo-amo preko zemlje koja je u plamenu, bukti i usijana je. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

14. Zatim ga čuvari čistilišta nateraju da se penje i silazi niz ogromno brdo užarenog ugljevlja, koje bukti i usijano je. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

15. Zatim ga čuvari čistilišta okrenu, tako da su stopala nagore, a glava nadole, te ga urone u usijan metalni kotao, koji se puši, bukti i užaren je. I dok se kuva u kovitlacu pene, čas izroni, pa uroni, čas se zavrti. Tako on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

16. Zatim ga čuvari čistilišta bace u Veliko čistilište. A što se tiče Velikog čistilišta, monasi:

Ima četiri ugla i sagrađeno je
 sa četvoro vrata, na svakoj strani po jedna.
 Zidovi mu gvozdeni, svuda unaokolo
 a pokriven gvozdenim krovom.
 I pod mu od gvožđa sačinjen
 te zagrejan tako da se usija.
 Veličina mu je stotinu yođana;
 stoji tako, muka prepun.

17. Zatim se plamenovi koji suknu iz istočnog zida Velikog čistilišta

valjaju ka zapadnom zidu. A plamenovi koji suknu iz zapadnog zida valjaju ka istočnom. Plamenovi koji suknu iz severnog zida valjaju se ka južnom. A plamenovi koji suknu iz južnog zida valjaju se ka severnom zidu. Plamenovi koji suknu odole, valjaju se nagore. A plamenovi koji suknu odgore, valjaju se nadole. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

18. U jednom ili drugom trenutku, monasi, na kraju dugog perioda, ukaže se prilika kad je istočna kapija Velikog čistilišta otvorena. On jurne ka njoj, gazeći po usijanom tlu. Dok to čini, spoljni sloj kože mu gori, unutrašnji sloj kože gori, meso gori, tetive gore, kosti se pretvaraju u dim; isto se događa pri svakom koraku. Kada najzad stigne do kapije, ona je zatvorena. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

U jednom ili drugom trenutku, monasi, na kraju dugog perioda, ukaže se prilika kad je zapadna kapija Velikog čistilišta otvorena... kada je severna kapija otvorena... kada je južna kapija otvorena. On jurne ka njoj... Kada najzad stigne do kapije, ona je zatvorena. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

19. U jednom ili drugom trenutku, monasi, na kraju dugog perioda, ukaže se prilika kad je istočna kapija Velikog čistilišta otvorena. On jurne ka njoj, gazeći po usijanom tlu. Dok to čini, spoljni sloj kože mu gori, unutrašnji sloj kože gori, meso gori, tetive gore, kosti se pretvaraju u dim; isto se događa pri svakom koraku. I on izađe na ta vrata.

20. Odmah uz Veliko čistilište nalazi se ogromno čistilište puno izmeta. I on upadne u njega. U tom čistilištu punom izmeta bića sa ustima poput igala buše spoljašnji sloj njegove kože, buše unutrašnji sloj njegove kože, buše kroz meso, buše kroz tetive, buše kroz kosti i proždiru njihovu srž. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

21. Odmah uz čistilište puno izmeta nalazi se ogromno čistilište puno užarenog ugljevlja. I on upadne u njega. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

22. Odmah uz čistilište puno užarenog ugljevlja nalazi se ogromno čistilište sa simbali drvećem, milju visoko, nakostrešeno od trnja pedalj dugačkog, usijanog, upaljenog, zažarenog. I nateraju ga da se penje i spušta niz to drveće. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

23. Odmah uz šumu simbali drveća nalazi se šuma sa listovima nalik mačevima. I on uđe u nju. Lišće, nošeno vetrom, odseče mu ruke, odseče

mu stopala, odseče i ruke i stopala; odseče uši, odseče nos, odseče i uši i nos. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

24. Odmah uz tu šumu sa listovima nalik mačevima nalazi se veliko jezero puno kiseline umesto vode. I on u njega upadne. Tu ga struja nosi uzvodno i nosi ga nizvodno, nosi ga i uzvodno i nizvodno. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

25. Onda ga čuvari čistilišta kukom izvuku i polože na tlo, pa ga pitaju: ‘Dobri čoveče, koju želju imaš?’ A on kaže: ‘Gladan sam, poštovana gospodo.’ Na to mu čuvari čistilišta razjape čeljusti vrelin mašicama, usijanim, upaljenim, zažarenim, te mu u usta ubace vrelu metalnu kuglu, usijanu, upaljenu, zažarenu. Ona mu sprži usne, sprži usta, sprži grlo, sprži stomak i izade na anus, zajedno sa tankim i debelim crevom. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

26. Onda ga čuvari čistilišta pitaju: ‘Dobri čoveče, koju želju imaš?’ A on kaže: ‘Žedan sam, poštovana gospodo.’ Na to mu čuvari čistilišta razjape čeljusti vrelin mašicama, usijanim, upaljenim, zažarenim, te mu u usta sipaju tečni bakar, usijan, upaljen, zažaren. On mu sprži usne, sprži usta, sprži grlo, sprži stomak i izade na anus, zajedno sa tankim i debelim crevom. Tu on oseća bolne, razdiruće, probadajuće osećaje. I ne umire sve dok njegov loš postupak nije iscrpeo svoju posledicu.

27. Na kraju ga čuvari čistilišta ponovo bace u Veliko čistilište.

28. A u Yāminom umu se javi misao: ‘Onima koji u ovome svetu čine loše, štetne postupke zaista bivaju dosuđene sve ove muke. Ah, kada bih mogao da se rodim među ljudima, kad bi Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, mogao da se pojavi u ovome svetu, kada bih mogao dočekati da me Blaženi poduču Dhammi i da razumem učenje Blaženoga!’

29. Monasi, govorim vam ovo ne kao nešto što sam čuo od nekog drugog askete ili brahmana. Govorim vam ovo kao nešto što sam neposredno saznao, video i otkrio sam za sebe.”

30. Tako reče Blaženi. Kada je Uzvišeni to izgovorio, Učitelj još dodade:

Iako upozoreni božanskim glasnicima,
mnogo je onih koji su nepažljivi
i ljudi će zaista dugo jadikovati
kada jednom odu u donji svet.
Ali kada božanski glasnici
upozore dobre ljude u svetu ovome,

oni se ne prepuštaju neznanju,
već praktikuju plemenitu Dhammu.
Na vezivanje tada gledaju sa zazorom,
jer ono stvara rođenje i smrt;
tako što se ne vezuju, slobodni postaju
razaranjem rođenja i smrti.
U blaženstvu žive, jer sigurni su
i *nibbānu* dosežu ovde i sada.
Otišli iza svakog straha i mržnje,
umakli su patnji svakoj.”

4

Odeljak sa objašnjenjima

(Vibhangavagga)

131 *Bhaddekaratta sutta* Jedna izvanredna noć

1. Ovako sam čuo.¹²⁰⁹ Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas sažetkom i razjašnjenjem govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’¹²¹⁰ Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Neka čovek ne ide za prošlošću,
niti na budućnosti svoje nade gradi;¹²¹¹
jer prošlost je daleko iza njega,
a do budućnosti još stigao nije.
Umesto toga, neka s uvidom motri
svako stanje koje se javi;¹²¹²
neka ga zna i bude u njega siguran,
nepobedivo, nepokolebljivo.¹²¹³
Napor moraš uložiti danas,
jer ko zna, već sutra smrt možda stiže.
Sa smrću nagodbe nema,
da ona i horde njene ostanu podalje;
ali onaj ko tako živi marljivo,
neumorno, danju i noću –
njega Mirni mudrac nazva – ¹²¹⁴
onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.

4. A kako, monasi čovek oživljava prošlost? Pronalazi oduševljenje u razmišljanju: ‘U prošlosti sam imao takav i takav materijalni oblik.’¹²¹⁵ Pronalazi oduševljenje u razmišljanju: ‘U prošlosti sam imao takav i takav osećaj’... ‘U prošlosti sam imao takav i takav opažaj’... ‘U prošlosti sam imao takve i takve mentalne obrasce’... ‘U prošlosti sam imao takvu i takvu svest.’ Tako čovek oživljava prošlost.

5. A kako, monasi, čovek ne oživljava prošlost? Ne pronalazi oduševljenje razmišljajući: ‘U prošlosti sam imao takav i takav materijalni oblik.’¹²¹⁶ Ne pronalazi oduševljenje razmišljajući: ‘U prošlosti sam imao

takav i takav osećaj'... 'U prošlosti sam imao takav i takav opažaj'... 'U prošlosti sam imao takve i takve mentalne obrasce'... 'U prošlosti sam imao takvu i takvu svest.' Tako čovek ne oživljava prošlost.

6. A kako, monasi, čovek svoje nade gradi na budućnosti? Pronalazi oduševljenje u razmišljanju: 'Neka u budućnosti imam takav i takav materijalni oblik.'¹²¹⁷ Pronalazi oduševljenje u razmišljanju: 'Neka u budućnosti imam takav i takav osećaj'... 'Neka u budućnosti imam takav i takav opažaj'... 'Neka u budućnosti imam takve i takve mentalne obrasce'... Pronalazi oduševljenje u razmišljanju: 'Neka u budućnosti imam takvu i takvu svest.' Tako čovek svoje nade gradi na budućnosti.

7. A kako, monasi, čovek svoje nade ne gradi na budućnosti? Ne pronalazi oduševljenje razmišljajući: 'Neka u budućnosti imam takav i takav materijalni oblik.' Ne pronalazi oduševljenje razmišljajući: 'Neka u budućnosti imam takav i takav osećaj'... 'Neka u budućnosti imam takav i takav opažaj'... 'Neka u budućnosti imam takve i takve mentalne obrasce'... 'Neka u budućnosti imam takvu i takvu svest.' Tako čovek svoje nade ne gradi na budućnosti.

8. A kako je, monasi, čovek pobeđen u pogledu stanjâ sada nastalih?¹²¹⁸ Tako, monasi, neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, smatra da je materijalni oblik sopstvo ili da sopstvo poseduje materijalni oblik ili da su materijalni oblici u sopstvu ili da je sopstvo u materijalnom obliku. Smatra da je osećaj sopstvo... da je opažaj sopstvo... da su mentalni obrasci sopstvo... da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Na taj način je čovek pobeđen u pogledu stanjâ sada nastalih."

9. A kako je, monasi, čovek nepobediv u pogledu stanjâ sada nastalih? Tako, monasi, dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, ne smatra da materijalni oblik jeste sopstvo ili da sopstvo poseduje materijalni oblik ili da su materijalni oblici u sopstvu ili da je sopstvo u materijalnom obliku. Ne smatra da je osećaj sopstvo... da je opažaj sopstvo... da su mentalni obrasci sopstvo... da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Na taj je način čovek nepobediv u pogledu stanjâ sada nastalih."

10. Neka čovek ne oživljava prošlost... onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.

11. U vezi s tim je rečeno: 'Monasi, podučiću vas sažetkom i razjašnjenjem govora 'Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.'"

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

132 *Ānandabhaddekaratta sutta* Ānanda i jedna izvanredna noć

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to vreme poštovani Ānanda je u sali za okupljanje upućivao, nadahnjivao, podsticao i ohrabrivao monahe govorom o Dhammi. Recitovao je sažetak i objašnjenje govora „Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć”.

Jedno veče Blaženi izađe iz osame i otide do sale za okupljanje. Sede na pripremljeno mesto i upita monahe: „Monasi, ko je u sali za okupljanje upućivao, nadahnjivao, podsticao i ohrabrivao monahe govorom o Dhammi? Ko je recitovao sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Bio je to poštovani Ānanda.”

Na to Blaženi upita poštovanog Ānandu: „Ānanda, kako si ti upućivao, nadahnjivao, podsticao i ohrabrivao monahe govorom o Dhammi i recitovao sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

3–10. „Ovako sam to činio, poštovani gospodine:

‘Neka čovek ne oživljava prošlost... (*ponavlja se skoro čitava prethodna sutta, §3–10, sve do:*) onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’”

11. Tako sam upućivao, nadahnjivao, podsticao i ohrabrivao monahe govorom o Dhammi i recitovao sažetak i objašnjenje o ‘Onome ko ima jednu izvanrednu noć.’”

„Dobro je, dobro je, Ānanda! Dobro je što si upućivao, nadahnjivao, podsticao i ohrabrivao monahe govorom o Dhammi i recitovao sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć’ tako:

12–19. ‘Neka čovek ne oživljava prošlost... (*ponavlja se skoro čitava prethodna sutta, §3–10, sve do:*) onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

133 *Mahākaścānabhaddekaratta sutta* Mahā Kaścāna i jedna izvanredna noć

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Parku sa toplim izvorima. Kada je zora skoro svanula, poštovani Samiddhi otide do toplih izvora da se okupa. Pošto se okupao, izađe iz vode, te je stajao u donjem ogrtaču i brisao udove. Onda, dok je unaokolo bila još polutama, neko božanstvo divnog sjaja kojim je osvetlilo okolinu toplih izvora dođe do poštovanog Samiddhija. Stojeći sa strane, božanstvo mu ovako reče:

2. „Monaše, da li se sećaš sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Prijatelju, ne sećam se sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, prijatelju, da li se sećaš sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Monaše, ni ja se ne sećam sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, monaše, da li se sećaš stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Prijatelju, ne sećam se stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, prijatelju, da li se sećaš stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Monaše, ni ja se ne sećam stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, monaše, nauči sažetak i razjašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, ovladaj sažetkom i razjašnjenjem govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, zapamti sažetak i razjašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, sažetak i razjašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć’ jesu korisni, oni pripadaju temelju svetačkog života.”

3. I tako, kad noć bi okončana, poštovani Samiddhi otide do Blaženoga. Pošto mu se pokloni, sede sa strane, ispriča Blaženom sve što se dogodilo, te reče: „Bilo bi dobro ako bi me Blaženi podučio sažetku i razjašnjenju govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’”

4. „Onda, monaše, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Samiddhi. A Blaženi ovako reče:

5. Neka čovek ne oživljava prošlost,

niti na budućnosti svoje nade gradi;
jer prošlost je daleko iza njega,
a do budućnosti još stigao nije.
Umesto toga, neka s uvidom motri
svako stanje koje se javi;
neka ga zna i bude u njega siguran,
nepobedivo, nepokolebljivo.
Napor moraš uložiti danas;
jer, ko zna, već sutra smrt možda stiže.
Sa smrću nagodbe nema,
da ona i horde njene ostanu podalje;
ali onaj ko tako živi marljivo,
neumorno, danju i noću –
njega je Mirni mudrac nazvao –
onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.”

6. Tako reče Blaženi. Ovo izrekavši, Uzvišeni ustade sa svog mesta i otide u svoje odaje.

7. Ubrzo pošto je Blaženi otišao, monasi pomisliše:¹²¹⁹ „Prijatelji, Blaženi je ustao sa svog mesta i otišao u svoje odaje, pošto je dao sažetak, bez izlaganja detaljnog značenja. A ko će to izložiti podrobno?” Potom pomisliše: „Učitelj hvali Mahā Kaścānu, a cene ga i njegovi mudri saputnici u svetačkom životu. On je u stanju da izloži detaljno značenje. Kako bi bilo da odemo do njega i upitamo za značenje svega ovoga?”

8. Tako monasi odoše do Mahā Kaścāne i pozdraviše se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedošu sa strane i ispričaše šta se dogodilo, te dodadoše: „Neka nam poštovani Mahā Kaścāna to detaljno objasni”.

9. [A poštovani Mahā Kaścāna odgovori:] „Prijatelji, zamislite čoveka kojem treba dobra drvena građa, koji traga za dobrom drvenom građom. Tragajući za zdravim drvetom pomisli kako je zdravo drvo moguće naći među granama i lišćem velikog drveta, a previdi njegov koren i stablo. Isto tako je i sa vama, poštovana gospodo, kada mislite da mene treba pitati za značenje toga, a prevideli ste Blaženog, iako ste bili oči u oči s Učiteljem. Ono što se može znati, Blaženi zna; ono što se može videti, on vidi; on jeste viđenje, on jeste znanje; on jeste Dhamma; on jeste najviši; on je govornik, objavitelj, tumač značenja, vodič ka Besmrtnom, gospodar Dhamme, Tathāgata. To je bilo vreme kad je trebalo Blaženog da pitate za značenje. A kako on kaže, tako je trebalo da zapamtite.”

10. „Svakako, prijatelju Kaścāna, ono što se može znati, Blaženi zna; ono što se može videti, on vidi; on jeste viđenje... Tathāgata. To je bilo

vreme kad je trebalo Blaženog da pitamo za značenje. A kako on kaže, tako je trebalo da zapamtimo. Pa ipak, Učitelj hvali Mahā Kaśānu, a cene ga i njegovi mudri saputnici u svetačkom životu. On je u stanju da izloži detaljno značenje onoga što je Blaženi rekao sažeto, a da ga nije podrobno objasnio. Neka poštovanom Mahā Kaśāni ne bude teško da nam to objasni.”

11. „Onda, prijatelji, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. A poštovani Mahā Kaśāna ovako nastavi:

12. „Prijatelji, Blaženi je ustao sa svog mesta i otišao u kolibu, pošto je dao sažetak, a ne i detaljno značenje, ovako:

’Neka čovek ne oživljava prošlost...
onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’

Detaljno značenje toga ja razumem na ovaj način:

13. Kako, prijatelji, neko oživljava prošlost? Nečija svest postaje obuzeta željom i strašću kada razmišlja: ‘Moje oko je bilo ovakvo u prošlosti, a oblici su bili takvi.’¹²²⁰ Pošto mu je svest obuzeta željom i strašću, oduševljava se time. Kad se time oduševljava, oživljava prošlost.

Nečija svest postaje obuzeta željom i strašću kada razmišlja: ‘Moje uho je bilo ovakvo u prošlosti, a zvuci su bili takvi... Moj nos i mirisi... Moj jezik i ukusi... Moje telo i opipljivi predmeti... Moj um je bio ovakav u prošlosti, a objekti uma bili su takvi.’ Pošto mu je svest obuzeta željom i strašću, oduševljava se time. Kad se time oduševljava, oživljava prošlost.

14. A kako neko ne oživljava prošlost? Nečija svest ne postaje obuzeta željom i strašću kada razmišlja: ‘Moje oko je bilo ovakvo u prošlosti, a oblici su bili takvi.’ Pošto mu svest nije obuzeta željom i strašću, ne oduševljava se time. Kad se time ne oduševljava, ne oživljava prošlost.

Nečija svest ne postaje obuzeta željom i strašću kada razmišlja: ‘Moje uho je bilo ovakvo u prošlosti, a zvuci su bili takvi... Moj nos i mirisi... Moj jezik i ukusi... Moje telo i opipljivi predmeti... Moj um je bio ovakav u prošlosti, a objekti uma bili su takvi.’ Pošto mu svest nije obuzeta željom i strašću, ne oduševljava se time. Kad se time ne oduševljava, ne oživljava prošlost.

15. Kako, prijatelji, neko polaže svoje nade u budućnost? Neko svim srcem želi da dobije ono što još uvek ne poseduje, misleći: ‘Neka moje oko bude ovakvo u budućnosti, a oblici takvi!’ Pošto svim srcem želi, oduševljava se time što želi. Kad se time oduševljava, polaže svoje nade u budućnost.

Neko svim srcem želi da dobije ono što još uvek ne poseduje, misleći: ‘Neka moje uho bude ovakvo u budućnosti, a zvuci takvi!... Neka moj nos i mirisi... Neka moj jezik i ukusi... Neka moje telo i opipljivi predmeti...

Neka moj um bude ovakav u budućnosti, a objekti uma takvi!' Pošto svim srcem želi, oduševljava se time što želi. Kad se time oduševljava, polaže svoje nade u budućnost.

16. A kako, prijatelji, neko ne polaže svoje nade u budućnost? Neko ne želi svim srcem da dobije ono što još uvek ne poseduje, misleći: 'Neka moje oko bude ovakvo u budućnosti, a oblici takvi!' Pošto ne želi svim srcem, ne oduševljava se time. Kad se ne oduševljava, ne polaže svoje nade u budućnost.

Neko ne želi svim srcem da dobije ono što još uvek ne poseduje, misleći: 'Neka moje uho bude ovakvo u budućnosti, a zvuci takvi!... Neka moj nos i mirisi... Neka moj jezik i ukusi... Neka moje telo i opipljivi predmeti... Neka moj um bude ovakav u budućnosti, a objekti uma takvi!' Pošto ne želi svim srcem, ne oduševljava se time. Kad se ne oduševljava, ne polaže svoje nade u budućnost.

17. Kako je neko pobeđen u pogledu stanjâ koja nastaju sada? U pogledu oka i oblika koji nastaju sada, njegova svest je obuzeta željom i strašću za tim što je nastalo sada. Pošto mu je svest obuzeta željom i strašću, time se oduševljava. Kad se time oduševljava, pobeđen je u pogledu stanjâ koja nastaju sada.

U pogledu uha i zvukova koji nastaju sada... nosa i mirisa... jezika i ukusa... tela i opipljivih predmeta... uma i objekata uma koji nastaju sada, njegova svest je obuzeta željom i strašću za tim što je nastalo sada. Pošto mu je svest obuzeta željom i strašću, time se oduševljava. Kad se time oduševljava, pobeđen je u pogledu stanjâ koja nastaju sada.

18. A kako je neko nepobediv u pogledu stanjâ koja nastaju sada? U pogledu oka i oblika koji nastaju sada, njegova svest nije obuzeta željom i strašću za tim što je nastalo sada. Pošto mu svest nije obuzeta željom i strašću, time se ne oduševljava. Kad se time ne oduševljava, nepobediv je u pogledu stanjâ koja nastaju sada.

U pogledu uha i zvukova koji nastaju sada... nosa i mirisa... jezika i ukusa... tela i opipljivih predmeta... uma i objekata uma koji nastaju sada, njegova svest nije obuzeta željom i strašću za tim što je nastalo sada. Pošto mu svest nije obuzeta željom i strašću, time se ne oduševljava. Kad se time ne oduševljava, nepobediv je u pogledu stanjâ koja nastaju sada.

19. Prijatelji, kada je Blaženi ustao sa svoga mesta i otišao u kolibu, pošto je dao sažetak, bez izlaganja detaljnog značenja, a to je:

'Neka čovek ne oživljava prošlost... onaj ko je imao jednu izvanrednu noć', detaljno značenje toga ja razumem na ovaj način. Prijatelji, ako želite, idite do Blaženoga i pitajte ga za značenje svega toga. Onako kako vam Blaženi objasni, tako bi trebalo da zapamtite.'

20. Na to monasi, nadahnuti i obradovani rečima poštovanog Mahā

Kaścāne, ustadoše sa svog mesta i odoše do Blaženog. Pošto se poklone, sedošo sa strane i ispričaše Blaženom sve što se dogodilo pošto ih je on napustio, te dodadoše: „Tako smo otišli do poštovanog Mahā Kaścāne i upitali za značenje. I poštovani Mahā Kaścāna nam je objasnio značenje tim rečima, pojmovima i rečenicama”.

21. „Monasi, Mahā Kaścāna je mudar, Mahā Kaścāna poseduje veliku mudrost. Da ste mene pitali za značenje, objasnio bih vam upravo na način kako je Mahā Kaścāna učinio. Takvo je značenje svega toga i tako bi trebalo da zapamtite.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

134 *Lomasakangiabhaddakaratta sutta* Lomasakangiya i jedna izvanredna noć

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. U to vreme poštovani Lomasakangiya živeo je u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.¹²²¹

2. Kad je noć poodmakla, mlado božanstvo Ćandana, divnog izgleda koje je obasjalo čitav Nigrodhin park, dođe do poštovanog Lomasakangiye i stade sa strane. Stojeći tako, mlado božanstvo Ćamdana mu reče:

„Monaše, da li se sećaš sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Prijatelju, ne sećam se sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, prijatelju, da li se ti sećaš sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Monaše, ni ja se ne sećam sažetka i razjašnjenja govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, monaše, da li se sećaš stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Prijatelju, ne sećam se stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Ali, prijatelju, da li se ti sećaš stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Monaše, sećam se stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’”

„Ali, prijatelju, kako se sećaš stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć?’”

„Monaše, jednom je Blaženi živeo među božanstvima neba trideset trojice, na steni od crvenog mermera, u podnožju pārićchattaka drveta.¹²²² Tu je Blaženi božanstvima na nebu trideset trojice odrecitovao sažetak i objašnjenje govora ‘Jedna izvanredna noć’:

3. Neka čovek ne oživljava prošlost,
niti na budućnosti svoje nade gradi;
jer prošlost je daleko iza njega,
a do budućnosti još stigao nije.
Umesto toga, neka s uvidom motri
svako stanje koje se javi;
neka ga zna i bude u njega siguran,

nepobedivo, nepokolebljivo.
 Napor moraš uložiti danas;
 jer, ko zna, već sutra smrt možda stiže.
 Sa smrću nagodbe nema,
 da ona i horde njene ostanu podalje;
 ali onaj ko tako živi marljivo,
 neumorno, danju i noću –
 njega je Mirni mudrac nazvao –
 onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.”

4. Monaše, tako se sećam stihova iz govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, nauči sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, zapamti sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’ Monaše, sažetak i objašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć’ jesu korisni, jer pripadaju temeljima svetačkog života.”

Tako reče mlado božanstvo Ćandana, pa istog trena nestade.

5. Kad svanu jutro, poštovani Lomasakangiya pospremi svoju ćeliju, uzme zdelu i gornji ogrtač i krete od sela do sela u pravcu Sāvaththīja. Kada je stigao u Sāvaththī, otide do Blaženog u Ćetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Pošto mu se pokloni, sede sa strane, ispriča Blaženom sve što se dogodilo, te reče: „Bilo bi dobro ako bi Blaženi izložio sažetak i razjašnjenje govora ‘Onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.’”

6. „Monaše, da li ti znaš to mlado božanstvo?”

„Ne, poštovani gospodine.”

„Monaše, ime tom mladom božanstvu jeste Ćandana. Ono motri na Dhammu, posvećuje joj pažnju, razmatra je svim svojim umom, sluša ušima koje su željne da čuju. Zato, monaše, i ti slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine”, Blaženom odgovori poštovani Lomasakangiya. A Blaženi ovako reče:

7–14. „Neka čovek ne oživljava prošlost...

(*ponavlja se čitava sutta 131, §3–10, sve do:*)

onaj ko je imao jednu izvanrednu noć.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Lomasakangiya se obradova rečima Blaženoga.

135 *Āḷakammavibhanga sutta* Kratko razjašnjenje dela

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Ātinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda brahmanski učenik Subha, Todeyyin sin, dođe do Blaženog i pozdravi se s njim.¹²²³ Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i upita Blaženoga:

3. „Učitelju Gotama, kakav je razlog, kakav uzrok što se među ljudskim bićima javljaju niska i uzvišena bića? Jer ima ljudi kratkog veka i onih dugog veka, bolesnih i zdravih ljudi, ružnih i lepih, beznačajnih i uticajnih, siromašnih i bogatih, običnog i plemenitog porekla, glupih i mudrih ljudi. Šta je razlog, šta je uzrok, učitelju Gotama, da se niskost i uzvišenost javljaju među ljudima?”

4. „Učeniče, bića su vlasnici svojih dela, naslednici svojih dela, bića nastaju iz svojih dela, predodređena su svojim delima, dela su njihovo utočište. Delo je ono koje bića deli na niska i uzvišena.”

„Ne shvatam u potpunosti značenje tvrdnje učitelja Gotame izrečene ukratko, bez detaljnijeg izlaganja značenja. Bilo bi dobro da me učitelj Gotama poduči Dhammi, tako da u potpunosti mogu razumeti značenje tvrdnje učitelja Gotame.”

„Onda, učeniče, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Hoću, Učitelju,” odgovori brahmanski učenik Subha. A Blaženi ovako nastavi:

5. „Ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena ubijaju živa bića, krvoločni su, okrvavljenih ruku, ogrezli u batinanju i nasilju, bez milosti za bilo koje živo biće. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporađaju se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, u čistilištu. Ako se posle sloma tela, posle smrti, umesto u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu, ponovo jave u ljudskom obliku, tada su kratkoga veka gde god se rodili.¹²²⁴ To je put, učeniče, koji vodi kratkom životu, to znači biti ubica živih bića, krvoločan, okrvavljenih ruku, ogrezao u batinanju i nasilju, bez milosti za bilo koje živo biće.

6. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena izbegavaju ubijanje živih bića, odustaju od ubijanja živih bića, odlažu batinu i odlažu

nož, puni su obzira i milosrđa i rade na dobrobit svih živih bića. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u srećnom okruženju, u nebeskom svetu. Ako se posle sloma tela, posle smrti, umesto u srećnom okruženju, u nebeskom svetu, ponovo rode u ljudskom obliku, tada su dugovečni gde god se rodili.¹²²⁵ To je put, učeniče, koji vodi dugom životu, to znači izbegavati ubijanje živih bića, odložiti batinu i odložiti nož, biti pun obzira i milosrđa i raditi na dobrobit svih živih bića.

7. Ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena povređuju živa bića svojim rukama, kamenicama, štapovima ili noževima. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, bolešljivi su gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi bolešljivosti, to znači biti onaj ko povređuje bića svojim rukama, kamenicama, štapovima ili noževima.

8. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena ne povređuju živa bića svojim rukama, kamenicama, štapovima ili noževima. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti oni se preporučaju na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su zdravi gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi zdravlju, to znači ne biti onaj ko povređuje druga bića svojim rukama, kamenicama, štapovima ili noževima.

9. Ima slučajeva, učeniče, da su neki muškarac i žena uvek ljuti, često padaju u vatru; kad ih makar i malo kritikuju, razjare se, gnevni su, zlovoljni, ogorčeni, ispoljavaju bes, mržnju i osornost. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, ružni su gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi ružnoći, to znači biti uvek ljut, često padati u vatru... ispoljavati bes, mržnju i osornost.

10. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena nisu uvek ljuti, retko padaju u vatru; čak i kad ih mnogo kritikuju, ne razjare se, nisu gnevni, zlovoljni niti ogorčeni, ne ispoljavaju bes, mržnju niti osornost. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti oni se preporučaju na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su lepi gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi lepoti, to znači ne biti uvek ljut i retko padati u vatru; čak i kad je mnogo kritike izrečeno, ne biti razjaren, gnevan, zlovoljan niti ogorčen; ne ispoljavati bes, mržnju niti osornost.

11. Ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena zavide; oni su zavidljivi, ljubomorni, ogorčeni zbog dobitka, časti, poštovanja, divljenja i zahvalnosti koju uživaju drugi. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela,

posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su beznačajni gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi anonimnosti, to znači biti zavidljiv, ljubomoran i ogorčen zbog dobitka, časti, poštovanja, divljenja i zahvalnosti koju uživaju drugi.

12. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena ne zavide; nisu zavidljivi, ni ljubomorni, niti ogorčeni zbog dobitka, časti, poštovanja, divljenja i zahvalnosti koju uživaju drugi. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su ugledni gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi ugledu, to znači ne biti zavidan, ni ljubomoran, niti ogorčen zbog dobitka, časti, poštovanja, divljenja i zahvalnosti koju uživaju drugi.

13. Ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena ne daju hranu, vodu, odeću, obuću, cvetne vence, mirise, meleme, postelju, sklonište i svetlo asketama i brahmanima. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su siromašni gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi siromaštvu, to znači ne davati hranu, vodu, odeću, obuću, cvetne vence, mirise, meleme, postelju, sklonište i svetlo asketama i brahmanima.

14. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena daju hranu, vodu, odeću, obuću, cvetne vence, mirise, meleme, postelju, sklonište i svetlo asketama i brahmanima. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela, posle sloma tela, posle smrti preporučaju se na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su bogati gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi bogatstvu, to znači davati hranu, vodu, odeću, obuću, cvetne vence, mirise, meleme, postelju, sklonište i svetlo asketama i brahmanima.

15. Ima slučajeva, učeniče, da su neki muškarac ili žena tvrdoglavi i arogantni; ne odaju počast onome kome treba odati počast, niti ustaju pred onim pred kojim treba ustati; ne ustupaju mesto onom kome treba ga ustupe, niti se sklanjaju s puta onome kome treba da se sklone; ne klanjaju se, ne uvažavaju, niti poštuju onog kome se treba klanjati, uvažavati ga i poštovati. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela... preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su običnog porekla gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi običnom poreklu, to znači biti tvrdoglav i arogantan... ne klanjati se, ne uvažavati, niti poštovati onoga koga treba poštovati.

16. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena nisu tvrdoglavi i arogantni; odaju počast onome kome treba da odaju počast, ustaju

pred onim pred kojim treba da ustanu; ustupaju mesto onom kome treba da ga ustupe, sklanjaju se s puta onome kome treba da se sklone; klanjaju se, uvažavaju i poštuju onog kome se treba klanjati, uvažavati ga i poštovati. Zbog toga što čine i gomilaju takva dela... preporučaju se na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su plemenitog porekla gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi plemenitom poreklu, to znači ne biti tvrdoglav i arogantan ... klanjati se, uvažavati i poštovati onoga koga treba poštovati.

17. Ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena ne posećuju asketu ili brahmana i ne pitaju: 'Poštovani gospodine, šta je korisno? Šta je štetno? Šta je vredno prekora? Šta je vredno pohvale? Šta treba negovati? Šta ne treba negovati? Koji će mi postupci na duge staze doneti bol i patnju? Koji će mi postupci na duge staze doneti dobrobit i sreću?' Zbog toga što čine i gomilaju takva dela... preporučaju se u svetu lišavanja... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su glupi gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi glupavosti, to znači ne posećivati asketu ili brahmana i postaviti mu takva pitanja.

18. Ali ima slučajeva, učeniče, da neki muškarac ili žena posećuju asketu ili brahmana i pitaju: 'Poštovani gospodine, šta je korisno?... Koji će mi postupci na duge staze doneti dobrobit i sreću?' Zbog toga što čine i gomilaju takva dela... preporučaju se na srećnom odredištu... Ako se umesto toga ponovo rode u ljudskom obliku, tada su mudri gde god se rodili. To je put, učeniče, koji vodi mudrosti, to znači posećivati asketu i monaha i postaviti mu takva pitanja.

19. Tako, učeniče, put koji vodi kratkom životu čini ljude kratkovečnim, put koji vodi dugom životu čini ljude dugovečnim; put koji vodi bolesti čini ljude bolesnim, put koji vodi zdravlju čini ljude zdravima; put koji vodi ružnoći čini ljude ružnima, put koji vodi lepoti čini ljude lepima; put koji vodi beznačajnosti čini ljude beznačajnima, put koji vodi ugledu čini ljude uglednima; put koji vodi siromaštvu čini ljude siromašnima, put koji vodi bogatstvu čini ljude bogatima; put koji vodi običnom poreklu donosi ljudima obično poreklo, put koji vodi plemenitom poreklu donosi ljudima plemenito poreklo; put koji vodi gluposti čini ljude glupima, put koji vodi mudrosti čini ljude mudrima.

20. Učeniče, bića su vlasnici svojih dela, naslednici svojih dela, bića nastaju iz svojih dela, predodređena su svojim delima, dela su njihovo utočište. Delo je ono koje bića deli na niska i uzvišena."

21. Kada ovo beše izrečeno, učenik Subha, sin Tadeyye, reče Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami tako da oni koji imaju oči mogu da

vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu.

22. Uzimam učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka me učitelj Gotama prihvati kao svog zaredenog sledbenika koji, odsad pa do kraja života, pronađe svoje utočište!”

136 *Mahākammavibhanga sutta* Dugo razjašnjenje postupaka

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U to vreme poštovani Samiddhi živeo je u šumskoj kolibi. Onda asketa Potaliputta, dok je hodao i lutao unaokolo da protegne noge, dođe do poštovanog Samiddhija i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, asketa sede sa strane i reče poštovanom Samiddhiju:

„Prijatelju Samiddhi, čuo sam i naučio ovo iz usta askete Gotame: ‘Telesni postupci su prazni, verbalni postupci su prazni, jedino su mentalni postupci stvarni.’ Isto tako: ‘Postoji to postignuće, u koje kada uđemo, ne osećamo bilo šta.’”¹²²⁶

„Ne govori tako, prijatelju Potaliputta, ne govori tako. Ne krivotvori Blaženog; nije dobro krivotvoriti Blaženog. Blaženi ne bi govorio ovako: ‘Telesni postupci su prazni, verbalni postupci su prazni, jedino su mentalni postupci stvarni.’ Ali, prijatelju, postoji to postignuće, u koje kada uđemo, ne osećamo bilo šta.”

„Koliko ima kako si otišao u beskućnike, prijatelju Samiddhi?”

„Ne mnogo, prijatelju: tri godine.”

„Pa onda, šta ćemo reći starijim monasima kad mladi monah misli da Učitelja treba tako braniti? Prijatelju Samiddhi, kad neko namerno učini postupak telom, govorom ili umom, šta oseća?”

„Kad namerno učini postupak telom, govorom ili umom, oseća patnju, prijatelju Potaliputta.”

Na to, ni odobravajući, ni ne odobravajući reči poštovanog Samiddhija, asketa Potaliputta ustade sa svog mesta i otide.

3. Ubrzo pošto je asketa Potaliputta otišao, Samiddhi otide do poštovanog Ānande i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede sa strane i prepriča poštovanom Ānandi čitav razgovor s asketom Potaliputtom. Kada je završio, Ānanda mu reče: „Prijatelju Samiddhi, hajdemo do Blaženoga da mu to ispričamo. Kako nam Blaženi objasni, tako ćemo zapamtiti.” – „Dobro, prijatelju”, odgovori poštovani Samiddhi.

4. I odoše poštovani Ānanda i Samiddhi zajedno do Blaženoga, pokloniše mu se i sedošu sa strane. Ānanda ispriča Blaženom čitav razgovor

između poštovanog Samiddhija i isposnika Potaliputte.

5. Kada je završio, Blaženi reče poštovanom Ānandi: „Ānanda, ne sećam se da sam ikada sreo asketu Potaliputtu, pa kako je to mogao od mene čuti? Iako je Potaliputtino pitanje trebalo proučiti pre nego što se na njega odgovori, taj zavedeni čovek je na njega odgovorio jednostrano.”

6. Kad ovo bi rečeno, poštovani Udāyin reče Blaženome: „Poštovani gospodine, možda je poštovani Samiddhi tako odgovorio imajući na umu [ovaj princip]: ‘Šta god neko oseti, to je patnja.’”¹²²⁷

Na to se Blaženi obrati poštovanom Ānandi: „Vidiš li, Ānanda, kako ovaj zavedeni čovek Udāyin upada u reč. Znao sam, Ānanda, da će ovaj zavedeni čovek Udāyin bez razloga upasti u reč. Od samog početka asketa Potaliputta pitao je o tri vrste osećaja. Ovaj zavedeni čovek Samiddhi bi na pravi način odgovorio asketi Potaliputti da mu je ovako objasnio: ‘Prijatelju Potaliputta, učinivši takav nameran postupak telom, govorom ili umom [čiji plod] treba da bude prijatan, čovek oseća zadovoljstvo. Učinivši takav nameran postupak telom, govorom ili umom [čiji plod] treba da bude bolan, čovek oseća bol. Učinivši takav nameran postupak telom, govorom ili umom [čiji plod] treba da bude ni bolan ni prijatan, čovek oseća ni bol ni zadovoljstvo.’ Ali kako bi uopšte ti zavedeni, nepromišljeni askete iz drugih tradicija mogli razumeti Tathāgatino dugo razjašnjenje postupka?”

7. „Ovo je prilika, Blaženi, ovo je prilika, Uzvišeni, da Blaženi izloži svoje dugo razjašnjenje postupka. Pošto ga čuju od Blaženog, monasi će ga zapamtiti.”

„Onda, Ānanda, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Ānanda. A Blaženi ovako nastavi:

8. „Ānanda,¹²²⁸ na ovome svetu moguće je naći četiri vrste ljudi. Koje četiri? Neki čovek ubija živa bića, uzima ono što mu nije dato, upušta se u nedolične seksualne odnose, laže, spletkari, vređa, ogovara; gramziv je, uma ispunjenog zlovoljom i zauzima pogrešna gledišta. Posle sloma tela, posle smrti preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Isto tako, neki čovek ubija živa bića... zauzima pogrešna gledišta. Posle sloma tela, posle smrti preporuča se na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu.

Isto tako, neki čovek odustane od ubijanja živih bića, od uzimanja onoga što mu nije dato, ne upušta se u nedolične seksualne odnose, ne laže, ne spletkari, ne vređa, ne ogovara; nije gramziv, um mu nije ispunjen zlovoljom i ne zauzima pogrešna gledišta. Posle sloma tela, posle smrti preporuča se na dobrom odredištu, čak u nebeskom svetu.

Ali ima slučajeva da čovek odustane od ubijanja živih bića... i ne za-

uzima pogrešna gledišta. Ipak, posle sloma tela, posle smrti preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.

9. Tako, Ānanda, zahvaljujući revnosti, naporu, predanosti, marljivosti i ispravnoj pažnji, neki asketa ili brahman postiže takvu koncentraciju uma i kad mu je um koncentrisan, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi čoveka koji ovde ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, te vidi kako se posle sloma tela, posle smrti taj čovek preporuča u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. I ovako kaže: ‘Zaista, postoje loša dela i posledice nedela; jer video sam čoveka koji je ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna gledišta, te sam video kako se posle sloma tela, posle smrti, taj čovek preporodio u svetu lišavanja... čak u čistilištu.’ Ovako on kaže: ‘Posle sloma tela, posle smrti, svako ko ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, preporuča se u svetu lišavanja... čak u čistilištu. Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije.’ I uporno se drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: ‘Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno.’

10. Isto tako, Ānanda, zahvaljujući revnosti... neki asketa ili brahman postiže takvu koncentraciju uma i kad mu je um koncentrisan, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi čoveka koji ovde ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, te vidi kako se posle sloma tela, posle smrti, taj čovek preporuča na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. I ovako kaže: ‘Zaista, ne postoje loša dela i posledice nedela; jer video sam čoveka koji je ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna gledišta, te sam video kako se posle sloma tela, posle smrti taj čovek preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu.’ Ovako on kaže: ‘Posle sloma tela, posle smrti, svako ko ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, preporuča se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije.’ I uporno se drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: ‘Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno.’

11. Isto tako, Ānanda, zahvaljujući revnosti... neki asketa ili brahman postiže takvu koncentraciju uma i kad mu je um koncentrisan, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi čoveka koji odustaje od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, te vidi kako se posle sloma tela, posle smrti, taj čovek preporuča na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. I ovako kaže: ‘Zaista, postoje dobra dela i posledice dobrih dela; jer video sam čoveka koji je odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta, te sam video da se posle sloma tela, posle smrti taj čovek preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu.’ Ovako on kaže: ‘Posle sloma tela, posle smrti, svako ko odustane od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, preporuča se na srećnom

odredištu, čak u nebeskom svetu. Oni koji tako znaju, znaju istinu; greše oni koji misle drugačije.' I uporno se drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno.'

12. Isto tako, Ānanda, zahvaljujući revnosti... neki asketa ili brahman postiže takvu koncentraciju uma i kad mu je um koncentrisan, duhovnim okom, pročišćenim i superiornim u odnosu na fizičko, vidi čoveka koji odustaje od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, te vidi kako se posle sloma tela, posle smrti taj čovek preporuča u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. I ovako kaže: 'Zaista, ne postoje dobra dela i rezultat dobrih dela; jer video sam čoveka koji je odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta, te sam video kako se posle sloma tela, posle smrti taj čovek preporodio u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu.' Ovako on kaže: 'Posle sloma tela, posle smrti, svako ko odustane od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, preporuča se u svetu lišavanja, na lošem odredištu, u nižim svetovima, čak u čistilištu. Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije.' I uporno se drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno.'

13. Pri svemu tome, Ānanda,¹²²⁹ kad asketa ili brahman kaže: 'Zaista, postoje loša dela i posledice nedela', ja se s tim složim. Kada kaže: 'Video sam čoveka ovde koji je ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna gledišta i vidim kako se posle sloma tela, posle smrti preporodio u svetu lišavanja... čak u čistilištu', ja se i s tim složim. Ali kada kaže: 'Posle sloma tela, posle smrti, svako ko ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, preporuča se u svetu lišavanja... čak u čistilištu', ja se s tim ne složim. A kada kaže: 'Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije,' ni sa tim se ne složim. I kada se uporno drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno', ni s tim se ne složim. A zašto? Zato što je, Ānanda, Tathāgatino dugo razjašnjenje postupka drugačije.

14. Isto tako, Ānanda, kada asketa ili brahman kaže: 'Zaista, ne postoje loša dela i posledice nedela', ja se s tim ne složim. Kada kaže: 'Video sam čoveka ovde koji je ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna gledišta i vidim kako se posle sloma tela, posle smrti preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu', ja se s tim složim. Ali kada kaže: 'Posle sloma tela, posle smrti, svako ko ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, preporuča se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu', ja se s tim ne složim. A kada kaže: 'Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije,' ni s tim se ne složim. I kada se uporno drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste

pogrešno', ni s tim se ne složim. A zašto? Zato što je, Ānanda, Tathāgatino dugo razjašnjenje postupka drugačije.

15. Isto tako, Ānanda, kada asketa ili brahman kaže: 'Zaista, postoje dobra dela i rezultati dobrih dela', ja se s tim složim. Kada kaže: 'Video sam čoveka ovde koji je odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta i vidim kako se posle sloma tela, posle smrti preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu', ja se s tim složim. Ali kada kaže: 'Posle sloma tela, posle smrti, svako ko je odustao od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, preporuča se na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu', ja se s tim ne složim. A kada kaže: 'Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije', ni s tim se ne složim. I kada se uporno drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno', ni s tim se ne složim. A zašto? Zato što je, Ānanda, Tathāgatino dugo razjašnjenje postupka drugačije.

16. Isto tako, Ānanda, kada asketa ili brahman kaže: 'Zaista, ne postoje dobra dela i rezultati dobrih dela', ja se s tim ne složim. Kada kaže: 'Video sam čoveka ovde koji je odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta i vidim kako se posle sloma tela, posle smrti preporodio u svetu lišavanja... čak u čistilištu', ja se s tim složim. Ali kada kaže: 'Posle sloma tela, posle smrti, svako ko je odustao od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, preporuča se u svetu lišavanja... čak u čistilištu', ja se s tim ne složim. A kada kaže: 'Oni koji tako znaju, istinu znaju; greše oni koji misle drugačije,' ni s tim se ne složim. I kada se uporno drži onoga što je sam za sebe saznao, video i otkrio, te tvrdi: 'Samo je ovo istina, sve drugo jeste pogrešno', ni s tim se ne složim. A zašto? Zato što je, Ānanda, Tathāgatino dugo razjašnjenje postupka drugačije.

17. Pri svemu tome, Ānanda,¹²³⁰ čovek koji ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, te se posle sloma tela, posle smrti preporodi u svetu lišavanja... čak u čistilištu: ili je prethodno učinio nedelo, čiji je plod bolan, ili je kasnije učinio nedelo, čiji je plod bolan, ili je u vreme smrti prihvatio i primenjivao pogrešno gledište.¹²³¹ Zbog toga se takav čovek, posle sloma tela, posle smrti preporodio u svetu lišavanja... čak u čistilištu. Kako je ovde ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna gledišta, doživeće posledice toga ili ovde i sada ili u sledećem životu ili u nekom od narednih života.¹²³²

18. Isto tako, Ānanda, čovek koji ubija živa bića... i zauzima pogrešna gledišta, te se posle sloma tela, posle smrti preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu: ili je prethodno učinio dobro delo, čiji je plod prijatan, ili je kasnije učinio dobro delo, čiji je plod prijatan, ili je u vreme smrti prihvatio i primenjivao ispravno gledište.¹²³³ Zbog toga se takav čovek, posle sloma tela, posle smrti preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Kako je ovde ubijao živa bića... i zauzimao pogrešna

gledišta, doživeće posledice toga ili ovde i sada ili u sledećem životu ili u nekom od narednih života.

19. Isto tako, Ānanda, čovek koji odustaje od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, te se posle sloma tela, posle smrti preporodi na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu: ili je prethodno učinio dobro delo, čiji je plod prijatan, ili je kasnije učinio dobro delo, čiji je plod prijatan, ili je u vreme smrti prihvatio i primenjivao ispravno gledište. Zbog toga se takav čovek, posle sloma tela, posle smrti preporodio na srećnom odredištu, čak u nebeskom svetu. Kako je ovde odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta, doživeće rezultat toga ili ovde i sada ili u sledećem životu ili u nekom od narednih života.

20. Isto tako, Ānanda, čovek koji odustaje od ubijanja živih bića... i zauzima ispravna gledišta, te se posle sloma tela, posle smrti preporodi u svetu lišavanja... čak u čistilištu: ili je ranije učinio nedelo, čiji je plod bolan, ili je kasnije učinio nedelo, čiji je plod bolan, ili je u vreme smrti prihvatio i primenjivao pogrešno gledište. Zbog toga se takav čovek, posle sloma tela, posle smrti preporodio u svetu lišavanja... čak u čistilištu. Kako je ovde odustao od ubijanja živih bića... i zauzimao ispravna gledišta, doživeće rezultat toga ili ovde i sada ili u sledećem životu ili u nekom od narednih života.

21. Tako, Ānanda, postoji postupak koji nije u stanju [da donese dobar rezultat], a tako i izgleda; postoji postupak koji nije u stanju [da donese dobar rezultat], ali se čini da jeste u stanju; postoji postupak koji jeste u stanju [da donese dobar rezultat], a tako i izgleda; postoji postupak koji jeste u stanju [da donese dobar rezultat], ali se čini da nije u stanju."¹²³⁴

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

137 *Salāyatanavibhanga sutta* Razjašnjenje šest područja čula

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas razjašnjenjem šest područja čula. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti. Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti. Šest vrsta svesti treba razumeti. Šest vrsta kontakata treba razumeti. Osamnaest vrsta mentalnog istraživanja treba razumeti. Trideset šest pozicija bića treba razumeti. I tako, oslanjajući se na ovo, napustite ono. Postoje tri temelja svesnosti koje Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju, Plemeniti je podoban da poduči neku grupu. Među onima koji podučavaju, on je taj kojeg nazivaju nenadmašnim vodičem onima kojima je putokaz potreban. Ovo je sažetak razjašnjenja šest područja čula.

4. ‘Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? Postoji područje oka, područje uha, područje nosa, područje jezika, područje tela i područje uma. U vezi s tim je rečeno: ‘Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti.’

5. ‘Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? Postoji područje oblika, područje zvuka, područje mirisa, područje ukusa, područje opipljivog i područje objekta uma. U vezi sa tim je rečeno: ‘Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti.’

6. ‘Šest vrsta svesti treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? Postoji svest o viđenom, svest o čujnom, svest o omirisanom, svest o okušanom, svest o dodirnutom i svest o spoznatom. U vezi s tim je rečeno: ‘Šest vrsta svesti treba razumeti.’

7. ‘Šest vrsta kontakata treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? Postoji kontakt oka, kontakt uha, kontakt nosa, kontakt jezika, kontakt tela i kontakt uma. U vezi sa tim je rečeno: ‘Šest vrsta kontakata treba razumeti.’

8. ‘Osamnaest vrsta mentalnog istraživanja treba razumeti.’¹²³⁵ Tako

je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Kad okom vidi oblik, čovek istražuje oblik koji može stvoriti radost, istražuje oblik koji može stvoriti tugu, istražuje oblik koji može stvoriti spokojstvo.¹²³⁶ Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom pomiriše miris... Kad jezikom okusi ukus... Kad telom dodirne nešto opipljivo... Kad umom spozna objekat uma, čovek istražuje objekat uma koji može stvoriti radost, istražuje objekat uma koji može stvoriti tugu, istražuje objekat uma koji može stvoriti spokojstvo. Tako postoji šest vrsta istraživanja s radošću, šest vrsta istraživanja s tugom, šest vrsta istraživanja sa spokojstvom. U vezi s tim je rečeno: 'Osamnaest vrsta mentalnog istraživanja treba razumeti.'

9. 'Trideset šest pozicija bića treba razumeti.'¹²³⁷ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? Postoji šest vrsta radosti zasnovanih na domaćinskom životu i šest vrsta radosti zasnovanih na životu u obuzdavanju.¹²³⁸ Postoji šest vrsta tuge zasnovanih na domaćinskom životu i šest vrsta tuge zasnovanih na životu u obuzdavanju. Postoji šest vrsta spokojstva zasnovanih na domaćinskom životu i šest vrsta spokojstva zasnovanih na životu u obuzdavanju.

10. A kojih je to šest vrsta radosti zasnovanih na domaćinskom životu? Kad neko smatra dobitkom ako stekne oblike dostupne oku, oblike za kojima žudi, poželjne, prijatne, divne i vezane za ovaj svet – ili kada se priseća onoga što je ranije stekao i što je prošlo, nestalo i promenilo se – radost se javlja. Takva se radost naziva radost zasnovana na domaćinskom životu.

Kad neko smatra dobitkom ako stekne zvuke dostupne uhu... stekne mirise dostupne nosu... stekne dodire dostupne telu... stekne objekte uma dostupne umu, objekte za kojima žudi, poželjne, prijatne, divne i vezane za ovaj svet – ili kada se priseća onoga što je ranije stekao i što je prošlo, nestalo i promenilo se – radost se javlja. Takva se radost naziva radost zasnovana na domaćinskom životu.

11. A kojih je to šest vrsta radosti zasnovanih na životu u obuzdavanju? Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak oblika, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudrošću, da su oblici, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, radost se u njemu javlja. Takva se radost naziva radost zasnovana na životu u obuzdavanju.¹²³⁹

Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak zvukova... mirisa... ukusa... dodira... objekata uma, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudrošću, da su objekti uma, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, radost se u njemu javlja. Takva se radost naziva radost zasnovana na životu u obuzdavanju.

12. A kojih je to šest vrsta tuge zasnovanih na domaćinskom životu? Kad neko smatra nedobitkom ako ne stekne oblike dostupne oku, oblike

za kojima žudi, poželjne, prijatne, divne i vezane za ovaj svet – ili kada se priseća onoga što ranije nije stekao, što je prošlo, nestalo i promenilo se – tuga se javlja. Takva se tuga naziva tuga zasnovana na domaćinskom životu.

Kad neko smatra nedobitkom ako ne stekne zvukove dostupne uhu... ako ne stekne mirise dostupne nosu... ne stekne ukuse dostupne jeziku... ne stekne dodire dostupne telu... ne stekne objekte uma dostupne umu, objekte uma za kojima žudi, poželjne, prijatne, divne i vezane za ovaj svet – ili kada se priseća onoga što ranije nije stekao, što je prošlo, nestalo i promenilo se – tuga se javlja. Takva se tuga naziva tuga zasnovana na domaćinskom životu.

13. A kojih je to šest vrsta tuge zasnovanih na životu u obuzdavanju? Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak oblika, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudrošću, da su oblici, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, stvara u sebi čežnju za krajnjim pročišćenjem ovako: ‘Kada ću dostići i boraviti u tom području koje plemeniti dostižu i u njemu borave?’¹²⁴⁰ U onome ko tako stvara čežnju za krajnjim oslobođenjem, tuga se javlja, sa čežnjom kao uslovom. Takva se tuga naziva tuga zasnovana na životu u obuzdavanju.

Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak zvukova... mirisa... ukusa... dodira... objekata uma, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudrošću, da su objekti uma, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, stvara čežnju za krajnjim oslobođenjem ovako: ‘Kada ću dostići i boraviti u tom području koje plemeniti dostižu i u njemu borave?’ U onome ko tako stvara čežnju za krajnjim oslobođenjem tuga se javlja, sa čežnjom kao uslovom. Takva se tuga naziva tuga zasnovana na životu u obuzdavanju. To je šest vrsta tuge zasnovanih na životu u obuzdavanju.

14. A kojih je to šest vrsta spokojstva zasnovanih na domaćinskom životu? Kada okom vidi oblik, spokojstvo nastaje u budalastom, zavedenom, običnom čoveku, u neukom, običnom čoveku koji nije savladao svoja ograničenja ili savladao plodove [svojih dela], te je slep za opasnost. Takvo spokojstvo ne nadilazi oblik; zato se ono naziva spokojstvo zasnovano na domaćinskom životu.¹²⁴¹

Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom pomiriše miris... Kad jezikom okusi ukus... Kad telom dodirne nešto opipljivo... Kad umom spozna objekat uma spokojstvo nastaje u budalastom, zavedenom, običnom čoveku, u neukom, običnom čoveku koji nije savladao svoja ograničenja ili savladao plodove [svojih dela], te je slep za opasnost. Takvo spokojstvo ne nadilazi objekat uma; zato se ono naziva spokojstvo zasnovano na domaćinskom životu. To je šest vrsta spokojstva zasnovanih na domaćinskom životu.

15. A kojih je to šest vrsta spokojstva zasnovanih na životu u

obuzdavanju? Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak oblika, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudročću, da su oblici, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, spokojstvo nastaje. Takvo spokojstvo nadilazi oblik; zato se ono naziva spokojstvo zasnovano na životu u obuzdavanju.¹²⁴²

Kada neko zna prolaznost, promenu, kopnjenje i nestanak zvukova... mirisa... ukusa... dodira... objekata uma, te vidi kakvi zaista jesu, ispravnom mudročću, da su objekti uma, i pre i sada, prolazni, patnja i podložni promeni, spokojstvo nastaje. Takvo spokojstvo nadilazi objekat uma; zato se ono naziva spokojstvo zasnovano na životu u obuzdavanju. To je šest vrsta spokojstva zasnovanih na životu u obuzdavanju.

U vezi s ovim je rečeno: 'Trideset šest pozicija bića treba razumeti.'

16. 'I tako, zaviseći od ovoga, napustite ono.' Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno?

Monasi, zaviseći i oslanjajući se na šest vrsta radosti zasnovanih na obuzdavanju, napustite i prevaziđite šest vrsta radosti zasnovanih na domaćinskom životu. Tako se one napuštaju; tako se one prevazilaze. Zaviseći i oslanjajući se na šest vrsta tuge zasnovanih na obuzdavanju, napustite i prevaziđite šest vrsta tuge zasnovanih na domaćinskom životu. Tako se one napuštaju; tako se prevazilaze. Zaviseći i oslanjajući se na šest vrsta spokojstva zasnovanih na obuzdavanju, napustite i prevaziđite šest vrsta spokojstva zasnovanih na domaćinskom životu. Tako se one napuštaju; tako se prevazilaze.

Zaviseći i oslanjajući se na šest vrsta radosti zasnovanih na obuzdavanju, napustite i prevaziđite šest vrsta tuge zasnovanih na obuzdavanju. Tako se one napuštaju; tako se prevazilaze. Zaviseći i oslanjajući se na šest vrsta spokojstva zasnovanih na obuzdavanju, napustite i prevaziđite šest vrsta radosti zasnovanih na obuzdavanju. Tako se one napuštaju; tako se prevazilaze.

17. Postoji, monasi, spokojstvo koje je raznoliko, zasnovano na raznolikosti; postoji spokojstvo koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu.¹²⁴³

18. A kakvo je, monasi, spokojstvo koje je raznoliko, zasnovano na raznolikosti? Postoji spokojstvo u pogledu oblika, zvukova, mirisa, ukusa i dodira. To je, monasi, spokojstvo raznoliko, zasnovano na raznolikosti.

19. A kakvo je, monasi, spokojstvo koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu? Postoji spokojstvo u pogledu područja beskrajnog prostora, područja beskonačne svesti, područja ničega i područja ni opažanja ni neopažanja. To, monasi, jeste spokojstvo koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu

20. Tako, monasi, zaviseći i oslanjajući se na spokojstvo ujedinjeno,

zasnovano na jedinstvu, napustite i prevaziđite spokojstvo koje je raznoliko, zasnovano na raznolikosti. Tako se ono napušta; tako se prevazilazi.¹²⁴⁴

Monasi, zaviseći i oslanjajući se na ne-poistovećivanje,¹²⁴⁵ napustite i prevaziđite spokojstvo koje je ujedinjeno, zasnovano na jedinstvu. Tako se ono napušta; tako se prevazilazi.

U vezi s ovim je rečeno: 'I tako, zaviseći od ovoga, napustite ono.'

21. 'Postoje tri temelja svesnosti koje Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju Plemeniti je podoban da poduči neku grupu.'¹²⁴⁶ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno?

22. Monasi, saosećajan i želeći im dobro, Učitelj podučava Dhammi svoje učenike iz saosećanja: 'Ovo je za vašu dobrobit; ovo je za vašu sreću.' Njegovi učenici ne žele da čuju, da saslušaju ili se potrudu da razumeju; greše i iskrivljuju Učiteljev nauk. Time Tathāgata nije zadovoljan i ne oseća da su njegove želje ispunjene; pa ipak, živi nepotresen, svestan i s jasnim razumevanjem. To se, monasi, naziva prvi temelj svesnosti koji Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju Plemeniti je podoban da poduči neku grupu.

23. Dalje, monasi, saosećajan i želeći im dobro, Učitelj podučava Dhammi svoje učenike iz saosećanja: 'Ovo je za vašu dobrobit; ovo je za vašu sreću.' Neki od njegovih učenika ne žele da čuju, da saslušaju ili se potrudu da razumeju; greše i iskrivljuju Učiteljev nauk. Neki od njegovih učenika žele da čuju, da saslušaju i trude se da razumeju; oni ne greše i ne iskrivljuju Učiteljev nauk. Time Tathāgata nije zadovoljan i ne oseća da su njegove želje ispunjene, time on nije ni nezadovoljan, niti oseća da su njegove želje nisu ispunjene; ostajući slobodan i od zadovoljstva i od nezadovoljstva, živi u spokojstvu, svestan i s jasnim razumevanjem. To se, monasi, naziva drugi temelj svesnosti koji Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju Plemeniti je podoban da poduči neku grupu.

24. Dalje, monasi, saosećajan i želeći im dobro, Učitelj podučava Dhammi svoje učenike iz saosećanja: 'Ovo je za vašu dobrobit; ovo je za vašu sreću.' Njegovi učenici žele da čuju, da saslušaju i trude se da razumeju; ne greše i ne iskrivljuju Učiteljev nauk. Time Tathāgata jeste zadovoljan i oseća da su njegove želje ispunjene; pa ipak, živi nepotresen, svestan i s jasnim razumevanjem. To se, monasi, naziva treći temelj svesnosti koji Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju Plemeniti je podoban da poduči neku grupu.

U vezi s ovim je rečeno: 'Postoje tri temelja svesnosti koje Plemeniti neguje i zahvaljujući takvom negovanju Plemeniti je podoban da poduči neku grupu.'

25. 'Među onima koji podučavaju, Plemenitog nazivaju nenadmašnim vodičem onih koje treba krotiti.'¹²⁴⁷ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je

tako rečeno?

Kada ga krotitelj slonova vodi, monasi, slon kojeg treba ukrotiti ide u jednom smeru – na istok, zapad, sever ili na jug. Kada ga krotitelj konja vodi, monasi, konj kojeg treba ukrotiti ide u jednom smeru – na istok, zapad, sever ili na jug. Kada ga krotitelj bivola vodi, monasi, bivo kojeg treba ukrotiti ide u jednom smeru – na istok, zapad, sever ili na jug.

26. Monasi, kada ga Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni vodi, čovek kojeg treba ukrotiti ide u osam smerova.¹²⁴⁸ Pošto poseduje materijalni oblik, taj čovek vidi oblik: to je prvi smer. Ne opažajući oblik unutar, on opaža oblike izvan: to je drugi smer. Okrenut je samo lepome: to je treći smer. Potpunim nadilaženjem opažanja oblika, nestankom opažanja čulnih podražaja, neobraćanjem pažnje na opažanje raznolikosti, svestan da „prostor jeste beskrajan”, ulazi on i boravi u području beskrajnog prostora: to je četvrti smer. Potpunim nadilaženjem područja beskrajnog prostora, svestan da „svest jeste beskonačna”, ulazi i boravi u području beskonačne svesti: to je peti smer. Potpunim nadilaženjem područja beskonačne svesti, svestan da „ništa ne postoji”, ulazi i boravi u području ničega: to je šesti smer. Potpunim nadilaženjem područja ničega, ulazi i boravi u području ni opažanja ni neopažanja: to je sedmi smer. Potpunim nadilaženjem područja ni opažanja ni neopažanja, ulazi i boravi u području prestanka opažanja i osećaja: to je osmi smer.

Monasi, kada ga Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni vodi, čovek kojeg treba ukrotiti ide u osam smerova.

27. Dakle, u vezi s ovim je rečeno: ‘Među onima koji podučavaju, Plemenitog nazivaju nenadmašnim vodičem onih koje treba krotiti.’”

Ovako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

138 *Uddesavibhanga sutta* Razjašnjenje sažetka

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihija, u Detinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučicu vas sažetkom i razjasniti. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Monasi, monah treba da ispituje stvari tako da, dok ih istražuje, njegova svest nije pometena i raštrkana spolja, niti zaglavljena unutra, a pošto se ne vezuje, monah ne postaje uznemiren. Ako njegova svest nije pometena i raštrkana nečim spolja, niti zaglavljena unutra, a pošto se ne vezuje, monah ne postaje uznemiren, tada za njega nema nastajanja patnje – rođenja, starenja i smrti u budućnosti.”

4. Tako reče Blaženi. Kada je to rekao, Uzvišeni ustade sa svog mesta i otide u svoje odaje.¹²⁴⁹

5. Nedugo pošto je Blaženi otišao, monasi su ovako raspravljali: „Prijatelji, Blaženi je ustao sa svog mesta i otišao u svoje odaje, pošto je izložio sažetak, bez detaljnog objašnjenja značenja. Ko će sada dati podrobno razjašnjenje?” Zato ovako nastaviše: „Učitelj hvali poštovanog Mahā Kaćcānu, a cene ga i njegovi mudri saputnici u svetačkom životu. On je u stanju da dâ detaljno razjašnjenje. Kako bi bilo da odemo do njega i pitamo za značenje?”

6–8. (*Kao u suttu 133, §8–10.*)

9. „Onda, prijatelji, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.

„Da, prijatelju”, odgovoriše monasi. Poštovani Mahā Kaćcāna ovako nastavi:

10. „Kada se, prijatelji, svest naziva ‘pometena i raštrkana spolja’?¹²⁵⁰ Tako, kad je monah okom video oblik, ako njegova svest sledi taj znak oblika, ako je vezana i sputana zadovoljenjem nastalim iz tog znaka oblika, ¹²⁵¹ ako je okovana okovom zadovoljenja zbog tog znaka oblika, tada se njegova svest naziva ‘pometena i raštrkana spolja.’

Kada je uhom čuo zvuk... nosom onjušio miris... jezikom okusio ukus... telom dodirnuo nešto opipljivo... umom spoznao objekat uma, ako njegova svest sledi taj znak objekta uma, ako je vezana i sputana za-

dovoljenjem nastalim iz tog znaka objekta uma, ako je okovana okovom zadovoljenja zbog tog znaka objekta uma, tada se njegova svest naziva ‘pometena i raštrkana spolja.’

11. A kada se, prijatelji, svest naziva ‘nepometena i neraštrkana spolja’? Tako, kad je monah okom video oblik, ako njegova svest ne sledi taj znak oblika, ako nije vezana, niti sputana zadovoljenjem nastalim iz tog znaka oblika, ako nije okovana okovom zadovoljenja zbog tog znaka oblika, tada se njegova svest naziva ‘nepometena i neraštrkana spolja.’

Kada je uhom čuo zvuk... nosom onjušio miris... jezikom okusio ukus... telom dodirnuo nešto opipljivo... umom spoznao objekat uma, ako njegova svest ne sledi taj znak objekta uma, ako nije vezana, niti sputana zadovoljenjem nastalim iz tog znaka objekta uma, ako nije okovana okovom zadovoljenja zbog tog znaka objekta uma, tada se njegova svest naziva ‘nepometena i neraštrkana spolja.’

12. A kako se, prijatelji, um naziva ‘zaglavljen unutra’?¹²⁵² Tako, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Ako njegova svest sledi ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame, ako je vezana i sputana zadovoljenjem nastalim iz tog ushićenja i zadovoljstva rođenog iz osame, tada se njegov um naziva ‘zaglavljen unutra.’

13. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz koncentracije. Ako njegova svest sledi ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz koncentracije ... tada se njegov um naziva ‘zaglavljen unutra.’

14. I opet, slabljenjem ushićenja, monah ostaje spokojan, sabran i s jasnim razumevanjem, uz fizički osećaj zadovoljstva. Ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: ‘Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i svesnošću!’ Ako njegova svest sledi spokojstvo... tada se njegov um naziva ‘zaglavljen unutra.’

15. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i ranijim nestankom radosti i žalosti – monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. Ako njegova svest sledi ni bol ni prijatnost, ako je vezana i sputana zadovoljenjem nastalim iz tog ni bola ni prijatnosti, tada se njegov um naziva ‘zaglavljen unutra.’ Tako se um naziva ‘zaglavljen unutra.’

16. A kako se, prijatelji, um naziva ‘nezaglavljen unutra’? Tako, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... Ako njegova svest ne sledi ushićenje i zadovoljstvo

rođeno iz osame, ako nije vezana i sputana zadovoljenjem nastalim iz tog ushićenja i zadovoljstva rođenog iz osame, ako nije okovana okovom zadovoljenja zbog tog ushićenja i zadovoljstva rođenog iz osame, tada se njegov um naziva ‘nezaglavljnjen unutra.’

17. I opet, smirivanjem usmerene misli i istraživanja, monah ulazi i ostaje na drugom stupnju zadubljenja... Ako njegova svest ne sledi ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz koncentracije... tada se njegov um naziva ‘nezaglavljnjen unutra.’

18. I opet, slabljenjem ushićenja, monah ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja... Ako njegova svest ne sledi spokojstvo... tada se njegov um naziva ‘nezaglavljnjen unutra.’

19. I opet, napuštanjem zadovoljstva i bola... monah ulazi i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja... Ako njegova svest ne sledi ni bol ni prijetnost, ako nije vezana i sputana zadovoljenjem ni u bolu ni u prijetnosti, ako nije okovana okovom zadovoljenja ni u bolu ni u prijetnosti, tada se njegov um naziva ‘nezaglavljnjen unutra.’ Tako se um naziva ‘nezaglavljnjen unutra.’

20. A kako, prijatelji, nastaje uznemirenost izazvana vezivanjem?¹²⁵³ Tako neuk, običan čovek, koji ne poštuje plemenite, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, koji ne poštuje istinske ljude, neupućen je i bez prakse u njihovom učenju, smatra da je materijalni oblik sopstvo ili da sopstvo poseduje materijalni oblik ili da je materijalni oblik u sopstvu ili da je sopstvo u materijalnom obliku. Taj se njegov materijalni oblik menja i postaje drugačiji. Kako se njegov materijalni oblik menja i postaje drugačiji, njegova svest je zaokupljena tom promenom materijalnog oblika. Mentalna stanja uznemirenosti rođena iz te zaokupljenosti promenom materijalnog oblika, nastaju zajedno¹²⁵⁴ i nastavljaju da opsedaju njegov um. Zato što je njegov um opsednut, taj čovek je pun strepnji, tužan i zabrinut, a zbog vezivanja postaje uznemiren.¹²⁵⁵

Taj čovek smatra da je osećaj sopstvo... Smatra da je opažaj sopstvo... Smatra da su mentalni obrasci sopstvo... Smatra da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Ta se svest menja i postaje drugačija. Kako se njegova svest menja i postaje drugačija, postaje zaokupljena tom promenom. Mentalna stanja uznemirenosti rođena iz te zaokupljenosti promenom svesti, nastaju zajedno i nastavljaju da opsedaju njegov um. Zato što je njegov um opsednut, taj čovek je pun strepnji, tužan i zabrinut, a zbog vezivanja postaje uznemiren. Tako nastaje uznemirenost izazvana vezivanjem.

21. A kako, prijatelji, postoji neuznemirenost usled nevezivanja?¹²⁵⁶ Tako, dobro upućen plemeniti učenik, koji poštuje plemenite, upućen je u njihovo učenje i u njemu uvežban, koji poštuje istinske ljude, upućen

je u njihovo učenje i u njemu uvežban, ne smatra da je materijalni oblik sopstvo ili da sopstvo poseduje materijalni oblik ili da je materijalni oblik u sopstvu ili da je sopstvo u materijalnom obliku. Taj se njegov materijalni oblik menja i postaje drugačiji. Kako se njegov materijalni oblik menja i postaje drugačiji, njegova svest nije zaokupljena tom promenom materijalnog oblika. Mentalna stanja uznemirenosti rođena iz te zaokupljenosti promenom materijalnog oblika, ne nastaju zajedno i ne nastavljaju da opsedaju njegov um. Zato što njegov um nije opsednut, taj čovek nije pun strepnji, tužan i zabrinut, a zbog nevezivanja ne postaje uznemiren.

Taj čovek ne smatra da je osećaj sopstvo... Ne smatra da je opažaj sopstvo... Ne smatra da su mentalni obrasci sopstvo... Ne smatra da je svest sopstvo ili da sopstvo poseduje svest ili da je svest u sopstvu ili da je sopstvo u svesti. Ta se svest menja i postaje drugačija. Kako se njegova svest menja i postaje drugačija, ona nije zaokupljena tom promenom. Mentalna stanja uznemirenosti rođena iz te zaokupljenosti promenom svesti ne nastaju zajedno i ne nastavljaju da opsedaju njegov um. Zato što njegov um nije opsednut, taj čovek nije pun strepnji, tužan i zabrinut, a zbog nevezivanja ne postaje uznemiren. Tako postoji neuznemirenost usled nevezivanja.

22. Prijatelji, kada je Blaženi ustao sa svog mesta i otišao u svoje odaje, pošto je izložio sažetak, bez detaljnog objašnjenja značenja, a to je: ‘Monasi, monah treba da ispituje stvari tako da, dok ih istražuje, njegova svest nije pometena i raštrkana spolja, niti zaglavljena unutra, a pošto se ne vezuje, monah ne postaje uznemiren. Ako njegova svest nije pometena i raštrkana nečim spolja, niti zaglavljena unutra, a pošto se ne vezuje, monah ne postaje uznemiren, tada za njega nema nastajanja patnje – rođenja, starenja i smrti u budućnosti’ – ja detaljno objašnjenje toga razumem na ovaj način. A sada, prijatelji, ako želite, otidite do Blaženoga i pitajte ga za značenje. Kako vam Blaženi objasni, tako bi trebalo da zapamtite.”

23. Nadahnuti i obradovani rečima poštovanog Mahā Kaćcāne, monasi ustadoše sa svojih mesta i odoše do Blaženog. Pošto mu se poklone, sedoše sa strane i ispričaše Blaženom sve što se dogodilo posle njegovog odlaska, te dodadoše: „Tako odosmo do poštovanog Mahā Kaćcāne i upitismo ga za značenje. Poštovani Mahā Kaćcāna nam je izložio značenje tim rečima, tvrdnjama i pojmovima.”

24. „Monasi, Mahā Kaćcāna je mudar, Mahā Kaćcāna poseduje veliku mudrost. Da ste mene pitali za značenje, objasnio bih vam upravo na isti način kao što je Mahā Kaćcāna učinio. Takvo je značenje svega toga i tako bi trebalo zapamtiti.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

139 *Araṇavibhanga sutta* Razjašnjenje nesukobljavanja

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas razjašnjenjem nesukobljavanja. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Ne treba ići ka zadovoljstvu čula, koje je prizemno, vulgarno, svojstveno prostim ljudima, neplemenito, ne donosi korist; i ne treba ići ka samomučenju, koje je bolno, neplemenito i ne donosi korist. Srednji put koji otkri Tathāgata izbegava obe krajnosti; daje viđenje, daje znanje, vodi ka miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.¹²⁵⁷ Treba znati šta veličati, a šta prezreti; kad to zna, čovek ne treba niti da veliča, niti da prezire, već da podučava samo Dhammu. Treba znati kako definisati zadovoljstvo; kada to zna, čovek ide ka zadovoljstvu u sebi samom. Ne treba govoriti tajno ili otvoreno oštre reči. Treba govoriti lagano, a ne brzo. Ne treba insistirati na lokalnom jeziku, niti zanemariti uobičajeno značenje. Ovo je sažetak razjašnjenja nesukobljavanja.

4. ‘Ne treba ići ka zadovoljstvu čula, koje je nisko, vulgarno, svojstveno prostim ljudima, neplemenito, ne donosi korist; i ne treba ići ka samomučenju, koje je bolno, neplemenito i ne donosi korist.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Traganje za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima čula¹²⁵⁸ – koja su prizemna, vulgarna, svojstvena prostim ljudima, neplemenita, ne donose korist – jeste stanje ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, to je pogrešan put.¹²⁵⁹ Odustajanje od traganja za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima čula – koja su prizemna, vulgarna, svojstvena prostim ljudima, neplemenita, ne donose korist – jeste stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, to je ispravan put.

Traganje za samomučenjem – bolnim, neplemenitim i beskorisnim – jeste stanje ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, to je pogrešan put. Odustajanje od traganja za samomučenjem – bol-

nim, neplemenitim i beskorisnim – jeste stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, to je ispravan put.

U vezi s tim je rečeno: ‘Ne treba ići ka zadovoljstvu čula, koje je prizemno, vulgarno, svojstveno prostim ljudima, neplemenito, ne donosi korist; i ne treba ići ka samomučenju, koje je bolno, neplemenito i ne donosi korist.’

5. ‘Srednji put koji otkri Tathāgata izbegava obe krajnosti; daje viđenje, daje znanje, vodi ka miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno? To je upravo onaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija. U vezi s tim je rečeno: ‘Srednji put koji otkri Tathāgata izbegava obe krajnosti... ka *nibbāni*.’

6. ‘Treba znati šta veličati, a šta prezreti; kad to zna, čovek ne treba niti da veliča, niti da prezire, već podučava samo Dhammu.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

7. Kada se, monasi, javljaju veličanje i preziranje, kao i propuštanje da se podučava samo Dhamma? Kada neko kaže: ‘Svi oni uključeni u traganje za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima čula – koja su prizemna... ne donose korist – ispunjeni su patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na pogrešan put’, time on prezire jedne. Kada neko kaže: ‘Svi oni koji su odustali od traganja za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima čula – koja su prizemna... ne donose korist – nisu ispunjeni patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na ispravan put’, time on veliča druge.

Kada neko kaže: ‘Svi oni uključeni u traganje za samomučenjem – bolnim, neplemenitim i beskorisnim – ispunjeni su patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na pogrešan put’, time on prezire jedne. Kada neko kaže: ‘Svi oni koji su odustali od traganja za samomučenjem – bolnim, neplemenitim i beskorisnim – nisu ispunjeni patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na ispravan put’, time on veliča druge.

Kada neko kaže: ‘Svi oni koji nisu napustili okov bića,¹²⁶⁰ ispunjeni su patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na pogrešan put’, time on prezire jedne. Kada neko kaže: ‘Svi oni koji su napustili okov bića, nisu ispunjeni patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, stupili su na ispravan put’, time on veliča druge.

8. Kada se, monasi, ne javlja ni veličanje, ni preziranje, već podučavanje samo Dhamme? Kada neko ne kaže: ‘Svi oni uključeni u traganje za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima

čula... stupili su na pogrešan put', već umesto toga kaže: 'Takvo traganje je ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, i to jeste pogrešan put', tada on podučava samo Dhammu.¹²⁶¹ Kada neko ne kaže: 'Svi oni koji su napustili traganje za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa zadovoljstvima čula... stupili su na ispravan put', već umesto toga kaže: 'Napuštanje traganja je stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, i to jeste ispravan put', tada on podučava samo Dhammu.

Kada neko ne kaže: 'Svi oni uključeni u traganje za samomučenjem... stupili su na pogrešan put', već umesto toga kaže: 'Takvo traganje je ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, i to jeste pogrešan put', tada on podučava samo Dhammu. Kada neko ne kaže: 'Svi oni koji su napustili traganje za samomučenjem... stupili su na ispravan put', već umesto toga kaže: 'Napuštanje traganja je stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, i to jeste ispravan put', tada on podučava samo Dhammu.

Kada neko ne kaže: 'Svi oni koji nisu napustili okov bića... stupili su na pogrešan put', već umesto toga kaže: 'Sve dok okov bića nije napušten, ni biće nije napušteno', tada on podučava samo Dhammu. Kada neko ne kaže: 'Svi oni koji su napustili okov bića... stupili su na ispravan put', već umesto toga kaže: 'Kada je okov bića napušten, tada je i biće napušteno', tada on podučava samo Dhammu.

U vezi s tim je rečeno: 'Treba znati šta veličati, a šta prezreti; kad to zna, čovek ne treba niti da veliča, niti da prezire, već da podučava samo Dhammu.'

9. 'Treba znati kako definisati zadovoljstvo; kada to zna, čovek ide ka zadovoljstvu u sebi samom.' Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Monasi, postoji pet struna zadovoljstva čula. Kojih pet? Oblici dostupni oku... zvukovi dostupni uhu... mirisi dostupni nosu... ukusi dostupni jeziku... dodiri dostupni telu, poželjni, primamljivi, dopadljivi, dragi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i izvor strasti. To je pet struna zadovoljstva čula. A prijatnost i radost koji se jave na osnovu tih pet struna zadovoljstva čula nazivaju se zadovoljstvo čula – prljavo zadovoljstvo, grubo zadovoljstvo, neplemenito zadovoljstvo. Za takvu vrstu zadovoljstva kažem da ka njemu ne treba ići, ne treba ga razvijati, ne treba negovati i od njega treba zazirati.

Tako, monasi, sasvim obuzdanih čula, bez mentalnih nečistoća, monah ulazi i ostaje na prvom stupnju zadubljenja... drugom stupnju zadubljenja... trećem stupnju zadubljenja... četvrtom stupnju zadubljenja. To se naziva blaženstvo obuzdanosti, blaženstvo osame, blaženstvo mira, blaženstvo probuđenja. Za takvu vrstu zadovoljstva kažem da ka njemu treba

ići, treba ga razvijati, treba negovati i od njega ne treba zazirati.

U vezi s tim je rečeno: ‘Treba znati kako definisati zadovoljstvo; kada to zna, čovek ide ka zadovoljstvu u sebi samom.’

10. ‘Ne treba govoriti tajno ili otvoreno oštre reči.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Tako, monasi, kad neko za ono što govori tajno zna da je neistinito, neprikladno i beskorisno, ne treba da ga izgovori ni po koju cenu. Kada neko za ono što govori tajno zna da je istinito, prikladno i beskorisno, treba da se trudi da ga ne izgovori. Ali kada za ono što govori tajno zna da je istinito, prikladno i korisno, može da ga izgovori, birajući pravi trenutak.

Tako, monasi, kad neko za otvoreno izgovorene oštre reči zna da su neistinite, neprikladne i beskorisne, ne treba da ih izgovori ni po koju cenu. Kada neko za otvoreno izgovorene oštre reči zna da su istinite, prikladne i beskorisne, treba da se trudi da ih ne izgovori. Ali kada za otvoreno izgovorene oštre reči zna da su istinite, prikladne i korisne, može da ih izgovori, birajući pravi trenutak.

U vezi s tim je rečeno: ‘Ne treba govoriti tajno ili otvoreno oštre reči.’

11. ‘Treba govoriti lagano, a ne brzo.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Tako, monasi, kad neko govori brzo, telo mu se umara i um postaje sve uznemireniji, glasne žice se naprežu i glas postaje promukao, reči koje govori postaju stopljene i teško razumljive.

Tako, monasi, kad neko govori lagano, telo mu se ne umara, niti um postaje sve uznemireniji, glasne žice se ne naprežu i glas ne postaje promukao, reči koje govori jasne su i lako razumljive.

U vezi s tim je rečeno: ‘Treba govoriti lagano, a ne brzo.’

12. ‘Ne treba insistirati na lokalnom jeziku, niti zanemariti uobičajeno značenje.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je to rečeno?

Kako, monasi, neko insistira na lokalnom jeziku i zanemaruje uobičajeno značenje? Tako, monasi, na različitim mestima istu stvar zovu ‘posuda’ [*pāti*], ‘činija’ [*patta*], ‘zdela’ [*vittha*], ‘plitica’ [*serāva*], ‘čanak’ [*dhāropa*], ‘škudela’ [*poṇa*] ili ‘testija’ [*pisīla*]. I kako god da tu stvar zovu na tom i tom mestu, neko tako govori, čvrsto se drži [tog izraza] i insistira: ‘Samo je ovo ispravno, sve drugo je pogrešno.’ Tako neko insistira na lokalnom jeziku i zanemaruje uobičajeno značenje.¹²⁶²

A kako, monasi, neko ne insistira na lokalnom jeziku i ne zanemaruje uobičajeno značenje? Tako, monasi, na različitim mestima istu stvar zovu ‘posuda’... ili ‘testija.’ I kako god da tu stvar zovu na tom i tom mestu, ne držeći se čvrsto [tog izraza], neko tako i govori, razmišljajući: ‘Ovi poštovani, čini se, kad govore misle na to.’ Tako neko ne insistira na lokalnom jeziku i ne zanemaruje uobičajeno značenje.

U vezi s tim je rečeno: ‘Ne treba insistirati na lokalnom jeziku, niti zanemariti uobičajeno značenje.’

13. Tako, monasi, traganje za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa željom za zadovoljstvima čula – koja su prizemna... ne donose korist – jeste stanje ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, to je pogrešan put. Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, odustajanje od traganja za uživanjem u onome čije je zadovoljstvo povezano sa željom za zadovoljstvima čula – koja su prizemna... ne donose korist – jeste stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, traganje za samomučenjem – bolnim, neplemenitim i beskorisnim – jeste stanje ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, to je pogrešan put. Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, odustajanje od traganja za samomučenjem – bolnim, neplemenitim i beskorisnim – jeste stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, srednji put koji otkri Tathāgata izbegava obe krajnosti; daje viđenje, daje znanje, vodi ka miru, neposrednom znanju, probuđenju, *nibbāni*. To je stanje bez patnje... to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, kad neko veliča i prezire, a propušta da podučava samo Dhammu, to je stanje ispunjeno patnjom... to je pogrešan put. Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, kad neko ne veliča i ne prezire i ne propušta da podučava samo Dhammu, to je stanje bez patnje... to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, zadovoljstvo čula – prljavo zadovoljstvo, grubo zadovoljstvo, neplemenito zadovoljstvo – to je stanje ispunjeno patnjom... to je pogrešan put. Otuda je to stanje konflikta.

Tako monasi, blaženstvo obuzdanosti, blaženstvo osame, blaženstvo mira, blaženstvo probuđenja, to je stanje bez patnje... to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

Tako monasi, tajni govor koji je neistinit, netačan i beskoristan, jeste stanje ispunjeno patnjom... Otuda je to stanje konflikta.

Tako monasi, tajni govor koji je istinit, tačan, ali beskoristan, jeste stanje ispunjeno patnjom... Otuda je to stanje konflikta.

Tako monasi, tajni govor koji je istinit, tačan i koristan, jeste stanje bez patnje... Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, otvoreno izgovorene oštre reči koje su neistinite, neprikladne i beskorisne, jesu stanje ispunjeno patnjom... Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, otvoreno izgovorene oštre reči koje su istinite, prikladne i

beskorisne, jesu stanje ispunjeno patnjom... Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, otvoreno izgovorene oštre reči koje su istinite, prikladne i korisne, jesu stanje bez patnje... Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, kad neko govori brzo, to je stanje ispunjeno patnjom, uznemirenošću, očajanjem i grozničavošću, to je pogrešan put. Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, kad neko govori lagano, to je stanje bez patnje... Otuda je to stanje bez konflikta.

Monasi, insistiranje na lokalnom jeziku i zanemarivanje uobičajenog značenja, jeste stanje ispunjeno patnjom... Otuda je to stanje konflikta.

Monasi, neinsistiranje na lokalnom jeziku i nezanemarivanje uobičajenog značenja jeste stanje bez patnje, uznemirenosti, očajanja i grozničavosti, to je ispravan put. Otuda je to stanje bez konflikta.

14. Zato, monasi, sebe treba da vežbate ovako: 'Znaćemo stanje konflikta i znaćemo stanje bez konflikta; kad tako znamo, krenućemo putem bez konflikta.' Monasi, Subhūti je mladić iz dobre porodice koji je krenuo putem bez konflikta."¹²⁶³

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

140 *Dhātuviḅhanga sutta* Razjašnjenje elemenata

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Magadha i na kraju stigao do Rāḁagahe. Tu on otiāe do grnčara Bhaggave i reče mu:

2. „Ako ti nije smetnja, Bhaggava, prenoćio bih jednu noć u tvojoj radionici.”

„Nije mi smetnja, poštovani gospodine, ali već je jedan asketa u njoj. Ako se saglasi, onda ostanite koliko želite.”

3. U to vreme mladić iz dobre porodice po imenu Pukkusāti je napustio dom i otišao u beskućnike ispunjen poverenjem u Blaženog, te se već smestio u grnčarevoj kolibi.¹²⁶⁴ Tako Blaženi doāe do poštovanog Pukkusātijaja i reče mu: „Ako ti nije smetnja, monaše, prenoćio bih jednu noć u ovoj radionici.”

„Radionica je dovoljno prostrana, prijatelju.¹²⁶⁵ Neka poštovani ostanite koliko želi.”

4. Tako Blaženi uāe u grnčarevu radionicu, prostre seno na jednoj strani, te sede nogu ukrštenih, tela uspravnog i ustali svesnost pred sobom. Veći deo noći provede on sedeći [u meditaciji], a poštovani Pukkusāti takoāe provede veći deo noći sedeći [u meditaciji]. Onda se u Blaženom javi misao: „Način na koji se ovaj mladić iz dobre porodice ponaša uliva poverenje! Kako bi bilo da ga malo propitam?” Tako upita poštovanog Pukkusātijaja:

5. „Iz predanosti kome si, monaše, otišao u beskućnike? Ko je tvoj učitelj? Čije učenje slediš?”¹²⁶⁶

„Postoji, prijatelju, asketa Gotama, sin naroda Sakya, koji napusti pleme Sakya. I onda se ovakav glas raširi o poštovanom Gotami: ‘Zaista je Blaženi plemenit i potpuno probuāen, usavršen u znanju i ponašanju, srećan, znalac svetova, nenadmašni vodič onima kojima je potreban putokaz, učitelj božanskim i ljudskim bićima, budan, blažen.’ Dom napustih iz predanosti Blaženome. Blaženi je moj učitelj. I ja sledim učenje tog Blaženog.”

„Ali, monaše, gde sada živi taj Blaženi, plemeniti i potpuno probuāeni?”

„Prijatelju, ima na severu grad po imenu Sāvattḁi. Tamo sada živi taj Blaženi, plemeniti i potpuno probuāeni.”

„Jesi li ikada ranije video Blaženog? I kad bi ga video, da li bi ga

prepoznao?”

„Ne, prijatelju. Nikada ranije nisam video Blaženog, niti bih ga prepoznao kad bih ga video.”

6. Onda se Blaženom javi misao: „Iz posvećenosti meni ovaj je mladić iz dobre porodice napustio dom i otišao u beskućnike. Kako bi bilo da ga podučim Dhammi?” I ovako Blaženi reče poštovanom Pukkusātiju: „Poučiću te Dhammi, monaše. Slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.” – „Da, prijatelju”, odgovori poštovani Pukkusāti. A Blaženi ovako nastavi:

7. „Monaše, ova osoba se sastoji od šest elemenata, šest osnova čulnog kontakta, osamnaest vrsta mentalnog istraživanja i ima četiri temelja.¹²⁶⁷ Plime zamišljanja ne preplavljuju onoga ko stoji na tim [temeljima], a kad ga plime zamišljanja više ne preplavljuju, taj se naziva utihnuli mudrac. Ne treba zanemarivati mudrost, već stražariti nad istinom, negovati obuzdavanje i vežbati sebe mira radi. To je sažetak razjašnjenja šest elemenata.

8. ‘Monaše, ova osoba se sastoji od šest elemenata.’¹²⁶⁸ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Postoje element zemlje, element vode, element vatre, element vazduha, element prostora i element svesti. U vezi sa tim je rečeno: ‘Monaše, ova osoba se sastoji od šest elemenata.’

9. ‘Monaše, ova osoba se sastoji od šest osnova čulnog kontakta.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čim je tako rečeno? Postoje osnova kontakta okom, osnova kontakta uhom, osnova kontakta nosom, osnova kontakta jezikom, osnova kontakta telom i osnova kontakta umom. U vezi s tim je rečeno: ‘Monaše, ova osoba se sastoji od šest osnova čulnog kontakta.’

10. ‘Monaše, ova osoba se sastoji od osamnaest vrsta mentalnog istraživanja.’¹²⁶⁹ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Kad okom vidi oblik, čovek istražuje oblik koji može stvoriti radost, istražuje oblik koji može stvoriti tugu, istražuje oblik koji može stvoriti spokojstvo. Kad uhom čuje zvuk... Kad nosom pomiriše miris... Kad jezikom okusi ukus... Kad telom dodirne nešto opipljivo... Kad umom spozna objekat uma, čovek istražuje objekat uma koji može stvoriti radost, istražuje objekat uma koji može stvoriti tugu, istražuje objekat uma koji može stvoriti spokojstvo. U vezi s tim je rečeno: ‘Monaše, ova osoba se sastoji od osamnaest vrsta mentalnog istraživanja.’

11. ‘Monaše, ova osoba ima četiri temelja.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Postoji temelj mudrosti, temelj istine, temelj obuzdavanja i temelj mira.¹²⁷⁰ U vezi s tim je rečeno: ‘Monaše, ova osoba ima četiri temelja.’

12. ‘Ne treba zanemariti mudrost, već stražariti nad istinom, negovati obuzdanost i vežbati sebe mira radi.’¹²⁷¹ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno?

13. Kako, monaše, neko zanemaruje mudrost?¹²⁷² Postoji ovih šest

elemenata: element zemlje, element vode, element vatre, element vazduha, element prostora i element svesti.

14. A šta je, monaše, element zemlje? Element zemlje može biti unutrašnji ili spoljašnji. Koji je to unutrašnji element zemlje? Šta god da je unutrašnje, u osobi, čvrsto, trajno i za njega je vezana, dakle kosa, malje, nokti, zubi, koža, mišići, tetive, kosti, koštana srž, bubrezi, srce, jetra, dijafragma, slezina, pluća, debelo crevo, tanko crevo, želudac i njegov sadržaj, izmet ili bilo šta drugo unutrašnje, u osobi, što je čvrsto, trajno i za njega je vezana, zove se unutrašnji element zemlje. Unutrašnji i spoljašnji element zemlje zajedno čine element zemlje. I to treba videti kao što zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom zemlje i u umu nestaje strast prema elementu zemlje.

15. A šta je, monaše, element vode? Element vode može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vode? Bilo šta unutrašnje što pripada osobi, a da je tečno, vodnjikavo i za njega je vezana, dakle žuč, šljajm, gnoj, krv, znoj, salo, suze, limfa, pljuvačka, sluz, tečnost u zglobovima, mokraćna ili bilo šta drugo unutrašnje, unutar osobe što je tečno, vodnjikavo i za to je vezana, zove se unutrašnji element vode. Unutrašnji i spoljašnji element vode zajedno čine element vode. I to treba videti kao što zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi takvim kakav zaista jeste, sa pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vode i u umu nestaje strast prema elementu vode.

16. A šta je, monaše, element vatre? Element vatre može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vatre? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi, a da je vatreno, vrelo i za to je vezana, dakle ono čime se (telo) zagreva, stari i iscrpljuje groznicom; ono čime se sve pojedeno, popijeno, sažvakano i okušano pravilno svari ili bilo šta drugo unutrašnje, unutar osobe što je vatreno, vrelo i za to je vezana, zove se unutrašnji element vatre. Unutrašnji i spoljašnji elementi vatre zajedno čine element vatre. I to treba videti kao što zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vatre i u umu nestaje strast prema elementu vatre.

17. A šta je, monaše, element vazduha? Element vazduha može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element vazduha? Bilo šta unutrašnje što pripada osobi, a da je vetar, pokretno i za to je vezana, dakle uzlazni gasovi, silazni gasovi, gasovi u stomaku, gasovi u crevima, gasovi koji prolaze kroz telo, udisanje i izdisanje ili bilo šta drugo unutrašnje,

unutar osobe što je vetar, pokretno i za to je vezana, zove se unutrašnji element vazduha. Unutrašnji i spoljašnji elementi vazduha zajedno čine element vazduha. I to treba videti kao što zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.' Ko ga vidi takvim kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom vazduha i u umu nestaje strast prema elementu vazduha.

18. A šta je, monaše, element prostora? Element prostora može biti unutrašnji ili spoljašnji. Šta je unutrašnji element prostora? Bilo šta unutrašnje, što pripada osobi, a da je prostor, šupljina i za to je vezana, dakle ušne šupljine, nozdrve, usna duplja i ono čime jedemo, pijemo, gutamo i varimo, tamo gde se to izbacuje nadole ili bilo šta drugo unutrašnje, unutar osobe što je prostor, šupljina i za to je vezana, zove se unutrašnji element prostora. Unutrašnji i spoljašnji elementi prostora zajedno čine element prostora. I to treba videti kao što zaista jeste, s ispravnim razumevanjem: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.' Ko ga vidi kakav zaista jeste, s pravom mudrošću, trezni se od opčinjenosti elementom prostora i u umu nestaje strast prema elementu prostora.

19. Tada ostaje jedino svest, pročišćena i sjajna.¹²⁷³ I šta čovek spoznaje takvom svešću? Spoznaje: '[Ovo je] prijatno'; spoznaje: '[Ovo je] bolno'; spoznaje: '[Ovo je] ni bolno ni prijatno.' Na osnovu kontakta koji se oseća kao prijatan, javlja se prijatan osećaj.¹²⁷⁴ Kada čovek oseća prijatan osećaj, razume: 'Osećam prijatan osećaj.' Razume: 'Nestankom tog kontakta koji osećam kao prijatan, njemu odgovarajući osećaj – prijatan osećaj koji je nastao na osnovu kontakta koji se oseća kao prijatan – slabi i nestaje.' Na osnovu kontakta koji se oseća kao bolan javlja se bolan osećaj. Kada čovek oseća bolan osećaj, razume: 'Osećam bolan osećaj.' Razume: 'Nestankom tog kontakta koji osećam kao bolan, njemu odgovarajući osećaj – bolan osećaj koji je nastao na osnovu kontakta koji se oseća kao bolan – slabi i nestaje.' Na osnovu kontakta koji se oseća kao ni bolan ni prijatan, javlja se ni bolan ni prijatan osećaj. Kada čovek oseća ni bolan ni prijatan osećaj, razume: 'Osećam ni bolan ni prijatan osećaj.' Razume: 'Nestankom tog kontakta koji osećam kao ni bolan ni prijatan, njemu odgovarajući osećaj – ni bolan ni prijatan osećaj koji je nastao na osnovu kontakta koji se oseća kao ni bolan ni prijatan – slabi i nestaje.'

Monaše, baš kao što se iz kontakta i trenja dva štapa za paljenje stvara toplota i potom vatra, a razdvajanjem i razmeštanjem ta dva štapa za paljenje toplota koju oni stvaraju slabi i nestaje; isto tako, na osnovu kontakta koji se oseća kao prijatan... koji se oseća kao bolan... koji se oseća kao ni bolan ni prijatan, javlja se ni bolan ni prijatan osećaj... Čovek razume: 'Nestankom tog kontakta koji osećam kao ni bolan ni prijatan, njemu od-

govarajući osećaj... slabi i nestaje.’

20. Tada ostaje jedino spokojstvo, pročišćeno i sjajno, elastično, prilagodljivo i blistavo.¹²⁷⁵ Zamisli, monaše, da vešt zlatar ili zlatarev pomoćnik pripremi peć, užari posudu za topljenje, uhvati mašicama komad zlata i stavi ga u posudu. S vremena na vreme raspiruje vatru, s vremena na vreme poprska komad vodom, s vremena na vreme pažljivo ga ispita. Tako to zlato postane pročišćeno, veoma pročišćeno, potpuno pročišćeno, bez nečistoća, bez primesa, elastično, prilagodljivo i blistavo. Tada, kakvu god vrstu ukrasa da zlatar zamisli – zlatan lanac, minduše, ogrlicu ili zlatan venac, zlato će poslužiti toj svrsi. Isto tako, monaše, tada ostaje jedino spokojstvo, pročišćeno i sjajno, elastično, prilagodljivo i blistavo.

21. Čovek razume ovako: ‘Ako bih ovo spokojstvo, tako pročišćeno i sjajno, usmerio ka području beskrajnog prostora i razvijanju svog uma u skladu s tim, tada bi moje spokojstvo, potpomognuto tim područjem, vezujući se za njega, ostalo za dugo vremena.’¹²⁷⁶ Ako bih ovo spokojstvo, tako pročišćeno i sjajno, usmerio ka području beskonačne svesti... ka području ničega... ka području ni opažanja ni neopažanja i ka razvijanju svog uma u skladu s tim, tada bi moje spokojstvo, potpomognuto tim područjem, vezujući se za njega, ostalo za dugo vremena.’

22. Čovek razume ovako: ‘Ako bih ovo spokojstvo, tako pročišćeno i sjajno, usmerio ka području beskrajnog prostora i razvijanju svog uma u skladu s tim, to bi bilo uslovljeno.’¹²⁷⁷ Ako bih ovo spokojstvo, tako pročišćeno i sjajno, usmerio ka području beskonačne svesti... ka području ničega... ka području ni opažanja ni neopažanja i ka razvijanju svog uma u skladu s tim, to bi bilo uslovljeno.’ čovek ne formira niti generiše bilo kakvu vrstu volje naklonjene ka bivanju ili ne-bivanju.¹²⁷⁸ Pošto ne formira niti generiše bilo kakvu vrstu volje naklonjene ka bivanju ili ne-bivanju, ne vezuje se za bilo šta na ovome svetu. Kada se ne vezuje, nije uznemiren. Kada nije uznemiren, sam za sebe dostiže *nibbānu*. I ovako razume: ‘Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno je trebalo učiniti. Nema više preporadanja u bilo koji oblik bivanja.’¹²⁷⁹

23. Ako oseća prijatan osećaj,¹²⁸⁰ čovek razume: ‘I on je prolazan; nema vezivanja za njega; nema oduševljavanja njime.’ Ako oseća bolan osećaj, razume: ‘I on je prolazan; nema vezivanja za njega; nema oduševljavanja njime.’ Ako oseća ni bolan ni prijatan osećaj, razume: ‘I on je prolazan; nema vezivanja za njega; nema oduševljavanja njime.’

24. Ako oseća prijatan osećaj, oseća ga odvojenim od sebe; ako oseća bolan osećaj, oseća ga odvojenim od sebe; ako oseća ni bolan ni prijatan osećaj, oseća ga odvojenim od sebe. Kada oseća osećaj kojim prestaje telo, čovek razume: ‘Osećam osećaj kojim prestaje telo.’ Kada oseća osećaj kojim prestaje život, razume: ‘Osećam osećaj kojim prestaje život.’¹²⁸¹

Razume: ‘Posle raspada tela, okončanjem života, sve što je osećano, ako nema oduševljavanja time, postaće ohlađeno upravo ovde.’¹²⁸² Monaše, kao što lampa gori zahvaljujući ulju i fitilju, a kada ulje i fitilj izgore, ako se ne dospe novo gorivo, ona se gasi usled nedostatka goriva; isto tako, kad oseća osećaj kojim prestaje telo... osećaj kojim prestaje život, razume: ‘Osećam osećaj kojim prestaje život.’ Razume: ‘Posle raspada tela, s okončanjem života, sve što je osećano, ako nema oduševljavanja time, postaće ohlađeno upravo ovde.’

25. Zato, monah koji poseduje [takvu mudrost] poseduje i nenadmašan temelj mudrosti. Jer to je, monaše, nenadmašna plemenita mudrost, dakle znanje o iskorenjivanju svake patnje.¹²⁸³

26. Njegovo oslobođenje, pošto je zasnovano na istini, neopozivo je. Jer lažno je ono, monaše, što je po svojoj prirodi obmana, a istinito ono što po svojoj prirodi nije obmana – a to je *nibbāna*. Zato, monah koji poseduje [takvu istinu] poseduje i nenadmašan temelj istine. Jer ono je, monaše, nenadmašna plemenita istina, dakle *nibbāna*, što po svojoj prirodi nije obmana.

27. Ranije, dok je bio neznalica, sticao je i razvijao vezanosti;¹²⁸⁴ sada ih je napustio, sasekao u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti. Zato monah koji poseduje [takvu obuzdanost], poseduje i nenadmašan temelj obuzdavanja. Jer to je, monaše, nenadmašna plemenita obuzdanost, dakle napuštanje svakog vezivanja.

28. Ranije, dok je bio neznalica, doživljavao je gramzivost, želju i strast; sada ih je napustio, sasekao u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti. Ranije, dok je bio neznalica, doživljavao je bes, zlovolju i mržnju; sada ih je napustio, sasekao u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti. Ranije, dok je bio neznalica, doživljavao je neznanje i obmanu; sada ih je napustio, sasekao u korenu, načinio poput palminog panja, uklonio ih, tako da se u budućnosti više ne mogu javiti. Zato monah koji poseduje [takav mir], poseduje i nenadmašan temelj mira. Jer to je, monaše, nenadmašni plemeniti mir, dakle smirivanje strasti, mržnje i obmanutosti.

29. U vezi sa čime je tako rečeno: ‘Ne treba zanemariti mudrost, već stražariti nad istinom, negovati obuzdanost i vežbati sebe mira radi.’

30. ‘Plime zamišljanja ne preplavljaju onoga ko stoji na tim [temeljima], a kad ga plime zamišljanja više ne preplavljaju, naziva se mirni mudrac.’¹²⁸⁵ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno?

31. Monaše, ‘ja jesam’ jeste obmana; ‘ja sam ovo’ jeste obmana; ‘ja ću biti’ jeste obmana; ‘ja neću biti’ jeste obmana; ‘imaću oblik’ jeste obmana;

‘biću bez oblika’ jeste obmana; ‘biću onaj koji zamišlja’ jeste obmana; ‘biću onaj koji ne zamišlja’ jeste obmana; ‘neću biti ni onaj koji zamišlja, ni onaj koji ne zamišlja’ jeste obmana. Zamišljanje jeste bolest, zamišljanje jeste tumor, zamišljanje jeste strela. Ko prevaziđe svako zamišljanje, monaše, njega nazivaju utihnuli mudrac. A utihnuli mudrac nije rođen, ne stari, ne umire; nije potresen, niti uznemiren. Jer u njemu nema ničeg čime bi mogao biti rođen.¹²⁸⁶ Pošto nije rođen, kako može da ostari? Pošto ne stari, kako može da umre? Pošto ne umire, kako može biti potresen? Pošto nije potresen, kako može biti uznemiren?

32. Dakle, u vezi s tim je rečeno: ‘Plime zamišljanja ne preplavljuju onoga ko stoji na tim [temeljima], a kad ga plime zamišljanja više ne preplavljuju, naziva se utihnuli mudrac.’ Monaše, dobro zapamti kratko razjašnjenje ovih šest elemenata.”

33. Na to poštovani Pukkusāti pomisli: „Zaista, Učitelj je došao do mene! Plemeniti je došao do mene! Potpuno probuđeni je došao do mene!” Onda ustade sa svog mesta, prebaci gornji ogrtač preko jednog ramena i poklonivši se do nogu Blaženog, reče: „Poštovani gospodine, zaista sam pogrešio, poneo se kao budala, pometen pogreših, te se Blaženom obratih sa ‘prijatelju.’ Neka mi Blaženi oprostí grešku, na koju ću dobro motriti u budućnosti.”

„Naravno, monaše, zaista si pogrešio, poneo se kao budala, pometen pogrešio, te se Blaženom obrati sa ‘prijatelju.’ Kako svoju grešku vidiš na takav način i ispravljaj sebe u skladu sa Dhammom, opraštam ti. Jer onaj je zreo u praksi Plemenitog kad svoju grešku uvidi na taj način, ispravi sebe u skladu sa Dhammom i obuzdava sebe ubuduće.”

34. „Poštovani gospodine, želeo bih da primim puno zaređenje od Blaženoga.”

„Imaš li čitav ogrtač i prosjačku zdelu, monaše?”

„Nemam ni čitav ogrtač, ni prosjačku zdelu.”

„Monaše, Tathāgata ne daje puno zaređenje onome ko to nema.”

35. Onda poštovani Pukkusāti, nadahnut i obradovan rečima Blaženog, ustade sa svog mesta, poklonio se Blaženom i pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane, krene u potragu za ogrtačem i prosjačkom zdelom. I dok je poštovani Pukkusāti tragao za ogrtačem i zdelom, zalutalo govedo nasrnu na njega i ubi ga.

36. Onda jedna grupa monaha dođe do Blaženog, poklone se, sedoš se sa strane i rekoše: „Poštovani gospodine, mladić iz dobre porodice po imenu Pukkusāti, kojeg je Blaženi kratko podučio, mrtav je. Koje je njegovo odredište? Koji je njegov budući smer?”

„Monasi, mladić iz dobre porodice po imenu Pukkusāti bio je mudar. Vežbao je u skladu sa Dhammom i nije mi zadavao glavobolje u tumačenju

Dhamme. Sa razaranjem pet nižih okova, monah Pukkusāti se spontano preporodio [u čistim boravištima] i dostići će konačnu *nibbānu*, a da se nikada više ne vrati iz toga sveta.”¹²⁸⁷

Ovako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

141 *Saċcāvibhanga sutta* Razjašnjenje istina

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Benaresa, u Parku jelena, u Isipatani. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Kraj Benaresa, monasi, u Parku jelena, u Isipatani, Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, pokrenuo je nenadmašni točak Dhamme,¹²⁸⁸ koji ne može zaustaviti nijedan asketa ili brahman, božanstvo, Māra, Brahmā ili bilo ko drugi na ovome svetu – on je objavio, podučio, opisao, ustanovio, otkrio, objasnio i pokazao četiri plemenite istine. Koje četiri?

3. Objavio je, podučio, opisao, ustanovio, otkrio, objasnio i pokazao plemenitu istinu o patnji. Objavio je, podučio, opisao, ustanovio, otkrio, objasnio i pokazao plemenitu istinu o nastanku patnje... plemenitu istinu o prestanku patnje... plemenitu istinu o putu koji vodi prestanku patnje.

4. Kraj Benaresa, monasi, u Parku jelena, u Isipatani, Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, pokrenuo je nenadmašni točak Dhamme, koji ne može zaustaviti nijedan asketa ili brahman, božanstvo, Māra, Brahmā ili bilo ko drugi na ovome svetu – on je objavio, podučio, opisao, ustanovio, otkrio, objasnio i pokazao ove četiri plemenite istine.

5. Monasi, negujte prijateljstvo sa Sāriputtom i Moggallānom, družite se sa Sāriputtom i Moggallānom. Oni su mudri i pomažu svojim saputnicima u svetačkom životu. Sāriputta je poput majke; Moggallāna je poput dadilje. Sāriputta vežba druge da dostignu plod ulaska u tok; Moggallāna da dostignu konačni cilj.¹²⁸⁹ Monasi, Sāriputta je sposoban da objavi, podučiti, opiše, ustanovi, otkrije, objasni i pokaže četiri plemenite istine.”

6. Tako reče Blaženi. Pošto to izreče, Uzvišeni ustade sa mesta gde je sedeo i otide do svog boravišta.

7. Nedugo pošto je Blaženi otišao, poštovani Sāriputta se ovako obrati monasima: „Prijatelji, monasi” – „Prijatelju”, odgovoriše monasi poštovanom Sāriputti. A on ovako reče:

8. „Kraj Benaresa, prijatelji, u Parku jelena, u Isipatani, Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, pokrenuo je nenadmašni točak učenja... i pokazao četiri plemenite istine. Koje četiri?

9. Objavio je... i pokazao plemenitu istinu o patnji... plemenitu istinu

o nastanku patnje... plemenitu istinu o prestanku patnje... plemenitu istinu o putu koji vodi prestanku patnje.

10. A šta je to, prijatelji, plemenita istina o patnji? Rođenje je patnja, starost je patnja, smrt je patnja; žalost, naricanje, bol, tuga i očaj su patnja; ne dobiti ono što želimo jeste patnja. Ukratko, pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja jesu patnja.

11. A šta je, prijatelji, rođenje?¹²⁹⁰ Rođenje bića na različitim nivoima postojanja, njihov nastanak, njihovo začeće, stupanje u egzistenciju, ispoljavanje pet sastojaka bića, sticanje područja čula – to se naziva rođenje.

12. A šta je, prijatelji, starost? Starost je starenje bića na različitim nivoima postojanja, njihovo slabljenje, propadanje zuba, osedelost, naboranost, opadanje životne snage, slabljenje čula – to se naziva starost.

13. A šta je, prijatelji, smrt? Odlazak i nestajanje bića s različitih nivoa postojanja, njihovo razaranje, iščezavanje, umiranje, okončavanje života, razlaganje pet ogranaka bića, propadanje tela – to se naziva smrt.

14. A šta je, prijatelji, žalost? Žalost, ožalošćenost, rastuženost, unutrašnja tuga, unutrašnji žal onoga koga je zadesila neka nesreća ili ga pogađa neko bolno stanje – to se naziva žalost.

15. A šta je, prijatelji, naricanje? Plač i žalopojka, plakanje i jadikovanje onoga koga je zadesila neka nesreća ili ga pogađa neko bolno stanje – to se naziva naricanje.

16. A šta je, prijatelji, bol? Telesni bol, telesna neprijatnost, bolan i neprijatan osećaj nastao kao posledica telesnog kontakta – to se naziva bol.

17. A šta je, prijatelji, tuga? Mentalni bol, mentalna neprijatnost, bolan i neprijatan osećaj nastao kao posledica mentalnog kontakta – to se naziva tuga.

18. A šta je, prijatelji, očaj? Jad i beznade, ojađenost i beznadežnost onoga koga je zadesila neka nesreća ili ga pogađa neko bolno stanje – to se naziva očaj.

19. A šta znači ‘ne dobiti ono što želimo je patnja’? U bićima koja su podložna rađanju javlja se želja: ‘Oh, kad ne bismo bili podložni rađanju! Oh, kad pred nama ne bi bilo više novih života!’ No, to se ne ostvaruje željenjem. A ne dobiti ono što želimo jeste patnja. U bićima koja su podložna starenju... podložna bolesti... podložna smrti... podložna žalosti, naricanju, bolu, tuzi i očaju javlja se želja: ‘Oh, kad ne bismo bili podložni žalosti, naricanju, bolu, tuzi i očaju! Oh, kad nas sve te stvari ne bi više zadesile!’ No, to se ne ostvaruje željenjem. A ne dobiti ono što želimo jeste patnja.

20. A šta je to, prijatelji, pet sastojaka bića kao objekat vezivanja, koji ukratko jesu patnja? To su: materijalni oblik kao sastojak koji je objekat vezivanja; osećaj kao sastojak koji je objekat vezivanja; opažaj kao

sastojak koji je objekat vezivanja; mentalni obrasci kao sastojak koji je objekat vezivanja i svest kao sastojak koji je objekat vezivanja. To je pet sastojaka bića kao objekat vezivanja, koji ukratko jesu patnja. Ovo se naziva plemenita istina o patnji.

21. A šta je, prijatelji, plemenita istina o nastanku patnje? To je ona žudnja koja vodi novom rođenju, što združena s oduševljenjem i strašću, uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo – dakle, to je žudnja za zadovoljstvima čula, žudnja za postojanjem i žudnja za nepostojanjem. To se naziva plemenita istina o nastanku patnje.

22. A šta je, prijatelji, plemenita istina o prestanku patnje? To je potpuno uklanjanje i nestanak, odustajanje, odricanje od, napuštanje i odbacivanje upravo te žudnje. To se naziva plemenita istina o prestanku patnje.

23. A šta je, prijatelji, plemenita istina o putu koji vodi prestanku patnje? To je upravo ovaj plemeniti osmostruki put: ispravno razumevanje, ispravna namera, ispravan govor, ispravni postupci, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna svesnost i ispravna koncentracija.

24. A šta je, monasi, ispravno razumevanje? Razumeti patnju, razumeti nastanak patnje, razumeti prestanak patnje, razumeti put koji vodi prestanku patnje – to je ispravno razumevanje.

25. A šta je, prijatelji, ispravna namera? Namera obuzdavanja, namera lišena zlovolje i namera nepovređivanja – to je ispravna namera.

26. A šta je, prijatelji, ispravan govor? Odustati od laganja, odustati od ogovaranja, odustati od pogrda, odustati od naklapanja – to je ispravan govor.

27. A šta su, prijatelji, ispravni postupci? Odustajanje od ubijanja, odustajanje od uzimanja onoga što nije dato i odustajanje od preljube – to su ispravni postupci.

28. A šta je, prijatelji, ispravno življenje? Kada plemeniti sledbenik, izbegavajući pogrešne načine, sebe prehranjuje na ispravan način – to je ispravno življenje.

29. A šta je, prijatelji, ispravan napor? Kada se u monahu probudi revnost da izbegava nastanak još nenastalih loših, nekorisnih stanja uma, te ulaže napor, budi energiju, usmerava um i tome teži. U sebi budi revnost da napusti već nastala loša, nekorisna stanja uma, te ulaže napor, budi energiju, usmerava um i tome teži. U sebi budi revnost da neguje još nenastala korisna stanja uma, te ulaže napor, budi energiju, usmerava um i tome teži. U sebi budi revnost za nastavljanjem, neiščezavanjem, jačanjem, uvećanjem i ispunjenjem kroz negovanje već nastalih korisnih stanja, te ulaže napor, budi energiju, usmerava um i tome teži – to je ispravan napor.

30. A šta je, prijatelji, ispravna svesnost? Kada monah boravi kontemplirajući telo kao telo, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan,

odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Živi praktikujući kontemplaciju osećaja kao osećaja, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Živi praktikujući kontemplaciju uma kao uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. Živi praktikujući kontemplaciju objekata uma kao objekata uma, marljiv, s jasnim razumevanjem i svestan, odloživši sa strane gramzivost i odbojnost prema ovom svetu. To se zove ispravna svesnost.

31. A šta je, prijatelji, ispravna koncentracija? Kada monah, napustivši zadovoljstva čula, napustivši nekorisna stanja uma, ulazi i boravi na prvom stupnju zadubljenja, koji je praćen usmerenom mišlju i istraživanjem, uz ushićenje i zadovoljstvo rođeno iz osame. Smirivanjem usmerene misli i istraživanja, ulazi on i ostaje na drugom stupnju zadubljenja, koji karakterišu kako samopouzdanje i sabranost uma, oslobođenog usmerene misli i istraživanja, tako i ushićenje i zadovoljstvo rođeni iz koncentracije. Slabljenjem ushićenja, boravi on spokojan, sabran i s jasnim razumevanjem, uz fizički osećaj zadovoljstva. Ulazi i ostaje na trećem stupnju zadubljenja, o kojem plemeniti kažu: „Srećan je čovek ispunjen spokojstvom i sabranošću!” Napuštanjem zadovoljstva i bola – kao i sa ranijim nestankom radosti i žalosti – ulazi on i ostaje na četvrtom stupnju zadubljenja, koji nije ni bolan ni prijatan, a čini ga čista svesnost, zasnovana na spokojstvu. To je ispravna koncentracija.

Ovo se naziva plemenita istina o putu koji vodi prestanku patnje.

32. Kraj Benaresa, prijatelji, u Parku jelena, u Isipatani, Tathāgata, plemeniti i potpuno probuđeni, pokrenuo je nenadmašni točak učenja, koji ne može zaustaviti nijedan asketa ili brahman, božanstvo, Māra, Brahmā ili bilo ko drugi na ovome svetu – on je objavio, podučio, opisao, ustanovio, otkrio, objasnio i pokazao četiri plemenite istine.”

Tako reče Sāriputta. Zadovoljni, monasi se obradovaše Sāriputtinim rečima.

142 *Dakkhiṇāvibhanga sutta* Razjašnjenje darova

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio u zemlji Sakyana, kraj Kapilavatthua, u Nigrodhinom gaju.

2. Onda Mahāpadāpatī Gotamī uze novu tkaninu i otide do Blaženog.¹²⁹¹ Pošto mu se poklonila, sede sa strane i reče Blaženome: „Poštovani gospodine, napravila sam ovaj komad tkanine, istkala ga, posebno za Blaženog. Molim Blaženog da ga iz saosećanja prihvati kao dar od mene”.

Kada ovo bi izgovoreno, Blaženi joj reče: „Pokloni ga Sanghi, Gotamī. Kada ga pokloniš Sanghi, dar će biti učinjen i meni i Sanghi.”¹²⁹²

I drugi i treći put reče ona Blaženom: „Poštovani gospodine... molim Blaženog da ga iz saosećanja prihvati kao dar od mene.”

I drugi i treći put Blaženi joj reče: „Pokloni ga Sanghi, Gotamī. Kada ga pokloniš Sanghi, dar će biti učinjen i meni i Sanghi.”

3. Onda poštovani Ānanda reče Blaženom: „Poštovani gospodine, neka Blaženi prihvati taj novi komad tkanine od Mahāpadāpatī Gotamī. Mahāpadāpatī Gotamī je bila dobra prema Blaženom. Kao majčina sestra, ona je bila njegova negovateljica, njegova pomajka, ona koja ga je dojila. Dojila je Blaženog kad mu je majka preminula. I Blaženi je bio dobar prema Mahāpadāpatī Gotamī. Zahvaljujući Blaženom je Mahāpadāpatī Gotamī našla utočište u Budi, Dhammi i Sanghi. Zahvaljujući Blaženom je Mahāpadāpatī Gotamī odustala od ubijanja živih bića, uzimanja onoga što joj nije dato, zloupotrebe zadovoljstava čula, laganja i od vina, alkohola i drugih stvari što pomućuju razum, a izvor su nepažljivosti. Zahvaljujući Blaženom se Mahāpadāpatī Gotamī potpuno pouzdaje u Budu, Dhammu i Sanghu i takođe poseduje vrline koje hvale plemeniti.”¹²⁹³ Zahvaljujući Blaženom je Mahāpadāpatī Gotamī oslobođena sumnjičavosti u pogledu patnje, nastanka patnje, prestanka patnje i puta koji vodi prestanku patnje. Blaženi je bio od velike pomoći Mahāpadāpatī Gotamī.”

4. „Tako je, Ānanda, tako je! Kada jedna osoba, zahvaljujući drugoj nađe utočište u Budi, Dhammi i Sanghi, kažem da prvoj nije lako da se oduži ovoj drugoj tako što joj iskazuje poštovanje, ustupa mesto, pozdravlja s poštovanjem i bude joj na usluzi, obezbeđuje ogrtače, hranu, prenoćište i lekove.

Kada jedna osoba, zahvaljujući drugoj odustane od ubijanja živih bića,

uzimanja onoga što joj nije dato, zloupotrebe zadovoljstava čula, laganja i od vina, alkohola i drugih stvari što pomućuju razum, a izvor su nepažljivosti, kažem da prvoj nije lako da se oduži ovoj drugoj tako što joj iskazuje poštovanje... i lekove.

Kada jedna osoba, zahvaljujući drugoj stekne potpuno pouzdanje u Budu, Dhammu i Sanghu, kada poseduje vrline koje hvale plemeniti, kažem da prvoj nije lako da se oduži ovoj drugoj tako što joj iskazuje poštovanje... i lekove.

Kada se jedna osoba, zahvaljujući drugoj oslobodi sumnjičavosti u pogledu patnje, nastanka patnje, prestanka patnje i puta koji vodi prestanku patnje, kažem da prvoj nije lako da se oduži ovoj drugoj tako što joj iskazuje poštovanje... i lekove.

5. Postoji četrnaest vrsta ličnih darova, Ānanda.¹²⁹⁴ Tako neko daje dar Tathāgati, plemenitom i potpuno probuđenom; to je prva vrsta ličnog dara. Neko daje dar utihnulom Budi; to je druga vrsta ličnog dara. Neko daje dar arahantu, učeniku Tathāgate; to je treća vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je stupio na put ka dostizanju ploda arahanta; to je četvrta vrsta ličnog dara. Neko daje dar nepovratniku; to je peta vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je stupio na put ka dostizanju ploda nepovratnika; to je šesta vrsta ličnog dara. Neko daje dar jednom-povratniku; to je sedma vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je stupio na put ka dostizanju ploda jednom-povratnika; to je osma vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je ušao u tok; to je deveta vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je stupio na put ka dostizanju ploda ulaska u tok;¹²⁹⁵ to je deseta vrsta ličnog dara. Neko daje dar onome ko je izvan [učenja], oslobođenom strasti za zadovoljstvima čula;¹²⁹⁶ to je jedanaesta vrsta ličnog dara. Neko daje dar običnom čoveku koji je čestit; to je dvanaesta vrsta ličnog dara. Neko daje dar običnom čoveku koji je nemoralan; to je trinaesta vrsta ličnog dara. Neko daje dar životinji; to je četrnaesta vrsta ličnog dara.

6. Tako, Ānanda, onaj ko daje dar životinji, može očekivati da se njegov dar isplati sto puta.¹²⁹⁷ Onaj ko daje dar običnom čoveku koji je nemoralan, može očekivati da se njegov dar isplati hiljadu puta. Onaj ko daje dar običnom čoveku koji je čestit, može očekivati da se njegov dar isplati sto hiljada puta. Onaj ko daje dar nekome ko je izvan [učenja], oslobođenom strasti za zadovoljstvima čula, može očekivati da se njegov dar isplati sto hiljada po sto hiljada puta.

Onaj ko daje dar nekome ko je stupio na put ka dostizanju ploda ulaska u tok, može očekivati da se njegov dar isplati nemerljivo, neprojeno puta. A šta bi tek trebalo da kažem o davanju dara nekome ko je ušao u tok? Šta bi tek trebalo da kažem o davanju dara nekome ko je stupio na put ka dostizanju ploda jednom-povratnika... jednom-povratniku... nekome ko je

stupio na put ka dostizanju ploda nepovratnika... nepovratniku... nekome ko je stupio na put ka dostizanju ploda arahanta... arahantu... utihnulom Budi? Šta bi tek trebalo da kažem o davanju dara Tathāgati, plemenitom i potpuno probuđenom?¹²⁹⁸

7. Postoji sedam vrsta darova datih Sanghi, Ānanda. Tako neko daje dar čitavoj Sanghi [monasi i monahinje], na čijem čelu je Buda; to je prva vrsta dara koji neko daje Sanghi.¹²⁹⁹ Neko daje dar čitavoj Sanghi [monasi i monahinje], nakon što je Tathāgata dostigao konačnu *nibbānu*; to je druga vrsta dara koji neko daje Sanghi. Neko daje dar Sanghi monaha; to je treća vrsta dara koji neko daje Sanghi. Neko daje dar Sanghi monahinja; to je četvrta vrsta dara koji neko daje Sanghi. Neko daje dar ovim rečima: ‘Odredite za mene toliko i toliko monaha i monahinja’, to je peta vrsta dara koji neko daje Sanghi. Neko daje dar ovim rečima: ‘Odredite za mene toliko i toliko monaha’, to je šesta vrsta dara koji neko daje Sanghi. Neko daje dar ovim rečima: ‘Odredite za mene toliko i toliko monahinja’, to je sedma vrsta dara koji neko daje Sanghi.

8. Ānanda, biće članova klana koji su ‘žutovrati’, nemoralni, lošeg karaktera.¹³⁰⁰ Ljudi će darivati te nemoralne zbog Sanghe. Čak i tada, kažem, dar dat Sanghi je nemerljiv, neprojen.¹³⁰¹ I kažem da ne postoji način da dar dat pojedincu ikada donese veći plod od darova datih Sanghi.¹³⁰²

9. Postoje četiri vrste pročišćenja darova. Koje četiri? Postoje darovi koje pročišćuje onaj koji daje, a ne onaj koji prima.¹³⁰³ Postoje darovi koje pročišćuje onaj koji prima, a ne onaj koji daje. Postoje darovi koje ne pročišćuje ni onaj koji daje, ni onaj koji prima. Postoje darovi koje pročišćuju i onaj koji daje i onaj koji prima.

10. A koji su to darovi koje pročišćuje onaj koji daje, a ne onaj koji prima? U tom slučaju davalac je čestit, dobrog karaktera, a primalac nemoralan, lošeg karaktera. Tada darove pročišćuje onaj koji daje, a ne onaj koji ih prima.

11. A koji su to darovi koje pročišćuje onaj koji prima, a ne onaj koji daje? U tom slučaju primalac je čestit, dobrog karaktera, a davalac nemoralan, lošeg karaktera. Tada darove pročišćuje onaj koji prima, a ne onaj koji ih daje.

12. A koji su to darovi koje ne pročišćuje ni onaj koji daje, ni onaj koji prima? U tom slučaju davalac je nemoralan, lošeg karaktera, a i primalac je nemoralan, lošeg karaktera. Tada darove ne pročišćuje ni onaj koji daje, ni onaj koji prima.

13. A koji su to darovi koje pročišćuju i onaj koji daje i onaj koji prima? U tom slučaju davalac je čestit, dobrog karaktera, a i primalac je čestit, dobrog karaktera. Tada darove pročišćuju i onaj koji daje i onaj koji prima. To su četiri vrste pročišćenja darova.”

14. Tako reče Blaženi. Kada je Uzvišeni to izgovorio, Učitelj ovako nastavi:

„Kada čestit čovek daje nemoralnome,
srcem punim poverenja, pošteno stečen dar,
verujući da plod takvog dela jeste velik,
vrlina onog koji daje pročišćuje takvo darivanje.

Kada nemoralan čovek poštenome daje,
srcem lišenim poverenja, nepošteno stečen dar,
pa ne veruje da plod takvog dela jeste velik,
vrlina onog koji prima pročišćuje takvo darivanje.

Kada nemoralan čovek nepoštenome daje,
srcem lišenim poverenja, nepošteno stečen dar,
pa ne veruje da plod takvog dela jeste velik,
vrlina nijednog od njih ne pročišćuje takvo darivanje.

Kada čestit čovek daje čestitome,
srcem punim poverenja, pošteno stečen dar,
verujući da plod takvog dela jeste velik,
takav će dar, kažem, doneti svoj najveći plod.

Kada spokojan čovek daje spokojnome,
srcem punim poverenja, pošteno stečen dar,
verujući da plod takvog dela jeste velik,
takav je dar, kažem, najbolji od svih ovozemaljskih darova.”¹³⁰⁴

5

Odeljak o šest područja čula

(Saḷāyatanaṅga)

143 *Anāthapiṇḍikovāda sutta* Savet Anāthapiṇḍiki

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. U to vreme kućedomaćin Anāthapiṇḍika je bio pogođen nesrećom, u bolovima, smrtno bolestan. Onda se obrati nekom čoveku ovim rečima: „Hajde, dobri čoveče, idi do Blaženog, pokloni mu se do nogu u moje ime i kaži: ‘Poštovani gospodine, kućedomaćin Anāthapiṇḍika je pogođen nesrećom, u bolovima, smrtno bolestan; klanja se do nogu Blaženom.’ Zatim idi do poštovanog Sāriputte, pokloni mu se do nogu u moje ime i kaži: ‘Poštovani gospodine, kućedomaćin Anāthapiṇḍika je pogođen nesrećom, u bolovima, smrtno bolestan; klanja se do nogu poštovanom Sāriputti.’ Zatim kaži: ‘Bilo bi dobro, poštovani gospodine, ukoliko bi poštovani Sāriputta iz saosećanja posetio dom kućedomaćina Anāthapiṇḍike.’”

„Da, gospodine”, odgovori taj čovek i otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i prenese poruku. Zatim ode do poštovanog Sāriputte, pokloni mu se i prenese poruku ovim rečima: „Bilo bi dobro ukoliko poštovani Sāriputta iz saosećanja poseti dom kućedomaćina Anāthapiṇḍike.” I Sāriputta ćutke prihvati ovaj poziv.

3. Tako se Sāriputta obuče, uze svoju prosjačku zdalu i gornji ogrtač, pa krenu do doma kućedomaćina Anāthapiṇḍike, sa poštovanim Ānandom kao svojim pratiocem. Kada je stigao, sede na pripremljeno mesto i reče kućedomaćinu Anāthapiṇḍiki: „Nadam se da se oporavljaš, kućedomaćine, nadam se da ti je bolje. Nadam se da se tvoji bolovi smanjuju, a ne uvećavaju, te da je vidljivo njihovo smanjivanje, a ne uvećavanje.”

4. „Poštovani Sāriputta, ne oporavljam se, nije mi bolje. Moji bolovi se ne smanjuju, već uvećavaju, vidljivo je njihovo uvećavanje, a ne smanjivanje. Kao kad bi mi snažan čovek oštrim mačem raspolutio glavu, tako jaki bolovi razdiru moju glavu. Ne oporavljam se... Kao kad bi mi snažan čovek stegao glavu kožnim kaišem, tako jaki bolovi razdiru moju glavu. Ne oporavljam se... Kao kada bi vešti mesar ili njegov pomoćnik rasporili volu stomak, tako snažni bolovi razdiru moj stomak. Ne oporavljam se... Kao kad bi dva snažna čoveka uhvatila slabijeg i počeli da ga okreću iznad jame sa užarenim ugljevljem, tako i moje telo gori. Ne oporavljam se, nije mi bolje. Moji bolovi se ne smanjuju, već uvećavaju, vidljivo je njihovo

uvećavanje, a ne smanjivanje.”

5. „Onda, domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za oko i moja svest neće zavisiti od oka.’¹³⁰⁵ Tako sebe treba da vežbaš. I ovako sebe treba da vežbaš: ‘Neću se vezivati za uho... Neću se vezivati za nos... Neću se vezivati za jezik... Neću se vezivati za telo... Neću se vezivati za um i moja svest neće zavisiti od uma.’ Tako sebe treba da vežbaš.

6. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za oblike... Neću se vezivati za zvukove... Neću se vezivati za mirise... Neću se vezivati za ukuse... Neću se vezivati za dodire... Neću se vezivati za objekte uma i moja svest neće zavisiti od objekata uma.’ Tako sebe treba da vežbaš.

7. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za svest o viđenom... Neću se vezivati za svest o čujnom... Neću se vezivati za svest o omirisanom... Neću se vezivati za svest o okušanom... Neću se vezivati za svest o dodirnutom... Neću se vezivati za svest o spoznatom i moja svest neće zavisiti od svesti o spoznatom.’ Tako sebe treba da vežbaš.

8. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za kontakt oka... Neću se vezivati za kontakt uha... Neću se vezivati za kontakt nosa... Neću se vezivati za kontakt jezika... Neću se vezivati za kontakt tela... Neću se vezivati za kontakt uma i moja svest neće zavisiti od kontakta uma.’ Tako sebe treba da vežbaš.

9. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta oka... Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta uha... Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta nosa... Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta jezika... Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta tela... Neću se vezivati za osećaj rođen iz kontakta uma i moja svest neće zavisiti od osećaja rođenog iz kontakta uma.’ Tako sebe treba da vežbaš.

10. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za element zemlje... Neću se vezivati za element vode... Neću se vezivati za element vatre... Neću se vezivati za element vazduha... Neću se vezivati za element svesti i moja svest neće zavisiti od elementa svesti.’ Tako sebe treba da vežbaš.

11. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za materijalni oblik... Neću se vezivati za osećaj... Neću se vezivati za opažaj... Neću se vezivati za mentalne obrasce... Neću se vezivati za svest i moja svest neće zavisiti od svesti.’ Tako sebe treba da vežbaš.

12. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za područje beskrajnog prostora... Neću se vezivati za područje beskonačne svesti... Neću se vezivati za područje ničega... Neću se vezivati za područje ni opažanja ni neopažanja i moja svest neće zavisiti od područja ni opažanja ni neopažanja.’ Tako sebe treba da vežbaš.

13. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za ovaj svet i moja svest neće zavisiti od ovoga sveta. Neću se vezivati za ono što je izvan ovoga sveta i moja svest neće zavisiti od onoga što je izvan ovoga sveta.’ Tako sebe treba da vežbaš.

14. Domaćine, sebe treba ovako da vežbaš: ‘Neću se vezivati za ono što je viđeno, čujno, osećano, spoznato, susretnuto, traženo i umom ispitano, a moja svest neće zavisiti od toga.’ Tako sebe treba da vežbaš.

15. Kad ovo bi rečeno, kućedomaćinu Anāthapiṇḍiki grunuše suze i on zaplaka. Onda ga poštovani Ānanda upita: „Padaš li, kućedomaćine, toneš li?”

„Ne padam, poštovani Ānanda, niti tonem. Iako sam dugo služio Učitelja i monahe vredne poštovanja, nikad ranije nisam čuo ovakav govor o Dhammi.”

„Ovakav govor o Dhammi, kućedomaćine, ne drži se nezaređenim sledbenicima obučenim u belo. Ovakav govor o Dhammi rezervisan je samo za one koji su otišli u beskućnike.”¹³⁰⁶

„Pa neka onda, poštovani Sāriputta, takav govor o Dhammi bude održan i nezaređenim sledbenicima obučenim u belo. Ima onih sa sasvim malo prašine u očima, koji stradaju zato što nisu čuli [ovakav govor] o Dhammi. Biće među njima onih koji će razumeti Dhammu.”

16. Kad je kućedomaćinu Anāthapiṇḍiki dat takav savet, poštovani Sāriputta i poštovani Ānanda ustadoše sa svoga mesta i otidoše. Ubrzo potom, kućedomaćin Anāthapiṇḍika preminu i ponovo se rodi na Tusita nebu.

17. I kada je noć već poodmakla, Anāthapiṇḍika, sada mlado božanstvo lepog izgleda, otide do Blaženoga i obasja skoro čitav Ćetin gaj. Pošto se pokloni Blaženom, stade sa strane i obrati se Blaženom ovim stihovima:

„Oh, blažen je ovaj Ćetin gaj,
u kojem živi mudra Sangha,
i gde boravi kralj Dhamme,
izvor sve moje sreće.

Delom, znanjem i Dhammom,
vrlinom i plemenitošću življenja –
time se smrtnici pročišćuju,
a ne poreklom i imetkom.

Zato mudrac koji vidi
šta zaista vodi dobru njegovom,
treba da upoznaje Dhammu
i njome sebe pročišćuje.

Sāriputta vrh doseže
u vrlini, miru i mudrosti;
svaki monah koji nadiđe svet ovaj
samo mu ravan može biti.”

18. Tako reče mlado božanstvo Anāthapiṇḍika, a Učitelj se s time saglasi. Onda mlado božanstvo Anāthapiṇḍika pomisli: „Učitelj se sa mnom saglasio”, pa se pokloni Blaženom i pazeći da mu ostane sa desne strane, istog trenu nestade.

19. Kada noć bi okončana, Blaženi se ovako obrati monasima: „Monasi, prošle noći, kad je poodmakla, došlo je do mene mlado božanstvo divnog izgleda, koje obasja skoro čitav Ćetin gaj. Pošto mi se pokloni, stade sa strane i obrati mi se ovim stihovima:

„Oh blažen je ovaj Ćetin gaj...
samo mu ravan može biti.”

Tako reče mlado božanstvo. Onda mlado božanstvo pomisli: „Učitelj se sa mnom saglasio”, pokloni mi se i pazeći da mu ostanem sa desne strane, istog trenu nestade.”

20. Kad to bi rečeno, poštovani Ānanda reče Blaženome: „To mlado božanstvo, poštovani gospodine, sigurno je Anāthapiṇḍika. Jer kućedomaćin Anāthapiṇḍika imao je potpuno pouzdanje u poštovanog Sāriputtu.”

„Dobro je, Ānanda, dobro je! Ti si izveo pravi zaključak. To mlado božanstvo jeste Anāthapiṇḍika, niko drugi.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

144 *Āhannovāda sutta* Savet Āhanni

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rāḍagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice.

2. U to vreme su poštovani Sāriputta, poštovani Mahā Ācunda i poštovani Āhanna boravili na Lešinarevoj hridi.

3. Poštovani Āhanna bio je pogođen nesrećom, u bolovima, smrtno bolestan. Jedno veče poštovani Sāriputta izađe iz osame, ode do poštovanog Mahā Ācunde i reče: „Prijatelju Ācunda, hajdemo do poštovanog Āhanne i raspitajmo se o njegovoj bolesti.” – „Da, prijatelju”, odgovori poštovani Mahā Ācunda.

4. Potom poštovani Sāriputta i poštovani Mahā Ācunda otidoše do poštovanog Āhanne i pozdraviše se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sedošu sa strane, te poštovani Sāriputta reče poštovanom Āhanni: „Nadam se da se oporavljaš, prijatelju Āhanna, nadam se da ti je bolje. Nadam se da se tvoji bolovi smanjuju, a ne uvećavaju, te da je vidljivo njihovo smanjivanje, a ne uvećavanje.”

5. „Prijatelju Sāriputta, ne oporavljam se, nije mi bolje. Moji bolovi se ne smanjuju, već uvećavaju, vidljivo je njihovo uvećavanje, a ne smanjivanje. Kao kad bi mi snažan čovek oštirim mačem raspolutio glavu, tako jaki bolovi razdiru moju glavu. Ne oporavljam se... Kao kad bi mi snažan čovek stegao glavu kožnim kaišem, tako jaki bolovi razdiru moju glavu. Ne oporavljam se... Kao kada bi vešti mesar ili njegov pomoćnik rasporeli volu stomak, tako snažni bolovi razdiru moj stomak. Ne oporavljam se... Kao kad bi dva snažna čoveka uhvatila slabijeg i počeli da ga okreću iznad jame sa užarenim ugljevljem, tako i moje telo gori. Ne oporavljam se, nije mi bolje. Moji bolovi se ne smanjuju, već uvećavaju, vidljivo je njihovo uvećavanje, a ne smanjivanje. Potegnću nož,¹³⁰⁷ prijatelju Sāriputta; u meni nema više želje za životom.”

6. „Neka poštovani Āhanna ne koristi nož. Neka poštovani Āhanna živi. Želimo da poštovani Āhanna živi. Ako mu nedostaje odgovarajuća hrana, potražiću odgovarajuću hranu za njega. Ako mu nedostaju odgovarajući lekovi, potražiću odgovarajuće lekove za njega. Ako mu nedostaje odgovarajuća nega, ja ću ga negovati. Neka poštovani Āhanna ne koristi nož. Neka poštovani Āhanna živi. Želimo da poštovani Āhanna živi.

7. „Prijatelju Sāriputta, nije da nemam odgovarajuću hranu, lekove i negu. Umesto toga, prijatelju Sāriputta, Učitelja sam dugo poštovao s ljubavlju, ne bez ljubavi; jer učenik i treba da poštuje Učitelja s ljubavlju, a ne bez ljubavi. Prijatelju Sāriputta, zapamti ovo: monah Āhanna će upotrebiti nož bez krivice.”¹³⁰⁸

8. „Želeli bismo da postavimo nekoliko pitanja poštovanom Āhanni, ako bi poštovani Āhanna želeo da nam odgovori.”

„Pitajte, prijatelju Sāriputta. Kada čujem pitanja, znaću da li želim da odgovorim.”

9. „Prijatelju Āhanna, smatraš li oko, svest o viđenom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o viđenom ovakvima: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ Smatraš li uho... nos... jezik... telo... um, svest o spoznatom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o spoznatom ovakvima: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’”

„Prijatelju Sāriputta, oko, svest o viđenom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o viđenom smatram ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo?’ Uho... nos... jezik... telo... um, svest o spoznatom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o spoznatom smatram ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo?’”

10. „Prijatelju Āhanna, šta si video, šta neposredno saznao o oku, svesti o viđenom i stvarima koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o viđenom da ih smatraš ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo?’ Šta si video, šta neposredno saznao o uhu... nosu... jeziku... telu... umu, svesti o spoznatom i stvarima koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o spoznatom da ih smatraš ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo?’”

„Prijatelju Sāriputta, videvši prestanak, neposredno saznajući prestanak oka, svesti o viđenom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o viđenom, smatram ih ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’ Videvši prestanak, neposredno saznajući prestanak uha... nosa... jezika... tela... uma, svesti o spoznatom i stvari koje mogu biti spoznate [umom] kroz svest o spoznatom, smatram ih ovakvima: ‘To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.’”

11. Kad ovo bi rečeno, poštovani Mahā Ācunda reče poštovanom Āhanni¹³⁰⁹: „Zato, prijatelju Āhanna, treba uvek imati na umu ovu pouku Blaženoga: ‘Postoji kolebanje u onome ko je zavisian, nema kolebanja u onome ko je nezavisian; kad nema kolebanja, postoji mirnoća; kad postoji mirnoća, nema predrasuda; kad nema predrasuda, nema dolaženja i odlazanja, nema umiranja i ponovnog rađanja; kad nema umiranja i ponovnog rađanja, nema ovoga sveta, ni onoga sveta, a ni onog između. To je kraj patnje.’”¹³¹⁰

12. Pošto su poštovani Sāriputta i poštovani Mahā Ćunda ovako posavetovali poštovanog Ćhannu, ustadoše sa svojih mesta i odoše. I onda, kako su otišli, poštovani Ćhanna potegnu nož.¹³¹¹

13. A poštovani Sāriputta otide do Blaženog, pokloni mu se, sede sa strane i reče Blaženome: „Poštovani gospodine, poštovani Ćhanna je potegao nož. Koje je njegovo odredište, koji je njegov budući put?”

„Sāriputta, nije li monah Ćhanna rekao da je potpuno pročišćen?”¹³¹²

„U zemlji Vadđi postoji selo po imenu Pubbadira. Tu je poštovani Ćhanna imao neke porodice koje su bile njegovi prijatelji, porodice s kojima je bio blizak, porodice koje su vredne prekora.”¹³¹³

„Postoje te porodice koje su bile njegovi prijatelji, porodice s kojima je bio blizak, porodice koje su vredne prekora; ali ne kažem da je zbog toga i on bio vredan prekora. Sāriputta, kada neko odloži ovo telo i veže se za novo telo, za takvoga kažem da jeste vredan prekora. A toga nije bilo u monahu Ćhanni; monah Ćhanna je potegao nož bez krivice.”¹³¹⁴

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Sāriputta se obradova rečima Blaženoga.

145 *Puṇṇovāda sutta* Savet Puṇṇi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattihīja, u Ćetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Jedno veće poštovani Puṇṇa izađe iz osame i otide do Blaženog.¹³¹⁵ Pošto je stigao, pokloni se, te sede sa strane. Sedeći tako sa strane, poštovani Puṇṇa reče Blaženome:

2. „Dobro bi bilo, poštovani gospodine, ako bi me Blaženi ukratko podučio. Pošto čujem Dhammu od Blaženog, boraviću u osami, marljiv, predan i odlučan.”

„Onda, Puṇṇa, slušaj i dobro zapamti šta ću ti reći.”

„Da, poštovani gospodine,” reče poštovani Puṇṇa. A Blaženi ovako nastavi:

3. „Postoje, Puṇṇa, oblici dostupni oku, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. I ako se monah njima oduševljava, raduje im se, tada postaje vezan za njih. U onome ko se oduševljava, raduje i vezuje, rađa se oduševljenje. Puṇṇa, nastankom oduševljenja, kažem, nastaje i patnja.¹³¹⁶ Postoje, Puṇṇa, zvuci dostupni uhu... mirisi dostupni nosu... ukusi dostupni jeziku... dodiri dostupni telu... objekti uma dostupni umu, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. I ako se monah njima oduševljava, raduje im se, tada postaje vezan za njih. U onome ko se oduševljava, raduje i vezuje, rađa se oduševljenje. Puṇṇa, nastankom oduševljenja, kažem, nastaje i patnja.

4. „Postoje, Puṇṇa, oblici dostupni oku, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. I ako se monah njima ne oduševljava, ne raduje im se, tada ne postaje vezan za njih. U onome ko se ne oduševljava, ne raduje i ne vezuje, u tome oduševljenje prestaje. Puṇṇa, prestankom oduševljenja, kažem, prestaje i patnja. Postoje, Puṇṇa, zvuci dostupni uhu... mirisi dostupni nosu... ukusi dostupni jeziku... dodiri dostupni telu... objekti uma dostupni umu, za kojima se žudi, poželjni, primamljivi, dopadljivi, povezani sa željom za zadovoljstvima čula i podsticajni za strast. I ako se monah njima ne oduševljava, ne raduje im se, tada i ne postaje vezan za

njih. U onome ko se ne oduševljava, ne raduje i ne vezuje, u tome oduševljenje prestaje. Puṇṇa, prestankom oduševljenja, kažem, prestaje i patnja.

5. Sada kad sam te ukratko podučio, Puṇṇa, kuda nameravaš da pođeš, gde da boraviš?”

„Poštovani gospodine, sada kad me je Blaženi ukratko podučio, živeću u oblasti Sunāparanta.”

„Puṇṇa, ljudi u Sunāparanti su grubi i oštri. Ako te budu vređali i pretili ti, gde ćeš onda živeti?”

„Ako me ljudi u Sunāparanti i budu vređali i pretili, ipak ću tamo živeti i ovako razmišljati: ‘Dobri su ljudi u Sunāparanti, zaista dobri, jer me barem ne udaraju pesnicom.’ Tako ću tamo živeti, Blaženi. Tako ću tamo živeti, Uzvišeni.”

„Ali, Puṇṇa, ako te ljudi u Sunāparanti budu udarali pesnicom, gde ćeš onda živeti?”

„Ako me ljudi u Sunāparanti i budu udarali pesnicom, ipak ću tamo živeti i ovako razmišljati: ‘Dobri su ljudi u Sunāparanti, zaista dobri, jer me barem ne udaraju grumenjem zemlje.’ Tako ću tamo živeti, Blaženi. Tako ću tamo živeti, Uzvišeni.”

„Ali, Puṇṇa, ako te ljudi u Sunāparanti budu udarili grumenom zemlje, gde ćeš onda živeti?”

„Ako me ljudi u Sunāparanti i budu udarili grumenom zemlje, ipak ću tamo živeti u ovako razmišljati: ‘Dobri su ljudi u Sunāparanti, zaista dobri, jer me barem ne udaraju batinom.’ Tako ću tamo živeti, Blaženi. Tako ću tamo živeti, Uzvišeni.”

„Ali, Puṇṇa, ako te ljudi u Sunāparanti budu udarili batinom, gde ćeš onda živeti?”

„Ako me ljudi u Sunāparanti i budu udarili batinom, ipak ću tamo živeti u ovako razmišljati: ‘Dobri su ljudi u Sunāparanti, zaista dobri, jer me barem ne ubadaju nožem.’ Tako ću tamo živeti, Blaženi. Tako ću tamo živeti, Uzvišeni.”

„Ali, Puṇṇa, ako te ljudi u Sunāparanti budu uboli nožem, gde ćeš onda živeti?”

„Ako me ljudi u Sunāparanti i budu uboli nožem, ipak ću tamo živeti i ovako razmišljati: ‘Dobri su ljudi u Sunāparanti, zaista dobri, jer mi barem nisu oduzeli život oštrim nožem.’ Tako ću tamo živeti, Blaženi. Tako ću tamo živeti, Uzvišeni.”

„Ali, Puṇṇa, ako ljudi u Sunāparanti ipak budu hteli da ti oštrim nožem oduzmu život, gde ćeš onda živeti?”

„Ako ljudi u Sunāparanti ipak budu hteli da mi oštrim nožem oduzmu život, onda ću ovako razmišljati: ‘Ima učenika Blaženog koji su, zabrinuti, postidjeni i zgađeni telom i životom, tragali su za onima koji će ih ubiti.’

A ja sam evo pronašao svog ubicu i ne tražeći ga. Tako ću tamo misliti, Blaženi. Tako ću tamo misliti, Uzvišeni.”

6. „Dobro je, Puṇṇa, dobro je! Posedujući takvu obuzdanost i mir, bićeš u stanju da živiš u Sunāparanta oblasti. Sada je vreme, Puṇṇa, da uradiš kako misliš da treba.”

7. Nadahnut i obradovan rečima Blaženog, poštovani Puṇṇa ustade sa svog mesta, pokloni se Blaženom, te otide, pazeći da mu ovaj ostane sa desne strane. Zatim pospremi mesto na kojem je spavao, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač i krene od sela do sela u pravcu Sunāparante. Idući tako od sela do sela, stigao je na kraju u oblast Sunāparanta i tu se zadržao. A onda je, tokom perioda monsuna, poštovani Puṇṇa ustalio u praksi zajednicu od pet stotina nezaređenih sledbenika i pet stotina nezaređenih sledbenica, a sam je dostigao trovrсно znanje. Još kasnije, poštovani Puṇṇa dostiže konačno smirenje.¹³¹⁷

8. Onda jedna grupa monaha otide do Blaženog, poklone se, sedoš sa strane, te ovako rekoše: „Poštovani gospodine, pripadnik klana Puṇṇa, kojeg je Blaženi ukratko podučio, umro je. Kakvo je odredište njegovo? Kakav je njegov budući smer?”

„Monasi, pripadnik klana Puṇṇa bio je mudar. Živeo je u skladu sa Dhammom i nije me ometao u tumačenju Dhamme. Pripadnik klana Puṇṇa dostigao je krajnje oslobođenje.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

146 *Nandakovāda sutta* Nandakova pouka monahinjama

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvaththīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.

2. Onda Mahāpadāpatī Gotamī, zajedno sa pet stotina monahinja, otide do Blaženog. Pošto se pokloni Blaženom, stade sa strane i reče: „Poštovani gospodine, neka Blaženi poduči monahinje, neka Blaženi uputi monahinje, neka Blaženi održi monahinjama govor o Dhammi.”

3. U to vreme stariji monasi su se smenjivali u podučavanju monahinja, ali poštovani Nandaka nije hteo da ih podučava kada bi red došao na njega.¹³¹⁸ Onda se Blaženi obrati poštovanom Ānandi: „Ānanda, na koga je danas red da podučava monahinje?”

„Poštovani gospodine, red je na poštovanog Nandaku da podučava monahinje, ali on ne želi da ih podučava, iako je na njega došao red.”

4. Na to se Blaženi obrati poštovanom Nandaki: „Pouči monahinje, Nandaka. Uputi monahinje, Nandaka. Održi monahinjama govor o Dhammi, brahmane.”

„Dobro”, odgovori poštovani Nandaka. Tako, ujutro, poštovani Nandaka se obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač, pa krenu put Sāvaththīja da prosi hranu. Kada je prošao Sāvaththī i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka otide on zajedno s pratiocem do Rādaka parka. Monahinje još izdaleka videše poštovanog Nandaku kako dolazi, te pripremiše mesto za njega i vodu za pranje nogu. Poštovani Nandaka sede na pripremljeno mesto i oprala noge. Monahinje se pokloniše i sedošu sa strane, te poštovani Nandaka reče monahinjama:

5. „Sestre, ovaj govor biće u formi pitanja. Kada razumete, treba da kažete: „Razumemo”; kada ne razumete, treba da kažete: „Ne razumemo”; kada ste u sumnji ili zbunjene, pitajte me: „Kako to, poštovani gospodine? Koje je značenje toga?”

„Poštovani gospodine, zadovoljne smo i obradovane što nas je učitelj Nandaka pozvao da tako odgovaramo.”

6. „Sestre, šta mislite? Je li oko trajno ili prolazno?” – „Prolazno, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni, ispravno smatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Nije, poštovani.”

„Sestre, šta mislite? Je li uho... nos... jezik... telo... um trajan ili prolazan?” – „Prolazan, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani.” – „Da li je, dakle, ono što je prolazno, patnja i podložno promeni ispravno smatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Nije, poštovani. A zašto? Zato što smo to već videle, s punom mudrošću, onakvim kakvo zaista jeste, dakle: ‘Tih šest unutrašnjih područja čula su prolazne.’”¹³¹⁹

„Dobro je, sestre! Isto je tako sa plemenitim učenikom koji, s punom mudrošću, vidi to kakvo zaista jeste.

7. Sestre, šta mislite? Jesu li oblici... zvukovi... mirisi... ukusi... dodiri... objekti uma trajni ili prolazni?” – „Prolazni, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani.” – „Da li je, dakle, ono što je prolazno, patnja i podložno promeni ispravno smatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Nije, poštovani. A zašto? Zato što smo to već videle, s punom mudrošću, kakvo zaista jeste, dakle: ‘Tih šest spoljašnjih područja čula je nepostojano.’”

„Dobro je, sestre! Isto je tako s plemenitim učenikom koji, s punom mudrošću, vidi to kakvo zaista jeste.

8. Sestre, šta mislite? Je li svest o viđenom... svest o čujnom... svest o omirisanom... svest o okušanom... svest o dodirnutom... svest o spoznatom trajna ili prolazna?” – „Prolazna, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno patnja ili sreća?” – „Patnja, poštovani.” – „Da li je, dakle, ono što je prolazno, patnja i podložno promeni ispravno smatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’ – „Nije, poštovani. A zašto? Zato što smo to već videle, s punom mudrošću, kakvo zaista jeste, dakle: ‘Tih šest vrsta svesti su nepostojane.’”

„Dobro je, sestre! Isto je tako s plemenitim učenikom koji, s punom mudrošću, vidi to kakvo zaista jeste.

9. Sestre, zamislite uljanu lampu koja gori: ulje u njoj je prolazno i podložno promeni, njen fitilj je prolazan i podložan promeni, njezin plamen prolazan i podložan promeni, i njezin sjaj prolazan i podložan promeni. Da li bi govorio istinu neko ko bi ovako rekao: ‘Dok ova uljanica gori, njeno ulje, fitilj i plamen su prolazni i podložni promeni, ali njezin sjaj je trajan, stabilan, večan, nepromenjiv?’”

„Ne, poštovani. A zašto? Zato što dok ta lampa gori, njeno ulje i fitilj jesu prolazni i podložni promeni, zato i njezin sjaj mora biti prolazan i podložan promeni.”

„Isto tako, sestre, da li bi govorio istinu neko ko bi ovako rekao: ‘Ovih šest unutrašnjih područja čula je prolazno i podložno promeni, ali prijatan, bolan i ni prijatan ni bolan osećaj koji neko doživljava na osnovu tih šest unutrašnjih područja čula je trajan, stabilan, večan, nepromenjiv?’”

„Ne, poštovani. A zašto? Zato što svaki osećaj nastaje na osnovu uslova s njim povezanog,¹³²⁰ a nestankom s njim povezanog uslova nestaje i taj osećaj.”

„Dobro je, sestre! Isto je tako s plemenitim učenikom koji, s punom mudrošću, vidi to kakvo zaista jeste.

10. Sestre, zamislite veliko drvo kako stoji: njegov koren je prolazan i podložan promeni, njegovo stablo prolazno i podložno promeni, njegove grane prolazne i podložne promeni, njegova senka prolazna i podložna promeni. Da li bi govorio istinu neko ko bi ovako rekao: ‘Koren, stablo, grane i lišće ovog velikog drveta su prolazni i podložni promeni, ali njegova senka jeste trajna, stabilna, večna, nepromenljiva?’”

„Ne, poštovani. A zašto? Kako su koren, stablo, grane i lišće tog velikog drveta prolazni i podložni promeni, i njegova senka mora biti prolazna i podložna promeni.”

„Isto tako, sestre, da li bi govorio istinu neko ko bi ovako rekao: ‘Ovih šest spoljašnjih područja čula je prolazno i podložno promeni, ali prijatan, bolan i ni prijatan ni bolan osećaj koji neko doživljava na osnovu tih šest spoljašnjih područja čula je trajan, stabilan, večan, nepromenljiv?’”

„Ne, poštovani. A zašto? Zato što svaki osećaj nastaje na osnovu uslova s njim povezanog, a nestankom s njim povezanog uslova nestaje i taj osećaj.”

„Dobro je, sestre! Isto je tako s plemenitim učenikom koji, s punom mudrošću, vidi to kakvo zaista jeste.

11. Sestre, zamislite veštog mesara ili njegovog pomoćnika koji ubije kravu i raspori je oštirim mesarskim nožem. Ne oštetivši joj meso i kožu, on iseče, odvoji i povadi joj sve tetive, žile i ligamente oštirim mesarskim nožem. A zatim, pošto je sve to povadio, oguli kravi kožu, te preko onoga što je ostalo ponovo razapne istu tu kožu. Da li bi govorio istinu, ako bi ovako rekao: ‘Ova krava je spojena sa ovom kožom baš kao što je i ranije bila?’”

„Ne, poštovani. A zašto? Zato što ako bi vešt mesar ili njegov pomoćnik ubio kravu... sve joj povadio, ogulio kožu, pa preko onoga što je ostalo ponovo razapeo istu tu kožu i rekao: ‘Ova krava je spojena s ovom kožom baš kao što je i ranije bila’, ipak bi ta krava bila odvojena od svoje kože.”

12. „Sestre, izložio sam ovo poređenje, kako bih vam preneo značenje. A značenje je sledeće: ‘meso’ je naziv za šest unutrašnjih područja čula. ‘Koža’ je naziv za šest spoljašnjih područja čula. ‘Tetive, žile i ligamenti’ naziv su za oduševljenje i strast. ‘Oštar mesarski nož’ je naziv za plemenitu mudrost – plemenitu mudrost koja seče, preseca i odvaja unutrašnje nečistoće, okove i veze.

13. Sestre, postoji sedam elemenata probuđenja,¹³²¹ čijim razvijanjem

i negovanjem monah, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen. Kojih sedam? Sestre, monah razvija svesnost kao element probuđenja, koji se pospešuje životom u osami, hlađenjem strasti i prestankom, a dozreva u obuzdanosti. Razvija istraživanje pojava kao element probuđenja... energiju kao element probuđenja... radost kao element probuđenja... smirenje kao element probuđenja... koncentraciju kao element probuđenja... spokojstvo kao element probuđenja, koji se pospešuje životom u osami, hlađenjem strasti i prestankom, a dozreva u obuzdanosti. To je sedam elementa probuđenja, čijim razvijanjem i negovanjem monah, razumevajući sopstvenim neposrednim znanjem, ovde i sada ulazi i ostaje u oslobođenosti uma i oslobođenosti mudrošću, koje su bez nečistoća, svaki od otrova uklonjen.

14. Kada je poštovani Nandaka ovako posavetovao monahinje, oprostilo se od njih ovim rečima: „Idite sad, sestre, vreme je.” Na to se monahinje, nadahnute i obradovane rečima poštovanog Nandake, digoše sa svojih mesta, poklone se poštovanom Nandaki, te otidoše, pazeći da im pri tome on ostane sa desne strane. Potom otidoše do Blaženog, pokloniše mu se i stadoše sa strane. A Blaženi im reče: „Idite sad, sestre, vreme je.” Na to se monahinje pokloniše Blaženom i otidoše, pazeći da im pri tome on ostane sa desne strane.

15. Ubrzo kad su otišle, Blaženi se obrati monasima: ‘Monasi, baš kao što na dan predanosti, četrnaestog u mesecu, nema sumnjičavosti i neizvesnosti je li mesec pun ili nije, jer mesec tada očigledno nije pun, tako su ove monahinje zadovoljne Nandakinim podučavanjem Dhamme, ali njihova namera [da postanu probuđene] još uvek nije sasvim ispunjena.’

16–26. Onda se Blaženi obrati poštovanom Nandaki: „Zato, Nandaka, trebalo bi sutra da poučiš monahinje na potpuno isti način.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Nandaka. I tako se sledećeg jutra poštovani Nandaka obuče, uze svoju prosjačku zdelu i gornji ogrtač... (*kao §4–14 gore*)... Na to se monahinje pokloniše Blaženom i otidoše, pazeći da im pri tome on ostane sa desne strane.

27. Ubrzo pošto su otišle, Blaženi se obrati monasima: ‘Monasi, baš kao što na dan predanosti, petnaestog u mesecu, nema sumnjičavosti i neizvesnosti je li mesec pun ili nije, jer mesec tada očigledno jeste pun, isto tako su ove monahinje zadovoljne Nandakinim podučavanjem Dhamme i njihova namera jeste sasvim ispunjena. Monasi, čak i najmanje uznapredovala među ovih petsto monahinja jeste ušla u tok, nije više podložna propasti, sigurno će dostići oslobođenje, neizbežno ide ka probuđenju.’¹³²²

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

147 *Cūlarāhulovāda sutta* Kratak savet Rāhuli

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattthīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika.¹³²³

2. Onda se Blaženom, dok je boravio u osami, povučem, javi ova misao: „Stanja koja rezultiraju oslobođenjem dozrela su u Rāhuli.¹³²⁴ Kako bi bilo ako bih ga dalje uputio u uklanjanje otrova?”

Onda se ujutro Blaženi obuče, uze svoju prosjačku zdalu i gornji ogrtač, pa krenu do Sāvattthīja da prosi hranu. Kada je prošao Sāvattthī i vratio se iz prošenja hrane, posle obroka, obrati se on poštovanom Rāhuli ovim rečima:

„Uzmi prostirku za sedenje, Rāhula, pa hajdemo do Slepčevog gaja da tamo provedemo ostatak dana.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori poštovani Rāhula, uze svoju prostirku za sedenje i krete za Blaženim, prateći ga u stopu.

A tom prilikom je hiljade božanstava pratilo Blaženog, razmišljajući: „Danas će Blaženi dalje uputiti poštovanog Rāhulu u uklanjanje otrova.”¹³²⁵ Tako Blaženi otide do Slepčevog gaja i sede u podnožje nekog drveta, na pripremljeno mesto. A poštovani Rāhula se pokloni Blaženom i sede sa strane. Tada Blaženi reče poštovanom Rāhuli:

3. „Šta misliš, Rāhula? Je li oko trajno ili prolazno?” – „Prolazno, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno sreća ili patnja?” – „Patnja, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni, ispravno posmatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’” – „Ne, poštovani.”

„A šta misliš, Rāhula? Jesu li oblici... Je li svest o viđenom... Je li kontakt oka... Je li ijedan osećaj, ijedan opažaj, ijedan mentalni obrazac, ijedna svest koja nastane kontaktom oka kao uzrokom trajna ili prolazna?”¹³²⁶ – „Prolazna, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno sreća ili patnja?” – „Patnja, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni, ispravno posmatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’” – „Ne, poštovani.”

4–8. „A šta misliš, Rāhula? Je li uho trajno ili prolazno? ... Je li nos trajan ili prolazan? ... Je li jezik trajan ili prolazan? ... Je li telo trajno ili prolazno? ... Jesu li objekti uma... Je li svest o spoznatom... Je li kontakt

uma... Je li ijedan osećaj, ijedan opažaj, ijedan mentalni obrazac, ijedna svest koja nastane kontaktom uma kao uzrokom trajna ili prolazna?" – „Prolazna, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno sreća ili patnja?" – „Patnja, poštovani.” – „Je li ono što je prolazno, patnja i podložno promeni ispravno posmatrati ovako: ‘To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo?’” – „Ne, poštovani.”

9. „Rāhula, kad to uvidi, dobro podučeni plemeniti učenik nije više opčinjen okom, nije opčinjen oblikom, nije opčinjen svešču o viđenom, nije opčinjen kontaktom oka i nije opčinjen ijednim osećajem, ijednim opažajem, ijednim mentalnim obrascem, ijednom svešču koja nastane kontaktom oka kao uzrokom.

Nije više opčinjen uhom ... Nije opčinjen nosom ... Nije opčinjen jezikom ... Nije opčinjen telom ... Nije opčinjen umom, nije opčinjen objektima uma, nije opčinjen svešču o spoznatom, nije opčinjen kontaktom uma i nije opčinjen ijednim osećajem, ijednim opažajem, ijednim mentalnim obrascem, ijednom svešču koja nastane kontaktom uma kao uzrokom.

10. Pošto nije opčinjen, u njemu se strast hladi. Hlađenjem strasti [njegov um] postaje slobodan. Kada je slobodan, dolazi znanje: „Slobodan sam”. Plemeniti učenik razume: „Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporođanja u bilo koji oblik bivanja.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Rāhula se obradova rečima Blaženog. I dok je ovaj govor još trajao, zahvaljujući nevezivanju, um poštovanog Rāhule postade oslobođen otrova. A u onim hiljadama božanstava javi se potpuno čisto, savršeno viđenje Dhamme: „Sve što nastane podložno je i nestanku.”¹³²⁷

148 *Čhačhakka sutta* Šest grupa po šest

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvathhīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučicu vas govorom o Dhammi, koja je divna na početku, divna u sredini i divna na kraju, pravog značenja i izraza, upućuje na potpuno zaokružen i pročišćen svetački život,¹³²⁸ i to kroz šest grupa po šest. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

(SAŽETAK)

3. „Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti. Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti. Šest vrsta svesti treba razumeti. Šest vrsta kontakata treba razumeti. Šest vrsta osećaja treba razumeti. Šest vrsta žudnje treba razumeti.

(NABRAJANJE)

4. (I) „Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Postoje područje oka, područje uha, područje nosa, područje jezika, područje tela i područje uma. U vezi sa tim je rečeno: ‘Šest unutrašnjih područja čula treba razumeti.’ To je prva grupa od šest.

5. (II) „Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Postoje područje oblika, područje zvuka, područje mirisa, područje ukusa, područje opipljivog i područje objekta uma. U vezi s tim je rečeno: ‘Šest spoljašnjih područja čula treba razumeti.’ To je druga grupa od šest.

6. (III) „Šest vrsta svesti treba razumeti.’ Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Na osnovu oka i oblika, nastaje svest o viđenom; na osnovu uha i zvukova, nastaje svest o čujnom; na osnovu nosa i mirisa, nastaje svest o omirisanom, na osnovu jezika i ukusa, nastaje svest o okušanom, na osnovu tela i opipljivih stvari, nastaje svest o dodirnutom i na osnovu uma i objekata uma nastaje svest o spoznatom. U vezi s tim je

rečeno: 'Šest vrsta svesti treba razumeti.' To je treća grupa od šest.

7. (IV) „Šest vrsta kontakata treba razumeti.' Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Na osnovu oka i oblika, nastaje svest o viđenom; susret to troje jeste kontakt. Na osnovu uha i zvukova, nastaje svest o čujnom; susret to troje jeste kontakt. Na osnovu nosa i mirisa, nastaje svest o omirisanom; susret to troje jeste kontakt. Na osnovu jezika i ukusa, nastaje svest o okušanom; susret to troje jeste kontakt. Na osnovu tela i opipljivih stvari, nastaje svest o dodirnutom; susret to troje jeste kontakt. Na osnovu uma i objekata uma, nastaje svest o spoznatom; susret to troje jeste kontakt. U vezi s tim je rečeno: 'Šest vrsta kontakata treba razumeti.' To je četvrta grupa od šest.

8. (V) „Šest vrsta osećaja treba razumeti.' Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Na osnovu oka i oblika, nastaje svest o viđenom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. Na osnovu uha i zvukova, nastaje svest o čujnom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. Na osnovu nosa i mirisa, nastaje svest o omirisanom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. Na osnovu jezika i ukusa, nastaje svest o okušanom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. Na osnovu tela i opipljivih stvari, nastaje svest o dodirnutom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. Na osnovu uma i objekata uma, nastaje svest o spoznatom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje. U vezi s tim je rečeno: 'Šest vrsta osećaja treba razumeti.' To je peta grupa od šest.

9. (VI) „Šest vrsta žudnje treba razumeti.' Tako je rečeno. A u vezi sa čime je tako rečeno? Na osnovu oka i oblika, nastaje svest o viđenom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje.¹³²⁹ Na osnovu uha i zvukova, nastaje svest o čujnom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje. Na osnovu nosa i mirisa, nastaje svest o omirisanom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje. Na osnovu jezika i ukusa, nastaje svest o okušanom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje. Na osnovu tela i opipljivih stvari, nastaje svest o dodirnutom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje. Na osnovu uma i objekata uma, nastaje svest o spoznatom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom osećaj nastaje; s osećajem kao uslovom žudnja nastaje. U vezi s tim je rečeno: 'Šest vrsta osećaja treba razumeti.' To je šesta grupa od šest.

(POKAZIVANJE ODSUSTVA SOPSTVA)

10. (I) Ako bilo ko kaže 'Oko je sopstvo', to nije održivo.¹³³⁰ Nastanak i prestanak oka su vidljivi, a kako su nastanak i prestanak oka vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Oko je sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo.¹³³¹

Ako bilo ko kaže 'Oblici su sopstvo'¹³³²... Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Oblici su sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo, oblici nisu sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Svest o viđenom je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Svest o viđenom je sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo, oblici nisu sopstvo, svest o viđenom nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Kontakt oka je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Kontakt oka je sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo, oblici nisu sopstvo, svest o viđenom nije sopstvo, kontakt oka nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Osećaj je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Osećaj je sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo, oblici nisu sopstvo, svest o viđenom nije sopstvo, kontakt oka nije sopstvo, osećaj nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Žudnja je sopstvo.' Otuda oko nije sopstvo, oblici nisu sopstvo, svest o viđenom nije sopstvo, kontakt oka nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

11. (II) Ako bilo ko kaže 'Uho je sopstvo', to nije održivo. Nastanak i prestanak uha su vidljivi, a pošto su nastanak i prestanak uha vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Uho je sopstvo.' Otuda uho nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Zvukovi su sopstvo'... 'Svest o čujnom je sopstvo'... 'Kontakt uha je sopstvo'... 'Osećaj je sopstvo'... 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Žudnja je sopstvo.' Otuda uho nije sopstvo, zvukovi nisu sopstvo, svest o čujnom nije sopstvo, kontakt uha nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

12. (III) Ako bilo ko kaže 'Nos je sopstvo', to nije održivo. Nastanak i prestanak nosa su vidljivi, a kako su nastanak i prestanak nosa vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Nos je sopstvo.' Otuda nos nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Mirisu su sopstvo'... 'Svest o omirisanom je sopstvo'... 'Kontakt nosa je sopstvo'... 'Osećaj je sopstvo'... 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Žudnja je sopstvo.' Otuda nos nije sopstvo, mirisi nisu sopstvo, svest o omirisanom nije sopstvo, kontakt nosa nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

13. (IV) Ako bilo ko kaže 'Jezik je sopstvo', to nije održivo. Nastanak

i prestanak jezika su vidljivi, a kako su nastanak i prestanak jezika vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Jezik je sopstvo.' Otuda jezik nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Ukusi su sopstvo'... 'Svest o okušanom je sopstvo'... 'Kontakt jezika je sopstvo'... 'Osećaj je sopstvo'... 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Žudnja je sopstvo.' Otuda jezik nije sopstvo, ukusi nisu sopstvo, svest o okušanom nije sopstvo, kontakt jezika nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

14. (V) Ako bilo ko kaže 'Telo je sopstvo', to nije održivo. Nastanak i prestanak tela su vidljivi, a kako su nastanak i prestanak tela vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Telo je sopstvo.' Otuda telo nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Opipljive stvari su sopstvo'... 'Svest o dodirnutom je sopstvo'... 'Kontakt tela je sopstvo'... 'Osećaj je sopstvo'... 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Žudnja je sopstvo.' Otuda telo nije sopstvo, opipljive stvari nisu sopstvo, svest o dodirnutom nije sopstvo, kontakt tela nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

15. (VI) Ako bilo ko kaže 'Um je sopstvo', to nije održivo. Nastanak i prestanak uma su vidljivi, a kako su nastanak i prestanak uma vidljivi, iz toga bi sledilo: 'Moje sopstvo nastaje i nestaje.' Zato nije održivo za bilo koga da kaže 'Um je sopstvo.' Otuda um nije sopstvo.

Ako bilo ko kaže 'Objekti uma su sopstvo'... 'Svest o spoznatom je sopstvo'... 'Kontakt uma je sopstvo'... 'Osećaj je sopstvo'... 'Žudnja je sopstvo'... Zato nije održivo za bilo koga da kaže: 'Žudnja je sopstvo.' Otuda um nije sopstvo, objekti uma nisu sopstvo, svest o spoznatom nije sopstvo, kontakt uma nije sopstvo, osećaj nije sopstvo, žudnja nije sopstvo.

(NASTANAK OSOBE)

16. Tako, monasi, ovo je put koji vodi nastanku osobe.¹³³³ (I) Čovek na oko gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo.' Na oblike gleda ovako... Na svest o viđenom gleda ovako... Na kontakt oka gleda ovako... Na osećaj gleda ovako... Na žudnju gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo.'

17–21. (II–VI) Čovek na uho gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo'... Čovek na nos gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo'... Čovek na jezik gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo'... Čovek na telo gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo'... Čovek na um gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo.' Na objekte uma gleda ovako... Na svest o spoznatom

gleda ovako... Na kontakt uma gleda ovako... Na osećaj gleda ovako... Na žudnju gleda ovako: 'To je moje, to sam ja, to je moje sopstvo.'

(PRESTANAK OSOBE)

22. A ovo je, monasi, put koji vodi prestanku osobe.¹³³⁴ (I) Čovek na oko gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.' Na oblike gleda ovako... Na svest o viđenom gleda ovako... Na kontakt oka gleda ovako... Na osećaj gleda ovako... Na žudnju gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.'

23–27. (II–VI) Čovek na uho gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo'... Čovek na nos gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo'... Čovek na jezik gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo'... Čovek na telo gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo'... Čovek na um gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.' Na objekte uma gleda ovako... Na svest o spoznatom gleda ovako... Na kontakt uma gleda ovako... Na osećaj gleda ovako... Na žudnju gleda ovako: 'To nije moje, to nisam ja, to nije moje sopstvo.'

(PRIKRIVENE SKLONOSTI)

28. (I) Monasi, na osnovu oka i oblika¹³³⁵ nastaje svest o viđenom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom nastaje [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan. Kada neko oseti prijatan osećaj, ako se njime oduševljava, zanese i nastavi da ga se drži, tada je u njemu prikrivena sklonost ka strasti. Kada neko oseti bolan osećaj, ako jadikuje, tuži i nariče, udara se u grudi i postane izbezumljen, tada je u njemu prikrivena sklonost ka odbojnosti. Kada neko oseti ni bolan ni prijatan osećaj, ako ne razume onako kako jeste nastanak, nestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu tog osećaja, u njemu je tada prikrivena sklonost ka neznanju. Monasi, da neko ovde i sada okonča patnju, a da ne napusti prikrivenu sklonost ka strasti za prijatnim osećajem, da ne ukine prikrivenu sklonost ka odbojnosti prema bolnom osećaju, da ne iskoreni prikrivenu sklonost ka neznanju u odnosu na ni bolan ni prijatan osećaj, dakle bez napuštanja neznanja i buđenja istinskog znanja – to je nemoguće.

29–33. (II–VI) Monasi, na osnovu uha i zvukova nastaje svest o čujnom... Na osnovu uma i objekata uma, nastaje svest o spoznatom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom nastaje [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan... Monasi, da neko ovde i sada okonča patnju, a da ne napusti prikrivenu sklonost ka strasti za prijatnim osećajem, da ne ukine prikrivenu sklonost ka odbojnosti prema

bolnom osećaju, da ne iskoreni prikrivenu sklonost ka neznanju u odnosu na ni bolan ni prijatan osećaj, dakle bez napuštanja neznanja i buđenja istinskog znanja¹³³⁶ – to je nemoguće.

(NAPUŠTANJE PRIKRIVENIH SKLONOSTI)

34. (I) Monasi, na osnovu oka i oblika nastaje svest o viđenom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom nastaje [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan. Kada neko oseti prijatan osećaj, ako se njime ne oduševljava, ne zanese i ne nastavi da ga se drži, tada u njemu nema prikrivene sklonosti ka strasti. Kada neko oseti bolan osećaj, ako ne jadikuje, ne tuži i ne nariče, ne udara se u grudi i ne postane izbezumljen, tada u njemu nema prikrivene sklonosti ka odbojnosti. Kada neko oseti ni bolan ni prijatan osećaj, ako razume onako kako jeste nastanak, nestanak, zadovoljenje, opasnost i izlaz u pogledu tog osećaja, tada u njemu nema prikrivene sklonosti ka neznanju. Monasi, da neko ovde i sada okonča patnju, tako što napusti prikrivenu sklonost ka strasti za prijatnim osećajem, tako što ukine prikrivenu sklonost ka odbojnosti prema bolnom osećaju, tako što iskoreni prikrivenu sklonost ka neznanju u odnosu na ni bolan ni prijatan osećaj, dakle napusti neznanje i probudi istinsko znanje – to jeste nemoguće.

35–39. (II–VI) Monasi, na osnovu uha i zvukova nastaje svest o čujnom... Na osnovu uma i objekata uma nastaje svest o spoznatom; susret to troje jeste kontakt; s kontaktom kao uslovom nastaje [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan... Monasi, da neko ovde i sada okonča patnju, tako što napusti prikrivenu sklonost ka strasti za prijatnim osećajem, tako što ukine prikrivenu sklonost ka odbojnosti prema bolnom osećaju, tako što iskoreni prikrivenu sklonost ka neznanju u odnosu na ni bolan ni prijatan osećaj, dakle napusti neznanje i probudi istinsko znanje – to jeste nemoguće.

(OSLOBOĐENJE)

40. Kada ovo uvidi, monasi, dobro upućen plemeniti učenik prestaje da bude opčinjen okom, opčinjen oblikom, opčinjen svešću o viđenom, opčinjen kontaktom oka, opčinjen osećajem, opčinjen žudnjom.

Prestaje da bude opčinjen uhom... prestaje da bude opčinjen nosom... prestaje da bude opčinjen jezikom... prestaje da bude opčinjen telom... prestaje da bude opčinjen umom, opčinjen objektima uma, opčinjen svešću o spoznatom, opčinjen kontaktom uma, opčinjen osećajem, opčinjen žudnjom.

41. Pošto nije opčinjen, u njemu više nema žudnje. Prestankom žudnje [njegov um] postaje slobodan. Kada je slobodan, dolazi znanje: ‘Slobodan

sam.' Plemeniti učenik razume: 'Ovo je poslednje rođenje, proživljen je svetački život, učinjeno što je trebalo učiniti. Nema više preporadnja u bilo koji oblik bivanja.'"

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga. I dok je ovaj govor još trajao, zahvaljujući nevezivanju, umovi šezdesetorice monaha postadoše oslobođeni otrova.¹³³⁷

149 *Mahāsaḷāyatanika sutta* Dugi govor o šest područja čula

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Sāvattḥīja, u Đetinom gaju, u manastiru koji je podigao Anāthapiṇḍika. Tu se on ovako obrati monasima: „Monasi.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše oni. A Blaženi ovako nastavi:

2. „Monasi, podučiću vas govorom o šest područja čula. Slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.” – „Da, poštovani gospodine”, odgovoriše monasi. A Blaženi ovako nastavi:

3. Monasi, kad neko ne zna i ne vidi oko kakvo zaista jeste,¹³³⁸ kad neko ne zna i ne vidi oblike kakvi zaista jesu, kad neko ne zna i ne vidi svest o viđenom kakva zaista jeste, kad neko ne zna i ne vidi kontakt oka kakav zaista jeste, kad neko ne zna i ne vidi kakav zaista jeste [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan i nastaje kontaktom oka kao uslovom, tada on gori strašću za okom, oblicima, svešću o viđenom, kontaktom oka, za osećajem, koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan i nastaje kontaktom oka kao uslovom.

Kada neko živi goreći strašću, okovan, zaslepljen, maštajući o zadovoljenju, onda će u njemu u budućnosti pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja da jačaju.¹³³⁹ Njegova žudnja – koja vodi novom rođenju, što združena s oduševljenjem i strašću, uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo – uvećava se. Njegove telesne i mentalne nevolje uvećavaju se, njegove telesne i mentalne muke uvećavaju se, njegove telesne i mentalne groznice uvećavaju se, tada on doživljava telesnu i mentalnu patnju.

4–8. Kad neko ne zna i ne vidi uho kakvo zaista jeste... Kad neko ne zna i ne vidi nos kakav zaista jeste... Kad neko ne zna i ne vidi jezik kakav zaista jeste... Kad neko ne zna i ne vidi telo kakvo zaista jeste... Kad neko ne zna i ne vidi um kakav zaista jeste... tada doživljava telesnu i mentalnu patnju.

9. Monasi, kad neko zna i vidi oko kakvo zaista jeste,¹³⁴⁰ kad neko zna i vidi oblike kakvi zaista jesu, kad neko zna i vidi svest o viđenom kakva zaista jeste, kad neko zna i vidi kontakt oka kakav zaista jeste, kad neko zna i vidi kakav zaista jeste [osećaj], koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan i nastaje kontaktom oka kao uslovom, tada osoba ne gori strašću za okom, oblicima, svešću o viđenom, kontaktom oka, za ose-

ćajem, koji se doživljava kao prijatan, bolan ili ni bolan ni prijatan i nastaje kontaktom oka kao uslovom.

Kada neko živi ne goreći strašću, neokovan, nezaslepljen, promišlja opasnost, onda će u njemu u budućnosti pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja da slabe. Njegova žudnja – koja vodi novom rođenju, što združena s oduševljenjem i strašću, uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo – biva napuštena. Njegove telesne i mentalne nevolje bivaju napuštene, njegove telesne i mentalne muke bivaju napuštene, njegove telesne i mentalne groznice bivaju napuštene, tada osoba doživljava telesno i mentalno zadovoljstvo.

10. Razumevanje takve osobe jeste ispravno razumevanje. Njena namera jeste ispravna namera, njen napor jeste ispravan napor, njena svesnost jeste ispravna svesnost, njena koncentracija jeste ispravna koncentracija. A njeni telesni postupci, verbalni postupci i način življenja već ranije su pročišćeni.¹³⁴¹ Tako se plemeniti osmostruki put u toj osobi ostvaruje kroz razvijanje. Kada razvije plemeniti osmostruki put, i četiri temelja svesnosti u njoj se ostvaruju kroz razvijanje; i četiri prave vrste nastojanja u njoj se ostvaruju kroz razvijanje; i četiri osnovne duhovne moći u njoj se ostvaruju kroz razvijanje; i pet sposobnosti u njoj se ostvaruju kroz razvijanje; i pet snaga u njoj se ostvaruju kroz razvijanje; i sedam elemenata probuđenja u njoj se ostvaruju kroz razvijanje. Dve stvari – spokojstvo i uvid – događaju se u njoj međusobno povezane.¹³⁴² Zahvaljujući neposrednom znanju, ta osoba potpuno razume stvari koje treba potpuno razumeti zahvaljujući neposrednom znanju. Zahvaljujući neposrednom znanju, napušta stvari koje treba napustiti zahvaljujući neposrednom znanju. Zahvaljujući neposrednom znanju, razvija stvari koje treba razviti zahvaljujući neposrednom znanju. Zahvaljujući neposrednom znanju, ostvaruje stvari koje treba ostvariti zahvaljujući neposrednom znanju.¹³⁴³

11. A šta to treba potpuno razumeti neposrednim znanjem? Odgovor je sledeći: pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja, telo, osećaj, opažaj, mentalne obrasce, svest kao sastojak koji je objekat vezivanja. To treba potpuno razumeti neposrednim znanjem.

„A šta to treba napustiti neposrednim znanjem? Neznanje i žudnju za bivanjem. To treba napustiti neposrednim znanjem.

„A šta to treba razvijati neposrednim znanjem? Spokojstvo i uvid.¹³⁴⁴ To treba razvijati neposrednim znanjem.

„A šta to treba ostvariti neposrednim znanjem? Istinsko znanje i oslobođenje.¹³⁴⁵ To treba ostvariti neposrednim znanjem.

12–14. Kada neko zna i vidi uho kakvo zaista jeste... To treba ostvariti neposrednim znanjem.¹³⁴⁶

15–17. Kada neko zna i vidi nos kakav zaista jeste... To treba ostvariti

neposrednim znanjem.

18–20. Kada neko zna i vidi jezik kakav zaista jeste... To treba ostvariti neposrednim znanjem.

21–23. Kada neko zna i vidi telo kakvo zaista jeste... To treba ostvariti neposrednim znanjem.

24–26. Kada neko zna i vidi um kakav zaista jeste... To treba ostvariti neposrednim znanjem.”

Tako reče Blaženi. Zadovoljni, monasi se obradovaše rečima Blaženoga.

150 *Nagaravindeyya sutta* Govor u Nagaravindi

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi lutao zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha, te na kraju stiže do kosalskog sela Nagaravinda.

2. A brahmani kućedomaćini iz Nagaravinde dočueše: „Asketa Gotama, sin plemena Sakya, koji je napustio klan Sakyana, lutao je zemljom Kosala, praćen velikom grupom monaha i došao u Nagaravindu. Tom prilikom, ovakav se dobar glas proširio o učitelju Gotami... (*kao u suttu 41, §2*)... Istinska je dobrobit videti takvo usavršeno biće.”

3. Onda brahmani kućedomaćini iz Nagaravinde dodoše do Blaženoga. Neki se pokloniše Blaženom i sedoše sa strane; drugi se pozdraviše sa Blaženim, pa kad taj učtiv i prijateljski razgovor bi završen, sedoše sa strane; treći u znak poštovanja sklopiše ruke u pravcu Blaženog i sedoše sa strane; neki u prisustvu Blaženog rekoše svoje ime i klan i sedoše sa strane; neki ćutke sedoše sa strane. Kada su tako seli, Blaženi im reče:

4. „Kućedomaćini, kada vas askete drugih tradicija upitaju: ‘Kućedomaćini, koju vrstu asketa i brahmana ne treba ceniti, poštovati, hvaliti niti slaviti?’, ovako bi trebalo da im odgovorite: ‘One askete i brahmane koji se nisu oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu oblika dostupnih oku, čiji umovi nisu mirni u sebi i koji postupaju sad ispravno, sad pogrešno, telom, govorom i umom – takve askete i brahmane ne treba ceniti, poštovati, hvaliti niti slaviti. A zašto? Zato što se ni mi sami nismo oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu oblika dostupnih oku, naši umovi nisu mirni u sebi i sami postupamo sad ispravno, sad pogrešno, telom, govorom i umom. I kako ne vidimo bilo kakve više ispravne postupke tih dobrih asketa i brahmana, njih ne treba ceniti, poštovati, hvaliti niti slaviti.’

One askete i brahmane koji se nisu oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu zvukova dostupnih uhu... mirisa dostupnih nosu... ukusa dostupnih jeziku... opipljivih stvari dostupnih telu... objekata uma dostupnih umu, čiji umovi nisu mirni u sebi i koji postupaju sad ispravno, sad pogrešno, telom, govorom i umom – takve askete i brahmane ne treba ceniti... I kako ne vidimo bilo kakve više ispravne postupke tih dobrih asketa i brahmana, njih ne treba ceniti, poštovati, hvaliti, niti slaviti.’ Ku-

ćedomaćini, kad vas tako upitaju, asketama drugih tradicija trebalo bi tako da odgovorite.

5. Ali, kućedomaćini, kad vas askete drugih tradicija upitaju: ‘Kućedomaćini, koju vrstu asketa i brahmana treba ceniti, poštovati, hvaliti i slaviti?’, ovako bi trebalo da im odgovorite: ‘One askete i brahmane koji su se oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu oblika dostupnih oku, čiji su umovi mirni u sebi i koji ispravno postupaju telom, govorom i umom – takve askete i brahmane treba ceniti, poštovati, hvaliti i slaviti. A zašto? Zato što se mi sami nismo oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu oblika dostupnih oku, naši umovi nisu mirni u sebi i sami postupamo sad ispravno, sad pogrešno, telom, govorom i umom. I kako vidimo više ispravne postupke tih dobrih asketa i brahmana, njih treba ceniti, poštovati, hvaliti i slaviti.

One askete i brahmane koji su se oslobodili strasti, mržnje i obmanutosti u pogledu zvuka dostupnih uhu... mirisa dostupnih nosu... ukusa dostupnih jeziku... opipljivih stvari dostupnih telu... objekata uma dostupnih umu, čiji su umovi mirni u sebi i koji ispravno postupaju telom, govorom i umom – takve askete i brahmane treba ceniti... I kako vidimo više ispravne postupke tih dobrih asketa i brahmana, njih treba ceniti, poštovati, hvaliti i slaviti.’ Kućedomaćini, kad vas tako upitaju, asketama drugih tradicija trebalo bi tako da odgovorite.

6. Kućedomaćini, kad vas askete drugih tradicija upitaju: ‘Koji su vaši razlozi, koji dokazi u pogledu tih poštovanih, na osnovu kojih za njih kažete: „Svakako da su se ti poštovani oslobodili strasti ili vežbaju kako bi uklonili strast; oslobodili mržnje ili vežbaju kako bi uklonili mržnju; oslobodili neznanja ili vežbaju kako bi uklonili neznanje”?’ – tim asketama drugih tradicija ovako bi trebalo da odgovorite: ‘Zato što ti poštovani žive na mestima koja su duboko u šumama. Tamo nema takvih oblika dostupnih oku koje bi ugledali i njima se oduševljavali. Tamo nema takvih mirisa dostupnih uhu koje bi pomirisali i njima se oduševljavali. Tamo nema takvih ukusa dostupnih jeziku koje bi okusili i njima se oduševljavali. Tamo nema takvih opipljivih predmeta dostupnih telu koje bi dodirnuli i njima se oduševljavali. To su naši razlozi, prijatelji, to su naši dokazi u pogledu tih poštovanih, na osnovu kojih za njih kažemo: „Svakako da su se ti poštovani oslobodili strasti, mržnje i neznanja ili vežbaju kako bi uklonili strast, mržnju i neznanje”.’ Kućedomaćini, kad vas tako upitaju, asketama drugih tradicija trebalo bi tako da odgovorite.

7. Kada ovo bi rečeno, brahmani kućedomaćini iz Nagaravinde rekoše Blaženome: „Izvršno, učitelju Gotama! Izvršno, učitelju Gotama! Baš kao kad bi neko ispravio ono što je stajalo naglavce, otkrio skriveno, pokazao put zalutalome ili upalio svetiljku u tami, tako da oni koji imaju

oči mogu da vide, tako je i učitelj Gotama, na više različitih načina, razjasnio Dhammu. Uzimamo učitelja Gotamu za utočište, njegovo učenje i zajednicu monaha za utočište. Neka nas učitelj Gotama prihvati kao svoje nezaređene sledbenike koji, odsad pa do kraja života, pronađoše svoje utočište!”

151 *Pinḍapātapārisuddhi sutta* Biti dostojan isprošene hrane

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Rādagahe, u Bambusovom gaju, na mestu gde se hrane veverice. Jedno veče poštovani Sāriputta izađe iz osame i otide do Blaženog. Pošto mu se pokloni, sede sa strane. A Blaženi mu reče:

2. „Sāriputta, tvoja čula su smirena. Boja tvoje kože je ujednačena i blistava. Na kojem mestu, Sāriputta, često boraviš?”

„Sada, poštovani gospodine, često boravim na mestu praznine.”¹³⁴⁷

„Dobro je, Sāriputta, dobro je to! Ti zapravo često boraviš na mestu velikog čoveka. Jer praznina jeste mesto boravka velikog čoveka.”¹³⁴⁸

3. Tako, Sāriputta, ako bi monah poželeo: ‘Neka sada često boravim u praznini’, trebalo bi ovo da ima na umu: ‘Dok sam se približavao selu da sakupim hranu, na mestu gde sam prožio hranu ili kad sam se vraćao iz prošenja hrane, je li bilo ikakve žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u mome umu, a u vezi s nekim oblikom dostupnim oku?’ Ako, tako razmatrajući, zaključi: ‘Dok sam se približavao selu da sakupim hranu, na mestu gde sam prožio hranu ili kad sam se vraćao iz prošenja hrane, bilo je žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u mome umu, a u vezi s nekim oblikom dostupnim oku’,¹³⁴⁹ onda treba da uloži napor kako bi napustio ta loša, štetna stanja uma. Ali ako, tako razmatrajući, zaključi: ‘Dok sam se približavao selu da sakupim hranu, na mestu gde sam prožio hranu ili kad sam se vraćao iz prošenja hrane, nije bilo žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u mome umu, a u vezi s nekim oblikom dostupnim oku’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

4–8. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Dok sam se približavao selu da sakupim hranu, na mestu gde sam prožio hranu ili kad sam se vraćao iz prošenja hrane, je li bilo ikakve žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u mome umu, a u vezi s nekim zvukom dostupnim uhu?... nekim mirisom dostupnim nosu?... nekim ukusom dostupnim jeziku... nekim dodirrom dostupnim telu?... nekim objektom uma dostupnim umu?’ Ako, tako razmatrajući, zaključi: ‘Dok sam se približavao selu da isprosim hranu... bilo je žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u mome umu, a u vezi s nekim objektom uma dostupnim umu’, onda treba

da uloži napor kako bi napustio ta loša, štetna stanja uma. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Dok sam se približavao selu da isprosim hranu... nije bilo žudnje, strasti, mržnje, obmanutosti ili odbojnosti u momu umu, a u vezi s nekim objektom uma dostupnim umu’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

9. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Jesam li napustio ovih pet struna zadovoljstva čula?’¹³⁵⁰ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Nisam napustio ovih pet struna zadovoljstva čula’, tada treba da uloži napor kako bi napustio tih pet struna zadovoljstva čula. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Napustio sam ovih pet struna zadovoljstva čula’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

10. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Jesam li ja napustio ovih pet prepreka?’ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Nisam napustio ovih pet prepreka’, tada treba da uloži napor kako bi napustio tih pet prepreka. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Napustio sam ovih pet prepreka’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

11. I opet, Sāriputta, monah bi trebalo ovako da razmišlja: ‘Jesam li potpuno razumeo ovih pet osnova vezivanja?’ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Nisam potpuno razumeo ovih pet osnova vezivanja’, tada treba da uloži napor kako bi do kraja razumeo tih pet osnova vezivanja. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Jesam do kraja razumeo ovih pet osnova vezivanja’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

12. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Jesu li u meni razvijena četiri temelja svesnosti?’ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘U meni nisu razvijena četiri temelja svesnosti’, tada treba da uloži napor kako bi razvio ta četiri temelja svesnosti. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘U meni su razvijena četiri temelja svesnosti’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

13–19. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Jesu li u meni razvijene četiri prave vrste nastojanja?... Jesu li u meni razvijene četiri osnove duhovne moći?... Je li u meni razvijeno pet sposobnosti?... Je li u meni razvijeno pet snaga?... Je li u meni razvijeno sedam elemenata probuđenja?... Je li u meni razvijen plemeniti osmostruki put?... Jesu li smirenje i uvid razvijeni u meni?’ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Smirenje i uvid nisu razvijeni u meni’, tada treba da uloži napor kako bi ih razvio. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘U meni su razvijeni smirenje i uvid’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.

20. I opet, Sāriputta, monah treba ovako da razmišlja: ‘Jesam li ostvario istinsko znanje i oslobođenje?’ Ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Nisam ostvario istinsko znanje i oslobođenje’, tada treba da uloži napor kako bi ostvario istinsko znanje i oslobođenje. Ali ako, tako razmatrajući, zaključí: ‘Ostvario sam istinsko znanje i oslobođenje’, tada može boraviti srećan i radostan, vežbajući se danju i noću u povoljnim stanjima uma.¹³⁵¹

21. Sāriputta, koji god askete i brahmani da su u prošlosti pročišćavali hranu koju su sakupili, uvek su to činili iznova ovako razmišljajući. Koji god da će askete i brahmani u budućnosti pročišćavati hranu koju su sakupili, oni će to činiti uvek iznova ovako razmišljajući. Koji god da askete i brahmani sada pročišćuju hranu koju su sakupili, uvek to čine iznova ovako razmišljajući. Otuda, Sāriputta, ovako bi trebalo da vežbate: ‘Pročišćavaćemo hranu koju smo sakupili uvek iznova, ovako razmišljajući.’”

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Sāriputta se obradova rečima Blaženoga.

152 *Indriyabhāvanā sutta* Razvijanje čula

1. Ovako sam čuo. Jednom je Blaženi boravio kraj Kaṅgale, u gaju mukhelu drveća.

2. Onda brahmanski učenik Uttara, učenik brahmana Pārāsariye, otide do Blaženog i pozdravi se s njim. Kada taj učtivi i prijateljski razgovor bi završen, sede on sa strane. A Blaženi ga upita:

„Uttara, podučava li brahman Pārāsariya svoje učenike razvijanju čula?

„Podučava, učitelju Gotama.”

„Ali kako to, Uttara, podučava svoje učenike razvijanju čula?”

„Učitelju Gotama, podučava ih da ne vide oblike okom, ne čuju zvukove uhom. Tako brahman Pārāsariya podučava svoje učenike razvijanju čula.”

„Ako je tako, Uttara, tada slep čovek i gluv čovek već imaju razvijena čula, prema onome što brahman Pārāsariya kaže. Jer slep čovek ne vidi oblike okom i gluv čovek ne čuje zvukove uhom.”

Kad ovo bi rečeno, brahmanski učenik Uttara, učenik Pārāsariyin, ostade da sedi ćutke, zbunjen, povijenih leđa i pognute glave, ophrvan mišlima, nesposoban da bilo šta odgovori.

3. Na to Blaženi reče poštovanom Ānandi: „Ānanda, brahman Pārāsariya podučava svoje učenike razvijanju čula na jedan način, u okviru prakse Plemenitog najviše razvijanje čula jeste drugačije”.¹³⁵²

„Sada je vreme, Blaženi, sada je vreme, Uzvišeni, da Blaženi poduča najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog. Pošto saslušaju Blaženoga, monasi će to zapamtiti.”

„Onda, Ānanda, slušajte i dobro zapamtite šta ću vam reći.”

„Da, poštovani gospodine”, odgovori on. A blaženi ovako nastavi:

4. „Dakle, Ānanda, kakvo je najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog? Tako, Ānanda, kad monah okom vidi oblik, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno.¹³⁵³ On ovako razume: ‘U meni je nastalo ono što je prijatno, nastalo ono što je neprijatno, nastalo ono što je i prijatno i neprijatno. Ali to jeste uslovljeno, grubo, nastalo na osnovu uslova; to je mirno, to je uzvišeno, dakle spokojstvo.’ Prijatno koje je nastalo, neprijatno koje je nastalo, i prijatno i neprijatno koje je nastalo nestaju u monahu i spokojstvo je uspostavljeno.¹³⁵⁴ Baš kao kad čovek dobrog vida otvori oči, pa ih zatvori

ili zatvori oči, pa ih otvori, tako i sve u vezi sa svim ovime, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema oblicima vidljivim okom.¹³⁵⁵

5. I opet, Ānanda, kad monah uhom čuje zvuk, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno. On ovako razume... i spokojstvo je uspostavljeno. Baš kao kad snažan čovek lako pucne prstima, tako i sve u vezi sa svim ovim, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema zvucima saslušanih uhom.

6. I opet, Ānanda, kad monah nosom pomiriše miris, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno. On ovako razume... i spokojstvo je uspostavljeno. Baš kao što kišne kapi kliznu po lotosovom listu koji je malo nagnut i ne ostanu na njemu, tako i sve u vezi sa svime ovim, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema mirisima pomirisanim nosom.

7. I opet, Ānanda, kad monah jezikom okusi ukus, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno. On ovako razume... i spokojstvo je uspostavljeno. Baš kao što snažan čovek lako može da ispljune pljuvačku što mu se nakupila na vrh jezika, tako i sve u vezi sa svime ovim, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema ukusima okušanim jezikom.

8. I opet, Ānanda, kad monah telom dodirne predmet, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno. On ovako razume... i spokojstvo je uspostavljeno. Baš kao što snažan čovek lako može da ispruži ruku ako je savijena ili je savije ako je ispružena, tako i sve u vezi sa svime ovim, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema predmetima dodirnutim telom.

9. I opet, Ānanda, kad monah umom spozna objekat uma, u njemu

nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno. On ovako razume... i spokojstvo je uspostavljeno. Baš kao što čovek može dopustiti da na gvozdenu ploču koja se grejala ceo dan padnu dve-tri kapi vode, te će njihovo padanje možda biti sporo, ali one će brzo ispariti i nestati,¹³⁵⁶ tako i sve u vezi sa svime ovim, prijatnim što je nastalo, neprijatnim što je nastalo, kao i prijatnim i neprijatnim što je nastalo, nestaje podjednako brzo, podjednako hitro, podjednako lako i spokojstvo biva uspostavljeno. To se naziva najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog prema objektima uma spoznatih umom.

To je najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog.

10. A kako je to, Ānanda, neko učenik u višem vežbanju, onaj ko je stupio na put? Tako, Ānanda, kad monah okom vidi oblik... uhom čuje zvuk... nosom pomiriše miris... jezikom okusi ukus... telom dodirne predmet... umom spozna objekat uma, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno; postidjen je, ponižen i zgađen prijatnim koje je nastalo, neprijatnim koje je nastalo i prijatnim i neprijatnim koje je nastalo.¹³⁵⁷ Tako je neko učenik u višem vežbanju, onaj ko je stupio na put.

11–16. A ko je, Ānanda, plemeniti s razvijenim čulima?¹³⁵⁸ Tako, Ānanda, kad monah okom vidi oblik... uhom čuje zvuk... nosom pomiriše miris... jezikom okusi ukus... telom dodirne predmet... umom spozna objekat uma, u njemu nastane ono što je prijatno, nastane ono što je neprijatno, nastane ono što je i prijatno i neprijatno.¹³⁵⁹ I ako bi pozeleo: 'Neka boravim opažajući neodbojno u odbojnom', boravi opažajući neodbojno u odbojnom. I ako bi pozeleo: 'Neka boravim opažajući odbojno u neodbojnom', monah boravi opažajući odbojno u neodbojnom. I ako bi pozeleo: 'Neka boravim opažajući neodbojno u odbojnom i neodbojnom', boravi on opažajući neodbojno u tome. I ako bi pozeleo: 'Neka boravim opažajući odbojno u neodbojnom i odbojnom', boravi on opažajući odbojno u tome. I ako bi pozeleo: 'Izbegavajući i odbojno i neodbojno, neka boravim u spokojstvu, svestan i s jasnim razumevanjem', boravi on u spokojstvu, svestan i s jasnim razumevanjem.¹³⁶⁰ Tako je neko plemeniti s razvijenim čulima.

17. Tako sam, Ānanda, podučavao najviše razvijanje čula u okviru prakse Plemenitog, podučavao učenika u višem vežbanju, onog ko je stupio na put, kao što sam podučavao i plemenitog s razvijenim čulima.

18. Ono što učitelj treba da učini za svoje učenike, iz saosećanja i želje za njihovu dobrobit, to sam ja učinio za tebe, Ānanda. Unaokolo su podnožja drveća, prazne kolibe. Meditiraj, Ānanda, ne oklevaj ili ćeš kasnije zažaliti. To je moje uputstvo tebi."

Tako reče Blaženi. Zadovoljan, poštovani Ānanda se obradova rečima Blaženoga.

Skraćenice

AN	Anguttara nikāya
BBS	Buddhasāsana samiti izdanje Maḍḍhima nikāye burmanskim pismom
BPS	Buddhist Publication Society, Kandy, Šri Lanka
CPD	Critical Pāli Dictionary
Cv	Ćūlavaga (Vinaya piṭaka)
Dhp	Dhammapada
DN	Dīgha nikāya
Ḍāt	Ḍātaka
Kh	Khandhaka (Vinaya piṭaka)
MA	Maḍḍhima nikāya aṭṭhakathā
Miln	Milindapañha
MLS	Middle Length Sayings
MN	Maḍḍhima nikāya
Ms	Rukopis prevoda Maḍḍhima nikāye poštovanog Ńaṇamolija
MṬ	Maḍḍhima nikāya tikā
Mv	Mahāvagga (Vinaya piṭaka)
Ńm	Bhikkhu Ńaṇamoli
Pāc	Pācittiya
Pār	Pārāḍika
PED	Pāli-English Dictionary (Pali Text Society)
PTS	Pali Text Society
Pṭs	Paṭisambhidāmagga
Pug	Puggalapaññatti
SBJ	Buddha Jayanti Tripitaka Series izdanje Maḍḍhima nikāya sinhala pismom
SN	Saṃyutta nikāya
Sn	Sutta nipāta
Thag	Theragāthā
Ud	Udāna
Vbh	Vibhanga
Vin	Vinaya piṭaka
Vsm	Visuddhimagga

Fusnote

SUTTA 1

- 1 Potpunija analiza ove važne i teške sutte može se naći u Bhikkhu Bodhi: *Discourse on the Root of Existence*. Sem prevoda sutte, tu je i poduža analitička studija njezinog filozofskog značenja i mnogobrojni odlomci iz veoma korisne komentarske literature koja se oko nje formirala. Nāṇamolijev prevod ove sutte je vrlo problematičan; iako sam zadržao dobar deo njegove terminologije, načinio sam sopstveni prevod sintakse, kako bih ponudio značenje u skladu s tradicionalnim tumačenjem, a podržava ga i originalni pāli tekst.
- 2 MA objašnjava da je Buda izgovorio ovu suttu kako bi razvejavao zabludu pet stotina monaha u vezi s njihovom erudicijom i intelektualnim ovladavanjem Budinog učenja. Ti monasi ranije su bili brahmani, dobri znalci vedske literature, a Budini kriptični iskazi možda su imali nameru da stave na probu brahmanska gledišta kojih su se oni još držali.
- 3 *Sabbadhammamūlapariyāya*. MṬ objašnjava da je reč „sve” (*sabba*) ovde upotrebljena u ograničenom značenju „celokupna osoba” (*sakkāyasabba*), to jest, njome su obuhvaćena sva stanja ili fenomeni (*dhammā*) unutar pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja (videti MN 28.4). Transcendentna stanja – putevi, plodovi i *nibbāna* – isključeni su. „Koren svih stvari” – to jest posebno stanje koje održava kontinuitet procesa sve novih egzistencija – MṬ objašnjava kao žudnju, obmanu i gledišta (koja jesu skriveni izvori „zamišljanja”), a njih hrani neznanje, koje se u ovoj suttu sugerše sintagmom „nije do kraja razumeo”.
- 4 „Neuk, običan čovek” (*assutavā puthudḍana*) jeste prosečna osoba, koja nema ni znanja, ni duhovnog interesa za Dhammu plemenitih, te sebi dopušta da njome vlada mnoštvo mentalnih nečistoća i pogrešnih gledišta. Videti Bodhi: *Discourse on the Root of Existence*, str. 40–46.
- 5 *Paṭhavim paṭhavitto sañḍānāti*. Iako opažanje „zemlje kao zemlje” sugerše viđenje objekta kakav jeste, što je cilj budističke meditacije uvida, iz konteksta je jasno ovo: kad običan čovek opaža „zemlju kao zemlju”, tu već postoji određena distorzija objekta, distorzija koja će narasti do potpuno pogrešnog tumačenja kada kognitivni proces uđe u fazu „zami-

šljanja”. MA objašnjava da običan čovek uzima konvencionalni izraz „to je zemlja”; primenjujući ga na objekat, posmatra ga kroz „iskrivljenu percepciju (*saññāvipallāsā*). Ovo je tehnički izraz koji označava viđenje nečeg prolaznog kao trajnog, bolnog kao prijatnog, onoga što nije sopstvo kao sopstva i viđenje ružnog kao lepog (AN 4:49).

- 6 Pāli glagol „zamišlja” (*maññati*), od korena *man-*, „misliti”, često se koristi u pāli suttama u značenju iskrivljenog mišljenja – misli koja svom objektu pripisuje karakteristike i značenje koji nisu izvedeni iz samog tog objekta, već iz subjektivnog zamišljanja. Ovakvo kognitivno iskrivljavanje uzrokovano zamišljanjem, pojednostavljeno rečeno, sastoji se od uplitanja egocentričnog ugla gledanja u samo iskustvo, koje je već pomalo iskrivljeno spontanom opažanjem. Prema komentarima, ovakvo zamišljanje stvara tri nečistoće, koje su zapravo i različiti načini njenog manifestovanja – žudnja (*tanhā*), obmana (*māna*) i gledišta (*ditṭhi*).

MA parafrazira ovaj tekst ovako: „Pošto zemlju vidi iskrivljenom percepcijom, običan čovek je kasnije posmatra – tumači ili opisuje – kroz prizmu sklonosti ka velikom umnožavanju (*papañca*) žudnje, obmane i gledišta, koje se ovde nazivaju ‘zamišljanja’... On je shvata na različite načine, suprotne [stvarnosti].”

Četiri načina zamišljanja (*maññanā*): Buda pokazuje da se neki objekat može zamišljati na bilo koji od četiri načina, izraženih u pāli tekstu četvorostrukim lingvističkim obrascem: akuzativ, lokativ, ablativ i prisvojna zamenica. Primarno značenje ovog obrasca – enigmatičnog i u pāliju – čini se da je ontološko. Uzimam ga kao predstavljanje različitih načina na koji običan čovek pokušava da prida postojanje svom zamišljenom osećaju jastva, tako što će, ispod praga refleksije, uspostaviti vezu između sebe kao subjekta kognicije i posmatranog fenomena kao njezinog objekta. Prema datom četvoročlanom obrascu, ovaj odnos može biti direktna identifikacija („on zamišlja X”), nasleđivanje („on zamišlja u X”), kontrast ili derivacija („on zamišlja od X”) ili jednostavno prisvajanje („on zamišlja X da je ‘moje’”).

No, potrebno je pažljivo interpretirati ove sintagme. U pāli tekstu ne postoji bilo kakav direktan objekat za drugi i treći način, što sugerise da proces koji je na delu prilikom zamišljanja kreće sa dubljeg i opštijeg nivoa od onoga koji je uključen u formiranje jednog eksplicitnog gledišta o sopstvu, kako je, na primer, opisano u MN 2.8 ili MN 44.7. Tako se čini da aktivnost zamišljanja obuhvata čitav spektar subjektivnošću obojene kognicije, od impulsa i misli u kojima je osećaj ličnog identiteta još u začetku, do razrađenih intelektualnih struktura u kojima je on potpuno manifestovan.

Peta sintagma „oduševljava se X-om” eksplicitno povezuje zamišljanje sa žudnjom, za koju se drugde kaže da „uvek nalazi novo uživanje, sad tu, sad tamo”. Ovo ukazuje i na opasnost skrivenu unutar misaonih procesa običnog čoveka, jer je Buda žudnju označio kao izvor patnje.

MA daje opsežne primere, kojima ilustruje sve različite oblike zamišljanja, a oni jasno pokazuju da je nameravani objekat zamišljanja zapravo neutemeljeni osećaj ega.

- 7 MA kaže da onaj ko potpuno razume zemlju to postiže pomoću tri tipa potpunog razumevanja: potpuno razumevanje znanog (*ñātapariññā*) – definisanje zemlje kao elementa pomoću njenih jedinstvenih karakteristika, funkcije, manifestacije i približnog uzroka; potpuno razumevanje kroz ispitivanje (*tīraṇapariññā*) – kontemplacija zemlje kao elementa pomoću tri opšte karakteristike prolaznosti, patnje i nepostojanja trajnog sopstva; potpuno razumevanje napuštanja (*pahānapariññā*) – napuštanje želje i strasti za zemljom kao elementom zahvaljujući uzvišenom putu (arahanta).
- 8 *Bhūtā*. MA kaže da „bića” ovde označavaju samo živa bića niže od neba četiri velika kralja, što je najniže nebo u području čulnog; viši stupnjevi živih bića pokriveni su terminima koji slede. MA daje primere tri vrste zamišljanja za ovu situaciju na sledeći način: Kada biće postane vezano za druga bića kad ih vidi, čuje itd. ili želi da se preporodi među bićima određene kategorije, to je zamišljanje izazvano žudnjom. Kada sebe vidi kao superiornog, jednakog ili inferiornog u odnosu na druge, to je zamišljanje izazvano obmanutošću. A kad misli: „Bića su trajna, stabilna i večna” itd., to je zamišljanje izazvano gledištima.
- 9 MA: Ovde se misli na božanstva koja žive u nebeskim svetovima unutar područja šest čula, izuzev Māre i njegove pratnje u nebeskom svetu božanstava, koja poseduju moć nad tvorevinama drugih bića. Videti opis budističke kosmologije u Uvodu, str. 37–40.
- 10 Praḍāpati, „gospodar stvaranja”, u Vedama je naziv za Indru, Agnija itd., kao najviše među vedskim božanstvima. Ali prema MA, *Paḍāpati* je ovde ime za Māru, jer je gospodar ovog „pokolenja” (*paḍā*) sačinjenog od živih bića.
- 11 *Brahmā* je ovde Mahābrahmā, prvo božanstvo koje će se roditi na početku novog kosmičkog ciklusa i čiji životni vek traje čitav taj ciklus. Savetnici Brahmini i pratnja Brahmina – druga božanstva, čiji je položaj određen dostizanjem prvog zadubljenja – takođe su uključeni.
- 12 MA: Ovim pojmom trebalo bi da budu obuhvaćena sva bića koja žive na nivou drugog zadubljenja – božanstva ograničenog sjaja i božanstva bezgraničnog sjaja – jer se sva ona nalaze na istom nivou.

- 13 MA: Ovim pojmom trebalo bi da budu obuhvaćena sva bića koja žive na nivou trećeg zadubljenja: božanstva ograničene slave i božanstva bezgranične slave.
- 14 Ovo su božanstva na nivou četvrtog zadubljenja.
- 15 *Abhibhū*. MA kaže kako ovaj termin označava neopazivi svet, nazvan tako jer nadmašuje (*abhibhavati*) četiri nematerijalna sastojka. Ovo označavanje se čini proizvoljnim, naročito što je reč „*abhibhū*” imenica muškog roda u jednini. Na drugom mestu (MN 49.5) ova reč je deo zahteva Baka Brahme za teokratskom hegemonijom, pa ipak, MA ovde odbacuje poistovećivanje *Abhibhū* sa Brahmom kao suvišno.
- 16 Ovaj i naredna tri odeljka bave se zamišljanjem u vezi sa četiri nematerijalna nivoa egzistencije – što su kosmološki pandani sa četiri nematerijalna meditativna postignuća. Sa odeljkom 18 biva završena podela zamišljanja na osnovu nivoa egzistencije.
- 17 U ova četiri odeljka fenomeni koji čine osobu razmatraju se kao objekti percepcije klasifikovani u četiri kategorije viđenog, čujnog, opaženog i spoznatog. Ovde *opaženo (muta)* označava informacije koje dolaze putem mirisa, ukusa i dodira, *spoznato (viññāta)* informacije koje dolaze putem introspekcije, apstraktnog mišljenja i imaginacije. Ovi objekti opažanja „zamišljeni” su kad ih shvatamo kao „moje”, „ja” i „sopstvo” ili na načine koji generišu žudnju, zaslepljenost i gledišta.
- 18 U ovom i narednom odeljku fenomeni koji čine osobu tretiraju se dvojako – kroz jedinstvo i kroz raznolikost. Naglasak na *jedinstvu (ekatta)*, objašnjava MA, karakterističan je za one koji dostižu zadubljenja, jer se tada um fokusira na jedan objekat. Naglasak na *raznolikosti (nānatta)* preovlađuje u onome ko ih još nije dostigao, jer mu nedostaje dominantno ujedinjujuće iskustvo zadubljenja. Zamišljanja koja naglašavaju raznolikost izražena su u filozofijama pluralizma, a one koje naglašavaju jedinstvo – u filozofijama monističkog tipa.
- 19 U ovom odeljku svi fenomeni koji čine osobu sakupljeni su i prikazani kao jednostruki. Ova ideja totaliteta može činiti osnovu za filozofije panteističkog ili monističkog tipa, u zavisnosti od relacije postavljene između sopstva i svega.
- 20 MA razume da se „*nibbāna*” ovde odnosi na pet vrsta „uzvišene *nibbāne* ovde i sada”, što je samo jedno od šezdeset dva pogrešna gledišta izložena u Brahmađāla sutti (DN 1.3.19–25), to jest *nibbāna* izjednačena sa potpunim užitkom u zadovoljstvima čula ili sa četiri zadubljenja. Uživajući u tom stanju ili priželjkujući ga, neuk čovek *nibbānu* zamišlja vođen žudnjom. Gordeći se kad ga dosegne, on je zamišlja gonjen obmanutošću. Smatrajući da je ta zamišljena *nibbāna* trajna itd., on je zamišlja vođen svojim gledištima.

- 21 *Sekha*, učenik na putu višeg vežbanja, onaj ko je dostigao bilo koji od tri niža nivoa svetosti – ulazak u tok, jednom-povratnik ili nepovratnik – ali još mora da vežba kako bi stigao do cilja, stupnja arahanta, što je i najviša sigurnost od ropstva. MN 53 izlaže put vežbanja kojim učenik mora da ide. Arahant se nekad opisuje kao *asekha*, onaj ko je otišao iza vežbanja, završio je vežbanje na plemenitom osmostrukom putu. Nm je *sekha* preveo kao „inicijant”, a *asekha* kao „adept”, što sam promenio kako bih izbegao „ezoteričke” konotacije.
- 22 Treba zapaziti sledeće: dok se za običnog čoveka kaže da *vidi* svako od područja, za onog ko je na putu višeg vežbanja kaže se da ih *neposredno zna* (*abhiđānāti*). MA objašnjava da ih on zna potpunim znanjem, zna ih u skladu sa njihovom pravom prirodom: kao prolazna, patnju i bez trajnog sopstva.
- 23 Učenika na putu višeg vežbanja Buda hrabri da se uzdrži od zamišljanja i oduševljenja, jer sklonosti ka tim mentalnim procesima još postoje u njemu. Kada dostigne stupanj ulaska u tok, iskorenio je okov verovanja da postoji trajno sopstvo i tako nije više u stanju da zamišlja vođen pogrešnim gledištima. Ali nečistoće žudnje i obmane bivaju uklonjene samo na putu arahanta i otuda *sekha* ostaje ranjiv prema onim zamišljanjima koja se još mogu pojaviti u njemu. I dok je neposredno znanje (*abhiññā*) područje na kojem se kreću i *sekha* i arahant, potpuno razumevanje (*pariññā*) jeste područje isključivo za arahanta, pošto podrazumeva potpuno napuštanje svih mentalnih nečistoća.
- 24 Ovo je standardni opis arahanta, ponovljen u mnogim suttama.
- 25 Kada je neznanje uklonjeno dostizanjem potpunog razumevanja, najsitnije sklonosti ka žudnji i obmanutosti takođe su iskorenjene. Otuda arahant više ne može zapasti u zamišljanje i oduševljenje.
- 26 Ovaj i naredna dva odeljka treba da pokažu kako arahant ne zamišlja, ne samo zbog potpunog razumevanja nekog objekta već što je iskorenio tri štetna korena – strast (ili pohlepu), mržnju i obmanutost. Sinta-gma „oslobođen strasti, zbog razaranja strasti” naglašava kako arahant nije tek privremeno bez strasti, razorio ju je na najosnovnijem nivou. Slično je i sa mržnjom i obmanutošću.
- 27 O ovoj reči, epitetu koji Buda najčešće koristi kad govori o sebi, videti Uvod, str. 20–21. Komentari daju dugu i detaljnu etimologiju, u koju pokušavaju da sažmu praktično čitavu Dhammu. Taj deo preveden je u Bhikkhu Bodhi: *Discourse on the All-Embracing Net of Views*, str. 331–44.
- 28 *Pariññātantaṃ tathāgatassa*. MA elaborira: „potpuno shvaćen do ključka, potpuno shvaćen do granice, potpuno shvaćen bez ostatka”. Dalje objašnjava da iako su Buda i njegovi učenici arahanti slični po

napuštanju svih nečistoća, postoji razlika u obimu njihovog potpunog razumevanja: dok učenici mogu dostići *nibbānu* pošto su stekli uvid u tek ograničen broj tvorevina, Bude potpuno razumeju sve tvorevine bez izuzetka.

- 29 Ova rečenica je vrlo sažeta formula uslovljenog nastanka (*paṭiiccā samuppāda*), koja se obično sastoji od dvanaest elemenata (kao u MN 38). Kako se tumači u MA, „oduševljenje” jeste žudnja za prethodnim životom, na osnovu kojeg je nastala „patnja” pet sastojaka bića u sadašnjem životu, „bivanje” je karmički određujući aspekt sadašnjeg života koji uzrokuje buduće rođenje, za njim slede buduće starenje i smrt. Ovaj deo pokazuje zašto je Buda odbacio zamišljanje kao način pronicanja u uslovljeni nastanak u noći svog probuđenja. Pominjanje „oduševljenja” (*nandi*) kao korena patnje u vezi je s naslovom ove sutte; međutim, povezivanjem s ranijom tvrdnjom da se običan čovek oduševljava zemljom itd., pokazuje se da je patnja krajnja posledica oduševljenja.
- 30 MA ovaj sled ideja objašnjava na sledeći način: Tathāgata ne zamišlja zemlju i ne oduševljava se zemljom zato što je razumeo da je oduševljenje koren patnje. Dalje, razumevši uslovljeni nastanak, potpuno je napustio žudnju ovde nazvanu „oduševljavanje” i dostigao potpuno probuđenje. Kao rezultat toga, ne zamišlja zemlju, niti se oduševljava zemljom.
- 31 Monasi se *nisu* obradovali Budinim rečima, verovatno zato što je ovaj govor zašao suviše duboko u osetljivo područje njihovih obmana, a možda i u ostatke njihovih brahmanskih gledišta. Kasnije, kaže se u MA, kada je njihov ponos ukroćen, Buda je istim monasima izrekao *Gotamaka suttu* (AN 3:123); dok ju je govorio, svi oni postadoše arahanti.

SUTTA 2

- 32 Otrovi (*āsava*) jesu kategorija nečistoća, koje postoje na najdubljem i elementarnom nivou uma, a o njima više je rečeno u Uvodu, str. 31–32. MA objašnjava da je obuzdavanje (*samvara*) moguće na pet načina: putem vrline, svesnosti, znanja, energije i strpljenja. U ovoj sutti, obuzdavanje putem vrline ilustruje se izbegavanjem mesta neprikladnih za boravak (§19); obuzdavanje putem svesnosti, obuzdavanjem čula (§12); obuzdavanje putem znanja kroz ponavljanje sintagme „temeljno razmatra”; obuzdavanje putem energije, uklanjanjem štetnih misli (§20); obuzdavanje putem strpljenja, odlomkom o podnošenju (§18).
- 33 Temeljno razmatranje (*yoniso manasikāra*) tumači se kao motrenje

- koje predstavlja pravo sredstvo (*upāya*), pravi put (*patha*). Objašnjava se kao usmeravanje uma, razumevanje ili posmatranje koje je u skladu s istinom, dakle viđenje prolaznog kao prolaznog itd. Površno razmatranje (*ayoniso manasikāra*) jeste pogrešno sredstvo, pogrešan putu (*uppatha*), suprotan istini, dakle viđenje prolaznog kao trajnog, bolnog kao prijatnog, onog što nije sopstvo kao sopstvo i ružnoga kao lepog. Površno razmatranje, kaže nam MA, jeste u samom korenu kruga preporadaanja, jer uzrokuje rast neznanja i žudnje; temeljno razmatranje je u korenu oslobođenja iz toga kruga, jer vodi razvijanju plemenitog osmostrukog puta. MA ideju ovog pasusa ovako sumira: uklanjanje otrova je za onog ko *zna* kako da uspostavi temeljno razmatranje i ko *vidi* na način zbog kojeg površno razmatranje ne nastaje.
- 34 Svi ovi metodi – izuzev uklanjanja uviđanjem – pomenuti su u katehizmu o otrovima u AN 6:58.
- 35 Reč „viđenje” (*dassana*) ovde znači prvi od četiri transcendentna puta – put ulaska u tok (*sotāpattimagga*) – koji je tako označen JER donosi prvi nagoveštaj *nibbāne*. Tri viša puta nazivaju se putevi razvijanja (*bhāvanā*) jer dalje razvijaju viziju *nibbāne*, sve do tačke na kojoj su svi otrovi uklonjeni.
- 36 MA daje važnu napomenu da u stvarima samim po sebi ne postoji fiksirana odrednica da li zaslužuju pažnju ili ne. To razlikovanje temelji se pre na vrsti pažnje. Onu koja je osnova za nepovoljna stanja uma treba izbegavati, onu koja je osnova za povoljna stanja treba razvijati. Isto načelo važi i u §9.
- 37 MA jačanje otrova kroz površno razmatranje ilustruje na sledeći način: Kada obrati pažnju zadovoljenju kroz pet struna zadovoljstva čula, tada otrov želje za zadovoljstvima čula nastaje i jača; kad obrati pažnju zadovoljenju u uzvišenim stanjima (*dhāna*), otrov želje za bivanjem nastaje i pojačava se; a kad obrati pažnju na bilo koju profanu stvar kroz četiri „iskrivljavanja” (trajnost itd. – videti fusnotu 5), otrov neznanja nastaje i jača.
- 38 Prema MA, ovaj odlomak ukazuje na otrov vezanosti za gledišta (*ditthāsava*, nije izričito pomenut u ovom govoru) pod rubrikom sumnja. Možda je preciznije reći da otrov gledišta, izložen u §8, nastaje usled površnog razmatranja, i to u formi sumnje. Različite vrste sumnje već su bremenite pogrešnim gledištima, što postaje jasno iz narednog odeljka.
- 39 Od ovih šest gledišta, prva dva predstavljaju jednostavnu antinomiju eternalizma i anihilacionizma; gledište „nikakvo sopstvo ne postoji za mene” *nije* Budino učenje o nepostojanju sopstva, već materijalističko gledište koje individuu izjednačuje s telom i smatra da ne postoji njen

kontinuitet posle smrti. Sledeća tri gledišta mogu se razumeti tako da nastaju iz filozofski više sofisticiranog zapažanja da iskustvo u sebi ima refleksivnu strukturu, koja omogućuje samosvest, sposobnost uma da postane svestan sam sebe, svog sadržaja i tela s kojim je u odnosu međuzavisnosti. Kada se upusti u traganje za svojom „pravom prirodom”, neuk, običan čovek će sebe poistovetiti ili s oba vida ovog iskustva (gledište 3), samo s posmatračem (gledište 4) ili samo s posmatranim (gledište 5). Poslednje gledište jeste puna verzija eternalizma, u kojoj su sva ograničenja odbačena.

- 40 Sopstvo kao ono što govori jeste začetak sopstva kao vršioca radnje; a sopstvo kao ono što oseća, začetak sopstva kao pasivnog subjekta. „Ovde i tamo” sugeriše sopstvo kao entitet koji transmigrira i zadržava svoj identitet kroz čitav niz različitih inkarnacija. Isto ovo gledište zastupa i monah Sāti u MN 38.2.
- 41 Ovo je, naravno, formula četiri plemenite istine, upotrebljena kao predmet kontemplacije i uvida. MA kaže da sve do dostizanja puta ulaska u tok, opažanje označava uvid (*vipassanā*), a potom znanje o putu. Uvid neposredno shvata prve dve istine, pošto njegov objektivni domet jesu mentalni i materijalni fenomeni obuhvaćeni pojmom *dukkha* i njezinim uzrokom; ostale dve istine on može da sazna jedino deduktivnim putem. Znanje o putu čini istinu o prestanku svojim objektom, shvatajući je pronicanjem kao objekta (*ārammaṇa*). Znanje o putu ima četiri funkcije u pogledu četiri istine: ono potpuno razume istinu o patnji, napušta uzrok patnje, dostiže prestanak patnje i razvija put do prestanka patnje.
- 42 Put ulaska u tok ima funkciju presecanja prva tri okova koji vezuju za saṃsāru. MA kaže da verovanje kako postoji trajna osoba i slepo poštovanje pravila i rituala, pošto su uključeni u otrov gledišta, jesu u isto vreme i otrovi i okovi, dok se sumnja (obično) klasifikuje samo kao okov, ali ne i kao otrov. No, pošto je ovde uključena među „otrove koje treba ukloniti viđenjem”, i o njoj se može govoriti kao o otrovu.
- 43 Ako se uklanjanje otrova shvati u striktnom značenju kao njihova potpuna eliminacija, tada samo dva od sedam metoda pomenutih u ovoj sutti vode takvom uklanjanju – viđenje i razvijanje – i oni zajedno obuhvataju četiri transcendentna puta. Drugih pet metoda ne mogu direktno ukloniti ove otrove, ali mogu ih držati pod kontrolom tokom pripremnih faza vežbanja i time olakšati njihovu konačnu eliminaciju kroz transcendentne puteve.
- 44 Primarni činilac zaslužan za obuzdavanje čula jeste svesnost. Potpuna formula obuzdavanja čula data je u mnogim suttama – na primer, MN 27.15 – i detaljno analizirana u Vsm I, 53–59. MA objašnjava

- „groznicu” (*parilāha*) u gornjem odlomku kao groznicu nečistoća i njihovih (kammičkih) rezultata.
- 45 Odeljak koji sledi postao je jedna od standardnih formula koje monasi koriste u svakodnevnim razmišljanjima o četiri potpore neophodne za življenje duhovnim životom. O njima se detaljno razmatra u Vsm I, 85–97.
- 46 Dve vrste neprikladnih mesta za sedenje pominju se u Pātimokkhi – sedenje sa ženom na skrivenom mestu pogodnom za seksualni odnos i sedenje nasamo sa ženom u kući. Razne vrste neprikladnih boravišta pomenute su u Vsm I, 45.
- 47 Prve tri vrste štetnih misli – čulna želja, zlovolja i okrutnost – čine pogrešnu misao ili pogrešnu nameru, suprotnost drugom elementu plemenitog osmostrukog puta. Ove tri vrste pogrešnih misli i njihove suprotnosti detaljnije su obrađeni u MN 19.
- 48 Ovo je sedam elemenata probuđenja (*satta bođḅhangā*) uključenih među trideset sedam uslova za dostizanje probuđenja, a detaljnije se obrađuju u MN 10.42 i MN 118.29–40. Ovaj odeljak objašnjava sedam elemenata probuđenja kao sredstvo za razvijanje tri transcendentna puta, pomoću kojih će biti uklonjeni otrovi preostali posle prelaska prvog puta. Termini kao „osama” (*viveka*), „hlađenje strasti” (*virāga*) i „prestanak” (*nirodha*) mogu se svi razumeti tako da se odnose na *nibbānu*. Njihova upotreba u ovom kontekstu znači da je razvijanje elemenata probuđenja usmereno ka *nibbāni* kao svom cilju tokom pripremnih faza puta i kao svom objektu po dostizanju transcendentnih puteva. MA objašnjava da reč *vossagga*, prevedena ovde kao „napuštanje”, ima dva značenja: „odustajanje” (*pariccāga*), tj. napuštanje nečistoća, i „ulaženje u” (*pakkhandana*) *nibbānu* kao kulminacija napuštanja.
- 49 Otrov želje za zadovoljstvima čula iskorenjuje se na putu nepovratnika, otrov bivanja i neznanja samo na krajnjem putu, onog arahanta.
- 50 Deset okova koje treba raskinuti da se dostigne potpuna sloboda nabrojani su u Uvodu, str. 35–36. Obmana, na najsuptilnijem nivou, jeste obmana „ja sam”, koja istrajava unutar mentalnog kontinuuma sve do dostizanja stupnja arahanta. „Potpuno prozreti obmanu” (*mānābhisa-maya*) znači videti kroz obmanu i napustiti je, a to dvoje se postiže istovremeno na putu arahanta. Monah je „stigao na kraj patnje” okončao je patnju unutar kruga saṃsāre (*vaṭṭadukkha*).

SUTTA 3

- 51 MA: Buda je izgovorio ovu suttu zato što su mnogi monasi postali zaneseni dobrima i čašću kojima je obasipana sangha i zapostavljali

svoje duhovno vežbanje. Buda očigledno nije mogao uvesti pravilo koje zabranjuje korišćenje različitih predmeta, ali onim monasima koji su istinski želeli da vežbaju ukazao je na pravu praksu naslednika Dhamme.

- 52 MA objašnjava da ovih pet kvaliteta postepeno ispunjava sve stupnjeve prakse i kulminira stanjem arahanta.
- 53 Stari monasi (*thera*) jesu oni koji iza sebe imaju više od deset kišnih perioda, računato od punog zaređenja (*upasampadā*); srednji monasi između pet i devet perioda; novi monasi manje od pet.
- 54 Loši kvaliteti pomenuti ovde i u narednom odeljku nabrojani su kako bi ukazali na stanja koja se pominju ranije (§6) u rečenici: „Oni ne napuštaju ono što im je Učitelj rekao da napuste.” I to su uzroci zbog kojih monah postaje naslednik u materijalnim stvarima, a ne naslednik u Dhammi. U MN 7.3 istih šesnaest osobina, sa „zlovoljom” umesto „mržnje”, označava se kao „nesavršenost koja prlja um” (*‘cittass’ upakkilesā*). Videti fusnotu 87 niže.
- 55 Plemeniti osmostruki put ovde se uvodi kako bi pokazao praksu koja nekog čini „naslednikom u Dhammi”. Ovakva antiteza između nečistoća i Puta pokazuje, sada iz novog ugla, kontrast između „naslednika u materijalnim stvarima” i „naslednika u Dhammi”, kojim je Buda inače i započeo ovu suttu.

SUTTA 4

- 56 MA kaže da Đāṇussoṇi nije lično ime, već počasna titula u značenju „kraljev kapelan” (*purohita*), koju mu je dodelio kralj. MN 27 je takođe izgovorena brahmanu Đāṇussoṇiju.
- 57 *Bhoto Gotammassa sā ḍānatā diṭṭhānugatiṃ āpaḍḍati*. Ńm prevodi: „Da li ti ljudi slede implikacije gledišta učitelja Gotame?” A Horner: „Ovi ljudi podražavaju gledišta poštovanog Gotame” (MLS 1:22). MA, takođe objašnjava: „Ovi ljudi imaju isto gledište, mišljenje, shvaćanje kao učitelj Gotama.” Međutim, mnogo je bolji smisao u ovom kontekstu ako *diṭṭha* čitamo ne kao *sandhi* formu imenice *diṭṭhi*, nego kao particip prošli i tada je značenje ove fraze: „Slede ono što su videli od njega”, tj. njegov primer. Ovakvo značenje sintagme jasno je i na drugim mestima na kojima se ona pojavljuje: SN 2:203, AN 1:126, AN 3:108, 251, 422.
- 58 Ńm je ovu sintagmu preveo kao „savršenog razumevanja”, a odgovarajuću sintagmu u prethodnom odeljku kao „savršene koncentracije”. Kako se čini neprimerenim da se savršenstvo u *samādhī* i *paññā* pripiše Bodhisatti pre njegovog probuđenja, odlučio sam da sufiks *sampanna* dosledno prevodim sa „posedujem”. MA objašnjava da ovo

- nije ni mudrost uvida, niti puta, nego mudrost koja definiše prirodu svog objekta (*ārammaṇavavatthānapaññā*).
- 59 Indijska godina, prema drevnom sistemu koji je nasledio i budizam, podeljena je na tri godišnja doba – hladno, toplo i kišno – i svako je trajalo po četiri meseca. Četiri meseca dalje se dele na osam dvonedeljnih perioda (*pakkha*), od kojih treći i sedmi traju četrnaest dana, a ostali po petnaest. Unutar svake dve nedelje, noć punog i mladog meseca (četrnaesta ili petnaesta), kao i noć Mesečeve četvrti (osma) smatraju se naročito značajnim. U budizmu se ti dani nazivaju uposatha, dani predanosti. Na dan punog i mladog meseca monasi recituju svoja pravila ponašanja, a nezaređeni posećuju manastire kako bi slušali govore o Dhammi i meditirali.
- 60 Reč je o četiri položaja tela (*iriyāpatha*) koji se često pominju u budističkim tekstovima: hodanje, stajanje, sedenje i ležanje.
- 61 Počev od ovog odeljka, Buda opisuje praksu koja ga je dovela do vrhunca neobmanutosti.
- 62 MA kaže da je Bodhisatta razvio četiri zadubljenja koristeći svesnost daha kao objekat meditacije.
- 63 Detaljno objašnjeno u Vsm XIII, 13–71.
- 64 Detaljno objašnjeno u Vsm XIII, 72–101.
- 65 MA: Pošto je pokazao četiri plemenite istine prema njihovoj prirodi (tj. pomoću pojma patnje), ovaj odlomak treba da ih pokaže indirektno, pomoću pojma mentalnih nečistoća.
- 66 Prema MA, sintagma „Kada sam znao i video tako” odnosi se na uvid i put, koji svoj vrhunac ima na stupnju arahanta; sintagma „moj um beše oslobođen” pokazuje trenutak rađanja ploda; sintagma „javilo se znanje: ‘Oslobođen sam’” ukazuje na znanje sagledavanja (videti Vsm XXII, 20–21), isto kao i početak sledeće rečenice „Neposredno sam znao.”
- 67 Ovo je standardna objava u Kanonu krajnjeg znanja ili stupnja arahanta. MA objašnjava da sintagma „Ovo je poslednje rođenje” znači da se bilo koja vrsta rođenja moguća u slučaju da ovaj put nije razvijen, smatra nemogućom. „Svetački život” koji je proživljen jeste svetački život puta (*maggabrahmaçariya*). Sintagma „učinjeno što je trebalo učiniti” (*katam karāṇiyam*) ukazuje da su četiri zadatka plemenitog puta – puno razumevanje patnje, napuštanje njenog uzroka, ostvarenje njenog prestanka i negovanje puta – svi izvršeni za svaki od četiri transcendentna puta. Četvrta sintagma, *nāparam itthattāya*, u MA se ovako objašnjava: „Sada nema potrebe za mene da razvijam put ponovo za ‘takvo stanje’, tj. za šesnaestostruku funkciju (puta) ili za uklanjanje nečistoća. Druga varijanta: posle ‘takvog stanja’, tj. kon-

tinuuma sastojaka bića koji se sada odvija, nema daljeg kontinuuma sastojaka bića za mene. Pošto su do kraja shvaćeni, tih pet sastojaka liče na drvo posečeno u korenu. S prestankom poslednje svesti, oni će biti ugašeni poput vatre bez goriva.” Odlučio sam se za drugu od ovih interpretacija, ali uzeo sam *itthattāya* kao dativ. Ova reč, koja doslovno znači „stanje ovoga” ili „stanje onoga”, implicira manifestaciju u konkretnom stanju egzistencije.

- 68 MA: On ima „saosećanje za buduće generacije” utoliko što će kasnije generacije monaha, videći kako je Buda često boravio sam u šumi, slediti njegov primer i tako ubrzati napredovanje ka okončanju patnje.

SUTTA 5

- 69 Nadovezujući se na to kako poštovani Sāriputta upotrebljava reč „ličnost” (*puggala*), MA objašnjava da Buda ima dvostruko učenje – konvencionalno učenje (*sammutidesanā*), izraženo terminima ličnosti, bića, žene i muškarci itd.; krajnje učenje (*paramatthadesanā*), izraženo isključivo terminima koji poseduju krajnju ontološku validnost, kao što su sastojci, elementi, područja čula, nepostojano, patnja, nepostojanje sopstva itd. Buda učenje izlaže na način najpodesniji da slušalac razume značenje, razveje obmanu i dostigne uvid. Korišćenje reči „ličnost”, otuda ne podrazumeva pogrešno razumevanje ličnosti kao sopstva.
- 70 *Subhanimitta*: privlačan objekat koji je izvor strasti. Buda kaže da površno razmatranje privlačnog objekta predstavlja hranu (*āhāra*) za nastanak još nenastale želje za čulnim zadovoljstvima, kao i za rast i uvećanje već nastale želje za čulnim zadovoljstvima (SN 46:2).
- 71 Ovo su vrlo stroge asketske prakse. Život u šumi, hranjenje samo isprošenom hranom, ne preskakanje nijedne kuće kad se prosi hrana i nošenje ogrtača od odbačenih krpa su prakse objašnjene u Vsm II.
- 72 Ovo su prakse „mekše” od onih pomenutih u §29 i obično se smatraju znakom manje posvećenosti ulaganju napora koji vodi cilju.
- 73 *Ādivake* ili *ādivike* bile su rivalska škola, čije je učenje naglašavalo značaj stroge askeze i zasnivalo se na filozofiji koja se graničila sa fatalizmom. Videti Basham: *History and Doctrines of the Ājivikas*.
- 74 Prisvojne zamenice koje stoje uz imenicu „srce” nema u pāli tekstu, ali smisao ove sintagme treba razumeti u vezi s poređenjem. Baš kao što je Samīti izglacio neravnine na naplatku kao da je znao o čemu razmišlja Paṇḍuputta, tako i Sāriputta izravnava neravnine u monasima, baš kao da je znao Moggallāninu želju da ih ukloni.
- 75 *Mahānāga*; *nāge* su vrsta bića nalik zmajevima u indijskoj mitologiji, za koja se veruje da nastanjuju podzemlje i čuvaju skrivena blaga.

Vremenom je ova reč počela da znači svako ogromno i moćno stvaranje, poput slona ili kraljevske kobre, a onda, po analogiji i probuđenog monaha, arahanta. Videti Dhp, poglavlje 23, Nāga vagga.

SUTTA 6

- 76 MA kaže da izraz *sampannasīlā*, preveden ovde kao „napredujući u vrlini” može značiti ili „savršeni u vrlini” (*paripuññasīlā*) ili „obdareni vrlinom” (*sīlasamangino*). Pātīmokkha je kodeks monaškog morala i u pāli verziji sadrži 227 pravila. „Područje” (*gočara*) podrazumeva odgovarajuće područje za prošenje hrane, mada može označavati i adekvatno vladanje za monaha, njegovo držanje obeleženo vedrinom i staloženošću. Ključni termini ovoga odlomka analiziraju se u Vsm I, 43–52.
- 77 MA: Deo koji započinje sa „nek se drži pravila vrline” i ponavlja se u svakom odeljku do kraja sutte obuhvata čitavo trostruko vežbanje. Sintagma o pravilima morala označava vežbanje u višoj vrlini (*adhisīlasikkhā*); sintagma „(neka) bude predan unutrašnjoj smirenosti uma, neka ne zapostavlja meditaciju” označava vežbanje u koncentraciji ili višem umu (*adhicittasikkhā*); sintagma „neguje uvid” ukazuje na vežbanje u višoj mudrosti (*adhipaññāsikkhā*). Izraz „živi na osamljenom mestu” kombinuje poslednja dva vežbanja, pošto se povlačimo na usamljeno mesto da bismo razvijali smirenost i uvid.
- 78 To znači sledeće: Ako se srodnici koji su se preporodili u svetu duhova ili u nekom nižem svetu božanstava prisete čestitih monaha s poverenjem prema njima, to će poverenje postati izvor zasluga, zaštitice ih od preporađanja u svetovima patnje i ujedno postati pozitivan uslov za dostizanje *nibbāne*.
- 79 Ovo su četiri nematerijalna dostignuća za koja je kompletnu formulu moguće pronaći u MN 8.8–11, MN 25.16–19 itd. MA objašnjava „telo” kao „mentalno telo” (*nāmakāya*).
- 80 Tri okova koja bivaju raskinuta ulaskom u tok jesu verovanje da postoji trajna osoba, sumnjičavost i slepo poštovanje pravila i rituala, kako je objašnjeno u MN 2.11.
- 81 Sem prva tri okova, nepovratnik raskida i ostala dva „niža okova” želje za zadovoljstvima čula i zlovolje. Nepovratnik se tako preporuča u posebnom delu sveta Brahme nazvanom čista boravišta i tu okončava svoju patnju.
- 82 §14–19 govore o šest vrsta neposrednog znanja (*abhiññā*). Videti Uvod, str. 31; detaljnije u Vsm, pogl. XII i XIII.
- 83 MA: U ovom odlomku „um” i „mudrost” označavaju koncentraciju i mudrost, povezane s plodom stanja arahanta. Koncentracija se ozna-

čava „oslobođenost uma” (*ćetovimutti*) jer je um oslobođen strasti; mudrost se naziva „oslobođenost mudročću” (*paññāvimutti*), zato što je um oslobođen neznanja. Prvo je obično rezultat smirenja, drugo uvida. Ali kad su u paru i opisani kao „bez otrova” (*anāsava*), tada zajednički nastaju uklanjanjem mentalnih otrova, zahvaljujući transcendentnom putu arahanta.

SUTTA 7

- 84 Potpunije razmatranje ove i naredne sutte, uz koristan uvod i obimne fusnote, videti u Nyanaponika Thera: *The Simile of the Cloth and The Discourse on Effacement*.
- 85 Nesrećno odredište (*duggati*) jeste preporađanje u tri stanja uskraćenosti – čistilište, životinjski svet i svet duhova. Srećno odredište (*sugati*), koje se pominje malo kasnije, jeste preporađanje u uzvišenom stanju, među ljudima i u nebeskim svetovima.
- 86 *Ātassā upakkilesā*. Reč *upakkilesā* nekad se koristi u značenju mentalne nečistoće ili nesavršenosti meditativne koncentracije, kao u MN 128.27, 30; ponekad u značenju nedostataka ili nesavršenosti uvida, kao u Vsm XX, 105; nekad označava i manje nečistoće koje nastaju iz tri glavna korena – pohlepe, mržnje i obmanutosti – bilo kao njihove varijacije ili dalji izdanci. Ovde je reč ima treće značenje, ali da bi se održala veza s prva dva značenja, prevedena je sintagmom „nečistoće koje prljaju um”.
- 87 MA nudi nekoliko uslovnih razlika između gramzivosti (*abhiđđhā*) i neopravdanog tvrdičluka (*visamalobha*), a onda ukazuje da je, iz perspektive višeg vežbanja, svaka škrtost neopravdana, te se ova dva termina mogu razumeti zapravo kao različiti nazivi za istu mentalnu komponentu, pohlepu ili strast. Ovde navodim i objašnjenja za neke od drugih mentalnih nedostataka data u MA: osvetoljubivost (*upanāha*) se javlja pošto je bes više puta osvojio um; prezir (*makkha*) nastaje umanjivanjem zasluga koje drugi imaju za nas; oholost (*paḷāsa*) jeste pretpostavka (*yugaggāha*) nastala kad sebe postavimo na isti nivo s drugima koji imaju znatnije kvalitete od nas; zavist (*issā*) je ogorčenje zbog počasti itd. iskazanih drugima; sebičnost (*maćchariya*) je nespремnost da sa drugima delimo ono što imamo; tvrdoglavost (*thambha*) je tvrdoća, krutost, nefleksibilnost nalik mehu punom vazduha; rivalitet (*sārambha*) je pokušaj da nadmašimo druge, opsesivni poriv da svojim rezultatima budemo iznad njih. Neki od ovih nedostataka definisani su i u Vbh §45–46, §891–94.
- 88 MA kaže da napuštanje o kojem se ovde govori treba razumeti kao „napuštanje putem iskorenjivanja” (*samućchedappahāna*), to jest pot-

punim iskorenjivanjem na transcendentnom putu. Šesnaest nečistoća se plemenitim putem napuštaju sledećim redom:

1. *Putem ulaska u tok* se napuštaju: prezir, oholost, zavist, sebičnost, obmana i prevara.

2. *Putem nepovratnika*: zlovolja, bes, osvetoljubivost i nepažljivost.

3. *Putem arahanta*: gramzivost i neopravdan tvrdičluk, tvrdoglavost, rivalitet, obmanjivanje, arogancija i taština.

MA tvrdi, pozivajući se na stari egzegetski izvor, da se u ovom odlomku opisuje put nepovratnika. Zato moramo razumeti ovo: da bi se te nečistoće potpuno uklonile na putu arahanta, one se ovde samo delimično uklanjaju, dakle njihove grublje manifestacije.

- 89 Nepokolebljivo pouzdanje (*avećcappasāda*) u Budu, Dhammu i sanghu jeste stav plemenitog učenika koji je barem na nivou ulaska u tok. Njegovo pouzdanje je potpuno, zato što se sam uverio u istinitost Dhamme. Formula o podsećanju na Budu, Dhammu i sanghu koja se ovde daje detaljnije je objašnjena u Vsm VII.
- 90 Ovaj prevod sledi objašnjenje u MA da je na prva tri puta ovde reč o delimičnom (*yatodhi*) uklanjanju nečistoća, nasuprot potpunom (*anodhi*) uklanjanju nečistoća na četvrtom i konačnom putu.
- 91 *Labhati atthavedaṃ dhammavedaṃ*. Poštovani Nyanaponika prevodi: „Zadobija entuzijazam za cilj, zadobija entuzijazam za Dhammu.” MA objašnjava *veda* u značenju radost i znanje povezano s tom radošću, te kaže: „*Atthaveda* jeste nadahnuće nastalo u onome ko posmatra nepokolebljivo poverenje u sebi; *dhammaveda* je nadahnuće nastalo u onome ko posmatra delimično napuštanje mentalnih nečistoća, kao uzrok tog nepokolebljivog poverenja.”
- 92 Pāli ekvivalenti, u formi imenice, za termine u ovoj seriji: *pāmoḍḍa*, radost; *pīti*, ushićenje; *passaddhi*, mirnoća; *sukha*, zadovoljstvo; *samādhi*, koncentracija. Opuštenost, tako što uklanja suptilnu telesnu i mentalnu uznemirenost povezanu sa radošću i ushićenjem, donosi vedru prijatnost, koja priprema um za produbljenu koncentraciju.
- 93 Pāli termini su: *evaṃsīlo evaṃdhammo evampañño*. Srednji termin, u ovom kontekstu, očigledno se odnosi na drugi stupanj trostrukog vežbanja, koncentraciju, mada zbunjuje što nije upotrebljena reč *samādhi*. Komentar za MN 123.2 taj termin objašnjava sa *samādhi-pakkhadhammā*, „stanja koja pripadaju koncentraciji”.
- 94 Ova rečenica podvlači njegovo dostignuće stupnja nepovratnika. Pošto je nepovratnik iskorenio čulnu želju, ukusna hrana ga ne može zaustaviti u njegovom traganju za krajnjim putem i plodom.
- 95 Odeljci 13–16 predstavljaju standardne formule u suttama za četiri „uzvišena boravišta” (*brahmavihāra*). Ukratko, prijateljska ljubav

- (*mettā*) jeste želja za dobrobit i sreću drugih; saosećanje (*karuṇā*), empatija s onima koji pate; radost zbog sreće drugih (*muditā*), ushićenje njihovim vrlinama i uspehom; spokojstvo (*upekkhā*), stav neutralnosti, nepristrasnosti prema drugim bićima (što *ne znači* apatiju i ravnodušnost prema njima). Ovo je potpunije obrađeno u Vsm IX.
- 96 MA: Ovaj odeljak pokazuje nepovratnikovu praksu meditacije uvida koja za cilj ima stanje arahanta, a u narednom odeljku i njegovo dostizanje tog stupnja. Sintagma „postoji ovo” označava istinu o patnji; „postoji niže” nastanak patnje; „postoji više”, istina o putu; „izlaz iz čitavog ovog polja opažaja” jeste *nibbāna*, prestanak patnje.
- 97 MA: Buda je upotrebio ovu sintagmu kako bi privukao pažnju brahmana Sundarike Bhāradvāde, koji je bio među prisutnima i verovao u pročišćenje ritualnim kupanjem. Buda je predvideo da će brahman poželeti da ga on zamonaši, a da će kasnije postati i arahant.
- 98 Ovo su reke i potoci za koje se verovalo da donose pročišćenje.
- 99 U pāli originalu ovde je *phaggu*, dan kada su brahmani sebe pročišćavali u mesecu *phagguna* (februar–mart) i *uposatha*, dan posebne reli-gijske predanosti koji se određuje prema lunarnom kalendaru. Videti fusnotu 59.
- 100 Odlazak u beskućnike (*pabbadā*) je ritual kojim iskušenik (*sāmaṇera*) napušta svetovni život. Potpuno zaređenje (*upasampadā*) donosi status monaha (*bhikkhu*), punopravnog člana sanghe.

SUTTA 8

- 101 Videti fusnotu 84.
- 102 Gledišta povezanih s učenjima o sopstvu (*attavādapatisamyuttā*), prema MA, ima dvadeset i nabrojana su u MN 44.7, mada se može razumeti da su uključena i razrađenija učenja o sopstvu o kojima se raspravlja u MN 102. Gledišta povezanih učenjima o ovom svetu (*lokavādapatisamyuttā*) ima osam: ovaj svet je večan, nije večan, i jedno i drugo, ni jedno ni drugo; ovaj svet je beskonačan, konačan, i jedno i drugo, ni jedno ni drugo. Budino pobijanje ovih gledišta videti u MN 63 i MN 72.
- 103 MA: Ovo pitanje odnosi se na onoga ko je dostigao početne stupnjeve meditacije uvida bez ulaska u tok. Vrsta napuštanja o kojoj je reč jeste napuštanje iskorenjivanjem, koje je moguće jedino na putu ulaska u tok. Poštovani Mahā Ćunda je postavio ovo pitanje zato što su neki meditantii precenjivali svoja postignuća, misleći da su već napustili takva gledišta, iako ih zapravo još nisu iskorenili.
- 104 MA objašnjava da reč „nastaju” (*uppadānti*) ovde označava nastanak gledišta koja još nisu postojala; reč „podupire” (*anusenti*) ozna-

čava jačanje tih gledišta kad se za njih vežemo na duže; „praktikuju” (*samudācaranti*) njihovo ispoljavanje kroz reči ili gestove. „Objekat” na kojem su ta gledišta zasnovana jeste pet sastojaka bića (*khandha*), koji čine osobu ili živo biće: materijalni oblik, osećaj, opažaj, mentalni obrasci i svest.

- 105 Ovom tvrdnjom Buda pokazuje sredstva kojima se ovakva gledišta iskorenjuju: kontemplacija pet sastojaka bića kao nečega što „nije moje” itd., pri čemu mudrost uvida kulminira na putu ulaska u tok.
- 106 MA objašnjava da Buda, pošto odgovori na monahovo pitanje, sada govori o drugoj vrsti precenjivanja – o onima koji dostižu osam meditativnih postignuća, pa veruju da tako praktikuju istinsko čišćenje (*sallekha*). Sama reč *sallekha* izvorno znači podvižništvo ili asketsku praksu, a Buda je njome označavao radikalno brisanje ili uklanjanje nečistoća. Iako je osam postignuća na drugim mestima opisano kao deo budističkog vežbanja (videti MN 25.12–19, MN 26.34–41), ovde se kaže da ih ne treba nazivati čišćenje, monah koji ih je ostvario ne koristi ih kao osnovu za uvid – onako kako je to opisano na primer u MN 52 i MN 64 – već samo kao sredstvo uživanja u blaženstvu i miru.
- 107 Četrdeset četiri „načina čišćenja” koji slede mogu se uglavnom razvrstati u sedam jasno definisanih doktrinarnih kategorija kao što je i dato. Oni koji nisu ovde pomenuti ne mogu se uvrstiti ni u jednu kategoriju.
- (2)–(11) deset načina štetnog i korisnog postupanja (*kammapattha*) – videti MN 9.4, 9.6;
- (12)–(18) poslednjih sedam elemenata plemenitog osmostrukog puta – pogrešno i ispravno – prvi element je identičan sa (11);
- (19)–(20) ponekad se dodaju uz dva plemenita osmostruka puta – videti MN 117.34–36;
- (21)–(23) poslednje tri od pet prepreka – videti MN 10.36 – a prve dve su identične sa (9) i (10);
- (24)–(33) deset od šesnaest nesavršenosti koje zagađuju um, a pomenute su u MN 7.3;
- (37)–(43) sedam loših kvaliteta i sedam dobrih kvaliteta (*saddhamma*) pomenutih u MN 53.11–17.
- 108 MṬ: Nepovređivanje (*avihimsā*), sinonim za saosećanje, pominje se na početku, zato što je koren svih vrlina, naročito koren vrline.
- 109 MA: Ovo je opis onih koji se čvrsto drže gledišta koje su usvojili, verujući: „Samo je ovo istina”; od njega ne odustaju, pa makar im se i Buda obratio sa čvrstim argumentima.
- 110 MA: Sklonost uma je veoma korisna: obuhvata isključivo dobrobit i

- sreću, ujedno je i pokretač daljih postupaka koji su s njom u skladu.
- 111 Pāli termin ovde preveden sa „iskoreniti” je *parinibbuto*, takođe može da znači „dostići *nibbānu*”; pāli termin preveden kao „pomoći da iskoreni” je *parinibbāpessati*, takođe može da znači „pomoći da dostigne *nibbānu*” ili „dovesti do *nibbāne*”.
- 112 MA ukazuje da ova tvrdnja može biti shvaćena dvojako: (1) Onaj ko je sam oslobođen okrutnosti, može to iskoristiti da pomogne u iskorenjivanju okrutnosti u drugome; (2) Onaj ko je i sam okrutan, može razvijati nepovređivanje kako bi iskorenio sopstvene sklonosti ka okrutnosti. Sve naredne slučajeve treba razumeti slično ovome, na ova dva načina.
- 113 MA: Zadatak brižnog učitelja jeste da ispravno podučava Dhammu; iza toga je područje vežbanja, koje je odgovornost samih učenika.

SUTTA 9

- 114 MA: Ispravno razumevanje je dvojako: profano i transcendentno. Profano ispravno razumevanje je ponovo dvojako: razumevanje da kamma donosi svoje plodove, koje mogu zastupati i budisti i ne-budisti, i razumevanje u skladu sa četiri plemenite istine, koje je isključivo Buda izlagao. Transcendentno ispravno razumevanje jeste razumevanje četiri plemenite istine na osnovu uvida u četiri puta i ploda svetosti. Pitanje poštovanog Sāriputte tiče se *sekhe*, učenika na višem stupnju vežbanja, koji poseduje transcendentno ispravno razumevanje i ono neizbežno vodi oslobađanju. Ovo se implicira sintagmama „potpuno poverenje” i „stigao do istinske Dhamme”.
- 115 Ovde je štetno (*akusala*) objašnjeno kroz deset štetnih načina postupanja. Prva tri pripadaju postupcima učinjenim telom, srednja četiri verbalnim postupcima, a poslednja tri mentalnim. Svih deset se podrobnije objašnjava u MN 41.8–10.
- 116 Ovo troje nazivaju se koren šetnog, jer su motiv svakog šetnog postupka. Radi potpunijeg objašnjenja ovih elemenata i njihovih suptnosti, videti Nyanaponika Thera: *The Roots of Good and Evil*.
- 117 Ovih deset korisnih pravaca postupanja razrađuju se u MN 41.12–14.
- 118 MA učenikovo razumevanje ova četiri pojma objašnjava putem četiri plemenite istine ovako: svi načini postupanja su istina o patnji; koreni i korisnog i šetnog jesu istina o nastanku patnje; prestanak obe ove vrste postupaka, kao i njihovih korena, jeste istina o prestanku patnje; plemeniti put kojim se ostvaruje taj prestanak jeste istina o putu. U tom smislu plemeniti je učenik na jednom od prva tri stupnja probuđenja opisan kao neko ko je stigao do transcendentnog ispravnog razumevanja, ali još nije eliminisao sve nečistoće uma.

- 119 Deo od „potpuno napušta prikrivenu sklonost ka strasti” do „ovde i sada okončava patnju” pokazuje ono što je učinjeno na putu nepovratnika i arahanta – eliminisanje najsubtilnijih i najupornijih mentalnih nečistoća i dostizanje krajnjeg znanja. Tako su prikrivene sklonosti ka strasti i odbojnosti eliminisane na putu nepovratnika, a prikrivena sklonost ka gledištu i obmani „ja sam”, kao i neznanju, na putu arahanta. MA objašnjava da bi izraz „prikrivena sklonost ka gledištu i obmani ‘ja sam’” (*asmi ti diṭṭhimānānusaya*) trebalo tumačiti tako da označava prikrivenu sklonost ka obmanutosti, koja je *slična* gledištu, jer, slično kao i gledište o sopstvu, pretpostavlja pojam „ja sam”.
- 120 Hranu (*āhāra*) bi ovde trebalo razumeti u širem značenju važnog uslova za produžetak života individue. Fizička hrana (*kabalinkāra āhāra*) jeste važan uslov za fizičko telo, kontakt za osećaj, mentalni obrasci za svest i svest za mentalno-materijalno, tj. psihofizički organizam u svojoj celokupnosti. Žudnja se naziva nastanak hrane jer je žudnja iz prethodne egzistencije izvor za sadašnju individuu, sa njenom zavisnošću od i neprekidnim konzumiranjem četiri vrste hrane u ovoj egzistenciji. Anotiranu kompilaciju kanonskih i komentarskih tekstova o raznim vrstama hrane videti u Nyanaponika Thera: *The Four Nutriments of Life*.
- 121 Narednih dvanaest odeljaka analizira, obrnutim redosledom, jedan po jedan, elemente šeme uslovljenog nastanka. Ti elementi su ukratko objašnjeni u Uvodu, str. 25–26. Njihova detaljna egzegeza je u Vsm XVII. Ovde je svaki element obrađen po obrascu četiri plemene istine.
- 122 Ovo se odnosi na pet sastojaka bića. Videti MN 10.38 i MN 44.2.
- 123 Ovih šest osnova za kontakt nabrojano je niže u §50.
- 124 Ove tri vrste bivanja objašnjene su u Uvodu, str. 38–40, u raspravi o budističkoj kosmologiji. Ovde pod „bivanjem” treba razumeti postojeće svetove u kojima se bića preporučaju, kao i vrste kamme koja generiše preporučanje u tim svetovima.
- 125 Slepо poštovanje pravila i rituala znači verovati da se pročišćenje može postići prihvatanjem određenih spoljašnjih pravila ili praktkovanjem nekih rituala, naročito onih asketskih. Vezivanje za učenje o sopstvu isto je što i verovanje da postoji trajna osoba u nekoj od dvadeset mogućih varijanti (videti MN 44.7); vezivanje za gledišta jeste prijanjanje za sve druge vrste gledišta, izuzev ova dva pomenu-ta. Vezivanje u bilo kojem obliku znači jačanje žudnje, koja je i uslov za njegov nastanak.
- 126 Žudnja za objektima uma (*dhammatanḥā*) jeste žudnja za svim objektima svesti, izuzev objekata pet vrsta svesti o čulima registrovanim

- podražajima: na primer, žudnja za maštarijama i mentalnim slikama, za apstraktnim idejama i intelektualnim sistemima, za osećanjima i emocionalnim stanjima itd.
- 127 Kontakt (*phassa*) objašnjen je u MN 18.16 kao susret čula, njegovog objekta i svesti o opaženom.
- 128 Um kao područje (*manāyatana*) zbirni je naziv za sve kategorije svesti. Jedan deo ovog područja – „životni kontinuum” (*bhavanga*) ili subliminalna svest – jeste „vrata” za javljanje svesti o spoznatom. Videti fusnotu 130.
- 129 Mentalno-materijalno (*nāmarūpa*) zbirni je naziv za psihofizički organizam, izuzev svesti. Pet mentalnih elemenata pomenutih pod nazivom *nāma* neizbežni su sastojci svesti i otuda su sadržani u svakom svesnom iskustvu. Četiri velika elementa konkretno predstavljaju osnovna svojstva materije: čvrstina, kohezija, toplota i pokretljivost. Materijalni oblik izveden iz ovih elemenata, prema abhidhamma analizi, uključuje i senzitivnu supstancu pet čula; četiri objekta čula – boja, zvuk, miris i ukus (opipljive stvari sačinjene su od tri elementa: zemlje, vatre i vazduha); svojstvo fizičkog života, hranjiva esencija, polno određenje i drugi tipovi materijalnih fenomena. Videti i Uvod, str. 46.
- 130 Svest o spoznatom (*manoviññāṇa*) obuhvata svaku vrstu svesti, izuzev upravo pomenutih pet vrsta svesti o percipiranom putem čula. Dakle: svest o mentalnim slikama, apstraktnim idejama i unutrašnjim stanjima uma, kao i svest koja analizira objekte čula.
- 131 U kontekstu učenja o uslovljenom nastanku, obrasci (*sankhārā*) jesu korisni i štetni izrazi volje, ukratko kamma. Telesni obrazac je volja izražena putem tela, verbalni obrazac volja izražena putem govora, dok mentalni obrazac volja koja ostaje interna, bez ispoljavanja telom ili rečima.
- 132 Treba primetiti ovo: dok je neznanje uslov za otrove, sami otrovi – gde pripada i otrov neznanja – sa svoje strane jesu uslov za neznanje. MA kaže da ovo uslovljavanje neznanja neznanjem treba razumeti da je naše neznanje u ovom životu uslovljeno neznanjem u prethodnom. Pošto je tako, sledi zaključak da nije moguće utvrditi početnu tačku neznanja, jer je saṃsāra bez vidljivog početka.

SUTTA 10

- 133 Ovo je jedan od najvažnijih govora u okviru Pāli kanona, koji sadrži najcelovitiji opis direktnog puta ka budističkom cilju. Praktično identičan govor može se naći i u DN 22, samo sa dodatkom analize četiri plemenite istine, što je i doprinelo da bude duži. Inače,

- ovaj govor, njegov komentar i brojne odlomke iz njegovog teškog, ali korisnog potkomentara sakupio je Soma Thera u knjizi *The Way of Mindfulness*. Vrlo čitljiv prevod govora, uz dodatak savremenih tumačenja koji se ističu jasnoćom i dubinom, moguće je naći u knjizi Nyanaponika Thera: *Budistička meditacija*.
- 134 Neki proučavaoci tvrde da se taj grad nalazio u blizini današnjeg Delhija.
- 135 U pāli tekstu stoji *ekāyano ayaṃ bhikkhave maggo* i skoro svi prevodioci razumeju ovo kao tvrdnju da je *satipaṭṭhāna* jedini put. Tako poštovani Soma Thera prevodi: „Ovo je jedini put, o monasi”, a poštovani Nyanaponika: „Samo je ovo put, monasi.” Ńm, međutim, ukazuje da *ekāyana magga* u MN 12.37–42 ima nedvosmisleno kontekstualno značenje „put koji vodi samo u jednom pravcu” i tako je preveo taj odlomak. Izraz koji se ovde koristi, „direktan put” pokušava takode da sačuva to značenje kroz nešto sažetiju sintagmu. MA objašnjava *ekāyana magga* kao jedinstvenu stazu, koja se ne račva; kao put kojim svako, sam za sebe, treba da ide, bez saputnika; i kao put koji ide samo do jednog cilja, *nibbāne*. Iako nema ni kanonske, ni komentarske osnove za ovakvo gledište, može se reći da je *satipaṭṭhāna* nazvana *ekāyana magga*, direktan put, kako bi se razlikovala od pristupa meditativnom postignuću koje ide kroz *dhāne* ili *brahmāvihare*. Iako i oni mogu voditi do *nibbāne*, to nije neminovno, jer mogu voditi i ka sporednim stazama, dok *satipaṭṭhāna* sigurno vodi konačnom cilju.
- 136 Reč *satipaṭṭhāna* je složenica. Prvi deo, *sati* izvorno je značio „sećanje”, ali u pāli budističkoj upotrebi mnogo češće nosi značenje pažljivosti usmerene ka sadašnjem trenutku – otuda se često prevodi kao „svesnost” ili „sabranošć”. Drugi deo složenice objašnjava se na dva načina: ili kao skraćeni oblik reči *upaṭṭhāna*, kao „postavljanje” ili „uspostavljanje” – ovde svesnosti; ili kao *paṭṭhāna*, u značenju „područje” ili „temelj” – opet svesnosti. Tako četiri *satipaṭṭhāne* možemo razumeti ili kao četiri načina da se uspostavi svesnost ili četiri objektivna područja ka kojima je usmerena svesnost, o čemu će opširno biti reči u ostatku sutte. Prvo značenje se čini etimološki korektnom derivacijom (potvrđuje je i sanskritska verzija iste reči: *smṛtyupasthāna*), ali pāli komentatori, iako priznaju oba objašnjenja, skloniji su ovom drugom.
- 137 MA kaže da u ovom kontekstu termin „bhikkhu” označava osobu koja iskreno nastoji da u praksi primenjuje učenje: „Ko god preduzme ovu praksu... ovde je obuhvaćen pojmom ‘bhikkhu.’”
- 138 Ponavljanje u sintagmi „kontemplirajući telo kao telo” (*kāye kāyānupassī*), prema komentaru za MN, ima za cilj da precizno odre-

di objekat kontemplacije i izoluje taj objekat od drugih s kojima bi mogao biti pobrkan. Tako, u ovom vežbanju, telo treba kontemplirati kao takvo, a ne svoje osećaje, ideje i emocije vezane za telo. Ova sintagma znači i da telo treba kontemplirati jednostavno kao telo, a ne kao muškarca, ženu, sopstvo ili živo biće. Slične opaske odnose se i na ponavljanje u slučaju ostala tri temelja svesnosti. „Gramzivost i odbojnost”, kaže MA, odnose se na čulnu želju i zlovolju, osnovne prepreke koje treba prevazići da bi praksa bila uspešna, a nabrojane su u §36.

- 139 Struktura ove sutte sasvim je jednostavna. Posle uvoda, glavni deo sutte podeljen je na četiri dela, svaki za jedan od temelja svesnosti:

I. *Kontemplacija tela*, koja obuhvata četrnaest vežbi: svesnost daha; kontemplacija četiri osnovna položaja tela; puna svesnost; pažnja ka odbojnosti; pažnja ka elementima; devet „kontemplacija na mestu za kremaciju” – razmišljanje o leševima u različitim stupnjevima raspadanja.

II. *Kontemplacija osećaja*, smatra se jednom vežbom.

III. *Kontemplacija uma*, smatra se jednom vežbom.

IV. *Kontemplacija objekata uma*, koja ima pet pododeljaka: pet prepreka; pet sastojaka bića; šest područja čula; sedam elemenata probuđenja; četiri plemenite istine.

Tako ova sutta, sve u svemu, izlaže dvadeset jednu vežbu kontemplacije. Svaka vežba ima dva vida: osnovna vežba, koja je prvo objašnjena, i dodatak o uvidu (u suštini isti za sve vežbe), koji pokazuje kako tu kontemplaciju treba razvijati ka produbljivanju razumevanja fenomena koji se istražuje.

Na kraju, sutta zaključuje tvrdnjom kojom Buda lično jamči efikasnost ovog metoda, tvrdeći da će plodovi upornog vežbanja biti ili stanje arahanta ili nepovratnika.

- 140 Vežba pažnje na dah (*ānāpānasati*) ne podrazumeva bilo kakav svestan pokušaj da se reguliše disanje, kao u hatha jogi, već neprekidan napor da se svesnost fiksira na dah, dok se on odvija prirodnim ritmom. Pažnja je na nozdrvama ili gornjoj usni, gde god da se kretanje vazduha oseća najbolje; dužina daha biva registrovana, ali ne i svesno kontrolisana. Potpuno razvijanje ovog metoda meditacije izloženo je u MN 118. Zbirka tekstova o ovoj temi može se pronaći u Bhikkhu Nāṇamoli: *Mindfulness of Breathing*. Videti i Vsm VIII, 145–244.

- 141 MA objašnjava da sintagma „osećajući čitavo telo” (*sabbakāyapaṭi-samvedī*) znači da meditant postaje svestan svakog udaha i izdaha u njihove tri faze: početak, sredina i kraj.

- 142 „Telesni sklop” (*kāyasankhāra*) definiše se u MN 44.13 kao samo udisanje i izdisanje. Tako, objašnjava MA, sa uspešnim razvijanjem ove prakse, meditantov dah postaje sve tiši, mirniji i ujednačeniji.
- 143 MA: „Unutar”: kontempliranje disanja u sopstvenom telu. „Izvan”: kontempliranje disanja kako se događa u telu nekog drugog. „Unutar i izvan”: kontempliranje disanja u svom telu i u telu drugog naizmenično, uz neprekinutu pažnju. Slično objašnjenje odnosi se na refren koji sledi iza svakog od narednih odeljaka, izuzev što kod kontemplacije osećaja, uma i objekata uma, kontemplacija izvan za one koji nemaju telepatske moći, mora biti na osnovu posrednog zaključivanja.
- 144 Izraz (*samudayadhammānupassī kāyasmim viharati*) nekada se prevodi kao „on boravi kontemplirajući u telu njegove uzroke nastanka”, pod pretpostavkom da ova složenica sadrži plural, *samudayadhamma*. Međutim, pluralno značenje nije obavezno i više je u skladu s upotrebom sufiksa *-dhamma* na drugim mestima, ukoliko ga shvatimo u značenju „podložno nečemu” ili „ima prirodu nečega”. Komentarsko objašnjenje uslovljavajućih činilaca za svaki od četiri temelja svesnosti ne implicira da komentar razume *-dhamma* u značenju pravih uslovljavajućih činilaca.
- MA objašnjava da se priroda nastanka (*samudayadhamma*) tela može posmatrati u okviru njegovog uslovljenog nastanka kroz neznanje, žudnju, kammu i hranu, kao i u nastajanju iz trenutka u trenutak materijalnih fenomena unutar tela. U slučaju svesnosti daha, jedan dodatni uslov jeste i fiziološki aparat disanja. „Priroda nestanka” (*vayadhamma*) tela vidi se kroz nestanak telesnih fenomena, zajedno s nestankom uslova koji ih stvaraju, kao i kroz trenutno razlaganje telesnih fenomena.
- 145 MA: Radi sve šireg i sve dubljeg znanja i svesnosti.
- 146 Razumevanje položaja tela koje se pominje u ovoj vežbi nije uobičajeno prirodno razumevanje naše telesne aktivnosti, već bliža, neprekidna i pornija svesnost tela u kojem god da se položaju ono nađe, udružena s analitičkim ispitivanjem, koje ima za cilj da razveje obmanu sopstva kao onoga ko upravlja ovim telesnim pokretima.
- 147 *Sampadañña* se u komentarima analizira kroz četiri tipa: jasno razumevanje svrhe nekog postupka; jasno razumevanje prikladnosti načina na koji nešto radimo; jasno razumevanje domena meditacije, to jest nenapuštanje objekta meditacije tokom svakodnevnih poslova; jasno razumevanje stvarnosti, znanje da iza naših aktivnosti ne postoji neko nepromenjivo sopstvo. Videti Soma Thera: *The Way of Mindfulness*, str. 60–100; Njanaponika Tera: *Budistička meditacija*, str. 40–48).

- 148 U kasnijim pāli komentarima u gornju listu posle izmeta dodat je i mozak, kako bi lista imala 32 dela. Ova meditativna praksa je detaljno objašnjena u Vsm, VIII, 42–144.
- 149 Ova četiri elementa budistička tradicija objašnjava kao osnovne atribute materije – čvrstina, kohezija, toplota i vibriranje. Detaljno objašnjenje u Vsm, XI, 27–117.
- 150 Izraz „kao kad bi” (*seyyathāpi*) sugeriše da ova meditacija, kao i one koje slede, ne moraju biti zasnovane na stvarnom posmatranju leša u stanju raspadanja, već je moguće vežbati i uz zamišljenu sliku. „I ovo telo”, naravno, telo je samog meditanta.
- 151 Svaki od četiri vrste leševa koji se pominju ovde, kao i tri vrste nešto niže, mogu se uzeti kao poseban i sam po sebi dovoljan objekat meditacije; ili se čitav niz može koristiti kao progresivna serija kojom se u um usaduje ideja prolaznosti i neodrživosti tela. Ova progresija nastavlja se u §26–30.
- 152 Osećaj (*vedanā*) označava afektivni kvalitet iskustva, telesnog i mentalnog, i može biti prijatan, neprijatan ili ni jedan ni drugi, tj. neutralan osećaj. Primeri „profanih” i „transcendentnih” oblika ovih osećaja dati su u MN 137.9–15 kao šest vrsta radosti, žalosti i spokojstva zasnovanih kako na svetovnom životu, tako i na obuzdavanju.
- 153 Priroda nastanka i nestanka osećaja ista je kao i za telo (videti fusnotu 144), izuzev što je hrana zamenjena kontaktom, jer je kontakt uslov za osećaj (videti MN 9.42).
- 154 Um (*ćitta*) kao objekat kontemplacije odnosi se na opšte stanje i nivo svesnosti. Kako je sama svest, po svojoj prirodi, čisto znanje ili kognicija nekog objekta, kvalitet bilo kojeg stanja uma određen je mentalnim sastojcima koji su s njim povezani, kao strast, mržnja i obmanutost ili njihovim suprotnostima, kako je izloženo u sutti.
- 155 Upareni primeri *ćitte* dati u ovom odlomku kontrastiraju stanja uma povoljnog i nepovoljnog ili razvijenog i nerazvijenog karaktera. Međutim, postoji i jedan izuzetak, a to je par „zgrčen” i „rastresen”, pošto su oba nepovoljna stanja. Prvo od ova dva stanja posledica je tromosti i tuposti, a drugo uznemirenosti i kajanja. MA objašnjava „ushićen um” kao um na nivou nekog od zadubljenja, i to u delu nematerijalnog, a „neuzvišen um” i „nadmašiv um” kao um na nivou svesti koja pripada sferi čulnog. „Oslobođen um” mora se razumeti kao um privremeno i delimično oslobođen nečistoća putem uvida ili zadubljenja. Pošto praktikovanje *satipatthāne* pripada preliminarnoj fazi puta, onoj koja tek vodi ka transcendentnim putevima oslobođenja, ovu poslednju kategoriju ne bi trebalo razumeti kao da je um

- oslobođen dostizanjem tih transcendentnih puteva.
- 156 Priroda nastanka i nestanka uma ista je kao i za telo, sem što je hrana zamenjena mentalno-materijalnim, kao uslovom za nastanak svesti (videti DN 15.22).
- 157 Reč ovde prevedena kao „objekti uma” jeste *dhammā*, koja ima vrlo mnogo značenja. U ovom kontekstu *dhammā* se može razumeti tako da obuhvata sve pojave svrstane u kategorije Dhamme, Budinog učenja o stvarnosti. Ova kontemplacija dostiže vrhunac pronicanjem u ono učenje koje je u središtu Dhamme – četiri plemenite istine.
- 158 Pet prepreka (*pañcanivaraṇā*) jesu glavne unutrašnje barijere koje sprečavaju razvijanje koncentracije i uvida. Želje za zadovoljstvima čula nastaju iz nepromišljenog udublivanja u čulno privlačan predmet, a uklanjaju meditacijom o odbojnosti (kao u §10 i §14–30); zlovolja nastaje iz nepromišljenog udublivanja u odbojne nam predmete, a uklanja se razvijanjem prijateljske ljubavi; tromost i tupost nastaju popuštanjem pred dosadom i lenjošću, a uklanjaju buđenjem energije; uznemirenost i kajanje nastaju iz nepromišljenog razmatranja uznemirujućih misli, a uklanjaju promišljenim razmatranjem smirenja; sumnjičavost nastaje iz nepromišljenog razmatranja nejasnih stvari, a uklanja učenjem, istraživanjem i traganjem. Sve ove prepreke potpuno se iskorenjuju samo na nivou transcendentnih puteva. Za detaljnija razjašnjenja, videti Soma Thera: *The Way of Mindfulness*, str. 119–130; Nyanaponika Thera: *The Five Mental Hindrances* i MN 27.18 i MN 39.13–14.
- 159 Pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja (*pañc’upādānakkhandhā*) jeste pet grupa elemenata koji čine pojedinačnu osobu. Ovi sastojci se razmatraju u Uvodu, str. 23, kao i u MN 109.9, i to u svetlu njihovog nastanka i prestanka.
- 160 Unutrašnja područja, kao što je pokazano, jesu šest čula; spoljašnja područja su objekti opažljivi svakim od tih čula. Okov koji nastaje u zavisnosti od ovih parova može se razumeti na osnovu deset okova, objašnjениh u Uvodu, str. 35–36 ili, jednostavnije, kao privlačnost (pohlepa), odbojnost (mržnja) i obmanutost koja im je u osnovi.
- 161 Kako se sedam elemenata probuđenja razvija postepeno jedan za drugim, objašnjeno je u MN 118.29–40. Detaljnije razmatranje može se naći u Piyadassi Thera: *The Seven Factors of Enlightenment*.
- 162 „Istraživanje pojava” (*dhammavičaya*) znači ispitivanje mentalnih i fizičkih fenomena koje pred meditatorov um donosi svesnost.
- 163 Komentari do detalja objašnjavaju uzroke koji doprinose sazrevanju elemenata probuđenja. Videti Soma Thera: *The Way of Mindfulness*, str. 134–149.

- 164 Sa ovim odeljkom, kontemplacija *dhammā* kulminira u razumevanju Dhamme u njezinoj ključnoj formulaciji kao četiri plemenite istine. *Mahāsatipaṭṭhāna sutta* uvrštena u Dīgha nikāyu daje proširene definicije i razradu svake od tih istina.
- 165 Krajnje znanje, *aññā*, jeste arahantovo znanje krajnjeg oslobođenja. Nepovratak (*anāgāmitā*) je stanje nepovratnika, koji se preporuča u višem svetu i tu doseže *nibbānu*, bez vraćanja u svet ljudi.

SUTTA 11

- 166 Izraz „samo ovde” znači samo u Budinom učenju. Četiri askete (*samaṇa*) odnose se na četiri stupnja plemenitih učenika – ulazak u tok, jednom-povratnik, nepovratnik i arahant. „Lavlji rik” (*sīhanāda*), prema MA, jeste rik nadmoći i neustrašivosti, rik koji nije moguće opovrgnuti. U vezi s ovom Budinom objavom, videti i njegovu raspravu sa Subhaddom u *Mahāparinibbāna suttī* (DN 16.5.27).
- 167 MA: Čak i ako sledbenici drugih škola svi objave da je stanje arahanta – što treba shvatiti na opšti način, kao stanje duhovne pročišćenosti – njihov cilj, oni imaju na umu drugačija postignuća kao svoj cilj, u skladu sa svojim gledištima. Tako brahmani objavljuju da je njihov cilj svet Brahme, askete objavljuju da su to božanstva neprekidnog sjaja, beskućnici da su božanstva blistave slave, a ādivake ne-perceptivno stanje; svi oni zamišljaju da je upravo to „beskonačan um”.
- 168 „Ko se priklanja i suprotstavlja” (*anurodhapaṭivirodha*) znači reagovanje privlačnošću kroz strast i averzijom kroz mržnju.
- 169 Umnožavanje (*papañca*), prema MA, ovde označava mentalnu aktivnost vođenu žudnjom i gledištima. Više o ovom važnom terminu videti u fusnoti 229.
- 170 Gledište postojanja (*bhavaditṭhi*) jeste eternalizam, verovanje u večno sopstvo; gledište nepostojanja (*vibhavaditṭhi*) jeste anihilacionizam, poricanje postojanja bilo kojeg načela kontinuiteta kao osnove za preporučanje i kammičku retribuciju. Prihvatanje bilo kojeg od ova dva načela podrazumeva pobijanje onog drugog i u vezi je sa ranijom tvrdnjom da je cilj za onoga ko se ne priklanja i ne suprotstavlja.
- 171 Kao nastanak (*samudaya*) ovih gledišta MA navodi osam uslova: pet sastojaka bića, neznanje, kontakt, opažaj, misao, površno razmatranje, loši prijatelji i glas drugog. Njihov prestanak (*atthagama*) put je ulaska u tok, koji iskorenjuje sva pogrešna gledišta. Njihovo zadovoljenje (*assāda*) može se razumeti kao zadovoljenje psihološke potrebe koju su stvorili; njihova opasnost (*ādinava*) neprekidna je veza koju uspostavljaju; izlaz (*nissaraṇa*) iz njih je *nibbāna*.

- 172 MA opisuje potpuno razumevanje (*pariññā*) ovde kao prevazilaženje, transcendiranje (*samatikkama*). U vezi s komentarskim terminom *pahānapariññā*, „potpuno razumevanje napuštanja”, videti fusnotu 7.
- 173 Ovaj odlomak jasno pokazuje da ključni činilac koji razlikuje Budino učenje od svih drugih religijskih i filozofskih sistema jeste njegovo „potpuno razumevanje vezivanja za učenje o sopstvu”. Ovo zapravo znači da je samo Buda u stanju da pokaže kako prevazići sva gledišta vezana za sopstvo, i to pronicanjem u istinu o ne-sopstvu. Pošto drugim duhovnim učiteljima manjka ovo razumevanje o ne-sopstvu, sumnjive su i njihove tvrdnje da potpuno razumeju ostale tri vrste vezivanja.
- 174 MA: Buda pokazuje kako vezivanje za čulna zadovoljstva (ovde shvaćena tako da obuhvataju sve oblike pohlepe, MT) biva napušteno na putu ka stupnju arahanta, a ostale tri vrste vezivanja na putu ka stupnju ulaska u tok.
- 175 Ovaj pasus treba da pokaže kako se vezivanje napušta. Prati se unazad do svog osnovnog uzroka u neznanju, a onda se pokazuje da je uklanjanje neznanja sredstvo za iskorenjivanje vezivanja.
- 176 Pāli idiom *n’eva kāmupādānaṃ upādiyati* trebalo bi prevesti doslovno kao „on ne prijanja za vezanost za čulna zadovoljstava”, što bi pre prikriilo značenje nego ga prenelo. *Upādāna* je u pāliju objekat sopstvene glagolske forme, dok reč „vezivanje” nije. Ova poteškoća je prevladana prevođenjem u skladu sa smislom, pre nego sa pāli idiomom.

SUTTA 12

- 177 Buda mu je, čini se pre nego što je pristupio sanghi, izložio *Sunakkhatta suttu* (MN 105). Priča o Sunakkhattinom povlačenju iz monaškog života može se naći u *Pāṭika suttu* (DN 24). Kasnije se razočarao i napustio monašku zajednicu, zato što Buda nije želeo da čini čuda kad je to od njega tražio, niti da mu objasni kako su sve stvari nastale.
- 178 Nadljudske osobine (*uttari manussadhammā*) jesu stanja, vrline i postignuća iznad vrlina običnog čoveka koje čini deset korisnih pravaca postupanja (videti MN 9.6). Dakle, misli se na zadubljenja, vrste neposrednog znanja, kao i puteve i plodove. „Isticanje u znanju i viđenju dostojno plemenitih” (*alamariyaññadassanavisesa*) čest je izraz u suttama, a označava sve više stupnjeve meditativnog znanja karakteristične za plemenite pojedince. U ovom kontekstu, prema MA, posebno znači transcendentni put, na koji, kako Sunakkhatta tvrdi, Buda nije stupio.

- 179 Poenta njegove kritike jeste da Buda izlaže učenje koje je iskonstruisao, a ne nešto što je razumeo na osnovu transcendentne mudrosti. Očigledno, Sunakkhatta veruje da biti doveden do potpunog razaranja patnje, kao cilj, jeste inferiorno u odnosu na sticanje čudotvornih moći.
- 180 Svi odeljci koji slede znače opovrgavanje Sunakkhattine kritike Bude. Odeljci 6–8 pokrivaju prva tri od šest neposrednih znanja (*abhiññā*), a druga tri se javljaju kao poslednje od deset moći Tathāgate. Prema Komentaru, njih treba razumeti kao moći znanja (*ñāṇabala*) koje poseduju sve Bude kroz svoje akumuliranje zasluga. *Vibhanga* (§809–31), deo Abhidhamma piťake, daje njihovu detaljnu analizu.
- 181 O Budi koji se oglašava lavljim rikom videti SN 22:78. Toćak Brahme je vrhovni, najbolji i najsjajniji toćak, toćak Dhamme (*dhammaćakka*). Ima dva vida: znanje koje proniće u istinu i znanje kako izložiti ućenje (MA).
- 182 Vbh §809 objašnjava ovo znanje obimnim citiranjem MN 115.12–17, ali MA ga objašnjava na drugaćiji naćin, kao znanje o korelacijama uzroka i njihovih rezultata.
- 183 Primer ovakvog znanja je Budina analiza kamme u MN 57, MN 135 i MN 136. MA objašnjava mogućnost (*ťhāna*) kao područje, okolnosti, vreme i napor – ćinioci koji mogu da ometu ili pojaćaju rezultat; uzrok (*hetu*) jeste sama kamma.
- 184 Ovo znanje biće objašnjeno u §35–42 niće.
- 185 Tathāgatino razumevanje mnogih elemenata koji ćine ovaj svet moće se pronaći u MN 115.4–9.
- 186 Vbh §813 objašnjava da Tathāgata razume da bića imaju niće i viće sklonosti i teće bićima koja poseduju sklonosti slične njihovim.
- 187 Vbh §814–27 iznosi detaljnu analizu, a MA saćetije znaćenje kao Tathāgatino znanje o većim ili manjim kvalitetima bića u pogledu poverenja, energićnosti, svesnosti, koncentracije i mudrosti.
- 188 Vbh §828: „Prljanje (*sankilesa*) je stanje koje uzrokuje propadanje; „proćišćenje” (*vodāna*) je stanje koje uzrokuje izvrsnost; izlaćenje (*vuťthāna*) je i proćišćenje i izranjanje iz nekog od zadubljenja. Osam oslobođenja (*vimokkhā*) nabraja se u MN 77.22 i MN 137.26; devet postignuća (*samāpatti*) jeste ćetiri zadubljenja, ćetiri nematerijalna postignuća i prestanak opaćanja i osećaja, kao u MN 25.12–20.
- 189 Izraz *yathābhataṃ nikkhitto evaṃ niraye* je zapetljan; tumaćenje ovde dato sledi komentar: „Biće odveden u ćistilište kao kad bi ga ćuvari ćistilišta zgrabili i odvukli tamo.”
- 190 U kasnijoj budistićkoj tradiciji *asure*, titani ili „anti-boćanstva” dođati su kao posebna sfera kako bi naćinili „šest odredišta”.

- 191 MA: Iako je opis isti kao i opis blaženstva nebeskog sveta, značenje je drugačije. Blaženstvo nebeskog sveta zapravo nije naročito prijatno, groznice strasti itd. još uvek postoje. Ali blaženstvo *nibbāne* je naročito prijatno, zahvaljujući izlječenju od svake vrste groznice.
- 192 Na ovom mestu u suttu, informiše nas MA, Buda izlaže priču o svojim nekadašnjim asketskim praksama samo zato što Sunakkhatta gaji divljenje prema ekstremnom asketizmu (što se vidi iz *Pāṭika sutte*). Želeo je da mu stavi do znanja kako ne postoji bilo ko a da se može meriti s njim u takvom podvižništvu. Odlomke koji slede trebalo bi kombinovati sa MN 4.20 i MN 36.20–30, radi potpunije slike Bodhisattinog eksperimenta s ekstremnim asketizmom.
- 193 Čini se da je ideja u tome da je njegovo saosećanje usmereno ne ka mikrobima u kapljici vode, nego prema stvorenjima koja bi mogla biti povređena ili ubijena nepažljivim izlivanjem vode.
- 194 MA kaže da se „osmodnevni period mraza” (*antarattāhaka himapā-tasamaya*) dešava tokom poslednja četiri dana meseca magha i prva četiri dana meseca phagguna (tj. krajem februara). Međutim, hladni period u južnoj Aziji je krajem decembra ili početkom januara.
- 195 Smatraju da se bića pročišćuju ako jedu samo određenu vrstu hrane i smanjuju njenu količinu.
- 196 Preporadanje u čistim boravištima (*suddhāvāsa*) moguće je samo za nepovratnike.
- 197 Pāli izrazi za ova četiri pojma: *sati*, *gati*, *dhiti*, *paññāveyyattiya*. MA objašnjava *sati* kao sposobnost da se razumeju stotine ili hiljade reči u trenutku dok se izgovaraju; *gati*, sposobnost da se one sakupe i zadrže u umu; *dhiti*, sposobnost da se ponovo recituje ono što je bilo shvaćeno i zadržano, a *paññāveyyattiya*, sposobnost da se razluče značenja i logika svih tih izraza.
- 198 Poštovani Nāgasamāla bio je lični pratilac Budin tokom prvih dvadeset godina njegovog propovedanja.
- 199 *Lomahamsanapariyāya*. Ova sutta se pominje pod ovim imenom u Miln 398 i u komentaru za Dīgha nikāyu.

SUTTA 13

- 200 MA: „Potpuno razumevanje” (*pariññā*) ovde znači prevladavanje (*samatikkama*) ili napuštanje (*pahāna*). Isposnici drugih škola poistovećuju puno razumevanje zadovoljstava čula s prvim zadubljenjem, puno razumevanje materijalnog oblika sa nematerijalnom sferom bivanja, a puno razumevanje osećaja sa neperceptivnom sferom bivanja. Buda, nasuprot tome, puno razumevanje zadovoljstava čula opisuje kao put nepovratnika, a puno razumevanje materijalnog obli-

ka i osećaja kao put arahanta.

- 201 MA daje veoma živopisan opis svakog od ovih oblika mučenja.
- 202 Treba uočiti ovo: dok se prethodne opasnosti u zadovoljstvima čula nazivaju „okean patnje vidljiv ovde i sada” (*sandiṭṭhiko dukkhakkhandho*), ova se naziva „okean patnje vidljiv u budućem životu” (*samparāyiko dukkhakkhandho*).
- 203 MA kaže da je *nibbāna* uklanjanje i napuštanje želje i strasti za zadovoljstvima čula, jer sa *nibbānom* želja i strast bivaju uklonjene i napuštene. Ovde je možda moguće uključiti i put nepovratnika, koji zapravo potpuno napušta želju i strast za zadovoljstvima čula.
- 204 Da bi osvetlio opasnost u osećajima, Buda se odlučuje da za primer uzme najrafiniraniji i najuzvišeniji tip profanog zadovoljstva, blaženstvo i mir zadubljenja, i pokazuje da su čak i ta stanja prolazna i otuda nas ne mogu trajno zadovoljiti.

SUTTA 14

- 205 Sakyanin Mahānāma bio je Budin brat od strica i rođeni brat Anuruddhe i Ānande. On je odlučio da ostane domaćin i prepustio je Anuruddhi da se zamonaši. Čitava ova priča ispričana je u *Ñāṇamoli: The Life of the Buddha*, str. 80–81.
- 206 Prema MA, Mahānāma je još davno dostigao plod jednom-povratnika, koji tek slabi pohlepu, mržnju i obmanutost, ali ih ne iskorenjuje. MA kaže da je on pogrešno smatrao da su pohlepa, mržnja i obmanutost iskorenjeni na putu jednom-povratnika. Kad je video da se ta stanja javljaju u njegovom umu, shvatio je da ih još nije napustio i zato je pitao Budu za razlog njihovog nastajanja. Moguće je da plemeniti učenici pogreše u tome na kojem putu koje nečistoće bivaju uklonjene.
- 207 Na osnovu dalje rasprave o opasnosti zadovoljstava čula, čini se da „stanje” (*dhamma*) koje Mahānāma još nije napustio jeste žudnja za čulnim zadovoljstvima. Ona ga drži vezanog za život u kući i uživanja u zadovoljstvima čula.
- 208 „Ushićenje i zadovoljstvo koji ne zavise od zadovoljstava čula” jesu ushićenje i zadovoljstvo prvog i drugog zadubljenja; stanja „još smirenija od toga” viša su zadubljenja. Na osnovu ovog odlomka se čini da učenik može stići čak do drugog puta i ploda, a da ne poseduje niže zadubljenje.
- 209 Nigaṇṭhe ili *ḍaini*, sledbenici učitelja Nigaṇṭhe Nātaputte (poznat i kao Mahāvira), naglašavali su važnost asketskih praksi, kako bi se istrošile naslage loših dela u prošlosti. Svrha ovog odlomka, pre-

ma MA, jeste da pokaže *izlaz*, koji nije ranije pokazan zajedno s opisom zadovoljenja i opasnosti u zadovoljstvima čula. Buda ovde uvodi đainsku praksu asketizma kako bi pokazao da njegovo učenje predstavlja „srednji put”, oslobođen ekstrema prepuštanja čulima i samomučenja.

- 210 Đaini su smatrali da sve što čovek doživi jeste izazvano prošlom kammom. Kad bi to zaista bilo tako, objašnjava Buda, oštri bolovi kojima sami sebe izlažu kao deo svoje asketske prakse imali bi svoj koren u teškim nedelima koje su učinili u prethodnim životima.
- 211 MA: Ovo se odnosi na Budino lično iskustvo zadovoljstva dostizanja ploda, tj. dostizanja ploda stanja arahanta (*arahattaphalasamāpatti*).

SUTTA 15

- 212 *Vadantu*, doslovno znači „neka mi govore”, ali ima i implicitno značenje „Neka mi govore radi upućivanja i podsticanja” (MA).
- 213 Videti MN 5.10–29.
- 214 Videti MN 8.44 i fusnotu 109.
- 215 Sutta je dobila ime na osnovu ovog dela.
- 216 MA: Stari su ovu suttu nazivali „Bhikkhupātīmokkha”. Bhikkhu bi sebe trebalo da analizira tri puta na dan, na način opisan u ovoj suttu. Ako ne može da to čini tri puta, onda bi trebalo da čini dva puta, a minimum jednom dnevno.

SUTTA 16

- 217 MA objašnjava *četokhila*, ovde prevedeno kao „požari u srcu”, kao krutost, pustoš ili đubre u umu. Komentar objašnjava i *vinibandha* kao nešto što vezuje um, steže ga poput pesnice; otuda „okovi u srcu”. Prvo se, kao što će se videti, sastoji od četiri vrste sumnje i jedne vrste mržnje, a drugo od pet varijeteta pohlepe.
- 218 MA objašnjava ovde „Dhamma” kao tekstualno učenje i pronicanje u puteve, plodove i *nibbānu*. Dhamma se kao praksa spominje posebno malo niže kao vežbanje (*sikkhā*) – to jest, trostruki trening u vrlini, koncentraciji i mudrosti.
- 219 „Telo” je ovde njegovo sopstveno, dok „oblik” malo niže jesu spoljašnji oblici, tela drugih.
- 220 Četiri osnove duhovne snage (*iddhipāda*) uključene su među trideset sedam pomoći za probuđenje; one su specijalna osnova za pet nižih vrsta neposrednog znanja (*abhiññā*). Prema MA, entuzijazam (*ussolhi*) je energija, koju treba primeniti svuda.
- 221 Ovih petnaest elemenata jeste napuštanje pet požara u srcu, napuštanje pet okova i pet upravo pomenutih osnova. „Najviša sigurnost

od ropstva” (*anuttara yogakkhema*) jeste stanje arahanta, kao u MN 1.27.

- 222 Ovo poređenje ponovo se javlja u MN 53.19–22 u vezi sa učeničkim probijem do tri vrste istinskog znanja (*teviḍḍā*).

SUTTA 17

- 223 Obrazac po kojem su §3–6 izloženi može se jednostavno prikazati ovako:

nema napretka i životne potrepštine je teško obezbediti = odlazak;

nema napretka, ali potrepštine je lako obezbediti = odlazak;

napretka i potrepština je malo = ostanak;

napretka i potrepština je u izobilju = ostanak.

- 224 Isti obrazac je primenjen u §7–22 na selo, varoš, grad i oblast.

- 225 Pošto ga je osoba od koje je zavisio – verovatno učitelj ili nezaređeni sledbenik – snabdevala neophodnim potrepštinama onoliko koliko je trebalo, učtivost nalaže da se monah od nje oprostí pre nego što ode.

SUTTA 18

- 226 Daṇḍapāni, čije ime znači „štap u ruci”, dobio je to ime jer je imao običaj da šeta unaokolo pompezno, sa zlatnim štapom u ruci, iako je još bio mlad i zdrav. Prema MA, stao je na stranu Devadatte, Budinog glavnog neprijatelja, kada je ovaj pokušao da izazove šizmu među Budinim sledbenicima. Način postavljanja pitanja je arogantan i svesno provokativan.

- 227 Prvi deo Budinog odgovora se direktno suprotstavlja Daṇḍapānijevoj agresivnom stavu. MA s ovim u vezi citira SN 22:94: „Monasi, ja se ne raspravljam sa svetom, svet je taj koji se raspravlja sa mnom. Onaj koji govori Dhammu ne raspravlja se s bilo kime na svetu.” Drugi deo se može uzeti da znači kako, u arahantu (o kojem se ovde kaže „tog brahmana”, a misli se na samoga Budu), opažaji više ne podstiču uspavane prikrivene sklonosti ka mentalnim nečistoćama, nabrojanim u §8.

- 228 Ovakvi gestovi su izgleda bili izraz frustracije i zbunjenosti.

- 229 Tumačenje ovog kriptičnog odlomka vrti se oko reči *papañca* i složenice *papañca-saññā-sankhā*. Ńm je prvu preveo sa „diverzifikacija”, a drugu sa „kalkulacije o opažanju diverzifikacije”. Čini se, međutim, da primarni problem na koji termin *papañca* ukazuje nije „diverzifikacija”, što bi moglo biti prikladno kada polje čulnog opažanja ispoljava raznolikost, već sklonost imaginacije u običnog čoveka da eksplodira u vidu bujice unutrašnjih komentara, a koji zamagljuje čiste informacije dobijene kognicijom. U svojoj briljantnoj

studiji *Concept and Reality in Early Buddhism* Bhikkhu Nāṇananda objašnjava *papañca* kao „umnožavanje pojmova” i ja ga sledim koristeći „umnožavanje” umesto Ńm-jeve „diverzifikacije”. Komentari kao izvore ovog umnožavanja označavaju tri činioca: žudnja, obmanutost i gledišta – na osnovu kojih um „ulepšava” neko iskustvo, tumačeći ga kroz pojmove „ja”, „moje”, „mene”. *Papañca* je tako vrlo srodna sa *maññanā*, „zamišljanje” iz MN 1 – videti fusnotu 6.

Složenica *papañca-saññā-sankhā* je problematičnija. Poštovanani Nāṇananda je tumači kao „pojmovi obeleženi sklonošću uma ka umnožavanju”, ali takvo tumačenje još uvek zaobilazi reč „*saññā*”. MA termin *sankhā* objašnjava rečju *koṭṭhāsa*, „deo”, i kaže da *saññā* jeste opažaj povezan sa *papañcom* ili sama *papañca*. Ja sledim poštovanog Nāṇanandu i *sankhā* uzimam u značenju pojma ili koncepta, pre nego dela. Moja odluka da *saññā-sankhā* tretiram kao *dvanda* složenicu, „opažaji i pojmovi”, može se dovesti u pitanje, ali kako se izraz *papañca-saññā-sankhā* retko javlja u Kanonu i nigde nije bio gramatički analiziran, svaki prevod se može podvrgnuti sumnji. Ako se uzmu u obzir alternativna tumačenja njenih sastavnih delova, ova složenica se može prevesti i kao „pojmovi [nastali] umnožavanjem opažaja” ili „opažajni pojmovi [nastali] umnožavanjem”. Na osnovu daljeg teksta biće jasno da je sam proces kognicije „izvor kroz koji opažaji i pojmovi [rođeni iz] umnožavanja u umu opsedaju čoveka”. Ako u procesu kognicije nema ničega što bi bilo povod za oduševljavanje, priželjkivanje i vezivanje, prikrivene sklonosti zasnovane na mentalnim nečistoćama će nestati.

- 230 Poštovanog Mahā Kaścānu Buda je označio prvim među učenicima po veštini da sažete iskaze detaljno obrazloži. MN 133 i MN 138 su njegovi govori nastali u sličnim okolnostima.
- 231 *Ākakkhubhūto nāṇabhūto dhammabhūto brahmabhūto*. MA: On je viđenje – prednjači svojim uvidom; on je znanje – čini mnoge stvari znanima; on je Dhamma – čini ga učenje koje verbalno izražava tek pošto ga je razmotrio u svome srcu; on je Brahma, najviši – on jeste najbolji.
- 232 Ovaj odlomak pokazuje kako *papañca*, izranjajući iz procesa kognicije, podstiče opažaje i pojmove, a oni potom preplave i muče svog bespomoćnog tvorca. U rukopisu prevoda stoji i ova Ńm-jeva beleška: „Susret oka, oblika i svesti o viđenom naziva se kontakt. Prema formuli uslovljenog nastanka, kontakt je primarni uslov za nastanak osećaja. Osećaj i opažaj su nerazdvojivi (MN 43.9). O onome što se opaža kao ‘to’ se razmišlja kroz njegove karakteristike, te tako postaje nešto novo u odnosu na ‘ono’ i na ‘mene’. Ovo odvajanje – koje

uključuje žudnju za oblikom, pogrešno gledište o trajnosti oblika itd., kao i obmanu ‘ja sam’ – izaziva zaokupljenost proračunavanjem poželjnosti prošlih i sadašnjih oblika, kad se ima u vidu i obezbeđivanje poželjnih oblika u budućnosti.” Ključ razumevanja ovog odlomka je možda objašnjenje stihova Mahā Kaścāne koje je izrekao Bhaddekaratta u MN 133. I tu oduševljenje elementima kognicije igra važnu ulogu u stvaranju vezanosti, a tumačenje tih stihova kroz tri vremenska perioda povezuje se s tri vremena u ovoj suti.

- 233 Pāli idiom *phassapaññattim paññāpessatī*, u kojem je glagol u vezi s objektom izvedenim iz samoga sebe, jeste težak za prevođenje. Ńm ga prvobitno prevodi „to će opisati opis kontakta”. „Ukazati na manifestaciju” manje je doslovan prevod, koji vodi računa o značenju koliko i o razumljivosti. MA kaže da se ovim želi pokazati čitav krug egzistencije (*vaṭṭa*) pomoću dvanaest područja čula; §18 pokazuje prestanak kruga egzistencije (*vivaṭṭa*) negiranjem dvanaest područja čula.
- 234 *Madhupiṇḍika*, veliki sladak kolač, načinjen od brašna, ghija, mela-se, meda, šećera itd. Videti i AN 5:194.

SUTTA 19

- 235 Ova Bodhisattina podela misli u dve grupe dogodila se tokom njegove šestogodišnje borbe da dostigne probuđenje.
- 236 Misli pokrenute odsustvom zlovolje i nepovređivanjem mogu se isto tako opisati na pozitivan način, kao misli vođene prijateljskom ljubavlju (*mettā*) i misli vođene saosećanjem (*karuṇā*).
- 237 MA: Preterano mišljenje i zaokupljenost nečim vode uznemirenosti. Da bi ukrotio i smekšao um, Bodhisatta bi prvo ušao u meditativno zadubljenje, potom iz njega izašao i onda razvijao uvid.

SUTTA 20

- 238 Ova sutta zajedno s komentarom postoji i u prevodu Soma There: *The Removal of Distracting Thoughts*.
- 239 MA: Viši um (*adhiçitta*) je um osam meditativnih postignuća, koji čine osnovu za uvid. Naziva se „viši um” jer je viši od običnog (povoljnog) uma deset povoljnih načina postupanja. Ovih pet „znakova” (*nimitta*) može se razumeti kao praktični metod uklanjanja ometajućih misli. Njima treba pribeći jedino kad su smetnje uporne ili nametljive. U ostalim situacijama meditant treba da ostane pri svom primarnom objektu meditacije.
- 240 MA: Kada se jave misli ispunjene čulnom željom prema nekim drugim bićima, tada „drugi znak” jeste meditacija o odbojnosti delova

tela (videti MN 10.10); kad su takve misli usmerene ka predmetima, „drugi znak” je pažnja usmerena na prolaznost. Kada se jave misli ispunjene mržnjom prema živim bićima, tada „drugi znak” je meditacija o prijateljskoj ljubavi; kad su usmerene ka stvarima, „drugi znak” je pažnja usmerena ka osnovnim elementima (videti MN 10.12). Lek za misli povezane s obmanom jeste biti kraj učitelja, proučavati Dhammu, istraživati njeno značenje, slušati Dhammu i istraživati uzroke.

- 241 Ovaj metod može se ilustrovati razmišljanjem Bodhisatte u MN 19.3–5. Podsećanje na bezvrednost loših misli stvara osećaj stida (*hiri*); podsećanje na njihove opasnosti izaziva osećaj straha da ne učinimo nešto loše (*ottappa*).
- 242 *Vitakka-sankhāra-saññhānam*. MA reč *sankhāra* ovde razume kao uslov, uzrok ili koren, a čitavu složenicu kao „zaustavljanje uzroka misli”. Ovo se postiže time što se, kad se štetna misao javi, zapitamo: „Šta je njezin uzrok? Šta je uzrok tog uzroka?” itd. Ovakvo istraživanje, kaže MA, izaziva slabljenje, a na kraju i zaustavljanje toka štetnih misli.
- 243 MA: Trebalo bi da nepovoljno stanje uma savlada povoljnim stanjem uma.
- 244 Ovo ukazuje na dostizanje stanja arahanta. Videti fusnotu 50.

SUTTA 21

- 245 U SN 12:12 Moliya Phagguna postavlja čitavu seriju pitanja Budi, na koja ovaj odbija da odgovori, jer su pogrešno formulisana. Kasnije se pominje da se razmonašio i vratio svetovnom životu (SN 12:32).
- 246 Prema MA, Buda je ovo rekao zato što Phagguna još uvek nije želeo da prihvati njegov savet, već je nastavio da protivreči. To je navelo Budu da izgovori pohvalu monasima u situaciji koja se odnosila na njegov raniji propovednički život. U vezi s odlukom o jedenju samo jednom dnevno videti MN 45:2 i MN 70:2.
- 247 *Tadarammanam*, doslovno „s njim kao objektom”. MA: Prvo razvijamo ljubav prema osobi koja nam se obraća na jedan od pet načina govora, potom um ispunjen ljubavlju usmeravamo ka svim bićima, načinivši čitav svet objektom svoje ljubavi.

SUTTA 22

- 248 Ova sutta s dobrim uvodom i detaljnim fusnotama može se naći u prevodu Nyanaponika There: *The Discourse on the Snake Simile*.
- 249 Ovakvom tvrdnjom Ariṭṭha direktno protivreči trećoj od četiri neustrašivosti Tathāgate – videti MN 12.25. Prema MA, dok je razmiš-

- ljao u samoći, zaključio je da ne bi bilo nikakve štete ako bi se monah upustio u seksualne odnose sa ženama, te je tvrdio da tako nešto ne bi trebalo zabranjivati monaškim pravilima. Iako njegov iskaz ne pominje izričito seksualni odnos, poređenja sa zadovoljstvima čula koja su drugi monasi iznosili doprinose verodostojnosti ovog komentara.
- 250 Prvih sedam poređenja za zadovoljstva čula nalaze se u razrađenoj verziji u MN 54.15–21.
- 251 Prvi deo epizode sa Ariṭṭhom javlja se dva puta u Vinaya piṭaki. U Vin II.25 sangha objavljuje Ariṭṭhino isključenje (*ukkhepaniyakamma*), zbog odbijanja da napusti svoje pogrešno gledište i posle više prekora. To je definisano kao prekršaj iz grupe pācittiya.
- 252 Iako pāli tekst koristi jednu reč *kāmma* u sva četiri slučaja, na osnovu konteksta, prva sintagma mora se razumeti tako da se odnosi na objektivna zadovoljstva čula, tj. čulima dostupne prijatne objekte. Ostale sintagme odnose se na subjektivne nečistoće povezane sa senzualnošću, tj. želju izazvanu tim prijatnim objektima. MA frazu „neko se upušta u zadovoljstva čula” objašnjava kao „neko uživa u seksualnom odnosu”. MṬ kaže da bi ovde trebalo uključiti i druge fizičke postupke koji su izraz seksualne želje (grljenje i dodirivanje).
- 253 MA objašnjava da je ovaj odlomak dat kako bi se pokazao plod pogrešno motivisanog sticanja intelektualnog znanja o Dhammi – što je očigledno klopka u koju je zapao Ariṭṭha. „Dobrobit (*attha*) zbog koje su proučavali ovo učenje” jesu putevi i plodovi prakse.
- 254 U ovom čuvenom „poređenju sa splavom” nastavlja se ista argumentacija protiv zloupotrebe učenosti koja je bila izložena i u poređenju sa zmijom. Onaj ko je zaokupljen korišćenjem Dhamme da bi izazivao sukobe i pobeđivao u debatama, nosi unaokolo Dhammu na glavi, umesto da je koristi za prelazak bujice.
- 255 *Dhammā pi vo pahātabbā pageva adhammā*. Reč *dhammā* je ovde dvoznačna. MA je interpretira u značenju dobrih stanja, koja poistovećuje sa smirenjem i uvidom (*samatha-vippassanā*), pa tako parafrazira tekst: „Monasi, ja podučavam napuštanje želje i vezanosti za tako mirna i uzvišena stanja kao što su smirenje i uvid, a kako ne bih to činio za tako prizemnu, vulgarnu, gnusnu, grubu i nečistu stvar koju ovaj neznanica Ariṭṭha vidi kao bezazlenu, kada kaže da nema smetnje u želji i strasti za pet struna zadovoljstva čula.” Komentator citira MN 66.26–33 kao primer Budinog podučavanja napuštanja vezanosti za smirenje, a MN 38.14 kao primer podučavanja napuštanja vezanosti za uvid. Treba primetiti da je u oba slučaja *vezanost* za dobra stanja ta koju treba napustiti, a ne dobra stanja sama po sebi.

Nasuprot MA, čini mi se da *dhammā* ovde označava ne dobra sta-

- nja kao takva, već učenje prema kojem je ispravan stav upravo izložen u poređenju sa zmijom. Tako poređenje sa splavom nagoveštava da čak i učenje koje je ispravno shvaćeno, na kraju treba ostaviti po strani. Ovo nije poziv na moralni nihilizam, nego upozorenje da je vezanost čak i za plemenito učenje prepreka napredovanju. Ono što je suprotno ovom učenju, *adhammā*, uključilo bi labavljenje moralnih pravila kakvo monah Ariṭṭha zagovara.
- 256 Ovaj deo očigledno ima za cilj da predupredi drugu vrstu pogrešnog razumevanja i pogrešnog predstavljanja Dhamme, a to je uvođenje gledišta o trajnom sopstvu u samo učenje. Prema MA, osnove za gledišta (*diṭṭhiṭṭhāna*) jesu sama pogrešna gledišta kao podloga za mnoga druga, još razrađenija pogrešna gledišta; objekti gledišta, to jest pet sastojaka bića; kao i uslovi za gledišta, to jest takvi elementi kao što su neznanje, iskrivljena percepcija, pogrešne misli itd.
- 257 MA kaže da je pojam „ovo je moje” izazvan žudnjom, „ovo sam ja” obmanom, a „ovo je moje sopstvo” pogrešnim gledištima. Ovo troje – žudnja, obmana i gledišta – nazivaju se tri opsesije (*gāha*). One su i glavni izvor zamišljanja (MN 1) i mentalnog umnožavanja (MN 18).
- 258 Ova serija termina na indirektan način pokazuje sastojke svesti, preko njihovog objekta. „Vidi” ukazuje na svest o viđenom, „čuje” na svest o čujnom, „oseti”, na ostale tri vrste svesti o čulnim podražajima, a preostali termini u odlomku na svest o spoznatom.
- 259 Ovo je potpuno razvijeno eternalističko stanovište, nastalo na osnovu jednog od ranijih, rudimentarnijih verovanja da postoji trajna osoba. Ovde ono samo po sebi postaje objektom žudnje, obmane i pogrešnog gledanja na sopstvo. Čini se da jedno ovakvo gledište odražava filozofiju upanišada, koje zagovaraju identičnost individualnog sopstva (*ātman*) s univerzalnim duhom (*brahman*). Mada, samo na osnovu tekstova, teško je odgonetnuti je li Buda poznavao rane upanišade.
- 260 *Asati na paritassati*. Imenica *paritassanā*, prema MA, ima dvostruko značenje straha i žudnje, te je odabran termin „uznemirenost”, jer se može povezati i s jednim i s drugim. Uznemirenost zbog onog što ne postoji spolja (§18) odnosi se na očaj običnog čoveka nad gubitkom ili nedobijanjem nekog imetka; uznemirenost zbog onog što ne postoji unutra (§20) na očaj eternaliste kad pogrešno tumači Budino učenje o *nibbāni* kao učenju o poništavanju.
- 261 *Pariggaham parigaṇheyyātha*, doslovno „možete posedovati taj posed”. Ovo je u vezi sa §18 o uznemirenosti zbog večnog poseda.
- 262 *Attavādudupādānam upādiyetha*, dosl. „možete prijanjati za takvu vezanost za učenje o sopstvu”. O problemu koji ova sintagma stvara za

- prevodioca videti fusnotu 176. Ovaj deo u vezi je sa §20 o uznemirenosti nastaloj iz gledišta o sopstvu.
- 263 Gledišta kao oslonac (*diṭṭhinissaya*) prema MA jesu šezdeset dva gledišta pomenuta u *Brahmaḍāla suttī* (DN 1), koja izviru iz verovanja da postoji trajna osoba, tj. iz „učenja o sopstvu”. Među njih se može ubrojati i opasno gledište koje je usvojio Ariṭṭha na početku ove sutte.
- 264 Pojam „ono što pripada sopstvu” ili „vlasništvo sopstva” (*attaniya*) pripisuje se svemu onome što se među pet sastojaka bića ne identifikuje kao sopstvo, kao i svakom spoljašnjem posedu pojedinca. Ovaj odeljak pokazuje uzajamnu zavisnost, te otuda i neodrživost, uparenih pojmova „ja” i „moje”.
- 265 Prema komentarima, otrežnjenje (*nibbidā*, koje se prevodi i kao „odvratnost” ili „gađenje”) označava kulminativne faze uvida, hlađenje strasti (*virāga*), dostizanje transcendentnog puta i oslobođenja (*vimutti*). Arahantovo sveobuhvatno znanje (*paṅcāvekkhaṇāñāṇa*) prikazano je izrazom „dolazi i saznanje” i „tada on razume: ‘Ovo je poslednje rođenje...’”
- 266 „Koji je tako otišao”, na pāliju *tathāgatha*, uobičajeni je Budin epitet, ali je ovde primenjen šire, na arahanta. MA ovaj odlomak tumači na dva alternativna načina: (1) Čak i dok živi ovde i sada, arahant ne ostavlja bilo kakav trag kao biće ili individua (kao trajno sopstvo), jer u krajnjem smislu, takvo biće (kao sopstvo) ne postoji. (2) Arahantu je nemoguće pronaći trag ovde i sada, zato što božanstva itd. nisu u stanju da pronađu potporu za njegov um-uvida, um-puta ili um-ploda (*vipassanācitta*, *maggaṅcitta*, *phalaṅcitta*); drugim rečima, kada je reč o *nibbāni*, njegov um običan čovek ne može da razume.
- 267 Ovo je povezano sa §20, gde eternalista pogrešno razume Budino učenje o *nibbāni*, utruću bića, tako da ono podrazumeva poništavanje jednog postojećeg bića poistovećenog sa sopstvom.
- 268 Značaj ove tvrdnje dublji je nego što se na prvi pogled čini. U kontekstu lažnih optužbi u §37, Buda tvrdi da on podučava kako živo biće nije sopstvo, nego puki sklop elemenata, materijalnih i mentalnih događaja, povezanih u jedan proces koji je u svojoj suštini *dukkha*, a da *nibbāna*, prestanak patnje, nije poništavanje bića, nego prekid upravo tog procesa koji donosi patnju. Ovu tvrdnju treba čitati zajedno sa SN 12:15, kad Buda kaže da onaj s ispravnim razumevanjem, koji je odbacio svako učenje o sopstvu, vidi da je svaki nastanak u suštini samo nastanak *dukkhe*, a svaki prestanak samo prestanak *dukkhe*.
- 269 „Ono što je već ranije do kraja shvaćeno” (*pubbe pariññātāṃ*) jeste pet sastojaka bića. I kako su i počasti i uvrede upućeni njima, a ne

- „ja” ili sopstvu, nema razloga ni za oduševljenje, ni za potištenost.
- 270 MA ukazuje da je vezanost za pet sastojaka bića to što bi trebalo napustiti; sastojci sami po sebi ne mogu biti razdvojeni ili izdvojeni.
- 271 MA: „Činna-pilotika: *pilotikā* je iscepana i pohabana prostirka, tu i tamo zakrpljena i prošivena; nema (u Dhammi) ničega takvog – iscepanog i pohabanog, tu i tamo zakrpljenog i prošivenog licemerjem i drugim obmanama”.
- 272 Pošto su arahanti izašli iz celokupnog kruga preporadanja, nemoguće je ukazati na bilo koji nivo egzistencije unutar tog kruga gde bi se oni mogli ponovo roditi.
- 273 Ovde je reč o dvema vrstama pojedinaca koji su na putu ulaska u tok. Oni koji „slede na osnovu Dhamme” (*dhammānusārin*) jesu učenici u kojima je sposobnost mudrosti (*paññindriya*) dominantna i razvili su plemeniti put oslanjajući se pretežno na mudrost; kada stignu do ploda, nazivaju se „oni koji su stigli do razumevanja” (*ditthipaṭṭa*). Oni koji „slede na osnovu poverenja” (*saddhānusārin*), jesu učenici u kojima je sposobnost poverenje (*saddhindriya*) dominantna i razvijaju plemeniti put oslanjajući se pretežno na poverenje; kada stignu do ploda, nazivaju se „oslobođeni poverenjem” (*saddhāvimutta*). Videti MN 70.20,21; Pug 1:35–36/15 i Vsm XXI, 75.
- 274 MA kaže da se ovo odnosi na osobe posvećene praksi meditacije uvida, a koje još nisu ostvarile bilo koje transcendentno postignuće. Treba uočiti da je njihov jedini cilj nebeski svet, a ne probuđenje; ako njihova praksa sazri, mogu dostići i put ulaska u tok i tada je njihovo probuđenje izvesno. Izraz *saddhāmatam pemamattam* može se prevesti kao „jednostavno poverenje, jednostavna ljubav” ili „puko poverenje, puka ljubav” (što se ponekad čini) ali to ne bi moglo da objasni garantovanje preporadanja u nebeskom svetu. Otuda se čini neizbežnim da sufiks *matta* ovde razumemo kao da podrazumeva posedovanje neophodne količine poverenja i ljubavi, a ne jednostavno posedovanje tih kvaliteta.

SUTTA 23

- 275 Poštovani Kumāra Kassapa bio je usvojeni sin Pasenadija, kralja Kosale, pošto ga je rodila žena koja je postala monahinja ne znajući da je trudna. U vreme kad je ova sutta izgovorena, on je još bio *sekha*, učenik; stanje arahanta dostigao je koristeći ovaj govor kao svoj objekat meditacije.
- 276 Prema MA, to božanstvo je nepovratnik, koji živi u čistim boravištima. On i Kumāra Kassapa pripadali su grupi od pet monaha koji su, u vreme prethodnog Bude Kassape, zajedno praktikovali meditaciju na

- vrhu neke planine. Isto to božanstvo podstaklo je Bāhiya Dārućiriyu, još jednog člana iste grupe, da poseti Budu (videti Ud 1:10).
- 277 Značenje slika koje koristi božanstvo biće objašnjeno u samoj suttii.
- 278 *Kummāsa*: Vinaya i komentari je objašnjavaju kao nešto sačinjeno od *yava*, ječma. Ńm je ovu reč preveo kao hleb, ali iz MN 82.18 jasno je da je *kummāsa* gusta i lepljiva, pokvari se preko noći. PED je definiše kao usireno mleko, Horner ga prevodi kao „prokislo mleko”.
- 279 MA: Kao što greda u obliku rampe stoji na ulazu u grad i sprečava ljude da u njega uđu, tako i neznanje sprečava ljude da dostignu *nibbānu*.
- 280 *Dvedhāpatha* isto se tako može prevesti kao „put koji se račva”, što je očigledan simbol za sumnjičavost.
- 281 MA navodi da su četiri noge i glava kornjače koji izviruju iz oklopa na pet strana, slični kao i pet sastojaka bića.
- 282 MA: bića željna čulnih užitaka bivaju isečena satarom čulnih želja na panju objekata čula.
- 283 Ova simbolika objašnjena je u MN 54.16.
- 284 Ovo je arahant. U vezi sa simbolizmom, videti fusnotu 75.

SUTTA 24

- 285 Tekst u uglastim zagradama preuzet je iz MA. Budin rodni kraj jeste mesto Kapilavatthu, u podnožju Himalaja.
- 286 Poslednjih pet stavki sa spiska čini skup od pet sastojaka Dhamme (*dhammakkhanda*). „Oslobođenje” se identifikuje kao plemeniti plodovi, a „znanje i viđenje oslobođenja” kao sveobuhvatno znanje.
- 287 Poštovani Puṇṇa Mantāṇiputta pripadao je brahmanskoj porodici i zaredio ga je poštovani Aññā Kondañña u Kapilavattuu, gde je ostao, sve dok se jednom nije odlučio da poseti Budu u Sāvattḥiju. Kasnije ga je Buda označio kao prvog među svojim učenicima po umešnosti u propovedanju Dhamme.
- 288 Iako se ovih sedam pročišćenja (*satta visuuddhi*) pominje i drugde u Pāli kanonu (u DN 34.2.1, uz dva dodatna: pročišćenje mudrošću i pročišćenje oslobođenjem), neobično je što se nigde u nikāyama oni ne analiziraju kao jedan skup, a to još više zbunjuje, jer se čini da ih oba ova ugledna učenika prepoznaju kao fiksiranu grupu doktrinarnih kategorija. Ova sedmočlana šema, međutim, čini kostur čitave *Visuddhimagge*, koja različite stupnjeve definiše pomoću potpuno razrađene komentarske tradicije o koncentraciji i meditaciji uvida.
- Ukratko, „pročišćenje vrline” (*sīlavisuddhi*) dosledno je poštovanje moralnih pravila koje smo prihvatili, a to se u Vsm objašnjava kroz moralni trening bhikkhua kao „četvorovrsno pročišćenje vr-

line”. „Pročišćenje uma” (*śittavisuddhi*) je prevazilaženje pet prepreka kroz dostizanje pristupne koncentracije i *dhāna*. „Pročišćenje gledišta” (*diṭṭhivissuddhi*) je razumevanje koje definiše prirodu pet sastojaka bića. „Pročišćenje prevazilaženjem sumnjičavosti” (*kan-khāvitaraṇavisuddhi*) jeste razumevanje uslovljenosti. „Pročišćenje znanjem i viđenjem toga šta jeste put i šta nije put” (*maggāmaggañāṇadassanavisuddhi*) ispravno je razlikovanje između lažnog puta ekstatičkih, euforičnih iskustava i istinskog puta uvida u prolaznost, patnju i nepostojanje trajnog sopstva. „Pročišćenje znanjem i viđenjem puta” (*paṭipadāñāṇadassanavisuddhi*) obuhvata stalno rastući niz znanjâ uvida sve do transcendentnih puteva. I na kraju, „pročišćenje znanjem i viđenjem” (*ñāṇadassanavisuddhi*) jesu sami ti transcendentni putevi.

- 289 MA termin *anupādā parinibbāna* tumači kao *appaćayaparinibbāna*, „konačno oslobođenje bez ikakvog uslova”, objašnjavajući da *upādāna* ima dva značenje: držanje (*gahaṇa*), kao u standardnoj formuli o četiri vrste vezivanja i uslov (*paćcāya*), kako ilustruje ovaj odlomak. Komentatori „konačnu *nibbānu* bez vezivanja” objašnjavaju ili kao plod dostizanja stupnja arahanta, jer je izvan dometa bilo koje od četiri vrste vezivanja, ili kao neuslovljenu *nibbānu*, jer nije nastala na osnovu bilo kojeg prethodnog uslova.
- 290 MA objašnjava da prvih šest stupnjeva jesu „praćeni vezivanjem”, uslovljeni su i postoje u onome ko se još uvek vezuje; sedmi stupanj, pošto je transcendentan, samo je uslovljen.
- 291 MA kaže da je Sāriputta pitao ovo samo kao način da pozdravi Puṇṇa Mantāniputtu, pošto je već znao njegovo ime. Puṇṇa, međutim, nikad ranije nije video Sāriputtu i zato je sigurno bio veoma iznenađen susretom s velikim učenicom.
- 292 *Satthukappa*. MA kaže da je ovo najviša pohvala koja se može izreći učenicu.

SUTTA 25

- 293 *Āetovimutti*. MA objašnjava da su jednostavno napustili odluku da žive u šumi, mada je moguće i da su te askete dostigli, pa izgubili, onih osam meditativnih postignuća koja se obično podrazumevaju pod terminom *āetovimutti*.
- 294 Ovo je deset spekulativnih gledišta o kojima su raspravljali askete-filozofi Budinog doba. Buda ih je sve odbacio, jer nisu povezani s temeljima svetačkog života i ne doprinose oslobođenju od patnje. Videti MN 63 i MN 72.
- 295 Osam meditativnih postignuća koja slede u govoru, kako objašnjava

MA, moraju razumeti kao osnova uvida. Kada monah uđe u takvo zadubljenje, Māra ne može da vidi kako radi njegov um. Međutim, takav beg od Mārinog uticaja je još privremen.

- 296 Ovaj poslednji monah, time što je uklonio nečistoće uma, ne samo što je privremeno postao nevidljiv za Māru već i trajno nedostupan. O prestanku opažaja i osećaja videti Uvod, str. 41.

SUTTA 26

- 297 Naslov ovde sledi PTS i SBJ izdanje MNe. BBS izdanje MN, kao i PTS i BBS izdanja MA označavaju ovu suttu kao *Pāsarāsi sutta*, Mnoštvo zamki, prema poređenju u §32–33.
- 298 MA ukazuje da se i drugo zadubljenje i osnovni predmet meditacije nazivaju „plemenita tišina” (*ariyo tuṅhībhāvo*). Onima koji ne mogu da dostignu drugo zadubljenje, savetuje se da održavaju plemenitu tišinu, tako što će držati pažnju na svom osnovnom objektu meditacije.
- 299 *Upadhi*. Osnovno značenje je temelj, osnova, tlo (PED). U komentarima se nabrajaju različite vrste *upadhi*, između ostalog pet sastojaka bića, objekti zadovoljstava čula, mentalne nečistoće i kamma. Ńm ovaj termin dosledno prevodi sa „osnove egzistencije”, što često zamagljuje njegovo jasno značenje u određenom kontekstu. Pokušao sam da prenesem nekoliko konotacija ove reči, prevodeći je kao „objekti vezivanja” tamo gde je u prvom planu njeno objektivno značenje (kao na ovom mestu u suttu) i kao „vezanost”, kad je subjektivno značenje u prvom planu. U MN 26.19 *nibbāna* se naziva „napuštanje svih vezanosti” (*sabb ’ūpadhipaṭinissagga*), s namerom obuhvatanja oba značenja.
- 300 Zlato i srebro nisu među stvarima podložnim bolesti, smrti i tuzi, ali jesu podložni prljanju, prema MA, jer mogu biti pomešani s manje vrednim metalima.
- 301 MA: Podučio ga je sedam postignuća (meditacije spokojstva), koja se okončavaju područjem ničega, trećim od četiri nematerijalna postignuća. Iako su ta postignuća duhovno uzvišena, još uvek pripadaju profanom i sama po sebi ne doprinose direktno približavanju *nibbāni*.
- 302 Vodi ka preporadanju na planu egzistencije koji se zove područje ničega, objektivnom pandanu sedmog meditativnog postignuća. Smatra se da je životni vek ovde 60.000 eona, ali kad to vreme prođe, biće umire i vraća se u niži svet. Zato onaj ko dovde stigne, još nije oslobođen rođenja i smrti, već je i dalje u Mārinoj klopki (MA).
- 303 Horner i Ńm greše kad ovaj opis Bodhisattinog susreta sa Uddaka

- Rāmaputtom prevode pretpostavljajući da je Uddaka identičan s Rāmom. Kako njegovo ime ukazuje, Uddaka je sin (*putta*) Rāmin, biološki ili duhovni. Sam Rāma mora da je bio pokojni pre Bodhisattinog dolaska. Treba obratiti pažnju da su sva pominjanja Rāme u prošlom vremenu i trećem licu, a da Uddaka na kraju Bodhisattu stavlja na poziciju učitelja. Iako tekst ne daje dovoljno osnova za definitivan zaključak, sve to sugerše da sam Uddaka još nije dosegao četvrto nematerijalno postignuće.
- 304 MN 36, koja sadrži opis Bodhisattinog susreta sa Ājāra Kālāmom i Uddaka Rāmaputtom, nastavlja na ovom mestu povest o strogim asketskim praksama, što su ga na kraju dovele na rub smrti i o njegovom kasnijem otkrivanju srednjeg puta, koji ga je odveo do probuđenja.
- 305 MA poistovećuje „ovu Dhammu” sa četiri plemenite istine. Dve istine ili stanja (*thāna*) o kojima se niže govori – uslovljeni nastanak i *nibbāna* – jesu istine o nastanku patnje i prestanku patnje, a one u sebi impliciraju istinu o patnji i o putu.
- 306 *Ālaya*. Teško je za ovaj pojam pronaći reč koja nije iskorišćena kao prevod nekog češćeg pāli termina. Horner ga prevodi sa „zadovoljstvo čula”, što se poklapa s uobičajenim prevodom reči *kāma* i može biti suviše usko. Nm ga prevodi sa „oslonac”, što može izazvati konotacije koje u ovom slučaju ne postoje. MA objašnjava da *ālaya* obuhvata objektivna čulna zadovoljstva, kao i žudnju s njima povezanu.
- 307 MA postavlja pitanje zašto je sada njegov um skloniji nedelovanju, kada je Bodhisatta davno postavio sebi cilj da postigne stanje budnosti, kako bi oslobodio druge. Razlog za to, kaže komentator, jeste što je tek sada, pošto je postao probuđen, do kraja shvatio snagu mentalnih nečistoća u ljudskim umovima, kao i dubinu Dhamme. Takođe, želeo je da ga Brahmā zamoli da podučava, kako bi i bića koja obožavaju Brahmū prepoznala dragocenost Dhamme i poželega da je čuju.
- 308 Ovih pet monaha staralo se o Bodhisatti u vreme strogih asketskih praksi, ubeđeni da će dostići probuđenje i podučiti ih Dhammi. Kada je odbacio te prakse i ponovo počeo da uzima čvrstu hranu, izgubili su poverenje u njega, optužili ga da se vratio luksuzu i napustili ga. Videti MN 36.33.
- 309 *Anantađina*: možda je to bio epitet koji su *ādivake* koristile za duhovno usavršenog čoveka.
- 310 Prema MA, Upaka se potom zaljubio u kćer nekog lovca i oženio se njome. Kada je taj brak propao, vratio se Budi, pristupio sanghi i kasnije postao nepovratnik. Preporodio se u Avīha nebu, gde je i postao

- arahant.
- 311 *Āvuso*: prisan način oslovljavanja među jednakima po statusu.
- 312 Videti fusnotu 178.
- 313 Promena u oslovljavanju od „prijatelju” do „poštovani gospodine” (*bhante*) označava da su sada prihvatili Budinu tvrdnju i spremni su da ga smatraju za višeg od sebe.
- 314 Na ovom mestu Buda im je održao prvi govor, *Dhammaćakkappa-vattana suttu*, *Pokretanje točka učenja*, o četiri plemenite istine. Dve nedelje kasnije, pošto su ušli u tok, podučio ih je *Anattalakkhaṇa suttu*, O obeležju ne-sopstva. Kada su je čuli, sva petorica su postali arahanti. Čitava ova povest, sačuvana u Mahāvaggi (Vin I.7–14), uključena je u *Ñāṇamoli: The Life of the Buddha*, str. 42–47.
- 315 Ovaj deo sutte vraća se na temu plemenitog i neplemenitog traganja, kojom je Buda započeo ovaj govor. Namera je da pokaže kako naše prihvatanje monaškog života ne garantuje automatski da smo krenuli putem plemenitog traganja, pošto se put neplemenitog traganje neka-da ukršta i s putem monaha.
- 316 Odnosi se na upotrebu četiri osnovne monaške potrepštine, uz promišljanje o njihovoj pravoj svrsi u životu monaha. Videti MN 2.13–16.
- 317 Videti fusnotu 295.
- 318 Videti fusnotu 296.

SUTTA 27

- 319 Prema šrilančanskim hronikama, ovo je bila prva propoved koju je Mahinda Thera održao po dolasku u Šri Lanku.
- 320 Vačchāyana je ime Pilotikinog klana.
- 321 Ńm je *ekabhaddika* preveo kao „jede samo jedan deo dana”, držeći se komentara. Prema Vinayi, pravo vreme jela za monahe je između zore i podneva. Od podneva do naredne zore dopušteno je uzimanje samo tečnosti.
- 322 Ova formula se analizira u Vsm I, 53–59. Ukratko, obeležja (*nimitta*) jesu najuočljivije osobine predmeta koji, ako mu se obrati pažnja bez kontrole, može podstaći nepovoljne misli; detalji (*anubyañḍana*) jesu pojedinosti koje mogu dalje zarobiti pažnju ukoliko posle prvog opažajnog kontakta nije usledilo obuzdavanje. „Stanja gramzivosti i odbojnosti” označavaju alternativne reakcije žudnje i odbojnosti, privlačenja i odbijanja u odnosu na objekte čula.
- 323 Pohlepa (*abhiḍḍhā*) je ovde sinonim za žudnju za zadovoljstvima čula (*kāmacāchanda*), prvu od pet prepreka.
- 324 MA: On ne izvodi takav zaključak o trostrukom dragulju zato što su zadubljenja i (profano) neposredno znanje poznavali i oni koji nisu

sledili Budino učenje.

- 325 Ovo, prema MA, pokazuje tačku puta na kojoj plemeniti učenik još nije obavio svoj zadatak, nije još ni došao do konačnog zaključka (*na tveva niṭṭham gato hoti*) u pogledu trostrukog dragulja. Umesto toga, on je u procesu zaključivanja (*niṭṭham gaćchati*).
- 326 Ovo pokazuje priliku u kojoj je učenik dostigao plod probuđenja i kako je u svakom pogledu izvršio svoj zadatak, tada je i došao do zaključka o trostrukom dragulju.

SUTTA 28

- 327 Prevod ovog govora objavio je kao posebnu knjižicu, sa uvodom i fusnotama, Nyanaponika Thera: *The Greater Discourse on the Elephant-Footprint Simile*.
- 328 Struktura ovog govora može se prikazati na sledeći način: poštovani Sāriputta prvo nabraja četiri plemenite istine (§2). Zatim istinu o patnji analizira iz različitih uglova (§3). Među njima, odabira poslednji i nabraja pet sastojaka koji su objekat vezivanja (§4). Potom uzima prvi sastojak, a to je materijalni oblik (§5). Nastavljajući svaki veliki element pojedinačno, pokazuje da oni imaju dva vida – unutrašnji i spoljašnji – od kojih prvi odabira zbog detaljne analize, a drugi spominje tek ukratko radi potpunosti i poređenja (na primer, §6–7). Svaki od elemenata objašnjava se kao osnova za meditaciju uvida, za razvijanje strpljenja, poverenja i spokojsva (na primer, §8–10). Pošto je okončao razmatranje elemenata, poštovani Sāriputta prelazi na one vidove četiri plemenite istine koje je na početku ostavio sa strane. Tako uvodi derivativni materijalni oblik putem čula i njihovih objekata (§27 itd.), potom ga povezuje sa ostala četiri sastojka prve plemenite istine. Na kraju čitav ovaj kompleks ideja dovodi u vezu sa ostale tri plemenite istine (§28 itd.).
- 329 *Upādinna*, „vezani” koristi se u abhidhammi kao tehnički pojam primenjiv na telesne fenomene stvorene kammom. Ovde se više koristi u jednom opštem značenju primenjivom na čitavo telo koliko smo za njega vezani kao za „moje” i koliko je pogrešno shvaćeno kao sopstvo. Sintagma „bilo šta drugo” ima cilj da obuhvati zemlju kao element, uključen u one delove tela koji nisu prethodno nabrojani. Prema abhidhamma analizi materije, četiri osnovna elementa su nerazdvojiva – svaki element je uključen, mada u podređenoj ulozi, u telesne fenomene nabrojane u vezi sa ostala tri elementa.
- 330 MA: Ovim se naglašava neživa priroda (*acētanābhāva*) zemlje kao unutrašnjeg elementa, tako što se ona povezuje sa zemljom kao spoljašnjim elementom, čiju je neživu prirodu mnogo lakše uočiti.

- 331 Prema drevnoj indijskoj kosmologiji, ciklično razaranje sveta može biti izazvano vodom, vatrom ili vetrom. Videti Vsm XIII, 30–65.
- 332 Svaki od tri pojma – „ja”, „moje”, „ja sam” – predstavlja tri opsesije: verovanje da postoji trajna osoba, žudnju i obmanutost.
- 333 MA objašnjava da ovaj odlomak, koji se odnosi na monaha koji praktikuje meditaciju na elemente, ima cilj da pokaže snagu njegovog uma kada svoje razumevanje stvari primenjuje na nepoželjne objekte koji se pojave na „vratima” uha. Kontemplirajući to iskustvo kroz prizmu uslovljenosti i nepostojanosti, potencijalno provokativnu situaciju kad je podvrgnut nasilju on transformiše u priliku za uvid.
- 334 *Tassa dhātārammaṇam eva cittaṃ pakkhandati*. Ova se rečenica može prevesti na dva načina, u zavisnosti kako se razume složenica *dhātārammaṇam*. Poštovani Nyanaponika je uzima kao objekat glagola *pakkhandati*, a *dhātu* ovde razume kao „impersonalni element uopšte” sposoban da uključi zvuk, kontakt, osećaj itd. Tako je njegov prevod: „I njegov um ulazi upravo u taj objekat [uzimajući ga samo kao jedan impersonalan] element”. Ńm ovu složenicu čita kao do-datak koji kvalifikuje citta i obezbeđuje objekat za glagol u zagradi. Čini se da MA podupire prvo čitanje; MṬ eksplicitno označava *dhatu* kao element zemlje i time podupire drugo čitanje. MA za sintagmu „stiče odlučnost” kaže da meditant kontemplira situaciju kroz prizmu elemenata i tako u njemu nema ni vezanosti, ni odbojnosti u vezi sa njom.
- 335 MA: Ovaj deo treba da pokaže snagu monaha koji meditira u situaciji kada njegovo telo biva povređeno.
- 336 Videti MN 21.20.
- 337 MA: Podsećanje na Budu je prizivanje u sećanje činjenice da je Buda izrekao to poređenje sa testerom, podsećanje na Dhammu priziva u sećanje savet dat u okviru poređenja sa testerom, a podsećanje na sanghu priziva vrline monaha koji takvo zlostavljanje može da podnese, a da se u njegovom umu ne pojavi bes. „Spokojstvo potpomognuto korisnim” (*upekkhā kusalanissitā*) jeste spokojstvo uvida, šestostruko spokojstvo ni privlačnosti, ni odbojnosti prema prijatnim i neprijatnim objektima što se pojavljuju na vratima šest čula. Strogo govoreći, šestostruko spokojstvo obeležje je jedino arahanta, ali ovde se pripisuje i monahu koji još vežba, zato što se njegov uvid približava savršenom spokojstvu arahanta.
- 338 Ovim se još jednom naglašava da telo nema bilo kakvu trajnu suštinu. MṬ: On pokazuje da su četiri elementa tek puki sastojci koji ne pripadaju sopstvu; oni su bez bića, bez duše.
- 339 Ovaj deo, prema MA, ima za cilj da predstavi materijalni oblik sa-

činjen od četiri velika elementa. Takav oblik, prema analizi materije koji daje abhidhamma, uključuje pet čula (*pasādarūpa*) i prve četiri vrste objekata čula, dok je objekat čula dodira izjednačen sa samim primarnim elementima. Odogovarajuće [svesno] nastojanje (*tadādo samannāhāro*) MA objašnjava kao pažnju (*manasikārā*) što nastaje na osnovu oka i oblika; ono se označava i kao „svest koja pokriva pet vrata” (*pañcadvārāvadāna-citta*), koja prekida tok životnog kontinuuma (*bhavanga*) kako bi inicirala proces kognicije. Čak i kada oblici dođu u domet oka, ako pažnja ne postane zaokupljena tim oblikom zato što je zauzeta nečim drugim, još uvek nema manifestovanja „odgovarajuće vrste svesti”, svesti o viđenom.

- 340 Ovaj deo treba da prikaže četiri plemenite istine putem čula. „Ono što tako nastane” (*tathābhūta*) predstavlja čitav kompleks činilaca nastalih sa svešću o viđenom. Razlaganjem tog kompleksa na pet sastojaka, poštovani Sāriputta pokazuje da je svako čulno iskustvo obuhvaćeno istinom o patnji.
- 341 Ova tvrdnja nije bila pripisana Budi ni u jednom od postojećih govora u Pāli kanonu. MA objašnjava, možda sa premalo osećaja za duboke implikacije koje ima ova tvrdnja: „Onaj ko vidi uslovljeni nastanak, vidi i uslovljeno nastala stanja (*paṭi-cā samuppanne dhamme*); onaj ko vidi uslovljeno nastala stanja, vidi i uslovljeni nastanak.”
- 342 Ova četiri termina – *chanda*, *ālaya*, *anunaya*, *adāhosāna* – jesu sinonimi za žudnju (*taṇhā*).
- 343 Iako su u tekstu eksplicitno pokazane samo tri od četiri plemenite istine, četvrta se podrazumeva. Prema MA, ona jeste pronicanje u ove tri istine, kroz razvijanje osam činilaca puta.
- 344 MA poistovećuje „um” (*mano*) u ovom pasusu sa svešću životnog kontinuuma (*bhavanga-citta*).
- 345 MA ovaj slučaj ilustruje zaokupljenošću uma poznatim objektom, kada on ne uočava dobro poznate detalje na tom objektu. „Odogovarajuća vrsta svesti” ovde je svest o spoznatom (*manoviññāna*), koja uzima ne-čulne objekte kao sferu svoje kognicije.

SUTTA 29

- 346 Pošto je Devadatta bezuspešno pokušavao da ubije Budu i preuzme kontrolu nad sanghom, napustio ga je i pokušao da osnuje novu zajednicu, kojoj bi on bio na čelu. Videti o tome u Nāṇamoli: *The Life of the Buddha*, str. 266–269.
- 347 „Znanje i viđenje” (*ñānadassana*) ovde se odnosi na duhovno oko (MA), sposobnost da se vide suptilne forme, nevidljive običnom oku.

- 348 Ovaj prevod sledi BBS i SBJ, koji imaju *asamayavimokkham* u prethodnoj rečenici i *asamayavimuttiyā* u ovoj rečenici. PTS izdanje, na kojem su Horner i N̄m temeljili svoje prevode, očigledno greši kad daje *samaya* u obe složenice i *ṭhānam* umesto *aṭṭhānam*. MA citira *Paṭisambhidāmagga* (II.40) radi definicije za *asamayavimokkha* (doslovno, ne-privremeno ili „trajno” oslobođenje) kao četiri puta, četiri ploda i *nibbānu*, a *samayavimokkha* (privremeno oslobođenje) kao četiri materijalna i četiri nematerijalna zadubljenja. Videti takođe MN 122.4.
- 349 „Neopozivo oslobođenje uma” jeste plod puta arahanta (MA). Tako „trajno oslobođenje” – koje uključuje sva četiri puta i ploda – ima značenje šire od „neopozivog oslobođenja uma”, koje se označava kao jedini cilj svetačkog života.

SUTTA 30

- 350 Ovih šest učitelja, nešto starijih Budinih savremenika, ne pripadaju ortodoksnom brahmanizmu i njihova učenja su karakteristična za spekulativnu odvažnost Budinog vremena. U Kanonu njih šestoricu obično pominju zajedno. Njihova učenja, kako ih je razumela budistička zajednica, izložena su u DN 2.17–32.
- 351 Isto ovo pitanje je u DN 16.5.26–27 asketa Subhadda postavio Budi, koji se približavao *parinibbāni*.
- 352 Po ovoj rečenici, korišćenoj umesto one koja počinje sa „Postaje opijen...”, razlikuju se pasusi u ovoj suttu od odgovarajućih u prethodnoj.
- 353 Iako su dhāne mogle biti uključene i u usavršenost koncentracije u §10, a znanje i viđenje opisani kao viši u odnosu na koncentraciju, dhāne sada postaju viša od znanja i viđenja, jer se smatraju osnovom postizanja smirenja i uklanjanja mentalnih otrova (u §21).

SUTTA 31

- 354 Poštovani Anuruddha je Budin brat od strica. Nandiya i Kimbila su bili Anuruddhini prijatelji i verni pratioci.
- 355 Ovo su tri od „šest načela druželjubivosti” objašnjenih u MN 48.6.
- 356 MA kaže da je ovaj *yakkha* bio nebeski kralj (*devarāḍa*), jedan od dvadeset osam zapovednika *yakkha* vojske pomenutih u DN 32.10.

SUTTA 32

- 357 Četiri zajednice su monasi, monahinje, nezaređeni sledbenici i sledbenice. Sedam prikriivenih sklonosti nabrojane su u MN 18.8. Buda je poštovanog Ānandu označio kao prvog među učenicima koji su

- mного naučili, tako da je svojim govorima oduševljavao četiri zajednice (DN 16.5.16).
- 358 *Yathā sakam paṭibhānam*. Ova sintagma bi se mogla prevesti i kao „u skladu sa svojom intuicijom” ili „u skladu sa svojim idealom”. Ńm prevodi „onako kako mu se čini najprikladnijim”; Horner: „u skladu sa svojom sposobnošću”.
- 359 Poštovani Revata je označen kao prvi među učenicima u veštini meditacije.
- 360 Poštovani Anuruddha je prvi među onim učenicima koji su razvili duhovno oko.
- 361 Mahā Kassapa je prvi među učenicima u strogom pridržavanju asketskih praksi.
- 362 *Abhidhamma*. Iako se ovaj termin ne odnosi na deo Tipiṭake istog naziva – koji je očigledno proizvod kasnije faze budističke misli nego nikāye – može označiti sistematičan i analitički pristup učenju koji je služio kao prvobitno jezgro Abhidhamma piṭake. U pomnoj analizi konteksta u kojem se termin „abhidhamma” pojavljuje u Sutta piṭakama nekoliko ranih recenzija, japanski naučnik Fumimaro Watanabe zaključuje da su Budini učenici začeli abhidhammu kao elementarnu filozofsku disciplinu koja pokušava da definiše, analizira i klasifikuje *dhamme* i istraži njihove međusobne veze. Videti njegovu knjigu *Philosophy and its Development in the Nikāyas and Abhidhamma*, str. 34–36.
- 363 Dok odgovori učenika oslikavaju ideal monaha koji je već dosegao visok nivo u određenoj sferi asketskog života, Budin odgovor, fokusiranjem na monaha koji još uvek nastoji da dostigne cilj, podvlači krajnju svrhu samoga tog života.

SUTTA 33

- 364 Videti MN 129.2, 27.
- 365 Pravila (*mātikā*) jesu verovatno pravila Pātimokkhe, odvojena od dodatnih objašnjenja, kao i liste primarnih doktrinarnih kategorija korišćene za objašnjavanje Dhamme. Više o *mātikāma* videti u Watanabe: *Philosophy and its Development in the Nikāyas and Abhidhamma*, str. 42–45.
- 366 Videti fusnotu 89.
- 367 U SN 47:6 Četiri temelja svesnosti nazivaju se dobrim pašnjakom (*gočara*) za monaha, kao valjano polje njegovog delovanja.

SUTTA 34

- 368 Videti fusnotu 273.

SUTTA 35

- 369 Prema MA, Saććaka je sin nigaṇṭha (*đainskih*) roditelja, koji su oboje bili vešti u filozofskim debatama. Od roditelja je naučio hiljadu učenja, od drugih ljudi još više filozofskih sistema. U raspravi koja sledi, pominje se kao Aggivessana, što je ime njegovog klana.
- 370 Poštovani Assađi jedan je od prvih pet Budinih učenika.
- 371 Ovaj sažetak učenja ne sadrži drugu od tri karakteristike, *dukkhu* ili patnju. MA objašnjava da ju je Assađi preskočio kako Saććaki ne bi pružio priliku za pokušaj pobijanja Budinog učenja.
- 372 MA kaže da ljudi igraju ovu igru kad pripremaju tkaninu od kudelje. Uzmu svežanj sirove kudelje, potope je u vodu, pa onda njome udaraju po daskama levo, desno i po sredini, prskajući svuda unaokolo. Kraljevski slon ih je video da se tako poigravaju, te je jurnuo u vodu, uvukao vodu u surlu i počeo sebe da prska po stomaku, leđima, sa strane i po preponama.
- 373 Tvrdnjom da su ovih pet sastojaka sopstvo, Aggivessana direktno protivreći Budinom učenju o anattā. A takvo svoje gledište pripisuje „velikom mnoštvu”, jer smatra da „većina jeste uvek u pravu”.
- 374 Buda ovde tvrdi da sastojci bića nisu sopstvo, jer im nedostaje jedna od ključnih karakteristika sopstva – da njima može da komanduje po sopstvenoj želji. Ono čime ne mogu da upravljam po sopstvenoj želji, što nije potpuno pod mojom kontrolom, ne može se označiti kao „moje sopstvo”.
- 375 MA kaže da je ovaj duh (*yakkha*) u stvari Sakka, gospodar bogova.
- 376 Tekst između zvezdica ne postoji u PTS izdanju, ali ga ima u BBS i SVJ. Pet sastojaka bića se ovde naziva patnja jer su prolazni i njima se ne može upravljati po svojoj volji.
- 377 Ovo su svojstva koja poseduje *sekha*. Nasuprot njemu, arahant ne samo što ispravno razume nepostojanje sopstva već je to znanje iskoristio da iskoreni svako vezivanje, kao što će to Buda objasniti u §25.
- 378 MA daje nekoliko alternativnih objašnjenja za ova tri termina: obična i uzvišena mudrost, praksa i oslobođenje. Ili su svi uzvišeni: prvi je ispravno razumevanje puta probuđenja, drugi preostalih sedam elemenata puta, treći najviši plod (probuđenje). Ili je prvi viđenje *nibbāne*, drugi elementi puta, treći najviši plod.
- 379 Iako je Saććaka priznao poraz u debati, mora da je sebe još uvek smatrao svecem, tako nije osećao potrebu da uzme utočište u trostrukom dragulju. Pošto je sebe i dalje smatrao svecem, verovatno je smatrao nedoličnim da sebi pripíše zasluge darivanja hrane, već ih je pripisao Liććhavijima. Ali Buda odgovara da će Liććhavi steći zasluge time što su obezbedili hranu koju Saććaka daruje Budi, dok će

sam Saććaka steći zasluge prinošenjem hrane Budi. Veličina zasluga zavisni od čistote onoga ko prima, kao što je objašnjeno u MN 142.6.

SUTTA 36

- 380 MA: Saććaka je došao sa namerom da opovrgne Budino učenje, što nije uspevaio u ranijem susretu sa Budom (u MN 35). Ali ovaj put došao je sam, razmišljajući ovako: ukoliko i sada doživim poraz, barem niko neće za to znati. Plan je bio da dokaže pogrešnost Budinog učenja pomoću pitanja o spavanju tokom dana, ali nije uspeo da ga postavi sve do pred kraj *sutte* (§45).
- 381 Ānanda ovo govori iz sažaljenja prema Saććaki, smatrajući da ukoliko bi se sreo s Budom i čuo Dhammu, to bi mu za dugo vremena donelo dobrobit i sreću.
- 382 Na osnovu §5 postaće jasno da Saććaka poistovećuje „razvijanje tela” (*kāyabhāvanā*) sa praksom asketskog mučenja tela. I kako ne vidi da se budistički monasi bave ovakvim vežbama, tvrdi da oni ne rade na razvijanju tela. Ali Buda (prema MA) razume „razvijanje tela” kao meditaciju uvida, a „razvijanje uma” (*ċittabhāvanā*) kao meditaciju smirenja.
- 383 Ovo su tri učitelja reda ādivika; poslednji od njih je Budin savremenik, a druga dvojica legendarne ličnosti, čiji tačan identitet nije lako utvrditi. Bodhisatta je prihvatio njihove prakse tokom svoga perioda asketizma – videti MN 12.45 – ali na kraju ih odbacuje pošto je uvideo da ne vode probuđenju.
- 384 MA objašnjava da „razvoj tela” ovde jeste uvid, a „razvoj uma” koncentracija. Kada plemeniti učenik doživljava prijatan osećaj, njime ne biva preplavljen – zahvaljujući razvoju uvida, razume da je taj osećaj prolazan, nezadovoljavajući i bez trajne suštine; kada doživljava neprijatan osećaj, ne postaje njime preplavljen zahvaljujući razvoju koncentracije u stanju je da mu umakne ulaženjem u jedno od meditativnih zadubljenja.
- 385 Buda namerava da na Saććakina pitanja odgovori ukazujući mu prvo na krajnje bolne osećaje koje je doživeo tokom asketskih praksi, a potom krajnje prijatne osećaje koje je doživeo tokom meditativnih postignuća koja su prethodila njegovom probuđenju.
- 386 PTS svakako greši kada ovde čita *avūpakaṭṭo*, „nisu odvojeni”. U prvom izdanju ovaj deo preveo sam na osnovu BBS, koji ima *kāyena ċ’eva ċittena ċa*. Ali, PTS i SBJ nemaju *ċittena*, te se čini teškim za razumevanje kako ti askete mogu biti opisani kao „mentalno odvojeni” od zadovoljstava čula, kada još uvek u sebi nisu umirili želju za čulnim zadovoljstvima. Zato sledim tekst u PTS i SBJ.

- 387 Zbunjujuće je što u narednim pasusima Bodhisatta pribegava vežbama mučenja tela, *pošto* je već zaključio da su takve prakse beskorisne za dostizanje probuđenja. Ovakva disonancija podstiče sumnju da je narativni sled sutte poremećen. Odgovarajuće mesto za poređenje sa paljenjem vatre bilo bi, čini se, na kraju Bodhisattine faze asketskog eksperimentisanja, kada je stekao dovoljno argumenata za odbacivanje mučenja tela. Pa ipak, MA prihvata ovde dati sled i postavlja pitanje zašto se Bodhisatta upustio u prakse mučenja tela ukoliko je mogao da dostigne probuđenje i bez toga. Odgovor je sledeći: Učinio je to da bi svetu pokazao svoj napor, zato što je taj kvalitet nezauzavljive energije izazivao u njemu radost; drugo, iz saosećanja za kasnije generacije, inspirišući ih da istraju s istom odlučnošću koju je i on posedovao pri dostizanju probuđenja.
- 388 Ova rečenica, koja se ponavlja na kraju svakog od narednih odeljaka, odgovara na drugo pitanje koje je Saććaka postavio u §11.
- 389 MA: Tokom Bodhisattinog detinjstva kao princa, jednom je njegov otac slavio ceremoniju oranja za tradicionalni praznik plemena Sakya. Princa povedoše na proslavu i pripremiše mesto za njega u hladu stabla ružine jabuke. Kada se njegovi pratioci malo udaljiše da posmatraju ceremoniju, ostavši sam, princ spontano zauze položaj za meditaciju i dostiže prvo zadubljenje kroz svesnost daha. Kada su se pratioci vratili i zatekli dečaka kako sedi i meditira, o tome su obavestili kralja, koji priđe sinu i pokloni se u znak poštovanja.
- 390 Ovaj odlomak označava prekretnicu u Bodhisattinom gledanju na zadovoljstvo; sada ga više ne smatra kao nešto čega se treba plašiti i držati podalje od sebe asketskim praksama, već na njega, kada je rođeno iz osame i nevezivanja, gleda kao na vredan dodatak višim stanjima na putu ka probuđenju. Videti MN 139.9 o dve vrste zadovoljstva.
- 391 Ova rečenica odgovara na prva dva pitanja koja je Saććaka postavio u §11.
- 392 MA objašnjava „predmet koncentracije” (*samādhinimitta*) kao plod dostizanja praznine (*suññata-phalasamāpatti*). Videti takođe MN 122.6.
- 393 Ovo je bilo pitanje koje je Saććaka hteo da uputi Budi na početku. MA objašnjava da iako su arahanti eliminisali svaku tromost i tupost, ipak moraju da spavaju kako bi se oslobodili fizičkog umora, koji je neodvojiv od tela.
- 394 MA objašnjava da iako Saććaka nije dosegao bilo koji stupanj, niti čak sebe učvrstio u tri utočišta, Buda mu je izložio dva duga govora kako bi u njemu ostavio mentalni trag (*vāsanā*) koji će dozreti jed-

nom u budućnosti. Jer video je da će mnogo vremena kasnije, kada učenje uhvati korena u Šri Lanki, Saććaka biti preporođen tamo i dostići stanje probuđenosti kao veliki arahant Kāḷa Buddharakkhita Thera.

SUTTA 37

- 395 MA objašnjava: „Ukratko, u kojoj meri je oslobođen iskorenjivanjem žudnje, tj. *nibbānom*, iskorenjivanjem žudnje kroz oslobođenost uma [koje se događa] uzimajući [*nibbānu*] kao objekat. Pouči me ukratko preliminarnoj praksi monaha arahanta, kojom je on oslobođen iskorenjivanjem žudnje.”
- 396 MA ovaj deo objašnjava na sledeći način: „Sve” (*sabbe dhammā*) jesu pet sastojaka bića, dvanaest osnova, osamnaest elemenata. Oni „nisu vredni vezivanja” kroz žudnju i gledišta, zato što se u stvarnosti oni pokažu kao drugačiji od onoga kako su bili viđeni: kao trajni, prijatni i deo sopstva, već se ispostavlja da su prolazni, bolni i nisu sopstvo. „Neposredno zna” da su prolazni, bolni i nisu sopstvo; „do kraja ih razume” tako što ih analizira na isti način. „Kontemplacija prolaznosti” itd. postiže se znanjem uvida o nastanku i prestanku, iskorenjivanju i nestajanju. „Ne veuje se” za bilo koju tvorevinu kroz žudnju i gledišta, ne postaje uznemiren takvom žudnjom i stiže do *nibbāne* uklanjanjem svake nečistoće.
- 397 Lično ime Sakke, koje znači „sova”.
- 398 Božanstva i titani (*asura*) u Pāli kanonu prikazani su u stalnom međusobnom sukobu. Videti naročito *Sakkasamyutta* (SN 11:1–10).
- 399 Jedan od četiri velika kralja, vladar nad *yakkhama*. Njegovo kraljevstvo je na severu.
- 400 MA: Postigao je to tako što je ušao u meditaciju sa vodom kao objektom i onda odlučio: „Neka temelji ove palate budu poput vode.”
- 401 Sakka može da označi Mahā Moggallānu kao svog „saputnika u svetačkom životu” jer je i sam ranije dostigao stupanj ulaska u tok (DN 21.2.10) i otuda je plemeniti učenik koji će sigurno postići isto ono oslobođenje koje je i Mahā Moggallāna već dostigao.

SUTTA 38

- 402 Prema MA, kroz pogrešno zaključivanje zasnovano na činjenici preporađanja, Sāti je izveo zaključak da je za objašnjenje preporađanja neophodno postojanje jedne te iste svesti koja transmigrira iz jedne u drugu egzistenciju. Prvi deo sutte (sve do §8) isti je kao i u suttu 22, ali je gledište drugačije.
- 403 Ovo je poslednje od šest gledišta opisanih u MN 2.8. Videti fusnotu

- 40.
- 404 MA: Svrha ovog poređenja jeste da pokaže kako ne postoji transmigracija svesti od jednih do drugih vrata čula. Baš kao što vatra gori u zavisnosti od cepanica koje su u nju bačene i prestaje kad više nema goriva i ne transmigrira na naramke suvog pruća koji stoje unaokolo, te biva prepoznata kao vatra pruća, isto tako svest koja je nastala kroz čulo vida na osnovu oka i oblika, prestaje kad su njeni uzroci uklonjeni i ne transmigrira na uho itd., te biva prepoznata kao svest o čujnom itd. Tako Buda zapravo kaže: „Pri pojavi svesti ne postoji ni najmanja transmigracija od jednog na drugo čulo, pa kako onda ovaj zabludeli Sāti može govoriti o transmigraciji iz jedne u drugu egzistenciju?”
- 405 *Bhūtam idan ti*. MA: „Ovo” se odnosi na pet sastojaka bića. Pošto je pokazao uslovljenost svesti, Buda izgovara ove reči da bi pokazao uslovljenost svakog od pet sastojaka, koji nastaju jedino kroz uslove, svoju „hranu”, i prestaju da postoje kad prestanu i ti uslovi.
- 406 Ovim se monasima ukazuje da ne treba da se vezuju čak ni za ispravno razumevanje nastalo u meditaciji uvida. Poređenje sa splavom je referenca na MN 22.13.
- 407 O četiri hrane videti fusnotu 120. MA: Buda u ovom i narednom pasusu povezuje hranu sa uslovljenim nastankom, kako bi pokazao da on ne samo zna pet sastojaka nego i čitav lanac uzroka njihovog postojanja.
- 408 Ovo je definicija apstraktnog načela uslovljenog nastanka, formulisanog upravo izloženom dvanaestočlanom formulom. Apstraktno načelo o prestanku formulisano je u §22.
- 409 „Asketa” jeste Buda.
- 410 Ovaj deo govora može se shvatiti kao konkretna primena učenja o uslovljenom nastanku – dosad izraženog samo kao doktrinarna formula – na tok jedne egzistencije. Deo između §26 i §29 može se razumeti da pokazuje elemente od svesti do osećaja koji su posledica prošlog neznanja i mentalnih obrazaca, a §40 uzročne činioce žudnje i vezivanja kako održavaju kontinuitet kruga preporođanja. Deo §31–40, povezujući uslovljeni nastanak s pojavom Bude i njegovu podučavanje Dhamme, pokazuje da je praktikovanje Dhamme sredstvo zaustavljanja kruga preporođanja.
- 411 MA: *Gandhabba* je biće koje treba da se preporodi. Ono nije neko (tj. bestelesni duh) koji stoji u blizini i posmatra svoje buduće roditelje dok imaju snošaj, već biće pokretano mehanizmima kamme i njima predodređeno da se tom prilikom začne.
- 412 MA objašnjava da se on oduševljava bolnim osećajem tako što se

bezuje za njega vođen mišlju o „ja” i „moje”. Kao potvrda tvrdnje da običan čovek može rado prihvatati bolne osećaje služe ne samo slučajevi mazohizma, već i sklonost ljudi da sami sebe dovedu u mučne situacije da bi osnažili sopstveno osećanje ega.

- 413 MA: Nemerljiv um (*appamāṇaśetaso*) jeste transcendentni um; to znači da on poseduje put.
- 414 Ovaj iskaz otkriva da se lanac uslovljenog nastanka prekida na mestu koje povezuje osećaj i žudnju. Osećaj se nužno javlja, telo je koje imamo, zahvaljujući prošloj žudnji podložno dozrevanju prošle kamme. Međutim, ako se ne oduševljavamo osećajem, žudnja neće imati priliku da nastane i pokrene reakciju svidanja i nesvidanja, kojom se stvara novo gorivo za pokretanje kruga preporađanja, tako se taj krug zaustavlja.

SUTTA 39

- 415 Termin „brahman” treba razumeti u smislu u kojem je to objašnjeno niže u §24.
- 416 Stid (*hiri*) i strah od činjenja loših dela (*ottappa*) dva su komplementarna kvaliteta koje je Buda nazvao „čuvari ovoga sveta” (AN 2:9), pošto služe kao temelj morala. *Stid* ima karakteristiku gnušanja nad svime lošim, njime dominira osećaj samopoštovanja, a manifestuje se kao savest. Strah od činjenja loših dela ima karakteristiku zaziranja od svega lošeg, njime dominira briga zbog mišljenja drugih o nama, a manifestuje se kao bojazan da ne učinimo nešto loše. Videti Vsm XIV, 142.
- 417 MA citira SN 45:35–36: „Šta je to, monasi, asketski život (*sāmañña*)? Plemeniti osmostruki put... – to se naziva asketski život. A šta je, monasi, cilj asketskog života (*sāmaññattho*)? Iskorenjivanje pohlepe, mržnje i obmanutosti – to se naziva cilj asketskog života.”
- 418 MA detaljno razrađuje svako od ovih pet poređenja. Engleski prevod tog dela može se naći u Nyanaponika Thera: *The Five Mental Hindrances*, str. 27–34.
- 419 Svako od objašnjenja koja slede uključuje igru reči koju je nemoguće prevesti. Na primer, monah je asketa (*samaṇa*) jer je stišao (*samita*) loša stanja, brahman zato što je odagnao (*bāhita*) loša stanja itd.
- 420 Termin „opran” (*nhātaka*) odnosi se na brahmana koji, na kraju učenikovanja kod svoga učitelja, obavlja ritualno pranje, znak za kraj vežbanja. Videti Sn 521.
- 421 Pāli reč *sotthiya* (sansk. *śrotriya*) označava brahmana koji dobro poznaje Vede, dobro je upućen u sveto znanje.

SUTTA 40

- 422 Gde prethodna sutta koristi sintagmu „stvari koje nekoga čine asketom” (*dhammā samaṇakaraṇā*), ova govori o „putu koji je valjan za asketu” (*samaṇasamićipadā*).
- 423 Prvih deset od ovih dvanaest „mrlja askete” uključeno je u šesnaest „nečistoća koje prljaju um” u MN 7.3.
- 424 MA: Pošto je umirio (*samita*) sve nečistoće, on je asketa u najvišem značenju reči (*paramatthasamaṇa*).

SUTTA 41

- 425 Ovo je moralno nihilističko, materijalističko gledište koje poriče postojanje života posle smrti i kammičke retribucije. „Nema ničega datog”, znači da davanje ne daje plod; „nema ovoga sveta, ni drugoga sveta”, znači da nema preporadnja ni u ovaj, niti u neki drugi svet; „nema majke, ni oca” znači da nema ploda dobrog i lošeg ponašanja prema roditeljima. Tvrdnja o asketama i brahmanima poriče postojanje Buda i arahanta.
- 426 MA objašnjava da „božanstva sjaja” nisu posebna kategorija božanstava, već kolektivni naziv za tri kategorije koje slede; isto važi i za „božanstva slave”. Ova nebeska hijerarhija objašnjena je u Uvodu, str. 38–40.
- 427 Treba imati na umu ovo: iako se „ponašanje u skladu sa Dhammom” u suttu opisuje kao neophodan uslov preporadnja u višim nebeskim svetovima i razaranja mentalnih otrova, to ni u kom slučaju nije i dovoljan uslov. Preporadnje u svetovima koji počinju sa božanstvima iz Brahmine pratnje, zahteva i dostizanje zadubljenja, preporadnje u čistim boravištima (ima ih pet i počinju sa Avihā božanstvima) zahteva dostizanje stupnja nepovratnika, preporadnje na nematerijalnim nivoima zahteva odgovarajuća nematerijalna postignuća, a razaranja otrova zahteva potpuno praktikovanje plemenitog osmostrukog puta, sve do puta arahanta.

SUTTA 43

- 428 Poštovanog Māha Kotṭhītu Buda je označio kao svog najboljeg učenika među onima koji su stekli analitičko znanje (*paṭisambhidā*).
- 429 Prema komentaru za MN, razumevanje četiri plemenite istine o kojem je ovde reč jeste napredovanje transcendentnim putem. Otuda je najniži tip osobe koja bi bila opisana kao „onaj ko je mudar” (*pañṇavā*), osoba koja je na putu ulaska u tok.
- 430 Pāli tekst koji definiše svest koristi samo glagol, *vidānāti vidānāti*, što bi se takođe moglo razumeti kao „on spoznaje, on spoznaje”. Iako

- je Ñm ovu sintagmu preveo bez zamenice, ona je ovde ipak ubačena radi lakšeg razumevanja. Prevod glagolskih definicija osećaja i opažaja u §7 i §8 na sličan način je upotpunjen dodavanjem zamenice.
- 431 MA: Ovo pitanje tiče se svesti kojom neko ko je opisan kao „onaj ko je mudar” istražuje mentalne tvorevine; to znači svesti uvida, pomoću kojeg je ta osoba stigla (do svog postignuća), uma koji i obavlja posao meditacije. Poštovani Sāriputta odgovara objašnjavajući osećaj kao objekat meditacije, na način kako je to učenje sačuvano u Govoru o temeljima svesnosti (MN 10.32). Pāli konstrukcija *sukhan ti pi viđānāti*” označava da se osećaj tretira kao direktan objekat svesti, pre nego kao afektivan ton iskustva. Da bi se to pokazalo, u uglastim zagradama dodate su reči „ovo je”, a čitava sintagma stavljena pod znake navoda.
- 432 MA: Ova tvrdnja odnosi se na mudrost i svest u situaciji i uvida i transcendentnog puta. To dvoje su povezani po tome što nastaju i nestaju istovremeno i imaju zajednička područja čula i svoj objekat. Međutim, ta povezanost nije nerazdvojiva – dok mudrost uvek zahteva svest, svest se može javiti bez mudrosti.
- 433 Mudrost, pošto je element ispravnog razumevanja, takođe treba razviti i kao element puta. Svest, uključenu u pet sastojaka koji pripadaju plemenitoj istini o patnji, treba do kraja razumeti kakva jeste – nepostojana, nezadovoljavajuća i nije sopstvo.
- 434 MA kaže da se pitanje i odgovor odnose na profane osećaje koji su objektivni domen uvida. Pāli konstrukcija ovde, „*sukham pi vedeti*” itd. pokazuje da je osećaj istovremeno kvalitet objekta i aktivan ton iskustva na osnovu kojeg biva shvaćen. MA ukazuje da sam osećaj oseća; ne postoji neki drugi (odvojeni) neko koji bi osećao.
- 435 MA: Ovo pitanje i odgovor odnose se na profane opažaje, koji su objektivni domen uvida.
- 436 MA: Mudrost je isključena iz ovog dijaloga zato što je namera da se pokažu samo stanja u svakom trenutku povezana u svesti.
- 437 MA: Pročišćena svest o spoznatom (*parisuddha manoviññāṇa*) jeste svest četvrte dhāne. Ona može spoznati nematerijalna zadubljenja u meri u kojoj je onaj ko je ustaljen u četvrtoj dhāni sposoban da ih dosegne. Područje ni opažanja ni neopažanja isključeno je ovde jer zbog svoje suptilnosti, ne ulazi u neposredan domen kontemplacije usmerene na postizanje uvida.
- 438 MA: Oko mudrosti (*paññācakkhu*) jeste sama mudrost, nazvana okom u smislu da je organ duhovnog viđenja.
- 439 U vezi s razlikom između neposrednog znanja (*abhiññā*) i potpunog razumevanja (*pariññā*) videti fusnotu 23.

- 440 MA: „Glas drugoga” (*parato ghosa*) jeste učenje o blagorodnoj Dhammi. Ova dva uslova neophodna su da bi učenici stigli do ispravnog razumevanja kroz uvid i do ispravnog razumevanja transcendentnog puta. Ali utihnuli Bude stižu do probuđenja, kao i potpuno probuđeni Buda do svog znanja, isključivo zahvaljujući temeljnom razmatranju, bez „glasa drugoga”, tuđe pomoći.
- 441 MA: Ispravno razumevanje ovde je ispravno razumevanje koje pripada putu do stanja arahanta. „Oslobođenost uma” i „oslobođenost mudrošću” odnose se na plod probuđenja. Kada neko usavrši tih pet činilaca, pred njim se ukazuje put arahanta i donosi svoj plod.
- 442 „Obnavljanje bivanja u budućnosti” (*āyatim punabbhavābhiniḅatti*) jeste preporadanje, nastavljanje kruženja. Ovo i sledeće pitanje mogu se smatrati sinoptičkim pristupom čitavoj dvanaestočlanoj šemi uslovljenog nastanka, izloženoj u MN 38.17 i 20.
- 443 Svako od pet spoljašnjih čula ima svoj jedinstven objekat – oblici za oko, zvuci za uho itd. – ali um kao čulo u stanju je da doživi objekte svih pet čula, kao i mentalne objekte, koji su isključivo njegova teritorija. Otuda drugih pet čula imaju um kao svoje utočište (*manopāṭi-saraṇam*).
- 444 MA izjednačava vitalitet (*āyu*) sa životnim svojstvom (*ḁivitaṅdriya*), koje ima funkciju da održava i vitalizuje druge materijalne fenomene živog tela.
- 445 Toplota (*usmā*) je kammom stvorena toplota svojstvena živom telu.
- 446 Sintagma „tvorevine vitaliteta” (*āyusankhārā*), prema MA označava sam vitalitet. One ne mogu biti stanja osećaja, jer su neophodne da održavaju telo monaha živim, čak i kad on dosegne prestanak opažanja i osećaja. Ovo posebno meditativno postignuće, u kojem se zastavlja svaka mentalna aktivnost, dostupno je jedino nepovratnicima i arahantima, koji su takođe ovladali sa osam postignuća na strani smirenja. Kratko razmatranje o ovome videti u Uvodu, str. 34, a punu skolastičku analizu ovog pitanja moguće je naći u Vsm XXIII, 16–52. O prestanku opažanja i osećaja govori se ponovo u MN 44.
- 447 To znači, mrtvo. Kada svest napusti telo, to nije dovoljno da bi se konstatovala smrt. Vitalitet i vitalna toplota takođe moraju nestati.
- 448 Telesne tvorevine su udah i izdah, verbalne tvorevine su usmerena misao i istraživanje, a mentalne tvorevine su opažaj i osećaj – videti MN 44.14–15. MA kaže da čula u običnom životu bivaju bombardovana čulnim objektima, te postanu oštećena i uprljana poput ogledala ostavljenog na otvorenom. Čula onoga ko je u zadubljenju ostaju izuzetno čista, poput ogledala koje se umota, pa se stavi u kutiju.
- 449 MA: „Oslobođenje uma bez ikakvog znaka” (*animittā cētovimutti*)

- jeste dostizanje ploda; „znakovi” su objekti poput oblika itd.; „element bez znaka” je *nibbāna*, u kojoj nema nijednog znaka uslovljenih stvari.
- 450 MA poistovećuje *suññatā cetovimutti* sa uvidom u prazninu sopstva, kako u osobi, tako i u stvarima.
- 451 Kao što je već rečeno, oslobođenje uma bez ikakvog znaka MA izjednačuje sa dostizanjem ploda. Među četiri oslobođenja uma pomenuta u §30, samo je ovo transcendentno. Prva tri – *brahmavihāre*, treće nematerijalno postignuće i uvid u prazninu tvorevina – pripadaju profanom nivou.
- 452 Strast, mržnja i obmana se mogu razumeti kao „tvorci mere” (*pamāṇakarāṇa*) utoliko što nameću ograničenja u pogledu širine i dubine uma; MA, međutim, objašnjava ovu sintagmu tako da te nečistoće uma omogućuju čoveku da nekoga oceni kao profanu osobu, onoga ko je ušao u tok, jednom-povratnika i nepovratnika.
- 453 MA: Postoji dvanaest nemerljivih oslobođenja uma: četiri *brahmavihāre*, četiri puta i četiri ploda. Neopozivo oslobođenje uma jeste plod arahanta. Tvrdnja da je to neopozivo oslobođenje uma lišeno strasti, mržnje i obmanutosti – ponovljeno i na kraju §36 i §37 – takođe ukazuje da je reč o transcendentnom oslobođenju uma kroz prazninu.
- 454 Reč *kiñcana* MA objašnjava kao „smetnju” ili „prepreku”. Ja sam se vratio prvobitnom značenju „nešto”, kako bih održao koherentnost sa tvrdnjom da njegovo napuštanje rezultira oslobođenjem uma kroz ništavilo.
- 455 MA: Postoji devet oslobođenja uma kroz ništavilo: područje ničega i po četiri puta i ploda.
- 456 MA sintagmu „tvorac znakova” (*nimittakarāṇa*) tumači tako da strast, mržnja i obmanutost karakterišu neku osobu kao profanu ili plemenitu. Ali ona takođe može značiti da te nečistoće navode um na pridavanje lažnih svojstava stvarima, kao da su trajne, prijatne, pripadaju sopstvu ili da su lepe.
- 457 MA: Postoji trinaest oslobođenja uma bez ikakvog znaka: uvid, zato što uklanjanje znakove trajnosti, zadovoljstva i sopstva; četiri nematerijalna postignuća, jer u njima nema znaka materijalnog oblika; po četiri puta i ploda, jer u njima nema znaka nečistoća.
- 458 Sva četiri oslobođenja uma ista su po značenju, po tome što ukazuju na plod dostizanja stupnja arahanta. MA takođe ukazuje da su ova četiri oslobođenja ista po značenju jer pojmovi – nemerljivo, ništavilo, praznina i bez ikakvog znaka – jesu sve imena za *nibbānu*, koja i jeste predmet dozrevanja ploda probuđenja.

SUTTA 44

- 459 Visākha je bogati trgovac iz Rādagahe, koji je dostigao nivo nepovratnika. Dhammadina, njegova nekadašnja supruga, dostigla je stupanj arahanta ubrzo pošto je postala monahinja. Nju je Buda označio kao prvu među monahinjama po veštini dobrog objašnjavanja učenja.
- 460 MA objašnjava složenicu *pañć'upādānakkhandhā* kao pet sastojaka bića koji su postali uslov za vezivanje (MṬ: kao njegovi objekti). Pošto tih pet sastojaka jesu, ukratko, čitava plemenita istina o patnji (MN 9.15; 28.3), videćemo da su prva četiri pitanja postavljena kao istraživanje četiri plemenite istine izražene kroz pojam osobe, pre nego kroz patnju.
- 461 MA: Pošto je vezivanje samo jedan deo sastojka nazvanog mentalni obrasci (ovde definisan kao pohlepa), ono nije isto što i pet sastojaka bića; pošto se vezivanje ne može ni sasvim odvojiti od tih sastojaka, nema ni vezivanja izvan njih.
- 462 Ovo je dvadeset vrsta verovanja u postojanje trajne osobe. MA citira Pṭṣ 1:144–45 kao ilustraciju četiri osnovna tipa takvog verovanja vezanog za materijalni oblik. Neko može materijalni oblik smatrati sopstvom, na način na koji je plamen upaljene uljane lampe identičan sa bojom (plamena). Ili može smatrati da sopstvo ima materijalni oblik, kao što drvo ima svoju senku; ili može smatrati da materijalni oblik jeste u sopstvu, kao što je miris u cvetu; ili da sopstvo jeste u materijalnom obliku, kao što je dragulj u kutijici.
- 463 Termin *khanda* ovde ima drugačije značenje nego u uobičajenom kontekstu pet sastojaka bića koji su objekat vezivanja. On se ovde odnosi na skup načela vežbanja, dakle trodelnu podelu plemenitog osmostrukog puta na vrlinu (*sīla*), koncentraciju (*samādhi*) i mudrost (*paññā*).
- 464 Četiri temelja svesnosti jesu osnova koncentracije (*samādhinimitta*) u smislu da su njen uslov (MA). Ovde se čini da je pogrešno prevesti *nimitta* kao „znak”, u smislu specifičnog obeležja ili objekta. Četiri prave vrste nastojanja objašnjene su u MN 77.16.
- 465 MA: Dhammadinā je anticipirala Visākhinu nameru da pita o tvorevinama koje nestaju kad neko dostigne stanje prestanka. Zato je te tri tvorevine objasnila na ovaj način, umesto kao korisne i štetne voljne postupke telom, govorom i mišlju, što je značenje relevantno u kontekstu kruga uslovljenog nastanka.
- 466 MA dalje objašnjava da se za telesnu tvorevinu i mentalnu tvorevinu kaže da su tvorevine „koje pripadaju” telu i umu – *formirane* su telom odnosno umom, dok verbalna tvorevina jeste tvorevina po tome

što *formira* govor. Glagoli *vitakketvā vicāretvā* prevedeni su na način da se održi konzistentnost s prevodom imenica *vitakka vicāra* kao „usmerena misao” i „istraživanje”.

- 467 Prestanak može da dostigne jedino nepovratnik ili arahant, tako što ovlada sa osam nivoa zadubljenja. Meditant redom ulazi u svaki od tih nivoa, izlazi iz njega i kontemplira ga kroz uvid kao nepostojan, patnju i bez trajnog sopstva. Pošto je završio ovakav postupak s područjem ničega i uz određene pripremne radnje, meditant odlučuje da određeno vreme bude bez uma. Zatim nakratko ulazi u područje ni opažanja ni neopažanja, posle čega um i mentalne funkcije potpuno prestaju. Tako ga vlastita odlučnost, podržana prethodnim postignućima i pripremama, vodi dostizanju stanja prestanka. Videti Vsm XXIII, 32–43.
- 468 Usmerena misao i istraživanje prvo prestaju u drugom zadubljenju; udah i izdah prestaju potom u četvrtom zadubljenju, da bi opažaj i osećaj prestali poslednji u trenutku samog dostizanja stanja prestanka.
- 469 Kada vreme unapred određeno za dostizanje prođe, zbog te ranije odluke meditant spontano izlazi iz stanja prestanka i procesi uma ponovo otpočinju.
- 470 MA: Kada neko izlazi iz stanja prestanka, svest o dostizanju ploda prva se javi, kao i opažaj i osećaj povezan s mentalnom tvorevinom koja se prva javlja. Zatim, sve dubljim ulaskom u životni tok, telesna tvorevina, tj. disanje, ponovo počinje. Na kraju, kako meditant uspostavlja svoje redovne aktivnosti, nastaje i verbalna tvorevina.
- 471 Prvo stanje svesti koje se javlja pri izlasku iz stanja prestanka jeste svest o dostizanju ploda, koja se naziva praznina, neznakovitost i bezželjnost, zbog njenih kvaliteta i zato što je njen objekat *nibbāna*. Ovde su ta tri naziva za plod pripisana kontaktu povezanim sa plodom.
- 472 MṬ: *Nibbāna*, objekat svesti o dostizanju ploda koja se javlja pri izlasku iz stanja prestanka, naziva se odvojenost (*viveka*), jer je odvojena od svih uslovljenih stvari.
- 473 MṬ: Ove tri nečistoće se nazivaju *anusaya*, prikrivene sklonosti, jer leže na dnu mentalnog kontinuuma kojem pripadaju i spremne su da izrone na površinu kada god se pojavi pogodna prilika.
- 474 MA objašnjava da monah obuzdava sklonost ka strasti i dostiže prvo zadubljenje. Pošto je zadubljenjem potpuno stavio pod kontrolu sklonost ka strasti, razvija uvid i iskorenjuje tu sklonost idući putem nepovratnika. Ali kako ju je pod kontrolu stavilo zadubljenje, kaže se „pokrivena sklonost ka strasti nije u osnovi tog stanja”.

- 475 MA „to područje” (*tadāyatana*), kao i „najvišu pročišćenost” postovećuje sa stanjem arahanta. Tuga zbog te čežnje drugde se naziva „tuga zasnovana na obuzdavanju” (MN 137.13). MA objašnjava da zapravo ne napuštamo sklonost ka odbojnosti pomoću te tuge; umesto toga, podstaknuti čežnjom za najvišom pročišćenošću, krećemo da vežbamo čvrsto rešeni da istrajemo i iskorenjujemo sklonost ka odbojnosti tako što dostižemo put nepovratnika.
- 476 MA: Monah obuzdava sklonost ka neznanju pomoću četvrtog zadubljenja, stavlja je pod kontrolu i potom iskorenjuje sklonost ka neznanju, tako što dostiže put arahanta.
- 477 Termin „pandan” (*paṭibhāga*) uzet je da izrazi oba odnosa, i opozicije i međusobnog dopunjavanja.
- 478 Neznanje jeste njegov pandan zato što je ni bolan ni prijatan osećaj suptilan i teško ga je uočiti.
- 479 MṬ: *Nibbāna* ima sebi suprotan pandan, a to su uslovljena stanja. Ali u strogom smislu reči, ona nema svoj dopunjujući pandan, jer kako bi uopšte moglo biti nečega što bi nadopunjavalo *nibbānu*, neuslovljeno?
- 480 MA: „Ovim rečima Buda ovu suttu čini porukom Pobjednika, stavlja na nju pečat Pobjednika.

SUTTA 46

- 481 Potpuna analiza stvari koje treba i ne treba slediti data je u MN 114.

SUTTA 47

- 482 Monah koji nije u stanju da direktnim uvidom zna da je Budin um potpuno probuđen, mora to zaključiti posredno, na osnovu njegovih reči i postupaka, na osnovu drugih dokaza o kojima govori ova sutta.
- 483 Postupci telom su „stanja dostupna oku”. Reči su „stanja dostupna uhu”. MA: Baš kao što o prisustvu ribe u vodi može da se zaključi po talasićima i mehurima na površini, tako i loši postupci ili reči ukazuju da u umu iz kojeg su nastali ima nečistoća.
- 484 MṬ: „Pomešana stanja” (*vitimissā dhammā*) odnose se na ponašanje onoga ko nastoji da pročisti svoje postupke, ali nije u stanju da u tome bude konzistentan. Nekada je njegovo ponašanje čisto ili svetlo, a ponekad nečisto ili tamno.
- 485 MA: Opasnosti su samoobmana, arogancija itd. Kod nekih monaha, sve dok ne postanu poznati i ne steknu sledbenike, ove opasnosti se ne mogu uočiti, oni su vrlo smireni i tihi. Ali kada jednom postanu poznati i imaju svoje učenike, počinju da se ponašaju nedolično, napadaju druge monahe poput leoparda koji kidiše na krdo jelena.

- 486 MA: Suprotno onima koji podučavaju grupu – one koji žive odvojeni od grupe – iako nisu pomenuti, trebalo bi ovde imati na umu.
- 487 MA: Ovaj odlomak pokazuje Budinu nepristrasnost (*tādibhāva*) prema bićima: on ne veliča jedna i ne omalovažava druga.
- 488 *No ca tena tammayo*. MA objašnjava: „Ja se ne poistovećujem sa tom pročišćenom vrlinom, ja za njome ne čeznem.”
- 489 *So tasmim Dhamme abhiññāya idh'ekaścaṃ dhammaṃ dhammesu nitṭham gaśchati*. Da bih preneo pravo značenje, drugu reč, *Dhamma* preveo sam kao „učenje” tj. specifično učenje kojem biva podučen, množinu *dhammesu* kao „učenja” i *tasmim Dhamme* kao „ta Dhamma”, u smislu celokupnog učenja. MA i MṬ zajedno objašnjavaju značenje ovako: Kada Dhammu podučava učitelj, zahvaljujući neposrednom razumevanju Dhamme kroz pronicanje u put, plod i *nibbānu*, monah izvodi zaključak o preliminarnom učenju Dhamme o preduslovima za probuđenje (*bodhipakkhiyā dhammā*).
- 490 *Ākāravati saddhā dassanamūlikā dalhā*. Ova sintagma se odnosi na veru onoga ko je ušao u tok, jer je video Dhammu kroz transcendentni put i nije u stanju da se pozove na bilo kojeg drugog učitelja osim na Budu.

SUTTA 48

- 491 Pozadina ove sutte jeste svađa u Kosambiju o kojoj se govori u Vin pitāki, Mv Kh 10 (Vin I,335 i dalje), a opisuje je i Nānamoli u svojoj knjizi *The Life of the Buddha*, str. 109–119. Svađa je započela manjim nesporazumom o pravilima discipline, ali se brzo rasplamsala i podelila veliki deo sanghe, kao i stanovnike Kosambija, na dva neprijateljska tabora.
- 492 *Āha dhammā sārāṇiyā*. Nīm je ovaj izraz preveo kao „šest nezaboravnih kvaliteta”, što je bilo usvojeno u prvom izdanju. U tome je sledio komentare, koji ovako objašnjavaju tu sintagmu: „prikladno da bude upamćeno, da ne bude zaboravljeno čak i posle mnogo vremena” (*saritabbayuttā addhāne atikkante pi na pamusitabbā*). Ispravna derivacija je, kao što beleži PED, od sanskritskog *saṃrañḍaniya*, „ono što izaziva ushićenje.”
- 493 MA: To je ispravno razumevanje, koje pripada plemenitom putu.
- 494 Četiri plemenite istine.
- 495 *Dhammatā*.
- 496 Ovde je reč o kršenju monaške discipline, za koje monah može biti rehabilitovan ili kroz formalni čin sanghe ili ako to kršenje prizna drugom monahu. Iako plemeniti učenik može učiniti takav prekršaj nenamerno ili iz neznanja, ne pokušava da ga prikrije, već odmah

prizna i traži način da za njega bude rehabilitovan.

497 Videti fusnotu 91.

498 MA ovih sedam činilaca naziva „velika razmatrajuća znanja” (*mahāpaścāvekkhaṇāṇa*) onoga ko je ušao u tok. O ovim znanjima pogledati Vsm XXII, 19–21.

SUTTA 49

499 *Mūlapariyāya suttu* (MN 1) Buda je takođe izgovorio dok je živeo u Subhaga gaju, kraj Ukkaṭṭhe, a sličnost formulacija i tema između ovih dveju sutta – možda jedine dve zabeležene da su nastale kraj Ukkaṭṭhe – sasvim je upadljiva. Čak je moguće ovu suttu posmatrati kao dramatično predstavljanje istih onih ideja koje su u *Mūlapariyāyi* izložene apstraktnim filozofskim terminima. Tako se Baka Brahmā može shvatiti i kao *bivanje* (*bhava*) ili osoba (*sakkāya*) u svojoj najčistijoj formi, koja se slepo upustila u *zamišljanje* (*maññanā*), hraneći se sopstvenim iluzijama trajnosti, zadovoljstva i sopstva. Na dubljem sloju postoji žudnja, koju simbolizuje Māra – naizgled slabo primetan unutar tog kruga, ali u stvari pravi tvorac sveopšte obmane, onaj koji čitav svet drži u šaci. Savez Brahme i Māre, Boga i Satane, ta nezamisliva kombinacija iz perspektive teizma Zapada, ukazuje na žeđ za neprekidnim postojanjem kao na skriveni koren svih tvrdnji u vezi sa ovim svetom, teističkih ili neteističkih. U ovoj suttu površno teorijsko nadmetanje između Bake i Bude uskoro ustupa mnogo upečatljivijem i dubljem konfrontiranju Māre i Bude – Māre kao žudnje koja zahteva potvrdu bivanja – i Budnoga, koji ukazuje na prestanak bivanja kroz iskorenjivanje oduševljavanja.

500 Sličan susret Bake sa Budom zabeležen je u SN 6:4, mada bez dramatskih ukrasa kao kod ovog susreta i sa dužim dijalogom u stihovima. Prema MA i MṬ, njegovo eternalističko stanovište odnosilo se kako na njega lično, tako i na svet na čijem je čelu. Poricanje „izlaska izvan” jeste odbacivanje viših nivoa zadubljenja, puteva i plodova, kao i *nibbāne*, za koje on i ne zna da postoje.

501 MA: Kada je Māra otkrio da je Buda otišao u Brahmin svet, zabrinuo se da bi Brahme mogle prihvatiti Dhammu i izmaći njegovoj kontroli; zato je otišao tamo da obeshrabri Budu u podučavanju Dhamme.

502 MA: Zato što su je smatrali prolaznom, nezadovoljavajućom i bez trajne suštine.

503 MA: U četiri sveta lišavanja. Ovde, kao i u §10 i §29, reč „telo” (*kāya*) koristi se u značenju nivoa egzistencije.

504 MA: Hvalili su je tako što su izgovarali pohvale o njezinoj trajnosti, postojanosti, večnosti itd., a oduševljavanje se manifestovalo kao

- žudnja i uvrežena gledišta.
- 505 MA: U Brahminom svetu.
- 506 MA: Mārīna namera je da pokaže: „Ako radiš onako kako Brahmā kaže, ne protivrečiš mu, i ti ćeš blistati istim sjajem kojim sija i Brahmina pratnja.”
- 507 MA kaže da prvim dvema stvarima pokušava da Budu privoli laskanjem, a drugim dvema da ga zastraši. „Držati se zemlje” znači držati je se kroz žudnju, obmanutost i uvrežena gledišta. Lista kategorija ovde, iako skraćena, podseća na MN 1.
- 508 MA: Baka Brahmā je bio Brahmā čija se vlast prostire na hiljadu svetova, ali iznad njega postoje Brahme koji vladaju nad dve, tri, četiri, pet, deset hiljada i stotinu hiljada svetova.
- 509 Kategorija neprekidnog sjaja jeste svet preporadanja koji pripada drugom stupnju zadubljenja, dok svet Baka Brahme pripada tek prvom. Kategorije blistave slave i velikog ploda u sledećem pasusu pripadaju trećem i četvrtom stupnju zadubljenja.
- 510 U *Brahmaḍāla suttī* (DN 1.2.2–6) Buda pokazuje kako Mahā Brahmā stvara iluziju da je najviši bog stvoritelj. Kada posle propasti, svet počne ponovo da se formira, biće velikih zasluga je prvo koje se preporodi u novoformiranom svetu Brahme. Potom se u tom svetu preporučaju druga bića i zato Mahā Brahmā zamišlja da je sam njihov stvoritelj i gospodar. Videti Bodhi: *The Discourse on the All-Embracing Net of Views*, str. 69–70, 159–166.
- 511 Ovaj deo, paralelan po strukturi sa odgovarajućim delom u MN 1, jeste nejasan. Poteškoću stvara glagol korišćen u prve četiri tvrdnje u vezi sa zemljom, jer ne postoji saglasnost o tome da li je tačno zapisan, te razni prevodioci koriste različita čitanja. Ńm se odlučuje za čitanje *nāpahosim*, koji smatra aoristom glagola *pabhavati*, u značenju „proizvesti, stvoriti”. MA objašnjava: „Nisam se vezao za zemlju kroz opsesije kakve su žudnja, obmanutost i fiksirana gledišta”. Ovde je prevedeno kao „nije saglasno zemljovitosti zemlje”, a to je *nibbāna*, odvojena od svega što je uslovljeno.
- 512 PTS skoro izvesno ovde greši kada izostavlja *ti* na kraju direktnog citata; ovo je navelo Horner da naredni deo pripiše Baki, umesto Budi. BBS i SBJ imaju *ti*. Čini se da Baka hoće da kaže ovo: pošto objekat Budinog znanja „nije saglasan sveobuhvatnosti svega”, moguće je da je reč tek o praznom pojmu.
- 513 Ovi stihovi (koji se javljaju i kao deo duže strofe u DN 11.85) predstavljali su večni izazov za budističke proučavaoce, te se čini da je čak i Aćariya Buddhaghosa imao problema s njima. MA kaže da je predmet ove rečenice *nibbāna*, nazvana „svest” (*viññāṇam*) u smislu

„može biti spoznata” (*vidānitabbam*). Ovo je očigledno nategnuta tvrdnja, jer nigde u *nikāyama nibbāna* nije opisana kao svest, niti je od glagolske imenice moguće izvesti aktivnu imenicu. MA objašnjava da *anidassanam* znači nevidljivo, „zato što to (*nibbāna*) ne ulazi u domen svesti o viđenom”, ali i ovo je opet jedno klimavo objašnjenje. Reč *anidassana* pojavljuje se u MN 21.14, u opisu prostora kao neprikladnog medijuma za slikanje; otuda se čini da je reč o nečemu što se ne manifestuje.

MA nudi tri objašnjenja sintagme *sabbato pabham*: (1) u celini blistavo (*pabhā*); (2) ono što biva (*pabhūtam*) svuda; (3) gaz (*pabham*) preko reke kojem se može prići sa svih strana, tj. preko bilo kojeg od 38 objekata meditacije. Čini se, jedino prvo objašnjenje ima nekakvo lingvističko uporište.

Ja razumem da ova svest nije *nibbāna*, već arahantova svest tokom meditativnog doživljaja *nibbāne*. S tim u vezi videti AN 5:7–10, 318–26. Treba imati na umu da takvo meditativno iskustvo ne čini manifestovanim bilo kakvu uslovljenu pojavu ovoga sveta, te se tako s pravom može opisati kao „svest koja se ne ispoljava”.

- 514 Budino nestajanje čini se „vidljivom” demonstracijom njegovih stihova. Pošto je iskorenio svako oduševljenje bivanjem, u stanju je i da nestane s vidika Baki, najvišem simbolu bivanja i potvrde ovoga sveta. Ali Baka, vezivanjem okovan za bivanje, nije u stanju da nadmaši obim Budinog znanja, koje obuhvata kako bivanje, tako i ne-bivanje, ali ih u isto vreme i nadilazi.
- 515 Slično nameri koja se javila u Budinom umu neposredno posle probuđenja – videti MN 26.19. Uporediti takođe DN 16.3.34, gde Māra pokušava da ubedi tek probuđenog Budu da odmah u miru i umre.
- 516 *Tādiso*: to jest, bilo da podučava ili ne, on ostaje Tathāgata.

SUTTA 50

- 517 Naziv znači „Kvaritelj” ili „Pokvareni”. Unutar budističkog shvatanja univerzuma pozicija Māre, kao i Mahā Brahme, jeste fiksirana i zauzimaju je različiti pojedinci u skladu sa svojim postupcima.
- 518 Kakusandha je bio prvi Buda koji se pojavio u sadašnjem kosmičkom ciklusu, nazvanom „Povoljno doba”. Za njim su došli Bude Konāgamaṇa i Kassapa, a posle njih pojavio se Gotama Buda.
- 519 Ovo ime znači „Nenadmašni”.
- 520 Čini se da onoga ko je dosegao stanje prestanka nije moguće povrediti ili ubiti. U Vsm XXIII, 37 kaže se da ovo stanje štiti od razaranja čak i stvari koje monah poseduje, poput njegovog ogrtača ili prostirke za sedenje.

- 521 Ime znači „Preživeli”.
- 522 To jest, podstičući nastanak nečistoća u njihovom umu, sprečiče ih da pobegnu iz saṃsāre.
- 523 MA se posebno trudi da ukaže kako Māra nije imao vlast nad njihovim postupcima, jer bi u tom slučaju samo on bio odgovoran i brahmani svojim delima ne bi mogli da stvore za sebe lošu *kammu*. Umesto toga, Māra je naveo brahmane da zamisle scene u kojima se monasi ponašaju nedolično, što ih je učinilo ogorčenima i navelo da grde monahe. Mārina namera bila je da se u monasima pojave bes i potištenost.
- 524 „Srodnik” (*bandhu*) jeste Brahma, kojeg su brahmani tako nazivali jer su ga smatrali svojim prvim pretkom. MA objašnjava kako su verovali da su stvoreni od Brahminih usta, *khattiye* ili ratnici od njegovih grudi, *vesse* ili trgovci i zanatlije od butina, *sudde* ili sluge od stopala, a *samaṇe* ili askete od njegovih tabana.
- 525 *Dhāyanti paḍḍhāyanti niḍḍhāyanti apaḍḍhāyanti*. Iako ovi glagoli sami po sebi nemaju pejorativno značenje, ovakav niz je očigledno imao za cilj omalovažavanje. U MN 108.26 ova četiri glagola opisuju meditaciju onoga čiji je um opsednut sa pet prepreka.
- 526 Četiri *brahmavihāre* su odgovarajući protivotrov za neprijateljstvo drugih, kao i za sklonost ka besu i utučenosti u sopstvenom umu.
- 527 Ovaj put Mārina namera bila je da monasi postanu žrtve gordosti, samozadovoljstva i nemara.
- 528 MA citira suttu (AN 7:46) u kojoj se tvrdi da su ove četiri meditacije protivotrov za seksualnu žudnju, žeđ za prijatnim ukusima, vezanost za ovaj svet i opčinjenost dobitkom, slavom i pohvalom.
- 529 MA: Slonovski pogled (*nāgapalokita*) znači da je umesto savijanja vrata, okrenuo čitavo telo kako bi se osvrnuo. Māra Dūsi nije umro zbog Budinog slonovskog pogleda, već je loša *kamma* stvorena postupcima prema velikom učeniku okončala njegov život na licu mesta.
- 530 Veliko čistilište, takođe nazivano Avići, detaljno je opisano u MN 130.16–19.
- 531 MA: Za ovaj osećaj, koji se doživljava u dodatku (*ussada*) Velikog čistilišta, kaže se da je bolniji od osećaja koji se ima u samom Velikom čistilištu.
- 532 Buddha Kakusandha se naziva brahmanom u smislu iznetom u MN 39.24.
- 533 Ovo se odnosi na SN 51:14.
- 534 Videti MN 37.11.
- 535 Videti MN 37.12.

- 536 Ovo se odnosi na SN 6:5.
537 Ovaj stih se odnosi na natprirodnu moć poštovanog Moggallāne da poput ptice leti vazduhom.

SUTTA 51

- 538 Po različitom načinu pozdravljanja očigledno je da je Pessa Budin sledbenik, dok Kandaraka – uprkos poštovanju i divljenju – pripada nekoj drugoj religijskoj zajednici.
- 539 MA: Iz poštovanja prema Budi i radi vežbe, monasi ne razgovaraju jedan sa drugim, čak se i ne nakašlju. Nepomičnog tela, nerastresenog uma, sede oko Blaženog nalik rumenim oblacima koji okružuju vrh planine Sineru. Kandaraka mora da je u mislima upoređivao ovu grupu monaha sa grupama asketa kakve su opisane u MN 76.4.
- 540 MA objašnjava da Kandaraka nije imao neposredno znanje o prošlim i budućim Budama. On je ovo rekao kako bi izrazio divljenje za dobro obučenu, disciplinovanu i smirenu zajednicu monaha. Buda, međutim, potvrđuje njegove reči na osnovu neposrednog znanja.
- 541 MA: Četiri temelja svesnosti su ovde pomenuta da bi se ukazalo na *izvor* mira i spokojstva sanghe. O temeljima svesnosti videti MN 10.
- 542 MA objašnjava: „I mi, kada imamo priliku, s vremena na vreme to radimo; i mi vežbamo; ne zanemarujemo potpuno meditaciju.”
- 543 Suština ove tvrdnje jeste da sposobnost životinje za lukavstva i prevare jeste ograničena, dok je kod ljudskih bića ona neiscrpna.
- 544 MA objašnjava da je ovaj odeljak nastao kao nastavak Pessine tvrdnje da Blaženi zna šta je dobrobit, a šta na štetu bića; jer Buda pokazuje da prve tri vrste osoba vežbaju na štetan način, dok četvrta vežba na koristan način. Ovaj odeljak se može povezati i sa Kandarakinom pohvalom sanghi; jer Buda će pokazati tri načina na koje on ne vežba sanghu i jedan na koji svi Bude prošlosti, sadašnjosti i budućnosti vežbaju svoje učenike.
- 545 *Sukhappāṭisaṃvedī brahmabhūtena attanā*. MA: On doživljava blaženstvo zadubljenja, puteva, plodova i *nibbāne*. Ovde „Brahma” treba razumeti u značenju sveto ili izvanredno (*seṭṭha*).
- 546 MA: Pessa bi dosegao plod ulaska u tok, ali je ustao sa svog mesta i otišao pre nego što je Buda završio govor. Korist koju je imao je dvostruka: stekao je veće poverenje u sanghu i podstakao nastanak novog metoda razumevanja temelja svesnosti.
- 547 Ovaj odlomak opisuje asketske prakse kojima su sebe podvrgavali mnogi Budini savremenici askete, baš kao i sam Bodhisatta dok je tragao za putem ka probuđenju. Videti MN 12.45.
- 548 Ovaj odlomak pokazuje praksu nekoga ko sebe muči u nadi da će

steći zasluge, a potom prinosi žrtve, među kojima su mnoge ubijene životinje, i tlači svoje najamne radnike.

- 549 Ovo je arahant. Kako bi jasno pokazao da niti muči sebe, niti druge, Buda sada opisuje put prakse kojim je i sam stigao do stupnja arahanta.

SUTTA 52

- 550 Svi ovi izrazi sadržani su u opisu stanja arahanta.
- 551 *Abhisañkhatam abhisañcētayitam*. Ova dva termina se često koriste zajedno i označavaju uslovljeno stanje u kojem volja (*cētanā*) je presudan uslovljavajući činilac.
- 552 Ovaj odlomak objašnjava metod razvoja „uvida kojem prethodi smirenje” (*samathapubbangamā vipassanā*; videti AN 4:170). Pošto je prvo dosegao zadubljenje, meditant izlazi iz njega i kontemplira to stanje onako kako su ga stvorili uzroci, naročito volja. Na osnovu toga, utvrđuje njegovu prolaznost, da bi potom kontemplirao zadubljenje kroz uvid u tri obeležja prolaznosti, patnje i nepostojanja trajnog sopstva. Videti takođe u MN 64.9–15 ponešto drugačiji pristup razvijanju uvida na osnovu zadubljenjā.
- 553 *Dhammarāgena dhammanandiyā*. MA: Ova dva termina označavaju želju i strast (*chandarāga*) za smirenjem i uvidom. Postaje arahant onaj ko je u stanju da odbaci sve želje i strast za smirenjem i uvidom. Ako ne može da ih odbaci, postaje nepovratnik i preporuča se u čistim boravištima.
- 554 Područje ni opažanja ni neopažanja nije ovde pomenuto – sa svojim sastavnim činionicima ono je suviše suptilno stanje da bi bilo korišćeno za kontemplaciju uvida.
- 555 Jedanaest „vrata ka Besmrtnom” jesu četiri materijalna zadubljenja (*rūpa dhāna*), četiri uzvišena boravišta (*brahmavihāra*) i prva tri nematerijalna zadubljenja (*arūpa dhāna*) korišćena kao osnove za razvijanje uvida i dostizanje stanja arahanta.
- 556 To bi bilo pet stotina *kahāhpaṇa*, što je standardna monetarna jedinica toga vremena.

SUTTA 53

- 557 Verovalo se da stiču zasluge oni koji izgrade novu kuću i pozovu istaknute duhovne ljude da u njoj provedu makar jednu noć, pre nego što se sami u nju usele. Ovo verovanje postoji i danas u budističkim zemljama, te će ljudi pre useljenja u novu kuću pozvati monahe da u njoj provedu noć i recituju *paritta* (zaštitne) sutte.
- 558 *Sekho pātipado*. O *sekha* videti fusnotu 21.

- 559 O distinkciji između stida (*hiri*) i straha od nedela (*ottappa*) videti fusnotu 416.
- 560 Ovde tekst objašnjava *sati*, svesnost, ukazujući na originalno značenje reči, a to je sećanje. Odnos između ova dva značenja pojma *sati* – sećanje i pažljivost – može se formulisati ovako: pomna pažljivost u odnosu na sadašnje oblike osnova je za precizno sećanje prošlosti. MA pominjanje *sati* ovde razume tako da ono implicira svih sedam elemenata probuđenja, među kojima je *sati* prvi.
- 561 MA: Ovo je mudrost uvida i puta, sposobna da pronikne u nastanak i nestanak pet sastojaka bića. Mudrost puta naziva se „prodornom” (*nibbedhikā*), jer probija i iskorenjuje čitav korpus pohlepe, mržnje i obmanutosti; mudrost uvida naziva se prodornom zato što se probija do to troje privremeno i vodi prodoru pomoću puta.
- 562 Kao u MN 16.27.
- 563 Ovo se odnosi na četvrtu *đhanu*, a ona je temelj tri znanja koja slede.
- 564 Na ovoj tački on prestaje da bude *sekha* i postaje arahant.
- 565 Ovo je tradicionalna lista od petnaest elemenata koji čine ponašanje (*ćarana*), a oni su često povezani sa tri naredna tipa znanja u okviru celine vežbanja. To dvoje čini jedan od tradicionalnih epiteta Budinih i arahanta, *viđđāćaraṇasampanna*, „usavršen u istinskom znanju i ponašanju”. Videti Vsm VII, 30–31.
- 566 Ove stihove je Buda pohvalio u DN 3.1.28. Brahmā Sanankumāra, „Zauvek mlad”, prema MA, beše mladić koji je dostigao zadubljenje, umro i preporodio se u svetu Brahme, zadržavši istu lepotu kakvu je imao i u ljudskom obliku. Videti DN 18.17–29.

SUTTA 54

- 567 Kada se doslovno prevede, pāli tekst kaže samo „bez nezasite pohlepe”. Pošto je teško razumeti kako puko odsustvo nečeg lošeg može koristiti kao podstrek, dodao sam „odustajanje” ovde i u naredna dva slučaja, koji su na pāliju takođe formulisani kao jednostavna negacija.
- 568 MA: Iako ubijanje živih bića nije uključeno među deset okova i pet prepreka, ono se može nazvati okovom u smislu da nas vezuje za krug preporadanja, a prepreka jer ometa našu istinsku dobrobit.
- 569 MA: Ubijanje i uzimanje onoga što nije dato treba napustiti vrlinom tela, laganje i zlonameran govor vrlinom govora, nezasitu pohlepu, očajanje i bes mentalnom vrlinom. Zlonamerno prigovarjanje (koje može obuhvatati i nasilnu osvetu) treba napustiti i telesnom i verbalnom vrlinom.
- 570 Ova poređenja s opasnosti od zadovoljstva čula aluzija su na MN 22.3,

iako ta sutta ne razrađuje poslednja tri tamo pomenuta poređenja.

- 571 Prema MA, „spokojstvo koje je zasnovano na raznolikosti” jeste ravnodušnost (tj. apatičnost, indiferentnost) povezana sa pet struna zadovoljstva čula; „spokojstvo zasnovano na jedinstvu” je smirenje četvrtog zadubljenja.
- 572 U rukopisu Nm je u skladu s objašnjenjem u MA reč *āḍānīya* preveo kao „oni koji znaju” (smatrao ju je izvedenicom od reči *āḍānati*); međutim, čini se prikladnijim razumeti ovu reč kao metaforični izraz njenog doslovnog značenja „čistokrvan”. Videti u MN 65.32 reč *assāḍānīya*, „čistokrvni konj”, a za *purisāḍānīya*, „čistokrvan čovek” (tj. arahant), videti AN 9:10.

SUTTA 55

- 573 Đivaku je rodila Salavati, kurtizana iz Rāḍagahe, i onda ostavila u korpi na đubrištu. Tu ga je pronašao princ Abhaya i usvojio. Studirao je medicinu na univerzitetu u Takkasili i kasnije bio lični lekar Budin. Dok ga je jednom slušao kako izlaže Dhammu, dostigao je stupanj ulaska u tok (*sotapana*).
- 574 U ovom odlomku Buda na jasan i eksplicitan način iznosi sanghi pravila o jedenju mesa. Uočljivo je da Buda ne zahteva od monaha da budu vegetarijanci, već im dozvoljava da jedu meso kad su sigurni da životinja nije ubijena specijalno zato da bi se njima obezbedila hrana. Takvo se meso nazivalo *tikoṭiparisuddha*, „čisto u tri pogleda”, zato što monah nije video, nije čuo, niti sumnja da potiče od životinje namenjene specijalno za njegovu ishranu. Pravilo o uzdržavanju od ubijanja koje važi za nezaređenog budistu sprečavalo bi ga da ubija radi sopstvene hrane, ali se ta zabrana ne odnosi na kupovinu mesa pripremljenog od životinja koje su već mrtve. Više o ovome videti u Vin Mv Kh 6/i237–238 i I. B. Horner: *Early Buddhism and the Taking of Life*, str. 20–26.
- 575 Ovde Buda pokazuje da sam ne boravi u prijateljskoj ljubavi samo zahvaljujući potiskivanju zlovolje kroz zadubljenje zasnovano na prijateljskoj ljubavi, kao što čini božanstvo Brahmā, već da je dostizanjem stanja arahanta iščupao same korene zlovolje.
- 576 Okrutnost, nezadovoljstvo i averzija (*vihesā*, *arati*, *paṭigha*) jesu anti-podi saosećanju, radosti zbog sreće drugih i spokojstvu.
- 577 Zbunjujuće je da Đivaka, čini se, ovde sebe prvi put definiše kao nezaređenog sledbenika, iako je već bio ustaljen u ulasku u tok. Možda je ova formula korišćena da se još jednom potvrdi posvećenost Trostrukom dragulju, a nije se izgovarala samo pri objavljivanju početnog prihvatanja tog utočišta.

SUTTA 56

- 578 Ovo znači „Visoki asketa”, ime koje je očigledno dobio zbog svoje visine.
- 579 *Daṇḍa*, izvorno znači štap, ali potom dobija značenje i batine, sredstva kažnjavanja, da bi na kraju reč označila i samu kaznu, čak i bez reference na instrument kažnjavanja. Ideja je ovde, čini se, da su đaini telesne, verbalne i mentalne aktivnosti smatrali instrumentima kojima sami sebe mučimo, tako što produžavamo svoju vezanost za *saṃsāru*, ali mučimo i druge povređujući ih.
- 580 MA: Nigaṇṭhe su smatrali da prve dve „batine” stvaraju kammu nezavisno od uključenosti uma (*acittaka*), baš kao što se, kad duva vetar, grane povijaju i lišće šušti bez ikakve inicijative koja bi dolazila od uma.
- 581 Buda je ovo rekao možda zato što u okviru njegovog učenja volja (*ċetanā*), mentalni činilac, jeste ključni sastojak kamme, a u njenom odsustvu – u slučaju nenamerne telesne ili verbalne aktivnosti – nikakva kamma se ne stvara. MA, međutim, tvrdi da je Buda ovo rekao misleći na pogrešno razumevanje sa fiksnim posledicama (*niyatā miċċhā ditṭhi*) i kao potvrdu citira AN 1:18.3: „Monasi, ne vidim ništa toliko vredno kritike kao što je pogrešno razumevanje. Od svih stvari, pogrešno razumevanje najpre treba kritikovati.” Ove vrste pogrešnog razumevanja opisane su u MN 60.5, 13 i 21.
- 582 Kao u MN 35.5.
- 583 Delove u uglastim zgradama u prethodnom paragrafu dodao je Ńm, a potiču iz MA. Čitava argumentacija bi se mogla ovako sažeti: Nigaṇṭhama nije dopušteno da koriste hladnu vodu (smatraju da u njoj ima živih bića). Time što je telom i rečima odbijao hladnu vodu, svoje telesne i verbalne postupke održavao je čistim, ali ako u umu žudi za hladnom vodom, njegovi mentalni postupci nisu čisti. Tako se preporuča među „umom sputanim” božanstvima (*manosattā devā*).
- 584 U §15 Upāli priznaje da je već na ovom mestu stekao poverenje u Budu. Međutim, nastavio je da mu protivreći, jer je želeo da čuje različita Budina rešenja za ovaj problem.
- 585 Ova se tvrdnja, u DN 2.29 pripisuje samom Nigaṇṭha Nātaputti, kao formulacija đainskog učenja.
- 586 Buda ukazuje na kontradikciju između teze đaina da, čak i u odsustvu namere, „telesna batina” jeste ona koju treba najviše kritikovati i njihove tvrdnje da postojanje namere uveliko menja moralni karakter nekog postupka.
- 587 Videti Đāt III.463, V.133 i dalje, 267; V.144; VI.389, V.267; V.114, 267; Miln. 130.

- 588 MA: Oko Dhamme (*dhammaćakkhu*) jeste put ulaska u tok. Sinta-gma „Sve što je podložno nastanku podložno je i nestanku” pokazuje način na koji nastaje i put. Tako put uzima prestanak (*nibbāna*) kao svoj objekat, ali njegova funkcija jeste da prozre sva uslovljena stan-ja kao podložna nastajanju i nestajanju.
- 589 „Dhamma” ovde znači četiri plemenite istine. Onaj ko sam za sebe uvidi te istine, raskinuo je okov sumnje i sada poseduje „razumeva-nje, koje je plemenito i oslobađajuće, a onoga ko vežba u skladu sa njim vodi potpunom iskorenjivanju patnje”. (MN 48.7)
- 590 MA: Upāli kaže ovo misleći na put ulaska u tok, do kojeg je stigao već ranije.
- 591 Videti MN 16.3–7.
- 592 MA objašnjava: „Prevazišao je pogrešno stanje (*visama*) strasti itd.
- 593 *Monapattassa*. Ova „tišina” je mudrost, u vezi sa *muni*, utihnulim mudracem.
- 594 „Barjak” je zabluda „ja jesam”. Videti MN 22.35.
- 595 *Nippapañćassa*. Videti fusnotu 229.
- 596 *Isisattamassa*. MA ovo tumači kao „sedmi prorok” – u skladu s brah-manskom idejom o sedam rišija – i smatra da se odnosi na Gotamin status kao sedmog Bude posle Vipassīja (videti DN 14.1.4). Verovat-nije je, međutim, da je „sattama” ovde superlativ od *tužan*, te tako složenica znači „najbolji među prorocima”. Izraz *isisattama* javlja se i u Sn 356, a komentar tog stiha dopušta obe interpretacije, nudeći *uttama* kao objašnjenje za *sattama*.
- 597 Ovo se odnosi na odsustvo vezanosti i odbojnosti.
- 598 Ńm ovo prevodi na osnovu tajlandskog alternativnog čitanja datog u BBS izdanju, *appabhītassa*, ukazujući da *appahīnassa* iz PTS izda-nja nema smisla ovde.
- 599 MA: Teška tuga ga je obuzela zbog gubitka nezaređenog sledbenika i izazvala poremećaj u telu, koji je rezultirao povraćanjem krvi. Posle takvog krvoliptanja, malo je bića koja mogu preživeti. Zato su ga odneli u Pāvu na kolima i nedugo zatim je preminuo.

SUTTA 57

- 600 MA: Puñña je nosio na glavi rogove, vezan rep pozadi i pasao travu unaokolo zajedno sa stokom. Seniya se u svemu ponašao kao pas.
- 601 Treba uočiti da pogrešne asketske prakse imaju manje pogubne pos-ledice ukoliko se preduzimaju bez pogrešnog razumevanja nego sa njim. Iako će se retko ko danas odlučiti za pseći zavet, raširili su se mnogi drugi iskvareni načini življenja i ako se još opravdavaju na osnovu pogrešnog razumevanja posledice tim postaju još gore.

- 602 *Sabyābaḍḍham kāyasankhāram (vaćīsankhāram, manosankhāram) abhisankharoti.* Ovde se „povređujuća telesna tvorevina” može razumeti kao volja koja stoji iza tri vrste štetnih dela učinjenih telom; „povređujuća verbalna tvorevina” kao volja koja stoji iza četiri vrste štetnih dela učinjenih govorom; „povređujuća mentalna tvorevina” kao volja koja stoji iza tri vrste štetnih dela učinjenih umom. Videti MN 9.4.
- 603 Preporodio se u jednom od svetova lišavanja – čistilištu, među životinjama i u svetu gladnih duhova.
- 604 *Bhūtā bhūtassa upapatti hoti.* MA: Bića se preporučaju zbog dela koja čine i u skladu s tim delima. Implikacije ove teze detaljnije se istražuju u MN 135 i MN 136.
- 605 Ovde je reč o volji koja stoji iza deset povoljnih načina postupanja, kao i iza četiri stupnja zadubljenja.
- 606 Preporuča se u nebeskom svetu.
- 607 Strogo uzevši, nijedan voljni postupak ne može u istom trenutku biti i koristan i štetan, jer volja koja stoji iza tog postupka u svakom trenutku mora biti ili jedne ili druge vrste. Zato ovaj deo treba razumeti tako da neko čini mešavinu korisnih i štetnih postupaka, ali da nijedan do njih nije dominantan.
- 608 MA: Ovo je volja četiri transcendentna puta, koji kulminiraju u stanju arahanta. Iako arahant i dalje čini dela, ona više nemaju bilo kakav kammički potencijal da generišu novu egzistenciju ili donesu plod čak i u ovoj egzistenciji.
- 609 MA objašnjava da se *pabaḍḍā*, odlazak u beskućnike, ovde pominje samo kao govorna figura. Zapravo, on je niže zaređenje dobio pre probnog perioda i potom je živio kao iskušenik četiri meseca, da bi zatim stekao pravo na *upasampadā*, puno zaređenje u sanghu.
- 610 MA: Buda može da odluči: „Ovoj osobi je potreban probni period, ovoj osobi to nije potrebno”.

SUTTA 58

- 611 Princ Abhaya je bio sin Bimbisāre, kralja Magadhe, iako ne i naslednik trona.
- 612 Obe varijante dileme koju je smislio Nigaṅṭha Nātaputte podrazumevaju da će Buda dati jednoznačan odgovor. Kada je takav odgovor bio odbijen, dilema postaje neprimenjiva.
- 613 Buda ne okleva da kritikuje i upozorava svoje učenike kad vidi da su takve reči na njihovu dobrobit.
- 614 MA kaže da se *dhammadhātu* („element stvari”) odnosi na Budino znanje o svemu. *Dhammadhātu* ne bi trebalo pobrkati sa istim termi-

nom koji se koristi da označi element objekata uma među osamnaest drugih objekata, niti on ima značenje sveobuhvatnog kosmičkog načela, kakvo je taj termin dobio u mahāyāna budizmu.

SUTTA 59

- 615 Pañcakanga, stolar koji je radio za Pasenadija, kralja Kosale, bio je predani Budin sledbenik. Pojavljuje se i u MN 78 i MN 127.
- 616 *Dve vrste* osećaja su telesni i mentalni osećaj ili (ređe) dva koja je pomenuo Pañcakanga u §3. *Tri vrste* su one o kojima govori Udāyin u §3. *Pet vrsta* su svojstva (telesnog) zadovoljstva, (mentalne) radosti, (telesnog) bola, (mentalne) tuge i spokojstva. *Šest vrsta* jesu osećaji nastali iz kontakta kroz šest čula. *Osamnaest vrsta* jesu osamnaest vrsta mentalnog istraživanja – istraživanje objekata šest čula koji stvaraju radost, onih koji stvaraju tugu i onih koji stvaraju spokojstvo (videti MN 137.8). *Trideset šest vrsta* su trideset šest položaja bića – šest vrsta radosti, tuge i spokojstva, svaki zasnovan ili na životu domaćina ili na životu monaha (videti MN 137:9–15). *Sto osam vrsta* su prethodnih trideset šest uzetih tako da se odnose na prošlost, sadašnjost i budućnost.
- 617 MA ukazuje da govoreći o ni bolnom ni prijatnom osećaju četvrtog zadubljenja kao vrsti zadovoljstva, Buda implicitno potvrđuje gledište koje zastupa Pañcakanga.
- 618 MA: Moguće je naći zadovoljstvo koje osećamo i koje ne osećamo (ovo drugo je zadovoljstvo koje pripada stanju prestanka). Tathāgata opisuje oboje kao zadovoljstvo, zato što u njima nema patnje (*nid-dukkhabhāva*).

SUTTA 60

- 619 MA: Buda je počeo ovim pitanjem zato što se selo Sālā nalazilo na ulazu u šumu, u kojoj bi mnogi askete i brahmani različitih škola prenoćili, te bi tom prilikom izlagali svoja gledišta i kritikovali stavove drugih. To je seljane učinilo zbunjenima, nesposobnim da se priklone bilo kojem određenom učenju.
- 620 *Apaṇṇakadhamma*. MA objašnjava ovo kao učenje koje je nekontradiktorno, lišeno dvosmislenosti, potpuno prihvatljivo (*aviraddho adveddāhagāmī ekāmsagāhiko*). Ovaj termin javlja se i u AN 3:16 i AN 4:71.
- 621 Tri gledišta o kojima se raspravlja u §5, §13 i §21 nazivaju su pogrešna gledišta sa fiksiranim lošim rezultatom (*niyatā mićchā diṭṭhi*). Slediti ih iz čvrstog ubeđenja znači zatvarati sebi mogućnosti za preporadanje u nebeskom svetu i dostizanje oslobođenja. Detaljniju

analizu moguće je pronaći u Bhikkhu Bodhi: *Discourse on the Fruits of Reclusership*, str. 79–83.

Ispitivanje ta tri gledišta odvija se u skladu sa sledećim obrascem: Buda obelodanjuje pogrešno gledište A i njegovu antitezu B. Analizirajući prvo A, u A1 pokazuje poguban efekat tog gledišta na telesne, verbalne i mentalne postupke. U A2 nastavlja od suda da je to gledište zapravo pogrešno i izlaže dodatne negativne konsekvence njegovog prihvatanja. Potom u A3 pokazuje kako mudra osoba izvodi zaključak da, bilo to gledište istinito ili ne, u njenom najboljem je interesu da ga odbaci.

Nakon ovoga, razmatra gledište B. U B1 Buda opisuje povoljan uticaj tog gledišta na ponašanje. U B2 izlaže dodatne pozitivne konsekvence prihvatanja takvog gledišta. A u B3 pokazuje kako mudra osoba izvodi zaključak da – bez obzira na njegovu tačnost, u njenom najboljem interesu je da postupa kao da je to gledište istinito.

- 622 Videti fusnotu 425 radi razjašnjenja nekoliko izraza korišćenih u formulisanju ovog gledišta.
- 623 Pāli termini su *susīlya* i *dussīlya*. Pošto „iskvarena vrlina” zvuči kontradiktorno, ovaj drugi termin je preveden kao „pogrešni postupci”.
- 624 Sebe je načinio bezbednim (*sotthi*): neće trpeti patnju u budućoj egzistenciji. Međutim, još uvek je podložan onim vrstama patnje koje će ga zadesiti u ovoj egzistenciji, a o kojima Buda sada želi da govori.
- 625 *Natthikavāda*, doslovno „učenje o nepostojanju”, tako se naziva jer poriče postojanje bilo kakvog života posle smrti i kammičke retribucije.
- 626 Njegova primena tog neoborivog učenja se ‘proširuje samo na jednu stranu’ – u odnosu na sledeći život sebe čini bezbednim jedino ako tog života nema; ako tog života ima, gubi na obe strane.
- 627 *Atthikavāda*: zagovaranje postojanja života posle smrti i kammičke retribucije.
- 628 Njegova primena se ‘proširuje na obe strane’, pošto žanje plodove svog gledišta afirmacije narednog života, bez obzira postoji li on zaista ili ne postoji.
- 629 Učenje o nečinjenju (*akiriyavāda*) u *Samaññaphala suttī* (DN 2.17) pripisano je Pūraṇa Kassapi. Iako na prvi pogled izgleda da počiva na materijalističkim premisama, kao u prethodnom nihilističkom gledištu, ima dokaza u Kanonu da je Pūraṇa Kassapa zapravo sledio fatalističko učenje. Otuda njegov moralni relativizam verovatno sledi iz gledišta da su svi postupci predodređeni na način koji ukida opravdanost pripisivanja moralne odgovornosti počiniocu. Videti Basham: *History and Doctrines of the Ajivikas*, str. 84.

- 630 Ovo je učenje o nekauzalnosti (*ahetukavāda*), koje je zastupao vođa ādivaka Makkhali Gosāla i u *Samaññaphala suttu* se naziva učenje o pročišćenju saṃsārom (*samsārasuddhi*, DN 2.21). Filozofiju Makkhali Gosāle detaljno je istraživao Basham u knjizi *History and Doctrines of the Ajivikas*, poglavlja 12 i 13. Prevod Dīgha komentara o ovom učenju može se naći u Bodhi: *Discourse on the Fruits of Reclusheship*, str. 70–77.
- 631 *Niyati*, sudbina, glavno je načelo u Makkhalijevoj filozofiji, „okolnosti i priroda” (*sangatibhāva*) čini se kao njen način funkcionisanja kod spoljašnjih događaja i kod konstituisanja individue. Šest klasa (*abhiḍāti*) jesu šest stupnjeva ljudskih bića prema njihovom nivou duhovnog razvoja. Najviši je rezervisan za tri ādivaka učitelja pomenuta u MN 36.5. O ovih šest stupnjeva videti u Bhikkhu Bodhi: *Discourse on the Fruits of Reclusheship*, str. 73–75. Takođe, AN 6:57.
- 632 Ovo je poricanje četiri nematerijalna nivoa egzistencije, kao objektivnih pandana četiri nematerijalna meditativna zadubljenja.
- 633 Ovo su božanstva onih nivoa koji odgovaraju četirima zadubljenjima. Njihovo telo je od suptilne materije, za razliku od božanstava nematerijalnih nivoa, koja se sastoje isključivo od uma, bez ikakvog primesa materije.
- 634 MA: Iako mudar čovek o kojem je ovde reč ima sumnji o postojanju nematerijalnih svetova, on dostiže četvrto zadubljenje i na osnovu toga pokušava da dosegne nematerijalna zadubljenja. Ako ne uspe, sigurno će se preporoditi na nivoima suptilne materije, ali ako uspe, preporodiće se na nematerijalnom nivou. Otuda za njega ovaj ulog jeste „neoborivo učenje”.
- 635 MA: Prestanak bivanja (*bhavaniroda*) ovde jeste *nibbāna*.
- 636 MA: Iako ovaj čovek sumnja u postojanje *nibbāne*, on doseže osam meditativnih postignuća, a potom, koristeći jedno od njih kao svoju osnovu, razvija uvid ovako razmišljajući: „Ako postoji prestanak, tada ću postati arahant i dosegnuti *nibbānu*.” Ako ne uspe, sigurno će se preporoditi u nematerijalnim svetovima; ali ako uspe, tada postaje arahant i doseže *nibbānu*.

SUTTA 61

- 637 Rāhula beše jedini sin Budin, rođen istog onoga dana kad je njegov otac napustio dom u potrazi za probuđenjem. Kada je imao sedam godina, Rāhulu je zaredio kao iskušenika poštovani Sāriputta, i to kada se Buda prvi put posle probuđenja vratio u rodni grad Kapilavatthu. Buda ga je označio prvim među svojim učenicima po želji za vežbanjem. Prema MA, Rāhula je ovaj govor saslušao kad je imao

sedam godina, dakle ubrzo posle zaređenja. U MN 147 on dostiže stupanj arahanta, pošto je saslušao Budin govor o razvoju uvida.

- 638 Priznati loše delo kao takvo, saopštiti ga i uzdržati se od njega ubuduće vodi napretku u praksi plemenitih. Videti MN 65.13.
- 639 U ovom odeljku, međutim, deo „tada takav telesni postupak treba da priznaš, otkriješ, saopštiš svom učitelju ili mudrim saputnicima u svetačkom životu” zamenjen je sledećim: „Tada treba da budeš odbijen, postiden i zgađen takvim mentalnim postupkom. I pošto si tako odbijen, postiden i zgađen takvim mentalnim postupkom...” Ova zamena je načinjena zato što za štetne misli, za razliku od telesnih i verbalnih prekršaja, nije potrebno priznavanje kao sredstvo razrešenja.

SUTTA 62

- 640 Prema MA, ovu pouku Rāhula je dobio kada je imao osamnaest godina, kako bi odagnao žudnju za životom domaćina. Kratki govor o savetu Rāhuli je MN 147.
- 641 MA: Dok je Rāhula pratio Buda, sa divljenjem je posmatrao savršen fizički izgled Učiteljev i razmišljao da i sam slično izgleda: „I ja sam naočit poput mog oca, Blaženog. Budina pojava je divna, a takva je i moja.” Buda je pročitao Rāhuline misli i odlučio da ga odmah posavetuje, pre nego što ga takve misli uvale u veće nevolje. Zato je Buda svoj savet formulisao kroz kontemplaciju tela na način da niti je ono sopstvo, niti je vlasništvo sopstva.
- 642 MA: Poštovani Sāriputta, Rāhulin učitelj, dao je Rāhuli ovaj savet, ne znajući da je od Bude već dobio drugačije uputstvo za meditaciju. Videvši Rāhulu kako sedi prekrštenih nogu, pogrešno je zaključio da vežba svesnost daha.
- 643 MA: Buda ovde objašnjava meditaciju o četiri velika elementa, pre nego svesnost daha, kako bi Rāhulu oslobodio vezanosti za telo, a koja još nije bila uklonjena kratkim objašnjenjem nesupstancijalnosti materijalnih oblika.
- 644 Prostor (*ākāsa*) nije primarni materijalni element, već se klasifikuje kao derivat materijalnog oblika (*upādā rūpa*).
- 645 MA: Ovaj odlomak (§13–17) treba da pokaže kvalitet nepristrasnosti (*tādibhāva*).
- 646 Objašnjenje nejasnih termina u prvoj tetradi o svesnosti daha (§26) videti u fusnotama 140–142. Termini za koje je potrebno pojašnjenje u naredne tri tetrade biće obrađeni u fusnotama uz MN 118, *Ānāpānasati sutta*.
- 647 Dakle, meditant umire mirno, sa koncentracijom i svesnošću.

SUTTA 63

648 Oni koji su se možda zapitali o sudbini monaha koji je zamalo napustio Budu kako bi zadovoljio svoju metafizičku znatiželju, obradovaće se kada saznaju da je pod stare dane Mālunkyāputta saslušao kratak Budin govor o šest područja čula, osamio se u meditaciji i dostigao stupanj arahanta. Videti SN 35:95. Njegovi stihovi su u Thag 399–404 i 794–817.

SUTTA 64

649 Pet nižih okova (*orambhāgiyāni saṃyoḍanānī*) tako su nazvani zato što vode preporadanju u svetovima čulnog. Njih je potpuno raskinuo jedino nepovratnik.

650 MA: Ovde se može postaviti pitanje: „Kad je Buda upitao za okove i stariji monah odgovorio govoreći o okovima, zašto Buda kritikuje taj odgovor?” Razlog je u tome što Mālunkyāputta zastupa gledište da je neko sputan okovima, to jest nečistoćama, samo onda kad se one ispoljavaju, dok u ostalim situacijama nije njima okovana. Buda je ovako govorio kako bi pokazao pogrešnost takvog stava.

651 *Anuseti tvev’assa sakkāyadiṭṭhānusayo*. O *anusaya* ili prikrivenim sklonostima videti fusnotu 473. U komentarima nečistoće uma se razlikuju po tome što se dešavaju na tri nivoa: *anusaya* nivo, gde postoje kao latentna svojstva uma; *pariyutṭhana* nivo, gde se izdižu kako bi okupirale i zarobile um (o njima se govori u §5 ovog govora) i *vītikkama* nivo, gde podstiču štetne telesne i verbalne postupke. Poenta Budine kritike jeste da okovi, čak i kad ne dosegnu nivo aktivne manifestacije, nastavljaju da postoje na *anusaya* nivou, sve dok nisu iskorenjeni transcendentnim putem.

652 *Dhammā*. Ovo je moglo biti prevedeno i kao „stvari”.

653 MA: Ovaj okov i njegova prikrivena sklonost nisu dve različite stvari. Umesto toga, reč je o istoj nečistoći koja se, s jedne strane, zove okov u smislu vezivanja, a s druge, prikrivena sklonost, koja još nije napuštena.

654 *Upadhivivekā*. MA objašnjava *upadhi* ovde kao pet struna zadovoljstva čula. Iako se čini da prva tri dela ove tvrdnje izražavaju iste ideje kao i dve uobičajene sintagme koje slede, MṬ ukazuje da im je namera da pokažu *načine* kako se postaje „sasvim odvojen od zadovoljstava čula, odvojen od štetnih stanja”.

655 Ovaj deo pokazuje razvoj uvida (*vipassanā*) na osnovu smirenja (*samatha*), koristi ono zadubljenje na kojem je praksa uvida zasnovana kao objekat kontemplacije uvida. Videti MN 52.4. Ovde se dva pojma – prolazno i u raspadu – odnose na karakteristiku prolaznosti; tri

pojma – nešto strano, prazno, što nije njegovo sopstvo – pokazuju karakteristiku odsustva trajnog sopstva; ostalih šest pojmova odnose se na karakteristiku patnje.

- 656 MA: „Okreće svoj um” od pet sastojaka bića uključenih unutar zadubljenja, a za koje je video da su obeležene trima karakteristikama postojanja. „Besmrtni element” (*amatā dhātu*) jeste *nibbāna*. Prvo „usmerava svoj um ka besmrtnom elementu” pomoću svesti o uvidu, tako što je čuo da ga hvale i opisuju kao „miran i uzvišen” itd. Tada, na transcendentnom putu, „usmerava svoj um ka besmrtnom elementu” tako što ga načini svojim objektom i proniče u njega kao miran i uzvišen itd.
- 657 Videti fusnotu 553.
- 658 Treba napomenuti ovo: kada se od nematerijalnih postignuća načini osnova za kontemplaciju uvida, sastojak materijalnog oblika nije uključen među objektima uvida. Zato su ovde pomenuta samo četiri nematerijalna sastojka.
- 659 MA: Među onima koji napreduju pomoću smirenja, jedan monah naglašava sjedinjavanje uma – za njega se kaže da je stekao oslobođenje uma; drugi naglašava mudrost – za njega se kaže da je stekao oslobođenje mudročću. Među onima koji napreduju pomoću uvida, jedan naglašava mudrost – za njega se kaže da je stekao oslobođenje mudročću; drugi naglašava sjedinjavanje uma – za njega se kaže da je stekao oslobođenje uma. Dva Budina glavna učenika postali su arahanti, naglašavajući i smirenje i uvid, ali poštovani Sāriputta je onaj koji je stekao oslobođenje mudročću, a poštovani Mahā Moggallāna onaj koji je stekao oslobođenje uma. Zato motiv (za različito označavanje) jeste razlika u njihovim sposobnostima, tj. između prevladavajuće sposobnosti koncentracije i sposobnosti mudrosti.

SUTTA 65

- 660 Ovo se odnosi na Budinu praksu da jede samo jednom na dan, pre podne. Prema Pātimokkhi, monasima nije dopušteno da jedu od podneva do zore narednog dana, dok je jedenje samo jedanput preporučeno, ali ne i obavezno.
- 661 MA: Zabrinuo bi se i uplašio da li će biti u stanju da ostane monah čitav svoj život.
- 662 Njegov strah je ostao zato što bi ipak morao da pojede ostatak obroka do podneva.
- 663 Ovo je pravilo kojim se zabranjuje uzimanje hrane izvan propisanog vremena. Videti Vin Pać 37.
- 664 Sedam termina korišćenih u ovom delu govora predstavljaju sedmo-

- delnu klasifikaciju plemenitih ljudi. O njima više u MN 70.14–21.
- 665 MA ukazuje da Buda nikada ne bi tako nešto naredio svom učeniku, već ovo kaže samo da bi istakao jogunasto ponašanje Bhaddālijevo.
- 666 MA: U svom monaškom životu oslanja se na profanu veru i ljubav prema svom duhovniku i učitelju. Pošto mu drugi monasi pomažu, nastavlja da vodi život beskućnika i može na kraju postati izvanredan monah, koji dostiže neposredno znanje.
- 667 Ovaj odlomak odnosi se na načelo da Buda ne uvodi novo pravilo vežbanja za monahe sve dok se ne pojavi potreba. Videti Vin Pār 1/ iii.9–10.
- 668 *Tasmim thāne parinibbāyati*. Ovde korišćen glagol jeste glagolski oblik imenice *parinibbāna* i može se doslovno, ali netačno, prevesti kao „On tim postupkom dostiže konačno oslobođenje”.
- 669 „Onaj ko je izvan vežbanja” (*asekha*) jeste arahant. MA objašnjava ovih deset elemenata kao činioce ploda stanja probuđenosti.
- 670 Ispravno znanje (*sammā ñāṇa*) jeste znanje koje pripada plodu stanja probuđenosti, a ispravno oslobođenje (*sammā vimutti*) arahantovo oslobođenje od svake mentalne nečistoće.

SUTTA 66

- 671 Na osnovu ovoga i onog što sledi čini se da je Buda ograničenje vremena dopuštenog monasima za jelo izveo u dve faze. Prvo je zabranio popodnevni obrok, ali bilo je dopušteno jesti noću. Međutim, u Vinaya pitāki u opisu kako je nastalo pravilo *paćcītiya* 37 (Vin IV:85) ne pominje se ova postupnost. Upravo suprotno, čini se da tekst pretpostavlja kao stvar opštepoznatu da monasi ne bi trebalo da jedu posle podneva, te opisuje Budu kako uvodi pravilo protiv nepropisnog vremena za jelo tako što ga određuje za svaki obrok uzet posle podneva.
- 672 Ovo se čini vrlo kolokvijalnim pālijem. MA objašnjava: Ako su nečiji otac i majka živi, oni bi svom sinu dali različitu vrstu hrane i ponudili mu mesto da prespava; otuda ne bi morao da noću luta unaokolo u potrazi za hranom.
- 673 MA: Buda izlaže ovo učenje kako bi osobu koja napušta ono što joj je rečeno da napusti (§9) analizirao kroz četiri različite vrste individua.
- 674 *Upadhi*. MA objašnjava: Radi napuštanja četiri vrste *upadhi* – sastojaka bića, nečistoća, mentalnih obrazaca i struna zadovoljstva čula (*khandh'upadhi*, *kiles'upadhi*, *abhisankhār'upadhi*, *kāmaguṇ'upadhi*).
- 675 MA: Običan čovek, onaj ko je ušao u tok, jednom-povratnik i nepo-

vratnik, svi oni se mogu uključiti u prvu kategoriju (§14) nepovratnik – u njemu još ima žudnje za postojanjem i otuda se s vremena na vreme oduševljava mislima o profanim užicima. Ista četvorica mogu se uključiti u drugu kategoriju (§15) običan čovek, zato što je u stanju da umiri uskovitlane nečistoće, osnaži energiju, razvije uvid i iskoreni te nečistoće tako što stupi na transcendentni put.

- 676 Ovaj tip se razlikuje od prethodnog samo po svojoj sporosti da uspostavi svesnost, kako bi napustio probuđene nečistoće.
- 677 Ovo je arahant, koji je jedini raskinuo sve okove.
- 678 MA objašnjava zadubljenja kao *nekkhammasukha*, zato što donose blaženstvo odustajanja od čulnih zadovoljstava; kao *pavivekasukha*, zato što donose blaženstvo življenja u osami, daleko od gomile i od nečistoća; kao *upasamasukha*, zato što njihovo blaženstvo ima za cilj smirivanje nečistoća; kao *sambodhasukha*, zato što njihovo blaženstvo ima za cilj dostizanja probuđenja. Sama zadubljenja, naravno, nisu stanja probuđenosti.
- 679 Sva stanja uma ispod četvrtog zadubljenja klasifikuju se kao „oboriva” (*iñḍita*). Četvrto zadubljenje i sva stanja iznad njega nazivaju se „neoboriva” (*aniñḍita*).
- 680 MA: Nije u redu postati vezan za to kroz žudnju i ne treba se ovde zaustaviti.
- 681 Prestanak opažanja i osećaja nije samo još jedno visoko stanje uma na lestvici nivoa koncentracije, već ovde implicira potpuno razvijanje uvida, čiji je vrhunac kad monah postaje arahant.

SUTTA 67

- 682 *Kevaṭṭā maññe maćchavilope*. MA daje dva objašnjenja: jedno je ovo, a drugo „ribari koji izvlače ribu”.
- 683 Brahma Sahampati je molio tek probuđenog Budu da podučava Dhammu. Videti MN 26.20.
- 684 MA: U ovom slučaju poštovani Sāriputta je pogrešio, zato što nije uvideo svoju odgovornost, jer za sanghu su odgovorna dva najistaknutija Budina učenika. Zato je Buda prekoreo poštovanog Sāriputtu, ali i pohvalio poštovanog Moggallānu, koji je svoj deo odgovornosti prepoznao.
- 685 MA: Buda je izložio ovu poduku kako bi pokazao da u njegovom učenju postoje četiri straha (ili opasnosti, *bhaya*). Oni koji prevaziđu ta četiri straha, ustaliće se u učenju, a drugi neće.
- 686 Pāli tekst koristi dva različita termina da označi dve vrste hrane: *khādaniya*, „povremena hrana” – razne vrste povrća, koštunjavo voće, voće, slatki krompir itd. i *bhoḍaniya*, „glavna hrana”, jela od žitarica,

mesa i ribe. Stvari koje su samo dodatak hrani (*sāyitabba*) obuhvatile bi razna osveženja.

687 Pravo vreme je od zore do podneva, inače se uzima samo tečnost.

SUTTA 68

688 „Ushićenje i zadovoljstvo koji nisu zasnovani na zadovoljstvima čula” označavaju prvo i drugo zadubljenje, a „stanje još mirnije od toga” znače viša zadubljenja i četiri puta.

689 Videti MN 2.4. Ovo su prakse koje sprovodi neko ko je na putu vežbanja, da bi sprečio javljanje prikrivenih nečistoća koje još nije nastupio.

690 Ovo se odnosi na Budinu sposobnost da pomoću vidovitosti otkrije u kojem su se stanju njegovi učenici preporodili.

691 *Aññā*: znanje koje stiče arahant. Treba uočiti da objava ovog postignuća kod monaha i monahinja počinje stupnjem arahanta, a kod nezaređenih stupnjem nepovratnika (u §18, §21). Iako rani budizam priznaje mogućnost da nezaređena osoba dostigne probuđenje, u svim takvim slučajevima koje opisuju nikāye ona to čini ili neposredno pred smrt ili pre nego što zatraži prijem u Sanghu.

SUTTA 69

692 Ovo zabranjuje Pāc 46 (Vin. IV.98–101). Monah u tim prilikama može posećivati porodice jedino ako je o svojoj nameri obavestio nekog drugog monaha u manastiru, izuzev u periodu kad se šiju i daruju ogrtači.

693 *Abhidhamma abhivinaya*. MA kaže da treba da se potruži i nauči tekst i komentare za *Abhidhamma piṭaku* i *Vinaya piṭaku*. Ovo je svakako anahronizam. O *abhidhammi* u kontekstu sutta videti fusnotu 362. Iako ne postoji korpus tekstova koji bi se zvao „*Abhivinaya*”, čini se mogućim da taj termin označava sistematičan i analitički pristup proučavanju *Vinaye*, možda onako kako se ogleda u *Suttaviṅghi*, delu *Vinaya piṭake*.

694 MA: Ovo se odnosi na osam meditativnih postignuća. Kao minimum, trebalo bi da postane vešt u preliminarnom radu s jednim objektom meditacije, kao što je kasina.

695 MA: Ovo se odnosi na sva transcendentna stanja. Kao minimum, trebalo bi da postane vešt u jednom od pristupa razvijanju uvida, sve do nivoa arahanta.

SUTTA 70

696 Videti fusnotu 671. U skladu sa MN 66.6, MA objašnjava da je Buda

- prvo zabranio da se jede popodne, a kasnije i noću. Bio je zabrinut za neznije monahe u zajednici, jer bi brzo mogli postati suviše slabi ako bi oba obroka bila zabranjena u isto vreme.
- 697 U Vinaya piṭaki, Assaḍi i Punabbasuka se opisuju kao „bezobzirni i pokvareni” monasi, loše se ponašaju na različite načine, što je iskvarilo i nezaređene sledbenike. U Kīṭāgiri ju je objavljeno njihovo kažnjavanje, a pošto su odbili da se povinuju pravilima, to je dovelo do uvođenja Sanghādisese 13 (Vin. III:179–84).
- 698 MA: Ovo je u vezi sa zadovoljstvom pri noćnom obroku, a to ne doprinosi praktikovanju monaških dužnosti.
- 699 MA: Prva vrsta prijatnog osećaja jeste radost domaćinskog života, a druga radost obuzdavanja. Slično ovome, naredne dve rečenice odnose se na žalost zasnovanu na domaćinskom životu i spokojstvo koje dolnosi obuzdavanje. Videti MN 137.9–15.
- 700 §8–10 služe da kroz pozivanje na Budino potpuno razumevanje obezbede osnovu za njegovo uputstvo o napuštanju svih osećaja zasnovanih na domaćinskom životu i razvijaju onih koji dolaze u obuzdavanje.
- 701 Ovde je sedmočlana klasifikacija plemenitih ljudi, gde se oni razvrstavaju ne na osnovu puta i ploda koji su dostigli – kao u mnogo poznatijoj osmočlanoj klasifikaciji – već prema dominantnom svojstvu. Alternativne definicije ovih sedam tipova moguće je naći u Pug. 1:30–36.
- 702 *Ubhatobhāgavimutta*. MA: On je „oslobođen na oba načina” zato što je oslobođen fizičkog tela dostizanjem nematerijalnih postignuća i mentalnog tela pomoću puta (oslobođenja). Definicija u Pug je sledeća: „Neposredno doživljava i boravi u osam usavršenosti, a nečistoće uklanja videći ih mudrošću.” MA kaže da *ubhatobhāgavimutta* uključuje one koji dosegnu stanje arahanta, pošto su izašli iz jednog od četiri nematerijalna postignuća i onoga ko to stanje dosegne pošto izađe iz postignuća prestanka.
- 703 *Pañṇavimutta*. MA: Ovde su uključeni oni koji postanu arahanti ili kao meditantni samo sa uvidom (*sukkhavipassaka*) ili kad izađu iz jednog od četiri zadubljenja. U Pug se osam usavršenosti samo zamenjuje sa „ta oslobođenja... nadilazeći oblike”.
- 704 *Kāyasakkhin*. MA: Ovaj tip uključuje šest osoba – od one ustaljene u plodu ulaska u tok sve nagore do one na putu arahanta – koje prvo iskuse (nematerijalna) zadubljenja i potom dosegnu *nibbānu*. MṬ naglašava da je neophodno jedno od postignuća koje uključuje prestanak, da bi se neko kvalifikovao kao *kāyasakkhin*. Definicija u Pug. samo zamenjuje osam oslobođenja.

- 705 *Diṭṭhipatta*. MA kaže da ovaj tip uključuje istih šest osoba koje su i u kategoriji *kāyasakkhin* – od ulaska u tok do onoga na putu arahanta – ali bez posedovanja nematerijalnih postignuća. Pug ga definiše kao nekoga ko je razumeo četiri plemenite istine i pomoću mudrosti proučio i istražio Tathāgatino učenje.
- 706 *Saddhāvimutta*. MA kaže da ovaj tip takođe uključuje istih šest individua. Pug ga definiše na isti način kao i *diṭṭhipatta*, ali dodaje da on učenje koje je objavio Tathāgata nije proučio i istražio mudročću u istoj meri koliko *diṭṭhipatta*.
- 707 MA kaže da ovaj tip, *dhammānusārin*, kao i naredni *saddhānusārin*, jesu osobe na putu ulaska u tok; u prvoj preovlađuje mudrost, u drugoj poverenje. Više o ova dva tipa videti u fusnoti 273.
- 708 MA: Mentalnim telom dostiže *nibbānu*, krajnju istinu, i proniče u nju mudročću koja pripada transcendentnom putu.
- 709 To jest, ovi monasi nisu imali veru neophodnu da vežbaju na način kako im je preporučio Buda.
- 710 MA kaže da „iskaz iz četiri dela” (*catuppadam veyyākaraṇam*) jeste učenje o četiri plemenite istine. Međutim, ovde se nigde ne pominju četiri plemenite istine.
- 711 MA: Ovim Buda pokazuje da idealni učenik vežba tako što u sebi probudi energiju i donosi odluku: „Neću ustati odavde sve dok ne dostignem stupanj arahanta.”

SUTTA 71

- 712 Ova i dve naredne sutte izgleda da predstavljaju hronološki opis Vačchagottine duhovne evolucije. Saṃyutta nikāya sadrži čitavo poglavlje kratkih razgovora između Bude i Vačchagotte, SN 33:1–55. Videti takođe SN 44:7–11.
- 713 Ovo je vrsta sveznanja za koju je đainski učitelj Nigaṇṭha Nātaputta u MN 14.17 tvrdio da je poseduje.
- 714 Komentar objašnjava da iako je deo tvrdnje tačan, Buda odbacuje čitavu tvrdnju, zato što je jedan njen deo neistinit. Deo tvrdnje koji je tačan je onaj da je Buda sveznajući i svevideći, deo koji je preterivanje je onaj da su znanje i viđenje neprekidno prisutni u njemu. Prema theravāda tradiciji, Buda je sveznajući u smislu da su njemu dostupne sve stvari koje se potencijalno mogu saznati. Buda, međutim, ne može znati sve istovremeno i mora se usmeriti ka onome što želi da zna. U MN 90.8 Buda kaže da je moguće videti i znati sve, ali ne istovremeno, a u AN 4:24 tvrdi da zna sve ono što može biti viđeno, čujno, osećano i shvaćeno, što theravāda tradicija tumači kao tvrdnju o sveznanju u već navedenom smislu. S ovim u vezi videti

takođe Miln 102–107.

- 715 Komentar objašnjava „okove domaćinskog života” (*gihisamyodāna*) kao vezanost za stvari koje poseduje kućedomaćin, a što MṬ nabraja kao zemlju, nakit, imetak, letinu itd. Komentar kaže da iako sutte pominju neke pojedince koji su, mada nezaređeni dostigli probuđenje, oni su idući putem arahanta uništili svaku vezanost za profane stvari i tako ili postali monasi ili umrli neposredno posle probuđenja. Ovo pitanje o nezaređenim arahantima razmatra se u Miln 264.
- 716 O školi āđīvaka videti MN 5.5.
- 717 Pošto je ovaj āđīvaka verovao u moralne efekte postupka, nije sledio ortodoksni filozofski fatalizam ostalih āđīvaka, koji su poricali delovanje zakona kamme i voljnih postupaka u oblikovanju čovekove sudbine. Komentar identifikuje ovog āđīvaku kao Bodhisattu u prethodnom životu.

SUTTA 72

- 718 Gledište da su duša (*đīva*) i telo isto predstavlja aspekt materijalizma, kad je duša svedena na telo. Sledeće gledište – da su duša i telo različiti – jeste eternalizam, kad se duša kao trajno spiritualno načelo smatra sposobnom da postoji nezavisno od tela.
- 719 Gledište da Tathāgata postoji posle smrti oblik je eternalizma, prema kojem Tathāgata ili duhovno usavršeni pojedinac poseduje sopstvo koje postiže večno izbavljenje posle smrti tela. Gledište da Tathāgata ne postoji posle smrti takođe identifikuje Tathāgatu kao sopstvo, ali smatra da to sopstvo biva uništeno posle smrti tela. Treće gledište pokušava sintezu prethodna dva, što Buda odbacuje, jer obe komponente sadrže pogrešno stanovište. Četvrto gledište čini se skeptičkim pokušajem da se odbace obe alternative ili da se izbegne zauzimanje definitivnog stava.
- 720 U pāli tekstu je igra reči između *ditt̥higata*, „spekulativno gledište”, koje je Tathāgata odložio na stranu, i *ditt̥ha*, ono što je „viđeno”, a video ga je Tathāgata direktnim uvidom. Reč je o nastajanju i nestajanju pet sastojaka bića.
- 721 MA kaže da se sintagma „ne pojavljuje se” zapravo može upotrebiti, u smislu da se arahant više ne preporada. Ali ako bi Vaćchagotta tako čuo, pogrešno bi to razumeo kao anihilacionizam.
- 722 MA kaže da je materijalni oblik ono na osnovu čega bi neko mogao Tathāgatu opisati kao biće (ili sopstvo) koje poseduje materijalni oblik. MṬ dodaje da je materijalni oblik napušten raskidanjem okova koji su s njim povezani i otuda nije više moguće da se ponovo javi u budućnosti.

723 Ovaj odlomak bi trebalo povezati s poređenjem sa ugašenom vatrom. Baš kao što se za ugašenu vatru ne može reći da je otišla u bilo kojem pravcu, tako se i na Tathāgatu koji je dostigao konačnu *nibbānu* ne može primeniti nijedna od četiri mogućnosti. Ovo poređenje tiče se isključivo legitimnosti pojmovne i lingvističke upotrebe reči i nema nameru da sugerise, kako su neki naučnici pokušali da pokažu, da Tathāgata postiže nekakvo mističko spajanje s Apsolutom. Reči „dubok, nemerljiv, nesaglediv” ukazuju na transcendentalnu dimenziju oslobođenja koje je dostigao Blaženi i više ga nije moguće postići diskurzivnim mišljenjem.

Čini se da se na ovom mestu u razgovoru Buda priklanja slikama, kako bi sugerisao ono što pojmovi sami po sebi ne mogu preneti. Dve slike – ugašena vatra i duboki okean – uspostavljaju između sebe neku vrstu dijalektičke tenzije i tako obe moraju biti uzete u obzir da se ne bi zapalo u jednostrano posmatranje stvari. Sama po sebi, slika ugašene vatre naginje u pravcu potpunog uništenja, te ju je neophodno izbalansirati slikom okeana, Slika okeana, uzeta samostalno, sugerise nekakav večni način postojanja i zato ju je nužno izbalansirati slikom ugašene vatre. I ovoga puta istina leži u sredini, koja nadilazi dve neodržive krajnosti.

SUTTA 73

- 724 Ovo pitanje odnosi se na stupanj arahanta, za koji je (prema MA) Vaćhagotta smatrao da je možda isključivo svojstvo Bude.
- 725 Ovo pitanje se odnosi na stupanj nepovratnika. Iako može i dalje ostati nezaređen, nepovratnik nužno poštuje zavet celibata, pošto je presekao vezanost za zadovoljstva čula.
- 726 Ovo se pitanje odnosi na učenike koji su ušli u tok i jednom-povratnike, koji još uvek mogu da uživaju u zadovoljstvima čula ako ostanu nezaređeni.
- 727 MA: Dostigao je plod nepovratnika i došao da pita Buda za praktikovanje uvida, kako bi dosegao put arahanta. Međutim, Buda je video da on poseduje sve uslove za šest neposrednih znanja. Zato ga je podučio smirenju, koje vodi ka pet nižih neposrednih znanja, kao i uvidu, koje vodi stupnju arahanta.
- 728 Dobra osnova (*āyatana*) za pet neposrednih znanja i stupanj arahanta jeste četvrto zadubljenje.
- 729 *Parićinṇo me Bhagavā, parićinṇo me Sugato*. Ovo je indirektan način da Buda obavestava o svom dostizanju stupnja arahanta. Monasi to nisu razumeli i otuda im Buda to tumači.

SUTTA 74

- 730 Dīghanakha je bio Sāriputtin sestrić. U vreme kad se sreo sa Budom, Sāriputta je monah tek dve nedelje, ali već je stigao do stupnja ulaska u tok.
- 731 MA opisuje Dīghanakhu kao anihilacionistu (*ućchedavādin*) i objašnjava da takva njegova tvrdnja znači: „Nijedan [način] preporadjanja nije prihvatljiv za mene.” Međutim, sam tekst sutte ne daje bilo kakve konkretne dokaze koji bi potvrdili ovakvo tumačenje. Čini se verovatnijim da se Dīghanakhina tvrdnja „Za mene ništa nije prihvatljivo” (*sabbam me na khamati*) odnosi na druga filozofska gledišta, te ga tako prikazuje pre kao radikalnog skeptika one vrste koja je u MN 76.30 na satiričan način opisana kao „jegulje”. Tako bi njegov iskaz bio ravan načelnom odbijanju svih filozofskih gledišta.
- 732 Ovaj dijalog, kako ga tumače MA i MṬ, treba razumeti ovako: Buda svojim pitanjem sugerise da Dīghanakhina tvrdnja sadrži jednu inherentnu kontradikciju. Jer ne može odbaciti sve bez odbacivanja i sopstvenog gledišta, a to bi onda zahtevalo suprotnu poziciju: nešto mu je ipak prihvatljivo. Međutim, iako Dīghanakha uočava implikacije Budinog pitanja, nastavlja da insistira na svom gledištu da mu ništa nije prihvatljivo.
- 733 MA kaže da se prva rečenica odnosi na one koji prvo usvoje osnovno eternalističko ili anihilacionističko gledište, a potom nekakvu njegovu varijaciju. Druga rečenica se odnosi na one koji napuste svoje osnovno gledište, ali ne usvoje nijednu mogućnost. No, ukoliko je, kao što se čini, Dīghanakha radikalni skeptik, tada se Budina tvrdnja može razumeti tako da ukazuje na nedostatak svojstven skeptičkoj poziciji: psihološki je neugodno insistirati da ostanemo u mraku. Tako većina skeptika, iako verbalno odbacuje sva gledišta, potajno prihvata neko određeno gledište, dok manjina napusti svoj skepticizam i potraži put do znanja o sebi.
- 734 Ova tri gledišta MA označava kao eternalizam, anihilacionizam i delimični eternalizam. Eternalističko gledište blisko je strasti (*sārāgāya santike*) itd., jer afirmiše i oduševljava se postojanjem, koliko god ono bilo sublimno; anihilacionizam je blizak odsustvu strasti itd. – iako uključuje pogrešno shvatanje sopstva, vodi otrežnjenju od opčinjenosti postojanjem. Ako se drugo gledište shvati kao radikalni skepticizam, može se takođe videti kao blisko ne-žudnji, po tome što izražava razočaranje pokušajem da se vezanost za egzistenciju potkrepi teorijskom osnovom, te tako predstavlja probni, mada pogrešan korak u pravcu hlađenja strasti.
- 735 Ovo učenje je izloženo kako bi se Dīghanakhi pokazala opasnost

- skrivena u njegovom gledištu, te tako ohrabrio da ga odbaci.
- 736 MA: Na ovom mestu Dīghanakha je odbacio anihilacionističko gledište. Tako Buda sada kreće da ga podučava meditaciji uvida, prvo putem prolaznosti tela, a potom prolaznosti mentalnih sastojaka pod zbirnim nazivom osećaj.
- 737 MA citira stih koji kaže da arahant može koristiti reči „ja” i „moje”, a da ne podstiče obmanu ili da ih pogrešno razume kao da se odnose na sopstvo ili ego (SN 1:5). Isto tako DN 9.53, gde Buda o izrazima koji uključuju reč „sebe” kaže sledeće: „To su tek imena, izrazi, govorne figure, označavanja kakva se obično koriste u ovom svetu, a koje Tathāgata koristi bez pogrešnog razumevanja.”
- 738 MA: Porazmisliši o govoru izrečenom njegovom sestriću, poštovani Sāriputta je razvio uvid i dosegao stupanj arahanta. Dīghanakha je dostigao stupanj ulaska u tok.
- 739 Videti fusnote 588–589.

SUTTA 75

- 740 *Bhūnahuno*. MA objašnjava da je smatrao kako se „napredak” u pogledu šest čula postiže uživajući u svakom mogućem objektu čula koji do sada nismo doživeli, ne vezujući se za one koje smo već upoznali. Njegov stav se otuda čini bliskim savremenom, koji intenzitet i raznolikost iskustva smatra najvišim dobrom i treba ga praktikovati bez ikakvih ograničavanja. Razlog zbog kojeg Māgandiya oponira Budi postaće jasan u §8.
- 741 MA termin *nippurisa* prevodi sa „nije-čovjek”, u smislu da se radi isključivo o ženama. Ne samo muzičarke, već su i sve drugo osoblje u palati, uključujući vratare, činile žene. Budin otac, kralj, obezbedio mu je tri palate i obilje devojaka da ga služe, u nadi da će ga tako vezati za život kućedomaćina i odvratiti mu misli od asketskog života.
- 742 MA: Ovo je rečeno u vezi sa dostizanjem ploda stupnja arahanta, na osnovu četvrtog zadubljenja.
- 743 Izraz *viparītasañña* aludira na „iskrivljenu percepciju” (*saññavi-pallāsa*), kada neko vidi zadovoljstvo u onome što je zapravo bolno. MṬ kaže da su zadovoljstva čula bolna zato što podstiču nastanak bolnih mentalnih nečistoća i donose bolne plodove u budućnosti.
- 744 Māgandiya očigledno izrečene stihove razume u skladu sa pedeset osmim pogrešnim gledištem opisanim u *Brahmaḍāla suttī*: „Kada se to sopstvo, vezano sa pet struna zadovoljstava čula, otkrije u njima – na toj tački sopstvo dostiže najvišu *nibbānu* ovde i sada” (DN 1.3.20).
- 745 MA: Kompletnu strofu recitovali su ranije Bude sedeći usred svoje

četvorostruke zajednice. Mnogi su je naučili kao „stihove koji govore o dobru”. Pošto je poslednji Buda preminuo, strofa je prenošena među isposnicima, koji su u svojim svetim tekstovima uspeali da sačuvaju samo prva dva stiha.

- 746 Emfatično *yeva*, „baš”, podrazumeva da je bio vezan za materijalni oblik, osećaj itd., pogrešno shvaćene kao „ja”, „moje”, „mene”. Sa nastankom viđenja – što je metaforički izraz za ulazak u tok – iskorenjuje se verovanje da postoji trajna osoba i razume da su sastojci bića samo prazne pojave, lišene suštine koju im je ranije pripisivao.
- 747 „Ovo” se odnosi na pet sastojaka bića.

SUTTA 76

- 748 *Tiraćchānakathā*. Mnogi ovo prevode kao „životinjski razgovor”. Međutim, pojam *tiraćchāna* doslovno znači „ići horizontalno”; mada se njime označavaju životinje, MA objašnjava da u sadašnjem kontekstu on znači razgovor koji ide „horizontalno” ili „pod pravim uglom” u odnosu na put koji vodi nebeskom svetu i oslobođenju.
- 749 „Četiri načina življenja koji su negacija svetačkog života” (*abrahmaćariyavāsā*, dosl. „načini koji nisu življenje svetačkog života”), predstavljaju učenja kojima se u načelu poništava perspektiva dostizanja krajnjih plodova duhovnog treninga. Kao što će sutta pokazati, njihovi zagovornici – nesaglasno sopstvenim načelima – poštuju zavet celibata i upražnjavaju asketske vežbe. „Četiri nezadovoljavajuća načina življenja svetačkog života” (*anassāsikāni brahmaćariyāni*) ne podrivaju načela života u vrlini, ali takođe ne nude perspektivu dostizanja krajnjih plodova duhovnog treninga.
- 750 Ovaj odlomak na eksplicitan način izražava premise materijalističkog stanovišta kakvo je već izloženo u MN 60.7. *Samaññaphala sutta* takvo gledište pripisuje Ađita Kesakambalinu (DN 2.23).
- 751 Poenta je u ovome: ako neko i ne živi svetačkim životom, na kraju ipak žanje određene nagrade, kao i onaj koji to čini, kako to biva jasno na osnovu daljeg izlaganja.
- 752 U *Samaññaphala suttī* gledište koje sledi, sve do „prostor između tih sedam entiteta” pripisuje se Pakudha Kaććāyani (DN 2.26). Međutim, u toj suttī naredni deo o razrađenom sistemu klasifikacije, sve do „i budale i mudri stići će na kraj patnje”, povezan je sa gledištem o nekauzalnosti i sledi odmah nakon opisa učenja o nekauzalnosti, iznetog u ovoj suttī u §13. Čitavo to gledište tu je pripisano Makkhali Gosāli. Pošto postoje očigledne veze između učenja o nekauzalnosti i elemenata unutar sistema klasifikacija (na primer, referenca na „šest klasa”) i kako je za oboje poznato da su bili karakteristični za školu

- ādhīvaka, sa Makkhali Gosālom na čelu, čini se da je ovaj sistem klasifikacija ovde unutar učenja o sedam entiteta samo usled greške pri usmenom prenošenju. Ispravna verzija bi zato bila ona koju je sačuvala Dīgha nikāya. Komentar ovog sistema klasifikacije progledati u Bodhi: *The Discourse on the Fruits of Recluseship*, str. 72–77.
- 753 Ova tvrdnja reafirmiše fatalistički pogled na oslobođenje dato u §13.
- 754 Ovo je tvrdnja đainskog učitelja Nigaṅṭha Nātaputte u MN 14.17, kao i njegova i Pūraṇa Kassape u AN 9:38. Činjenica da donosi pogrešne procene i mora postavljati pitanja, protivreći njegovoj tvrdnji da je sveznajući.
- 755 MA: Zastupnici ovog gledišta se nazivaju „jegulje” (*amarāvikkhepa*) – njihovo učenje vrluda malo tamo, malo onamo, baš kao što jegulja zaroni i izroni iz vode, te ju je nemoguće uhvatiti. U *Sāmaññaphala suttī* ovakvo se gledište pripisuje Saṅḍaya Belatṭhiputti (DN 2.32). Sasvim je moguće da su „jegulje” bile grupa radikalnih skeptika, koji su dovodili u pitanje čitavu ideju apodiktičkog znanja o krajnjim stvarima.
- 756 MA: Nije u stanju da skladišti hranu i druge prijatne stvari i potom u njima uživa.
- 757 U DN 29.26 pomenute su četiri druge stvari koje arahant nije u stanju da uradi: ne može da učini bilo šta loše gonjen žudnjom, mržnjom, strahom i obmanutošću.
- 758 Prevod ovog dela sledi tekst dat u BBS izdanju.
- 759 *Niyyātāro*: Nm je ovo preveo kao „vodiči”, Horner kao „veliki lideri”. Očigledno je da su oboje sledili PED, koji *niyyātār* navodi kao glagolsku imenicu povezanu sa *niyyāma(ka)*, kormilar ili navigator. Ali *niyyātar* mora biti glagolska imenica od glagola *niyyāti*, „otići (do konačnog oslobođenja)”, te je tako prevedeno kao „oslobođeni”.
- 760 O ova tri zagovornika učenja ādhīvaka videti MN 36.5 i fusnotu 383. MA sintagmu *puttamātāya puttā*, „majčini mrtvi sinovi” objašnjava ovako: Tada mu pade na pamet misao: „Ādhīvake su mrtvi; njihova majka ima mrtve sinove.”

SUTTA 77

- 761 *Anāgatam vādapatham*, „buduće logičke konsekvence neke tvrdnje”. Verovatno u značenju da je Buda u stanju da razume i sve neizrečene implikacije sopstvenog učenja, kao i učenja njegovih oponenta. Značenje takođe može biti da je u suttama poput *Brahmaḍāla sutte* Buda izložio kritiku primenjivu na svako učenje koje bi se moglo pojaviti u budućem razvoju religijsko-filozofske misli.
- 762 Podrobno objašnjeno u MN 10. Prvih sedam grupa „povoljnih sta-

nja” (§15–21) čine trideset sedam preduslova za probuđenje (*bodhi-pakkhiyā dhammā*).

- 763 *Abhiññāvosānapāramippatta*. MA ovo objašnjava kao dostizanje stanja arahanta. To je možda i jedino značenje koje reč *pārami* ima u četiri nikāye. U kasnijoj theravāda literaturi, počevši možda od Buddhavaṃse, ova reč počinje da označava savršene vrline koje je bodhisatta morao da ostvari kroz mnoge živote kako bi dostigao probuđenje. U tom kontekstu ona odgovara pojmu *pāramitā* u mahāyāna književnosti, iako se liste ovih vrlina samo delimično podudaraju.
- 764 MA objašnjava da usavršenost (*vimokkha*) ovde znači potpuno (ali privremeno) oslobođenje uma od ometajućih stanja i njegovo potpuno (ali privremeno) oslobođenje kroz ushićenost objektom. Prva usavršenost jeste dostizanje četiri zadubljenja, kada se koriste kasine (videti §24 i fusnotu 768) izvedene iz obojenog objekta u sopstvenom telu; drugo je dostizanje zadubljenja kada se koriste kasine stvorene od nekog spoljnog objekta; treće se može razumeti kao dostizanje zadubljenja kroz ili vrlo pročišćenu ili lepo obojenu kasinu ili kroz četiri *brahmavihāre*. Preostale usavršenosti su nematerijalna postignuća i postignuće prestanka.
- 765 MA objašnjava da se oni nazivaju osnove transcencije (*abhi-bhāyatana*) zato što prevazilaze (*abhibhavati*) suprotna stanja i objekte, prve primenom odgovarajućeg protivotrova, druge nastankom znanja.
- 766 MA: Meditant obavlja preliminarni rad na unutrašnjem obliku – na primer, plave oči umesto plave kasine, koža umesto žute kasine, krv umesto crvene kasine, zubi umesto bele kasine – ali znak koncentracije (*nimitta*) javlja se spolja. „Prevazilaženje” oblika jeste dostizanje zadubljenja zajedno s nastankom znaka. Opažaj „znam, vidim” jeste skretanje (*ābhoga*), koje se događa posle izlaska iz zadubljenja, ne unutar zadubljenja. Druga osnova prevazilaženja razlikuje se od prve samo po proširenju znaka s ograničenih na neograničene dimenzije.
- 767 Komentar za MA: Druga i četvrta osnova uključuju preliminarni rad na nekom spoljašnjem obliku i pojavljivanje znaka izvan nas. Osnove od pet do osam razlikuju se od treće i četvrte po nenadmašnoj čistoti i sjaju svojih boja.
- 768 Kasina je objekat meditacije načinjen od fizičkog predmeta u obliku diska, koji se koristi kao potpora da se postigne interna vizuelizacija znaka. Tako, na primer, disk od gline može biti iskorišćen kao preliminarni objekat za vežbanje zemljane kasine, posuda sa vodom za vežbanje vodene kasine. Kasine su detaljno objašnjene u Vsm, IV i

- V. Tu je, međutim, prostor-kasina svedena na ograničeni prostor, a svest-kasinu zamenjuje svetlost-kasina.
- 769 Ovakva poređenja sa zadubljenjima pojavljuju se u MN 39, kao i poređenja s poslednje tri vrste znanja u §34–36.
- 770 Odeljci 29–36 opisuju osam varijeteta višeg znanja, u *Sāmaññaphala suttī* označenih kao viši plodovi asketskog života.

SUTTA 78

- 771 MA: Park je podigla kraljica Mallikā, žena Pasenadija, kralja Kosale, i ukasila ga drvećem koje cveta i drvećem koje rađa plodove. U početku je u njemu samo jedna dvorana podignuta, a kasnije i više njih. Različite grupe brahmana i asketa bi se tu okupile da raspravljaju i izlažu svoja učenja.
- 772 MA: Buda prvo pokazuje nivo arahanta, nekoga ko je završio vežbanje (na primer, tako što pominje deset kvaliteta), potom opisuje put prikladan za *sekhu*, nekoga ko praktikuje više vežbanje. Reč prevedena kao „navike” je *sīla*, koja u nekim kontekstima može da obuhvati šire polje značenja, a ne samo „vrlina”.
- 773 MA objašnjava da se ovo odnosi na plod ulaska u tok, jer na toj tački vrlina obuzdavanja pomoću Pātimokkhe biva usavršena (a za nezaređene budiste, poštovanje pet pravila vrline). MA takođe naredne pasuse objašnjava vezivanjem za ostale više puteve i plodove. Iako tekst sutte ne pominje izričito ova postignuća, komentarsko tumačenje izgleda opravdano izrazom „nestaje bez ostatka” (*aparisesā niruddhanti*), jer samo kroz dostizanje određenog puta i ploda određena nečistoća potpuno nestaje. Gledište koje zastupa komentar dalje je potkrepljeno završetkom govora, koji kulminira figurom arahanta.
- 774 MA: Na putu ulaska u tok, za monaha se kaže da vežba radi nestanka upravo tih navika; kada je dostigao plod ulaska u tok, tada se kaže da su one nestale.
- 775 Ovaj odlomak pokazuje arahanta, koji postupa vođen vrlinom, ali se više ne identifikuje sa svojom vrlinom, ne gleda na nju kao na „ja” i „moje”. Pošto njegova dobra dela više ne generišu kammu, ne mogu se ni opisati kao „korisna”.
- 776 MA: Na putu arahanta, za monaha se kaže da vežba nestanak tih navika; kada je dostigao plod stanja arahanta, za te navike se kaže da su nestale.
- 777 MA: Ovo se odnosi na prvo zadubljenje, koje pripada plodu nepovratnika. Put nepovratnika iskorenjuje želju za čulnim zadovoljstvima i zlovolju, te tako sprečava buduće nastajanje tri štetne namere – gonjene čulnom željom, zlovoljom i okrutnošću.

- 778 MA: Na putu nepovratnika, za monaha se kaže da vežba radi nestanka tih namera; kada je dostigao plod stanja arahanta, za te namere se kaže da su nestale.
- 779 MA: Ovo se odnosi na drugo zadubljenje, koje pripada plodu stanja arahanta.
- 780 MA: Na putu arahanta, za monaha se kaže da vežba radi nestanka ovih namera; kada je dostigao plod stanja arahanta, za te namere se kaže da su nestale. Vrlinom pokretane namere arahanta ne opisuju se kao „korisne”.
- 781 Videti MN 65.34.

SUTTA 79

- 782 Videti fusnotu 408.
- 783 *Evamvaṇṇo attā hoti arogo param marañā*. Reč *arogo*, koja obično znači „zdrav”, ovde bi trebalo razumeti u značenju „trajan”. MA kaže da on govori misleći na preporađanje u nebeskom svetu blistave slave, objektivnom pandanu trećem zadubljenju, o kojem je čuo, a da ga zapravo nije dostigao. Njegovo gledište čini se da pripada grupi opisanoj u MN 102.3.
- 784 MA objašnjava da su oni znali kako su se u prošlosti meditant i pripremali pomoću kasina, dostizali treće zadubljenje i preporađali se u nebeskom svetu blistave slave. Ali kako je vreme prolazilo, ovaj pripremni rad sa kasinama više niko nije razumeo, te meditant i nisu bili u stanju da dostignu treće zadubljenje. Isposnici su znali tek toliko da „potpuno prijatan svet” postoji, a da pet kvaliteta pomenutih u §21 jesu „praktičan način” da se do njega stigne. Nisu znali za potpuno prijatan svet viši od trećeg zadubljenja, niti za praktičan način viši od tih pet kvaliteta.
- 785 MA: Pošto je dosegao četvrto zadubljenje, pomoću natprirodne snage odlazi on do sveta blistave slave i tamo razgovara sa božanstvima.
- 786 MA objašnjava da je u prethodnom životu, kao monah u vreme Bude Kassape, ubedio nekog monaha da se vrati laičkom životu, kako bi nasledio njegov ogrtač i prosjačku zdelu. Ta loša kamma sprečila ga je da postane budistički monah u ovom životu. No, Buda ga je podučio u dva duga govora, kako bi mu obezbedio šansu za budući napredak. U vreme kralja Asoke, postao je arahant pod imenom Assagutta Thera i isticao se meditacijom prijateljske ljubavi.

SUTTA 80

- 787 MA kaže da je Vekhanassa bio Sakuludāyinov učitelj.
- 788 MA: Iako isposnik, bio je snažno vezan za zadovoljstva čula. Buda je

izložio ovo učenje kako bi mu skrenuo pažnju na tu vezanost.

- 789 Ova rečenica na pāliju ima oblik zagonetke, te je prevod ovde tek približan. MA objašnjava da „zadovoljstvo veće od čulnog” (ili „naj-većeg čulnog zadovoljstva” *kāmaggasukham*) jeste *nibbāna*.

SUTTA 81

- 790 Na kraju ove sutte Buda će ustvrditi da je u to vreme upravo on bio Đotipāla. U SN 1:50 božanstvo Ghaṭṭikāra posećuje Budu Gotamu i priseća se njihovog starog prijateljstva.
- 791 Čini se da je to među brahmanskim domaćinima bio uobičajen pejorativan naziv za one koji su živeli asketskim životom, suprotan njihovom idealu održavanja porodične loze.
- 792 Na Istoku, u normalnim okolnostima smatra se ozbiljnim kršenjem etikecije ako neko nižeg porekla dodiruje po glavi onoga ko je po rođenju viši od njega. MA objašnjava da je Ghaṭṭikāra bio spreman i na takav prekršaj samo da bi ubedio Đotipālu da se sretnu sa Budom.
- 793 MA kaže da samo Bude zaređuju bodhisatte, koji zatim pročišćuju svoju vrlinu, savladaju Budino učenje, praktikuju meditativni život i razvijaju uvid sve do stupnja znanja o saglasnosti (*anulomañāṇa*). Ali ne ulažu napor da dosegnu puteve i plodove (što bi okončalo njihov status bodhisatte).
- 794 Njegovo ponašanje slično je monahovom koliko god je to moguće za nekoga ko još živi životom domaćina. MA objašnjava da on ne trguje grnčarijom, već samo razmenjuje robu sa svojim susjedima.
- 795 MA objašnjava da je odbio dar jer je imao tako malo želja (*appic̣chata*). Shvatio je da mu je kralj poslao darove jer je od Bude čuo o njegovim vrlinama, ali je pomislio: „Ne treba mi ovo. Onim što sâm zaradim mogu da prehranim roditelje i darujem Budu.”

SUTTA 82

- 796 Zbog spremnosti da stavi život na kocku ako ne dobije saglasnost roditelja za zamonašenje, kasnije ga je Buda označio kao prvog među svojim učenicima po snazi poverenja. Stihovi koji mu se pripisuju sačuvani su u Thag 769–93.
- 797 Iako je ovde upotrebljena standardna sintagma „ne zadugo”, MA kaže da je Raṭṭhapāli trebalo dvanaest godina napora da postane arahant. Ova tvrdnja izgleda tačna, kad se ima u vidu da ga pri povratku u roditeljski dom niko nije odmah pepoznao.
- 798 *Ābhidosikaṃ kummāsaṃ*. Na drugim mestima Ńm je *kummāsa* prevodio kao „hleb”, ali ovde ta reč očigledno znači nešto što je po sastavu skoro tečno. MA kaže da je načinjeno od ječma (*yava*).

- 799 MA objašnjava da je njegov otac hteo da kaže: „Raṭṭhapāla, sine dragi, tu je naš imetak – ne možemo biti smatrani siromašnima – a ipak ti sediš tu i jedeš prokislju kašu!” Međutim, toliko ga je ophrvala tuga, da nije bio u stanju da završi rečenicu.
- 800 Ovi se stihovi očigledno odnose na njegove nekadašnje žene, okiće-ne u nadi da će ga podstaći na povratak laičkom životu. Čudno je što se te žene uopšte ne pominju u delu sutte koji se odnosi na njegov život pre zaređenja.
- 801 MA: Prisećajući se poštovanog, kralj ga je hvalio usred svoje armije ili harema: „Taj mladić je učinio tešku stvar – napustivši veliko bogatstvo, otišao je u beskućnike, a da se nije ni osvrnuo.”
- 802 *Upanīyati loko addhuvo*. MA: Neumoljivo gurnut ka starosti i smrti.
- 803 *Attāno loko anabhissaro*. MA: Nema nikoga u stanju da pruži sklonište ili uteši utočištem. Ovim se rečima naravno ne poriče utočište *od* sveta, jer je upravo to ono što Dhamma nudi.
- 804 *Assako loko sabbaṃ pahāya gamanīyaṃ*.
- 805 *Ūno loko atitto taṇhādāso*.

SUTTA 83

- 806 Videti *Makhādeva đataku* (br. 9) i Nimi đataku (br. 54). Buda Gotama je u prošlim životima bio kralj Makhādeva i kralj Nimi.
- 807 Taj gaj je posadio Makhādeva, te je po njemu dobio i ime.
- 808 MA: Učvrstio se u deset povoljnih pravaca postupanja.
- 809 Uposatha je u drevnoj Indiji bio dan posebne religijske predanosti, te je kao takav prihvaćen i u budizmu. Videti fusnotu 59.
- 810 Prema budističkoj kosmologiji, životni vek ljudskih bića u različitim epohama oscilira između minimuma od deset godina i maksimuma od više hiljada godina. Makhādeva je živeo u vreme kada je životni vek bio bliže dužem polu ovog raspona.
- 811 O „božanskim glasnicima” kao predznacima starosti, bolesti i smrti videti MN 130.
- 812 MA: Mātali ga je prvo proveo kroz čistilišta, zatim se vratio i proveo ga kroz nebeske svetove.
- 813 MA: Dobru praksu vrlo monah krši kada razmišlja: „Ne mogu stići do stupnja arahanta” i zato ne ulaže napor. Prekršio ju je i iskvareni monah. Nastavljaju je sedam *sekha* (učenika). Nastavio ju je arahant.

SUTTA 84

- 814 Videti fusnotu 230.
- 815 Na osnovu ovog odlomka čini se da je, uprkos tendenciji ka sve većoj rigidnosti, indijski sistem kasti u to vreme bio fleksibilniji od onoga koji se kasnije razvio.

SUTTA 85

- 816 Princ Bodhi bio je sin Udene, kralja Kosambīja. Majka mu je bila kćerka Ćaṇḍappaddote, kralja Avantīja. Deo sutte od §2 do §8 nalazi se takođe u Vin Cv Kh 5, gde se navodi kao razlog za uvođenje pravila pomenutog u narednoj fusnoti.
- 817 MA objašnjava da i pored želje, princ Bodhi nije mogao da dobije sina. Pošto je čuo da je moguće ostvariti želju ako se prinese poseban dar Budi, raširio je belo platno misleći: „Ako je suđeno da ću imati sina, Buda će stati na to platno; ako nije, neće”. Buda je znao da su zbog prošle loše kamme on i njegova supruga predodređeni da budu bez dece. Zato i nije stao na to platno. Kasnije je uveo pravilo za monahe koje im zabranjuje da staju na belo platno, ali ga je vremenom modifikovao, dopuštajući monasima da hodaju po platnu kao gest blagosiljanja domaćina.
- 818 *Paćchimam̐ ḍanataṃ Tathāgato apaloketi*. Vin verzija ovde ima *anukampati*, „ima saosećanja”, što je prikladnije. MA objašnjava da je poštovani Ānanda ovo rekao imajući na umu sledeće: „U kasnijim vremenima ljudi će iskazivanje poštovanja prema monasima smatrati sigurnim načinom da se njihove svetovne želje ispune i izgubiće poverenje u Sanghu ako to iskazivanje ne ispuni njihove želje”.
- 819 Ovo je osnovno učenje đainizma, kao u MN 14.20.

SUTTA 86

- 820 Naziv „Angulimāla” je epitet koji znači „ogrlica (*mālā*) od prstiju (*anguli*)”. Bio je sin brahmana Bhaggave, sveštenika Pasenadija, kralja Kosale. Rođeno ime mu je bilo Ahimsaka, što znači „nenasilni”. Studirao je na univerzitetu u Takkasili, gde je postao miljenik svoga učitelja. Kolege studenti, iz ljubomore, rekoše učitelju da je Ahimsaka načinio preljubu sa njegovom ženom. A učitelj, kako bi mu se osvetio, reče Ahimsaki da mu donese hiljadu ljudskih prstiju sa desne ruke kao naknadu za poduku. Ahimsaka je živeo u Đalini šumi, gde je napadao putnike, odsecao im po prst i nosio ih nanizane na ogrlicu. U vreme kada počinje ova sutta, nedostajao mu je još samo jedan prst do hiljaditog, te je rešio da ubije prvu osobu na koju naiđe. Buda je duhovnim okom video da Angulimālina majka ide u posetu sinu i svestan da ovaj poseduje kvalitete da postane arahant, presrete ga malo pre nego što je majka trebalo da stigne.
- 821 MA objašnjava da je Angulimāla upravo shvatio da je monah pred njim Buda lično i da je došao kako bi ga transformisao.
- 822 MA: Zahvaljujući dobrim delima iz prošlih života, Angulimāla je Budinim natprirodnim moćima stekao prosjačku zdelu i ogrtač istog

- trenutka kad mu je Buda rekao: „Dodī, monaše.”
- 823 Čak i danas ove reči često recituju budistički monasi kao stihove zaštite (*paritta*) za trudnice koje su blizu porođaju.
- 824 MA objašnjava da svaki voljni postupak (*kamma*) može doneti tri vrste ploda: plod koji iskusimo ovde i sada, to jest u istom ovom životu u kojem smo delo počinili; plod koji iskusimo u narednom životu; plod koji ćemo iskusiti u nekom od života koji slede posle narednog, sve dok traje naše putovanje kroz saṃsāru. Pošto je postao arahant, Angulimāla je izbegao poslednje dve vrste ploda, ali ne i prvu vrstu, jer čak i arahanti moraju da iskuse plodove u sadašnjem životu za ona dela koja su počinili pre nego što su postali arahanti.
- 825 Nekoliko strofa koje slede pojavljuju se takođe u Dhammapadi. Angulimālini stihovi se u celini nalaze u Thag 866–891.
- 826 Iako MA kaže da je Angulimālino kršteno ime bilo Ahimsaka, „Mirko”, komentar za Theragāthu kaže da mu je izvorno ime bilo Hīmsaka, što znači „Opasni”.
- 827 Dok se za čestite monahe koji još nisu arahanti kaže da jedu hranu neke zemlje koju im je u nasledstvo ostavio Buda, arahant jede „ne stvarajući dug”, jer je sebe učinio zaista vrednim hrane koju dobije. Videti Vsm I, 125–127.

SUTTA 87

- 828 Ova sintagma se često koristi da označi ozbiljnu bolest i smrt.
- 829 Viḍḍabha je kraljev sin, koji ga je na kraju zbacio sa prestola. Kāsi i Kosala su zemlje kojima je kralj vladao.
- 830 MA: Želeo je da opere ruke i noge, kao i da ispere usta, pre nego što pozdravi Budu.

SUTTA 88

- 831 MA kaže da je kralj postavio ovo pitanje u vezi sa slučajem ženskog askete Sundaṛī, koji je u to vreme bio istraživan. U želji da diskredituju Budu, neki askete su nagovorili Sundaṛī da redovno ide u Đetin gaj noću i postara se da je vide kako ga napušta u zoru, tako da ljudi postanu sumnjičavi. Posle nekog vremena te askete su je ubili i zakopali blizu Đetinog gaja. A kada telo bi otkriveno, optužiše Budu. Posle nedelju dana prevara je otkrivena, jer su kraljevi špijuni doznali ko zapravo stoji iza ubistva. Videti Ud. 4:8.
- 832 Ovaj deo daje ukratko pet kriterijuma lošeg dela: *štetnost* ističe psihološki kvalitet postupka, njegov nezdrav uticaj na um; to što je *sra-man* odnosi se na njegovu moralnu štetnost; sposobnost da donese *bolne rezultate* skreće pažnju na njegov nepoželjan kammički po-

tencijal; a poslednja tvrdnja upozorava na njegovu zlonamernu *motivaciju* i štetne *posledice* na duge staze kako za počinioaca, tako i za druge. Suprotno objašnjenje odnosi se na dobar postupak, o kojem je reč u §14.

- 833 MA: Ānandin odgovor ide dalje od pitanja, jer ne samo što pokazuje da Buda hvali napuštanje svakog štetnog mentalnog stanja već i sâm postupa u skladu sa sopstvenim rečima, tako što je napustio svako štetno mentalno stanje.
- 834 MA reč *bāhitikā*, po kojoj je ova sutta i dobila ime, objašnjava kao plašt od tkanine izatkane u nekoj drugoj zemlji.

SUTTA 89

- 835 Dīgha Kārāyaṇa, glavni zapovednik Pasenadijeve vojske. Bio je takođe sestrić Bandhule, predvodnika plemena Malla i nekadašnjeg Pasenadijevog prijatelja, kojeg je kralj ubio, zajedno sa njegovom trideset dva sina, a sve zbog spletke podmitljivih savetnika. Kārāyaṇa je bio u tajnom savezu sa princom Viḍūḍabhom, Pasenadijevim sinom, kojem je trebalo da pomogne u svrgavanju oca i zauzimanju njegovog trona.
- 836 Tri *yodāne* bi otprilike bilo trideset kilometara.
- 837 MA kaže da je pomislio: „Ranije, pošto je u četiri oka razgovarao sa asketom Gotamom, kralj je uhapsio mog ujaka i njegova trideset dva sina. Možda će ovaj put uhapsiti mene.” Kraljevske insignije poverene Dīgha Kārāyaṇi takođe su uključivale veliku lepezu, suncobran i sandale. Dīgha Kārāyaṇa je požurio natrag u prestonicu sa kraljevskim insignijama i krunisao novog kralja Viḍūḍabhu.
- 838 U MN 13.11 kaže se da ovakve svađe izbijaju zbog čulnih zadovoljstava.
- 839 Kao u MN 77.6.
- 840 Kao u MN 27.4–7.
- 841 U vreme njihove smrti, za obojicu je Buda rekao da su jednom-povratnici. Videti AN 6:44.
- 842 Ova tvrdnja ukazuje da se radnja ove sutte događa poslednje godine Budinog života.
- 843 Kada se kralj Pasenadi vratio na mesto gde je ostavio Dīgha Kārāyaṇu, pronašao je jedino služavku, koja mu je saopštila vesti. Na to je požurio u Rāḍagahu, ne bi li za sebe obezbedio pomoć svog zeta, kralja Adātasattua. No, stiže kasno, gradske kapije već su zatvorene. Iscrpljen od puta, legao je u svratište izvan grada i tokom noći tu izdahnuo.
- 844 MA: „Spomenici Dhammi” su reči koje izražavaju poštovanje prema

Dhammi. Kada god se ukaže poštovanje prema jednom od tri dragulja, iskazano je i ostalim dvoma.

SUTTA 90

- 845 MA: Ove dve sestre su kraljeve supružnice (ne njegove sestre!).
- 846 MA: Ne postoji niko ko zna i vidi sve – prošlost, sadašnjost i budućnost – i to jednim činom mentalnog ogledanja, jednim činom svesti; tako se ovaj problem razmatra kroz prizmu jednog akta svesti (*eka-citta*). O pitanju vrste sveznanja koje theravāda tradicija pripisuje Budi, videti fusnotu 714.
- 847 Dakle, on se ne raspituje o njihovom socijalnom statusu, već o izgledima za duhovni razvoj i stizanje na cilj.
- 848 Kao u MN 85.58.
- 849 Objašnjenje u MA za ovaj odgovor sugerise da prethodna klasa božanstava jesu nepovratnici, a drugu čine oni koji nisu dostigli status nepovratnika. Isto bi se odnosilo na pitanje o Brahmama u §15. Dva ključna termina koja čine razliku između dve vrste božanstava, a pojavljuju se u PTS izdanju, jesu *savyāpadādhā* i *abyāpadādhā*, što bi se moglo prevesti kao „podložan zlovolji” i „oslobođen zlovolje”.

SUTTA 91

- 850 Ovo je standardan opis učenog brahmana. Prema MA, tri Vede su *Iru*, *Yađu* i *Sāma* (= *Rig*, *Yađur* i *Sāman*). Četvrta Veda, *Atharva*, ne pominje se, ali MA kaže da je njeno postojanje implicitno kada se poversti (*itihāsa*) nazivaju „peta disciplina”, to jest dela koja brahmani smatraju autoritativnim. Međutim, verovatnije je da se posveti tako nazivaju u vezi sa četiri ogranka studija, koje su priprema za proučavanje Veda. O obeležjima velikih ljudi MA kaže da je reč o nauci zasnovanoj na 12.000 dela, koja objašnjavaju karakteristike znamenitih ljudi poput Buda, utihnutih Buda, glavnih učenika, istaknutih učenika, velikih vladara itd. Među ovim delima bilo je i 16.000 stihova nazvanih „Buda mantra”.
- 851 Trideset dva obeležja nabrojana u §9, predmet su čitave jedne sutte u *Dīgha nikāyi*, a to je *Lakkhaṇa sutta* (DN 30). Tu je svako od obeležja objašnjeno kao kammički rezultat određene vrline koju je Buda usavršavao tokom ranijih egzistencija kao bodhisatta.
- 852 O sedam blaga se raspravlja u MN 129.34–41. Pribavljanje točka kao blaga objašnjava zašto se on naziva „vladar koji pokreće točak (istine)”.
- 853 MA: Ovaj svet, uronjen u tamu mentalnih nečistoća, prekriven je sa sedam velova: strast, mržnja, obmana, taština, gledišta, neznanje i

- nemoralni postupci. Pošto je uklonio te velove, Buda živi blistajući na sve strane.
- 854 MA objašnjava da je Buda ovo učinio pošto je utvrdio kako Uttarin učitelj, Brahmāyu, ima potencijal da dosegne stupanj nepovratnika, a da ostvarivanje tog cilja zavisi od uklanjanja sumnji koje ima Uttara.
- 855 Na šakama i stopalima, ramenima i leđima.
- 856 *Rasaggasaggī*. U *Lakkhaṇa sutti* (DN 30.2.7) kaže se: „Šta god da dodirne vrhom jezika, oseti ukus u grlu i taj ukus se svuda proširi.” Teško je, međutim, razumeti kako se ovakav kvalitet može smatrati fizičkom karakteristikom ili kako drugi mogu da ga uoče.
- 857 Ovo obeležje, *uṅhisa*, obično se tumači kao izbočina na glavi kakvu vidimo na mnogim Budinim kipovima.
- 858 Ovo je standardan način kontemplacije pri uzimanju isprošene hrane, kako je dato u MN 2.14.
- 859 Blagoslov (*anumodanā*) je kratak govor posle jela, kojim se domaćini upućuju u neki od vidova Dhamme i izražava želja da im dobra kamma koju su stvorili donese obilan plod.
- 860 MA: Značenje je sledeće: „Izuzetnih kvaliteta koje nisam opisao je mnogo više od onih koje sam opisao. Izuzetni kvaliteti učitelja Gotame su poput velike zemlje i velikog okeana; kada bi se izlagali do detalja, oni su beskonačni i nemerljivi, poput prostora.”
- 861 Pāli reč za jezik, *divhā*, ženskog je roda.
- 862 Ono što treba neposredno saznati (*abhiññeyya*) jesu četiri plemenite istine, ono što treba razviti (*bhāvetabba*) jeste plemeniti osmostruki put, a što treba napustiti (*pahātabba*) jesu nečistoće, sa žudnjom na čelu. Ovaj kontekst zahteva da se reč „Buda” razume u specifičnom značenju nekoga ko je potpuno probuđen (*sammāsambuddha*).
- 863 *Vedagū*. Ovaj termin i dva naredna – *teviḍḍa* i *sotthiya* – čini se da su označavali idealne tipove brahmana; videti takođe MN 39.24, 26 i 27. Šesti i sedmi termin – *kevalī* i *muni* – verovatno su bili idealni tipovi unutar nevedskih asketskih zajednica. Svojim odgovorom Buda ovim terminima daje novo značenje, izvedeno na osnovu svog duhovnog sistema.
- 864 Ovde i u odgovoru reč „Buda” može označavati jednostavno onoga ko je probuđen u smislu primenjivom na bilo kojeg arahanta, iako odgovor Brahmāyua sugerise da je možda upotrebljena u užem značenju potpuno probuđenoga.
- 865 MA nudi poduže objašnjenje kako Budin odgovor, u stvari, odgovara na svih osam pitanja koja postavlja Brahmāyu.
- 866 Kao u MN 56.18.

SUTTA 92

- 867 Tekst ove sutte nije uključen u Pali Text Society izdanje *Maddhima nikāye*, jer je identična sa suttom istog imena u okviru Sutta nipāte, a čije je dve verzije PTS objavio. Ovaj tekst je preuzet iz novijeg PTS izdanja, koje su pripremili Dines Anderson i Helmer Smith.
- 868 To jest Đambudīpa, indijski potkontinent.

SUTTA 93

- 869 Argument u prilog ovoj tezi izložen je u MN 90.10–12.
- 870 MA: Ovim žele da kažu: „Pošto si proučavao sve tri Vede, obučen si u mantrama s kojima oni koji idu u beskućnike napuštaju svoj dom i mantrama kojima se koriste kada jednom postanu beskućnici. Praktikovao si njihov način ponašanja. Otuda nećeš biti pobeden u raspravi. Pobjeda biće tvoja.”
- 871 Ova tvrdnja treba da pokaže kako i brahmane rađaju žene, kao i sve druge ljude, te nema osnove za njihovu tvrdnju da su stvoreni od Brahminih usta.
- 872 Yona je verovatno pāli ekvivalent za Ionia, što se odnosi na baktrijske Grke. Kambođa je oblast u Indiji, severno od Srednje zemlje.
- 873 Argumentacija u §7 i 8 u suštini je identična s onom izloženom u MN 84.
- 874 MA poistovećuje Devalu Mračnog, Asita Devalu, sa Budom u jednom od njegovih ranijih života. Buda je ispričao ovu epizodu kako bi pokazao: „U prošlosti, kada si ti bio višeg porekla, a ja nižeg, nisi mogao da mi odgovoriš na pitanje koje sam ti postavio, a tiče se tvrdnje u vezi sa rođenjem. Pa kako bi to mogao da učiniš sada, kada si ti niži, a ja postao Buda?”
- 875 Kao u MN 38.26. Videti fusnotu 411. Treba uočiti da se u dijalogu koji neposredno sledi pojam *gandhabba* koristi u značenju preminulo biće koje upravo treba da se preporodi.
- 876 MA: Puṇṇa je ime sluge sedam mudraca; uzeo bi varjaču, skuvao lišće i poslužio ih.

SUTTA 94

- 877 MA: Ovo je učinio kada je shvatio da će biti potrebno duže izlaganje.
- 878 *Kahāpaṇa* je osnovna novčana jedinica u to vreme.
- 879 U vreme Budine smrti, to je još uvek bio gradić, poznat kao Pāṭalin-gāma. U DN 16.1.28 Buda predviđa da će u budućnosti postati veliki grad. I zaista je kasnije postao prestonica Magadhe. Danas se naziva Patna, glavni grad indijske savezne države Bihar.

SUTTA 95

- 880 Početak ove sutte, sve do §10, praktično je identičan početku *Soṇa-
daṇḍa sutte* (DN 4).
- 881 MA: Dobio je taj naziv zato što su tu prinošene žrtve bogovima.
- 882 Još jedan imućni brahman koji je živio u Ukkatṭhi, kraljevskom imanju koje mu je poklonio kralj Pasenadi. U DN 2.21 opisuje se kako je čuo Budin govor, dostigao ulazak u tok i uzeo utočište zajedno sa čitavom porodicom i pratnjom.
- 883 To su drevni rišiji, koje su brahmani smatrali božanski nadahnutim tvorcima vedskih himni.
- 884 Na pāliju: *saddhā, rući, anussava, ākārāparivitakka, diṭṭhiniḍ-
ḍhānakkhanti*. Među ovih pet osnova za stizanje do uverenja, čini se da su prve dve prevashodno emotivne, treća je slepo prihvatanje tradicije, a poslednje dve uglavnom racionalne ili kognitivne. Svaki od ova „dva različita puta” može se pokazati i kao istiniti i kao lažni.
- 885 Ovo nije pravi način da izvede zaključak zato što nije lično utvrdio istinitost svoga uverenja, već ga je samo prihvatio na osnovu nečega što nije u stanju da proizvede izvesnost.
- 886 *Sacćānurakkhana* ili čuvanje istine, zaštita istine.
- 887 *Sacćānubodha* ili probuđenje za istinu.
- 888 Procedura otkrivanja istine preporučena u ovoj suttī čini se kao razrada pristupa opisanog u MN 47.
- 889 *Tūleti*. MA: Istražuje stvari kroz prizmu njihove prolaznosti i tako dalje. Tako se ovaj nivo čini kao nivo kontemplacije uvida.
- 890 Iako se „odvaži se” (*ussahati*) čini sličnim „nastoji” (*padahati*), prvo se može razumeti kao napor pre kontemplacije uvida, a drugo kao napor koji donosi uvid do nivoa transcendentnog puta.
- 891 MA: Dostiže *nibbānu* mentalnim elementom (puta ka ulasku u tok), a kada je prozreo mentalne nečistoće, vidi *nibbānu* mudročću, čineći je jasnom i očiglednom.
- 892 Iako se čini da otkrivanje istine u ovom kontekstu označava dostizanje ulaska u tok, konačna spoznaja istine (*sacćānuppatti*) izgleda da znači potpuno dostizanje stupnja arahanta.
- 893 Videti fusnotu 524.

SUTTA 96

- 894 MA: U davna vremena brahmani su praktikovali da idu unaokolo i prose hranu, čak i kad su posedovali veliki imetak.
- 895 Iako poljoprivreda može izgledati kao čudno zanimanje za nekoga ko je opisan kao trgovac, treba razumeti da se *vesse* nisu bavili samo poslovima u urbanoj sredini, već su isto tako posedovali i nadgledali

poljoprivredna imanja.

- 896 *Ariyam kho aham brāhmaṇa lokuttaram dhammam purisassa sandhanam paññāpemi.*
- 897 *Attabhāvassa abhinibbatti:* doslovno „tamo gde god se ponovno začće njegove individue dogodi”.

SUTTA 97

- 898 *Sati uttarakaraṇīye.* Poštovani Sāriputta je otišao, a da ga nije uputio u učenje koje bi mu omogućilo stupanje na transcendentni put i da tako zasigurno sebi obezbedi probuđenje. U poređenju s takvim postignućem, čak i preporadanje u svetu Brahme opisuje se kao „niže” (*hīna*).
- 899 Ovaj komentar ima prizvuk blagog prekora. Buda je sigurno video da Dhanañḍāni ima potencijal da stupi na transcendentni put, jer na drugim mestima (na primer, MN 99.24–27) on i sam podučava put ka svetu Brahme, onda kad njegov sagovornik nema taj potencijal.

SUTTA 98

- 900 Tekst ove sutte nije uključen u *Maḍḍhima nikāyu* koju je izdao Pali Text Society, iz istog razloga koji je naveden u fusnoti 867.
- 901 Ovde reč „kamma” treba razumeti kao sadašnje delo ili postupak, a ne kao prošlo delo čiji plod dozreva tek sada.
- 902 *Sāmaññā.* MA: Među životinjama raznolikost oblika delova tela određena je njihovom vrstom (*yoni*), ali to (razlike među vrstama) nije moguće naći među individualnim telima brahmana i pripadnika drugih klasa ljudi. Pošto je tako, razlika između brahmana, *khattiya* itd. čisto je verbalna oznaka; o njoj se govori kao o pukoj konvenciji.
- 903 MA: Sve do ovog trenutka Buda je kritikovao Bhāradvādinu tvrdnju da se rođenjem postaje brahman. Sada će podržati Vāsetṭīnu tvrdnju da se delima postaje brahman. Jer stari brahmani i drugi mudraci u ovome svetu nisu priznavali brahmanstvo nekoga ko je bio manjkav u zarađivanju za život, vrlini i postupcima.
- 904 *Bhovādi.* *Bho,* „gospodine”, ovako su se među sobom oslovljavali brahmani. Odavde pa nadalje Buda će istinskog brahmana poistovećivati s arahantom. Strofe 27–54 ovde su identične kao u Dhp 396–423, sem što su u Dhp 423 dodata još dva stiha.
- 905 MA: Sadašnjim voljnim postupkom kojim se zemlja obrađuje itd.
- 906 Sa ovim stihovima reč „kamma” menja značenje, što signalizira sintagma „uslovljeni nastanak”. Kamma ovde više ne znači sadašnja dela koja određuju nečiji socijalni status, već dela u posebnom značenju sile koja bića vezuje za krug preporadanja. Ovakav način raz-

mišljanja postaje još jasniji u sledećoj strofi.

- 907 Ova strofa i naredna ponovo se odnose na arahanta. Ovde, međutim, kontrast nije između arahanta kao nekog koga svetim čine njegova dela i rođenog brahmana koji nije dostojan svoga statusa, već između arahanta kao nekog ko je oslobođen okova dela i njihovih rezultata, s jedne strane, i svih drugih bića koja ostaju vezana svojim delima za krug rođenja i smrti.

SUTTA 99

- 908 Todeyya je bio bogati brahman, gospodar Tudigāme, sela blizu Sāvattḥija. Govor u MN 135 upućen je takođe istom ovom Subhi.
- 909 *Vibhaḍḍavādo kho aham ettha*. Ovakve tvrdnje razlog su što je budizam kasnije označavan kao *vibhaḍḍavāda*, „učenje zasnovano na analizi”.
- 910 Očigledno je u to vreme trgovina još u ranoj fazi razvoja. Danas bi se ona teško mogla ovako opisati!
- 911 Kao u MN 95.13.
- 912 To mora da je Pokkharasāti rekao pre nego što je postao Budin sledbenik, kako je opisano u MN 95.9.
- 913 *Anukampāḍḍātika*.
- 914 Ovo znanje pripada trećoj među moćima Tathāgate, a to je znanje puteva ka svakom odredištu. Videti MN 12.12.
- 915 MA objašnjava ograničavajući postupak (*pamāṇakataṃ kammaṃ*) kao kammu koja pripada sferi čulnog (*kāmāvačara*). Nasuprot njemu stoji bezgraničan ili nemerljiv postupak, naime zadubljenja koja pripadaju sferi suptilne materije ili sferi nematerijalnog. U tom slučaju, misli se na *brahmavihāre* koje su razvijene do stupnja zadubljenja. Kada se dostigne i ovlada zadubljenjem koje pripada sferi suptilne materije ili sferi nematerijalnog, kamma koja pripada sferi čulnog ne može da ga nadvlada i stekne priliku da donese sopstveni plod. Umesto toga, kamma koja pripada sferi suptilne materije ili sferi nematerijalnog nadvladava kammu koja pripada sferi čulnog i donosi svoje plodove. Pošto blokira kammu sfere čulnog, *brahmavihāra* kojom smo ovladali tako vodi preporadnju u svetu Brahme.
- 916 Isto kao u MN 27.2.

SUTTA 100

- 917 Dhānaḍḍānī je dostigla stupanj ulaska u tok. MA kaže da je Sangāra-va bio brat njezinog muža.
- 918 *Diṭṭhadhammābhīṇṇāvosānapārmippattā ādibrahmacāriyaṃ paṭi-ḍānanti*. MA objašnjava: Oni tvrde da su izvor, tvorci i stvoritelji sve-

tačkog života ovim rečima: „Pošto neposredno znamo ovde i sada, u ovoj egzistenciji, i pošto smo stekli neposredno znanje, dostigli smo *nibbānu*, nazvanu „savršenstvo”, jer jeste nadilaženje svega.”

- 919 Zbunjujuće je da se za mislioce i istraživače (*takkī, vimamsī*) ovde kaže da se oslanjanju samo na veru (*saddhāmatakkena*). Na drugim mestima vera i mišljenje se kontrastiraju kao dve različite osnovne uverenja (MN 95.14), pri čemu je „puka vera” čini se bliža oslanjanju na usmenu tradiciju, nego razmišljanje i istraživanje.
- 920 *Sāmaṃ yeva dhammaṃ abhiññāya*. Ova sintagma naglašava direktan lični uvid kao osnovu promovisanja svetačkog života.
- 921 MA kaže kako je Sangāraiva smatrao da Buda tako govori, a da zaista ne poznaje stvari, te je optužio Budu da laže. Sled ideja u ovom odlomku teško je pratiti i sasvim je moguće da je sam tekst pogrešno zapisan.

SUTTA 101

- 922 Ovo učenje, koje se ovde pripisuje đainima, Buda je kritikovao takođe u SN 36:21 i AN 3:61. Budino učenje prepoznaje postojanje osećaja koji nisu rezultat prošlih dela, već i sadašnjih, isto tako priznaje osećaj koji niti stvara novu kammu, niti je rezultat kamme.
- 923 Odavde pa sve do §5, „Pošto je to tako...” nalazi se i u MN 14.17–19. Tvrdnja Nigaṇṭha Nāttaputte, koja u MN 14.17 uvodi poziciju koju zastupaju nigaṇṭhe (đaini), ovde dolazi kasnije, u §10, kao argument kojim nigaṇṭhe potkrepljuju svoju tvrdnju.
- 924 Kao u MN 95.14.
- 925 Ne priliči im tako da govore jer njihov „veliki napor”, to jest asketske prakse, jesu uzrok njihovih bolnih osećaja, kako to Buda kaže u §15.
- 926 Ovo je tehnički naziv za postupak koji donosi plod u ovome životu.
- 927 MA: „Postupak čiji će rezultat iskusiti zrela [osoba]” sinonim je za delo čiji će se rezultat iskusiti ovde i sada. „Postupak čiji će rezultat iskusiti nezrela [osoba]” sinonim je za delo čiji će se rezultat iskusiti u narednom životu. Ali dalje se precizira: bilo koje delo što donosi rezultat u istom životu jeste ono koje će se iskusiti ovde i sada, ali samo delo koji donosi rezultat *najduže za sedam dana* naziva se delo koji će iskusiti zrela osoba.
- 928 To je delo koje nema priliku da donese svoj rezultat i tako postaje mrtav.
- 929 *Issaranimmānāhetu*. Ovo učenje teista Buda je kritikovao u AN 3:61.
- 930 *Sangatibhāvāhetu*. Ovom se aludira na učenje Makkhali Gosāle, kritikovano u MN 60:21 i AN 3:61.
- 931 *Abhidātihetu*. Ovo se takođe odnosi na učenje Makkhali Gosāle.

- 932 Ovo je formulacija Budinog srednjeg puta, koji izbegava ekstrem samomučenja, a da ne zapada u drugi ekstrem opijenosti čulnim zadovoljstvom.
- 933 MA objašnjava da je izvor patnje žudnja, koja se tako naziva jer je koren patnje obuhvaćene sa pet sastojaka bića. Ovaj deo pokazuje dva alternativna pristupa prevazilaženju žudnje – jedan uključuje energičan napor, a drugi nevezanost manifestovanu kao spokojstvo. „Slabljenje” se u Komentaru poistovećuje s transcendentnim putem. Za ovaj odlomak se kaže da ilustruje praksu onoga ko napreduje prijatnim putem pomoću brzog neposrednog znanja (*sukhapatīpadā khippābhiññā*).
- 934 Ovaj odlomak treba da pokaže zašto Buda svojim monasima dopušta da se bave asketskim praksama (*dhutanga*): umereni asketizam pomaže u prevladavanju mentalnih nečistoća. Ali njegov cilj nije poništavanje stare kamme ili pročišćenje duše, kako su to đaini i drugi askete verovali. MA kaže da ovaj pasus ilustruje praksu onoga ko napreduje teškim putem, pomoću sporog neposrednog znanja (*dukkhapatīpadā dandhābhiññā*).

SUTTA 102

- 935 Ova sutta je „srednje dugi” pandan *Brahmaḍāla suttī*, uvrštenoj u Dīgha nikāyu, a njen prevod i komentari objavljeni su u Bodhi: *Discourse on All-Embracing Net of Views*. Detaljna objašnjenja skoro svih gledišta pomenutih u toj suttī mogu se naći u uvodu i drugom delu te knjige. Postoji tibetanski prevod *Pañcatraya sūtre*, pandana ovom tekstu koji pripada mūlasarvāstivāda školi, čiji su delovi kano-na sačuvani na sanskritu. O njemu piše Peter Skilling u *Mahāsūtras II*, str. 469–511. Skilling ukazuje na zanimljiv kontrast između ove i pāli verzije teksta.
- 936 Skilling ukazuje da u tibetanskoj *Pañcatrayi* tvrdnje o nirvāni ovde i sada nisu iznete u okviru gledišta o budućnosti, već čine posebnu kategoriju. *Brahmaḍāla sutta* tvrdnje o vrhovnoj *nibbāni* ovde i sada smešta među gledišta o budućnosti, ali raspored u tibetanskom pandanu ipak se čini logičnijim.
- 937 U *Brahmaḍāla suttī* pominje se šesnaest verzija ovog gledišta, od kojih je osam dato ovde, a dve druge tetrade su: sopstvo je konačno, beskonačno, oboje i nijedno; sopstvo doživljava samo zadovoljstvo, samo bol, mešavinu oboje i nijedno od toga. U ovoj suttī te dve tetrade su uključene u spekulacije o prošlosti u §14, ali u SN 24:37–44 one opisuju sopstvo *posle smrti*.
- 938 Očigledno, u navedenoj listi gledanje na sopstvo kao nematerijalno,

sposobno da opaža jedinstvo i nemerljivo, zasnovano je na dostizanju područja beskonačnog prostora. MA opisuje svest-kasinu kao područje beskonačne svesti, tvrdeći kako ti teoretičari za to područje tvrde da jeste sopstvo.

- 939 Opažaj unutar treće nematerijalne meditacije – područja ničega – najsuptilniji je i najrafiniraniji od svih profanih opažaja. Iako i u četvrtom nematerijalnom postignuću još uvek postoji neka vrsta opažaja, on je toliko suptilan da se ne smatra ispravnim označavati ga kao opažaj.
- 940 MA ovako parafrazira ovaj pasus: „Svi ti tipovi opažaja, zajedno sa gledištima, jesu uslovljeni; pošto su uslovljeni, oni su grubi. Ali postoji *nibbāna*, nazvana nestanak mentalnih obrazaca, dakle uslovljenog. Pošto zna, ‘Postoji to’, pošto zna da postoji *nibbāna*, videvši da postoji beg od uslovljenog, Tathāgata je otišao iza uslovljenoga.”
- 941 Druga tetradna iz §3 ovde je izostala, jer se smatra da sopstvo nije sposobno da opaža. U *Brahmaḍāla suttī* pomenuto je osam varijanti ovog gledišta, ove četiri i konačno-beskonačno tetradna.
- 942 MA ukazuje da je ova tvrdnja u vezi s onim nivoima egzistencije gde postoji svih pet sastojaka. Na nematerijalnim nivoima svest se događa bez sastojka koji zovemo materijalni oblik, a na nivou gde nema opažanja, postoji materijalni oblik bez svesti. No, svest se nikada ne javlja bez ostala tri mentalna sastojka.
- 943 *Brahmaḍāla sutta* pominje osam varijanti ovog gledišta; ove četiri, plus konačno-beskonačno tetradna.
- 944 *Sammoha*, ovde očigledno ima drugačije značenje od uobičajenog „konfuzija” ili „obmana”.
- 945 MA objašnjava složenicu *ditṭhasutamutaviññātabba* kao „ono što treba razumeti kao viđeno, čujno i osećano”, a odnosi se na razumevanje svega sa čime se susrećemo na vratima čula. Međutim, moguće je da su tim terminom obuhvaćeni i svi grublji podražaji koji nam stižu kroz čula. Da bi se stiglo do četvrtog nematerijalnog postignuća, svi uobičajeni „mentalni obrasci” uključeni u druge kognitivne procese moraju biti prevaziđeni, jer je njihov ostanak prepreka za dosezanje toga postignuća. Otuda se ono naziva „neopazivo” (*n’eva saññi*).
- 946 *Sasankhārāvesesamāpatti*. U okviru četvrtog nematerijalnog postignuća ostaju još tragovi izuzetno suptilnih mentalnih obrazaca. Otuda se oni nazivaju „ne-neopazivi” (*nāsaññi*).
- 947 *Brahmaḍāla sutta* objašnjava sedam tipova učenja o poništavanju, a ovde su oni sažeti u jedan.
- 948 „Strah i gađenje prema osobi” jeste jedan vid *vibhavatanṇhe*, žud-

nje za nepostojanjem. Njome podstaknuto gledište o nepostojanju još uvek uključuje identifikovanje osobe sa sopstvom – sopstvom koje biva uništeno u trenutku smrti – i tako, uprkos svom poricanju, vezuje i samog teoretičara za krug preporaðanja.

- 949 Do sada je samo četiri od prvobitnih pet klasa spekulacija o budućnosti analizirano, pa ipak Buda govori kao da ih je sve objasnio. MA pokušava da reši ovaj problem objašnjenjem da je tvrdnja „*nibbāna* je ovde i sada” obuhvaćena sintagmama „opaža jedinstvo” i „opaža raznolikost” u §3. Ovo objašnjenje, međutim, nije ubedljivo. Ńm je u svom rukopisu dodao međunaslov „*Nibbāna* ovde i sada” pre §17 i §17–21 zaista izgledaju kao da pokrivaju poslednje četiri od pet učenja o *nibbāni* ovde i sada u *Brahmađāla sutti*. Međutim, ovakvom tumačenju kao da protivreče §13 i sintagme korišćene u §17, 19 i 21, „s napuštanjem gledišta o prošlosti i budućnosti”, koje kao da uključuju učenja o *nibbāni* ovde i sada iz okvira gledišta o budućnosti (iako su stavljena među njih u preambuli). Problem se čini nerešivim i rađa sumnju da je tekst tokom usmene predaje bio donekle menjan. Ubacivanje gledišta o prošlosti malo niže takođe je problematično. Ne samo što takva gledišta nisu pomenuta u preambuli, već smeštanje prošlosti posle budućnosti menja uobičajeni vremenski sled. Skilling sugerije da je ovaj odlomak bio deo nekog usmenog komentara sutte, a da je u nekom trenutku uključen u njen tekst.
- 950 Ovo gledište uključuje sve četiri vrste eternalista koji spekuliju o prošlosti, a pomenuti su u *Brahmađāla sutti*.
- 951 Pošto je ovo gledište koje se odnosi na prošlost, može se uzeti da podrazumeva kako su se u nekom trenutku u prošlosti sopstvo i svet pojavili spontano ni iz čega. Tako bi ovim bila obuhvaćena dva učenja o slučajnom nastanku izneta u *Brahmađāla sutti*, kako MA i tvrdi.
- 952 Ovo uključuje četiri vrste delimičnog eternalizma.
- 953 Ovo možda uključuje četiri vrste beskrajnog okolišanja ili „verbalnog izvrđavanja” iznetih u *Brahmađāla sutti*.
- 954 Gledištima 5–8 tačno odgovaraju četiri stava eternalista u *Brahmađāla sutti*.
- 955 Ovih osam gledišta (9–16) u *Brahmađāla sutti* uključeni su među učenja o opažanju besmrtnosti, obuhvaćena u odeljku o spekulacijama o budućnosti.
- 956 Moraju svoje učenje prihvatiti na osnovu nečeg drugog, a ne znanja, što uključuje verovanje ili spekulacije. U MN 95.14 kaže se da ovih pet osnova za stvaranje uverenja donose zaključke za koje se može kasnije ispostaviti da su ili istiniti ili pogrešni.
- 957 MA: Ovo zapravo nije znanje, već pogrešno razumevanje; otuda se

- klasifikuje kao vezivanje za gledišta.
- 958 MA kaže da su na ovoj tački sva šezdeset dva gledišta iz *Brahmađāla sutte* obuhvaćena, pa ipak ova sutta ima još širi opseg, jer uključuje razmatranje verovanje da postoji trajna osoba (najviše implicirano u §24).
- 959 Naslov ovog odeljka i rimski broj „V” dodao je Ńm, pretpostavljajući da ovaj deo predstavlja učenje o *nibbāni* ovde i sada, pomenuto, ali ne i objašnjeno ranije.
- 960 MA: Ovaj deo treba da pokaže da sva šezdeset dva spekulativna gledišta nastaju tako što im prethodi verovanje da postoji trajna osoba.
- 961 *Pavivekam pitim*. Ovo se odnosi na prva dva zadubljenja, koja uključuju *pīti*.
- 962 MA objašnjava da je ovo tuga izazvana gubitkom zadubljenja. Tuga se ne javlja odmah po gubitku, već kad razmišljamo o tom gubitku.
- 963 *Nirāmisam sukham*. Ovo je zadovoljstvo trećeg zadubljenja.
- 964 Četvrto zadubljenje.
- 965 *Santo ’ham asmi, nibbuto ’ham asmi, anupādāno ’ham asmi*. U ovoj pāli sintagmi, deo *aham asmi*, „ja sam”, otkriva da u njemu još uvek postoji vezivanje, kao što će to Buda ukazati.
- 966 MA ovo smatra aluzijom na verovanje o postojanju trajne osobe. Tako se on još uvek vezuje za jedno od gledišta.
- 967 MA kaže da na drugim mestima izraz „usavršenost kroz nevezivanje” (*anupādā vimokkha*) označava *nibbānu*, ali ovde znači dostizanje ploda stanja arahanta.
- 968 *Brahmađāla sutta* takođe ukazuje na razumevanje nastanka itd. šest osnova kontakta kao puta ka prevazilaženju svih gledišta.

SUTTA 103

- 969 *Bhavābhavaḥetu*. MA: „Da li mislite da on podučava Dhammu kao način sticanja zasluga, kako bi doživeo sreću u ovom ili onom [višem] stanju postojanja?”
- 970 *Abhidhamma*. MA kaže da se ovo odnosi na trideset sedam uslova probuđenja pomenutih u prethodnom pasusu. Videti fusnotu 362.
- 971 Značenje (*attha*) i forma (*byañḍana*) dva su aspekta Dhamme koju Buda podučava. Naredni deo, §5–8, treba uporediti sa DN 29.18–21, gde se takođe izražava bojazan u vezi sa očuvanjem ispravnog značenja i forme Dhamme.
- 972 Ovo je rečeno zato što mala odstupanja od ispravne forme nisu nužno prepreka ispravnom razumevanju značenja. Ali na drugim mestima (na primer, AN 2:20) Buda ukazuje da su pogrešno izražavanje forme i pogrešno tumačenje značenja dva razloga propadanja i nestanka

istinske Dhamme.

- 973 Opšte načelo iza §10–14 je sledeće: Ako je prekršitelja moguće ispraviti, uprkos njegovoj mogućoj povrednosti i poteškoćama za sebe, treba pokušati da ga ispravimo. Ako nije prijemčiv za savete, treba zadržati sopstveni mir.
- 974 „Asketa” (*samaṇa*) u MN se objašnjava sa *sattḥā*, Učitelj, a misli se na Budu. Sličnu upotrebu ovog termina moguće je pronaći u MN 105.18, 21.
- 975 „Stvar” (*dhamma*) na koju se misli, kaže MA, jeste svađa.

SUTTA 104

- 976 Početak ove sutte je isti kao u DN 29, čija je tema takođe očuvanje harmonije u Sanghi posle Budine smrti.
- 977 MA: „Svetilište” i „utočište” su Nigaṇṭha Nātaputta, koji je sad mrtav.
- 978 Iskušenik Ćunda beše mlađi brat poštovanog Sāriputte.
- 979 Još dok je Buda bio živ, takve nesuglasice su već izbile među monasima u Kosambiju, što se vidi iz MN 48.2.
- 980 Ovo bi bila svađa o plemenitom osmostrukom putu ili o drugim uslovima neophodnim za probuđenje.
- 981 Prva četiri para izložena su među „nečistoćama koje prljaju um” u MN 7.3.
- 982 *Adhikaraṇa*. Horner prevodi kao „pravna pitanja”. O njima se detaljno raspravlja u Vin Ćv Kh 4; videti Horner: *Book of the Discipline*, 5:117–25. Ukratko rečeno, parnica zbog svađe (*vivādādhikaraṇa*) nastaje kada se monah svađa zbog Dhamme i Pravila; parnica zbog optužbe (*anuvādādhikaraṇa*) nastaje kada monasi optuže monaha da je prekršio monaška pravila; parnica zbog prekršaja (*āpattādhikaraṇa*) nastaje kad monah koji je počinio prekršaj hoće da sebe oslobodi tog prekršaja; parnica u vezi s procedurom (*kićcādhikaraṇa*) tiče se usvajanja neke zvanične funkcije Sanghe.
- 983 *Adhikaraṇasamatha*. O njima se raspravlja takođe u Vin Ćv Kh 4. Kako sedam vrsta rešavanja spora primeniti na četiri vrste parnice, razmatra se u Vin II.93–104; videti Horner: *Book of the Discipline*, 5:125–40.
- 984 *Sammukhāvinaya*. Horner prevodi kao „izricanje presude u nečijem prisustvu”. U Vin II.93 ovo se objašnjava kao konfrontacija (ili prisustvo) sa Sanghom, Dhammom, praksom i pojedincima koji su strane u sporu. Ova vrsta otklanjanja primenjiva je na sve četiri vrste parnica, uz male razlike u formulacijama.
- 985 *Dhammanetti samanumadditabbā*. Komentar kao primer daje deset vrsta korisnog i štetnog ponašanja, ali kaže da se ovde zapravo misli

na samu Dhammu i praksu.

- 986 *Sativinaya*. Horner prevodi kao „oslobađajuća presuda”. U Vin II.80 kaže se da se ona donosi kad je monah nevin i bez ikakvih prekršaja, a neko ga optuži za prekršaj; tada mora zamoliti Sanghu da donese takvu presudu tako što će se podrobno i tačno setiti njegovog dotadašnjeg ponašanja.
- 987 Prekršaj koji predstavlja poraz, *pārāḍika* prekršaj, zahteva isključenje iz Sanghe. Prekršaj koji znači skoro poraz ili je *sanghādisesa* prekršaj, koji zahteva formalni skup Sanghe i period privremenog kažnjavanja, ili preliminarni koraci koji vode *pārāḍika* prekršaju.
- 988 *Amūḷhavinaya*. Presuda privremene neuračunljivosti donosi se kad monah učini prekršaj tokom perioda pomračenja uma. Kriterijum za utvrđivanje neuračunljivosti jeste da se ne seća svog ponašanja u periodu za koji se presuda zahteva.
- 989 Opisana procedura je utvrđeni metod pomoću kojeg monah biva oslobođen za svoj prekršaj, ako je grupe prekršaja koje je moguće rešiti priznanjem.
- 990 *Pāpiyyāsikā*, Horner ovo prevodi kao „odluka za specifičnu uskraćenost”. Ovakva presuda se donosi protiv monaha koji unosi razdor i svađu u Sanghu, nezalica i često pravi prekršaje ili ima nedolične odnose sa domaćinima.
- 991 *Tiṇavatthāraka*. Ovo je vrsta razrešenja u slučajevima kada je Sangha uključena u razmirice tokom kojih je monah počinio više manjih prekršaja. Pošto bi insistiranje na optužbama za te prekršaje moglo značiti produžavanje konflikta, spor se razrešava na način opisan u suttu. MA objašnjava da je taj metod sličan kao kad se preko izmeta nabaca mnogo trave, kako bi se uklonio smrad. Otuda i naziv.
- 992 Prekršaji koji traže ozbiljnu kaznu pripadaju grupi *pārāḍika* i *sanghādisesa*. Prekršaji povezani sa nezaređenima su kada monah psuje i omalovažava domaćine.
- 993 Kao u MN 48.6.
- 994 U MN 21.21 isto ovo se kaže u vezi s poređenjem sa testerom.

SUTTA 105

- 995 Videti MN 12 i fusnotu 177.
- 996 *Adhimānena*. MA: Oni ovo objavljuju iz neznanja, smatrajući da su postigli ono što nisu postigli.
- 997 MA: Kako bi im razjasnio na kojem su nivou.
- 998 MA: Zato što ih vodi žudnja, Tathāgatina namera da podučava Dhammu, namera prema onima koji istinski vežbaju, biva promenjena (tj. nestaje).

- 999 *Lokāmisā*. Misli se na pet struna zadovoljstva čula.
- 1000 *Āneñḍā* (BBS izd.); *āṇañḍā* (PTS izd.). Ovo je tehnički termin za meditativna postignuća počev od četvrtog materijalnog zadubljenja pa do četiri nematerijalna zadubljenja. Kako se najviša dva nematerijalna zadubljenja razmatraju posebno, čini se da se u ovoj suttii samo četvrto materijalno zadubljenje i niža dva nematerijalna smatraju „neoborivima”.
- 1001 Buda.
- 1002 Prema BBS izdanju, *evaṃmānī assa atathaṃ samānaṃ*. Ovaj deo se ponovo vraća na problem samoprecenjivanja, kojim je govor i započeo.
- 1003 Prema BBS izdanju, *sa-upādiseso ti dānamāno* i opet malo niže *analañ ca te antarāyāya*, „ali nije u stanju da te povredi”.
- 1004 Bilo kakav prekršaj iz ove dve kategorije: *pārāḍika* i *sanghādisesa*; videti fusnotu 987. Teško je primeniti ovu analogiju potpuno precizno: ako su žudnja i neznanje zaista iz njega uklonjeni i samo je mali deo ostao, monah bi bio *sekha*; pa ipak je nezamislivo da *sekha* napusti vežbanje ili poćini neki težak prekršaj. Čini se da u ovom slučaju analogiju treba primeniti malo fleksibilnije i monaha treba zamišljati kao nekoga ko pogrešno smatra da su žudnja i neznanje u njemu uklonjeni.
- 1005 Videti MN 66.17. MA: Arahant, oslobođen u *nibbāni*, razaranju žudnje, uzetoj kao objekat, ne bi nikad usmerio telo ili um ka prepuštanju bilo kojem od pet struna zadovoljstava čula.
- 1006 Kao u MN 46.19.

SUTTA 106

- 1007 Videti fusnotu 1000. I ovde se čini da termin „neoborivo” obuhvata samo četvrto zadubljenje i dva niža nematerijalna postignuća.
- 1008 MA kaže da se misli i na objektivna čulna zadovoljstva i na mentalne nećistoće koje potiću od čula.
- 1009 MA objašnjava: „pošto je nadišao svet čula i doneo odluku uma usmerenog ka zadubljenju kao svom cilju”.
- 1010 MA objašnjava da sintagma „u umu mu nastaje pouzdanje u takvu osnovu” znači da ili dostiže uvid čiji je cilj stanje arahanta ili otvoren put ka četvrtom zadubljenju. Ako ima otvoren put ka četvrtom zadubljenju, to postaje njegova osnova za dostizanje „neoborivog”, tj. same četvrte ḍhāne. Ali ako stekne uvid, tada se opredeljuje za usavršavanje mudrosti kroz produbljivanje tog uvida, kako bi dostigao stanje arahanta. Odluka da usavrši mudrost može objasniti zašto je toliko delova govora, iako njihova kulminacija raste u skladu

- sa nivoima koncentracije, formulisano na način koji više odgovara razvijanju uvida.
- 1011 MA objašnjava da ovaj deo opisuje proces preporadanja za nekoga ko nije uspeo da postane arahant kad je dostigao četvrtu dhānu. „Svest koja vodi [preporadanju]” (*saṃvattanikaṃ viññāṇaṃ*) jeste razlog zašto se ta osoba preporodila, a ima istu prirodu neoborivosti kao i kammički formativna svest koja se uspela do četvrte dhāne. Kako je u ovom slučaju svest četvrte dhāne ta koja određuje preporadanje, ova osoba će se preporoditi u onim nebeskim svetovima koji odgovaraju četvrtoj dhāni.
- 1012 MA kaže da je ovo razmišljanje nekoga ko je dostigao četvrtu dhānu. Pošto uključuje materijalni oblik među ono što treba prevazići, ako dosegne do neoborivog, tada stiže do područja beskrajnog prostora, a ako ne dosegne stanje arahanta, preporuča se u svetu beskrajnog prostora.
- 1013 MA kaže da je ovo razmišljanje nekoga ko je dostigao područje beskrajnog prostora. Ako dosegne neoborivo, tada stiže do područja beskonačne svesti i preporuča se u tom svetu ako ne dosegne stanje arahanta.
- 1014 Ovo je razmišljanje onoga ko je dostigao područje beskonačne svesti i stremi ka području ničega.
- 1015 MA ovo naziva dvostruka praznina – odsustvo „ja” i „moje” – i kaže da je to učenje o području ničega izloženo kroz uvid, pre nego kroz koncentraciju, što je pristup korišćen u prethodnom odeljku. U MN 43.33 za ovu se kontemplaciju kaže da vodi ka oslobođenju uma kroz prazninu.
- 1016 MA ovo naziva četvorostruka praznina i objašnjava ovako: (1) ne vidi svoje sopstvo bilo gde; (2) ne vidi da njegovo sopstvo može biti tretirano kao nešto što pripada drugome, na primer, bratu, prijatelju, pomoćniku itd.; (3) ne vidi sopstvo u drugome; (4) ne vidi da sopstvo drugoga može biti tretirano kao nešto što pripada njemu.
- 1017 MA: „Da nisam akumulirao breme kamme, sada ne bi bilo za mene bremena posledica.” „Ono što postoji, ono što je nastalo” jesu pet sastojaka. Prvi deo formule se čini kao kondenzovani oblik gledišta koje su zastupali ne-budisti. U nekoliko sutta označava se kao izraz učenja o nepostojanju, koje je Buda adaptirao i dao mu novo značenje. Ista formula se nalazi u SN 3:55–56, 99, 183, 206; AN 2:69–72, stih 63.
- 1018 MA kaže da on stiče spokojstvo uvida, ali počev od §11 čini se da se ima u vidu i spokojstvo područja ni opažanja ni neopažanja.
- 1019 MA: Ovo se odnosi na preporadanje onoga ko je dostigao područje

ni opažanja ni neopažanja. Značenje je da se on preporuča na najboljem, najvišem nivou egzistencije.

- 1020 *Nissāya nissāya oghassa nittharaṇā*. MA: Buda je objasnio prelazak bujice za monaha koji kao osnovu (za dostizanje stanja arahanta) koristi bilo koje zadubljenje od trećeg materijalnog pa do četvrtog nematerijalnog.
- 1021 MA: Ānandino pitanje ima za cilj da navede Budu da objasni praksu meditanta suvog uvida (*sukkhavipassaka*), onoga ko postaje arahant samo na osnovu uvida, bez dostizanja zadubljenja.
- 1022 *Esa sakkāyo yāvatā sakkāyo*. MA: Ovo je osoba u svojoj celokupnosti – krug tri područja postojanja; ne postoji osoba izvan ovoga.
- 1023 MA kaže da se ovde ima u vidu meditanta suvog uvida. MṬ dodaje da se stanje arahanta naziva „besmrtnim”, zato što nema bilo kakav ukus smrti, dostignuto je na osnovu *nibbāne*, besmrtnog.

SUTTA 107

- 1024 MA: Nije moguće izgraditi sedmospratnu palatu za jedan dan. Kada je jednom teren raščišćen, od trenutka kad se postavi temelj pa do farbanja, teče postepeni proces.
- 1025 *Gaṇaka*. Njegovo ime znači „Moggallāna računovođa”.
- 1026 Videti MN 65.33.
- 1027 Dok su prethodni koraci neophodni za monaha koji vežba kako bi postao arahant, oni su korisni i za arahanta, utoliko što doprinose „prijatnom življenju ovde i sada”. MA to „življenje” poistovećuje s dostizanjem ploda stupnja arahanta i objašnjava da neki arahanti do tog stupnja stižu sasvim lako, u svako doba, dok drugi moraju zaista da se posvete vežbanju kako bi to postigli.
- 1028 *Maggākkhāyi Tathāgato*. Uporediti Dhṛ 276: „Svoj napor uložiti morate, Tathāgate tek pravac pokazuju.”
- 1029 Deo koji sledi isti je kao u MN 5.32.
- 1030 *Paramaḍḍadhammesu*. MA: Učenje Gotamino je najbolje, najviše među savremenim učenjima – učenjima šest učitelja drugih tradicija.

SUTTA 108

- 1031 MA kaže: pošto su Budini posmrtni ostaci bili raspoređeni među različitim gradovima, poštovani Ānanda došao je u Rādagahu na prvi budistički sabor.
- 1032 Kralj Paḍḍota je bio prijatelj Bimbisāre, kralja Magadhe, kojeg je ubio njegov sin Adātasattu. Prema Komentaru za MN, Adātasattu je mislio da je kralj Paḍḍota možda želeo da se osveti za smrt svog prijatelja.

- 1033 Videti DN 16.1.2–5.
- 1034 Važnost ovoga je da sanghom ne vladaju lična mišljenja članova, već Dhamma i pravila discipline koja je postavio Buda. U tome monasi slede Budino poslednje uputstvo: „Ono što sam vas podučavao i objasnio vam kao Dhammu i disciplinu, posle moje smrti, biće vaš učitelj” (DN 16.6.1).
- 1035 Videti fusnotu 525.

SUTTA 109

- 1036 Indijska godina, prema drevnom sistemu koji je nasledio i budizam, deli se na tri sezone – leto, zima i sezona kiša – a svaka od njih na četiri meseca. Ta četiri meseca se dalje dele na osam dvonedeljnih perioda (*pakkha*), od kojih treći i sedmi traju četrnaest dana, a ostali po petnaest. Unutar svakog ovog dvonedeljnog perioda, noći punog Meseca i uštapa (četnaesti ili petnaesti dan) i noći prve i treće četvrtine (osmi dan), smatrane su naročito svečanim. Ti su dani nazvani uposatha, dani predanosti. Na dan punog Meseca i uštapa monasi recituju svoja pravila ponašanja (*Pātimokkha*), a nezaređeni odlaze u manastir da slušaju govore o Dhammi i praktikuju meditaciju.
- 1037 MA objašnjava da je ovaj monah arahant i učitelj šezdesetorice monaha, koji su živeli u šumi zajedno sa njim posvećeni meditaciji. Uz pomoć učitelja, razvili su različite uvide, ali nisu mogli da dostignu put i plod probuđenja. Zato ih je učitelj doveo kod Bude, u nadi da će on biti u stanju da ih odvede do transcendentnih postignuća. Učitelj postavlja ova pitanja ne zato što sam sumnja, već da bi razvejavao sumnju u svojim učenicima.
- 1038 Iako reč želja (*ćanda*) može imati i pozitivnu konotaciju, ovde je sinonim za žudnju (*tanhā*). Razlog za njihovo poistovećivanje je to što pet sastojaka u svakoj pojedinačnoj egzistenciji nastaju na osnovu energije žudnje za postojanjem, preostalom iz prethodne egzistencije.
- 1039 Kao u MN 44.6.
- 1040 Vezivanje nije isto što i „pet sastojaka koji su objekat vezivanja” (*pañc’upādānakkhandha*), zato što se ti sastojci ne mogu redukovati samo na vezivanje. Pa ipak, vezivanje nije nešto odvojeno od „pet sastojaka koji su objekat vezivanja”, zato što ne postoji vezivanje koje ne bi imalo te sastojke kao svoju osnovu i objekat na koji je usmereno.
- 1041 U materijalnom obliku kao sastojku svaki od četiri velika elementa jeste uslov za ostala tri i za materijalni oblik izveden iz njih. Kontakt je uslov za svaki od tri srednja sastojka bića, kao što je rečeno:

„Kontaktom osećamo, monasi; kontaktom opažamo, kontaktom se stvara volja” (SN 35:93). MA objašnjava da u vreme začeca, materijalni fenomen i tri mentalna sastojka koja nastaju jesu „ime i oblik”, mentalno-materijalni sklop, dakle uslov za preporađanje svesti. Tokom života, fizička čula i objekti čula, zajedno sa tri mentalna sastojka, jesu mentalno-materijalni sklop koji čini uslov za nastanak svesti o osećaju.

- 1042 *Sakkāyadit̥ṭhi* jedan je od najvažnijih termina kojima se Buda služi. „*Diṭṭhi*” znači gledište, stanovište, a „*sakkāya*” je oznaka za živo biće kao kombinaciju pet međusobno neraskidivo povezanih sastojaka. No, kao složenica, ovaj termin označava posebno subjektivno gledište, koje je prema Budinoj analizi u samom korenu svakog vezivanja i patnje. To gledište je supstancijalizam, verovanje da unutar bića postoji trajna i nepromenljiva suština, entitet koji nazivamo „ja”, sopstvo, osoba i osnova našeg identiteta. Buda je, međutim, na biće gledao pre kao na stalno promenljiv proces, nego na nešto trajno, fiksirano.
- 1043 Čini se da je ovom monahu teško da shvati kako kamma može stvoriti neki rezultat, a da nema sopstva na koje bi se taj rezultat odnosio.
- 1044 MA: Šezdeset monaha su odbacili svoj dotadašnji objekat meditacije i istraživali novi objekat (zasnovan na ovom Budinom govoru). I ne pomerajući se, još dok su tu sedeli, oni dosegoše probuđenje.

SUTTA 110

- 1045 *Asappurisa*. MA objašnjava ovaj termin pomoću *pāpapurisa*, zao čovek.

SUTTA 111

- 1046 *Anupadadhammavipassanā*. MA objašnjava da je razvio uvid u stanja po sukcesivnom redu pomoću meditativnih postignuća i elementata dhāne, kao što će dalje biti objašnjeno. Period od dve nedelje odnosi se na vreme od dana kada je Buda zaredio Sāriputtu, do trenutka kad je dostigao probuđenje slušajući Budu kako Dīghanakhi objašnjava razumevanje osećaja (videti MN 74.14).
- 1047 Prvih pet stanja na listi su elementi zadubljenja; naredna stanja su dodatne komponente, gde svaka ima posebnu funkciju unutar određenog zadubljenja. Ovakvo detaljno razlaganje mentalnih stanja na sastojke anticipira metodologiju abhidhamme i otuda nije slučajno što je Sāriputtino ime tako blisko vezano za nastanak abhidhamma literature.

- 1048 Svi ovi termini označavaju privremeno uklanjanje mentalnih nečistoća pomoću snage zadubljenja, a ne potpuno oslobođenje od njih kroz iskorenjivanje na najvišem putu, što poštovani Sāriputta tek treba da postigne.
- 1049 „Prolaz dalje” (*uttariṃ nissaraṇaṃ*) ovde predstavlja sledeće više postignuće, drugo zadubljenje.
- 1050 Sledio sam BBS izdanje: *passaddhattā cetaso anābhogo*. MA objašnjava da se zaokupljenost zadovoljstvom, koja još uvek postoji u trećoj dhāni, sada smatra suviše grubom i kad se ona smiri, javlja se „odsustvo zaokupljenosti na osnovu smirenja”.
- 1051 Ovakav indirektan introspektivan metod mora se koristiti pri kontemplaciji četvrtog nematerijalnog postignuća, jer ono, budući krajnje suptilno, ne ulazi u direktan domen istraživanja za učenike. Samo potpuno probuđeni Bude su u stanju da ga kontempliraju direktno.
- 1052 MA nudi objašnjenje ovog odlomka, kako su ga prenosili „stari monasi u Indiji”: Poštovani Sāriputta je negovao smirenje i uvid u paru i dostigao plod nepovratnika. Potom je ušao u postignuće prestanka, a kad je iz njega izašao, postao je arahant.
- 1053 Pošto nema mentalnih činilaca u postignuću prestanka, MA kaže da se „ova stanja” ovde mora odnositi ili na stanja materijalnog oblika koja su se događala dok je dostizao prestanak ili na mentalne činioce prethodnog, četvrtog nematerijalnog postignuća.
- 1054 Treba ovde uočiti uvid da „*ne postoji* prolaz dalje” od postignuća arahanta.
- 1055 *Vasippatto pāramipatto*. Videti fusnotu 763.

SUTTA 112

- 1056 Videti fusnotu 7.
- 1057 Kao u MN 111.4, ali ovde ti termini treba da izraze potpuno iskorenjivanje nečistoća na putu ka stanju arahanta.
- 1058 MA: Svi ovi termini označavaju žudnju i gledišta.
- 1059 MA: Prva sintagma negira gledanje na element zemlje kao na sopstvo, druga negira gledanje na sve ostale materijalne i mentalne činioce mimo elementa zemlje kao na sopstvo. Isti metod važi i za druge elemente.
- 1060 Tekst se čini kao ponavljanje zbog pominjanja i oblika (*rūpā*) i stvari saznatljivih umu kroz svest o viđenom (*ĉakkhuvīññāṇa-viññātabbā dhammā*). MA pominje dva pokušaja da se reši ovaj problem. Jedan smatra da se „oblici” odnose na vidljive stvari koje zapravo postaju deo kognicije, a „stvari dostupne...” na vidljive stvari koje nestaju, a da nisu prepoznate. Drugo objašnjenje je da prvi termin

- označava svaki oblik bez izuzetka, a drugi tri mentalna sastojka koja funkcionišu u vezi sa svešću o viđenom.
- 1061 MA objašnjava sklonosti ka stvaranju „ja” (*ahankāra*) kao obmanu, a sklonosti ka stvaranju „moje” (*mamankāra*) kao žudnju. „Svi spoljašnji znaci” (*nimitta*) jesu spoljašnji objekti.
- 1062 MA: Sećanje na prošle živote i znanje o umiranju i preporadanju bića (obično uključeno u ovaj tip izlaganja) ovde su izostali zato što se originalno pitanje u §11 odnosi na dostizanje stanja arahanta, a ne profanih postignuća.
- 1063 MA kaže da se ova sutta takođe zvala *Ekavissaddīta sutta* (Govor sa jednim odgovorom). MA ima problem da objasni pojam „šestostruka” iz naslova, pošto govor sadrži samo pet pitanja i odgovora. Tako sugerise podelu poslednjeg na dva dela – sopstveno telo sa njegovom svešću i svesna tela drugih – a pominje i drugo mišljenje da bi trebalo uključiti i „četiri hrane” kao šesti element. Međutim, nijedna od ovih sugestija ne čini se ubedljivom, pa je vrlo verovatno da je taj poslednji deo govora izgubljen.

SUTTA 113

- 1064 *Sappurisadhamma; asappurisadhamma*.
- 1065 Ovo je devet od trinaest asketskih praksi koje se razmatraju u Vsm II. „Neprekidno sedi” (*nesaddhika*) znači da se drži pravila da nikada ne leže, već spava u sedećem položaju.
- 1066 MA objašnjava „nepoistovećivanje” (*atammayatā*, dosl. „ne sastoji se od toga”) kao odsustvo žudnje. Međutim, kontekst sugerise da pravo značenje može biti odsustvo obmanutosti. Tvrdnja „na koji god način da zamišljaju, činjenice su uvek drugačije” (*yena yena hi maññanti tato tam hoti aññathā*) jeste filozofska zagonetka koja se takođe javlja u Sn 588, Sn 757 i Ud 3:10. Iako se u MA o ovome ništa ne govori, komentar za Udānu objašnjava: na koji god način običan čovek razumeo pet sastojaka bića – kao sopstvo, kao nešto što pripada sopstvu itd. – za ono što razume ispostavi se da je drugačije nego osobina koja mu se pripisuje: niti je sopstvo, niti pripada sopstvu, niti je „ja” ili „moje”.
- 1067 Treba uočiti da nema odlomka o rdavom čoveku koji ulazi u prestanak opažaja i osećaja. U odnosu na zadubljenja i nematerijalna postignuća, koja su dostupna i profanim osobama, prestanak jeste domen isključivo za nepovratnike i arahante.
- 1068 *Na kiñci maññati, na kuhiñci maññati, na kenaći maññati*. Ovo je kratka definicija situacije opisane detaljno u MN 1.51–146. O „zamišljanju” videti fusnotu 6.

SUTTA 114

- 1069 Prvi pasus je neka vrsta pregleda sadržaja, koji će u sutti biti elaboriran.
- 1070 *Aññamaññaṃ*. MA: Ovo dvoje se međusobno isključuju i ne postoji način na koji bi se jedno moglo smatrati drugim.
- 1071 Iako su pogrešno razumevanje i ispravno razumevanje obično uključeni u mentalne postupke, u ovoj sutti oni su prikazani odvojeno u §10 kao „formiranje gledišta”.
- 1072 Dok se za gramzivost i zlovolju u §7 kaže da poseduju snagu kompletnog postupka (*kamma-patha*), u ovom odeljku o sklonosti uma (*cittup-pāda*) oni su prikazani u svom zametku, kao puke sklonosti koje još nisu prerasle u opsesivnu volju.
- 1073 „Formiranje individualnosti” (*attabhāvapaṭilābha*) ovde se odnosi na način preporadanja.
- 1074 *Apariniṭṭhitabhāvāya*. Ovaj izraz se najverovatnije pojavljuje samo u ovoj sutti. MA ga tumači sa *bhavānaṃ apariniṭṭhitabhāvāya* i kaže: Ima četiri vrste postojanja neke individue „podložnog patnji” (*sabyābaḍḍhattabhāvā*). Prva je nezaređena osoba koja nije u stanju da stigne na kraj preporadanja u ovom životu; u njoj, od trenutka preporadanja, nepovoljna mentalna stanja se uvećavaju, a povoljna smanjuju, tako da postaje individua uronjena u patnju. Isto je sa onim ko je ušao u tok, jednom-povratnikom i nepovratnikom. Čak ni nepovratnici još uvek nisu napustili žudnju za postojanjem, te zato nisu dosegli prestanak preporadanja. Individue [pomenute nešto niže u govoru] koji stiču egzistenciju „oslobođenu patnje” (*abyābaḍḍhattabhāvā*) su ista ova četvorica kada se poslednji put preporode i dosegnu stupanj arahanta. Čak je i nezaređeni čovek u stanju da okonča preporadanje, kao što je to bio slučaj sa serijskim ubicom Angulimālom. Za njihovu egzistenciju se kaže da je oslobođena patnje, a oni stigli na kraj preporadanja.
- 1075 MA ukazuje da ovde nije upotrebljena sintagma „Oblici su jedne ili druge vrste”, zato što razlika nije u objektu, već u načinu na koji mu pristupamo. U jednoj osobi se javljaju strast i druge mentalne nečistoće prema određenom obliku, ali druga osoba razvija nepri-strasnost i nevezanost u pogledu istog tog oblika.
- 1076 MA kaže da se za one koji proučavaju tekst i komentare za ovu suttu, a ne vežbaju u skladu s njom, ne može reći da „razumeju detaljno značenje”. Jedino se oni koji i vežbaju kako valja mogu tako opisati.

SUTTA 115

- 1077 Ovih osamnaest elemenata definišu se u Vbh §183–84/87–90, a detaljno objašnjavaju u Vsm XV, 17–43. Ukratko, element uma (*manodhātu*), prema abhidhammi, obuhvata svest koja signalizira da jedan od pet objekata čula stimuliše neko od tih čula (*pañcadvārāvāḍḍana-ċitta*) i svest koja prima neki objekat, pošto je bio registrovan zahvaljujući čulima (*sampañiċċhana-ċitta*). Element svesti o spoznatom (*manoviññānadhātu*) uključuje sve tipove svesti, izuzev svesti o pet čula i element uma. Element objekat uma (*dhammadhātu*) uključuje tipove suptilnih materijalnih fenomena neuključene u kogniciju čula, tri mentalna sastojka: osećaj, opažaj i mentalne obrasce, kao i *nibbānu*. Ne uključuje ni pojmove, apstraktne ideje, sudove itd. Iako su oni uključeni u pojam objekat uma (*dhammārammaṇa*), element objekat uma uključuje samo stvari koje postoje po svojoj prirodi, a ne i one koje je um konstruisao.
- 1078 Definiše ih Vbh §180/85–86. Elementi prijatnost i bol jesu telesni prijatni i neprijatni osećaji; radost i žalost su mentalni prijatni i neprijatni osećaji; element spokojsva je ni prijatan ni neprijatan osećaj. MA kaže da je neznanje ovde uključeno zbog svoje prividne sličnosti sa elementom spokojsva.
- 1079 Vbh §183/86–87 definiše ih kao šest odgovarajućih tipova usmerene misli (*vitakka*); videti MN 19.2.
- 1080 MA element područja čulnog objašnjava kao pet sastojaka koji pripadaju području čulnog (*kāmāvaċara*), element područja suptilne materije kao pet sastojaka koji pripadaju području suptilne materije (*rūpāvaċara*), a nematerijalni element kao četiri sastojka koji pripadaju području nematerijalnog (*arūpāvaċara*).
- 1081 MA: Element uslovljenog uključuje sve što je nastalo na osnovu nekih uslova i uzroka, on je oznaka za pet sastojaka bića. Element neuslovljenog jeste *nibbāna*.
- 1082 Ovih dvanaest područja su definisani u Vbh §155–167/70–73 i objašnjeni u Vsm XV,1–16. Područje uma uključuje sve tipove svesti, te tako obuhvata svih sedam elemenata koji obavljaju funkciju svesti. Područje objekta uma je identično sa elementom objekta uma.
- 1083 O pojmovima unutar formule uslovljenog nastanka videti Uvod, str. 26.
- 1084 MA: Neko ko poseduje ispravno razumevanje (*diṭṭhisampanno*) jeste onaj ko poseduje i razumevanje puta, a to je plemeniti učenik najmanje na nivou ulaska u tok. „Uslovljeno” ovde treba razumeti kao uslovljene tvorevine (*sankhatasankhāra*), tj. sve što je nastalo

- na osnovu nekog uzroka.
- 1085 MA ukazuje da plemeniti učenik ispod nivoa arahanta može još uvek uslovljeno shvatiti kao prijatno, sa umom koji nije povezan s pogrešnim razumevanjem, ali ne može prihvatiti gledište da je bilo šta uslovljeno izvor zadovoljstva. Iako se u njemu javljaju opažaji i misli o uslovljenom kao prijatnom, posle promišljanja zna da je takvo viđenje pogrešno.
- 1086 U delu o sopstvu, *sankhāra*, „uslovljeno” je zamenjeno sa *dhamma*, „stvar”. MA objašnjava da je to učinjeno kako bi se uključili pojmovi kao što je znak kasine itd., a obična osoba takođe je sklona da ih identifikuje kao sopstvo. Međutim, ako uzmemo u obzir činjenicu da se *nibbāna* opisuje kao neuništiva (*acćuta*) i kao sreća (*sukha*), ali ju je moguće pogrešno razumeti kao sopstvo (videti MN 1.26), tada se za pojam *sankhāra* može smatrati da obuhvata samo uslovljeno, dok *dhamma* uključuje i uslovljeno i neuslovljeno. Ovakvo razumevanje, međutim, ne potkrepljuju komentari Aćariya Buddhaghose.
- 1087 Ovaj deo pravi razliku između običnog čoveka i plemenitog učenika na osnovu pet gnusnih zločina. MA ukazuje da plemeniti učenik u stvari nije sposoban da namerno liši života bilo koje živo biće. Kontrast je ovde načinjen kroz ubistvo majke i oca, kako bi se naglasile opasnost u kojoj se običan čovek nalazi i snaga plemenitog učenika.
- 1088 Dakle, da prihvati bilo kojeg drugog učitelja, sem Bude, kao najvišeg duhovnog učitelja.
- 1089 MA: Pojava novog Bude nemoguća je u vreme kada je bodhisatta poslednji put začet u telu svoje majke, sve dok učenje nije potpuno zaboravljeno. Ovo pitanje se razmatra u Miln 236–39.
- 1090 Ovim se tvrdi da je potpuno probuđeni Buda uvek bio muškog pola, ali ne poriče se da osoba koja je sada ženskog pola može postati potpuno probuđeni Buda u budućnosti. Da bi se to dogodilo, potrebno je da se u jednom trenutku preporodi kao muškarac.
- 1091 U ovom odlomku sintagma „zbog toga, iz tog razloga” (*tannidānā tappaćayā*) veoma je važna. Kao što će Buda pokazati u MN 136, čovek koji čini loša dela može se preporoditi u nebeskom svetu, a neko ko čini dobra dela može se preporoditi u nižem svetu. Ali u tim slučajevima preporođanje je rezultat neke druge kamme, a ne one koju ta osoba obično stvara. Stroga zakonitost postoji samo između konkretnog dela i njegovog rezultata.
- 1092 Ova „četiri ciklusa” jesu elementi, područja, uslovljeni nastanak, kao i moguće i nemoguće.

SUTTA 116

- 1093 U Šri Lanki ova sutta se redovno recituje kao zaštita i uključena je u srednjovekovnu kompilaciju *Mahā Pirit Pota*, „Velika knjiga zaštitnih stihova”.
- 1094 Ova i naredne su planine koje okružuju Rādagahu.
- 1095 Utihnuli Buda je onaj ko je sam dostigao probuđenje i oslobođenje, ne oslanjajući se na učenje koje je izložio Buda, ali nije u stanju da druge podučava Dhammi i ustali je kao učenje među ljudima. Paććeka Bude se javljaju samo u vreme kada je Budino učenje zaboravljeno. Radi više informacija pogledati studiju Ria Kloppenborg: *The Paccekabuddha: A Buddhist Ascetic*.
- 1096 *Ayam pabbato ime isī gilati*: ovo je igra reči.
- 1097 Tagarasikhin se pominje u Ud 5:4 i SN 3:20.
- 1098 Ńm u svom rukopisu primećuje da je bez pomoći komentara izuzetno teško razlučiti lična imena utihnutih Budâ od epiteta kojima se opisuju.

SUTTA 117

- 1099 *Ariyam sammā samādhim sa-upanisam saporikkhāram*. MA objašnjava „plemenito” ovde kao transcendentno i kaže da je to koncentracija koja pripada transcendentnom putu. A njena „podrška i pomagala”, kao što će biti pokazano, jesu drugih sedam elemenata puta.
- 1100 *Pubbangamā*, doslovno „prethodnik”. MA kaže da su dve vrste ispravnog razumevanja prethodnica: ispravno razumevanje uvida, koje istražuje tvorevine kao prolazne, bolne i ne-ja; ispravno razumevanje puta, koje nastaje kao rezultat uvida i deluje na potpuno iskorenjivanje nečistoća uma. Čini se da je ispravno razumevanje uvida kao prethodnica pokazano u §4, 10, 16, 22 i 28, a ispravno razumevanje puta kao prethodnica u §34 i 35.
- 1101 Ovaj iskaz sugerise ovo: da bismo stekli ispravno razumevanje prirode stvarnosti, neophodno je da smo prvo u stanju da razlikujemo pogrešno i ispravno učenje o prirodi te stvarnosti. MA kaže da je ispravno razumevanje uvida ono koje razume pogrešno razumevanje kao jedan objekat tako što prepoznaje njegove karakteristike prolaznosti itd., a ispravno razumevanje razume korišćenjem funkcije shvatanja i raščišćavanjem svake konfuzije.
- 1102 Ovo je obično ispravno razumevanje, povoljan element koji doprinosi povoljnom preporadanjju, ali sam po sebi ne može rezultirati nadilaženjem uslovljene egzistencije.
- 1103 Ova formulacija definiše transcendentno ispravno razumevanje kao

mudrost (*pañña*), koja je neophodan uslov za probuđenje, i to kao sposobnost, moć, element probuđenja i element puta. Ova definicija se oslanja na kognitivnu funkciju, pre nego na objektivni sadržaj razumevanja. Drugde (MN 141.24) ispravno razumevanje puta definiše se kao znanje o četiri plemenite istine. Možemo razumeti da konceptualno shvatanje četiri plemenite istine pripada običnom ispravnom razumevanju, dok direktno prodiranje u istine kroz razumevanje *nibbāne*, zajedno sa putem, čini transcendentno ispravno razumevanje.

- 1104 MA: Ona stoje uz ispravno razumevanje kao nešto što postoji paralelno s njim i nešto što mu prethodi. Ispravan napor i ispravna svesnost postoje paralelno sa transcendentnim ispravnim razumevanjem; ispravno razumevanje uvida jeste prethodnica transcendentnom ispravnom razumevanju.
- 1105 MA objašnjava ovo kao ispravno razumevanje uvida, koje razume ispravnu nameru na osnovu njezine funkcije i uklanjanjem konfuzije. Međutim, čini se da je reč o elementarnijem razlikovanju ove dve vrste namere.
- 1106 Ovo je standardna definicija ispravne namere kao elementa plemenitog osmostrukog puta; videti MN 141.25.
- 1107 U ovoj definiciji, element namere (*sankappa*) poistovećuje se sa usmerenom mišlju (*vitakka*), koja se potom opisuje kao činilac odgovoran za zadubljenje, tako što fiksira i usmerava um ka nekom objektu. U vezi sa usmerenom mišlju kao „verbalnom tvorevinom” videti MN 44.15.
- 1108 MA: Ovaj iskaz odnosi se isključivo na koegzistentne elemente koji prate transcendentnu ispravnu nameru. U preliminarnoj fazi vežbanja, tri obične ispravne namere pojavljuju se odvojeno, ali u trenutku transcendentnog puta, javlja se jedinstvena ispravna namera, iskorenjujući trostruku pogrešnu nameru. Tako se i transcendentna ispravna namera može opisati kao namera obuzdavanja, namera lišena zlovolje i namera nepovređivanja. Isti metod važi i za ispravan govor itd.
- 1109 Dok se običan ispravan govor vežba na četiri različita načina, u skladu s vrstom pogrešnog govora od kojeg odustajemo, na transcendentnom putu jedinstveni element ispravnog govora obavlja četverostruku funkciju presecanja sklonosti ka četiri vrste pogrešnog govora. Isto načelo se primenjuje i na ispravno postupanje.
- 1110 Ovo su pogrešni načini za monahe da dosegnu ono što im je potrebno; oni su objašnjeni u Vsm I,61–65. MA kaže da ovi koji se pominju u sutti nisu jedini načini pogrešnog življenja, jer oni uključuju

svaki takav način življenja kad se krši pet pravila morala. U AN 5:177 Buda pominje pet vrsta pogrešnog zanimanja za nezaređene: trgovina oružjem, živim bićima, mesom, opojnim sredstvima (alkohol, droge) i otrovima.

- 1111 MA objašnjava da u onome ko ispravno razume put, ispravna namera u pogledu puta nastaje; slično tome, u onome ko ispravno razume plod, ispravna namera u pogledu ploda nastaje. I naredni elementi, sem poslednja dva, takođe se odnose na transcendentni put.
- 1112 Dodatna dva elementa koje poseduje arahant jesu ispravno znanje, koje se može poistovetiti s njegovim znanjem da je iskorenio sve nečistoće, i ispravno oslobođenje, koje se može poistovetiti s njegovim doživljajem oslobođenja od svih nečistoća.
- 1113 Dvadeset činilaca na strani povoljnog jesu deset ispravnih elemenata i povoljna stanja koja izvire iz svakog od njih; dvadeset činilaca na strani štetnog jesu deset pogrešnih elemenata i nepovoljna stanja koja izvire iz svakog od njih. Otuda naziv „velika četrdesetica”.
- 1114 MA samo kaže da su živeli u zemlji Okkala. Inače, identitet tih ličnosti je nepoznat.

SUTTA 118

- 1115 Pavāranā je ceremonija kojom se okončava tromesečni boravak monaha na jednom mestu tokom perioda monsuna. Tada svaki monah poziva ostale monahe da iznesu eventualne zamerke na njegovo ponašanje.
- 1116 Komuđi je noć punog meseca u mesecu kattika, četvrtom mesecu perioda monsuna; ovako se naziva zato što se navodno beli vodeni ljljan (*kumuda*) rascvetava u to vreme.
- 1117 Objašnjenja za prvu tetradu data su u fusnotama 140–142. MN 10.4 se od ovoga dela razlikuje samo po tome što je dodato poređenje. Pošto je Āčarija Buddhaghosa četiri tetrade vezane za svesnost daha komentarisao u *Visuddhimaggi*, u MA samo upućuje čitaoca na ovo delo radi objašnjenja. Fusnote 1118–21 izvučene su iz Vsm VIII, 226–37, a Ńm ih je takođe uključio u svoj rad *Mindfulness of Breathing*.
- 1118 Ushićenje se oseća na dva načina: dostizanjem niže dve dhāne, koje kao svoj sastojak sadrže i ushićenje, osećamo ga u vidu vedrine; izlaskom iz dhāne i kontempliranjem tog ushićenja kao podložnog razaranju, osećamo ushićenje u obliku uvida.
- 1119 Isti način tumačenja kao u fusnoti 1118 važi i za drugu i treću fazu, s tim što druga obuhvata tri niže dhāne, a treća sve četiri. Mentalni obrazac su opažaj i osećaj (videti MN 44.14), a on se smiruje razvi-

- janjem sve viših stupnjeva vedrine i uvida.
- 1120 „Osećajući um” treba razumeti kroz dostizanje četiri dhāne. „Ispunjavajući um radošću” se objašnjava ili kao dostizanje dve dhāne koje sadrže ushićenje ili kao pronicanje pomoću uvida u te dve dhāne kao podložne razaranju itd. „Koncentrišući um” se odnosi ili na koncentraciju svojstvenu dhānama ili na „pristupnu” koncentraciju koja se javlja zajedno s uvidom. „Oslobađajući um” znači uklanjanje mentalnih prepreka i grubljih elemenata dhāna, tako što dostižemo sve viši nivo koncentracije, kao i oslobađajući se kognitivnih iskrivljavanja pomoću znanja stečenog uvidom.
- 1121 Ova tetrada je potpuno posvećena uvidu, za razliku od prethodne tri koje se bave vedrinom i uvidom. „Kontemplirajući hlađenje strasti” i „kontemplirajući prestanak” mogu se razumeti i kao uvid u prolaznost tvorevina i kao transcendentni put dostizanja *nibbāne*, koji se naziva gašenje strasti (*virāga*) i prestanak patnje. „Kontemplirajući napuštanje” jeste okretanje od nečistoća zahvaljujući uvidu i ulazak u *nibbānu* kroz okončavanje puta.
- 1122 MA: Uдах i izdah se računaju kao element vazduha unutar četiri osnovna elementa koji čine telo. Oni bi takođe mogli da se uvrste u osnovu za dodir unutar telesnih fenomena (jer objekat pažnje jeste osećaj dodira pri ulasku i izlasku vazduha iz tela kroz nozdrve).
- 1123 MA objašnjava da pomna pažnja (*sādhuka manasikāra*) sama po sebi nije osećaj, već se o njoj kao takvoj govori ovde samo figurativno. U ovoj drugoj tetradi stvarni osećaj jeste zadovoljstvo pomenuto u drugom stavu i isto tako osećaj obuhvaćen sintagmom „mentalni sklop” u trećem i četvrtom stavu.
- 1124 MA: Iako monah koji meditira za svoj objekat uzima uдах i izdah, za njega se kaže da „kontemplira um kao um” zato što um zadržava na tom objektu uspostavljanjem svesnosti i pune pažnje, dva elementa uma.
- 1125 MA: Gramzivost i odbojnost označavaju prve dve među pet prepreka: čulnu želju i zlovolju, te tako predstavljaju i kontemplaciju objekata uma, koja počinje sa pet prepreka. Monah doživljava napuštanje pet prepreka zahvaljujući kontemplaciji prolaznosti, slabljenja, prestanka i napuštanja, te tako postiže da na objekat gleda sa spokojstvom.
- 1126 MA kaže da gornji pasus pokazuje kako u okviru meditacije uvida elementi probuđenja postoje zajedno u svakom misao-trenutku.
- 1127 Videti fusnotu 48.
- 1128 MA: Svesnost koja poima dah jeste profana; profana svesnost daha usavršava profane temelje svesnosti; profani temelji svesnosti usa-

vršavaju transcendentne elemente probuđenja, a transcendentni elementi probuđenje usavršavaju (ili ispunjavaju) istinsko znanje i oslobađanje, to jest plod i *nibbānu*.

SUTTA 119

- 1129 §4–17 ove sutte identični su sa MN 10.4–30, jedino što je refren o uvidu zamenjen refrenom koji počinje sa „I dok tako boravi marljiv”. Ova promena označava menjanje težišta sa uvida u MN 10 na koncentraciju u ovoj suti. Iste promene ponovo se javljaju u §18–21 posvećenim zadubljenjima i delu o neposrednom znanju u §37–41, po čemu se ova sutta razlikuje od MN 10.
- 1130 Ova poređenja u vezi sa zadubljenjima nalaze se i u MN 39.15–18 i MN 77.25–28.
- 1131 *Viddābhāgiya dhammā*. MA objašnjava ova stanja kao osam vrsta znanja, o kojima se govori u MN 77.29–36.

SUTTA 120

- 1132 Termin je *sankhāra*, koji je drugde preveden kao „mentalni obrasci”, ali čini se da ovde kontekst zahteva drugačiji prevod, kako bi se preneo nameravani smisao. Ńm je koristio „odrednice”, kao svoj dosledan izbor za *sankhārā*. MA u početku *sankhārupapatti* objašnjava kao ponovno javljanje (tj. preporađanje) *pukih mentalnih obrazaca*, a ne bića ili osobe, ili ponovno javljanje sastojaka bića u novoj egzistenciji *kroz kamma-tvorevine*. Međutim, u kasnijim pasusima, MA *sankārā* objašnjava pojmom *patthanā*, rečju koja nedvosmisleno znači težnju.
- 1133 MA: „Put” je pet kvaliteta koje predvodi poverenje, zajedno sa težnjom. Onaj ko ima ili pet kvaliteta bez težnje ili težnju bez kvaliteta, nema osiguranu destinaciju. Ona može biti izvesna jedino kad postoje oba ova činioca.
- 1134 MA objašnjava da postoji pet vrsta prožimanja: prožimanje umom, tj. znanje o mislima bića u hiljadu svetova; prožimanje kasinom, tj. proširivanje slike kasine na hiljadu svetova; prožimanje duhovnim okom, tj. posmatranje hiljadu svetova duhovnim okom; prožimanje svetlošću, što je isto kao i prethodno prožimanje; prožimanje telom, tj. proširivanje aure svoga tela na hiljadu svetova.
- 1135 Videti fusnotu 426.
- 1136 MA: Pet nabrojanih kvaliteta dovoljni su za preporađanje u svetu čula, ali za više nivoa preporađanja i razaranje mentalnih otrova, potrebno je više. Oslanjajući se na ovih pet kvaliteta, onaj ko dostigne dhāne, preporađa se u svetu Brahme; ako dostigne nematerijalna

postignuća, preporuča se u nematerijalnom svetu; ako razvije uvid i dosegne plod nepovratnika, preporuča se u čistim boravištima; ako dosegne put arahanta, uklanja sve mentalne otrove.

SUTTA 121

- 1137 *Suññatāvihāra*. U govoru će postepeno postati jasno da se ovo odnosi na postignuće ploda praznine (*suññataphala-samāpatti*), postignuće ploda stupnja arahanta, do čega se stiže fokusiranjem na onaj aspekt *nibbāne* koji čini praznina. Videti fusnotu 458.
- 1138 MA: Fokusiran je na opažaj šume nastao na osnovu jedne šume, razmišljajući: „Ovo je šuma, ovo je drvo, ovo je planina, ovo je gaj.”
- 1139 MA i MṬ objašnjavaju smisao ovog odlomka na sledeći način: Smetnja mentalnih nečistoća – privlačnost i odbojnost – koja se javlja kroz opažaj ljudi ovde ne postoji. Ali ipak postoji smetnja izazvana pojavom grubih stanja usled pomanjkanja nužnog spokojstva.
- 1140 MA: Napušta percepciju šume i usmerava pažnju na percepciju zemlje, zato što se ne može postići napredak u meditaciji kroz opažaj šume – ni pristupna koncentracija, niti puno zadubljenje. Ali zemlju je moguće koristiti kao preliminarni objekat za kasinu, na osnovu kojeg se stvara zadubljenje, razvija uvid i dostiže stupanj arahanta.
- 1141 Pošto je zahvaljujući percepciji zemlje dostigao četiri zadubljenja, on proširuje zemlja-kasinu i potom uklanja kasinu kao znak, kako bi dosegao područje beskonačnog prostora. Videti Vsm X, 6–7.
- 1142 *Animitta cētosamādhī*. MA: Ovo je koncentracija uma pri uvidu; naziva se „bez obeležja”, zato što je lišena obeležja prolaznosti itd.
- 1143 Videti MN 52.4. MA ovo naziva „protivuvud” (*paṭivipassanā*), tj. primena principâ uvida na čin svesti koji koristi funkciju uvida. Na osnovu toga on dostiže stupanj arahanta.
- 1144 Ovde su dodate reči „najviše i nenadmašno” (*paramānuttarā*). MA kaže da je tu reč o plodu kao dostizanju praznine kod arahanta.

SUTTA 122

- 1145 Ova sutta je u Ńm prevodu, zajedno s kompletnim komentarom, objavljena kao *The Greater Discourse on Voidness*, BPS, Wheel 87, Kandy, 1965.
- 1146 MA: Bilo je to boravište koje je u Nigrodinom gaju sagradio Sakyanin Kāḷakhemaka. Kreveti, stolice, dušeci i prostirke bili su pripremljeni i postavljeni tako blizu jedni drugima da je izgledalo kao spavaona za grupu monaha.

- 1147 MA objašnjava da je ovo bilo puko retoričko pitanje, jer Buda neposrednim znanjem može da zna sve što želi da zna. Buda je ovo pitao imajući na umu sledeće: „Čim ovi monasi načine družinu i njome se oduševljavaju, počće da postupaju na pogrešan način. Izloziću im veliku praksu praznine, što će biti jedno od pravila discipline [zabrana oduševljavanja društvom].”
- 1148 MA: Poštovani Ānanda je želeo da kaže: „Ovi monasi ne žive ovako samo zato što vole da su zajedno, već što je to vreme kad se pripremaju novi ogrtači.”
- 1149 Videti MN 66.20 i fusnotu 678.
- 1150 Prvo je oslobođenje kroz dhāne i nematerijalna postignuća, drugo oslobođenje kroz transcendentne puteve i plodove. Videti takođe MN 29.6 i fusnotu 348.
- 1151 MA: Buda ovaj deo započinje kako bi otklonio kritike: dok podstiče svoje učenike da žive u samoći, on je u isto vreme okružen velikom grupom monaha. „Praznina” ovde jeste dostizanje praznine kao ploda; videti fusnotu 1137.
- 1152 MA objašnjava prazninu u sebi kao onu povezanu sa sopstvenih pet sastojaka bića, prazninu oko sebe kao povezanu sa sastojcima drugih. Tako praznina o kojoj je ovde reč mora biti privremeno oslobođenje uma, postignuto kroz kontemplaciju ne-sopstva, kako je objašnjeno u MN 43.33. Kada je uvid u ne-sopstvo doveden do nivoa puta, on dozreva u plod iskustva *nibbāne* i to kroz njen aspekt praznine.
- 1153 MA: Posvećuje pažnju jednom neoborivom nematerijalnom meditativnom postignuću.
- 1154 MA: Ovo se odnosi na dhānu koja je iskorišćena kao osnova za uvid. Ako njegov um posle izlaska iz osnovne dhāne, ne uđe u prazninu putem kontemplacije sopstvenih sastojaka ili sastojaka drugih, a isto tako ne može da dostigne neoborivo nematerijalno postignuće, trebalo bi da se vrati onoj istoj osnovnoj dhāni koju je prvobitno razvio i neguje je uvek iznova.
- 1155 Prema komentaru za MN, sve do ovog mesta Buda je pokazivao vežbanje radi dostizanja prva dva puta, ulaska u tok i jednom-povratnika. A u §14–15 ukazuje na uvid neophodan da se dostigne put nepovratnika, koji kulminira u napuštanju žudnje za čulnim zadovoljstvima.
- 1156 §16–17 opisuju uvid neophodan da se dostigne put arahanta, koji kulminira u napuštanju obmane „ja sam”.
- 1157 *Ācariyūpaddava, antevāsūpaddava, brahmačāriyūpaddava. Upad-*

dava se može prevesti i kao nesreća, nevolja. MA objašnjava da ovaj deo Buda iznosi kako bi pokazao opasnosti samoće kad neko nije ostvario pravi cilj života u osami. „Učitelj” jeste učitelj izvan budističkog učenja.

- 1158 MA: Odlazak u beskućnike izvan Budinog učenja donosi mali dobitak, pa neko ko se odvoji od takvog učenja napušta samo profani dobitak; takav ne doživljava veliku patnju, isto kao što se onaj ko, recimo, padne s magarca samo malo ugruva i isprlja. Ali odlazak u beskućnike u okviru Budinog učenja donosi veliki dobitak – puteve, plodove i *nibbānu*. Tako se onaj ko se odvoji od takvog učenja suočava s velikom patnjom, slično onome ko je pao sa slona.
- 1159 Kontrast u ovom poređenju jeste između načina na koji grnčar postupa sa sirovom i vlažnom glinom, s jedne strane, i načina na koji postupa sa već ispečenim posudama od iste te gline. MA parafrazira: „Pošto sam posavetovao jednom, neću ćutati; savetovaću vas i upućivati opet i opet. Baš kao što grnčar testira ispečene posude, stavlja sa strane one naprsle, slomljene i sa greškom, a ostavlja samo one koje su prošle test, tako ću i ja vas savetovati i upućivati, neprekidno vas testirajući. Oni među vama koji su ispravni, jer su dosegli puteve i plodove, oni će proći test.” MA dodaje da se i svetovni etički kvaliteti takođe smatraju kriterijumom ispravnosti.

SUTTA 123

- 1160 Primer ove sposobnosti izložen je u DN 14, gde se iznose detaljne informacije o šest Buda koji su prethodili Gotami.
- 1161 Ovo se odnosi na Bodhisattino ponovno rođenje na Tusita nebu, koje je došlo posle njegovog ljudskog života kao Vessantare, a prethodilo rođenju u ovom svetu kao Siddhatthe Gotame.
- 1162 MA: Između svaka tri sveta postoji međuprostor koji iznosi 8.000 yodana; to je poput prostora između tri točka na kolima ili posuda za prošenje koje stoje jedna pored druge. Bića koja tu žive tu su se preporodila zato što su počinila teške, užasne zločine prema svojim roditeljima ili istinskim asketama i brahmanima ili zbog nekih, navikom gonjenih loših postupaka poput ubijanja životinja itd.
- 1163 MA: Ova četiri božanstva bila su četiri velika kralja (oni vladaju nebom četiri velika kralja).
- 1164 MA: Ovo se dogodilo ne kao nesreća pri rođenju, već zato što joj je istekao životni vek; jer mesto (u materici) koje je zauzimao Bodhisatta, slično unutrašnjoj odaji ćetiye, ne treba da koriste drugi.
- 1165 MA objašnjava svaki aspekt ovih događaja kao nagoveštaj Budinih kasnijih postignuća. Tako, njegovo stajanje sa stopalima (*pāda*)

čvrsto na zemlji bilo je nagoveštaj postizanja četiri osnove duhovne snage (*iddhipāda*); okretanje ka severu, nagoveštaj izrastanja iznad i izvan pukog mnoštva ljudi; sedam koraka, osvajanja sedam elemenata probuđenja; beli suncobran je nagoveštaj oslobođenja; Budino okretanje ka sve četiri strane sveta je nagoveštaj sticanja neograničenog znanja; izgovaranje reči koje izgovara Predvodnik stada je nagoveštaj njegovog pokretanja nezaustavljivog točka Dhamme; tvrdnja „Ovo je moje poslednje rođenje”, nagoveštaj odlaska u *nibbānu*, bez ikakvog ostatka (elemenata egzistencije).

1166 Ova tvrdnja čini se kao Budin način da skrene pažnju na kvalitet koji on smatra istinski izvanrednim i čudesnim.

SUTTA 124

1167 Prema komentaru za MN, poštovani Bakkula postao je monah sa osamdeset godina. To znači da je imao 160 u vreme kad se vodio razgovor iz ove sutte. Buda ga je označio kao prvog među svojim učenicima po dobrom zdravlju.

1168 MA kaže da su delove ovde stavljene u zagrade dodali monasi koji su prikupili Dhammu.

1169 Ovaj pasus i naredni pokazuju poštovanog Bakkulu kao nekog ko upražnjava asketske prakse. *Kaṭhina* je vreme posle tromesečnog boravka monaha na jednom mestu u vreme monsuna kada prave sebi nove ogrtače od tkanine koja im je poklonjena.

1170 MA kaže da je posle napuštanja doma bio običan čovek sedam dana, a osmoga doseže stupanj arahanta i stiče analitičko znanje (*paṭisambhidā*).

1171 MA: Poštovani Bakkula nije obavio ceremoniju zaređenja (bi to bilo kršenje njegove prakse), već se pobrinuo da to urade drugi monasi.

1172 MA: Poštovani Bakkula se celog života starao da ne bude teret drugim monasima i nije želeo da njegovo telo bude kremirano posle smrti. Zato je ušao u meditaciju o elementu toplote i dosegao konačnu *nibbānu*, tako što je čitavo njegovo telo buknulo velikim plamenom. Samo pepeo ostade od njegovog tela.

1173 MA kaže da je ova sutta recitovana tokom drugog budističkog sabora, sto godina posle Budine smrti.

SUTTA 125

1174 MA kaže za princa Ḍayasenu da je sin kralja Bimbisāre.

1175 Poređenje je isto kao u MN 90.11.

1176 Treba uočiti da se ovde izlažu četiri temelja svesnosti na mestu koje je obično rezervisano za četiri dhāne.

- 1177 Pošto izlaganje ovde počinje direktno drugom dhānom, ovo sugerise da je prethodni deo o razvoju temelja svesnosti sigurno implicitno pokrio prvu dhānu.

SUTTA 126

- 1178 MA kaže da je poštovani Bhūmiḍa bio ujak princa Dayasene.
1179 *Āsam karitvā*: ako neko poželi, ako neko gaji nadu ili očekivanje. Askete i brahmani koji su zastupali takvo gledište mora da su bili skeptici ili anihilacionisti.

SUTTA 127

- 1180 *Appamāṇā cetovimutti, mahaggatā cetovimutti*. U MN 43.31, kao i ovde, nemerljivo oslobođenje uma je objašnjeno kao četiri *brahmavihāre*. Pošto formula za svaku *brahmavihāru* uključuje reč „uzvišen”, Pañcakanga je očigledno pogrešno zaključio da su ta dva oslobođenja po svom značenju ista.
- 1181 MA: Pokriva područje veličine korena drveta svojim kasina znakom i tu boravi odlučan da održava pažnju na tom znaku, prožimajući ga uzvišenom dhānom. Isti metod objašnjavanja primenjuje se i na naredne slučajeve.
- 1182 MA: Ovo podučavanje ima za cilj da pokaže vrste preporadanja koje su rezultat uzvišenog oslobođenja.
- 1183 MA objašnjava da ne postoje posebni svetovi božanstava nazvanih „božanstva pomućenog sjaja” i „božanstva čistog sjaja”. I jedno i drugo su tek potkategorije unutar dva sveta: božanstava ograničenog sjaja i božanstava bezgraničnog sjaja. Preporadanje među božanstvima ograničenog sjaja je osigurano dostizanjem (drugog) zadubljenja pomoću ograničenog kasina znaka, a preporadanje među božanstvima bezgraničnog sjaja dostizanjem istog zadubljenja, ali pomoću proširenog kasina znaka. Preporadanje sa pomućenim sjajem je za one koji nisu ovladali zadubljenjem i nisu uklonili stanja koja ga ometaju; preporadanje sa čistim sjajem je za one koji su ovladali zadubljenjem i sebe pročistili.
- 1184 Ovde je u pitanju igra reči. Na pāliju glagol *dhāyati* znači i „goreti” i „meditirati”, iako su ova dva značenja izvedena iz različitih sanskritskih glagola: *kshāyati* je goreti, a *dhyāyati* meditirati.
- 1185 Abhiyine reči su neučtive, jer vrlo direktno zadiru u lični doživljaj poštovanog Anuruddhe. MA kaže da je, gradeći savršenstva (*pārami*) u prošlim životima, Anuruddha otišao u askete, ostvario meditativna postignuća i bez prekida proveo trista života u svetu Brahme. Odatle takav njegov odgovor.

SUTTA 128

- 1186 Početak ove sutte isti je kao i MN 48.
- 1187 Ova strofa i naredne dve javljaju se u Dhp 3, 5–6. Poslednje tri strofe pojavljuju se u Dhp 328–30.
- 1188 Ovde su §8–15 skoro identični sa MN 31.3–10. Međutim, na osnovu onoga što sledi, jasno je da ova sutta opisuje neku raniju priliku, jer u MN 31 sva tri monaha su već postali arahanti, dok ovde još uvek nastoje da dostignu cilj.
- 1189 Na ovom mestu se sutta odvaja od MN 31. MA objašnjava svetlost (*abhāsa*) kao preliminarnu, koju MṬ objašnjava kao svetlost stvorenu približavanjem dhāni. Dalje dodaje da onaj ko savlada četvrtu dhānu, razvija svetlosnu kasinu kao preliminarnu fazu ka pojavi duhovnog vida. „Vizija oblika” (*dassanaṃ rūpānaṃ*) jeste viđenje oblika duhovnim okom. Poštovanog Anuruddhu je ranije Buda označio kao prvog među svojim učenicima po sposobnosti duhovnog vida.
- 1190 *Nimittaṃ paṭividdhitabbaṃ*. Doslovno „treba da pronikneš taj znak”.
- 1191 Videti MN 52.15.
- 1192 MA parafrazira: „Dok sam bio fokusiran na jednu vrstu oblika, čežnja se javila. Pomislivši ‘Fokusiraću se na različite vrste oblika’, ponekad sam pažnju usmeravao ka nebeskom svetu, ponekad ka svetu ljudi. Dok sam bio fokusiran na različite vrste oblika, opažaj raznolikosti se javio u meni.”
- 1193 *Atiniddhāyitattaṃ rūpānaṃ*. MA: „Kada se opažanje raznolikosti javilo, pomislih kako ću se fokusirati na jednu vrstu oblika, bilo da su prijatni ili neprijatni. Dok sam to činio, preterana meditacija na oblike u meni se javila”.
- 1194 *Ātassa upakkilesa*. Isti pojam javlja se u MN 7.3, iako ovde ne označava toliko nečistoće uma, koliko nedostatke u razvijanju koncentracije. Otuda ni prevod u ova dva slučaja nije sasvim identičan.
- 1195 Čini se da su ta „tri načina” prva tri tipa koncentracije pomenuta u narednom pasusu, o kojima se takođe govori kao o trijadi u DN 33.1.10. Među njima, prvi je prvo zadubljenje, a treće pokriva tri viša zadubljenja ove obično četvoročlane šeme. Drugi tip koncentracije nema svoje mesto u toj četvoročlanoj šemi, ali se javlja kao drugo zadubljenje u petočlanoj podeli zadubljenja, koja se javlja u Abhidhamma piṭaki. Ovo drugo zadubljenje unutar petočlane šeme postižu oni koji nisu u stanju da istovremeno prevladaju usmerena misao (*vittaka*) i istraživanje (*vićcara*), već moraju da ih eliminišu jedno po jedno.

- 1196 MA: Koncentracija sa ushićenjem čini dva niža zadubljenja; bez ushićenja, dva viša zadubljenja; združena sa užitkom (*sāta*), čini tri niža zadubljenja; koncentracija združena sa spokojstvom predstavlja četvrto zadubljenje.
- 1197 MA kaže da je Buda razvio ove koncentracije u poslednjoj trećini noći svoga probuđenja, dok je sedeo u podnožju bodhi drveta.

SUTTA 129

- 1198 Kao u MN 13.14.
- 1199 Ovo poređenje u SN 12:63 iskorišćeno je da ilustruje hranu za svest (*viññāṇāhāra*).
- 1200 To će učiniti u MN 130.17–27.
- 1201 MA: To znači da se budala upušta u tri vrste nedela, zbog kojih se preporuča u čistilištu. Zahvaljujući ostacima takve kamme, kada se preporodi među ljudima, rađa se u porodici niskog porekla. I kada se ponovo upusti u te tri vrste nedela, iznova se preporuča u čistilištu.
- 1202 Iako u pāli tekstu nema odrične rečce *na*, čini se da je ovde potrebna, kako bi se izrazilo nameravano značenje, a pojavljuje se na istom ovom mestu u narednom pasusu.
- 1203 Videti MN 91.5. Legenda o vladaru koji pokreće točak istine izlaže se opširnije u DN 17 i DN 26.
- 1204 Videti fusnotu 809.
- 1205 MA: To znači da se mudrac upušta u tri vrste dobrih dela, zbog kojih se preporuča na nebu. Kada se preporodi među ljudima, rađa se u dobroj porodici, imućan i lep. Čini tri vrste dobrih postupaka i ponovo se preporuča na nebu. Treba uočiti da „potpuni i istinski mudrac” ovde dostiže samo svetovne nivoe i ne pominju se viši stupnjevi na putu oslobođenja.

SUTTA 130

- 1206 Yama je bog smrti. MA kaže da je bog duhova, koji poseduje nebesku palatu. Nekad živi u toj palati i uživa u božanskim zadovoljstvima, a nekad doživljava plodove sopstvene kamme kao pravedni kralj. MṬ dodaje da postoje četiri Yame, po jedan na svakoj od četiri kapije (čistilišta?).
- 1207 Prema budističkoj legendi, tri božanska glasnika – starac, bolesnik i mrtvac – pojavili su se pred Bodhisattom dok je živeo u palati i tako razvejali njegovu opčinjenost svetovnim životom, te probudili želju da traga za putem oslobođenja. U AN 3:38 videti psihološki nukleus iz kojeg se ova legenda verovatno razvila.
- 1208 Ovaj opis čistilišta, sve do §16, takođe se nalazi u MN 129.10–16.

SUTTA 131

1209 Ovaj govor, zajedno sa dugačkim uvodom i fusnotama, može se naći posebno u prevodu Bhikkhu Ñāṇanande, pod naslovom *Ideal Solitude*.

1210 U prvom izdanju držao sam se Ńm prevoda reči *bhaddekaratta* kao „jedna srećna vezanost”. Međutim, na sugestiju Bhikkhu Thanissara, promenio sam u „jedna izvanredna noć”, što se čini verovatnijim kao ispravan prevod. *Ratta* ili *ratti* može se uzeti da predstavlja ili skt. *rātra* i *rātri* (= noć) ili skt. *rakta* i *rakti* (= vezanost). Ńm je reči razumeo u ovom drugom smislu, ali činjenica da niti MA, niti potkomentar ne objašnjavaju *ratta*, implicira da se u stvari misli na „noć”; ako bi reč značila vezanost, jedno nepovoljno mentalno stanje u uobičajenom budističkom diskursu, nekakvo komentarsko objašnjenje bi zasigurno bilo dato. Centralnoazijska skt. verzija, skt. naslov na početku tibetanske verzije i sam tibetanski prevod koriste *bhadrakarātri*. Ovo potvrđuje prevod *ratta* kao „noć”; promena od *-e-* u *-a-* može se razumeti kao pokušaj konverzije teškog izgovora u lakši. (Ovo objašnjenje dugujem Peteru Skillingu.) Kinenska Madhyama āgama samo je transliterirala naslov skt. verzije i otuda ne nudi bilo kakvu pomoć.

Sem ove serije sutta, izraz *bhaddekaratta* ne pojavljuje se bilo gde u Pāli kanonu. MA samo kaže: „onaj ko ima jednu odličnu noć’ jeste neko sa jednom noći koji je odličan zato što je koristi za razvijanje uvida” (*bhaddekarattassā ti vipassanāyogasamannā-gatattā bhaddekassa ekarattassa*). Potkomentar jednostavno daje razrešenje složenice (*ekā ratti ekaratto; bhaddo ekaratto etassā ti bhaddekarattam*) i kaže da se odnosi na osobu koja neguje uvid. Pošto stihovi naglašavaju neodložnu potrebu da se kroz razvijanje uvida pobedi smrt, naslov govora verovatno opisuje meditanta koji ima jednu odličnu noć (i dan) posvećenu praktikovanju meditacije uvida „nepobedivo, nepokolebljivo”. Ńm u svom rukopisu kaže: „Može se pretpostaviti da je termin „*bhaddekaratta*” bio široko prihvaćen, te ga je Buda preuzeo i dao mu posebno značenje, što je često praktikovao. Ali čini se da nema razloga niti dokaza za takvo zaključivanje. Verovatnije je da je Buda sam smislio ovaj termin, kako bi opisao specifičan vid duhovnog razvoja.”

1211 Doslovni prevod prva dva stiha: „Neka čovek ne trči nazad u prošlost ili živi iščekujući budućnost.” Značenje ovih stihova će biti razjašnjeno u proznom delu sutte.

1212 MA: Trebalo bi da kontemplira svako mentalno stanje koje se javi, upravo tu gde se javilo, i to kroz sedam kontemplacija uvida (uvid

u prolaznost, patnju, odsustvo trajnog sopstva, otrežnjenje, hlađenje strasti, prestanak, odustajanje).

- 1213 *Asamhīraṃ asankuppaṃ*. MA objašnjava da je ovo rečeno kako bi se pokazao uvid i kontrauvid (videti MN 121, fusnota 7); uvid je „nepobediv, nepokolebljiv” jer ga nisu pobedile, pokolebale strast i druge nečistoće. Na drugim mestima izrazom „nepobediv, nepokolebljiv” opisuje se *nibbāna* (na primer Sn, stih 1149) ili oslobođeni um (na primer Thag, stih 649), ali ovde se izgleda odnosi na stupanj u razvijanju uvida. Ponavljanje glagolskog oblika *samhirati* u §8 i §9 sugeriše da nameravano značenje jeste kontemplacija sadašnjeg trenutka, ali bez skretanja na stranputicu prihvatanja verovanja da postoji trajna osoba.
- 1214 „Mirni mudrac” (*santo muni*) jeste Buda.
- 1215 MA: „Pronalazi oduševljenje” tako što ka prošlosti usmerava ili žudnju ili neko gledište povezano sa žudnjom. Treba uočiti da vezivanje ne stvara puko podsećanje na prošlost zahvaljujući sećanju, već ponovno doživljavanje prošlih iskustava kroz misli ispunjene žudnjom. U tom pogledu Budino se učenje znatno razlikuje od Krišnamurtijevog, koji, čini se, upravo sećanje smatra glavnim protivnikom koji deluje iza scene.
- 1216 Sintaksa pālija dopušta da se ova scena tumači na dva načina, tako da neko misli „U prošlosti sam imao takav i takav oblik”, ali ne nalazi zadovoljstvo u toj misli ili, drugo, da neko ne nalazi zadovoljstvo u prošlosti, misleći takve misli. Horner, Ñāṇananda (u *Ideal Solitude*) i Ñm u svom rukopisu priklanjaju se prvom načinu, a ja sam ga sledio u prvom izdanju. Posle dodatnog razmatranja, sada verujem da je tačnija druga interpretacija ovog dela teksta. Tako se on još bolje uklapa u same stihove, gde se zabranjuje učeniku da boravi u prošlosti i budućnosti, već da kontemplira „svako stanje koje se javi”, upravo tada kad se pojavi.
- 1217 U prvom izdanju, ova rečenica bila je prevedena kao: „Misleći, ‘Možda ću u budućnosti imati takav materijalni oblik’, time se ushićuje”. Sada mi se čini verovatnijim da ova rečenica izražava strasnu želju za budućnost.
- 1218 Glagol *samhirati* u ovom i sledećem pasusu povezan je sa stihom „nepobedivo, nepokolebljivo”. MA objašnjava: „Biva pometen žudnjom i gledištima, zato što mu manjka uvida.”

SUTTA 133

1219 Sve do §12, isto kao u MN 18.10–15.

1220 MA: U dve prethodne sutte i u onoj koja sledi Buda sažetak i anali-

zu zasniva na pet sastojaka, ali ovde im prilazi kroz razmatranje iz perspektive dvanaest područja čula. Razumevajući Budinu nameru, poštovani Mahā Kaćcāna govori na ovaj način, a zbog veštine da razume metod čak i onda kad nije eksplicitno pokazan, Buda ga je označio kao prvog među svojim učenicima u detaljnom objašnjava-nju učenja koje je saopšteno tek ukratko.

SUTTA 134

- 1221 Prema komentaru za That., poštovani Lomasakangiya bio je monah u vreme Bude Kassape. Kada je Buda Kassapa izložio *Bhaddekaratta suttu*, neki monah je o njoj govorio Lomasakangiya. Pošto nije mogao da je razume, uzviknuo je: „Neka u budućnosti i ja budem u stanju da te podučim toj suttu.” A ovaj drugi odgovori: „Neka bude prilike da te za nju pitam.” U sadašnjem dobu Lomasakangiya se rodio u Sakya porodici, u Kapilavatthuu, dok je ovaj drugi monah bio božanstvo Čandana.
- 1222 MA objašnjava da se ovo dogodilo u sedmoj godini posle Budinog probuđenja, u vreme kada je tromesečni period monsuna provodio na nebu trideset trojice i podučavao abhidhammi božanstva koja su se okupila iz deset hiljada svetova.

SUTTA 135

- 1223 Videti MN 99. Prema MA, njegov otac, brahman Todeyya, zbog svoje izuzetne škrtosti, preporodio se kao pas u sopstvenoj kući. Buda je to pokazao Subhi tako što je naveo psa da pronađe neko skriveno porodično blago koje je Subhin otac zakopao pre nego što je umro. Ovo je Subhi ulilo poverenje u Budu i navelo da ga poseti i pita na koji način deluje kamma.
- 1224 Ako kamma ubijanja direktno odredi način preporađanja, ona će izazvati novo rođenje u stanju uskraćenosti. Ali ako povoljna kamma prevlada i donese ipak rođenje među ljudima – a ponovno rođenje kao čovek uvek je rezultat povoljne kamme – akumulirana kamma ubijanja delovaće suprotno kammi koja je odredila mesto preporađanja, i to na taj način što će izazivati različite nedaće, koje svoj vrhunac mogu dostići u preranoj smrti. Isto načelo važi i za sve ostale slučajeve koji slede i gde nepovoljna kamma donosi plod tokom čovekovog života: u svakom od primera nepovoljna kamma deluje suprotno onoj povoljnoj, koja je i donela preporađanje u ljudskom obliku, a to delovanje ogleda se u stvaranju posebnog tipa nesreća, zavisno od njenog specifičnog kvaliteta.
- 1225 U ovom primeru povoljna kamma odustajanja od ubijanja može biti

neposredno odgovorna ili za preporadanje na nebu ili dugovečnost u ljudskoj egzistenciji. Isto načelo važi i u svim ostalim pasusima koji se odnose na dozrevanje ploda povoljne kamme.

SUTTA 136

- 1226 MA kaže da Potaliputta zapravo nije to čuo direktno od Bude, već samo nečiju tvrdnju da su to Budine reči. Prvi citat u stvari je iskrivljena verzija onoga što je Buda izjavio u MN 56.4 – mentalni postupak najozbiljniji među tri vrste dela kojima se čini nešto loše. Drugi citat je iz Budine rasprave o prestanku opažaja u *Poṭṭhapāda suttī* (DN 9). MA reč „prazno” objašnjava kao „jalovo, bez ploda”.
- 1227 Ovo je Buda rekao u SN 36:11, misleći na patnju svojstvenu svim tvorevinama, usled njihove prolaznosti. Iako je ova tvrdnja sama po sebi istinita, Samiddhi ju je izgleda pogrešno interpretirao tako da znači kako je svaki osećaj patnja, a to je očigledno pogrešno.
- 1228 MA: Ovaj deo ne navodi Tathāgatino dugo razjašnjenje kamme, već se daje skica, po kojoj će kasnije teći to izlaganje.
- 1229 MA: Ovo takođe nije dugo razjašnjenje kamme, već i dalje skica. Cilj je ovde da se pokaže šta može biti prihvaćeno, a šta odbačeno u tvrdnjama drugih asketa i brahmana. Rečju, pravila koja izlažu govoreći o svojim neposrednim iskustvima mogu biti prihvaćena, ali generalizacije koje izvode iz tih zapažanja moraju biti odbačene.
- 1230 Ovde počinje veliko izlaganje o kammi.
- 1231 MA: Čovek viđen duhovnim okom kako ubija živa bića itd. preporuča se u čistilištu zbog nekog drugog nedela, učinjenog pre ovog ubijanja itd. ili zbog nekog nedela koje je učinio posle toga ili zbog pogrešnog gledišta koje je prihvatio u vreme smrti. Iako se čini da pāli tekst želi da kaže kako je takav čovek nužno rođen u čistilištu usled nekog drugog dela, a ne onog koje je viđen da čini, ovo ne treba uzimati kao nekakvu apodiktičku tvrdnju, već samo kao izražavanje mogućnosti. Iako može biti istina da se preporodio u čistilištu zbog nedela koje je viđen da čini, isto je tako moguće da se tamo preporodio zbog nekog drugog nedela učinjenog pre ili posle ili zbog pogrešnog gledišta koje je usvojio.
- 1232 Ova tvrdnja pokazuje da iako loša kamma ne određuje njegovo naredno mesto življenja, ona će mu ipak doneti plod na drugi način, bilo u ovom životu, u sledećem ili u nekom od života u daljoj budućnosti.
- 1233 U ovom primeru preporadanje u nebeskom svetu mora da ima razlog u nekom drugom postupku, a ne onom koje je bio viđen da čini, pošto loš postupak ne može da proizvede srećno životno okruženje.

1234 MA: Prvi primer ilustruje osoba koja ubija živa bića i preporuča se u čistilištu: njeni postupci nisu u stanju da donesu prijatan plod, zato što su štetni, a tako i izgledaju; pošto se preporodila u čistilištu, čini se da su upravo oni uzrok tome. Drugi primer ilustruje osoba koja ubija živa bića i preporuča se u nebeskom svetu: njeni postupci nisu u stanju da donesu prijatan plod, zato što su štetni, ali se ipak čini da jesu, jer se osoba preporodila u nebeskom svetu; nekim asketama i brahmanima izvan Učenja ti postupci izgledao razlogom preporadjanja u nebeskom svetu. Ostala dva primera treba slično razumeti, naravno, uz odgovarajuće modifikacije.

SUTTA 137

- 1235 MA: Mentalno istraživanje (*manopavičāra*) jesu usmerena misao i istraživanje. Čovek istražuje (ili ispituje, *upavičārati*) određeni objekat kroz misao koja istražuje (*vičāra*), a usmerena misao je s ovom povezana.
- 1236 MA: Videvši oblik sveću o viđenom, čovek istražuje oblik koji je, kao objekat, izvor radosti (tuge, spokojstva).
- 1237 MA: To su pozicije (*pada*) za bića koja nameravaju da ostanu u krugu preporadjanja i za ona koja nameravaju da iz njega izađu.
- 1238 MA: „Zasnovanih na domaćinskom životu” znači povezanih sa strunama zadovoljstva čula; „zasnovanih na životu u obuzdavanju” znači povezanih s uvidom.
- 1239 MA: To je radost što nastane kada je neko stekao uvid i živi posmatrajući razlaganje tvorevina pomoću snage oštrog i blistavog znanja uvida usmerenog ka tvorevinama.
- 1240 MA objašnjava „najvišu pročišćenost” i „to područje” kao stanje arahanta. Videti MN 44.28.
- 1241 MA: Ovo je spokojstvo neznanja koje se javlja u onome ko nije savladao ograničenja nametnuta nečistoćama uma ili budućim rezultatima (postupaka). On „ne nadilazi oblik”, zato što je zarobljen, vezan za objekat poput muve za grumen šećera.
- 1242 MA: Ovo je spokojstvo povezano sa znanjem uvida. Ono ne postaje željno primamljivih objekata koji se pojave u dometu čula, niti postaje besno zbog neželjenih objekata.
- 1243 MA kaže da je prethodno bilo reči o profanom spokojstvu, ali ovde je kontrast između spokojstva u različitim čulnim iskustvima i spokojstva meditativnih postignuća.
- 1244 MA parafrazira: „Pomoću spokojstva nematerijalnih postignuća napusti spokojstvo postignuća suptilne materije; pomoću uvida u nematerijalnu sferu, napusti uvid u sferu suptilne materije.”

- 1245 MA kaže da se nepoistovećivanje (*atammayatā* – videti fusnotu 1066) ovde odnosi na „uvid koji vodi nastanku”, tj. uvid koji neposredno prethodi otvaranju transcendentnog puta; jer to vodi napuštanju spokojstva nematerijalnih postignuća i spokojstvu uvida.
- 1246 *Satipaṭṭhāna* ovde očigledno ima drugačije značenje nego obično, što postaje jasno na osnovu onoga što sledi. „Plemeniti” jeste Buda.
- 1247 Ovo je jedan od devet epiteta Budinih, prema uobičajenom nabravanju Budinih kvaliteta.
- 1248 Ovih „osam smerova” je osam usavršenosti, o čemu videti fusnotu 764.

SUTTA 138

- 1249 Čudno je što Buda posle najave da će izložiti sažetak i objašnjenje izgovori samo sažetak i ode. Iako i na drugim mestima Buda iznenada odlazi pošto izgovori nešto enigmatično (na primer u MN 18), u tim situacijama nije prethodno najavio svoju nameru da govori. MA ne daje objašnjenja za ovo.
- 1250 MA: Svest je „pometena i raštrkana spolja”, tj. među spoljašnjim objektima kad je uzrok tome vezanost za neki spoljašnji objekat.
- 1251 MA: Sam oblik se naziva znak oblika (*rūpanimitta*), jer je uzrok javljanja mentalnih nečistoća. Monah „sledi taj znak oblika” vođen strašću.
- 1252 MA: Um je „zaglavljen unutra” tako što je vezan za neki unutrašnji objekat. Sam tekst pravi prelaz od *viññāṇa* u Budinom sažetku, na *citta* u Mahā Kaććāninom izlaganju.
- 1253 Sva poznata izdanja pāli teksta MN 138 imaju ovde *anupādā paritassanā*, doslovno „uznemirenost izazvana nevezivanjem”, što očigledno protivreči onome što je Buda podučavao na mnogim drugim mestima: uznemirenost nastaje usled vezivanja i prestaje njegovim prestankom. Međutim, ova verzija teksta očito je prethodila nastanku komentara, jer MA prihvata *anupādā* kao ispravno. Jedna od sutta u Saṃyutta nikāyi (SN 22:7) praktično je identična odlomku o kojem je ovde reč, sem što u njoj postoji, kao što bi se i očekivalo, *upādā paritassanā*, „uznemirenost izazvana vezivanjem”. Zato sa sigurnošću možemo zaključiti da je u MN 138 reč o vrlo staroj pogrešci, koju treba odbaciti.
- 1254 MA objašnjava neuobičajenu sintagmu *paritassanā dhammasamuppādā* kao „uznemirenost žudnje i nastanak (drugih) štetnih mentalnih stanja”.
- 1255 Uznemirenje je tako posledica nepostojanja bilo kakve trajne suštine u stvarima, a koja bi mogla da nam obezbedi utočište od patnje

izazvane njihovom promenom i nestabilnošću.

1256 Ova sintagma identična je u *Maḍḍhima* i *Samyutta* verziji sutte.

SUTTA 139

1257 Ovo je u suštini identično objavi kojom je tek probuđeni Buda započeo svoj prvi govor petorici monaha, pre nego što ih je podučio četiri plemenite istine.

1258 Ovo je komplikovaniji izraz za jurenje za zadovoljstvima čula.

1259 MA: „Ispunjeno patnjom, uznemirenošću...” zbog patnje, uznemirenosti itd. posledica tog traganja, kao i zbog patnje, uznemirenosti itd. nečistoća koje ga prate.

1260 Ovo je žudnja za postojanjem.

1261 Veličanje i omalovažavanje se javljaju kada svoje misli formulišemo kroz prizmu osoba, od kojih neke hvalimo, a druge kritikujemo. „Podučavamo samo Dhammu” kada svoje misli formulišemo kroz stanje (*dhamma*) – način prakse – bez eksplicitnog pominjanja osoba.

1262 Ovaj problem „insistiranja na lokalnom jeziku” mora da je bio posebno akutan u okviru Sanghe, kada su monasi neprekidno na putu i moraju da prođu kroz mnoge krajeve, svaki sa svojim specifičnim dijalektom.

1263 Poštovani Subhūti je mlađi brat Anāthapiṇḍikin i zamonašio se na dan kada je Đetin gaj predat Sanghi. Buda ga je označio kao prvog među svojim učenicima u dve kategorije – oni koji žive bez konflikta i oni koji su vredni darova.

SUTTA 140

1264 Prema MA, Pukkusāti je kralj Takkasile i postao je prijatelj sa Bimbisārom, kraljem Magadhe zahvaljujući trgovcima koji su putovali između ovih dveju država. Tako je Bimbisāra poslao Pukkusātiju zlatni pladanj, na kojem su ispisani opisi tri dragulja i različita tumačenja Dhamme. Kada je Pukkusāti pročitao napisano, ispunila ga je tolika radost, te je odlučio da napusti svetovni život. I bez formalnog zaređenja, obrijao je glavu, obukao žuti ogrtač i napustio palatu. Zaputio se u Rāḍagahu, u nameri da sretne Budu, koji je u to vreme boravio u Sāvattḥīju, otprilike 450 kilometara dalje. Svojim duhovnim okom Buda je video Pukkusātija i kako je prepoznao u njemu sposobnost da dostigne puteve i plodove, sam se zaputio peške do Rāḍagahe da ga sretne. Kako ga ovaj ne bi prepoznao, Buda je snagom volje prikrio svoje posebne fizičke karakteristike, poput obeležja velikog čoveka, i pojavio se samo kao običan lutaju-

- ći monah. Ubrzo pošto se Pukkusāti smestio u grnčarevoj radionici, s namerom da sutradan produži ka Sāvattthīju i sretne Budu, ovaj je stigao.
- 1265 Pukkusāti, nesvestan da je pridošlica Buda lično, oslovljava ga na uobičajen način sa „*āvuso*”.
- 1266 MA: Buda je ova pitanja postavio tek kao način da započne komunikaciju, jer je već znao da je Pukkusāti zbog njega otišao u beskućnike.
- 1267 MA: Pošto je Pukkusāti već pročistio preliminarnu praksu puta i bio u stanju da dostigne četvrtu dhānu kroz svesnost daha, Buda je započeo direktno govorom o meditaciji uvida, objašnjavajući krajnju prazninu, koja je temelj za dostizanja stanja arahanta.
- 1268 MA: Pomoću onoga što zaista postoji Buda objašnjava ono što ne postoji zaista; jer elementi postoje, ali ne i osoba, koja je tek sklop. Ovde je značenje: „To što opažaš kao osobu sastoji se od šest elemenata. U krajnjoj suštini ovde nema osobe. ‘Osoba’ je tek jedan pojam.”
- 1269 Kao u MN 137.8.
- 1270 *Paññādhīṭṭhāna, saccādhīṭṭhāna, cāgādhīṭṭhāna, upasamādhīṭṭhāna*. MA *ādhīṭṭhāna* objašnjava rečju *patīṭṭhā*, koja jasno znači temelj, i predočava značenje iskaza ovako: „Ova osoba koja se sastoji od šest elemenata, šest osnova kontakta i osamnaest vrsta mentalnog pristupa – kada se okrene od toga i dostigne stupanj arahanta, najviše postignuće, čini to oslanjajući se na ova četiri temelja.” Ta četiri temelja su razjašnjena, jedan po jedan, u §12–29.
- 1271 MA: Od samog početka ne treba zanemariti mudrost rođenu iz koncentracije i uvida, kako bi se prodrlo do mudrosti ploda stanja arahanta. Treba sačuvati istinit govor da bi se stiglo do *nibbāne*, krajnje istine. Treba negovati obuzdavanje mentalnih nečistoća, kako bismo obuzdali sve mentalne nečistoće prateći put ka stanju arahanta. Od samog početka treba se vežbati u smirivanju nečistoća, kako bismo smirili sve mentalne nečistoće, prateći put ka stanju arahanta. Tako se o mudrosti itd. rođenim iz smirenja i uvida govori kao o preliminarnim temeljima za postizanje temelja mudrosti itd. (karakterističnim za stupanj arahanta).
- 1272 MA: Nezapostavljanje mudrosti objašnjeno je pomoću meditacije na elemente. Analiza elemenata ovde identična je sa MN 28.6, 11, 16, 21 i MN 62.8–12.
- 1273 MA: Ovo je šesti element, koji „ostaje” utoliko što Buda treba da ga objasni, a Pukkusāti razume. Ovde je objašnjen kao svest, koja obavlja posao kontemplacije uvida u elemente. Pod ovim nazivom

- „svest” uključena je takođe kontemplacija osećaja.
- 1274 Ovaj odeljak pokazuje uslovljenost osećaja i njegovu prolaznost kroz nestanak uslova koji su ga stvorili.
- 1275 MA ovo objašnjava kao spokojstvo četvrte dhāne. Prema MA, Pukkusāti je već dosegao četvrto zadubljenje i snažno se vezao za nje-ga. Buda prvo hvali ovo spokojstvo, kako bi Pukkusātiya nadahnuo poverenjem, a potom ga postepeno odvodi do nematerijalnih zadu-bljenja i dostizanja puteva i plodova.
- 1276 Smisao je ovaj: Ako dosegne područje beskonačnog prostora i umre dok je još vezan za njega, preporodiće se u svetu beskonačnog pro-stora i proživeće čitav životni vek od 20.000 eona određen za taj svet. U tri viša nematerijalna sveta životni vek je dug 40.000, 60.000 i 64.000 eona.
- 1277 MA: Ovo je rečeno da bi se pokazala opasnost u nematerijalnim dhānama. Sintagmom „to bi bilo uslovljeno”, on pokazuje: „Iako je tu životni vek 20.000 eona, to je uslovljeno, oblikovano, načinje-no. Otuda je prolazno, nestabilno, ne traje, nepostojano; skopčano je s nestankom, razlaganjem, rastakanjem; skopčano sa rođenjem, starenjem i smrću, utemeljeno u patnji. To nije sklonište, mesto si-gurnosti, utočište. Kad neko tu umre kao običan čovek, još uvek je moguće da se preporodi u nekom od četiri stanja uskraćenosti.”
- 1278 *So n’eva abhisankharoti nābhisañcētayati bhavāya vā vibhavāya.* Ova dva glagola sugerišu pojam volje kao tvoračke sile koja nosi trajanje uslovljene egzistencije. Prestanak volje za bivanjem ili ne-bivanjem ukazuje na iskorenjivanje žudnje za večnim postojanjem ili uništenjem, što kulminira dostizanjem stupnja arahanta.
- 1279 MA kaže da je ovde Pukkusāti pronikao u tri puta i ploda, postavši tako nepovratnik. Shvatio je da je njegov učitelj sam Buda, ali nije mogao da izrazi taj svoj uvid, jer je Buda nastavio da govori.
- 1280 Ovaj deo pokazuje arahantov boravak u elementu *nibbāni* sa preo-stalim tragovima (elemenata uslovljene egzistencije, *sa-upādisesa nibbānadhātu*). Iako nastavlja da doživljava osećaje, oslobođen je strasti prema prijatnim osećajima, odbojnosti prema bolnim oseća-jima i neznanja o neutralnim osećajima.
- 1281 Nastavlja da doživljava osećaje samo dok telo, zajedno sa svojim čulima, nastavlja da funkcioniše, ali ne i posle toga.
- 1282 Odnosi se na dostizanje elementa *nibbāne*, bez preostalih tragova (*anupādisesa nibbānadhātu*) – prestanak svake uslovljene egzisten-cije u trenutku konačne smrti.
- 1283 Ovim se završava izlaganje o prvom temelju, započetom u §13. MA kaže da znanje o iskorenjivanju svake patnje jeste mudrost koja pri-

pada plodu stupnja arahanta.

- 1284 MA pominje četiri vrste vezanosti (*upadhi*) ovde: videti fusnotu 674.
- 1285 „Plime zamišljanja” (*maññussavā*), kako će pokazati naredni pasus, jesu misli i pojmovi koji izviru iz tri korena opsene – žudnja, obmana i gledišta. Radi potpunijeg objašnjenja, videti fusnotu 6. „Mirni mudrac” (*muni santo*) jeste arahant.
- 1286 U njemu nema žudnje za postojanjem, koja posle smrti one u kojima je još ima, vodi novom rođenju.
- 1287 MA kaže da se preporodio u čistom boravištu zvanom Avihā i odmah potom postao arahant. Takođe citira stihove iz Saṃyutta nikāye (SN 1:50), gde se Pukkusāti pominje kao jedan od sedam monaha koji su se preporodili u Avihi i sebi obezbedili oslobođenje nadišavši nebeske okove.

SUTTA 141

- 1288 Odnosi se na Budin prvi govor, upućen petorici monaha u Parku jelena, kraj Isipatane.
- 1289 MA: Poštovani Sāriputta ih vežba sve dok se ne uveri da su dostigli plod ulaska u tok, tada ih pušta da sami razvijaju više puteve, a on uzima drugu grupu učenika. Ali poštovani Moggallāna vežba svoje učenike sve dok ne dostignu stupanj arahanta.
- 1290 Definicije rođenja, starosti i smrti mogu se takođe naći u MN 9.22, 26. Čitava ova detaljna analiza četiri plemenite istine uključena je u Mahāsatipaṭṭhāna suttu, čak su još detaljnije izlaganje druge i treće istine. Videti DN 22.18–21.

SUTTA 142

- 1291 Mahāpadāpatī Gotamī bila je mlađa sestra kraljice Mahāmāye, Budine majke i žena kralja Suddhodane. Posle Mahāmāyine smrti, postala je Budina pomajka. Ova sutta govori o ranoj fazi Budine učiteljske karijere, u vreme jedne od njegovih poseta rodnom gradu. Posle smrti kralja Suddhodane, Mahāpadāpatī je zamolila Budu da primi žene u Sanghu i njezino primanje obeležilo je početak zajednice monahinja ili bhikkhunī Sanghe. Priča o tome nalazi se u Vin Cv Kh 10 (videti Nāṇamoli: *The Life of the Buddha*, str. 104–7).
- 1292 MA: Buda ju je zamolio da poklon dâ Sanghi, jer je želeo da njena namera velikodušnosti bude usmerena i ka Sanghi i ka njemu, znajući da će joj takva kombinovana namera doneti dobrobit i sreću za dugo vremena. To rekao i kako bi kasnije generacije bile nadahnute da pokazuju poštovanje prema Sanghi, a time što će njenim člano-

- vima obezbediti četiri fizičke potrepštine doprineće dugovečnosti samog učenja.
- 1293 Ovo su četiri elementa ulaska u tok. Otuda je jasno da je u vreme ove sutte Mahāpaḍāpatī Gotamī bila već ona koja je ušla u tok.
- 1294 MA: Buda se odlučuje za ovu tehniku zato što je sutta počela ličnim poklonom darovanim njemu, te želi da jasno ukaže na uporednu vrednost darova datih pojedincu i darova datih Sanghi.
- 1295 MA i MṬ objašnjavaju kako je moguće ovaj termin malo proširiti, tako da uključi čak i nezaređenog sledbenika koji je uzeo utočište u tri dragulja, kao i nezaređene i monahe koji nameravaju da se pridržavaju vežbanja u vrlini i praktikuju koncentraciju i uvid. U strogo tehničkom smislu, ovo se odnosi samo na one koji su na transcendentnom putu ulaska u tok.
- 1296 Ovo je nebudistički meditant, koji dostiže zadubljenja i profane vrste neposrednog znanja.
- 1297 MA: Kroz stotinu života to daje dugovečnost, lepotu, sreću, snagu i inteligenciju, čoveka oslobađa uznemirenosti. U skladu s ovim trebalo bi razumeti i izložena postignuća.
- 1298 MA kaže da iako su rezultati davanja u svim ovim slučajevima nemerljivi, ipak postoji određena postupnost u njihovom rastu, baš kao što postoji postupnost u količini vode neke reke od njenog izvora pa do ulivanja u okean. Možda je „nemerljiva, nebrojena” vrednost ovih darova u tome što postaju veliki doprinos dostizanju puteva, plodova i *nibbāne*.
- 1299 MA: Ne postoji dar koji se može uporediti s ovim. I to je vrsta dara koju bi Mahāpaḍāpatī dala ako bi svoju tkaninu poklonila Sanghi.
- 1300 MA: „Članovi klana” (*gotrabhuno*) jesu oni koji su monasi samo po nazivu. Takvi idu unaokolo sa komadom žute tkanine vezanim oko vrata ili ruke, pomažu svoju ženu i decu tako što se bave trgovinom ili zemljoradnjom itd.
- 1301 Ovaj poklon je nemerljiv i nebrojen po svojoj vrednosti zato što je namerom darovatelja namenjen ne „žutovratima” kao pojedincima, već Sanghi kao kolektivnom telu. Tako skup darovanih uključuje sve čestite monahe prošlosti, čak i one koji su davno umrli.
- 1302 MA tvrdi da dar dat nemoralnom monahu, uzetom kao predstavnik čitave Sanghe, donosi veći plod nego dar dat arahantu kao pojedincu. Da bi dar bio na pravi način predat Sanghi, davalac ne sme uzimati u obzir individualne kvalitete primaoca, već ga gledati isključivo kao nekog ko predstavlja Sanghu u celini.
- 1303 MA: Ovde reč „pročišćuje” ima značenje „čini plodonosnim”.
- 1304 MA: Poslednji stih odnosi se na dar koji arahant daje drugom ara-

hantu. Iako arahant veruje u plod kamme, pošto u njemu nema želje i strasti za postojanjem, njegov čin davanja ne donosi bilo kakve plodove. To je čisto funkcionalno delo (*kiriya*), kakvo ne ostavlja za sobom bilo kakav trag.

SUTTA 143

- 1305 MA kaže da se vezivanje za oko događa usled želje i strasti; svest zavisi od oka zbog žudnje i gledišta. Međutim, kako je Anātha-piṇḍika već onaj koji je ušao u tok, vezanost bi kod njega uključivala jedino žudnju, dok su pogrešna gledišta već iskorenjena na putu ka ulasku u tok.
- 1306 Ova tvrdnja ne podrazumeva da postoji bilo kakva suštinska ekskluzivnost ili proizvoljna diskriminacija u načinu na koji Buda predstavlja svoje učenje. Oni koji ostaju nezaređeni moraju da se brinu za svoju porodicu, imetak i posao, to ovakav govor koji vodi ka potpunom napuštanju ne bi bio primeren za njih.

SUTTA 144

- 1307 Ovo je eufemistički izraz za samoubistvo.
- 1308 Ovime on implicitno kaže da je dostigao stupanj arahanta, kao što će biti jasno u §13. Je li ta tvrdnja u ovom trenutku tačna ili ne nije sasvim jasno; komentar je smatra preterivanjem.
- 1309 MA kaže da mu je poštovani Mahā Ćunda dao ove instrukcije smatrajući da još uvek mora biti običan čovek, pošto ne može da izdrži jake bolove i želi da izvrši samoubistvo.
- 1310 Smisao ovog uputstva se pomoću MA može ovako objasniti: Zavisni smo usled žudnje i pogrešnih gledišta, a postajemo nezavisni kada ih napustimo, na stupnju arahanta. Predrasude (*nati*, doslovno: savijanje) nastaju zahvaljujući žudnji, a njezino odsustvo znači da nema težnje ili želje za postojanjem. Više nema dolaženja i odlaženja, jer su preporađanje i smrt okončani i ovdje i na nekom drugom mestu, tako što smo prevazišli ovaj svet, drugi svet i sve što je između to dvoje. To je kraj patnje zbog mentalnih nečistoća i patnje zbog preporađanja.
- 1311 MA: Prezeo je sebi grkljan. Upravo u trenutku kad je uzeo nož, spopade ga strah od smrti i znak budućeg preporađanja se ukaza. Shvativši da je još uvek običan čovek, fokusirao se i razvio uvid. Razumevši ove mentalne obrasce, dostiže on stupanj arahanta upravo pre nego što je izdahnuo.
- 1312 MA: Iako je tvrdnja (o potpunoj pročišćenosti) izgovorena dok je Ćhanna još uvek bio običan čovek, a konačnu *nibbānu* dostigao je

odmah posle toga, Buda odgovara misleći upravo na tu tvrdnju.

Treba zapaziti da je ovo komentarsko tumačenje teksta došlo sa strane. Ako se doslovno držimo teksta, čini se da je Čhanna već bio arahant u trenutku kada izgovara svoju tvrdnju, a dramski naboj čini činjenica da njegova dva prijatelja monaha to nisu uočili. Naravno, posredan zaključak je da razdirući bolovi mogu čak i arahanta navesti da sebi oduzme život – ne iz odbojnosti, već jednostavno iz želje da bude oslobođen neizdrživog bola.

1313 Termini kojima se opisuju porodice nezaređenih koji su podržavali poštovanog Čhannu – *mittakulāni suhadḍakulāni upavaḍḍakulāni* – očigledno su sinonimi. Ovaj poslednji pruža mogućnost igre reči. MA ga tumači sa *upasankamitabbakulāni*, „porodice kojima treba prići” (radi potreština). Pema CPD, *upavaḍḍa* ovde predstavlja skt *upavraḍya*; reč sa ovim značenjem ne može se naći u PED, iako je ovo možda jedini slučaj kada ona ima ovo značenje. Inače, reč je homonim sa jednom drugom rečju koja znači „vredan prekora”, predstavljajući skt *upavadaya*, povezujući tako raniju Čhanninu tvrdnju da će sebe ubiti na način kojim s eništa ne može zameriti (*anupavaḍḍa*). Videti i narednu fusnotu.

1314 Ova tvrdnja, čini se, implicira da je Čhanna bio arahant u vreme kad je počinio samoubistvo, mada komentar objašnjava drugačije.

Kada Buda govori o situaciji u kojoj neko zaslužuje prekor (*sa-upavaḍḍa*), *upavaḍḍa* predstavlja *upavadaya*. Iako MA ranije objašnjava tačno značenje pojma *upavaḍḍakulāni*, čini se da komentator ovde zaboravlja na igru reči i komentariše kao da je Čhanna zapravo načinio prekršaj i bio suviše blizak nezaređenima: „Starac Sāriputta, ukazujući na prekršaj prevelike intimnosti sa porodicama (*kulasamsaggadosa*) u preliminarnoj fazi vežbanja, pita: ‘Pošto je monah imao takve priložnike, je li uopšte moguće da on dosegne konačnu *nibbānu*?’ Blaženi odgovara ukazujući da on nije bio previše blizak sa tim porodicama.”

SUTTA 145

1315 Ovaj Puṇṇa nije isti onaj Puṇṇa Mantāniputta iz MN 24. Ovaj je sin trgovačke porodice iz lučkog grada Suppārake, u pokrajini Sunāparanta (današnja savezna država Maharaštra). Jednom je poslom doputovao u Sāvattḥī i čuo Budinu propoved. To ga je navelo da napusti dotadašnji život i postane monah.

1316 MA ovo objašnjava kao kratko učenje o četiri plemenite istine. Oduševljenje (*nandī*) jeste jedan vid žudnje. Nastankom oduševljavanja okom i oblicima, nastaje i patnja pet sastojaka bića. Tako

u ovom prvom delu poduke Buda uči o krugu preporadjanja putem prve dve plemenite istine – patnja i njen nastanak – onako kako se to odigrava kroz šest čula. U drugom delu (§4) podučava okončanje ovog kruga pomoću druge dve istine – prestanak i put – izražene kao napuštanje oduševljavanja čulima i njihovim objektima.

- 1317 To znači da je preminuo. Pošto Buda još uvek Puṇṇu oslovljava sa „pripadnik klana” (*kulaputta*), mora da je umro kratko vreme posle dolaska u pokrajinu Sunāparanta. U Kanonu nije ostalo zabeleženo kako je umro.

SUTTA 146

- 1318 Jedno od osam važnih pravila koje je Buda uveo kada je uspostavio red monahinja bilo je da svake dve nedelje od monaha treba da zatraže da pošalju jednog od njih, koji će ih podučiti. Prema MA, u prethodnom životu poštovani Nandaka je kralj, a te monahinje njegove konkubine. Želeo je da izbegne svoj red u davanju poduke monahinjama, jer je smatrao da bi neki monah koji poseduje sposobnost viđenja prošlih života, a ugledavši ga kako podučava okružen monahinjama, mogao pomisliti za njega kako još uvek ne može da se odvoji od svojih nekadašnjih konkubina. No, Buda je video da će Nandakin govor koristiti monahinjama i zato je od njega zatražio da ih podučiti.
- 1319 MA: Videle su ih mudročću uvida.
- 1320 *Tadđam tadđam paćcayam paṭiēcā tadđā tadđā vedanā uppaddanti*. Spajanje oka, oblikā i svesti o viđenom jeste vizuelni kontakt. Nestankom oka, jedan od elemenata odgovornih za vizuelni kontakt je uklonjen. Tada nema ni vizuelnog kontakta, a s tim nestankom, nestaje i osećaj rođen iz vizuelnog kontakta.
- 1321 MA: Nandaka izlaže ovo učenje o elementima probuđenja zato što mudrost nije sposobna da sama iskoreni nečistoće, već samo kad je udružena sa drugih šest elemenata (mudrost se ovde poistovećuje s istraživanjem pojava kao elementom probuđenja).
- 1322 MA: Ona koja je najmanje uznapredovala, posle ovoga dostigla je makar ulazak u tok. Ali one čija je namera bila da postanu jednom-povratnici, nepovratnici i arahanti, svaka je ispunila svoju nameru. Zbog svega ovoga, Buda je poštovanog Nandaku označio kao prvog među svojim učenicima u veštini podučavanja monahinja.

SUTTA 147

- 1323 MA kaže da se ovaj govor Rāhuli dogodio ubrzo posle njegovog punog zaređenja, verovatno kada je imao dvadeset godina.

- 1324 *Vimuttiparipācānīyā dhammā*. MA pominje petnaest stanja koja sazrevaju prilikom oslobađanja: pet duhovnih sposobnosti, pet prodornih uvida – u prolaznost, patnju, nepostojanje trajnog sopstva, napuštanje i slabljenje; pet stvari kojima je bio podučen i Meghiya – plemenito prijateljstvo, vrlina, korisna rasprava, energija i mudrost (videti SN 9:3; Ud 4:1).
- 1325 MA kaže da su ova božanstva, pristigla iz različitih nebeskih sveto-va, bila Rāhulini saputnici tokom prethodnog života, u kojem se on zavetovao da kao Budin sin postane arahant.
- 1326 Treba ovde uočiti da četiri stavke pomenute na kraju jesu četiri mentalna sastojka bića. Tako ovaj govor pokriva ne samo područja čula već i pet sastojaka bića, pri čemu materijalni oblik kao sastojak implicitno predstavljaju fizička čula i njihovi objekti.
- 1327 Prema MA, najmanje dostignuće ovih božanstava bio je ulazak u tok, ali neka su dostigla i više stupnjeve puta i ploda, sve do nivoa arahanta.

SUTTA 148

- 1328 Ovaj niz epiteta, obično opis Dhamme u celini, ovde služi da istakne važnost govora koji se Buda sprema da održi.
- 1329 Poslednja dva dela ove rečenice deo su standardne formule uslovljenog nastanka, koja je na taj način implicitno inkorporirana u ovaj govor o šest grupa po šest.
- 1330 Glagol *upapaḍḍati* obično znači „ponovo se javlja” ili „preporuča se”, ali ima i posebnu upotrebu u logici, gde znači „biti održivo, biti prihvatljivo”, kao u ovom primeru.
- 1331 Ovo zaključivanje izvodi načelo nepostojanja sopstva iz proverljive činjenice o prolaznosti. Struktura ovog zaključivanja može se šematski prikazati ovako: Šta god da jeste sopstvo, ono mora biti trajno; X direktno uočavamo kao prolazno, tj. karakterišu ga nastanak i nestanak; otuda X nije sopstvo.
- 1332 Kompletno zaključivanje iz prethodnog pasusa ponavlja se za svaki od pet preostalih članova u svakoj od šestočlanih grupa.
- 1333 MA tvrdi da ovaj odlomak ima ulogu da pokaže dve plemenite istine – patnju i njezin nastanak – pomoću tri opsesije (*gāha*). Istinu o patnji pokazuje termin „osoba”, na drugim mestima objašnjena kao pet sastojaka koji su objekat vezivanja (MN 44.2). Tri opsesije su žudnja, obmanutost i gledišta, a svaka od njih stvara po jedan pojam: „moje”, „ja sam” i „moje sopstvo”. Ove dve istine zajedno opisuju čitav krug preporučanja.
- 1334 MA: Ovim odlomkom se pokazuju druge dve plemenite istine –

- prestanak i put – odbacivanjem tri opsesije. Ove dve istine predstavljaju okončanje kruga preporađanja.
- 1335 MA: Ovaj deo pokazuje krug preporađanja još jednom, ovaj put kroz prikrivene sklonosti. O prikrivenim sklonostima i njihovoj vezi sa tri vrste osećaja, videti MN 44.25–28.
- 1336 MA: Prvopomenuto neznanje samo je nedostatak razumevanja nastanka itd., ni bolnog ni prijatnog osećaja. Drugopomenuto neznanje je u korenu kruga preporađanja.
- 1337 MA: Nema ničeg čudesnog u činjenici što je šezdeset monaha postalo arahanti kada je Buda prvi put izložio ovu suttu. Ali svaki put kad su je Sāriputta, Moggallāna i osamdeset drugih velikih učenika podučavali, šezdeset monaha postali bi arahanti. U Šri Lanki poštovani Maliyadeva izlagao je ovu suttu na šezdeset mesta i svaki put bi šezdeset monaha doseglo oslobođenje. Ali kada je poštovani Tipiṭaka Cūḷanāga ovu suttu izlagao velikoj grupi ljudi i božanstava, na kraju govora hiljadu monaha postadoše arahanti, a među božanstvima samo jedno je ostalo neprobuđeno.

SUTTA 149

- 1338 MA: Kada neko ne zna i ne vidi oko kroz znanje uvida i znanje puta.
- 1339 Žudnja se rađa i fiksira na oko i oblike itd., drži se za njih vezivanjem i to donosi akumuliranje kamme, koja ima tendenciju da stvara novi skup od pet sastojaka bića u novoj egzistenciji.
- 1340 Kada neko zna i vidi oko kroz uvid i put.
- 1341 Čini se da ovde pomenutih osam elemenata puta pripadaju preliminarnom ili profanom delu puta. MṬ ih poistovećuje s elementima koje poseduje neko ko je na najvišem nivou razvoja uvida, neposredno pre pojave transcendentnog puta. U ovoj fazi samo prethodnih pet sastojaka su aktivni, a tri elementa koji pripadaju grupi morala ili vrline, pročišćeni su i pre početka meditacije uvida. Ali kada se javi transcendentni put, svih osam elemenata pojavljuju se simultano, pri čemu tri elementa iz grupe koji se tiču vrline imaju ulogu iskorenjivanja nečistoća odgovornih za prekršaje u govoru, postupcima i zarađivanju za život.
- 1342 MA kaže da se ovo odnosi na paralelno rađanje spokojstva i uvida na transcendentnom putu. Prvo je sadržano pod nazivom ispravna koncentracija, a drugo kao ispravno razumevanje.
- 1343 Ovo su četiri funkcije na transcendentnom putu: potpuno razumevanje istine o patnji, napuštanje uzroka patnje, dostizanje prestanka patnje i razvijanje puta koji vodi prestanku patnje.

- 1344 Ovde spokojstvo i uvid predstavljaju čitav plemeniti osmostruki put.
- 1345 MA poistovećuje „istinsko znanje” sa znanjem puta probuđenja, a „oslobođenje” s plodom probuđenja. To dvoje ovde zauzimaju mesto obično rezervisano za *nibbānu*, istinski prestanak patnje.
- 1346 Ovaj pasus i svaki naredni ponavljaju čitav tekst §9–11, a jedina promena jesu čulo i njegov objekat.

SUTTA 151

- 1347 MA: Plod koji dostiže arahant jeste praznina. Videti fusnote 458 i 1144.
- 1348 MA: To je boravište takvih velikih ljudi (*mahāpurisa*) kao što su Bude, utihnuli Bude i veliki učenici svih Tathāgata.
- 1349 Među ovih pet termina, želja i strast su sinonimi, kao što su to mržnja i odbojnost.
- 1350 Počev od ovog pasusa, može se uočiti postepeni razvoj. Napuštanje pet struna zadovoljstva čula preliminarni je korak u razvijanju dhāna, a napuštanje pet prepreka (§10) neposredno prethodi dostizanju prve dhāne. Puno razumevanje pet sastojaka bića (§11) označava mudrost uvida neophodnu da se dosegne put ulaska u tok, a pasusi o trideset sedam uslova za probuđenje (§12–18) ukazuju na negovanje elemenata neophodnih da se stigne do srednjih stupnjeva na putu probuđenja. Delovi o spokojstvu i uvidu (§19), mada primenjivi na sve stupnjeve, mogu se posmatrati tako da ih je do kraja ostvario nepovratnik koji teži nivou arahanta. Na kraju, odeljak o istinskom znanju i oslobađanju označava postizanje puta i ploda arahanta.
- 1351 Iako arahant, koji je do kraja osvojio istinsko znanje i oslobođenje, nema potrebe da dalje vežba, on nastavlja da neguje spokojstvo i uvid, kako bi uživao u blaženstvu dhānā, plodu stanja arahanta i prestanku percepcije i osećaja.

SUTTA 152

- 1352 Izraz „razvijanje čula” (*indriyabhāvanā*) u stvari označava *razvijanje uma* u interakciji s objektima koje doživljavamo kroz čula. Rudimentarniji vid ove prakse, motrenje nad korišćenjem čula (*indriyasamvara*) uključuje kontrolu uma na taj način što se ne udubljujemo u „obeležja i osobine” stvari, njihove upadljive privlačne ili odbojne attribute. Razvijanjem sposobnosti, ovaj proces kontrole dovodi do tačke kad, snagom volje, možemo formirati uvid čak i u trenutku registrovanja neke percepcije. Na najvišem nivou, stičemo

- sposobnost da radikalno transformišemo subjektivan značaj samih objekata percepcije, tako da se oni javljaju na način potpuno suprotan onome na koji se obično percipiraju.
- 1353 MA objašnjava: kada poželjan oblik uđe u vidno polje, javlja se prijatno stanje (*manāpa*); kada nepoželjan oblik uđe u vidno polje, javlja se neprijatno stanje (*amanāpa*); kada se pojavi neutralan oblik, nastaje stanje i prijatno i neprijatno. Treba uočiti ovo: iako se ova tri termina obično koriste da kvalifikuju objekte čula, čini se da oni ovde označavaju i suptilna stanja svidanja, nesvidanja i tupe indiferentnosti, nastala pod uticajem prikrivenih sklonosti. MṬ „prijatno” poistovećuje s korisnim i štetnim stanjima uma, povezanim s radošću, „neprijatno” sa štetnim stanjima uma, povezanim sa tugom (neprijatnošću), a „i prijatno i neprijatno” sa stanjima uma povezanim s osećajem spokojstva.
- 1354 MA: Ovo spokojstvo jeste spokojstvo uvida (*vipassan’upekkhā*). Monah ne dopušta umu da ga prevladaju strast, mržnja i obmanutost, već razume objekat i postiže uvid u jednom neutralnom stanju. MṬ ovo objašnjava tako da ulazi u stanje spokojstva u pogledu mentalnih obrazaca (*sankhār’upekkhā*), što je poseban stupanj znanja uvida (videti Vsm XXI, 61–66).
- 1355 MA: Najviše razvijanje svojstava jesu savladavanje strasti itd., nastale zahvaljujući oku, i uspostavljanje spokojstva uvida.
- 1356 Isto poređenje javlja se u MN 66.16.
- 1357 Iako je *sekha* već stupio na put ka konačnom oslobođenju, još je podložan suptilnim stanjima svidanja, averzije i indiferentnosti prema objektima čula. Međutim, sve to doživljava kao prepreke u napredovanju i tako biva njima posramljen, ponižen i zgađen.
- 1358 *Ariya bhāvitindriya*: ovde se misli na arahanta.
- 1359 Pošto je arahant iskorenio sve nečistoće, zajedno s njihovim prikrivenim sklonostima, u ovom pasusu tri termina – prijatno itd. – moraju biti shvaćena jednostavno kao osećaji koji se javljaju kontaktom s objektima čula, a ne kao suptilni tragovi svidanja, averzije i indiferentnosti, o kojima je reč u prethodnom pasusu.
- 1360 *Paṭisambhidāmagga* ovu praksu naziva praksa „plemenite nadljudske moći” (*ariya iddhi*) i objašnjava je ovako (II.212): Da bi neko boravio opažajući neodbojno u odbojnom, on odbojno biće prožima prijateljskom ljubavlju ili se prema odbojnom (bilo da je živo ili neživo) odnosi kao prema pukom skupu impersonalnih elemenata. Da bismo opažali odbojno u neodbojnom, prožimamo (čulno) privlačnu osobu idejom odbojnosti tela ili na privlačno (živo ili neživo) gledamo iz perspektive njegove prolaznosti. Treći i četvrti metod

uključuju primenu prve i druge kontemplacije i na odbojne i na neodbojne predmete, podjednako. Peti metod uključuje izbegavanje radosti i tuge kao reakcije na objekte šest čula, što omogućuje da boravimo u spokojstvu, svesnosti i jasnom razumevanju.

Iako se ova petostruka kontemplacija pripisuje arahantu kao sila potpuno pod njegovom kontrolom, na drugim mestima Buda njome podučava monahe koji još uvek vežbaju, kao način da se prevaziđu tri korena svega štetnog. Videti AN 5:144; iscrpan komentar ove sutte videti u Nyanaponika Thera: *The Roots of Good and Evil*, str. 73–78.

Pāli-srpski rečnik

Ovaj rečnik uključuje samo (a) važne doktrinarne termine i (b) reči i značenja koja nije moguće naći u PTS *Pāli-English Dictionary*. Termini iz ove druge grupe, koje je odabrao poštovani Nāṇamoli u posebnom odeljku rukopisa, obeleženi su zvezdicom i iza njih je referenca na deo *Maḍḍhime* u kojem se javljaju. Značenja svih termina su data jedino u vezi sa *Maḍḍhima nikāyom*, dok su izostala sva ona u drugim budističkim tekstovima. Pāli reči su razvrstane u skladu sa indijskim alfabetom.

PĀLI	SRPSKI
<i>akālika</i>	koji odmah deluje
<i>akiriyavāda</i>	učenje o nedelovanju
<i>akuppa</i>	nepomerivo
<i>akusala</i>	štetno
* <i>akkhāyati</i>	očigledno (11.13)
<i>anga</i>	činilac, element
<i>angaṇa</i>	mana
* <i>acćādāya</i>	jedno povrh drugog (39.10; 53.10; 107.6; 125.18)
* <i>acćokkaṭṭha</i>	suviše nisko (91.19)
<i>aḍḍhatta</i>	u sebi
<i>aḍḍhosāna</i>	držanje
<i>aññā</i>	krajnje znanje
<i>aṭṭhāna</i>	nemogućnost
* <i>atammayatā</i>	ne-poistovećivanje (113.21; 137.20)
* <i>atināmeti</i>	premašiti (pravu meru) (91.14)
* <i>atiniḍḍhāyitatta</i>	preterana meditacija (128.26)
* <i>atipāteti</i>	odapeti (strelu) (12.62)
<i>atimāna</i>	arogancija
<i>attakilamatha</i>	samomučenje
<i>attabhāva</i>	individualnost
<i>attā</i>	sopstvo
<i>attha</i>	(1) značenje; (2) cilj; (3) dobro
<i>atthangama</i>	nestanak
<i>adukkhamasukha</i>	ni bolno ni prijatno

<i>adosa</i>	ne-mržnja
* <i>adduva</i>	koleno (91.10)
<i>adhikaraṇa</i>	spor, prepirka, parnica
<i>adhiçitta</i>	viši um
<i>adhiṭṭhāna</i>	(1) odluka; (2) temelj
<i>adhimāna</i>	precejivanje
<i>adhimuçcāti</i>	usmeren ka nečemu
<i>adhivāsana</i>	istrajnost
* <i>adhisallekhata</i>	suviše zahtevno (66.7)
<i>anagāriya</i>	beskućništvo
<i>anattā</i>	nepostojanje trajnog sopstva
* <i>anapāya</i>	neodbijen (111.4; 112.4)
<i>anāgāmin</i>	nepovratnik
<i>aniçca</i>	prolazno, nepostojano
<i>animitta</i>	bez znaka
<i>anissita</i>	nezavisno
<i>anukampā</i>	saosećanje
<i>anupassanā</i>	kontemplacija
* <i>anupāya</i>	neprivučen (111.4; 112.4)
<i>anubyañḍana</i>	osobina, karakteristika, obeležje
<i>anusaya</i>	prikrivena sklonost
<i>anussati</i>	podsećanje
<i>anussava</i>	usmena predaja
* <i>anvākāri</i>	zavitalati (86.6)
* <i>anvāgameti</i>	slediti (131.3)
* <i>apakaṭṭha</i>	suviše labavo (91.19)
<i>apadāna</i>	svoјstvo (129.2)
<i>apāya</i>	svet lišavanja
* <i>appaṭivibhattabhogin</i>	onaj ko deli bez oklevanja (48.6; 104.21)
<i>appaṇihita</i>	bez želja
* <i>appabaddha</i>	međusobno usklađeno (32.4)
<i>appamāṇa</i>	nemerljivo
<i>appamāda</i>	marljivost, posvećenost, promišljenost
* <i>abbyāyeyya</i>	iščupao bi (105.19)
<i>abyāpāda</i>	ne-zlovolja
<i>abhiḍḍhā</i>	škrtost
<i>abhiññā</i>	neposredno znanje
<i>abhinandati</i>	oduševlјavati se (nečim)
* <i>abhinipphaḍḍati</i>	steći, ostvariti (13.9)
* <i>abhinipphanna</i>	postignuto, stvoreno (101.28)
<i>abhinivesa</i>	privrženost, doslednost

<i>abhibhāyatana</i>	osnova za prevazilaženje
<i>abhibhū</i>	vrhovni gospodar
<i>abhivadati</i>	pozdraviti, izjaviti
<i>abhisankhata</i>	uslovljen
<i>abhisankharoti</i>	stvoriti, učiniti
<i>abhisañcētayita</i>	voljom stvoren
<i>abhisamaya</i>	prodiranje
<i>amata</i>	besmrtno
<i>amanasikāra</i>	nepažnja
<i>amarāvikkhepa</i>	jegulja; izvrđavanje
<i>amoha</i>	neobmanutost
<i>ayoniso</i>	površno
<i>arati</i>	nezadovoljstvo
<i>*arahati</i>	priličiti (95.8)
<i>arahant</i>	(1) oslobođena osoba; (2) usavršeni
<i>ariya</i>	plemeniti
<i>ariyasaćca</i>	plemenita istina
<i>ariyasāvaka</i>	plemeniti učenik
<i>arūpa</i>	nematerijalno
<i>alobha</i>	ne-pohlepa
<i>avaćara</i>	područje
<i>*avadhāna</i>	pažljivo slušanje (95.30)
<i>*avaloketi</i>	osvrnuti se da pogleda (91.10)
<i>aviđđā</i>	neznanje
<i>*avisārin</i>	melodično (91.21)
<i>avihimsā</i>	ne-okrutnost
<i>avećcappasāda</i>	potpuno pouzdanje
<i>asankhata</i>	neuslovljen
<i>asappurisa</i>	rđav čovek
<i>asamaya</i>	večno
<i>asāmāyika</i>	večno
<i>*asita</i>	srp (96.10)
<i>asubha</i>	odvratnost
<i>asura</i>	titan
<i>asekha</i>	onaj koji je završio vežbanje
<i>asmimāna</i>	obmana „ja sam”
<i>assāda</i>	zadovoljenje
<i>ahankāra</i>	stvaranje „ja”
<i>ākāsa</i>	prostor
<i>ākāsānanācāyatana</i>	područje beskrajnog prostora

<i>ākiñcañña</i>	ništavilo
<i>ākiñcaññāyatana</i>	područje ničega
* <i>ācariyaka</i>	učiteljevo učenje (26.15; 79.8)
<i>āḍva</i>	življenje, zarađivanje za život
<i>ādinava</i>	opasnost
<i>ānāpānasati</i>	svesnost daha
<i>āneñḍa</i>	neoborivo
<i>āpatti</i>	prekršaj
* <i>āpādetar</i>	dadilja (141.5)
<i>āpo</i>	voda
<i>ābhicetasika</i>	ono što pripada višem umu
* <i>āmaṇḍa</i>	orah (120.12)
<i>āmisa</i>	materijalna stvar, profano
<i>āyatana</i>	područje čula
* <i>āyatika</i>	ima kao osnovu (122.18)
<i>āyu</i>	život, životni vek, vitalnost
<i>āruppa</i>	nematerijalno, područje nematerijalnog
<i>ālaya</i>	prianjanje
<i>āsava</i>	otrov
* <i>āhañcam</i>	zagmeti (udarajući u bubanj) (26.25)
* <i>āhattar</i>	onaj koji donosi (89.18)
<i>āhāra</i>	hrana
* <i>icchati</i>	pokrenuti (28.22)
<i>iñḍita</i>	oborivo
<i>iddhābhisankhāra</i>	ispoljavanje natprirodnih moći
<i>iddhi</i>	(1) natprirodna moć; (2) duhovna snaga; (3) uspeh
<i>iddhipāda</i>	osnova duhovne snage
<i>indriya</i>	sposobnosti; fizička čula
<i>iriyāpatha</i>	položaj
<i>issā</i>	zavist
<i>uccheda</i>	poništenje
* <i>uttarāraṇi</i>	štap za paljenje vatre (36.17; 93.11; 126.13)
<i>uttarimanussadhamma</i>	nadljudsko stanje
<i>udayabbaya</i>	uspon i pad
<i>uddhaćca</i>	uznemirenost, nestrpljivost
* <i>upakāri</i>	bastion (13.13)
<i>upakkilesa</i>	nečistoća

<i>*upadussati</i>	biti ogorčen (135.11)
<i>*upadhā</i>	jastuk (12.45)
<i>upadhi</i>	(1) vezivanje, vezanost; (2) objekat vezivanja
<i>upanāha</i>	osveta
<i>*upapaḍḍati</i>	takođe: biti održivo (148.10)
<i>upapatti</i>	ponovno javljanje (kroz preporadanje)
<i>*upavićarati</i>	istražiti (137.8)
<i>upavićāra</i>	mentalno istraživanje
<i>*upasankamitar</i>	onaj koji dolazi, posetilac (12.30)
<i>upasama</i>	mir
<i>upasampadā</i>	potpuno zaredenje (u sanghu)
<i>upādāna</i>	vezivanje, prijanjanje
<i>upādinna</i>	vezuje se za nešto
<i>upāyāsa</i>	očaj
<i>upāsaka</i>	nezaređeni sledbenik
<i>upāsikā</i>	nezaređena sledbenica
<i>upekkhā</i>	spokojstvo
<i>ubbilla</i>	zanos
<i>usmā</i>	toplota
<i>*ussaṭa</i>	istaknut (ne kao u PED) (82.28)
<i>ussoḷhi</i>	entuzijazam
<i>*ūruṇḍa</i>	dovoljno prostrano (140.3)
<i>ekaggatā</i>	sabiranje (uma)
<i>ekatta</i>	jedinstvo
<i>ekāyana</i>	direktno, ide u jednom smeru
<i>ekodibhāva</i>	sabranost uma na jednu tačku
<i>*etaparama</i>	najviše (12.52)
<i>*okkappaniya</i>	ono u šta se može verovati (36.45)
<i>ottappa</i>	strah od činjenja loših dela
<i>*odhasta</i>	spremno (21.7; 119.31)
<i>*opakkama</i>	zbog napora (101.14)
<i>*opārambha</i>	ono što zaslužuje prekor (88.8)
<i>obhāsa</i>	svetlost
<i>kathā</i>	razgovor
<i>kappa</i>	eon
<i>kamma</i>	postupak, delo
<i>kammanta</i>	postupanje, postupak, delo

<i>karuṇā</i>	saosećanje
* <i>kalabhāga</i>	delić (129.9)
<i>kalyāṇa</i>	dobar
<i>kaṣiṇa</i>	pomoćno sredstvo u meditaciji
* <i>kaṣimāna</i>	mršavost, kost i koža (12.52; 25.9)
* <i>kākātidayin</i>	otvoreno za vrane (66.11)
<i>kāma</i>	(1) zadovoljstvo čula; (2) želja za zadovoljstvima čula; (3) područje čulnog
<i>kāmaguṇa</i>	struna zadovoljstva čula
<i>kāmaśchanda</i>	želja za zadovoljstvima čula
<i>kāya</i>	telo
<i>kāyasakkhin</i>	neposredni svedok
* <i>kisora</i>	ždrebe (93.14)
* <i>kukkuka</i>	stablo bez srži (35.22)
<i>kukkuśca</i>	kajanje
<i>kusala</i>	korisno
* <i>ko</i>	takođe: gde (81.20; 93.18)
<i>kodha</i>	bes
<i>kopa</i>	bes
<i>khattiya</i>	plemić (kasta)
<i>khanti</i>	(1) trpeljivost; *(2) prihvatanje (nekog gledišta) (22.11; 70.23; 95.14)
<i>khandha</i>	sastojak, masa
<i>khaya</i>	razaranje, uklanjanje
* <i>kharigata</i>	stvrđnuto (28.6; 62.8; 140.14)
* <i>khiṇa</i>	takođe: oštro (139.10)
* <i>khurakā</i>	propinjanje (65.33)
* <i>khurappa</i>	račvast (vrsta šiljka na streli) (63.5)
* <i>khulukhulukāraka</i>	zvuk pljuskanja vodom (91.15)
<i>gaṇa</i>	grupa, družina
<i>gati</i>	(1) odredište; (2) trajnost
* <i>gāmaṇḍala</i>	seoska luda (93.18)
<i>gočara</i>	područje, domen kretanja
* <i>čangarava</i>	sito (23.2)
<i>čaraṇa</i>	ponašanje
* <i>čarasā</i>	šunjanje (66.6)
<i>čāga</i>	(1) velikodušnost; (2) napuštanje
<i>čitta</i>	um

<i>ĉittuppāda</i>	sklonost uma
* <i>ĉilima</i>	tetiva (146.11)
<i>ĉīvara</i>	ogrtač
<i>ĉuti</i>	umiranje
<i>ĉetanā</i>	volja
<i>ĉeto</i>	um, srce
<i>ĉetokhila</i>	požar u srcu
<i>ĉetovimutti</i>	oslobođenje uma
<i>ĉhanda</i>	(1) želja; (2) polet
<i>ĉhambhitatta</i>	strah
<i>ḍarā</i>	starost
<i>ḍāgariya</i>	budnost
<i>ḍāti</i>	rođenje
* <i>ḍātibhūmi</i>	rodni kraj (24.2)
* <i>ḍāpeti</i>	oglobiti (uzročno od <i>ḍahati</i>) (35.12; 89.13)
<i>ḍīva</i>	duša
<i>ḍīvita</i>	život
<i>ḍhāna</i>	(1) meditativno zadubljenje; (2) meditacija
* <i>ñatta</i>	znan (47.8)
<i>ñāna</i>	znanje
<i>ñāya</i>	istinski put
<i>ṭhāna</i>	(1) stanje; (2) mogućnost
<i>takka</i>	rasuđivanje
* <i>taćchati</i>	ljuštiti, glačati, deljati (5.31; 130.12)
<i>taṇhā</i>	žudnja
<i>tathāgata</i>	onaj koji je došao do istine
<i>tiraćchānakathā</i>	naklapanje
<i>tiraćchānayoni</i>	svet životinja
<i>tulanā</i>	pregledanje, ispitivanje
* <i>tūlini</i>	svilenkasto (21.18)
<i>teḍo</i>	vatra
* <i>telamasikata</i>	prljavo, umazano (75.23)
<i>thambha</i>	tvrdoglavost
<i>thīna</i>	tromost

<i>daratha</i>	smetnja, uznemirenost
<i>dassana</i>	viđenje, vid
<i>dāna</i>	davanje, dar
<i>diṭṭha</i>	viđeno
<i>diṭṭhi</i>	gledište
<i>diṭṭhiṭṭhāna</i>	tačka gledišta
<i>diṭṭhippatta</i>	dostigao viđenje
<i>dibbaćakkhu</i>	božansko oko
<i>dibbasota</i>	božansko uho
<i>*dukkarakārikā</i>	asketsko vežbanje (12.56; 26.27)
<i>dukkha</i>	patnja, bol, bolno
<i>duggati</i>	loše odredište
<i>duććarita</i>	loše ponašanje
<i>*duṭṭhulla</i>	inertnost (64.9; 127.16; 128.21)
<i>*dubbaća</i>	onaj ko ne prihvata kritiku (15.2)
<i>deva</i>	bog
<i>devatā</i>	božanstvo
<i>devadūta</i>	božanski glasnik
<i>domanassa</i>	tuga
<i>dosa</i>	mržnja
<i>dhamma</i>	(1) Budino učenje; (2) stvari, stanja, činioci; elementi; (3) objekti uma; (4) kvaliteti; (5) učenja; (6) (kao prefiks) podložan nečemu
<i>dhammavićaya</i>	istraživanje stanja
<i>dhammānusārin</i>	sledbenik Dhamme
<i>dhātu</i>	element
<i>dhuva</i>	večno
<i>natthikavāda</i>	nihilizam
<i>nandi</i>	oduševljavanje
<i>*narassika</i>	muževno (91.29)
<i>nānatta</i>	raznolikost
<i>nāma</i>	mentalno
<i>nāmarūpa</i>	mentalno-materijalno
<i>nićća</i>	permanentno
<i>*niććakappaṃ</i>	konstantno (144.11)
<i>niṭṭhā</i>	(1) cilj; (2) zaključak
<i>nibbāna</i>	konačno oslobođenje od patnje
<i>nibbidā</i>	otrežnjenje

<i>nimitta</i>	(1) znak; obeležje (2) osnova
* <i>nimmathita</i>	upaljeno (90.12)
<i>niraya</i>	čistilište
<i>nirāmisa</i>	transcendentno
<i>nirodha</i>	prestanak
* <i>nisevita</i>	ogrebotine, brazde (27.10)
<i>nissaraṇa</i>	izlaz
<i>nissita</i>	zavisan
* <i>nihanim</i>	ustanovih (83.21)
<i>nīvaraṇa</i>	prepreka
* <i>nīhata</i>	bez nečistoća (140.20)
<i>nekkhamma</i>	obuzdavanje, odustajanje
<i>nevasaññānāsaññāyatana</i>	područje ni opažanja ni neopažanja
<i>paćānubhoti</i>	doživeti, iskusiti
<i>paćāya</i>	uslov
<i>paćcavekkhaṇa</i>	razmatranje, promišljanje
<i>paćcekabuddha</i>	utihnnuli Buda
<i>paḍā</i>	pokolenje, generacija
<i>paññā</i>	mudrost
<i>paññāvimutta</i>	oslobođen mudrošću
<i>paññāvimutti</i>	oslobođenje mudrošću
* <i>paṭikaroti</i>	izvršiti (uputstva), poslušati (125.12)
<i>paṭikkūla</i>	odbojno
<i>paṭigha</i>	(1) čulni podražaj; (2) odvratnost
<i>paṭiēcā samuppāda</i>	uslovljeni nastanak
<i>paṭinissagga</i>	napuštanje
<i>paṭipadā</i>	(1) put, praksa; (2) napredovanje
* <i>paṭivānarūpa</i>	razočaran (104.2)
* <i>paṭiveti</i>	nestati (111.4)
<i>paṭisallāna</i>	osama, izolacija, povlačenje radi meditacije
* <i>paṭṭhita</i>	isterano (12.49)
<i>paṭhavi</i>	zemlja
<i>paṇita</i>	uzvišeno
* <i>paṇopanavidhā</i>	cenjkanje, pogađanje (70.26)
<i>paṇḍita</i>	mudar, mudrac
* <i>paṇḍumutika</i>	(pirinač) u ljusci (81.16)
* <i>padumaka</i>	(vrsta drveta) (93.11)
<i>padhāna</i>	nastojanje

<i>papañca</i>	umnožavanje
* <i>papatati</i>	bežati (12.48)
<i>pabbadā</i>	odlazak (u beskućnike), napuštanje doma
<i>pabhava</i>	pravljenje, stvaranje
* <i>pabhāvika</i>	nastati (od nečega) (87.3)
* <i>pabhivatta</i>	odabran (81.18)
<i>pamāda</i>	nemarnost, rastresenost
<i>parāmāsa</i>	privrženost; poštovanje, pridržavanje
* <i>parikkamana</i>	izbegavanje (8.14)
<i>parikkhāra</i>	rekvizit, potreština
* <i>parikkhepeti</i>	potpuno uništiti (35.21)
<i>pariggaha</i>	posed
<i>pariññā</i>	potpuno razumevanje
<i>paritassanā</i>	uznemirenost
<i>parideva</i>	naricanje
<i>parinibbāna</i>	(1) konačno oslobođenje (koje dolazi sa prestankom fizičkog postojanja); (2) smirenje
<i>paribbāḍaka</i>	duhovni beskućnik, luralica
<i>pariyuṭṭhāna</i>	opsednutost
<i>pariyesanā</i>	traganje
<i>palāsa</i>	drskost, bezobrazluk
* <i>pavattikā</i>	zlatni ukrasni venac (140.20)
* <i>pavana</i>	šumovit kraj, šuma (19.25; 26.34)
<i>paviveka</i>	osama
<i>pasāda</i>	pouzdanje
<i>passaddhi</i>	smirivanje
<i>pahāna</i>	napuštanje
<i>pahitatta</i>	odlučan
* <i>pāṭipuggalika</i>	lično, za određenu osobu (142.5)
<i>pāṇa</i>	živo biće
<i>pāṇātipāta</i>	ubijanje živih bića
* <i>pāṇupeta</i>	do kraja života, doživotno (4.35)
* <i>pātavyatā</i>	gutati halapljivo; glavačke jurnuti u nešto (45.3)
<i>pātimokkha</i>	pravila ponašanja za zaredene
<i>pāpa</i>	rđavo
<i>pāpicāhā</i>	rđava želja
<i>pāmoḍḍa</i>	obradovanost
<i>pāramī</i>	odlika, kvalitet
<i>pāripūri</i>	ispunjenje

<i>pārisuddhi</i>	pročišćenje
<i>*pāsādanīya</i>	nadahnjujuće (89.4)
<i>piṇḍapāta</i>	prošenje hrane
<i>pisuṇā vācā</i>	zlonameran govor
<i>pīti</i>	radost, ushićenje
<i>puggala</i>	osoba
<i>puñña</i>	zasluga
<i>puthuḍḍana</i>	običan, neuk čovek
<i>punabbhava</i>	ponovno rođenje
<i>pubbenivāsa</i>	prošli život
<i>*purindada</i>	prvi među darovateljima (56.29)
<i>peta</i>	gladni duh
<i>pharati</i>	prožeti
<i>pharusā vācā</i>	vredanje
<i>phala</i>	plod, dozrevanje ploda
<i>phassa</i>	kontakt
<i>*baddha</i>	zatočen (39.14)
<i>*bandha</i>	zatvor (19.7)
<i>*bandhana</i>	zatvor (39.14)
<i>bala</i>	snaga, moć
<i>bahiddhā</i>	spoljni
<i>bahulīkata</i>	negovan
<i>bahussuta</i>	učen
<i>bāla</i>	budala
<i>*bāhulika</i>	udoban (26.26)
<i>buddha</i>	Budni, Probuđeni
<i>boḍḍhanga</i>	element probuđenja
<i>bodhisatta</i>	budući Buda
<i>byañña</i>	biranim rečima
<i>byāpāda</i>	zlovolja
<i>*byābangi</i>	obramica (96.10)
<i>brahmačariya</i>	svetački život, celibat
<i>brahmavihāra</i>	uzvišeno boravište
<i>brahmā</i>	(1) vrhovni bog (za brahmane) (2) vrsta božanstava (za budiste)
<i>brāhmaṇa</i>	pripadnik brahmanske kaste (za budiste)
<i>bhagavā</i>	Blaženi
<i>bhaya</i>	strah
<i>bhava</i>	bivanje, nastajanje, identifikovanje
<i>*bhavyatā</i>	sposobnost (119.29)

<i>bhāvanā</i>	razvijanje, negovanje
<i>bhāvita</i>	razvijen
<i>bhikkhu</i>	budistički monah
<i>bhikkhuni</i>	budistička monahinja
<i>bhūta</i>	(1) biće; (2) ono što je nastalo
<i>makkha</i>	prezir
<i>magga</i>	put
<i>maćchariya</i>	pohlepa
<i>maññati</i>	zamišljati
<i>maññita</i>	zamišljanje
* <i>maññussava</i>	plima zamišljanja (140.30)
* <i>mattaṭṭhaka</i>	trenutno, što traje tek trenutak (28.7)
* <i>mattha</i>	štap za bućkanje (126.17)
<i>mada</i>	taština
<i>manasikāra</i>	pažnja
<i>manussa</i>	ljudsko biće
<i>mano</i>	um, mentalno
<i>mamankāra</i>	stvaranje ideje „moje”
<i>maraṇa</i>	smrt
<i>mahaggata</i>	uzvišen
* <i>mahaćca</i>	svečana kočija (82.28)
<i>mahāpurisa</i>	veliki čovek
<i>mahābhūta</i>	veliki element
* <i>mahī</i>	veličina (35.30)
<i>mahesakkha</i>	uticajan
<i>mātikā</i>	matrica, lista (sažetak učenja)
<i>māna</i>	sujeta
<i>māyā</i>	privid
<i>mićchā</i>	pogrešno
<i>mićchācāra</i>	pogrešan postupak
<i>middha</i>	tupost
<i>muta</i>	osećano
<i>muditā</i>	radost zbog sreće drugih
<i>muni</i>	mudrac
<i>musāvāda</i>	laganje
<i>mūla</i>	koren
<i>mettā</i>	prijateljska ljubav
<i>moha</i>	obmanutost
<i>yathābhūta</i>	kako zaista jeste
* <i>yāvetadohi</i>	biti spreman i na to (81.9)

<i>yogakkhema</i>	sigurnost od ropstva
<i>yoni</i>	(način) rađanja
<i>yoniso</i>	temeljno; mudro
<i>raṇa</i>	konflikt
<i>rati</i>	oduševljavanje
<i>rāga</i>	strast
<i>rući</i>	saglasnost
<i>rūpa</i>	(1) forma (vidljiv objekat); (2) materijalni oblik, materijalna; (3) fina materija
<i>lābha</i>	dobitak
<i>loka</i>	svet
<i>lokuttara</i>	transcendentno
<i>lobha</i>	pohlepa
<i>vaćī</i>	govor, verbalno
<i>vaṭṭa</i>	krug (života)
<i>vata</i>	religijsko pravilo, praksa, dužnost
<i>vaya</i>	nestanak
<i>vācā</i>	govor
<i>vāyāma</i>	napor
<i>vāyo</i>	vazduh
* <i>vāla</i>	sito (35.5; 56.7)
<i>vićaya</i>	istraživanje
<i>vićāra</i>	istraživanje (mišlju)
<i>vićikićchā</i>	sumnjičavost
<i>viđđā</i>	istinsko znanje
<i>viññāṇa</i>	svest
<i>viññāṇañcāyatana</i>	područje beskonačne svesti
<i>viññāta</i>	spoznato, saznato
* <i>viṭabhi</i>	zavesa (45.4)
<i>vitakka</i>	misao, usmerena misao
<i>vinaya</i>	(1) disciplina, pravila; (2) uklanjanje
<i>vinipāta</i>	niži svet (pri preporadanju)
<i>vinibandha</i>	okovi
* <i>vipakkamati</i>	razići se, raspršiti se (127.11)
<i>vipariṇāma</i>	promena
* <i>vipariyāsa</i>	neuračunljivost (104.17)
<i>vipassanā</i>	uvid
<i>vipāka</i>	plod, rezultat
* <i>vipekkhati</i>	razgledati okolo (91.10)

<i>vibhava</i>	nepostojanje, uništenje
<i>vimutta</i>	osloboden
<i>vimutti</i>	oslobodenje
<i>vimokkha</i>	usavršenost; oslobađanje
<i>virāga</i>	(1) hlađenje strasti; (2) kopnjenje (kao prolaznost)
<i>viriya</i>	energija
<i>vivaṭṭa</i>	širenje kosmosa
<i>vivāda</i>	polemika
<i>viveka</i>	osama
<i>visama</i>	neopravdano
<i>visuddhi</i>	pročišćenje
<i>vihimsā</i>	okrutnost
<i>vīmaṃsa</i>	istraživanje
<i>*vuddhasīla</i>	zrela čestitost (95.9)
<i>*vekurañḍā</i>	nijedno od dve vrste (?) (93.14)
<i>veda</i>	(1) drevni indijski tekstovi; (2) inspiracija
<i>vedanā</i>	osećaj
<i>vedayita</i>	ono što se oseća, osećaj
<i>veramanī</i>	odustajanje
<i>vessa</i>	trgovac (kasta)
<i>vossagga</i>	odustajanje
<i>vohāra</i>	izraz, termin; zanat
<i>*vyāpaḍḍitar</i>	ona koji radi (masažu) (124.32)
<i>saṃyoḍana</i>	okov
<i>saṃvaṭṭa</i>	skupljanje kosmosa
<i>saṃvara</i>	stražarenje, motrenje
<i>saṃvega</i>	osećaj hitnosti
<i>samsāra</i>	krug preporadanja
<i>sakadāgāmin</i>	jednom-povratnik
<i>sakkāya</i>	osoba, individua
<i>sakkāyaditṭhi</i>	uverenje da postoji trajno sopstvo
<i>sakkāra</i>	poštovanje, obožavanje
<i>sagga</i>	nebeski svet
<i>sankappa</i>	namera
<i>sankilesa</i>	nečistoća
<i>sankhata</i>	uslovljeno
<i>sankhāra</i>	tvorevina, mentalni obrazac
<i>sangaṇika</i>	društvo
<i>sangha</i>	(1) budistička monaška zajednica;

	(2) zajednica plemenitih učenika
<i>saćca</i>	istina
<i>saññā</i>	opažaj, percepcija
* <i>saññuḷha</i>	sastavljen (56.30)
<i>sati</i>	svesnost
<i>satipaṭṭhāna</i>	temelj svesnosti
<i>satta</i>	biće
<i>sattapada</i>	položaj bića
<i>saddhamma</i>	(1) istinska Dhamma; (2) dobar kvalitet
<i>saddhā</i>	poverenje, vera
<i>saddhānusārin</i>	sledbenik na osnovu vere
<i>santa</i>	miran
<i>santi</i>	mir
<i>santosa</i>	zadovoljenost
<i>sandiṭṭhika</i>	vidljivo ovde i sada
<i>sappurisa</i>	čestit čovek, vrli čovek, istinski čovek
<i>sabba</i>	sve
<i>sabbaññū</i>	sveznajući
<i>sama</i>	ispravno
<i>samaṇa</i>	asketa
<i>samatha</i>	(1) smirenje; (2) stišavanje (mentalnih sadržaja); (3) razrešenje (spora)
* <i>samanvāneti</i>	pronalaziti (131.4)
<i>samācāra</i>	ponašanje
<i>samādhi</i>	koncentracija, sabiranje uma, nerastresenost
<i>samāpatti</i>	postignuće (u meditaciji)
<i>samudaya</i>	poreklo, nastanak
<i>sampadañña</i>	jasno razumevanje, puna svesnost
<i>samphappalāpa</i>	ogovaranje
<i>sambođdhanga</i>	element probuđenja
<i>sambodhi</i>	probuđenje
<i>sammā</i>	(1) potpuno, kompletno; (2) ispravno
<i>saraṇa</i>	utočište
<i>sallekha</i>	čišćenje
<i>saḷāyatana</i>	šest područja čula
<i>sassata</i>	večno
<i>sāṭṭheyya</i>	prevara
<i>sāmaggī</i>	sloga
<i>sārambha</i>	rivalitet
<i>sāsana</i>	nauk (Budin)
<i>sikkhā</i>	vežbanje

<i>sikkhāpada</i>	pravilo vežbanja
<i>siloka</i>	pohvala
<i>sīla</i>	(1) vrlina; (2) navika; (3) pravilo
<i>sīlabbata</i>	pravila i rituali
<i>sīlabbataparāmāsa</i>	vezanost za pravila i rituale
<i>sukha</i>	zadovoljstvo, prijatno, blaženstvo
<i>sugata</i>	uzvišeno, Uzvišeni
<i>sugati</i>	dobro odredište
<i>suññatā</i>	praznina
<i>suta</i>	(1) čujno, slušano; (2) učenje
<i>sudda</i>	najamnik (kasta)
<i>suddhāvāsa</i>	čista boravišta
<i>subha</i>	lepota, lepo
* <i>suvaća</i>	lak za opominjanje (15.4)
* <i>suvihata</i>	dobro razapeto, bez ijednog nabora (121.5)
* <i>susamanniṭṭha</i>	dobro istražen (47.16)
<i>sekha</i>	učenik u višem vežbanju
<i>senāsana</i>	mesto za odmor
<i>soka</i>	žalost
<i>sotāpanna</i>	onaj koji je ušao u tok
<i>somanassa</i>	radost
* <i>hassaka</i>	smešno (80.15; 99.10)
<i>hita</i>	dobrobit
<i>hiri</i>	stid
<i>hetu</i>	uzrok

Predmetni indeks

Ovaj indeks daje samo važnije reference. Brojevi dati italikom odnose se na stranice u Uvodu; reference za delove sutta imaju broj sutte i broj pasusa u njoj odvojene tačkom. Skraćenica „i dalje” (i d.) ukazuje da se termin javlja u više uzastopnih pasusa. Reference za neku odrednicu moguće su čak i kad termin nije u tekstu, već je taj odlomak u vezi s datim terminom. Kada je standardna formulacija primenjena na svaki termin u skupu odrednica, referenca je obično data uz ime celog skupa, ali ne i za pojedinačne članove skupa. Na primer, odlomak o elementima probuđenja u 2.21 registrovan je pod odrednicom „elementi probuđenja”, ali ne i za svaki pojedinačni element. Unakrsne uputnice obezbeđuju da ključne odrednice ne budu previdene. Skraćenica f. odnosi se na fusnotu.

Pāli ekvivalenti dodati su kod svakog ključnog doktrinarnog termina, ali ne i kod manje važnih termina ili odrednica bez direktnog pandana u pāli jeziku. Uz nekoliko izuzetaka, pāli termini dati su u jednini, iako je pandan na srpskom možda u množini. Kada su dve pāli reči različitog oblika prevedene istom rečju, obe su navedene kao posebne odrednice; na primer, um je naveden dva puta, kao *ćitta* i kao *mano*. Kada jedna srpska reč predstavlja dve pāli reči sa značenjima koja se preklapaju, ali se koriste u različitim kontekstima, ta dva skupa referenci grupisana su unutar iste odrednice i razdvojeni kosom crtom; na primer, saosećanje pokriva pojmove *karuṇā* i *anukampā*.

abhidhamma f.362, f.693, f.1047, f.1077, f.1222

āḍivake 50, f.73, 71.13 i d., 76.53

Anattalakkhaṇa sutta f.314

arahant 43 i d., f.88, f.266, 22.42, 23.4, 34.6, 35.25, 51.3, 70.12, 73.6 i d., 76.51, 80.14, 107.11, 118.9, 142.5, f.1351, 152.11 i d., f.1360; dostizanje stanja ~ 7.22, 57.15, 73.26, 75.28, 82.14, 86.16, 92.27; kao brahman 18.4, 27.7, 39.24, 89.17, 98.11 i d.; epiteti za ~ 22.30 i d., 39.22 i d.; temelji za ~ 140.25 i d.; bez obmana 1.51 i d., f.25–26, 140.30 i d.; deset činilaca ~ 65.34, 78.14, 117.34; provera tvrdnje ~ 112.2 i d.; bez mučenja 51.28; tipologija 44, 64.16, f.659, 70.15.

arogancija (*atimāna*) 3.14, 7.3 i d., 15.3 i d., 54.4, 54.13, 135.15

asketa (*samaṇa*) 11.2, f.166, 27.7, 39.2 i d., 39.23, 40.2 i d., 84.9, 89.17.

- Videti takođe* monah; askete i brahmani
 askete i brahmani (*samaṇabrāhmaṇā*) 48 i d., 4.4 i d., 4.21, 35.24, 38.24, 46.22, 48.10, 61.18, 88.8 i d., 89.10, 89.12, 117.37, 121.13, 150.4 i d., 151.21; ~ i osmostruki put 126.9, 126.14; ~ i potpuno razumevanje 11.10 i d., 13.17, 13.31, 13.38; ~ i Māra 25.8 i d., 26.32 i d., 34.3, 49.5; ~ i zadovoljstva čula 13.17, 25.8, 36.17, 45.3, 75.18; sposobnost za probuđenje 36.17 i d.; razlike među ~ 100.7; različita stanovišta 11.6 i d., 12.52 i d., 60.5 i d., 102.2 i d., 136.9 i d.
 asketske prakse, 5.29, 32.7, 40.5, 77.9, 113.12, 124.9 i d.
- bes (*kodha, kopa*) 3.9, 5.10 i d., 7.3, 15.3, 16.7, 21.2, 23.4, 40.3, 40.7, 54.4, 54.12, 67.16, 104.6, 135.9, 140.28. *Videti takođe* mržnja; zlovolja
 beskućnik (*paribbāḍaka*) 11.3, 13.2, 54.25, 59.16, 76.4, 77.4, 78.3
 besmrtno (*amata*) 26.12, 26.18, 26.20, 52.15, 64.9 i d., 106.13, f.1023.
Videti takođe nibbāna
 bez znaka (*animitta*): koncentracija 121.10, f.1142; kontakt 44.20; oslobođenje uma 43.28 i d., 43.34, 43.37, f.449, f.457
 bića (*bhūta*) 1.7, 49.15
 bivanje (*bhava*) 1.171, f.29, 9.29 i d., 38.17 i d., 43.15, 49.27; prestanak ~ 60.32 i d.; novo ~ 26.18, 43.16, 123.20. *Videti takođe* otrovi
 blaženstvo obuzdanosti itd. 66.21, 122.3, 139.9
 Bodhisatta. *Videti* Buda
 bogatstvo 96.10 i d., 135.14
 bol (*dukkha*) 141.16. *Videti takođe* osećaj; tuga; patnja
 bolešljivost 135.7
 boravište (*senāsana*) 2.15, 77.8, 114.43. *Videti takođe* osama
 božanski glasnici (*devadūta*) 83.4, 130.4 i d.
 božanstva (*deva*) 1.8, 12.36, 22.36, 31.21, 41.18 i d., 49.16, 56.11, 90.13, 100.42, 120.6 i d., 120.19 i d., 127.9 i d.
 božanstva bezgraničnog sjaja (*appamāṇābhā devā*) 127.9
 božanstva blistave slave (*subhakiṇhā devā*) 1.12, f.13, 49.10, 49.20, 57.9
 božanstva čistog sjaja (*parisuddhābhā devatā*) 127.9 i d.
 božanstva koja imaju moć nad tvorevinama drugih bića (*paranimmitava-savattī devā*) 31.21, 41.23, 97.30, 120.11
 božanstva koja se oduševljavaju stvaranjem (*nimmānaratī devā*) 31.21, 41.22, 97.30 120.10
 božanstva neba trideset trojice (*tāvātimsā devā*) 12.29, 31.21, 37.6, 41.19, 75.11, 83.13, 90.14, 97.30, 120.7, 134.2, f.1222
 božanstva neprekidnog sjaja (*ābhassarā devā*) 1.11, f.12, 49.10, 49.19
 božanstva ograničenog sjaja (*parittābhā devā*) 127.9
 božanstva pomućenog sjaja (*sankiliṭṭhābhā devatā*) 127.9 i d.

- božanstva velikog ploda (*vehapphalā devā*) 1.13, f.14, 49.10, 49.21
- Brahmā(e) 47, 56, 1.10, f.11, 22.36, 49.5, 49.18, 50.29, 55.7, 55.11, 84.4, 90.15, 93.5, 115.15, 120.12; zajednica ~ 12.29 i d.; svet Brahme 6.14, 83.6, 83.21, 97.31 i d., 99.22 i d.; točak ~ 12.9, f.181. *Videti takođe Indeks ličnih imena*, Baka ~; ~ Sahampati; ~ Sanankumāra
- Brahmaḍāla sutta* f.20, f.263, f.510, f.744, f.935
- brahman(i) 48 i d., 50.12 i d., 50.17 i d., 84.4 i d., 93.5 i d., 95.12 i d., 96.3 i d., 96.10 i d., 98.3 i d., 99.4 i d., 100.7, 107.2; arahant kao ~ 18.4, 27.7, 39.24, 89.17, 98.11 i d. *Videti takođe* kaste; askete i brahmani
- Buda: i sveznanje 71.5, f.714, 90.5 i d.; otkrivalac puta 108.5; ~ kao znanje i viđenje 18.12, f.231, 133.9; začecje i rođenje 123.3 i d.; ponašanje 88.8 i d., 91.10 i d.; poverenje u ~ 7.5, 11.15, 47.14; definicija 91.31, 91.33, 92.19; rani život 14.5, 26.13, 75.10; probuđenje 4.28 i d., 26.18, 36.38 i d.; oko ~ 26.21; stope ~ 27.3 i d.; potpuno probuđeni 27.3 i d., 27.26, 47.14, 89.10 i d.; dobar glas o ~ 41.2, 60.2, 75.4, 82.2, 91.3, 140.5; poštovanje među učenicima 35.26, 77.6 i d., 89.13; nemoguće za ~ 115.14 i d.; predvodnik ljudi 137.25; lucidnost mudrosti 12.62, 27.2, 99.30; odsustvo obmanutosti 4.21, 12.63, 36.47; potraga za probuđenjem 4.3 i d., 12.44 i d., 19.2 i d., 26.13 i d., 36.12 i d.; prošlost i budućnost 51.2, 123.2; fizičke karakteristike 91.9; pohvala 27.2, 95.9, 99.30; natprirodne moći 12.6, 49.26, 86.5, 91.7, 92.14; kao učitelj grupi 137.22 i d. *Videti takođe* Tathāgata
- budala (*bāla*) 33.5, 115.2, 129.2 i d.
- budnost (*ḍāgariya*) 39.10, 53.10, 69.12, 107.6, 125.18
- celibat (*brahmačariya*) 27.13, 51.14, 73.9, 73.11, 99.9, 99.21
- cilj (*niṭṭhā*) 11.5
- četiri plemenite istine (*ariyasaćca*) 24 i d., 2.11, 9.14 i d., f.118, 10.44, 28.2 i d., f.328, 43.2, 63.9, 77.14, 81.18, 141.2, 141.8 i d., 142.3, f.1316, f.1333–34; kao Budino posebno učenje 56.18, 74.15, 91.36; kao točak Dhamme 141.2. *Videti takođe* znanje o uklanjanju otrova
- četiri velika kralja, božanstva (*ćātummahārāḍikā devā*) 12.29, 31.21, 41.18, 97.30, 120.6
- čista boravišta (*suddhāvāsa*) 47, 12.57 i d. *Videti takođe* nepovratnik
- čistilište (*niraya*) 12.21, 12.36, 13.15, 50.22 i d., 57.3, 57.5, 57.8, 86.17, 97.6 i d., 97.30, 129.7 i d., 130.2, 130.10 i d. *Videti takođe* duhovno oko; ponovno rođenje: na lošem odredištu
- čišćenje (*sallekha*) 3.3, 8.4, 8.12, f.106
- čovjek, čestit (*sappurisa*) 110.14 i d., 113.2 i d.
- čovjek/ljudi (*puggala*): četiri vrste 5.2, f.69, 51.5 i d., 66.13, 136.8; sedam

- vrsta 70.14 i d.; dve vrste 114.48
čujno (*suta*) 1.20, 22.15, 112.3
čula, fizička (*indriya*) 43.21, 75.8, 152.2 i d. *Videti takođe* područja čula;
obuzdavanje: čula
- dan predanosti (*uposatha*) f.59, 83.3, f.809, 108.10, 118.3, 129.34
davanje (*dāna*) 35.30, 56.17, 110.12, 110.23, 135.14, 142.5 i d., f.1292
deljenje sa drugima 48.6, 104.21
Dhamma: kao utočište 108.9; loše izložena 11.13, 104.2; poverenje u ~ 7.6,
9.2 i d., 11.15, 47.14; oduševljenje za ~ 52.4 i d., f.553, 64.9 i d.; sumnja
u vezi sa ~ 16.4; dobra na početku itd. 27.11, 41.2, 51.12, 60.2, 82.2,
91.3, 148.2; rast u ~ 16.14, 21.8, 33.16; slušanje ~ 48.13, 65.32, 70.23,
75.25, 95.29, 137.22 i d.; naslednici u ~ 3.2; viša (*abhidhamma*) 32.8,
69.17, 103.4; ~ kao nadahnuće 7.8, 33.23, 48.14, 99.21; ~ kao sopstveno
blago 96.12; spomenici ~ 89.10 i d.; duboka ~ 26.19, 72.18, 95.17 i d.;
cilj ~ 22.20, 35.26; promišljeno prihvatanje ~ 22.10, 70.23, 95.26; slič-
na splavu 22.20, 35.26; sažeci ~ 82.35 i d.; učenje 32.4, 33.21, 139.8;
vidljiva ovde i sada 38.25; viđenje ~ 56.18, f.588, 74.15, 75.24, f.746,
91.36, 147.10; dobro objavljena 11.15, 22.42 i d., 27.3 i d., 27.26, 47.14,
85.60, 89.10 i d.; točak ~ 26.25, 92.17 i d., 111.23, 141.2. *Videti takođe*
nauk; svetački život
- Dhammacākkappavattana sutta* f.314
dobitak i poštovanje 29.2, 30.8, 47.8, 50.17 i d., 65.31, 68.9, 113.7
dobri kvaliteti (*saddhamma*) 53.11 i d., 110.16
domaćinski život 21.6, 27.12, 51.13, 82.4, 112.12, 119.4 i d., 125.23,
137.10 i d.; kućedomaćin 54.3, 66.12, 67.18, 71.11, f.715, 75.11, 99.4
i d., 99.20, 143.15
dragulj kao blago 129.38
dug život 135.6
duhovi (*peta*) 12.36, 12.39, 97.30, 130.2
duhovne moći (*iddhi*) 6.14, 11.6, 16.26, 37.11, 56.13, 73.19, 77.31, 108.13,
119.37. *Videti takođe* Buda: natprirodne moći
duhovne moći, osnova (*iddhipāda*) 16.26, 77.17, 103.3, 104.5, 118.13,
149.10, 151.14
duhovno oko (*dibbačakkhu*) 4.29, 6.18, 27.24, 32.6, 36.40, 51.25, 71.8,
73.23, 76.48, 79.7, 79.42, 108.22, 119.41; ~ i Budino znanje o delova-
nju kamme 12.37 i d., 130.2; ~ i teorije o preporađanju 136.9 i d.; ~ sa
poređenjem 39.20, 77.35, 130.2
duhovno uho (*dibbasota*) 6.15, 12.7, 73.20, 75.6, 77.32, 108.19, 119.38

đaini. *Videti nigaṅṭhe*

elementi (*dhātu*) 10.12, f.149, 62.8 i d., 115.4, 119.8; osamnaest ~ 115.4, f.1077; veliki elementi (*mahābhūta*) 9.54, 28.5 i d., f.328, 33.4, 76.7, 106.4, 109.9; šest ~ 112.7, 115.5, 140.8, 143.10

elementi probuđenja (*boḍḍhanga*) 2.21, f.48, 10.42, 77.20, 103.3, 104.5, 118.13, 118.29 i d., 118.29, 118.41 i d., 146.13, f.1321, 149.10, 151.18

energija (*virīya*) 3.3, 4.16, 24.2, 32.7, 53.14, 69.13, 70.27, 85.58, 90.10, 128.22; ~ kao element probuđenja 118.32. *Videti takođe* elementi probuđenja; sposobnosti; nastojanje, pravo

entuzijazam (*ussolhi*) 16.26

eternalizam (*sassatavāda*) 2.8, f.170, 22.15, 22.20, 22.25, 38.2 i d., 49.3 i d., f.719, f.734, 102.14 i d. *Videti takođe* gledišta: spekulativna

gledišta (*ditṭhi*) 11.6, 22.24, 74.4; vezivanje za ~ 8.12 i d., 15.3 i d., 15.6, 38.14, 74.6 i d., 103.10 i d., 104.11; ~ o sopstvu 2.8, f.39, 8.3, f.102, 11.9 i d., 22.15, 22.20, 22.23, 22.25, f.256, 44.7, 102.2 i d., 102.14 i d., 109.10, 131.8, 138.20; ~ na svet 8.3, 48.8, 102.14 i d.; pogubna ~ 22.2 i d., 38.2 i d., 49.2, 93.18; pročišćenje ~ 24.9 i d.; spekulativna ~ 25.10, 63.2 i d., 72.3 i d.; džungla ~ 2.8, 72.14; pogrešna ~ 40.3, 40.7, 41.10, f.425, f.581, 57.3, 57.5, f.601, 60.8 i d., 104.10, 114.10, 117.5

glupavost 135.17

Gotamaka sutta f.31

govor (*vācā*): pet načina ~ 21.11 i d.; Tathāgatin 58.8; ispravan ~ 60.11 i d., 117.18 i d., f.1109, 139.10 i d., 141.26; pogrešan ~ 60.8 i d., 117.17

govor, pogrešan (*musāvāda*) 41.9, 54.4, 54.8, 61.3 i d., 114.6; odustajanje od ~ 27.13, 41.13, 47.14, 114.6

govor, zlonameran (*pisuṇā vācā*) 4.9, 54.4, 54.9, 114.6; odustajanje od ~ 27.13, 41.13, 51.14, 114.6

gramzivost (*abhiḍḍhā*) 7.3 i d., 10.2 i d., 40.3, 41.10, 114.7, 114.8, 114.9, 140.28; napuštanje ~ 27.18, 39.13, 40.7, 41.14, 51.19, 114.7 i d., 140.28.

Videti takođe pohlepa; žudnja; želja za čulnim zadovoljstvima
groblje, kontemplacije na 10.14 i d., 13.21 i d., 119.9 i d.

hrana (*āhāra*) 9.10 i d., f.120, 38.9 i d., 38.15, f.407, 50.18

hrana, prošenje (*piṇḍapāta*) 5.29, 32.7, 77.9, 114.42, 151.3. *Videti takođe* asketske prakse; hranjenje

hranjenje: u propisano vreme 27.13, f.321, 51.14, 66.6, f.671, 67.17, 70.2 i d., f.696; samo jednom dnevno 21.7, 65.2 i d., 113.20; malo 12.52 i d., 36.28, 77.8; meso 55.5 i d., f.574; umerenost u ~ 39.9, 53.9, 69.11, 107.5, 125.17; prekomerno 16.11

hvaljenje i kritikovanje 29.2 i d., 30.8 i d., 60.8 i d., 113.3 i d., 139.6 i d.

individualnost (*attabhāva*) 114.11

inertnost (*duṭṭhulla*) 64.9, 127.16, 128.21

iskorenjenost (mentalnih) nečistoća (*parinibbāna*) 8.16, f.111

istina (*saćca*) 54.4, 95.15 i d., 99.21; temelj ~ 140.26; u govoru 27.13, 41.13, 47.14, 58.8, 114.6

istinsko znanje (*viḍḍā*) 37, 4.28 i d., 11.17, 36.39 i d., 39.19 i d., 44.29, 53.24, 71.6 i d., 73.28, 118.41 i d., 119.22, 148.28 i d., 151.20

istrajnost (*adhivāsana*) 2.18, 119.35, 125.30

istraživanje (*vičāra*) 43.19, 44.15. *Videti takođe* zadubljenje

istraživanje pojava (*dhammavićaya*) 117.8, 118.31. *Videti takođe* elementi probuđenja

izrazi (*vohāra*) 112.3

jasno razumevanje (*sampaḍaṅṅā*) 10.8, 27.16, 39.11, 51.17, 107.7, 119.6, 125.19. *Videti takođe* svesnost: tri temelja

jedinstvo (*ekatta*) 1.23, f.18, 54.15, 54.21, 102.14, 137.19

jednom povratnik (*sakadāgāmin*) 42, 6.12, 22.44, 34.8, 68.12 i d., 118.11, 142.5. *Videti takođe* učenik u višem vežbanju; plemeniti učenik

kasine 77.24, f.768, 102.3, f.1140, f.1181

kaste 48 i d., 40.13, 84.5 i d., 90.10 i d., 93.5 i d., 96.3 i d., 96.10 i d.

koncentracija (*samādhi*) 38 i d., 4.18, 7.8, 16.26, 19.8, 20.3 i d., 24.2, 32.7, 36.45, 40.8, 44.11, 44.12, f.464, 69.15, 77.17, 122.7 i d., 128.31, f.1195–96; nemar u odnosu na ~ 29.4, 30.10; ~ kao element probuđenja 118.35; prepreke ka ~ 128.16 i d.; ispravna 117.3, 141.31, 149.10. *Videti takođe* elementi probuđenja; sposobnosti; zadubljenje; plemeniti osmostruki put; duhovne moći: osnova

konflikt (*raṇa*) 139.13

kontakt (*phassa*) 9.45 i d., 18.16, 28.8, 38.17 i d., 44.20, 57.8 i d., 62.13 i d., 109.9, f.1040, 137.7, 140.19, 143.9, 147.3 i d., 148.7; ~ nije sopstvo 148.10 i d.

konj kao blago 88.18, 129.37

koren (*mūla*): ~ svih stvari 1.2, f.3; ~ prepirki 104.6; ~ štetnog 9.5; ~ korisnog 9.7

korisno (*kusala*) 8.13, 8.15, 9.6, 19.7, 20.3, 21.8, 26.15, 60.10 i d., 61.9 i d., 70.7 i d., 73.3 i d., 76.43 i d., 77.16, 78.9 i d., 88.14 i d., 96.13, 99.4, 99.8, 99.21, 101.27, 114.5 i d., 117.35, 122.18; koren ~ 9.7

krajnje znanje (*añṅā*) 10.46, f.165, 65.29, 68.10, 68.14, 70.22, 70.27, 105.2 i d., 112.2 i d. *Videti takođe* arahant; znanje o uklanjanju otrova

kratak život 135.5

krug preporadanja (*samsāra*) 27, 30, 40, f.132, 12.57, 22.32, 38.2 i d. *Videti takođe* ponovno rođenje

lavlji rik (*sīhanāda*) 11.2, f.166, 12.9

lepota 135.10; oslobođanje kroz ~ 77.22, 137.26; znak ~ 5.6 i d.

logičko rasuđivanje (*takka*) 76.27 i d., 95.14, 102.15

loš karakter (*tassapāpiyyasika*) 104.19

magija preobraćanja 56.8, 56.25

marljivost (*appamāda*) 31.8, 70.11 i d., 128.13

materijalni oblik, materijalnost (*rūpa*) 9.54, 16.10, 28.26, 33.4, 33.17, 60.31, 106.4 i d., f.1040; ~ kao sastojak bića 28.5, 28.28, 109.8; potpuno razumevanje ~ 13.18 i d.; bez sopstva 35.15, 62.3. *Videti takođe* sastojci bića; telo; elementi

meditacija 38 i d., 6.2, 32.12, 36.21 i d., 50.13, 62.8 i d., 108.27. *Videti takođe* koncentracija; uvid; zadubljenje; svesnost; smirenje

mentalno (*nāma*) 9.54

mentalno istraživanje (*upavičāra*) 137.8, 140.10

mentalno-materijalno (*nāmarūpa*) 56, 9.53 i d., f.129, 38.17 i d., 109.9, f.1040, 115.11

mesto za sedenje (*asana*) 69.4

mir (*upasama, santi*) 8.8 i d., 26.15, 26.19, 40.13, 64.9 i d., 75.18, 83.21, 102.25; blaženstvo ~ 66.21, 122.3, 139.9; temelj ~ 140.28

misao/mišljenje (*vitakka*) 18.16, 117.14, 125.24; uklanjanje 2.20, f.47, 20.3 i d., 33.19; dve vrste 19.2 i d., 122.13. *Videti takođe* namera

mogućnosti (*thāna*) 115.12 i d.

monah (asketa itd.) 39.22 i d.; sa one strane vezanosti 25.20, 26.42; koji ne prihvata savete 15.3, 21.10, 65.23, 65.25, 69.9, 103.11 i d.; rado prihvata savete 15.5, 21.10, 65.24, 65.26, 69.9, 103.10; loše želje ~ 5.10 i d.; poštovanje za ~ 108.13 i d.; ~ koji blista 32.4 i d., 122.3; (ne) sposoban za napredovanje 16.13, 16.25, 33.3, 33.16; oslobođen 22.36, 37.3, 72.16, 74.13; gospodar misli 20.8; sve otrove uklonio 2.22; samoposmatranje 15.7; ukrotio smrt 125.32; vredan darova 65.34, 125.30

monahinje 21.2 i d., 56.19, 65.9, 68.14 i d., 73.8, 142.7, f.1291, 146.2 i d., f.1318, f.1322

monaška pravila 6.2, 53.7, 104.5, 108.10. *Videti takođe* vrlina

mrlja (*angana*) 5.2 i d.

mržnja (*dosa*) 1.99 i d., 3.8, 9.5, 11.5, 14.2, 43.35 i d., 45.6, 73.4, 95.18, 140.28, 150.4 i d., 151.3 i d. *Videti takođe* bes; sebičnost; zlovolja

- mučenja 13.14, 129.4, 130.7
mudrac (*paṇḍita*) 33.5, 115.2, 129.27
mudrost (*pañña*) 38 i d., 4.19, 24.2, 32.7, 43.2, 43.5, 43.11, f.429, f.432–433, 44.11, 53.17, f.561, 69.16, 70.18, 77.13, 85.58, 90.10, 106.3 i d., 111.2, 117.8, f.1103, 135.18, 140.13 i d.; temelj ~ 140.25; lucidnost ~ 12.62, 27.2, 99.30; plemenita 12.56, 23.4, 105.27, 140.25, 146.12. *Videti takođe* potpuno razumevanje; razumevanje, ispravno
- način rađanja (*yoni*) 12.32
nadahnuće (*veda*) 7.8, f.91, 33.23, 48.14, 99.21
nadjljudske osobine (*uttarimanussadhamma*) 12.2, f.178, 26.27, 31.10 i d., 65.14, 69.19, 99.10 i d., 128.15
nāga zmija, 23.4
namera (*sankappa*): ispravna 60.11 i d., 78.9, 78.13, 117.12 i d., f.1107–1108, 141.25, 149.10; pogrešna 60.8 i d., 78.9, 78.12, 117.11. *Videti takođe* misao
napor, ispravan (*sammā vāyāma*) 117.9 i d., 141.29, 149.10. *Videti takođe* energija; plemeniti osmostruki put; nastojanje, pravo
napuštanje (*čāga*) 140.27
naricanje (*parideva*) 141.15. *Videti takođe* bol
nastanak (*samudaya*): ličnosti 44.3, 148.16 i d.; ~ patnje 29 i d., 9.16, 28.28, 38.17, 38.30, 75.24, 115.11, 138.3, 141.21, 145.3. *Videti takođe* uslovljeni nastanak; četiri plemenite istine
nastojanje (*padhāna*) 16.26, 70.23, 77.17, 95.22, 101.23 i d.; pet sastojaka ~ 85.58, 90.10 i d.; pravo ~ 44.12, 77.16, 78.10 i d., 103.3, 104.5, 118.13, 149.10, 151.13
nauk (*sāsana*) 56.18, 65.4, 65.14 i d., 70.27, 73.13, 74.15, 89.12, 89.18, 91.36, 122.25, 137.22 i d. *Videti takođe* Dhamma; svetački život
navike (*sīla*) 78.9 i d.
nebo (*sagga*) 12.36, 12.41, 22.47, 71.12, 71.14, 75.11, 129.32, 130.2. *Videti takođe* duhovno oko; ponovno rođenje: na srećnom odredištu
nečinjenje, učenje (*akiriya-vāda*) 51, 60.13 i d., f.629, 76.10 i d.
nečistoće (*upakkilesa*) 7.3, 14.2, 128.27
nekauzalnost, učenje (*ahetukavāda*) 51, 60.21 i d., f.630, 76.13 i d.
nemar/nepažnja (*pamāda*) 3.15, 7.3 i d., 25.8 i d., 29.2 i d., 37.11, 130.4 i d.
nematerijalni svetovi (*ārurupa*) f.16, 60.29 i d., f.632–634
nemerljivo oslobođenje uma (*appamāṇa-cetovimutti*) 43.30, 43.35, f.453, 127.4 i d.
nemoguće (*aṭṭhāna*) 115.12 i d.
neoborivo (*āneñḍa*) 66.25 i d., 105.10, f.1000, 106.3 i d., 122.9, f.1153
neodložnost, osećaj (*saṃvega*) 28.10, 37.11

- neopažanje (*asaññā*) 102.5 i d., 102.9
 nepažnja (*amanasikāra*) 128.17
 nepoistovećivanje (*atammayatā*) 47.13, f.488, 78.11, 113.21 i d., f.1066, 137.20, f.1245
 neposredni svedok (*kāyasakkhin*) 65.11, 70.17, f.704
 nepostojanje, učenje o (*ucchedavāda*) f.170, 22.20, 22.37, 60.7, f.734, 76.7 i d., f.948, f.1017. *Videti takođe* gledišta: pogrešna
 nepovratnik (*anāgāmin*) 43, 6.13, f.81, f.88, 10.46, 22.43, 34.7, 52.4 i d., 64.9 i d., f.675, 68.11 i d., 70.27, 73.9, 73.11, 91.39, 118.10, 140.36, 142.5. *Videti takođe* učenik u višem vežbanju; plemeniti učenik
 nepovređivanje (*avihiṃsā*) 8.12, f.108, 19.10, 114.8, 135.8. *Videti takođe* namera; misao
 neuk čovek (*puṭhuḍḍana*) 1.3 i d., f.4,2.5 i d., 24.13, 36.8, 46.3, 64.5, f.675, 115.12, f.1087, 137.14, 142.5; ~ i verovanje da postoji trajna osoba, 22.15, 44.7, 109.10, 131.8, 138.20
 neurračunljivost (*amūḷha*) 104.17
 nezadovoljstvo (*arati*) 6.7, 62.20, 119.33
 nezahvalnost (*makkha*) 3.10, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.7
 nezaređeni sledbenici (*upāsaka, upāsikā*) 51.4, 68.18 i d., 73.9 i d., 77.6, 143.15. *Videti takođe* utočište, uzimanje
 neznanje (*avidḍā*) 2.6, 4.28 i d., 9.65 i d., 9.70, f.132, 19.26, 23.4, 38.18, 38.21, 44.29, 80.16, 105.18, 115.11, 125.10, 149.11; napuštanje ~ 9.8, 22.31, 140.28; prikrivena sklonost ka ~ 18–8, 44.25 i d., f.476, 148.28 i d., 148.34 i d. *Videti takođe* obmanutost; otrovi
nibbāna 31, 1.26, 12.36, 26.12, 26.19, f.458, f.479, 75.19 i d., 83.21, 102.23, 140.26, f.1280, f.1282; ~ kao besmrtno 26.12, 26.18, 64.9 i d., f.1023; ~ kao cilj 22.20, 24.10, 35.26, 44.29; dostizanje ~ 11.17, 26.18, 26.30, 37.3, f.636, f.656, 106.10 i d., 107.12 i d., 140.22; ovde i sada f.20, 102.2, f.949; osoba na putu ka ~ 105.16 i d., 105.23
 nigaṅṭhe 51, 14.15 i d., 56.11, 101.2 i d., 101.22. *Videti takođe* Indeks ličnih imena, Nigaṅṭha Nātaputta
 nihilizam (*natthikavāda*) 51, 60.5 i d., f.625, 76.7. *Videti takođe* gledišta: pogrešna
 nisko poreklo 129.25, 135.15
 objekti uma (*dhammā*) 10.36 i d., 118.27. *Videti takođe* područja čula
 obmana (*māyā/māna*) f.6, 2.22, f.50, 3.12, 3.14, 7.3 i d., 9.8, 15.3 i d., 20.8, 22.20, 22.35, 40.3, 40.7, 62.23, 104.9, 109.13, 112.11, 112.20, 122.17
 obmanutost (*moha*) 1.123 i d., 9.5, 11.5, 14.2, 36.46, 43.35 i d., 45.6, 73.4, 95.19, 140.28, 150.4 i d., 151.3 i d. *Videti takođe* neznanje
 oborivo (*iñḍita*) 66.22 i d.

- obradovanost (*pāmoḍḍa*) 7.8, 33.23, 40.9, 48.14, 99.21
- obrasci/tvorevine (*sankhāra*) 55, 26.19, 35.4, 102.4 i d., 102.10, 115.12;
~ kao sastojak bića 28.28, 109.8; ~ kao voljni postupci 9.61 i d., f.131,
38.17 i d., 57.8 i d., f.602, 115.11; ispoljeni telom, govorom i umom
10.4, 43.25, 44.13 i d., f.465–470, 62.26, 117.14, 118.18; bez sopstva
35.18; vitalni ~ 43.23. *Videti takođe* sastojci bića
- obuzdavanje (*nekkhamma*) 19.8, f.699, 125.7, 137.11, 137.13, 137.15;
blaženstvo ~ 66.21, 122.3, 139.9. *Videti takođe* odlazak u beskućnike;
namera; misao
- očaj (*upāyāsa*) 141.18
- odbojnost (*asubha*) 10.10, 50.18, 62.22, 118.14, 119.7
- odbojnost (*paṭigha*) 9.8, 44.25 i d., f.475, 62.21, 148.28 i d., 148.34 i d.,
151.3 i d. *Videti takođe* bes; mržnja; zlovolja
- odlazak u beskućnike (*pabbaddā*) 7.22, f.100, 27.7, 27.12, 39.2, 40.2,
40.13, 51.13, 57.14 i d., f.609, 73.15, 75.26 i d., 82.6 i d., 83.4, 112.12,
f.1158; ~ sa poverenjem 5.32, 29.2, 30.8, 67.16 i d., 68.5, 107.15; ~ bez
poverenja 5.32, 107.15; zašto otići u beskućnike? 82.29 i d.
- odobranje (*ruṭi*) 95.14, 101.11, 102.15
- odredište (*gati*) 12.35 i d., 57.3, 57.5, 130.2. *Videti takođe* duhovno oko;
ponovno rođenje
- oduševljenje (*nandī*) 1.3 i d., 1.171, f.29, 18.8, 38.30, 43.15, 49.5, 49.27,
131.4 i d., 133.13 i d., 145.3, f.1316, 148.28 i d.; ~ i požuda 19.26, 23.4,
146.12; ~ Dhammom 52.4 i d., 64.9 i d. / (*rati*) 6.7, 75.10, 119.33
- ogovaranje (*samphappalāpa*) 41.9, 114.6; odustajanje od ~ 27.13, 41.13,
51.14, 114.6. *Videti takođe* govor: bespredmetan
- ogrtač (*čīvara*) 2.13, 77.8, 114.41
- oholost (*palāsa*) 3.10, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.7
- okovi (*saṃyoḍana*) 42, 2.11, 10.40, 22.34, 54.6, 64.2 i d., f.651, 66.14 i d.,
66.34, 138.10 i d., 139.7
- okovi u srcu (*četaso vinibandha*) 16.8 i d.
- okrutnost (*vihimsā*) 2.20, 19.5, 33.6, 33.19, 51.9, 62.19, 114.8, 135.7. *Vi-
deti takođe* ubijanje
- onaj ko je učvrstio gledište (*ditṭhippatta*) 65.11, 70.18, f.705
- onaj ko je izvan vežbanja (*asekha*). *Videti* arahant
- opažaj (*saññā*) 1.3 i d., f.5, 18.4, 18.8, 18.16, f.229, 43.8, 75.16, 78.12,
102.4, 102.6, 102.9, 106.2 i d., 114.9, 152.11; ~ kao sastojak bića 28.28,
109.8; ~ i praznina 121.4 i d.; odsustvo sopstva 35.17
- osama (*viveka*) 2.21, 3.5 i d., 12.48, 27.17, 39.12, 44.21, 51.18, 65.14,
77.8, 88.4, 107.8, 122.6, 122.22 i d., 125.20, 146.13; blaženstvo ~
66.21, 122.3, 139.9
- osećaj (*vedanā*) 9.41 i d., 18.16, 43.7, 43.9, f.434, 44.22 i d., 59.3 i d.,

- f.616, 74.10, 143.9, 148.8; ~ kao sastojak bića 28.28, 109.8; ~ i rast prema korisnom 70.7 i d.; ~ i prikrivene sklonosti 44.25 i d., 148.28 i d.; kontemplacija ~ 10.32, f.152, 37.3, 51.3, 74.11, 118.25, 125.22 i d., 140.19; uslovljen kontaktom 18.16, 28.8, 38.17 i d., 109.9, 140.19, f.1320, 148.28 i d.; potpuno razumevanje ~ 13.32 i d.; prolaznost ~ 146.9; kod arahanta 140.23; kod plemenitog učenika 36.9, 38.40; kod običnog čoveka 36.8, 38.30; u područjima preporađanja 12.37 i d., 57.8 i d.; kod Tathāgate 123.22; ~ prema teoriji nigaṅṭhi 101.12 i d.; odsustvo sopstva 35.16, 148.10 i d. *Videti takođe* sastojci bića
- oslobođen mudrošću (*paññāvimutta*) 65.11, 70.16, f.703
- oslobođen na oba načina (*ubhatobhāgavimutta*) 65.11, 70.15, f.702
- oslobođen poverenjem (*saddhāvimutta*) 65.11, 70.19, f.706
- oslobođenje, krajnje (*vimutti*) 22.29, 24.2, 32.7, 37.8, 38.41, 44.29, 74.12, 90.12, 109.18, 118.41 i d., 147.10, 148.41, 149.11, 151.20; ~ mudrošću (*paññāvimutti*) 6.19, f.83, 12.36, 12.42, 38.40, 40.14, 41.43, 43.14, 53.22, 54.24, 71.9, 73.24, 77.36, 78.11, 108.23, 119.42, 120.37, 146.13; ~ uma (*śetovimutti*) 6.19, f.83, 12.36, 12.42, 25.9, f.293, 38.40, 40.14, 41.43, 43.14, 43.26 i d., f.451, f.458, 52.3 i d., 53.22, 54.24, 64.16, f.659, 71.9, 73.24, 77.36, 78.11, 108.23, 119.42, 120.37, 122.4, f.1150, 127.4 i d., 146.13; trajno (*asamaya*) 29.6, f.348, 122.4; neopozivo (*akuppa*) 26.18, 26.30, 29.7, f.349, 30.23, 43.35 i d.; sa poređenjem 39.21, 77.36. *Videti takođe* znanje o uklanjanju otrova; usavršenost
- oslobođenje uma, uzvišeno (*mahaggataśetovimutti*) 127.8 i d.
- osmostruki put, pogrešni 19.26, 117.35, 126.9
- osoba, individua (*sakkāya*) 44.2 i d., 64.8, 102.12, 106.13, 148.16 i d.; ve-rovanje da postoji trajna ~ (*sakkāyadiṭṭhi*) 2.11, f.42, 44.7, f.462, 64.2 i d., 109.10, 131.8, 138.20
- osvetoljubivost (*upanāha*) 3.9, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 104.6
- „otimanje jegulje” (*amarāvikkhepa*) 76.30 i d.
- otreznj enje (*nibbidā*) 22.28, f.265, 26.15, 28.6 i d., 62.8 i d., 74.12, 83.21, 109.17, 140.14 i d., 147.9, 148.40 / (*anabhirati*) 50.18
- otrovi (*āsava*) 38, 2.2 i d., f.32, f.37, 9.69 i d., 36.47, 49.30, 68.7, 121.12; podloga za ~ 65.30; uklanjanje ~ 2.3, f.33, f.49, 6.19, 7.18, 12.24, 12.36, 12.42, 25.20, 26.42, 30.21, 31.18, 32.17, 40.14, 41.43, 52.3 i d., 53.22, 54.24, 64.9 i d., 71.9, 73.24, 74.14, 77.36, 108.23, 112.3 i d., 119.42, 121.11, 146.13, 147.10. *Videti takođe* oslobođenje: mudrošću; znanje o uklanjanju otrova
- parnica (*adhikaraṇa*) 65.22 i d., 104.12 i d., f.982
- patnja (*dukkha*) 25 i d., f.29, 2.8, 10.2, 11.7, 13.8 i d., 22.38, 29.2 i d., 30.8 i d., 35.21, 67.17 i d., 68.5, 77.14, 87.3 i d., 101.23, 136.2, 136.6, 138.3,

- 139.4, 139.13, 145.3, 149.3; kao plemenita istina 2.11, 9.15, 10.44, 28.3, 141.10 i d.; okončanje ~ 2.22, 12.2, 12.26, 14.17, 20.8, 48.6 i d., 144.11, 148.28 i d. *Videti takođe* četiri plemenite istine; prolaznost: patnja nepostojanja trajnog sopstva
- pavāraṇā 118.3
- pažljivo posmatranje (*tulanā*) 95.23
- plemenita tišina (*ariya tuṅhībhāva*) 26.4
- plemeniti (*ariya*) 22.35, 39.28, 137.21 i d., 152.11 i d.
- plemeniti osmostruki put (*ariya aṭṭhangika magga*) 32 i d., 9.11, 19.26, 33.24, 44.5, 44.9 i d., 77.21, 83.21, 103.3, 104.5, 115.13, 126.14, 149.10, f.1341, 151.18; kao srednji put 3.8 i d., 139.5; kao put ka okončanju patnje 9.18, 141.23; detaljna analiza 117.3 i d., 141.23 i d.
- plemeniti učenik (*ariyasāvaka*) 2.9 i d., 14.4, 36.9, 46.4, 64.6, 115.12, f.1085, f.1087; i verovanje da postoji trajna osoba 22.16, 44.8, 109.11, 131.9, 138.21; sedam znanja ~ 48.8 i d. *Videti takođe* učenik u višem vežbanju
- plemenito poreklo 129.48, 135.16
- plod, dostizanje (*phalasamāpatti*) 45, f.83, f.211, f.349, f.449, f.458, f.471, f.670, f.742, f.967, f.1027, f.1137, f.1283
- područja čula (*āyatana*) 9.49 i d., 10.40, 38.17 i d., 102.25, 115.10, f.1082, 121.10, 121.12, 140.9, 149.2 i d.; kao prolazna itd. 146.6, 147.3 i d.; bez trajnog sopstva 148.10 i d.; žudnja za ~ 133.13, 133.17, 149.3, 149.9; spoljašnja ~ 137.5, 146.7, 148.5; unutrašnja 105.27 i d., 137.4, 146.6, 148.4; nevezivanje za ~ 112.9, 143.5. *Videti takođe* čula, fizička
- područje beskonačne svesti (*viññāṇañcāyatana*) 1.16, 8.9, 30.18, 31.15, 43.10, 59.12, 66.31, 77.22, f.1013, 137.26, 140.21, 143.12; ~ i praznina 121.7; ~ kao osnova za uvid 52.13, 64.14, 111.13; ~ kao zaslepljivanje Māre 25.17, 26.39
- područje beskrajnog prostora (*ākāsānañcāyatana*) 1.15, 8.8, 30.17, 31.14, 43.10, 59.11, 66.30, 77.22, f.1012, 137.26, 140.21, 143.11; ~ i praznina 121.6, f.1141; ~ kao osnova za uvid 52.12, 64.13, 111.11; ~ kao zaslepljivanje Māre 25.16, 26.38
- područje ni opažanja ni neopažanja (*nevasaññānāsaññāyatana*) 1.18, 8.11, 26.16, 30.20, 31.17, 59.14, 66.33, 105.14, 140.21, 143.12; ~ i praznina 121.9; ~ kao osnova uvida 111.17; ~ kao zaslepljivanje Māre 25.19, 26.41; najbolji objekat vezivanja 106.11; put ka ~ 106.9
- područje ničega (*ākiñcāññāyatana*) 1.17, 8.10, 26.15, f.302, 30.19, 31.16, 43.10, 59.13, 66.32, 102.4, 105.12, 140.21, 143.12; ~ i praznina 121.8; kao osnova za uvid 52.14, 64.15, 111.15; ~ kao zaslepljivanje Māre 25.18, 26.40; oslobođenje uma kroz ~ 43.30, 43.32, 43.36, f.455; put do ~ 106.6 i d., f.1014

- pohlepa (*lobha*) 3.8, 7.3 i d., 9.5, 14.2, 54.4, 54.10, 73.4, 95.17. *Videti takođe* gramzivost; žudnja; požuda
- položaji tela (*iriyāpatha*) 4.20, 10.6, 119.5, 122.11
- ponašanje (*čaraṇa*) 53.23, f.565 / (*samācāra*) 4.4 i d., 4.29, 39.4 i d., 41.8 i d., 41.12 i d., 60.7 i d., 78.10, 88.10 i d., 88.14 i d., 114.5 i d., 115.16 i d. *Videti takođe* postupak/delo
- ponovno rođenje (*upapatti*) 45 i d., 57.8, 68.8 i d., f.1091; u skladu sa željom 41.15 i d., 120.2 i d.; na lošem odredištu, 4.29, 7.2, 12.37 i d., 13.15, 40.3, 41.4 i d., 45.3, 45.5, 46.14, 50.13, 57.3, 57.5, 60.9 i d., 84.6, 110.13, 115.17, 129.6, 130.2 i d., 135.5 i d., 136.8 i d., f.1231; na srećnom odredištu, 4.29, 7.2, 12.40, 41.4 i d., 45.6, 46.16, 50.17, 60.12 i d., 84.7, 110.24, 115.17, 127.9, 129.31, 135.6 i d., 136.8 i d.; ~ onoga ko je oslobođen, 72.16, 120.37. *Videti takođe* postupak; duhovno oko
- postupak/delo (*kamma*) 45, 4.29, 86.17, f.824, 99.24 i d., f.915, f.926–928; ~ i osećaj 136.6; bića kao naslednici 135.4 i d., f.1224–1225; četiri vrste 57.7 i d.; dugo razjašnjenje 136.7 i d.; teorija nigaṅṅhi o ~ 14.17 i d., 56.3, 101.2 i d.; pročišćenje ~ 61.8 i d.; ~ koji iskorenjuje postupak 57.11; tri vrste 56.4. *Videti takođe* ponašanje; duhovno oko; ponovno rođenje
- postupanje (*kammanta*): ispravno 117.24 i d., 141.27; pogrešno 117.23. *Videti takođe* plemeniti osmostruki put
- postupno vežbanje (*anupubbāsikkhā*) 34 i d., 27.7 i d., 39.3 i d., 51.13 i d., 53.5 i d., 70.22, 107.2 i d., 112.12 i d., 125.13 i d.
- poštenje 85.58, 90.10
- potpuno razumevanje (*pariññā*) 1.3 i d., f.7, f.23, f.28, f.172, f.200; ~ sastojaka bića 149.11, 151.11; ~ vezivanja 11.10 i d.; ~ svega 37.3; ~ osećaja 13.38; ~ materijalnog oblika 13.31; ~ zadovoljstava čula 13.17
- pouzdanje (*pasāda*) 6.6, 11.3, 31.22, 106.3 i d., f.1010, 108.13 i d.; potpuno ~ 7.5, f.89, 9.2 i d., 81.18, 142.4. *Videti takođe* poverenje/vera
- poverenje/vera (*saddhā*) 22.47, 53.11, 65.27, 70.19, 70.23, 85.58, 90.10, 95.14, 95.33, 102.15; ~ potpomognuto razumom 47.16, 60.4. *Videti takođe* sposobnosti
- površno razmatranje (*ayoniso manasikāra*) 2.3, 2.5 i d., f.33, f.158
- pozicije bića (*sattapada*) 137.9 i d., 137.15
- požari u srcu (*ćetokhila*) 16.3 i d.
- praksa Plemenitog (*ariyassa vinaye*) 8.4 i d., 8.8 i d., 36.7 i d., 38.27, 54.3 i d., 65.13, 105.22, 140.33, 152.3 i d.
- pravila i rituali (*sīlabbata*) 2.11, 9.34, 11.10 i d., 64.3
- praznina (*suññatā*): boravak u ~ 121.2, f.1137, 121.13, 122.6 i d., 151.2 i d.; kontakt 44.20; oslobođenje uma kroz ~ 43.30, 43.33, 43.35 i d., f.450, f.1152; silazak u ~ 121.4 i d.; ~ sopstva 43.33, 106.7, f.1015–1016

- precenjivanje (*adhimāna*) 105.5
- prekrivanje travom 104.20
- prekršaj (*āpatti*) 5.10 i d., 48.11, 65.23 i d., 103.9 i d., 104.16 i d., 105.22
- prepreke (*nīvaraṇa*) 36, 10.36, f.158, 23.4, 27.18, 43.20, 51.19, 54.6, 99.15, 107.9, 125.21, 151.10; ~ sa poređenjima 39.13
- prestanak (*nirodha*) 3.8 i d., 26.15, 26.19, 38.9 i d., 62.29, 83.21, 118.21, 139.5, 144.10; ~ bivanja 60.32 i d.; ~ mentalnih obrazaca 102.4 i d.; ~ osobe 44.4, 64.8, 148.22 i d.; ~ patnje 9.17, 22.38, 28.28, 38.20, 38.40, 75.25, 115.11, 141.22, 145.4. *Videti takođe* četiri plemenite istine; nibbāna
- prestanak opažaja i osećaja (*saññāvedayitanirodha*) 41, 30.21, 31.18, 43.23, f.446, 44.16 i d., f.467–472, 50.9, f.520, 59.15, 66.34, 113.29; ~ i smrt 43.25; kao osnova za uvid 111.19; kao zaslepljivanje Māre, 25.20, 26.42; kao oslobođenje 77.22, 137.26
- prevara (*sātheyya*) 3.12, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.9
- prevazilaženje, osnove za (*abhibhāyatana*) 77.23, f.765–767
- prijateljska ljubav (*mettā*) 7.13, 40.9, 55.6, 62.18, 93.9, 96.14, 118.14; kao osnova za uvid 52.8; kao nemerljivo oslobođenje, 43.31, 127.7; kao put do sveta Brahme 83.5, 97.32, 99.24; u praksi 31.7, 33.27, 48.5, 104.21, 128.12; u slučaju vredanja 21.6, 21.11, 21.20, 50.14 i d.
- prikrivene sklonosti (*anusaya*) 9.8 i d., 18.8, 32.4, 44.25 i d., f.473, 64.3, 64.6, f.651, 148.28 i d.
- priznavanje prekršaja 48.11, 61.11, 65.7, 65.13, 104.18, 140.33
- prljanje (*sankilesa*) 26.11
- probuđenje (*sambodhi*) 1.171 i d., 3.8, 12.23, 16.26, 26.15, 36.31, 53.19, 83.21, 139.5; blaženstvo ~ 66.21, 122.3, 139.9
- pročišćenje (*visuddhi*): u četiri kaste 90.17, 93.4 i d.; ~ ponuda 142.9 i d.; sedam stupnjeva ~ 24.9 i d., f.288; teorije ~ 12.52 i d.
- prolaznost (*aniccātā*) 26, 22.22, 28.8, 35.4, 50.18; kontemplacija ~ 52.4 i d., 62.23, 62.29, 64.9 i d., f.655, 106.5, 118.21, 121.11; ~ tela 23.4, 28.7 i d., 74.9, 77.29; ~ osećaja 13.36, 37.3, 74.11, 140.19, 146.9 i d.; ~ čulnih doživljaja 137.11 i d., 144.6; patnja, nepostojanje trajnog sopstva 28, 40, 22.26, 35.20, f.396, 109.15, 146.6 i d., 147.3 i d.
- prostor, kao element (*ākāśadhātu*) 28.26, 62.12, 140.18
- puno zaredenje (*upasampadā*) 7.22, f.100, 57.14 i d., 73.16, 75.26 i d. *Videti takođe* odlazak u beskućnike
- radost (*somanassa*) 129.28 i d., 137.8, 137.10, f.1239, 140.10. *Videti takođe* zadovoljstvo
- radost (*pīti*) 7.8, 40.8, 62.27, 102.17 i d., 118.19, f.1118, ~ kao element probuđenja 118.33; u dhāni 39.15 i d., 43.19 i d., 77.25 i d., 119.18 i d.; ne-čulna, 14.4, 68.6, 99.17. *Videti takođe* elementi probuđenja; za-

- dubljenje
- radost zbog sreće drugih (*muditā*) 7.15, f.95, 40.11, 50.14, 55.9, 62.20, 118.14; kao osnova uvida 52.10; ~ i nemerljivo oslobođenje uma 43.31, 127.7; kao put ka svetu Brahme 83.5, 97.34, 99.26
- razgovor (*kathā*): bespredmetan 76.4, 77.4, 78.3, 79.5, 122.12; prikladan 26.4, 43.14, 122.12, 122.20
- raznolikost (*nānatta*) 1.24, f.18, 54.21, 102.14, 128.25, 137.18
- razumevanje (umova drugih bića) 6.16, 12.8, 12.37 i d., 31.20, 73.21, 77.33, 108.20, 119.39
- razumevanje, ispravno (*sammā ditṭhi*) 9.2 i d., f.114, 41.4, 43.13, 60.11 i d., 114.10, f.1101–4, 141.24, 149.10; kao nagoveštaj 117.4 i d., 117.34; oslobađajuće 48.6 i d., 104.21; osoba sa ~ 48.11 i d., 115.12; podložno otrovima 117.7; bez otrova 117.8
- rdav čovek (*asappurisa*) 110.3 i d., 113.2 i d.
- revnost (*chanda*) 95.25. *Videti takođe* duhovne moći: osnova; nastojanje, pravo
- rivalitet (*sārambha*) 3.13, 7.3 i d.
- rizničar kao blago 129.40
- rođenje (*ḍāti*) 9.25 i d., 26.6, 38.17 i d., 115.11, 130.4, 141.11
- ružnoća 135.9
- Sāmaññaphala sutta* f.585, f.621, f.630–631, f.750, f.752, f.755
- samomučenje (*attakilamatha*) 12.44 i d., 14.17, 36.5, 36.20 i d., 40.5, 45.5, 51.8, 51.10, 101.2, 101.12 i d., 139.4
- samoubistvo 144.5 i d.
- saṃsāra. *Videti* krug preporađanja
- sangha 7.7, 52.16, 65.30, 67.7 i d., 69.3 i d., 108.7 i d., 118.8 i d.; darovi za ~ 142.2, 142.7, f.1292, f.1301–1302; sklad u ~ 103.4 i d., 104.5 i d.; vežba na pravi način 27.3 i d., 27.26, 47.14, 51.1 i d., 89.10 i d. *Videti takođe* monah; monahinje
- saosećanje (*karuṇā*) 7.14, 26.21, 40.10, 50.14, 55.8, 62.19; ~ kao osnova uvida 52.9; ~ kao nemerljivo oslobođenje 43.31, 127.7; ~ kao put ka svetu Brahme 83.5, 97.33, 99.25 / (*anukampā*) 4.21, 4.34, 12.63, 31.22, 99.19; ~ prema učenicima 3.2, 8.18, 19.27, 103.2, 106.15, 122.25, 137.22 i d., 152.18
- saslušano (*suta*) 1.20, 22.15, 112.3
- sastojci bića (*khandha*) 26, 10.38, 23.4, 28.4, 28.28, f.460, 109.4 i d., f.1326, 149.3, 149.9, 149.11, 151.11; ~ i vezivanje 44.6, f.461, 75.24, 109.6, 143.11; i Tathāgata 72.20; kao osnova za uznemirenje 138.20; ~ kao slabi itd. 112.5; kao prolazni itd. 22.26, 35.4, 35.20, 64.9 i d., 109.15, 147.3 i d.; bez sopstva 22.16, 22.27, 22.40, 35.24, 62.3, 109.13, 109.16;

- ~ kao osoba 44.2; ~ kao sopstvo 22.15, f.257, 35.10 i d., 44.7, 109.10, 131.8, 138.20; ~ kao patnja 9.15, 141.20; oduševljavanje ~ 131.4 i d.; zadovoljenje itd. u ~ 109.12; nastanak i nestanak ~ 10.38, 72.15, 122.16
- savetnik kao blago 129.41
- sebičnost (*mačchariya*) 3.11, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.8, 135.13
- sećanje (*sati*) 104.16
- sećanje na prošle živote (*pubbenivāsānussati*) 4.27, 6.12, 27.23, 36.38, 51.24, 71.7, 73.22, 76.47, 79.7, 79.41, 101.42, 108.21, 119.40; ~ sa poređenjem 39.19, 77.34
- sedam entiteta, učenje o 76.16 i d.
- sigurnost od ropstva (*yogakkhema*) 1.27, 16.27, 17.3, 26.12, 26.18, 37.2, 52.3 i d., 53.19
- siromaštvo 129.25, 135.13
- sklonost uma (*ĉittuppāda*) 8.13 i d., f.110, 114.8
- sledbenik na osnovu Dhamme (*dhammānusārin*) 22.46, f.273, 34.10, 65.11, 70.20, f.707
- sledbenik na osnovu vere (*saddhānusārin*) 22.46, f.273, 34.10, 65.11, 70.21, f.707
- sloga (*sāmaggī*) 27.13, 31.6, 48.6, 51.14, 59.5, 89.11, 103.3 i d., 104.21, 128.11
- slon kao blago 88.18, 129.36
- služenje (*pariĉariyā*) 96.3
- smirenje (*passaddhi*) 7.8, 40.8, 118.34. *Videti takođe* elementi probuđenja
- smirenje (*samatha*) 38 i d., 6.3, 32.5, 43.14, 48.9, 73.18, 149.10, 149.11, 151.19. *Videti takođe* koncentracija; zadubljenje
- smrt (*marāṇa*) 9.22, 26.9, 130.8, 141.13; ~ u praksu Plemenitog 105.22; područje ~ 33.3, 33.5
- snaga (*bala*) 77.19, 103.3, 104.5, 118.13, 149.10, 151.16
- sopstvo (*attā*). *Videti* sopstvo, nepostojanje; gledišta: o sopstvu
- sopstvo, nepostojanje (*anattā*) 27, 8.3, 64.8, f.1331; sastojci bića i ~ 22.16, 22.26, 22.40, 35.4, 35.20, 35.24, f.374, 62.3, 109.13, 109.16; ~ kod svih stvari 35.4, 115.12; elementi kao ~ 28.6 i d., 62.8 i d., 112.8, 140.4 i d.; čulno iskustvo kao ~ 144.9, 146.6 i d., 147.3 i d., 148.10 i d.
- spokojstvo (*upekkhā*) 12.51, 22.39, 28.11, f.337, 62.13 i d., 101.23, 103.14, 106.10, 106.12, 137.8, 140.10, 140.20 i d., f.1275, 152.4 i d., f.1354, 152.11 i d.; ~ kao božansko boravište 7.16, 40.12, 50.14, 55.10, 62.21, 118.4; ~ kao nemerljivo oslobođenje 43.31, 127.7; ~ kao put ka svetu Brahme 83.5, 97.35, 99.27; ~ zasnovano na raznolikosti 54.15, 54.21, 137.18; ~ zasnovano na jedinstvu 54.15, 54.21, f.571, 137.19, f.1243–1244; ~ kao element probuđenja 118.36; uvid zasnovan na ~ 52.11; ~ domaćinskog života 137.14; ~ kroz obuzdavanje 137.15. *Videti takođe*

- elementi probuđenja; zadubljenje
 sposobnosti (*indriya*) 70.20, 77.18, 103.3, 104.5, 118.13, 149.10, 151.15
 spoznato (*viññāta*) 1.22, 22.15, 112.3
 srednji put (*maḍḍhimā paṭipadā*) 3.8 i d., 139.5. *Videti takođe* plemeniti
 osmostruki put
 starost (*ḍarā*) 9.22, 13.19, 26.7, 82.30, 130.5, 141.12; ~ i smrt, 9.21 i d.,
 38.17 i d., 115.11, 138.3
 stid od činjenja loših dela (*hiri*) 39.3, f.416, 53.12
 strah (*bhaya*) 4.4 i d., 4.20, 6.8, 67.14 i d., 115.2, 119.34, 128.19
 strah od činjenja loših dela (*ottappa*) 39.3, f.416, 53.13
 strast (*rāga*) 1.75 i d., 5.6, 11.5, 16.8 i d., 43.35 i d., 45.6, 48.8, 62.22,
 67.19, 140.28, 148.34 i d., 149.3, 150.4 i d., 151.3 i d.; prikrivena sklo-
 nost ka ~ 44.25 i d., f.474, 148.28 i d. *Videti takođe* žudnja; pohlepa;
 želja za zadovoljstvima čula
 strast, hlađenje (*virāga*) f.48, 22.29, f.265, 26.15, 26.19, 28.6 i d., 62.8,
 62.29, 74.12, 83.21, 109.18, 118.21, f.1121, 140.14 i d., 147.10, 148.40.
 stražarenje (*saṃvara*): šest područja 105.28 i d.; ~ nad čulima 2.12, f.44,
 27.15, f.322, 33.20, 39.8, 51.16, 53.8, 69.10, 75.8, 107.4, 125.16; ~ nad
 otrovima 2.2 i d.
 stvaranje „ja” (*ahankāra*) 72.15, 109.13, 112.11, f.1061
 sujeta (*mada*) 3.15, 7.3 i d.
 sumnja (*vićikićchā*) 2.11, f.38, f.42, 16.3 i d., 23.4, 38.10, 48.8, 64.2 i d.,
 108.26, 128.16; napuštanje ~ 27.18, 38.11, 39.13, 51.19, 81.18, 142.3;
 pročišćenje kroz prevazilaženje ~ 24.9. *Videti takođe* okovi; prepreke
 suočavanje (*sammukhā*) 104.14
 svađa (*vivāda*) 13.11 i d., 18.8, 48.2 i d., 59.5, 74.6 i d., 89.11, 103.15,
 104.2, 104.5, 128.3 i d.; šest korena ~ 104.6 i d.
 sve (*sabba*) 1.2, f.3, 1.25, f.19, 37.3, 49.23 i d.
 svesnost (*sati*) 4.17, 53.16, f.560, 66.16, 69.14; kao element probuđenja
 118.30; četiri temelja (*satipaṭṭhāna*) 40, 10.2 i d., f.136, 10.46, 33.25,
 44.12, 51.3, 77.15, 103.3, 104.5, 118.13, 118.23 i d., 125.22 i d., 149.10,
 151.12; ~ tela (*kāyagatāsati*) 119.2 i d.; ~ daha (*ānāpānasati*) 10.4.
 f.140, 62.5, 62.24 i d., 118.15 i d., 119.4; ispravna ~ 117.9 i d., 141.30,
 149.10; tri temelja ~ 137.22 i d. *Videti takođe* elementi probuđenja;
 sposobnosti; jasno razumevanje; plemeniti osmostruki put
 svest (*viññāna*) 9.57 i d., 18.16, 38.2, 38.17 i d., 43.4 i d., 43.9, f.431–33,
 49.25, 77.29, 102.7, 137.6, 140.19, 143.5 i d., 143.7, 148.6; ~ kao sa-
 stojak bića 28.28, 109.8, f.1040; okovana željom 133.13 i d.; uslovljeni
 nastanak 38.3, 38.8, f.404; pometena spolja 138.10; prolazna 146.8;
 vodi ka preporadanju 106.3 i d.; manifestacija ~ 28.27; relacija um-
 svest f.130, 43.10, f.437; ~ nije sopstvo 35.19, 146.8, 147.3 i d., 148.10

i d.; zaglavljena unutra 138.12 i d. *Videti takođe* sastojci bića svet životinja (*tiraćéhānayani*) 12.36, 12.38, 57.3, 97.30, 129.18 i d., 130.2 svetački život (*brahmaćariya*) 27.11, 37.2, 45.6, 51.12, 63.4 i d., 68.5, 73.13, 82.4, 89.10, 100.7, 112.12, 148.2; plodonosan 76.34 i d., 126.4, 126.14; cilj ~ 24.10, 29.7, 30.23, 44.29, 79.37 i d.; pogrešno usmeren 12.44 i d., 16.12; negacija ~ 76.6 i d.; propast ~ 122.24; beznadežan 76.20 i d. *Videti takođe* Dhamma; nauk sveznanje (*sabbaññutā*) 14.17, 71.5, f.714, 76.21 i d., 79.6, 90.5 i d.

šestostruko područje (*saḷāyatana*). *Videti* područja čula štetno (*akusala*) 8.15, 9.3, 18.8, 19.7, 20.3 i d., 21.8, 39.23 i d., 60.7 i d., 61.9 i d., 70.7 i d., 73.3 i d., 77.16, 78.9 i d., 88.10 i d., f.832, 101.27, 106.2, 114.5 i d., 117.35, 122.22 i d.; koren ~ 9.5 šuma, kao boravište 4.2 i d., 5.29, 17.2 i d., 32.7, 69.3 i d., 77.9, 150.6

Tathāgata 24 i d., 1.147 i d., 11.14, 19.26, 47.16, 55.7 i d., 58.8, 58.11, 72.15, 72.20, f.723, 88.13, 88.17, 101.46, 102.4, 105.27, 107.3, 107.14, 142.5; boravak u praznini 121.2, 122.6; posle smrti 25.10, 63.2 i d., 72.9 i d., 72.20, f.719; pojavljivanje u ovom svetu 27.11, 51.12; stope ~ 27.19 i d.; bez otrova 36.47, 49.30, 68.7; neustrašivosti 12.22 i d.; istraživanje ~ 47.4 i d.; moći ~ 12.9 i d.; izvanredne osobine ~ 123.2 i d., 123.22. *Videti takođe* Buda

telo (*kāya*) 23.4, 28.9, 74.9, 75.21, 77.29; kao ne-sopstvo 28.7 i d.; kontemplacija ~ 10.4 i d., f.138, 74.9, 118.24; svesnost ~ 119.3 i d.

temelji (*adhiṭṭhāna*) 140.11 i d., f.1270–1271

temelji svesnosti. *Videti* svesnost: tri temelja

temeljno razmatranje (*yoniso manasikāra*) 2.3, 2.11, f.33, 43.13

titani (*asura*) 37.8

točak kao blago 129.34

tok, onaj ko je ušao u (*sotāpanna*) 42, f.35, 6.11, f.80, f.88, 22.45, 34.9, 48.15, 68.13 i d., 118.12, 142.5, 146.27. *Videti takođe* učenik u višem vežbanju; plemeniti učenik

toplota (*usmā*) 43.22

traganje (*pariyesanā*) 26.5, 26.12

tromost i tupost (*thīnamiddha*) f.158, 48.8, 108.26, 128.18; napuštanje ~ 27.18, 39.13, 51.19. *Videti takođe* prepreke

tuga (*domanassa*) 13.9, 22.18, 22.20, 36.8, 38.30, 44.28, 87.3, 129.3 i d., 137.8, 137.12, 140.10, 141.17. *Videti takođe* patnja

Tusita nebo, 31.21, 41.21, 97.30, 120.9, 123.3 i d., 143.16

tvrdoglavost (*thambha*) 3.13, 7.3 i d., 15.3 i d., 135.15

- ubijanje (*pāṇātipāta*) 41.8, 51.9, 54.4, 54.6, 55.12, 114.5, 135.5; odustajanje od ~ 27.13, 41.12, 51.14, 114.5, 135.6; kammički rezultat ~ 135.5
- učenik u višem vežbanju (*sekha*) 1.27 i d., f.21, f.23, f.114, 23.4, 35.24, 51.3, 53.5 i d., 70.13, 73.17, 107.11, 117.34, 152.10, f.1357. *Videti takođe* plemeniti učenik
- učenikova propast (*antevāsūpaddava*) 122.23
- učenje (*suta*) 32.4, 33.22, 43.14, 53.14, 108.15
- učiteljeva propast (*ācariyūpaddava*) 122.22
- um (*ċitta*): kontemplacija ~ 10.34, f.154–155, 62.28, 118.20, 118.26; razvijanje ~ 36.4, 36.9; raznolikost ~ 78.10 i d.; alati ~ 99.21; viši um 20.2 i d.; ovladavanje ~ 32.9; pročišćenje ~ 24.9 i d. *Videti takođe* oslobođenje: uma; nečistoće; sklonost uma; razumevanje (umova drugih bića)
- um (*mano*): ~ i svest 28.37; ~ i čula 43.10, 43.21, f.443. *Videti takođe* područja čula; ponašanje; čula, fizička; stražarenje: nad čulima
- umnožavanje (*papañca*) 11.5, f.169, 18.8, 18.16, f.229, f.232
- umom stvoreno telo (*manomayakāya*) 77.30
- usavršenost (*vimokkha*): osam ~ 77.22, f.764, 137.26; nematerijalna ~ 6.10, 69.18, 70.15 i d.; plemenita ~ 106.13; najviša ~ 44.28, 137.13; kroz nevezivanje 102.25. *Videti takođe* oslobođenje
- uslovljeni nastanak (*paṭiċca samuppāda*) 30 i d., 1.171, f.29, 11.16, 38.9 i d., 38.16 i d., f.410, f.414, 75.24, 98.13, 115.11, f.1329; kao Dhamma 28.28, 79.7; teško uočljiv 26.19
- usmena predaja (*anussava*) 76.24 i d., 95.14, 100.7, 102.15
- usmerena misao (*vitakka*) 43.19, 44.15. *Videti takođe* zadubljenje
- uspeh (*iddhi*) 129.42 i d.
- uticaј (*mahesakkhatta*) 135.12
- utihnuti Buda f.440, 116.3 i d., f.1095, 142.5
- utočište, uzimanje (*saraṇagamana*) 4.35, 7.21, 27.27, 30.24, 41.44, 54.26, 56.15, 73.15, 74.16, 84.10, 85.61, 91.37, 94.32, 142.4
- uvid (*vipassanā*) 38 i d., 6.3, 32.5, 43.14, f.552, f.655, 73.18, 77.29, 111.2 i d., 149.10, 151.19. *Videti takođe* svesnost: tri temelja; mudrost
- uvrede (*pharusā vācā*) 41.9, 114.6; odustajanje od ~ 27.13, 41.13, 51.14, 114.6
- uzimanje onoga što nije dato (*adinnādāna*) 41.8, 54.4, 54.7, 114.5; odustajanje od ~ 27.13, 41.12, 51.14, 114.5
- uznemirenost (*paritassanā*) 22.18, 22.20, f.260, 138.20 i d.
- uznemirenost i kajanje (*uddhaċċakukkuċca*) f.158, 48.8, 108.26; napuštanje ~ 27.18, 39.13, 51.19. *Videti takođe* prepreke
- uzvišena boravišta (*brahmavihāra*) 39, f.95, f.526, 83.6 i d. *Videti takođe* prijateljska ljubav; radost zbog sreće drugih; saosećanje; spokojstvo

vatra, kao element (*teḍodhātu*) 1.5, 28.16 i d., 49.13, 62.10, 140.16; meditacija na ~ 62.15. *Videti takođe* elementi

vazduh, kao element (*vāyodhātu*) 1.6, 28.21 i d., 49.14, 62.11, 140.17; meditacija na ~ 62.16. *Videti takođe* elementi

većina, mišljenje (*yebhuyyasikā*) 104.15

Vede 91.2, f.850, 93.3, 95.8

veliki čovek (*mahāpurisa*) 91.5, 91.6 i d., 91.9, 91.28 i d., f.850, 92.10, 92.13 i d., 151.2

velikodušnost (*čāga*) 68.10 i d., 99.9, 99.18 i d., 99.21, 120.3. *Videti takođe* davanje

vezivanje (*upādāna*) 9.33 i d., f.125, 11.5, 11.9 i d., f.174–175, 24.13, f.289–290, 37.3, 38.17 i d., 38.30, 102.15, 102.24, 106.10 i d., 115.11, 138.20, 140.22, 143.5 i d.; ~ i pet sastojaka 44.6, f.461, 75.24, 109.6; najbolji objekti za ~ 106.11; ~ za učenje o sopstvu 11.14, f.173, 22.23

vezanost (*upadhi*) 66.14 i d., 105.28 i d., 140.27; objekti ~ 26.6 i d., f.299, 64.9, 105.28 i d.

viđenje (*dassana*) 2.5 i d.

Visuddhimagga, f.288, f.1117

vitalitet (*āyu*) 43.22, f.444

vladar, koji pokreće točak istine (*cakkavattī rāḍā*) 91.5, 92.10, 115.14, 129.33 i d.

voda, kao element (*āpodhātu*) 1.4, 28.11 i d., 49.12, 62.9, 140.15; meditacija na ~ 62.14. *Videti takođe* elementi

vrhovni gospodar (*abhibhū*) 1.14, f.15, 49.22

vrлина (sila) 6.2, f.76, 24.2, 32.7, 43.14, 44.11, 48.6, 53.7, 77.11, 78.11, 81.18, 104.21, 107.3, 108.14, 125.15, 142.3; nesmotrenost u odnosu na ~ 29.3, 30.9; monahova ~ 27.13, 51.14; pročišćavanje ~ 24.9 i d. *Videti takođe* ponašanje

Yāma božanstva 31.21, 41.20, 97.30, 120.8

začeće (embriona) 38.26, 93.18

zadovoljenost (*santosa*) 24.2, 27.14, 32.7, 51.15, 77.8, 108.16

zadovoljstva čula (*kāma*) 19.26, 22.9, f.252, 76.51, 106.2, 125.7, 139.3; strune ~ (*kāmaguṇa*) 13.7, 23.4, 25.7, 26.31, 38.29, 59.6, 66.18, 67.18, 75.9 i d., 80.12, 99.16, 105.7, 122.14, 139.9, 151.9; opasnost u ~ 13.8 i d., 14.4, 22.3, 45.3, 54.15 i d., 75.16 i d.; potpuno razumevanje ~ 13.7 i d.; zloupotreba ~ 41.8, 41.12, 114.5; poređenja za ~ 19.26, 22.3, 54.15 i d., 75.13 i d. *Videti takođe* zadovoljstvo: čulno; želja za zadovoljstvima čula

zadovoljstvo (*sukha*) 7.8, 40.8, 62.27, 118.19, 139.9; postupnost ~ 59.7 i

- d.; u dhāni, 39.15 i d., 43.19, 77.25 i d., 119.18 i d.; koje ne dolazi od čula 14.4, 36.32, 68.6, 75.10, 75.12, 80.13, 102.19; čulno 13.7, 59.6, 66.19, 80.13, 139.9; koje se stiče kroz bol 14.20, 85.9, 101.27. *Videti takođe* osećaj; radost; zadovoljstva čula
- zadubljenje (*dhāna*) 36 i d., 39 i d., 6.9, 8.4 i d., 13.32 i d., 30.13 i d., 45.7, 51.20 i d., 53.18, 59.7, 107.10, 113.21 i d.; ~ i Budino probuđenje 4.22 i d., 36.31, 36.34 i d.; ~ kao osnova za uvid 52.4 i d., f.552, 64.9 i d., f.655, 111.3 i d.; ~ kao zaslepljivanje Māre 25.12 i d., 26.34 i d.; ~ kao blaženstvo obuzdanosti itd. 66.21, f.678, 139.9; kao plod svetačkog života 76.43 i d., 79.37 i d., 101.38 i d.; kao meditacija koju hvali Buda 108.27; ~ kao objekat vezivanja 66.26 i d.; kao ispravna koncentracija 141.31; kao nadljudska osobina 31.10 i d., 65.16 i d.; ~ kao stope Tat-hāgate 27.19 i d.; prvo ~ 36.31, 43.18 i d., 44.28, 78.12, 111.3; četvrto ~ 43.26, 44.28, 66.25, 111.9; drugo ~ 78.13, 111.5; treće ~ 111.7; ~ sa poređenjima 39.15 i d., 77.25 i d., 119.18 i d.
- zajednice 12.29
- zamišljanje (*maññita*) 1.3 i d., f.6, 72.15, 113.21, 113.29, 140.30 i d.
- zanos (*ubbilla*) 128.20
- zavist (*issā*) 3.11, 7.3 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.8, 135.11
- zdravlje 65.2, 70.4, 75.19 i d., 85.58, 90.10, 135.8
- zemlja, kao element (*pathavīdhātu*) 1.3, f.5, 28.6 i d., 49.11, 62.8, 121.5, 140.14; meditacija na ~ 62.13. *Videti takođe* elementi
- Zli. *Videti Indeks ličnih imena*, Māra
- zovolja (*byāpāda*) 2.20, 7.3, f.158, 19.4, 33.6, 33.19, 40.3, 41.10, 48.8, 55.7, 64.2 i d., 108.26, 114.7, 140.28; napuštanje ~ 27.18, 39.13, 40.7, 41.14, 51.19, 62.18, 114.7, 140.28. *Videti takođe* bes; odbojnost; mržnja; prepreke
- zovolja, odsustvo (*abyāpāda*) 19.9, 114.8 *Videti takođe* namera; misao
- znak (*nimitta*): pet ~ 20.2 i d.; ~ lepote 5.6; ~ koncentracije 36.45, f.392, 122.10; ~ objekta čula 122.10
- znanje i videnje (*ñānadassana*) 2.3, 38.23 i d., 77.12, 128.32, 149.9; zadovoljstvo ~ 29.5, f.347, 30.11; ~ oslobođenja 24.2, 26.18, 32.7; pročišćenje pomoću ~ 24.9 i d., f.288; ~ dostojno plemenitih 12.2, f.178, 26.27, 31.10 i d., 65.14, 99.10 i d., 128.15. *Videti takođe* znanje: neposredno; uvid
- znanje o uklanjanju otrova (*āsavakkhayañāna*) 4.31, 27.25, 36.42, 39.21, 51.26, 65.20, 76.49, 76.52, 79.43, 101.44, 112.19 *Videti takođe* otrovi: oslobođenje od
- znanje, neposredno (*abhiññā*) 1.27 i d., f.22, 3.8 i d., 26.15, 30.2, 37.3, 43.12, 47.14, 49.10 i d., 74.14, 77.12, 83.21, 119.29 i d., 139.5, 149.10; savršenstvo ~ 77.15 i d., 100.7

žalost (*soka*) 26.10, 141.14. *Videti takođe* tuga
želja (*chanda*). *Videti* žudnja; požuda; želja za čulnim zadovoljstvima
želja za zadovoljstvima čula (*kāma, kāmacchanda*) 2.6, 2.20, f.158, 16.8,
19.3, 22.9, 33.6, 33.19, 48.8, 64.2 i d., 108.26, 122.15. *Videti takođe*
gramzivost; žudnja; prepreke; zadovoljstva čula; otrovi
želje, loše (*pāpiccha*) 5.10 i d., 15.3 i d., 40.3, 40.7, 104.10
žena kao blago 129.39
žene 67.19, 68.2 i d., 73.11 i d., 115.15
življenje/zarađivanje za život (*ādīva*) 4.7, 39.7, 104.5; ispravno 117.30 i d.,
141.28; pogrešno 117.29. *Videti takođe* plemeniti osmostruki put
žudnja (*tanhā*) 29, f.6, 9.11, 9.37 i d., f.126, 11.5, 16.8 i d., 38.17 i d.,
82.41, 148.9, 149.3; napuštena 1.171, 2.22, 20.8, 22.33, 73.6, 149.9;
kao strela 105.18, 105.23; oslobođanje od ~ 37.3, 38.41; ne-sopstvo
148.10 i d.; kao izvor sopstva 44.3; kao izvor patnje 9.16, 141.21. *Videti
takođe* četiri plemenite istine; otrovi

Indeks ličnih imena

- Abhaya, princ 58.2 i d., f.611
Abhiya Kaćcāna 127.13 i d.
Aćela Kassapa 124.2 i d.
Aćiravata, mladi monah 125.2 i d.
Aćiravatī, reka 88.7, 88.19
Ađātasattu, kralj 35.12, 88.18,
108.2
Ađita Kesakambalin 51, 30.2,
36.48, f.750, 77.6
Ālāra Kālāma 26.15, 26.22
Ambalaṭṭhikā, 61.2
Ānanda 21, 18.22, 26.2, 32.1, 32.3,
36.3, 59.4 i d., 64.4 i d., 67.3
i d., 68.2, 81.2 i d., 83.2 i d.,
83.21, 85.7, 88.2 i d., 104.3 i d.,
106.10 i d., 108.1 i d., 136.3 i
d., 143.3, 152.3 i d.; ~ učenost
32.4; ~ o uklanjanju otrova 52.1
i d.; ~ o učeniku u višem vežba-
nju 53.5 i d.; ~ o božanstvima
90.14; ~ o dobrom i lošem po-
našanju 88.8 i d.; ~ o svetačkom
životu 76.6 i d.; ~ o idealnom
monahu 32.4; ~ o kvalitetima
Tathāgate 123.2 i d.; pitanja o
elementima 115.4 i d.; pitanja o
praznini 121.2 i d.
Anāthapiṇḍika, 23, 143.2 i d.
Anga 39.1, 40.1, 77.6
Angulimāla 86.2 i d.
Anguttarāpa 54.1, 66.1, 92.1
Anuruddha 31.2 i d., f.354, 32.1
i d., 32.6, 32.13, f.360, 68.2,
127.2 i d., 128.8 i d., f.1189
Āpaṇa 54.1, 66.1 i d., 92.1
Ariṭṭha 22.2 i d., f.251
Assagutta f.786
Assađi (1) 35.3 i d., f.370
Assađi (2) 70.4 i d., f.697
Assalāyana 93.3 i d.
Assapura 39.1, 40.1
Aṭṭhakanagara 52.2
Avantiputta, kralj 84.2 i d.
Bāhukā, reka 7.19
Baka Brahmā 49.2 i d., f.499
Bakkula 124.1 i d.
Bālaka 56.5
Bālakaloṇakāra 128.7
Bambusov gaj 23, 24.1, 44.1, 61.1,
69.1, 73.1, 77.1, 79.1, 97.1,
108.1, 108.25, 124.1, 125.1,
126.1, 136.1, 144.1, 150.1
Beluvagāmaka 52.1
Benares 26.24 i d., 81.13 i d., 94.1,
141.1 i d.
Bhaddāli 65.3 i d.
Bhagga zemlja 15.1, 50.1, 85.1
Bhaggava, grnčar 140.1
Bhagu 68.2, 128.7
Bhāradvāda 98.3 i d.
Bhesakaḷā gaj 15.1, 50.1, 85.1
Bhūmida 126.2 i d.
Bimbisāra, kralj Seniya 23, 14.20 i
d., 95.9
Bodhi, princ 85.2 i d.
Brahmā Sahampati 26.20 i d., 67.8
i d.
Brahmā Sanankumāra 53.22, f.566
Brahmāyu 91.2 i d.

- Crna stena 14.15
- Ćampā 51.1
- Ćanḍalakappa 100.2
- Ćandana 134.2
- Ćankī 95.2, 98.2, 99.13
- Ćātumā 67.1
- Āchanna 144.2 i d.
- Ācūlanāga, Tipiṭaka, f.1337
- Ācūnda, mladi monah 104.3 i d.
- Daṇḍapāni Sakyanin 18.3 i d., f.226
- Dasama 52.2 i d.
- Devadaha 101.1
- Devadatta f.226, 29.1, f.346, 58.3
- Devala Mračni 93.18, f.874
- Dhammadinnā 21, 44.1 i d., f.459
- Dhānañḍāni (brahman) 97.2 i d.
- Dhānañḍānī (brahmanova supruga) 100.2
- Dīgha Kārāyaṇa 89.2, 89.8, f.835
- Dīghanakha 74.1 i d., 74.15, f.730
- Dīgha Paraḍana, 31.21
- Dīgha Tapassī 56.2 i d., 56.20 i d.
- Dummukha, 35.23
- Dūsī, 50.8, f.517
- Āḍṇussoṇi 4.2, f.56, 27.2 i d., 98.2, 99.13, 99.30 i d.
- Āyāsena, princ 125.2 i d., 126.2 i d.
- Āetin gaj 23, 2.1 *passim*
- Āīvaka Komārabhaécā 55.1 i d., f.573
- Āotipāla 81.6 i d.
- Esukārī 96.2 i d.
- Gaggarā jezero 51.1
- Gaṇaka Moggallāna 107.1 i d.
- Gang, reka 21.16, 34.1 i d., 64.8
- Gayā 26.25
- Ghāṭa Sakyanin 122.2
- Ghaṭikāra 81.6 i d.
- Ghositin park 48.1, 76.1, 128.1
- Ghoṭamukha 94.2
- Gopaka Moggallāna 108.4 i d.
- Gosinga šuma 31.2, 32.1
- Gulissāni 69.2
- Haliddavasana, 57.1
- Horner, I. B., f.57, f.306, f.743, f.759, f.784, f.1210, f.1253
- Icchānangala 98.1
- Indra 22.36. *Videti i Sakka*
- Isidatta 89.18
- Isigili 14.5, 116.1 i d.
- Isipatana 26.26, 141.1 i d.
- Istočni park 26.3, 37.1, 88.2, 107.1, 109.1, 110.1, 118.1, 121.1
- Kaḍangalā 152.1
- Kakusandha, Buda 50.9 i d., f.518
- Kāḷa Buddharakkhita f.394
- Kāḷakhemaka Sakyanin 122.2
- Kaḷāraḍanaka 83.20
- Kalī (1) 21.9
- Kalī (2) 50.8
- Kamboda 93.6
- Kammāsadhamma 10.1, 75.1, 106.1
- Kandaraka 51.1 i d.
- Kaṇṇakatthala 90.1
- Kāpaṭhika 95.11 i d.
- Kapilavatthu 14.1, 18.1, 53.1, 122.1, 134.1, 142.1
- Kāsi 70.1
- Kassapa, Buda 81.3 i d.
- Keṇiya 92.2 i d.
- Kikī, kralj 81.14 i d.

- Kimbila 31.2, 68.2, 128.8 i d.
 Kisa Sankiécá 36.5, 76.53
 Kīṭāgiri 70.3 i d.
 Koliya 57.1
 Koravya, kralj 82.27 i d.
 Kosala, 41.1, 60.1, 68.1, 81.1, 95.1, 100.1
 Kosambī 48.1, f.491, 76.1, 128.1
 Kosiya 37.8
 Kukkuṭin park 52.2
 Kumāra Kassapa 23.1 i d.
 Kuṇḍadhāna 68.2
 Kuru 10.1, 75.1, 82.1, 106.1
 Kusinārā 103.1

 Lešinareva hrid 14.15, 29.1, 74.1, 116.2
 Lićchavi 35.5 i d.
 Lomasakangiya 134.1 i d.

 Madhurā 84.1
 Magadha 26.20, 77.6
 Māgandiya 75.3 i d.
 Mahā Ćunda 8.2 i d., 144.2 i d.
 Mahā Kaćcāna 21, 18.10 i d., 84.2 i d., 133.7 i d., f.1220, 138.5 i d.
 Mahā Kassapa 32.1 i d., 32.7, 32.14, f.361
 Mahā Koṭṭhita 43.1 i d., f.428
 Mahā Moggallāna 21, 5.3 i d., 15.1 i d., 32.1 i d., 32.8, 32.15, 37.5 i d., 50.1 i d., f.659, 67.13, 69.20, 141.5, f.1289
 Mahānāma Sakyanin 14.2 i d., 14.1, 53.6 i d.
 Mahāpadāpatī Gotamī 142.2 i d., f.1291, 146.2
 Makhādeva, kralj 83.3 i d
 Makkhali Gosāla 50, 30.2, 36.5, 36.48, f.630, 76.53, f.752, 77.6
 Maliyadeva, f.1337

 Mallikā, kraljica 87.5 i d., 87.23 i d.
 Mallikin park 78.1
 Mālunkyāputta 63.2 i d., f.648, 64.2 i d.
 Mangov gaj 55.1
 Māra 47, f.10, 12.29 i d., 19.26, 25.7 i d., 25.12 i d., 26.34 i d., 49.5 i d., 49.29 i d., f.499, 50.2 i d., f.517, 115.15, 119.23 i d.; snaga ~ 25.8 i d., 49.6; područje ~ 34.3 i d., 106.2
 Mātali 83.14
 Medaḷumpa 89.1
 Migarina majka, palata 26.3, 37.1, 50.26, 88.2, 107.1, 109.1, 110.1, 118.1, 121.1
 Mithilā 83.1 i d., 91.2, 91.24
 Moliya Phagguna 21.2 i d.

 Nādikā 31.1
 Nagaraka 89.2 i d.
 Nagaravinda 150.1
 Nāgasamāla 12.64
 Naḷakapāna 68.1
 Nālandā 56.1 i d., 56.13
 Nāḷidāngha 87.6
 Nandaka 146.3 i d.
 Nandana gaj 75.11
 Nanda Vaćcha 36.5, 76.53
 Nandiya 31.2, 68.2, 128.8 i d.
 Nigaṇṭha Nātaputta 51, 14.17, 30.2, 36.48, 56.2 i d., 56.20 i d., f.599, 58.2 i d., 77.6, 104.2; kao sveznajući 14.17, f.754, 79.6, 101.10
 Nigrodhin park 14.1, 18.1, 53.1, 122.1, 134.1, 142.1
 Nimi, kralj 83.12 i d.
 Nyanaponika Thera f.91, f.133, f.135, f.259, f.334

- Ñānamoli, Bhikkhu f.1, f.5–6,
 f.21–22, f.57–58, f.67, f.90,
 f.135, f.176, f.232, f.306,
 f.334, f.511, f.513, f.583, f.585,
 f.759, f.761, f.784, f.949, f.959,
 f.1016, f.1210, f.1253, f.1270
 Ñānananda, Bhikkhu f.229, f.1210
 Opasāda, 95.1
 Paḍāpati 1.9, f.10, 22.36, 49.5,
 49.17
 Paddota, kralj 108.2
 Pakudha Kaścāyana 51, 30.2,
 36.48, f.752, 77.6
 Pañcakanga 59.2 i d., 78.2 i d.,
 127.2 i d.
 Paṇḍuputta 5.31
 Pārāsariya 152.2
 Pasenadi, kralj 24.14, 35.12, 86.8
 i d., 87.5, 87.24 i d., 88.3 i d.,
 89.2 i d., 90.2 i d., 95.8 i d.,
 99.31
 Pāṭaliputta 52.2, 94.33, f.879
 Pāvā 104.2
 Pāvārikin mango gaj 56.1
 Pessa 51.1, 51.4 i d.
 Pilotika 27.2
 Pingalakočcha 30.2
 Pokkharasāti 95.8 i d., 98.2, 99.10
 i d.
 Potaliputta 136.2
 Potaliya 54.3 i d.
 Pukkusāti 140.3 i d., 140.33,
 f.1264
 Punabbasuka 70.4 i d., f.697
 Puṇṇa (1) 57.2 i d.
 Puṇṇa (2) 145.1 i d.
 Puṇṇa Mantāṇiputta 24.2 i d., f.287
 Purāṇa 89.18
 Pūraṇa Kassapa 50, 30.2, 36.48,
 f.629, f.754, 77.6
 Rāhula 61.2 i d., f.637, 62.2 i d.,
 f.641, 147.2 i d.
 Rāḍagaha 23, 5.31, 14.15, 24.1,
 29.1, 44.1, 55.1, 61.1, 69.1,
 73.1, 74.1, 77.1, 77.6, 79.1,
 97.1, 108.1, 116.1, 124.1, 125.1,
 126.1, 133.1, 136.1, 140.1,
 144.1, 151.1
 Rāma 26.16, f.303
 Raṭṭhapāla 82.4 i d., f.796
 Revata 32.1 i d., f.359, 68.2
 Saścaka 35.2 i d., 36.2 i d.
 Sāketa 24.14
 Sakka 46, 37.2 i d., 50.28, 83.13 i
 d., 115.15
 Sakulā 90.3
 Sakuludāyin 77.2 i d., 79.1 i d.,
 79.45 i d.
 Sālā 41.1, 60.1
 Sāmagāma 104.1
 Samaṇamaṇḍikāputta 78.1 i d.
 Samiddhi 133.1 i d., 136.2 i d.
 Samīti 5.31
 Sandaka 76.2 i d., 76.54
 Sangārava 100.3 i d.
 Saṇḍaya 90.6 i d., 90.16
 Saṇḍaya Belaṭṭhiputta 51, 30.2,
 36.48, f.755, 77.6
 Saṇḍikāputta 85.3
 Saṇḍīva 50.9 i d.
 Sāriputta 21, 12.3 i d., 24.3, 24.17,
 32.1, 32.4 i d., 32.16, 62.5,
 74.14, f.1052, 141.5, f.1289,
 150.2; savet drugima 97.6 i d.,
 143.4 i d., 144.4 i d.; kao gene-
 ral 92.18 i d.; u dijalogu 24.6 i
 d., 43.1 i d.; ~ uvid 111.3 i d.;
 o mrljama 5.1 i d.; o monahu u

- šumi 69.3 i d.; o četiri plemenite
 istine 9.14 i d., 28.2 i d., 141.8 i
 d.; o naslednicima Dhamme 3.4
 i d.; o idealnom monahu 32.9; o
 ispravnom razumevanju 9.1 i d.;
 o tome šta treba negovati 114.4
 i d.; pohvala za ~ 24.17, 111.2,
 111.21 i d.; kritika 67.12, 97.38
 Sāti, 38.2 i d., 38.41
 Sāvathī 23, 2.1 *passim*
 Sela 92.6 i d.
 Senānigama 26.17
 Seniya 57.2 i d.
 Slepčev gaj 23.1, 24.5, 147.2
 Somā 90.3
 Soma Thera f.133, f.135
 Subha 99.2 i d., 135.2 i d., f.1223
 Subhaga gaj 1.1, 49.1
 Subhūti 139.14, f.1263
 Sudhamma dvorana 50.29, 83.13
 Suṃsumāragira 15.1, 50.1, 85.1
 Sunakkhatta 12.2 i d., f.177, 105.3
 i d.
 Sunāparanta 145.5
 Sundarī f.831
 Sundarika Bhāradvāda 7.19 i d.

 Tārukkha 98.2, 99.13
 Thullakoṭṭhita 82.1 i d.
 Todeyya 98.2, 99.2, 99.13

 Udāyin (1) 59.2 i d., 66.3 i d.
 Udāyin (2) 136.6
 Uddaka Rāmaputta 26.16, f.303,
 26.23
 Udena 94.1 i d.
 Uđuñña 90.1
 Ukkācelā 34.1
 Ukkatṭhā 1.1, 49.2, f.499
 Upaka 26.25, f.310
 Upāli 56.5 i d.
 Uruvelā 26.17, 26.25
 Uttara (1) 91.4 i d.
 Uttara (2) 152.2

 Vaćchagotta 71.2 i d., f.712, 72.2 i
 d., 73.2 i d.
 Vađīri 87.24
 Vaddi 31.21, 34.1
 Vāsabhā, kraljica 87.25
 Vāsetṭha 98.3 i d.
 Vassakāra 108.6 i d.
 Vebhalinga 81.3, 81.5 i d.
 Vedehikā 21.9
 Veđayanta palata 37.8 i d., 50.27
 Vekhanassa 80.2 i d.
 Velika šuma 35.1, 36.1, 71.1, 105.1
 Verañđa 42.2
 Vesālī 12.1, 35.1, 36.1, 52.1, 71.1,
 105.1
 Vessavaṇa, kralj 37.9 i d.
 Videha 34.2, 83.13, 91.1
 Vidhura 50.9, 50.20 i d.
 Viđūđabha 87.26, 90.14, 90.16
 Visākha 44.1 i d.

 Watanabe, Fumimaro f.362
 Yama, kralj 130.3 i d., f.1206
 Yona 93.6

Indeks poredjenja

- baklja od trave 22.3, 54.17
beril kristal, ogrlica 77.29, 123.12
biljke iznikle na osnovu zemlje 35.10
bogati kućedomaćin 66.12
bronzana posuda 5.4
buter sa vodom 126.12
buter od pavlake 126.17

crtanje po vazduhu 21.14

čistokrvno ždrebe 65.33, 107.3
čobanin 19.7, 19.12, 33.2, 33.15, 34.2, 34.4
čovjek bez ruku 76.52
čovjek izboden kopljima 129.8
čovjek rođen slep 75.20, 99.12
čovjek koji pita za put do sela 105.9
čovjek prekriven platnom 39.18, 77.28, 119.21
čovjek, zaljubljen 101.24

dete 48.11, 58.7, 64.3, 78.8, 80.16
drvo i senka 146.10
drvo bogate krošnje 12.39
drvo sa plodovima 22.3, 54.21
stolar 10.4
dva prijatelja 125.9

glačanje točka 5.31
gledanje svog lica u ogledalu 15.8, 77.33
gomila cvetova 56.30
grnčar i glina 122.27

gvozdeni šiljak 58.3

Himalaji i kamen 129.9, 129.47

iščupana trska 77.30
izbijanje klina 20.3

jama sa užarenim ugljevljem 12.37, 22.3, 54.18
jelen u šumi 26.32
jezero koje se puni vodom iz izvora 39.16, 77.26, 119.19
jezero sa hladnom vodom 12.42, 40.13
jezero u planini 39.21, 77.36

kamena kugla 119.23
kapljica na vrelom šporetu 66.16, 152.9
kasapljenje krave 10.12, 119.8
kišne kapi 152.6
klanica 22.3
klupko vune 119.26
kočija 21.7, 24.14, 119.31
kockar 129.26, 129.49
kokoške i jaja 16.27, 53.19
komad mesa 22.3, 54.16
kostur 22.3, 54.15
kovački meh 36.21
kožna vreća 21.18
kraljevski slon 61.7, 66.9
krava sa teletom 48.12
krdo jelena 19.25, 25.2
kroćenje slonova 125.12

- kuća na sprat 12.41
kvadratni bazen 119.30
- lepra 75.13
leš oko vrata 20.4
list koji je otpao sa grane 105.11
lotosi 26.21, 39.17, 77.27, 119.20
- mač 22.3
mačka koja vreba miša 50.13
magarac 50.13
maluva puzavica 45.4
medenjак 18.22
menjanje položaja 20.6
mesar koji seče vola 36.24, 97.29, 143.4
mesec 146.15, 146.27
metalna činiја 5.29
mladi izdanci 67.7
mleko iz kravljeg roga 126.11
mokraća kao lek 46.20
monah 12.21
- najlepša devojka 79.10
negovanje mlade šume 21.8
- oporavak posle bolesti 39.14
oružar 101.28
oružje u koricama 40.4
oslobađanje od ropstva 39.14
otisak stope slona 27.3, 28.2
otrovna strela 63.5, 101.7, 105.19, 105.24
otrovna tikva 46.18
otrovna zmija 105.30
otrovno piće 46.19, 105.29
otvaranje očiju 152.4
- palmino drvo 36.47, 49.30, 68.7, 105.17
pas koji trči oko stuba 102.12
- plivanje preko Ganga 64.8
pljuvanje 152.7
poslovi zasnovani na zemlji 35.10
posmatranje ljudi 39.20, 77.35
posmatranje tragova točkova 32.6
potoci i okean 119.22
potonuti u mulj 8.16
povorka slepaca 95.13, 99.9
pozajmljene stvari 22.3, 54.20
poznavanje puta do sela 99.22
prašak za kupanje 39.15, 77.25, 119.18
prelaz preko reke 8.14
prelazak pustinje 39.14
prepelica 66.8
primoravanje čoveka da pojede komad mesa 96.4, 96.11
pročišćavanje zlata 140.20
prolazak kroz sela 39.19, 77.34
prostor, meditacija 62.17
pružanje ruke 26.20, 37.6, 37.13, 49.3, 67.8, 152.8
pucnuti prstima 152.5
punjenje bokala 119.25, 119.28
puštanje iz zatvora 39.14
put za Rādagahu 107.14
- rak 35.23
rascepljen kamen 105.13
razgledanje ploda oraha 120.12
- san 22.3, 54.19
senka nad zemljom 129.5, 129.30
septička jama 12.38
sipanje vode 119.29
siromašan čovek 66.11
sklopiti oči 20.5
skriveno blago 52.15, 128.20
slepa kornjača 129.24
slon u igri 35.5, 56.7
snaha 28.10, 37.9

- snažan čovek 20.7, 35.5, 36.20,
36.22, 56.7, 97.29, 143.4
sova koja vreba miša 50.13
spaljivanje čoveka 36.25, 97.29,
143.4
splav 22.13, 38.14
srčika drveta 18.12, 29.2, 30.3,
35.22, 64.7, 133.9
staviti venac na glavu 5.33
staza 8.14
strelac 12.62
sunce i senka 102.17
sunčev sjaj 46.22
- šakal koji vreba ribu 50.13
škrinja sa odećom 32.9
štap za paljenje vatre 36.17,
119.24, 119.27, 126.13, 126.18,
140.19
- tele 67.7
testera 21.20, 28.9
tkanina 7.2, 7.12
trava u Đetinom gaju 22.41
trubač 77.32, 99.24
- ugašena vatra 72.19
uklanjanje zemlje 21.12
ukrotivi slonovi 90.11, 125.8
- ukusna hrana 105.15
uljana lampa 43.22, 140.24, 146.9
ulje iz šljake 126.10
ulje iz susama 126.15
usireno mleko 46.21
uspeh u poslu 39.14
- vatra u kolibi od trske 115.2
vatra, meditacija 62.15
vatra, podela prema vrsti goriva
38.8, 96.12
vatra, različite vrste drveta 90.12,
93.11
vazduh, meditacija 62.16
veliko sāl drvo 72.21
vežbanje slona 85.56
vime krave 126.16.
voda, meditacija 62.14
vreća zrnelja 10.10, 119.7
vrh krova 48.7
- zagrevanje vode u Gangu 21.16
zaljubljeni brahman 56.27
zanatlija i njegov rad 77.31
zaseda za putnike 128.19
zemlja, meditacija 62.13
zlato u peći za topljenje 7.12
zmija, hvatanje 22.10
zmijina glava 22.3

Indeks pāli termina u Uvodu i fusnotama

Reči su razvrstane u skladu sa indijskim alfabetom; f. = fusnota.

- atammayatā* f.1066
atthaveda f.91
adhikaraṇa f.982
adhikaraṇasamatha f.983
adhiṭṭhāna f.1270
anassāma f.784
anāgataṃ vādapathaṃ f.761
anidassanaṃ f.513
anupadadhammavipassanā f.1046
anupādāparinibbāna f.289
anupādā paritassanā f.1253
anusaya f.473
apaṇṇakadhamma f.620
apariniṭṭhitabhāvāya f.1074
abhidhamma f.362, f.693, f.970
abhibhāyatana f.765
abhibhū f.15
abhivinaya f.693
abhisankhata f.551
amūlḥavinaya f.988
asaṃhīraṃ, asankuppaṃ f.1213
asamayavimokkha f.348

āneñḍa f.1000
ālaya f.306

indriyabhāvanā f.1352
isisattama f.596

upakkilesa f.86, f.1194
upadhi f.299, f.654, f.674
upapāḍḍati f.1330

upavaḍḍa f.1313, f.1314
upādāna f.176, f.289
upādinna f.329
ekāyana f.135
evaṃdhamma f.93

kāma f.252
kiñcana f.454
kummāsa f.278

khādanīya f.686

gati f.197
gandhabba f.411

tiṇavatthāraka f.991
tiraśchānakathā f.748

daṇḍa f.579
dvedhāpatha f.280

dhamma 53 i d., f.3, f.157, f.255,
f.1086
dhammadhātu f.614
dhammanetti f.985
dhammaveda f.91
dhiti f.197

nāga f.75
nāparaṃ itthattāya f.67
nāpahosiṃ f.511
nāma 56 i d.

niyati f.631
niyyātar f.759

paññaveyyattiya f.197
paṭibhāga f.477
papañca f.229
pamāṇakatam kammaṃ f.915
paritassanā f.260
parinibbāpessati f.111
parinibbāyati f.668, f.1018
parinibbuto f.111
pāpiyyāsikā f.990
pāramī f.763

brahma 57 i d.

bhaddekaratta f.1210
bhabba f.1234
bhūnahuno f.740
bhoḍanīya f.686

maññati f.6
manopavićāra f.1235
mātikā f.365
mūlhagabbha f.822

rūpa 56 i d.

vyadhamma f.144
viparītasaññā f.743
vimokkha f.764
vivattaćhaddo f.853
vedagū f.863
vossagga f.48

saṃvattanikaṃ viññāṇaṃ f.1011
sankhārā 55 i d., f.242, f.1086,
 f.1132

sangatibhāva f.631
sati f.197, f.560
satipaṭṭhāna f.136
sativinaya f.986
sabba f.3
sabbato pabhaṃ f.513
sampaññaññā f.147
samudayadhamma f.144
sammukhāvinaya f.984
sallekha f.106
sārāṇiyā f.492
sekha f.21
sotthiya f.421

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

24-31 Gautama Buddha(042.5)

ГОТАМА, Сидарта, Буда, 563-483. п. н. е.

Budini govori srednje dužine : Mađđhima nikaya / prevod Branislav
Kovačević. - Čortanovci : Theravada budistička zajednica u Srbiji, 2020
(Tajvan). - 1130 str. ; 24 cm

Prevod dela: The Middle Length Discourses of the Buddha. - Tiraž 2,000.
- Registri.

ISBN 978-86-81588-02-4

а) Буда (око 563-483 пре н. е.) - Говори

COBISS.SR-ID 22114313